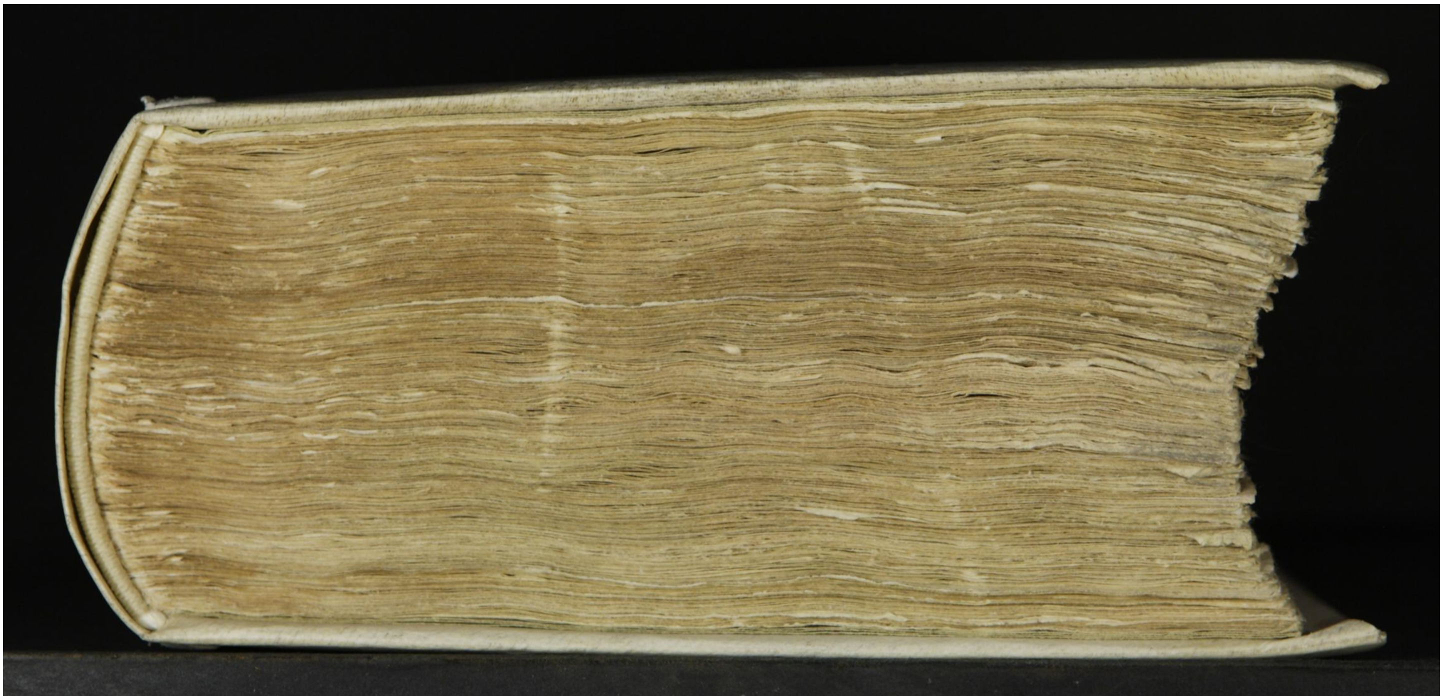

2
6
54

Ex libris eruditissimi Viri Antonij Magl

TRACTATVS DE CONSERVATORIBVS IVDICIBVS,

AVCTORE IOANNE PETRO MONETA Mediolanensi, Presbytero Congregationis C[illegible]um Regularium S. PAVLI:

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITVS.

In quo de Conseruatorum Iudicum Natura, Speciebus, Origine, Qualitatibus, & Potestate, eiusq́; tum exercendæ, tum prorogandæ, vel minuendæ, tum demum impediendæ, ac terminandæ ratione fusius, & apta cum methodo disputatur.

Adiectis summariis, ac duplici Indice; altero Capitum, & Quæstionum; altero Rerum singula[illegible] locupletissimo.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Hæredes Gulielmi Rouillij,

SVB SCVTO VENETO.

M. DC. XIX.

Cum Priuilegio, & licentia Superiorum.

INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONVM,

Quæ in hoc Tractatu continentur.

CAPVT I.

De Etymologia, & definitione Conseruatorum; & habet duas Quæstiones. fol. 3.

CAPVT II.

De variis Conseruatorum speciebus, ac formulis: & habet duas Quæstiones. fol. 13.

CAPVT III.

Quo iure introducti sint Conseruatores: & habet tres Quæstiones. fol. 30.

CAPVT IV.

A quibus dari possint Conseruatores: & habet septem Quæstiones. fol. 43.

† 2

CAPVT V.

Quinam dari possint Conseruatores: & habet vndecim Quæstiones. fol. 73.

CAPVT VI.

Quibus dari possint Conseruatores: & habet quatuor Quæstiones. fol. 155.

CAPVT VII.

De Iurisdictione, ac potestate Conseruatorum: & habet duodecim Quæstiones. fol. 217.

III. An

CAPVT VIII.

De modo procedendi Conseruatorum: & habet decem Quæstiones. fol. 520.

Finis Indicis Capitum, & Quæstionum huius Tractatus.

Facultas

Facultas R.P.D. Cosmi Dosseny Congregationis Cler. Regul. S. Pauli, Præpositi Generalis.

CVM opus de CONSERVATORIBVS IVDICIBVS inſcriptum, à P.D. Io. Petro Moneta, noſtræ Congregationis Sacerdote compoſitum, duo eiuſdem Congregationis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, atque in lucem dari poſſe probauerint, poteſtatem facimus, vt ad publicam vtilitatem Typis imprimatur, ſi ſuperioribus, quibus id competit, ita placuerit. In quorum fidem has manu noſtra ſubſcriptas dedimus. Mediolani in Collegio noſtro S S. Apoſt. Pauli, & Barnabæ.

DON COSMVS DOSSENIVS
Præpoſitus Generalis.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIVS DE VILLE, in ſacra Theologia Magiſter, in S. PAVLI Lugdunenſ. Canonicus, & in Lugdunenſi diœceſi à Domino D. Dionyſio Simone de Marquemont, Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Archiepiſcopo, librorum Cenſor deſignatus: Fidem facimus, Nos D. Ioan. Petri Monetæ Mediolanenſis Clerici Regularis S. Pauli, Tractatum de Conſeruatoribus Iudicibus; *vidiſſe, legiſſe, nihilq́; in eo ab Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ fidei dogmatibus alienum inueniſſe; ſed omnia cum præclarè, tum doctè ſcripta viſa nobis. In alma Orbis Vrbe. V. Calend. Auguſti. M. DC. XVII.*

DE VILLE.

Conſenſus

Conſenſus Aduocati Regis.

VIſa atteſtatione ſupradicti Doctoris Theologi, quantum ſpectat pro Rege, non impedio quin hic liber imprimatur per Hæredes Gulielmi Rouillij, cum defenſionibus ne quis alius Bibliopola, vel Typographus huius Vrbis & Præfecturæ ſpatio ſex annorum illum imprimat, ſeu imprimi curet. Datum Lugdun. 30. Martij, M. DC. XIX.

BOLLIOVD.

Permiſſio Locumtenentis Generalis.

IMpreßio dicti libri conceditur Hæredibus Gulielmi Rouillij, cum defenſionibus requiſitis. Datum Lugdun. 30. Martij, M. DC. XIX.

SEVE.

IO. PE

IO. PETRI MONETÆ MEDIOLANENSIS, CLERICI REGVLARIS S. PAVLI,

TRACTATVS DE *Conſeruatoribus Iudicibus.*

TRACTATIONEM hanc ope, ac dono Dei Opt. Max. à quo auxilium, omnéque datum optimum, ac donum perfectum deſcendit tamquam à patre luminum, ſubciſiuis horis, quæ à ceteris occupationibus reliquæ nobis ſunt, de CONSERVATORIBVS IVDICIBVS conſcripturi; qua de re nullus, quem viderim, Tractatus hucuſque prodiit in lucem: vniuerſam hanc materiam, quæ non omnino explicatu facilis, & cuique peruia eſt, ſed immò ardua, atque ita inuoluta, vt eam vix ingreſſi quidam Recentiores, quorum inferiùs, cùm proprius id locus poſtulabit, mentionem non ſemel facturi ſumus, egredi ſine frequenti lapſu nequierint; maioris gratia perſpicuitatis, eum ſequentes ordinem, qui illi haud planè diſſimilis, quem adhibuimus in Tractatu de Diſtributionibus quotidianis, omnino idem cum eo eſt, quo in duobus aliis Tractatibus, altero de Decimis, altero de Optione Canonica vſi ſumus; in decem ſumma Capita diuidemus; quæ ſingula in Quæſtiones aliquot, inutilibus quibúſque reſecatis, & quoad fieri poterit, præciſis iurium, aut Doctorum deciſionibus agentes diſtinguemus.

Primò igitur videbimus de Etymologia, & definitione Conſeruatorum.

Secundò, de variis Conſeruatorum ſpeciebus, ac formulis.

Tertiò, Quo iure introducti ſint Conſeruatores.

Quartò, A quibus dari poſſint.

Quintò, Quinam dari poſſint Conſeruatores.

Sextò, Quibus perſonis, aut locis dari poſſint.

Septimò, De poteſtate, & iuriſdictione, quam habent Conſeruatores.

Octauò, De modo procedendi Conſeruatorum.

Nonò, Quomodo retardari, aut impediri queat iuriſdictio Conſeruatorum.

Decimò, ac poſtremò, Quanto tempore duret, ſeu quando expiret iuriſdictio, & poteſtas Conſeruatorum.

Tractatum autem hunc ideo de Conſeruatoribus Iudicibus inſcripſimus, vt conſtaret, non de Conſeruatoribus Patrimonij, ac ſimilibus, ſed de iis tantùm hîc nos agere, qui iuriſdictionem exercent, & à Concilio Tridentino Conſeruatores Iudices appellantur.

SVMMÆ RERVM.

1 *Etymologiæ non mediocris eſt vſus, atque ius.*

2 *Argumentum ab etymologia non valet niſi negatiuè.*

3 *Conſeruatores vnde dicantur.*

4 *Conſeruatores dici etiam poſſunt tutores, & defenſores.*

5 *Argumentum ex etymologia Conſeruatoris negatiuum, vel affirmatiuum quomodo procedat.*

6 *Conſeruator, cuius facultas ampliatur per reſcriptum, conſuetudinem, vel partium conſenſum, retinet nomen & naturam Conſeruatoris.*

7 *Definitio Conſeruatoris, quam affert Rebuff. & Fuſc. reiecta.*

8 *Definitio Conſeruatoris ab auctore allata; & latiùs explicata. nu. ſeqq.*

9 *Conſeruator eſt iudex. non tamen ita propriè ſicut cæteri. num.* 10. *eſtq́; delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, qui æquiparatur ordinario; diciturq́; datus. num.* 11.

12 *Cauſa præcipua, & finalis, ob quam dantur Conſeruatores.*

13 *Conſeruatoriæ dantur principaliter perſonis.*

14 *Iuriſdictio Conſeruatoris iuxta terminos iuris communis circa quid verſetur.*

15 *Iniuriæ nomen in definitione Conſeruatoris comprehendit etiam violationem priuilegiorum.*

16 *Violentiæ nomen ſatis continetur ſub nomine iniuriæ ſaltē manifeſtæ.*

17 *Mani*

CAPVT I.

De Etymologia, & definitione Conseruatoris.

CIRCA primi huius capitis de etymologia, & definitione Conseruatoris materiam duæ occurrunt dumtaxat quæstiones proponendæ; prior pertinens ad quid nominis, vnde nimirum dicantur Conseruatores, seu vnde eorum nomen ducatur; posterior complectens quid rei, quomodo nimirum definiantur.

QVÆRO *igitur primò, vnde dicantur Conseruatores.*

Præmissis autem, vel potiùs prætermissis quæ fusiùs hoc loco de nominum deriuatione, quam etymologiam vocant, generatim afferri in medium possent, quoniam id satis præstitimus cùm in d. tract. de option. canon. cap. 1. num. 11. & seq. tum latiùs d. tract. de distribut. quotid. par. 1. quæst. 1. à num. 2. vsque ad 8. vbi etiam ostendimus † maximum esse vsum etymologiæ, eámque definitioni fore præmittendam, illud hîc attigisse sufficiat, non exiguam esse illius vim, & potestatem, cùm det proprium verbis significatum, & intellectum, l. notionem, l. tugurij, l. pupillus, § territorium, cum ibi not. per gloss. ff. de verb. signific. & colligitur ex cap. forus, vbi Doct. extra. eod. tit. optimúmque ab ea duci argumentum, vt constat ex l. 2. §. appellata, ff. si cert. pet. cum aliis adductis per Euerar. in topic. iur. loco ab etymol. lib. 1. & 9. & Io. Bellon. de argum. leg. c. 1. nu. 1. & 4. vbi etiam probant, † regulariter non valere argumentum huiusmodi ab etymologia sumptum nisi vbi negatiuè concipiatur, quod & nos d. num. 8. docuimus, & tradit Dec. cap. 1. lect. 2. nu. 3. de constit. & in rubr. de re iudic.

1 *Etymologiæ vis & vsus.*

2 *Argumentũ ab etymologia quando validum.*

Quoad propriam verò huius nominis Conſeruatorum etymologiam breuiter dicendum eſt, † eos ſic vocari, quoniam aliquos à moleſtiis, & iniuriis tuentur, ac defendunt, & in poſſeſſione, ſeu quaſi bonorum, rerum, ac iurium ſuorum manu tenent, & conſeruant; id apertè conſtat ex Trident. Concil. ſeſſ. 14. cap. 5. de reformat. vbi hoc ipſum totidem, imò iiſdem planè verbis habetur; idem verò in ſpecie adnotauit inter cæteros Ioan. Monach. cap. 1. num. 1. & ibid. Archid. Ioan. An. in cap. fin. num. 4. de off. deleg. in 6. & ibi Gemin. §. fin. num. 2. atque etiam ſentit D. Ioan. Bapt. confect. in ſummar. mater. priuil. ordin. quod poſt eorundem priuilegiorum collectionem nuper edidit tit. 4. cap. 1. in fine, ex quibus, iuncto eo, quod habetur d. cap. fin. ibi, à manifeſtis iniuriis, & violentiis tueantur, † dici quoque poſſunt tutores, prout eos appellat inter alios Ioan. An. d. cap. fin. in princ. verbo, tueantur. poſſunt etiam eadem ratione dici defenſores, prout colligi licet ex illis verbis Trident. Concil. loc. cit. (tueantur, ac defendant,) & illis (defendere poſſint, quos eis committimus defendendos) quæ leguntur in cap. 1. de off. deleg. in 6. & hoc nomine defenſorum eos appellat inter cæteros Petr. Gregr. Tholoſ. vir eruditiſſimus in Syntagm. iur. vniu. lib. 47. cap. 22. num. 25. ad ſimilitudinem defenſorum ciuitatum, & locorum, de quibus in tot. tit. de defenſ. ciuit. in Cod. & Authent. quamuis communiter nunc Conſeruatorum dũtaxat nomine vocentur cum per Practicos, vt videre eſt apud Specul. tit. de offic. deleg. §. fin. & Mandos. in Prax. ſignat. Grat. verbo, Conſeruatoria, tum per ſcribentes cap. 1. 2. & fin. de off. deleg. in 6. ac Rot. Roman. deciſ. 5 de off. deleg. in antiq. aliόſque Doctores paſſim, tum denique per Trid. Concil. d. cap. 5. atque ipſos ſummos Pontifices canonum conditores tam in prædictis iuribus, quàm etiam in litteris Conſeruatoriarum, quas plærunque ad fauorem eccleſiarum, ac piorum locorum, aut S. R. E. Cardinalium aliarúmve perſonarum concedunt.

3 Conſeruatores vnde dicti.

4 Conſeruatores dici etiã poſſunt tutores & defenſores.

Ex prædictis autem infertur, † valere quidem, ac procedere hoc argumentum negatiuè conceptum, hi iudices ſunt, ad quos non ſpectat perſonas aliquas conſeruare in poſſeſſione bonorum, ac iurium, ſeu illas à manifeſtis iniuriis, & moleſtiis tueri, ac defendere, igitur ij Conſeruatores non ſunt; non autem illud argumentum conceptum affirmatiuè, iſti ſunt iudices, quorum munus eſt quaſdam perſonas conſeruare in poſſeſſione

5 Argumentum ex etymologia Cõſeruatoris negatiuum vel affirmatiuum quomodo procedat.

sione bonorum, ac iurium, seu illas à manifestis iniuriis, & molestiis tueri, ac defendere, igitur Conseruatores ij sunt; nam etiam iudices ordinarij habent hanc eandem potestatem conseruandi in possessione, ac defendendi & tuendi à manifestis iniuriis, & molestiis, vt cuique notum est, & patebit ex iis, quæ dicemus infr. cap. 3. q. 3. & cap. 4. q. 5. nec tamen Conseruatores dicuntur, sicut procedit hoc argumentum negatiuum, De meo tuum non fit, igitur non est mutuum, vt constat ex d. §. appellata, cum ibi not. non autem illud affirmatiuum, De meo tuum fit, ergo mutuum est: nam in emptione, & venditione de meo tuum fit, cùm in ea transferatur dominium, non tamen est mutuum, prout ex Bellon. & Euerar. loc. cit. deduximus in materia Distributionum quotidianarum d. quæst. 1. num. 8.

Quod autem diximus argumentum hoc ex etymologia sumptum tam in hac Conseruatorum, quàm in alia qualibet negatiuè quidem conceptum procedere, non item affirmatiuè, ita est accipiendum, vt verum id sit, cùm ab ipsamet etymologia, seu nominis deriuatione arguitur ad deriuatum, non autem cum è conuerso à deriuato ad etymologiam formatur argumentum, nam tunc oppositum omnino statuendum est; quare valebit argumentum affirmatiuum, Isti iudices Conseruatores sunt; igitur eorum munus est illos, quorum sunt Conseruatores, in possessione bonorum, ac iurium suorum conseruare, eosdémque tueri à manifestis iniuriis, & molestiis; non illud negatiuum, Non sunt Conseruatores, ergo non conseruant in possessione, seu tuentur, ac defendunt à molestiis: sicut etiam valet, Mutuum est, ergo de meo tuum fit; non autem valet, Mutuum non est, ergo de meo tuum non fit.

Denique pro complemento huius materiæ de nomine Conseruatorum illud adnotandum est, † quòd licèt facultas Conseruatoris amplietur per rescriptum vltra id, quod ei de iure scripto competit, de quo nos latiùs infr. cap. 7. q. 2. & seq. nihilominus retinet nomen & naturam Conseruatoris, vt in specie monet Io. And. d. cap. fin. nu. 4. per ea, quæ idem tradit eod. c. fi. vers. dietam. quod idem eadem ratione dicendum erit vbi ea facultas extendatur, seu prorogetur per consuetudinem vel partium consensum, de quo fusiùs d. cap. 7. quæst. 8. & 9. Interim verò finis sit primi huius cap. quæstioni, in qua vidimus quod spectat ad quid nominis Conseruatorum, nunc autem

6 Conseruator quãdo retineat nomen & naturam Conseruatoris.

videndum eſt quid rei:in quo illa vnica dumtaxat quæſtio pertractanda eſt,quæ definitionem complectatur.

QVÆRO *igitur ſecundò, Quid ſit, ſeu quomodo definiri poßit Conſeruator?*

Et quidem omiſſa illa definitione, vel potiùs deſcriptione, quam affert Rebuff.in l.ſolutum, aliàs l.qui neque. §. ſolutum. in fin.ff.de verb.ſignific. quòd ſit † qui datur vniuerſitatib.vel collegiis ad tuendum à manifeſtis iniuriis,& violentiis, cùm ea non declaret, an Conſeruator ſit iudex, & an delegatus,vel ordinarius, atque adeò non contineat genus, ac præterea reſtringere videatur iuriſdictionem Conſeruatoris ad tuendum vniuerſitates,& collegia, cùm detur etiam plerumque ad tuendum perſonas ſingulares, vt infr.cap. 6. demonſtrabimus: denique non contineat tamquam ſui partem, quòd Conſeruator non exerceat iudicialem indaginem, quod tamen requiritur ſaltem ad maiorem declarationem, vt ex infrà dicendis in hac ipſa quæſt.& cap.7.quæſt.3.patebit. Omiſſa,inquam,hac Rebuf.deſcriptione,atque item illa litterarum Conſeruatoriarum quam affert Paul. Fuſc. tract. de viſit.libr.2. cap.23. num.1. quòd ſint quæ certis iudicibus diriguntur,vt aliquem à moleſtiis,& iniuriis tueantur manutenendo eum in poſſeſſione iurium ſuorum, cum & ipſa ex eo deficiat, quòd nec manifeſtæ iniuriæ, nec iudicialis indaginis mentionem faciat,

7 Definitio Conſeruatoris à Fuſc. & Rebuff. allata reijcitur.

Definiri congruè poteſt Conſeruator, † quòd ſit iudex datus ad tuendum aliquos contra manifeſtas iniurias omnes, vel certas iudiciali non vtens indagine. Hanc definitionem inter cæteros in ſpecie afferunt S.Ant.in tract.de excommun.cap.37. num.3. Gemin.d.cap fin.§.fin. & §. Conſeruatores autem.num. 5.poſt Io.Calder. in quæſt. quæ incipit, Dom. Papa dedit Conſeruatorem. Io.An. eod.cap.fin. num.4. & Anchar. d.cap.1.nu. 1.Butr.num.2.de off.deleg.in 6. nouiſſimè Io. Azor. Inſtit.Moral.part.2 lib.5.cap.34.quæſt.1.aſſerentes hanc ipſam definitionem ex prædictis iuribus probari, quod nos quoque omnino non negamus. Illum tamen fuſiùs explicantes,

8 Definitio Conſeruatoris ab auctore allata.

Dicimus primo loco in definitione poni,quòd ſit (iudex) loco generis,in quo conuenit Conſeruator cum cæteris,qui iudicandi habent poteſtatem:quòd enim. † Conſeruator iudex ſit, quicquid voluerit Goffred.in ſumm.rubr.de off.deleg.num.34. aſſerens eos eſſe meros executores, patet tum ex omnibus

9 Definitio Conſeruatoris explicata.

præcit.

præcit.Doct.Rebuff.excepto; tum ex Concil.Trid.d.ſeſſ.& c.5. in principio,ibi,certos iudices per litteras conſeruatorias deputari obtinent,qui illos à moleſtiis, & iniuriis tueantur,ac defendant,&c.& paulò poſt,ibi,in ciuilibus etiam cauſis, ſi ipſe actor extiterit, aliquem ei apud ſuos Conſeruatores iudices in iudicium trahere minimè liceat; & ibi, aut ſi qua inter ipſos iudices Conſeruatorem,& Ordinarium;ac tandem ibi, non liceat quoque Conſeruatoribus iudicibus vllum habere tribunal erectum: tum etiam ex d.cap.fin.de off.deleg.in 6. dum verſic. vices quoque ſupponitur à Conſeruatoribus ferri ſententias, quod iudicum proprium eſſe conſtat;& in verſic. circa munera præcipitur in Conſeruatoribus obſeruari conſtitutionem editam in iudicibus delegatis circa munera, expenſas, aſſeſſores, notarios,ac teſtes, quæ eſt cap. ſtatutum.§.inſuper, cum ſeq.de reſcript.in 6.tum denique tam ex d.cap.fin. quàm ex cap.1.& 2. eod.tit.de off.deleg.in 6.in quibus iuribus de Conſeruatoribus diſponitur, dum hi canones ſub rubr.de off.& poteſt.iud.deleg. ponitur. Nam ſumi poteſt argumentum à rubrica pro elicienda qualitate poteſtatis eius, de cuius officio in rubr. vel titulo tractatur;ex quo enim aliqua materia ponitur ſub aliquo rubro, ex hoc iudicatur eſſe illius naturæ,cuius eſt rubrum,vt poſt glo. d.cap.1.& cap.tibi quæ, de reſcript.eod.lib.& clem.vn.de offic. deleg. totidem,imò iiſdem ferè verbis tradit Euerar. in allegat. topic. iur. ſiue locis argumentorum legal. loc. à rubro num. 4. Fateor tamen, nudos Conſeruatores, & in terminis iuris communis ſumptos † non ita propriè iudices dici poſſe, ſicut reliquos ſiue ordinarios, ſiue delegatos, ídque ſolùm concluditur ex eo,quod obiici poterat tum ex d.cap.1. & fin. dum iis prohibetur,ne de aliis,quàm de manifeſtis iniuriis cognoſcant,neque ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, ſuam extendant poteſtatem;tum etiam ex d. cap.2.de off.deleg.in 6.dum ibi dicitur, (à iudicibus, vel Conſeruatoribus à ſede Apoſtolica deputatis,) quaſi Conſeruatores non veniant ſub nomine iudicum; nam dictio (vel) regulariter eſt diſiunctiua l. cum pater. § pen.ff.de leg.2. & l.triplici,ff.de verb.ſignif. ponitúrque inter diuerſa l.1.ff.de reb.dub.& rubr. ff. de acquir. vel omitt. hæred. cum aliis, quibus id adſtruit Rebuff. l.lege obuenire ff. de verbor. ſignif. & hoc eſt, quod Archid. d.cap.1. num.1. poſt Hoſt. dicit Conſeruatores non eſſe iudices per omnia.

10 *Conſeruator quomodo iudex dici poſſit.*

Subditur

Subditur deinde in definitione, (datus,) hoc eſt deputatus vt loquitur text. d. cap. fin. verſic. Conſeruatores; non autem, (delegatus,) vt intelligamus, † Conſeruatorem, licèt verè,& propriè ſit iudex delegatus, id quod ſimili argumento ſumpto à rubrica comprobantes tradiderunt gloſſ. & Doct. d. cap. 1. & fin. Io. An. & alij d. cap. 2. de off. deleg. in 6. gloſſ. 3. d. cap. tibi qui de reſcript. in 6. Euerard. d. loco à rubro. num. 5. Mandos. in prax. ſignat. Grat. verbo, conſeruatoria, verſic. Conſeruatores dicuntur, non tamen præciſè delegatum eſſe, ſed delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, qui quidem æquiparatur ordinario, vt poſt gloſſ. in cap. cum cauſam de appellat. & in l. à iudice, vbi Iaſ. num. 8. C. de iudic. tradunt Vant. de nullit. ſent. tit. coram quo nullitas proponi poſſit. num. 17. & D. Iacob. Menoch. toto iam diu orbe celeberrimus Iureconſultus de arbitr. iud. libr. 1. quæſt. 67. num. 52. qui etiam num. 26. & 35. vſque ad 39. multa affert, vnde conſtat, iudices datos eos dici, qui aliquid de ordinariis participant, cuiuſmodi ſunt Rotæ Romanæ Auditores. & quamuis Conſeruatores regulariter non eſſe dicendos, nec fore delegatos ad vniuerſitatem cauſarum, ſed potiùs ad certum genus apertè doceat idem D. Menoch. dict. quæſt. 67. num. 63. ob eam rationem, quòd Conſeruatores dentur non ad omnes cauſas vnius territorij, ſed vnius generis perſonarum vt puta Congregationis S. Pauli, Militiæ S. Ioannis Hieroſolymitani, & ſimilium, contrarium tamen ſentire videtur Stephan. Aufer. in addit. ad deciſ. Tholoſ. 38. num. 2. & plerique tradiderunt, quos ipſi ſequemur hac de re latiùs diſſerentes infr. cap. 7. quæſt. 1. Non ideo tamen Conſeruatores minus cenſendi ſunt delegati, quòd tamquam ad vniuerſitatem cauſarum delegati ordinariis in aliquibus æquiparentur, cum etiam iſti delegati ad vniuerſitatem cauſarum in multis æquiparentur delegato ad vnam cauſam, vt probat Dec. in cap. in litteris, num. 5. de off. deleg. & alij relati à D. Menoch. d. quæſt. 67. num. 57. & ſeq. & nos deducemus d. quæſt. 1. vnde gloſſ. d. cap. cum cauſam. & ibi Franc. nu. 20. quos refert & ſequitur Menoch. d. nu. 59. illum delegatum quaſi ordinarium appellant.

11 Conſeruator ad vniuerſitatem cauſarum delegatus & ordinario æquiparatus.

Subiicitur præterea in definitione Conſeruatoris (ad tuendum) quod ſimul cum ſequentibus ponitur in hac definitione loco differentiæ, vt Conſeruator diſtinguatur ab aliis iudicibus etiam delegatis: dictio autem (ad) ponitur, vt ſignifice-

tur

tur † causa principalis, seu finalis præcipua, ob quam dantur Conseruatores; cum quo tamen stat, quòd eorum potestas extendatur per rescriptum, vel consuetudinem, vt infr. cap. 7. q. 8. & 9. latiùs dicemus, iuxta id quod de dictione, ad, tradit Bal. & alij in l. ex arrali, C. de act. empt. Illud autem verbum (tuendum) quod sequitur, desumptum est ex d. cap. fin. in princip. ibi, vt Conseruatores, qui aliquibus, vt à manifestis iniuriis, & violentiis tueantur eosdem, plerumque à sede Apostolica conceduntur, nec non ex Trid. Concil. d. cap. 5. initio ibi, qui illos à molestiis, & iniuriis huiusmodi tueantur, ac defendant, ex quibus Concilij verbis, atque illis, quæ habentur d. cap. 1. ibi, à manifestis iniuriis, & violentiis defendere possint quos eis committimus defendendos, satis liquet, sicut in definitione dictum est, ad tuendum, dici quoque potuisse, ad defendendum.

12 Causa ob quam Conseruatores dantur.

Quod verò statim subditur (aliquos) apertè refertur ad personas, † quarum fauore principaliter Conseruatoriæ dantur, licet propter res, hoc est molestias, seu iniurias, quæ illis inferuntur, vt apertè constat ex Concil. Trident. d. cap. 5. in princ. dum ibi dicitur, quòd nonnulli sub prætextu, quòd super bonis, & rebus, ac iuribus suis diuersæ eis iniuriæ, ac molestiæ inferuntur, certos iudices per litteras conseruatorias deputari obtinent, qui illos à molestiis, & iniuriis huiusmodi tueantur, ac defendant, & in possessione, seu quasi bonorum, rerum, ac iurium suorum manuteneant, & conseruent, nec super illis eos molestari permittant. idem etiam patet ex illis verbis d. cap. fin. paulò antè relatis, ex quibus illud verbum (aliquibus) ibi positum non potest referri ad loca quicquid in contrarium sentiant Io. An. d. cap. fin. verbo, aliquibus, & Gem. num. 6. dum verbum hoc exponunt de personis, vel locis, cum, inquiunt, sic generaliter loquatur: nam, cum statim post illud verbum (aliquibus) subiiciantur illa (vt à manifestis iniuriis, & violentiis tueantur eosdem,) solùm de personis intellexit ibi Pontifex, nisi fortè locorum nomine acceperint Ioan. An. & Gemin. loca ipsa prout personas continent, qualia sunt Monasteria, Collegia, & alia huiusmodi, quibus dari posse Conseruatores ostendemus infr. cap. 6. quæst. 2.

13 Conseruatoriæ fauore personarum principaliter tribuuntur.

Sequitur autem in definitione (contra manifestas iniurias) vt id significetur, circa quod Conseruatoris iurisdictio versari duntaxat potest, nimirum † circa iniurias manifestas, si Con-

14 Circa quid versetur Cōseruatoris iurisdictio.

ſeruatorem ſumamus iuxta eam poteſtatem ſolam, quam à iure communi habet, prout etiam hoc loco à nobis definitur, qua etiam præcipuè ratione in definitione nõ poſuimus nomen moleſtiæ, quo vtitur Trid. Concilium cum latiùs pateat, quàm nomen iniuriæ aut violentiæ, vt oſtendemus infr. cap. 7. quæſt. 3. concl. 1. paulò poſt medium. hæc autem verba (manifeſtas iniurias) ſumpta ſunt ex d. cap. 1. & fin. & quidem nomine iniuriæ, quod etiam habetur in Concil. Trid. d. ſeſ. 14. cap. 5. vbi de Conſeruatoribus loquitur, ex propria verbi ſignificatione venit quicquid iure non fit, vt per text. Inſtit. de iniur. in princip. ad hanc rem tradunt inter cæteros Ioan. An. d. cap. 1. in princ. ad verbum, iniuriis, & ibi Gemin. num. 1. Franc. & Archid. num. 2. comprehenditque hoc nomen † violationem quoque priuilegiorum; nam iniuria eſt violare priuilegia vt ſingulariter adnotauit Ioan. An. d. cap. fin. num. 3. vnde in hac definitione ſatis comprehenditur ſpecies illa Conſeruatorum, qui dantur ad tuenda priuilegia, de qua ſpecie dicemus cap. ſeq. quæſt. 1. non de omnibus tamen iniuriis cognoſcere poteſt Conſeruator, ſed tantùm de manifeſtis, vt cauetur d. cap. 1. & fin. vnde in definitione additur, (manifeſtas) hoc eſt, notorias, ita vt nulla poſſint tergiuerſatione, id eſt, diſſimulatione celari, & adeo patent, vt non ſit locus inficiationi, vt per text. in c. vlt. de cohabit. cler. & mul. exponit Archid. d. cap. 1. num. 1. & ibi gloſſ. 2. nec egent aliqua examinatione vt ex text. in cap. bonæ il. 1. §. contra legati de elect. & cap. euidentia, de accuſat. poſt Hoſt. explicant ibid. Archid. & Io. And. & Io. Monach. num. 3. de quo tamen nos fuſiùs infr. cap. 7. quæſt. 3. & cap. 8. quæſt. 1. diſſeremus. Non additur autem in definitione, (& violentias) quod tamen verbum adiicitur d. cap. 1. & fin. poſt illa (manifeſtis iniuriis) quoniam † ſatis continetur nomen violentiæ vel ſub nomine iniuriæ, vt voluit Franc. d. cap. 1. num. 2. vel certè ſub nomine manifeſtæ iniuriæ iuxta not. per Doct. in c. cum dilectus, de ord. cog. rub. & toto ferè tit. ff. de vi & vi arm. ff. ad leg. Iul. de vi pub. & ff. quod vi, aut clam, & in l. filius familias §. 1. ff. de procur. l. ſi quis in tãtam C. vnde vi, cum aliis adductis per Rebuff. l. liberationis. ff. de verb. ſignif. Doct. in rubr. l. 1. & l. extat. ff. quod met. cauſ. idque ſumpto præcipuè manifeſti nomine pro eo, quod certum, ac notorium eſt de iure iuxta illud Apoſtoli ad Galat. 5. manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, &c. l. in traditionib.

15 *Iniuriæ nomen in definitione Cõſeruatoris cõplectitur priuilegiorũ violationẽ.*

16 *Nomẽ violentiæ nomine iniuriæ manifeſtæ comprehenditur.*

tionib.ff.de pact.l.vnde.ff.pro soc.cum simil.vnde illa dictio(&) posita in d.cap.1.& fin. inter verba illa, (manifestis iniuriis,) atque illud (violentiis) stabit non copulatiuè,seu ampliatiuè, sed expositiuè pro, id est, iuxta text. in l.1. vbi gloss. & Doct.ff. de pact.& cap.in synodo 63.dist. & alia, de quibus per Rebuf.in l. coniunctionem,versic.septimò colligitur;& nouissimè per Oct. Vulpel.in tract.de coniunct. verbo,&, circa medium,vel potius declaratiuè,seu exemplificatiuè,nimirum afferendo exemplum principalis speciei contentæ in genere mox memorato, vt in rubr.ff de vi & vi armat.nisi dicere velimus tam in d.rubr.quàm in d.c.1.& fin.dictionem(&)nō poni inter genus & speciem,sed inter duas species, vt latiùs explicabimus infr.cap 7. q.3. concl. 1 post medium.

Subiicitur verò in eadem definitione, (omnes, vel certas) quoniam aliqui Conseruatores dantur ad defendendum ab omnibus iniuriis, & offensis, quidam ad tuendum ab aliquibus tantùm, vt adnotauit glos. 2.d. cap.1. & ibi Io. Monach.num.1. & patebit ex iis,quæ infr cap.seq. de variis speciebus Conseruatorum,& formulis Conseruatoriarum latiùs afferemus.

Denique additur in definitione,(iudiciali non vtens indagine) quæ particula desumpta est ex d.cap.1.& fin.de off.deleg.in 6. Et quamuis in hac definitione superuacanea videatur, quasi sufficienter contineatur sub illis verbis superiùs appositis(contra manifestas iniurias) cum manifesta iniuria † hìc sumatur pro notoria,vt supra diximus,notorium autem † illud sit,quod examinatione non eget,d.cap.bonæ.il i.§.contra legati,de elect. tamen cum & hoc non nisi per consequentiam,& quidem mediatam, & tamquam effectus ex illo deducatur, ita vt explicatione opus esset, ac declaratione; & præterea tam manifesta offensa,quàm notorium plures habeat significationes, vt constat ex text.in cap.cum olim,de verb.signif.& iis,quæ affert gloss. in cap.vestra,& cap.vlt.de cohabit.cler.& mul.& Archidiac.d.cap. 1. num. 1. & dubitari poterat, an si non tenetur, posset saltem Conseruator in his manifestis iniuriis vti iudiciali indagine, de quo nos latiùs infr.cap.7.quæst.3. & cap.8.quæst.1.satis constat, frustra non fuisse adiecta illa verba; cum maximè † quod etiam maioris declarationis duntaxat, seu dubitationis tollendæ gratia adiicitur,non frustra positum,aut superuacaneum fore manifestum sit ex l.1.§.sed sciendum ff. de ædilit. edict. cum

17 *Manifesta iniuria hìc pro notoria vsurpatur.*

18 *Notorium quid & quotupliciter sumatur.*

19 *Quod dubitationis tollēdæ gratia adijcitur, superfluū non est.*

aliis congestis per Dec.in l.2.§. creditum ff.si cert. petat. Tiraq. de retract.lign.§.21. gloss.vnic.num.5.cum seq.nec non per Iacob.Alb.cons.ij.num.29.& ibi Add. ex his igitur satis explicata, simúlque comprobata manet hæc definitio Conseruatoris iuxta illam sumpti potestatem dumtaxat, quam à iure cõmuni habet; si enim magis genericè sumamus Conseruatoris nomen, prout eum quoque comprehendit, qui de aliis, quàm de manifestis iniuriis cognoscit, iudicialémque habet indaginem, tunc definiri poterit, † quòd sit iudex datus ad tuendum aliquos contra iniurias:quæ definitio satis comprobata manebit ex iis, quæ in mox sequenti cap.afferemus.

20 *Definitio Conseruatoris cum postate vltra terminos iuris.*

SVMMÆ RERVM.

1 *Species subalterna Conseruatorum cum potestate iuxta terminos iuris communis vnica est, habens sub se tres species infimas. generatim verò sumptorum duplex; altera secundum ius commune, altera secundum ius speciale. num. 2. & hæc plures habet species saltem accidentales. num.3.*

4 *Conseruatores alij dantur à Papa, alij ab inferioribus. Item alij dantur personis singularibus, alij Collegijs, & vniuersitatibus.nu.5. Item alij deputantur sub nomine personæ, alij sub nomine dignitatis. num.6.*

7 *Formulæ variæ supplicationum pro Conseruatorijs Apostolicis, & ipsarum Conseruatoriarum, cum num seqq.*

8 *Formula supplicationis pro Conseruatoria singularis personæ secundum ius commune contra inferentes iniurias illi, eiusq́; rebus. Tenor litterarum remissiuè.num.9.*

10 *Formula supplicationis pro Conseruatoria Capituli iuxta ius commune contra inferentes iniurias eius reb. eiusdemq́; priuilegia violantes.*

11 *Concilium generale de duabus dietis quodnam sit.*

12 *Formulæ Conseruatoriarum contra violantes priuilegia, & immunitates ecclesiæ Collegiatæ, & Vniuersitatis studiorum.*

13 *Formulæ Conseruatoriarum cum maiori potestate, quàm de iure communi Conseruatoribus competat.*

14 *Formulæ Conseruatoriarum sigillatim contra violantes priuilegia cum potestate vltra ius commune, remissiuè.*

15 *For*

15 Formulæ Conseruatoriarum pro aliquibus, & vicißim contra aliquos, cum potestate vltra terminos iuris communis, remißiuè.

CAPVT II.

De varijs Conseruatorum speciebus ac formulis.

DVÆ dumtaxat in hoc capite occurrunt tractandæ quæstiones; altera de speciebus Conseruatorum; altera, quæ ferè ex hac sequitur, de variis formulis, quibus Conseruatoriæ litteræ conceduntur.

QVÆRO *igitur primò in hoc 2. cap. Quot sint species Conseruatorum.*

Si sumamus Conseruatores præcisè iuxta eam potestatem, quam iis permittunt Pontificiæ sanctiones, & de qua nos in definitione tradita, & explicata in præcedenti quæst. certum est, † vnicam speciem subalternam, vt cum Dialecticis loquar, seu vnicum dumtaxat proximum genus Conseruatorum constitui posse, quod deinde in tres infimas species diuiditur, quas innuit Fusc. de visit. lib. 2. cap. 23. num. 2. & Io. An. d. cap. 1. num. 2. de off. deleg. in 6. in Nouella, expresè verò enumerat, ac distinguit idem Io. An. in gloss. 2. ad eundem text. versic. scire debes, & ibidem Archid. num. 1. post Innoc. & Host. nec non Io. Monach. eod. cap. 1. num. 1. Franc. de Platea tract. de excom. § 55. nu. 2. cùm asserunt, istos Conseruatores interdum dari, vt aliquos defendant contra latrones, & prædones; interdum contra eos, qui eorum priuilegia infringunt; interdum latiùs, vt defendant ab iniuriis, & offensis, & in nullo dictorum casuum, inquit Io. An. d. gloss. 2. & Innoc. d. cap. 1. num. 1. habent iudicialem indaginem d. cap. d. cap. 1. & fin. ab iniuriis, inquam, & offensis manifestis, prout hæc duo iura ab iis citata loquuntur. Si verò eosdem Conseruatores magis generatim sumamus, prout eos quoque comprehendunt, quorum iurisdictio, & potestas ita per rescriptum, aut præscriptam consuetudinem extensa est, vt de aliis etiam, quàm de manifestis iniuriis cognoscere possint, seu de iis, quæ iudicialem exigunt indaginem, tunc duæ species sub-

1 Species subalterna Cōseruatorum cū potestate vltra terminos iuris vnica est, habens sub se tres species infimas.

2 Conseruatorum generatim sumptorum duplex species.

alternæ,† seu duo genera Conseruatorũ constitui possunt,alterum illorum,quos paulo ante recensuimus,ac tres in species distribuimus; alterum verò eorum,quorum nunc meminimus,& hanc distinctionem satis agnoscit glos.2.d.cap.1.expressiùs verò Io.An.d.cap.fi.num.2.& 4.Gemin.ibid.§.Conseruatores num.4. & 5.Mandos. in Prax. sign. grat.tit. de Conseruatoria versic. an autem vltra præmissa,dum asserunt,potestatem,quæ Conseruatoribus de iure communi competit, aliquando extendi per rescriptum. eandem afferre videtur D. Ioan. Bapt. Conf. d. summar.mater.priuil.ord.tit.4.cap.2.dum proposita quæstione,quot sint Conseruatorum species,statim subiicit Conseruatores alios dici secundùm iura, qui cum limitata potestate conceduntur, de quibus sacri canones loquuntur; alios secundùm priuilegia, qui sacris Ordinib.eorúmque professoribus Regularib.iuxta facultates in ipsorum priuilegiis contentas deputantur. Verùm tam hæc distinctio allata per Confet. quàm illa per Doct. significata in eo deficit,quòd in posteriori illius membro nulla mentio consuetudinis fit, vel certè ea nequit contineri sub nomine rescripti, vel priuilegij; & tamen per consuetudinem extendi posse potestatem, quæ Conseruatoribus de iure communi conuenit,ostendemus infr.cap.7.quæst.8.quare distinctio hæc concipi sic debet, vt Conseruatores alij sint secundùm potestatem, quæ illis competit iure communi,alij secundùm eam,quæ competit eisdem iure speciali: hoc autem secundùm Conseruatorum genus † aliquas & ipsum,species saltem accidentales,quas vocant,admittit,cum in litteris, quibus hi Conseruatores dantur, aliquando iis concedatur facultas cognoscendi etiam de causis criminalibus, vel mixtis; aliquando de solis ciuilibus, vt patet ex Concil.Trid d.sess.14.cap.5.de reform circa medium; plerumque etiam dicetur,vt in iis,quæ iudicialem requirunt indaginem,Conseruatores procedant summariè,simpliciter,& de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij; aliquando verò id non exprimatur, sed in propriis, & integris terminis iudicum cum plena causæ cognitione relinquantur,vt ex variis formulis litterarum Conseruatoriarum in seq.quęst.inserendis apparebit,quę quia ex stylo Romanæ Curiæ prodeunt, optimum, ac necessarium argumentum inducunt iuxta cap. fi. de for. compet. cum aliis adductis per Grauat. in addit. ad Vestr.in Prax.Rom. Cur. lib.5.cap.3.num.6.& Franc.Bursat.cons.393.num.15.lib.4. Paris.

3 Species secũda Cõseruatorũ plures species, accidentales saltẽ, admittit.

riſ.de reſig.beneſ.lib.1.quæſt.2.num 8. imò etiam ſtylus Romæ Curiæ,præſertim verò Cancellariæ pro lege habetur,cap.ex litteris,de conſtit.& cap.quam graui,vbi Doct. de crim. falſ. Rot. Rom.deciſ.55.num.2.de conceſſ.præb.& deciſ.1.de fil. presbyt. cum ſimil. de quibus per Burſat.& Pariſ.loc.cit. Poſſunt etiam † conſtitui aliæ ſpecies Conſeruatorum omnino accidentales, ſi attendantur vel perſonæ concedentium literas Conſeruatorias,vel eorum,quibus illæ conceduntur: nam dici poteſt,aliam eſſe ſpeciem Conſeruatorum, qui dantur à Papa; aliam eorum, qui à legatis, epiſcopis, vel inferioribus; aliam illorum, qui à Principe ſeculari, poſito tamen, quòd Conſeruatores dari poſſint ab alio,quàm à Papa, de cuius rei veritate latiùs diſſeremus infr. cap. 4. quæſt. 2. & ſeqq. item † aliam eſſe ſpeciem eorum, qui dantur perſonis ſingularibus ſiue eccleſiaſticis, ſiue laicis; aliam illorum,qui collegiis,& vniuerſitatibus ſiue Clericorum, ſiue Regularium, ſiue etiam Laicorum. Huiuſmodi etiam diuiſio,hoc eſt in ſpecies accidentales, illa eſt, quam affert Tholoſ. lib.47. ſyntag.iur.vir.vniu.cap.22.num.24.vt † vna ſit ſpecies Conſeruatorum electorum nominatim, & perſonaliter, vt, ſi Petrus detur Conſeruator pro conſeruando Titio, vel eius priuilegiis;altera eorum, qui electi ſub nomine dignitatis dicũtur, vt, cùm datus eſt Abbas S. Saturnini Conſeruator priuilegiorum in Academia Tholoſana ſtudentium. & aliæ ſimiles. de quibus omnibus agemus infr. cap. 6. per totum. Interim verò ad alteram huius capitis quæſtionem veniamus.

QVÆRO *igitur ſecundò, & poſtremò in hoc capite de variis formulis Conſeruatorum.*

Afferemus autem hoc loco † formulas Conſeruatorũ dumtaxat Apoſtolicorum, tum quòd de his dumtaxat Conſeruatoribus tractandum nobis præpoſuimus,tum quòd vel Conſeruatores ab alio, quàm à Papa dari nequeunt, vel huiuſmodi certè Conſeruatoriarum formulæ in vſu non ſunt, eas autem formulas litterarum Conſeruatoriarum,quibus à Papa Conſeruatores conſtituuntur, hîc lubet inſerere, tum quod ab iis, cum ex Romana Curia,& Cancellaria prodeant,arguere licet,vt paulò ante deduximus; tum ne aliquid, quod ad hunc tractatum maximè pertineret, aut etiam eius proprium eſſet pro tenuitate noſtra pateremur deſiderari.

Sequemur autem eum ferè ordinem,quo in præcedenti quęſtione

4 Conſeruatores alij à Papa, alij ab inferioribus conſtituuntur.

5 Conſeruatores alij dantur perſonis ſingularib. alijs collegijs & vniuerſitatibus.

6 Conſeruatores alij deputãtur ſub nomine perſonæ,alij ſub nomine dignitatis.

7 Diuerſæ formulæ ſupplicationũ pro Conſeruatorijs Apoſtolicis, & ipſarum Conſeruatoriarum.

ſtione ſpecies Conſeruatorum recenſuimus, quoniam quæſtio hæc ex illa pendet, præmiſſis quibuſdam etiam formulis ſupplicationum, quas apud Doctores potuimus reperire; verùm omiſſa illius ſpeciei formula, cum iam in vſu non ſit, quæ contra latrones, ac prædones dumtaxat datur:

8 *Formula ſupplicationis pro perſona ſingulari iuxta exigentiam iuris cõmunis aduerſus iniurias faciẽtes illi, eiuſq; rebus.*

Prima igitur formula † erit ſupplicationis pro perſona ſingulari eccleſiaſtica obtinente beneficia contra inferentes iniurias ipſi perſonæ, eccleſiæ, & beneficiis, atque adeo comprehendens etiam illatas à prædonibus, & conſequenter primam, ac tertiam ſpeciem Conſeruatorum iuxta poteſtatem eiſdem in meris terminis iuris communis competentem. Illam verò inſeremus, quæ habetur apud Mandos. in prax. ſignat. grat. tit. de Conſeruatoria, non autem eam, quam affert. Phil. Prob. in addit. ad Io. Monach. d. c. 1. cum illa Mandos. plenior ſit, & exactior, exprimens clauſulas opportunas, quibus tamen addi debet illa clauſula (& ad quinquennium) in huiuſmodi ſupplicatione pro ſingulari perſona, ſicut in litteris ſuperinde expeditis apponi debet ac ſolet illa (præſentibus ad quinquennium dumtaxat valituris) idque propter diſpoſitionem Trid. Concil d. ſeſs. 14. cap. 5. de reformat. de qua latiùs infr. cap. vlt. huius tract. Formula ergo ſupplicationis à Mandos. relata, & cuius etiam mentionem facit, ad eam ſe remittens, Iacob. Sbroz. tract. de vic. Epiſc. lib. 2. quæſt. 27. num 2. talis eſt.

BEATISSIME PATER. *ſupplicat humiliter S. V. deuotus illius orator. N. Rector parochialis eccleſiæ. P. quatenus ipſius oratoris, ac dictæ eccleſiæ omniumq; aliorum, & ſingulorum beneficiorum eccleſiaſticorum cum cura, & ſine cura ſecularium, & regularium, quæ in titulum, & in commendam obtinet, & in poſterum obtinebit, indemnitati oppartunè prouidendo aliquos Conſeruatores dare, & deputare, qui eccleſiam, beneficia huiuſmodi, ac oratorem ipſum aduerſus inferentes ſibi, eccleſiæ, & beneficijs præfatis, in fructibus, decimis, obuentionibus, &c. alijsq; bonis ſpiritualibus & temporalibus, iniurias, moleſtias, iacturas, atque damna iuxta formam militantis eccleſiæ in quinterno Cancellariæ deſcriptam, & cum poteſtate aggrauandi, & reaggrauandi toties quoties opus fuerit, ac etiam citandi per edictum publicum, quatenus ad citandos tutus non pateat acceſſus, etiã inuocato &c. ad hoc auxilio brachij ſæcularis, dare, deputare dignemini de gratia ſpeciali Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis etiam Bonifacij Papæ VIII. de vna &c. ſtylo palatij, cæteriſq; cõtrarijs non obſtantibus quibuſcunque cum clauſulis opportunis, & conſuetis, & cum abſolutione*

tione à censuris, &c. & de Conseruatoria in forma vt suprà, & cum potestate citandi, etiam per edictum publicum: quatenus ad citandos constito, &c. & cum inuocatione brachij sæcularis quatenus opus fuerit, & cum potestate aggrauandi, & reaggrauandi vt præfertur, & cum derogatione præmissorum, &c.

Atque hæc quidem est forma supplicationis, quæ mutatis mutandis pro Cardinali, Episcopo, alióve Prælato poterit adhiberi. Sequeretur nunc, vt tenorem ipsum litterarum Conseruatoriarum vi prædictæ supplicationis cõcessarum afferremus: sed quoniam nullum hucúsque reperire potuimus, cùm casus euenerit, † adhiberi poterit tenor litterarum, quas Illustrissimo Cardinali à Montealto concessit sanctissimus D. N. Paulus V. infra in quarta formula Conseruatoriarum inserendus; detractis tamen iis verbis, quæ habentur in corpore statim ante medium (etiam si sis extra loca, in quibus deputatus es Conseruator, & iudex,) ex iis, quæ leguntur statim post mediũ d. litterarum, (illis videlicet, quæ iudicialem requirunt indaginem, summariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, in aliis verò prout qualitas eorum exegerit;) nec non illis verbis derogatoriis, (seu ne iudices, & Conseruatores à sede præfata deputati extra ciuitatem, & diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, aut aliquos vltra vnam dietam à fine diœcesis eorundem trahere præsumant, seu quod de aliis quàm manifestis iniuriis, & violentiis, ac aliis, quæ iudicialem requirunt indaginem, pœnis in eos, si secus egerint, & in id procurantes adiectis, Conseruatores se nullatenus intromittant.) Quin etiam cautius erit omittere illa quoque verba derogatoria (ne quis extra suam ciuitatem, & diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis ad iudicium euocetur;) nam licèt intelligat de constitutione Bonif. in c. statutum de rescript. in 6. vbi expresè non loquitur de Conseruatoribus, sed de iudicibus delegatis simplicibus; tamen & Conseruatores iudices delegati sunt, vt cap. præc. q. 2. ostendimus, & d. verba etiam habentur in d. c. fi. vbi de Cõseruatoribus agitur; ideo, vt dicebamus cautius erit illa omittere; sicut & clausulam illam integram, (cæterum volumus) in fine positam, vsque ad ea verba (præsentibus post quinquenium minimè valituris) quæ omittenda non erunt etiam in hac prima formula Conseruatoriarum ratione non multò ante adducta.

9 Tenor litterarum remissiuè.

10 Formula supplicationis pro Conseruatoria Capituli secundum ius cōmune contra inferentes iniurias eius rebus, eiusdémque priuilegiorū violatores.

Secunda formula supplicationis † erit pro Capitulo Cathedralis, vel Collegiatæ ad impetrandas ei litteras Conseruatorias contra inferentes molestias eiusdem bonis, rebus, ac iuribus, simúlque contra violantes eiusdem priuilegia pariter iuxta potestatem, quæ Conseruatoribus de iure communi scripto competit, eáque vtemur, cum optima sit, quam secundo loco ponit Probus d. cap. 1. paucísque mutatis adaptari poterit Collegio Monachorum, seu Clericorum Regularium, Hospitali, Militiæ equitum, præsertim Hierosolymitanæ & similibus: quamuis horum plerisque iam per priuilegium speciale insertum in volumine priuilegiorum eisdem à S. sede Apostolica concessorum sub variis formis data sit facultas eligendi Conseruatorem. Formula verò supplicationis, de qua nunc agimus ex Probo desumpta huiusmodi est.

BEATISSIME PATER. *Vt deuoti oratores vestri Decanus, Capitulum, Canonici, Vicarij, & personæ ecclesiæ Iornacen. ab indebitis molestationibus releuentur, supplicant humiliter S. V. Decanus, & Capitulum, Canonici, & personæ præfati quatenus eorum statui, & indemnitati opportunè consulentes, ipsósq; specialibus fauoribus, & gratijs prosequentes: eis Conseruatoriam contra omnes, & singulos etiam Archiepiscopos, & Episcopos &c. eorumq; Vicarios, & officiales, ac alios exemptos, & non exemptos etiam Cluniacen. Cistercien. Premonstraten. S. Benedicti, S. Augustini Hierosolymitani, & aliorum ordinum, & militarium religiosos inferentes iniurias, molestias, grauamina, vel damna, eisdem omnibus, ac eorum familiaribus, & seruitoribus, cuiuscunque dignitatis, excellentiæ &c. & eorum singulos super bonis debitis iuribus etiam patronatus ecclesiastici, iurisdictionibus, pensionibus annuis, fructibus, pecuniarum summis, & rebus alijs, etiam ratione personarum suarum, ac mensæ prædictæ, nec non quorumuis aliorum beneficiorū cum cura, vel sine cura per eos quomodolibet pro tempore obtentorum, & aliàs coniunctim, vel diuisim pertinent. nec non priuilegijs & indultis eis tam per Romanos Pontifices, & Imperatores, Reges, seu alios & aliàs concessis, cum potestate citandi, monendi, requirendi etiam per edictum publicum, constito summariè de non tuto accessu, ac etiam inhibendi sub censuris, & pœnis etiam pecuniarijs declarandi &c. ac aggrauandi, & reaggrauandi &c. & aliàs in forma militātis ecclesiæ in quinterno Cancellariæ Apostolicæ annotata, concedere dignemini de gratia speciali: non obstantibus Fel. record. Bonifacij Papæ VIII. S. V. prædecessoris de vna, & Concilij generalis de duabus dietis, & quibuslibet alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non quibusuis priuilegijs, &*

indultis

indultis quibusuis Cathedralibus etiam Metropolitanis, vel Collegiatis, & alijs monasterijs, domibus, hospitalibus, & pijs locis, nec non omnibus militijs, ciuitatibus, terris, castris, villis, oppidis, & locis conuentualibus, & personis ecclesiasticis, & sæcularibus ac Regularibus cuiuscunque dignitatis status, gradus, & etiam Archiepiscopali, Episcopali &c. nec non laicis etiam Ducibus, Comitibus, Marchionibus, Principibus temporalibus etiam per modum statuti perpetui motu proprio, & ex certa scientia, ac de potestatis Apostolicæ plenitudine etiam de non trahendis illis aut eorum subditis extra eorum loca seu dominia vel coram eis, & eorum Iudicibus, & Conseruatoribus etiam vigore quarumcunque litterarum Apostolicarum ad ius commune reducendarum, & alijs quibusuis modis, & sub quibusuis verborum formis & clausulis etiam per sanctitatem vestram, & sedem Apostolicam concessis, & confirmatis, & in posterum concedendis, & confirmandis, quibus omnibus etiam si de illis &c. tenores &c. placeat hac vice derogare, cæterisq; contrarijs cum clausulis opportunis, & consuetis.

Cæterùm circa duas formulas supplicationum mox relatas duo adnotanda sunt: alterum, quòd † Concilium illud generale de duabus dietis, cuius implicitè mentio fit in prima supplicatione, explicitè verò in secunda, est Concilium generale Lateranense, de quo in cap. nonnulli, de rescript. Alterum quòd, licèt in vtraque formula nulla mentio fiat manifestę iniurię, vel violentiæ, non ideo tamen minùs vtraque est iuxta potestatem Conseruatori de iure communi dumtaxat competentem; id enim satis significatur iis verbis, (in forma militantis ecclesiæ in quinterno Cancellariæ Apostolicæ annotata,) quæ in prædictis formulis supplicationum habentur.

11 Conciliū generale de duabus dietis quodnā sit.

Tenorem verò litterarum Conseruatoriarum iuxta proximam supplicationem hîc non inseremus, cum adhuc talem reperire non potuerimus, isq; facilè construi, & confici possit paucis mutatis ex litteris Societati Iesu concessis, quas paulò post iuxta quartam formulam afferemus. Interim verò ponamus ex Phil. Probo loc. cit. binas litteras Conseruatorias, alteras ecclesiæ Collegiatæ, alteras Vniuersitatis studiorum † contra violantes earum priuilegia, & immunitates dumtaxat; harum autem tenores, qui tertiæ formulæ loco esse poterunt, tales sunt.

12 Formula Conseruatoriarum aduersus violantes priuilegia & immunitates ecclesiæ Collegiatæ, & vniuersitatis studiorū.

CLEMENS *Episcopus, &c. Pium esse dignoscitur, vt ijs, qui gloriantur in malitia per nos taliter obsistatur, quòd oppressi eorum insultibus vacantes diuino cultui liberius possint in obseruantia mandatorum Domini delectari. Sanè petitio dilectorum filiorum Capituli ecclesiæ Briuaten. Ro-*

manæ ecclesiæ immediatè subiectæ Sancti Flori diœcesis nobis nuper exhibita continebat, quod ipsi, & eorum ecclesia, ac ipsius ecclesiæ membra à nonnullis, qui nomen Domini in vanum recipere non formidant contra tenores priuilegiorum per nonnullos prædecessores nostros Romanos Pontifices eis concessorum, multiplices patiuntur molestias. Quare pro parte dictorum Capituli nobis fuit humiliter supplicatum, vt in præmissis eorum prouidere quieti, & malignantium molestijs obuiare de benignitate Apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrum per vos, vel alium, seu alios eisdem Capitulo, & ecclesiæ atque membris efficacis defensionis præsidio assistentes non permittatis eosdem Capitulum, ac ecclesiam, & membra huiusmodi contra indulta dictorum priuilegiorum ab aliquibus indebitè molestari; molestatores huiusmodi, & contradictores quoslibet, & rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus &c. (vt in secunda supplicatione.) Cæterùm volumus, & auctoritate Apostolica concedimus, quòd quilibet vestrum valeat prosequi articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento Canonico præpeditus, quodq́ à data præsentium sit vobis, & vnicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis cœptis, non cœptis præsentibus & futuris perpetuata potestas, & iurisdictio attributa, vt eo vigore, eaq́ firmitate possitis etiam in non cœptis præsentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram nobis cœpta fuissent, & iurisdictio vestra & cuiuslibet vestrum in præmissis omnibus, & singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimè extitisset. præsentibus post quinquennium minimè valituris. Datum Romæ, &c.

Clemens Episcopus, &c. Iustis petentium desiderijs, illis præsertim, per quæ prauorum hominum malitijs obuiari debeat, & quæ vacare volentium studio litterarum commoda respiciunt, libenter annuimus, illaq́ fauore prosequimur opportuno. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte vniuersorum Doctorum, magistrorum, & scholarium studij Tholosani petitio continebat, quòd nonnulli ex eis contra priuilegia, libertates, & immunitates etiam ecclesiastica, tam à iure, quàm ab homine concessa, indebitè molestantur, & etiam iniuriantur. Quare pro parte ipsorum nobis extitit humiliter supplicatum, vt prouidere eis super hoc paterna diligentia dignaremur. Nos igitur cupientes huiusmodi obuiare malitijs, ac personis eisdem, vt meliùs vacare valeant studio litterarum, prouidere; huiusmodi supplicationibus inclinati &c. Mandamus quatenus vos, vel duo &c. Priuilegia

uilegia, libertates, & immunitates, prout iusta, & rationabilia fuerint, faciatis auctoritate vestra inuiolabiliter obseruari. Non permittentes eos, seu eorum aliquem contra priuilegia, libertates, & immunitates huiusmodi ab aliquibus indebitè molestari, vel eis grauamina, vel iniurias irrogari: molestatores, & iniuriatores huiusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles cuiuscunq; dignitatis, gradus, ordinis, status, conditionis extiterint, auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, inuocato ad id, si opus fuerit auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus &c. Cæterum volumus &c. vt in formula præcedenti.

13 *Formula Conseruatoriarum cum maiori potestate quàm de iure communi Conseruatoribus competat.*

Quarta denique formula erit † iuxta alterum genus Conseruatorum, qui maiorem potestatem habent, quàm Conseruatoribus à iure communi tribuatur, hoc est, vel ferè, vel omnino æqualem illi, quæ cæteris iudicibus siue ordinariis, siue delegatis competit. Nos verò hîc formam litterarum Conseruatoriarum hoc in genere inseremus, vt ante polliciti sumus, quæ concessæ fuerunt tum Illustrissimo Cardinali à Montealto, tum Collegiis Societatis Iesu. Id autem eo etiam libentiùs quoad has societatis facimus, quòd & paucis mutatis pro Collegiatis ecclesiis, Hospitalibus, aliisque locis piis possint deseruire, & contineant Conseruationem tam contra violantes eiusdem Societatis priuilegia, quàm contra eidem inferentes quęcunque damna, vel iniurias, & exactissima atque absolutissima ratione sint conscriptæ; ac præterea cum gratia quidem facta, signatáque fuerit à fel. rec. Pio V. litteræ verò expeditæ sub Gregorio XIII. eius successore, forma simul in his litteris habebitur expediendi litteras Apostolicas sub successore, cùm expediri non potuerunt sub prædecessore, à quo tamen gratia signata fuerat. Prædictarum autem ambarum litterarum tenor est huiusmodi.

PAVLVS *Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili fratri Archiepiscopo Mediolan. salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad regendum vniuersalis ecclesiæ firmamentum fratres nostri S.R.E. Cardinalis assistendo nobis submissis humeris operosa sedulitate laborant cum tam ipsius ecclesiæ, quàm vniuersi orbis incumbentia onera indefessis nobiscum sollicitudinibus patiantur: Quare decens, & debitum esse conspicimus vt ipsi, quos dicimus tanquam præcipuas, & sublimes ecclesiæ prædictæ columnas prærogatiua sublimauit honoris, quiq; in ecclesiarum defensione, & conseruatione libertatum, & iurium eorumdem indesinenter studia, & labores impendunt apud nos prærogatiuam fauoris inueniant, & gratiarum plenitudinem in suis opportunitatibus consequantur, & præsertim vt bona & iura*

eorum præseruentur à conatibus peruersorum protectionis nostræ munimine circumfulta. Nuper siquidem ex conquestione dilecti filij nostri Alexandri S. Laurentij in Damaso Diaconi Cardinalis Montisalti nuncupati S. R. E. Vicecancellarij percepimus quòd nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, alijq́ ecclesiarum Prælati, & Clerici, atque ecclesiasticæ personæ tàm seculares, quàm regulares, nec non Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & Laici, cõmunitates ciuitatum, vniuersitates oppidorum, castrorum, villarum, & aliorum locorum, & aliæ singulares personæ ciuitatum, & diœc. ac aliarum partium diuersarum occuparunt, & occupari fecerunt castra, villas, & alia loca, terras, domos, possessiones, iura, & iurisdictiones, necnon census, fructus, redditus, & prouentus vnius S. Mariæ Clareuallis Cistercien. & alterius S. Lanfranchi vallis vmbrosæ, ac reliqui monasteriorum S. Laurentij, S. Benedicti ordinum, nec non Præposituræ monasterij per Præpositum gubernari soliti olim ordinis fratrum humiliatorum dudum Apostolica auctoritate suppressi S. Abundij Mediolanens. Cremonens. & Papien. respectiuè ciuitatum, vel diœc. quæ dictus Alexander ex concessione, & dispensatione Apostolica in commendam ad eius vitam præter prædictum monasterium S. Laurentij, quod dilectus filius Alexander Vrsinus Clericus Roman. ex simili concessione ad eius vitam obtinet; omnes tamen, & singuli fructus, redditus, & prouentus iura, obuentiones, & emolumenta demptis ducentis ducatis pro dicto Alexandro Vrsino prædicto Cardinali Apostolica auctoritate reseruati existũt, obtinent & nonnulla alia bona mobilia spiritualia & temporalia ad monasteria, & Præposituarã huiusmodi spectantia, & ea detinent occupata, seu ea detinentibus præstant auxilium, consilium, & fauorem; nonnulli etiam ciuitatum & diœ. ac partium prædictarum eidem Alexandro Cardinali super prædictis castris, villis, locis, & alijs terris, domibus, possessionibus, iuribus, iurisdictionibus, alijsq́ mobilibus, & immobilibus bonis ad monasteria & Præposituarã huiusmodi spectantibus multiplices molestias, & iniurias inferunt, & iacturas. Quare prædictus Alexander Cardinalis nobis humiliter supplicauit vt cùm sibi reddatur valde difficile pro singulis querelis ad sedem Apostolicam habere recursum monasteriorum & Præposituræ huiusmodi indemnitati consulere, aliasq́ in præmissis opportunè prouidere paterna diligentia curaremus: Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati aduersus occupatores, detentores, præsumptores, molestatores, & iniuriatores huiusmodi illos volentes Alexandro Cardinali, & monasterijs ac Præposituræ prædictis in præmissis remedio subuenire, per quod ipsorum compescatur temeritas, & alijs aditus committendi similia præcludatur; Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus quatenus saluis Concilij

Tridentini

Tridentini decretis dumtaxat per te vel alium, seu alios etiam si sis extra loca, in quibus deputatus es Conseruator, & Iudex prædicto Alexandro Cardinali efficacis defensionis præsidio assistens, non permittas eum super his à quibuslibet alijs indebitè molestari, vel ei grauamina, seu damna, vel iniurias irrogari. facturus eidem Alexãdro Cardinali, cum ab eo, vel procuratoribus suis, aut eorũ aliquo fueris requisitus, de prædictis, & alijs personis quibuslibet super restitutione huiusmodi castrorũ, villarum, terrarum, & aliorum locorum, iurisdictionum, iurium, & bonorum mobilium, & immobilium, redditũum quoque, prouentuum, & aliorum quorumcunque bonorum, nec non de quibuslibet molestijs, & iniurijs, atque damnis præsentibus, & futuris illis videlicet, quæ iudicialem requirunt indaginem summariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij; in alijs verò prout qualitas eorum exegerit iustitiæ complementum, occupatores, & detentores, ac præsumptores, molestatores, & iniuriatores huiusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles cuiuscunque gradus, status, ordinis, & conditionis extiterint quandocunque, & quotiescunque expedierit auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; Non obstantibus tam Fel. record. Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri, in quibus cauetur, ne quis extra suam ciuitatem, & diœcesim nisi in certis & exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis ad iudicium euocetur, seu ne Iudices, & Conseruatores à sede prædicta deputati extra ciuitatem, & diœcesim, in quibus deputati fuerint contra quoscunque procedere, seu alij, vel alijs vices suas committere, aut aliquos vltra vnam dietam à fine diœc. eorundem trahere præsumant, dummodo vltra tres dietas aliquis auctoritate præsentium ad iudicium non trahatur, seu quod de alijs manifestis iniurijs, & violentijs, ac alijs, quæ iudicialem requirunt indaginem peius in eos si secus egerint, & in id procurantes adiectis Conseruatores se nullatenus intromittant, quàm alijs quibuscunque constitutionibus à quibuscunque prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus tàm de Iudicibus delegatis, & Conseruatoribus, quàm personis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut alijs editis, quæ tuæ possent in hac parte iurisdictioni, aut potestati, eiusq; libero exercitio quomodolibet obuiare, seu si aliquibus communiter, aut diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut extra & vltra certa loca ad iudicium euocari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, & eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus proprijs mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter

liter

taliter non insertam tuæ iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cuiusque tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Cæterùm volumus, & auctoritatem prædictam decernimus, quod tu prosequi valeas articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico præpeditus, Quodq; à data præsentium sit tibi in præmissis omnibus, & eorum singulis cæptis, & non cæptis præsentibus & futuris perpetua potestas, & iurisdictio attributa, vt eo vigore eaq; firmitate possis in præmissis omnibus cæptis, & non cæptis præsentibus & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia, & singula coram te cæpta fuissent, & iurisdictio tua in prædictis omnibus & singulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimè extitisset constitutione præfata super Conseruatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obstante, præsentibus post quinquennium minimè valituris. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ Millesimo sexcentesimo quinto, pridie Calendas Nouembris, Pontificatus nostri anno primo, &c.

BVLLA PII V. per Gregorium XIII. edita, qua conceditur Societati IESV, ac singulis illius personis facultas assumendi certas personas in suos Conseruatores, & Iudices ordinarios, anno 1573.

GREGORIVS *Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam: Aequum reputamus, & rationi consonum vt ea, quæ de Romani Pontificis gratia processerunt, licet eius superueniente obitu litteræ Apostolicæ desuper confectæ non fuerint, suum sortiantur effectum. Dudum siquidem felicis recordationis Pio Papa V. prædecessori nostro pro parte dilectorum filiorum Præpositi generalis, & Religiosorum Societatis Iesu exposito, quod cum dicta societas benedicente Domino, longè, lateq; esset propagata, ac ad Dei laudem, & honorem, militantisq; ecclesiæ profectum in dies augeretur, & propter diuersa bona temporalia, quæ Collegia scholariũ sub eorum cura instituta possidebant conseruanda, & recuperanda, lites, aliaq; forensia frequenter subire necessariò cogeretur, exindeq; fieret, vt eius personæ, quæ animarum saluti implicitæ litium anfractus, qui ab eorum institutis valdè dissonabant, euitare cupiebant, ab earum ministerio non sine animi sui dolore, cum animarum huiusmodi dispendio distraherentur, & eidem prædecessori, pro parte eorumdem Præpositi generalis, & Religioso-*

rum asserentium eorum bona à quorumcunque locorum ordinariorum iurisdictione libera, & exempta, ac sub Romani Pontificis, & sedis Apostolicæ protectione aliàs recepta fuisse, humiliter supplicato, vt eorum quieti more pij patris, ac aliàs in præmissis opportunè consulere, de benignitate Apostolica dignaretur: idem prædecessor, qui ad gratos Deo, & vniuersæ Reipublicæ Christianæ vtiles, & necessarios fructus, quos societatis prædictæ personæ in vinea Domini semper proferebant, debitum respectum habebat, facere nullo modo poterat, quin ipsis ea concedere, per quæ ipsi, eorumq́ res, & bona à noxijs iustitiæ ministerio præseruarentur; eosdem Præpositum generalem, & Religiosos, ac eorum singulos, à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq́ ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodati existebant ad effectum infrascriptorum duntaxat consequendum absoluens, & absolutos fore censens, huiusmodi supplicationibus inclinatus: sub data videlicet octauo Kalendas Iunij Pontificatus sui anno tertio, eidem societati, singulisq́ illius personis, ac eorum familiaribus clericali charactere tamen insignitis, vt in quibuscunque causis tam ciuilibus, quàm criminalibus ac mixtis, etiam in eis, in quibus actores, vel conuenti rei forent, ipsis contra quascunque communitates, & collegia huiusmodi, omnes, & singulos Archiepiscopos, & Episcopos, ac Abbates, nec non alias personas in dignitate ecclesiastica constitutas, ac Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum Canonicos, ac eorundem Archiepiscoporum Vicarios in spiritualibus, & officiales generales vbilibet constitutos, in suos possent assumere Conseruatores, & Iudices ordinarios indulsit; ipsis verò sic electis, vel duobus, aut vni eorum, vt per se, vel alium, seu alios etiam si sint extra loca, in quibus Conseruatores, & Iudices deputati forent, eidem societati efficacis deffensionis præsidio assistentes non permitterent societatem, collegiaq́ huiusmodi super terris, locis, domibus, possessionibus, & iuribus, nec non fructibus, censibus, redditibus, & prouentibus, ac quibuscunque alijs bonis mobilibus, & immobilibus, spiritualibus, & temporalibus, nec non priuilegijs, & indultis eis, & dictæ societati tam Apostolica, quàm ordinaria, & aliàs ritè regia auctoritatibus concessis, & alijs rebus ad dictam societatem communiter, vel diuisim spectantibus à quibuscunque personis tam secularibus quàm ecclesiasticis, ac quacunque auctoritate, & superioritate fungentibus, quoquomodo indebitè molestari, vel eis grauamina, damna, aut iniurias irrogari: facerentq́ cum ab ijsdem societate, aut personis, vel procuratoribus suis seu aliquo ex eis, forent requisiti super restitutione locorum, terrarum, domorum, possessionum, iurium, & bonorum mobilium, & immobilium, redditiuum quo-

que & prouentuum, & aliorum quorumcunque bonorum, nec non priuilegiorum, & indultorum eis tunc, & pro tempore concessorum obseruatione; nec non de quibuslibet molestijs, iniurijs, damnis tunc præsentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ iudicialem requirerent indaginem summariè, simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicij; in alijs verò, prout eorum qualitas exegisset iustitiæ complementum: occupatores, seu detentores, præsumptores, & iniuriatores huiusmodi, nec non contradictores quoslibet, & rebelles, etiam si aliàs, quàm vt præfertur qualificati existerent, quandocunque, & quotiescunque expedisset, auctoritate Apostolica per sententias, censuras, & pœnas ecclesiasticas, aliaq; opportuna iuris, & facti remedia appellatione postposita, compescendo: legitimisq; super his habendis seruatis processibus, eos, quos sententias, censuras, & pœnas per eosdem Conseruatores, seu Iudices pro tempore latas incurrisse, eis constitisset; eas incurrisse declararent, & quoties opus fuisset, etiam iteratis vicibus aggrauarent; nec non auxilium brachij sæcularis inuocarent commisit, & mandauit. Ac insuper si ipsis per summariam informationem, per eos super his habendam constitisset, quod ad loca in quibus occupatores, præsumptores, molestatores, & iniuriatores huiusmodi, ac alios, quos litteræ tunc desuper conficiendæ concernerent, pro tempore morari contigisset, pro monitionibus, & inhibitionibus ipsis, ac citationibus eis faciendis, tutus non pateret accessus, Iudicibus, & Conseruatoribus huiusmodi monitiones, & citationes præfatas, ac inhibitiones quaslibet per edicta publica locis publicis affigenda, de quibus esset verisimilis coniectura quod ad ipsorum monitorum, citatorum, & inhibitorum notitiam peruenire valerent, faciendi; nec non eisdem occupatoribus, detentoribus, præsumptoribus, molestatoribus, iniuriatoribus, contradictoribus, rebellibus, etiam sub censuris, & pœnis ecclesiasticis ac etiam pecuniarijs eorum arbitrio moderandis, inhibendi, ac quibusuis inhibitionibus eis pro tempore etiam prætextu quarumcunque litterarum Conseruatoriarum, seu priuilegiorum Apostolicorum, quibuslibet concessorum, & concedendorum pro tempore factis non obstantibus eorum iurisdictionem liberè exercendi, loca, ad quæ eos declinare, & in quibus scienter stare permissi forent ecclesiastico interdicto subijciendi plenam, & liberam facultatem concessit. Ac monitiones, requisitiones, inhibitiones, & citationes, sic factas perinde ipsos monitos, requisitos, inhibitos, & citatos arctarent, ac si eis personaliter factæ, insinuatæ, & intimatæ forent, ac tunc desuper conficiendis litteris, & in eis contentis dispositionibus per quascunque derogationes in quibusuis litteris Apostolicis gratiam, vel iustitiam, & mixtim continentibus per eundem prædecessorem, & sedem Apostolicam etiam cum derogatoriarum derogatorijs alijsq;

effica-

efficacioribus, & insolitis clausulis, & per quas earundem litterarum tunc desuper conficiendarum tenor, ac si de verbo ad verbum in eis insertus foret, pro expresso haberetur quibuscunque personis seu in eorum fauorem etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine concessas, & factas, ac faciendas, & concedendas nullatenus derogatum censeretur, aut derogari posset nisi tenor earumdem tunc desuper conficiendarum litterarum de verbo ad verbum nihil penitus omisso, foret in illis insertus, & derogatio pro tempore facta huiusmodi per trinas distinctas litteras eumdem tenorem continentes, tribus similiter vicibus eidem societati intimata, & insinuata foret; & quod aliter earundem litterarum tunc desuper conficiendarum pro tempore factæ derogationes nemini suffragarentur. Quodq; quilibet Iudicum & Conseruatorum prædictorum valeret prosequi articulum etiã per alium incheatum, quamuis idem inchoans nullo foret canonico impedimento præpeditus: quodq; cuilibet Conseruatorum & Iudicum eorundem ab eadem die octauo Kalend. Iunij esset in præmissis omnibus, ac eorum singulis cœptis, & non cœptis tunc præsentibus, & futuris perpetuata potestas, & iurisdictio attributa; vt eo vigore, eaq; firmitate possent in præmissis omnibus cœptis, & non cœptis tunc præsentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac si prædicta omnia & singularia coram eis cœpta fuissent, & eorum ac cuiuslibet ipsorum iurisdictio de præmissis omnibus & singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitimatione extitisset, sicq; per quoscũque Iudices, & commissarios, & causarũ palatij Apostolici Auditores, ac S. Romanæ ecclesiæ Cardinales sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari, & diffiniri debere; & ex tunc si secus super his à quoque quauis auctoritate scienter, vel ignoranter attestari contingeret irritum, & inane decreuit. Non obstantibus piæ memoriæ Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri, qua cauebatur ne quis extra suam ciuitatem, vel diœcesin, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis euocaretur ad iudicium, seu ne Iudices à sede prædicta deputati extra ciuitatem vel diœcesin in quibus deputati forent, contra quoscunque procedere præsumerent; & duabus dietis in Concilio generali edita, dummodo non vltra tres dietas aliquis vigore earundem litterarum tunc desuper conficiendarum extraheretur, & quibusuis alijs Apostolicis, ac in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, ac quibusuis iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis quibusuis Regibus, Ducibus, Comitibus, cæterisq; cuiuscunque dignitatis, qualita-

tis, & præeminentiæ, ac ordinis etiam Mendicantium, & conditionis existentibus personis in genere, vel in specie, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsq; efficacioribus, & insolitis clausulis, irritantibusq; & alijs decretis quomodolibet etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, & innouatis; Quibus omnibus idem Pius prædecessor, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua, ac de verbo, ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad id seruanda foret; tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma, in illis tradita obseruata inserti forent pro sufficienter expressis habens, illis aliàs in suo robore permansuris, ea vice duntaxat specialiter, & expressè derogauit; cæterisq; contrarijs quibuscunque. Voluit insuper idem Pius prædecessor quòd litterarum tunc desuper conficiendarum transumptis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, ac sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis eadē prorsus fides adhiberetur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Ne autem de absolutione, indulto, & alijs præmissis pro eo, quod super illis ipsis Pij prædecessoris eius superueniente obitu litteræ confectæ non fuerunt, valeat quomodolibet hæsitari, ipsaq; societas illorum frustretur effectu, Volumus, & similiter Apostolica auctoritate decernimus quod indultum, & alia præmissa perinde à dicta die octauo Kalend. Iunij, suum sortiantur effectum, ac si super illis ipsis Pij prædecessoris litteræ confectæ fuissent prout superius enarratur. Quodq; præsentes litteræ ad probandum plenè absolutionis indultum, & alia præmissa vbique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, & decreti infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, octauo Kalend. Iunij, Pontificatus nostri anno primo.

14 Formulæ Conseruatoriarū sigillatim cōtra violātes priuilegia.

15 Et pro aliquibus, & contra aliquos cū potestate vl tra terminos iuris cōmunis, remissiuè.

Aliæ verò formulæ, quæ afferri poterant litterarum Conseruatoriarum vel sigillatim † contra violantes priuilegia, vel pro aliquibus, & contra eosdem vicissim † cum facultate tamen in vtrisque litteris circa ea, quæ iudicialem exigunt indaginem, consultò hic omittuntur, ne nimis longum faciamus, cum præsertim illæ quidem satis elici, & confici possent ex formula litterarum societatis Iesu mox allata, omissis iis, quæ ad rerum, ac

bono

bonorum defensionem pertinent; hæ autem habeantur in extrauag. vnic. de iud. in commun. vbi pro Archiepiscopo, & Clero Burdegali contra quosdam Religiosos, & vicissim pro Religiosis contra Archiepiscopum, & Clerum pro obseruatione clem. dudum de sepult. Conseruatores deputantur; licèt quinam hi fuerint ex ea extrauag. colligi non possit. Iam verò ad tertium ex initio propositis cap. transeamus.

SVMMÆ RERVM.

1 *Conseruatores in vsu erant ante cap. 1. de off. deleg. in 6. de ijs tamen nulla sanctio Pontificia expreßè disponebat.*

2 *Conseruatores similitudinarij sunt omnes episcopi, præsidentes Capitulis prouincialibus, præfecti nundinis, Principes, & alij huiusmodi.*

3 *Iura ciuilia, & Doctores aliqui egerunt de Conseruatoribus ante cap. 1. de off. deleg. in 6. cum num. seq.*

5 *Canones aliqui antiqui tacitè de Conseruatoribus disposuerunt.*

6 *Ius nouum Pontificium de Conseruatoribus expreßè disposuit; & quodnam illud sit. num. 7.*

8 *Canones aliqui noui præter illos de off. deleg. in 6. de Conseruatoribus tacitè disposuerunt. Conseruatoresq; iure dicuntur iudices certi, & incerti.*

9 *Clementinæ quid de Conseruatoribus decreuerint.*

10 *Extrauagantes vsque ad Concilium Lateranense sub Leone X. an liquid de Conseruatoribus disposuerint.*

11 *Conciliũ Lateranense sub Leone X. quid statuerit de Conseruatoribus.*

12 *Concilium Tridentinum de Conseruatoribus quid decreuerit.*

13 *Litteræ pleræque Pontificiæ tam ante, quàm post Trid. Concilium circa Conseruatores emanatæ vim legis non habent, præter quasdam Greg. XIII. num. 14.*

15 *Conseruatores non sunt per nouum ius Pontificium ita in vsum inducti, vt eos concedendos statuerit, sed eorum potestati data de nouo forma. num. 16.*

17 *Conseruatores introducti sunt, vt aliquos tueantur à manifestis iniurijs, & quæ huius rei ratio sit. num. 18.*

19 *Conseruatoriæ litteræ aliquo modo fauorabiles sunt, sed potiùs odiosæ & restringendæ. num. 20. tamquam contra ius tam ciuile, quàm Canonicum, num. 21.*

22 *Conseruatoriæ litteræ continent tam futura, quàm præsentia negotia.*
23 *Conseruatoriæ litteræ eximunt ab Ordinariorum iurisdictione saltem in aliquibus.*

CAPVT III.

Quo iure introducti sint Conseruatores.

POSTQVAM vidimus, quot sint Conseruatorum species, & formulæ, videndum est, an eæ omnes, vel aliquæ saltem à iure Pontificio antiquo, aut nouo sint inuentæ, atque inuectæ; ac simul etiam, quam ob causam introducti sint, in vsúmque venerint Conseruatores; quod singulis quæstionibus breuissimè tamen præstabimus.

QVÆRO *igitur primò in hoc Cap. An iura antiqua aliquid de Conseruatoribus disposuerint.*

1 *Conseruatores in vsu fuerunt ante cap. 1. de &c. nulla tamen de ijs sanctio Põtificia expresiè disponebat.*

Respondeo † ante constitutionem cap. 1. de off. deleg. in 6. quæ fuit Innoc. 4. vt ex eius inscriptione apparet, fuisse quidem in vsu Conseruatores, nullam tamen Pontificiam sanctionem de iis expresè disposuisse. Prior pars huius conclusionis patet ex tex. d. cap. 1. ibi, Conseruatores, quos plerunque concedimus, apertè enim supposuit solitam tunc fuisse sedem Apostolicam Conseruatores dare, vnde ad eorum potestatem explicandam, ac declarandam constitutio illa emanauit. Posterior autem pars ex eo probatur, quòd ante eam constitutionem cap. 1. nullus canon siue Decreti, siue Decretalium de Conseruatoribus mentionem facit, id autem apertè docet Archid. d. cap. 1. num. 1. circa princip. & ibid. Io. An. in primis verbis, & Gemin. num. 2. in fi. Quòd autem idem Io. An. in Gloss. 2. post Bern. (Glossatorem nimirum decretalium, cuius nos glossam ad d. cap. 1. non habemus,) contrarium innuit, dum ait, quòd de illis Conseruatoribus per iura antiqua parum, vel nihil habemus, † exponendum est de similitudine quadam Conseruatorum, quæ in antiquis canonibus reperiebatur; vnde ad id refertur, quod statim eadem gloss. subijcit, dum ait, possunt tamen dici Conseruatores

2 *Conseruatores similitudinarij quinã censeantur.*

Episcopi,

Episcopi, qui habent conseruare, & defendere viduas, pupillos, & orphanos, & alias personas miserabiles ab oppressionibus, & iniuriis, cap. ex parte B. & cap. ex tenore extra de for. compet. cap. 1. & 2. 87. dist. & cap. administratores 23. quæst. 5. licèt hic text. potiùs de Principe laico loquatur. similiter Diœcesani, & præsidentes capituli prouincialibus defendere debent Monasteria proninciæ, cap. in singulis §. fin. vbi Io. An. Innoc. Host. & alij, de Ant. Mon. quod idem ferè habetur in c. querelam, vbi Innoc. de simon. & adnotauit Archid. d. cap. 1. num. 1. & c. sicuti de præben. in 6. verùm vt optimè admonuit inter cæteros I. Eman. Roderic. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 1. circa medium, & post Io. de Imol. Gemin. d cap. 1. num. 5. circa medium, & Franc. num. 3. in fi. isti non sunt propriè Conseruatores, de quibus loquitur hic text. quia ipsi possunt cognoscere etiam de iis, quæ requirunt iudicialem indaginem iuxta cap. 1. c. cum ab ecclesiarum, & cap. quanto cum ibi not. de off. ord. non sic Conseruatores, de quibus d. cap. 1. & fin. nisi id aut ex forma rescripti habeant iuxta ea, quæ cap. præced. adduximus, siue ex consuetudine legitimè præscripta, de quo infr. cap. 7. quæst 9. Huius generis Conseruatores sunt illi quoque præfecti nundinis, defendentes omnes mercatores venientes, & inter ipsos iustitiam exercentes, quorum ex Rebuff. de merc. min. vend. §. 15. meminit Paul. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 23. num. 15. eadem ratione Rex solet dici Conseruator suorum vasallorum, vt nemini iniuria fiat, & quisque suum liberè possideat, vt ex cap. Regni, quod incipit, ad regale fastigium, Gram. decis. 78. & aliis tradit Fusc. d. cap. 23. num. 16. quibus addi possunt, c. Principes, & c. regum. 23. quæst. 5. Húic simile est quod idem affert num. 17. ex Vlpiano in l. fin. ff. quod met. cau. respondente per ius ciuile prouidere timenti violentiam sibi inferri, quòd aliquem adeat potestate præditum, qui prohibeat eum vim pati. Hi enim omnes impropriè Conseruatores dicuntur, & sunt. Dixi autem supra nullam Pontificiam sanctionem de his Conseruatoribus ante decretalem d. c. 1. disposuisse, tum quòd † inter Doct. Gofred. de his notauerat in sum. tit. de off. deleg. §. item quid de Conseruatoribus, prout Archid. d. cap 1. num. 1. initio eum refert; quem ideo tempore præcessisse dispositionem eiusdem cap. 1. eiúsque conditorem Innoc. 4. dicendum est, ac de Conseruatoribus egisse, quoniã in vsu erant; tum etiam † quòd circa quædam

3 *De Conseruatoribus tractauêre iura ciuilia & Doctores ante decretalem c. 1. de off. deleg.*

4

dam

dam ciuilia magis expresse, quàm antiqua Canones de Conseruatoribus mentionem fecerunt, quæ recitat Io. An. d. cap. fin. num. 2. circa medium, & ibi Gemin. §. Conseruatores autem nu. 4. & Anchar. d. cap. 1. num. 3. nimirum in Auth. vt iud sin. quoquo suffrag. fi. collat. 2. §. nulli quoque iudici, vbi dicitur, nulli quoque iudici penitus concedimus, neque ciuili, neque militari mittere per ciuitates prouinciæ, quibus præsidet, eos, qui vocantur loci seruatores, & §. interdicimus autem, legitur; interdicimus autem & gloriosissimo magistro militum orientis, & omnibus nostris iudicibus, aut latronum insectatores, aut violentiarum inhibitores, aut armatos, aut aliquos tales destinare in prouincias; quos quidem loci seruatores vocat ibi Bart. & alij & in Auth. de mand. Princ. collat. 3. §. eos autem seu veriùs §. illud tamen versic. eos autem, habetur; eos autem, qui vocantur loci seruatores, dare iudices in ciuitatib. prouinciæ, cui præsident; licèt spectabiles viri vel Clarissimi, vel Præsides sint, omnibus interdicimus modis; & in Auth. vt nulli iudic. hab. loc. seruat. collat. 9. in princ. & §. nunc. verò, ac §. ad maiorem. autem decernitur, quòd nullus iudicum potest emittere loci seruatorem, nisi Imperator concesserit. hæc autem iura ciuilia condita fuisse multis nedum annis, verùm seculis ante constitutionem cap. 1. de off. deleg. in 6. quæ est Innoc. 4. ex eo liquet, quòd Innoc. 4. ex Platina, aliisque chronographis in eius vita fuit ad Pontificatum assumptus anno Domini 1243. at verò Iustinianus I. Imperator, qui auctor fuit Authenticorum, vnde prædicta iura ciuilia sumpta sunt, imperare cœpit anno Domini 527. vt ex Sigiberto in Chronic. inter cęteros tradunt Antonius Cōtius in Chronologia imperij Iustiniani, quæ volumini Cod. eiusdem Iustiniani adiecta est, & Petr. Matthæus in catalog. Pontific. quem præposuit summæ constitutionum summorum Pontificum non multos ab hinc annos à se editæ, & vtrumque constat ex annalib. æt. mem. Card. Baron. & Chronologia Illustrissimi Card. Bellarm. Denique diximus in nostra conclusione nullum antiquum canonem expresse de Conseruatorib. disposuisse, quoniam † tacitè saltem de iis Conseruatoribus, qui habent iudicialem indaginem, & omnino iudicibus exæquantur, videtur disposuisse prohibendo Lucius 3. in c. ad hæc, de rescript. vbi declarat, non valere litteras ab aliquibus impetratas, per quas eorumdem omnia negotia vnius iudicis, vel plurium,

5 Antiqui Canones tacitè de Conseruatoribus egerunt.

quos

quos sibi elegerint, arbitrio committuntur; de quo tamen latiùs infr. hoc eod. cap. quæst. 3. ad fin.

QVÆRO *secundò, An iure aliquo nouo introducti sint Conseruatores.*

Quæstio hæc duplicem sensum habere potest; illum nimimirum, qui respondet posteriori parti præcedentis quæstionis, an ius aliquod nouum de Conseruatoribus mentionem fecerit ac disposuerit; item illum, an huiusmodi nouum ius in vsum induxerit officium Conseruatorum, eósque concedendos esse decreuerit, & iuxta duplicem hunc censum duas quoque distinctas statuemus conclusiones.

Prima igitur conclusio sit. Certum omnino est, † ius nouum Pontificiarum sanctionum de Conseruatoribus, & mentionem fecisse, & manifestè disposuisse. Etenim † in sexto Decretalium libro de iis quatuor Canones habemus; nimirum cap. 1. de off. deleg. quæ decretalis fuit, vt iam admonuimus, Innocentij 4. statuens, vt Conseruator à manifestis defendat iniuriis, nec ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, suam extendat potestatem: eam verò decretalem ante Sexti compilationem à Bonifacio 8. eiusdem Innoc. post duodecim interiectos Pontifices successores factam inter cæteros, quorum meminit Archid. d. cap. 1. in princ. glosauit ipsèmet Innoc. cuius glosam legimus impressam in eius apparatu ad libros Decretalium post cap. vlt. tit. de off. deleg. Habemus deinde cap. 2. sub eod. tit. de off. deleg. in 6. quæ vt ex inscriptione apparet fuit decretalis Alex. IV. qui extitit immediatus Innoc. 4. successor, vt ex Platina, & aliis historicis liquet, nihil aliud de Conseruatoribus decernens, quàm, vt in coactionibus, & pœnis episcoporum deferant eorum dignitati, ita vt ingressus primò ipsis ecclesiæ, vel sacerdotali interdicatur ministerium, ac deinde ab officio suspendãtur, & subsequenter contra eos aggrauetur censura ecclesiastica, nisi fortè aliter fieri suaserit nimia eorum contumaciæ proteruitas, siue culpa, de quo latius infr. cap. 8. q. 5. concl. vlt. Tertia Decretalis est Bonif. VIII. quæ habetur in cap. fin. eod. tit. de off. deleg. in 6. sumpta pro parte de extrau. Alex. IV. incipiente, quia de Conseruatoribus, vt monet glos. 1. d. cap. fin. cuius etiam extrau. meminit ibi Archid num. 1. & Specul. tit. de off. deleg. §. vlt. ad fin. statuitur autem d cap. fin. quinam possint esse Conseruatores, vbi procedere debeãt, & alia plurima, quo-

6 *Ius nouum Pontificium de Conseruatoribus expressam fecit mẽtionẽ, & quidnã illud sit.*

7

rum partim iam ſuo loco meminimus, partim infra, cùm opus erit, mentionem faciemus. Quarta Decretalis eſt eiuſdem Alex. IV. in cap. auctoritate, quod eſt 4. de priuil. eod. lib. vbi reuocantur ſententiæ latæ ab ipſis Conſeruatoribus contra Ordinarios, qui compeſcunt exemptos conſtruentes Oratoria, ſiue Capellas in loco exempto ſine eorum licentia, aut in ſic constructis, vel tempore interdicti, (exceptis vſibus in iure expreſſis, diuina celebrantes, aut celebrari facientes; & aliud quid prohibetur, de quorum primo aliquid agemus cap. 7. quæſt. 4. concl 2. limit. 2. & & cap. 9. quæſt. 3. concl. 2. de ſecundo latiùs eod. cap. 7. quæſt. 10. limit. vlt. & quæſt. 11. concl. 2. ad fin. & hæc ſunt, quæ de Conſeruatoribus in ſexto Decretalium expreſsè cauentur. Tacitè verò † cautum de iis eſt ſub nomine certi iudicis in cap. 1. quod eſt Innoc. IV. de priuil. eod. lib. exemptos, vel priuilegiatos à ſede Apoſtolica, vt non teneantur niſi ſub certo iudice reſpondere, poſſe conueniri coram locorum ordinariis non quidem ratione domicilij, ſed ratione delicti, contractus, aut rei, ſi hæc ſita, & illa inita ſint in loco non exempto, quæ conſtitutio innouatur à Trid. Concil. ſeſſ. 7. cap. 14. de reform. de ea verò nos fuſiùs agemus d. quæſt. 4. concl. 2. limit. 2. Nec mirum videri debet, Conſeruatorem ſub nomine certi iudicis comprehendi, cum tamen vt infr. quæſt. 3. oſtendemus, incertus iudex dicatur; nam vt ibi quoque admonebimus, certus iudex appellatur reſpectu Ordinarij loci, incertus quatenus determinata perſona, ſed generatim Conſeruator plurium deputatur. Quod autem d. cap. 1. ſub certo iudice contineatur, ſentit gloſſ. recepta d. cap. auctoritate verbo, compeſcantur, & verbo, reuocamus. In Clementinis † nihil de Conſeruatoribus cautum reperio, præter id quod habetur in clem. vn. de exceſſ. prælat. vbi præmiſſo in verſic. proceſſus, quòd Prælati eccleſiarum proceſſus iuſtè factos ſeu ſententias iuſtè latas à Conſeruatoribus pro exemptis publicari ſeu executioni mandari à ſuis ſubditis non permittebant, iiſdem Prælatis diſtinctè præcipiendo mandatur, vt à predicto, & aliis grauaminibus ipſi omnino ceſſent, & ceſſare ſuos ſubditos faciant, vt patet ex verſ. vniuerſis itaque. In extrauagantibus quoque poſt Clementinas emanatis vſque ad Conc. Lateran. ſub Leone X. nihil, quod vim communis, & perpetuæ legis habeat, † diſponitur. licèt enim Ioan. XXII. qui fuit Pontifex ab anno 1315. ad 1335. in extrau. vn. de iud.

8 *Canones aliqui noui de Cõſeruatoribus tacitè cauerunt.*

9 *Clementinæ de Cõſeruatoribus aliquid diſpoſuerunt.*

10 *Extrauagãtes e iam vſq; ad Lateran. Concilium ſub Leone X.*

inter

inter commun. dederit quosdam Conseruatores quibusdam Prælatis, Capitulis, & Cenuentibus vicissim pro obseruatione Clem. dudum, de sepult. tamen vel est constitutio temporalis, vel certè localis, per ea, quæ tradunt Doct. in rubr. & l. 1. ff. de iust. & iur. l. cunctos populos, C. de sacros. eccles. & cap. 1. de constit. cum simil. quin immò potiùs priuilegij, vel rescripti, quàm constitutionis naturam habet, vt mox de similibus ostendemus. Quamuis etiam Xistus IV. in Bulla Maris Magni, quæ incipit, Regimini, anno 1484. & Iul. 2. in Bulla, Aliàs Venerabilem, 1507. facultatem dederint, ille Ordini Prædicatorum, & Minorum, hic Minimorum eligēdi sibi Conseruatorem; tamen id potiùs gratiæ, vel priuilegij, quàm legis vim habet; prout etiam illa Clem. 7. Conquæstionem, post Concil. Lateranens. pro eodem Minimorum Ordine data anno Domini 1524. In Concilio verò Lateranen. seu Bulla Leon. X. in eodem Concilio edita decernitur, † vt Conseruatores non iuris periti assumant assessorem; de qua nos latiùs infr. cap. 9. quæst. 2. in alia verò Bulla Leonis X. in eodem Concilio edita, quæ incipit, Sacro approbante Concilio, dum intra mentis, inter cætera, quoad Fratres quorumcunque Ordinum presertim Mendicantium statuitur, vt Conseruatores eisdem Fratribus pro tempore à sede Apostolica deputandi doctrina, & probitate præstantes, & in ecclesiastica dignitate constituti esse debeant, & coram eis per eosdem Fratres, quibus dati fuerint, vltra duas dietas, à loco suæ solitæ habitationis nullus trahi possit. Priuilegiis super hoc aliàs eis concessis nullatenus suffragantibus. A Conc. porrò Lateran. vsque ad Trid. si quæ Bullæ à Clem. VII. aut aliis Pontificibus emanarunt, de quibus simul cum cæteris huius generis litteris latiùs infr. cap. 6. agemus, eæ priuilegiis potiùs, quàm communis legis vim, & naturam habent, vt iam admonuimus, & mox fusiùs ostendemus. In Trid. autem † Concil. d. sess. 7. cap. 14. de reformat. decernitur, quòd in ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarum clerici seculares, aut regulares extra Monasterium degentes quomodolibet exempti etiam si certum iudicem à sede Apostolica deputatum in partibus habeant, in aliis verò causis, si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum Ordinariis tamquam in hoc ab ipsa sede delegatis conueniri, & iure medio ad soluendum debitum cogi possint priuilegiis, exemptionibus, Conseruatorum deputationibus, & eo-

11 *Concilium Later. sub Leone X. quid de Cōseruatoribus decreuerit.*

12 *Quid Concilium Trid. de Cōseruatoribus statuerit.*

rum inhibitionibus aduersus præmissa nequaquam valituris; quod sanè Concilij decretum Gutier.lib. 3. pract. quæst. quæst. 10. vbi de certo iudice mentio fit, de Conseruatore intelligit; at verò I.Eman.Roderic.tom.1.quæst.regular.quæst.65. art. 13. ad fin.ea verba decreti (Conseruatorum deputationibus) ad illum duntaxat casum referendum contendit, vbi in aliis causis, quàm mercedum, vel miserabilium personarum certum iudicem quis non habeat, habeat tamen Conseruatorem; non autem ad eum casum, vbi quis habeat certum iudicem, qui quidem secundùm eum Conseruator esse non potest; de quo tamen nos infra c.7. quæst.4.concl.2. Porrò hoc ipsum Trident. Concilij decretum quoad causas mercedum, & miserabilium personarum seruari mandatur sess. 14.cap.5.de reform.sæpiùs alleg. vbi alia pleraque de iis Conseruatoribus statuuntur, quæ aliis conceduntur, quàm vniuersitatibus generalibus, ac Collegiis Doctorum, seu scholarium, vel Regularibus locis, aut Hospitalibus actu hospitalitatem seruantibus eorúmve personis. quæ quidem d. cap. 5. statuta cum in summam congruè redigi nequeant summatim ea non perstringemus, quod mox in iuribus ex Sexto & Clem. desumptis præstitimus, sed de illis seiunctim agemus, cùm proprius id locus postulabit. Denique idem Concil.sess.21.cap.8.de reform.decreuit Conseruatorias non obstare, quin beneficia quæcunque secularia, vel Regularia qualitercunque commendata etiam exempta, ab episcopis etiam tanquam Apostolicæ sedis delegatis annis singulis visitentur, curetúrque congruentibus remediis etiam per sequestrationem fructuum, vt quæ renouatione indigent, aut restauratione, reficiantur; & cura animarum, si qua illis, vel eorum annexis immineat, aliáque debita obsequia rectè exerceantur. Post Trident. autem † Concil. licèt Pij V. & aliorum Pontificum litteræ circa Conseruatores ad fauorem præcipuè Regularium emanarint, quarum latiùs infra cap. 6. mentionem faciemus; tamen, cum ad commodum non commune, sed particulare aliquorum editæ, & contra ius sint, priuilegij potiùs, vt iam non semel dictum est, quàm legis vim habent, cap. priuilegia 3. dist. c. Abbate, de iurib.sig.cum ibi not. Lex enim communis esse debet, & commune commodum continere, l. 1.& l.iura, vbi inter alios Alex. Turamin.de leg.cap.erit autem lex. dist.4. neque legi contraria esse debet, c. cum expediat, de elect. in 6. & l. si quando C.de inoff.

13 Pōtificiæ nō paucæ litteræ, siue ante, siue post Cōcil. Trid. circa Cōseruatores emanatæ, vicem legis non obtinent.

inoff. test. cum notatis vtrobique per Doct. & Canonistas cap. 1.de constit.extra.& in 6. ac Legistas in rubr. de leg. iunctis iis, quæ traduntur in rubr.& cap.sanè,de priuil.& cap.1.eod.tit.extra.& in 6. alibíque passim; ex quibus etiam patet,longè differre à lege priuilegium, quod & singulariter adnotauit gloss. d.c. 1.verbo certo iudice,de priuil.in 6. & Iuram.d.l.iura. num.1.& 2.ff.de leg.& certum est ex text. d. cap. erit autem lex dist.4. & c. priuilegia dist.3.cum vtrobique notat.per Doct.

Ex his verò Pontificiis litteris post Trid. Concil. emanatis † constitutionis, & canonis nomen præ cæteris magis meretur illa fel.record.Gregor.XIII.edita de anno 1580. incipit,Romanum decet Pontificem, qua multa statuuntur à Conseruatoribus circa notarios,assessores,sententias ferendas, salaria, munera, & alia huiusmodi in prouincia Mediolanensi obseruanda. cuius constitutionis tenor licèt legatur tum in quibusdam voluminibus Actorum ecclesiæ Mediol. tum post Concil. 6. prouinc. eiusdem ecclesiæ seorsim impressum; quia tamen nõ passim habetur, ac plurimarum illius partium crebra mentio suis locis habenda erit, præcipuè verò cap. 8. ibidem post octauam quæstionem statim inseretur; summatim verò hîc nõ perstringetur, cum breuem, congruámque summam non admittat. Itémque illa Gregor. XIV. edita nono Kalend.Iunij,quæ incipit, cum alias, vbi decernit, Conseruatorem non posse dare licentiam extrahendi delinquentem ab ecclesia, neque cognoscere,an is gaudere debeat immunitate Ecclesiæ.de quo nos infra cap.7.quæst.4.concl.1.in fi.

14 Inter cæteras Pontificum literas illa Gregorij XIII. vim legis sibi vẽdicat.

Extat denique de Conseruatoribus Regula quædam, seu ordinatio fel. rec. Clementis 8. illud præcipuè statuens, vt Conseruatores quorumuis ordinum, Capitulorum, Collegiorum, militiarum, ac vniuersitatum præter cæteras qualitates à Bonif. VIII. in c. statutum de rescript.in 6.requisitas,illam etiam habeant,quòd electi, ac designati sint in Concilio Prouinciali,vel Diœcesano ad formam Tridentini Concilij. quam autem vim nunc habeat prædicta ordinatio,eiusdem inserto tenore; latiùs differemus infr.cap.5.quæst.penul. Interim verò ad alteram huius quæstionis conclusionem transeamus.

Secunda conclusio. Per hoc nouum ius † non sunt in vsum inducti Conseruatores, ita, vt eos concedendos esse statuerit. Prior pars huius conclusionis satis comprobata remanet ex

15 Conseruatores per nouũ ius Pontif. non sunt ita in vsum inducti vt eos concedendos esse cẽsuerit.

priori parte conclusionis, quam in præcedenti quæstione statuimus. Posterior autem pars ex eo patet, quòd nullibi in d.cap. 1.2. & fin.de off.deleg.in 6.aut in vlla alia constitutione, seu ordinatione Pontificia, aut etiam in locis Trid. Concil. superiùs relatis, in quibus solis mentio fit Conseruatorum, decernitur, aut præcipitur, quòd Conseruatores aliquibus concedantur, sed posito, quòd ij dentur, de eorundem potestate, officio, & qualitatibus disponitur; sicut in simili docuimus in tract. de distribut. quotid..part. 1.quæst. 5. statim post medium, easdem distributiones non esse institutas, ac præceptas ante Trident. Concil. quamuis pleraque iura ante illud de iisdem mentionem fecerint, ac disposuerint.

Neque huic conclusioni obstat, quod post Io. An.d.cap. 1.nu. 1. initio, tradit Gemin.ibid.num.2.in fine. ideo poni in d.cap. 1. 1.verbum (statuimus,) non autem (declaramus) quòd in ista materia non cadit verbum declaratiuum, quia per iura antiqua non erat adinuentus modus istorum Conseruatorum, sed de nouo introducitur, verbum enim (statuimus) est inductiuum noui iuris, sicut verbum (declaramus) explicat iam inductum, vt notant glo.& Doct. in Clem.fin.de rescript.& Clem.statutum, de elect. Nam præterquam quod id perpetuum non est, cum verbum (statuimus) etiam in aliqua lege, vel constitutione positum aliud nonnunquam significet, vt patet ex cap. super quæstionum §. verùm, vbi gloss. in verbo, statuimus, & alij de off.deleg.adhuc satis dicitur, † per illud verbum (statuimus) induci d. cap. 1. nouum ius quoad hoc, vt constituatur potestas Conseruatorum, cum antea, licèt in vsu essent, non foret tamen statutum, ad quid eorum iurisdictio extenderetur; sicut etiam in cap. 1.de cler.non resid.in 6. per idem verbum (statuimus) datur tunc primùm forma acquirendi distributiones quotidianas, licèt eæ iam in vsum essent introductæ; & hoc duntaxat voluisse Io. An. & Gemin. supra allegatos, ex eo constat, quòd se remittunt ad glos.2.d.cap. 1. vbi quatenus ad rem attinet solùm dicitur, quòd de istis Conseruatoribus per iura antiqua parum, aut nihil habebamus.

16 Conseruatorũ iurisdictioni forma de nouo imposita.

QVÆRO *tertiò, & postremò in hoc capite quam ob causam introducti sint Conseruatores.*

17 Quare introducti Cõseruatores. vide etiam num.seq.

Ex definitione Conseruatoris supr.c. 1.q.2.allata, satísque, ni fallor, explicata, constat, † Conseruatores dari ad tuendum aliquos

aliquos contra manifestas iniurias; quod idem pluribus verbis docuit Mandos.in Prax.sign.grat. verbo,Conseruatoria,versic, Conseruatores dantur,dicens,Conseruatores dari ad tuendum, & defendendum,seu conseruandum aliquem, bona,res,seu beneficium,ac priuilegia à manifestis iniuriis, ac violentiis,præalleg.cap.1.& fin.de off.deleg.lib.6.& vtrobique per glo.& Doct. illam verò huius rei rationem probabilem tamen, non necessariam post Host.afferunt Archid. Io.An.& Anchar.d.cap.1.num. 1.& ibi Gemin.num 3.Io.Monach. num. 2. quoniam † ad officium iudicis,præsertim verò Papæ,spectat occurrere litigiis,defendere à manifestis iniuriis, & quemlibet in sua possessione tueri,l.æquissimum,ff.de vsufr.l.1.ff.ne vis fi.ei,qui in poss.mitt. & cap.querelam in fi.de simon.cum aliis adductis supr.quæst.1. huius cap. cum de Conseruatoribus impropriè dictis loqueremur. Ex quo fit,vt dici non improbabiliter possit, † ex hoc capite litteras Conseruatorias fauorabiles esse tamquam generalibus iuris regulis non repugnantes,sed potiùs conformes iuncto præsertim, quòd Reip.interest, ne delicta maneant impunita, l. ita vulneratus ff.ad leg.Aquil. & in terminis defensorum, l. per omnes C. de defens. ciuit. & ius suum cuique facilius tribuatur § iuris præcepta.Instit. de iust. & iur.cum ibi not.& suis concor. quod per Conseruatores maximè deputatos iuxta fines d.cap.1. & fin. præstatur, qui non priuatiuè ad Ordinarios sed potiùs cumulatiuè dantur, vt infr. cap. 7. ostendemus. & sic sustineri poterit,quod dixit Mandos.d.verbo Conseruatoria initio,Conseruatorias, iure canonico incognitas,ac ab illo dissonas non esse; quamuis,dum statim subiecit, ea verba,(prout videre est in cap.1.& 2.de off.deleg.in 6.) intelligere potius voluit de approbatione quædam permissiua; iuxta quem vtrumque sensum etiam consuetudinem optandi; quæ alioqui contra ius est, & odiosa potiùs, quàm fauorabilis, quodammodo à iure approbatam,& æquitati canonicæ inniti constat ex iis, quæ post glos. in cap.fin. verbo, antiquiores,de consuet. in 6. & alios tradidimus in tract.de Option.Canon. cap. 2. quæst. 1. iunctis iis, quæ ibidem adduximus quæst. 2. concl. 1. quin etiam fauorabiles esse Conseruatorias,ideóque extẽdi ad negotia futura, post Imol.in cap.ad hæc,de rescript.allegatur Io. An. d.cap. 1. voluit Bened. Capr. reg. 48. num. 9. & 10.fauorabiles quoque eas esse ait Ias. cons.145 .num.1.post Gem.1.cum in illis §.1.in fi.de præb.in 6. quem

18

19 *Conseruatorum litteræ aliqua ratione fauorabiles sunt.*

quem refert etiam, & sequitur Fel. in cap.eam te.num.15.vers. quarta declaratio, de rescrip.probatus à Neuizan. cons.35.nu.7.

Si verò magis speciales iuris decisiones spectemus, tunc apparebit, † huiusmodi litterarum Conseruatoriarum, & Conseruatarum concessionem contra ius esse, ideóque potiùs odiosam esse, quàm fauorabilem, atque adeo etiam restringendam iuxta text.in c. odia, iuncto cap. quæ à iure, de reg. iur. in 6.cum notat vtrobique. & alibi passim per gloss. Dyn.& alios, quod in specie inter cæteros adnotauit Nauar. consil. 3. num. 3. de off. deleg.Rot. Rom. decis.171. par.3. lib.2. in nouiss. diuers. Vital. Clem.2 num.40.de rescript.& ibi Imol.num.30. post Butr.lap. Abb.d.cap.fin.num.4.de off.deleg.in 6. quem etiam referunt,& sequi videntur Anchar.ibid.num.3. & Gemin.§.fin.nu.1. Nam præter iura ciuilia adducta supr.hoc eodem cap.quæst.1. statim post medium, quibus † satis expresse reprobantur Conseruatores,idem etiam non obscurè colligitur ex canonicis sanctionibus, tum illis, quibus prohibetur dari iudices incertos, quos nimirum pars sibi eligere voluerit, cap.ad hæc, de rescrip. sicut etiam arbiter incertus esse non debet, cap. innotuit, de arbit. quam ob causam Conseruatoriæ, quæ monasteriis, aliisque locis regularibus conceduntur,contra ius erunt,cum in iis litteris facultas detur prædictarum locorum administratoribus ac personis eligendi sibi quem maluerint in Conseruatorem, ac iudicem; tum illis, quibus reprobatur cõmissio generalis omnium negotiorum,& causarum præsentium & futurorum vt d.cap.ad hæc,cap.sedes cap.pastoralis, & cap.vlt.de rescript. cap. dispendia & cap.cum in multis eod.tit.in 6.iunctis ibi not. per glos. & Doct.idque ob eam præcipuè rationem, quam assignant glos.& alij d.cap.ad hæc, quia per huiusmodi generalem commissionem absorbetur iurisdictio ordinarij, quod fieri non debet arg. cap.peruenit,11. quæst.1.cap.nunc verò, 9. quæst.3. d.cap. adhæc de rescript.cap.1.de offic. leg. cap. per tuas, de maiorit. & obed. cap.1. & cap.cum contingat,de foro compet.l.2. & 4. C. de prec. Imper. offer. cum simil. & hac ratione litteræ omnes Conseruatoriæ contra ius esse dicuntur; tum quia † tam præsentia, quàm futura negotia continent glos. Archid. & alij d. cap.1.tum quia † ab ordinariis saltem in aliquibus eximunt atque adeo eorum iurisdictioni detrahunt.vt satis constat ex Trident.Concil.sess.7.cap.14.& sess.14. cap.5. de reformat. & iuribus

20 *Conseruatoriæ litteræ odiosæ ac proinde restringendæ: quare.num. seq.*

21

22 *Conseruatoriæ litteræ præsẽtia & futura negotia comprehendũt:*

23 *Et eximunt in aliquibus ab Ordinariorũ iurisdictione.*

bus quæ mox adduximus, & in specie præter Nauar. & alios paulò ante allegatos adnotarunt Mandos. d. verbo, Conseruatoria in princ. & Paul. Fusc. tract. de visit. lib. 2. cap. 23. num. 12. Eman. Roderi. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. art. 8. & 9. post Ioan. An. in Addit. ad spec. tit. de off. deleg. §. Conseruatores, qui idem quoque satis apertè tenet d. c. 1. de off. deleg. in 6. quem alij ibi sequuntur. & quamuis Archid. d. cap. 1. num. 3. Anchar. num. 1. nec non Io. An. num. 2. & Gemin. num. 1. de off. deleg. in 6. post Host. dicant, huiusmodi Conseruatorias non esse contra d. cap. ad hæc de rescript. vbi prohibētur iudices generales impetrantium, cum in hoc adhuc differant Conseruatores, quòd de rebus dubiis cognoscere nequeant; tamen negari non potest, quin adhuc Conseruatores vel sint incerti iudices, cum nō certa persona etiam sub nomine dignitatis in Conseruatorem deputetur maximè Regularibus; sed in genere aliquis in dignitate constitutus, aut episcopi, aliíve, quos is, cui datur Conseruator, elegerit: (licèt etiam certi iudices dici possint, si eos ad locorum Ordinarios referamus, & cum illis comparemus) vel dentur ad omnes causas præsentes, & futuras; & per eorum deputationem detrahatur iurisdictioni ordinarij contra d. cap. adhæc, & alia iura superiùs allegata. Colligendo igitur summatim quæ in hoc cap. tradidimus, concludendum est, quòd licèt iura antiqua Canonum ante cap. 1. de off. deleg. in 6. emanata expresse non disposuerint de Conseruationibus, disposuerunt tamen expressè iura ciuilia, & tacitè Canonica satis prohibentia officium Conseruatorum, vnde sequitur eorum concessionem odiosam esse, ac restringendam, nisi fortè vbi Conseruator sit deputatus ad fines d. cap. 1. & fin. iuxta superiùs adducta. iure verò nouo sexti, & consequentium, sanctionum ecclesiasticarum non quidem institutum huiusmodi officium, sed eisdem formam traditam fuisse, & explicatam potestatem. Nunc autem post hæc leuiora, quasíque præludia, ad grauiora, difficilioráque veniamus.

SVMMÆ RERVM.

1 *Papa potest dare aliquos Conseruatores; idque etiam contra laicos. nimirum pro conseruatione personarum, ac rerum ecclesiastica-*

rum. num.2. item pro Hoſpitalibus, alijſq; pijs locis. num.3.

3 Pia loca quæ ſint, remiſsiuè.

4 Papa poteſt dare contra quoſcunque Conſeruatorem pro eccleſia, vel pio loco ſiue agat reali actione, ſiue mixta; & in perſonali quoque ſaltem pro Regularibus etiam non data iudicis ſecularis negligentia, committendo cum clauſula ſine ſtrepitu, &c.

5 Papa poteſt dare Conſeruatorem pro miſerabilibus perſonis agere volentibus contra laicos interdicto vnde vi pro recuperatione rei etiam feudalis. aut pro iniuria, vel violentia illata ipſis perſonis miſerabilibus. num.6.

7 Papa poteſt dare Conſeruatorem clerico pro bonis patrimonialibus etiam contra laicum.

8 Papa poteſt dare Conſeruatorem contra laicum in caſibus, quibus poteſt laicus coram eccleſiaſtico iudice conueniri. Qui autem ij ſint, remiſsiuè. num.9.

10 Concilium generale nequit congregari ſine Papæ auctoritate, ſi viuat. & quid ſi diu vacat ſedes. num.11. Quid ſi Papa captus ſit ab hoſtibus, aut effectus inhabilis. num.12.

13 Concilium generale habet ordinariam iuriſdictionem quoties poteſt abſque Papæ auctoritate ſubſiſtere. & quid vbi non poteſt. num.14.

15 Concilium generale etiam ſede vacante non poteſt derogare conſtitutioni Papæ, niſi ex magna, & vrgenti cauſa.

16 Concilium generale regulariter non poteſt dare Conſeruatorem; neque creare Cardinalem, aut mittere legatum. num.17.

18 Cardinalium cœtus non poteſt dare Conſeruatorem viuente Papa, & valente eccleſiam regere. & quid ſi non valeat eccleſiam regere. num.20.

19 Cardinales ſinguli in ſuis titulis habent iuriſdictionem quaſi epiſcopalem.

21 Cardinalium cœtus an poſsit ſede vacante dare Conſeruatorem. & quid poſsit tunc facere. num.22.

23 Cardinalium cœtus an poſsit dare Conſeruatorem antequam ei Electi abſentis acceptatio innoteſcat, vel hic prouideat de legato.

24 Legati Papæ alij nati, alij miſsi, alij de latere. & in quo differant, aut conueniant. num.25.

26 Legatus Papæ Conſeruatorem dare poteſt ſecundum aliquos, contrarium verius. num.27.

28 Legatus Papæ ſedis Apoſtolicæ nomine impropriè venit.

CAPVT IV.

A quibus dari possint Conseruatores.

QVONIAM de duobus dumtaxat personarum generibus quæri potest, ecclesiastico nimirum, & laico; de vtroque videndum est: & quoad primum quæremus de Papa, de Concilio generali, de cœtu Cardinalium, de sedis Apostolicæ Legato, de Episcopo; quoad alterum, de Principe seculari; tum de aliis inferioribus iudicibus laicis.

QVÆRO *ergo primò in hoc capite, An Papa indistinctè dare possit Conseruatores.*

1 Papa potest dare aliquos Conseruatores.

Et quidem quod † aliquos dare possit, nulla prorsus est difficultas; id enim apertè constat tam ex d. cap. 1. de off. deleg. in 6. ibi, Conseruatores, quos plerumque concedimus, nec non ex cap. 2. ibi, Conseruatoribus à sede Apostolica deputatis, ac denique ex d. cap. fi. eod tit. in 6. ibi, Conseruatores, qui aliquibus, vt à manifestis iniuriis, & violentiis tueantur eosdem, plerumque à sede Apostolica conceduntur; tum ex Concil. Trid. d. sess. 7. cap. 14 & sess. 14. cap. 5. de reform. tum denique ex praxi, ac stylo Romanæ Curiæ, & Cancellariæ, vnde passim litteræ Conseruatoriæ, aut facultates eligendi sibi Conseruatores prodierunt, & prodeunt; quem stylum pro lege haberi supra cap. 2. q. 1. ex cap. quam graui de fals & aliis docuimus.

Difficultas verò esse potest in tribus. Primò contra quos, & quibus in rebus constituere, ac deputare Conseruatores possit summus Pontifex: secundò quas personas; tertiò quibus possit dare. De hoc tertio agemus aliquid in hac quæst. sed latiùs cap. 6. vbi proprius locus est; de secundo in sequenti cap. de primo in hac quæstione disseremus; quod quia plures habet partes, non vna illud conclusione absoluemus.

2 Papa inuitis laicis potest dare Conseruatorem pro protectione personarum, & rerum ecclesiasticarum.

Prima igitur conclusio sit. Papa etiam contra laicos (nam de ecclesiasticis nulla valet esse dubitatio †) dare potest Cõseruatorem saltem pro Conseruatione personarum, ac rerum ecclesiasticarum. ita in specie eman. Roderic. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. art. 2. vers. quantum ad secundum. & vers. tunc autem dicitur, & Ignat. Lopez de salsedo in Add. ad Pract. can. Diaz cap. 3. vers. vnde ex illa lege, ac vers. & nota, post Io. Lup. in repet. cap. per vestras §. sed pulchra dubitatio, num. 3. fol. magno 181. Anchar. d. cap. 1. num. 1. quia, inquit, Papa est iudex ordinarius omnium etiam laicorum, cum damna inferunt personis, ac rebus ecclesiasticis, cap. cum sit generale, de for. compet. vbi habetur, quòd rectores locorum venerabilium possunt conuenire laicos malefactores suos coram iudice ecclesiastico. huic similis text. & optimè ad rem faciens est in cap. conquestus eod. tit. vbi dicernitur, quòd laici per violentiam vsurpantes circa ecclesiæ etiam temporalis iurisdictionis per censuram ecclesiasticam compelluntur ab ecclesiastico iudice cessare ab huiusmodi violentia, & satisfacere de præteritis damnis, & iniuriis. ad id facit etiam text. in cap. si clericus laicum, de foro compet. ex quo Abb. & cæteri Doct. colligunt, & tamquam certissimum

statuunt,

statuunt, quòd, vbi probabiliter non negetur, rem, de qua agitur, ecclesiæ esse, poterit laicus coram iudice ecclesiastico conueniri. Hæc autem conclusio † intelligenda quoque est primò de Hospitalibus, aliisque piis locis; id satis colligitur tum ex Trid. Concil. d. sess. 14. cap. 5. vbi mentio fit litterarum Conseruatoriarum, quæ Hospitalib. conceduntur, tum ex tex. d. cap. cum sit generale, quod vtitur generali vocabulo venerabilium locorum, quo quidem quilibet pia loca contineri, satis probatur in Auth. hoc ius porrectum, & l. vt inter, iuncta glos. ibid. C. de sacros. eccles. tum etiam ex cap. de xenodochiis, & cap. ad hæc, de relig. dom. & Clem. quia contingit, vbi Doct. eod. tit. tum quòd hæc quoque sunt de foro ecclesiæ, & ecclesiis æquiparantur, vt inter cæteros satis ostendit Dec. in cap. ecclesia S. Mariæ. num. 27 & seq. de constit. post alios latè Tiraquel. tract. de priuil. piæ caus. in præfat. & priuil. 140. atque alibi sæpe; tum denique ex praxi Romanæ Curiæ, quæ huiusmodi locis piis Conseruatores solet concedere. Quæ verò sint pia loca, hîc tractare non intendo, ne à proposita materia longiùs digrediar. Quod si quis scire id cupit, consulere poterit præter Canonistas d. tit. de relig. dom. & Iuristas tit. de sacros. eccles. & de collec. illic. inter recentiores qui alios referunt, Tiraq. de priuil. piæ caus. in præfat. pag. 3. & 4. Ant. Gabr. com. concl. lib. 6. tit. de pia caus. concl. 1. & 2. D. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. nu. 23. & seq. Fusc. de visit. lib. 2. c. 13. & 14. Sfort. Odd. tract. de rest. in integr. q. 3. art. 5. & 6. Brunor. à sole in compend. resol. propos. iur. verbo Hospitalia, & Domin. Magdal. tract. de num. test. in testam. requis. par. 1. cap. 13. & par. 2. cap. 2. num. 24. & seqq.

3 Pro Hospitalib. aliisq. piis locis.

Pia loca sũt de foro Ecclesiæ.

Secundò hæc ipsa conclusio ampliatur, vt procedat, † si ecclesia, vel alius locus pius agat contra laicum non solùm actione reali, verùm etiam mixta, seu actione reali in factum, vt si agat ex legato, locato, vel similibus; nam tunc quoque sicut potest laicum conuenire coram iudice ecclesiastico, vt post alios tradit Mar. soc. d. cap. si clericus laicum num. 15. ita contra eum poterit huiusmodi pro loco dari à summo Pontifice Conseruator.

4 Papa cõtra quoscunque dare potest Conseruatorẽ pro ecclesia, vel pro loco siue agat actione reali vel mixta.

Ampliatur 3. vt possit Papa dare Conseruatorem Regularibus contra laicos non modò in defectum, seu negligentiam iudicum secularium, sed etiam absolutè committendo Conseruatori, vt cognoscat sine strepitu, & figura iudicij, licèt iudices

Pro Regularib. ob defectũ seu negligentiam iudicum secularium.

ſeculares nulla notentur negligentia. & hoc in fauorem ſtatus regularis, ne hunc profitentes ſtatum ad tribunalia ſecularia accedant, vbi lites cum ſtrepitu, & figura iudicij aguntur contra terminum cauſarum regularium, quas ſine ſtrepitu, & figura iudicij Pontificiæ conſtitutiones decernunt peragi debere, c. qualiter, & quando il 2. de accuſat. cum ſuis concord. ita in ſpecie ferè hiſce verbis tradit & latè comprobat Eman. Roderic. d. quæſt. 65. Regul. art. 2. verſ. ex qua doctrina, iuncto verſ. præced. qui incipit, ex hac doctrina.

5 *Pro miſerabilibus etiã perſonis & agẽtibus interdicto, vnde vi.*

Ampliatur denique hæc eadem concluſio vt † poſſit Papa dare Conſeruatorem miſerabilibus perſonis, contra laicos agere volentibus interdicto, vnde vi, pro recuperatione rei etiam feudalis. Licèt enim regulariter vidua, aut alia miſerabilis perſona laicum coram eccleſiaſtico iudice nequeat conuenire, niſi ſuper cauſa eccleſiaſtica, vel in defectum iudicis ſecularis, c. ex tenore, vbi omnes, de for. compet. tamen ſi agere velit interdicto, vnde vi, pro recuperatione rei, quæ fortè etiam ſit feudalis, tunc poterit, vt expreſsè cauetur in cap. ex parte B. eod. tit. idémque dicendum, † vbi agitur de iniuria, vel violentia iiſdem miſerabilibus perſonis illata; nam tunc earum cauſa ſpectat quoque ad eccleſiam, vt per text. in cap. ſi quis de potentibus 24. quæſt. 3. tradit inter ceteros gloſ. d. cap. ex tenore verbo, iuſtitia. De his verò perſonis miſerabilibus quod ad Conſeruatores attinet, videndum quod dicemus cap. 7. quæſt. 4. concl. 2. limit 3. vbi etiam remiſſiuè habebitur, quæ ſint miſerabiles perſonæ.

6 *Pro perſonis miſerabilibus iniuria aut violentia affectis.*

7 *Clerico poterit dari Conſeruator à Pontifice pro bonis patrimonialibus.*

Secunda concluſio. Poterit quoque ſummus Pontifex † dare Conſeruatorem clerico pro bonis patrimonialibus contra laicum.

Probatur ex eo, quoniam iudex eccleſiaſticus eſt competens contra laicum pro bonis patrimonialibus clerici, vt ſatis conſtat ex d. cap. ſi clericus laicum, ibi, ſi clericus laicum de rebus ſuis, & c. iunctis ibi not. de for. compet. cum aliis traditis per Doct. in c. eccleſia S. Mariæ, de conſtit. & nouiſſime per Iacob. Ant. Marth. tractat. de iuriſdict. per & inter iud. eccleſ. & ſecul. exerc. part. 2. cap. 6. num. 25. & par. 4. caſ. 49. Conſeruatorem verò iudicem eſſe ſatis oſtendimus ſupra cap. 1. quæſt. 2. neque diſcriminis ratio quoad hoc aſſignari poteſt.

Tertia

Tertia conclusio. Poterit Papa † Conseruatorem dare contra laicũ in iis casibus ferè omnibus, in quibus potest laicus coram iudice ecclesiastico conueniri; propter rationem mox allatam, quoniam & ipse Conseruator iudex est. Huiusmodi autem casus † habes cumulatos per glos. & Doct. cap. nouit, de iudic. d. cap. cum scit, cap. si clericus laicum, cap. ex tenore, & cap. licèt, de for compet. vbi inter alios Mar. Soc. Aufrer. de potest. eccles. contra laicos, & nouissimè Prosp. Farinac. in quæst. crimin. quæst. 8. à num. 126. vsque ad finem illius quæst. In aliis autem casibus, in quibus aliàs laicus non potest coram ecclesiastico iudice conueniri, puto Papam non posse de ordinaria potestate, nisi vel accedat prorogatio iurisdictionis per ipsum laicum conueniendum, vel sui superioris consensus, per ea, quæ de Concilio tradit Campeg. tract. de Concil. cap. 25. de quo etiam aliquid nos dicemus infr. cap. seq. quæst. 1. concl. 1. & cap. 7. quæst. penult.

8
In quibus casibus dari possit Conseruator à Papa contra laicum.

9
Qui sint ij casus.

QVÆRO *secundò, An Concilium generale possit constituere Conseruatorem.*

Pro faciliori huius, atque etiam sequentis quæstionis resolutione suppono primò † Concilium generale regulariter sine Pontificis summi auctoritate, si is viuat, congregari non posse, vt satis constat ex cap. 1. cap. non licuit. c. multis, & fere tota 17. dist. cap. dudum. 3. quæst. 6. necnon cap. significasti; vbi Doct. de elect. ex quibus etiam iuribus iuncta 17. dist. per totam habetur, auctoritatem sumere quæ à Conciliis fiunt ex summi Pontificis approbatione; quod & latè comprobat B. Io. à Capistr. tract. de auctorit. Papæ, & Concil. 2. par. 2. partis princip. num. 24. & multis seqq. & duo Cardinales, Alban. tract. de potest. Pap. & Concil. 2. par. num. 111. vsque ad 188. & Iacobat. tract. de Concil. lib. 3. art. 1. num. 33. vsque ad 176. & lib. 4. art. 3. num. 37. & seqq.

10
Conciliũ generale non potest congregari sine Papæ auctoritate si viuat.

Suppono secundò † quòd si diu vacat Romana sedes, tunc poterit per S. R. E. Cardinales Concilium congregari pro eiusdem ecclesiæ necessitate, vt ex traditis per Innoc. cap. 1. de maior. & obed. & alios satis ostendit B. Io. à Capistr. d. 3. par. num. 108. & seq. vbi etiam docet, quòd discordantibus Cardinalibus Spiritus sancti licentia, & auctoritate posset legitimè congregari Concilium, & congregatum agere posset, decidere, & terminare omnia ad salutem animarum necessaria pro moribus,

11
Quid si diu vacet Romana sedes.

bus, & pace communi totius populi Christiani, conuenientibus episcopis,& requirentibus Cardinales,vt discordes ad concordiam reuocentur; quibus concordantibus ad eorum Collegium principaliter tamquam priuatum tenens in ecclesia Dei post Papæ obitum iurisdictio Apostolica deuoluatur,ad id allegans singulare dictum Bart. in l. vbi absunt.ff. de tutor.& curator.dand.ab his &c.quod si iam Concilium sit legitimè congregatum, ad Cardinales pertinebit prouidere acceleratæ electioni Pontificis, ad Concilium verò imminenti necessitati ecclesiæ, licèt pobabile sit hoc fieri debere à Concilio simul cum Cardinalibus,vt tradit Iacob.d.tract.de Concil lib.6.art.4.num. 52. & seq. ipse verò existimo veriùs & hoc ad solos Cardinales spectare propter generalitatem text. in cap. vbi periculum, de elect. in 6. de quo quæst. seq. sic etiam intelligendus est Card. Alban.dict.2. par. num. 114. & num. 180.cum seqq. dum absolutè ait, mortuo Pontifice ad Concilium deuolui Pontificiam potestatem, cuius vi potest ius dicere. Quod autem de Pontifice mortuo naturaliter dictum est, idem statuendum ait Alban.ead.2 par.num. 115.& 180. si mortuus sit ciuiliter vt per renuntiationem, nam tunc inquit, Concilium summam habebere iurisdictionem, quia Pontificiam nanciscitur potestatem. Admittendum autem non est quod idemmet attingit. nu. 184. & latiùs probare nititur Petr. à Mont. tract. de potest.Pontif.tit. 2.qui est de Concil.general.congregat.num.4.vsque ad 8. quòd vacante sede, vbi Collegium Cardinalium non conueniret in congregatione generalis Concilij pro ecclesiæ necessitate, vel alia de causa congregationem negligeret, eam ad Imperatorem pertinere; valde enim absurdum est, vt laici se in reb. ecclesiasticis intromittant cap.Messana,& cap.sacrosancta,de elect.cum aliis simil.& in specie obstat cap. vbinam legistis, 96. dist. cum maximè non desint aliæ rationes ac formæ Concilium eo in casu congregandi, quarum vnam superiùs attigimus, & aliquas recenset d.num.8.& seqq.ipsemet Petr.à Mont.nisi fortè intelligant præcitati Doct. id facere posse Imperatores, ac Principes per viam requisitionis, ac monitionis, implorato eorum brachio per episcopos, & alios Prælatos, quod quidem dumtaxat concluditur ex iis, quæ iidem doctores allegant, & ex iis colligitur,quæ affert Campeg. tract. de Concil. cap.9. Verùm hac de re non intendo hîc disputare,cum ad rem nostram parum faciat

ciat;illúdque nobis sufficiat, Concilium generale mortuo Pontifice naturaliter, vel ciuiliter Pontificiam potestatem primùm in Cardinalium cœtu, tum iis discordantibus in generali Concilio residere. Quid autem dicendum sit, † si Papa captus sit ab hostibus, vel effectus inutilis Pontificatui, latè tradit inter cæteros Card. Iacobat.d.tract.de Concil lib.4.art.3.à num.1.ad 36 & rursus à num. 40. vsque ad 54.concludens, quòd si Papa captus ab infidelibus, vel schismaticis, à quo de facili posset inquiri eius voluntas, ipsemet vnum de Collegio Cardinalium vel alium voluerit deputare in administratorem, vel vicarium, hoc facere poterit, quia non amisit dignitatem Pontificalem: sed si nollet, vel non posset huiusmodi deputationem facere, vel non esset spes liberationis eius, nec via redemptionis, ad quam tamen ecclesia teneretur; tunc si agatur de decidendo, vtrum propter hoc sit procedendum ad electionem noui Pontificis, talis cognitio erit Concilij, & iurisdictio quoad hoc deuoluitur ad Concilium, quia tunc agitur causa Papatus, cuius cognitio spectat ad Concilium, cap.si duo 79 dist. si verò quæratur de regimine ecclesiæ ad quos deuoluatur, dicendum erit, illud deuolui ad Cardinales tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, maximè iis, quæ non patiuntur dilationem; quare ipsi deputabunt administratorem, donec generale Concilium congregatur; vel ipsimet interim administrabunt, quia in hoc & similib. casib. succedunt in iurisdictionalib. propter periculum dilationis. Si autem loquimur quando Papa est effectus inutilis, cum tunc quoque non amittat dignitatem, aut iurisdictionem, quam habebat, non erit amouendus, sed dandus illi Coadiutor.

12 Quid si Papa detineatur ab hostibus, aut sit inhabilis effectus.

Suppono tertiò Concilium generale † habere ordinariam iurisdictionem in omnibus casibus, in quibus potest subsistere absque auctoritate Papæ, vt satis comprobat Iacobat d.tract. de Concil.lib.5.art.8. num.45. vsque ad 53. eos autem casus indicat d.num.45. vbi verò non potest, sed requiritur Papæ auctoritas, ísque abest, sed præsens est eius Legatus, tunc † tantam auctoritatem habebit Concilium, quanta erit demandata à Papa ipsi Legato cum Concilio, & erit in cognoscendo ordinaria, in definiendo delegata. ita Iacobat. d. art 8. num. 54. vsque ad 60. Quòd si Concilio præsit Papa, tunc Concilium cum Papa habet ordinariam ratione Papæ, per se verò consideratum nul-

13 Conciliũ generale quãdo habeat Ordinariã iurisdictionem.

14 Concilij generalis auctoritas absente Papa, præsente verò ipsius legato.

lam habet iurisdictionem, sed Prælati in eo existentes sunt potiùs Consultores, vt satis ostendit ibidem Iacobat. num. 61. quod idem ferè docet Thom. Campeg. tract. de concil. cap. 13.

15 *Concilium generale sede vacante nō potest denegare Constitutioni Papæ:*

Suppono denique, Concilium etiam sede vacante † non posse tollere constitutionem Papæ, & ei derogare, vt breuiter tradit Campeg. d. tract. de Concil. cap. 34. & latè comprobat Iacobat. d. tract. de Concil. lib. 5. art. 17. num. 4. vsque ad 14. & lib. 6. art. 6. vbi id limitat, nisi subesset aliqua magna, & vrgens causa, quæ non reciperet aliquam temporis dilationem, ita, vt non posset expectari creatio noui Pontificis.

16 *Nec dare conseruatorem regulariter:*

His positis, facile erit ad propositam initio quæstionem respondere; Dicendum enim est, † regulariter non posse Concilium generale etiam vacante sede dare Conseruatorem. Probatur, quia Concilium viuente Pontifice, & eo congregante nullam habet iurisdictionem, nisi quam Papa illi concedit; aut legatis de latere ab eo in Concilium missis, vt in tertio supposito diximus; at verò neque legatus de latere hanc habet facultatem, vt infr. quæst. 4. ostendemus; neque id solet Conciliis demandari; quæ non nisi pro morum reformatione, & causis fidei congregari solent, ac debent, aut aliis grauissimis de causis, vt inter cæteros latè probat Card. Iacobat. d. tract. de Concil. lib. 4. art. 2. ferè per totum. Quòd si congregetur viuente Papa in casibus à iure permissis, de quibus per Iacobat. d. art. 2. num. 10. & multis seqq. aut etiam vacante sede, ita, vt subsistat absque Papæ auctoritate, cum adhuc non possit prouidere in iurisdictionalibus, nisi imminenti ecclesiæ necessitati, vbi per iuris dispositionem prouideri non posset, vt inter ceteros satis comprobat Thom. Campeg. tract. de Concil. cap. 37. ferè per totum, & constat ex iis, quæ supr. diximus in 2. suppos. & hoc fortasse etiam per Cardinales præstandum sit, vt supr. 2. suppos. admonuimus; creare autem Conseruatorem nulla cogat necessitas; satis inde efficitur, non posse id à Concilio fieri; qua ferè ratione inter alias tandem concludit Iacobat. d. lib. 6. art. 7. Concilium etiam in casu necessitatis vacante sede † non posse creare Cardinalem, aut mittere legatum, sed potiùs id ad Cardinales, seu eorum cœtum pertinere. Præterea dare Conseruatorem contra ius est tam ciuile, quàm Canonicum, vt infr. quæst. 4. demonstrabimus; Concilium autem nequit contra Papæ Constitutionem, & iura positiua dispensare, vt d. suppos. 3.

17 *Nec creare Cardinalē, nec mittere legatum.*

præmi

præmiſimus. Quòd ſi quis vrgeat dicendo, cogente neceſſitate poſſe etiam per inferiorem contra ius diſpenſari, vt tradunt Doct. in Clem. ne Romani, de elect. & cap. cum inferior de maior. & obed. Reſpondeo primò, quòd vbi eſt defectus iuriſdictionis, non attenditur neceſſitas, vt in propoſito creationis legati, aut Cardinalis arguit Iacobat. d. art. 7. num. 23. & ſeq. deinde reſpondetur, nullam ſubeſſe neceſſitatem creandi Conſeruatorem; & vbi ſubſit, ei prouidendum eſt per Cardinales, vt in ſtatim ſeq. quæſt. dicemus.

QVÆRO *igitur tertiò, An cœtus Cardinalium poſſit dare Conſeruatorem.*

Si quæramus, an poſſit viuente Papa, & eo valente eccleſiæ regimini præeſſe, proculdubio reſpondendum eſt † negatiuè; licèt enim magna ſit Cardinalium, & ampliſſimi illorum Collegij dignitas, ac præſtentia, vt per Doctores tum alibi ſæpe, tum in d. cap. vbi periculum, de elect. in 6. & Clement. ne Romani, eod. tit. & quot quot de Cardinalibus ſcripſerunt, præſertim verò per Barbat. tract. de præſtant. Cardin. tamen vt ſic nullam habent iuriſdictionem niſi tanquam ſinguli ratione ſuorum epiſcopatuum, ac titulorum, in quibus † quaſi epiſcopalem habent iuriſdictionem, vt poſt alios tradit Germon. tract. de indul. Cardin. §. tam ratione num. 15. Fel. & alij in cap. his, quæ, de maior. & obed. & Lancel. Conrad. in templ. om. iud. lib. 2. cap. 2. quod totum eſt de Cardinalib. §. 3. num. 17. Petr. à Mont. in tract. de poteſt. Pontif. tit. de Cardin. num. 2. ſeu potius eius Additionator, qui alios refert & præcipuè Io. Mon. in cap. vnico de maior. & obed. in 6. vbi atteſtatur Papam de hoc à ſe interrogatum, ita ſibi reſpondiſſe.

18 Congregatio Cardinaliũ nõ poteſt dare Conſeruatorem ſi viuat Papa, valeatq; eccleſiã regere.

19 Cardinales ſinguli ratione ſuorũ titulorũ iuriſdictionem habent tanquam epiſcopalem.

Si autem quæramus, an poſſit cœtus Cardinalium id facere † in caſibus, in quibus etiam viuente Papa habent regimen eccleſiæ, vt quando captus eſt ab hoſtibus, aut effectus inutilis, iuxta ea, quæ ſecundo loco ſuppoſuimus in præcedenti quæſt. tunc, cum vbi etiam adeſſet aliqua neceſſitas creandi Conſeruatores, ei ſatisfiat dando coadiutorem Pontifici, qui habebit exercitium iuriſdictionis Pontificiæ, & nomine, ac vice Papæ viuentis poterit quod ille poteſt, ex iis, quæ notantur toto titulo de cler. ægrot. vel debil. extra, & in 6. & cap. ſi epiſcopus de ſuppl. negl. prælat. in 6. ac per Iacobat. d. tract. de Concil. lib. 4. art. 3. paſſim & Anchar. tract. de ſchiſmat. q. 6. dicendum erit,

20 An poſſint Cardinales congregati dare Cõſeruatorẽ, Papa non valente eccleſiam regere.

quòd non poterit Cardinalium cœtus dare Conſeruatorem,ſed dandus erit per Coadiutorem cum conſilio tamẽ Cardinalium, de quorum conſilio omnia gerere debet Coadiutor, vt docet Iacobat.d.art.3.num.45. niſi fortè cùm ipſi Cardinales adminiſtrant,donec generale Concilium congregetur, vt deliberetur, an Papę dandus ſit perpetuus Coadiutor,iuxta ea,quę poſt eundem Iacobat.diximus d. ſuppoſ. 2. in præced. quæſt. tunc enim cum ipſi habeant plenam eccleſiæ adminiſtrationem, id poſſe facere videntur quod poſſet Coadiutor, ac generalis adminiſtrator,& ipſe ſummus Pontifex.

21 *Quòd ſede vacante poſſint Cardinales.*

Denique ſi quæramus, An poſſit † id facere cœtus Cardinalium ſede vacante,dicendum,quòd cùm cœtus Cardinalium Papæ tunc ſuccedat in iuriſdictionalibus, vt præcedenti quæſt. ſupp.2. poſt alios docuimus, & ſatis colligitur ex d.cap.vbi periculum §.iidem quoque, de elect. in 6. & Clem. ne Romani §. irritum,de elect.dum ibidem prohibentur Cardinales,ne vtantur iuriſdictione,niſi in certis caſibus, (exceptio enim eſt de regula,gloſ.not.in rubr.de reg.iur.in 6.& ibi Dyn.Bart.l. ſi eum,§. qui iniuriarum ff. ſi quis caut.& firmat regulam in caſibus non exceptis,l.nam quod liquidè, ff. de pon.leg. cum aliis adductis per Euerar. in loc. leg. ab except. ad reg.num. 1. & Vig. in dialec. iur. lib. 2. loc. ab. excep. leg. vel alter.diſpoſit.reg.2.per totam) prout colligunt ex iis iuribus Iacobat. d. lib. 4. art. 3.num. 27.& B.Io.à Capiſtr.d.tract.de auctor.Pap.& Concil.par.3.num. 109. pro quo faciunt omnia fundamenta quib. Hoſt. relatus à Iacobat.d.art.4.à num.7.ad 25.& gloſ. Clem.ne Romani verbo conſonam, & cap. 1. in fi. de ſchiſmatic. in 6.probare nitebatur ad Cardinales integram Papæ iuriſdictionem eo defuncto deuolui:dicendum,inquam, erit,quòd ex ſe poſſet idem Cardinalium cœtus ſede vacante creare Conſeruatorem, cum Papa id poſſit, vt ſupr.vidimus.quæſt.1.quia tamen in d.cap.vbi periculum §. iidem quoque,expreſsè cauetur, † vt Cardinales accelerandæ vacationi ita vacent attentiùs,vt ſe nequaquam de alio negotio intromittant, niſi forſan neceſſitas adeo vrgens incideret, quòd eos oporteret de terra ipſius eccleſiæ defendenda, vel eius parte aliqua prouidere, vel niſi aliquod tam grande, & tam euidens periculum immineret, quòd omnibus, & ſingulis Cardinalib. præſentib. concorditer videretur illi celeriter occurrendum, & d. Clem. ne Romani §. irritum (excepta ſubrogatione

22 *Cardinales vacande ſede, eius accelerandæ vacationi diligenter vacare tenentur.*

gatione Camerarij, & Pœnitentiarij in locum deficientis) irritum decernitur quicquid potestatis, aut iurisdictionis ad Romanum, dum viuit, Pontificem pertinentis, nisi quatenus in constitutione d.cap. vbi periculum permittitur, cœtus ipse Cardinalium duxerit eadem vacante ecclesia exercendum, satis inde conuincitur, non posse Conseruatorem à Cardinalium cœtu vacante sede dari, nisi pro defendendis vrgente necessitate iuribus Romanæ ecclesiæ, vel vt occurratur alicui magno, & euidenti periculo vt ex cit. §.iidem & §. irritum. apertè colligitur.

Quid autem dicendum sit, † vbi electus sit, seu nominatus in Pontificem aliquis, qui longè absit, an interim, donec sequatur acceptatio, possint Cardinales administrare. prout contigit de anno 1521. cum mortuo Leone X. Cardinales elegerunt Adrianum absentem in Hispaniis, & antequam innotesceret eius acceptatio, vacauit sedes per plures menses, ideóque Collegium Cardinalium mandauit Auditoribus Rotæ & aliis, vt iustitiam ministrarent; item deputauerunt signaturam hoc modo: Placet sacro Collegio suo, & nominati in Papam nomine. nam ex præmissis concludit Card. Iacobat.d.art.3.num. 49. & duob.seqq.id Collegium facere potuisse, ita, vt etiam ad illud appellaretur, & causam committeret, atque idem statuit, vbi Papa acceptaret quidem, sed differret aduentum, nec prouideret de Legato; arg.l.Barbarius, ff.de off.prætor.& cap.ad probandum, de re iud.quia inquit, alioquin multum Curia pateretur: existimarem enim quòd cœtus Cardinalium posset saltem in priori prædictorum casuum, existente præsertim magna necessitate, creare Conseruatores, per ea, quæ paulò ante diximus; cum tunc ecclesia quasi vacare censeatur, vt Iacobat.d.num 49. adnotauit.

23 *Electo Pontifice, sed longè distante an possint Cardinales dare Conseruatorem.*

QVÆRO *quartò, An Legati Papæ possint dare Conseruatorem.*

Præmitto, † tria esse genera Legatorum, alij enim dicuntur Legati nati, qui non sunt missi de latere, aut alias, sed quibus ex priuilegio competit ratione suarum ecclesiarum esse Legatos sedis Apostolicæ, cuiusmodi est Archiepiscopus Cantuariensis cap.1.de off.leg.& Eboracen.cap.1.de appellat.ex glos.in cap.1. verbo legati, de off.leg.in 6. alij dicuntur missi: sed non de latere quorum est electa persona, & mittuntur in prouincias per summum Pontificem cum mandatis, & potestate, & Cardinales non sunt, vt satis probat doctissimus vir Petr. Greg. Tholos.

24 *Quot sunt genera Legatorum.*

Pract.iur.canon. lib.5. tit. 3. cap.1. & de quibus habetur in cap. volentes de off.leg.c.mandata, de præſump.& cap.cum dilecti, de accuſat.atque hi communiter Nuntij vocantur.

Alij denique dicuntur legati de latere qui propriè loquendo non niſi Cardinales ſunt,qui ex latere ſummi Pontificis, & eius ſenatu accipiuntur, vt ait ibid.Tholoſ.& tandem concludit glo. cap.pen. verbo commiſſam,de off.leg.licèt aſſerat aliquo modo dici poſſe miſſos de latere Papæ,quos inuenit exiſtentes in curia ſua, etiam ſi non ſint Cardinales, & illos tranſmittit ſpecialiter ad alienam prouinciam concedendo eis generalem legationem; ac de legatis miſſis de latere habetur d. cap. volentes & cap. ad eminentiam de ſent.excom. nec non in c. ſi Abbatem de elect. in 6. præter iura mox alleganda. de omnibus verò hiſce tribus legatorum generibus loquitur text.d.cap.pen. de off.leg.& cap. 1.de off.leg.in 6.& vtrobique gloſ.& Doct.quæ quidem tria genera, licèt † inter ſe differant, nec æqualia ſint, præcipuè quoad poteſtatem abſoluendi, & beneficia conferendi, vt ex citatis iuribus liquet, atque in eo, quòd legati de latere proconſulibus, reliqui præſidibus æquiparantur, cap. 2. vbi gloſ.in verbo proconſulum, & alij Doct.de off.leg.in 6. conueniunt tamen in aliquibus; & præter illa,de quibus in cap.1.& tex.ſeqq.& fi. de off. leg. & in cap. præſenti cum ſeqq. eod. tit. in 6. in hoc quòd cautè ab ipſis committi non poſſunt, niſi dignitate præditis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu eccleſiarum Cathedralium Canonicis,& commiſſæ alibi non audiri, quàm in ciuitatibus, vel locis inſignibus, vt cauetur in cap.ſtatutum in 1. reſponſo, vbi gloſ.adnotauit in verbo, legatorum, de reſcript. in 6.& in hoc etiam, quod eorum iuriſdictio, & poteſtas ordinaria eſt, vnde per mortem Papæ non expirat illorum officium, vt habetur in d.cap.2.de off.leg.in 6.

25 *In quo differunt vel cõueniunt Legati.*

His præmiſſis ad propoſitam quæſtionem reſpondentes dicimus; † quòd licèt non omnino improbabile ſit, ſaltem Legatum de latere poſſe dare Conſeruatorem; nobis tamen probabilius, & verius videtur oppoſitum in quolibet Legato. Prior pars huius concluſionis probatur primò auctoritate quorumdam grauiſſimorum virorum,qui eam tenuerunt, nimirum Archid.d.cap.1.de off. deleg. in 6. num. 1. dicentis id ſe vidiſſe de facto ſeruari per quendam D. Latinum epiſcopum Hoſtienſem Apoſtolicæ ſedis Legatum in eccleſia Carpẽſi Mutinenſis diœceſis;

26 *Legatus Papæ poteſt dare Cõſeruatorem ſecundũ quoſdam.*

cesis, Archid. refert quoque & sequitur Gemin. eod. cap. 1. num. 3. idem voluit Anchar. ibid. nu. 3. id ipsum tenere videtur Franc. num. 1. Deinde rationibus; tum illa, quam afferunt Archid. & Gemin. loc. cit. quoniam legatus est ordinarius d. cap. 2. de off. leg. in 6. vnde potest defendere à manifestis iniuriis, & violentiis, sicut alij ordinarij, arg. cap. administratores, cap. principes, & cap. regum 25. quęst. 3. cùm maximè & proconsules, & pręsides, quibus ipsi comparantur, id facere possint, l. nec quicquam §. fin. ff. de off. proconf. & l. illicitas §. ne potentiores, & l. congruit ff. de off. præsid. quòd si per se hoc potest, poterit aliis delegare, cum sit iurisdictionis, & regulariter quis possit per alium quod potest facere per se ipsum, cap. potest de reg. iur. in 6. præsertim cum & proconsul legatum facere, & præses iudicem dare possint, l. obseruare ff. de off. proconf. & l. præses lat. & l. sæpe. ff. de off. præsid. tum illa, quam nemo affert, quia text. in cap. 2. & fin. de off. deleg. in 6. dicit Conseruatores dari per sedem Apostolicam; at verò nomine sedis Apostolicæ veniunt etiam legati eiusdem sedis, vt post Barbat. in tract. de Cardin. legat. à latere quæst. 1. membr. 3. num. 9. & Boer. tract. de potest. leg. à lat. num. 14. tradit Lancel. Conrad. in Templ. omn. iud. lib. 2. cap. 3. §. 3. num. 10. Posterior autem pars † probatur primò auctoritate. hæc enim est sententia communior doctissimorum virorum; quam tenet in specie Io. Baptista Conf. d. summario mater. priuil. ord. Mendic. tit. 4. cap. 2. & antè eum Io. An. d. cap. fin. num. 2. super verbo dietam, quem tandem sequitur, licèt priùs variauerit, Gemin. §. Conseruatores num. 4. circa medium, vbi refert quoque Io. de Imol. idem tenentem eiusdem sententiæ est Siluest. inter alios Sūmistas, verbo, Conseruator, n. 2. Rosel. excom. 24. Eman. Roderic. q. regular. tom. 1. q. 65. art. 2. in princ. & Io. Azor. Inst. Moral. par. 2. lib. 5. c. 34. q. 6. Denique in hanc etiam partem inclinant Franc. d. c. 1. num. 1. immo & ipse Anch. num. 3. in fin. Franc. de Plat. tract. de excom. §. 55. nu. 3. & l. Anton. in simili tract. cap. 37. nu. 3. & Mandos. in prax. sig. grat. verbo, Conseruatoria, vers. alius à Papa, dum vel asserunt alium à Papa Conseruatorem dare non posse, vel certè se remittunt ad Io. An. loc. cit. vnde verè solus Archid. est in contraria opinione. Deinde rationibus; non quidem illa, quam ex Imol. affert; sed reiicit Gemin. vbi suprà, quia inferioribus non licet creare nouam dignitatem de non consuetis per inferiores creari; sicut patet, inquit,

27 Legatū non posse dare Conseruatorem verior est sentētia.

quit, de dignitate Cardinalium in ecclesia Rauennate, de quo per Io. An. in c. cum accessissent, de constit. & facit cap. peruenit cum seq. 92. dist. nam, vt optimè ait Gemin. dare Conseruatorem non est creare nouam dignitatem, sed dare tantùm iurisdictionem in causis inclusis in commissione, vt patet ex d cap. fin. sed potiùs illa ratione probabili; quam assignant Io. An. & Gemin. Siluest. & Rosel. locis allegat. quoniam notabiliter exprimitur d. cap. 2. & fin. de off. deleg. in 6. Conseruatores per sedem Apostolicam deputari, & notabiliùs in cap. 1. eod. tit. & lib. dicit Pontifex, Conseruatores, quos concedimus, quod verbum satis apertè ad summi Pontificis personam seu dignitatem restringitur. Item illa meliori ratione, quam post Imol. affert Gemin. loc. cit. quia iura ciuilia hoc prohibent in inferioribus iudicib. vt patet ex iurib. quæ post Io. An. & alios retulimus sup. cap. 3. q. 1. ex quibus illud maximè ad rem facit, quod attulimus ex §. eos autem, Auth. de mandat. Princip. coll. 2. vbi dicitur, eos autem, qui vocantur loci seruatores, dare iudices in ciuitatib Prouinciæ, cui præsident, licèt spectabiles viri, vel clarissimi, vel præsides sint, omnibus interdicimus modis; nam legatos proconsulum, ac præsidum Prouinciarum loco esse supr. ex cap. 2. cum sua glos. verbo, proconsulum, de off. leg. in 6. demonstrauimus. Cum igitur non reperiatur contrarium statutum de iure canonico, stemus determinationi iuris ciuilis cap. 1. cum seq. de nou. op. nunc. & cap. si in adiutorium cum multis seqq. 10. dist. iunctis notat. vtrobique, & alibi sæpe per glos. & Doct. Item illa, quam indicant Io. An. & Gemin. eod. loc. quoniam inferiores iudices prouinciarum & diœcesis habent ex suo officio tales tuitiones facere, quas speciali casu occurrente possunt committere alteri; vnde vel turbaretur iurisdictio ordinarij, vel iurisdictiones propter concursum confunderentur, vel certè absque vlla necessitate alij iudices darentur, quæ omnia exorbitare, & aliena fore à iure certum est.

Quid sit dare Conseruatorem.

Denique illa ratione, quam innuunt Gemin. & Ioan. An. loc. cit. quoniam tales litteræ Conseruatoriæ tendunt ad futuras lites, vt notat glos. pen. communiter recepta d. cap. 1. & fin. de off. deleg. in 6. at verò id delegatis non competere, docet Innoc. Io. An. & alij in cap. audita, de restit. spol. & contra ius esse, vt alicui detur iudex ad omnia negotia præsentia, & futura, constat ex cap. ad hæc de rescript. cum aliis, quæ adduximus supr. cap.

præced.

præced. quæst. 3. vbi ostendimus, Conseruatoris concessionem contra ius esse; certissimi autem iuris est legem superioris per inferiorem tolli non posse l. fin. C. de leg. cap. inferior, dist. 21. & Clem. ne Romani de elect. vbi etiam habetur id ita procedere, vt siue modificando, siue corrigendo immutari nequeat, aut quicquam ei detrahi, vel addi; & in specie, quòd legatus etiam de latere non possit mutare legem communem, est text. in cap. dilectus il 1. vbi Doct. de præben.

His positis, & constitutis pro hac opinione, seu posteriori conclusionis parte, haud difficile erit fundamentis pro contraria sententia, seu priori eiusdem conclusionis parte adductis respondere. Quod enim ad auctoritatem Doctorum attinet, patet ex prædictis, hanc vti veriorem, ità crebriorem fore sententiam, cum præter cæteros eidem adhæreant Gemin. & Franc. pro opposita allegati: Ad priorem verò rationem, admisso, legatum & ordinarium esse, & fungi officio Conseruatoris (impropriè tamen sumpti, iuxta ea, quæ latiùs adduximus cap. præced. quæst. 1. circa initium.) Adhuc non inde sequitur, Conseruatorem ab eo generalem dari posse; sed vel vnicam causam delegare, & hoc est, quod concludit d. l. præses, & l. sæpe ff. de off. præsid. illa conclusio, quòd delegare sit iurisdictionis; quæ etiam ex eo euitari possunt, quòd sint intelligenda, nisi aliud obstet, atque impediat; impeditur verò legatus id facere tum ex pædictis, tum quia non potest quis à Papa constitutus Conseruator, cuiusmodi erit legatus, committere, seu delegare in hoc alicui vices suas, nisi hoc ei competierit ex beneficio litterarum, vt expresè disponitur d. cap. fin. § vices quoque vbi glo. & Doct. ff. de off. deleg. in 6. quo modo etiam tollitur id, quod obiiciebatur ex reg. potest quis per alium. Vel solùm sequitur, posse legatum constituere sibi vicelegatum, sicut proconsul legatum, vt d. l. obseruare ff. de off. procons. in contrarium allegat. Quod etiam videmus obseruari, sicut & illud passim seruatur, Conseruatores Apostolicos non dari à legatis etiam de latere, vnde non leue argumentum sumi potest maximè ad interpretationem d. cap. 1. 2. & fin. de off. deleg. in 6. quatenus inde probari videtur, ab alio, quàm à summo Pontifice Conseruatorem dari non posse: nam consuetudo est optima legum interpres, c. cum dilectus, de consuetud. & l. si de interpretatione ff. de leg. cum similibus.

Ad alteram verò rationem pro contraria opinione allegatam respondetur, † quòd, licèt aliquomodo dici possit fieri per sedem Apostolicam illud, quod à legato eiusdem sedis fit, non tamen propriè, sed largè, & impropriè, vt satis probat Gambar. tract. de auct. leg. à lat. in exord. num. 43. & seqq. vnde in cap. statutum in princ. de rescript. in 6. tamquam diuersa ponuntur litteræ sedis Apostolicæ, & legatorum eiusdem, ibi, auctoritate litterarum sedis Apostolicę, vel legatorum eiusdem; & in Clem. 1. & 2. eod. tit. ponitur vt quid diuersum delegatio, & in cap. si à sede Apostolica, de præbend. in 6. collatio facta, & in cap. eos, qui, de sent. excommun. eccl. lib. absolutio obtenta à sede Apostolica, & ab eius legato; propter dictionem (vel) & (aut) quæ regulariter ponitur inter diuersa, l. 1. ff. de reb. dub. cum aliis adductis supr. cap. 1. q. 2. ante medium; aliàs vbique frustra fieret expressa mentio legati, si iam propriè nomine sedis Apostolicæ veniebat.

28 *Legatus Papæ, si nomine sedis Apostolicæ venerit, impropriè venisse dicitur.*

Respondeo secundo cum eodem Barbat. d. membr. 1. nu. 19. & Gambar. vbi supr. attendendam esse materiam, in qua mentio fit sedis Apostolicæ; nam si sit de maioribus, & reseruatis, tunc nomine sedis Apostolicæ non venit legatus etiam de latere, vt not. Io. An. in cap. quod translationem de off. leg. & constat ex Clem. quia contingit, vbi glos. in verbo Apostolicæ sedis de relig. dom. aut non est de maioribus, vel reseruatis, & tunc venit, vt est casus in cap. si Abbatem, de elect. in 6. & not. Doct. in cap. 1. de off. leg. cap. 1. & cap. auctoritate, de priuil. in 6. at verò in d. cap. 2. & fin. de off. deleg. in 6. mentionem factam fuisse sedis Apostolicæ in maioribus & reseruatis patet, quia mutare communem legem ad solum Papam spectat, cap. significasti de elect. & cap. proposuit de concess. præbend. non potest autem dari Conseruator sine communis legis mutatione, vt paulò ante hac ipsa q. ostendimus. Stet ergo ex prædictis firma conclusio, non posse à legato etiam de latere dari alicui saltem generalem Conseruatorem. Id quod ex eo etiam confirmari potest, quoniam neque episcopus valet dare Conseruatorem, vt statim docebimus; legatus autem in sua prouincia vbi de disputatione agitur non plus potest, quàm episcopus in sua diœcesi, vt post alios tradit Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 8. disput. 9. nu. 25. Iam ergo de Episcopo quàm breuissimè videamus.

QVÆRO *quintò, An Episcopus possit dare Conseruatorem.*

Ex iis,quæ in præcedenti quæstione de Legato diximus, præcipuè verò in posteriori parte conclusionis, satis constat, quid dicendum sit de Episcopo. Vnde si legatus de latere; qui maius omnibus post Romanum Pontificem in prouincia sibi decreta censetur habere imperium vt dicitur in cap. si Abbatem §.huiusmodi de elect.in 6.sicut præsides, & proconsules,quibus legati exæquantur in cap.2.de off.leg.in 6. maius imperium habent post Principem l.4.ff.de off.præsid.& l.& ideo ff.de off.procons. non potest dare Conseruatorem, vt in d. præced. q. satis ostendimus, minùs † poterit Episcopus, seu alius Ordinarius, qui non tantam habet potestatem,quantam Legatus; cum maximè & idem sentiant Doct. ibid.alleg dum sequuntur Io. An. d.cap.fi.verbo.dietam,concludentem,per solos Romanos Pontifices tales generales Conseruatores dari posse;& id ipsum persuadeant ferè omnes rationes adductæ in legato,præcipuè verò illa,ad quam reliquę reducuntur,quoniam,vt suprà demonstrauimus, dare Conseruatorem iuri communi tum ciuili,tum Canonico repugnat, quod immutare nequit Episcopus, cap.inferior,21.dist.cap. significasti de elect. Clem. ne Romani eod. tit. cum simil. neque etiam dispensando, vt ex communi pluribus relatis tradit inter alios Sanchez de Matrim.lib.2.disp.40.num. 1.& licèt idem Sanchez ibid.num.3.& lib.8.disp.9.num.22.post alios id posse contendat si vrgeat necessitas; tamen in casu nostro nulla talis necessitas considerari posse videtur creandi nimirum aliquem Conseruatorem. Quamuis etiam huiusmodi dispositioni, quatenus ad fauorem ordinariæ iurisdictionis pertinet,ne illa minuatur, renuntiari posse videatur per Episcopos, cum regulare sit, quemlibet, ei, quod in fauorem suum est introductum renuntiare posse, cap.ad Apostolicam de regular. & l.si quis in conscribendo C. de pact. tamen, cum id non ad priuatum commodum, & fauorem Episcoporum, sed publicum, & commune totius ordinis episcopalis, & ordinariæ iurisdictionis introductum sit, ei renuntiare nequeunt, cum & illud regulare sit, iuri publico non posse priuatorum pactionibus derogari, C. cum tempore, de arbitr. & cap. si diligenti, de foro compet.l.ius publicum ff. de pact. & l. neque pignus §.priuatorum ff.de regul. iur.cum aliis concord. adductis per glos. d.cap. si diligenti, verbo priuatorum, & alios Doct. tum ibi,tum alibi sæpe.

29 *Episcopus nō potest dare Conseruatorem.*

Neque his obſtat, quòd poteſt epiſcopus conſtituere,& creare ſibi non ſolùm vicarium, ſeu officialem generalem vt conſtat ex tot. ferè tit. de off. vicar. extra & in 6. necnon in cap. Romana de appellat. in 6. & Clem.2. de reſcript. ſed etiam foraneum, vt patet ex d. Clem.2. & in cap. Romana in princip.de off. ord. lib. 6. qui habent delegatam cum ſint delegati ad vniuerſitatem cauſarum, vt ibid. gloſ. & Doct. adnotarunt, nóſque latius oſtendemus infr. cap. 7. quæſt.1. atque etiam alios huiuſmodi delegatos conſtituere poteſt, vt ſentit inter alios gloſ. in cap. ad hæc verbo elegerint,de reſcript. arg. l.cum prætor.ff.de iudic. & l.1.§.1. ff. quis, & à quo appell. quod & praxis docet:Conſeruator verò rectè dici poteſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, vt d. quæſt.1. demonſtrabitur. Reſpondetur enim quod vbi etiam hæc omnia admittantur, non inde tamen ſequitur, poſſe ab epiſcopo conſtitui Conſeruatorem; nam illi omnes vicarij, & delegati ad vniuerſitatem cauſarum adhuc ab epiſcopo pendent, non ſolùm in eo, quòd ab ipſo recipiunt poteſtatem, & reuocari poſſunt, ſed in eo etiam, quòd per eos dicitur epiſcopus ſuam iuriſdictionem exercere, cap. cum epiſcopus de off. ord. in 6. cum ibi notat. & ſuis ſimil. vnde quicunque ſubditi ſunt illis vicariis, aut delegatis, epiſcopo quoque ſunt ſubiecti; at verò per litteras Conſeruatorias eximitur quis in totum vel pro parte ab epiſcopi iuriſdictione, vt conſtat ex Trid.Concil. ſeſſ.7. cap. 14.& ſeſſ. 14.cap.5.de reform. cum aliis adductis cap.præced.quæſt.vlt. & adducendis infr.cap.6.quæſt. 2. præterquam quòd huic deputationi Conſeruatorum ab epiſcopo alia obſtant, quæ paulò antè deduximus.

30 *An Archiepiſcopi, Patriarchæ, & alij ſimiles poſſint dare Conſeruatorem.*

Quod autem de epiſcopo diximus, dicendum † quoque eſt de Archiepiſcopis,Patriarchis & aliis ſimilibus ſuperioribus habentibus ordinariam iuriſdictionem. quin etiam Cardinalibus in ſuis epiſcopatibus & titulis, cum quo ad hoc par ſit omnium ratio; omnes enim iuribus ligantur, nec contra ea veniendi habent facultatem. Multo verò magis id dicendum erit de Prælatis, qui inferiores ſunt epiſcopis, epiſcopalem tamen iuriſdictionem ſiue ex priuilegio, ſiue ex præſcriptione habent; de quibus aliquid dicemus infr. cap. ſeq. quæſt.4 ſi enim epiſcopi, & alij ſuperiores id facere nequeunt, qui in iuriſdictione fundatam habent de iure communi intentionem, multò minùs prædictis inferioribus licebit, quibus iuriſdictio de iure tantum

ſpeciali,

speciali, & limitata competit iuxta illos nimirum limites, quos vel priuilegium, vel consuetudo eisdem præscripsit. Denique idem † statuendum est quoad Capitulum Sede vacante episcopo succedens in iurisdictione, quem cum ipso ad summum parem habet; immo plerumque minorem, vt patet ex traditis per Doct. in cap. cum olim extra de maior. & obed. necnon in c. vnico eod. tit. & c. si episcopus de supplen. negl. prælat. in 6. Sbroz. tract. de off. vic. quæst. 15. & seq. 25. 30. & 50. lib. 1. quæst. 70. 160. & 187 lib. 2 quæst. 45. & 129. lib. 3. Paui. tract. de potest. Cap. sed. vacan. ferè per totum.

31 *An à Capitulo sede vacante possit dari Cōseruator.*

QVÆRO *nunc sextò, An, & quando supremus Princeps secularis possit dare Conseruatorem.*

Quæstio hæc duas habet partes; Altera est, an possit dare aliquem Conseruatorem; altera, quem dare possit, & quoad hanc; primò, an laicum; secundò an clericum; tertiò an contra clericum, vel ecclesiam, seu alium pium locum, quæ singulis conclusionibus, breuiter tamen, absoluemus.

Quoad primam ergo quæstionis partem, An Princeps secularis possit dare aliquem Conseruatorem, Primæ conclusionis loco Respondeo, quòd, † licèt Io. An. d. cap. fin. verbo dictam de off. deleg. in 6. quem alij sequuntur superiùs relati quæst. 4. eius opinionis tacitè saltem esse videatur, vt non possit, dum ibi concludit, per solos Romanos Pontifices tales generales Conseruatores dari posse. quæ etiam ex eo confirmari potest, quòd Conseruatorem dare non iuribus dumtaxat ciuilibus, quibus ipse posset derogare, sed etiam canonicis repugnat, vt d. quæst. 2. ostendimus; canonum verò statutis omnes ligantur, cap. 1. & fin. cum ibi not. per Doct. de constit. Tamen, quod attinet ad auctoritatem facilè euitari ea potest dicendo, Io. An. & sequaces intelligendos esse de Conseruatoribus, qui ab ecclesiastica potestate, ac iurisdictione prodeunt, cum id præ cæteris fundamentis adstruant verbis text. d. cap. 1. de off. deleg. in 6. dum ait ibi Pontifex, (Conseruatores quos concedimus) & d. cap. 1. 2. & fin. eod. tit. & lib. dum ibi dicitur, (Conseruatores, qui ab Apostolica sede conceduntur;) ex quibus tamen non conuincitur, quin quæri possit, an ab alio, quàm à summo Pontifice dari possint Conseruatores ex eodemmet Io. An. & Franc. d. cap. 1. in princ. immo tam Io. An. quàm Butr. & Franc. d. cap. fin. initio & Gemin. num. 6. ex princ. illius text. colligunt, quòd

32 *An Princeps secularis possit dare Conseruatorem.*

non procedat in Conſeruatoribus datis ab alio, quàm à Papa, vbi ab alio dari poſſint; cum maximè verba in dubio cenſeantur poſita demonſtratiuè, non autem diſpoſitiuè, ſeu taxatiuè, l.Mela ff.de alim.& cib. leg. & l.fin. §.Titia ff. de liber.leg. cum aliis adductis per Pariſ. conſil. 92. num. 42. vol.1. & Menoch. conſ.303. num.27. vol.4. Quoad rationem verò ea quoque tolli poteſt dicendo primùm quòd † præter ſpiritualia & quædam alia, quorum mox mentionem faciemus ſecularis Princeps non recognoſcens ſuperiorem in temporalibus, vt Imperatores, Reges, & alij ſimiles, non ſubiiciuntur canoni, vt ſatis voluit gloſ. d.c.1. de conſtit. verbo, ab omnibus, & ibi Dec. num. 51. & ſeq. expreſsè verò poſt alios Fel. ibid. num. 30. niſi tamen vt dicebamus, agatur de ſpiritualibus vel aliis eccleſiaſticis rebus, cap. quæ in eccleſiarum. & cap. eccleſia S.Mariæ de conſtit. necnon cap. fin. de reb. eccleſ. non alien. cum ibi not. & ſuis ſimil. aut agatur de materia peccati iuxta not. cum alibi, tum in cap. nouit, de iud. cap. poſſeſſor de reg.iur. in 6.& cap. vlt. de præſcript. præterea ratio illa tollitur dicendo quod reſpectu Principis ſecularis non reperitur etiam tacitè, & generatim in Pontificiis ſanctionibus cautum, quòd is dare nequeat Conſeruatorem, ſed potiùs reſpectu inferiorum. Verum vbi etiam in genere ibidem caueretur, cum oppoſitum in iure ciuili habeatur, vt ſatis conſtat ex Auth. vt iudices ſine quoquo ſuffrag. fin. §.quòd autem, ſtatim poſt medium, iuncto §. interdicimus ſupr. cit. collat.2. necnõ ex Auth. vt nulli iudic. in princ. collat.9. nec ſimus in materia peccati, aut ſpirituali, vel eccleſiaſtica, ſuccedit illa theorica Doctorum, quòd † vbi lex ciuilis aduerſatur canonicæ citra materiam peccati, aut aliam ex iis, quarum mox meminimus, quælibet in foro, & imperio ſuo ſeruanda eſt, vt poſt alios tradunt, ſatiſque oſtendunt Fel. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ num.43. cum ſeq.& ibid. Dec. num.110. Probabilius igitur illud ex prædictis eſt, poſſe Principem ſecularem, qui in temporalibus ſuperiorem non recognoſcit, aliquem Conſeruatorem dare, quod propoſuimus agendum in 1. huius quæſt. parte, & apertè ſentit Rebuf. tract. de priuil. ſcholar. priuileg. 161. num. 3. & Eman. Roderic. quæſt. regular. tom. 1. quæſt. 65. art. 1. in fine.

33 Canoni quomodo omnes ſubiyciãtur.

34 An ius ciuile præualeat aliquando canonico.

Quoad alteram verò quæſtionis partem, quem nimirum, ſeu quando Conſeruatorem dare poſſit; quæ tres habet ſuperiùs propoſitas dubitationes;

Secun

Secundæ conclusionis loco dicimus, † posse Principem secularem dare Conseruatorem laicum aduersus alium laicum. satis ex eo patet conclusio, quòd, si aliquem dare potest, vt mox demonstrauimus, certè poterit laicum, cùm ij sint planè, subiecti seculari Principi, cap. ex tenore, & cap. licèt, de for. compet. & cap. causam, quæ il 2. qui fil. sint legit. cum ibi not. & suis simil. Non poterit tamen iste laicus † censuras exercere, per ea, quæ dicemus infr. cap. seq. q. 1. sed solùm vel illum, cui datur Conseruator, defendere à manifestis iniuriis, ac violentiis, eiúsve priuilegia tueri, vel generaliter omnia illius iura conseruare. Et quidem omnino id poterit Princeps respectu laici, vt nimirum illi det Conseruatorem; quod præcipuè probat ratio allegata.

35 *Conseruator laicus aduersus laicũ potest dari à Principe seculari.*

36 *Quid possit laicus ille Cõseruator.*

An verò dare possit Conseruatorem Clerico, seu ecclesiæ, posset aliquis dubitare. sed probabilius puto † posse; cum etiam ad Reges, & Principes seculares pertineat, si fuerint requisiti, ecclesias, ecclesiasticásque personas contra laicos, & potentiores tueri, vt satis constat ex cap. Hadrianus, 63. dist. cap. bene quidem, 96. dist. cap. placuit 2. q. 1. cap. ab Imperatoribus 23. q. 3. cap. nimium sunt 23. q. 4. ferè vsque ad finem, c Principes cum tribus seq. & cap. administratores 23. q. 5. & cap. tributum in fin. 23. q. 8. cap. venerabilem, de elect. Clem. 1. de iureiur. cum ibidem adnot. & suis concord. ad idem text. in cap. cum sit generale, & cap. conquestus de for. compet. vbi habetur, quòd malefactores ecclesiarum possunt tam coram iudice laico, quàm ecclesiastico conueniri; & cap. si clericus laicum eod. tit. vbi cauetur, quòd seclusa consuetudine clericus debet coram forensi, hoc est, seculari iudice conuenire laicum de rebus suis, vel ecclesiæ, si laicus probabiliter neget, eas res clerici esse, vel ecclesiæ.

37 *Princeps secularis possune dare Conseruatorem Clerico vel ecclesiæ:*

Quòd autem in specie liceat Principi dare huiusmodi Conseruatorem ecclesiæ; immo quòd liceat ecclesiæ illum à Principe postulare, satis apertè sentit Gul. Duran. spec. tract. de mod. general. Concil. celebr. rubr. 40. dum ait, constitutum esse in Conc. 4. Carthagin. cap. 10. vt ab Imperatoribus postulentur defensores ecclesiis, per quos ecclesia defensetur cum prouisione episcoporum aduersus potentias diuitum, & in Concil. Milleuitan. cap. 16. vt pro causis ecclesiarum defensores, & aduocati à Principe postulentur; ibíque id ipsum aliis iuribus confirmat.

Tertia conclusio. Probabile quoque est, posse † Clericum à Principe seculari creari Conseruatorem contra laicum. Probatur

38 *An clericũ cõtra laicũ?*

39 Quibus in causis clericus possit delegari iudex à laico.

tur, nam Clericus † potest delegari iudex in causa ciuili à laico, vel etiam criminali citra pœnam sanguinis, vt est text. apertus cum sua glos. in cap. in Archiepiscopatu, de rap. & cap sæpe, 23. q. 8. per quæ iura præter Doct. ibid. id adnotarunt Calder. cons. 6. de off. deleg. per totum, & alij, quos referunt, & sequuntur Fel. in cap. cæterum num. 20. de iudic. & cap. decernimus nu. 1. cum seq. Dec num. 63. & trib. seq. eod. tit. & Bern. Diaz. in Prax. crim. canon. cap. 61. alias 56. & ibi Add. nu. 1. & seq. Quibus non obstat text. in cap. sed nec procurationes, cap. clericis, & cap. sententiam ne cler. vel mon. nam hæc iura vel intelligenda sunt vbi etiam in causis sanguinis Clericus iudex à seculari Principe constitueretur, vt exponit glos. d. cap. in Archiepiscopatu, verbo commiserint puniendos, Diaz. d. cap. 61. num. 1. & 2. & Calder. d. cons. 6. in fine; vel vbi clericus aliquis constitueretur officialis generalis alicuius secularis Principis, vt exponit Cald. Dec. & Fel. loc. cit. quia nimirum hac ratione clerici à diuinis retraherentur, quo etiam modo solui potest † quod obiici poterat ex cap. clerici, de vit. & honest. cler. & tot. fere tit. ne cler. vel mon. extra. & in 6. necnon ex cap. vlt. 86. dist. necnon 88. dist. 22. q. 4. & 33. q. vlt. ferè per totas, vbi prohibetur clericis, ne negotiis secularibus se immisceant, auctoritate etiam Apostoli dicentis: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, 2. ad Thimoth. 2. inde enim solùm concluditur, non ita se immiscere debere clericum secularibus negotiis, vt vacare nequeat contemlationi, diuinisque officiis, prout explicant, ac soluunt Calder & Dec. loc. cit. Hæc autem conclusio ita intelligenda est, vt † clericus cogi nequeat à Principe laico huiusmodi deputationem in Conseruatorem acceptare; nam neque delegationem eiusdem acceptare cogitur, sed clerici voluntati relinquitur, & ipsius cōsensus omnino requiritur, vt colligitur ex d. c. in Archiepiscopatu, & constat manifestè ex d. c. sæpe, vbi præ cæteris gl. in verbo, consentiant, id adnotauit: quod ex eo etiam confirmatur, quoniam laici in clericos iurisdictionem non habent, vt ex sequenti conclusione patebit, & latè inter cæteros comprobat Couar. pract. q. c. 31. ferè per totum.

24 Quomodo prohibentur clericis administrationes rerū secularium.

41 An Princeps laicus possit cogere clericum vt deputationem in Conseruatorem acceptet.

42 Potestas dādi Cōseruatorem cōtra Clericū, vel Ecclesiam Principi seculari denegatur.

Quarta conclusio. Certum omnino est, † non posse Principem secularem dare Conseruatorem contra Clericum, vel ecclesiam. Patet hæc conclusio; cum enim Conseruator sit iudex, vt supr. cap. 1. q. 2. demonstrauimus, non potest Clericus, vel ec-

clesia

clesia conueniri coram iudice laico, 11.q.1.ferè per totam, cap. qualiter, de iudçi.cap.2.& cap. si diligenti, de for.compet. Auth. statuimus, vbi Doct.C.de epis.& cler.cum sim.quod & latè prosequitur inter cæteros Couar.pract. q.cap.31. Potest etiam hæc ipsa conclusio confirmari text.applausibili, nimirum in c.peruenit, 2.q.1.vbi Greg.1.summus Pontifex scribens cuidam Romano Siciliæ defensori, quo nomine etiam Conseruatores appellari, vel certè ad eorum exemplum introductos esse, satis colligitur ex tot.tit.de defens. ciuit.in Cod.& Auth.& in specie tradit Petr.Greg.Tholos.lib.47.syntagm. vir.vniuer.c.22. num.25. scribens inquam præfato defensori, postquam conquestus cum eo est, quòd si quis contra clericos causam habebat despectis eorum Episcopis eosdem clericos in suo faceret iudicio exhiberi; eidem defensori præcipit, vt denuò hoc facere non præsumat; sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, & aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur; aut si fortè ad arbitros eundum est, partes ad eligendos iudices, ab ipso executio deputata, (hoc est executor deputatus,) compellat. Neque his obest text.in cap.petimus, cum seq. q. 1. vbi probari videtur, clericum inuasorem plebis, hoc est occupatorem beneficij ecclesiastici curam animarum habentis, posse per iudicem secularem puniri; quod idem in plerisque aliis casibus permissum videtur, quos inter cæteros recenset glos.d.c.Principes sæculi, 23.q.5.Aufrer. de potest.secul. in ecclesiastic. & Farinac.q.8.crim.à nu.47 vsque ad 124. Nam quoad præd.c.petimus, Respondeo prout ad aliam rem in tract. de decim.cap.8.q.1.concl. 1. num.14.vers.quibus, vt ad secundum argumentum &c. iuxta secundam illius tractatus editionem, respondimus post Couar.pract.q.cap.35. num.1.vers. Non oberit gl.& D.Menoch.tract.de recuper.posses.remed.15.num. 214. in eo canone (quod idem de sequenti dicimus,) licentiam, & auctoritatem impartiri, non vt seculare iudicium ad principalis causæ cognitionem, & examen adeatur, sed potiùs, vt in defectum seu auxilium ecclesiasticæ potestatis secularis requiratur, ac postuletur contra clericum inuasorem, ad eum nimirum vel capiendum, vel expellendum, vt ibi glos.& Doct. adnotarunt; vel fortè etiam puniendum post condemnationem tamen ab ecclesia faciendam, quomodo etiam intelliguntur, & procedunt iura, & doctrinæ, quibus prædictos alios casus con-

firmant, & adstruunt præcitati Doctores. Atque hæc de hac quæstione.

QVÆRO *nunc septimò, & postremò in hoc capite, An seculares Principes superiorem recognoscentes, aut alij inferiores possint dare Conseruatorem.*

43 *Princeps secularis recognoscens superiorem, sicut & alius inferior, non potest dare Cõseruatorem.*

Ex iis, quæ hucúsque in hoc capite, præcipuè verò quæst. 4. ac 5. diximus, satis colligi licet, † non posse Conseruatorem dari ab huiusmodi Principe, seu alio inferiore. Nam quoad prædictos Principes, constat, eos subesse canonum statutis, cap. 1. & fin. de constit. & cap. omnes, de maior. & obed. cum ibi not. per Doct. atque etiam legibus ciuilibus, l. leges, C. de leg. & l. constitutiones, C. de iur. & fact. ignor. cum simil. at verò superiùs non semel ostendimus, Conseruatorum concessionem contra canones saltem tacitè, expresè autem contra ciuiles leges esse, solísque summis Principib. esse reseruatam. Quoad alios verò inferiores, præterquam quòd multò magis expeditum id esse debet, quàm in prædictis principibus; manifestè etiam prohibetur quibuscunque iudicibus quantumuis insignibus, ne constituant loci seruatores, vt in Auth. vt nulli iudic. lic. hab. loc. seruat. in princ. ferè per tot. & §. eos autem, Auth. de mandat. Princ & §. nulli quoque iudici, ac §. interdicimus, Auth. vt iud. sin. quoq. suffrag. fi. quorum verba retulimus supr. cap. 3. quæst. 1. Neque his obstat quòd etiam inferiores Principe possint dare iudicem, & mandare iurisdictionem, l. 1. & l. placet, C. de pedan. iud. l. 1. & tot. ferè tit. de iurisd. omn. iud. cum aliis adductis inter cæteros per Tholos. d. lib. 47. cap. 22. num. 9. & seqq. nam præterquam quod id perpetuum, ac indistinctè verum non est, vt patet ex iurib. per eum ibid. allegatis, adhuc dicitur, accipiendum id esse, nisi aliud obstet, seu aliunde à iure impediatur, vt in simili superiùs diximus de Legato, & Episcopo, vbi etiam ostendimus, ius refragari huiusmodi Conseruatorum concessioni præsertim ab inferioribus faciendæ. Quod si quis vrgeat, † adhuc posse aliquando Episcopum contra canones, & alium inferiorem Principe contra leges dispensare, & iura vtrunque saltem ex causa transgredi, vt patet ex adductis per Fel. in c. 1. num. 49. cum seq. de constit. & c. quod super his de maior. & obed. & Roch. Curt. in repet. cap. fin. sect. 3. num. 12. & seqq. iuxta nouam impressionem de consuet. statim responderi potest, ac debet, id intelligendum esse, modò subsit

44 *Episcopus vel alius inferior an aliquando queat dispẽsare contra canones vel leges.*

magna

magna causa, & necessaria verisimiliter non cogitata per Canonem, aut legem, vt satis patet ex iuribus, quibus præfati Doctores, & ab eo relati nituntur; nulla verò huiusmodi causa hîc subest, cum vtraque lex satis prouiderit constituendo ordinarios iudices pro prima instantia; causam verò appellationis vel superiores ipsi cognoscere possint, vel aliis cognoscendam specialiter demandare, tot. tit. de iurisd. omn. iud. & de appell. Denique pro complemento huius, ac totius præcedentis quæstionis adnotandum est, quòd † vbicunque Princeps secularis potest Conseruatorem dare, tunc necesse non est, vt is habeat eas qualitates, de quibus d. cap. fin. de off. deleg. in 6. vt potè, quòd sit Episcopus, vel Abbas & c. neque quòd ab illo ea seruentur, quæ ibi statuuntur de Conseruatoribus nisi ex aliis iurib. siue ciuilibus, siue canonicis, corúmve interpretationibus ea ipsa colligantur. nam ibi expressè declarat Pontifex, hæc omnia sanciri de Conseruatoribus, qui à sede Apostolica conceduntur; vnde à contrario sensu, (quod argumentum in iure fortissimum est, c. cum virum, de regular. cum simil.) Conseruatores, qui ab aliis deputantur, illa constitutione non continentur; id quod etiam in specie inter cæteros adnotauit ibid. Io. An. & Butr. & Franc. in princ. & Gemin. num. 6. Quod autem hîc dicimus, repetitum esse volumus in singulis quæst. sequentium Capitum, quarum decisio ex eiusdem cap. fin. constitutione, & illius interpretatione pendebit. Atque ex his finis sit huic nostro quarto cap.

45 *Conseruator datus à Principe seculari quas habere debeat qualitates.*

SVMMÆ RERVM.

1. *Laicus nequit de potestate ordinaria Papæ dari ab eo Conseruator in causis non spectantibus ad forum ecclesiasticum.*
2. *Laicus potest dari à Papa Conseruator pro clerico, vel ecclesia in causis, in quibus est eorum iudex competens.*
3. *Concilium generale quando possit cognoscere causas merè seculares.*
4. *Laicus potest dari Conseruator à Papa inter clericos, seu ecclesias; aut inter laicum actorem, & reum clericum, seu ecclesiam saltem in causis temporalibus.*
5. *Laico an possit delegari ab Episcopo vna causa ciuilis ecclesiastica. & quid in criminali, vel spirituali. num. 6.*

7 Papa non potest generaliter statuere, vt clerici conueniantur coram iudice laico, potest tamen aliquas eorum causas ciuiles, vel criminales laico delegare. num. 8. & an spirituales. duob. num. seqq.

9 Exemptio personarum & rerum ecclesiasticarum à laicorum iurisdictione an sit iuris diuini, vel humani.

10 Spiritualia quædam instituta à Christo, quædam ab ecclesia, & num. seq.

11 Papatus, & Episcopatus iuris diuini sunt.

12 Laicus an possit dari Conseruator à Papa cum facultate censuras exercendi. & quatuor seqq.

13 Laicus potest ex delegatione Papæ excommunicare, & alias censuras ferre ex communiori sententia. Contraria tamen fortè verior. num. 14. omnino autem poterit habere nudum ministerium. num. 15. immo & auctoritatem, si sit clericus coniugatus. num. 16.

17 Regularis simplex tonsuratus potest deputari Conseruator à Papa ex certa scientia. aliàs non potest. num. 19.

18 Certa scientia Principis quomodo probetur.

20 Prior claustralis nequit esse Conseruator citra certam scientiam, aut expressam facultatem Papæ. neque eius delegatus. num. 21.

22 Argumentum à genere ad speciem valet negatiuè, non affirmatiuè.

23 Prior claustralis quis sit, & quis conuentualis.

24 Prior conuentualis potest esse Conseruator.

25 Prioratus saltem conuentualis est dignitas.

26 Ecclesia conuentualis rectè dici potest collegiata.

27 Priores conuentuales saltem habent personatum in ecclesia collegiata. & alicubi vocantur Abbates. num. 28.

29 Guardiani Fratrum minorum, & Priores omnium Mendicantium possunt esse Conseruatores. & quid in Vicarijs Regularium; & Præpositis Clericorum Regularium. num. 30.

31 Abbates maiores Regularium, qui Patres Abbates vocantur, possunt deputari Conseruatores.

32 Priores Hospitalis Hierosolymitani, possunt esse Conseruatores cum facultate etiam censuras exercendi, si clerici sint.

33 Cardinalis S. R. E. potest deputari, eligive Conseruator Apostolicus.

34 Cardinalis potest vti insignibus Pontificalibus, & solemniter benedicere. & an conferre minores ordines. num. 35.

36 Superioris nomen quomodo sumi possit in cap. fin. de off. deleg. in 6.

37 Cardinales sunt maiores dignitate, & superiores Episcopis.

38 Car

39 Cardinales habent dignitatem in Cathedrali sunt Patres Papæ, & pars corporis eius. num. 39.

40 Episcopi considerari possunt post electionem, post confirmationem, & & post consecrationem.

41 Episcopi consecrati alij sine diœcesi, seu titulares sunt, alij cum diœcesi, seu iurisdictionis exercitio.

42 Chorepiscopi quinam fuerint.

43 Episcopi quidam simplices; quidam Archiepiscopi, seu Metropolitani; quidem Primates, seu Patriarchæ, & trib. seqq.

44 Archiepiscopus idem cum Metropolitano.

45 Primates qui sint, & an distinguantur à Patriarchis.

46 Patriarchæ præcipui qui sint.

47 Clerici inferiores Episcopo nequeunt præscribere quæ sunt Ordinis Episcopalis. Possunt tamen ea, quæ sunt iurisdictionis. num. 48. aut dignitatis. num. 49.

50 Clericus inferior Episcopo nequit proscribere potestatem exercendi censuras, & ea, quæ sunt meri, vel mixti imperij, nisi iam habeat aliquam dignitatem, & iurisdictionem, vel prærogatiuam.

51 Episcopi simplices consecrati possunt esse Conseruatores. Idem in Archiepiscopis, & Patriarchis, seu Primatibus consecratis. num. 52. Idem si omnes hi titulares tantùm sint, aut Episcopatui renuntiarint. num. 53.

54 Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ electi tunc demum esse possunt Conseruatores, si sint confirmati, & num. seq.

55 Episcopi confirmati non consecrati licèt non sint propriè Episcopi, habēt tamen dignitatē Episcopalem, ac præterea iurisdictionē plenā. n. 56.

57 Archiepiscopus quis non dicitur ante susceptionem Pallij.

58 Clerici, qui Episcopalem iurisdictionem, ac simul dignitatem, vel solam iurisdictionem, ac præeminentiam in Collegiata priuilegio, aut præscriptione acquisierunt, deputari possunt Conseruatores.

59 Chorepiscopi an esse posint Conseruatores.

60 Vicarius, seu Officialis Episcopi, alius principalis, seu generalis, alius foraneus. & num. 63.

61 Vicarij Episcoporum in spiritualibus alij generales, alij non.

62 Vicarius foraneus nequit esse Conseruator Apostolicus. nec delegatus sedis Apostolicæ. num. 63.

64 Archipresbyter ecclesiæ Cathedralis est Vicarius natus Episcopi in quibusdam spiritualibus; sicut Archidiaconus in alijs. vterque tamen non est generalis. num. 65.

66 Vicarius generalis Episcopi secundum aliquos eligi potest Conseruator. Immo & Vicarius Capituli sede vacante. num. 67. videtur enim habere dignitatem, vel personatum in Cathedrali. num 68. Contrarium communius, & verius num. 69. cum multis seqq.

70 Vicarius generalis Episcopi propriè non habet dignitatem.

71 Dignitas ecclesiastica quas conditiones habeat.

72 Dignitas Vicarij generalis non est propria, sed aliena, & ideo non consideratur.

73 Obtineri quando aliquid dicatur.

74 Dignitas Vicarij generalis Episcopi non est in Cathedrali, vel Collegiata.

75 Vicarium generalem Episcopi non posse deputari Conseruatorem probarunt quatuor Romani Pontifices.

76 Vicarius generalis Episcopi non obtinet personatum in Cathedrali, vel Collegiata ecclesia.

77 Vicarij Episcoporum quomodo de facto sint Conseruatores Regularium.

78 Vicarij Episcoporum possunt, si adsit consuetudo, esse Conseruatores.

79 Abbates deputari possunt Conseruatores. etiam Clericorum secularium. num. 80.

81 Priores seculares quando posint esse Conseruatores; & num. 94.

82 Commendatarij an posint deputari Conseruatores.

83 Dignitas, Personatus, & Officium ecclesiasticum largè pro eodem sumuntur.

84 Dignitas ecclesiastica propriè quid sit.

85 Personatus quid sit.

86 Officium ecclesiasticum quid sit, & quotuplex.

87 Dignitatem ecclesiasticam obtinens esse potest Conseruator, si eam obtineat in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata; aliàs secus.

88 Archidiaconus esse potest Conseruator.

89 Archipresbyter esse potest Conseruator. quid in rurali, vel non habente Collegium. num. 90.

91 Præpositus in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata esse potest Conseruator.

92 Decanus an esse posit Conseruator.

93 Primicerius an deputari posit Conseruator. & num. 94. & 101.

94 Præcentor, Cantor, aut succentor an posint esse Conseruatores, & num. 101.

95 Thesaurarius an posit deputari Conseruator. & num. seq.

96 Dignitatem nouam quis creet in ecclesia.

97 *Regularium Conseruatores debent, ac possunt esse omnes in dignitate ecclesiastica constituti.*

98 *Personatum obtinens in Cathedrali, vel Collegiata potest esse Conseruator.*

99 *Præbendam Theologalem, Pœnitentialem, ac Doctoralem obtinentes in Metropolitana Mediolani esse possunt Conseruatores.*

100 *Personatum obtinet Canonicus, qui præfertur in optione aliter, quam ob antiquitatem.*

101 *Primiceriatus, Cantoratus, & Succentoratus an sint dignitates, vel personatus.*

102 *Officium ecclesiasticum obtinentes vt sic nequeunt esse Conseruatores.*

103 *Sacrista, Custos, & similes nequeunt deputari Conseruatores.*

104 *Cimiliarcha, seu Thesaurarius nequit esse Conseruator.*

105 *Vicedominus, seu Oeconomus non potest vt sic deputari Conseruator.*

106 *Vicecancellarius, Camerarius, & summus Pœnitentiarius vrbis an vt sic possint esse Conseruatores, & num. seq.*

107 *Vicarius vrbis an vt sic deputari possit Conseruator.*

108 *Clerici Cameræ Apostolicæ an valeant esse Conseruatores.*

109 *Auditor Curiæ Cameræ Apostolicæ an possit deputari Conseruator. & quid in Auditoribus Rotæ Romanæ. num.* 110.

111 *Referendarij signaturæ Papæ an possint esse Conseruatores.*

112 *Protonotarij vt sic nequeunt esse Conseruatores.*

113 *Abbreuiatores, & alij similes Officiales Curiæ Romanæ deputari non possunt Conseruatores.*

114 *Beneficium, cuius ratione quis Conseruator deputatur, possideri debet cum titulo.*

115 *Prælati, de quibus in extrauag.* 1. *de elect. in commun. validè procedunt, licèt non seruent ibi disposita.*

116 *Canonici ecclesiarum Collegiatarum nequeunt esse Conseruatores.*

117 *Canonicus ecclesiæ Cathedralis nō potest vt sic deputari Conseruator, & duob. num. seqq.*

118 *Canonicus ecclesiæ Cathedralis non habet dignitatem, neque personatum.*

119 *Dictio,* aut, *& dictio,* seu, *ponuntur inter diuersa.*

120 *Subconseruator debet habere qualitates requisitas in Conseruatore, licet hic fuerit ea in re dispensatus, aut etiam in eo, vt de ijs, quæ iudicialem exigunt indaginem, cognoscat; cum clausula quoque non obstantibus iuribus loquentibus de Conseruatoribus.*

121 *Canonicus etiam Metropolitanæ non potest esse Conseruator.*

122 *Cano*

122 *Canonici Metropolitanæ Mediolanens. Rauennatis, & Compostellanæ vocantur Cardinales.*

123 *Archiepiscopus Mediolanensis Rauennati præferendus est.*

124 *Canonici Mediolanenses cappa rubea, & violacea vtuntur, vt S.R.E. Cardinales; & Ordinarij dicuntur. num.* 125.

126 *Canonici Metropolitanarum insignium, vt Mediolanen. & ipsi nequeunt vt sic esse Conseruatores, cum num. seq.*

127 *Magis, & minus non variant speciem.*

128 *Canonici Patriarchalium ecclesiarum vt sic nequeunt esse Conseruatores; nisi adsit consuetudo legitimè inducta.*

129 *Capitulum Cathedralis plena sede nequit eligi Conseruator, & n. seq.*

130 *Singuli aliud sunt, quàm vniuersi.*

131 *Conseruator quis esse non potest sui Conseruatoris, & num. seq.*

132 *Delegatus potest quis esse sui delegati, saluo recusationis iure. etiam sine ope exceptionis. num.* 133.

134 *Subditus ratione dominij, iurisdictionis, vel districtus siue ecclesiastici, siue temporalis nequit esse Conseruator eius, cui subditus est, & aliquot num. seqq. secus in simplici delegato num.* 135.

136 *Districtus, dominium, & iurisdictio inter se differunt. & num.* 138.

137 *Dominium quomodo sumatur in cap. fi. de off. deleg. in* 6. *ac definiatur. & quomodo districtus, & iurisdictio. num.* 138.

139 *Suffraganeus Episcopus non potest esse Conseruator sui Metropolitani. Immo nec clericus suffraganei. num.* 140.

141 *Reges, & Reginæ possunt habere sibi subditum in Conseruatorem.*

142 *Iudices commissarij in partibus debent prius esse electi in synodo vel Prouinciali, vel saltem Diœcesana habentes qualitates cap. statutum, de rescript. in* 6.

143 *Iudices synodales esse necessariò non debent Conseruatores Apostolici solo iure Concil. Trid. attento. Quid attento iure nouißimo ordinationis Clementis* VIII. *num.* 144.

145 *Tenor ordinationis Clementis* VIII. *de Conseruatoribus, vt sint Iudices synodales.*

146 *Regula Cancellariæ Apostolicæ vnde dignoscatur.*

147 *Regulæ Cancellariæ dum durant, vim legis habent, & omnes ligant. licèt non sint in corpore aliarum Regularum. num.* 148. *expirant autem morte Pontificis qui eas edidit. num.* 149.

150 *Regula Clementis* VIII. *de Conseruatoribus nunc locum non habet. & alicubi recepta tempore Clementis non fuit; atque adeo ibi vim legis nō habuit. n.* 151. *& seq. nec afficit singulares personas. n.* 153.

152 *Lex*

CAPVT V.

Quinam dari possint Conseruatores.

POSTQVAM in præcedenti Capite vidimus de personis, quæ constituere possint, aut nequeant Conseruatores, de quibus nos agimus; sequitur nunc, vt ea, qua fieri poterit, facilitate, ac breuitate de iis personis in præsenti videamus, qua id muneris valeant suscipere. Et quoniam pleraq; sunt genera personarum, multæque in iis qualitates considerari possunt, plerasque etiam, vt distinctiùs procedatur, opus erit hac

in re quæstiones proponere, vnde & hoc cap. cæteris plerisque prolixius euadet.

QVÆRO *autem primò, An Laici possint esse Conseruatores.*

Quòd possint laici dari Conseruatores à Principe seculari contra laicos tam fauore clerici, & ecclesiæ, quàm laicorum, iam vidimus supr.cap.præced.q.6.concl.2.vbi etiam adnotauimus, id ita demum procedere, vt hi laici habeant solùm potestatem causam cognoscendi, non autem censurandi; id quod etiam meliùs patebit ex iis, quæ paulò pòst dicemus de laico, qui constitutus sit Conseruator à Papa.

1 *Laicus non potest de potestate ordinaria Papæ dari ab eo Conseruator in causis non spectantibus ad forum ecclesiæ.*

Quòd etiam de potestate ordinaria † nequeat summus Pontifex dare Conseruatorem laicum contra laicum in casibus, in quibus aliàs nequit laicus coram ecclesia, seu ecclesiastico iudice conueniri, satis expeditum existimo cum ex aliis iuribus, tum præcipuè ex cap.licèt, de for.compet.vbi Papa mandat inanes decerni litteras Apostolicas impetratas à laico contra laicum super rebus, quæ forum seculare contingunt; & ibi Doct. communiter adnotarunt, laicum à laico super re ciuili coram iudice ecclesiastico non posse conueniri, nisi vel consuetudo id exposcat, vel in defectum iustitiæ secularis, præterea in cap.ex tenore, eod.tit. Innoc.3.nos, inquit, attendentes, quòd sic sumus viduis in iustitia debitores, quòd aliis iniustitiam facere non debemus; mandamus, quatenus, nisi sit talis causa, quæ ad ecclesiasticum iudicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis, &c.quod idem ferè habetur in cap.nuper §.quod autem, de donat.inter vir.& vxor. denique in cap.causam quæ il 2.qui fil.sint legit. Alex.3.nos, inquit, attendentes, quòd ad Regem pertinet, non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum iudicium ad se asserit pertinere, fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionum iudicium relinquentes, &c.

Difficultas verò in tribus consistit. Primò, An Papa possit dare laicum Conseruatorem pro ecclesia, vel clerico contra laicum in omnibus casibus, in quibus laicus iure communi potest esse iudex competens inter laicum, & clericum, seu ecclesiam. Secundò, an possit de potestatis plenitudine vbi aliàs laicus talis cognitionis est de iure incapax siue quia reus conuentus sit clericus, vel ecclesia, iuribus allegat. cap. præced.q.6.concl.4.siue quia de spiritualib.agatur, iuxta c. decernimus, & c.quanto, de

iud.

iud.cap.tuam,de ord.cog.cap.latet, & cap. causam quæ il 2. qui fil. sint legit. cum ibi not. & suis concord. Tertiò, an quandocunque potest dari laicus Conseruator possit etiam ei dari facultas censuras exercendi, quæ singula singulis conclusionibus absoluemus.

Prima igitur conclusio sit. Potest Papa † dare laicum Conseruatorem pro ecclesia, vel clerico,vbicunque laicus est iudex competens inter clericum seu ecclesiam, & laicum. Et quidem quòd possit in terris ecclesiæ, exigua est difficultas:nam ibidem est absolutus Dominus tam in temporalibus, quàm in spiritualibus, & vt ait Innoc. 3. in cap. per venerabilem in princ. vers. id autem , & summi Pontificis authoritatem exercet, & summi Pontificis exequitur potestatem ; vnde & restituere potest famæ sibi subditum laicum quod temporales dignitates vt pluribus relatis comprobat inter alios Sfort. Odd. eruditissimus vir in suo tract.de restit. in integr.quæst.92. art.4. nu. 40. & 44. & quoad legitimationem est tex. in d. cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. in terris verò Imperij aut alterius Principis secularis, puto posse, si accedat acceptatio eius, qui accipere debet delegationem,vel consensus sui superioris,per ea,quæ in simili de generali Concilio tradit Campeg. tract. de Concil.cap. 25. dum post quendam modernum Aret. tract. de Concil. dicit † causas merè seculares, & inter laicos iurisdictioni ecclesiæ non suppositos in Concilio terminari non posse, cap.nouit, de iud.cap licèt cum seq. & cap. si clericus laicum de for. compet.c.causam, quæ il 2.& c.lator, qui fil.sint legit.nisi vi prorogatæ iurisdictionis laici, & seculares se submitterent iudicio Concilij, quia tunc inter tales Concilium ius diceret vi prorogatæ iurisdictionis, arg.cap.exhibita, & cap. significasti, de for. compet. & l.Episcopalem, C. de episc.aud.quod,inquit,intelligendum in casibus, vbi sine licentia superioris potest fieri prorogatio;qui notantur in d.cap significasti,& nisi essent personæ, quæ non recognoscerent superiorem, quæ possent prorogando iurisdictionem subiicere se iurisdictioni Concilij, cap.per venerabilem vers.insuper,qui fil.sint legit. & quòd si generale Concilium constet non solùm de ecclesiasticis personis, sed etiam de secularibus,quia in eo interueniunt non solùm episcopi, sed etiam Imperator,Reges,& alij Principes seculares, vt est text.in cap.ad Apostolicæ, de re iud.in 6. eo casu respectu secularium

2 *Laicus potest dari à Papa Conseruator pro clerico vel ecclesia in causis in quibus est eorũ iudex competens.*

3 *Conciliũ generale quãdo cognoscat causas merè seculares.*

causarum, subdit Campeg. censetur Imperator Concilio suam communicare auctoritatem, vnde eius consensu, & auctoritate poterunt in Concilio cognosci omnes causæ, & Concilium in omnes tam seculares, quàm ecclesiasticos habebit iurisdictionem. verùm de huiusmodi iurisdictionis prorogatione, & superiorum assensu latiùs disseremus Deo dante infr. cap. 7. q. 8. Poterit igitur etiam Papa huiusmodi consensu accedente, vel etiam superueniente talem deputationem in Conseruatorem, seu delegationem laico facere, per ea, quæ paulo ante ex Campeg. adduximus, facta æquiparatione prorogationis iurisdictionis ratione cognitionis habendæ inter laicos, & ratione delegationis in laicum faciendæ ab ecclesia; cum etiam delegare, seu mandare iurisdictionem actus iurisdictionis sit, l. imperium, l. more maiorum, & l. eum, qui iudicare, ff. de iurisd. omn. iud. cum ibi not. & suis simil. quòd autem requiratur consensus, seu acceptatio delegationis in eo, qui aliàs non sit subditus, bonus text est in d. l. eum, qui iudicare, sed melior in cap. pastoralis in princ. vbi glos. & Doct. de off. ord. dicitur enim ibi, quòd Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam subdito suffraganei committere potest, non tamen ad ipsam suscipiendam illum compellere inuitum; cum in eum (inquit ibid. Pontifex,) exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem. id ipsum verò confirmari ex eo etiam potest, quòd cap. præced. q 6. concl. 3. diximus, posse Principem secularem clerico volenti, non autem inuito causam ciuilem delegare.

4 *Laicus inter quos detur Conseruator à Papa.*

Secunda conclusio. Potest Papa de plenitudine potestatis † dare aliquem laicum Conseruatorem, qui competat inter clericos, seu ecclesias; aut inter laicum actorem, & reum clericum seu ecclesiam, saltem in causis temporalibus. Probatur hæc conclusio primò ex eo quod de Episcopo tradiderunt plerique Doct. † posse ab eo saltem vnam causam ciuilem ecclesiasticam delegari laico; quod apertè sentit glos. d. cap. 2. verbo non præsumant, expresè verò tenuit glos. in cap. peruenit, quod est 1. verbo concedimus 95. dist. & cap. benè quidem, verbo, Romanum. 96. dist. Abb. d. cap. 2. num. 4. & 5. ibique Fel. alios allegans num. 1. Rip. num. 34. & Dec. plurib. relatis de communi attestans num. 25. Adducunt autem glos. & Dec. text in c. exhibita, de arbitr. verùm præterquam quod in multis differunt arbitria, & iudicia, & inter cætera, quòd per arbitrium non detur iuris-

5 *An laico possit delegari vna causa ciuilis ecclesiastica.*

dictio,

dictio, sed tantùm notio; adhuc ibi id non probatur, sed potiùs contrarium; cum ibid. prohibeat Pontifex arbitro, ne in compromisso procedat; deinde non constat ex text. quòd ibi ageretur de causæ ad Episcopum spectante priuatiuè ad laicum, vt puta quòd clericus esset reus. Adducit etiam Dec. text. in cap. clericum cuiuslibet, 2 q. 1. sed glos. ibi, & Doct. adnotarunt, eum text. correctum esse per cap. si diligenti, de for. compet. quod idem etiam colligitur ex cap. significasti, eod. tit. adducit præterea cap. clericum nullus, 2. q. 1. vbi dicitur clericum nullus præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare sed præterquam quod eandem patitur responsionem quòd illud correctum sit per d. cap. si diligenti; adhuc dicitur mendum esse; nam loco illorum verborum (clericum nullus præsumat) in Concil. Agathensi cap. 22. vnde ille canon sumptus est, legitur, clericus ne quenquam præsumat, vt ibid. adnotarunt, ita legendum ostendentes, ij, quibus emendandi decreti cura à sede Apostolica Gregorio XIII. Pontifice demandata fuerat. Quare contra Dec. & aliorum sententiam potiùs sentirem cum Bald. d. cap. 2. & ibid. Barbat. col. 6. & cons. 45. col 4. vol. 2. quem refert Dec. & Rip. loc. cit. Episcopum nullam causam ad se spectantem posse laico delegare, tum per fundamenta Barbat. quæ recitant; sed non sufficienter euertunt Rip. d. num. 34. ac duob. seqq. & Dec. d. nu. 25. vsque ad 34. tum per ea, quæ ipsimet Dec. & Rip. adducunt, sed non satis soluunt à num. 34. vsque 37. tum præcipuè quia, quòd laicus cognoscat causam ad forum ecclesiasticum spectantem est contra canones d. c. 2. de iud. c. si diligenti, de foro compet. cap. 1. & ferè per totam 2. q. 1. Episcopus verò nequit canoni derogare, cap. inferior, 21. dist. cap. cum inferior, de maior. & obed. & Clemen. ne Romani, de elect. cum ibi not. & suis simil. Sed posset fortasse contraria opinio sustineri in causis ciuilibus ad forum ecclesiasticum spectantibus vel cumulatiuè, vel priuatiuè dumtaxat ratione præuentionis; tunc enim nullum ius refragatur huic cognitioni laici, modicúmque præiudicium irrogatur episcopali iuri, si præuentioni renuntiet, & permittat laico, vt cognoscat in quibus aliàs, cessante præuentione Episcopi, posset cognoscere; qua ratione † idem putarem eodem in casu etiam in criminalib. mixti fori. quamuis plerique indistinctè asserant, non posse episcopum laico delegare causas criminales, aut spirituales, Dec. ibid. num. 44.

6 Laico an possit ab episcopo delegari causa criminalis, aut spiritualis.

& ſeqq & Abb.num.4. & 5.cæteríque Doct.communiter. quorum ſententiam in ſpiritualib. veriſſimam puto per text. in cap. 2 & 3 de iud.cap.tuam, de ord.cognit.cap. 1.cap.lator,& c.cauſam, quæ, il 2. qui fil. ſint legit.cum ſimil. De hiſce autem articulis latiùs non diſputo, ne à propoſita materia longiùs digrediar. ex iis tamen,quæ adducta ſunt, colligitur, non eſſe admodum ſolidum prius hoc fundamentum ad firmandam noſtram hanc ſecundam concluſionem. quare alia iacienda ſunt.

Probatur igitur ſecundo loco, & meliùs hæc concluſio,quoniam † licèt Papa non poſſit generaliter ſtatuere, vt clerici conueniantur ſub iudice ſeculari,quod paſſim tradiderunt Doctor.& inter cæteros Abb.in cap. eccleſia S.Mariæ num.6.& ibi poſt alios Dec. num.16. de conſtit. Card.& alij in cap.2.de maior. & obed. ſiue quia de iure diuino clerici ſint exempti à laicorum iuriſdictione, de quo infra dicemus; ſiue quia eſſet id turbare,ac decolorare ſtatum eccleſiæ, quod Papæ non licet, c. & ſi illa, 1.q.7. gloſ.& Doct. in cap. quæ ad perpetuam, 25.q. 1. cum aliis,quæ adducit Mar. ſoc. cap.1. num.24. de for.compet. Fel. d. cap. eccleſia S. Mariæ num. 6. Capiſtr. de auctor. Pap & Conc.par.3.2.par.princ.ad finem.& Couar.pract.q.cap.31.num. 4.verſ.primum etenim. Poteſt tamen † cauſas aliquorum clericorum ſiue ciuiles, ſiue criminales laicis delegare, vt ex communi reſoluunt Bero q.7. num. 1.Clar.§ fin.q.41. num.8.quam tenet gloſ d.cap.2. verb. non præſumant, & ibi Abb.num.5. ac Doct.magis communiter, Abb.d.cap. eccleſia S.Mariæ num. 5. Fel.num.6 de conſtit.quod etiam apertè ſentit Couar.poſt alios d.cap 31.pract.q. num. 4. verſ. primum etenim.ad id autem adducunt plerique cap.Mennam,2.q.5.verùm poſterior pars illius canonis incipiens à verſiculo, purgationem tamen, ex qua id probari videtur,per errorem adiūcta fuit priori, ſed eſt pars epiſtolæ. Alex.2. cuius initium habetur in cap.ſuper cauſa,ead.cap. & quæſt.poſt cuius cap.verba ille verſiculus continenter legendus eſt,vt ſatis probant iidem decreti emendatores in notation. ad d.cap.Mennam.at verò in cap.præter §.verùm, 32. diſt. allegato per gloſ. & Abb. nihil ad rem habetur: debuerunt autem allegare §. ad hoc verò; qui ſtatim ſequitur, vbi Gratianus ex epiſtola Vrbani 2. ad Præpoſitum S. Iuuentij refert hæc verba. Scribit hoc prædeceſſor noſter Gregorius Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci Carentanorum inter cætera, officium

7 *Clerici an conueniãtur coram iudice laico per generale Papæ ſtatutum.*

8 *Papa poteſt aliquas clericorũ cauſas cognitioni Iudicis laici cõmittere. vide n. ſeq.*

ſimoniacorum,& in fornicatione iacentium ſcienter nullo modo recipiatis, & quantum poteſtis tales à ſanctis miniſteriis, vt oportuerit, prohibeatis &c. ſed adhuc illud decretum Gregorij euitari poteſt, dicendo, ex eo non probari, fuiſſe à Papa datam cognitionem,& iuriſdictionem laico contra clericum ſimoniacum,ſed potiùs executionem, atque adeo eius auxilium & brachium fuiſſe imploratum,prout ſupra expoſuimus cap.petimus, 11.q 1.quod colligo ex iis verbis (quantum poteſtis) & illis (vt oportuerit) quaſi id permittat Pontifex laicis iuxta poteſtatem tantùm,quæ illis iure competit,& quatenus opus fuerit,vt auxilium ad id eccleſiaſticis iudicibus præſtent. ſed quamuis nullo iure conuincatur,poſſe Papam huiuſmodi cognitionem in ciuilibus,& criminalibus etiam inter clericos laicis demandare,pręterquam in aliquibus cauſis ciuilibus, cum in cauſa feudali dominus laicus cognoſcat inter clericos. eſt enim text. de hoc in cap.verùm, & cap. ex tranſmiſſa, de for.compet.cum ſimil.verùm id tamen in ſe puto, & ſatis probatur, tum quia hæc eſt communior ſententia Doct.tum ex fundamentis,quibus Innoc. cap.2.de maior. & obed. & alij relati à Couar. d. cap.31.num.2. verſ contraria opinio,Germon.tract. de ſacror.immunit.lib.3.c. 15.num. 33. & duobus ſeq. & nuperrimè Iacob. Ant. Marth.in tract.de iuriſd.per & inter iud.eccleſ.& ſecul.exercen.par.2.cap. 6.num.31.vtuntur. tum ex eo,quod id nullo iure prohibeatur; neque ſi ex magna cauſa fiat, dedecus affert ordini clericorum, aut ſtatum eccleſiæ perturbat,iuxta ea,quæ deducit Couar.d.c. 31.num.4.verſ.primùm etenim.

9 Exemptio perſonarum & rerũ eccleſiaſticarũ à laicorum iuriſdictione,an ſit iuris diuini vel humani.

Maior verò difficultas eſt quoad ſpiritualia; an nimirum † ea,eorúmve cognitio poſſint à Papa laico demandari. Qua in re,ſi teneamus,exemptionem clericorum, & rerum eccleſiaſticarum à laicorum iuriſdictione eſſe iuris diuini ſaltem in ſpiritualibus,quam ſententiam tuentur Couar.d.cap 31.num.2.verſic.prima concluſio,Sot.4.ſent. diſt.25.q 2.art.2. concl.2.& nuper Illuſtr. Card Bellarm.tom.1.contr.5.gener.lib.1.cap.28 de quib.ferè intelligi, & exponi poſſe videtur quicquid pro magis communi ſententia affertur, quæ indiſtinctè vult, clericorum exemptionem eſſe iuris diuini, de qua latiùs eius fundamenta referentes Couar.d.cap.31.num.1.& Germon d.cap.15.nu.15. vſque ad 31. ac nouiſſimè Iacob. Ant. Martha d.cap.6. ferè per totum. Io. Azor. Inſtit. Moral. par.1. lib.5.cap.12.& Alex.Ambroſin.

brosin.in Comment.Bullæ fel.rec.Gregorij XIV.de immunitate ecclef.cap.16.nu.4.& trib. feqq. ex quib.nonnulli eam exemptionem conformem effe iuri diuino,& naturali,cæteri omnino de iure diuino fore affeuerarunt. tunc dicendum videtur, Papam non poffe delegare laico cognitionem caufæ fpiritualis, & confequenter in huiufmodi fpiritualibus caufis non poffe ab eo creari laicum Conferuatorem; ius enim diuinum immutabile eft,nec regulariter contra illud Papa valet difpenfare,vt conftat ex cap.funt quidam, 25.q.1.& latiùs comprobat Couar.epit. de fponfal.& matr.cap.6.§.9.num.4.illúdve etiam ex parte tollere, eíve derogare; maximè in fpiritualib. vt poft eundem Couar. lib.1.var.refol.cap.17.num.8.& alios tradidimus in tract.de decim.cap 5. num.47. cum feqq. fed quia recepta eft fententia, vt poffit Papa committere laicis etiam fpiritualia, vt tenuit glof.d. cap.2.de iud.& ibi interpretes,Abb.num.5.Dec.num.51.& feq. Rip.num.40.Bero.d.q.7.num 2.cum feq.vbi ad id allegant glof. in cap.1.verbo prȩcipimus,94.dift.cap.bene quidem verbo,prȩter 96.dift.& cap.nullus, fed debuit allegare cap.clericum nullus,2.q 1.alia glof.in cap.præter, §.ad hæc verò,verbo, duci,32. dift.ad id verò eft optimus text.in cap illud,& latiùs cap.fin.10. q.3.vbi Pelagius Papa mandat Crefconio illuftri defenfori Siciliæ, vt non permittat Epifcopis Siciliæ petere à Parochiis fuæ diœcefis vltra duos folidos nomine Cathedratici;nec conuiuia nimis magna fibi per eos fieri; vnde & poteft dare facultatem laico beneficia conferendi; vt poft Butr. in cap. decernimus de iud.tenet Mil.in Repert.verbo,Papa non poteft laico,& poft Io. An.& alios in cap.ficut,de elect. fatis oftendit Dec d.cap.2. nu. 54.& Bero.d q.7.num.4. & ius præfentandi, quod fpirituale eft laicis fundantibus, ac dotantibus ecclefias concefferunt Pontifices toto tit.de iur.patr.& tamen ius patronatus fpirituale quiddam eft,cap.quanto,de iud.cum fimil. Ideo diftinguendum puto de fpiritualibus, † quæ funt iuris diuini,& iis,quæ funt iuris humani,feu de fpiritualibus à Deo, & Chrifto Domino inftitutis, & ab Ecclefia, prout diftinguunt inter alios Nauar. in Manuel.confef.cap.23. num.99.& nouiffimè Bartol. Vgol.in tract. de fimon.tab.1.cap.3.§.1.cum trib.feqq. & cap.33. cum feq. vbi inter fpiritualia à Deo inftituta recenfet gratiam, virtutes, feptem dona Spiritus fancti, necnon feptem facramenta nouæ legis,& iurifdictionem ecclefiafticam;ad quæ etiam reduci poteft

10 *Spiritualia quadã inftituta à Chrifto, quædam ab ecclefia.*

Papatus,

Papatus,& Episcopatus ; & quidem,quòd Papatus † iuris diuini sit manifestum ita est ex Euangelio, vt nullum locum afferre opus sit.De Episcopatu verò licèt apud nonnullos aliqua sit difficultas ; omnino tamen dicendum est , ipsum quoque iuris diuini esse,vt inter cæteros satis comprobat pluribus Doct.relatis Sot.in 4.dist.24.q.2.art.2.& Illustr.Card.Bellarm.controu.3.gener.lib.5.cap.14.& seq.vbi etiam soluunt quod ex cap.legimus, 93. dist. & cap. olim 95. dist. qui vterque canon sumptus est ex D. Hieron. ille in epist. ad Euagriam , hic ad cap.1.epist. ad Titum, obiici poterat ; simúlque cæteris contrariis satisfaciunt:illud verò solùm omiserunt, quòd maximè huic sententiæ obstare videtur,nimirum cap.1.dist.22. vbi Nicolaus Papa 2 omnes, inquit, siue Patriarchij cuiuslibet apices,siue Metropoleon primatus,aut Episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana ecclesia ; per quem præcipuè text.Vgol.d cap.3.§.4.voluit Episcopatus sicut alios titulos ecclesiarum iuris humani esse. cui tamen , priorem sententiam sustinendo,responderi potest , ibi solùm probari, distinctionem confinium , & diœcesium , ac iurisdictionum singulorum Patriarchatuum , Metropolitanorum Episcoporum,ac cæterarum dignitatum , vel harum omnium dignitatum inter se factam fuisse à Romana ecclesia.Hęc igitur sunt spiritualia diuini iuris, seu à Deo instituta,humani verò iuris sunt cæteri beneficiorum tituli,præter Episcopatus ; ac præterea modi acquirendi beneficia,ac cætera, quæ latiùs enumerat idem Vgol.d.cap.3.§.3. & 4. necnon cap.34.in princ.num. 4. & seqq. Posita verò hac distinctione,dicendum erit, non posse Papam demandare laico spiritualia à Deo instituta , præter illa , quæ diuino iure omnibus communia sunt ; eorúmque cognitionem non nisi quatenus diuino id iure permittitur ; quæ verò ab ecclesia instituta sunt,indistinctè committi à Papa poterunt , eorúmque cognitio laico demandari : atque adeo , laicum non posse à Papa Conseruatorem dari , nisi hac ratione quoad spiritualia. sícque conciliantur quod paulò ante ex glos.& aliis diximus,spiritualia posse à Papa committi laico,cum eo,quod priùs docuimus ex Sot. Conar. & Bellarm.Clericum & Ecclesiam à laicorum iurisdictione,quoad spiritualia fore diuino iure exemptos. sic etiam intelligendus est. Card. Iacobat. tract. de Concil. lib. 5. art.17. num.34.dum quærens, an Papa possit committere laico causam fidei,decidit,

11 *Papatus & Episcopatus sunt iuris diuini.*

quòd, si dubitatur de iure, an sit hæresis, non debet quia scandalizaret ecclesiam; quòd si solum dubitetur de facto, an talis sit hæreticus, tunc potest. Quòd si quis vrgeat Papam dedisse Imperatori ius eligendi Pontificem, vt in cap. Adrianus, & cap. in synodo, 63. dist. quod tamen ius postea amiserunt Imperatores tum per cessionem, vt in cap. Ego Ludouicus, & cap. tibi Domino, 63. dist. tum aliis modis, & causis, vt per glos. & Doct. in prædictis iuribus, & alibi sæpe; id ideo fieri potuit; quia licèt Papatus ipse sit de iure diuino, quod tamen Papæ electio fiat à solo clero fortè id de iure tantùm humano est, sicut & electio Episcoporum. De Papatu quoque non nisi per Concilium cognosci potest vt latè per Iacobat. inter cæteros d. tract. de Concil. lib. 5. art. 8. & sæpius in eo tract.

12 *Laicus an detur Conseruator à Papa ad cẽsuras exercendas.*

Tertia conclusio. Probabilius mihi est, quandocunque potest laicus dari Conseruator, non posse † illum dari cum facultate censuras exercendi. Et quidem vbi à Principe seculari constituitur nulla est difficultas, cum ipse non habeat huiusmodi facultatem. Difficultas aliqua est quoad Papam. nam quòd Papa † possit dare facultatem laico excommunicandi, & censuras exercendi, voluit glos. d. cap. præter. §. ad hoc verò, 32. dist. quam sequitur ibi Gemin. num. 16. alia glos. in c. benè quidem verbo laico, 96. dist. Abb. in c. ecclesia S. Mariæ num. 5. de constit. & in cap. 2. de iudic. num. 5. & ibi Dec. num. 53. Io. An. c. 2. num. 7. de præben. in 6. Card. Iacobat. d. tract. de Concil. lib. 2. art 2. num. 34. Io. de Lign. in tract. de censur. ecclef. §. 22. num. 2. Nauar. in Man cap. 27. num. 6. & cons. 1. alias 73. de sent. excomm. Tolet. in sum. seu instruct. sacerd. lib. 1. cap. 6. in princ. & alij plerique, quos referunt, ac sequuntur Vgol. in simil tract. tab 1. cap. 2. §. 10. num. 4. Greg. Sayr. in Thesaur. Cas. cons. lib. 1. cap 5. num. 15. & nouissimè Franc. Suar. de censur. disput. 1. sect. 3. num. 11. & seq. quod idem in femina asserunt Tolet loc. cit. Nauar. d. cons. 1. & post alios Suar. d. sect. 3. num. 7. Vgol. d. cap 2. §. 7. num. 5. Sayr. d. cap. 15. num. 17. ita vt saltem quoad laicum dici posse videatur, hanc esse communem Doct. sententiam prout testantur Vgol. & Sayr. loc. alleg. Nam quoad feminam longè pauciores id tenent, & oppositum defendit Auil. in suo nouissimo tract. de censur. par. 1. dub. 6. concl. 3.

13 *Laicus ex delegatione Papæ excõmunicare potest, & alias censuras ferre ex cõmuniori sententia.*

Mouentur autem ferè omnes præcitati Doct. tum ex d. cap. præter §. ad hoc verò. vbi Vrbanus 2. Papa refert Gregorium

Ponti

Pontificem Rodulpho Duci Sueuiæ, & Bertulpho Duci Carentanorum inter cætera scripsisse, vt Clericos Simoniacos, & in fornicatione iacentes à sacris ministeriis prohiberent. Tum quòd censuras ferre iurisdictionis est, non ordinis, vt ibid. glos. & Doct. adnotarunt, & plerique tradiderunt, quos inter cæteros refert, & sequitur Sayr. d. cap 5. num. 19. & ex eo constat, quòd etiam qui solùm primam tonsuram habet, si aliàs iurisdictionem ecclesiasticam habeat, potest iure communi censuras ferre; cum tamen prima tonsura proculdubio ordo non sit, quicquid plerique Canonistæ voluerint. Potest autem Papa delegare laico ea, quæ non ordinis sunt, sed iurisdictionis, vt post Abb. in c. quanto de consuet. ex communi resoluunt Dec. d. c. 2. num. 55. & sequitur Rip. num. 40. de iudic. tum denique quia, quòd laicus, aut femina nequeat ferre censuras, & incapax sit iurisdictionis ecclesiasticæ, non est inductum à iure diuino, sed solùm ecclesiastico, cui regulariter potest Papa derogare, cap. proposuit de concess. præben. cum simil. Id autem confirmatur quia, vt ait Sayr. d. num. 15. post sedes in 2.4. quæst. 24. art. 2. concl. 5. prima tonsura; &, vt quidam volunt ordines minores non sunt de iure diuino, & proinde, cum vir ille, qui habet minores, vel primam tonsuram ex commissione, vel etiam ex officio, si electus sit, & confirmatus Episcopus, potest excommunicare, poterit & laicus ex Papæ commissione. Verùm pace tot, tantorúmque virorum, & salua semper in omnibus determinatione S. Matris ecclesiæ ipse verius existimo, † non posse à Papa delegari laico facultatem excommunicandi; & alias censuras exercendi; vt satis apertè tenet Couar. in relect. c. alma mater. 1. par. §. 2. num. 3. apertiùs Anastas. Germon. tract. de sacror. immunit. lib. 3. cap. 14. num. 3. & 4. necnon num. 12. & seq. apertissimè verò ac disertis verbis tenet quod nos dicimus Mil. in Repert. verbo, Papa non potest laico, dum post Butr. in cap. decernimus de iudic. docet Papam non posse laico delegare potestatem excommunicandi, nec absoluendi ab excommunicatione. Ratio est, quia censuras ferre iure diuino ad solos ecclesiæ ministros pertinet. quod probo, quia potestas excommunicandi pertinet ad claues regni cœlorum, vt satis constat ex Matth. 18. vbi Christus Dominus, postquam dixerat de eo, qui corrigi non vult propter priuatam admonitionem, dic Ecclesiæ; quòd si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, &

14 *Non potest Laicus excōmunicare, & censuras exercere, etiam ex delegatione.*

publicanus; ostendens, quam facultatem ad id Apostolos habere vellet, subiunxit; Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis super terram erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cœlis. quem locum de potestate præcipue excommunicandi intelligendum esse ex glos. D. Chrysostomo, & aliis satis probant Couar. d.relect. c.alma mater. 1. par. initio num. 8. Valentia in tomo controuers. lib. de efficacia excommun. ecclesiast. cap. 1. Sot. in 4. sent. dist. 22. quæst. 1. art. 1. Anastas. Germon. tract. de sacror. immunit. lib. 3. cap. 14. & Vgol. d. tract. de censur. tab. 1. cap. 1. in princ. num. 1. & 2. vbi generaliter ostendit potestatem ferendi censuram esse tunc à Christo ecclesiæ traditam; quod etiam tradit Abul. & alij in d. cap. 18. Matth. & fatetur Suar. de censur. disput. 2. sect. 1. num. 1. licèt hic num. 2. contendat institutionem ipsius censuræ humani iuris esse; & Couar. ac Germon. de sola excommunicatione loquantur. Quòd verò potestas excommunicandi ad clauem ligandi, & soluendi pertineat in specie tenet Sot. 4. sent. dist. 20. quæst. 1. art. 1. & ad claues regni cœlorum idem Sot. dist. 22. quæst. 2. art. 1. fi. & post S. Thom. in 3. dist. 18. q. 2. docet Germon. d. cap. 14. num. 12. optimúsque ad id est text. vbi glos. & Doct. in cap. noua de pœn. & remiss. quia nimirum per censuras priuatur quis suffragiis ecclesiæ, aliisque bonis spiritualibus ad vitam æternam, regníque cœlorum aditum conducentibus. at verò claues regni cœlorum solis Prælatis, & ecclesiæ ministris à Christo Domino datas esse, satis conuinci videtur ex illo loco Matth. 16. tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis; & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. per quæ verba in B. Petro ecclesiæ collatam, vel promissam esse potestatem ligandi, ac soluendi, ac proinde excommunicandi, ac reconciliandi, auctor est D. Augustinus in Io. tract. 50. & habetur cap. quodcunque 24. quæst. 1. idem quoque apertè colligitur ex d. loco Matth. 18. quæcunque alligaueritis &c. cum enim per ea verba data sit, vel certè promissa potestas excommunicandi, & alias censuras ferendi, vt supr. ostendimus, atque inter ceteros etiam Illustr. Card. Bellarm. tom. 1. controu. 3. gener. lib. 1. cap. 12. versic. obiectio sexta, & rursus controu. 5. gener. lib. 1. cap. 7. versic. Matthias Illyricus, vbi quoque ostendit, à Christo Domino promissam, ac traditam fuisse potestatem

ligandi,

ligandi, ac ſoluendi Papæ, & eccleſiæ Prælatis, non autem reliquæ multitudini; quod etiam ex Vrbano, & Martino Pontificib. Romanis, Hieron. Auguſt. Hilar. Chryſoſt. & aliis doctiſſimis iuris tradunt Couar. d.cap.alma mater, 1.par.in initio num. 8. & Abulen. d. cap. 18. Matth. quæſt. 114. qui & aſſerit hanc eſſe communem Doctorum explicationem ad eum locum, & ibi tradi clauem iuriſdictionis miniſtris eccleſiæ, qui tamen ſint clerici; ſatíſque conſtat ex cap. verbum, de pœnit. diſt. 1. vbi dicitur, ius ligandi, & ſoluendi à Deo conceſſum eſſe ſolis ſacerdotibus, hoc eſt, miniſtris eccleſiæ, vbi prædictum ius in tota generalitate ſumatur; quòd ſi præcisè pro poteſtate abſoluendi, & retinendi peccata in foro pœnitentiali, ſumatur, tunc ſacerdotes ibi in propria accipiuntur ſignificatione, ſed parum ad rem noſtram id faceret. ac d. cap. noua, de pœnit. & remiſſ. vbi Innoc. 3. ait, quòd, licèt beatiſſima Virgo Maria dignior, & excellentior fuerit Apoſtolis vniuerſis, non tamen illi, ſed iſtis Dominus claues regni cœlorum commiſit; & præterea Concil. Trident.ſeſſ. 14.cap.6.& can.10.de ſacram.pœnit. definiuit, non omnibus fidelibus dictum eſſe à Chriſto Matth. 18. quæcunque alligaueritis ſuper terram erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Cum autem hæc ita ſint, apertè inde conſequitur, iure diuino fore ſolis eccleſiaſticis perſonis conceſſam poteſtatem cenſuras exercendi, ab iiſdémque ſoluendi. Vel enim mox memorata verba Matth. 18. quæcunque alligaueritis, &c. ex mente Chriſti Domini referuntur etiam ad laicos, & ſic de iure diuino etiam laici abſque vlla delegatione Pontificia haberent poteſtatem ferendi cenſuras, & ab iis abſoluendi, quod erroneum, immo hæreticum eſſet dicere ex prædictis, maximè propter expreſſam Concil. Trident. definitionem, vel ad ſolas perſonas eccleſiaſticas, & ſic habemus intentum, hanc poteſtatem ad ſolos eccleſiaſticos viros iure diuino pertinere. cui iuri nequit Papa derogare, excepto vinculo voti, iuramenti, & matrimonij non conſummati, & ſi quæ alia ſunt diuina præcepta, quæ præcepta non ſunt in actu exercito, ſeu actu obligantia ante actum humanum, qui & dum geritur, tacitè ſecum habet, & ex iuris interpretatione exceptionem, & reſeruationem auctoritatis ſuperioris prout de iuramento eſt opt.text.in cap.venientes, de iureiur. & humanæ, præſertim eccleſiaſticæ, cum de rebus ſpiritualibus

agatur, ſubditur poteſtati, iuxta ea, quæ optimè inter, & poſt alios tradit Thom. Sanchez, quem non niſi poſt pene paratam huius operis editionem legimus, in ſuo eruditiſſimo, & lucu-lentiſſimo tract. de matrim. lib. 2. diſput. 14. num. 5. & lib. 8. diſput. 6. num. 2. ſentítque etiam ex Theologorum ſenten-tia Iacob. Ant. Martha in allegato tract. de iuriſdict. per, & int. iudic. eccleſiaſt. & ſecul. exercen. par. 4. caſ. 93. num. 13. & quamuis idem Sanchez d. diſput. 6. num. 5. poſt alios pro-bare contendat, Papam poſſe diſpenſare ſaltem in aliquibus præceptis diuinis etiam præter prædicta; nihilominus, præ-terquam quòd communis opinio in hac re eſt oppoſita, vt pa-tet ex relatis per eundem d. diſput. 6. num. 4. id ipſum quoque idemmet Sanchez intelligit, verúmque eſſe putat in iis diuinis præceptis, quorum diſpenſatio neceſſaria ſit ad regimen eccle-ſiæ, vt conſtat ex adductis per eum d. num. 5. & 6. ſed & in hoc caſu id locum habere non poteſt, vbi tali diſpenſationi, ſeu cau-ſæ diſpenſationis præponderaret inuiolabilis cuſtodia eorum præceptorum, vt idem docet ead. diſp. 6. num. 10. At nulla eſt ta-lis neceſſitas committendi laico facultatem cenſurandi; & vbi eſſet, ei præponderaret inuiolabilis cuſtodia prædicti diuini præ-cepti, ne ſtatus laicus, & eccleſiaſticus confundantur, & apud laicum ſit tanta poteſtas, quanta eſt ligandi, & ſoluendi, & cla-uibus regni cœlorum illud pro arbitrio claudendi, & aperiendi. Confirmatur autem id ipſum, quoniam ſtatus, & ordo laicorum diuino iure differt à ſtatu eccleſiaſtico, vt apertè colligitur ex cap. cleros; diſt. 21. & cap. duo ſunt, 12. q. 1. docétque Bellarm. d. controu. 5. lib. 1. cap. 1. ferè per tot. & cap. 28. propoſ. 1. latiúſque probat controu. 3. lib. 1. cap. 6. & 7. licèt id, quo hi duo ſtatus in-ter ſe diſtinguuntur, nimirum, prima tonſura, iure poſitiuo hu-mano ſit inducta, cap. cum contingat, de æt. & qual. ſicut Papa ab hominibus electus habet immediatè à Deo Pontificiam ſummam poteſtatem. Quòd ſi quis vrgeat, non licere arguere ex eo loco Matth. 18. qui præcipuè hanc noſtram ſententiam com-probare videtur, quaſi ob id ſolis eccleſiæ miniſtris liceat iure diuino cenſuras ferre, quòd ea verba ad ſolos eccleſiæ miniſtros dirigantur, dictáque ſint. nam licèt etiam ſolis Apoſtolis dixerit Chriſtus Dominus Matth. vlt. euntes docete omnes gentes, ba-ptizantes eos in nomine Patris, &c. tamen inde non probatur, iure diuino ad ſolos eccleſiæ miniſtros pertinere in fide inſtrue-

re,

re,ac baptizare; ſed id quoque permiſſum eſſe laicis in caſu neceſſitatis, vt optimè oſtendit inter cæteros Bellarm.tom.2.controuer.2.gener. lib. 1. cap. 7. Reſponderi ſtatim poteſt primùm, aliunde etiam noſtram ſententiam à nobis fuiſſe confirmatam. deinde prædicti vtriuſque caſus diuerſam eſſe rationem, ex iis, quæ ibidem affert Bellarm. nam præterquam quòd non eſt certum,an illa verba , euntes docete,&c. dicta ſint ſolis Apoſtolis; licèt enim Matthæus mentionem faciat tantùm vndecim Apoſtolorum; tamen probabile eſt fuiſſe tunc præſentes multò plures, cum videantur dicta ea verba in die Aſcenſionis, quo die adorant cum Apoſtolis quingenti fratres, vt Apoſtolus Paulus teſtatur 1.Corinth. 15.adhuc dicitur, quòd pro neceſſaria in fide inſtructione,& baptiſmo laicis permiſſo in articulo neceſſitatis extat totius eccleſiæ conſenſus, íſque antiquiſſimus, atque adeo ab ipſo exordio eccleſiæ ad nos deductus,quæ ita interpretata eſt tum vſu, tum manifeſta declaratione propter huius ſacramenti neceſſitatem illum Matth.locum, vt laicis quoque liceat in caſu neceſſitatis, vbi eccleſiæ miniſter haberi nequeat,& in fide inſtituere, & baptizare; quod latè comprobat toto ferè illo cap. Bellarm. At verò pro huiuſmodi delegatione cenſuras exercendi in laicum facienda, neque vllam expreſſam eccleſiæ, aut Pontificis declarationem, neque vſum,vnde talis interpretatio elici poſſit; neque etiam præciſam neceſſitatem hanc poteſtatem exercendi, minus verò per laicos; neque aliam manifeſtam rationem habemus. Nam ad illud cap. præter §. ad hoc verò aliàs §. verùm, 32. diſt. ſatis reſponderi poteſt, illa verba Gregorij non eſſe intelligenda de ſuſpenſione, quæ cenſura ſit, prout etiam Abb. & communiter Doct. explicant text. in cap. dilecta de maior.& obed. vbi in fortioribus terminis Papa mandat ſeruari ſuſpenſionem latam à quadam Abbatiſſa contra quoſdam Canonicos, & clericos ſibi ſubditos; ſed intelligenda ſunt de ſuſpenſione facti, ſeu executione ab illis Ducibus contra clericos ex mandato Pontificis facienda, vel de exhibitione brachij ſecularis, cum imploratum fuerit ab eccleſia in defectum, & auxilium ſuæ poteſtatis, quod ſatis colligitur tum ex illis verbis ibidem poſitis (quantum poteſtis) quæ, ſi de facto intelligantur, iam habemus intentum; ſi de iure, ius non permittit laicis in clericis niſi auxilium brachij, vbi deſit poteſtas eccleſiæ,ab eáque imploretur, cap. 1. & cap. quoniam de off. ord.

cap.

cap.cum non ab homine,de iud.& cap.vlt. de exceſſ.prælat.tum ex illis (vt oportuerit) quibus ſimilia ſunt quæ habentur d.cap. vlt. de exceſſ. prælat. necnon d.cap.1. & cap.quoniam in pleriſque de off.ord. atque etiam in cap.petimus 2.q.1. cap. Princeps cap.inceſtuoſi,& cap.Regum 23.q.3. tum denique ex illo (prohibeatis) quod ſonat in factum l. vim facit §. 1.ff. quod vi aut clam,cum ſimil.

Ad priorem autem ex rationibus ſuperiùs in contrarium allatis, Reſpondeo, quòd licèt ferre cenſuras ſit actus iuriſdictionis non ordinis, prærequirit tamen ordinem,vel ſaltem diſpoſitionem ad ordinem,quæ ſit per primam tonſuram , c.cum contingat de æt.& qual.& ord. præfic. quod concedunt Vgol. Suar. & alij contrariæ ſententiæ fautores in loc. allegat. debétque de iure diuino ſaltem eſſe in ſtatu clericali , vt ſupra oſtendimus cui diuino iuri regulariter non poteſt per Papam derogari , vt paulò ante docuimus.ex quo etiam patet ſolutio poſterioris rationis. Ad cuius confirmationem reſpondeo, quòd,licèt prima tonſura ſit inſtituta ab eccleſia , ſicut etiam ab eadem ſtatutum eſt, quòd per primam tonſuram quis conſtituatur in ſtatu clericali, atque in ordine miniſtrorum eccleſiæ;tamen ſufficit,quòd diſtinctio cleri à populo ſit de iure diuino , quódque facultas excommunicandi,& alias cenſuras exercendi ad ſolos clericos, & eccleſię miniſtros eodem iure pertineat vt ſuprà oſtendimus, licèt deinde eccleſiæ ab eodem Chriſto Domino relictum fuerit determinare aliqua de eccleſiæ miniſtris,vt patet ex iis, quæ affert Bellarm. in locis alleg. Conſtat ergo ex prædictis non poſſe etiam à Papa delegari laico facultatem cenſuras exercendi , quòd ea facultas iure diuino ſolis eccleſiæ miniſtris competat. Multò verò minus feminæ, tum propter eandem rationem, tum propter alias , quas afferunt Ledes. loc.cit. & Couar.d.§.2. num.2 .ſed vbi etiam id iuri diuino non repugnaret;cum tamen cederet in dedecus eccleſiæ, eiúſque ſtatus decoloraretur,ſi vel laicus , vel femina auctoritate ſua , licet ſibi per delegationem attributa , excommunicationem in aliquem ferret ; adhuc dicendum eſſet, Papæ non licere huiuſmodi delegatiooem in laicum , vel feminam facere : neque enim Papæ licet id per quod ſtatus eccleſiæ decoloretur , vt ſupra concl. præced. ſatis oſtendimus,quibus nunc addo Iacob.Ant.Marth.d.par.2.cap.6.num. 29.& 34.vbi alios allegans ex communi probat etiam non poſſe à Papa

à Papa submitti laico causas spirituales per viam ordinariæ iurisdictionis, licèt esset in aliquo loco particulari; quia, inquiunt, hoc respicit vniuersale ecclesiæ præiudicium. quod quidem multo maius est in potestate laicis concessa censuras exercendi, quàm cognoscendi de causis spiritualibus, aut ciuilibus, vel criminalib. clericorum. Fateor tamen, † posse laico, vel etiam feminæ solum, ac nudum ministerium excommunicandi à Papa demandari; ita, vt non auctoritatiuè, sed ministerialiter, & tamquam simplices mandatarij, atque omnino aliena iurisdictione excommunicent; cum id neque repugnet iuri diuino, neque ecclesiæ dedecus afferat; & huiusmodi nuda ministeria etiam in spiritualibus laicis de iure non sint prohibita, vt patet ex latè traditis à Bero. q. 7. num. 7. & notatur per Dec. & alios communiter d. cap. 2. de iud. cap. & hoc fortè voluerunt multi ex Doctoribus suprà pro contraria sententia relatis, dum eorum aliqui solùm dicunt, Papam posse committere laico excommunicationem; alij, quòd laicus excommunicare potest non iure suo, sed ex commissione Papæ. Fateor quoque, † posse clericum coniugatum etiam si non incedat in habitu, & tonsura (licèt aliàs fortè nequeat creari vicarius ab Episcopo, vt post alios docet Sanchez de Matrim. lib. 8 disput. 46. num. 14.) habere ex delegatione Papæ facultatem excommunicandi, dummodo Papa in commissione nominet eum clericum; nam tunc est capax clericus ille iurisdictionis spiritualis, cum supponatur habere saltem primam tonsuram, & ex eo, quòd constat saltem ex actis, illum esse clericum, non decoloratur status ecclesiæ ex huiusmodi commissione, vel exercitio facultatis censurandi. Quòd si etiam durum videretur à communiori sententia recedere, quæ indistinctè habet, posse Papam laico facultatem concedere censuras exercendi auctoritatiuè; ad fundamenta pro contraria paulò antè à nobis allata, responderi posset, ex iis solùm probari, non posse laicum censuras ferre iure suo, & ordinaria auctoritate, aut etiam delegata, si generalis sit, vt puta ad vniuersitatem causarum. & sic adhuc non poterit facultas censuras exercendi concedi laico Conseruatori, qui est delegatus ad vniuersitatem causarum, vt ostendemus cap. 7. q. 1. concl. 3.

15 Laico nudũ excõmunicandi ministeriũ à Papa demãdari potest.

16 Excõmunicandi potestatẽ habet clericus coniugatus ex delegatione Papæ.

Porrò ex his, quæ hucúsque in hac tertia conclusione diximus, colligi facilè potest, quod in ea posuimus, probabilius esse, non posse laicum etiam à summo Pontifice dari Conseruato-

rem cum facultate censuras exercendi, siue quia id iuri diuino repugnaret, siue quia statum ecclesiæ decoloret; cum præsertim Conseruator sit delegatus ad vniuersitatem causarum. Nisi fortè esset clericus coniugatus, quamuis non in habitu, & tonsura incederet, facta tamen saltem in litteris deputationis mentione, quòd is clericus sit, vt paulò ante de simplici delegatione diximus. Atque hæc de tota hac quęstione dicta sint satis; cuius nimiam fortassis prolixitatem sequentium, maiori qua fieri poterit, breuitate compensabimus.

QVÆRO *igitur secundò in hoc capite, An Regulares dari possint, seu eligi Conseruatores.*

17 *Regularis simplex tonsuratus potest eligi Cōseruator à Papa ex certa sciēt.*

Certum omnino est, quòd † vbi Papa ex certa scientia etiam simplicem regularem Conseruatorem creare vellet, posset id facere, dummodo aliàs saltem primam tonsuram habeat; nam tunc capax est iurisdictionis ecclesiasticæ, vt supra q. præced. concl. vlt. docuimus. & confirmatur ex eo, quod tradit glos. vlt. in Clem. 2. quam omnes sequuntur, de rescript. dum ait, quòd licèt officialis Episcopi, qui non sit principalis, sicut & Prior claustralis nequeat dari Apostolicus delegatus; potest tamen, si ex certa scientia detur, per not. in cap. cum olim, de priuileg. idque procedit, licèt non dicatur, non obstante tali lege, vel canone, vt ibid. Barbat. adnotauit, tradúntque Doct. in cap. 1. de constit. in 6. Huiusmodi autem certa scientia † constabit, si de certa scientia fiat expressio in litteris, gloss. cap. statutum, in princ. verbo, litterarum, de rescript. in 6. per text. in cap. si motu proprio, de præbend. eod. lib. Vital. d. Clem. 2. num. 44. & Imol. num. 37. Abb. num. 12. vterque subdens, idem fore, si ex tenore litterarum cognosci possit, quòd Papa habuerit notitiam facti; id quod etiam adnotauit Franc. d. cap. statutum in princ. aliísque modis, de quibus latè inter cæteros Ant. Gabr. comm. concl. lib. 6. tit. de clauf. concl. 1. num. 66. & sequent. & Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 8. disput. 4. num. 4. & 5. vbi etiam discriminis rationem post alios affert inter certam scientiam, & motum proprium, cur hic non nisi per expressionem in litteris probetur, illa verò etiam aliter. quæ tamen ratio vix constare videtur cum eo quod idem Sanchez docuerat d. lib. 1. disp. 1. num. 6. motu proprio aliquid concessum dici posse licèt petitum fuerit à parte. melior illa erit, quòd cum inscrutabile sit cor hominis Hierem. 17. præcipuè Regum, Prouerb. 25. vix certò aliter dignosci potest,

18 *Certa scientia Principis quomodo probetur.*

test, quàm si ab eo cuius est, verbis prodatur; scientiam verò etiam certam alicuius aliqua de re certum est aliunde quoque euidentur ostendi, vt per Doct. relatos infra cap. 7. quæst. vlt. concl. 4.

Quod autem dicimus in hac Regularium materia, dicendum quoque esse volo de aliis personis, quæ aliàs ex iuris dispositione nequeunt esse Conseruatores, de quibus in sequentib. q. huius cap. vnde hoc ipsum ibi non repetemus, comprobantes, sed solum aliquando admonentes.

Difficultas verò esse potest, vbi non constet de huiusmodi certa scientia, & in terminis iuris communis, an regularis deputari valeat Conseruator, prout loquitur textus quoad qualitates delegati in d. Clem. 2. de rescript. & cap. statutum in princ. de rescript. in 6. & quoad qualitates Conseruatoris d. cap. fin. de off. deleg. in 6.

Quo in articulo sit prima conclusio. Simplex Monachus, aliúsve Regularis † non potest deputari, seu eligi Conseruator. Patet, tum, quòd religiosis simplicibus prohibitum est iudicare C. de præsentium 16. q. 1. quod etiam adnotauit Io. An. in cap. statutum, num. 21. de rescript. in 6. per text. in cap. tria 7. q. 4. nisi fortè vocentur ab Episcopo ad officiũ Vicariatus de licentia sui superioris, vt tradunt Doct. communiter ad Clem. 2. & latè inter cæteros ostendit Iacob. Sbroz. in suo eruditissimo tract. de off. vicar. q. 37. cum duab. seqq. tum quòd non habet huiusmodi simplex regularis aliquam ex qualitatibus requisitis à Bonif. 8. d. cap. fin. in princ.

19 Monachus siue regularis siue simplex nequit deputari Conseruator à Pontifice.

Secunda conclusio. Neque etiam Prior claustralis † potest citra certam scientiam, aut expressam facultatem Papæ esse Conseruator. Probatur, tum quòd ita sensire videtur glos. in d. Clem. 2. verbo, delegatus. expressiùs vero tenet ibid. Io. Imol. num. 30. & Vital. num. 37. tum quòd huiusmodi Prior claustralis † nequit esse iudex delegatus siue Papæ, siue Legati, vt expressè cauetur in d. Clem. 2. vnde, cum Conseruator sit sub genere iudicis delegati vt supr. cap. 1. q. 2. docuimus, sequitur, vt neque Conseruator esse possit; valet enim † argumentum à genere ad speciem negatiuè conceptum, vt, lignum non est animal, ergo non est homo, vnde solemus dicere, quòd ad remotionem generis sequitur remotio speciei, l. 1. §. fin. iuncta glos. ff. de suis, & legit. hæred. cum aliis adductis per Bellon. de argum. leg.

20 Prior claustralis nequit dari Conseruator citra certam scientiã, aut expressam Papæ facultatem.

21 Neque eius delegatus.

22 Argumẽtũ à genere ad speciem quomodo valeat.

cap.5.num.3. Euerar.in loc.à gen. ad spec. num.1. & nouissimè Vigel.lib.2.Dialect.iur.loc.à gener.reg.2.qui etiam iisdem in locis probant non valere argumentum affirmatiuè sumptum à genere ad speciem; vnde non sequitur,hoc est animal, ergo est homo,non potest esse equus, leo, aut aliud simile animal. Sunt autem † Priores claustrales, vt post Guliel.docet Anchar.dict. Clem.2. num.9. qui solùm ad curam animarum,& ad regulares obseruantias eliguntur, & quasi inexperti sunt forensium negotiorum, quia debent seruare silentium, & esse sub obedientia Abbatis,& sine claustro finguntur non posse viuere 16.q 1.cap. placuit. Prior verò conuentualis dum est in loco, est principale caput monasterij & in quibusdam à regula absolutus, vt not. in cap.Monachis 16.q.1.& cap.cum ad Monasterium,de stat.Monach. sic etiam ferè hos priores distinguit Imol. d. Clem.2.nu. 3.dum ait, quosdam esse prioratus principales, & principalem administrationem habentes in bonis vniuersalib. & in iuribus conuentus;quosdam inferiores habentes administrationem tantùm in pertinentibus ad claustrum,& normam regulæ;& Vital. ibid.num 22 & seqq. dum ait Priorem claustralem propriè dici gubernatorem, vel administratorem sine prælatione,& dignitate, sed conuentualem Priorem habere iurisdictionem super Monachos suos. item conuentualem præesse principaliter, non sic claustralem. quod idem ferè ait Greg. Tholos. libr. 1. Part. iuris Canon.tit.27.cap.5.lit.K. & seq. & in syntagm. iur vniuer. lib.15.cap.18 Robuf.in Prax.benefic.sub tit. regularia beneficia multiplicia,num.4.& 5.& in concord.Gall.rubr. de nominatione regular.ad prælat.§ monasteriis,verbo,prioratibus.quę etiam distinctio colligitur ex not.in cap. nisi essent,de præbend. cap.fi. de regular. & d. cap. cum ad Monasterium, de stat.monach.d. Clem.1.& 2.de rescript. & Clem. ne in agro §.cæterum de stat. Monach.Clem.1.de supp.negl.prælat.& alibi sæpe.

23 Prior claustralis quis sit & quis cõuentualis.

Tertia conclusio. Prior conuentualis † potest esse Conseruator. Ita Eman. Roderic. quæst.regul.tom.1. quæst.65. art.13. versic.secundo est notandum summ. Armilla verbo Conseruator nu. 2. necnon Tabiena verbo Conseruatores circa medium, & verbo,dignitas,circa principium. Imol. d.Clem. 2. num. 30. & Vitalin.num. 27. licèt contrarium sentiat Abb. ibi num. 10. ita exponens glos. ibid. verbo delegatus, dum ait, dubium ibid. à se propositum de Conseruatore, an nimirum officialis Episcopi,

24 Prior conuẽtualis potest eligi Cõseruator.

scopi, vel Prior conuentualis possit esse Conseruator, dicit procedere in officiali, non in priore, quasi pro indubitato habeat glos. priorem non posse esse Conseruatorem; quomodo etiam eam glos. explicat ibid. Butr prout eum refert Imol. d. num. 30. qui quidem è contrario pro se ipsam glos. allegat adducentem text. d. c. fin. de off. deleg. in 6. vbi dicitur, quòd qui habet dignitatem in ecclesia collegiata, esse potest Conseruator. Prioratus verò † est dignitas, vt habetur in cap. nisi essent, de præben. ibi, dignitas Prioratus; & de Prioratu conuentuali fatetur glos. & Doct. magis communiter d. Clem. 2. Lancell. Conrad. in templ. omn. iud. lib. 2. cap 9. num 2. éstque in ecclesia collegiata vt idem docet num. 6. & Bonif. Vital. d. num. 37. & probatur, quia † ecclesia conuentualis rectè dici potest, ac propriè ecclesia collegiata, vt patet ex traditis per Innoc. & alios in cap. cum dilecta, de excess. præl. Card. quem alij sequuntur, in c. nobis, de iure patr. Doct. in c. ne pro defectu, de elect. Conrad. d. num. 6. Barbat. cons. 17. vol. 1. & Mascard. de probat. concl. 580. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 90. num. 20. & 23. vbi post Host. d. c. nobis, in specie docet, ecclesiam conuentualem ipso iure esse collegiatam, per text. d. c. ne pro defectu, vbi ecclesia conuentualis Regularium æquiparatur Cathedrali; quod etiam tradit Gregor. Tholos. Partit. Iur. Canon. lib. 1. tit. 27. cap. 9. num. 5. & hæc esse potest prior ratio huius conclus. quam cum Imol. & Vitalin atque etiam glos. contra Butr. & Abb. statuimus, quia nimirum isti Priores conuentuales habent dignitatem in ecclesia collegiata sed vbi etiam dignitatem propriè non haberent, certè † habent personatum in huiusmodi ecclesia collegiata, quod quidem sat est, ad hoc, vt quis possit esse Conseruator, vt constat ex d. cap. fin. Altera verò huius conclus. ratio esse potest, quoniam isti Priores conuentuales † alicubi vocantur Abbates, vt post Selu. tract. de benef. par. 1. quæst. 2. num. 83. tradit Alph. Oieda tract. de incompatib. benef. 1 par. cap. 6. num. 2. sicut illi, qui habent plura membra sibi subiecta vocantur Patres Abbates, & satis colligitur ex d. Clem. 1. de rescript. iuncto cap. fin. de regular. cum ibi not. & in specie tradit Imol. d. Clem. 1. num. 2. Cum igitur d. cap. fin. de off. deleg. in 6. expressè caueatur, Abbates deputari posse Conseruatores, hinc sequitur idem concedendum omnino fore hac etiam de causa hisce Prioribus conuentualibus. Hinc infertur,

25 *Prioratus saltem conuentualis est dignitas.*

26 *Ecclesia conuentualis rectè dici potest collegiata.*

27 *Priores conuentuales habent saltem personatũ in Eccles. collegiata:*

28 *& alicubi vocantur Abbates.*

29 Guardiani Fratrũ Minorum & Priores omnium Mendicantium possunt esse Conseruatores.

Guardianos Fratrum Minorum,& Priores Mendicantium † esse posse Conseruatores, vt in specie tenet Armill.d.verbo,Conseruator, num.2. & Roderic. d. art.3. versic. secundò est notandum; qui etiam latè ibid. probat id non obstare Regulæ Minorum; ex alia verò parte dd.Guardiani; & Priores sunt in dignitate constituti, vt voluit Gemin. in cap. nullus, de elect. in 6.& Siluest. verbo,delegatus, num. 3. ex cuius sententia Roder. sup. docet, Priores habentes Abbates in eodem conuentu non posse esse Conseruatores, cum tunc non habeant dignitatem; secus in non habentibus;hi enim esse poterunt Conseruatores. Quod idem dicendum putat † de Vicariis, qui pro aliquibus Monasteriis constituuntur, quæ nomine Guardianatus, aut Prioratus in ordinibus Mendicantium minimè nuncupantur. Ego autem idem assero de Præpositis Clericorum Regularium. cum enim iuxta prædicta habeant dignitatem in ecclesia collegiata, hoc est, conuentuali, nil mirum, si eligi, & deputari possunt Conseruatores. Omnino verò statui debet, † Abbates illos maiores, qui Patres Abbates vocantur d. cap. fin. de regular. esse posse Conseruatores,cum text. ille d.cap.fin. de offic.deleg.in 6.dum de Abbatibus loquitur, non distinguat de Regularib. vel secularibus Abbatibus, atque adeo nec nos distinguere debeamus, cap. Romanorum, 19. dist. l.de pretio, ff. de publician. l.quamuis, vbi Ias. & alij, ff. de in ius voc. c. quia circa, de priuil. cum simil. idque in specie post Butr.voluit Imol. d. Clem.2.num.30.

30 Vicarij Regulariũ, & Præpositi Clericorum Regulariũ an possint delegari Cõseruatores.

31 Abbates maiores Regulariũ, qui Patres Abbates vocãtur, an possint esse Cõseruatores.

Dubitari autem hìc posset, quid de Prioribus Hospitalis, seu sacræ Militiæ Hierosolymitanæ.de quibus † idem statuendum, quod de Prioribus, seu Abbatibus aliarum Religionum,quibus exæquantur quo ad iurisdictionem ecclesiasticam, cap. canonica, vbi Doct. de sent.excom.ex quorum etiam dictis colligitur, quòd, si absoluere velint isti superiores eos, qui excommunicationem canonis inciderunt, in foro pœnitentiali, debent esse sacerdotes; si verò in foro exteriori, aut ferre censuras, saltem initiati esse debent prima tonsura; quod postremum ex iis quoque patet, quæ superiori quæst. concl.3. attulimus.

32 Priores Hospitalis Hierosolymitani possunt deputari Conseruatores, si sint clerici.

QVÆRO tertio, *An S.R.E.Cardinales deputari,eligive possint in Conseruatores.*

33 Cardinalis S.R.E. potest eligi Cõseruator Apostolicus.

Respondeo, † proculdubio posse. Primùm quidem, quia Episcopi deputari possunt Conseruatores,vt in d.cap.fin.in cap. 1.respon.de off.deleg. in 6. expresè cauetur; at verò Cardina-

les

les omnes in suis titulis habent episcopalem auctoritatem, vt satis colligitur ex cap.his;quæ, de maior.& obed.cum aliis, quibus id probauimus supra c.præced.q.3.initio.quin etiam † potest Cardinalis vti insignibus Pontificalibus, & solemniter benedicere,vt tradunt Doct. in cap. 1. de suppl. negl.prælat.& Io. An.in Addit.ad Specul.tit.de leg.§.nunc ostendendum,circa finem,teste Petr.Brixien.in suo Repert.verbo, Cardinalis. versic. An Cardinales possint. neque dubium facit, quòd plerique Doct.dicant Cardinalem, qui non sit Episcopus, habere in suis titulis quasi episcopalem auctoritatem,non autem absolutè episcopalem; nam hoc ideo est, quia non habent ex natura sua, cum verè non sint Episcopi,siue quia illam iurisdictionem non habent, quæ pendet ab ordine, vt conferre sacramentum confirmationis, atque etiam ordines saltem maiores; nam quòd † minores conferre possint,post Bertach.tract.de episcop.3.par. princ.lib.3.num.2.& alios tradit Lancel.Conrad.in templ.omn. iud.lib.2.cap.3.§.3.nu.17. regulariter verò ea,quæ ordinis sunt, per se exercere non potest,vt satis ostendit Germon.tract.de indult.§.tam ratione num. 22. & multis seqq.& si quæ sunt his similia. siue etiam eam,quæ venit ex lege diœcesana, de qua forsan aliquid dicemus cap. seq. vbi de regularium exemptione ab Episcopo agemus. Secundò probatur hæc ipsa conclusio, quoniam d.cap.fin.in princ.de off.deleg in 6.habetur posse deputari Conseruatores superiores Episcoporum. sumendo autem ibi nomen superioris † pro maiore,seu superiore, ratione dignitatis,prout in cap.pastoralis in princ.iuncta glos.recepta,verbo,superioribus,de offic.deleg.& passim apud Latinos accipitur,constat, † Cardinales esse maiores dignitate Episcopis, vt latè inter Iurisperitos comprobant Lancell. Conrad. d.§.3. num.1.vsque ad 6. Cardinal.Iacobat.tract. de Concil.lib.1.art.1.nu.247. cum multis seqq atque inter Theologos Illustr. Card.Bellarm. tom.1. controu.5. gener.cap.16. versic. quantum ad tertium. & in specie Cardinales quoscunque etiam non episcopos dici posse superiores Episcopis post Siluestr. & Ang. tradit Franc. Suar. tom.de pœn.disput.27. num.6. etiam iuxta terminos cap.fin.de pœnit. & remiss. vbi fit mentio superiorum Episcopis ad effectum facultatis eligendi Confessarium. Tertia ratio huius conclusionis est, quoniam negari non potest, quin Cardinales dignitatem habeant, & quidem maximam, vt patet,tum ex præ-

34 Cardinalis potest vti insignibus Pōtificis, & solemniter benedicere.

35 Cardinalis an minores Ordines cōferre possit.

36 Superioris nomen quomodo vsurpandū, in c. fi.de off.&c.

37 Cardinales sunt maiores dignitate Episcopis.

citatis

citatis Doct. tum ex Card. Alban. Barbat. & aliis quotquot de Cardinalib. & eorum dignitate, ac præstantia tractatus ediderunt; tum ex cap. 1. de off. leg. in 6. & c. felicis, de pœn. eod. lib. & vtrobique per Doct. hæc autem dignitas † est in cathedrali, hoc est, Romana ecclesia, vt constat ex iisdem iurib. ac Doct. ex quo fit, vt sicut Canonici ecclesiæ cuiuslibet cathedralis dicuntur fratres ipsius Episcopi; & vnum corpus cum eo constituere, cap. nouit. & c. quanto de his, quæ fi. à præl. sin. cons. cap. cum simil. ita etiam Cardinales † vocantur fratres Papæ c. per venerabilem, versic. rationibus igitur, qui fil. sint legit. c. decet §. fundamenta de elect. in 6. c. 1. de off. leg. eod. lib. & pars corporis Papæ, vt tradunt Archid. & ceteri in d. cap. felicis, quod est fin. de pœn in 6. cum aliis, quos ad id referunt, & sequuntur Barbat. de præst. Cardin. quæst. 1. num. 25. & Anastas. Germon. tract. de indult. §. quod tu Romanam, num. 1. & 2. quod simile affert Conrad. in d. templ. omn. iud. lib. 2. cap. 2. §. 2. num. 4. post Abb. in c. bonæ notab. 6. de postulat. prælat. Cum igitur d. cap. fin. in princ. expresse caueatur, Conseruatores deputari posse obtinentes dignitatem in ecclesia cathedrali, sequitur, vt Cardinales ex hac quoque ratione, præter duas iam allegatas, Episcopalis auctoritatis, & maioritatis, ac superioritatis respectu Episcoporum, Conseruatores esse possint.

38 *Cardinales habent dignitatem in cathedrali.*

39 *Cardinales dicũtur Papæ, & pars corporis eius.*

QVÆRO *nunc quartò in hoc capite, An Episcopi, Patriarchæ, & similes possint esse Conseruatores.*

40 *Episcopi auctoritas cõsiderari potest post electionem, post cõfirmationẽ, post consecrationem.*

Vt distinctiùs hac in re procedatur, quædam præmittenda sunt, tum aliquot statuendæ conclusiones.

Præmitto ergo primò, Episcopalem auctoritatem, ac iurisdictionem † considerari posse vel in iis, qui tantùm electi sunt, non confirmati; de quibus tot. ferè tit. de elect. & latè Ant. Cucch. Instit. mai. lib. 3 tit. 3. vel iis, qui tantum confirmati sunt, non autem consecrati; de quibus in eod. tit. sæpe præsertim c. nosti & c. cum in cunctis; necnon c. cum ex illo, quod est 1. & cap 2. de translat. Episc. Euch. sup. tit. 4. vel iis, qui etiam consecrati sunt; de quibus d. c. cum in cunctis, & c. nihil est, eod. tit. cap. quod sedem, de off. ord. c. si Archiepiscopus cum seq. de tempor. ord. latè Cucch. d. lib. 3. tit. 5. Præterea ex Episcopis consecratis † aliqui habent propriam diœcesim, & iurisdictionis exercitium; alij nullam debent, vel quia illa sint priuati, vel quia eorum diœcesis occupata sit ab hostibus fidei, prout nunc sunt

41 *Episcopi cõsecrati, alij sine diœcesi, seu titulares sunt: alij cũ diœcesi, seu iurisdictionis exercitio.*

sunt quatuor illi insignes Patriarchæ, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolymitanus Archiepiscopus Nazarethanus, aliíque similes. & hi Episcopi vocantur crassiori vocabulo nullatenenses, seu ambulatorij; à Concil. verò Trid. tum alibi, tum sess. 14. cap. 2. de refor. appellantur Episcopi Titulares, de quibus aliquid per Tholosan. lib. 15. Syntagm. iur. vniuers. cap. 12. num. 44. cum seq. & Illustr. Card. Bellarm. tom. 1. controuers. 5. gener. lib. 1. cap. 17. vbi etiam ostendunt hos aliquando vocatos esse Chorepiscopos. Sed Chorepiscopi † propriè dicebantur, qui in pagis Episcoporum loco, & quasi eorum vicarij erant, vt iidem Doct. tradunt; de quibus etiam Gratiani §. inter Episcopos & text. in c. quamuis cum seq. 68. dist. ibíque interpretes, idem Tholos. in partit. iur. Can. lib. 5. tit. 2. cap. 4. qui litteras commendatitias dabant, minores ordines conferebant, & alia huiusmodi faciebant, vt præcitati Doct. adnotarunt, sed eorum vsus sublatus siue quia potestate abutebantur, siue quia eorum desiit necessitas, c. Chorepiscopi 68. dist. cum notat. ibid. per scribentes, & plerósque ex Doct. alleg. ac Paul. Lancellot. lib. 1. Instit. iur. Canon. tit. de Chorepisc. vs. sublat.

42 Chorepiscopi qui dicti.

Præmitto secundò, episcopalem iurisdictionem, ac dignitatem † reperiri vel in simplicibus Episcopis, de quibus passim, vel in Archiepiscopis, seu Metropolitanis sub se habentib. Episcopos, de quibus cap. significasti. & cap. suffraganeis, de elect. necnon d. cap. si Archiepiscopus, & seq. de temp. ord. quamuis aliqui distinxerint inter Metropolitanum, & Archiepiscopum, cum id colligi videatur ex cap. cleros, quod est 1. 21. dist. & cap. scitote, 6. quæst. 3. sed verè † non distinguuntur, vt satis probant inter cæteros Anast. Germon. de sacr. immunit. lib. 2. cap. 5. num. vlt. Conrad. iud. templ. om. iud. lib. 2. cap. 4. num. 1. & Card. Iacobat. d. tract. de Concil. lib. 1. art. 1. nu. 265. ac præcipuè conuincitur ex cap. nulli, 99. dist. & cap. pastoralis, de off. ord. Neque obest text. in d. cap. scitote, vbi habetur, quòd Metropolitanus habet sub se solùm decem, vel xj. ciuitates, cum tamen Archiepiscopus plures habere possit; nam, vt ait Iacobat. loc. cit. ille text. loquitur secundum initium statuendi prouincias, vt nimirum quæcunque prouincia, cui præest siue Metropolitanus, siue Archiepiscopus, sub se haberet ad summum xj. ciuitates; qui tamen numerus postea respectu vtriusque auctus est.

43 Episcopi quidã simplices, quidã Archiepiscopi, seu metropolitani, quidã Primates, seu Patriarchæ.

44 Archiepiscopus idem cum metropolitano.

Non obstat etiam d.cap.cleros, vbi manifestè distinguitur ordo Metropolitanorum ab ordine Archiepiscoporum. nam, vt ibi exponit glos.& Doct. nomine Archiepiscoporum intelliguntur Primates, † de quibus cap.denique 6.quæst.3. cap.nullus Primas,9.q.2.& 3.cap.conquestus, ead.q.3.c.1.& 2.99.dist.quîque iidem sunt cum Patriarchis,d.cap.1.constátque ex cap.de Constantinopolitana, 22. dist. ac pluribus comprobant Brix. in suo Repert. verb.Primas,Iacobat. d.art.1.num.256.& seqq.Lancel. Conrad.d.lib.2. cap.4.num. 4. Pauin. de potest. cap.sed vacant. prœlud. 6. licèt aliqui voluerint eos distingui à Patriarchis per tex.in d.cap.cleros 21.dist.iuncta glos.in verbo,Archiepiscopis, dum ibi quadripartitus ordo Episcoporum constituitur, & Patriarchæ à Primatibus distinguuntur. verùm respondetur cum Paulo Lancell.in Instit. Canon.lib.1.tit.de episcop.ibi sumi nomen Patriarchæ strictè pro quatuor illis † præcipuis Patriarchis,qui primas sedes post Romanum Pontificem habent,nimirum Constantinopolitano,deinde Alexandrino,tum Antiocheno,ac demum Hierosolymitano, vt habetur in cap renouantes, & cap.definimus,quod est fin.22.dist.& extrau.sancta Romana, de elect. in comm. cæteri verò Patriarchæ sub nomine Primatum continentur,vt voluit glos.& alij in d.cap. cleros sícque intelligendi sunt Doct. & Canones distinguentes inter Patriarchas,& Primates, vt per Iacobat. loc. alleg & Gregor.Tholos. tract.de benef. cap.10.nu.4. & 5.ac Trid.Concil cum alibi tum sess.6. cap.1. de reformat. ibi, si quis à Patriarchali, Primatiali, Metropolitana,seu Cathedrali ecclesiæ, &c. dum Patriarchalis ecclesia à Primatiali distinguitur; & sess 24.cap.3.in primis verbis, vbi Patriarchæ à Primatibus tamquam distincti recensentur; quod etiam habetur sess.22.cap.7 de Patriarchis autem latiùs agunt inter cæteros Germon. Iacobat. Pauin. & Conrad. loc.cit. Nobis verò illud nunc sufficiat tripartitum esse ordinem Episcoporum, alij enim sunt Patriarchæ,siue Primates,alij Archiepiscopi, siue Metropolitani; alij simpliciter Episcopi, vt præ cæteris adnotauit Paul. Lancell. d.tit. de episc.licèt alicubi ij,qui solùm Archiepiscopi sunt,cum nullos sub se habeant Archiepiscopos,sed solùm Episcopos, Patriarchæ vocentur, vt Aquileiensis,& Venetus.

45 *Primates qui sint, & an distinguantur à Patriarchis.*

46 *Patriarchæ præcipui qui sint.*

47 *Clerici inferiores Episcopo nequeunt præscribere quæ sunt ordinis episcopalis.*

Præmitto tertiò, † clericos saltem aliquos inferiores Episcopo, licèt præscribere non possint ea,quæ sunt ordinis episcopalis,

palis; prout est conferre ordines saltem maiores, clericos deponere, Chrisma, & alia olea conficere, confirmare ecclesias, & altaria consecrare, ac virgines benedicere, & similia, de quibus per glos. in cap. transmissam in fi. de elect. Sbroz. de vit. episc. lib. 2. q. 2. Butr. cons. 19. & Cald. cons. 2. de præscript. & text. in cap. quanto, de consuet. & cap. quamuis 68. dist. prout Doct. tradiderunt in præcit. iurib. præsertim in cap. quanto de consuet. Dec. & alij in c. 2. de iud. posse tamen † præscribere ea, quæ sunt iurisdictionis; qualia sunt iudicare, excommunicare, corrigere, beneficia conferre, illa confirmare, instituere, & similia iuxta tradita per glos. Butr. & Cald. loc. cit. Sbroz. d. lib. 2. quæst. 4. atque etiam † ea, quæ sunt dignitatis Episcopalis; qualia sunt, causas matrimoniales cognoscere, publicas pœnitentias iniungere, indulgentiarum litteras concedere, de quibus per text. & ibi Abb. & alij de concess. prælat. Sbroz. d. lib. 2. quæst. 3. pro hac regula sunt text. in c. auditis & c. cum olim de præscript. vbi Abb. Fel. & cæteri; atque item in c. cum contingat vbi Abb. & Soc. de for. compet. idem Abb d. c. quanto de consuet. eandémque regulam quoad ea, quæ sunt iurisdictionis Episcopalis, & quoad prælatos inferiores, latiùs comprobat Barb. tract. de præscript. 1. par. 5. partis princip. quæst. 11. quoad omnes verò clericos inferiores etiam respectu eorum, quæ sunt dignitatis Episcopalis, fusiùs confirmat Lambert. tract. de iurepatrôn. lib. 1. part. 1. quæst. 9. princip. art. 3. num. 21. vsque ad 27. licet ibid. num. 30. ipse quoque admittat, quod præcitati Doct. & alij passim concedunt, † potestatem censuras ferendi, & exercendi ea, quæ sunt meri, vel mixti imperij, requirere in præscribente illam aliquam dignitatem, & iurisdictionem, vt quòd sit Abbas, aut Prior, & similes; vel prærogatiuam, vt quòd sit Archidiaconus, Decanus, vel Præpositus & c. quod autem diximus de præscriptione, idem dicendum de priuilegio; hæc enim ita æquiparantur, vt, quæ acquisibilia sunt priuilegio, acquiri etiam possint præscriptione, data capacitate in possidente, vt tradunt Abb. & alij d. c. quanto, opt text. in c. duo simul, de off. ord. & d. cap. cum contingat, vbi inter alios Soc. latè Lambert. d. art. 3. num. 28. & seq.

48 *Clerici inferiores Episcopo possunt præscribere quæ sunt iurisdictionis:*

49 *Imò etiam dignitatis.*

50 *Clericus inferior Episcopo an valeat præscribere potestatẽ exercendi censuras, & ea, quæ sunt meri vel mixti imperij sine prærogatiua.*

His præmissis sit prima conclusio. Certum est, Episcopos simplices consecratos † esse posse Conseruatores. Nam in d. cap. fin. in princ. de off. deleg. in 6. expresè cauetur, Episcopos de-

51 *Episcopi simplices cõsecrati possunt deputari Conseruatores.*

putari posse Conseruatores. At verò, si qui Episcopi verè, ac propriè Episcoporum nomine veniunt, ij præcipuè sunt, qui Consecrationem acceperunt, cum per consecrationem, & ordinationem propriè in gradu, & ordine episcopali constituantur, vt satis colligitur ex cap. cum in cunctis, & cap. nihil est, de elect. cum not. ibi per Doct. & alibi sæpe. Qua ratione idem planè dicendum erit † de Archiepiscopis siue Metropolitanis & Patriarchis siue Primatib. consecratis, tum quòd & ipsi verè, ac propriè in ordine Episcoporum sint, vt supr. in 2. præmiss. docuimus; tum quòd in d. cap. fin. in princ. habetur superiores Episcoporum deputari posse Conseruatores; in manifesto autem est ex ibid. per nos adductis, Patriarchas, & Archiepiscopos superiores esse respectu Episcoporum. Eadem quoque ratione idem statuendum erit † de Episcopis, Archiepiscopis, & Patriarchis titularibus, cum hi supponantur consecrati esse, & cum titulo ordinationem specialem accepisse, vt patet ex Doct. alleg. supr. præmiss. 1. præcipuè verò Bellarm. & Tholos. Idémque de iis, qui & loco, & dignitati Episcopatus renuntiarunt. Hi enim cum tantam dignitatem retineant quantam habent Abbates, vnde minores ordines conferre possunt rogati, cap. 1. de ordin. ab eo, qui renunt. episc. nil mirum, si eligi valent Conseruatores. sítque ex cap. post translationem, de renunt. exemplum in Episcopo, qui Regularem, aut Heremiticam vitam suscipiat.

52 Archiepisc. & Patriarchæ siue Primates consecrati possunt constitui Conseruatores.

53 Quid si tãtũ titulares sint, aut episcopatui renuntiarint?

54 Episcopi, Archiep. & Patriarchæ possunt delegari Cõseru. si sunt cõfirmati.

Secunda conclusio. Certum quoque mihi est, Episcopos, Archiepiscopos & Patriarchas electos † tunc demum esse posse Conseruatores cùm à superiore ecclesiastico sunt confirmati. Ita Imol. d. Clem. 2. num. 31. in fin. de rescript. & ibid. Barbat. Io. An. Franc. & Butr. d. cap. fin. in princ. & Gemin. num. 7. eam autem rationem hi ferè omnes assignant, quoniam licèt hi Episcopi confirmati, † nondum consecrati, non dicantur, aut sint propriè Episcopi; dicuntur tamen habere dignitatem in ecclesia Cathedrali; vnde comprehenduntur sub verbis illis d. cap. fin. statim sequentibus, (seu dignitates, vel personatus, in Cathedralibus, vel Collegiatis ecclesiis obtinentes,) dignitatem inquam episcopalem, licèt non ordinem episcopalem; quod & plerique tradiderunt cap. 2. de off. deleg. in 6. & cap. 1. de offic. ord. eod. lib. & sunt sponsi ecclesiæ, cap. 2. & cap. licèt, de transl. episc. habéntque præterea † plenam & integram iurisdictionem episcopalem, d. c. transmissam, de elect. c. 1. & 2. de translat. episc.

55 Episcopi cõfirmati, non cõsecrati licet non sint propriè Episc. habẽt tamẽ dignitatem episcopalem, ac

56 plenam iurisdictionẽ.

episc.cum ibi not.& aliis adductis per Sbroz.d.lib.2.q.1.num.5. Bursat.cons.125.num.23. & Germon.d.tract. de indult.Card.§. tam ratione nu.26.& trib.seqq. vbi etiam ostendit electum ante confirmationem non habere exercitium iurisdictionis; simúlque Episcopum ante consecrationem non dici propriè Episcopum, sed electum. Fel. & alij in cap.eam te, de rescript. sicut etiam † Archiepiscopus quis non dicitur ante susceptionem pallij per cap.3.de auctor.& vs.pall. quamuis probabilior mihi sit illa opinio, quòd si materia subiecta concernat solam iurisdictionem, tunc nomine Episcopi veniat etiam confirmatus, qui non sit consecratus, vt per Io. de Selu.in tract.de benef.1.par.q.2.num 49.& duob.seqq.Salua tamen dispositione extrauag.Bonif.8.quæ est 1.& incipit,iniunctæ, sub tit.de elect.inter comm. decernentis,quòd Episcopi,& rectores Monasteriorũ, qui apud sedem Apostolicam promouentur,confirmantur,consecrantur, aut benedicuntur, ad sua regimina non accedãt,aut recipiantur absque litteris Apostolicis talia continentibus, & nisi præstito solito iuramento; & sine recepti pallij litteris ij,quibus traditur apud prædictam sedem, ab ea non discedant; aliàs nihil de prouentibus recipiant,& quicquid interim actum fuerit,virib.non subsistat de quo aliquid quæst.7.in fin. Certum autem est Conseruatorum materiam concernere solam iurisdictionem verbáque intelligenda esse iuxta subiectam materiam l.si vno ff.locat. cum simil.

57 *Archiepiscopus quis non dicitur ante susceptionẽ Pallij.*

Tertia conclusio. Clerici,qui episcopalem iurisdictionem,ac simul dignitatem præscriptione, aut priuilegio legitimè acquisierunt, vel etiam solam iurisdictionem, ac præeminentiam in aliqua Ecclesia Collegiata vti de corpore illius,poterunt † deputari Conseruatores;secus verò si in ecclesia, quæ non sit Collegiata. Prior pars huius conclusionis patet,quia ad hoc,vt quis possit esse Conseruator, sufficit,quòd obtineat dignitatem, aut personatum in ecclesia Cathedrali,vel Collegiata,vt patet ex d. cap.fin.& sufficit, quòd huiusmodi dignitatem, ac personatum consuetudine, aut alio speciali iure in tali ecclesia acquisierit,vt latiùs ostendemus infr. hoc eod.cap. quæst.7. vbi etiam videbimus,personatum esse præeminentiam, vel prærogatiuam in aliqua ecclesia; & quid sit dignitatem, aut etiam officium in ea habere.

58 *Clerici qui episcopalem iurisdictionẽ ac simul dignitatẽ,&c. in Collegiata priuilegio,aut præscrip.cõsecuti sunt, Conseru.delegari possunt.*

Posterior pars probatur, quoniam isti neque Episcopi sunt,

aut eorum ſuperiores, neque Abbates, neque dignitatem habent, aut perſonatum in eccleſia Cathedrali, aut Collegiata, quorum tamen aliquod requiritur in Conſeruatore ex diſpoſitione text. d. cap. fin. quòd ſi aliàs tales Clerici eſſent Abbates, aut Epiſcopi, aut dignitatem, vel perſonatum in eiuſmodi eccleſia obtinerent, tunc eſſe poſſent Conſeruatores ob hanc cauſam, non autem ob id, quòd epiſcopalem iuriſdictionem, aut etiam dignitatem in aliqua eccleſia, quæ Cathedralis, vel Collegiata non ſit, præſcriptione, vel priuilegio acquiſierint; ſicut etiam Vicarius Foraneus, & officialis Epiſcopi, qui non ſit generalis, ſeu principalis licet vt ſic nequeant eſſe Papæ delegati, d. Clem. 2. de reſcript poterunt tamen, ſi ex alio capite admittantur, vt quia Canonici eccleſiarum Cathedralium, vel his ſimiles, vt ibid. gloſ. in verbo, foraneo, & cæteri Doct. adnotarunt.

59 Chorepiſcopi an eſſe poſſint Conſeruatores.

Quoad Chorepiſcopos verò illud vnum admonuiſſe ſit ſatis † quòd ſi ſumantur pro Epiſcopis titularibus, poterunt eſſe Conſeruatores, vt ſatis patet ex his, quæ diximus in 1. concluſ. ſi pro iis qui aliquam Epiſcopalem poteſtatem vel priuilegio, vel præſcriptione haberent, patet, quid dicendum ſit, ex hac 3. concluſ. ſi denique pro vicariis Epiſcoporum, præſertim in villis, & oppidis, quid ſtatuendum ſit, conſtabit ex his quæ mox in ſeq. quæſt. de vicariis Epiſcoporum tam generalibus, quàm foraneis, latiùs diſſeremus.

QVÆRO *igitur quintò, An vicarij Epiſcoporum deputari poſſint Conſeruatores.*

Diximus in præcedenti quæſt. de Epiſcopis, an, & quando Conſeruatores eſſe poſſint: nunc idem videndum erit in hac quæſt. de eorum vicariis.

60 Vicarius, Epiſcopi, alius principalis, alius generalis, alius foraneus.

Præmittendum autem eſt, † vicarium Epiſcopi, ſeu officialem, (quod idem eſt, vt tradunt gloſ. & Doct. in Clem. 2. de reſcript. & ſatis probat Thom. Sanchez tract. de matrim. lib. 8. diſput. 27. num. 29. latè Iacob. Sbroz tract. de vicario Epiſc. lib. 1. quæſt. 2. num. 10. & quæſt. 7. per totam, vbi etiam pleraque nomina congerit, quib. vicarius Epiſcopi appellatur) alium eſſe dici principalem, ſeu generalem (quæ duo pariter idem eſſe ſatis comprobat Sbroz. d. lib. 1. quæſt. 3. num 26. & quæſt. 29. num. 3. cum quatuor ſeqq. poſt Anchar. Card. Imol. d. Clem. 2. & alios) alium verò dici foraneum; quæ diſtinctio expreſsè habetur in d. Clem. 2. & colligitur ex c. 1. de off. ord. lib. 6. & c. Ro-

mana

mana in princ. de appellat. eod. lib. traditúrque à Doct. tum in his iuribus, tum alibi sæpe. Sunt autem vicarij generales Episcoporum, qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus eorum vices supplendo cognoscerent, vt constat ex d. c.Romana in princ. cum aliis, de quibus latè per Sbroz.d.quæst. 3. num. 26. vbi hanc descriptionem amplectitur, licèt quæst.2. num 4.& seqq. aliam attulisse videatur. Vicarij enim qui deputantur in aliqua parte diœcesis, vel ad certos actus, illi non generales, sed foranei potiùs vocandi sunt, vt post alios docet Sbroz.d.quæst.2. num.8. quæst. 13.23.& 28. num.6. sicut etiam illi qui restricti sunt ad ciuitatem, latè idem Sbroz. d. quæst 25. num.1. & 2.

61 *Vicarij Episcoporũ alij generales, alij non.*

Vicarij verò in spiritualibus † alij generales non sunt, qui nimirum nullam habent iurisdictionem contentiosam, verùm neque omnem voluntariam, sed solùm circa merè spiritualia, eam nimirum potestatem, quæ in sacramentis, & beneficialibus, ecclesiasticísque rebus & salute animarum quærenda versatur, vt est potestas visitandi, corrigendi, beneficia conferendi, instituendi, confirmandi, eligendi, præsentandi, vota commutandi, & similia, sumpto nimirum nomine spiritualium pro iis dumtaxat, quæ ad spiritum, hoc est, animarum curam diriguntur, prout aliquando, præsertim in materia simoniæ sumi spirituale docent post alios Nauar. in Man. confess. cap 23. num. 99. & Vgol tract. de simon. cap.33.in princ.quo modo non solùm excluditur iurisdictio temporalis, quam aliquando habent Episcopi propter feuda, & dominia temporalia, quæ obtinent ratione suorum Episcopatuum, sed etiam excluduntur actus tam iudiciales, quàm extraiudiciales, vt est alienatio bonorum ecclesiæ, & similia, de quibus per Rebuf. in Prax. benef. in form. vicar. Archiep. num.18.& seqq. Cucch. Instit.maior. lib.2. tit.8.num. 60. cum seqq. & alios, quos refert, & sequitur Iacob. Sbroz. d. lib.1. quæst.10. alij sunt generales in spiritualibus cum omnimoda iurisdictione; sed ideo dicuntur vicarij generales in spiritualibus, non autem etiam in temporalibus quia nimirum non sunt vicarij in illa temporali iurisdictione, cuius paulò ante meminimus, quæque propriè loquendo temporalis dicitur, etiam ad differentiam illius, quam habet Episcopus tamquam minister Ecclesiæ, vt patet ex d. cap. Romana §. debet autem de appell. in 6. & c. vlt. ne cler. vel Monac. eod.lib. hæc enim omni-

moda

moda iurisdictio potiùs appellatur iurisdictio ecclesiastica, quam tamen in numero spiritualium à Deo institutorum meritè collocarunt Nauar.& Vgol.loc.cit. Et hoc, mea quidem sententia, illud est, quod vnico verbo dixit Rot. Rom. decis.371. seu decis.7. de off. vicar. in nou. num. 2. post Paul. Zenzel. & Guliel. d.Clem.2. de rescript. atque item Mil. in Repert. verbo vicarius Episcopi quantumcunque, post Lud.Roman.cons.397. vicarium Episcopi in spiritualibus vel esse deputatum cum iurisdictione, vel sine iurisdictione, nimirum ecclesiastica. qui enim deputatur cum hac iurisdictione ecclesiastica est generalis in spiritualibus; qui sine illa, est quidem in spiritualibus, sed non generalis. sic etiam conciliantur Doct. & iura, quibus suaderi videtur, vicarium in spiritualibus tantùm non esse generalem, cum iis, vnde conuincitur, esse generalem præsertim text. in c.cum nullus §.Episcopo autem, de tempor. ord. in 6.& Trid. Concil. cum alibi sæpe, tum sess.13. cap.1. & trib. seqq. de reform. relatis à Sbroz. d.lib.1. quæst 25. num.1. vsque ad 4. licèt ipse num.5. & seq. aliter ea conciliet, dici vicarium generalem in spiritualibus, hoc est, respectu spiritualium. Sed meo quidem iudicio nec tollitur difficultas, nec respondet ad suum quæsitum initio illius quæstionis propositum, an vicarius in spiritualibus dicatur generalis; nam etiam vicarius in ciuilibus, aut criminalibus tantùm, prout est Mediolani distinctus à generali, posset vocari generalis in ciuilibus, aut criminalibus; quod tamen verum non est.vnde teneas nostrã conciliationem, quæ etiam apertè suadetur, immo conuincitur ex Trid. Concil. d.sess.23.cap.1.2.3.& 4.de reform.in quibus omnibus manifestè supponitur, vicarium hunc Episcopi in spiritualibus generalem cognoscere causas criminales.

62 Vicarius foraneus nequit deputari Conseruator Apostolicus.

Hoc præmisso sit Prima conclusio. Certum omnino est † vicarium foraneum non posse deputari Conseruatorem ita in specie. Sbroz. d. tract. de off. vic. quæst. 27. num.15. post Pauin. tract. de pot. cap.sed.vac. par.2. quæst.10. num.6. vbi idem docent de vicario in spiritualibus tantùm; quod intellige, nisi sit in spiritualibus generalis iuxta prædicta: de hoc enim specialis est difficultas, vt paulò post videbimus. Probatur autem nostra

63 Nec delegatus sedis Apostolicæ.

conclusio primò, quoniam † non potest esse delegatus sedis Apostolicæ, hoc est, Papæ, vel Legati, vt expresse cauetur in d. Clem.2. de rescript. valet autem negatiuè argumentum à genere

ad

ad speciem, vt cui non conuenit genus, ei species quoque non conueniat, vt latè docuimus supr. hoc eod. cap. quæst. 2. concl. 2. Secundò probatur, quoniam huiusmodi Vicarij foranei, vt sic, neque Episcopi sunt, aut eorum superiores, neque Abbates, neque obtinent dignitatem, aut personatum in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, cum tamen aliqua ex his qualitatib. in Conseruatore à Bonif. 8. requiratur in d c. fin. in princ. de off. deleg. in 6. Denique id ipsum probatur à fortiori, quoniam verius est neque etiam Vicarium generalem Episcopi, vt sic esse posse Conseruatorem, vt in seq. concl. latiùs ostendemus. Per Vicarium autem foraneum intelligo illum, qui ab Episcopo deputatur in certa parte diœcesis vel ad certos actus etiam in ciuitate vt supr. ex Sbroz. & aliis præmisimus. qua ratione Archipresbyteri, seu Decani rurales, & Vicarij in ciuilibus, vel criminalibus tantùm, & alij delegati ad vniuersitatem aliquam causarum dici possunt Vicarij foranei, per ea, quæ adducit Sbroz. d. lib. 1. quæst. 13. sicut & constitutus ad conferendum omnia beneficia certi loci vt ostendit idem Sbroz. quæst. 28. Archipresbyter quoque ecclesię Cathedralis † est Vicarius natus Episcopi in quibusdam spiritualibus, puta celebratione Missę Pontificalis absente Episcopo, & aliis, de quibus tot. tit. de off. Archipresb. prout concludit Sbroz. d. lib. 1. quæst. 3. num. 18. sicut etiam Archidiaconus est Vicarius natus Episcopi in iis spiritualibus, quæ ad cleri correctionem pertinent, vt constat ex tot. ferè tit. de off Archid. cum pluribus adductis per Host. in sum. d. tit. Cucch. in Instit. Maior. Canon. lib. 2. tit. 8. num. 3. & 18. & tit. 10. num. 8. & seqq. ex quibus iunctis iis, quæ supr. præmisimus de Vicario generali, illud quoque colligitur, † tam Archipresbyterum, quàm Archidiaconum non esse Vicarium generalem seu principalem, sed potiùs foraneum, & minùs principalem. Poterunt tamen tam Archipresbyteri, quam Archidiaconus ratione non officij, sed dignitatis, quam in Cathedrali, vel Collegiata obtinent, deputari Conseruatores vt infr. quæst. 7. latiùs ostendemus.

64 Archipresbyter eccles. Cathedralis est Vicarius natus Episc. in quibusd. spiritualibus sicut Archidiaconus in aliis.

65 Archipresbyt. & Archid. nō sunt Vicarij generales.

Secunda conclusio licèt probabile sit, † Vicarium generalem Episcopi posse deputari Conseruatorem; longè tamen probabilius, & verius est, eum deputari non posse. Prior pars huius conclusionis probatur, quoniam, quòd possit deputari, grauissimi viri tenuerunt, nimirum Io. de Lign. d. Clem. 2. prout ibi Card. num. 27. eum refert. & Anchar. num. 6. qui & ipse hanc

66 Vicarius generalis Episcopi secūdū aliquos potest delegari Cōseruator.

opinionem ſequi videtur; quod apertè facit Imol.num.31.in fi. & ſum. Armilla verbo, Conſeruator num.2. quoniam, inquit, eſt in quaſi dignitate epiſcopali. quod idem ob eandem rationem tenet Tabiena verbo, Conſeruatores, num. 3. circa medium, & verbo, Dignitas, circa initium. in hanc quoque partem inclinat Abb.d.Clem.2. num.10. prout etiam gloſ.verbo, delegatus, ad quam ſe remittit Mil.in Repert.verbo, Vicarius principalis Epiſcopi; ſed ipſa gloſ.ſubdit id egere declaratione: hanc verò partem apertè quoque tenet Franc. Pauin.de poteſt.Capit.ſed.vac. par.2.princip.quæſt.10.nu.6. & 16.vbi poſt Io.de Lign.d Clem. 2.idem aſſerit † de Vicario Capituli ſede vacante quibus adde id de vtroque Vicario affirmantem Zech. libr. de Rep. eccleſ. c.23.num.7. ſed quoad Vicarium Epiſcopi eandem ſententiam tenere videtur Io.Picard.conſ.52.nu.33. inter Conſilia D. Menoch.vol.1. quem Picard.cum pleriſque ex cit. Doct.nouiſſimè refert, ac ſequitur Iacob.Sbroz.d.tract.de vicar.epiſc.lib.2.q.27. num 4.& multis ſeqq. In hanc quoque ſententiam apertè inclinat Guid.Pap.q.247.& ſing.435. ſubdens ita ſe habere generalem conſuetudinem. & M. Ant. Cucch. Inſtit.iur.can. lib.1.tit. 17.circa initium. Eadem etiam opinio confirmari poteſt ratione, quam affert gloſ.d.verbo, delegatus, ac præ cæteris latiùs proſequitur Sbroz.d quæſt.27.nu.9. & multis ſeqq. quoniam certum eſt, quòd habens perſonatum, vel dignitatem in eccleſia Cathedrali deputari poteſt Conſeruator; Vicarius autẽ Epiſcopi † habet dignitatem, vt ſingulariter voluit gloſ. d. Clem.2.verbo, delegatus, & ibi Anchar. in princ. Card. num. 22. Imol. num.18. Abb num. 8. de reſcript. & alij, quos ad id refert ac ſequitur Sbroz.d lib.2. quæſt.22. num.1. & ſeq. probaréque nititur idem Sbroz.d.quæſt.27.num.10. quia, inquit, dignitas nihil aliud eſt, niſi quædam præeminentia, vel prerogatiua in gradu ſecundùm gloſ.in cap quia nonnulli, verbo, dignitates, de cler. non reſid. Archid.in c.1 col.1. de conſuet. in 6.Hoſt. in ſum.de præbend. num.2.Vant.de nullit.ſent.tit.de nullit.ſent.ex defect.iuriſd.deleg.num.70. Et dignitas eccleſiaſtica eſt rerum eccleſiaſticarum adminiſtratio cum iuriſdictione, Io.An.Innoc. Archid.& alij d. cap.1.Abb.cap de multa num 21. de præbend.Vant.d. num 70. Parī conſ.165. num.2. At verò Vicarius generalis Epiſcopi habet iuriſdictionem rerum eccleſiaſticarum, c.Romana in princ. vbi Doct de appel.in 6. c. non putamus cum gloſ.in verbo, videatur

67 Vicarius Capituli ſede vacante poteſt deputari Conſeruator.

68 Vicarius Capituli dignitatẽ vel perſonatum habere videtur in Cathedrali.

deatur vbi Archid. Franc.& alij, de consuet. in 6. & latiùs ostendit idem Sbroz. quæst. 55. & 57. & administrationem c. in nona, 16. quæst. 7. c. petitio, & ibi Doct. de procur. c. causa cum glos. in verbo habentibus, & alij de in int. restit. præterea habet in ecclesia cathedrali prærogatiuam, & præeminentiam, quia nedum præest Canonicis, verùm etiam Archidiacono, & aliis inferioribus Prælatis, vt latè probat ipsemet Sbroz. d. lib. 2. quæst. 25. Quodque huiusmodi dignitatem habeat vicarius in ecclesia cathedrali, probatur ratione glos. d. verbo, delegatus, quoniam ex dignitate Episcopi descendit iure connexionis, ergo idem ius, c. translato, de constit. hoc est, sicut Episcopus dicitur habere dignitatem in Cathedrali, ita etiam habebit in ea vicarius. Multò verò magis dicitur vicarius habere personatum in ecclesia, qui est sola præeminentia in ecclesia ipsa etiam sine iurisdictione, d. cap. 1. vbi in specie Archid. num. 2. de consuet. in 6. Rebuf. in Praxi. benef. tit. benef. secul. quot. num. 8. & est largo modo dignitas secundùm Archid. d. cap. 1. col. 1. Atque hæc in summa sunt fundamenta, quibus, vt dicebamus, probabilis redditur hæc opinio affirmans, atque adeò prior pars huius nostræ conclusionis.

69 *Vicarius generalis Episcopi verè nequit constitui Conseruator.*

Posterior autem eiusdem pars † probatur primò, quia, si eos duntaxat Doct. attendamus, qui firmiter alteri ex opinionibus hac in re adhæserunt, communior est negatiua; nam affirmatiuam septem tantùm Doct. expresè tenuerunt, nimirum Io. de Lign. Imol. Pauin. Armill. Tabien. Zech. & Sbroz. negatiuam verò octo doctissimi Viri tutati sunt, nimirum Paul. de Eleaz. d. Clem. 2. & ibi Butr. & Card. num. 22. quos refert, ac sequitur Barbat. ibid. num. 33. in fin. atque eam tenent Henric. Boich. ead. Clem. 2. & ibi Bonifac. de Vitalin. num. 38. & seq. Gomes ibidem sic exponens Anchar. num. 6. obscurè loquentem: idem expresè tenet Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 3. circa medium ac nouissimè Io. Bapt. Cost. tract. de re integ. distinct. 64. num. 7. quòd si eos quoque numeremus, qui alteri harum opinionum adhærere visi sunt, negatiuam satis apertè amplexus est Lap. Abb. d. Clem. 2. num. 21. Anchar. d. num. 6. & d. Io. Bapt. Confect. in d. summar. mater. priuil. Regular. dum enumeratis personis, quæ de Iure, ac sedulis priuilegiis Regularium Conseruatores esse possunt, subdit vicarios quoque Episcoporum generales ex vi priuilegiorum eligi, ac deputari

posse. Atque in eandem verè inclinat glos. d. Clem. 2. quam præter Mil. sup. sequitur. Capucin. in compend. priuil. ord. mendic. & non mendic. verbo, Conseruatores ordinis in sua Annot. vers. item Conseruator. Quamuis enim glos. d. verbo, delegatus, inter duas oppositas sententias, quas refert, ponat secundo loco contrariam, id est, affirmatiuam, nihil deinde certi definiens; quo casu censetur eam approbare tanquam posteriorem, vt post alios tradit Felin. cap. 1. num. 55. de constit. tamen id intelligendum est, si nihil omnino subiiciatur, & omnino simus in dubio, in quam opinionem inclinat; at hic subiicitur, quòd quæstio hæc egeret declaratione, & tùm ex verbis, tum ex fortioribus fundamentis colligitur, quòd in priorem magis propendeat. accedit, quod verius cum aliis puto, in dubio ex duabus opinionibus relatis censeri potiùs Doctorem priori adhærere, cum ordo scripturæ regulariter attendatur, & prior nominatio maiorem affectionem, ac prælationem arguat, vt pluribus comprobat Io. An. & Butr. in c. cum dilecta, de rescript. vbi Felin. num. 4. quod etiam nos paulò post attingemus. Deinde quoniam firmioribus hæc eadem negatiua opinio nititur fundamentis.

70 *Vicarius generalis Episcopi non habet propriè dignitatem.*

Primùm quidem, quia vicarius generalis Episcopi † non dicitur propriè dignitatem obtinere, prout tenet Abb. in cap. de multa, num. 23. de præben. & verè sentit Card. d. Clem. 2. num. 14. & 22. & meliùs Barbat. ibid. num. 33. & seq. ac respondit Menoch. cons. 51. num. 33. vol. 1. ad id quoque allegans Paulum de Eleazar. d. Clem. 2. & Pauin. d. 2. par. quæst. 10. num. 16. de pot. cap. sed. vac. quod idem tenet Siluest. ver. dignitas, & ibidem Ang. & eius Apostill. & post Io. Selu. in tract. de benef. par. 2. num. 64. tradit Picard. d. cons. 52. num. 32. & duob. seqq. id ipsum deducentes tam Menoch. quàm Picard. ex d. Clem. 2. vbi cum dubitaretur, an officialis, seu vicarius Episcopi iudex delegatus dari posset, Papa quodammodo ex priuilegio respondet, posse etiam illi causas delegari; nam si vicariatus fuisset dignitas, & quæstio fuisset insulsa, & Papæ responsio superflua; Quia, cum iam in cap. statutum, de rescript. in 6. (quod ius, sicut alia censetur Papa habere in scrinio pectoris sui, cap. 1. de constit. eod. lib.) decisum fuisset quòd omnibus obtinentibus dignitatem causæ delegari possent, clarè colligitur, quòd ibi vicarius non veniebat tanquam dignitas de iure communi, cum

per

per priuilegium illi detur in d.Clem. Quia quod competit iure communi, frustra petitur per priuilegium, l. vnica C. de thesaur. lib. 10. l. 1. ff. ad municip. cum simil. id ipsum verò, quòd vicarius propriè non habeat dignitatem, probat Barbat. d. Clem. 2. num. 34. & Card. d. num. 22. tum quia dignitas ecclesiastica † non potest diuidi in plures, cap. maioribus, & cap. vacante cum vtrobique notat. de præben. at sic Episcopalis dignitas in ipsum Episcopum, & eius vicarium diuideretur, deinde Episcopus potest habere plures vicarios, vnum foraneum, & alium principalem d. Clem. 2. atque etiam plures principales vt ibi glos. & Doct. adnotarunt. Tum quia dignitas durat perpetuò, Innoc. & alij in c. de multa, de præben. per text. in cap. 2. §. fin. de stat. mon. facit text. in cap. veniens, de fil. presbyt. iuncta glos. fin. ibidem, optimus etiam text. in cap. scripsit, cap. quamuis, cap. qualiter, cap. petisti, 7. quæst. 1. necnon in cap. 1. de cler. ægrotan. cum simil. vbi licèt fiat mentio solùm beneficij, seu præbendæ, tamen dignitates pręcipuè quoad amissionem, beneficiis, ac præbendis exæquantur. vt in rubr. iuncto toto ferè tit. de præben. & dignit. cap. quia nonnulli, de cleric. non resid. Clem. vt ij, qui de ætat. & qualit. Trid. Concil. sess. 21. cap. 3. sess. 24. c. 12. de reform. & alibi sæpe, exceptis tam dignitatibus regularibus, quæ amouibiles plerũque sunt d. Clem. 2. de rescript. iuncto cap. nisi essent de præben. cum vtrobíque traditis per glos. & Doct. ac cap. 2. ad fin. de stat. monac. sed vicariatus expirat mortuo; amoto, aut resignante Episcopo, Clem. final. de procur. in glos. fin. cum aliis, de quibus Sbroz. in d. tract. de vic. Episc. lib. 3. quæst. 44. immò de facili potest remoueri, vt docet experientia; vnde tollitur quòd obiiciebat glos. d. Clem. 2. verbo, electionem, quòd sufficit, quòd possit esse perpetua ex eo, quòd fortè Episcopus eum non remouobit in vita, arg. l. iurisperitos ff. de excusat. tut. & l. 1. cum sua gloss. ff. pro soc. Confirmatur autem hoc ipsum, quoniam vera dignitas non moritur, habétque successorem, vt notauit Abb. in c. significauit num. 4. de rescript. tradúntque Doct. communiter in cap. quoniam Abbas, de off. deleg. vbi est optimus textus, & in cap. si gratiosè, de rescript. in 6. at verò dignitas vicarij expirat morte, ac reuocatione Episcopi, vt latè probat idem Sbroz. d. lib. 3. quæst. 32. & 44. dignitásque ipsa, & vicariatus non habet successorem, sed noua creatur, vt pluribus comprobat Bero. d. cap. quoniam

71 *Dignitas ecclesiastica quas conditiones requirat.*

Dignitas & vicariatus carent successore.

Abbas, num. 100. & Illustr. Card. Mant. de coniectur. vltim. vol. lib. 8. tit. 17. num. 3. cum aliis relatis per Sbroz. d. lib. 3. quæst. 49. & Tho. Sanchez tract. de matrim. lib. 8. disp. 27. num. 8. Vicariatus igitur erit non dignitas propriè loquendo, sed officium potiùs, vnde & officialis dicitur, vt paulò ante docuimus; officium autem à dignitate distingui constat, cùm ex aliis iuribus, tùm ex d. cap. 1. de consuetud. in 6. & Clem. vt ij, qui, de ætat. & qual. tradúntque Doct. vtrobique. & cap. de multa, de præbend.

Confirmatur secundò, quoniam vbi etiam ad rationem dignitatis sufficiat, quòd possit esse perpetua, qua ratione Prioratus conuentualis, & aliæ Prælaturæ Regulares, licèt amouibiles, dici possunt verè dignitates, vt post alios docēt Siluest. Tabien. & plerique Summistæ verb. dignitas, adhuc Vicariatus non est vera dignitas, cum non possit esse perpetua, quoniam expirat eo ipso morte. vel amotione Episcopi, & quauis alia dimissione, vt paulò ante admonuimus, & pluribus relatis comprobat inter recentiores Sanchez d. tract. lib. 3. disp. 30. num. 2. cum duob. seqq. iunctis ab eo adductis lib. 8. disp. 28. num. 32. & 56. ac Sbroz d. lib. 3. quæst. 44. cum nonnullis seqq.

72 *Dignitas Vicarij generalis non est propria sed aliena, & ideo non cadit in consideratione.*

Secundò probatur, quòd vbi etiam dici posset, Vicarium habere aliquam dignitatem, cum tamen † illam non obtineat iure proprio, seu vt propriam, sed iure alieno, ea haberi non debet in consideratione, neque censeri comprehensa sub illis verbis text. d. cap. fi. de off. deleg. in 6. (obtinentes dignitatem in ecclesia Cathedrali) vt inter cæteros post Butr. adnotarunt Barbat. & Card. loco cit. verba enim legis verificantur in propria significatione l. 3. §. hæc verba ff. de negot. gest. & cap. susceptum, de rescript. in 6. pro quo etiam faciunt quæ ad hoc propositum latè adducit Menoch. d. cons. 51. nu. 24. cum pluribus seqq. Quòd autem, si qua dignitas dici possit esse in vicariatu ea non sit propria, concedunt Doct. omnes, etiam oppositæ sententiæ sequaces in d. Clem. 2. & Sbroz. d. quæst. 22. quamplurimos ad id allegans, qui omnes asserunt, Vicarium coruscare radiis dignitatis Episcopi, sicut Augusta radiis dignitatis Principis. Confirmatur autem tàm hæc secunda ratio, quàm illud, quod in præcedenti diximus de perpetuitate, quoniam Pontifex in d. cap. fin. requirit, quòd Conseruator obtineat dignitatem, vel personatum; at vero † verbum, obtinere, intelligitur, de ea re, quam quis habet iure proprio, ac perpetuò, ita vt tolli ab eo sine ma-

73 *Obtineri quando aliquid dicatur.*

gna

gna causa non possit, vt satis colligitur ex d. cap. 1. de consuet. in 6. cap. vnico, de eo, qui mitt. in poss. Clem. vt ij, qui, de ætat. & qual. ac Trid. Concil. sess. 22. cap. 4. sess. 24. cap. 12. l. clàm possidere, ff. de acquir. possess. & apertè voluit Alberic. in Dictionario ver. obtinere post Archid. d. cap. si gratiosè, de rescript. in 6. Tertiò probatur hæc ipsa posterior pars nostræ conclusionis, quoniam vbi etiam daremus, Vicarium habere dignitatem propriè sumptam, & iure proprio, adhuc † eam non habet in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, prout in Conseruatore requirit Bonif. 8 d. cap. fin. atque ita in specie inter cæteros adnotauit Cucch. Instit. maior. canon. lib. 2 tit. 8 num. 9. & ex eo facilè probari potest, quoniam Vicarius Episcopi non constituit vnum corpus, aut vnum totum cum Collegio ecclesiæ Cathedralis, nec Canonici eius fratres dicuntur, sicut constituit Episcopus, cuius ipse caput est, & Canonici eius fratres dicuntur cap. nouit, & cap. quanto, de his, quæ fi. à præl. sine cons. Capit. sicut vnumquodque Capitulum dicitur vnum corpus, cap. dilecta, de excess. prælat. cum aliis adductis ibi per glos. & per Cassan. in Catal. glór. mun. 4. par. consid. 32. versic. & primò pro Capitulo, versic. Tertiò Canonici, & versic. nec obstat, quòd Capitulum solum; ex quo etiam non parum confirmatur hæc eadem sententia; si enim Canonici ecclesiæ Cathedralis; qui tamen efficiunt vnum corpus cum Episcopo, eiúsque fratres sunt, vt mox diximus, & vocantur clerici, seu filij primi gradus, vt per Boër. in tract. de auctor. mag. consil. & alios relatos infr. quæst. 8. in princ. Súntque digniores Vicariis Episcoporum, cum priùs iis nominentur in litteris Apostolicis, vt patet tùm ex iis, quarum mox mentionem faciemus, tum ex commissionibus, si in euidentem, quæ diriguntur obtinenti dignitatem, vel Canonicatum in Cathedrali, & Vicario Episcopi, si inquam dicti Canonici, vti carentes dignitate, ac personatu nequeunt vt sic sine speciali facultate esse Conseruatores, vt d. q. 8. latiùs ostendemus; minùs poterunt Vicarij Episcoporum.

> 74 *Dignitas Vicarij generalis Episcopi nō consistit in Cathedrali vel Collegiata.*

Denique probatur, immo conuincitur hæc posterior pars conclusionis, quoniam † approbata fuit per quatuor Romanos Pontifices, nimirum per Iulium II. Clem. VII. Pium V. & Iul. III. nam Iul. II. cum litteras conseruatorias, quas concessit Capitulo, & Canonicis ecclesiæ Metropolitanæ Mediolani, [illegible]xisset etiam Vicariis Episcoporum in spiritualibus generalib[illegible] inter[illegible]

> 75 *Vicariū generalē Epis. non posse deputari Conseruatorem, quatuor approbant Romani Pōtif.*

inter alias derogationes, quas non obstantias vocant, hanc etiam posuit sub his verbis: Quódque vos filij vicarij non sitis de personis, quæ deputari possunt in Conseruatores; quod idem legitur in litteris Conseruatoriis per Clementem septimum concessis Ordini Minimorum de anno Domini 1524. & in litteris Pij V. declarationis priuilegiorum Ordinis Prædicatorum datis de anno 1571. quas vtrasque refert Io. Baptista Confett. in Collect. litter. Apost. & Priuilegior. regul. pag. 138. & 170. iuxta vltimam impressionem, necnon concessis anno 1553. à Iulio III. congregationi S. Pauli. Cum autem id redoleat stylum Cancellariæ Apostolicæ, seu Curiæ Romanæ, (neque enim aliter ab ea prodeunt vicariorum deputationes in Conseruatores,) & hic quidem faciat ius, cap. ex litteris, de constitut. & cap. quàm graui, de crimine fal. cum simil. inde, iunctis præsertim aliis superiùs adductis, ita conuincitur posterior hæc pars eius conclusionis, in qua nunc versamur, seu illa opinio, quæ habet, vicarium Episcopi generalem deputari non posse in Conseruatorem, vt nullus iam ea de re dubitandi locus relinquatur.

Superest autem dumtaxat, vt quæ pro contraria sententia allegata sunt, breuiter, ac facillimè dissoluantur. Respondetur enim plures esse Doct. tenentes, vicarium Episcopi non habere dignitatem; nam inter eos, qui pro contraria sententia recensentur, Card. quidem omnino, glos. verò, Mil. Abb. & nonnulli alij potiùs tenent nostram. Neque huic obest ratio allata per Sbroz. illa enim definitio est dignitatis impropriè sumptæ, vt patet ex Doct. allegatis, præcipuè ex ipsa glos. d. cap. quia nonnulli, de cler. non resid. ex quibus etiam, iunctis iis, quæ statim ibi subiiciuntur, apertè colligitur, iurisdictionem, atque administrationem, quæ dignitatem ecclesiasticam arguit, propriam, ac perpetuam esse debere; sicut etiam de ipsa dignitate paulò ante satis ostendimus; illa verò iurisdictio, & administratio ecclesiastica, quam habet vicarius, non est propria, & in eo radicata, ac perpetua, sed mutuata, & ad nutum Episcopi amitti potest, sicut & ipsa qualis qualis vicariatus dignitas, vt iam demonstrauimus.

Sed admisso etiam, quòd vicarius aliquam dignitatem etiam propriè sumptam, ac propriam haberet, cum ea, vt docuimus, non sit in ecclesia Cathedrali, hoc sufficit ad eum à Conseruatoris munere excludendum. Neque ratio connexionis cum Episco-

Episcopatu eum iuuare potest, tum quòd simus in materia stricta, & contra ius commune, vt probatum fuit supr. cap.3. q.5. quo casu argumentum à connexis non procedit, vt tradunt Dec. & alij in cap. translato, de constit. tum quòd connexa ea dicuntur, quæ habent eandem originem, vt post Bal. d. cap. translato docet ibi Fel. num. 6. at verò certum est Episcopum, & eius vicarium non habere eandem originem, cum ille à Papa habeat iurisdictionem, ac dignitatem, hic ab ipso Episcopo. Denique quòd vicarius generalis Episcopi non dicatur habere dignitatem, satis apertè constat ex memoratis litteris Conseruatoriis, præsertim Iulij III. in quibus constituti in dignitate apertè distinguuntur à vicariis Episcoporum: similiter dato etiam † quòd personatum habere aliquo modo dicatur, tamen ille neque perpetuus est, neque eius proprius, sed solùm per relationem ad Episcopum, vnde non dicetur illum obtinere, sicut neque dignitatem per supradicta; ac præterea illum non habet in ecclesia Cathedrali, quamuis enim in aliquibus locis ex consuetudine, dum etiam est in ecclesia Cathedrali, præcedat Archidiaconum, & totum Collegium Cathedralis; tamen de iure verius est, vt ipse Archidiaconus, vel saltem totum capitulum præcedere, ac præferri debeat, vt satis comprobat Io. Picard. d. cons. 52. Menoch. cons. 53. & alij relati per Sbroz. d. lib. 2. q. 25. in contrarium alleg. id quod vel ex eo non leuiter confirmatur, quòd, vt paulò ante docuimus, in litteris Apostolicis, etiam Conseruatoriarum priùs nominantur obtinentes dignitatem, vel Canonicatum in ecclesia Cathedrali, quàm vicarij Episcoporum; prior enim nominatio prælationem arguit, & maiorem dignitatem, vt per text. in cap. si quis iusto, de elect. in 6. §. vlt. Auth. de defens. ciuit. & alia probat Bartol. Cassan. in Catal. glor. mun. par. 1. consid. 17. stylus autem Curiæ, præsertim Cancellariæ Apostolicæ pro lege habendus est, c. ex litteris, de constit. c. postulasti, de rescript. c. quàm graui, de crim. fals. cum aliis adductis sup. cap. 2. quæst. 1. ad finem. Præterea licèt vicarius de iure præcederet capitulum Cathedralis, inde adhuc non licet arguere, quòd habeat personatum in ecclesia Cathedrali, cum non sit pars capituli eiusdem ecclesiæ, aliàs sequeretur, quòd etiam Episcopus aliquis, qui non sit proprius, si in ecclesiam Cathedralem, aut ad processiones simul cum capitulo conueniret, diceretur habere personatum in ipsa Cathedrali

76 *Vicarius generalis Episcopi nõ obtinet personatũ in Cathedrali, vel Collegiata ecclesia.*

ecclesiâ, quia toti Capitulo præferretur, illúdque præcederet, quod tamen quàm absurdum sit, nemo non videt.

His igitur sic confirmatis statuendum omnino est, Vicarium Episcopi, etiam generalem non posse quatenus Vicarius est, deputari Conseruatorem; & consequenter etiam multò minus Vicarium Capituli sede vacante. Quòd si plerosque videmus Vicarios Episcoporum † esse Conseruatores Regularium, hoc ideo est, quia in litteris facultatum, quas huiusmodi Regulares habent eligendi sibi Conseruatores, Vicarij quoque Episcoporum expresse nominati sunt, ac deputati ab ipsis Pontificibus; & hoc fortè est, quod dixit Guid. Pap. d. q. seu decis. 247. & sing. 435. ex generali consuetudine, Episcoporũ officiales admitti ad Conseruatorum officium; sicut etiam in plerisque litteris huiusmodi facultatum nominantur Canonici ecclesiæ Cathedralis, qui tamen regulariter deputari Conseruatores non possunt, vt infr. hoc ipso c. q. 8. latiùs ostendemus. Fateor tamen † consuetudine 40. annorum posse induci, quòd Vicarius Episcopi eligatur in Conseruatorem, vbi in rescripto, seu facultate sibi Conseruatorem eligendi, Vicarius non nominetur, vt fusiùs dicemus cap. 7. q. 9. concl. 8. Interim verò ad sextam huius c. transeamus.

77 *Vicarij Epis. quomodo de facto Regulariũ Cõseruatores dicantur.*

78 *Vicarij Epis. si adsit consuetudo, deputari possunt Cõseru.*

QVÆRO *sextò, An Abbates, Priores, & Commendatarij deputari possint Conseruatores.*

Certum est absolutè, ac simpliciter loquendo, Abbates † deputari posse in Conseruatores; id enim expressè decernitur in cap. fi. in princ. de off. deleg. in 6. per Abbates autem intelliguntur etiam quod ad hanc rem attinet non solùm ij, qui in Monasteriis Regularium hoc nomine nuncupantur, vt etiam habetur in cap. 2. de stat. monach. & cap. fi. de regular. Clem. 1. de rescript. & alibi sæpe; de quibus id docuimus supra hoc eod. cap. quæst. 2. concl. 3. sed etiam † Abbates clericorum secularium, qualis est Abbas Nonantulæ, Vastallę, & alij plerique quos quidem dari docet Lancell. Conrad. templ. om iud. lib. 2. cap. 7. num. 7. & latiùs Hoied. tract. de incompatibil. benef. 1. par. cap. 5. num. 3. post Io. Selu. in tract. de benef. 1. par. quæst. 2. num. 85. Rebuf. in Prax. benef. in tit. seculare beneficium quotuplex nu. 5. & satis constat tum ex c. ex transmissa, de renunt. tum etiam ex lib. Pontificali in rubr. de benedict. Abb. auctor. Apostol. & rubr. de benedict. Abb. auct. ord. qui quidem liber Pontificalis est authenticus, & fidem facit, vt post Pauin. de visit. docet Fusc.

79 *Abbates eligi possunt in Conseruatores.*

80 *Clericorum secular. Cõseruat. delegari possunt Abbates.*

in

in ſimili tract.lib.1.cap.4.nu.9. & lib.2.cap.28.num.14. & Petr. à Cened.in collect.ad Decretal.collect.135.num.4.

Quod verò pertinet ad Priores, ſi quidem de regularibus loquamur, ſatis de iis diximus d.quæſt.2.concl.2.& 3. Si verò loquamur † de ſecularibus, de quibus aliquid per text.& Doct. cap.cum inter,de verb.ſignif. Card. Clem.2.in princ.num.4. de præbend. Rot.deciſ.2.de off.vic.in antiq.& deciſ.13.de præben. in antiq. Nauar. conſ,4. de maior.& obed. Hoied.de incompatib.benef.1.par. cap.6. num. 2. Greg. Tholoſ. de benef. cap.10. num.22.& in Partition.iur.can.lib.1.tit.27.cap.5. Caſſan.in Catalog.glor.mund.4.par.conſid.38.in prin. Dicendum erit,quòd, ſi quidem ſint loco Abbatis in eccleſia aliqua Collegiata, prout alicubi eſſe teſtatur Hoied. & Caſſan loc. cit. & de Priore conuentuali oſtendimus d. concl. 3. tunc omnino ſtatuendum eſt, eos eſſe poſſe Conſeruatores per regulam ſubrogatorum; tùm quòd Abbates etiam ſeculares poſſunt eſſe Conſeruatores, vt mox docuimus, tum quòd dicuntur habere dignitatem in eccleſia Collegiata, per ea,quæ dicemus, quæſt. ſeq. qua ratione etiam Præpoſiti quando ſunt loco Abbatis, quod aliquando contingit,vt per Caſſan.d.4.par.conſid.33.& Io.Selu.d.quæſt.2. num.85.eſſe poterunt Conſeruatores.Quod ſi tam Prior,quàm Præpoſitus non ſint loco Abbatis; tunc, cum ſimplicem dignitatem habeant, niſi ea ſit in eccleſia Cathedrali,vel Collegiata, Conſeruatores deputari non poſſunt, iuxta ea, quæ latiùs in ſeq.quæſt.adducemus, vbi generaliter de obtinentibus dignitatem agendum erit.

81 *Priores ſeculares quãdo eligi poſſint in Conſeruatores.*

Denique quoad Commendatarios illud ſtatuimus, † Commendatarios Abbatiarum regularium, ac Prioratuum conuentualium, ſi quidem Commenda iis facta ſit à ſummo Pontifice in perpetuum, eſſe poſſe Conſeruatores, tum quòd huiuſmodi Commendæ in perpetuum à Papa datæ loco tituli ſunt, & iſti Commendatarij in omnibus pro titularibus habentur, vt poſt alios ſatis oſtendunt Caſſan.d.4.par. conſid.32.in fin. Gomes in reg.de public.reſignat.. quæſt.4.& de trien.poſſeſſ.quæſt.5 Petr. Greg.Tholoſ.Syntagm.iur. vniuerſ lib.17. cap.3.num.8.& 9. & fuſiùs cap.15.num.35.vſque ad finem, & rurſus tract de benef. cap.10.num.13. & cap.25.num.17. gloſ. & Doct. in cap. nemo deinceps, de elect. in 6.tum ex eo quòd in ſpecie dixiſſe videntur ſatis id comprobantes Barbat.in conſ.2.poſt num.9.vol.2.&

82 *Cõmendatarij an valeãt eſſe Cõſeruatores.*

Rebuf.in tract.de pacif.possess.num. 53 .dum illud docent Commendatarium Abbatiæ haberi pro vero Abbate etiam quoad delegationem causarum. Quòd si d. cap. nemo deinceps, aut alibi iura, & Doct. tradunt Commendam non posse dari nisi ad sex menses; & Commendam non esse nisi quandam custodiam, id est vbi, vel ab Episcopo detur Commenda, prout loquitur ille text. in d. c.nemo, decernens, vt Episcopus nequeat Commendare vltra sex menses, vel etiam vbi à Papa ad tempus fiat Commenda, non autem, vbi in perpetuum, prout explicant præcitati Doct. atque inter cæteros respondet Barbat. d. cons.2. num. 10. & passim in sequent.

QVÆRO *septimò, An quilibet obtinentes Dignitatem, Personatum, aut Officium ecclesiasticum deputari possint Conseruatores.*

83 *Personatus, & officium ecclesiasticū largè pro eodem sumuntur.*

Suppono, quòd licèt dignitas ecclesiastica † latè sumpto vocabulo varias habeat significationes, vt per glos. & Doct. in c. quia nonnulli, de cler. non resid. Archid.& alios in c. 1. de consuetud. in 6.glos.& Doct.in c.statutum in princ.de rescript.eod. lib.Tiraq.tract.de nobil.cap.8.num. 10. & tam personatus, quàm officium largè sumpta pro eodem cum dignitate accipiantur, & hæc tria tanquam synonyma nonnunquam in iure confundantur, vt tradunt Abb. & alij in cap. de multa, de præben. & Io.Selu. d.tract.de benef. quæst.2. num.66. & 72. Archid.& Io. An.d.c.1.de consuet.in 6.satísque constat ex c.cum accessissent, de constit. vbi Primiceriatus primùm vocatur personatus, deinde dignitas, denique officium; tamen si hæc tria in propria significatione accipiantur, inter se differunt, vt patet ex d.cap.1. de consuet. in 6. cap.2. & cap. cum illis, de præben. in 6. cap. in Genesi, de elect. d.cap.de multa, de præben. Clem. vt ij, qui, de æt.& qualit.extrau execrabilis, de præben.& alibi sæpe, vt Doct. id adnotarunt; nam dignitatem ecclesiasticam † is habet, qui habet aliquam præeminentiam, seu administrationem rerum ecclesiasticarum cum iurisdictione; ita Archid. Gemin. & alij in d.cap.1. de consuet.in 6. Io.An.& Abb. in d.cap.de multa, de præben. num.21. post Innoc. & alios, Card.& alij in Clem.2. §. illi vero, de ætat.& qual. Rebuf.in Prax. benef. tit. seculare beneficium quotuplex num.7. & d.tract.de pacif.possess. num.84. Io.Selu. d.quæst.2.num.71. & seq.Greg. Tholos. de benef.c.10. num.18. & in Partit. iur.Canon. lib.1. tit.27. cap.2.num.6. post alios Iacob.Sbroz. d.tract. de vic.Episc. lib.2.quæst.27. num. 15.

84 *Dignitas ecclesiastica quid sit.*

&

& Alphons. Hoied. tract. de incompatib. benef. 1. part. cap. 7. num. 1. sed huiusmodi quoque dignitatem habet qui nomen aliquod habet dignitatis in iure expressum, vt Archidiaconi, & similium. ita post Innoc. & Rot. Roman. tradit Abb. d. num. 21. Archid. d. cap. 1. Io. Selua d. num. 71. sicut etiam illa verè dignitas est, quæ ex consuetudine pro dignitate in tali ecclesia reputatur; ita Archid. & Gem. d. cap. 1. Abb. d. cap. de multa, num. 22. Mil. verbo, dignitas est quicquid, post Rom. cons. 173. & 449. & alij plerique, quos ad id refert, & sequitur Tiraquel. d. tract. de nobilit. cap. 10. num. 7. facit cap. cum olim, de consuet. aut denique si ita instituta est, vt sit dignitas, ita inter cæteros Abb. d. num. 22. & Guliel. Redo. tract. de simon. ment. 1. part. cap. 13. num. 7. versic. & est dignitas; ad quod optimè facit d. cap. cum olim.

85 *Personatus quid dicatur.*

Personatus verò † est prærogatiua quædam in ecclesia sine iurisdictione, vt quia habet quis stallum honorificum in choro præ aliis Canonicis etiam ante receptis, minorem tamen dignitatibus, ita Archid. Gemin. & alij d. cap. 1. Card. Clem. 2. §. illi verò, num. 2. de ætat. & qualit. Rebuf. d. tit. benef. secul. quot. num. 8. & de pacif. possess. num. 85. Tholos. d. num. 6. & 18. Hoied. d. cap. 7. num. 2. Sbroz. d. quæst. 27. num. 12. Siluest. & alij Summistæ in verbo dignitas, & verbo personatus; pro quo allegatur text. in c. dudum il 2. de elect. Personatus quoque dicitur, qui pro tali in ecclesia reputatur, vt singulariter adnotauit Abb. d. num. 22.

86 *Officium ecclesiasticum quid sit & quotuplex constituatur.*

Officium denique ecclesiasticum † est administratio rerum ecclesiasticarum sine iurisdictione, vt est sacrista, & similes. ita Archid. Gemin. Hoied. & Tholos. loc. cit. Rebuf. vbi supra num. 9. & 86. Officium autem huiusmodi ecclesiasticum aliud datur in titulum, de quo in d. c. 1. & Clem. 2. aliud non, de quo in tit. de offic. sacrist. & de offic. custod. & simil. & vtriusque generis exemplum habemus in Metropolitana ecclesia Mediolanensi, vbi ex duobus sacristis, alter est mercenarius, alter verò titularis. Hoc posito sit

87 *Dignitatem ecclesiasticã obtinens in ecclesia Cathedrali vel Collegiata in Cõseruatorem eligi potest; alias non.*

Prima conclusio. Obtinens dignitatem ecclesiasticam † ita demùm deputari potest Conseruator si huiusmodi dignitatem in aliqua ecclesia Cathedrali, vel Collegiata obtineat, aliàs non poterit. Conclusio patet ex text. d. cap. fi. in princ. de off. deleg. in 6. vbi postquam de Abbatibus decreuerat, eos esse posse Con-

seruatores; statim subdens de obtinentibus dignitatem, ait (seu dignitates, vel personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis ecclesiis obtinentes.) Et quamuis hæc verba in eum quoque sensum exponi posse videantur, vt illud verbum, obtinentes, priùs per se referatur ad illud verbum, dignitates, deinde seorsim ad sequentia, vel personatus in ecclesiis Cathedralibus, vt sit sensus, deputari posse in Conseruatores obtinentes dignitatem, vel obtinentes personatum in Cathedralibus, aut Collegiatis ecclesiis. Tamen glos. & Doct. tam in d. cap. fi. quàm d. Clem. 2. de rescript. ita interpretati sunt prædicta verba cap. fi. vt omnino debeat siue personatus, siue dignitas obtineri in Cathedrali, vel Collegiata ecclesia, prout etiam exposuit, atque intellexit S. Anto. tract. de excom. cap. 37. vers. item nota, & Siluest. verbo, Conseruator num. 2. idque ex eo etiam fecilè persuaderi potest quòd illud verbum, obtinentes, debet æqualiter determinare vtrumque membrum, cui apponitur, nimirum & dignitatum, & personatuum; nam verbum æqualiter respiciens plura determinabilia, æqualiter illa debet determinare, vulg. l. iam hoc iure, ff. de vulg. & pupill. cum ibi not. & suis concord. præsertim cum sit in fine positum, quod regulariter æquè refertur ad præcedentia, vt per Doct. in cap. causam quæ, de rescript. & l. auia ff. de condit. & demonstr. cum simil. Ampliatur verò hæc conclusio, vt quicumque aliquo nomine, seu titulo qui in dignitatem de iure, siue etiam ex consuetudine sonat, decorati existunt in Cathedralibus vel Collegiatis, licèt inibi rerum ecclesiasticarum administrationem, seu iurisdictionem non habeant, Conseruatores deputari possint; id quod apertè deducitur ex d. cap. fi. iunctis iis, quæ supra initio huius quæst. de dignitate præmisimus, & in specie adnotauit D. Io. Baptista Conf. in d. summar. mater. priuileg. tit. 4. cap. 5.

88 *Archidiaconus Conseruatoris munere fungi potest.*

Hinc infertur primò † Archidiaconum saltem ecclesiæ Cathedralis posse esse Conseruatorem, vt in specie tenet D. Conf. d. cap. 5. circa initium: & ratio huius rei est; nam Archidiaconus habet dignitatem ecclesiasticam, vt tradunt Doct. communiter in rubr. & toto ferè tit. de off. Archid. atque etiam adnotauit Archid. Abb. Redoa. & alij ferè omnes cit. supra in suppos. cum de dignitate ageremus, Rot. Rom. decis. 9. de præbend. in nou. ac nouissimè Conrad. in templ. om. iud. lib. 2. cap. 8. num. 25. & Cucch. Instit. maior. can. lib. 2. tit. 10. num. 5. satisque

que probatur in Clem. fi. de præbend. vt inter cæteros optimè ibidem adnotauit Card. in princ. & quamuis Abb. & quidam alij in cap. cum olim, de re iudic. & Conrad. d. cap.8.num.24. voluerit Archidiaconum non esse de Capitulo, nisi etiam sit Canonicus; tamen contrarium ferè vbique de consuetudine seruatur, vt optimè monet Cucch.d.tit.10.num.26.qualis etiam consuetudo est in Metropolitana Mediolani. quinimmo idem de iure satis sustineri potest per ea, quæ nos adduximus in tract. de distribut.quotid.par.1. concl.2. & in specie quoad Archidiaconum ex cap.licèt, de præbend.vbi Archidiaconus supponitur esse capax distributionum quotidianarum, quæ tamen, non nisi ab iis percipi possunt, qui sunt de Collegio vel Canonicorum, vel saltem illorum Clericorum, quos mansionarios, seu assisios, vel beneficiatos vocant, vt per text. in cap. dilectus il 1. & cap. pro illorum, de præbend. aliaque ostendimus d.quæst.1.ferè per totam. sed vbi etiam de Capitulo non diceretur, aut esset Archidiaconus, adhuc sufficit ad hoc, vt quis possit esse Conseruator, vt Archidiaconatum, aliámve dignitatem huiusmodi in Cathedrali, vel Collegiata ecclesia aliquis obtineat, vt expressè habetur d. cap.fi. At verò quòd huiusmodi dignitates dicantur verè, ac propriè obtineri in Cathedrali, vel Collegiata ecclesia, patet cum ex aliis iuribus, tum ex d.cap.1.de consuetud.in 6.d. Clem.2. de ætat. & qualit. & Conc. Trid.sess.21. cap.3. sess.22. cap.3.& 4.& sess.24.cap.12.de reform. Id autem procedere puto non modò in Archidiaconatu ecclesię Cathedralis, sed etiam alio, si quis est ecclesiæ Collegiatæ, prout est Mediolani in ecclesia Collegiata S. Mariæ Scalensis; nam & hanc dignitatem esse existimo per id, quod antea supposuimus, dignitatem eam quoque dici, quæ sonat in nomen dignitatis in iure expressæ; atque ideo poterit huiusmodi Archidiaconatum obtinens esse Conseruator iuxta ea, quæ paulò ante adduximus.

89 *Archipresbyter potest delegari Cōseruator.*

Infertur secundò idem dicendum † de Archipresbytero. & quidem de Ciuitatensi quem vocant, seu Cathedralis ecclesiæ, id in specie adnotauit Cucch. Instit. iur. Can. lib.1. tit.17. & Conf. d. titul.4. cap. 5. circa initium; & ratio est, quia Archipresbyteratus absque controuersia dignitas est, vt tradiderunt Archid. Gem. Franc. & alij d. cap.1. de consuetud. in 6. Card. Clem.1.de præben.Io. And.& Abb. d.c.de multa, Rot. Rom. d. decis. 9. Cassan. in catal. glor. mund. 4. p. considerat. 40. latè

Redoan.

Redoan. d.tract.de simon.ment. 1.p.cap.19.num.5.& 14. Conrad.d.lib.2.cap.11.nu.16. vbi post alios † id ipsum statuendum docet de Archipresbytero rurali, quod etiam admittit Fed. de sen. cons.80. quando habet ecclesiam Collegiatam actu, prout eum refert Mil. in Repert. verbo, dignitas est esse Archidiaconum circa finem; quinimo si aliquis Rector parochialis ecclesiæ nomen habeat Archipresbyteri, eum quoque dignitatem habere post Archid.d.cap.1.docet Redo.d.nu.14. quod vtrumque ex eo persuaderi potest, quod paulò ante monuimus, dignitatem eam esse, quæ sonat in nomen dignitatis expressæ in iure: at verò quòd Archipresbyteratus à iure dignitas reputetur etiam extra vrbem, seu ruralis, deducit Card. Clem.1.num.3. de præbend. ex cap.fin. de off. Archipresb. vbi Archipresbyter in multis æquiparatur Episcopo. Non poterit tamen huiusmodi Archipresbyter, qui non sit ecclesiæ Cathedralis, esse Conseruator, nisi talem dignitatem in ecclesia aliqua Collegiata obtineat, vt iam non semel ex d. cap. fin. de off. deleg. in 6.admonuimus; cuiusmodi est Archipresbyter in ecclesia S. Laurentij, & S. Mariæ Scalensis Mediolani.

90 Archipresbyter ruralis & nõ habẽs Collegiũ an valeat Conseru. officiũ exercere.

Infertur tertiò, quid dicendum † de Præpositura; nam & ea nomen dignitatis habet, vt colligitur ex cap.1.de æt.& qual. & ord.præfic. & cap.quamuis, de verb. signif.& apertè habetur in cap.1. de concess. præbend. in 6. latéque docet glos.& Doct. d.cap.1.de consuet. in 6. Rot.Rom.d.decis.9. Redoan.d.cap.19. num.7.& Conrad.d.lib.2.cap.10.num.7.Cassan.d.4.par.consid. 38.& hi quidem alij sunt Rectores Collegiatarum ecclesiarum, qui vt plurimum hoc nomine vocantur; alij huiusmodi dignitatem in Cathedrali habent, sed tunc regulariter non habent primã sedem, vt experientia videmus,& optimè monet Cucch. Instit.maior.can. lib.2. tit.12. Quare poterunt proculdubio deputari Conseruatores, per ea, quæ supra adduximus; ídque in specie tenet D. Conf.loc.paulò ante allegato.

91 Præpositus in eccles. Cathedrali, vel Collegiata potest esse Cõseruator.

Quartò infertur idem dicendum † de Decanatu, quem licèt aliqui non distinxerint ab Archipresbyteratu, alij ab Archidiaconatu; tamen ab vtroque eum distingui constat tum ex aliis iuribus, tum ex d. cap. 1. de ætat. & qualit. esse autem dignitatem satis voluit Rot.Rom.decis.17.de concess.præbend.in nou. apertè verò docet Franc.& alij d.cap.1.de consue.in 6.Nic.Mil. in verbo, dignitas est esse Archidiaconum, post Rom.cons.440. Cassan.

92 Decanus an esse possit Cõseruator.

Cassan.d.4 par. consid. 37. Redoan. d.cap. 19. num. 6. licèt iura per eam adducta id non probent, nisi quatenus in cap. cum in cunctis §. inferiora ab eo allegato Decanatus simul ponitur cum Archidiaconatu, immò ei præponitur; qua ratione meliùs id probaretur ex d.cap. 1. vbi & idem habetur, & inter prælationes numeratur. Rot. verò, seu illarum decisionum compilator id probat ex cap. cum inter vniuersas, de elect. & cap. post electionem, de concess. præbend. vbi Decani nomen iungitur cum Capitulo quasi Decanus sit caput Capituli, quod & in plerisque aliis Decretalibus præsertim in inscriptione legitur, vt in cap. cum inter vos, de consuet. & cap. dilectus il 3. de præbend. qua ferè etiam ratione vtitur Cassan.loc.cit.atque etiam ex eo, quòd Decani subrogantur loco Archipresbyteri vt patet ex cap. ad hæc, de off. Archid. vbi habetur, Archipresbyteros à pluribus Decanos nuncupari, & adnotauit etiam inter cæteros Tholos. in Partit. iur. can. lib.2. tit.9. cap.5. num.4. vnde eodem iure vti possunt, ac debent tamquam in ius alterius succedentes, cap. translato, de constit. cap. is qui in ius, de reg. iur. in 6. cum simil. sed est text. satis expressus in d. cap. aures, de rescript. ibi plerumque Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alij ecclesiasticis præditi dignitatibus super minoribus beneficiis litteras impetrantes nomen supprimunt dignitatis suæ; ex qua ratione etiam dicendum erit Decanos rurales esse in dignitate constitutos prout de Decanis etiam Parochialium voluit Archid. d. cap. 1. idque ex eo deducitur, quod suprà satis confirmamus, eam pro dignitate habendam esse, quæ nomen habet dignitatis in iure expressæ, quamuis quoad rurales contrarium voluerit Mil. post Roman. loco cit. & sentiat Rot. d. decis. 17. per text. in cap. cum secundùm Apostolum, (sed voluit allegare, cum Apostolus) de censib. vbi tamen iuncta glos. solùm dicitur, hos Decanos esse constitutos sub Episcopis. Ex his porro Decanis omnibus illi soli Conseruatores esse poterunt, qui huiusmodi dignitatem in Cathedrali, prout est Mediolani, aut in Collegiata obtinent, iuxta text. d. cap. fi. in princ. de off. deleg. in 6.

93 Primicerius an delegari possit Cõseruator. vide num. seq. & 101.

Infertur quintò, quid dicendum † de Primiceriatu; nam cum dignitas sit, vt patet ex c. cum accessissent, de constit. & adnotauit inter cæteros Redoan. d. cap. 19. num. 7. Cucch. d. lib. 2. tit. 12. in fin. Cassan. d.4. par. consid. 42. qui etiam omnes, dempto Redo. eundem esse volunt cum Cantoratu, quam di-

gnitatem de iure eſſe fatetur Caſſan. ibid. & ex c.inter dilectos, de exceſſ. Prælat. iuncta gloſ. ibi verbo, dignitatis, & iuncto c. cleros, 21. diſt. ſatis deducit ibid. Archid.verſic. Cantor,& Redoan. d. num. 7. vbi ipſe docet, Primicerium eundem eſſe, ac Præcentorem; Præcentorem verò † habere de iure dignitatem, ſatis probatur in d.c.ad aures de reſcript & c.cum olim,de conſuet. quod idea de Succentore adnotauit Redoan loc. cit. per text. d. c.inter dilectos cum ſua gloſ. verbo, dignitatis. ſed ipſe veriùs puto, Succentoratum, ſicut & Cantoratum potiùs perſonatus eſſe de iure, quàm dignitates, vt concl. ſeq. in fine oſtendemus. Poterit igitur Primicerius, atque etiam Præcentor, ac Succentor vbi ſint diſtinctę dignitates in aliqua eccleſia Cathedrali, vel Collegiata deputari Conſeruatores ex prædictis:ac de Primicerio in ſpecie docet Conf. d.tit.4. cap.5.

94 Præcentor, Cantor aut Succentor Conſeruatores poſſunt deputari.

Prioratus ſecularis.

Infertur ſextò quid de Prioratu ſeculari; nam cum is dignitas ſit ſaltem vbi primum locum habeat in eccleſia Collegiata, vt ſatis probant inter cæteros Io. Selu. tract.de benef. 1. par.q.2. num.62. Caſſan. in catal. glor. mun. d. 4. par. conſid 38. Card. Clem. 1. num.4.de præben. & Nauar.conſ.4. de maior. & obed. num.3. optimè poterit tunc eſſe Conſeruator, cum habeat locum diſpoſitio text. d.c.fin. His adde quæ de huiuſmodi Priore ſeculari diximus ſupra quæſt. præced. circa medium.

95 Theſaurarius an poſſit eligi in Cõſeruatorem.

Infertur denique quid † de Theſaurario; hic enim licèt alicubi ſit dignitas,vt patet ex Nauar. conſ.22. de præben. & Rot. Rom. d.deciſ.9. de præben in nou. Caſſan. d. 4. par. conſid.40. tamen de iure non ſonat in nomen dignitatis, vt ſatis probant ibid. Rot. & Caſſan. & voluit etiam Abb. conſ. 93. vol. 2. ſed idem eſt Theſaurarius, & Sacriſta, vt tradit Tholoſ. Syntag.iur. vniu. lib.15.cap. 39. num. 4. & Monet. Cucch. d. lib. 2. tit.13. num.4. & num 8. docet cuſtodem ſubeſſe ſacriſtæ, quod etiam probat Tholoſ. d. cap. 5. num. 10. quamuis cuſtodiam inter dignitates potuiſſe videantur Rodoan. d. num.8. & Alber. in Dictionario, verbo, cuſtodia videtur dignitas per text. in cap. fin. de conſtit. ibi cum ratione Abbatiæ ad ipſum pertineat donatio tam cuſtodiæ, quàm aliarum dignitatum, ac etiam præbendarum in eccleſia Patranen ſed apertè ibi ſe refert Pontifex ad conſuetudinem, vel conſtitutionem illius eccleſiæ, quia ibi cuſtodia pro dignitate haberetur ex conſuetudine legitimè præſcripta, vel conſtitutione à ſede Apoſtolica confirmata; neque enim

enim Episcopus etiam cum capitulo, sed solus Papa † potest nouam dignitatem in ecclesia constituere, vt patet ex c. cum accessissent, de constit & c. cum olim, de consuet. & vtrobique glos. & Doct. adnotarunt, licèt dignitatem iam à iure introductam possint in aliqua ecclesia, vbi ea non sit, creare, vt satis constat ex d. c. cum accessissent, & ibi Doct. communiter tradiderunt, & vtrumque comprobat Iacob. Sbroz. tract. de vicar. Episc. lib 2. quæst. 31. num. 1. & 2. Poterit ergo Thesaurarius deputari Conseruator vbi legitimè habeatur pro dignitate in aliqua ecclesia Cathedrali, vel Collegiata iuxta dispositionem text. in sæpius alleg. cap. fin. de off. deleg in 6.

96 Dignitatem nouã in ecclesia quis creare possit.

Atque hæc de hac Prima conclusione, quæ est de dignitatibus dicta sint satis, si illud tamen addiderimus, quod ad singularem declarationem tam huius, quàm statim sequentium conclusionum pertinet, nimirum, † Conseruatores ordinum Mendicantium sufficere, ac debere esse in ecclesiastica dignitate constitutos, vt patet ex verbis constitutionis cuiusdam Leon. X. relatis supra cap. 3. quæst. 2. circa medium; vnde sequitur, vt non debeant necessariò huiusmodi dignitatem habere in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, nec sat sit, quoad eos Conseruatores, quòd in tali ecclesia, aut etiam simpliciter habeant personatum; minùs verò, quòd habeant simplex officium ecclesiasticum, aut etiam Canonicatum in Cathedrali; quamuis quoad hæc omnia soleat derogari in litteris Conseruatoriis, quæ ad fauorem quorumcumque ordinum conceduntur, ideóque earum forma sit attendenda.

97 Regulariũ Conseru. debẽt & possũt esse omnes in dignitate constituti.

Secunda conclusio. Obtinens personatum in aliqua ecclesia Cathedrali, vel Collegiata † potest deputari Conseruator. Hæc conclusio certissima est propter manifestam dispositionem text. in d. c. fin. in princ. ibi vel personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis ecclesiis obtinentes. Vnde illud reliquum est, vt ex hac ipsa conclusione quædam breuiter inferamus.

98 Personatum obtinens in ecclesia Cathedrali, vel Colleg. deputari potest Cõseruator.

Infertur ergo primò, quòd † obtinentes in ecclesia Metropolitana Mediolani præbendam, seu ordinariam Theologalem, aut Pœnitentialem, aut Doctoralem, quæ à S. Carolo Cardinali Mediolanen. tunc Archiepiscopo auctoritate Apostolica, sibi à fel. rec. Greg. Papa XIII. attributa in ea ecclesia erecta fuit, de iure poterunt esse Conseruatores; isti enim habent personatum, cum hanc prærogatiuam, ac præeminentiam præ aliis Ca-

99 Præbendam Theologalẽ, Pœnitẽtialem, & Doctoralem obtinentes in Metropolitana Mediolani Cõseruatores creari possunt.

nonicis ordinariis habeant, vt eos ſingulos præcedant, primúmque locum habeant poſt quinque dignitates eiuſdem Metropolitanæ, quarum hic ordo eſt, vt primum locum habeat Archipresbyter, ſecundum verò Archidiaconus, tertium Primicerius, quartum Præpoſitus, quintum, ac poſtremum Decanus, poſt quem ſtatim ſequi debeat Theologus, tum Pœnitentiarius, ac denique Doctoralem obtinens, vt patet ex decreto eiuſdem S. Caroli Archiepiſcopi in deſignatione, & diſtributione præbendarum, & annexione ordinum ab eo facta præſente, & conſentiente toto Capitulo eiuſdem eccleſiæ; quam tamen prærogatiuam prædictis præbendatis conceſſit abſque præiudicio tunc obtinentium. Porrò certum eſt, perſonatum præcisè, & vt quid diſtinctum à dignitate ſumptum ab eo obtineri in Cathedrali, vel Collegiata eccleſia, qui habet prærogatiuam ſedis, ita poſt dignitates præcedat alios Canonicos in Choro, in Capitulō, Proceſſionibus, ac ſimilibus, vt ſuprà hac ipſa quæſt. docuimus, vbi de perſonatu aliquid præmiſimus; id quod fieri videmus ab his, qui nunc prædictas præbendas in dicta Metropolitana obtinent.

101 *Perſonatum obtinet Canonicus qui præfertur in optione aliter quàm ob antiquitatē.*

Infertur ſecundò idem dicendum, † ſi quis in optionibus, & aliis huiuſmodi præferatur cæteris Canonicis aliter, quam ob antiquitatem; nam & is perſonatum habere diceretur, vt voluit Archid. Io. An. & Gemin. d. cap. 1. de conſuet. in 6. Card. in Clem. 2. §. illi verò, num. 2. de ætat. & qualit. Silueſt. verbo, dignitas, & alij ferè omnes, quos d. loco adduximus. atque adeo eſſe poteſt Conſeruator.

100 *Primiceriatus, Catoratus & Succētoratus an ſint dignitates vel perſonatus.*

Infertur denique, † obtinentes Cantoratum, aut Succentoratum in eccleſia aliqua Cathedrali, vel Collegiata, vbi tamen ibi pro dignitate non ſint inſtituti, aut ex conſuetudine habeantur tanquam obtinentes perſonatum in ipſa, poſſe eſſe Conſeruatores. Veriùs enim puto Cantoratum de iure potiùs perſonatum eſſe, quàm dignitatem. patet ex cap. fi. ne cleric. vel monac. quod approbatur in cap. 1. eod. tit. in 6. ibi Cantores, & alios clericos perſonatus habentes: dictio enim, alios, repetit eandem qualitatem, vt notant Legiſtæ in l. 2. C. de ſeru. fugit. Canoniſtæ in cap. ſedes, de reſcript. cap. 2. de iudic. cap. tua nos, de appell. cap. 1. de æt. & qual. cap. præſenti in princ. de off. ord. in 6. & alibi ſępe. quod idem multò magis dicendum eſt de Succentore, qui inferior eſt Cantore, vt nomen ipſum ſonat, & colligitur

gitur ex cap. cleros, versic. Cantor. 21. dist. vnde consequenter statuendum est, tam Succentoratum, quàm Cantoratum de iure distingui à Primiceriatu, cum hæc de iure dignitas esse videatur, vt supr. concl. præced. illat. 5. ex Cassan. & aliis diximus: nisi dicere velimus, etiam Primiceriatum de iure non esse dignitatem saltem propriè, sed vel impropriè, vt signanter voluit Dec. in cap. cum accessissent, de constit. vel ex consuetudine illius ecclesiæ, prout colligitur ex text. ibid. & omnino dicendum puto de Cantoratu, & Succentoratu, de quo in cap. inter dilectos, de excess. prælat. quod sic erit exponendum.

Tertia conclusio. Obtinentes officium ecclesiasticum propriè, ac præcisè sumptum etiam in Cathedrali, vel Collegiata ecclesia † deputari non possunt Conseruatores. patet hæc quoque conclusio ex d. cap. fi. in pr. quoniam ibidem ponitur à Pontifice regula negatiua, quòd non possint deputari Conseruatores, nisi sint Episcopi, aut eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates, vel personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis ecclesiis obtinentes, nulla de officio facta mentione; at verò qui obtinet huiusmodi ecclesiasticum officium strictè, ac præcisè sumptum, de quo supr. hac ipsa quæst. aliquid præmisimus; vt sic non dicitur obtinere dignitatem episcopalem, aut aliam superiorem; sed neque Abbatiam, aut aliam dignitatem; quamuis enim hæ dignitates habeant annexum aliquod officium; non tamen præcisè illud habent, prout à nobis ibidem cum aliis definitum est, sed simul cum dignitate; atque ita sentit glos. in cap. statutum in princ. verbo, Canonicis, de rescript. in 6. dum ait habentes huiusmodi officium, non posse esse delegatos; nam Conseruator species quædam est iudicis delegati, vt docuimus supr. cap. 1. quæst. 2. & valet argumentum negatiuum à genere ad speciem, vt ostendimus hoc eod. cap. quæst. 2. concl. 2. & latiùs explicabimus infrà cap. 7. quæst. 8. suppos. 3. immò maior dignitas, & prærogatiua requiritur in Conseruatore, quàm in delegato Apostolico, vt patet ex d. cap. statutum iuncto d. cap. fi.

102 *Officium eccles. obtinentes vt sic nequeunt in Conseruatores eligi.*

Ex hac verò conclusione infertur primò, Sacristam, Custodem, & similes † deputari non posse Conseruatores, nam hæc de se sunt mera officia ecclesiastica, vt patet ex tit. de off. sacrist. & de off. custod. cum ibi notat. Archid. Gem. & aliis d. cap. 1. de consuet. in 6. Tholos. lib. 1. tit. 27. cap. 2. num. 6. & lib. 15. Syntagm. iur. vniuers. cap. 39. num. 3. & multis seqq.

103 *Sacrista, Custos, & similes nequeũt delegari Cõseru.*

104 *Cimiliarcha, seu Thesaurarius nequit esse Cõseruator.*

Quod autem de Sacrista dicimus, est dicendum quoque † de Thesaurario, seu Cimiliarcha, qui de iure pro eodem habentur; eorum enim est cura sacra custodire, vt colligitur ex l. litibus C. de agric. & censit. lib. 2. l. vlt. §. sin autem C. de bon. auth. iud. possidendis, cap. Apostolicos 12. q. 2. cap. 3. de off. Archid. cap. cum inter vos, de verb. sig. satisque comprobat Tholos. d. cap. 39. num. 3. & 4. cuiusmodi officium Cimiliarchæ in d. Metropolitana Mediolani reperitur.

105 *Vicedominus nõ potest vt sic deputari Conser.*

Secundò idem dicendum † de Vicedomino, & œconomo, qui vtérque ecclesiastica persona esse debet, & ille bonorum Episcopatus, hic cæterarum ecclesiarum curam habet, vt optimè probat inter cæteros Tholos. d. lib. 2. Syntagm. cap. 40. num. 1. & duobus seqq. quia tamen neque dignitatem, neque Personatum obtinere dicuntur in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, sed solùm officium ecclesiasticum, non poterunt vt sic deputari Conseruatores.

106 *Vicecancellarius, Camerarius, & sum. Pœnitentiarius vrbis an vt sic possint Conseru. institui.*

Infertur tertiò, quid dicendum sit † de Vicecancellario, Camerario, & summo Pœnitentiario vrbis; licèt enim hi omnes Cardinales sint, vt experientia docet, & tradunt Gomes, & alij cum eo mox citandi; vnde vt sic possint esse Conseruatores, vt supr. quæst. 3. docuimus; eorúmque officia cum dignitate coniuncta sint, prout de Camerario tradunt Archid. Io. An. & alij d. c. 1. de consuet. in 6. de Vicecancellario, & Pœnitentiario, Gomes in proœm. reg. Cancell. quæst. 1. Vestr. in Introduct. seu Prax. Rom. Cur. cap. 2. & 4. ibíque Grauat. in addit. sentítque Tholos. d. lib. 2. cap. 42. num. 1. 2. 6. & 16. de omnibus ipse Grauat. ad Vestr. d. cap. 2. latiùs Cassan. d. catal. glor. mund. 4. par. consid. 13. 14. & 17. sicut etiam † vicarius vrbis, de quo per Vestr. vbi supr. lib. 2. cap. 16. & ibi Grauat. nec non per text. & Doct. in c. sua nobis, de off. vicar. tamen, quia secluso Cardinalatu, non dicuntur habere huiusmodi dignitatem in ecclesia Cathedrali etiam Romana, cum non constituant vnum corpus cum Papa, sicut Cardinales, vt diximus d. quæst. 3. sed neque in aliqua Collegiata; ideo, vbi isti officiales Cardinales non essent, non possent esse Conseruatores, cum in eo non haberet locum dispositio textus d. c. fin.

107 *Vicar. vrbis an vt sic valeat Conser. offic. exercere.*

108 *An & Clerici Cameræ Apostolicæ?*

Quod autem dictum est de Camerario, idem eadem ratione dicendum est † de Clericis Cameræ, de quibus aliquid per Tholos. dict. cap. 42. num. 7. latiùs per Vestr. d. lib. 2. cap. 1. & 2.

Atque

Atque etiam † de Auditore, quem vocant Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ, de quo fusè inter alios idem Vestr. d. lib. 2. cap. 4. & ibi Grauat. in addit. Idem quoque † de Auditoribus Rotæ Romanæ, seu sacri Palatij, de quibus per text. & Doct. in Clem. Auditor, de rescript. Gomes d. quæst. 1. Vestr. d. lib. 2. cap. 17. Tholos. d. cap. 42. num. 13. cum duob. seqq. licèt enim tamquam Capellani Papæ iuncta ecclesiastica iurisdictione, quam habent, dici possunt habere officium ecclesiasticum cum dignitate, quia tamen eam non habent in Cathedrali, vel Collegiata, vt paulò ante in aliis officialibus deduximus, Conseruatores deputari non poterunt.

109 An & Auditor eiusdē? 110 Quid de Auditorib. Rotæ Rom.

Infertur quartò, quid dicendum † de Referendariis de quibus per Tholos. d. cap. 42. num. 18. & alios mox citandos; quamuis enim dicantur habere dignitatem simul cum officio, vt patet ex Vestr. d. lib. 1. cap. 3. num. 2. ibique Grauat. num. 10. & Cassan. in catal. glor. mund. 7. par. consid. 11. Gomes in Compend. vtr. sign. quod loco 16. quæst. posuit ad reg. de non iudic. iuxt. for. suppl. circa medium, & Card. Iacobat. tract. de Concil. lib. 1. art. 5. num. item 5. tamen neque ipsi huiusmodi dignitatem verè dicuntur habere in aliqua ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, atque adeo deputari nequeunt Conseruatores per prædicta.

111 Referēdarij signaturæ Papæ an possint Conser. institui.

Idémque multò magis dicendum † de Protonotariis, qui licèt cum officio dignitatem habeant, quæ minor est dignitate Referendarij, vt per Gomes locis citatis, Gulielm. Bened. in repet. cap. Raynutius, verbo, Adiectæ impuberi, num. 14. de testam. Cassan. d. 4. par. consid. 29. Card. Iacobat. d. art. 5. ferè per totum, & Mandos. in Prax. sign. Gratiæ, verbo, Protonotarij, & Accoliti; eam tamen non dicuntur propriè habere in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, prout requirit in Conseruatore Bonif. d. c. fin. de off. deleg. in 6.

112 Protonotarij vt sic nequeunt esse Conseru.

Quæ autem de cæteris Officialibus Romanæ Curiæ vt † Abbreuiatoribus, & similibus, de quibus per Vestr. d. lib. 1. & 2. & Tholos. d. cap. 42. dici possent, consultò prætermittimus, quoniam ea cum in laicum cadere possint, & de facto cadant, neque officia ecclesiastica fore puto. Iam verò ad alia transeamus; si priùs duo adnotauerimus, quæ præcipuè ad hanc, pertinent verò etiam ad alias præsentis cap. quæst. Alterum est, quod latiùs quoque ostendemus infr. cap. vlt. quæst. 3. concl. 4. ad fin. probabilius

113 Abbreuiatores, & alij similes Officiales Curiæ Rom. in Cōseru. eligi nō possunt.

114 *Beneficium, cuius ratione quis Cõser. est institutus, possidẽdum cum titulo.*

babilius fore, † non posse Conseruatorem deputari sine speciali facultate,& certa scientia,nisi cum titulo saltem præhabito possideat aliquod ex beneficiis illis, ratione quorum deputatur Conseruator iuxta d. cap.fi. vtputà Episcopatum, Abbatiam,dignitatem,&c. quoniam, vt ibidem docebimus, id importat verbum obtinere, positum in d. cap.fi. quod licèt adiectum sit solùm dignitati, & personatui, tamen censetur adiectum etiam cæteris similibus qualitatibus,tum ne vna res,hoc est dispositio duplici iure censeatur contra cap. cum in tua, de decim. cum simil. tum quia vna pars legis, ac dispositionis alteram declarat, & præcedentia recipiunt interpretationem, ac restrictionem à sequentibus, & contra, Euerar.in loc. à rat. leg. num.4. per l.si cum fundum,cum sua glos.ff. de verb.sig.l.cum in testamento §. fi.iuncta glos. ff. de hæred. instit. & l.si seruus plurium § fi. ff. de leg. 1. cum simil.

115 *Prælati de quib. in extrau. 1. de elect.in com. validè procedunt, licet ibi disposita non sequantur.*

Alterum est quod dispositio extrau. 1. de elect.in commun. relata supr.quæst.4.concl.2. † non ita accipienda est,quasi Episcopi, Abbates, & alij Prælati prouisi apud sedem, si antequam recipiantur cum litteris Apostolicis talis prouisionis,& præstito solito iuramento aliquid ab iis etiam tamquam Conseruatoribus deputatis, aut ab aliis cum iis, vt talibus, actum fuerit,irritum sit; puto enim pœnam nullitatis ibi appositam accipiendam esse solùm de gestis ab iis Prælatis, aut cum illis, vt sic, & immediatè ratione talis eorum Prælaturæ, tum quòd pœnæ, & odia restringenda sunt iur. vulg. tum quòd verba debent intelligi secundùm subiectam materiam, l.damni infecti in princ. ff. de dam.infect.l.si vno,ff.loc. cum aliis ad id adductis ab Euerar. in loc. à subiect. mater. num. 1. tum denique quia id satis colligitur ex verbis extrau. si ponderentur; sicut etiam amissio prouentuum beneficiorum, de qua ibi, intelligitur de immediatis, & propriis eorum prouentibus, non illis, qui in iurisdictione consistunt, ea præsertim, quæ d. Prælatis competit, vel potiùs competere potest omnino extraordinariè, quatenus nimirum habent qualitates, ob quas valet eis huiusmodi iurisdictio demandari. Nunc ad reliquas quæstiones veniamus.

116 *Canonici eccles. Colleg. nequeunt in Conser. eligi.*

QVÆRO *igitur octauo in hoc Capite, An Canonici ecclesiæ Cathedralis deputari possint Conseruatores.*

De Canonicis † ecclesiarum Collegiatarum nullus vnquam dubitauit, sed nec dubitare potuit, cum nunquam in iure obtinentibus

nentibus dignitatem, aut personatum æquiparati reperiantur, sicut de Canonicis ecclesiæ Cathedralis legitur in c. statutum in princ. de rescript. in 6. vbi decernitur, eos posse dari delegatos Apostolicos, sicut qui dignitatem, aut personatum obtinent, dicuntúrque hi Canonici Cathedralis fratres Episcopi ac filij primi gradus, & habent alias prærogatiuas, de quibus latè per Boër. de auct. magn. consil. num. 78. & seq. Cassan. in catal. glor. mund. 4. par. consid. 32. versic. & primò pro capitulo ferè vsque ad finem, & Cucch. Instit. maior. Canon. lib. 2. tit. 9. ferè per totum, & tit. 14. num. 1. & 2. Rot. Rom. decis. 2. de fil. presbyt. in nou. Doct. in c. quamuis, de præben. in 6.

117 Canonicus ecclesiæ Cathedralis nō potest dari Cōseruator. vide nu. seq.

De his ergo Canonicis ecclesiæ Cathedralis dicimus † regulariter eos deputari non posse Conseruatores. Ita glos. d. c. fin. de off. deleg. in 6. verbo, obtinentes, & verbo, edita. Gemin. ibid. num. 9. Franc. d. c. fin. §. Conseruatores num. 2. post Io. Cald. Franc. Marc. decis. Delphin. 414. num. 4. 2. par. Quinctil. Mandos. in Prax. sign. grat. verbo, Conseruatoria, vers. sed quoad Canonicos, fol. mihi 101. & nouissimè Petr. Greg. Tholos. lib. 47. Syntagm. iur. vniuers. cap. 22. num. 28. Idem voluit satis apertè Conf. in d. summar. mater. priuileg. Regular. tit. 4. cap. 5. versic. Canonici quoque, dum post enumeratas eas personas, quæ de iure possunt esse Conseruatores Regularium, subdit, Canonicos quoque Cathedralium eligi, ac deputari posse ex vi priuilegiorum. Idem verò expressè tenuit M. Ant. Cucch. Instit. iur. Canon. lib. 1. tit. 17. in princ. Eman. Roderic. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. art. 2. & ante hos alia glos. quæ tamen & ipsa est Io. An. d. c. statutum in princ. verbo, Canonicis, de rescript. in 6. neminem in hoc, quem videre potuerim habens contradictorem, præter Specul. qui ipsam glos. tempore præcessit in suo Spec. tit. de off. deleg. §. fin. num. 24. dicentem, quòd hodie nullus potest esse Conseruator, nisi soli Episcopi, Abbates, & Canonici Cathedralium ecclesiarum, præsertim in dignitatibus constituti; dictio enim illa, præsertim, exprimit casum minùs indubitabilem, & implicat magis dubitabiles, & in eis vult idem esse, l. 1. §. pater, C. de collat. bon. l. fin. iuncta glos. ff. de lib. hom. exhib. cum aliis adductis per Mandos. ibid. colligentem Specul. mentem fuisse, quòd Canonici Cathedralium in dignitate constituti absque dubio Conseruatores deputari possent, & non solum illi dignitatem habentes, verùm

& alij simplices Canonici Cathedralium.

Canonici simplices an ex certa sciētia valeant admitti in Conseruat.

Quicquid tamen velit Specul. veritas est, quòd huiusmodi simplices Canonici Cathedralium non consueuerunt, nec possunt esse Conseruatores, nisi ex certa scientia, seu speciali delegatione, quia nimirum in litteris Conseruatoriis expresse permittatur, eos eligi, ac deputari, quod vt plurimum contingit in Conseruatoriis Regularium; cuius rei exemplum videri potuit in huiusmodi litteris ad fauorem Collegiorum Societatis IESV concessis, & supr. cap. 2. quæst. 2. insertis, atque alias ipse vidi in foro Archiepiscopali Mediolani. Et hinc est, vt videamus indistinctè Canonicos illius Metropolitanæ, quamuis neque in dignitate, neque in personatu constitutos, Conseruatoris munus exercere.

An ad hoc requiratur consuetudo?

Quid autem possit hac in re consuetudo patebit ex iis, quæ de consuetudine in materia Conseruatorum disseremus infrà cap. 7 quæst. 9. Sed circumscripta huiusmodi consuetudine, seu potiùs litterarum, ac priuilegiorum obseruantia, de iure tenendum est, vt dicebamus, simplices Canonicos Cathedralium deputari non posse Conseruatores. Idque tum propter auctoritatem Doctorum, quos suprà retulimus, vt non immeritò etiam eorum sententiam communem possimus appellare; præsertim cum ipse quoque Specul. loquatur iuxta constitutionem quandam Alex. IV. ea de re editam incipientem, Quia de Conseruatoribus, quæ permittebat Canonicis Cathedralium, vt esse possent Conseruatores, sed vt in aliis quibusdam, sic in hoc fuit correcta per Bonif. VIII. d. cap. fi. de off. deleg. in 6. vt adnotauit Io. An. in addit. ad Specul. vbi supr. & in glos. d. cap. fi. verbo, obtinentes. tum quia id manifestè conuincitur ex eodem cap. fin. iuncto d. cap. statutum, de rescriptis in 6. nam in d. cap. fi. expressè cauetur, Conseruatores deputari non posse, nisi Episcopos, vel eorum superiores, aut Abbates; obtinentésve dignitates, vel personatus in Cathedralibus, vel Collegiatis ecclesiis. at verò Canonici Cathedralium, neque vt sic sunt Episcopi, corúmve superiores, neque Abbates, vt de se patet; sed neque † habent dignitatem, aliàs frustra eorum mentio facta fuisset d. cap. statutum, vt mox dicemus in personatu, vnde eos dignitatem non habere docuerunt glos. Gemin. & alij eod. cap. statutum, Fel. cap. pastoralis, num. 12. de off. deleg. Io. Selu tract. de benef. 1. par. q. 2. num. 82. Redoan. tract. de simon. ment. 1. par. cap. 19. num. 10.

118 Canonici eccles. Cathed. nō habēt dignitatē aut personatum.

&

& duob. seqq. Nau. ex communi sententia cons.mil. 11.num. 1. sub tit. de iniur. neque etiam habent hi Canonici vt sic personatum; tum quòd aliàs sine causa in d. c. statutum adiecti fuissent Canonici Cathedralium, si iam sub nomine obtinentium personatum continebantur; verba autem debent aliquid operari l. si quando ff. de leg. 1. cum aliis adductis per Felin. cap. 1. num. 4. de rescript. & Crauet. cons. 135. num. 24. tum propter disiunctiuam, *seu*, positam in d. c. statutum inter illa verba, personatum obtinentibus, & illa ecclesiarum Cathedralium Canonicis, sicut ibidem paulò ante posita fuerat disiunctiua, *aut*, inter illa verba, dignitate præditis, & illa, personatum obtinentibus; vtraque enim dictio † regulariter ponitur inter diuersa, vt de dictione, *aut*, patet ex Clem. vnic. de concess. præben. & Clem. 1. de reb. eccles. non alien. vbi glos. & Doct. cum aliis, de quibus per Alberic. in Dictionar. verbo, *aut*, in initio. de dictione, *seu*, ex c. cum nullus, de temp. ord. in 6. l. si quis ita legauerit, vbi Bart. & alij, ff. de aur. & arg. leg. cum simil. de quibus per Abb. Fel. & alios, in c. inter cæteros, de rescript. & Mandos. ad reg. 1. Cancell. quæst. 12. num. 10.

119 *Dictio,* aut, *& dictio* seu, *ponũtur inter diuersa.*

Denique hæc ipsa conclusio, vt nequeant Canonici Cathedralis ecclesiæ, vt tales, deputari in Conseruatores, expresè approbata fuit per Clem. VII. & Pium V. Romanos Pontifices, ille enim cum litteras Conseruatorias Ordinis Minimorum inter cæteros Canonicis Metropolitanarũ, & aliarum Cathedralium direxisset, in derogationibus, quas non obstantias vocant, hanc etiam ponit; (quódque vos, filij Canonici, de personis, quæ deputari possint Conseruatores, non sitis;) quæ etiam verba leguntur in litteris Pij V. declaratoriis Priuilegiorum Ordinis Prædicatorum, quas vtrasque litteras de verbo ad verbum refert Conf. in Collect. litter. Apost. & Priuileg. Ord. Mendican. pag. 138. & 170. iuxta postremam impressionem; quibus adde similes Conseruatorias eandem clausulam habentes à Iul. III. anno 1553. Congregationi S. Pauli concessas.

Ampliatur autem primò hæc conclusio, quòd cum, vbi vigore litterarum potest Conseruator subdelegare alteri vices suas in totum, de quo infrà cap. seq. quæst. 2. id tamen faciendum sit personis tantùm habentibus qualitates requisitas in Conseruatore, vt infra hoc eod. cap. quæst. vlt. in fin. docebimus, & latiùs dict. quæst. 2. ad fin. ostendemus; hoc

ipsum † procedit etiam, vbi in litteris adsit clausula derogatoria, non obstantibus iuribus, quæ disponunt de Conseruatoribus. Si enim Papa dedit Conseruatorem aliquem, qui per se, vel alium etiam si esset extra locum, in quo deputatus est Conseruator, & Iudex, de quibuslibet iniuriis siue requirant iudicialem indaginem, siue non, faciat iustitiæ complementum, non obstantibus iuribus loquentibus de Conseruatoribus, & iste Conseruator committat vices suas simplici Canonico ecclesiæ Cathedralis, adhuc ista commissio, seu subdelegatio, etiam in iis, quæ requirunt iudicialem indaginem, non subsistet, vt ex Io. Cald. in quæst. quæ incipit, Dominus Papa dedit Conseruatorem, docent, & satis comprobant Franc. d. cap. fi. §. Conseruatores num. 2. & latiùs Gemin. num. 5. ob eam præcipuè rationem, quia Papa per illam clausulam, non obstantibus, non intendit ampliare, vel mutare potestatem eius, qui scribitur, nisi in expressis tantùm, vnde talis clausula remouet impedimentum exercitij commissionis, non ampliat commissionem arg. Clem. 1. de præben.

120 Subconseruator debet habere qualitates requisitas in Conseruatore, licet hic fuerit in ea re dispensatus.

Ampliatur secundò principalis conclusio, vt procedat non solùm in Canonicis simplicis ecclesiæ Cathedralis, sed etiam † Metropolitanæ, tum quòd hæc ampliatio expresè approbata fuit à Clem. VII. Iulio III. & Pio V. per verba litterarum eorumdem Pontificum, quarum paulò ante meminimus, tum quòd negari non potest, Metropolitanas ecclesias & ipsas propriè Cathedrales ecclesias esse, vt patet ex text. in cap. quamuis, de præbend. in 6. ibi Metropolitana, & cæteræ Cathedrales ecclesiæ includuntur, sicut etiam Episcoporum nomine genericè sumpto, veniunt quoque Archiepiscopi, & alij superiores, vt colligitur ex traditis supra hoc eod. bap. quæst. 4. in 2. præmiss. & probatur ex c. quia periculosum, ibi, Episcopi, & alij superiores iuncto fi. eiusdem text. ibi, de Episcopis, de sent. excom. in 6. vt optimè ibid. glos. pen. in verbo, Episcopi, & Doct. communiter adnotarunt. Tum quod non est assignare rationem, cur Canonici Metropolitanæ dicantur habere dignitatem, vel personatum potiùs, quàm Canonici cæterarum Cathedralium; nam neque ipsorum gradus pro dignitate à iure, vel consuetudine habetur, talisve est ex institutione; &, si quam ipsi præeminentiam habent, ea est respectu clericorum, aliarum ecclesiarum non suæ, vnde in iis locum non habent, quæ supra de dignitate,

121 Canonicus Metropolitanæ Conseruatoris onus nequit administrare.

&

& personatu præmisimus;illa verò præeminentia,quam habent respectu aliorum beneficiatorum eiusdem ecclesiæ non sufficit, vt ex ibid.traditis liquet , aliàs omnes Canonici Cathedralium dignitatem, vel saltem personatum in ecclesia haberent , cuius tamen contrarium nos paulò ante ostendimus.

122 Canonici Metropolitanæ Mediolan. Rauennatis, & Compostellanæ vocantur Cardinales.

Difficultas aliqua esse potest de Canonicis Metropolitanarum insignium , vt est † in Italia Mediolanensis, & Rauennas, in Hispania verò Compostellana ; ex quibus Canonici Compostellani, & Rauennates vocantur Cardinales, vt per gl.Card. & Vitalin.in Clem.dignum , de celebr.Miss. Redoan.de simon. ment. 1.par.cap.15. num.7. vbi etiam ait, in ecclesia Salernitana suo tempore aliquos vocari presbyteros Cardinales , sed intelliguntur principales , vt in cap.2. de off. Archipresbyt. ac de Rauennatibus per glos.& alios in cap. pudor,quod est 1.32.dist. Abb.in cap. accedentes , de præscript. & ibi Add. Canonici verò ecclesiæ maioris Mediolanensis vocantur & ipsi Cardinales, vt patet tum ex Beroldo, qui custos antiquissimus eiusdem ecclesiæ fuit , eiúsque ritus conscripsit tempore Othonis I. Vicecomitis Mediolanensis Archiepiscopi creati ab Vrbano IV.circiter annum Domini 1262. in suísque scriptis hosce Canonicos semper Cardinales nominat , teste quoque Roch. Curt. in repet.cap.fi.de consuet.sect.2.num.31.iuxta postremam impressionem, qui illius meminit sub nomine Beroardi ; tum etiam ex Iacobat.tract. de concil.lib.1. art.1. num.27. in fi.Anastas. Germon. tract.de sacror. immunit.lib.3.cap.6.num.18. quem etiam refert , ac sequitur Io. Azor.Institut. Moral. par. 2. lib.4. cap.1. quæst. 1. tum denique instrumentis antiquissimis vsque ad hæc tempora continuatis , in quibus præfati Canonici Mediolanenses Cardinales semper nominantur ; præcipuè verò ex quodam instrumento donationis,quam coram Eugenio II.summo Pontifice, ac Lothoario Imperatore , & nonnullis S. R. E. Cardinalibus fecit Attho Episcopus Vercellensis nonnullorum bonorum, ac iurium Capitulo præfatæ ecclesiæ Metropolitanæ Mediolanensis, vbi Canonicos , audientibus, nec abnuentibus ipso summo Romano Pontifice , & S. R. E. Cardinalibus , qui tunc aderant, Cardinales S.Mediolanensis ecclesiæ semper appellat; de quo instrumento rogatus fuit quidam Rumbertus Notarius sacri Pallatij circiter annum Domini 825. in Curte Marincha, vbi tunc erat Pontifex, & Imperator ; & sanè Cardinalium no-

men meliori iure Mediolanensis ecclesiæ Canonicis, quàm Rauennatis debetur, cum & illius ciuitas secunda Roma à sapientissimis viris nuncupata sit, & ipsa ecclesia nomen Sanctæ iamdiu acceptum semper retinuerit; cuius Archiepiscopum † Rauennati fore præferendum constat ex c. bene quidem, 96. dist. vbi Mediolanensis ante Rauennatem in illa Synodo respondit, deducunt ibi glos. & plerique Doct. Iacobat. tract. de Concil. lib. 1. art. 1. num. 269. Petr. à Monte tract. de potest. Pontif. q. 5. num. 3. Mart. Laud. tract. de dignit. concl. 9. Fel. c. cum dilecta, num. 4. de rescript. & Cassan. in catal. glor. mund. 4 part. consid. 21. vbi alios recensent; quod etiam tenuit Gratian. in §. hinc etiam, 17. dist. & ex eo probat, quòd Mediolanensis Archiepiscopus in Synodo generali, de qua ibi, ante Rauennatem subscripsit, sicut priùs respondit in alia Synodo Symmachi, de qua in d. c. bene quidem.

123 Archiepisc. Mediolan. Rauennati præfertur.

Accedit, quòd † Canonici Mediolanenses colore verè rubeo in cappis, quas vocant, vtantur, cum alij rosaceum vt audio habeant, ac præterea vtrumque colorem, rubeum nimirum, & violaceum in iisdem ecclesiæ indumentis iuxta temporum varietatem ad instar S.R.E. Cardinalium S. Mediolanensis ecclesiæ ordinarij Cardinales adhibent ex Pontificio rescripto ea de re iam obtento ab eodem S. Carolo Card. Archiepiscopo, & quidem colorem violaceum obtinuit à Pio V. prædictis Canonicis idem S. Carolus in allegato Pontificio rescripto; rubrum autem habere cœperunt tempore Esiberti Antimiani Archiepiscopi Mediolanensis anno Domini 1030. vt ex manuscripto chronico, & Bugato in Historia vniuersali scriptum reliquit Paulus Morigius in libello, quem non multos ante annos edidit, atque inscripsit vernaculo sermone, *Il Duomo di Milano*, cap. 14. circa initium, iisdem auctoribus subdens, ex his Canonicis sumpto exemplo à Leone IX. eundem rubrum colorem tributum fuisse S. R. E. Cardinalibus anno salutis 1051.

124 Canonici Mediolan. cappã rubeã & violaceã gestant vt S.R.E. Cardinales.

Habent præterea † prædicti Canonici Mediolanenses nomen Ordinariorum, quo semper appellati fuerunt, appellauítque ipse summus Pontifex Innoc. III. qui sedit ab anno Domini 1198. vsque ad 1216. teste Genebrardo, Platina, & aliis, in d. c. accedentes, de præscript. qui est tit. 26. lib. 2. Decretal. ibi; Syndici & Procuratores, Primicerij, & Cleri, aliâs Clerici Mediolanen. de Ordinariis maioris sunt conquesti, vbi inter cæteros

125 Canonici Mediolan. nomine Ordinariorum appellati.

teros Abb. num.2. id adnotauit dicens, esse vulgare huius loci; hoc autem nomen ob id nacti sunt,quia ordinariam iurisdictionem simul cum Archiepiscopo habebant, cum quo simul causas definiebant, sententiisque in causis grauibus subscribebant, vt ex pluribus actis constat, quæ in eiusdem capituli Archiuio asseruantur.

Verùm enimverò quamuis ex his maior quædam nobilitas, &, vt ita dicam, insignitas arguatur harum ecclesiarum Metropolitanarum inter cæteras pleràsque; non inde tamen conuincitur † earum Canonicos, aut dignitatem, aut personatum in eisdem habere per ea, quæ paulò ante deduximus; cum maximè tam ex Philosophorum, quàm Iurisperitorum axiomate, magis, & minus † speciem, vel vt Iurisconsulti loquuntur, genus non mutet; vnde homo altero altior, aut præstantior non dicitur magis homo altero, neque circulus magis circulus, quia sit alio maior, pro quo optimè facit text. l.fin. in princ. ibi, etenim in mediocritate, non genere differt, vbi Bart. ff. de fund. instr. cum aliis ad id adductis inter cæteros per Mandos. ad reg. 4.Cancell. quæst.8. num.8. & 9. Qua ratione idem statuendum erit † in Canonicis existentibus in ecclesiis Patriarchalibus, iunctis traditis initio huius ampliat. & per glos. pen. d.cap.quia periculosum, de sent.excom. in 6. vt nimirum Canonici omnes siue simplicium Cathedralium, siue quarumcunque Metropolitanarum, aut Patriarchalium vt sic Conseruatores esse nequeant, nisi tamen hac in re consuetudo legitimè sit introducta, vt sentit Mandos. in Prax. sign. grat. verbo, Conseruatoria, versic. sed quoad Canonicos, & constabit ex iis, quæ latiùs adducemus infra cap.7. quæst. vlt. Interim autem ad aliam huius cap. quæst. veniamus; si prius illud pro complemento huius quæstionis admoneamus, non solùm singulos ecclesiæ Cathedralis simplices Canonicos esse non posse Conseruatores, sed neque † capitulum ipsum viuente Episcopo (quid autem de capitulo sede vacante sit statuendum, aliquid dicemus cap. vlt. quæst.3. concl. 5. vbi agemus, an in illud transeat conseruatoria Episcopi) nam quamuis Canonici Cathedralis simul iuncti dicantur fratres Episcopi,& cum eo, tanquam membra cum capite, vnum corpus constituant, cap. nouit, & c. quanto, de his, quæ fiunt à Prælat. sin. cons. cap. cum ibi not. & suis simil. quo præcipuè fundamento Cassan. in catal. glor. mund. 4. part.consid.32.

126 *Canonici Metropol. insigniũ vt Mediol. & ipsi nequeũt vt sic dari Conseru.*

127 *Magis & Minus non variat speciem.*

128 *Canonici Patriarchaliũ ecclesſ. nõ nisi ex consuetud. legitimè inducta Conseru. eliguntur.*

129 *Capitulum Cathed.plena sede nequit admitti Conseru.*

sid.32. concludit, quòd licèt Canonici Cathedralis ecclesiæ vt singuli non præcedant Abbates regulares, tamen totum capitulum simul eos præcedit. Nihilominus non ideo magis dicitur capitulum habere dignitatem, aut personatum in ipsa ecclesia cathedrali, eo etiam non obstante, quòd aliquas personas contineat huiusmodi dignitatem, aut personatum habentes, vt putà Archidiaconum, Archipresbyterum, & similes; id enim ad singulos, seu singulares personas pertinet, vt de se patet; aliud autem † sunt singuli, aliud vniuersi, Bart. in l. aut facta, §. fin. ff. de pœn. Castr. in l. sicut, §. si quid ff. quod cuiusq. vniuers. nom. cum aliis adductis per Fel. & Rip. in c. eam te, de rescript. & Ant. Gabr. commun. concl. lib. 6. tit. quod cuiusq. vniu. nom. concl. 1. & quamuis idem referat glos. d. l. sicut, & alios contrarium tenentes, tamen loquuntur vbi omnes de vniuersitate, & non aliqui tantum accipiantur; in quo casu nos versamur, cum illi qui in Cathedrali ecclesia dignitatem, vel personatum obtinent, pauci admodum sint respectu aliorum non obtinentium. Iam ad sequen. principalem quæst. descendamus.

130 *Singuli aliud sunt quàm vniuersi.*

QVÆRO *nonò, An subditus possit esse Conseruator eius cui subditus est.*

Duo hac in quæst. seorsim consideranda sunt, quæ etiam Bonif. VIII. in d. c. fin. de offic. deleg. in 6. distinguit; alterùm de subdito ratione deputationis factæ in Conseruatorem, atque adeo ratione iurisdictionis in habitu & accidentalis, quasíque extraordinariæ; an nimirum Conseruator quis esse possit eius, qui sibi deputatus est Conseruator; alterum verò de subdito ratione districtus, aut dominij ecclesiastici, vel temporalis, seu iurisdictionis quasi in actu, & prorsus ordinariæ. quod vtrumque duabus distinctis conclusionibus absoluemus.

131 *Conseruator quis esse non potest sui Conseruatoris.*

Prima ergo conclusio erit. Non potest quis † esse Conseruator illius, quem ipse sibi deputatum habet Conseruatorem. Ita expressè definiuit Bonif. VIII. d. c. fin. in primo responso in fin. ibi, nullúsque deputati sibi Conseruatoris esse valeat Conseruator; vbi glos. in verbo, Conseruator, & verbo edita, ibíque Gemin. Anchar. Butr. & alij adnotarunt, ac nouissimè Petr. Greg. Tholos. lib. 42. Syntagm. iur. vniuer. cap. 22. num. 28. afferens etiam exemplum, veluti si datus sit Abbas S. Saturnini Conseruator Abbatiæ Moysacensi, Abbas Moysacen. non potest dari Conseruator Abbatiæ S. Saturnini, etsi, inquit, in aliis causis

causis delegatis mutuò delegari iudices possint; quod etiam adnotauit glos. d. verbo, Conseruator, dicens, in hoc esse differentiam inter Conseruatorem, & simplicem delegatum, quia † eius, qui est mihi iudex delegatus, possum esse delegatus saluo iure recusationis, vt tradit quoque Specul. tit. de iud. deleg. §. superest, num. 5. per text. in l. properandum, 6. de iudic. c. 1. 8. quæst. 2. c. quattuor, 11. quæst. 3 c. visis, 16. quæst. 2. cap. 1. de collus. detegen. Io. An. in addit. ad Specul. d. num. 5. post Hostien. in summa eod. tit. §. quæ sunt iustæ, idem Io. An. & alij in c. legitima, de appell. in 6. secus verò in Conseruatore, qui nullo modo potest esse Conseruator sui Conseruatoris, vt ait glos. d. verbo, Conseruator: ac præter paulò ante citatos tenet etiam Specul. d. tit. de iud. deleg. §. fin. num. 24. Quod quidem intelligendum est, † licèt huiusmodi exceptio non opponatur, per text. d. c. fin. in fin. vbi Bonif. VIII. omnino irritum decernit, & inane quicquid contra aliquid ex dispositis in ea constitutione contigerit attentari, & per ea, quæ de tali horum verborum vi tradit ibi glos. communiter recepta tam verbo, omnino, quàm d. verbo, Conseruator: vbi in specie tenet prædictam huius conclus. ampliationem.

132 Delegatus quis esse potest sui delegati, saluo recusationis iure: etiam

133 sine ope exceptionis.

Secunda conclusio. Non potest † quis Conseruatorem habere eum, qui sub ipsius iurisdictione, dominio, vel districtu ecclesiastico, vel temporali consistat. Ita totidem verbis definitur per Pontificem in d. cap. fin. §. nec aliquis, & ibi glos. verbo, temporali, & verbo, edita, ac Doct. omnes adnotarunt. Secus verò est † in delegato simplici; nam hic potest esse iudex, saluo iure recusationis, vt tradit glos. d. verbo, temporali, neminem in hoc habens contradictorem; quod etiam satis probatur ex cap. accedens il 1. & il 2. & c. cum in iuuentute, de purg. canon. iuncto text. in cap. iudex, de offic. deleg. in 6. cap. suspicionis, extra eod. tit. cap. cum speciali de appell. & cap. legitima, eod. tit. in 6. cum ibi not. & suis simil. vbi habetur, iudicem delegatum etiam suspectum validè procedere, donec legitimè recusetur.

134 Subditus ratione dominij, iurisdict. &c. nequit eligi Conseruator eius cui subditus est.

135 An idem de delegato simplici dicendum?

Ideo verò ponuntur in text. hæc tria, iurisdictio, dominium, & districtus, quoniam † inter se differunt, vt ex hoc ipso etiam text. adnotarunt ibid. Anchar. num. 2. versic. quintò not. & Franc. in princ. num. 3. & constat ex not. in cap. cum ad sedem, de rest. spol. & Clem. ne Romani, §. sanè de elect. quibus adde

136 Districtus, dominiũ & iurisdictio inter se differentiã admittũt. vide num. seqq.

tradita per Doct.in cap.ſtatutum, de reſcript.in 6.cap.2.de conſtit.& cap.vbi periculum, de elect.eod.lib.cap.licèt cauſam, de probat. cap.inter dilectos,de fid. inſtrum.§.rurſus, Inſtit.de act. & in l. pupillus §. territorium, de verb. ſig. Fel.in cap. Rodulphus num.15. cum tribus ſeqq. de reſcript.& d.c.licèt cauſam, vbi alios allegat, iuncta l.3. & tot.ferè tit.ff.de iuriſd.om. iudic. cum ibi not. & aliis adductis inter cæteros perdoctiſſimos viros Andr. Iachin. lib. 9. controuerſ. iur. cap. 94. & duobus ſeqq.& Tholoſ. lib. 47. Syntagm.iur. vniuerſ.cap.21. Hieron. de Mon. tract. de fin. reg. cap. 5. vſque ad 9. & Barthol. Bert. tract. de clauſ.clauſ. 20. gloſ.23. Ego verò, vt in hac re meum interponam iudicium,præmitto † dominium in d.cap.fi. ſumi non pro dominio cuiuſque priuati, quod craſſiori vocabulo baſſum vocant, ſiue vtili, ſiue directo, ſiue pleno vtrumque complectente,de quo in rubr. & tot. tit. de acquir.rer. dom. & tot. item tit. de iur.emphyt. quódque definitur à Bart. in l. ſi quis vi §. differentia ff. de acquir. vel amitt. poſſ. communiter approbato, ius perfectè diſponendi de re corporali,niſi lege prohibeatur; cum illud ſpectarit manifeſtè Pontifex, ne Conſeruator ſit ex iis, qui ſub poteſtate impetrantis eſſent, vnde liberè munere ſuo fungi non poſſet; atq; adeo ſuſpicionis occaſio quoad fieri poſſet,tolleretur, neque enim alia ratio illius diſpoſitionis excogitari poteſt, ſed de dominio illo, quod altum vocant, quomodo Mediolanenſis Archiepiſcopus vallis ſolidæ dominus eſt,ac dicitur & ſolent feudatarij reſpectu populorum ſibi ſubditorum domini appellari.Cum autem hoc dominium altum & ipſum triplex ſit, aliud directum iis competens, qui feudum concedunt; alterum vtile, eorum proprium, qui feudum accipiunt,de quibus paſſim in lib. feud. necnon cap.ex tranſmiſſa, de for. compet. iuncto cap.1.de immun. eccleſ. in 6. tradúntque Doct.tum ibi, tum alibi ſæpè; ac tertium plénum eorum, qui vtrumque dominium habent, directum nimirum, & vtile, cuiuſmodi eſt dominium Imperatoris & aliorum, qui altum dominium ſuum ab aliquo ſuperiore non recognoſcunt, neque cum aliquo per feudi conceſſionem commune ſeu diuiſum habent, non ſolum de pleno, ſed etiam directo, vel vtili intelligere voluit, ac potuit Bonif. d.cap.fi. propter rationem mox allatam quoniam de his omnibus dominiis dubitari rationabiliter poteſt, quòd animum Conſeruatoris, ac iudicis mouerent; vt ei potiùs, quàm

137 Dominium quomodo vſurpetur in c.fi.de of.deleg.in 6.ac definiatur.

aduerſa

aduersario, faueret. Hoc inquam præmitto, illud existimo, quòd, † licèt illa tria, iurisdictio, dominium, & districtus, de quibus in eod. cap. fi. in tota sua generalitate, ac latitudine sumpta inter se differant, vt per Doct. & iura supr. citat. in eo tamen text. cap. fi. pro eodem sumpta fuerint à summo Pontifice canonis conditore, sicut etiam in cap. 1. de immun. eccles. in 6. pro eodem sumuntur dominium, iurisdictio, territorium, & districtus, vt patet ex contextu, ita, vt quoad effectum, de quo agitur, non nisi nomine discrepent; omnia verò illa tria in d. cap. fi. sint commemorata, ne si vnum tantùm expressisset, vis in nomine ab aliquo fieret, cuius rei plura possem exempla proferre: duobus ipse contentus ero, ne nimis longum faciam; altero Trid. Concil. sess. 7. cap. 10. de reform. in princ. ibi, non liceat Capitulis ecclesiarum sede vacante infra annum à die vacationis ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, seu reuerendas, vt aliqui vocant, & post pauca, alicui concedere; altero ex sacris litteris, nimirum 1. Reg. 2. in iis verbis, veniebat puer Sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in cacabum. Nisi fortè per districtum intelligat Pontifex fines, intra quos quis habet dominium altum, cuius deinde effectus, seu pars aliqua est iurisdictio; quæ quidem comprehendit etiam potestatem, quam in certis casibus habet Metropolitanus in suam prouinciam, vt per text. glos. & Doct. in cap. ad reprimendam, & cap. pastoralis, de offic. ord. cap. 1. eod. tit. in 6. cap. Romana, de appell. eod. lib. & Clem. 1. de for. compet. cum simil.

138 *Iurisdictio, dominiũ, & districtus quomodo sumantur.*

Qua fortè ratione inter cæteros Archid. d. cap. fi. num. 2. docet, † Suffraganeum Episcopum non posse esse Conseruatorem sui Metropolitani; pro quo optimè facit, quod Suffraganeus iudex esse nequit Metropolitani saltem parte opponente, vt patet ex d. cap. accedens il 1. vt lit. non contest. & cap. cum in iuuentute, de purg. can. quod etiam præter Doct. ibi adnotauit Specul. tit. de iud. deleg. §. superest num. 5. in fi. Ibique Io. An. in Addit. & Franc in cap. postremo num. 10. versic. 15. quando Suffraganeus, &c. quinimmo † nec aliquis ex clericis ipsius Suffraganei poterit deputari Conseruator Metropolitani, quia Metropolitanus gerit curam, & sollicitudinem totius prouinciæ, & in eam iurisdictionem aliquam ecclesiasticam habet, cap. 1. &

139 *Suffraganeus Episc. nõ potest institui Cõser. sui Metropolitani.*

140 *Immo nec clericus Suffraganeus.*

2. 9. quæst. 3. cap. quoniam, 21. distinct. cap. 1. 75. dist. cap. legimus, 93. dist. cum suis concord. ita Archid. d. num. 2. quem sequuntur Io. An. ibid. Butr. num. 5. & ibid. Gemin. in princ. num. 9. post Io. de Fant. Franc. num. 4. siue quia subditus Suffraganei dicitur de districtu ecclesiastico Metropolitani, vt Archid. Io. An. Butr. Gem. & Io. de Fant. adnotarunt.

Limitatur autem hæc secunda principalis conclusio, vt non procedat quoad Reges, & Reginas; nam † poterunt habere Conseruatorem eum, qui sub eorum iurisdictione, ac dominio sit, vt expresse cauetur d. c. fin. §. nec aliquis, vbi etiam ratio à summo Pontifice affertur in hæc verba; nec aliquis (Regibus, & Reginis, qui sicut dignitatis altitudine præeminent, sic prærogatiua gratiæ ipsos conuenit anteferri, dumtaxat exceptis) deinceps Conseruatorem habeat eum, qui sub eius iurisdictione, dominio vel districtu ecclesiastico, vel temporali consistat. Huic simile affert ibi glos. verbo, exceptis, ex c. ne aliqui, de priuil. in 6. vbi Clem. 4. decernit priuilegium Papæ, quòd quis excommunicari suspendi, vel interdici non possit. Extenditur etiam ad sententias ordinariorum, si huiusmodi priuilegium concessum sit Regibus, ac Reginis, vel ipsorum filiis. In eo tamen c. fi. mentio filiorum non habetur, vnde non comprehenduntur, arg. c. ad audientiam de decim. cum simil. quod ob eam fortasse rationem factum est, quia certissimi iuris est, filios viuente Patre vel saltem eo non consentiente, in bonis patris dominium atque adeò etiam iurisdictionem aliquam in patris subditos non habere. Atque hæc de hac quæstione.

141 *Reges & Reginæ possunt habere sibi subditũ in Cõseruatorem.*

QVÆRO *decimò, An Conseruatores esse debeant iudices Synodales.*

Suppono per Bonif. VIII. in sæpius citato cap. statutum, de rescript. in 6. in primo respons. sancitum fuisse, vt † nullis nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum Cathedralium Canonicis causæ auctoritate litterarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum eiusdem committantur; deinde verò per Trid. Concil. sen. 25. cap. 10. de reform. statutum fuisse, in singulis Conciliis prouincialibus, aut diœcesanis aliquot personásque qualitates habeant iuxta prædictam constitutionem Bonif. VIII. quæ incipit, statutum, & alioquin ad id aptas designari debere, vt præter ordinarios locorum, iis etiam causæ ecclesiasticæ, ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes in partib. delegandæ committantur. & si aliquem interim

142 *Iudices cõmissarij in partib. debẽt prius esse electi in Synodo, vel Prouinciali, vel Diœcesana, cum qualitatibus requisitis, c. statutum de rescrip. in 6.*

terim

terim ex designatis mori contigerit, alium in eius locum substitui per loci Ordinarium cum consilio Capituli vsq; ad futuram prouincialem, aut diœcesanam Synodum, ita vt habeat quæque diœcesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac vt suprà qualificatas, quibus huiusmodi causæ à quolibet Legato, vel Nuntio, atque etiam à sede Apostolica committantur; alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quæcunque aliorum iudicum aliis, quàm his factæ, subreptitiæ censeantur.

Hoc posito quæstio de eo est, an qui Conseruatores deputandi sunt, propter cæteras qualitates à iure requisitas, hanc quoque habere debeant, vt designati sint in synodo prouinciali, vel diœcesana iuxta Trid. Concil. decretum mox relatum.

143 *Iudices synodales esse necessariò nō debent Conseruatores Apostolici solo iure Conc. Trid. attento.*

Prima conclusio. Conseruatores † non debent necessariò esse iudices synodales, attento solo iure Tridentini Concilij. Quamuis enim Trid. Concil. in memorato decreto generatim statuere videatur, vt delegati iudices in synodo electi esse debeant, atque adeo etiam Conseruatores, cum sub genere iudicum sint, vt ostendimus supr. cap. 1. quæst. 2. quoniam quæ conueniunt generi, seu de illo prædicantur, conueniunt etiam singulis specieb. illius generis ex theorica recepta non à dialecticis modò, sed etiam iurisconsultis, vt patet ex l. semper, ff. de reg. iur. l. item apud Labeonem, § generaliter, ff. de iniur. & cap. quia circa, de priuil. cum ibi not. & aliis, quibus eam firmat inter cæteros Vigel. in dial. iur. in loco à genere reg. 1. fol. mihi 129. Nihilominùs dicendum est, Tridentinum Concilium eo loco non loqui generatim de legatis; neque enim includuntur delegati ordinariorum, vt patet; sed neque de omnibus Apostolicis delegatis, sed vel de solis delegatis in causa appellationis cum antea, sess. 24. cap. 20. de reform. statuisset, vt causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si beneficiales sint in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscerentur; vel de delegatis non ad vniuersitatem aliquam causarum, cuiusmodi sunt Conseruatores, vt infr. cap. 7. quæst. 1. ostendemus, sed ad certas, & particulares causas aliquorum, vt patet ex tot. ferè contex. illius cap. 10. & præcipuè, dum loquitur de commissione facienda etiam à Legato, vel Nuncio; nam ab his dari non posse Conseruatores, atque adeo

nec delegatos ad vniuerſitatem cauſarum ſaltem ad fauorem alicuius perſonæ, vel vniuerſitatis, ſeu collegij, ſatis docuimus ſupr.cap.4.quæſt.4. vnde, cum non loquatur Concilium de genere,ſed potiùs de certa ſpecie delegatorum, etiam Apoſtolicorum,ceſſat Theorica paulò ante allata. Atque ita in terminis præter Io. Bapt. Conf. cuius paulò poſt mentionem faciemus, declarauit ſacra Congregatio Illuſtr. Card. interpretum Trident.Concilij in hæc verba:Illi,qui facultatem à ſede Apoſtolica obtinuerunt eligendi ſibi Conſeruatores, non ſunt cogendi ad eligendum aliquem ex iis, qui in ſynodis prouincialib. aut diœceſanis deſignati fuerint ex decreto concilij.

144 *Iudices ſynodales an attento iure nouiſſimo ordinationis Clem. VIII. debeant neceſſariò eſſe Conſeruatores Apoſtolici?*

Secunda concluſio Nouiſſimo iure ordinationis,ſeu Regulę Cancellariæ Apoſtolicæ iam editæ à fel. record. Clem. 8. die 19. Martij 1591. cautum eſt, † vt Conſeruatores quorumcunque Conuentuum, Capitulorum, Militiarum, Vniuerſitatum Collegiorum, Ordinum,Monaſteriorum, Hoſpitalium,ac piorum locorum quantumuis exemptorum præter qualitates requiſitas à Bonif. 8. d. cap. ſtatutum ſint etiam in Conciliis Prouincialibus, aut diœceſanis deputati,ad formam Trid.Concilij, nimirum d.ſeſſ.25. cap. 10. vt latiùs continetur in tenore ipſius Regulæ,quem,vt ſupr. cap.3.quæſt.2.polliciti ſumus,hîc inſeremus,quoniam vtilis nunc quoque eius cognitio eſt, vt patebit ex mox dicendis, nec paſſim habetur; tenor autem † illius talis eſt.

145 *Tenor ordinationis prædictæ.*

CLEMENS PP. VIII.

SANCTISSIMVS *in Chriſto Pater, & Dominus noſter Dominus Clemens, diuina prouidentia Papa VIII. Ne ob malitioſam petentium ſuggeſtionem, & ex eo, quòd ob locorum diſtantiam, perſonarum, quibus cauſæ mandantur, certa notitia haud ita facilè haberi poteſt, per iudices aliquos minùs interdum idoneos in Conſeruatores deputatos cauſas ipſas cognoſci contingat, cupiens ſalubriter prouidere; reuocauit, & declarauit nullas, inualidas, & ſubreptitias omnes, & quaſcunque iudicum deputationes in litteris Conſeruatorijs iuxta formam in Quinterno Cancellariæ deſcriptam, ſeu aliàs quomodolibet expeditis hactenus per ſedem Apoſtolicam perpetuò, vel ad tempus nondum elapſum conceſſas, & directas ijs Conſeruatoribus, & Iudicibus, qui qualitates non habent requiſitas, & deſcriptas in conſtitutione fel. recor. Bonifacij Papæ octaui Prædeceſſoris ſui, quæ incipit, ſtatutum, quique etiam in Concilijs Prouincialibus, aut Diœceſanis, iuxta decretum Concilij Tridentini, electi, & deſignati non ſunt,*

sunt, ad instantiam quorumcunque Conuentuum, Capitulorum, Militiarum, Vniuersitatum, Collegiorum, Ordinum, ac in fauorem quorumuis Monasteriorum, Hospitalium, & aliorum quorumuis piorum tam secularium, quàm cuiusuis ordinis, aut instituti Regularium locorum quantùmuis exemptorum obtentas, cum quibusuis præseruatiuis, restitutiuis, mentis attestatiuis, derogatoriarum derogatorijs, efficacioribus, & insolitis clausulis, & decretis; quorum omnium tenores sanctitas sua haberi voluit pro expressis; non tamen quoad negotia iam cœpta, vel quoad ea, in quibus illæ suum sunt sortitæ effectum, seu executionem habuerunt. Ac etiam insuper voluit, & ordinauit, quòd omnes deinceps litteræ Conseruatoriæ huiusmodi per sedem Apostolicam concedendæ ad Conseruatores, & Iudices dumtaxat dirigantur, qui qualitates iuxta dicti Bonifacij Constitutionem habeant, quique in præfatis Concilijs electi, & designati sint, & non alijs; aliter vero expeditæ litteræ præfatæ nullius sint roboris, vel momenti. Decernens, &c.

Placet publicetur, & describatur. Hi.

Lecta, & publicata fuit supradicta reuocatio Romæ in Cancellaria Apostolica, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo nonagesimoprimo, die verò Iouis decimanona Martij, Pontificatus sanctissimi Domini nostri Papæ Anno Primo.

Claudius Ciccolinus Custos.

Marcus Antoninus Ascentius Cancellariæ Apostolicæ Vicecustos extraxi ex libro Regularum Cancellariæ Apostolicæ, & in fidem me subscripsi.

Huius autem Regulæ seu Ordinationis quoniam, vt facilè coniicere est, notitiam non habuit D. Io. Baptista Conf. ideo in summar matr. priuil.Reg. tit.4.c.5. vers.Canonici quoq; in fi. dixit electionem Conseruatoris fieri à Regularibus posse de personis expressis, vel d.cap.fi.vel in eorum priuilegiis, quamuis non sint per Concilia prouincialia, seu synodum diœcesanam designatæ, & in rotulo iudicum descriptæ iuxta decretum Conc.Trid.d.sess.25.cap.10.de reform. cum, inquit, huiusmodi qualitas in dict. Conseruatorum electione minimè requiratur. Id quod etiam ante eiusdem Regulæ editionem definiuit sacra Congregatio Concilij, vt paulò antè diximus.

Hos verò pro eiusdemmet Regulæ atque adeo conclusionis ex ea firmatæ maiori declaratione quædam hoc loco subiicienda existimauimus.

146 Regula Cācellariæ Apostolicæ vnde dignoscatur.

Not. igitur primò, quòd, † cum prædictam ordinationem omnino constet esse regulam Cancellariæ Apostolicæ, cum ex

eius

eius formula, tum ex signatuta, subscriptione, & loco publicationis ad tradita per Gomes. in proœm. reg. Cancell. quæst. 2. versic. quartò pro ista parte, circa medium, & quæst. 5. signata enim fuit per Papam, vt aliæ regulæ, sic, (placet; publicetur, & describatur. Hi.) Subscripta sic; M. Antonius Ascentius Cancellariæ Apostolicę vicecustos extraxi ex libro regularum Cancellariæ Apostolicæ. Denique fuit publicata non in Acie campi Floræ, vt constitutiones, sed in ipsa Cãcellaria Apostolica, vt solent publicari regulæ; constat etiam † eam, dum durat, vim legis habere, omnesque ea ligari, vt tenuit Pauin. in Proœm. extrauag. To. 22. ac decidit Capell. Thol. vbi etiam Add. decis. 445. & Rot. Rom. teste Cassad. Decis. 31. sub tit. de regul. Cancell. satisque comprobat inter cæteros idem Gomes. in d. proœm. reg. Cancell. quæst. 2. per totam, vbi ad contraria respondet. Et licet † hæc non legatur scripta in volumine cæterarum regularum Cancellariæ: tamen non ideo minùs regula est Cancellariæ, cum certum sit, posse summum Pontificem post primam editionem regularum, quæ aliquo volumine comprehendantur, alias etiam regulas facere, vt patet ex reg. 67. eiusdem Clementis 8. in qua hæc verba leguntur. Idem tit. noster statuit, ordinauit, decreuit, & declarauit, quòd in quibuscumque constitutionibus & regulis per sanctitatem suam in posterum post primam editionem, & suarum constitutionum, & regularum publicationem faciendis, non includantur ipsi Cardinales, nisi &c.

147 Regulæ Cãcellariæ dũ durant vim legis habẽt, & omnes ligant; licet

148 non sint in corpore aliarum Regularum.

Not. 2. quòd cum regulariter loquendo † regulæ cancellariæ expirent per mortem Pontificis vnde amplius vim legis non obtinent, nisi per successorem confirmentur, vt patet ex initio regularum cum cæterarum Pontificum, tum ipsius Clementis, ibi, constitutiones, & regulas infra scriptas fecit, quas suo tempore duraturas obseruare voluit, & passim d. q. 2. tradit Gomes. nec non Mandos. ad reg. 1. Cancell. quæst. 12. num. 6. & reg. 32. quæst. 11. num. 4. prædicta quoque regula † per Clementis mortem expirauit; & cum S. D. N. Paulus V. eam inter suas regulas postea editas non posuerit, neque alia ratione confirmauerit, dicendum omnino est, eam nunc vim nullã habere.

149 Regulæ Cãcellariæ quãdo expirent.

150 Regula Clement. VIII. nunc locum non habet:

Not. 3. quòd, cum hæc regula † aliquibus in locis non fuerit vsu recepta etiam toto tempore Clementis, qui eam initio sui Pontificatus condidit, pro vt ipse de foro Archiepiscopali Mediolani

151 Immò etiam ipso Clemẽte viuente non vbique locorum recepta.

diolani

diolani testari possunt, ea non habuit vim legis saltem post decennium; nam lex, seu constitutio vsu non recepta † non ligat, vt ex Arist. 2. Polit. cap. 6. l. de quibus ff. de leg. cap. in istis, §. leges, 4. dist. & ibi Gemin & aliis tradit Couar. lib. 2. var. resol. cap. 16. num. 6. vers. sunt qui huius, & post Aret. cons. 11. Rom. cons. 13. Alex. cons. 132. vol. 1. Ias. in l. rem non nouam, C. de iud. tradit Benintend. decis. 13. Bonon. num. 10. subdens secundum magis communem opinionem, posse sciente, & tolerante superiore per binum actum contrarium, aut eo ignorante per decennij lapsum latam legem, non tamen receptam abrogari, vt per glos. & Doct. in cap. 1. de treg. & pac. quod etiam post Imol. & Fel. d. cap. 1. & Ias. d. l. rem non nouam, docet idem Couar. loc. cit. admonens ibid. & optimè, quòd si lex præsertim Canonica iam semel recepta sit in aliquo loco, tunc ad eam ibi tollendam, & abrogandam requiritur consuetudo legitimè præscripta, hoc est spatio 40. annorum iuxta text. iuncta ibi glos. & Doct. communiter. vnde cum post mortem Clementis illa regula expirauerit neque vim nouæ legis ex vlla confirmatione per S. D. N. facta obtineat, sequitur, quòd vbi à die d. mortis, aut etiam editionis d. regulæ vel lapsus decennij, vel Pontificia scientia probetur, quòd illa non fuerit, vsu recepta, dicendum sit ex duplici capite nunc eandem regulam non ligare ex prædictis.

152 Lex vsu nõ recepta quãdo liget: & recepta quã. do abrogetur.

Not. 4. & vlt. Quòd, † cum hæc ipsa regula expresè solùm loquatur de litteris Conseruatoriis obtentis ad instantiam Conuentuum, Capitulorum, Militiarum, vniuersitatum, Collegiorum, Ordinum, Hospitalium, & Regularium ac piorum locorum; certúmque sit horum omnium appellatione non contineri personas singulares, huiusmodi qualitas, quòd sint iudices synodales prædictis etiam tribus Notab. circumscriptis non requiretur in Conseruatoribus, qui deputantur pro singularibus personis, quoniam, si de iis quoque intelligere voluisset, id expressisset, arg. cap. ad audientiam, de decim. & l. vnicæ §. si verò C. de caduc. toll. cum simil. de quibus ibi per glos. quodque non mutatur, stare non prohibetur, l. præcipimus, C. de appell. & l. sancimus, C. de testam. cum suis concord. præsertim cum exorbitet à iure, quòd huiusmodi qualitas in Conseruatore requiratur, vt patet ex præced. concl. iuncto d. cap. fin. cum ibi not. de offic. deleg. in 6. quæ verò à iure communi exorbitant,

153 Regula Clemẽtis VIII. singulares personas non afficit.

nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda, vt ait ad litteram Bonif. VIII. in cap. quæ à iure, de reg. iur. in 6. & in ſpecie, quòd † regulæ Cancellariæ ſint ſtricti iuris, ſicut ſtatuta, neque egrediantur extra terminos ſuos, voluit Caſſad. deciſ. 16. num. 5. & 23. num. 6. de præben. ſatíſque comprobat Mandoſ. ad reg. 30. Cancell. quæſt. 7. num. 19.

154 *Regulæ Cãcellariæ ſunt ſtricti iuris.*

Quibus etiam fundamentis ſtatuendum eſt quòd, † licèt in præfata regula mentio non fiat qualitatum, quæ in quolibet Conſeruatore requiruntur ex diſpoſitione d. cap. fin. nihilominus eæ adeſſe debeant etiam in Conſeruatoribus prædictis, de quibus in ea regula, præter qualitates in delegato requiſitas in d. cap. ſtatutum; neque enim d. cap. fin aut alteri iuri derogare voluit, ſed potiùs addere qualitates d. Conſeruatorib. cum præſertim correctio iuris ſit odioſa, & quantum fieri poſſit, vitanda, c. eccleſia il 2. de elect. & c. cum expediat, eod. tit. in 6. neque Pontifex dicat, quòd ſufficiat, præter qualitates, de quibus in d. cap. ſtatutum, eos Conſeruatores eſſe iudices ſynodales, ſed quòd requiritur; quibus ferè rationibus gloſ. d. cap. ſtatutum in princ. verbo, Canonicis, & ibi Doct. magis communiter tradiderunt, Canonicum eccleſiæ Cathedralis, qui aliàs poteſt eſſe, modò ſit maior ſeptennio, de iure antiquo, non tamen eſſe poſſe delegatum, niſi 20. annum peregerit reſpectu delegationis ab inferiore faciendæ; aut 18. accedente partium conſenſu, vel pubes ſit quoad delegationem Principis. Quodtamen poſtremum dictum diligentiùs examinabimus in quæſt. ſtatim ſequenti, vbi de ætate Conſeruatoris agendum erit.

155 *Qualitates requiſitæ in Conſeruatore de iure nõ excluduntur per Regul. Clementis VIII. de Conſeruat.*

QVÆRO *igitur vndecimò, & poſtremò in hoc Cap. de ætate, ſcientia, & moribus Conſeruatoris.*

Proſequentes, ſimúlque abſoluentes materiam qualitatum Conſeruatoris, quam tractandam in hoc cap. ſuſcepimus, videbimus hoc loco, qua ætate, & ſcientia, quibúſque moribus præditus eſſe debet Conſeruator quæ ſingula ſingulis concluſionibus, breuiter tamen, perſtringemus.

Prima igitur concluſio ſit quoad ætatem. Conſeruator † eius ætatis eſſe debet, quam requirit qualitas illa tribuens habilitatem ad Conſeruatoris munus; vt ſi quis deputatur, vel deputari poteſt Conſeruator, quia Abbas, quia Archidiaconus, aut obtinens perſonatum, in Cathedrali, vel Collegiata, aut ſimilis, debet eam ætatem habere, quæ ad Abbatiam, Archidiaconatum,

155 *Ætas Cõſeruatoris ea eſſe debet quã requirit qualitas tribuens habilitatẽ ad hoc officium.*

tum, talémve personatum requiritur. Conclusio hæc ita manifesta est, vt longiori probatione non indigeat, sed sola inductione. Si igitur exempli gratia deputandus aliquis sit in Conseruarem tanquam Episcopus, quia aliam qualitatem non habeat minùs insignem, ob quam Conseruator esse possit, cum Episcopus † vigesimum annum exegisse debeat, vt cauetur in cap. cum in cunctis in pr. de elect. quod idem confirmatur à Trid. Concil. sess. 7. cap. 1. & sess. 22. cap. 2. de reform. ille Conseruator in ea quoque ætate constitutus esse debet.

147 *Ætas Episcopatus & aliarũ qualitatum in Conseru. requisitarum quæ sit.*

Similiter, cum Archidiaconus, & alij dignitatem obtinentes, qui curam animarũ annexam habeant, vt ad Archidiaconatum promoueantur, debeant saltem attigisse 25. ætatis suæ annum, vt satis constat ex d. c. cum in cunctis §. inferiora, & Trid. Concil. sess. 24. cap. 12. de reform. Si verò tam Archidiaconatus, quàm aliæ dignitates, ac personatus curam animarum non habeant, sufficiat attigisse 22. vt d. cap. 12. cauetur. Dicendum quoque omnino est, quòd, vbi quis tanquam obtinens huiusmodi dignitatem Conseruator deputandus erit, si quidem ea dignitas curam habeat animarum, debebit ille Conseruator attigisse 25. annum, aliàs 22. attigisse sat erit. Cum etiam Abbas 25. annum attigisse debeat, vt satis constat ex d. §. inferiora, ex quo præter Doct. ibi id quoque adstruunt Lancell. Conrad. in templ. omn. iud. lib 2. cap. 7. num. 10. & Petr. Greg. Tholos. lib. 17. Syntagm. iur. vniuers. cap. 6. num. 15. Sicut etiam Prior conuentualis, nisi curam per alium exerceat, tunc enim sufficiunt 20. anni, per text. in Clem. ne in agro, §. cæterum, de stat. monac. Archipresbyter verò saltem intra annum teneatur suscipere ordinem Sacerdotij, vt apertè disponitur in Clem. vt ij, qui, de æt. & qual. & Trid. Concil. sess. 22. cap. 4. de reform. ad Sacerdotium autem requiratur ætas 25. annorum ex Trid. Concil. sess. 23. cap. 12. & Clem. fi. de ætat. & qual. & ord. præfic. Si in Conseruatorem eligendus aliquis sit tanquam Abbas, aut Prior 25. annorum ætatem habere debet; si verò tanquam Archipresbyter debet saltem attigisse 24. ætatis suæ annum.

Ætas Archidiaconi.

Abbatis,

Prioris Cõuentualis.

Quòd autem de Archipresbytero dictum est, idem proportionabiliter dicendum est de aliis obtinentibus dignitates, vel personatus in ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, quibus non animarum cura, sed dumtaxat certus ordo annexus sit; nam cum & hi teneantur intra annum ordinem requisitum suscipere, vt

cauetur in d. Clem. vt ij, qui, & Trid. Concil. d. cap. 4. & seß. 24. cap. 12. qui ratione huiusmodi dignitatis, vel personatus Conseruator deputandus erit, debebit saltem attigisse 21. ætatis annum si ordo ille annexus sit subdiaconatus, 22. si diaconatus, & 24. si sacerdotium, ad quod requiritur 25. annus, sicut ad diaconatum 23. ad subdiaconatum 22. ex Trid. Concil. decreto d. seß. 23. cap. 12.

158 *Canonicatus ætas, maximè vt eũ obtinẽs possit ex certa scientia delegari Conseruator.*

Id ipsum quoque eadem planè ratione † erit statuendum de obtinentibus officia, vel præbendas, aut portiones, quibus certi ordines sacri citra curam animarum annexi sint, prout annecti debent omnibus Canonicatibus, & portionibus in ecclesiis Cathedralibus ex dispositione Trident. Concil. d. sentent. 24. cap. 12. de reformat. ita vt dimidia saltem pars presbyteri sint, cæteri verò Diaconi, aut Subdiaconi, vbi horum aliquis ex certa Pontificis scientia deputetur Conseruator, nulla tamen de ætate facta mentione; nam & hi debent intra annum ordinem requisitum suscipere, nec prouideri poßunt de huiusmodi officiis, præbendis, aut portionibus, nisi in ea ætate sint vt intra annum ordinem requisitum poßint suscipere ex dict. Clement. vt ij, qui iuncto Tridentin. Concil. dict. sessio. 22. cap. 4. & seß. 24. cap. 12. Quòd si Canonicatui alicui, præsertim in Cathedrali, non sit annexus vllus sacer ordo, quia decretum illud Tridentin. Concil. non sit executum, & Papa ex certa scientia aliquem Canonicum ecclesiæ Cathedralis deputet Conseruatorem, cum talis Canonicus posset esse ante Tridentin. Concil. quiuis maior septennio, vt constat ex cap. ex eo, de elect. in 6. glos. & Doctor. tum ibi, tum in cap. super inordinata, de præbend. & dict. cap. statutum, & cap. si eo tempore, de rescript. in 6. post Tridentinum verò Concilium esse poßit quicumque attigerit 14. annum, vt apertè colligitur ex seß. 23. cap. 6. valebit deputatio, modò Canonicus ille 14. ætatis suæ annum attigerit; sicut etiam † valebit deputatio Commendatarij Prioratus conuentualis, vel Abbatiæ regularis in Conseruatorem, si in tali ætate 14. annorum constitutus fuerit cum huiusmodi commendæ hodie habeantur pro simplicibus beneficiis, & paßim conferantur absque vlla ætatis dispensatione iis, qui 14. annum ætatis dumtaxat attigerint, vbi nihil aliud Canonicum obstet; quæ ætas post Trident. Concil. dict. cap. 6. sufficit, ac requiritur ad quod-

159 *Cõmẽdatarij ætas, & aliud simplex beneficiũ obtinentis. lege nu. seq.*

libet

libet simplex beneficium obtinendum: si verò † alicubi nullatenus receptum sit Tridentin. Concil. cum sicut ad Canonicatum, etiam in Cathedrali sufficiat septennium, vt mox ostendimus, ita in quolibet simplici beneficio, vt colligitur ex dict. cap. ex eo, & cap. ex his 28. distinct. cap. in singulos, & cap. quicumque, 77. distinct. tradúntque ibi Doct. & dict. cap. si eo tempore, cap. super inordinata, & cap. cum in cunctis nec non cap. 2. & 3. & cap. præterea de ætat. & qualitat. ac præcipuè glos. dict. cap. si eo tempore, verbo, ætatem. Roch. de Curt. tractat. de iure patron. verbo, honorificum, num. 21. Lambert. in similib. tract. libr. 2. par. 1. quæst. 7. articul. 26. num. 4. & 8. Bertach. tract. de episcop. libr. 2. par. 1. num. 56. Rebuf. tractat. de pacific. possess. num. 209. vbi alios adducit, & Stephan. de Caiet. in repetit. cap. final. de elect. in 6. col. antepenultim. qui duo post Feder. de Sen. idem dicunt, licèt beneficium illud vocaretur Prioratus; tunc locum habet quæstio, an valeat deputari Conseruator septennis. In qua dicendum omnino est, non posse, nisi ex certa scientia Papæ, seu Principis, vt in delegatione de Canonico Cathedralis signanter dicit glo. dict. cap. statutum in princip. verbo Canonicis, quam ibi magis communiter sequuntur Doct. quoniam delegatus, seu iudex dari non potest ab inferiore, nisi 20. annum excesserit, aut 18. accedente consensu partium, cap. cum vicesimum, de offic. deleg. l. cum lege, ff. de recept. arbitr. & l. quidam consulebant, ff. de re iudic. à Principe verò potest, modò sit adultus, vt in d. iuribus, iunctis ibi not. & iuncta l. cum prætor, ff. de iudic. & l. sed etsi, ff. de recept. arb. cum vtrobique trad. per Doctor. quòd si † septennem aut etiam vix adultum seu puberem ex certa scientia Princeps deputet Conseruatorem omnino debebit assumere assessorem propter verisimilem defectum scientiæ, iuxta ea, quæ latiùs infrà cap. 8. quæstion. 8. & cap. 9. quæstio. 2. de assessore à Conseruatore assumendo disseremus, & mox seq. conclus. de Conseruatoris scientia breuiter agemus.

161 Assessorem assumere debet septẽnis aut vix pubes Conseruator deputatus.

Plura verò de iudicis ætate peti possunt ex Tiraquel. in præfato tract. de iure primog. num. 169. cum tribus seqq. Segur. Daual. in direct. iud. eccles. for. 1. par. cap. 1. per totum, & Sbroz. tract. de vicar. Episc. lib. 1. quæst. 35. ferè per totam. ali-

quid etiam per Gul. Bened.in repet. cap. Raynutius verbo, Adiectæ impuberi,num. 11. & seq. de testam. num. verò 13. statutum fuisse scribit à Paulo 2. vt protonotarius nullus fieret, nisi 20. annum, aut si nepos, vel filius Principis esset, saltem 17. annum peregisset; Guliel. refert quoque,& sequitur Rebuf. tract. de pacific. possess. num. 217. ex quo etiam patet, quid dicendum sit vbi Papa, aut Princeps eos ex certa scientia Conseruatores deputaret. Quomodo autem hæc certa scientia Principis deprehendi possit ad effectum vt dispensare censeatur cum inhabili,satis peti potest ex Thom. Sanchez,quem ideo cum opus fuerit consulas tract. de matrimon. lib. 8. disputat. 4. ferè per totam.

162 Scientia Cõseruatoris qualis esse debeat.

Secunda conclusio sit quoad scientiam. Certum quoque est, † Conseruatorem ea scientia præditum esse debere, quam requirit qualitas tribuens habilitatem ad hoc munus. Patet à simili ex superiori conclus. de ætate, cuius inductio proportionabiliter locum habet in hac quoque conclusione. Vnde, si quis tanquam Episcopus deputandus sit Conseruator, † debet antea in vniuersitate studiorum magister, siue Doctor, aut licentiatus in sacra Theologia, vel iure Canonico meritò esse promotus, aut publico alicuius Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendi, prout de eo, qui ad Episcopalem Cathedram assumendus est, disponit Trid. Concil. sess. 22.c.2. de reformat. si ratione dignitatis,quæ curam habeat animarum, doctrina commendari debet ad proprium munus exequendum necessaria. si ratione Archidiaconatus, vbi fieri possit, erit magister in Theologia, seu Doctor, aut licentiatus in iure Canonico, prout in huiusmodi dignitatibus requirit Concil. Trid. sess.24. cap. 12. de reformat. si denique ratione alterius dignitatis,vel personatus, aut beneficij, vel officij, (accedente tamen ex supra dictis in his duobus casibus certa Papæ scientia, deputandus sit Conseruator,) requirentis primam tonsuram, minores ordines, aut etiam sacros, eam scientiam necessariò callere debent, quæ in eo requiritur, qui prima tonsura statim, aut alij ordinibus intra annum initiari debet; de qua scientia per Trid. Concil. sess.23. cap.4. 11. 13. & 14. Quoad propriam verò, & peculiarem iudicum, scientiam illud vnum attigisse sit satis, quòd † licèt regulariter periti esse debeant iudices siue ordinarij,siue delegati ab inferioribus,vt satis constat ex cap. 1.de consang.

163 Scientia requisita in Episcopo & alijs dignitatibus necessarijs in Cõseruatore.

164 Scientia peculiaris Cõseruatori necessaria, vt iudex est.

sang. & affin. cum sua glos. l. certi iuris, C. de iud. & §. 1. Auth. eod. tit. coll. 6. cum aliis adductis per Dec. c. si pro debilitate, num. 22. de offic. deleg. & Coras. lib. 5. Miscell. iur. cap. 19. Iacob. Sbroz. tract. de vicar. Episc. lib. 1. quæst. 36. & Segur. Daual. in alleg. direct. iud. eccles. for. 1. par. cap. 3. & seq. vbi etiam agit de peritia in re iudiciaria; nihilominus † Princeps, vt est Papa, & Imperator potest ex certa scientia dare delegatos iudices imperitos, vt post Salic. & Ias. d. l. certi iuris, vbi optimus text. atque alios tradunt Segur. Daual. d. cap. 3. num. 9. & Coras. d. cap. 19. vbi illud quoque satis probat † tunc assumendum esse assessorem, vt etiam constat ex d. cap. statutum, §. assessorem, de rescript. in 6. nosque latiùs ostendemus infr. cap. 8. quæst. 8. & cap. 9. quæst. 2.

165 Conseruatores imperiti à Principe dari possũt: sed

166 Assumere tenẽtur Assessorem.

Tertia conclusio erit quoad mores. Conseruator † debet esse probatæ vitæ, ac timoratæ conscientiæ, tum ratione Episcopatus, ceterarúmque dignitatum, ac qualitatum, quæ habilem reddunt ad Conseruatoris munus, vt per Trid. Concil. locis supra cit. nec non per text. in d. cap. cum in cunctis, de elect. & c. cum te de æt. & qual. cum ibi not. & suis simil. tum per ea quæ de vicario Episcopi & cæteris iudicibus præsertim ecclesiasticis tradunt post alios quos allegant, Dec. c. si pro debilitate, num. 22. de offic. deleg. Iacob. Sbroz. d. lib. 1. quæst. 33. Paul. Fusc. de visit. lib. 1. cap. 15. & Segur. Daual. d. 1. par. direct. iud. cap. 6. & 8. qui etiam ferè tota illa 1. par. alias leuiores qualitates recenset, quæ † in iudicibus non de præcisa necessitate, sed de honestate tantùm requiruntur, sicut etiam hæc de vitæ probitate, & præcedens de scientia, prout ipse testatur d. 1. par. initio num. 7. & colligitur ex Sbroz. d. quæst. 33. & 35. Cæteras verò qualitates, quæ communiter in iudicibus requiruntur, congerit, atque explicat inter alios Io. Bapt. Blanc. in tract. de compromiss. quæst. 2. Atque hæc de hac 3. concl. & 11. eáque vlt. quæst. dicta sint satis.

167 Conseruator debet esse probatæ vita & timorata conscientiæ.

168 Qualitates in iudicibus requisitæ cõmuniter, saltẽ de honestate, remissiuè.

Pro complemento verò totius huius capitis duo hic subiicienda essent; alterum quòd qualitates illæ omnes, quæ in Conseruatore ex dispositione d. cap. fi. de offic. deleg. in 6. requiruntur, quas nos hucúsque in ipso cap. prosecuti sumus, in Subconseruatore quoque adesse debent iis in casibus, in quibus vigore litterarum ij dari à Conseruatore possit, vt in eod. cap. cauetur, aut etiam, vbi ex certa scientia aliquis in Conseruatorem deputatur,

putatur, qui non habeat d.qualitates : alterum quòd sufficiat huiusmodi qualitates siue in Conseruatore, siue etiam in Subconseruatore adesse tempore deputationis, ac subdelegationis. Verùm, quoniam de primo infr. cap.7.quæst.2. de secundo cap. vlt.quæst. 3.& 4. commodior incidit tractatio, ideo consultò hîc vtrumque amittimus, ne præsertim caput hoc plus, quàm) necesse sit, excrescat. Iam igitur ad aliud cap. transeamus.

SVMMÆ RERVM.

1 *Laico potest dari clericus Conseruator etiam à Papa, & num.3.*

2 *Laicorum Conseruatores soli non continentur in §. nec aliquis, aut toto text. cap. fin. de offic.deleg. in 6. contra quosdam.*

3 *Laicorum vniuersitati dari potest Conseruator etiam à Papa, & num. seq.*

4 *Spiritualis causa etiam incidenter à solo ecclesiastico tractari, aut committi potest.*

5 *Collegia scholarium in quibus adsunt clerici pro ecclesiasticis habentur, & conueniuntur coram solo iudice ecclesiastico.*

6 *Clericis secularibus etiam vt vniuersitatem constituunt, dari potest Conseruator. etiam à Principe seculari, nisi contra clericum, aut ecclesiam, piúmve locum agendum sit. num.7.*

8 *Locis pijs dari possunt Conseruatores.*

9 *Clericis quoad bona patrimonialia dari possunt Conseruatores, & num. seq.*

10 *Bona patrimonalia clericorum quoad forum exæquantur ecclesiasticis. Item quoad immunitatem ab exactionibus laicorum. num.11.*

12 *Regularibus saltem à Papa dari possunt Conseruatores siue vt singulis, siue vt vniuersis.*

13 *Priuilegijs Mendicantium etiam quoad facultatem eligendi Conseruatorem plerique ordines Regularium gaudent, & num. seq. ac 17.*

14 *Mendicantium ordines qui sint.*

15 *Regularibus optimo consilio dati sunt Conseruatores, & num. seq.*

16 *Regulares exempti nunc sunt à iurisdictione Ordinarij locorum, paucis casibus exceptis.*

17 *Priuilegia Ordinum Regularium quomodo inter eos communia sint.*

18 *Conseruatoriæ Regularium an sint hodie sublatæ per quasdam summorum*

morum Pontificum constitutiones; iisve obstet Concil. Trid. sess. 24. cap. 20. de reform.

19 Hierosolymitana militia & si quae alia tria vota solemnia profitetur sola inter militias vera Religio est.

20 Militaribus ordinibus, eorumq; militibus potest dari Conseruator.

21 Hierosolymitana militia à plerisque Pontificibus habet priuilegium eligendi sibi Conseruatorem, & num. 24.

22 Facultas Conseruatorem deligendi Militiis concessa quomodo moderata sit à Trid. Concil. quoad iis seruientes; & declarata à Gregorio. num. 23.

24 Auctor se tuetur ab iis, quae illi obiecit D. Marius Antoninus, cum plerisque num. seqq.

25 Praecepta quaedam initio iudicii fiunt absque plena causae cognitione.

26 Metus excommunicationis iustus est.

27 Copia deputationis an inserenda in praecepto, vel citatione à delegato, aut Conseruatore transmissis.

28 Stylus cuiusque fori etiam iuri contrarius in ordinatoriis attenditur.

29 Conseruator potest subdelegare vices suas citra beneficium litterarum quoad hoc, si id habeat consuetudo.

30 Industria personae in commissione quando electa censeatur.

31 Conseruator deputatus in aliqua ciuitate, vel dioecesi contra quos possit procedere, & ibi intellectus §. Conseruatores & §. vices quoque, in cap. fin. de off. deleg. in 6.

32 Deputatio Subconseruatoris vltra vnam dietam non corruit quoad vnam.

33 Exempti à iure Metropolitico, aliôve ordinario adhuc subsunt delegati Papae.

34 Subrogatum in poenalibus an sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur.

35 Poena, de qua in §. vt autem, in cap. fin. de off. deleg. in 6. quando locum habeat.

36 Consuetudo, vt Conseruator ad terminos iuris deputatus de iis etiam cognoscat, quae exigunt iudicialem indaginem, valet.

37 Poenae sunt restringendae, & ab iis quaeuis causa excusat.

38 Conseruatores in sola Curia illius Episcopi, in cuius dioecesi sunt deputati, eligere debent tribunal, & nomen dare, non in alia.

39 Plures Conseruatores dati vt ordinarii in dubio iurisdictionem censentur habere cumulatiuè, non priuatiuè. licèt vnus sit generalis, alius specialis. num. 40. Item in solidum. num. 41. & 46. non ob

CAPVT

CAPVT VI.

Quibus dari poßint Conseruatores.

EX illa huius nostri Tractatus de Conseruatoribus parte, quæ est de personis, illud iam reliquum est, vt videamus, quibus ij dari possint; nam in altero duorum proximè præcedentium cap. egimus de iis personis, quæ dare, in altero de iis, quæ dari possunt Conseruatores.

Circa hanc igitur materiam de personis, quibus dantur Conseruatores, quatuor nobis consideranda occurrunt iuxta quatuor præcipua personarum genera. Primum est de laicis personis. Secundum de ecclesiasticis ex ordine tamen cleri secularis, ídque tam ratione bonorum patrimonialium, quàm ecclesiæ, vbi etiam aliquid de piis locis dicemus. Tertium de Regularibus. Quartum de militibus alicuius militaris religionis, qui de laicali & regulari statu participant, ac de ijs omnibus siue singulares personæ sint, siue collegium, vel vniuersitatem constituant suis in locis agendum erit. Hæc autem quatuor singulis quæstionibus absoluemus.

QVÆRO *igitur primò in hoc 6. Cap. An laicis personis siue singularibus, siue vniuersitatem aliquam constituentibus dari poßint Conseruatores.*

Certum est † posse etiam à summo Pontifice deputari aliquem, præcipuè clericum Conseruatorem ad fauorem alicuius laici. Patet hoc manifestè ex text. in d. cap. fin. §. ne aliquis, seu 2. responso, de off. deleg in 6. ibi, nec aliquis, (Regibus, & Reginis, qui, sicut dignitatis altitudine præeminent, sic prærogatiua gratiæ ipsos conuenit anteferri, dumtaxat exceptis,) deinceps Conseruatorem habeat eum, qui sub ipsius iurisdictione, dominio, vel districtu ecclesiastico, vel temporali consistat; dum enim Pontifex excipit Reges, ac Reginas à regula ibi per eum posita, Ne quis habeat Conseruatorem eum, qui sibi subditus sit, apertè supponit, laicas personas ex quarum genere Reges sunt, ac Reginæ, vt patet per se, & ex cap. dudum, de decim. posse ha-

1 *Laico potest demandari clericus Cõseruator à Papa. vide num. 3.*

bere Conſeruatorem ſibi à ſede Apoſtolica deputatum. quin etiam ipſa regula quoad eam partem, quæ diſponit de ſubdito ratione dominij temporalis apertè ſignificat, ſaltem eum omnem, qui habet dominium temporale habere poſſe Conſeruatorem; nam exceptio eſt de regula vt conſtat ex l. ex eo, ff. de teſtib. gloſ. & Dyn. in rubr. de reg.iur.in 6.Bart.l.ſi eum, § qui iniuriarum,ff.ſi quis caut. Euerar.in loc.ab except. ad reg. num. 9. cui ſimile eſt quod ſpecies detrahitur de genere,de quo optimè ad propoſitum idem Euerar. in loc.ad Spec.ad gen. ferè per totum,maximè verò num.4.& 5. Hoc ferè argumento probant id ipſum Anchar. & Butr. d. cap. fin. num. 1. quamuis ipſi plus dicere videantur, nimirum,quòd Papa † vel in eo cap. vel certè in eo §. nec aliquis, ſolum loquatur de Conſeruatoribus laicorum, dum dicunt, exceptionem declarare regulam, de qua materia loquatur, l.fin §.cum dulcia,ff.de trit.vin.& ol.leg. verùm neque totus ille text. proculdubio eſt reſtringendus ad Conſeruatores laicorum,prout nec gloſ. nec aliquis cæterorum Doct.reſtringit; & apertè id conſtat ex eod. text. in §.officium, ibi, officium autem quorumcumque Conſeruatorum; nec id probat ille §. cui dulcia, ad quod à Butr.& Anchar. allegatur, ſed ſolùm, quatenus ad rem attinet, quòd adiunctum alicui illud,quamuis generale,reſtringit, vt ſi legetur vinum amphorarium,& dulcia,omnia, propter illud verbum,amphorarium,reſtringuntur dulcia omnia ad ea dulcia tantum, quæ potionis ſunt, cum tamen alioqui legatum dulcium per ſe poſitorum pleraque alia, vt vuas,ficus,& ſimilia comprehenderet, de quibus in proximo verſic. ſed neque ſolus ille §. ſeu verſic. nec aliquis, in d.cap.fin. intelligendus eſt de Conſeruatorib.laicorum dumtaxat, alioquin cum in reliquo tex. vt ſupra deduximus, nomen Conſeruatoris ad omnes extendatur, ſi hic pro ſolo laicorum Conſeruatore ſumeretur, eadem res diuerſo iure cenſeretur, contra tex. in l. eum qui ff. de vſu. cap. cognouimus, 12.quæſt.2.cap.quia circa,de priuil.& cap.cum in tua,de decim. cum ibi not. & ſuis ſimil. & æquiuocatio committeretur, quæ quantum fieri poteſt vitari debet, vt per Doct.in l.quoties,ff de verb. oblig. quare dicendum omnino eſt illum §.ſeu verſic. nec aliquis, ita accipiendum eſſe, vt apertè loquatur, ac diſponat non quidem de ſolis, ſed de laicis quoque, prout eum in ſpecie intellexit quidam Fontan. acutor gloſ. marginal. d. cap. final.

2 Laicorum Conſeruatores ſoli non continentur in §.nec aliquis,&c.cōtra quoſdā.

ſic

sic etiam exponens Anchar.

Neque verò solùm Regibus, aut Reginis, aliisve dominis temporalibus dari possunt Conseruatores, de quibus omnino vrget prædictum argumentum sumptum ex text. verùm etiam de reliquis laicis, † licèt vniuersitatem quoque, aut collegium constituant; tum quòd nullam congruam diuersitatis rationem est assignare, cur illis non item his deputari possit Conseruator; tum quòd facilè potest euenire, vt laicus aliquis priuatus, aut etiam aliqua vniuersitas laicorum in bonis præsertim suis damnum, & violentiam, seu iniuriam manifestam ab ecclesiastica persona patiatur; & tunc solus Papa poterit dare Conseruatorem, cum is solus, iudéxque ecclesiasticus sit competens, iuxta latè tradita supra cap.4. quæst.6. concl. 4. quòd si à laico huiusmodi iniuriam, vel damnum in suis bonis patiatur, tunc solus Princeps secularis dabit Conseruatorem, per ea, quæ adduximus d. quæst. 6. concl. 2. & latiùs cap. 5. quæst. 1. in princ. nisi tamen de causa spirituali etiam incidenter agatur; nam tunc † solus Papa poterit dare Conseruatorem etiam laico, cum solus iudex ecclesiasticus etiam inter laicos sit competens, vbi de causa spirituali etiam incidenter tractatur, vt constat ex c. decernimus, & c. quanto, de iud. cap. tuam de ord. leg. cap. lator & cap. causam quæ il 2. qui fil. sint legit. cum ibi not. & suis concord. aut vbi causæ mixti fori sint, quas remissiuè habes supr d.cap.4. quæst. 1. concl. 3. nam tunc tam Papa quàm Princeps secularis laico dare poterit Conseruatorem contra laicum, nisi tamen clericus, aut ecclesia, locúsve pius debeat conueniri iuxta paulò ante dicta iunctis not. d. cap.4. quæst. 1. concl. 1. & post alios per Mar. Soc. in cap. 1. num. 19. seu declarat. 16. de for. compet.

3 Laicorũ vniuersitati dari potest Conseruator etiam à Papa, & num. seq.

4 Specialis causa etiam incidenter à solo ecclesiastico tractatur aut cõmittitur.

Quoad vniuersitates verò etiam laicorum quod ij possint habere Conseruatorem, præterquam quòd ex supradictis satis ostenditur, manifestè quoque colligitur ex Rebuf. in l. solutum, alias incipit l. qui neque §. solutum in fin. ff. de verb. sig. dum ait, Conseruatorem esse, qui datur vniuersitatibus. idem sentit inter alios Gemin. d.cap. 1. Fel. cap. eam te. num. 15. de rescript. & Io. Neuizan. cons. 35. num. 5 satisque constat ex Trid. Concil. sess. 14. cap. 5. de reform. vbi mentionem facit litterarum Conseruatoriarum, quæ conceduntur vniuersitatibus generalibus, & Collegiis Doctorum, seu scholarium; etenim vniuersi-

tates, & Collegia, vt plurimum laicorum sunt, vt patet ex tot. ferè tit. cum ibi traditis ff. quod cuiusq. vniuers. nom. nec non ff. de colleg. illicit. & latiùs adductis per Nicol. Lotæ. in moder. tract. de iur. vniuersit. par. 1. cap. 1. & meliùs cap. 2. ferè per totum. si enim clericorum sint, capitula, si Regularium Conuentus, vel Monasteria, alióve simili nomine nuncupantur. ac denique ex stylo Cancellariæ, & Romanæ Curiæ, ex qua prodeunt Conseruatoriæ ad fauorem huiusmodi vniuersitatum, prout videmus in duob. Collegiis scholarium in ciuitate Papien Ghislerio nimirum, & Borromæo, quorum tamen scholares vt plurimum laici sunt; quamuis probabilius sit † huiusmodi Collegia, seu vniuersitates præsertim scholarium, in quibus sunt aliqui clerici, licèt ij pauciores sint, pro ecclesiasticis haberi, ita vt coram solo ecclesiastico iudice conueniri possint, vt probat Salic. in Auth. habita, C. ne fil. pro patr. ex doctrina Bart. in l. cum Senatus, ff. de reb. dub. & Bal. d. Auth. habita, & communi, quæ habet, Rectorem vniuersitatis scholarium debere esse clericum propter clericos, quos continet licet pauciores. Atque hæc quoad laicos.

5 *Collegia scholariū in quibus resident clerici pro ecclesiasticis habentur, & conueniūtur coram solo iudice ecclesiastico.*

QVÆRO *secundò, An Clericis secularibus dari possint Conseruatores.*

Certum quoque est, † Clericis secularibus siue singularibus, siue Collegium aliquod constituentibus dari posse Conseruatorem. Patet id primò ex stylo Romanæ Curiæ, qui colligitur ex Mandos. in Prax. sign. grat. verb. Conseruatoria, in forma supplicationis, Prob. in addit. ad Io. Monach. d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. in 1. & 2. formula supplicationis, nec non ex litteris Conseruatoriis tam ad fauorem Illustr. Card. Montalti, quàm Capituli Ordinariorum, & aliorum clericorum ecclesiæ maioris Mediolani, quas fere omnes insertis earum tenoribus retulimus supr. cap. 2. quæst. 2. Patet secundò quoad singulares personas clericorum ex Trid. Concil. sess. 7. cap. 14. de reform. ibi, clerici seculares iunctis iis, Conseruatorum deputationibus. Quoad Collegia verò, seu capitula ex eod. Trid. Concil. d. sen. 14. cap. 5. ibi, idcirco nemini omnino cuiuscunque dignitatis, & conditionis sit, etiam si capitulum fuerit, Conseruatoriæ litteræ, &c. Denique id patet ex iis, quæ adduximus supr. cap. 4. quæst. 1. concl. 1. & quæst. 6. concl. 2. vbi ostendimus, † tam Papam, quàm etiam Principem secularem dare posse Conseruatorem

6 *Clericis secularib. etiā vt vniuersitatem constituunt, delegari potest Cōseruator.*

7 *Princeps secularis clericis secularibus Cōseruatorem deputare potest, & quomodo.*

torem pro clerico, & ecclesia, piisque locis contra laicos; nam contra clericum, & ecclesiam piúmve locum solus Papa, non autem Princeps secularis, poterit, ex adductis d.quæst.6.concl. 4.& quæst.1.concl.1. vbi docuimus loca pia in hoc etiam ecclesiis comparari. Quòd autem † possint locis piis concedi litteræ Conseruatoriæ, seu dari Conseruatores, satis patet ex Trid. Concil. d. sess. 14. cap. 5. de reform.ferè per totum iunctis præcipuè illis verbis propè finem, nec non hospitalia actu hospitalitatem seruantia, & illis, hospitalium huiusmodi quoad bona quoque patrimonialia clericorum † idem omnino dicendum erit, vt nimirum tam Papa,quàm Princeps secularis possit clerico dare Conseruatorem pro huiusmodi bonis contra laicum; nam bona clericorum † quoad forum exæquantur bonis ecclesiarum, vt pro iis possint clerici laicos coram ecclesiastico iudice conuenire, cum laicus probabiliter non negat, ea esse clerici, vt apertè constat ex cap. si clericus laicum. iunctis ibid. adnotat.per Abb.Marian.soc.& alios,de for.compet.ibi,si clericus laicum de rebus suis, vel ecclesiæ impetierit, & laicus res ipsas non ecclesiæ esse, aut clerici, sed suas proprias asseuerat; quod idem procedit vbi clericus agere velit contra laicum non solum actione merè reali,vt rei vendicatione,sed etiam si actione mixta, vt puta ex legato, vel locato, aut simili pro re patrimoniali, vt post Innoc.Card. & alios tradit Marian.soc. d. cap.si clericus laicum num. 15. sic etiam bona clericorum † exæquantur bonis ecclesiarum quoad immunitatem ab exactionibus secularium personarum in cap.quamquam,de censib.in 6.ibi,cum igitur ecclesiæ, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum (hoc est ecclesiarum,& ecclesiasticarum personarum, vt ibid.glos.& cæteri magis communiter exponunt) non solùm iure humano, quin immò & diuino à secularium personarum exactionib. sint immunes;quod idem quoad substantiam habetur etiam in cap. 1.de immun.eccles.in 6.ibi, non licere præfatis communiis &c. exactiones quascumque ecclesiis, vel ecclesiasticis personis imponere,vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis,vel quibuscumque possessionib. ab eisdem ecclesiis, vel personis ecclesiasticis legitimè hactenus acquisitis vel in posterum acquirendis. Cæterum an & quando bona patrimonialia clericorum gaudeant priuilegiis bonorum ecclesiasticorum præter scribentes in citat.iuribus, sunt etiam consulendi Doct.in c.1. 15. quæst.4.

& cap.

8 *Locis piis dari possunt Conseruatores: Imo*

9 *& clericis quoad bona patrimonialia, quæ*

10 *quoad forũ exæquantur ecclesiasticis, &*

11 *quoad immunitatẽ ab exactionibus laicorũ.*

& cap. similiter, 16. quæst. 1. cap. ecclesia S. Mariæ, de constit. & cap. ex litteris de pignor. inter recentiores Couar. lib. 1. var. resol. cap. 4. num. 2. cum duob. seqq. & Anastas. Germon. de sacror. immunit. lib. 3. cap. 15. num. 109. & seqq.

QVÆRO tertiò, *An Regularibus dari possint Conseruatores.*

12 Regularibus dari possunt à Papa Conseruatores siue vt singulis siue vt vniuersis.

Certissima quoque hac in re conclusio est, † posse Regularibus saltem à summo Pontifice dari Conseruatores. nam quoad singulares personas regularium extra monasteria aliqua de causa degentium, satis apertè id colligitur ex Trid. Concil. d. sess. 7. cap. 14. de reform. ibi, aut Regulares extra monasterium degentes quomodolibet exempti, etiam si certum iudicem à sede Apostolica deputatum in partibus habeant, iunctis illis verbis, quæ paulò post subiiciuntur, Conseruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduersus præmissa nequaquam valituris; necnon ex priuilegiis, quorum statim mentionem faciemus. quoad monasteria verò ipsa, seu conuentus, Religiones, ac ordines regularium id satis patet; tum ex eod. Trid. Concil. sess. 14. cap. 5. de reform. ferè per totum, iunctis iis verbis, & Regularia loca, quæ in fine illius cap. habentur; tum ex litteris Conseruatoriis Societati IESV à Pio V. concessis, & Greg. XIII. editis, quarum tenorem posuimus supr. cap. 2. quæst. 2. atque item ex Bulla Maris magni ad fauorem ordinis Prædicatorum, & Minorum à Sisto IV. concessa propè finem. versi. & nihilominus. pag. mihi 67. cuius totum tenorem ponit D. Io. Bapt. Confett. in collect. lit. Apost. & priuil. regul. à pag. 54. vsque ad 68. item ex litteris Conseruatoriis Iulij II. ad fauorem ordinis Minimorum, quas recenset idem Conf. loc. cit. pag. 115 cum duab. seqq. necnon ex Bulla moderationis priuilegiorum ordinum Mendicantium edita à Leone X. in Concilio Lateranensi, cuius verba, quæ ad rem faciunt, retulimus suprà cap. 3. quæst. 2. circa medium, totum verò tenorem posuit Confett. in d. collect. pag. 127 cum quatuor seqq. præterea ex litteris Conseruatoriis ad fauorem prædicti ordinis Minimorum concessis à Clem. VII. quas legere est apud eundem Conf. in d. collect. litt. Apost. pag. 168. & duab. seqq. ac denique ex litteris declarationis priuilegiorum ordinis Prædicatorum ad eiusdem ordinis fauorem concessis à fel. recor. Pio V. anno Domini 1571. versic. & vt fratres, qui est paulò post medium, vsque ad finem, quarum litterarum integrum tenorem habes in d. collect. à pag. 205. vsque

ad

ad 213. iuxta postremam impressionem. Ex his igitur patet, non solùm posse Regularibus ordinibus dari Conseruatores, sed etiam in specie eorum aliquibus datos esse, vel saltem tributam facultatem à summo Pontifice eos eligendi, nimirum ordini Prædicatorum, Minorum, Minimorum, atque etiam Societati IESV. Sed idem quoque dicendum est † de ordine Carmelitarum; nam Clem. VII. decreuit, vt huiusmodi ordo possit frui, & gaudere omnibus, & singulis priuilegiis, immunitatibus, exemptionibus, indultis, & gratiis aliis ordinibus tam Mendicantium, quàm non Mendicantium concessis, & concedendis, in omnibus, & per omnia perinde, ac si ei concessa fuissent, vt patet ex eiusdem Clem. litteris, quæ incipiunt, ex Clementi, datis Romæ Anno Domini 1530. & Pontificatus sui anno septimo, quas habes in d. collect. litt. Apost. pag. 174. Idémque etiam eadem ratione de ordine Eremitarum S. Augustini statuendum est, cui idem Clem. VII. eodem anno concessit, vt frui posset omnibus, & singulis priuilegiis, exemptionibus, indultis, & gratiis per prædecessores suos, aut ipsum iam concessis, & in posterum concedendis, cuius ordini Mendicantium, vt latiùs ex eiusdem litteris patet, quas nescio quo errore ductus, quem tamen non agnouit, reposuit Conf. in d. collect. inter litteras Pauli 4. At verò certum est ex iis, quæ diximus, ordini Minorum, Minimorum, & Prædicatorum concessum fuisse à sede Apostolica huiusmodi priuilegium eligendi sibi Conseruatorem; quos quidem inter Mendicantium ordines † simul cum ordinibus Carmelitarum, S. Mariæ seruorum, & Eremitarum S. Augustini numerauit Leo X. in Bulla communicationis omnium priuilegiorum Mendicantium, cuius paulò post mentionem faciemus, & omnino censendos esse declarauit Pius V. Anno Domini 1569. & secundo sui Pontificatus, vt constat ex Apostolicis litteris, quas in d. collect. habes pag. 199. & de facultate hisce ordinibus concessa eligendi sibi Conseruatorem pleraque sub compendio ponit Alphons. Casarub. in compend. priuil. mox citando verbo, seu tit. Conseruatores ordinis.

13 *Priuilegia Mendicantium etiam quoad licentiã eligendi Conseruatorẽ plerique ordines Regulariũ sibi vendicant.*

14 *Mendicantiũ Ordines qui dicãtur.*

Præter hos verò ordines alij etiam plerique, vt Cassinenses, Carthusiani, Oliuetani, Cistercienses, & alij similes; immo omnes, vt audio, similem in suis priuilegiis Apostolicis facultatem habent eligendi sibi Conseruatores, & passim ea vtuntur. quamuis d. Conf. in præfata sua Collect. litt. Apostol. & priuil. regul.

Mendicantium, & non Mendicantium, aut etiam in summar. Mater. eorumdem priuil. Indultorum huiusmodi, facultatísve prædictorum aliorum ordinum vix mentionem fecerit, nedum tenorem posuerit; sicut neque posuit priuilegiorum ordinum Mendicantium, quæ tamen se allaturum in inscriptione pollicetur; cuius rei causam aliam, quam librariorum iniuriam, hucúsque ignoro.

15 *Regularibus optimo consilio d. ti Conseruatores.*

Optimo autem consilio † datos esse Conseruatores Regularibus, dicendum est, quoniam licèt iure antiquo etiam quoad forum Regulares subiecti essent iurisdictioni Episcoporum, qui soli de iure communi sunt ordinarij in tota diœcesi, cap. de persona, 11. quæst. 1. cum ibi not. & aliis ad id adductis per Mar. soc. cap. 1. num. 10. cum seqq. & cap. cum contingat num. 6. de for. compet.

16 *Regulares excepti non sunt à iurisdict. ordinarij locorum paucis casib. exceptis.*

Nihilominus hodie † quibusdam casibus exceptis, de quibus in Conc. Trid. sess. 6. cap. 3. sess. 7. cap. 14. sess. 21. cap. 8. 24. cap. 11. de reform. & sess. 25. cap. 4. 8. 11. 12. 13. 14 16. 17. & 19. de regular. ex priuilegiis summorum Pontificum sunt omnino exempti ab Episcoporum iurisdictione, prout in omnibus ferè ordinibus concludunt hac de re non inconcinnè tractantes Nauar. in Comment. 2. de regular. num. 63. cum seqq. Conf. in summar. Mater. priuil. regul. tit. 5. cap. 1. & duob. seqq. Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 56. art. 2. & latiùs tom. 2. quæst. 63. per totam, ac denique Alphons. Casarub. in compend. priuileg. Fratr. mendicant. & non mendicant. verbo seu tit. exemptio. & ibi Sorb. in annot. per tot. quoad ordinem Prædicatorum constat ex d. Bulla Maris Magni post medium. versic. & ne prætextu. & melius ex præfatis litteris Pij V. datis anno 1571. circa medium, vbi inter cætera habentur hæc verba; ac etiam Fratres & Moniales, eorúmque domos, Monasteria, beneficia, & ab illis quomodolibet dependentia loca, ac bona quæcumque cuiuscumque qualitatis, & quantitatis existant, dictorúmque bonorum colonos, laboratores, & conductores, ac oblatos tertij habitus Moniales aliásque personas prædictas, (& paucis interiectis) ab omni iurisdictione, & superioritate quorumcumque locorum ordinariorum etiam de nouo, quatenus opus sit, auctoritate, & tenore similibus eximimus, & liberamus, ac exemptos, liberos, & immunes penitus esse volumus; nec non, quatenus opus sit, illos, eorúmque singulos in ius, & proprieta-

tem

tem B. Petri & sedis Apostolicæ, ac sub eorum speciali, & immediata protectione suscipimus, ac eos solùm, & dumtaxat immediatè sedi præfatæ, & nobis, ac pro tempore existenti Romano Pontifici subiacere decernimus, & declaramus. ad quæ verba statim sequitur deputatio Conseruatorum ad eiusdem ordinis fauorem quo vtroque priuilegio, & exemptionis nimirum à iurisdictione ordinarij, & facultatis Conseruatorem eligendi, dicendum est omnino gaudere etiam reliquos Mendicantium ordines, nimirum Carmelitarum, Minorum, Minimorum, Eremitarum S. Augustini & S. Mariæ seruorum propter Bullam communicationis † omnium priuilegiorum Mendicãtium editam à Leo. X. die 10. Decembris 1519. in qua omnes, & singulas gratias, concessiones, immunitates, exemptiones, facultates, priuilegia, & indulta tam spiritualia, quàm temporalia, qualiacumque illa essent quæ Prædicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, Carmelitarum, seruorum B. Mariæ, ac Minimorum fratrum domibus, & illorum ecclesiis, & oratoriis, nec non Generalibus, Prouincialibus, fratribúsque, & sororibus concessis, & oblatis à se, prædecessoribúsve, aut successoribus suis, aut alias auctoritatem habentibus, coniunctim, vel diuisim, in genere, vel in specie concessa fuerunt, aut in posterum concedentur, illa omnia, & singula, ac si nominatim exprimerentur, habens pro sufficienter expressis, singulis ordinibus prædictis, illorúmque singulis ecclesiis, & oratoriis, domibus, fratribus, sororib. Conuersis, & oblatis, motu proprio, ex certa scientia, & de plenitudine Apostolicæ potestatis communicauit, & inter dictorum ordinum personas pariformiter communia esse voluit, vt in prædicta Bulla latiùs continetur, cuius tenorem ponit Conf. in d. Collect. litt. Apostol. & priuil. pag. 161. & seq. Is verò in summar. mater. priuil. tit. 3. cap. 5. quod est de communione priuilegiorum inter omnes Mendicantium ordines, cum huiusmodi communicationem inter ordines Mendicantium eadem & ipse ferè ratione comprobasset, subiicit priuilegia Mendicantium fuisse à sede Apostolica communicata decem illis ordinibus, quos ipse antea retulerat, súntque ordines non Mendicantium, per constit. Pij V. primam in ordine inter priuilegia non Mendicantium; quorum tamen, vt iam monuimus, tenores non attulit, vt inscriptio illius collectionis pollicetur. Reperio autem hac de re constit. 42. in ordine inter omnes con-

17 *Priuilegia Ordinũ Regulariũ quomodo inter eos communia.*

ſtitutiones illius Pontificis, quæ incipit, ex ſupernæ, ab eo editam anno 2. ſui Pontificatus 17. Cal. Septembris 1567. vbi extendit omnia priuilegia Mendicantium ad alias Religiones non Mendicantium, Canonicorum,& Monachorum, tam virorum, quàm mulierum, eorúmque domos,& loca, eo excepto, quòd teneantur ad contributionem ſeminarij, & ſubſidiorum Apoſtolica auctoritate impoſitorum,& quæſturâm eleemoſynarum. De hac porrò materia communicationis priuilegiorum inter ordines Mendicantes, vel non Mendicantes præter Confett. ſupr.videri quoque poſſunt Alphonſ. Caſarub. & Sorb. in dict. compend.priuil.communicatio priuilegiorum & Eman.Roder. d.tom.1.quæſt.regul.quæſt.55.per tot.

18 *Conſeruatoriæ Regularium an ſint hodie ſublatæ per quaſdã ſummorũ Pontificũ Ordinationes, iiſq; obſtet Concil. Trid.ſeſ.24. c. 20. de reformi.*

Neque prædictis obſtat, quòd Pius IV. poſt publicationem Trid. Concil. omnia quorumcumque ordinum Regularium priuilegia etiam quoad Conſeruatorias in illis omnibus, & ſingulis, in quibus decretis Trid. Concil. contrariantur, ipſo iure reuocata, caſſata, & annullata, & ad ipſius Concilij terminos reducta eſſe voluit, ſtatuit, & declarauit,vt latiùs patet ex eius conſtit. incipiente, in Principis Apoſtolorum, quam ſecundam poſuit Confett.in 2.collect.litt.Apoſt. inter Pij IV.litteras, quæ ad Regulares pertinent pag.143. éſtque 123. in ordine inter omnes Pij IV. conſtitutiones; & Greg. XIII. omnia priuilegia à Pio V. ordinibus regularium præſertim Mendicantium conceſſa reduxit ad terminos ſacrorum Canonum, & decretorum Concil. Trid. vt ex eius conſtit. 15. in ordine inter omnes eius conſtitutiones; ac denique tam idem Greg. XIII. conſtit. 37.47.& 69. quàm Sixtus V. conſtit.79. & Clem.VIII.conſtit. 34. inter omnes eorum Pontificum conſtitutiones, confirmant priuilegia quorumdam Regularium, quatenus ſunt in vſu, nec aduerſantur decretis Concil. Trid. atque adeo,cum Trid.Concilium decreuerit inter cætera,vt cauſæ omnes ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes in prima inſtantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoſcantur, vt videre eſt ſeſſ. 24.cap.20.de reformat. videtur reuocata facultas, quam vigore dictorum priuilegiorum habent Regularium ordines eligendi ſibi Conſeruatores, qui loco ordinariorum ipſorum ordinum cauſas cognoſcant in prima inſtantia, vt latiùs etiam oſtendemus infr.cap.ſeq.q.1.

Reſpondetur enim primò, quoad conſtitutiones ipſius Gregorij,

gorij, & prædecessorum, quatenus & hoc eligendi Conseruatorem, & alia priuilegia tollere videbantur, iis sufficienter derogatum tam per ipsum Gregorium, quàm alios Pontifices eius successores præsertim Sixtum V. & Clem. VIII. vt deducit Conf. in d. summar. mater. priuil. tit. 3. cap. 4. & ostendens illa verba (sacrorum canonum) intelligenda esse, non de iure communi ante Concilium, sed de ipsis canonibus Concilij quod etiam post Hier. Sorb. in annot. ad Compend. Priuileg. mend. & non mendic. tit. priuilegia fratrum facit Eman. Roder. quæst. Regul. tom. 1. quæst. 8. art. 8. deinde dicitur, Concilium ipsum Tridentinum aliquibus casibus exceptis passim illæsa seruare priuilegia Regularium, vt sess. 25. cap. 20. in fin. & cap. 22. quod est vlt. de regul. vbi apertè declarat, quibus decretis noluit obstare Mare Magnum, & alia priuilegia Regularium, nimirum ea, quæ in illa sess. de Regularibus, & Monialibus nominatim statuta erant, vt patet ex illis primis verbis illius cap. vlt. hæc omnia, & singula in superioribus decretis contenta, &c. aut si quod aliud decretum sparsim in Concilio positum expressam huiusmodi priuilegiorum derogationem habeat, cuiusmodi pauca admodum numeralis. sed & si quis contendat, sufficere, quòd dispositio Trid. Concil. aduersetur dispositioni illorum priuilegiorum propter expressam voluntatem Pij IV. & Greg. XIII. reducentium prædicta priuilegia ad terminos Concilij, & ea reuocantium, vbi Concilio aduersentur; adhuc ita accipiendum id est, modò Concilium saltem regularium mentionem faciat, aut vbi expresè regulares in aliqua dispositione non excipiat; at verò neque in d. sess. 24. cap. 20. vbi de causis primæ instantiæ agitur, vlla mentio fit Regularium, & d. sess. 14. cap. 5. vbi de Conseruatoribus agitur, Regulares ipsi nominatim cum quibusdam aliis excipiuntur. Concludendum igitur, etiam post Trid. Concilium durare priuilegium hoc Regularibus priùs quoque concessum eligendi sibi Conseruatorem prædictis constitutionibus nullatenus refragantib. sicut generatim de priuilegiis Regularium Trid. Concil. nequaquam expresè contrariis concludit, & quidem iure optimo Conf. d. cap. 4. in fin. qui etiam in præd. summar. mater. tit. 5. cap. 9. testatur per sacras Congregationes, alteram Regularium, alteram super interpretatione sacri Concil. Trid. iussu Gregorij XIII. declaratum fuisse, quòd Regulares omnes in ciuitatibus Italiæ existentes sibi Conseruatores elige-

rent coram quibus conuenirentur.& in ſpecie, d.cap.20. Trid. hodie non obſtare Conſeruatoriis Regularium declarauit d. ſacra Congregatio d.cap.20.& S.Concilij Tridentini. Atque hæc de Regularibus. Iam ad religioſos milites tranſeamus.

QVÆRO *quartò, & poſtremò in hoc Cap. An Militaribus Religionibus, earúmve militibus, aut alijs perſonis dari poßint Conſeruatores.*

Præmitto, quoſdam eſſe ordines Militares, de quibus per ſcribentes cum alibi, tum in cap. cum deputati, de iudic. cap. cum & plantare, & cap. dilecti, de priuil. cap. canonica, de ſent.excom. Petr.Greg Tholoſ. Syntagm. iur. vniuerſ. lib.15. cap.33. cum duob ſeqq. & Doct.mox allegandi. Ex his verò ordinibus † ſolus ordo S. Ioannis Hieroſolymitani, & ſi quis alius emittit tria vota ſubſtantialia Religionis, hoc eſt, paupertatis, obedientiæ, & caſtitatis, de quibus ſummus Pontifex in cap.cum ad monaſterium in fin.de ſtat.monach. veræ religionis nomen, & naturam habet, cæteri verò, vt qui permittunt matrimonium non niſi ſecundum quid, vt ex S.Thom.2.2.quæſt.186 art.4 ad 3. poſt Sot.lib.7.de iuſt.& iur quæſt.5. art. 3. docuimus, & ſatis oſtendimus in tract.de option. Canon cap 2. num.43 quicquid quoad hoc in contrarium voluerit Nauar.conſ 9.num.6 de his, quæ vi, metúſve cau.fi.conſ.10. & 11.de regul. necnon in tract. de redit. eccleſ. quæſt.1. monit. 55. & quæſt. 3. monit. 37. cum duabus ſeqq. quod etiam apertè ſenſiſſe videtur Trid. Concil. ſeſſ.24. cap. 11. de reform. dum ordinem S.Ioannis Hieroſolymitani religionis, reliquos Militares ordines Militiarum dumtaxat nomine appellat; ibi, non obſtantibus priuilegiis quibuſcunque etiam Religioſis S. Ioannis Hieroſolymitani, & aliarum Militiarum, &c. Sed quicquid ſit, illud ſanè ſaltem quoad milites emittentes tria illa vota non officiet, quòd ij non deferant habitum regularem, quoniam habitus (vt iam prouerbio fertur) monachum, aut religioſum non facit, ſed profeſſio ipſa regularis, cap.conſuluit, qui cler.vel vouen.cap.porrectum, & cap. ex parte, de regul.cum ſimil.

> 19 *Hieroſolymitana militia, & ſi quæ alia tria ſolẽnia vota profitetur, ſola inter militias vera religio eſt.*

Hoc præmiſſo, ad propoſitam quæſtionem reſpondetur, † poſſe proculdubio dari Conſeruatorem Militiis, ſeu Militaribus ordinibus. Primùm enim id ſatis apertè colligitur ex Trid. Conc. ſeſſ.14. cap.5. dum ab eo decreto, quod eſt de Conſeruatoribus, excipit Regularia loca, & Hoſpitalia; at verò Militares ordines veniunt tam appellatione Hoſpitalium, vt patet

> 20 *Militares ordines eorumq́; milites habere poſſunt Conſeruatores.*

ex

ex Greg. Tholos. aliis supr. citatis præsertim d. cap. cum & plantare, & cap. canonica, & priuilegiis singularum prædictarum Militiarum, quarum aliqua mox recensebimus, quàm etiam Regularium locorum, vt deducitur ex his, quæ paulò antè hac ipsa quæst. præmisimus; necnon ex Trid. Concil. d. sess. 25. cap. vlt. de regular. iuncta præsertim rubrica generali de regularibus posita initio primæ partis decretorum illius sess. 25. à qua optimum argumentum sumi docuimus supr. cap. 1. quæst. 2. Deinde nostræ concl. nihil obstat. siue enim dicamus huiusmodi milites magis de laicis, siue magis de Regularibus participare, vtrique harum personarum generi dari posse Conseruatorem, docuimus supr. hoc ipso cap. quæst. 1. & 3. siue etiam dicamus, saltem huiusmodi ordinum Militarium domus, & conuentus pia loca esse, quod negari nequit, ex his præcipuè, quæ adducit Greg. Tholos. d. lib. 15. cap. 33. cum religionis, ac pietatis causa tales milites instituti sint, piis locis dari posse Conseruatores ostendimus quæst. 2. huius cap. Denique id probatur ex stylo Romanæ Curiæ, & Cancellariæ Apostolicæ quæ pro lege habendum constat ex cap. quam graui, de crim. fals. cum aliis adductis suprà cap. 2. quæst. 2. nam reperio fuisse inter cæteras, Mitiæ, seu Hospitali S. Lazari, eiúsque personis per Pium IV. summum Pontificem concessam facultatem eligendi sibi Conseruatores, vt ex eius constit. 131. in ordine, & incipit, inter assiduas anno Domini 1565. vbi etiam alia illis priuilegia concedit; quæ quoad hanc facultatem, & alia quædam confirmauit anno sequent. Pius V. in sua constitut. 31. quæ incipit, sicut bonus.

21 *Hierosolimit. Militia à plurimis Pontificibus priuilegiũ habet eligendi sibi Conseruato. rem vide num. 24.*

Pari ratione † idem Pius IV. constit. sua 14. incipiente, circumspecta Romani Pontificis, anno 1560. similem facultatem concessit Religioni Hierosolymitanæ, vt eius fratres, & aliæ personæ habere possint Conseruatores, qui eos defendere tenerentur; quam etiam simul cum aliis priuilegiis Religionis confirmauit Gregor. XIII. in constitut. 64. incipiente, quo magis, ac firmius, edita die 23. Martij anno 1580. Sixtus V. in constitut. 33. quæ incipit, etsi ex nostri, anno 1586. Gregor. XIV. constit. 4. quæ incipit, quanta Christianæ, anno 1590. ac demum Clem. VIII. in constit. sua 18. quæ incipit, pastoris æterni, anno 1592.

Huiusmodi tamen facultas eligendi Conseruatorem, quatenus

22 Facultas Conseruatorẽ deligendi Militiis cõcessa, quomodo moderata sit per Conc. Trid. quoad iis seruiẽtes: &

nus † eximit tales Religiones militares, earúmque personas à iurisdictione Episcopi ita moderata fuit per Trid. Concil sess. 24. cap. 11. vt ex priuilegiis concessis iis, qui seruiunt Militiis, nihil detractum esse ordinariis intelligatur quò minus ij, quibus ea priuilegia iam concessa sunt, vel in posterum concedi contigerit ipsis ordinariis tanquam ab Apostolicæ sedis delegatis plenè in omnibus sint subiecti; exceptis tamen iis, qui prædictis militiis actu seruiunt, & intra eorum septa, ac domos resident, súbque eorum obedientia viuunt; siue iis, qui legitimè, & secundum regulam earumdem Militiarum professionem fecerint, de qua Ordinario constare debeat, non obstantibus priuilegiis quibuscumque etiam Religionis S. Ioannis Hierosolymitani, & aliarum Militiarum. eandem quoque Concilij moderationem comprobando videtur declarasse † Greg. XIII. in constit. 69. quæ incipit, circumspecta, edita die 25. Nouembris 1580. approbarúntque etiam quoad Religionem Hierosolymitanam Sixtus V. & Clem. VIII. in memoratis constitutionibus, seu confirmationibus priuilegiorum prædictæ Religionis.

23 quomodo declarata à Gregorio.

Sed quoniam moderationem illam Trid. Concilij, & declarationem Gregorij, vt alia nonnulla præter, quin etiam contra mentem, ac verba disponentium nimis extendit D. Marius Antoninus Episcopalis tunc Papiæ vicarius. hinc factum est, vt præceptum quoddam, eidem ac Reuerend. illius Ciuitatis Episcopo non multos ante annos, à me transmissum, dum essem Subconseruator Religionis Hierosolymitanæ mox scriptis suis impugnare non dubitauit; resolut. nimirum 16. & duab. seqq. lib. 1. ex iis quas in vnum collectas, ac tribus libris, vno autem volumine comprehensas sub variarum rerum practicabilium resolutionum titulo proximè superioribus annis edidit.

24 Auctor se tuetur ab obiectis per D. Mariũ Antoninum & alios plerosque. vide num. seq.

A quibus minùs, vt reor, æquis oppugnationibus † quò me faciliùs tuear, eum prorsus ordinem dubiorum respondendo sequar, quo vsus est obiiciendo d. Marius Antoninus; vt nimirum primò videamus, an validum fuerit, & attendendum præceptum illud à me transmissum præfatis Episcopo, & vicario, vt mihi consignarent quendam Presbyterum Rectorem ecclesiæ Villanterij spectantis ad Commendam præfatæ Religionis Hierosolymitanæ, qui tunc in carceribus Episcopalibus Papiæ detinebatur, quòd quædam crimina illi essent adscripta.

Secundò, An d. Præpositus S. Mariæ Donnarum, vti assertus

Conser

Conseruator electus à Commendatario illius commendę transmittere mihi potuerit præceptum, vt meum præceptum reuocarem.

Tertiò, An præfatus d.Episcopus Papiensis foret iudex competens d. Presbyteri. Quamuis, vt verum fatear, ordo hic dubiorum inordinatus, & præposterus sit; debuit enim tertium primo præponi, cum iustitia, & validitas mei præcepti ex eo maximè pendeat, an Episcopus Papiensis in hac facti specie illius presbyteri iudex competens esset; præsertim cum d. Marius contenderet eam non esse causam mixti fori, sed solius Episcopi. verum, vt dixi ab eo discedendum non putaui, vt obiectionum ordini responsionis ordo responderet. Vt autem responsio breuis quoad fieri poterit, euadat, vbi aliqua iuris conclusio præsertim ad Cōseruatorum materiam pertinens incidat, quam latiùs alibi in hoc tractatu propriis locis vel iam disputata, vel postmodum sit disputanda, eam indicabo dumtaxat, & ad proprium locum lectorem remittam.

Quod igitur ad primum dubium attinet, dicendum est, præceptum illud à me transmissum validum fuisse, & attendēdum.

Primò quidem, quoniam Pius IV. priuilegium quoddam præfatæ Religioni concessum à Clem. VII. per quod seruitores locorum quorumcumque Religionis pro tempore existentes, etiam Presbyteros curam animarum exercentes, quamdiu illam exercerent, & in eorum obsequiis forent, sub B. Petri & S. Sedis protectione susceperat, & ab omni iurisdictione, correctione, onere, statutis, bannis, dominio, superioritate, & potestate quorumcumque Episcoporum, & iudicum, præterquam ordinariorum dicti Hospitalis liberauerat, & exemerat, & alia quæcumque tam eiusdem Clem. quàm aliorum Romanorum Pontificum priuilegia confirmauit; ac præterea personas in dignitate ecclesiastica vbilibet constitutas, necnon Canonicos Metropolitanarum, & Cathedralium ecclesiarum per Baiuliuos, Priores, Præceptores, & Fratres, ac eorum singulos pro tempore eligendos deputauit in Conseruatores, qui quamdiu exercuerint dictum officium, à nemine, quò minus illud exerceant sub aliquo prætextu impediri, vel molestari possint. ita quòd ipsi sic electi sub excommunicationis latæ sententiæ pœna eosdem Priores, Baiuliuos, Præceptores, & Fratres, ac eorum singulos aduersus inferentes eis, aut eorum seruitoribus, &

familiaribus iniurias, seu grauamina, vel damna in personis, rebus, & bonis defendere; necnon sententias, censuras, & pœnas ecclesiasticas contra rebelles, & inobedientes cum effectu promulgare, ac omnibus facultatibus Conseruatoribus dicti Hospitalis, & illius personarum per quascumque litteras Apostolicas quomodolibet concessis vti; ac priuilegia Prioribus, Baiuliuis, Præceptoribus, & Fratribus præfatis pro tempore concessa eis obseruari facere debeant, ac teneantur; prout latiùs in litteris ipsius Pij IV. datis Kal. Iunij anno 1560. continetur. quod priuilegium vnà cum aliis per quoscunque Romanos Pontifices prædictæ Religioni concessis Pius V. litteris suis confirmauit, datis die 29. Nouembris 1568. Gregor. XIII. aliis datis die 23. Martij 1580. Sixtus V. datis die 20. Septembris 1586. Gregorius XIV. die vlt. Aprilis 1591. ac denique Clem. VIII. suis litteris datis die 29. Iunij 1592. Cum igitur ex prædictis priuilegiorum verbis liqueat superiores Religionis Hierosolymitanæ eiúsque Conseruatores iurisdictionem habere in d. religione in seruientes presbyteros delinquentes, & quidem priuatiuè ad ordinarios locorum, quod etiam in dubio censendum esset, vt infr. in 3. dubio latiùs ostendemus; vbi etiam explicabimus Trid. Concilij decretum & nonnullas Pontificias constitutiones, quæ huiusmodi priuilegio videntur aduersari; sequitur, vt ad tuendum presbyterum prædictum, & commendam illius, quin immo totius Religionis ius, & priuilegium, d. præceptum transmittere potuerim.

Secundò, quoniam vbi etiam aliqua ratione dubitari posset de validitate, ac iustitia ipsius præcepti, si consideretur post factum; inspecto tamen tempore, quo emanauit, omnino fuit attendendum; cum enim ex d. priuilegiis saltem prima facie fundatam haberet intentionem tam prædicta Religio, quàm eius Subconseruator; antequam verò concederetur præceptum, bis interpellatus fuerit præfatus D. Marius litteris familiaribus ad eum missis, vt fidem faceret eorum, quibus videbatur Subconseruatoris iurisdictionem euertere, quod tamen non fecit, vt ex ipso etiam præcepto apparet, sequitur, vt omnino concedi potuerit, & iustificatum in seipso remaneat, ex hoc ipso etiam solo fundamento; huiusmodi enim præcepta † initio iudicij passim absque plena causæ cognitione transmitti solent.

25 *Præcepta quædã initio iudicij fiunt absq; plena causæ cognitione.*

Potui igitur illud præceptum transmittere, quin immò debui ratione

ratione muneris mei, cum præſertim pœna excommunicationis latæ ſententiæ mihi eſſet propoſita in prædictis priuilegiis Religionis, niſi requiſitus illius iura, & priuilegia tuerer; metus enim excommunicationis † iuſtus eſt, vt pluribus comprobat inter cæteros Hier. Gig. tract. de penſion. eccleſ. quæſt. 36. ferè per totum, certúmque ſit, vbi de cenſuris agitur tutiorem partem eſſe eligendam.

26 *Metus excõmunicationis iuſtus eſt.*

Neque vlla ratione officiunt, quæ contra illud obiicit d. vicarius d. reſol. 16. Non primum quòd † in d. præcepto, ſeu litteris debuerat inſeri copia facultatis, & deputationis cap. cum in iure, de offic. deleg. & ibi Doct. & in cap. præterea, de dilat. & iis, quos ibi allegat loquentes in delegato; nam pro delegata iuriſdictione non eſt præſumendum, cum ſit odioſa, vt per gloſ. & Doct. d. cum in iure cum aliis per eundem vicarium ibid. adductis; vbi etiam pro indubitato aſſerit, Conſeruatorem non eſſe iudicem ordinarium, ſed delegatum Papæ, cum de eo tractetur in cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. prout firmat, inquit in terminis Nauar. conſ. 5. num. 1. de offic. iud. deleg. & ſentiunt gloſ. & alij à d. vicario ibid. relati, & in ſpecie Conſeruatoris, quòd de Conſeruatione conſtare debeat, aliàs litteris non credatur, docet Paul. Fuſc. tract. de viſit. & regim. eccleſ. lib. 2. cap. 23. num. 3.

27 *Copia deputationis an inſerenda in præcepto, vel citatione à delegato, aut Cõſeruatore tranſmiſſis.*

Reſpondeo enim, quòd licèt ex genere ſuo Conſeruator habeat delegatam iuriſdictionem; tamen æquiparatur ordinario ſaltem in aliquibus, vt tradit ipſe Nauar. in alleg. conſ. quod in meo codice eſt 3. num. 2. & 3. & nominatim quoad hoc, vt non teneatur inſerere in litteris copiam ſuæ delegationis, & deputationis in Conſeruatorem, vt nos latiùs oſtendemus infr. cap. ſeq. huius tract. quæſt. 1. vbi etiam proſequemur caſus ad Conſeruatorum materiam facientes, in quibus ſimplices quoque delegati copiam delegationis in litteris, aut præceptis inſerere non tenentur, aut etiam illam dare petenti; quod verè ſolùm requirit text. d. cap. cum in iure, & ibi gloſ. & plerique Doct. Quod verò de inſertione dicitur d. c. præterea, non deciſio eſt, ſed ſola facti narratio, vt patet legenti. prout nihilominus à me data fuit copia tam deputationis Conſeruatoris, quàm meæ facultatis ſtatim, ac ab ipſo d. vicario petita fuit; quam etiam vtramque à ſe lectam fuiſſe ſatis profitetur, dum ead. reſol. 16. num. 5. in fin. & num. 6. eius verba ponderauit; illam verò pon-

derationem nos paulò post latiùs examinabimus. & hoc etiam solum est, quod vult Fusc. d.num.3. neque enim requirit Conseruationis in litteris insertionem, sed solùm, quod eius copia fiat, seu litteræ Conseruatoriæ ostendantur, prout etiam fecit assertus ille Conseruator, qui mihi postmodum suum præceptum ttansmisit.

Accedit, quòd, vbi etiam de iure necessaria foret huiusmodi insertio; cum tamen ex inueterato stylo huius Curiæ Archiepiscopalis Mediolani ea nequaquam fiat, statuendum omnino est d. præceptum non ideo minùs validum fuisse, quod insertam non haberet meam facultatem; certissimi enim iuris est

28 Stylus cuiusque fori etiam iuri cõtrarius in ordinatoriis attenditur.

† stylum cuiusque Curiæ, quamuis iuri contrarium, in ordinatoriis iudicij attendendum esse, ac pro lege habendum, l.fin. C. de iniur. l.3. in fin. de testib. l. more, vbi Doct. præcipuè Lancell. & Curt.iun. ff. de iur. omn.iud. Papiens. in for.libell. in art. reali in princ. num. 8. Afiro. in Prax. iud. §. 22. cap.16. versic. Tertiò. optimus text. in cap. ex litteris vbi Abb. & alij de constit. latè Surd. cons. 377. num. 38. vol.3. post Thesaur. decis. 1. num.9. Osasc. decis. 22. num.6. idem tradunt Doct. in cap. fin. de constit.& l.de quibus, ff.de leg. vbi inter cæteros Roch.Curt. sect. 1.num.27. faciunt latè tradita per eundem Curt. ibid. sect.7. concl. 8. ferè per totam Euerar. in loc. legal. à styl. Cur. per totum & Grauat. in addit. ad Vestr. in Prax.Rom. Cur. lib.5. c.3. num.4. & 5. quæque nos adducemus infr. cap. seq. quæst.9. vbi de iurib. consuetudinis in tribuenda iurisdictione agemus.

Hac verò ratione tollitur etiam quod secundò loco contra dictum præceptum obiiciebat D. Marius Antoninus, non posse Conseruatorem deputare Subconseruatorem, seu vices suas alteri committere, nisi id habeat ex beneficio litterarum, vt expresse cauetur in d. cap. fin. §. vices quoque; vnde, cum non constet D. Georgium Conseruatorem electum habuisse hanc facultatem vices suas committendi, corruet mea deputatio in Subconseruatorem,& consequenter præceptum illud à me tanquam Subconseruatore transmissum. Etenim, vbi etiam careret d. Conseruator facultate substituendi attentis priuilegij verbis, seu litterarum Apostolicarum beneficio; cum tamen † inueterata sit, & inuiolabilis in hoc foro consuetudo, vt indistinctè Conseruatores deputent sibi Subconseruatores; illa, vt derogare potuit iuri communi, ita inuiolabiliter obseruanda est, iuxta

29 Conseruator potest delegare vices suas citra beneficiũ literarũ quoad hoc, si id habeat consuetudo.

ea,

ea,quæ paulò ante adduximus: Sed verè potuit etiam vi litterarum Apostolicarum & priuilegiorum Religionis,vt patet ex illis verbis d.priuil. Pij IV.quibus derogat constitutioni Bonif.8. ne iudices à sede Apostolica deputati alij, vel aliis vices suas committere præsumant.Quod priuilegium, sicut alia,cum suis totis tenoribus confirmatum deinde fuit à Pio V.& aliis Romanis Pontificibus vt supra etiam admonuimus. Quatenus verò subiicit d.Vicarius ex ipsa deputatione d. Georgij in Conseruatorem à Magno Magistro facta constare, non potuisse fieri dictam subdelegationem, cum in ea deputatione † videatur electa industria personæ ipsius Conseruatoris, ponderando illa deputationis verba, confici de tua &c. seu veriùs,nos confidentes de summa fidei probitate, cura,& diligentia, in rebúsque agendis dexteritate Admodum Reuerend. in Christo nobis præclarissimi D.Bartholomæi Georgij &c. Præsertim in arduis,& grauibus,per ea,quæ voluerunt Doct.in l. 1.ff.de off.eius,cui mand. est iurisd. Menoch.de arbitr. iud. lib. 1.q.68.num.15. cum verò electa est industria personæ,non potest fieri subdelegatio,cap.fi. & ibi Doct.extr. de offic.deleg. Capic. decis.151. num.6. Menoch.d lib.1.q.54.num.8.cum seq.Respondetur primò,per prędicta verba, vel similia non censeri electam industriam personæ etiam in arduis, nisi præsumptiuè,vt patet ex Doct.citatis atque eod. Menoch de præsumpt. lib. 2. præsumpt.21. num.17. vnde cum præsumptio magis violenta vrgeat,quòd noluerit Magnus Magister impedire subdelegationem,quę vigore priuilegiorum iuncto etiam stylo huius nostræ Curiæ fieri poterat, vt supr. deduximus,ne priuilegia,& iura Religionis, quæ se tueri velle per illam deputationem Conseruatoris professus erat, eodemmet actu violari,iísque præiudicium à se ipso afferri velle declararet; dicendum erit,omnino cessare leues illas præsumptiones ex negotij grauitate,& prædictis verbis desumptas; quæ etiam ex eo cessant, quòd subdelegatio in me facta fuit de consensu partis, nimirum Præceptoris ipsius Religionis in his partibus; & quidem optima ratione, ne propter diuturnam Conseruatoris absentiam eidem Religioni damnum aliquod pararetur. vbi autem consensus partium adest,potest d.subdelegatio fieri,eo non obstante, quòd industria personæ electa videatur ex prædictis, aut similibus præsumptionibus, vt ex text d.cap.fin.de offic.deleg.& aliis declarat Menoch. d. præsumpt.25. num.18. Accedit

30 *Industria personæ in commissione quãdo electa censeatur.*

denique quòd si etiam expresè voluisset, non potuisset tamen prædicto iuri ipsius Religionis præiudicare, cum ad fauorem totius Religionis id fuerit inductum, arg. cap. si diligenti, de foro compet. & aliorum quæ de renuntiatione priuilegij Conseruatorum Religiosis conuentibus concessi dicemus infr. cap. vlt. huius tract. q. 8. atque etiam Conseruator cum integra potestate, de qua in d. priuilegiis, deputatus censetur à Papa, vt patet ex verbis initio huius dubij relatis.

Non obstat etiam quod tertio loco obiicit d. vicarius, me non potuisse omni in casu tanquam Subconseruatorem procedere † contra quoscumque extra ciuitatem, & diœcesim, in quibus fueram deputatus, d. cap. fin. vers. Conseruatores autem, & ibi Doct. de offic. deleg. in 6. etiam de partium consensu, Gemin. in cap. statutum, §. in nullo de rescript. in 6. Fel. in cap. olim, num. 8. de except. Facultas autem mea si data erat in Ducatu Mediolani non extenditur ad Principatum Papiæ qui non includitur sub Ducatu Mediolani, per ea, quæ tradit Rip. in l. ex facto, §. ex facto, num. 14. ff. ad Trebell. & Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 45. num. 14. Si verò esset data in diœcesi Mediolani, prout præsumitur data in dubio, cum deputatio in genere sit restringenda ad locum personæ deputatæ, quæ ibidem nominatur esse de diœcesi Mediolani, & Canonicus ecclesiæ Archiepiscopalis, non potest vbique extendi, aliàs deputatio esset nulla, d. cap. fi. & dispositio quomodocumque generalis recipit restrictionem de re habili, l. vt gradatim, ff. de muner. & honor. Respondeo enim quòd, cum obscurè loquatur, & inuolutè, diuinandum est, quid sibi velit. si ergo intendit ex d. vers. Conseruatores, probare, non posse Subconseruatorem procedere, seu exercere iurisdictionem suam contra vllum omnino extra ciuitatem, vel diœcesim, in qua ipse deputatus est, hoc est, in qua data, seu facta est deputatio Conseruatoris, nihil minus dicit ille versiculus, immo oppositum, vt possit nimirum exercere suam iurisdictionem intra vnam dietam à fine diœcesum, in quibus reperitur, seu de quibus est is, contra quem procedi debet, seu qui trahendus est. Sensus igitur illius versic. Conseruatores, est hic, quòd Conseruatores contra quoscumque velint procedere citando, & alia huiusmodi faciendo, hæc præstare debent existentes intra ciuitatem, vel diœcesim, in quibus ipsi deputati sunt, seu in loco deputationis, & commissionis; quòd si ali

31 Conseruator deputatus in aliqua ciuitate vel diœcesi contra quos possit procedere.

si aliquos trahere velint, qui extra illam diœcesim sint, tunc trahere non possunt, si diœcesis, in qua degunt, qui trahendi sunt, distat à loco iudicij vltra vnam dietam; sic enim explicandum esse illum versic. ex verbis ipsis colligitur, & Doct. ibid. nec non ex cap. statutum, versic. cum autem & seq. iunctis ibi not. per glos. & scribentes, de quo nos cap. seq. q. 2. 7. & 8. Quòd si d. vicarius voluit forsan allegare vers. vices quoque, qui licèt statim sequatur, omnino tamen distinctus est à d. versic. Conseruatores, adhuc id ex eo non probatur, sed solum, quòd Conseruator non possit committere vices suas, nisi ipse existat intra ciuitatem, seu diœcesim, in qua deputatus fuit, vel existenti in loco ipsius delegati. vel enim loquitur ibi Pontifex de solo actu commissionis, seu subdelegationis, non autem de vsu, vel exercitio iurisdictionis, seu iurisdictione ab ipso Subconseruatore exercenda, qua de re satis dispositum videbatur versic. Conseruatores statim præcedenti sub nomine Conseruatorum, quorum appellatione etiam Subconseruatores præterquam in pœnalibus veniunt, sicut subdelegati appellatione delegatorum d. §. in nullo cum ibi not. cum maximè subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatum. vel certè loquitur de loco, in quo debet esse, ac morari, is, qui deputandus est Subconseruator, in loco nimirum, in quo moratur is, qui deputatus est Conseruator, de quo infr. cap. seq. quæst. 2. post medium. Quatenus verò ex eo, quòd facultas data sit in diœcesi Mediolani, (qua de re dubitatiuè loqui non debuit, cum eius facultatis copiam habuerit, & ipsemet fateatur, me ibid. nominari Canonicum ecclesiæ Archiepiscopalis, vt de diœcesi Mediolani, quorum tamen postremum ex tenore illius facultatis non colligitur,) infert d. vicarius deputationem nullam esse, si vbique extenderetur, per d. cap. fin. bis errat; primùm enim alius est locus, in quo quis deputatur Conseruator, hoc est, in quo reperitur, seu domicilium habet is, qui deputatur, prout videntur exponere Doct. text. tam d. cap. fin. versic. Conseruatores, cum seq quam d. cap. statutum §. cum actor, cum seq. vbi idem Pontifex simili loquendi formula vtitur; seu in quo reperitur persona, vel res, cui datur Conseruator, prout fortè illa verba intelligenda sunt, per ea, quæ afferemus infr. cap. seq. quæst. 2. post medium alius in quo reperitur, seu domicilium habet is, qui conueniendus est, vnde tanquam ex diuerso non fit illatio, vulg. l. Papinianus, ff. de

ff. de minor. deinde, licèt in se verum sit, quem non posse trahi forsam etiam de consensu suo extra vnam dietam à fine suæ diœcesis, &c, si trahatur, actus nullus sit, de quo latiùs cap. seq. quæst. 7. & seq. tamen † non ideo deputatio in totum corruit, nimirum etiam quoad locum intra vnam dietam positum, cum text. d. cap. fin. solùm irritet, quæ contra ibi disposita contigerit attentari. atque adeo, cum diœcesis Papiensis, in qua degebat is, qui trahendus, seu contra quem erat procedendum, Episcopus nimirum Papiensis, seu D. Antoninus eius vicarius distet à Ciuitate Mediolani, qui locus erat iudicij, intra vnam dietam siue legalem, siue vulgarem, qua de re d. quæst. 7. disseremus, necessariò sequitur, vt ad prædictam Ciuitatem trahi potuerit iis non obstantibus, quæ minùs diligenter in tertio fundamento adduxit idem vicarius. sicut etiam non admodum diligenter legit priuilegia Religionis, præsertim verò Pij IV. de anno 1560. vbi postquam dedit Conseruatorem Religioni, expresse derogauit constitutioni Bonif. VIII. qua cauetur, ne quis extra suam ciuitatem, vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis intra vnam dietam à fine suæ diœcesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à sede Apostolica deputati contra quoscumque procedere præsumant. quale & illud est, quòd non potuerit deputatio mea in Subconseruatorem extendi ad diœcesim Papiæ, cum ecclesia Papiensis sit immedatè subiecta Papæ, potiatúrque tot notoriis priuilegiis, puta vsu Pallij, delatione Crucis, ac pluribus aliis. Nam quicquid sit de memorata subiectione immediata Papæ, seu exemptione à iure Metropolitico ecclesiæ Mediolanensis, de qua re disputare non est præsentis, nostríve instituti, adhuc inde non sequitur, † quòd non subsint delegatis Papæ; tum quòd hæc diuersa sunt, vnde non valet illatio; tum quòd delegati Papæ illius vices gerunt, eúmque repræsentant, vnde & maiores sunt Legatis, cap. 2. de off. leg. cum aliis, quibus id in specie de Conseruatoribus tradit Anchar. consil. 132. quem sequitur Carol. Ruin. cons. 3. vol. 4. Mandos. in Prax. sig. grat. verbo, Conseruatoria, versic. Conseruatores dicuntur, de quo etiam latiùs agemus cap. 8. quæst. 4. Cæterorum verò priuilegiorum, quæ vicarius refert, puta vsus Pallij, & delationis Crucis commemoratio, cum ad rem non faciat, debuit omitti. Quod autem pro Corollario eiusdem tertij fundamenti ab eodem vicario adiicitur sub num. 7. dici forsan

32 *Deputatio Subcõseruatoris vltra vnam dietam.*

33 *Exempti à iure Metropolitico, al. óve ordinario adhuc subsunt delegatis Papæ.*

forsan posse, me tanquam Subconseruatorem non fore tutum à pœna suspensionis per annum, & sic ab irregularitate, si celebraui; partem verò procurantem dictum præceptum incurrisse excommunicationem, de qua in d. cap. fin. id inquam cautiùs fuisset omissum; huiusmodi enim ædificium non modò quoniam infirmo, ac nutanti nititur fundamento, sed quia etiam est per se rimosum, statim corruat necesse est. Nam, † licèt Subconseruator tanquam subrogatus in locum Conseruatoris videatur debere sapere naturam illius, iuxta vulg. l. si eum §. qui iniuriarum, ff. si quis caut. tamen ea regula fallit quoad pœnam, vt post Bart. in l. testamento ff. de condit. & demonstr. Ias. d. §. qui iniuriarum col. 5. Dec. in l. certi condictio col. 5. ff. si cert. pet. & alios ex magis communi resoluit Ant. Gabr. d. lib. 6. commun. concl. tit. de reg. iur. concl. 2. num. 59. seu limit. 2. Præterea pœna illa, de qua d. cap. fin. versic. seu §. vt autem, † non habet locum indistinctè, vbi quis abutitur potestate Conseruatoris, vel Subconuersatoris, sed dumtaxat, vbi Conseruatores deputati simpliciter, vt defendant aliquem, scienter se intromiserint de aliis, quàm de manifestis iniuriis, seu extenderint illam potestatem ad alia, quæ exigunt iudicialem indaginem; de Conseruatoribus enim ibidem dicitur, decernimus vt, si de aliis, quàm de manifestis iniuriis, & violentiis scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per vnum annum ab officio sint suspensi. At verò in hoc ipse dici nequeo excessisse, cum immò manifesta iniuria, & violentia fieret priuilegiis Religioinis, dum presbyter, quem ipse vicarius fatebatur inseruire commendæ, illius iussu carceratus fuit ab eo puniendus; cum tamen constaret ex priuilegiis, quæ ipsemet vicarius resol. 17. & seq. se vidisse ostendit, eundem presbyterum, vbi deliquisset, carcerandum, & puniendum fore vel à superioribus Religionis, vel ab eiusdem Religionis Conseruatore. Præterquam quòd ex forma priuilegiorum d. Religionis illius Conseruatorum facultas non est limitata ad manifestas iniurias, & violentias, sed immò ad ea extenditur, quæ iudicialem exigunt indaginem. Denique inueterata, & inconcussa huius fori consuetudo est, vt indistinctè omnes Conseruatores de omnibus cognoscant, iis etiam, quæ iudicialem exigunt indaginem, & de aliis, quàm manifestis iniuriis, & violentiis; huiusmodi verò

34 *Subrogatũ in pœnalib. an sapiat naturã eius, in cuius locũ sufficitur.*

35 *Pœna, de qua in §. vt autẽ, quãdo locũ habeat.*

36 Consuetudo ut Cõseruator deputatus ad terminos iuris, de exigentibus iudiciale indaginẽ cognoscat, valet.

consuetudinem † valere, & attendendam fore, constat ex iis, quæ in fine responsionis ad primam vicarij rationem adduximus, & latiùs ostendemus cap. seq. q. 9. & vbi etiam dubium aliquod esse posset, an voluerit Pontifex ad hos quoque casus prædictam pœnam extendere, cum tamen de pœna agatur, † ea interpretatio sumenda est, vt voluerit extendere; odia enim sunt restringenda & pœnæ interpretatione legum sunt molliendæ, cap. odia. de reg. iur. in 6. & l. interpretatione ff. de pœn. præsertim cum ad incurrendas eas pœnas requiratur dolus propter verbum illud, (scienter,) in canone positum iuxta ea, quæ latiùs adducemus cap. seq. q. vlt. concl 4. & quælibet causa excuset à dolo, & pœna, l. igitur §. potest ff. de liber. caus. Ang. in l. plagij, C. ad leg. Flauiam, de plag. quod etiam verum est in censura, saltem si causa sit probabilis, per ea, quæ latè tradunt Vgol. tract. de censur. tab. 1. cap. 9. & 8. & cap. 17. §. 7. Sayr. tom. 1. Thesaur. cas. consc. lib. 7. cap. 9. num. 22. sum septem seqq. & Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 9. disput. 32. ferè per totam. Atque hæc quoad tertiam eiusdem vicarij rationem sufficiunt.

37 Pœnæ sunt restringẽdæ, & ab ijs quæuis causa excusat.

Non obstat præterea quod quarti fundamenti loco obiicit idem vicarius, me fuisse præuentum super remissione prædicti presbyteri carcerati à d. Præposito Conseruatore commendæ Villanterij, de qua præuentione inquit me fuisse cercioratum, vnde iustitiæ, & honestati consonum fuisse, vt ipse abstinerem à d. præcepto, prout subdit, latiùs se dicturum in resolutione secundi dubij. Nam primò respondetur, dictum dumtaxat fuisse, non autem vnquam doctum de d. præuentione siue ante, siue etiam post præceptum; vnde iustitiæ, & honestati consonum erat, vt à præcepto non abstinerem; neque verò ante præceptum facta fuit fides, quòd ille Præpositus foret electus Conseruator d. commendæ, prout tenebatur ad hoc, vt me afficeret, meóque præcepto impedimentum aliquod afferre posset. quamuis nec tunc certè potuisset, sicut nec ipse potuit mihi præcipere; aut inhibere per ea, quæ latiùs paulò post in secundo dubio adducemus.

Non obstat etiam quintum fundamentum à d. vicario quoad hoc primum dubium allatum; quòd non solum erat manifestum, siue notorium, quòd priuilegiis dictæ Religionis per dictam carcerationem non præiudicaretur, sed potiùs erat notorium,

rium,& indubitatum,Episcopum Papiensem esse iudicem competentem saltem vti delegatum sedis Apostolicæ vigore sacri Concilij Tridentini,& Constitutionum Apostolicarum, prout diffusè, inquit, dicetur in tertio dubio. Respondetur enim, quòd immò manifesta iniuria fiebat priuilegiis Religionis, vt supra ad tertium fundamentum dictum fuit, vbi etiam ostendimus, non fuisse necessariam huiusmodi notorietatem, sicut & Episcopum Papiensem omnino iudicem competentem non fuisse,vt latiùs nos quoque dicemus in d.dub.3.

Denique quod pro postremo fundamento in hoc primo dubio subiicit pręfatus vicarius,nimirum per visitatorem Apostolicum illius ciuitatis, & diœcesis decretum fuisse, quòd † ecclesiastici iudices etiam virtute litterarum Conseruatoriarum delegati audiant, & decidant causas omnes in foro,& Curia Episcopi Papiensis, & in ea forum eligant, suúmque tribunal constituant sub pœna nullitatis, ita debile est,vt illud omittere consultius fuisset; nam vbi etiam decretum illud vsu fuisset receptum, intelligendum omnino est de Conseruatoribus, & delegatis iudicibus in illa diœcesi, quæ visitabat, deputatis, quomodo etiam intelligendum est, quod de plerisque Conseruatoribus statuit Trid. Concil. sent.14. cap.5.de reform.vt non habeant tribunal erectum, nimirum distinctum à tribunali Curiæ, proprij Episcopi. Eadem quoque ratione sacrę Congregationes interpretum Trid. Concil. & super negotiis Regularium iussu Gregor. XIII. declarauerunt, Regulares Italię teneri indicare nomina Conseruatorum à se electorum Episcopis locorum ordinariis, vt testatur Io.Bapt. Confett. in summar.mater. priuil. regul. tit. 4. cap. 9. Quod si aliter id accipiatur, illud absurdi sequeretur,teneri omnes Conseruatores vbique terrarum deputatos suum eligere forum,& erigere tribunal in ciuitate,& Curia Episcopali Papien. Iam verò ad secundum ex tribus propositis dubiis transeamus.

38 *Conseruatores in sola Curia illius Episcopi in cuius diœcesi delegati sunt, erigere debēt tribunal, & nomē dare, nō in alia.*

Quoad secundum igitur dubium, quod pręd.d.vicarius prosequitur resoltu. 17. An d.Prępositus S. Ioannis Donnarum assertus Conseruator prædictæ commendæ Villanterij electus, vt dicitur ab Illustri Alliata illius Commendatario potuerit mihi inhibere, & præcipere, vt meum præceptum reuocarem;

Breuiter respondendum est negatiuè. Præmisso enim vbi

etiam præfatus d. Præpositus legitimè fuerit electus Conseruator d. Commendæ, tam D. Georgium generalem tunc Religionis Conseruatorem cuius ego substitutus fui, quam d. Præpositum † huiusmodi iurisdictionem Conseruatoris pro d. Commenda cumulatiuè, non autem priuatiuè habuisse, tum per ea, quæ de duobus ordinariis iudicibus (in quo casu nos versamur, cum plures Conseruatores huic Religioni dati sint per modum iudicis ordinarij propter omnimodam exemptionem illius ab ordinarij locorum iurisdictione, vt patet ex priuilegiis eiusdem à nobis initio præced. dubij commemoratis) Menoch. lib. 2. præsumpt. 18. num. 26. per d. vicarium allegata adducit probans ex Bart. in l. 1. C. de præf. vrb. & aliis, iurisdictionem specialem alicui concessam super aliquo genere causarum datam censeri non priuatiuè, sed cumulatiuè cum habente vniuersalem; tum per verba satis aperta d. priuilegij à Pio IV. concessi, quæ initio præced. dub. retulimus, dum in plurali ait Pontifex (deputamus Conseruatores) statímque subiicit, (qui quamdiu exercuerint dictum officium,) & paulò post, (ipsi sic electi eosdem Priores &c. aduersus inferentes eis, aut eorum seruitoribus, & familiaribus iniurias, seu grauamina, & damna in personis, reb. & bonis defendere, & eorum priuilegia obseruari facere debeant, & teneantur;) eo etiam non obstante † quòd vna sit generalis, alia specialis, vt per text. in d. l. 1. & ibi Bart. concludit post Abb. & alios Dec. in c. prudentiam num. 9. iuxta antiquam illius operis editionem de offic. deleg. & sentit Menoch. d. num. 26. & 29. ob eam rationem, quoniam in dispositione legis species non derogat generi, nisi sint incompatibilia; Bart. in l. 1. §. hoc autem il 1. num. 7. ff. de nou. oper. nunc. & l. sanctio legum, vbi Alex. & alij ff. de pœn. Admisso etiam, quòd vtrique nostrum censeatur † concessa d. Commendæ iurisdictio in solidum, ita, vt quilibet posset procedere, quod etiam admittit d. vicarius vbi supra sub num. 3. licèt id non dicant Caualcan. & Lancell. per eum allegati; probari autem potest per text. in l. 1. vbi glos. ff. de offic. consul. & alia, quæ de ordinariis iudicibus adducit inter ceteros Dec. d. c. prudentiam. num. 9. vbi idem docet procedere, quamuis vna sit generalis, alia specialis; non tamen † inde sequitur, quòd alter alteri possit inhibere. Id quod ex eo etiam falsum esse conuincitur, quòd ego vel maior eram ipso d. Præposito, cum maiorem iurisdictionem haberem re-

39 *Plures Conseruatores dati vt ordinarij in dubio iurisdictionem censentur habere cumulatiuè nō priuatiuè: &*

40 *quid, si vnus sit generalis, & alius specialis: vel si*

41 *in solidum cōcessa sit vtrique iurisdictio,*

42 *An alter alteri possit inhibere.*

ſpectu totius Religionis, ad cuius fauorem ille fuerat, vt ait, electus Conſeruator illius Commendæ, & aliarum quarumdam; non obſtantibus etiam verbis d.Bullæ Pij IV. per d. vicarium ponderatis, quæ ſolùm concludunt Præpoſito, & mihi iuriſdictionem competiiſſe in d. Commendam, non autem quòd par fuerit,& æqualis vtriuſque noſtrum iuriſdictio. At verò par in parem, aut minor in maiorem † non habet imperium, l. ille, à quo, §. tempeſtiuum,ff.ad Trebell. & l.nam magiſtratus, ff. de arbitr. cum aliis, quibus infra cap.8. quæſt.4. oſtendemus, non poſſe Conſeruatorem alteri Conſeruatori ad fauorem eiuſdem perſonæ, aut loci deputato præſertim, ſi maior ſit, inhibere, niſi is procedendo damnum aliquod inferret iuribus illius perſonæ, ac loci. Interim verò nobis ſufficiet hoc loco reſpondere iis, quæ pro d. aſſerto præcepto Præpoſiti emanato inſtigante d.vicario, (vt ex eo coniicere licèt,quòd ſcriptis ſuis illud tueri contendit,) idem vicarius d. reſol.17. adducit; & quidem eo ordine, qualis ille ſit, quo ab ipſo afferuntur, ſi illud addiderimus; vnde etiam reſultat manifeſta nullitas d. aſſerti præcepti, cum conceſſum fuerit non ad inſtantiam Commendatoris Alliatæ, qui etiam iam dimiſerat Commendam,ſed neque equitis Boſſij, qui tunc erat Commendatarius d. Commendæ, & Romæ degebat, ſed cuiuſdam Equitis Pauli Emilij Lunati, qui multum in d.Commenda intereſſe habebat.quin immo d. Boſſius Commendatarius litteris ad Reuerend. Epiſcopum Papienſem vſque ſub die 5. Februarij datis, & ſic 18. dieb. ante d. aſſertum præceptum eidem Reuerendiſſ. Epiſcopo ſignificauerat, ab eodémque petierat, vt d.Presbyterum carceratum Conſeruatori à magno Magiſtro electo commoranti Mediolani conſignaret, quarum litterarum exemplum ab eodem d. Boſſio ſubſcriptum penes perilluſtr. d. Equitem Quarterium eiuſdem Commendatoris procuratorem exiſtit, ad cuius ipſe inſtantiam meum præceptum Reuerend. Epiſcopo,& eius vicario tranſmiſi.

43 *Par in parẽ an habeat imperium.*

Dum igitur primo loco ponderat verba d. Bullæ Pij IV. præcipuè verò illa, quæ ſola ad rem faciunt, (Qui Conſeruatores, quamdiu exercuerint d. officium, à nemine quò minùs illud exerceant, ſub aliquo prætextu impediri, vel moleſtari poſſint,) facilè reſpondetur, ea verba manifeſtè declarari per illa ſtatim ſequentia, (ita, quòd ipſi ſic electi ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna eoſdem Priores, Baiuliuos, Præceptores, &

Fratres, ac eorum singulos aduersus inferentes eis, aut eorum seruitoribus, & familiaribus iniurias, seu grauamina, vel damna in personis, rebus, & bonis, &c.) relata supr. initio præced. dub. ex quibus patet, tribui † iurisdictionem Conseruatoribus Religionis contra inferentes damna, & iniurias personis superius expressis; ex his autem inferentib. damna, & iniurias, aut ex personis expressis non est ipse Conseruator, nisi quatenus eius iurisdictionis vsus aut turbatio redundaret in damnum earumdem personarum; quorum primum in facti specie, de qua agimus, non accidit, sed secundum, cum ipse non intenderem, nec verò re ipsa efficerem, vt damnum aliquod inferretur, aut præiudicium irrogaretur Religioni, eiúsve personis, ac priuilegiis; sed immò, vt hæc omnia conseruarentur, petendo ab Episcopo, & loci Ordinario remissionem d. Presbyteri Rectoris carcerati, qui in seruitio d. Religionis erat, atque adeo eius gaudebat priuilegiis, vt non nisi ab eiusdem Superioribus, vel Conseruatore puniretur. Ex quo statim sequitur, vt cum d Præpositus in dicto precepto nullam aut priuilegiorum aut iurium Religionis defensionem, & conseruationem prætexere posset tanquam in hoc iurisdictione, & iure carens illud transmiserit; sicut iure meum ordinario transmisi, qui meam iurisdictionem turbando, priuilegia, & iura Religionis lædebat.

44 Conseruator quãdo possit exercere iurisdictionem in inferentẽ iniuriã solũ indirectè etiam Cõseruatorem.

Quatenus verò pro confirmatione huius fundamenti subiicit vicarius, quòd d. Prępositus asserebatur iam esse in possessione, seu quasi cognoscendi vti Conseruator de causis ciuilibus motis contra d. presbyterum vigore d. deputationis, & sic † dicitur eius iurisdictio perpetuata, etiam si dicti Commendatores, & Equites obiissent, cap. relatum, & cap. gratum, de offic. deleg. & vtrobique glos. & Doct. & faciunt, inquit, dicta per S. Anton. 3. par. sum. tit. 9. cap. 4. §. 2. in fin. non semel peccauit; nam præterquam quòd pro confirmatione adduxit id, quod potiùs præmittendum erat, extendit etiam iurisdictionem delegatam, quæ alioqui odiosa est, vt ipsemet tradiderat resol. præced. num. 2. atque adeo restringenda iuxta vulg. cap. odia de reg. iur. in 6. cum simil. vt in specie de Conseruatorum facultate, & iurisdictione docuimus supra cap. 3. q. vlt. extendit inquam à cognitione causarum ciuilium ad cognitionem criminalium. deinde supponens electionem Conseruatoris factam per Commendatores, vel equites pro delegatione habendam esse, ipsósque

45 Iurisdictio Conseruatoris, qua vsus est in aliquibus causis an perpetuetur quoad alias etiã post mortem Procuratorum.

que Commendatores, & Equites delegantes fore censendos, (cuius tamen contrarium verius constat ex prædictis litteris Pij IV. ab aliis Pontificibus postmodum, vt vidimus confirmatis, in quibus Papa dicitur in Conseruatores deputare personas eligendas à Baiuliuis, præceptoribus, fratribus, & eorum singulis,) dicit, per d. possessionem cognoscendi in ciuilibus perpetuari Conseruatoris iurisdictionem, etiam si dicti Commendatores, & Equites obiissent, per d.cap.relatum, & cap. gratum cum tamen officium Conseruatorum, sicut expirat per obitum concedentis quoad negotia non cœpta, vt expresse cauetur in d. cap. fin. §. officium, de offic. deleg. in 6. ita etiam per renunciationem, seu dimissionem dignitatis, ratione cuius delegatio facta est, æquiparando talem renuntiationem, seu dimissionem morti naturali, iuxta text.in cap.2.de renunc. in 6. cum ibi not.aliísque ad id adductis inter cæteros per Flamin.Paris.tract.de resig. benef. lib.1.q.16. num.27. ac lib.3.q.3.num.10. & q.5.num 32. Doct.in cap.susceptum & cap.statutum, de rescript.in 6.id quod in specie nos latiùs ostendemus infr. cap. vlt. q.3. concl.4. In d. verò cap.relatum, & c. gratum, solùm dicitur, quòd per citationem, vel litis contestationem in aliqua causa dicitur perpetuata iurisdictio delegati quoad illam causam; ita, vt per mortem delegantis non expiret; quod toto cœlo distat à conclusione per vicarium posita loco cit.quam nec Doct. dictis iuribus, nec S. Antonin. vnquam somniarunt. Iam ad reliqua circa secundum hoc dubium illius obiecta veniamus.

Respondens ergo conclusioni superius initio huius dubij à nobis firmatæ, Conseruatores regulariter habere iurisdictionem cumulatiuè, non autem priuatiuè, ex qua sequi videtur, vt regulariter nequeat alter alteri, præcipuè si pares sint, inhibere, nisi ei qui præiudicium aliquod habenti Conseruatorem inferret, vt ibid.deduximus; subdit primò, immo de iure communi habentem parem iurisdictionem posse inhibere alteri iudici pari, cum vnicuique censeatur commissa iurisdictio insolidum, Caualc.decis.4.num.42. par.2. & Lancell. de attent.par.2. cap.20. in præfat.num.98. verùm malè † ex eo, quòd duo habeant iurisdictionem in solidum, infertur, posse alterum alteri inhibere; cum, etiam si quis habeat iurisdictionem simul cum alio, possit aliquando illi inhibere, ne sine eo procedat, vt de adiuncto post Staphil.de litt.grat.& iust.2.par.versic. in commissionib.iustitiæ docet

46 *Delegatus delegato non ideo potest inhibere quod vterque datus sit in solidum cum etiam datus simul possi[illegible]*

docet Lancell. d.num.8. eum præſentata commiſſione poſſe inhibere coniudicibus, ne vlterius in cauſa ſine eo procedant; & hoc ſolum dicit ibi Lancell. non autem loquitur in caſu appoſito, cùm datur iuriſdictio in ſolidum, prout cum allegat vicarius. Caualc. verò d.num.42. loquitur ſolùm † in caſu præuentionis, atque adeo id pertinet ad ſecundum dictum vicarij ſub num. 4. quo aſſerit, d. Præpoſitum præueniſſe in petendo iudicialiter ſibi remitti d. carceratum, vnde omnino potuiſſe inhibere firmarunt Caualc. d.deciſ.4. num.37. cum ſeq. & num.42. Lancell. d. cap.20. in præfat. num. 100. Bero. conſ.117. num.4. lib. 3. faciúntque, ſubiicit vicarius dicta per Farinac. quæſt. 7. crimin. num.52. cum ſeq. cum,inquit idemmet vicarius, ſtante dicta præuentione non potuerim me intromittere, per text. in cap.cum plures, & ibi gloſ. & Doct. de offic. deleg. in 6. & Menoch. d. præſumpt.16. ſed voluit forſan allegare præſumpt.18. num.8.

47 *quid in caſu præuētionis.*

Verùm prætcrquam quòd, vt iam monuimus, dictum quidem fuit, ſed non doctum de dicta legitima præuentione, vnde † interim potui ipſe validè procedere, cum maximè, vt docui, ipſe maior eſſem, per ea, quæ tradit Soc. in cap. propoſuiſti num. 21. verſic. ſeptimò quæro, de for. compet. dicitur etiam, quòd Caualc. & Lancell. Doctoréſque ab iis citati apertè loquuntur in præuentione facta ab vno ex iudicibus, quorum alter ad fauorem vnius partis, alter verò ad alterius, non autem quando vterque iudex ad vnius tantum fauorem datus ſit; qui caſus, vt cuíque patet,longè inter ſe diuerſi ſunt. Farinac. verò d. num. 52. & ſeq. nihil de inhibitione, ſed ſolùm dicit idem, quod text.& Doct. d.cum plures,ac Menoch.loco alleg. Quòd ſi vnus ex plurib. iudicibus inſolidum datis etiam ad fauorem vnius partis præuenit, non poteſt alius ſe intromittere, quod in noſtra facti ſpecie facilè admitterem, vbi de præuentione mihi legitimè conſtitiſſet; inhibere verò non potuit, cùm ipſe ab eo iuriſdictionem non recognoſcerem, vt ſentit Bal. in l.1. quomod.& quand.iud.poſt Hoſt.& Archid.& licèt à Bal. diſſentire videatur Soc. d.c.propoſuiſti, num.44. cum eo tamen ſentit vbi ambo iudices,vel officiales recognoſcerent iuriſdictionem à diuerſis, quod hic accidere videtur, cum ego à magno Magiſtro meam acceperim,Præpoſitus à Commendatore ſuam agnoſcat. Ad id verò, quod ſubiicit vicarius, nos habuiſſe parem iuriſdictio

48 *Præuentus validè procedit, donec de præuentione doceatur.*

dictionem ex verbis Bullæ Pij IV. supr. circa initium huius 2. dubij responsum est. quamuis autem omnis delegata iurisdictio sit specialis respectu ordinariæ iurisdictionis, quæ Episcopis, Prætoribus, & aliis huiusmodi competit, tamen alia magis specialis aliis reperitur, vt ipse vicarius fatetur, dum subdit, quòd immo delegatio d. Præpositi, vbi magis specialis videbatur, magis attendenda secundùm glos. in cap. quamquam 23. dist. cum aliis ibi per eum alleg. quod tamen intelligendum est cæteris paribus; at verò ipse constitutus fui Conseruator, seu iurisdictio mea proficiscebatur non solùm à maiore, sed etiam superiore respectu illius, à quo Præpositus deputatum se asserit Conseruatorem.

Denique dum ait vicarius, indubitatum esse, † Conseruatorem posse procedere contra impedientem suam iurisdictionem qualitercumque ex Abb. in cap. 1. de offic. deleg. & d. Bulla Pij IV. quoad Bullam supra responsum fuit; quoad Abb. qui nihil de Conseruatore ibi agit, dico, immo nonnullos casus ab eo excipi; deinde illum loqui in tertio, non in iudice; denique vbi constet iurisdictionem impediri, & text. ait, iustitiam impediri; ipse verò meo præcepto iustitiam non impediebam sed immò adiuuabam, vt Presbyter ille iuxta Apostolica priuilegia ab ordinarij iurisdictione eximeretur, non tamen abiret impunitus, sed remitteretur ad proprium iudicem, ab eo, prout iustitia exigebat, puniendus. Atque ex his satis, vt reor, factum est his, quæ in secundo dubio pro Præpositi præcepto d. vicarius eiusdem patronus adduxit. Iam ad tertium transeamus.

49 *Impediens qualitercũque iurisdictionem delegati an ab eo possit coerceri.*

Quoad tertium igitur, & postremum dubium ex supra propositis quod d. vicarius resol. 18. prosequitur, An nimirum Episcopus Papiensis fuerit iudex competens d. Presbyteri.

Respondendum est negatiuè. Primò ex verbis Bullæ Pij IV. à multis summis Pontificibus confirmatæ, quæ retulimus suprà initio primi dubij, ex quibus constat, presbyteros inseruientes etiam in Cura animarum Commendatariis Religionis Hierosolymitanæ exemptos fore à iurisdictione, & correctione Ordinariorum, deputatis ad id Conseruatoribus, qui hæc, & cætera Religionis priuilegia tueantur. Deinde quia eo ipso, quòd constitutus est prædictis Commendatoribus, & eorum seruitoribus Conseruator, censentur exempti ab omni iurisdictione Episcoporum, & ordinariorum; nam quando iurisdictio compe-

50 *Iurisdictio cōpetens ordinario, si alteri concedatur, cōcedi priuatiuè censenda est.*

tens † ordinario magistratui cōceditur alteri iudici fauore personarum, in quibus illa exercēda est, vt si fauore Monachorum datus sit specialis Visitator; tunc præsumitur ille iudex datus priuatiuè ad iurisdictionē Episcopi. ita ex sententia Iac. de Aren. in l. quod in rerum, §. si quis post ff. de leg. 1. scripserunt Bal. in l. vn. §. vbi autem, num. 7. C. de cad. toll. & alij plerique, quos referunt, & sequuntur tuentes à contrariis Afflict. decis. 41. & ibi Vrsill. in addit. latiúsque D. Menoch. in d. præsumpt. 18. num. 17. cum duob. seqq. Cum igitur tam expressè, quam tacitè exemptus fuerit d. presbyter à iurisdictione Episcopi Papiensis, non est, cur vicarius competentiam huiusmodi ipsius Episcopi contendat siue ratione originis, aut domicilij eiusdem presbyteri, siue etiam ratione delicti, seu delictorum ab eodem, vt asserit intra fines Papien. diœcesis perpetratorum, prout contendit d. resol. 18. sub num. 1. & 2. id enim procedere potest, non existente priuilegio eximente ab omni iurisdictione Episcopi, prout hîc adesse iam vidimus. Sed neque eandem competentiam firmare potest ex eo, quòd † presbyter ille curam animarum exerceret, in qua, inquit, sub num. 3. quilibet tam Secularis, quàm Regularis subditur iurisdictioni, visitationi, & correctioni proprij Episcopi, vt cauetur in Trid. Concil. sess. 25. cap. 11. de regular. nam admisso verum esse presbyteros militiis, etiam Hierosolymitanæ, seruientes in iis, quæ spectant ad animarum curam, & sacramentorum administrationem Episcopis subesse propter dispositionem non tam Trid. Concil. d. cap. 11. in quo priuilegiis Hierosolymitanæ Religionis, (quod tamen aliàs facere solet, vt præcipuè constat ex sess. 24. cap. 11. & d. sess. 25. cap. 22. de regular.) quàm constitutionum Pij V. Greg. XIII. Sixti V. & Clem. VIII. quorum super initio 1. dub. mentionem fecimus, atque etiam paulò post in hoc 3. dub. faciemus, negatur in facto, quòd hic ageretur de concernentibus curam animarum, aut sacramentorum administratione, ob eámve causam carceratus fuisset, aut esset puniendus d. presbyter; neque id tanquam à veritate omnino alienum apertè asseuerare vnquam ausus fuit d. vicarius.

51 *Curam animarū exercēs aliàs exemptus in quib. iurisdictioni Ordinarij subsit.*

52 *Seruientes Militijs etiā Hierosolymit. quando sint omnino exempti ab Ordinario, vel ei subdantur tanquam sedis Apost. deputato.*

Quod autem ibid. sub num. 4. secundo loco subiicit, † Episcopum dici iudicem competentem d. presbyteri tanquam sedis Apostolicæ delegatum, iuxta disposita per Trid. Concil. d. sess. 24. cap. 11. cuius verba retulimus supr. hoc ipso cap. 6. quæst. vlt.

ad fi.

ad fi. & per Bullam Greg. XIII. quæ incipit, circumspecta, editam de anno 1580. die 25. Nouembris, in qua priuilegia omnia Religioni Hierosolymitanæ concessa & confirmata reduxit ad terminos decretorum Trid Concil. cum amplissima derogatione; vnde ex Thesaur. for. eccles. par. 2. cap. 18. num. 106. cum seq. recenset ita censuisse sacram Congregationem Illustrissimorum Cardinalium in vna Tranen. in hæc verba, Archiepiscopus potest tanquam sedis Apostolicæ delegatus ex hoc decreto, & ex reductione Greg. XIII. procedere in criminalibus, & morum correctione contra inseruientes, & clericos militiæ S. Ioannis Hierosolymitani in ecclesia S. Sepulchri dictæ diœcesis; intelligendo nimirum, quòd vel is professus non esset, vel in eo non concurrerent tres illæ conditiones, de quibus Trid. Concil. d. cap. 11. & Greg. XIII. d. constit. qui eas simul concurrere debere declarat, vt locis Religionis actu seruiant, & intra eorum septa, & domos resideant, ac sub eorum obedientiæ viuant.

Verùm respondetur primò principaliter, quòd immo in d. Presbytero illa tria simul concurrebant; nam actu seruiebat militiæ, & commendæ in cura animarum, & sub obedientia Commendatarij viuebat, cum esset amouibilis ad eius nutum, prout etiam fateri videtur ipse d. vicarius; præterea habitabat in domo Commendæ, quod sufficit ex verbis etiam Concilij, & constitutionis; dum enim ibi dicitur, (resident intra septa, ac domos) priuilegium hoc exemptionis tribuitur residentibus tam intra domos, quàm intra septa militiæ, ita vt vtrique hoc priuilegio gaudeant, & in hoc sensu illud, *ac*, stabit copulatiuè iuxta propriam naturam, quamuis aliquando † sumatur expositiuè pro id est, vt in l. decernimus, in primis verbis, vbi glos. & Doct. C. de sacros. eccles. sícque exponetur illud, septa, pro domibus, & tunc cessat omnis difficultas; statímque, & facillimè euitatur quod de septis † obiicit vicarius ex glos. in Clem. 1. §. 1. verbo, septa, de stat. Monach. vt eorum nomine intelligatur clausura; huiusmodi autem domum militiæ habebat presbyter sibi à Commendatore pro habitatione assignatam, quam fortè inhabitabat; quòd si etiam illam non inhabitaret, cum per Commendatorem id non staret, non debet incommodum amissionis priuilegij ad fauorem Commendæ inducti ex aliena culpa contra vulgares iuris regulas reportare. atque in

53 *Copula, &, seu* ac, *aliquando stat expositiuè pro, id est.*

54 *Septoriũ nomine quid veniat.*

omnem casum, cum domus per presbyterum inhabitata dicatur esse emphyteutica Commendæ, id sufficere debet, cum Commenda habeat aliquod dominium, nimirum directum, & hoc sufficit † ad sustinendam genitiui (eorum) positi in d. constit. & Concilio vim, ac proprietatem; nam directum dominium est dominium; quin immo in dubio venit dominij nomine, vt per text. in l. 1. §. qui in perpetuum ff. si ag. vectig. tradunt ibi glo. Bart. Ang. & cæteri, Soc. conf. vlt. lib. 2. Gomes §. fuerat num. 49. Instit. de action. aliíque Doct. passim. neque Paris. aut Natt. in contrarium allegati distinguunt de dominio, dum asserunt, per genitiuum significari dominium; Mascard. verò loquitur in priuilegiis, & statutis, quæ certum est strictam habere interpretationem; nos verò versamur vel in lege, vel in priuilegiorum conseruatione, in quibus laxiorem fieri interpretationem, atque adeo posse verba aliquomodo impropriari, manifestum est. Sed adhuc in statutis iuxta subiectam materiam verba impropriantur, vt satis probat inter cæteros Euerard. in loc. à sub. mater. num. 8. Accedit quod neque semper genitiuum importat dominium, sed alia pleraque, iuxta subiectam materiam, vt constat ex glos. in l. 2. ff. de orig. iur. Bart. in l. parui, ff. naut. caup. & stabul. cum aliis adductis per Mascard. d. concl. 841. in contrarium allegata num 5. & seqq. Ex quo fit, vt etiam cesset illud simile, quod de capto in domo ecclesiæ, vt gaudeat immunitate, si domus ipsa cohæreat ecclesiæ, & sit ipsius ecclesiæ pro confirmatione adducit vicarius eod. num. 4. in fi. ex Clar. §. fin. quæst. 30. versic. hinc est, & Farin. quæst. 28. num. 12. quia nimirum sumus in materia odiosa, id est priuationis priuilegij iam Religioni concessi, quo casu non procedit argumentum à simili, per ea quæ allegat Euerar. in loc. à simili num. 11. & 12. licèt etiam Clar. loc. cit solùm referat factum Senatus Mediolani, &, quòd ita seruaretur in Ducatu Mediolani. Cæterum de iure matrix ecclesia indistinctè gaudet immunitate cum omni eo, quod est per quadraginta passus circa ecclesiam, & 30. in aliis ecclesiis. cap. sicut antiquitus, & cap. quisquis, 17. quæst. 4. quod etiam solum latè tradit Farinac. d. num. 12. vbi ne verbum quidem facit de huiusmodi cohærentia domus, vel quòd ea sit in dominio ecclesiæ.

55 *Genitiui proprietas & vis.*

Nec valet primum responsum vicarij ad hanc nostram primam principalem responsionem, quòd d. Presbyter non probauerit

uerit in ipso concurrere dictas tres conditiones, prout tenebatur, cum esset fundamentum suæ intentionis, iuxta l. qui accusare, C. de eden. cum vulg. neque constiterit, quòd esset Curatus d. Commendæ cum licentia, & approbatione Episcopi Papien. & dictam Curam actu exercuerit. Replicatur enim non posse sine aliqua nota vel ignorare, vel negare vicarium, quòd d. Presbyter exerceret Curam animarum, cum tanquam primi Pastoris vicarius tres suas, & minores earum Pastores agnoscere necesse sit, & qualitates subditorum suorum, ac beneficiorum sitorum in sua diœcesi † ordinarius scire præsumatur, vt tradunt Doct. in c. ad aures, de rescript. vbi Fel. num. 15. & Clem. 2. vbi Card. col. vlt. & alij, de off. ord. ídque in facto verum fuisse vicarius ipse optimè sciat. pro fundamento verò suæ intentionis exhibita fuerint pro parte Presbyteri priuilegia Religionis, vnde regula exemptionis habebatur; quare potiùs vicarius, qui exceptionem ab hac regula allegabat, eam probare tenebatur cap. 2. de coniug. Lepros. cum ibi not. & in rubr. de reg. iur. ff. & in 6. etiam tanquam fundamentum suæ exceptionis, licèt de probanda negatiua, quòd tres illæ conditiones non concurrerent ageretur, iuxta latè tradita per Ant. Gabr. com. concl. lib. 1. tit. de probat. concl. 6. ferè per totam, præcipuè num. 1. 5. 6. 8. & 11. Mascard. de probat. concl. 1087. num. 1. 4. & 5. Hercul. tract. de proban. negat. in princ. Dum verò vrget vicarius † dictas conditiones fuisse probandas non coram me tanquam Subconseruatore, sed coram Episcopo, tum quia d. Episcopus habet satis fundatam intentionem de iure communi, cum d. Presbyter sit subditus ratione originis, domicilij, & delicti, immo etiam Monachus, vbi agitur in figura iudicij, nisi aliud ex priuilegiis caueatur, cum maximè Presbyter ille esset in fortiis Episcopi; sicut etiam, si clericus sit in fortiis iudicis secularis, coram eo docendúm est de clericatu, vt in Ducatu Mediolani seruari testatur Clar. d. §. fin. quæst. 36. vers. regulariter; tum quia licèt d. Presbyter vsque de anno 1592. esset etiam Curatus d. Commendæ, (quem processum inquit adhuc pendere,) Episcopus tamen contra eum processit. at verò Episcopus est iudex competens exempti etiam lite pendente, si est in possessione subiectionis, Capic. decis. 189. num. 9. Tum demum quia fuit, inquit, apertè sancitum tam per Trid. Concil. d. sess. 24. cap. 11. quàm per d. Bullam reductiuam Greg. XIII. quòd illæ conditiones

56 Ordinarius præsumitur scire qualitates beneficiorum suæ diœcesis.

57 Qualitates tribuẽtes iurisdictionem iudici exẽpti corã quo probãdæ. & num. seqq.

ſint probandæ coram Epiſcopo delegato, per illa verba, de qua ordinario conſtare debeat, quæ referenda ſunt non modò ad ad profeſſionem, ſed etiam ad illas tres conditiones ex quo eſt vnica determinatio, & eadem ratio militare videtur. dum inquam hic vrget vicarius, facilis eſt replicatio, non ſufficere Epiſcopo ad fundandam intentionem ius commune, ſed, cum adſit priuilegium, debet ipſe fundare exceptionem contra priuilegium ex prædictis; ſed neque inde ſequi, coram eo faciendam probationem d. concurſus qualitatum.

Neque obeſt, quòd Presbyter eſſet in fortiis Epiſcopi, cum ad id non adducatur niſi conſuetudo in ſimili, quæ quidem vbi adſit, & veniat admittenda, de quo tamen † iure dubitari poteſt ex text. in cap. ſi iudex, de ſent. excom. in 6. cum ibi not. & latè traditis per Farinac. quæſt. 8. num. 33. Couar. pract. quæſt. c. 33. & Maſcard. de probat. concl. 689. num. 7. & ſeqq. & concl. 961. num. 3. extendi non debet de caſu ad caſum, l. 1. §. Iulianus il 2. ff. de itin. actúque priu. c. fin. de off. Archid. cum ſimil. & ſic ſoluta eſt prima ratio. Ad ſecundam dicitur, intelligendum id eſſe, vbi lis pendeat ſuper ſubiectione, & Epiſcopus ſit in vera, & perfecta poſſeſſione per actum completum ante litem prout etiam loquitur Lapic. & conſtat ex c. 1. vt lit. pend. c. cum perſonæ, de priuil. in 6. cum vtrobique & alibi ſæpè not. per Doct. quorum neutrum hîc adeſt; neque enim lis pendebat ſuper ſubiectione, ſed ſolùm ſuper criminibus Presbytero adſcriptis, quæ probari non potuerunt. præterquam quòd non probatur ſcientia, & tolerantia Commendatoris, qui etiam præiudicare nequit priuilegiis Religionis. Tertium verò fundamentum conſultiùs fuiſſet omiſſum, cum immò ex verbis Trid. Concilij ac Gregorij † contrarium expreſsè colligatur, niſi Latini ſermonis erudiſſimum Pontificem, totque doctiſſimos Patres ignaros fuiſſe dicamus; quis enim non videt, verba illa, (de qua,) cum ſingularis numeri ſint, ad plura illa ſuperius enumerata referri non poſſe, ſed ſolùm ad profeſſionem, cuius ſtatim mentio facta erat, fore referenda, ne falſa Latinitas præſertim à Pontifice credatur admiſſa, contra l. Plautius, ff de aur. & arg. leg. & cap. ad audientiam il 1. cum vtrobique not. extra de reſcript. præſertim verò id liquet ex verbis d. conſtitutionis, vbi inter illa verba, (ac ſub eorum obedientia viuunt,) & ea, (de qua loci ordinario conſtare debeat,) interiecta ſunt hæc, (quæ omnia debere ſimul

concur

58 *Clericatus an probari poſſit coram iudice ſeculari in cuius fortijs ſit clericus.*

59 *Intellectus Trid. Conc. ſeſſ. 24. c. 2. de Reform. & conſtitutionis Gregorianæ.*

concurrere intelligantur; siue iis qui legitimè, & secundùm regulam prædictæ religionis professionem fecerint;) quare cessat argumentum sumptum ex vnica determinatione, quæ hic esse non potest, cum, si admitteretur, falsa Latinitas resultaret. Quod autem eadem ratio appareat in vtroque capite, sicut gratis à vicario dicitur, ita eadem facilitate à nobis negatur; licèt etiam discriminis inter vtrumque ea ratio possit assignari, quòd facilior, minorísque est præiudicij probatio illarum trium conditionum, quàm professionis. Quin immò tam Concilium cap. 11. quàm summus Pontifex d. constitutione apertè significant, quòd de sola professione ordinario debeat constare, non autem de aliis qualitatib. dum his omnibus enumeratis de hac dumtaxat dicunt, quòd constare debeat ordinario; nam inclusio vnius est exclusio alterius, vulg. cap. nonne, qui text. ad id optimus est, de præsumpt. cum simil. vnde reliquum est vt illæ qualitates probandæ sint vel coram superioribus Religionis, vel certè coram Conseruatore ab iis deputato, seu electo.

Non obstat quoque secundum responsum vicarij ad hanc nostram primam, eámque principalem responsionem, dum ait, Ex depositione testium, & confessione ipsius Presbyteri constare; quòd ipse semper inhabitauerit, & resederit in domo sua patrimoniali sita in d. loco Villanterij, & sic non concurrerit illa conditio, quòd resederit intra septa, & domos Militiæ, quæ cum aliis duabus conditionibus seruitij, & obedientiæ simul concurrere debet ex dispositione d. constitutionis Gregorianæ. Nam admisso citra veri præiudicium, de quo paulò post dicemus, prædictam dispositionem Concilij, & Gregorij nunc quoque locum habere, quia non sit reuocata, atque adeo illas tres conditiones simul debere concurrere, adhuc dicitur, dictam probationem factam coram ordinario Papiensi tanquam coram iudice incompetente ex prædictis, non esse attendendam iuxta text. in cap. at si clerici, de iud. cum ibi not. & suis concord. deinde dicitur, sufficere, quòd habitauerit in domo emphyteotica d. Commendæ vel certè, quòd per Commendatarium facta fuerit d. Presbytero assignatio domus, quæ pleno iure erat Commendæ, vt paulò ante deduximus. Denique d. probationem non potuisse nocere iurib. Religionis.

Respondetur secundò principaliter, sed ex abundanti, ac proba

probabiliter tantum per d.constitutionem Gregorij videri, facultatem ordinariis concessam restringi ad ea tantum, quæ concernunt curam animarum. Quod verò replicat vicarius, quin potius confirmari iam disposita per verba illa,(quoad alia,) ibid. posita, facilè id euitatur dicendo, ea referri non ad disposita per ipsum Gregorium, sed Pium V. in constitutione, cuius ibi mentio fit, vt patet legenti; neque induceretur correctio ibidem dispositorum per Greg. eiúsve dispositio redderetur elusoria; nam id erit pro interpretatione præcedentium, quæ intelligenda sint in concernentib. curam animarum. Sed hæc, vt dicebamus, ex abundanti, & probabiliter.

60 *An intellectui suprà d. Conc. Trid. & constitut. Greg. hodie derogatũ sit.*

Respondetur autem tertiò, ac postremò principaliter & fortiùs, † iure sustineri posse prædictæ memoratæ constitutionis Gregorianæ, sicut etiam Trid. Concil. cap. 11. sess. 24. dispositionem reuocatam fuisse, non solùm per Sixtum V. in alleg. sua constitutione, quæ incipit, etsi ex nostri, vbi facta etiam mentione Trid. Concil. confirmat priuilegia omnia Religionis Hierosolymitanæ non obstantibus quibusuis constitutionibus, & aliis contrariis quibuscumque cum amplissimis derogationibus etiam clausarum derogatoriarum derogatoriis, cuiusmodi etiam sunt illæ constitutiones Greg. XIV. & Clem. VIII. quarum initio 1. dub. mentionem fecimus, verùm etiam ipsiusmet Greg. XIII. qui in constit. sua 93. quæ in Bullario est 88. & incipit, consueuit sedes, data 7. Ianuarij 1584. præcipit, quòd ordinarij non se intromittant in visitatione, & correctione militum, & aliarum personarum Religionis Hierosolymitanæ, nisi in concernentibus curam animarum, & administrationem sacramentorum, cum amplissimis clausulis, & derogationibus.

Nec valet prima responsio vicarij, quòd d. constit. Sixti V. limitata sit ad exemptionem à solutione decimarum; nam immo confirmatoria est omnium priuilegiorum, vt patet legenti. Non secunda, in d. Bulla Sixti confirmari expresè Bullam illam reductiuam Gregorij XIII. per clausulam illam, (Volumus autem &c.) nam solùm confirmatur illa Bulla, quatenus dat ordinariis facultatem visitandi, & corrigendi Presbyteros militum in iis, quæ pertinent ad curam animarum, quod ex eo patet, quia simul confirmantur litteræ Pij V. datæ die 22. Septembris, & incipiunt, exposcit, in quibus illud solùm, quod ad rem attinet, disponitur, vt Episcopi visitare, & corrigere possint exer-

centes

centes curam animarum in locis d. Religionis in iis dumtaxat, quæ curam animarum, & sacramentorum administrationem respiciunt; vnde, vt hæc dispositio confirmationis, quæ respicit vtramque Bullam, nimirum Pij V. & Gregorij XIII. æqualiter eas determinet iuxta vulg. l.iam hoc iure, ff.de vulg. & pup.dicendum est, d.Bullam Gregorianam confirmari tam in d. Bulla Sixti V. quàm etiam illa Gregorij XIV. & Clem. VIII. habentibus eandem omnino clausulam, solum quoad facultatem concessam Ordinariis in d. Presbyteros in concernentibus curam animarum, & sacramentorum administrationem. Ex quibus tollitur etiam tertia responsio vicarij, quòd † confirmatio priuilegiorum generalis non trahitur ad iam specialiter reuocata; nam, præterquam quòd illa nòn fuit simplex reuocatio, sed moderatio, & reductio priuilegiorum, dicimus etiam fuisse illam reductionem satis sublatam, cum vim constitutionis haberet, non solùm per ipsum Greg. qui eam ediderat, in d. alia sua constit. 93. seu 88. sed etiam per successores in allegatis litteris confirmationis, in quibus Trid. quidem Concil. mentio habetur: Gregorianæ verò constitutionis mentio † non erat necessariò habenda, cum Romanus Pontifex, qui iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamuis de ipsa mentionem non faciat, reuocare noscatur, vt verbis vtar Bonif. VIII. in cap. 1. de constit. in 6. maximè propter clausulam, ex certa scientia, in d. litteris appositam, quæ operatur, † vt in rescriptis quoque, & priuilegiis, & alia quacumque dispositione censeatur expresse derogatum cuicumque iuri, & dispositioni in contrarium facienti, vt per glos. d. cap. 1. verbo, noscatur, & ibi Doct. latéque per Ant.Gabr.commun.concl. lib.6. tit.de clausul. concl.1. ferè per totam, præcipuè autem num.2. 20. 21. 27. 37. & 39. glos. verò il l. si quis priore, ff. ad Trebell. in contrarium allegata, sicut ex text. ibid. loquitur solùm in vltimis voluntatibus; Paris. cons. 19. num. 44. & seq. vol. 1. nihil dicit de priuilegiis siue specialiter, siue generaliter reuocatis, sed inualidis, nec vbi in confirmatione adsit clausula, ex certa scientia, & illa non obstantib. Surd. autem cons. 18. num. 16. loquitur in statutis reuocatis, in quibus diuersa est ratio, quoniam Papa nõ præsumitur eorum notitiam habere, sicut iurium, & constitutionum, vnde illorum, non autem horum mentio facienda est, vt apertè distinguit Pontifex

61 Confirmatio generalis priuilegiorũ an trahatur ad speciali- ter reuocata.

62 Constitutionis mentio habẽda necessariò non est in cõtraria constitutione facienda.

62 Clausula ex certa sciẽtia operatur, & quare.

d.cap.1.de constit. in 6. Rot. denique Roman. in allegata decis. Papien. bonorum 17. Maij 1599. præterquam quòd non publicam, & necessariam, sed priuatam tantum, & probabilem auctoritatem habet in suis decisionibus, vt inter ceteros satis ostendit Franc. Pauin. in prælud ad Extrauag. versic. decisiones Rotæ, & vel ex eo liquet, quòd sæpè variauit, vt etiam patet in ea quæst. an remedio. cap. reintegranda 3. quæst. 1. spatio longissimi temporis præscribatur; loquitur in casu, quo priuilegium quoddam ab vno Pontifice concessum in totum fuerat ab alio reuocatum, & deinde ab alio, quibusdam eiusdem priuilegij partibus dumtaxat expressis, quoad reliquas generaliter tantum confirmatum, non autem vbi aliqua tantum pars fuerat priùs reuocata, seu moderata, atque hæc etiam reuocatio, seu moderatio per eundemmet Pontificem reuocantem, seu moderantem sublata, prout hîc accidit. Crescent. quoque per Rot. alleg. decis. 139. aliàs 8. de præben. qui præcipuè negotium facere videtur, in eo maximè nititur, quòd gratia illa facta fuerat præcisè ad partis supplicationem, vnde nil mirum, si surreptio consideratur, quæ † cessat, vbi gratia, vt hîc, motu proprio facta sit; hæc enim clausula omnem surreptionem excludit, cap. si motu proprio, de præben. in 6. cum ibi not. & latè traditis per Gabr. d. tit. de clausul. concl. 2. num. 1. præsertim iuncta illa clausula, quæ in dictis omnibus litteris confirmationis apposita fuit, decernentes præsentes litteras nullo vnquam tempore de surreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, vel quopiam alio defectu, etiam ex eo, quòd locorum ordinarij vocati non fuerint, notari, impugnari, vel inualidari minimè posse; quarum clausarum non meminit Rot. d. decis. Papien.

64 Motus proprius omnẽ surreptionẽ excludit.

Eadem ferè ratione respondetur † ad illam quoque decisionem sacræ Congregationis, cuius propè initium huius 3. dub. ex d. Mario mentionem obiiciendo fecimus; nam præterquam quòd † huiusmodi decisionibus, quarum maxima est auctoritas; cum vel à summo Pontifice, vel ab eius delegatis prodeant, tunc demum standum erit, cùm de iis legitimè constiterit; dicimus etiam, vel illam decisionem editam esse ante publicationem prædictarum constitutionum, seu litterarum tam confirmationis Sixti V. Gregorij XIV. & Clem. VIII. quàm illarum posteriorum Greg. XIII. in quibus saltem tacita reuocatio continetur illius constitutionis reductiuæ eiusdem Gregorij; vel certè,

65 Decisio sacræ Congregationis de inseruientibus militiæ Hierosol. declaratur.

66 Decisionis præfatæ sũma auctoritas.

certè, quod magis crediderim, antequam harum ipsarum litterarum postremæ ederentur. Accedit, quòd in illa facti specie sacræ Congregationi exposita aliquæ rei qualitates, ac circumstantiæ forsan aderant, vnde tanti illi Patres moueri ad ita decidendum potuerunt, quæ absunt à nostra; vt quia deesset aliqua ex memoratis tribus conditionibus, quæ simul debent concurrere, aut aliæ similes circumstantiæ: quare, cum ex facti varietate diuersum quoque ius oriatur, ex ea decisione non nisi ad similem omnino facti speciem, qualem eam, de qua agitur, fuisse, non constat, arguere, aut inferre non licebit.

Ex his igitur omnibus, quæ in tribus hisce dubiis latiùs, cum moderamine tamen, vt aiunt, inculpatæ tutelæ deduximus, satis, supérque factum puto iis, quæ D. Marius Antoninus tunc Papiensis vicarius tribus illis suis, 16. nimirum, ac duab. seqq. resolut. primi libri nobis voluit obiicere. quod & facilè eruditus quisque agnoscet, si & vicarij obiectiones, & nostras ex plurimis, quæ à doctissimo viro afferri potuissent, responsiones ad rationis, & æquitatis lancem reuocabit.

Ex iisdem quoque finis 6. huius tractatus cap. imponatur; iámque tandem ad reliqua transeamus; in quorum proximo, quod septimum erit in ordine, diutiùs nos immorari oportebit, quoniam plures, magísque præcipuas difficultates continebit, ex quarum explicatione ceteræ ferè omnes totius tractatus quæstiones pendent.

SVMMÆ RERVM.

1 *Conseruator habet aliquam potestatem, & iurisdictionem.*

2 *Iurisdictio genericè sumpta diuiditur in imperium, & simplicem iurisdictionem. & quomodo definiatur. num. 3.*

4 *Imperiū diuiditur in merū, & mixtū. & quomodo hæc definiātur. n. 5.*

6 *Iurisdictio simplex quid sit.*

7 *Officium iudicis nobile, & mercenarium quid sit.*

8 *Merum imperium diuiditur in maximum, maius, magnum, paruum, minus, & minimum; & quid vnumquodque sit.*

9 *Mixtum imperium diuiditur in maximum, maius, magnum, paruum, minus, & minimum; & quid eorum quodq; sit, quódve possit delegari.*

10 *Iurisdictio simplex quomodo diuidatur, aut sit delegabilis.*
11 *Meri imperij quædam esse possunt, & simplicis iurisdictionis diuersis respectibus.*
12 *Tortura quando sit meri imperij, vel simplicis iurisdictionis.*
13 *Leuis coërctio quando simplicis iurisdictionis sit, vel meri imperij.*
14 *Carceratio quandonam meri imperij sit, vel simplicis iurisdictionis.*
15 *Excommunicatio quando sit meri imperij, vel mixti.*
16 *Appellatio quando sit meri imperij, vel mixti, aut iurisdictioni simplicis.*
17 *Conseruatoribus regulariter non competit nisi iurisdictio simplex, & mixtum, non autem merum imperium.*
18 *Iurisdictione concessa venit iurisdictio simplex, & mixtum, non merum imperium, nisi Princeps concessisset plenissimam iurisdictionem. num. 19. sed & tunc non veniunt Principi reseruata. nu. 20.*
21 *Principis propria quando veniant in concessione iurisdictionis, aut imperij.*
22 *Coërctionem Conseruator exercet tantùm ad priuatam vtilitatem.*
23 *Conseruator an possit imponere pœnam, quæ quis amittat ciuitatem, deportetur, relegetur, flagelletur, aut aliam corporalem.*
24 *Legem condere, aut edicta pœnalia ponere nequit Conseruator.*
25 *Mixtum imperium quoad actus Principi reseruatos non competit Conseruatori, nec quoad requirentes perfectam iurisdictionem ordinariam. num. 26. nisi declaretur in litteris esse loco Ordinarij, vel persona defendenda omnino eximatur à iurisdictione Ordinarij. num. 27.*
28 *Conseruator potest ea omnia, sine quibus nequit eius iurisdictio explicari.*
29 *Citare potest, mittere in possessionem, & dare curatorem ad litem Conseruator. cum num. seqq.*
31 *Restituere in integrum potest Conseruator. Non tamen contra propriam sententiam definitiuam. num. 32. Nec ab eo subdelegatus. num. 33.*
34 *Conseruator potest ea omnia, quæ pertinent ad simplicem iurisdictionem contentiosam.*
35 *Excommunicare potest Conseruator ob priuatam, non autem publicam vtilitatem.*
36 *Iurisdictio Conseruatorum est simpliciter delegata. Aequiparatur tamen ordinariæ, cum ij sint delegati ad vniuersitatem causarum. num. 37. & nonnullis seq.*

38 *Dele*

ſponunt de Conſeruatorib.nu.66. aut Papa ex certa ſcientia deputaſſet eum,qui non haberet qualitates, cap.fin.de off. deleg. in 6. num.67.& duob.ſeqq.

68 Delegatus ex certa ſcientia non habens qualitates cap.ſtatutum,de reſcript.in 6.non poteſt ſubdelegare niſi habentem eas qualitates.

69 Delegati cum clauſula appellatione remota non poſſunt alios, aut ſe inuicem cum eadem clauſula ſubdelegare.

70 Subconſeruator nequit ſubdelegare aliquam cauſam. Quid ſi habeat à Conſeruatore facultatem ſubdelegendi. num. 71. omnino autem poterit articulum non iuriſdictionalem. num.72.

73 Subdelegare an poßit Conſeruator in totum vices ſuas.

74 Subdelegare quam ob cauſam debeat Conſeruator,remißiuè.

75 Subdelegationis forma,& effectus,remißiuè.

76 Indago Iudicialis quid ſit.

77 Conſeruator deputatus ad terminos cap.1.& fi.de off.deleg.in 6.nequit cognoſcere de ijs, quæ requirunt iudicialem indaginem. poteſt tamen aliquam indaginem iudicialem adhibere.nu.78.& trib.ſeq.

79 Dictio,alia,repetit eandem qualitatem.

80 Iuriſdictione conceſſa cenſentur quoque conceſſa ea,ſine quibus illa nequit explicari.

81 Negante reo à ſe factum maleficium, vel dicere iure id factum, ſuper hoc recipiet Conſeruator probationes.

82 Clauſula,ſine ſtrepitu,& figura iudicij,quomodo accipienda,& cur in pleriſque Conſeruatorijs ponatur.

83 Intellectus illorum verborum,nec ad alia &c,de quib. c. 1. & fi.de off. deleg. in 6.

84 Dictio, ſeu, plerumque ſtat expoſitiuè.

85 Geminatio verborum quid operetur.

86 Iniuria generaliter,& ſpecialiter quid ſit.

87 Voilentia addit iniuriæ vim,ſeu impetum.

88 Violentum quid ſit.

89 Violentia,ſeu vis quinque modis committitur.

90 Iniuriæ nomen in cap.1.& fin.de off.deleg.in 6. An ſumatur genericè, vel ſpecificè.

91 Mulieri,cuius pudor maculatur inuitæ violentia fieri dicitur,ſi volentis, iniuria.

92 Maculans pudorem Conſeruatorem habentis poteſt à Conſeru.puniri.

93 Conſeruator poteſt de omnib.violentiæ ſpeciebus cognoſcere,& nu.ſeq.

94 Vis,& metus quomodo inter ſe differant.

95 Moleſtiæ

ne, vel eius maiori parte; & duob. num. seqq.

131 Maior pars vniuersitatis in agendis repræsentat vniuersitatem. nec valet consuetudo, vt omnes, vel duæ partes concordent. num. 132.

133 Dimidia, vel minor pars multitudinis non sufficit ad notorium.

134 Testes rei notoriæ tot esse debent, vt non possint esse totidem in contrarium.

135 Maior pars multitudinis sufficit etiam in notorio facti momentanei.

136 Notorium dicitur præsumptiuè quod fit in platea publica capace maioris partis multitudinis. dum tamen probetur, quòd illa platea erat plena hominibus. num. 137.

138 Notorium in prouincia, ciuitate, vicinia, est quod scit maior eius pars respectiuè.

139 Notorium facti simpliciter, requirit, quòd illud sciat maior pars ciuitatis si id verisimile est, aliàs sufficit maior pars viciniæ, & trib. num. seqq.

140 Arbitrio iudicis quomodo relinquatur; quod dicatur factũ notorium.

141 Decem personæ quomodo requirantur, & sufficiant ad notorium facti.

142 Testes, qui probare possunt factum notorium, quales esse debeant.

143 Notorium facti quomodo requirat, vt fiat in loco publico, vel de die.

144 Notorium regulariter non cadit in facto negatiuo. secus per confessionem partis, vel instrumentum. num. 145. & indirectè. num. 146.

147 Notorium non requirit esse notorias circumstantias facti defensionem excludentes, & num. seq.

148 Conseruator ad terminos iuris datus admittit probationes super exceptionibus rei.

149 Notorium potest habere locum in contractib. & alijs præter delicta.

150 Notorium iuris dicitur, quod resultat ex probationib. legitimè factis. etiam per viam exceptionis plenè examinatæ, & ad finem, ad quem opponitur. num. 151. etiam in summario iudicio, ad effectum tamen summarij tantùm. num. 152.

153 Notorium iuris resultat ex omnibus iudicialiter actis.

154 Notorium iuris dicitur, quod constat ex depositione testium.

155 Instrumenta, & testes æquiparantur, & hi veniunt illorum appellatione.

156 Instrumenta publica inducunt notorium iuris. licèt paratam non habeant executionem. num. 157. etiam quoad indirectè ex ijs probata. num. 158. debent tamen esse producta in iudicio, & in actis registrata. num. 159. nec pati oppositionem coloratam. num. 160.

161 Pro

303 Iniuria vni facta quando alteri facta censeatur, remissiuè.
304 Actio iniuriarum quot modis remittatur, & quãto tempore tollatur. num.305. & an ciuilis detur hæredi, vel contra hæredem. n.306.
307 Delictum non probatur per instrumentum. nisi de eo agatur ciuiliter. num.308. Item cum probanda est circumstantia delicti. num. seq.
309 Instrumento probatur iniuria, & violentia.
310 Detentores etiam auctore alio iudice, animalium Monachorum, quæ alienis pascuis damnum inferant, an possint à Conseruatore cogi ad restituendum.
311 Violentiam, & iniuriam modicam non cognoscit Conseruator.
312 Violentia, & iniuria fieri ei, qui habet Conseruatorem dicitur, cùm in sua possessione turbatur, eiúsve priuilegia, & gratiæ violantur; túncque contra laicos etiam poterit Conseruator procedere.
313 Causæ in materia hæresis nequeunt à Conseruatore cognosci.
314 Cessio iurium, & actionum regulariter non est prohibita.
315 Actio iniuriarum cedi potest.
316 Remedium cap. redintegranda, 3. quæst. 1. competit cessionario.
317 Interdictũ, vnde vi, conceditur cessionario. Item, vti possidetis. n.318.
319 Cessio quibus titulis fieri possit.
320 Cessio aliquãdo est prohibita, aliquãdo præsumitur simulata, & n.328.
321 Cessio actionum ex paruitate pretij quando præsumatur simulata, vel sit inualida.
322 Cessio fieri non potest potentiori per actum inter viuos, & num. seq.
323 Alienatio iudicij mutandi causa facta quando locum habeat.
324 Cessio de re, vel actione litigiosa tam inter viuos, quàm in vltima voluntate prohibetur.
325 Litigiosa res quando dicatur.
326 Ordinarius adiri potest pro iuribus cessis, non obstantibus quibusvis Conseruatorijs; illis exceptis, de quibus in Trid. Conc. sess. 14. cap. 5. de reform. in finem.
327 Conseruator quoque adiri potest pro iuribus cessis. quid in cessione prohibita. num. seq. & num.333. cum seq.
328 Cessio quando simulata præsumatur, vel non. & num. seq.
329 Potentior quis dicatur, & num.332.
330 Præsumptiones cessionis simulatæ cessant, cum de veritate actuum constat, vt cùm debitor est præsens, & consentit, vel tacet. Item vbi cessio fit accessoriè ad contractum. num.331.
332 Clerici quando potentiores dicantur.
333 Cessio facta consanguineo, aut à reo fisco licèt potentiori non præsumitur.

mitur simulata, nec prohibetur.

334 *Conseruator adiri an poßit vbi ceßio, vel alienatio facta est iudicij mutandi causa.*

335 *Edictũ de alienatione iudicij mutãdi causa facta quando locũ habet.*

336 *Conseruator an adiri poßit super re litigiosa cessa.*

337 *Actor non potest reum conuenire coram suo Conseruatore dato absque facultate trahendi, & num. 340. dum tamen datus sit tamquam Ordinarius in causis ciuilib. num. 338. & seq.*

339 *Actor fit, qui infert manifestam iniuriã, & violentiam, & num. 343.*

340 *Actor regulariter sequitur forum rei. fallit tamen id multis modis. num. 341. & 343.*

342 *Actor quoties conuenire potest reum coram suo iudice, an debeat coram Ordinario, vel coram Conseruatore si eum habeat, poßit conuenire, & num. seq.*

343 *Iurisdictio ordinaria est naturalis, & fauorabilis, sicut delegata est odiosa.*

344 *Actor potest coram suo Conseruatore reum trahere, vbi talis facultas in litteris Conseruatorijs sufficienter exprimatur.*

345 *Actor habens Conseruatoriam cum facultate trahendi debet conuenire reum habentem similem facultatem coram eius, non suo Conseruatore, & trib. num. seqq.*

346 *Priuilegiatus contra pariter priuilegiatum non vtitur priuilegio, sed iure communi.*

347 *Priuilegiũ in specie, ac potentius præfertur. & quæ illa sint num. 348.*

349 *Priuilegiorum parium conquassatio non fit, cum vnus agit de lucro, alter de damno.*

350 *Priuilegium generalem derogatoriam habens an tollatur per posterius contrarium habens clausulam, quorum tenores, &c.*

351 *Actor eligere potest vnum ex pluribus iudicibus rei.*

352 *Reus habens facultatem, vt non conueniatur, nisi coram suo Conseruatore, potest consentire, vt conueniatur coram Ordinario, vel Conseruatore actoris.*

353 *Dieta quid sit. & quotuplex. num. 354. & 361.*

355 *Miliare constat ex mille paßibus. Passus ex quinque pedibus. num. 356. Pes quindecim, aut sexdecim digitis. num. 357.*

358 *Dieta quot miliaribus constet in terra, vel mari.*

359 *Miliaria dietæ aut leucæ quomodo mensurentur.*

360 *Leucæ quot requirantur ad dietam.*

361 *Dieta alia ex diplomate, seu singularis, alia arbitraria.*

nec rei, nec actoris Conseruator sit, tanquam coram Conseruatore. & num. 422. secus si alterutrius Conseruator esset. num. 421.

422 Eligere Conser. an poßint plures personæ absq; Principis deputatione.

423 Trahere, & trahi possunt, si consentiant, aliæ personæ, quàm nominatæ in litteris Conseruatorijs, & num. seq.

424 Iurisdictio etiam merè delegata potest prorogari ad personam non expressam in rescripto, vbi eam res contingat. Item ad personam accessoriam, vt fideiussorem. num. 425.

426 Iurisdictio Conseruatoris prorogari potest partium consensu de tempore ad tempus.

427 Iurisdictio quælibet siue ordinaria, siue delegata prorogari potest de tempore ad tempus, partium consensu.

428 Error impedit prorogationem de persona ad personam, & de tempore ad tempus.

429 Consensus partis in prorogatione iurisdictionis sufficit tacitus.

430 Consensus iudicis licèt non requiratur in prorogatione de persona ad personam, secus tamen de tempore ad tempus.

431 Consensus partis, non iudicis accedere debet ante lapsum temporis, quod prorogatur.

432 Prorogatio iurisdictionis quoad tempus debet, & censetur fieri cum ijsdem qualitatibus. & debet fieri tempore non finito, nec post illud transferri. num. 433.

434 Prorogatio iurisdictionis potest fieri in vltimo momento, licèt actus non potest tunc finiri.

435 Prorogatio iurisdictionis fieri potest post tempus præfinitum eius exercitio, non substantiæ.

436 Iurisdictio Conseruatoris an poßit prorogari post tempus præfinitum, vel ad maius tempus. num. 437.

438 Iurisdictio Conseruatoris prorogari nequit vltra tempus præfinitum, si adiectum sit decretum irritans, vel quid simile. Neque vltra obitum concedentis, quoad negotia non cœpta. num. 439. maximè si concessa sit ad beneplacitum. num. 440.

441 Iurisdictio Conseruatoris prorogari potest de re ad rem, seu de causa ad causam. Similem tamen. num. 442. & duob seqq.

443 Prorogationes duæ diuersarum specierum possunt concurrere.

444 Iurisdictio Cõseruatoris prorogari potest ad causas criminales, mixti imperij, & de non notorijs, vbi hominum cognitio ei per rescriptum concedatur. Item ad causas maioris, vel minoris quantitatis, quàm sint concessæ. num. 445.

446 Iurisdi

502 Pote

554 Tertius

576 Subro

601 Syn

CAPVT VII.

De Iurisdictione, ac potestate Conseruatorum.

ABSOLVTIS hucúsque in hoc tractatu quæ in modum Summæ tractari in quaque re consueuerunt, nimirum quid sint Conseruatores, quot eorum species, quo iure introducti, à quibus, qui, & quibus dari possint; veniendum nunc est ad reliqua eiusdem tractatus capita, ex quibus primum,

ac præcipuum illud eſt de iuriſdictione,ac poteſtate Conſeruatorum, quatenus tamen diſtinctum quid eſt à modo procedendi,de quo in cap.ſeq. aut ab eiuſdem iuriſdictionis impedimentis, de quibus 9. cap. aut denique à tempore, quo eadem durat, qua de re in poſtremo agemus.

In hoc verò,quod,vt diximus,eſt de iuriſdictione,ac poteſtate, ex pluribus, quæ diſputandæ erunt, quæſtionibus, prima illa occurrit de qualitate huius iuriſdictionis.

QVÆRO *igitur primò, an poteſtas, & iuriſdictio Conſeruatorum ſit ordinaria, vel delegata.*

1 *Conſeruator habet aliquam poteſtatē & iuriſdictionē.*

Suppono primò,Conſeruatores † non ſolùm habere aliquam poteſtatem, quod nulli dubium eſſe poteſt, & liquet ex l. poteſtatis,ff.de verb.ſig.& cap.1.de off.deleg. in 6 iis verbis, (ſtatuimus, vt Conſeruatores, quos plerumque concedimus, à manifeſtis iniuriis, & violentiis defendere poſſint quos eis committimus defendendos,) verùm etiam iuriſdictionem propriè ſumptam,vt conſtat tum ex iis, quæ tradidimus ſupr.cap.1.quæſt.2. dum explicaremus definitionem Conſeruatoris; oſtendimus enim eum eſſe iudicem, quem quidem explorati iuris eſt habere iuriſdictionem; tum ex variis formulis Conſeruationum ſupr. relatis cap. 2. quæſt. 2. & priuilegiis regularium, quorum mentionem fecimus cap. 6. quæſt. 3. & 4. huius tract. tum quia id ſupponunt, immò expreſsè tradunt Doct. d. cap.1 & fin. de off.deleg. in 6. & in ſpecie etiam voluit Petr. Greg. Tholoſ. lib. 47.Syntagm.iur. vniuer. cap.22. num.23. tum etiam ex iis, quæ mox afferemus, & paſſim in quæſtionibus, tam huius quàm ſequentium cap. præſertim verò cap. 8. quæſt. 2. vbi oſtendemus eum poſſe exercere cenſuras, quod iuriſdictionis eſſe certum eſt, qua præcipuè ratione Conſeruatorem etiam iuxta terminos d. cap.1. deputatum habere iuriſdictionem in ſpecie adnotauit ibi Innoc. canonis illius conditor ſimul, & commentator ſub num.6. ad finem.

Vt autem ſciamus quæ, & quanta iuriſdictio Conſeruatoribus competat,

2 *Iuriſdictionis genericè acceptæ diuiſio:*

Suppono ſecundò, iuriſdictionem genericè ſumptam † diuidi in imperium, & ſimplicem iuriſdictionem. ita Bart. in l.imperium ff. de iuriſd. omn. iud. quem ſequuntur Doct. magis communiter cum ibi,tum in l.1.ff.de off.eius, cui mand. eſt iuriſd. Mar. Soc. in cap. cum contingat num. 10. de for. compet.

Hieron.

Hieron. Musiorn. in tract.de iurisdict. & imper. num. 12 & seq. nec dissentit Petr. Gregor. Tholos.lib.47. Syntagm. iur.vniuers. cap. 21. num. 7. cum tribus seq. & licèt sub num. 10. aliam & ipse diuisionem iurisdictionis in genere sumptæ afferat, nimirum in plenissimam, plenam, & semiplenam, eam tamen ipse quoque definit cum glos.& Bart. in d.l.1.quòd sit † potestas de publico introducta cum necessitate iurisdicendi, & æquitatis statuendæ; quam etiam tradit idem Bart. d. l. imperium, & ibi Ias.& alij. Imperium verò diuiditur † in merum, & mixtum d. l. imperium vbi Bart. & cæteri communiter; & prout comprehendit vtrumque definitur à Bart.& aliis d.l. 1. & l. imperium, quòd sit † iurisdictio,quæ officio iudicis nobili exercetur. Merum imperium est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili, vel per accusationem exercetur publicam respiciens vtilitatem.ita Pet. de Bellapert.& Bart.d.l.imperium,quem sequuntur ibi ferè omnes, & Soc. d.cap. cum contingat num.11. Mixtum imperium est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili exercetur priuatam respiciens vtilitatem. ita Bart. d. l.imperium, quem communiter moderni approbant Guliel.Luueran.in Arbore Iurisd.num.1.3. 4.5.& 29. Soc.vbi supr.num.2. & nouissimè Andr.Fachin.lib.9. controuers.iur.cap.95.circa initium,qui etiam docent,ideo dici mixtum, quia participat de mero imperio, quatenus officio iudicis nobili exercetur, ac de iurisdictione simplici, quatenus priuatam respicit vtilitatem; hæc enim simplex iurisdictio ab iisdem Doct. definitur, quòd sit † ea iurisdictio, quæ officio iudicis mercenario exercetur priuatam respiciens vtilitatem. Vocatur autem † officium iudicis nobile quod actioni non seruit,mercenarium quod seruit, vt per Bart. Ias. Dec. & alios d.l. imperium Rip.l.1.C.de eden. Papiens. in form.libel. in act.real. glos.quatenus ex officio vestro num. 1. & 2. Doctorésq; passim: ducta enim vt cum Tholos.d.cap.21.num.10. & Papiens. d. nu. 2.puto, metaphora à famulis, qui addicti præcepto eorum,quibus inseruiunt, mercenarium officium iudicis dicitur, quod legũ formulis,& actionibus inseruit,id est quòd nihil aliud potest, quàm legibus præscribatur statuendum in actione proposita, cuius propriam naturam sequi tenetur iudex, qui habere dicitur solam iurisdictionem, l.sed & quòd §.1.ff.quod met caus.& ideo non dimittitur eius arbitrio l.2.§.nunc. ff. de eo quod cert. loc. & licèt in illa iurisdictione adsit etiam modica coërtio,

3 Eiúsque definitio.

4 Imperium, aliud merũ, aliud mixtum: & 5 Quid vtrũque.

6 Iurisdictio simplex quid sit.

7 Officium iudicis aliud nobile,aliud mercenariũ & quid vtrumque sit.

vel, vt alij loquuntur, coërcitio, vt l. 1. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. & l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. videlicet, vt iuri quis satisfacere cogatur, quia tamen præpondeat iurisdictio imperio illi modico quod propter tutandam iurisdictionem concessum est, atque adeo iurisdictioni accedit, ideo iurisdictio ei nomen suum, tamquam principale accessorio dat, non autem ab eo accipit iuxta l. accessorium cum ibi not. ff. de reg. iur. Et hoc officium iudicis mercenarium, vt ait Tholos. loc. cit. dici poterit ordinarium. Vt contrà quando imperium magis præualet in iurisdictione, iurisdictio imperium dicitur, quod ea magis accedat ad imperium. l. iubere ff. de iurisd. omn. iud. vnde officium nobile antiqui interpretes illud nominarunt, quod ad imperium magis accedit, quia nobile sit munus imperare, & posse extra formulas actionum, id est extraordinario iudicio, vel sine actione à iure proposita, quando æquum videbitur propter potestatem maiorem concessam statuere extra ordinem, vt patet ex l. quod si minor §. fin. ff. de minor. l. qui bona §. qui damni ff. de dam. infect. l. 1. & tot. ff. de var. & extraord. cog. & aliis adductis per Papiens. vbi supr. num. 3. Et hoc officium iudicis extraordinarium, seu nobile illud est quod absolutè officium iudicis dicitur l. officium autem ff. de rei vendic. & l. officio iudicis ff. famil ercisc.

8 *Meri Imperij diuisio est in maximum, maius &c.*

Vt autem vnde vtiliter digressi sumus, eò reuertamur, Merum imperium diuiditur † secundùm Bart. d. l. imperium in sex gradus nimirum in maximum, maius, magnum, paruum, minus, & minimum, licèt Ias. ibid. & melius ponat tantùm quatuor, pro vno gradu constituens merum imperium maius, & magnum; sicut etiam parum, & minus. Maximum est condere legem iuxta Bart. & alios d. l. imperium, licèt Fachin. d. lib. 9. cap. 94. in fin. post Zas. & alios contendat id non pertinere ad merum imperium, sed simpliciter esse ex reseruatis Principi, seu Regalibus, aliud exemplum est congregare Concilium generale secundùm Innoc. in cap. transmissam de elect. quia solus Papa potest congregare Concilium. glos. in cap. quod translationem, de officio legat. & nos latiùs ostendimus supr. cap. 4. quæst. 2. in princip.

Maximum quid.

Maius: Maius est adimere vitam corporalem, haberéque gladij potestatem ad animaduertendum in facinorosos, de quo in d. l. imperium.

Magnum: Magnum est imponere pœnam, per quam amittatur ciuitas, vel deportatio constituatur, glos. & Bart. d. l. imperium.

Paruum: Paruum est relegare. glos. in l. nulli C. de sent. & interloc. omn. iud.

iud. & in §.relegare, instit.quib.mod. ius patr. pot sol. item flagellare, immò omnis pœna corporis afflictiua, l. si quid erit, ff. de officio proconf. Minus est modica coercitio, quæ competit omnibus magistratibus, vt in l.magistratibus ff.de iurisdictione omn. iud. & cognoscere de leuibus criminibus l. leuia ff.de accusat. Minimum est, per quod mulcta pecuniaria imponitur, l.fi. C de mod.mulct.l.1. cum ibi not.ff. si quis ius dic.non obtemp. l.2.C.de sportul.

Minus, &

Minimum.

Mixtum imperium à Bart. d.l.imperium similiter † diuiditur in sex gradus, maximum, maius, magnum, paruum, minus, & minimũ, à Ias.verò in tres; iungit enim maius maximo, paruũ magno, & minus minimo. Maximum est, quod soli Principi competit actus voluntarius concernens, vt dare veniam ætatis impetranti l.2.C. de his, qui ven. ætatis impet.interponere auctoritatem arrogationi l.2. ff. de adopt. & in emancipatione infantis l. fin. C. de emancipat. lib. & in legitimatione per rescriptum, Auth. quib.mod. nat.effic. sui collat.6. Maius est cognoscere de supplicatione aduersus sententiam latam ab eo, à quo non potest appellari, quod soli Principi, & Præfecto prætorio conuenit l. 1.C.de sent.præfect.præt. auth.quæ supplicatio C.de precib. imperat. offer. Magnum est cognitio earum causarum, quæ important plenam causæ cognitionem, & coërctionem realem, vel personalem, vt mittere in possessionem ex secundo decreto; restituere in integrum, expellere aliquem de possessione re ipsa hæc probatur in l. ea quæ, §. à magistratibus, ff. ad municip. Paruum est cognoscere de causis, quæ habent plenam cognitionem, licèt non coërctionem realem, vel personalem; vt dare bonorum possessionem, quæ tribuit ius, pronunciare aliquem mittendum in possessionem ex secundo decreto, interponere auctoritatem in alienationibus, vel translationib. super alimentis. Et hi quatuor gradus mixti imperij non possunt delegari l.4.§.1.versic.duas ff. de dam.infect. l. nec quicquam §. vbi decretum ff.de off.proconf. Minus est dare bonorum possessionem ex edicto Carboniano, in possessionem mittere summariè cognoscendo, & omnia requirentia causæ cognitionem tantùm summariam sunt huius gradus, & possunt delegari l.cognitio §. vt possessio ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. cum sim. Minimum est eorum, quæ expediuntur absque causæ cognitione, vt interponere auctoritatem manumissioni, & emancipationi;

9 Mixti Imperij eadem quæ Meri diuisio, & quid vnumquodque.

competeretque iſta iure magiſtratus, & ſic ſunt delegabilia l. 2. in princ. ff. de off. eius, cui mand. eſt iuriſd. Et hæc de imperio.

10 *Iuriſdictio ſimplex quomodo diuidatur aut ſit delegabilis.*

Iuriſdictio autem ſimplex & ipſa † diuiditur ſecundùm Bart. in d. l. imperium in ſex gradus, maximam, maiorem, magnam, paruam, minorem, & minimam; at vero ſecundum eundem Bart. in l. placet. C. de pedan. iud. in tres, maximam, mediam, & minimam. Iaſ. in l. imperium & ipſe eam partitur in tres, dicens, quòd maior conſtituit vnum gradum cum maxima, parua cum magna, & minor cum minima. Maxima eſt, in qua vertitur res magni præiudicij, vt cauſæ liberales, & ſtatus, vt ingenuitatis, & libertinitatis, quæ iure actionis expediuntur, vt §. præiudiciales Inſtit. de act. & eſt ſpecies diſtincta ab aliis, quæ expediuntur officio iudicis, vt d. l. placet C. de pedan. iudic. & quia maxima, inquit Bart. non poſſunt delegari, & per magnos iudices debent explicari, vt d. l. placet nequit hæc ſpecies iuriſdictionis delegari. quod intelligo, vt ibi not. & explicat idem Bart. in l. ſi quis libertatem § planè ff. de pet. her. Maior eſt cum vigore ſententiæ latæ ſuper alia actione poteſt veniri ad cruciatum corporis, quia reus non poſſit ſoluere vt l. quicumque C. de ſer. fugit. & l. ſi quis iniuriam ff. de iniuriis. & hæc probat Bart. d. l. imperium & l. placet, quod non poſſint delegari, quia cõtinent coërctionem in corpus. Magna eſt vbi agitur de ſumma vltra 300. aureos, & hæc non competit niſi maioribus magiſtratibus §. & iudicare, auth. de defenſ. ciuit. coll. 33. & non poteſt delegari niſi propter occupationes, vel longam abſentiam, vt in l. placet & Bart. ibi & d. l. imperium vbi etiam Ang. & alij. Parua à 300. aureis & infra, vt d. §. & iudicare, & auth. de iud. § audient. Et hæc poteſt delegari indiſtinctè, Bart. & alij d. l. imperium per illum text. Minor, & Minima à centum aureis & infra, in quib. ſi ordo iudiciarius obſeruaretur plus eſſet damni, quàm emolumenti, vnde in his ſummatim proceditur, Auth. niſi breuiores. C. de ſent. §. ſi tibi auth. de mand. princ. & §. ne autem auth. de iudic. & iſtæ inquit Bart. d. l. imperium in fi. poſſunt delegari.

11 *Meri Imperij & ſimplicis iuriſdictionis quæ ſint.*

12 *Tortura.*

Illud denique eſt hoc loco adnotandum cum Iaſ. d. l. imperium nu. 24. & Guliel. Luueran. declarat. arb. iuriſd. num. 26. & duobus ſeqq. † quædam eſſe poſſe & meri imperij, & iuriſdictionis ſimplicis diuerſis tamen reſpectibus. Primò enim tortura † quando infligitur ad pœnam eſt meri imperij; & ſi in criminalibus imponatur ad veritatem eruendam eſt meri imperij;

ſecun

secundùm Bart.in l.interdum 2.§. qui furem ff. de fur. si imponatur in ciuilibus, quia testes vacillant, est iurisdictionis, vt in auth. de testib. §. si verò ignoti collat. 7. Secundò leuis coërcitio, † quæ imponitur ad pœnam leuis delicti, est meri imperij; at in ciuilibus contra contumacem est simplicis iurisdictionis secundùm Ang. in l.magistratib. ff. de iurisd. om. iud. & Ias.d.l. imperium. Tertiò incarceratio, † quæ fit de iure Canonico ad puniendum delictum, est meri imperij, aliàs est simplicis iurisdictionis secundùm Guliel.Alber. Bal. Salic. Alex. & Ias. d. l. imperium. Quartò Excommunicatio, † quando nimirum ex publica causa imponitur contra rebelles, vel contumaces est meri imperij, vt post Innoc. in cap. transmissam de elect. voluit Abb.in cap.cum contingat nu.17.de for.compet. Sed ad instantiam passis concessa est mixti imperij secundùm Abb. d. nu. 17. ponentem casum in cap.venerabilib.de sent.excom in 6. Luueran.supr.nu.28. post Ias.d.l.imperium. Quintò appellatio † in causa criminali est meri imperij, in ciuili est iurisdictionis, vel mixti imperij.

13 *Leuis coërcitio.*

14 *Carceratio.*

15 *Excommunicatio.*

16 *Appellatio.*

His positis prima conclusio sit. Conseruatoribus † regulariter non competit nisi iurisdictio simplex, & mixtum, non autem merum imperium. Probatur hæc conclusio; nam licèt iurisdictio in genere sumpta comprehendat sub se tam simplicem iurisdictionem, quàm etiam merum, & mixtum imperium; tamen cum simpliciter, & absolutè conceditur alicui iurisdictio, regulariter vel non venit nisi iurisdictio simplex, vt post Ang.& Ias.in d. l.imperium. illum col. 3. hunc verò col. 6. tenet auctor ille non contemnendus definitionum, ac declarationum arboris iurisdictionum, quæ declarationes leguntur initio 2. lib. ff. vet. cuius tamen arboris loco iniuria vt reor librariorum posita fuit arbor interdictorum. Ang. quoque refert, & sequitur Gregor. Tholos.d.lib.47. Syntagm. iur.vniuers.cap.21.nu.12. licèt Ang. hoc non dicat, sed solùm, quòd concesso castro cum iurisdictione non transit potestas condendi legem, quod est meri imperij maximi, vt vidimus; vel potiùs † venit etiam imperium mixtum, non autem merum. quorum postremum probatur tum rationib. Ias. quæ id solùm concludunt; tum ex cap. licèt, de off. vicar. in 6. vbi dicitur, quòd licèt in officialem Episcopi per commissionem officij generaliter sibi factam causarum cognitio transferatur, potestas tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi

17 *Conseruatoribus regulariter competit iurisdictio simplex, & mixtum nõ merum imperium.*

18 *Iurisdictione concessa venit iurisdictio simplex, & mixtum nõ merum imperium.*

niendi excessus non transfertur, nisi sibi specialiter hoc committatur; quæ quidem meri imperij esse constat ex iis, quæ iam supposuimus; tum ex l.fin.mox citan. Primùm verò patet tum ex communi sententia, de qua d.auctor, & laudata per Menoch. de præsumpt.lib.3. præsumpt.97. nu.40. & Couar. pract. quæst. cap.1. nu.10. in fin. tum etiam quia mixtum imperium est, cui etiam iurisdictio inest d. l. imperium, & mandata iurisdictione priuato etiam imperium, quod non est merum, videtur mandari l.fi.ff.de off.eius, cui mand.est iur. Id autem ita intelligendum, modò non sint tales actus mixti imperij, qui requirunt plenam, & perfectam ordinariam iurisdictionem, vt paulò post dicemus.

19 *Nisi Princeps cōcessisse plenissimam iurisdictionem: sed*

Præterea temperandum erit, † nisi Princeps concessisset plenissimam iurisdictionem. ita Ias. & Tholos. loco cit. tunc enim censebitur concessisse tam merum, quàm mixtum imperium, arg.l.si in aliquam § cum plenissimam vbi glos. Bal. & alij ff. de off. Proconf. & leg. idem si omnimodam iurisdictionem dedisset per glos.in Clem.1. verbo, omnimodam de for.compet. quam præter Doct.ibi commendat etiam Abb.in cap.conquestus eod. tit.& alij relati pariter ac laudati à Menoch.d. præsumpt.97.nu. 34. Excipienda tamen † ea sunt, quæ sunt Principi reseruata, vt condere legem, adimere vitam corporalem, legitimare & alia quæ supr. commemorauimus iisque similia de quib cap. 1. & cap.quod translationem mox citan. Roman.& alios d.l.imperium; hæc enim quæ Principis propria sunt, † in concessione iurisdictionis, aut etiam imperij per verba quantumuis vniuersalia, & prægnantia non contineri, nisi exprimantur, certissimi iuris est, vt per Bart. in l.fideicommissa §.si seruo ff.de leg.3.cap. 1. in princ. quæ sint regal. cap. quod translationem de off. leg. cum ibi not. & latè traditis per d.Menoch. d.præsumpt.97. nu. 40. Nisi apertè in concessione iurisdictionis aliqua, quæ sunt imperij etiam regalia reseruasset; tum enim cætera regalia concessa intelligerentur per ea, quæ tradit Menoch.d.præsumpt.97. nu. 37. & 42. aut si aliqua reseruata in concessione expressisset adiecta mox clausula generali (& omnia alia, quæ nos posuimus, etiam si mandatum, seu priuilegium exigant speciale) nam tum ille omnia poterit etiam reseruata per ea, quæ ex textu in cap. qui ad agendum, §.1.de procur.in 6.tradunt glos.& alij d.cap.licèt, quod tamen intelligendum est, vt possit similia, vel minora expressis, non maiora, vt ibi inter cæteros notauit Franc. & est

20 *tunc nō veniunt Principi reseruata.*

21 *Principis propria quādo veniant in concessione iurisdictionis aut imperij.*

optimus

optimus text. in clem. non potest, eod.tit. Deinde principaliter limitandum id est, nisi Princeps huiusmodi iurisdictionem in feudum, vel etiam pleno iure alicui concederet; nam cum tum non vsum tantùm, sed dominium quoque saltem vtile transferret, censeretur etiam merum, ac mixtum imperium dare, vt voluit Fel.& alij cap. quod sedem, de off.ord.& probat Fachin.lib.8.controuer.iur.cap.69.

Denique temperandum id erit in modica coërctione non modo ea, quæ cohæret simplici iurisdictioni ad tuendam iurisdictionem suam, & exequendum quod decreuerit l. 1. §. qui mandatam, in fin. & l.fin.ff. de off.eius, cui mand. est iurisdict. cum vtrobique notat. Sed etiam ea, quæ suprà posita est in duobus vltimis gradibus ex sex, vel vltimo ex tribus meri imperij, & competit omnibus magistratibus, l.magistratibus ff.de iurisd. omn. iud. l.fin. C.de mod. mulct. cum aliis suprà adductis. Verùm cum hanc Conseruatores † exercere nequeant, nisi ad priuatam vtilitatem, eorum nimirum, qui ei commissi sunt defendendi, non autem publicam, vt patet tum ex formulis ipsis Conseruatorum supr.cap.2. quæst.2. relatis, tum ex d.cap. 1. & fin.de offic.delegat. in 6. & Concil. Trident.d.sess.14. cap. 1. dum statuit, vt in criminalib. & mixtis causis quilibet conueniatur regulariter coram loci ordinario non obstantib.litteris Conseruatoriis; Coërctio videtur potiùs in hoc casu ad mixtum imperium continere. Hanc tamen rem latiùs discutiemus infrà hoc eod. cap. quæst. 4. Iuxta id porrò, quod statim ante hanc conclus. & hac ipsa conclus. tradidimus de iurisdictione, & imperio, quod habet Conseruator, accipiendum est quod ait Innocent. dict. cap. statuimus, quod est idem cum cap. 1. de offic. delegat. in 6. cui consentiunt plerique Doctor. ibid. & Neuiz. consil. 35. num. 2. iurisdictionem Conseruatorum esse quasi merum imperium, & supremum inter omnes iurisdictiones.

22 Coërctionē exercet Cōseruator ad publicā vtilitatem.

Ex hac verò principali conclusione infertur primò, quid dicendum sit † de illa quæstione, An Conseruator possit imponere pœnam, per quam amittatur ciuitas, vel deportatio constituatur; aut etiam relegare, flagellare, vel aliam pœnam corporalem infligere; cum enim hæc sint meri imperij, & modicam coërctionem excedant, vt supr.ex Bar.& aliis supposuimus, sequitur, ea non esse Conseruatori permissa.

23 Conseruator an valeat pœnam imponere.

24 *Legē cōdere, vel edicta pœnalia proponere nequit Conseruator.*

Infertur secundò non posse Conseruatorem † legem condere; sed neque banna, seu edicta pœnalia proponere; nam legem condere meri imperij est, vt supr. ex Bart. & aliis docuimus, quod idem de bannis, & edictis pœnalibus docet Natta cons. 636. nu. 77. vol. 3. in quo consilio multa circa merum imperium, & iurisdictionem vtilia tradit.

25 *Mixtū imperiū quoad actus Principi reseruatos non competit Cōseruatori:*

26 *nec quoad requirentes perfectā iurisdictionem ordinariā: nisi*

Infertur tertiò non posse quoque Conseruatorem † exercere actus mixti imperij non modò Principi reseruatos, cuiusmodi sunt legitimare, emancipare infantem, & alia facere, quæ cum Bart. in maximo gradu mixti imperij posuimus, aut cognoscere de supplicatione aduersus sententiam latam ab eo, à quo non potest appellari, quod cum eodem in gradu maiori locauimus, per ea, quæ paulò ante hac ipsa conclus. circa medium adduximus; sed etiam † qui requirunt veram, & perfectam iurisdictionem ordinariam, quique necessarij non sunt ad conseruationem sibi commissorum, & iurisdictionis; neque exercitium; & spectant ad iurisdictionem voluntariam, non autem contentiosam; cuiusmodi est interponere auctoritatem in alienationibus bonorum minorum, vel Ecclesiæ, manumissionib. emancipationibus puberum, tutorum dationibus, adoptionibus, donationum insinuationibus, & aliis similibus; cum regulariter Conseruator neque sit propriè ordinarius, sed æquiparetur in aliquib. habenti ordinariam iurisdictionem, vt paulò post demonstrabimus; & datus sit solùm ad tuendum aliquem à manifestis iniuriis, & violentiis, vt d. cap. 1. & fin. de offic. delegat. in 6. vel si ex priuilegio eius facultas in fauorem singularium personarum, & aliquorum etiam piorum locorum amplietur, adhuc non extenditur, nisi ad ea, quæ requirunt iudicialem indaginem, vt patet ex plerisque formulis Conseruatoriarum, quas supr. c. 2. quæst. 2. retulimus. Fateor tamen, † quòd si ita priuilegiata sit facultas Conseruatoris, vel persona siue vera, siue ficta, ad cuius fauorem ea conceditur, vel Conseruator declaretur esse loco ordinarij iudicis, vt videre est in litteris Conseruatoriis pro Societate Iesu, quas posuimus d. quæst. 2. vel d. persona omnino eximatur ab omni iurisdictione, ac superioritate loci ordinariorum, vt legitur in litteris priuilegiorum Ordinum Mendicantium, præcipuè Prædicatorum à Pio V. concessorum, quorum verba quatenus ad hanc rem faciunt, retulimus supra cap. præced. quæst. 3. atque etiam priuilegiorum

27 *contineatur in litteris esse loco Ordinarij, vel persona defendenda eius iurisdictioni non subdatur.*

Pij IV. ad fauorem religionis Hierosolymitanæ, quorum meminimus eod.cap. quæst.4. tunc poterit talis Conseruator iurisdictionem in iis omnibus exercere, quæ Principi, seu Pontifici reseruata non sunt, ne aut frustratoria sit huiusmodi constitutio ordinarij loco, vel exemptio ab omni iurisdictione ordinarij loci, & subiectio Romano Pontifici, aut cum ordinario destitutus ille sit, cui tale priuilegium concessum fuerit, deterioris sit hisce in rebus conditionis, quàm qui huiusmodi caret priuilegio, atque adeo quod in fauorem inductum fuit, in odium retorqueatur, contra vulgatas iuris regulas. Id verò ita demum procedit, vbi in iis casibus non versemur in quib. Trid.Concilium regulares, & alios quoscumque exemptos locorum ordinariis, & eorum iurisdictioni subiectos esse voluit, non obstantibus quibuscumque priuilegiis, & exemptionibus, quos præcipuè habes sess. 6. cap. 3. sess. 7. cap. 14. & sess. 14.cap. 4. & 5. sess.24. cap.11. de refor.& sess.25.de regular. ferè per totum.

Cæterum his circumscriptis, (idque 4. Illat. loco sit,) poterit † quilibet Conseruator ea omnia facere, sine quibus iurisdictio sibi demandata nequit exerceri; nam cui iurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quib.iurisdictio explicari non poterit l.2.ff.de iurisdict. omn.iud. cap. præterea, & cap.suspicionis de off.deleg. cum suis concord. ibid. per glos. & Doct. allegatis. vnde non modò citare † poterit, & in possessionem mittere, vt saltem in delegato Principis admittunt glo. & Doct.d.l.2.sed etiam † dare curatorem ad litem iuxta l.1.C. qui pet.tut. vel curat. l.qui habent §.si pupillus,& §.fin.ff.de tutel.& §. item inuiti. Inst. de curat. cum ibi notat. & suis similib. aliisque adductis per Borgn. tract. de tutor. & curat.nu.282. & duob.seqq. dare enim curatorem ad litem, cum sit quid accessorium litis, ad eum iudicem spectat, qui est iudex ipsius litis, vt per text. in l. fin. C. de administr. tutor. Et alia in specie satis probat Rot. Rom. decis. 5. de iudic. in antiquior. seu Bisignet. per totam. Peterit etiam † restituere in integrum, cum id sit mixti imperij, & ad causæ expeditionem necessarium, vbi hoc remedium de iure competat, nec Principi reseruatum; quin immo nec iudicis ordinarij proprium sit, sed delegatis quoque præcipuè Principis, conueniat vt constat ex l.fin.C.vbi,& apud quem & pluribus comprobat ex communi resoluens D. Sfort. Odd.tract.de restit.in integ. quæst. 32. art.6. docétque Maurit.

28 *Conseruator quæ possit.*

29 *Citare, in poss. mittere, &*

30 *dare curatorē ad litē potest Conseruator.*

31 *Potest restituere in integrũ Conseruator.*

Dolan.eod.tract. cap.35. & seq. & Franc. Cald. in interpret.l.si curatorem habens C.de in integr. restit. min. verbo imploran-dum num. 17. & seq. vbi in specie idem tradit in Delegato Papæ, idque vel ex eo patet, quòd nomine Principis venit etiam Papa & quod Imperatori ac Principi sæculari competit in proprio foro, conuenit & Papæ in suo; quo etiam argumento vtitur Pontifex ad ostendendum Delegatum Papæ posse subdelegare in cap.pastoralis, & cap.fin.in princ.de off.deleg. Non poterit tamen † restituere in integrum aduersus propriam sententiam difinitiuam, cum iam dicatur functus officio suo, vt optimè adnotauit Cald.loc.cit. & colligitur ex d.l.fin.quod autem dictum est de Delegato Papæ, statuendum etiam fore in Subdelegato, vt restituere in integrum possit, voluit Fulgos.d l. fin.per l.à iudice C. de iud. vbi delegatus Principis comparatur ordinario. Contrarium tamen † ipse tutius puto. Cum Odd. d.cap.6.in fin. Alex.in l.1.num.53. ff.de off.eius, & Castor. d. l. fin.num. 4. vbi text. secundùm glos. dicit, quòd restituere non possunt delegari à non habentib. propriam iurisdictionem, qualis, inquit ibi Odd. est etiam Delegatus à Principe. quòd si quis vrgeat, immo Conseruatorem cum comparetur ordinario, vt infr. conclus. 13. ostendemus, videri habere propriam iurisdictionem, atque adeo ab eo delegatum posse in integrum restituere: respondeo primò Conseruatorem non esse propriè ordinarium regulariter loquendo, neque habere iurisdictionem sibi propriam, sed verè, & simpliciter delegatam, vt dicemus concl.seq. licèt in aliquib. æquiparetur ordinario, vt videbimus infrà concl.3. Deinde respondeo, id, quod dicit hac in re Imperator d.l. fi. melius explicari à summo Pontifice in cap.causa, de in integr. restit. vbi statuit delegatos ab ordinariis qui non habent administrationem, restituere non posse. Certum est autem Conseruatorem non habere administrationem, vt facilè colligi potest ex his, quæ ibi tradit glos. 1.& 3.& post eam Doct. Poterunt tamen fortasse huiusmodi subdelegati seu Subconseruatores concedere hanc restitutionem super incidenti, vt satis patet ex d.cap.causa, dum concedit huiusmodi delegatis ab ordinariis administrationem non habentibus, quales esse videntur Conseruatores ex traditis præcipuè per d.glos.3.in princ.vt cognoscere possint de causa restitutionis in integrum, si coram eis mota fuerit incidenter.

32 Non restituit in integrũ Conser. contra propriã sententiam diffinitiuam:

33 nec ab eo subdelegatus.

Infertur quintò, posse Conseruatorem † ea omnia facere, & cognoscere quæ ad simplicem iurisdictionem contentiosam pertinere suprà ex Bart. & aliis supposuimus; nam cum nihil ex iis reperiatur Principi reseruatum, concessa simpliciter, & absolutè huiusmodi simplici iurisdictione, nulli dubium esse potest, quin omnia possit, quæ ad illam spectant, cap.præterea, de offic. delegat. cum simil. cum maximè ex eius vsu nullum absurdum sequatur.

34 Potest Conseru. omnia quæ pertinēt ad iurisdictionem cōtentiosam.

Infertur denique, vt † licèt nequeat Conseruator excommunicationem ferre ob publicam causam, cum id meri imperij, sit vt supr. supposuimus, quod in Conseruatorem non transit, vt initio huius conclus. ostendimus; poterit tamen ob priuatam vtilitatem, cum tunc simplicis iurisdictionis, vel mixti imperij sit, vt ibid. supposuimus, & latiùs demonstrabimus infrà hoc ipso cap. quæst. 7. cum iis tamen moderationibus quas ibidem afferemus, & ea forma seruata, de qua cap. seq. quæst. 2. Interim verò ad alias huius quæstionis conclusiones veniamus.

35 Excōmunicare non potest Conseru. ob publicam vtilitatem, sed priuatā.

Secunda conclusio. Regulariter loquendo † iurisdictio Conseruatorum est simpliciter, & absolutè delegata. Probatur hæc conclusio primò auctoritate Doctorum, qui id in specie tradiderunt. Id enim voluit glos. 2. d. cap. 1. & ibi Archid. nu. 1. Io. An. num. 2. Franc. num. 3. Butr. num. 4. Gemin. nu. 5. Anchar. ibid. num. 2. & cap. fin. num. item 2. Euerar. in loc. legal. à Rubr. num. 5. Mandos. in Prax. sig. grat. verbo, Conseruatoria, versic. Conseruatores dicuntur. Fusc. de visit. & regim. eccles. lib. 2. cap. 23. num. 3. Gregor. Tholos lib. 47. Syntagm. iur. vniuers. cap. 22. num. 23. S. Anton. 3. part. sum. tit. 9. cap. 4. §. 2. Anchar. cons. 132. num. 1. in fin. Ias. cons. 145. num... vol. 4. Ruin. cons. 3. num. 1. vol. 4. Io. Neuiz. consil. 35. num. 9. Nauar. consil. 3. num. 1. sub tit. off. deleg. nouissimè Io. Bapt. Confett. in sæpiùs allegato summar. mater. priuil. ord. mendic. tit. 4. cap. 7. in princ. & Io. Azor. Instit. mor. part. 2. lib. 5. cap. 34. circa initium, & alij quotquot aliquid de Conseruatorib. scripserunt. Deinde ratione glos. d. cap. 1. Euerar. d. num. 5. Mandos. d. versic. Conseruatores. Nauar. d. nu. 1. quam etiam nos attulimus, & comprobauimus suprà cap. 2. quæst. 2. quia nimirum materia Conseruatorum ponitur à summo Pontifice sub tit. & rubr. de off. deleg. Tertiò ratione quam Io. An. Anchar. Gemin. & alij afferunt d. cap. 1. quoniam iurisdictio ordinaria non expirat morte

36 Cōseruatorū iurisdictio est simpliciter delegata.

mandantis etiam quoad non cœpta, cap.2. de off.delegat. in 6. cum simil. cum tamen iurisdictio, & officium Conseruatoris quoad non cœpta per obitum concedentis expiret vt expressè cauetur d.cap.fin. §. officium autem, de off.deleg.in 6.

Tertia Conclusio. Conseruatoris iurisdictio, licèt delegata sit, † æquiparatur tamen ordinariæ, & ipse Conseruator ordinario comparatur tamquam delegatus ad vniuersitatem causarum. Quamuis enim contrarium tenere videatur Io. An. Gemin. Anchar. Butr. & Franc. loc. cit. dum asserunt Conseruatoris iurisdictionem esse delegatam, non autem ordinariam & Capel. Tholos. decis. 38. dum ait, Conseruatorem non posse de nullitate suæ sententiæ cognoscere, quod tamen potest ordinarius, & delegatus ad vniuersitatem causarum, qui æquiparatur ordinario, vt mox dicemus. Satis verò id voluit Franc. in cap.cum causam, num.27. de appell. & idem Anchar.d.cap. fin.num.2. vers.quintò not. & expressiùs D.Iacob.Menoch.libr. 1.de arbitr. iud. quæst. 67. num. 63. dum ait, Conseruatorem non esse delegatum ad vniuersitatem causarum, quem ordinario æquiparari mox ostendemus, sed ad certum genus causarum, idque ob eam rationem, quòd Conseruatores non dentur ad omnes causas vnius territorij, sed vnius generis personarum; cui similis est ratio, quam affert Anchar. d.cap.fi. num. 2. versic.quintò nota, & arguendo etiam Io. Neuiz. d. cons.35. num. 13. quoniam quando committuntur omnes causæ certarũ personarum, puta quæ verti possunt inter Titium, & Seium, huiusmodi commissio generalis quoad causas non repræsentat iurisdictionem ordinariam, quia, inquit Anchar. solum territorium hoc facit arg.l.fin. C.vbi, & apud quem, Gul. de Cun. in l.à iudice C.de iud. quem ibi sequuntur. Bal.Salic.& Castr. Præpos. in cap. cum causam col. pen. Franc. num. 28. de appel. Alex in l.solent.ff.de iurisdict. omn.iud. Butrig. & Bal. in l. more maiorum, & l.& quia, ff. de iurisdict. omn.iudic. Tamen conclusionem nostram quòd nimirum Conseruator æquiparatur ordinario tamquam delegatus ad vniuersitatem causarum, quem † ordinario in plerisque saltem æquiparari, certum est ex glos. in cap.cum causam, ibíque Præpos.Franc.Dec.& cæteris, de appellat. alia glos. in l.à iudice, vbi Ias.num 8.& aliis adductis per Vant. de nullit. sent. tit. coram quo null. prop. poss. num. 17. & Iacob.Sbroz.de Vicar.Episc.lib.1.quæst.22.num.12. & seqq.

37 Iurisdictio Conseruatoris æquiparatur Ordinariæ.

38 Delegatus in plerisque ad vniuersitatẽ causarũ Ordinario æquiparatur: &

& seqq. & D.Menoch. d. quæst. 67. num. 52. vsque ad 57. vbi cum duob.seqq. ex Franc. d. cap. cum causam, Dec.& aliis tradit, & optimè huiusmodi delegatum ad vniuersitatem causarum † in aliquib. etiam differre ab ordinario, & conuenire cum delegato ad vnam causam, præcipuè verò in duob. nimirum, quòd si semel nulliter iudicauit non possit iterum iudicare, quódque eius iurisdictio expiret morte delegantis; licèt quoad primum contrarium ex aliis plurib. teneat ipse D. Menoch.d.quæst.67. num. 47. & 57. cum seq. vnde colligere possumus, idem concedendum fore Conseruatori, maximè cum sit delegatus Principis, qui id potest, vt satis probat idem Menoch.d.quæst.67. num.43.& seq. licèt ibid. referat alios contra sentientes. quoad secundum Franc.sibi ipsi contrarius videatur tam d. cap. causam num. 27. & 29. quàm d. cap.fin. §. officium num.2. nisi eum ita sibi conciliemus, vt d.num.27. & 2. loquatur solum quoad negotia non cœpta, num. autem 29. Simpliciter, & re omnino integra, vbi numquam vsus sit iste delegatus ad vniuersitatem iurisdictione sua, prout verè ita loquitur dd. locis. Adde tertium, quòd à subdelegato delegati ad vniuersitatem causarum non appellatur ad delegantem,sed ad superiorem. glos.in cap. dilecti il 3. & ibi Franc. num. 31. Bal. Abb. & alij.Cæteros verò casus tradunt Doct.tum d.cap.causam de matrimonij de off.deleg. cap.cùm causam de appel in l. 1.ff.quis & à quo, & d.l.à iudice C. de iud. Hanc,inquam,nostram conclusionem satis tenuit Aufer. in addit. ad Capell. Tholos. d. decis. 38. apertè verò, & in specie Franc.& Gemin.d.§.officium,num. 2.initio. Io.Neuizan.d.cons.35. num. 10. Nauarr.d.cons.3.num. 2.& 3.ac nouissimè Io.Bapt.Cost.tract.de re integr.dist.64 num. 3.& Io. Bapt. Confett. in sæpiùs alleg. summar. mater. priuileg. Regul.tit.4. cap.7. in princ. & versic. præterea Conseruator, in primis verbis. Et probatur ex eo, quòd † delegatus ad vniuersitatem causarum is dicitur, cui sub vno vniuersali verbo commissæ sunt causæ, l. 1. ff. quis, & à quo appell. vtputa, si mandentur lites, & controuersiæ illæ omnes, quæ contigerint agitari inter mercatores ciuitatis, vel inter clericos, vt ex glos.d.l. 1.verbo, ab eo, ff.quis, & à quo appell. Ias.d.l.à iudice, num.8. post Bal.& Salic. ibid. & alios resoluunt Thom.Sanch.tract. de matrim.lib.3. disput.31. num.4. D.Menoch. d. quæst.67. num. 48. vbi etiam post glos. in l.solet. verbo, speciem, ff.de iurisdict.

39 *in aliquibus differt ab eo, & conuenit cum delegato ad vnam causam.*

40 *Delegatus ad vniuersitatem causarum quis dicatur.*

omn.

omn. iud. Bal. & Salic. d. l. à iudice illum num. 4. ſupr. col. 2. Caſtr. l.2. num.3. ff. de off. eius, Soc. ſent.l.more. num. 41. Iaſ. num.8.ff.de iuriſdict.omn.iud. Franc. d. cap. cum cauſam, col. pen. ſeu num.27. & Curt.iun. conſ.2. num.6. docent idem eſſe, quando alicui delegantur cauſæ omnes vnius territorij, infértque Menoch. num. 50. Vicarium Foraneum dici delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, cum de cauſis clericorum vnius diœceſis, vel pactis illius cognoſcat,& iudicet,vt per Doct.in clem. 2. de reſcript. latéque probat Sbroz.d. lib.1. de Vicar. Epiſcop. quæſt.20. & 22. num.7. Thom. Sanch.tract.de matr.lib.3. diſp. 29. num. 10. Negari autem non poteſt, quin Conſeruatoribus ſub nomine vniuerſali delegentur cauſæ omnes,non autem certum genus cauſarum, neque contra certas perſonas, ſed ſolùm ad fauorem certi generis perſonarum, aut etiam certæ perſonæ contra quoſcumque inferentes iniurias, aut violentias iis, qui tales Conſeruatores impetrarunt, vnde ceſſat quod obiiciebat Anchar. de commiſſione cauſarum omnium vertentium inter Titium, & Seium, vt non repræſentet ordinariam iuriſdictionem; quod etiam voluit Fel. dict. cap. cum cauſam, num. 28. & alij, quos refert, ac ſequitur Sanch. dict. libr.3. diſputat.31. num.4.

41 *Iuriſdictio ordinaria an requirat commemorationem territorÿ.*

Præterea vbi etiam admitteremus, quòd † iuriſdictio ordinaria requireret commemorationem territorij, quod ſolùm volunt Franc.d.cap. cum cauſam num. 28. de appell. & alij nonnulli ex Doct. in contrarium allegatis, cuius tamen contrarium voluerunt Bart. & alij l.1.ff.de iuriſdict.omn. iud. & plurib. relatis comprobarunt Io. Neuiz.d.conſ.35. num. 13. Card. Iacobat. tract.de Concil.lib.5.art.8. num.45. Thom. Campeg.in ſimili tract.cap.23.num.4. & nouiſſimè Sanch. d. num. 4. ac Ludolph.Schrader. tract. de feud. part.10.ſect.3. concl.1.quæſt.6. num.83. cum duob. ſeqq. quibus non obſtat text.in l.fin.C.vbi, & apud quem, quem allegant Innoc. & Anchar. nam ſolùm ad rem dicitur adminiſtrationi cohærere iuriſdictionem; hoc eſt, quòd, qui habent territorium, habent & iuriſdictionem, non tamen dicitur, quòd ij ſoli; quamuis & nomen adminiſtrationis,cum plures habeat ſignificationes,aliter fortaſſe ibi ſumatur quàm pro territorio. Bart.verò d.l.à iudice,quem allegat Franc. nihil de hac re, ſed voluit fortaſſe allegare d.l.fin.vbi hoc velle videtur, tamen ſubobſcurè; nam vult etiam ordinarium eſſe

poſſe

posse sine territorio, vt in cartulariis iudicib. & l. 1. ff. de iurisd. omn iud. generaliter vult, iurisdictionem non cohærere territorio; vbi inquam id quoque admitteremus, adhuc dici potest cum Neuiz. d cons. 35. num. 10. & 13. vel id procedere solùm in vera, ac simplici ordinaria iurisdictione, quam nos Conseruatoribus non tribuimus, sed solùm per æquiparationem; vel certè satis dici † in iis designari territorium, vt patet, tum ex formulis Conseruatoriarum, tum ex dispositione d. cap. fin. vbi cauetur, ne Conseruatores aliquem trahant vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis, vt enim ait Bart. d. l. 1. ff. de iurisdict. omn. iud. quem sequuntur Add. ad Fel. in cap. Rodulphus nu. 15. ideo dicit iurisdictionem cohærere territorio, quia terminatur territorio; vel denique dici potest cum Neuiz. d. cons. 35. num. 9. & 14. quòd, cum Conseruatores gerant vices Papæ, à quo dati sunt, vt eam semel admonuimus, & probant inter alios Anchar. & Ruin. ille cons. 132. hic cons. 3. vol. 4. qui quidem habet iurisdictionem ordinariam per mundum nullo limitatam territorio, cap. cuncta per mundum il 1. quæst. 3. cum ibi not. & suis simil. aut non requiritur ad Conseruatorum iurisdictionem quasi ordinariam constituendam vllum territorium, aut pro territorio totum orbem habet; prout dicendum esset; nisi ea in d. cap. fin. limitata fuisset, vt superius dictum est, ad vnam dietam, & per rescriptum, vel litteras Conseruatorias aliquando ad duas, aliquando ad tres dietas à fine diœcesis eorum, qui vocandi sunt, non restringeretur. Denique hoc ipsum, quòd Conseruator æquiparetur ordinario, optimè colligitur ex l. 1. iuncta glos. C. de iurisdict. omn. iud. vbi habetur, prorogari posse iurisdictionem procuratoris fisci, qui cognoscit solùm inter fiscum, & priuatos l. 1. & 2. C. si aduers. fisc. de persona ad personam, quod non permittitur simplici delegato, c. P. & G. de off. deleg. vt latiùs dicemus infr. quæst. 8. Et ex his satis, vt reor, factum iis, quæ in contrarium allata sunt, simúlque confirmata manet hæc nostra conclusio superiùs firmata, Conseruatorem tamquam delegatum ad vniuersitatem causarum ordinario in plerisque æquiparari, quod multo magis dicendum erit, vbi litteræ Conseruatoriæ pro iis dentur, qui iam exempti sunt ab omni iurisdictione ordinarij locorum, vel Conseruatores nominatim dentur tamquam ordinarij iuxta ea, quæ diximus conclus. 1. præced. illat. 3. Reliquum nunc illud est, vt ex ea

42 *Territorium quomodo habeat conseruator.*

nonnulla non inutilia inferamus.

Infertur ergo primò, quòd duobus Conseruatoribus ad fauorem vnius personæ, aut loci etiam simpliciter datis, † alter sine altero poterit procedere, quasi vterque datus in solidum censeatur; licèt enim datis simpliciter duobus delegatis ad vnam causam, ita censeantur simul delegati, vt vnus sine altero nequeat validè procedere, aut sententiam ferre, cap. cum causa. cap. causam matrimonij, cap prudentiam, & cap.pen. de off.deleg. vbi Abb. & cæteri id adnotarunt, cum suis concord. tamen secus dicendum est in duobus, aut pluribus ad vniuersitatem causarum delegatis etiam simpliciter, ex communi sententia, cui satis adhæret glos. in l. si vni, aliàs incipit, Pomponius, ff. de re iudic. quam tenet expresse Bart. ibi, & in l. 1. §. si plures, ff. de exercit act. & post alios Fel. d. cap. causam num. 8. & Menoch. de arbitrar. iud. quæst. 67. num. 53. & de communi testatur Alex. d. l. si vni, & Dec. d. cap. causam, num. 9. & 10. qui & ipse idem sentire videtur. quæ opinio duobus etiam nititur fundamentis; alterum est, quòd isti delegati ad vniuersitatem causarum æquiparantur ordinariis; vt circa initium huius concl. ostendimus. at iurisdictio ordinaria duob. concessa simpliciter, censetur data in solidum, vt probat text. in l. vnica, ff. de offic. Cons. atque adeo de iudicibus vniuersalibus docet hoc ipsum idem Menoch. lib. 2. præsumpt. 18. num. 8. & Vant. tract. de nullit. tit. de nullit. sent. ex defec. iurisd. ord. num. 178. alterum ex d. §. si plures, vbi plures præpositi exercentibus multa negotia censentur habere potestatem in solidum, cum secus sit in procuratorib. deputatis ad causas particulares, l. si pluribus, ff. de procur.

43 *Duobus Conseruatorib. simpliciter datis ad fauorem alicuius, an possit alter sine altero procedere.*

Quamuis autem ex prædictis probabilis reddatur hæc prima illatio ad propositam conclus. Probabilius mihi tamen est oppositum, vt nimirum etiam duo, vel plures ad vniuersitatem causarum delegati simpliciter, censeantur dati non in solidum, sed simul, ita vt vnus sine altero procedere, aut sententiam ferre non possit; quod sentit apertè Dec. d. cap. causam. num. 10. & apertiùs d. cap. prudentiam in princ. num. 13. Eidem sententiæ satis adhæret Imol. d. l. si vni; eam verò expresse tenent, ac latè tuentur Abb. d. cap. causam. num. 7. cap. prudentiam in princip. num. 13. & cap. fin. num. 18. & 19. de sent. & re iud. & Apost. Fel. d. num. 8.

Nititur

Nititur porrò hæc posterior opinio & ipsa duobus, sed magis solidis fundamentis. Alterum est, quòd etiam si delegati ad vniuersitatem causarum non habent propriam, & radicatam iurisdictionem, sed funguntur vice delegantis. l. 1. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. & cap. sanè il 2. de off. deleg. cum simil. & sic qualitercunque sint censendi, possunt habere exercitium pro parte, & non in solidum, cum sint loco vnius. Alterum desumitur per locum à speciali ex cap. vt officium, de hæret. in 6. vbi fauore fidei conceditur pluribus Inquisitorib. hæreticæ prauitatis delegatis simpliciter, vt vnus possit sine alio procedere, cum tamen Inquisitores huiusmodi sint delegati ad vniuersitatem causarum, vt inter alios voluit Archid. in cap. ne aliqui, & Io. An. in cap. per hoc, eod. tit. & lib. admittitque Abb. d. num. 7. Barb. eod. cap. cæusam, & Fel. d. num. 8. Dec. d. num. 10. & alij quoque tenent, quos refert Menoch. d. quæst. 67. num. 64. licèt ibid. recenseat, & sequatur alios hac in re contrarium sentientes, quod & facit D. Franc. Penna schol. 74. in 3. part. Direct. Inquisit. sed plerique ex iis Doct. solùm contendunt, prædictos Inquisitores esse delegatos, non ordinarios simpliciter, id quod facilè concedimus, illud tantùm contendentes, eos esse delegatos ad vniuersitatem causarum; quod & ipse Menoch. verius existimauerat d. tract. de arbitr. lib 1. quæst. 54. nu. 41. post Abb. cap. vlt col. pen. de re iud. & Alciat. in rubr. de off. ordin. num. 19. & satis etiam probatur tum ex eo, quòd talis delegatus dicitur, & est is, cui committuntur omnes causæ mutui alicuius territorij, vt post Bal. in l. solet, & ibi Alex. de communi testantem tradit Dec. d. num. 10. & alij tenent, quos refert, ac sequitur Sanchez de matrimon. lib. 3. disput. 31. num. 4. tum ex eo quòd delegatus ad vniuersitatem causarum ille est, cui aliquod genus causarum sub se alias species continens committitur, licèt illud genus non sit generalissimum, (aliàs enim esset ille ordinarius simpliciter non secundum quid,) sed subalternum cum restrictione temporis, loci, aut quantitatis, seu numeri, causarum, non autem personarum, vt pluribus relatis probat Sanchez d. num. 4. huiusmodi autem est Inquisitor: cognoscit enim contra quascunque personas vnius territorij, diœcesis, vel prouinciæ de hæresi, quæ est genus subalternum continens sub se tot species, quot sunt articuli fidei; & præterea saltem analogicè superstitionem, apostasiam, blasphemiam, & similia. ex quo tollitur

fundamentum Menoch. Pennæ, Franc. & quorundam aliorum dicentium, Inquisitorem non esse delegatum ad vniuersitatem causarum, quia cognoscit tantùm de certo genere causarum, nempe hæresi. quæ verò ad euitandam vim argumenti sumpti ex d. cap. vt officium affert Alex. Barb. & Fel. aut aliàs excogitari possunt, satis soluit Dec. dict. num. 10. sicut num. præced. optimè satisfacit duobus præcipuis fundamentis, quæ superiùs in principali articulo pro communi opinione allata sunt. Ad primum enim respondet, ac probat, delegatum ad vniuersitatem causarum non in omnibus æquiparari ordinario; quod & fatentur plerique eorum, qui sunt in opposita sententia, & constat ex adductis per Franc. & alios in cap. cum causam, de appellat. Fel.d.num.8. & nos supr. hac ipsa concl. 3. & cap. 1. quæst. 2. deinde quia illud fundamentum præcipuè sumitur ex eo, qui delegatus ad vniuersitatem causarum potest vnam causam subdelegare. at dato hoc verum esse, non bene, inquit, ad quæstionem nostram infertur, quia videmus, quòd delegatus à Principe subdelegare potest, cap. quamuis & cap. fin. de off deleg. l. à iudice, C. de iud. & tamen vnus ex plurib. delegatis à Principe solus procedere non potest, vt d.cap. causam, & aliis iurib. initio huius articuli citat. Ad alterum fundamentum respondet primò in casu d. §. plures videntur illi præpositi, seu magistri habere ordinariam potestatem, vt notat ibi Bart. col. 1. in fine. Secundò illud specialiter statutum fuisse propter vtilitatem contrahentium, vt in princ. d. l. 1. quia interdum locus, & tempus non patiuntur plenius deliberandi consilium. deinde dici potest maius præiudicium parari per sententiam & auctoritatem, quæ vniuersalior est, quàm per vnius priuati deputationem; & diuersam quoque rationem esse de istis magistris, seu præpositis operam, & procuratoribus, satis constat ex traditis per eundem Dec. d.cap. prudentiam in princ. num. 15. In duobus tamen casibus priorem opinionem communem facilè admitterem. alter est si duo Conseruatores diuersis temporibus darentur; tunc enim in dubio putarem, singulos potestatem accipere in solidum; cum certum sit, primum sic eam habuisse, cum vnius esset; de secundo verò supponimus non constare, quòd Princeps eum adiunctum priori dederit, idémque in duobus iudicibus vniuersalibus sentiunt Menoch. d. nu. 8. & Vant. d. num. 178. Alter casus est, vbi duo illi, aut plures Conserua-

tores

tores dati sint tamquam Ordinarij, vt quia ij, quibus dantur, sint omnino exempti à iurisdictione Ordinarij loci, iuxta ea, quæ latiùs adduximus supr.cap.6.quæst.vlt. initio 2. dubij. & in hoc casu omnino vrget primum præcipuè fundamentum prędictæ prioris sententiæ. Atque hæc quoad primam propositę concluſ.illationem dicta sint satis;ad reliquas transeamus.

Infertur secundò,quòd nisi expresse id prohiberetur d cap.fi. § vices quoque,de offic. deleg. in 6. posset Conseruator subdelegare alteri vices suas saltem quoad vnam causam, non solùm tamquam delegatus Principis, sed etiam vti delegatus ad vniuersitatem causarum, vt admonuimus, & latiùs dicemus quæst.seq.

Infertur tertiò, quòd Conseruator non solùm vti delegatus Principis potest sententiam suam exequi intra annum, iuxta cap.quærenti, de offiç. deleg. verùm fortasse etiam tamquam delegatus ad vniuersitatem causarum, quandocumque potest Ordinarius,vt ostendemus cap seq.q 9.concl.3.

Infertur quartò, quòd † licèt Conseruatori mandata fuisset simpliciter cognitio causarum, poterit tamen sententiam ferre siue tamquam delegatus Principis, iuxta latè tradita per Menoch.d. libr.1. de arbitr. quæst.37. núm. 37. cum sequentib. siue tamquam delegatus ad vniuersitatem causarum per ea, quæ post alios idem docet d. quæst.37. num.39.& d.quæst. 67. num.56.

44 Sententiam ferre potest Conseru. cui simpliciter causa commissa sit.

Quintò posse saltem in aliquib.casibus iurisdictionem Conseruatoris consensu partium prorogari,vt infrà quæst.8.demonstrabimus.

Sextò infertur, attento saltem iure antiquo non posse Conseruatorem recusari, cùm in forma iuris datur, licet secus fortasse sit de iure nouo, qua de re latiùs agemus infrà cap. 9. quæst.1.

Infertur denique, non teneri Conseruatorem † inserere copiam delegationis, seu litteras Conseruatorias in citatione. Primò quidem, quia licèt contrarium † in simplici delegato voluerit Bart. in Auth. qui semel per illum text.C.quom.& quan. iud. & gloss. in cap. si episcopus, 3. quæst. 2. quam ibi sequitur Archid. & Gemin. per text. in cap.cum in iure, de off.deleg.& cap.præterea, de dilat. ídque etiam tenent Specul. tit. de citat. §.iam de citatione num. 2. nihilominus id, quod nos dicimus,

45 Copia litterarū Cōser. non est inserenda in citatione.

46 Idē in simplici delegato.

in eo quoque delegato ſtatuendum eſſe, vt nimirum non teneatur huiuſmodi ſimplex delegatus, qui non ſit Conſeruator, inſerere copiam ſuæ delegationis, ſeu reſcripti commiſſionis in citatione, ſed ſufficiat, quòd de ea conſtet in actis, voluit gloſ. d. cap. cum iure, verbo, ſuper mandato; vel ad ſummum, quòd detur copia petenti, apertè tenent Roder. tom. 1. quæſt. regul. quæſt. 65. art. 16 Innoc. Hoſt. Io. An. & Butr. d. cap. præterea, & ibi Abb. num. 5. in fi. idem Innoc. d. cap. cum in iure, & ibi Fel. num. 5. Rom. l. ſciendum num. 10. ff. de verb. oblig. Mar. Soc. tract. de citat. art. 20. num. 11. ex quorum tamen dictis colliguntur duæ limitationes. Prima, niſi commiſſio † facta ſit perſonæ aliàs inhabili, vt ſi commiſſio Papæ fiat ſimplici clerico contra diſpoſitionem cap. ſtatutum in princ. de reſcript. in 6. aut vili perſonæ. altera vbi citatus longè diſtet à citante, ſecus ſi ſit in eodem loco, vel parum diſtet; quod in ſpecie probat Iaſ. conſ. 145. num. 1. vol. 4. poſt Butr. & Abb. d. cap. præterea, idem aſſerentes quoque de Conſeruatore; ſicut etiam non debet neceſſariò inſeri à ſimplici delegato, vt plerique ex citatis Doctoribus aſſerunt, tenor reſcripti, vbi citandus aliunde habeat legitimam notitiam eiuſdem, vt quia ſimul illud impetrauit, & in Conſeruatore, vbi reus citandus ſit coram proprio illius Conſeruatore, voluit Iaſ. d. num. 1. quoniam cenſetur habere notitiam facultatis, & certus non debet ampliùs certiorari l. 1. in fi. ff. de act. empt. & cap. eum, qui, de reg. iur. in 6. Neque in d. cap. cum in iure † aliud exigitur, quàm, quòd de mandato Apoſtolico fiat fides, quod & conſtat ex gloſ. ibid. in verbo ſuper mandato. quinetiam ex eo text. colligitur, quòd præciſè non requiratur hæc inſertio etiam vbi agitur de executione; dicitur enim ibi, quòd non cogitur ordinarius exequi mandatum delegati Papæ, vnde colligit ibi Abb. & alij, quòd poteſt, ſi vult, exequi, licèt non fiat fides de Apoſtolico mandato. in d. cap. verò, cap. præterea licèt mentio fiat de inſertione reſcripti; tamen id ad factum ibi narratum pertinet, nec aliud ius continet, quàm, quòd induciæ deliberatoriæ denegantur reo, ſi per litteras citatorias (vtputa continentes tenorem reſcripti) plenè poſſit inſtrui, & deliberare ſuper eo, de quo quæritur, vt patet ex ſummario illius text. & traditis ibi per gloſ. & Doctores magis communiter dantes pro cautela talem inſertionem. Denique in d. auth. qui ſemel, ibi, precibus per eum (id eſt iudicem)

47 *Limitantur ſupra dicta.*

48 *Intellectus c. cũ in iure, de off. &c.*

aduer

aduersario cognitis, expressè non habetur, quòd debeat inseri copia commissionis in citatione, sed solùm, quòd iudex curare debet, vt petente aduersario ei copia fiat precum, quas actor Principi obtulit, vt nimirum sciat reus petitionem actoris, vel etiam opponere possit de precum Principi oblatarum subreptione. Secundò quoniam, vbi etiam in simplici delegato admittamus tamquam necessariam huiusmodi commissionis insertionem, id tamen † asserendum non est in ordinario, cum eius iurisdictio certa sit, cap. hoc etiam, 2. quæst. 6. & cap. sicut, de re iud. vt in specie sentit gloss. d. cap. cum in iure, verbo, super mandato, & ibi Innoc. Abb. & alij atque adeo etiam in delegato ad vniuersitatem causarum, qui, vt paulò ante docuimus, regulariter ordinario comparatur. Et in terminis de Conseruatore Regularium, quòd, cum sit ad vniuersitatem causarum eorundem electus, & à sede Apostolica deputatus atque ordinario æquiparetur, propterea † ad ostendendas etiam litteras suæ auctoritatis, & commissionis in causis coram eo vertentibus minimè teneatur, Doct. Io. Bapt. Confett. in d. summar. mater. priuil. regul. tit. 4. cap. 7. versic. præterea Conseruator; subdens, quòd neque pars aduersa necessariò citari debet ad dicendum contra priuilegia eorundem Regularium continentia iurisdictionem, & electionem Conseruatoris tamquam notoria; nec minùs etiam electio Conseruatoris à Regularib. facta est de necessitate ostendenda, seu in actis registranda, cum ex citationibus decretis ad ipsorum Regularium instantiam, requisitio qua quis etiam in Conseruatorem eligitur iuxta dictorum priuilegiorum dispositionem, satis facta comprobetur. Et tantò minùs, inquit, solemnitas prædicta requiritur, quantò † Regulares ex decreto sacræ Congregationis Illustrissimorum Cardinalium Concilij Trid. interpretum iussa etiam Greg. XIII. nomina horum Conseruatorum à se electorum intra mensem à die electionis locorum ordinariis iudicare tenentur, cuius decreti iam semel mentionem fecimus cap. præced. post quæst. 4. in resol. 1. dubij in fi. & ipse Confett. d. tit. 4. cap. 9. Concludit autem d. versic. præterea, debere ad omnem dubitationem remouendam † instrumentum, seu litteras patentes de Conseruatoris electione per ipsos Regulares, seu eorum Prælatos facta per Notarium in libro suo causarum, & actorum, quæ coram Conseruatore fecit integrè registrari, vt ab omnibus, quorum interest,

49 *Ordinarius non tenetur inserere copiã suæ cõmissionis.*

50 *Priuilegia Regularium eligẽdi Conseru. & eius electio non sunt necessario ostẽdẽda in iudicio:*

51 *debet tamen electio notificari Ordinario, &*

52 *registrari in actis Notarij.*

tereſt, videri poſſunt. Quod idem eadem ratione dicendum erit non modò de Conſeruatoribus Militarium Religionum,& aliorum piorum locorum, vbi vel Conſeruatores loco ordinariorum iudicum nominatim deputantur, vel ea pia loca ab omni ordinariorum loci iuriſdictione eximuntur, verùm etiam de aliis omnibus Conſeruatoribus, cum ij regulariter ordinariis æquiparentur, vt ſuprà oſtendimus. Et hæc de 1.huius c.quæſt.

QVÆRO. *Secundò in hoc Capite, An, & quomodo Conſeruatores poſſint alteri committere vices ſuas, ſeu conſtituere Subconſeruatores.*

Vidimus hucúſque in hoc cap. an Conſeruatores habeant iuriſdictionem, & quo in genere, vt cum Iuriſconſultis, ſeu qua in ſpecie, vt cum dialecticis loquar, & ſimul etiam qualis ea ſit, vtrum nimirum ordinaria, vel delegata. Nunc de eiuſdem iuriſdictionis effectibus, ſeu ad quæ ſe extendat, videamus.

53 *An poſſit ſubdelegare Cõſeruator.*

54 *Delegatus Principis poteſt ſubdedelegare.*

55 *Immò & delegatus ad cauſarũ vniuerſitatem.*

Prima verò, quæ hac in re quæſtio occurrit, illa eſt mox propoſita. In qua † ſtatuenda eſt regula, & concluſio negatiua, non poſſe nimirum Conſeruatorem alteri committere vices ſuas, ſeu ſubdelegare, vel conſtituere Subconſeruatorem. Quamuis enim alias poſſet id facere, non modò tamquam delegatus Principis & Papæ, qui † regulariter poteſt ſubdelegare, l.à iudice, C. de iud. cap. paſtoralis, & cap.fin.in princip. de offic. deleg. cap. cum cauſam, de appellat. necnon in cap. ſtatutum §. in nullo quoque in fin. de reſcript. in 6. cum nonnullis tamen moderationibus de quibus ibi per text. gloſ. & Doct. verùm etiam tamquam delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, qui & ipſe † id poteſt.gloſ.in l.1.§.1.ff.qui & à quo,& d.l.à iudice, vbi Iaſ. num.8. C. de iudic. Bart.in l.more, num. 11.& ibi Purpurat. num.98. ff. de iuriſd. omn. iud. alia gloſ.in cap. ſuper quæſtionum. §. ſi verò,verbo,delegare, vbi Abb.& alij,de offic. deleg. Franc.in cap cum cauſam,num.20. & ibi Dec.in fin. qui poſt Abb.hanc communem aſſerit,de appel. Hoſt.in ſumma tit. de off.deleg.num.6. Menoch.lib.1.de abitr.iud.quæſt.67.num. 52. cum aliis adductis per Thom.Sanchez, quem poſt hæc ſcripta vidimus, in tract.de matrimon.lib.3. diſput.31. num.2. vnde Specul. tit.1. ad finem verſic. Sed nunquid Conſeruator, vt etiam refert gloſ. d. cap. fin. verbo, nulli committere, de offic. deleg. in 6. ante eiuſdem cap. fin. diſpoſitionem tenebat indiſtinctè, quòd Conſeruator in eo, in quo iuriſdictionem habet, vices ſuas committere aliis poterat.

Nihilomi

Nihilominus id in specie prohibetur regulariter Conseruatori d.c.fin.§.vices quoque de off.deleg. in 6. dum ibi dicit Bonifacius VIII. vices quoque suas (citationibus, & sententiarum denunciationibus duntaxat exceptis,quas per alios valeant exercere)nulli committere possint.

Ex verbis porrò parenthesi inclusis habetur prima limitatio ad iam propositam regulam, & conclusionem: quia licèt nequeat regulariter Conseruator alteri vices suas committere;potest tamen † committere citationes, & sententiarum denunciationes, quas practici crassiori vocabulo intimationes vocant, ídque ob eam fortasse rationem, quoniam † articulos non iurisdictionales quilibet iudex potest delegare, vt est optimus tex. vbi Abb.Host. & alij d.cap.super quæstionum in princ.Franc.d. cap.cum causam,num. 14.& cæteri Doct.ibi enim cap.cum Bertoldus,de re iud.Marant.in Spec.aur.port 4.dist.5.num.54. pòst Alex.d.l.more col.5.latè Sanch suprà num.10.

56 Subdelegare potest Cōser. citationes & sentētiarum denūciatione:immo

57 & articulos non iurisdictionales.

Secunda verò limitatio ad eandem conclusionem per nos positam † habetur ex illis verbis, quæ statim subiicit Pontifex d.§.seu versic. vices quoque (nisi hoc eis competierit ex beneficio litterarum,) hoc est, nisi in litteris,quib.Conseruatores deputantur, exprimatur, vt possint aliis committere vices suas, seu quòd valeant defendere sibi commissos, iurisdictionémve suam exercere per se vel per alium, qua dicendi forma vtuntur plerumque summi Pontifices, vt patet ex formulis Conseruatoriæ relatis supr. cap. 2. quæst. 2. necnon ex facultatibus datis Regularium Ordinibus, vt eligere sibi possint Conseruatores; quod idem est, ac si in iis diceretur, vt possint alteri committere vices suas,vt patet tum ex iisdem litteris,& facultatibus, vbi postquam à Papa datus est Conseruator, vel concessa facultas Conseruatorem eligendi,qui possit per alium defendere,vel iurisdictionem suam exercere, derogatur deinde constitutioni Bonifacij VIII. in d.c.fin. prohibenti, ne Conseruatores alteri vices suas possint committere;tum ex verbis mox relatis,iunctis verbis d.parenthesi inclusis,(quas per alios valeant exercere,)vt exceptio sit de regula iuribus vulgar.

58 Subdelegare potest Cōser. vbi id habeat in litteris Conseruatorijs.

Sublimitatur autem primò hæc limitatio, quòd etiam vnà cum seq. esse potest ampliatio ad principalem conclusionem, quòd † vbi etiam ex beneficio litterarum competat Conseruatoribus, vt possint alteri committere vices suas, non possunt

59 Subdelegare debet Cōser. intra ciuitates & diœceses in quibus deputatus est.

tamen id facere nisi intra ciuitates, seu diœceses, in quibus deputati fuerint; ita totidem, immo iisdem planè verbis cauetur in d. §. seu versic. vices quoque prope fin. quæ quidem verba cum duplicem sensum habere possint; alterum, quòd huiusmodi actus commissionis, seu subdelegationis non possit exerceri, nisi in loco deputationis Conseruatoris, hoc est, in quo deputatus fuit Conseruator; alterum, quòd talis subdelegatio fieri nequeat, nisi existenti in d. loco deputationis Conseruatoris, vel ei saltem, qui ibidem exercere possit, & debeat iurisdictionem sibi subdelegatam; videntur † iuxta priorem illum sensum esse accipienda, non quasi loquatur Pontifex de vsu, & exercitio iurisdictionis Subconseruatoris, seu iurisdictione ab ipso Subconseruatore exercenda, cum de ea re satis disposuisset §. seu versic. Conseruatores autem statim præcedenti sub nomine Conseruatorum, quorum appellatione etiam Subconseruatores regulariter veniunt, sicut subdelegati sub nomine delegatorum continentur cap. statutum §. in nullo, de rescript. in 6. cum ibi not. & suis simil. Et quia subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, vulg. l. si eum, §. qui iniuriarum ff. si quis caut. verùm de solo actu ipso commissionis, seu subdelegationis, quod satis colligi videtur tum ex ipsis verbis §. vices quoque, vbi cum mox cauisset Pontifex de Conseruatoribus, vt nulli committere possint vices suas, nisi hoc eis competierit ex beneficio litterarum, dum statim subiicit, (sed nec tunc, nisi intra ciuitates, seu diœceses, in quibus deputati fuerint,) non potuit intelligere, nisi de actu commissionis, cuius statim mentionem fecerat; tum etiam ex d. cap. statutum §. in nullo, vbi eadem formula verborum idem Pontifex Bonifacius, explicatiori tamen, & clariori vtitur, dum ait, (in nullo quoque casuum prædictorũ iudex extra ciuitatẽ, seu diœcesim in quib. deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat, neque alibi, quàm intra illas committat quomodolibet vices suas,) vbi glos. in verbo, deputatus fuerit, ab omnibus ibidem approbata notat, quòd non solùm requiritur, quòd delegatus non citet ad locum, vltra dietam remotum, sed etiam, quòd non citet extra locum, in quo deputatus est. quod idem eodem modo intelligendum erit de commissione, seu subdelegatione, ne eadem res diuerso iure censeatur contra cap. quia circa de priuil. & cap. cum intra de decim. cum suis concord. ibid.

60 Intellectus §. vices quoque, & §. Conseruatores autẽ in cap. fi. de off. deleg. in 6.

ibid. per glos. allegatis. Quòd si aliquis dicat, non recusari nos in eadem re, cum priùs loquens de citatione, & commissione causæ dicat Pontifex extra ciuitatem, & diœcesim, loquens verò de committendis ciuibus, seu subdelegatione, dicit intra illam; statim respondetur primum dictioni illi (extra) iungenda est negatiua, quæ inest illi dictioni (nullo) & sic idem erit, non extra, atque intra; deinde, vbi etiam contraria essent, certi iuris est, tam Philosophici, quàm ciuilis, contrariorum eandem esse disciplinam. Accedit denique, quòd d. §. Conseruatores autem decernitur expresse, Conseruatores procedere non posse extra ciuitates, seu diœceses, in quibus fuerint deputati; negari autem non potest subdelegationem partem esse processus. Verùm, licèt ex his probabilis reddatur prior hic sensus illorum verborum; probabilius tamen est, † ea fore accipienda iuxta posteriorem, vt nimirum non sit necesse Conseruatorem facere actum subdelegationis, dum existit in loco suæ commissionis, sed benè facienda sit ibi moranti, ita in delegato expresse tenet Gemin. in cap. si is, cui. num. 4. de off. deleg. in 6. indistinctè volens, posse delegatum existentem extra locum commissionis subdelegare aliquem existentem intra eum locum; id quod etiam Franc. eod. §. in nullo num. 2. admittit vbi præsentatio rescripti, & eius acceptatio facta fuerit in loco commissionis, quia inquiunt text. d. §. in nullo vult quidem, vt cognitio causæ, & citatio fiat in loco commissionis, non autem subdelegatio, nisi eo modo, quo nos declarauimus, & ferè omnes Doct. interpretantur d. §. in nullo; ex quo, cum ibi loquatur Pontifex de delegato, sub quo Conseruator tamquam sub genere proximo continetur, & simili verborum formula vtatur, optimum argumentum sumitur ad Conseruatorem.

61 *Locus deputationis Subcōseruatoris, aut Conseruatoris quomodo sit accipiendus. vide num. seq.*

Qua posteriore interpretatione retenta ad primum fundamentum pro priore sensu respondetur primò multa addi ad tollendam dubitationem per ea, quæ adduximus cap. 1. quæst. 2. deinde in d. §. Conseruatores autem satis quidem dictum erat, etiam Subconseruatores debere procedere in loco, in quo deputati fuerint, non tamen explicatum fuerat, in quo loco deputari deberent; quod fit d. §. vices quoque. in omnibus subdelegatus venit nomine delegati, Dec. & alij in cap. si pro debilitate, de off. deleg. & alibi passim; aut subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt patet ex Gabr. Com. conclus.

lib. 5.tit.de reg.iur.conclus.7. & Euerar.in loc.à vi subrogat.

Ad secundum conceditur commissionem fieri debere in loco deputationis, sed modo explicato; atque item debere citare, & cognoscere, dum existit in loco suæ deputationis, non tamen subdelegare; de quo actu cum loquatur Pontifex in clausula omnino separata, cessat argumentum ab identitate rei desumptum.

Ad postremum verò respondetur, quòd vbi etiam admitteretur, subdelegationem partem esse processus, seu de actis iudicij, non rectè tamen dicitur Conseruator procedere contra aliquem (prout loquitur text. in d. §. Conseruatores) quando subdelegat.

Certũ igitur esse debet verba illa in d.§.vices quoque (sed nec tunc, nisi intra ciuitates, seu diœceses in quib. deputati fuerint) intelligenda esse non de actu subdelegationis iurisdictionis à Conseruatoribus faciendo, sed potiùs de vsu, & exercitio ipsius iurisdictionis subdelegatæ, seu de iurisdictione à subdelegato, & Subconseruatore exercenda.

Dubium autem illud remanet circa illa eadem verba d.§.vices quoque (ciuitates, seu diœceses, in quib. deputati fuerint) an nimirum † intelligenda sint de ciuitatibus, seu diœcesibus, vbi degunt, & morantur ij, qui Conseruatores deputantur; an de illis ciuitatibus, ac diœcesibus, in quibus reperiuntur res, vel personæ, quib. dantur, seu deputantur Conseruatores. Quod etiam dubium formari potest ad interpretationem similium verborum, quæ habentur eod.cap fin.§. Conseruatores autem, qui statim præcedit d.§. vices quoque. Qua in re, vt meum interponam iudicium, probabilius mihi est, ea verba iuxta priorem sensum accipienda esse, cum eum & innuant nonnulli Doct. ibid. & apertiùs indicet glos. d. cap. statutum §. in nullo verbo, prædictorum, & verbo, deputatus fuerit, quam ibi plerique scribentium sequuntur; quod idem etiam tenuit I.Eman. Roderic. quæst.regul.tom.1. quæst.65 art.7.& 8. Et ego ex eod. cap.statutum §.cùm verò, & §. cum autem iuncto d.§.in nullo, sic deducam. Cum enim d. §. cùm verò in quibusdam casibus ibi expressis, vbi etiam actor, & reus sunt eiusdem ciuitatis, seu diœcesis, permittat Pontifex, vt extra eam causa committatur, & in d.§.cum autem liberè concedat actori; qui diuersam à reo ciuitatem ac diœcesim habet, vt si in ciuitate rei iudicem habere

bere recuset, ipsum non in sua, sed in alia ciuitate, vel diœcesi liberè impetrare valeat, statímque subdat d.§.in nullo, quòd in nullo casuum prædictorum iudex extra ciuitatem, seu diœcesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat, neque alibi quàm intra illas committat qaomodolibet vices suas: illa verba, (in quibus deputatus fuerit,) debent posse intelligi etiam in casu, vbi iudex non deputatur in loco vbi degit impetrans, vt ex verba quæ respiciunt æqualiter plura determinabilia, ea æqualiter determinent, vulgata l.iam hoc iure ff.de vulg.& pupil.& genus sub se contineat omnes species, & æquè illis conueniat l.semper.ff. de re iudic.l. item apud Labeonem §.generaliter.ff.de iniur. cum aliis adductis per Vigel in Dialect.iur.loc.à gener. reg.1.& Euerar. in loc. leg.à gen.ad speciem, & loc. à spec. ad gen. ideoque non debet intelligi de impetrantis, sed iudicis loco, qui omnibus prædictis casibus potest adaptari.quòd si quis dicat saltem intelligenda ea verba esse de loco, vbi sita est res, iuxta cap. dilectus il 2. de rescript. & cap.ex parte B. de for. compet. facilè occurri potest dicendo; Primùm quidem, adhuc non satisfieri actioni personali, quæ plerumque intentatur tam coram Conseruatore, quàm coram quouis alio iudice delegato; vnde adhuc militat ratio paulò ante allata. Deinde probabilius esse † iure nouo illius cap.statutum quoad impetrationem iudicis non attendendi locum, vbi res sita est, aut etiam originis, sed solùm domicilium, vt apertè voluit glo. communiter recepta d. §. cum verò, verbo, vnam dietam.

63 Locus non originis sed domicilij attenditur in impetratione iudicis.

Quod autem dictum est de iudice delegato, statuendum quoque erit in Conseruatore, cum contrarium in specie dispositum non reperiatur in Conseruatore, qui & ipse iudex delegatus est, vt ostendimus suprà hoc eodem cap.quæst.1.concl.2. & cap.1.quæst.2.tum quòd quę conueniunt generi, conueniunt & singulis speciebus, nisi in iis aliud expresè dispositum reperiatur, vt satis inter cæteros comprobat Vigel d.reg.1.tum quòd vbi casus de quo agitur speciali aliqua lege non est comprehensus, ad similes leges recurrendum est, vt ostendit idem Vigel. in Method.iur.ciu. lib.1.cap.2. quæst.6. reg.2. Method. iur. Pont. lib.2. cap.1. quæst.8. reg.4. & Method.iur. controuer.lib.1.cap. 1.tit.1. reg.1. & arguere licet à similibus ad similia, vt pluribus ostendit Euerar. in loc. à simili. Probabilius igitur est vt diceba-

mus ea verba (in quibus deputati fuerint) posita, siue in d. §. Conseruatores autem, siue in §. vices. quoque accipienda esse iuxta priorem sensum, nimirum de loco, vbi degit iudex, & Conseruator, non autem iuxta posteriorem, hoc est de loco impetrantis, vel vbi res sita est. Quòd si quis pro posteriori hoc sensu ponderet quædam verba posita in nonnullis formulis Conseruatoriarum suprà cap. 2. quæst. 2. relatis præsertim verò concessarum ad fauorem Illustrissimi Cardinalis à Monte alto tum à S. C. D. Paulo P P. V. quarum tenorem ibid. posuimus, tum etiam à fel. record. Clem. V I I I. directarum Illustrissimo D. Federico Card. Borromæo Mediolanensi Archiepiscopo, illa nimirum (per te, vel alium, seu alios, etiam si sis extra loca, in quibus deputatus es Conseruator, & iudex) cum enim ad vnam personam scribens plurium locorum, in quibus deputatur Conseruator, mentionem faciat Pontifex, non videntur ea verba posse referri ad locum, in quo degit, aut degere verisimiliter solet, is qui deputatur, cum in vno solo loco degat & residere soleat, nimirum in propria ciuitate, ac diœcesi, vbi est Archiepiscopus; Respondeo vel fuisse errorem scriptorum, qui scribere forsan debuerant, (extra locum, in quo deputatus es Conseruator, & iudex) sumpta fortassis erroris occasione ex formula, quæ habetur in extrauag. vn. de iudic. in commun. quæ directa erat plurib. vel certè ideo plurium locorum mentio fit in iis Conseruatoriis litteris Illustrissimo Card. Archiepiscopo diœcesis, siue vt comprehendantur etiam loca, in quibus degunt ille, alius, seu alij, per quos iurisdictionem Conseruatoris potest exercere, siue vt contineatur tam ciuitas, quàm diœcesis, quarum alterius nomine alteram indistinctè non venire constat ex l. fin. ff. off. præfect. vrb. & cap. tua, vbi Abb. num. 5. de offic. vicar. & satis colligitur ex d. cap. statutum, & cap. fin. vbi semper vtriusque mentio fit in materia deputationis iudicum; siue denique vt significentur singula loca Prouinciæ, in quibus si non omnem saltem aliquam iurisdictionem habet Archiepiscopus cap. pastoralis, de off. ar. cum ibi not. per glos. & Doct. & suis simil. quorum aliqua nos retulimus supr. cap. 5. quæst. 9. concl. 2. Ex iis verò vniuersis probabile mihi redditur, † non solùm Episcopos in suis ciuitatibus, ac diœcesibus, verùm etiam Archiepiscopos in suis propriis prouinciis, & singulis earum ciuitatibus, ac locis posse saluis terminis Bonifacianæ constitutionis d. §. Conseruatores

64 Archiepisc. Côser deputatus potest in ciuitatib. suæ prouinciæ procedere.

tores autem, & §. vices quoque, si Conseruatores, aut aliter iudices deputentur, posse inquam tam procedere, & cognoscere, quàm etiam vices suas committere. qua de re aliquid forsan etiam dicemus infr. hoc eod. cap. quæst. 8. Interim verò ad alteram sublimitationem secundæ limitationis supra positæ, seu alteram ampliationem principalis conclusionis in hac quæst. propositæ veniamus.

Sublimitatur ergo secundò d. l. limitatio, vt vbi Conseruatori ex beneficio litterarum competierit committere posse vices suas; id tamen † facere non possit, nisi personis expressis d. cap. fin. in princip. nimirum Episcopis, vel eorum superioribus, aut Abbatibus, seu obtinentibus dignitates, vel personatus in ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, quas nos latius prosecuti sumus supr. cap. 5. per totum. ita cauetur d. cap. fin. §. vices quoque. & quoad hoc similis est Conseruator delegato, quia subdelegatus talis esse debet, seu eiusdem qualitatis, cuius delegatus vt habetur cap statutum §. in nullo in fin. quod adnotauit glos. ab omnibus recepta d. §. vices quoque, verbo, superiùs. faciunt etiam quæ post Io. An. in add. ad Specul. tit. de offic. deleg. Bart. in l. 2. per illum text. C. de præpos. agent. in rebus lib. 12. Perez lib. 2. ord. col. 356. & alios tradit in hac specie I. Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 10. vbi idipsum docet in Conseruatoribus Regularium. verùm præterea hæc ipsa sublimitatio procedit etiam † vbi in litteris, quæ subdelegationem permittunt, & iudicialem indaginem, adsit clausula illa derogatoria (non obstantibus iuribus, quæ disponunt de Conseruatoribus;) nam adhuc Subconseruator d. qualitates habere debebit, vt satis ostendimus suprà cap. 5. quæst. 8. ampl. 1. Quin etiam procedit, † vbi Papa ex certa scientia deputasset, vel facultatem dedisset eligendi Conseruatorem aliquem, qui non haberet aliquam ex qualitatibus requisitis d. cap. fin. cuiusmodi facultas concessa fuit Regularibus, & aliquibus Religionibus Militaribus, præsertim verò Hierosolymitanæ, vt admonuimus cap. 6. quæst. 3. & 4. & cap. 5. quæst. 5. vsque ad 10. passim; nam si ille Conseruator haberet facultatem subdelegandi, seu iurisdictionem per alium exercendi, & Subconseruatorem daret, adhuc debebit ille Subconseruator habere qualitates requisitas d. cap. fin. tum ex ratione pro casu præcedenti allegata d. ampl. 1. quæ à fortiori in hoc etiam locum habet, vbi non supponi-

tur

65 *Subdelegare potest Cõser. personas quæ possunt esse Conseruatores.*

66 *Licet in litteris esset, nõ obstantibus iuribus, &c. vel*

67 *Papa deputasset eũ qui non haberet qualitates c. fi. de off. &c.*

tur adesse alia clausula derogatoria, & veritate prædicti casus; tum quod iurium correctio odiosa est, & quoad fieri possit euitanda cap. cum expediat, de elect. in 6. cum suis concord. & dispensatio stricti iuris est, neque vllatenus extendenda cap. 1. & 2. de fil. presbyt. & cap. non potest, de præbend. eodem lib. cum ibi not. & suis simil. tum denique ex iis fundamentis, quibus Felin. in cap. si pro debilitate col. 2. seu versic. quæro, Papa committit causam, de offic. deleg. idem ostendit † in simplici delegato iuxta terminos d. cap. statutum. & licèt Dec. ibid. nu. 28. & seq. ea contendat euertere, tertiam ipse pro concordia opinionem adstruens nimirum quòd cùm Papa ex certa scientia causam simplici sacerdoti committit, delegatus poterit causam committere alteri sacerdoti secundùm qualitatem suam, secus si non haberet qualitatem principalis delegati, vnde causa non poterit per eum Diacono subdelegari. Nihilominus adhuc adhæreo sententiæ Fel. asserentis omnino requiri in tali subdelegato qualitates prædictas, non obstantib. Dec. responsionibus, non modò propter nostras rationes in Conseruatore mox allatas, quæ simplici quoque delegato deseruiunt, sed etiam ob fundamenta ipsius Fel. quorum Primum est, quoniam illa commissio facta à summo Pontifice non habenti qualitatem requisitam, est quædam dispensatio personalis, quæ personam eius non egreditur, arg. l. quia tale ff. sol. matrim. & cap. priuilegium, de reg. iur. in 6. nec valet responsio Dec. quòd ex quo respectu principalis delegati dispensatum fuit, idem videtur respectu subdelegati; quia cum Princeps sciret delegatum eius posse subdelegare, habilitando principalem delegatum, videtur etiam habilitare subdelegatum; & sufficit subdelegatum habere qualitatem delegati arg. l. parabolani, vbi Bal. C. de Episc. & cler. replicatur enim quod immò cum Papa sciret posse à delegato fieri subdelegationem, si voluisset in eo quoque dispensare, id expressisset, arg. cap. ad audientiam, de decim. & simil. & dispensatio stricti iuris est, neque extendenda, vt diximus. ex d. verò l. parabolani, & ibi Bal. solùm habetur, quòd ille, qui non potest aliquod officium principaliter exercere, nequit etiam in eo subrogari. quamuis etiam ibi non agatur de subrogatione per viam subdelegationis, sed suffectionis, & suppositionis in locum principalis. Alterum fundamentum Fel. sumitur ex d. cap. statutum §. in nullo, vbi expresè cauetur; quòd commissio fiat

68 *Delegatus ex certa scientia non habẽs qualitates c. statutũ, de resc. in 6. potest subdelegare habentẽ eas qualitates.*

personis

personis duntaxat superiùs designatis; vnde si Papa commiserit non habenti qualitatem, non debet extendi ad alias personas propter dictionem taxatiuam.

Nec obest responsio Dec. quòd attenta illa generalitate etiam excluderetur delegatus principalis qui non haberet illas qualitates. Replicatur enim primò, quòd in d. cap. statutum sunt duæ speciales dispositiones, altera in princ. circà principalem delegatum, & huic derogatur per commissionem ex certa scientia factam; altera circa subdelegatum d. §. in nullo, vbi expresse prohibuit delegato, ne committeret vices suas alteri, quàm habenti illas qualitates, & huic dispositioni non apparet quod voluerit derogare. Deinde vbi etiam esset vnica dispositio, dicitur, quòd dispensatio non extenditur de persona ad personam, neque de casu ad casum, maximè stante dictione taxatiua, dict. cap. non potest, de præbend. & cap. 1. & 2. de fil. presbyt. in 6.

Postremum fundamentum desumit Fel. ex d. cap. super quæstionum §. si verò, de offic. deleg. vbi, † si Papa committit causam duobus cum clausula, appellatione remota, non poterunt alij, aut etiam inuicem sibi causam subdelegare cum huiusmodi clausula, quoniam qualitas opposita respectu delegati non transit in subdelegatum, de quo Papa non cogitauit; ergo etiam in casu nostro non datur potestas transmittendi istam specialitatem in alium. Nec valet responsio Dec. quòd ille text. videtur habere specialem rationem in clausula illa, appellatione remota, quæ odiosa est, & respicit ius tertij; secus videtur in isto casu, vbi solùm agitur de qualitate, quæ in iudice requiritur. Nam replicatur, quòd hic agitur de dispensatione, vt ipse Dec. docet eod. cap. si pro debilitate num. 24 post glos. d. cap. statutum in princ. verbo litterarum; at verò dispensatio & ipsa odiosa est, vt suprà ostendimus; atque etiam dici potest agi de præiudicio tertij, cum ad fauorem litigantium requirat qualitates illas Pontifex d. cap. statutum in princ. quia verisimiliter arguit licentiam, & doctrinam vt adnotauit ibid. glos. communiter approbata in verbo, Canonicis. Illa porrò concordia opinionum, quam affert Dec. nullo potest niti fundamento, nisi d. l. parabolani, cum ibi not. per Bal. quæ tamen præter paulò ante allatas, illam quoque patiuntur responsionem quòd non procedant, vbi de dispensatione, illâque extendenda, vt in hac specie, aga-

69 *Delegati cũ clausula, appellatione remota, non possunt alios aut se inuicẽ cum eadem clausula subdelegare.*

tur. Stat ergo firma conclusio Fel. quòd subdelegatus adhuc habere debet qualitates d. cap. statutum requisitas, licèt commissio ex certa scientia fiat delegato eas non habenti. Quod idem de Conseruatore respectu Subconseruatoris statuendum erit, tum quòd ille sub genere delegati sit; tum quòd tam d. cap. statutum, quàm d. c. fin. idem Pontifex simili loquendi formula vtatur; vnde tam argumentum à genere ad speciem, quàm à simili, de quibus supr. locum habebit.

70 Subcōseruator nequit subdelegare aliquā causam; &

71 quid si habeat à Conseruatore facultatē subdelegandi.

Tertiò sublimitatur, quòd † Subconseruator deputatus ab eo etiam, qui vigore litterarum vices suas committit, nequit ampliùs subdelegare aliquam causam; neque enim potest subdelegatus ampliùs subdelegare, vt tradunt Abb. Franc. Dec. & alij in cap. cum causam, de appellat. per illum text. & cap. super quæstionum §. verò, de offic. deleg. ídque procedit, † licèt Conseruator dederit Subconseruatori potestatem subdelegandi; nam delegatus à Principe nequit talem potestatem subdelegato concedere, vt post alios plurimos ab eo relatos tradit Tho. Sanchez d. tract. de Matrim. lib. 3. disp. 31. num. 9. & ante eum Dec. qui communem asserit in cap. cum causam, num. 4. de appellat. Nisi dicere velimus, quòd cum Conseruator æquiparetur ordinario tamquam delegatus ad vniuersitatem causarum, vt quæst. præced. concl. 3. docuimus, ordinarius autem possit dare suo delegato potestatem subdelegandi, vt plerique tradiderunt, quos referunt, ac sequuntur Dec. d. num. 4. Alex. in l. à iudice C. de iud. & Sanchez d. disput. 31. num. 6. videtur dicendum, posse Subconseruatorem subdelegare saltem vnam causam. Sed responderi posset, delegatum ad vniuersitatem causarum verè esse delegatum, qui in pluribus non æquiparatur ordinario, vt probat inter alios Dec. supr. num 8. & nos d. concl. 3.

72 Subcōseruator potest articulum non iurisdictionalem sub delegare.

Omnino autem poterit † talis Subconseruator articulum non iurisdictionalem subdelegare, per ea, quæ de delegato ordinarij latè adducit Sanchez supr. num. 10. maximè cum text. tam d. cap. super quæstionum §. si verò, iuncta glos. quàm d. cap. cum causam ea ratione nitantur, quòd talis subdelegatus non sit delegatus à Principe, ac præterea solùm prohibeat subdelegato Papæ causæ commissionèm, non autem articuli non iurisdictionalis. optimus text. d. cap. super quæstionum in princ. ibi, iudex quicumque non tam cognitorem, quàm executorem, &c. Subdelegatus enim iudex est. facit & text. d. cap. fin. §. vices quoque,

que, de offic. deleg. in 6. dum ibi dicitur, quòd Conseruator, qui nequit committere vices suas, potest tamen quoad citationes, ac sententiarum denunciationes. Ex cuius decisione dicendum videtur, non nisi hos duos actus posse à Subconseruatore cõmitti, ne plus Subconseruator, quàm Conseruator mero iure facere posse videatur. licèt absurdum id non esse quis dixerit, quòd talis Conseruator limitatam ad eos duos actus committendi facultatem à iure habet, non sic Subconseruator deputatus à Conseruatore, qui vigore litterarum simpliciter committere potest vices suas; ex hoc enim sequitur, vt talis Subconseruator committere valeat omnes actus non iurisdictionales.

Denique sublimitari posse videtur prædicta 2. limitatio principalis conclus. vt † non possit Conseruator in totum committere alteri vices suas, seu subdelegare vniuersitatem suarum causarum; Conseruator enim est delegatus ad vniuersitatem causarum, vt quæst. præced. concl. 3. docuimus; at verò huiusmodi delegatus non potest subdelegare vniuersam suam delegationem, seu causarum suarum vniuersitatem, vt post Host. tit. de offic. deleg. §. quis possit & Alex. in l. à iudice, C. de iudic. tradit Maran. in spec. aur. part. 4. dist. 5. num. 55. ac tenet Butr. & Imol. d. cap. super quæstionum, § si verò, de off. deleg. Franc. d. cap. cum causam num. 30. Dec. num. 39. de appellat. post alios Sanchez d. dist. 31. num. 3. ob eam præcipuè rationem, quòd ordinarius, cui talis delegatus æquiparatur, non potest inconsulto Principe totam suam iurisdictionem delegare l. pen. vbi Doctor. ff. de off. Præsid. quod & alij tradunt relati pariter, ac probati à Sanchez d. disp. 31. nu. 11. Contrarium tamen statuendum est, tum quòd Conseruator simul est delegatus Principis, seu Papæ, qui delegatus potest in totum subdelegare vices suas d. cap. super quæstionum §. porrò, & §. item cum totum, de off. delegat. cap. quamuis alicui, eod. tit. in 6. cum simil. tum quòd id apertè significare videtur Pontifex d. cap. fin. dum permittit Conseruatori, vt possit committere vices suas, vbi id eis competierit ex beneficio litterarum; vices enim committere propriè loquendo est aliquem in totum in sui locum subrogare, vt apertè sensit glo. recepta d. cap. super quæstionum §. si verò, verbo, vices suas, & d. cap. statutum § in nullo verbo, vices quoque, quam ibi Gemin. & alij sequuntur tum ibi, tum in cap. 1. de off. vicar. in 6. & toto ferè eod. tit. in Decretal. & in rubr. ac toto tit. C. de offic.

73 Subdelegare in totũ vices suas Conseruator an possit.

eius, qui vic.ger. & alibi sæpe, vnde nomen Vicarij prodiit, vt ferè ex omnibus citat. iuribus constat, probátque inter cæteros Iacob.Sbroz. tract.de vicar.Episc.lib.1.quæst.1.qui etiam quæst. 27. pluribus ostendit Vicarium simpliciter constitutum, censeri constitutum in spiritualibus generalem. & hoc fortè est quod post Barb.cap.1.col.4.vers.tu pondera, de off.leg. voluit Io. Neuiz.in alleg.cons.35. num.6. dum ait Conseruatores posse dare Vicarios generales; tum denique quoniam id habet communis praxis præsertim in Mediolanensi foro, de quo nos testari possumus, cum in eo diu versati simus, vt saltem aliqua subsistente iusta causa Conseruatores constituant Subconseruatores in omnibus causis. Ad contraria respondetur, ea procedere vbi quis esset ab inferiore delegatus ad vniuersitatem causarum: & vbi ordinarius aut vellet in totum abdicare à se iurisdictionem, ita, vt saltem sibi non retineret facultatem auocandi, aut id faceret inconsulto Principe, & absque eius facultate. At verò Pontifex id permittit Conseruatori siue generaliter tamquam delegato, cui hoc expresè concessit, siue etiam specialiter saltem tacitè, vt declaratum est.

Pro complemento autem huius quæstionis videri posset, An saltem de partium consensu Subconseruator deputari possit, qui alibi degere soleat, quàm vbi deputatus est, seu degere solet ipse Conseruator, aut alias contra formam d.cap.fin.vbi in litteris ei non derogaretur, vel de certa scientia Papæ non constaret. verùm de hoc agemus infr.hoc eod.cap.q.8.

74 *Quam ob causam subdelegare debeat Conser. remissiuè.*

Quærere etiam quis posset, An † vbi Conseruator ex beneficio litterarum potest committere vices suas etiam in totum; quam ob causam debeat id facere. De hoc tamen sufficiet lectorem remittere ad cap. si pro debilitate, & cap.super quæstionum, de off.deleg.cap.si quis contra, de for.compet. cap. postremò, cap.suspicionis, & cap.cum speciali, de appell.cap.legitima, eod.tit.in 6.cum ibid.notat.per glos.& Doct.

75 *Subdelegationis forma & effectus, remissiuè.*

Similiter quæri hîc alia possent † circa formam, & effectum subdelegationis; sed quia hæc communia sunt cum aliis delegatis Apostolicis, remittere sufficiat ad cap. pastoralis, cap.super quæstionum, & cap.fin.de offic.deleg. necnon ad cap.quamuis, & cap.si sub delegatus, eod. tit. in 6. & similia; quod verò spectat ad appellationem, de hoc agemus infrà cap.9, quæst.vlt. Interim ad 3.huius cap.transeamus.

QVÆRO *igitur tertiò, An Conseruator posit cognoscere de ijs, quæ requirunt iudicialem indaginem, seu de alijs, quàm de manifestis iniurijs, & violentijs.*

Præmitto per hanc iudicialem indaginem, de qua etiam loquitur text. d. cap. 1. & fin. † intelligi eam causæ cognitionem, & examinationem, quam solent iudices adhibere in rebus dubiis, vt voluit glos. d. cap. 1. verbo, indaginem, & ante eam Innoc. Io. Monac. & Host. ibid. post eam verò Gemin. & alij vel ibi, vel d. cap. fin. indagare enim vnde indaginis nomen ducitur, est diligenter quærere, & scrutari, vt apud Cicer. de opt. gen. dicen. indagemus inusitatas vias, tritas relinquamus. per manifestas autem iniurias quid intelligendum sit, latiùs non multò post examinabimus. Nunc ad propositam quæstionem

76 *Indago iudicialis quid sit.*

Respondeo, certissimum esse, † quòd, vbi Pontifex non det Conseruatorem præter aut contra formam d. cap. 1. & fin. de off. deleg. in 6. cui fiat sufficiens derogatio, non poterit de prædictis cognoscere Conseruator; nam d. cap. 1. expresè dicitur, quòd Conseruatores à sede Apostolica deputati à manifestis iniuriis, & violentiis defendant, nec ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem. d. verò cap. fin. §. vt autem, decernitur, vt, si Conseruatores de aliis, quàm manifestis iniuriis, & violentiis scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, suam extenderint potestatem, eo ipso per vnum annum ab officio sint suspensi; pars verò, quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat, à qua non possit absolui, nisi ei, quem sic fatigauit indebitè, primò satisfaciat integraliter de expensis.

77 *Conseruator deputatus ad terminos c. 1. & fi. de off. del. in 6. de requirentib. iudicialē indaginē cognoscere nequit.*

Difficultas verò quoad priorem, eámque præcipuam huius dispositionis partem (de posteriori enim quæ ad pœnam attinet, agemus in quæst. illa, quam de pœnis abutentium iurisdictione Conseruatoris, quæ erit postrema, hoc ipso cap. instituemus) est in pluribus quæ singula (omissa breuitatis causa earum propositione) singulis conclusionibus absoluemus.

Prima igitur conclusio sit. Prædicta verba cap. 1. & fin. ita sunt accipienda, † vt possit Conseruator in manifestis iniuriis, seu notoriis (prout Doct. communiter in dd. iuribus exponunt) saltem aliquam iudicialem indaginem adhibere. Probatur primò hæc expositio, seu conclusio, quoniam ita expresè voluit Innoc. d. cap. 1. num. 4. dum illa verba, ad alia &c. ita ex-

78 *Cōser. potest adhibere iudicialē aliquā indaginē in manifestis iniurijs.*

plicat, præterquam in notoriis, quia, inquit, in notoriis benè habebunt indaginem, & num. 6. in fine ait, expone ergo sic litteram, quia non habebit iudicialem indaginem, supple in non notoriis. Omnino autem standum puto huic expositioni Innoc. tum propter eius maximam auctoritatem, qui pater iuris, & organum veritatis, Monarcha iuris diuini, & humani, lux mundi appellatur, aliisq; similibus encomiis extollitur à Doct. relatis per Thomam Constantinopolitanum in eius vita; tum quòd idem Innoc. auctor fuit illius cap. 1. vnde Innocentij mentem in eo canone, si quis alius interpres, ipse certè nosse potuit; neque aliam mentem existimare debemus fuisse Bonif. VIII. in d. cap. fin. huius canonis auctoris. Sed expositionem Innoc. sequitur etiam glos. post Host. & Archid. d. cap. 1. num. 3. in princ. & circa finem, Io. And. eod. cap. 1. in princ. Butr. num. 6. & 7. Anchar. num. 5. circa princ. Gemin. num. 2. propè fin. Franc. num. 3. post Io. de Imol. Secundò suadetur hæc expositio ex illa dictione, (*alia*,) quæ † repetit eandem qualitatem, Doct. in cap. sedes, de rescript. & cap. 2. vbi Dec. & alij, de iudic. Legistæ in l. 2. C. de ser. fugit. & alibi passim, latè Euerard. in loc. leg. à diction. implicat. num. 4. cum igitur dicat Pontifex tam d. cap. 1. quàm fin. ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, sequitur, vt in notoriis, seu manifestis quoque iniuriis, quarum mox meminerat, iudicialis indago saltem aliqualis exigatur. Tertiò hæc ipsa expositio, seu prima nostra conclusio, præter alias plerasque, probatur ratione illa, quam affert Innoc. Archid. Io. An. Anchar. & alij mox citati, quoniam Conseruatoribus committitur iurisdictio in notoriis, seu manifestis iniuriis, igitur † & omnia, sine quib. illam nequeunt explicare. l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. cap. præterea, cap. prudentiam §. pen. & cap. suspicionis de off. deleg. cum simil. ibid. per glos. & Doct. allegatis, non potest autem punire aliquos de notoriis malefactis, nisi eos citet, idem Innoc. & alij in cap. 1. de off. deleg. latè Aret. consi. 145. col. 8. & nisi citatos, & contumaces puniat in expensis, & aliàs, cap. de causis eod. tit. & l. 1. ff. si quis ius dic. non obtemp. iuncto cap. ad nostram il 3. de iureiur. ex quo text. notat ibi glos. verbo, obseruandus, communiter à Bart. recepta, quòd etiam in notoriis aliquis ordo iuris est obseruandus, simúlque consurgit quartum fundamentum pro hac expositione ad eam confirmandam adductum per Innoc. & alios ferè

79 *Dictio*, alia, *repetit eandem qualitatem.*

80 *Iurisdictione concessa censentur quoque concessa, sine quib. illa nequit explicari.*

omnes

omnes d.cap.1.de off.deleg.in 6.quòd latiùs examinabimus inf. cap.seq.quæst.1.

Quintò probatur ratione allata per Innoc. Archid.Io. An. & alios loc.cit.quia † quando reus negat per se factum fuisse maleficium, seu notorium est aliis, sed non iudici, quòd ille maleficium fecerit; vel denique ait, se id fecisse iure suo, super hoc requiret probationes vtriusque, aliàs non poterit explere iurisdictionem suam. Sextò ratione eiusdem Innoc. & Io. An. vbi supr. quoniam reus, non actor offensus parat iudici viam cognoscendi de his manifestis iniuriis, proponendo exceptionem, quasi sit vera, contra ipsum procedi non poterit, vt patet ex iis, quæ post Doct.d.cap.1. trademus d.quæst.1. Sæpè autem habet quis beneficium per alterum, quod per se non haberet, l.pen.C. de temp.in integr.restit.cap.pen.de temp. ord.cum simil. Denique probatur ratione, quam afferunt Innoc.Archid.Io.An.Anchar. & cæteri communiter d.cap.1. quoniam Conseruator potest excommunicare, vt latiùs ostendemus infrà cap.seq.quæst. 2. at verò excommunicatio regulariter non fertur sine causæ cognitione, cap.sicut & cap.nemo 2.quæst.1. cap.sacro de sent. excomm.cum suis concord.

81 *Negãte reo maleficiũ à se factũ, vel dicente iure id factũ super hoc recipiet Conseruator probationes.*

Concludendum ergo, Conseruatorem etiam datum iuxta terminos d.cap.1. & fin. non solùm habere causæ cognitionem, seu indaginem semiplenam, seu planam, quam is adhibet ad sui instructionem, quod admittit quoque Host.d.cap.1. qui Innoc.& sequacium opinioni aduersari videtur, verùm etiam plenam, hoc est omnem illam, quæ in notoriis adhiberi potest, ac debet, non autem eum ordinem iudiciarium, qui in aliis obseruari debet, iuxta d.cap.ad nostram il 3. cum ibi not.per glos. in verbo, obseruandus, ac cæteros Doct. de iureiur. & aliis iurib. ibid. allegatis, vt satis colligitur ex Doct. communiter d.cap.1. & in specie ibi adnotarunt Gemin. num. 2. infr. & Franc. num. 3. Et hac ratione in definitione Conseruatoris per nos post Io. An. Anchar. & alios allata supr. cap. 2. quæst. 2. addidimus illa verba (iudiciali non vtens indagine) ea videlicet quæ in aliis, quàm notoriis, seu manifestis adhibetur, nimirum in dubiis, seu occultis; vnde, cum iudicialis indago tamquam de principali analogato, (vt cum Dialecticis loquar,) dicatur de pleno ordine iudiciarij, qui in aliis, quàm notoriis obseruatur, minùs verò principaliter de eo, qui in notoriis, rectè posuimus illa ver-

ba

ba (iudiciali non vtens indagine) in definitione Conseruatoris apponere, cum regulariter verba in posteriori significatione sumi debeant l. 1. §. qui in perpetuum ff. si ager vectig. vel emphy. petat. cum simil.

Ea igitur verba huiusmodi recipere debent interpretationem, vt solùm excludatur omnino plena causæ cognitio, & examinatio, sicut etiam proportionabiliter intelliguntur illa verba † (sine strepitu, & figura iudicij,) quæ in plerisque commissionibus à Principe adiiciuntur, vel adiecta censentur à iure propter causæ naturam, & qualitatem, vt in clem. dispendiosam, de iudic. & clem. sæpe contingit, de verb. signific. ex quibus iurib. cum ibi not. habetur, quòd in talibus causis, licèt non omnis, aliqualis tamen iudiciarius ordo seruandus est; ob eámque causam existimo Romanos Pontifices, quando deputant Conseruatores cum facultate cognoscendi in iis, quæ iudicialem exigunt indaginem, mandare, vt in iis procedant simpliciter, de plano, & sine strepitu ac figura iudicij, vt patet ex nonnullis formulis Conseruatoriæ allatis supr. cap. 2. quæst. 2. præcipuè verò Societatis IESV. & Illustrissimi Card. à Monte alto. Dixi autem, (proportionabiliter,) quia plenior iuris ordo in summariis adhibetur, quàm in notoriis, vt suo loco ostendemus.

82 Clausula (sine figura iudicij) quomodo accipienda, & cur in plerisque Conseruatoriis ponatur.

Sensus igitur prædictorum verborum cap. 1. & fin. erit, vt possit Conseruator iuxta eorum iurium terminos deputatus de manifestis, ac notoriis iniuriis cognoscere, aliquam iudicialem indaginem, & causæ examinationem, hoc est eam omnem, quæ in notoriis adhibetur, habere; de aliis verò, quæ plenam, & omnimodam causæ cognitionem, seu exactum ordinem iudiciarium requirunt, nequeat cognoscere.

Quod si aliquis contra huiusmodi expositionem, & prædictam nostram conclusionem vrgeat, dicendo, frustra videri apposita posteriora illa verba, (nec ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, suam extendant potestatem) cum saltem in d. cap. fin. per verba mox præcedentia id ipsum satis dispositum fuisse videatur, dum dictum fuit, quòd nequeunt huiusmodi Conseruatores de aliis, quàm de manifestis iniuriis se intromittere; excluduntur enim his verbis à cognitione Conseruatoris cætera omnia, præter iniurias manifestas, atque adeo etiam quæcumque exigunt iudicialem indaginem vel plenam, & absolutam,

ſolutam, vel etiam aliqualem, eam nimirum, quæ notoriæ iniuriæ propria eſt, vbi eam adhibere vellet in aliis, quàm in huiuſmodi notoriis, & manifeſtis iniuriis. Reſpondeo, quòd † reſpectu quidem d.cap.1.hæc difficultas facilè vel ex eo tollitur, quòd in prioribus verbis ſolùm datur facultas cognoſcendi de manifeſtis iniuriis, in poſterioribus verò expreſsè prohibetur cognitio aliorum. Reſpectu verò d.cap.fin.vbi tam in prioribus, quàm in poſterioribus verbis procedit Pontifex prohibendo, adhuc fruſtra non fuerunt adiecta poſteriora; verùm tum ad maiorem declarationem, & omnem ambiguitatem tollendam; dubitari enim poterit, in quo ſenſu prima verba forent accipienda, quídque ſibi ea vellent, cum præſertim manifeſtum non vnam habeat ſignificationem, vt patet ex cap.veſtra de cohabit.cler. & mul. cum ibi not. & aliis iuribus circa initium quartæ concluſ. per nos allegandis vbi de manifeſto agemus, vnde illa dictio (*ſeu*) ſtabit expoſitiuè, quod † nouum non eſt, vt patet ex l.ſi quis ita ff. de aur.& arg. leg. & cap.bonæ il 1. de elect. cum ſimil. quod autem cauſa declarationis, ſeu ambiguitatis tollendæ in aliqua diſpoſitione adiicitur, ſuperfluum dici non poteſt, per ea, quæ latè adduximus ſuprà cap. 2. quæſt. 2. in fin. tum vt oſtendatur, quam ob cauſam nollet Pontifex, Conſeruatorem cognoſcere de aliis, quàm manifeſtis iniuriis, ne nimirum plena, & iudiciali indagine, ſeu exacto iuris ordine vteretur, vt minùs quoad fieri poſſit ordinariorum iuriſdictioni detraheretur. Tum denique in omnem caſum, vbi etiam mera geminatio dici poſſet, adhuc † ea admittitur ad oſtendendam enixam voluntatem diſponentis, quamuis eodem contextu fiat iuxta text. in l. baliſta,vbi Doct. ff. ad Trebell. latè inter cæteros Surd. conſ. 369. num.16.Menoch.lib.4. præſumpt.81.num.24.& ante eos Euerard.in loc.à vi geminat num.1.

83 Intellectus illorũ verborum, nec ad alia, &c. de quib. c.1.& fi. de off.del. in 6.

84 Dictio, ſeu, plerumque ſtat expoſitiuè.

85 Geminatio Verborum quid operetur.

Iam verò pro complemento huius concluſionis; duarúmque ſimul reſolutione ſequentium videndum eſt, quæ ſit iniuria, & violentia; poſtmodum autem videbimus, quæ ſit manifeſta, ſeu notoria. Et quidem iniuria generaliter dicitur † omne id, quod iure non fit, prout patet ex l. 1. in princ. ff. de iniur. & l. 1. in princ. cum ibi not. ff. de nou. oper.nunciat. atque ex text. Inſtit.de iniur. in princ.ad hanc materiam Conſeruatorum tradiderunt Io.An.Archid.Gemin. & Franc.d.c.1.

86 Iniuria generaliter & ſpecialiter quid ſit.

&c nos admonuimus ſuprà cap. 1, quæſt. 2. vbi etiam oſtendimus, hoc nomine comprehendi quoque violationem priuilegiorum; ſicut & continebitur contumelia, quæ à contemnendo dicta eſt, item culpa, quam Græci ἔγκλημα dicunt, ſicut in lege Aquilia damnum iniuria, (hoc eſt dolo, vel culpa, ſeu à conſilio) datum accipitur, §. iniuria Inſtit. de lege Aquil. Denique iniquitas & iniuſtitia, quam Græci ἀνομίαν, καὶ ἀδικίαν vocant, vt cùm iudex non iure contra aliquem pronunciat, his enim tribus modis ſpecialiter iniuriam dici, totidem, immo iiſdem ferè verbis docet Imperator in alleg. princ. Inſtit. de iniur. quod eſt deſumptum ex l. 1. in prin. ff. de iniur. licèt paulo aliter eas ſpecies, ſeu potiùs ſignificationes nominis iniuria diſtinxerit auctor ad Herenn. lib. 4. Rhetor. dum ait iniuriam eſſe, quæ aut pulſatione corpus, aut conuicio aures, aut aliqua turpitudine vitam cuiuſpiam violat; qua tertia ſpecie ſuppleuit meo iudicio diſtinctionem Imperatoris, ſicut Imperator ſecundo membro huius auctoris diuiſionem ſuppleuit; cui conſonat, quod probat Corn. conſ. 80. vol. 3. iniurioſum id dici, quod eſt contra bonos mores. Denique iniuriæ ſpecies paulò quoque aliter commemorat, eas iuribus confirmans Bero. conſ. 202. num. 10. & plurib. ſeqq. vt iniuria fiat re, cùm vel perſona verberatur, vel res vi aufertur, ſitve ingreſſus vi in domum, vt l. 1. §. 1. iuxta l. lex Cornelia §. lex itaque, & l. item apud §. ſi quis bona, ff. de iniur. Verbis quando in cantu voces conferuntur ad inuidiam, ſeu iniuriam, vel ad infamiam, d. l. 1. §. 1. iuncta d. l. item apud §. ait Prætor cum ſeq. ff. de iniur. & §. 1. Inſtit. eod. tit. Opere, ſed largè, inquit, Bero. & generaliter loquendo, quando contra ius fit opus, vel deſtruitur, l. prætor ait §. ait prætor. ff. de nou. oper. nunciat. cap. 1. cum ibi not. extr. eod. tit. Quod autem ſubiicit Bero. de ope, cum quis opem alicui præbet in iniuria inferenda, iuxta l. is qui opem, l. in furti §. ope, & l. ſi ſeruo, ibíque Bart. ff. de furt. ac de opera, cum quis alterius opera vtitur, puta mandato, vel conductione ad iniuriam alicui inferendam, iuxta l. non ſolùm, § ſi mandato, d. l. item apud §. ait prætor l. ſed etſi §. ſeruus meus, ff. de iniur. ac denique conſilio, ſeu inſtigatione, qua quis iam etiam paratus ad iniuriam ſui gratia inferendam ab alio iuuatur, & accenditur, ita tamen, vt poſtea ſequatur effectus, vt declarat Bart. d. §. ſi mandato, d. l. in furti §. ope cum ſeq. ff. de furt. id

inquam

inquam non est intelligendum quasi hæ sint aliæ species iniuriæ, sed potiùs modi, quibus prædictæ tres species iniuriarum inferuntur; ita tamen, vt qui aliquo ex dictis modis vtatur, eidem iniuria adscribatur.

De his verò significationibus nominis, speciebus & modis iniuriarum nos aliquid dicemus infrà quæst.4. ad fin.ac videndus vbi opus erit post alios, quos citat, Prosp.Farin. quæst.crimin.105. inspect.2.& 3. cum seqq. Violentia verò, † quæ & ipsa iniuria quædam est, vt auctor est M.Tull.lib. 1.offic.atque inter Canonistas adnotauit Franc d.cap.1. num.2 iniuriæ vim, seu impetum addit Doct. in cap. si quis suadenti, 17. quæst. 4. cap. cum illorum, cap.de monialibus, cap.veniens,& cap contingit il 1. de sent. excomm. cum aliis iuribus per nos alleg. d. quæst.2. ad finem. Violentum autem † definitur, quòd sit à principio extrinseco, passo vim non conferente, hoc est, non opitulante, seu iuuante vt post Aristotelem 3. Ethic. tradit S. Thom. communiter receptus 1. 2. quæst. 6. art. 4.& 5. quem etiam sequitur Nauar.cons. 2. num.2. tit. de iureiur.ac priùs in manual.Confett. prælud.6. num.2. & 4. id ipsum colligens ex l.2.ff.quod met.caus.vbi dicitur, vim esse rei maioris impetum, cui resisti, seu qui repelli non potest.

87 *Violẽtia addit iniuriæ vim & imperium.*

88 *Violentum quid sit.*

Committitur autem † vis, seu violentia, (quæ pro eodem sumuntur, vt constat ex glos. Bart. & aliis in l. Pomponius §. cum quis ff. de acquir.poss.l.sequitur. §. si rem ff.de vsucap. & aliis mox citandis,) quinque modis, vt post glos.vlt.in l.extat, ff.quod met. caus. glos. 2. in cap.ad audientiam, de iis, quæ vi, metúsve cau. fin. & alios tradunt Plot. in l. si quando num.63. cum multis seqq. C.vnde vi, & clarissimus Iurisconsultus D. Menoch.de recuper. poss.in prælud.num.38. & quinque seqq. alia enim est expulsiua, ob quam interdictum, vnde vi, deiecto conceditur, vt ante omnia restituatur; & solet aliquando appellari occupatio, & possessionis spoliatio, vt patet ex tot. ferè tit. de restit. spol.& aliis passim allegatis per d.Menoch. d. tract. de recuper. poss. alia dicitur ablatiua, cùm per vim res mobilis aufertur, datúrque tunc actio vi bonorum raptorum, non autem interdictum vnde vi, quod pro re mobili locum non habet l.1.§.illud.ff.de vi,& vi arm.Tertia dicitur vis compulsiua, qua quis compellitur facere quod sponte aliàs minimè esset facturus, pro qua datur actio, quod metus causa, non

89 *Violẽtia seu vis quinque modis committitur.*

autem interdictum vnde vi. Quarta dicitur vis turbatiua,quæ inducit interdictum retinendæ, nimirum, vti possidetis in rebus immobilibus, & in rebus mobilibus interdictum vt ibi, cùm duo se possidere contendant. Quinta dicitur inquietatiua, vt cùm quis non sinit alium vti re sua quietè, vel alter eo inuito vult ædificare in suo, & inducit vt plurimum interdictum quod vi, aut clam; in quo non distinguitur, iustè,vel iniustè fecerit, l.1.ff.quod vi, aut clam, & interdum etiam inducit interdictum retinendæ, cum non multum à turbatiua differat teste d.Menoch.suprà num.43.post Alc.& alios.

Secunda conclusio. Dici æquè potest nomen iniuriæ d.cap. 1. & fin. † sumi genericè, & specificè, quòd si sumatur genericè, prout continet tam iniuriam qualificatam, quæ est cum vi,seu impetu, quàm non qualificatam, quæ sine tali vi,seu impetu est, tunc dictio illa (*&*) posita inter illa verba (manifestis iniuriis)& illud,(violentiis) non stabit copulatiuè,seu augmentatiuè, sed exemplificatiuè; exemplum nimirum afferendo præcipuæ speciei illius generis mox memorati, hoc est iniuriæ, prout prædicta dictio sumitur cum alibi sæpe, tum in rubr. ff. de vi,& vi armat. quod etiam docuimus supr.cap.1.quæst.2.ad fin.vel si dictio (*&*) vtrobique stat copulatiuè, & augmentatiuè, dicendum erit, tam in d. rubr. quàm d. cap. 1. & fin. eam non poni inter genus, & speciem, sed inter duas diuersas species, quia nimirum ibi vis primo loco sumatur, non genericè, prout continet vim armatam, & non armatam,seu,quod idem est, publicam, & priuatam, iuxta glos. 1. cap. 2. de ord.cog. & Menoch. d. prælud. num. 37. sed specificè, pro illa specie vis, seu violentiæ,quæ sine armis fit,seu priuatæ:hîc autem nomen iniuriæ pari ratione non genericè sumatur pro iniuria, hoc est, pro omni eo, quod non iure fit, sed specificè, nimirum pro iniuria, quæ vim, & impetum, seu violentiam excludit; sicut etiam adoptio & genericè accipitur, prout includit adoptionem in specie, & arrogationem; & specificè pro specie contra distincta ipsi arrogationi, l. 1 .ff. de adopt. & supr. hoc ipso cap. quæst.1.circa princ. post Bart. & alios ostendimus, iurisdictionem genericè diuidi in imperium, & iurisdictionem simplicem, seu in speciem sumptam. Quocumque autem modo sumatur in d.cap.1. & fi. nomen iniuriæ comprehendet tres illas species iniuriæ, quas paulò ante recensuimus ex Imperator.

90 Iniuriæ nomẽ in c.1.& fi.de off. del. in 6. an sumatur genericè vel specificè.

Iustit. de iniur. in princ. Et illam, quam ex authore ad Herennium, (quisquis ille fuerit, siue M. Tullius, siue Cornificius, siue quiuis alius,) ibidem retulimus, de alterius vitam per turpitudinem violante; quamuis † hæc, vt nomen ipsum sonat, ad violentiam potiùs, quàm ad iniuriam pertineat; nisi fortè cùm alicuius pudor contra diuinam legem volentis tamen maculatur; tunc enim verius puto illi quamuis volenti verè iniuriam irrogari; nam licet vulgatum sit axioma, & iuris regula, scienti, ac volenti nullam fieri iniuriam, sicut neque dolum; nihilominus intelligendum id est in iis dumtaxat, quæ à volentis tantùm arbitrio, ac voluntate pendent, quæque in illius sunt libera dispositione, vt patet ex cap. scienti, de regul. iur. in 6. l. nemo videtur, ff. eod. tit. l. 1. §. vsque adeo ff. de iniur. cum aliis iuribus allegatis per Dyn. d. cap. scienti, glos. & Doct. d. l. nemo videtur, ex quibus iuribus illud axioma sumptum est. vnde si quis rapit virginem etiam volentem, adhuc tenetur pœna raptoris, l. vnica C. de raptor. virg. & in Auth. de raptu mul. & flagitium stupri punitur lege Iulia, cum quis sine vi virginem, vel viduam honestè viuentem, vel puerum stuprauerit, Instit. de publ. iud. §. 2. iuncta glos. facitque optimè quod de seruo corrupto habetur in l. 1. §. persuadere, & §. vlt. iuncta l. ff. de seru. corrupt. idque ob eam causam, vt ait Dyn. d. cap. scienti num. 5. & alij relati per Add ibi ad Dyn. quoniam in huiusmodi delictis exceptio, & seductio regulariter contingit, cap. 1. & 2. de adult. qui autem decipitur pro non volente habetur, & dolosa persuasio plus est, quàm coactio, d. §. persuadere, & l. 3. §. si quis volentem ff. de lib. hom. exhib. facit denique quod dicitur in cap. contingit il 1. de sent. excomm. percussionem clerici sponte se subiicientis verberibus, licèt non violentam, iniuriosam tamen videri, cum ille canon non tam in fauorem clerici ordinati, quàm ordinis clericalis fuerit promulgatus; vnde idem dicendum esse de huiusmodi crimine, cum id prohibitum sit, non fauore personæ, sed reip. atque honestatis, quæ cum in tali persona reperiatur, si ei iniuria fiat, illata quoque eidem personæ censetur. Et in specie quòd pro stupro illato virgini, vel puero dicitur inferri iniuria, patet, quia datur pro eo actio iniuriarum, l. sed & quæstionis §. fi. & l. si stuprum, ff. de iniur. vbi nullum constituitur discrimen, an volenti, vel nolenti stuprum inferatur.

91 *Mulieri cuius pudor maculatur, inuitæ violentia fieri dicitur; si volenti, iniuria.*

Ex quo illud ſequi puto, quoad Conſeruatorum materiam, vt † ſi quis ſanctimoniali, aut alteri perſonæ datus ſit Conſeruator, poterit tamquam deputatus defenſor ab iniuriis, quæ eidem inferuntur punire eum, qui huiuſmodi perſonæ honeſtati iniuriam aliquam fecerit, eius pudorem maculando, modò tamen iniuria manifeſta, ac notoria ſit, vbi Conſeruatoria conceſſa ſit ad terminos d.cap.1.& fin. iuxta ea, quæ paulò poſt dicemus, cùm de manifeſto, ac notorio agemus. Interim verò cum de iniuria, eiúſque ſpeciebus quoad rem attinet loquuti ſimus, aliquid etiam de violentia dicamus. Exiſtimo igitur, & hæc

92 Maculans pudorẽ Cõſeru. habẽtis poteſt à Cõſeru. puniri.

Tertiæ concluſionis in hac quæſtione loco ſit, Conſeruatorem etiam iuxta terminos d. cap. 1. & fin. dumtaxat deputatum † poſſe de omnibus illis quinque ſpeciebus violentiæ ſuperiùs enumeratis cognoſcere. Quamuis enim dubitari poſſe videatur de tertia ſpecie vis, quæ compulſiua dicitur, quoniam ea potiùs metus, quàm vis nomen mereatur, iuxta text in l. 1. ff. quod met. cau. cum ibi not. quæ quidem duo † inter ſe ita differunt, vt, quod vi fit, metu quoque fieri dicatur, non contra, d.l.1.2. & 3.& vis, ſeu coactio voluntarium omnino tollat, non ita metus, qui reddit ſolùm inuoluntarium ſecundum quid, vt conſtat ex cap. ſacris, de his, quæ vi, metúſve ca.fi. cum ibi traditis, & aliis adductis inter ceteros per Nauar. d.prælud. 6. num.4. & nouiſſimè Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib.4. diſput. 1. num. 2. & ſeqq. in qua diſput. vſque 21. latiſſimè de metu agit. Nihilominus adhuc de ea ſpecie cognoſcere poterit talis Conſeruator, ſiue quia ſaltem aliqua ratione ſub nomine violentiæ continetur, vt ex Menoch. & aliis ſupr. relatis apertè colligitur, ſiue quia in omnem euentum ſub nomine iniuriæ comprehenditur; per ſe enim patet iniuriam ei fieri, qui aliquid facere inuitus compellitur.

93 Cõſer. poteſt de omnibus violẽtiæ ſpecieb. cognoſcere.

94 Vis & metus quomodo differãt.

De nomine autem moleſtiæ, quo vtitur tam Trid. Concil. ſeſſ. 14. cap. 5. quam plerique Doctorum, dum de munere Conſeruatorum verba faciunt, illud dumtaxat nos dicimus, † non fuiſſe à nobis poſitum in definitione Conſeruatoris ſupr. allata cap. 1. quæſt. 2. quoniam nimis latè patet; hoc enim nomen † ex ſua natura aptum eſt comprehendere non ſolùm moleſtiam eam quæ infertur de facto, ſed etiam quæ de iure, vt patet ex l. die ſabbati C. de iud. & l. 1. C. de nundin. cum vtrobi-

95 Moleſtiæ nomẽ cur nõ poſitum in definitione Conſeruat.

96 Quid comprehendat.

que not. Fel. in cap. causam quæ, de rescript. Barbat. cons. 65. libr. 3. & aliis relatis per d. Menoch. de præsumpt. libr. 4. præsumpt. 98. & Mandos. for. commiss. super iact. Verb. molestare, at verò Conseruator iuxta terminos d. cap. 1. & fin. prout eum definiuimus d. quæst. 2. cognoscere non potest nisi de iniuriis, vt ex dd. iuribus liquet, & iniuria non dicitur, nisi quod iure non fit, vt paulò ante docuimus, & nomen ipsum satis ostendit. Trid. autem Concilium eo loci præterquam quòd non disponendo, sed narrando, seu enunciatiuè loquitur, agit etiam de Conseruatoribus non iuxta terminos d. cap. 1. & fin. dumtaxat, sed generatim prout eorum potestas per rescriptum quoque extenditur; ac præterea verbo, molestiæ, adiungit etiam verbum iniuriæ, de qua per quemlibet Conseruatorem cognosci constat ex eod. c. 2. & fin. & aliis prædictis. Sic etiam loquuntur Doct. quotquot molestiæ nomine in materia Conseruatorum vtuntur.

Illud denique quoad hasce conclusiones certum est, † Cōseruatorem etiam iuxta terminos d. cap. 1. & fin. Deputatum non solùm posse defendere ab iniuriis illatis, compellendo ad satisfactionem per districtionem ecclesiasticam & inuocationem brachij secularis; sed etiam ab inferendis, vt, si quis paratus sit inferre iniuriam his, quorum est Conseruator, prohibere poterit, excommunicare, & punire. ita post Io. An. & Doct. communiter d. cap. 1. & fin. Silu. verbo, Conseruator. num. 3. ídque satis indicat nomen defensionis, quo iura, & canones vtuntur.

97 Iniurias illatas & inferēdas propulsare potest Conser.

Quarta conclusio. Non sufficit † Conseruatori secundùm terminos d. cap. 1. & fin. deputato ad hoc, vt suam exercere possit iurisdictionem, & cognitionem, iniuriam, aut violentiam admissam esse contra eum, qui eidem committitur defendendus; sed ea debet esse manifesta, seu notoria.

98 Iniuria Cōseru. defendenda debet esse notoria.

Præmitto autem, † aliud esse manifestum de iure, aliud manifestum de facto; de illo enim intelligendum omnino est illud Pauli Apostoli ad Galat. 5. manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, &c. quódque habetur l. in traditionib. rerum ff. de pact. ibi, quodcumque pactum sit, id valere manifestum est, necnon in l. generi, ff. de verbor. signific. ibi, generi appellatione & neptis, & proneptis maritos contineri manifestum est, vbi Rebuff. alia, quæ ad idem faciunt,

99 Manifestū aliud de iure, aliud de facto.

faciunt, iura adducit; de eo vero, quòd manifestum est de facto, accipiendum est illud eiusdem Apostoli 1. Cor. 3. vniuscuiusque opus manifestum erit; dies enim Domini declarabit, &c. quódque habetur cap. manifesta, 2. quæst. 1. manifesta esse, quæ accusatione non indigent, & cap. de manifesta ead. cau. & quæst. de manifesta, & nota plurib. causa non esse quærendos testes; de eodem loquitur, etiam Iurisconsultus in l. 3. & seqq. ff. de furt. & l. manifestus fur. ff. de condict. furt. & summus Pontifex in cap. cum olim, de verbor. signific. vbi declarans, quæ sit manifesta offensa, ait, eam esse, quæ vel per confessionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut euidentia rei, quæ nulla possit tragiuersione celari. Sed tale manifestum de quo d. cap. cum olim, potius est notorium, vt sentit glos. 1. d. cap. manifesta, & expresè docet alia glos. in cap. vestra, verbo, notorium, de cohabit. cler. & mul. & d. cap. cum olim, verbo, non quæ iudici in fin. ex quarum glos. dictis, nec non Doct. ibid. & in cap. tria, & fin. de cohabit. cler. & mul. cap. cum dilectis, de purg. can. cap. super eo, de testi. cap. scelus, 12. quæst. 1. cap. eorum, 11. quæst. 3. l. ea quidem, C. de accusat. Specul. tit. de notor. crim. Butr. & Capr. tract. de notor. Ant. Gom. libr. 3. var. resol. cap. 1. Clar. in prax. crimin. §. fin. quæst. 9. D. Menoch. de arbitr. cas. 166. 255. & 542. Mascard. de probat. conclus. 748. 1014. & 1101. Brixien. Mil. & Bertach. in suis repert. verbo, Fama, Manifestum, Notorium. Prosp. Farin. quæst. 21. crimin. num. 3. & multis seqq. Sigism. Scau. de iudic. cap. 76. Host. in summ. tit. de cohabit. cler. & mul. Greg. Tholos. in Syntagm. iur. vniuers. lib. 48. cap. 10. D. Polij d. Rip. consultissimus Philosophus aliquando meus condiscipulus, tract. de noct. temp. cap. 68. Toller. in pract. crimin. verbo, item quod est notorius delinquens. Clar. in simili Praxi, seu §. fin. quæst. 9. Bart. Vgol. tract. de irregular. cap. 43. §. 1. & Greg. Sayr. lib. 2. Thesaur. cas. conscien. cap. 12. num. 19. & seq. cum aliis præsertim per hos allegatis; altiùs rem hanc repetendo, vt dilucidiùs procedatur, sciendum est, † hæc omnia reperiri, quæ inter se similia sunt, & aliquando confunduntur, famam, euidens, indubitatum, liquidum, publicum, manifestum, notum, & notorium. Fama describitur secundùm glos. d. verbo, notorium, † illæsæ dignitatis status vita, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus, l. cognitio §. existimatio,

100 Manifestũ in quo differat à fama, euidenti, indubitato, &c.

101 Fama quid sit.

matio, ff. de var. & extraord. cog. Sed ea est definitio, seu descriptio famæ sumptæ pro existimatione, & bona opinione; verùm quod ad rem nostram attinet, hoc est, sumpta fama pro sermone quodam communi, definitur, quòd sit communis locutio ex verisimilibus coniecturis surgens, vt per Abb. d. cap. vestra num. 12. vel secundum Io. An. ibid. num. 9. est vulgi, seu maioris partis eius opinio de re aliqua consentiens; vel communis opinio voce manifestata ex superiore proueniens, vt post alios docet Menoch. lib. 1. de præsumpt. quæst. 1. num. 40. cum seqq. vbi etiam optimè ostendit, † eam differre à rumore, quòd rumor falsus sermo appellatur, & qui certum nuncium, & auctorem non habet; fama verò potest à certo, & incerto auctore prodire, secundùm glos. 1. d. cap. de manifesta, glos. Io. An. & Abb. d. cap. vestra, num. 12. de cohabit. cler. & mul. vel potiùs à fide dignis, certísque personis originem habet, quòd etiam constat ex traditis per Mascard. dict. conclus. 740. & Butr. tractat. de notor. art. 1. num. 9. vbi & illud discrimen affert, quòd fama est maioris partis iniuriæ, rumor etiam minoris.

102 *Fama in quo differat à rumore.*

Licèt autem fama † per duos testes probetur, deponentes, quòd audierunt publicè dici à maiori parte populi, ad eam tamen inducendam saltem decem personæ requiruntur, vt satis probat Mascard. conclus. 749. num. 1. 4. & seqq. vbi alia plurima scitu digna circa famæ probationem ita cumulatiuè affert, vt ad eum remittere lectorem sufficiat.

103 *Fama per duos testes probatur, requirit tamẽ decem personas.*

Euidens est, † quod liuidè, & planè videri potest, vt per text. in l. licèt ff. de leg. 1. monet Rebuff. in l. natura cauillationis, vers. euidens est ff. de verb. signific. paulò verò post idem Rebuff. ait, euidentiam aliquando in iure Canonico poni pro notorio, & manifesto, & in cap. euidentia, de accusat. iuncto d. cap. manifesta, licèt plus contineat euidens, quàm manifestum vt patet ex l. quoniam C. de iur. delib. ibi, manifestum, atque euidens est.

104 *Euidens quid sit.*

Indubitatum verò † illud est, quod arctat mentem iudicis, ita vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinare, seu demonstratum per signa sufficientia, per quæ animus tamquam in proprio existens quiescit, & plus inuestigare non curat; vt post Castr. l. fin. C. de probat. Bald. d. l. ea quidem Mascard. conclus. 1221. num. 49. & alios tradit Prosp. Farin.

105 *Indubitatũ quid dicatur.*

quæst.36. crimin. num.36. & sequent.

106 *Liquidum quid sit.*

Liquidum verò † illud dicitur, quod prima specie suspicione caret, neque impugnari posse videtur, vt colligitur ex Fel.in cap.significarunt num.4.de test.vbi post Abb.d cap.cum olim, dicit, eo ipso, quòd probatio est facta, dicitur liquere de causa, & reddi rem notoriam præsumptione iuris; sed ista notorietas est commutabilis vsque ad conclusionem in causa.vnde dicendum erit, liquidum iuris coincidere cum notorio præsumptione iuris; liquidum autem facti erit, quod etiam vni constat, vt patet ex cap.per tuas, de cond appos.

107 *Publicum quid appelletur.*

Publicum † est, quod omnibus patet, vt per text.in §.consequens, Instit.de susp tutor.docet Rebuff.l.inter publica ff. de verb.sign. verùm hoc ita intelligendum est, siue pateat actu, siue ex sua natura patere possit omnibus, vt satis colligitur ex d. §.consequens, nec non ex §.1.Instit.de publ.iud.ibid.allegato per glos.

108 *Publicum quomodo se habeat respectu Notorij & Famæ.*

Habet autem se publicum † respectu notorij, & famæ, tamquam genus respectu specierum, vt inter cæteros adnotauit Abb.d.cap.vestra num.11.& Nauar. cap.25 num.255 Man.patétque ex d c.tua, de cohabit.cler.& mul.ibi, si crimen eorum ita publicum est, vt meritò debeat appellari notorium, iunctis iis verbis, si verò publicum est non ex euidentia, sed ex fama, vbi euidens sumitur pro notorio, seu aliqua eius specie.

109 *Manifestũ cõtinet in se Publicũ & Famosum.*

110 *Vsurpatur aliquando pro Notorio.*

Manifestum † continet in se publicum, & famosum, Butr. d tract.de notor. art.2.num.18. & seq. Capr.simili tract.de notor.in præfat.num.28. aliquando verò † pro notorio sumitur, vt d.cap. cum olim, de verb.signific. teste ibid. Abb.num.2. & d.cap. vestra num.12. & Butr. d. tract.de notor. art.1.num.13. Capr. d. præfat. num.26. & seq. Farin.d. quæst.21. num 5. vbi etiam docet ita sumi in cap. in his, eod.tit.cap.de manifesta 2. quæst.1.cap.suspecti, 3.quæst.5. cap.1. cum in diœcesi, de vsur. cap.infragrabilis, de off.ord.cap.pręsenti & cap.si canonici eod. tit.in 6.l. emptorem ff. de act.empt. sic etiam sumitur in d.cap. 1.& fi.de off.deleg.in 6.in materiis Conseruatorum, vt iam semel & quidem non multo ante admonuimus. Propriè verò

111 *differt specie à Notorio, Publico, & Famoso.*

manifestum † differt tamquam species distincta à notorio, licèt sit minus, quàm notorium; Abb.d.num.12. immo etiam à publico & famoso; Abb. ibidem. Butr. d. artic. 2. num. 19. & seq.

Definitur

Definitur autem manifestum sic in specie sumptum ab Abb. d num. 12. quòd sit † publica, seu famosa insinuatio ex certo auctore, & ex certis causis proueniens, vel melius à Butr. dict. num. 19. Farinac. d. quæst. 21. num. 6. & Io. An. d. cap vestra, num. 9. quòd sit publica, seu famosa insinuatio, vel proclamatio, eaque communis, ex certa scientia, & à certis auctoribus proueniens. Butr. verò ibid. post Io. An. addit, nondum iudicialiter discussa. Dicitur in definitione, (famosa insinuatio, vel proclamatio,) quia oportet, quòd fama concurrat cum veritate, ad hoc, vt inducatur manifestum. Ex quo ponitur discrimen inter publicum, & manifestum: nam publicum est, quod † est factum præsentibus multis, & tamen non est famosum, quia secretè tenetur, cap. 1. cum ibi not. de postul. prælat. Manifestum autem est quod habet secum famam. ita Butr. d. art. 2. num. 19. Capr. d. tract. de notor. in præfat. num. 28. & 29. Dicitur (communis) quia oportet esse multorum; nam † non sufficerent duo, vel tres testes, qui hoc sciuerint, vt differat à probatione, seu eo quod probatum, seu probari posse dicitur, ad quod regulariter sufficiunt duo, vel tres testes, l. vbi numerus, ff. de test. cap. cum esset, & cap. relatum il 1. de testam. cum vtrobique not. quot autem requirantur, † secundùm aliquos relinquitur arbitrio iudicis, quos sequitur Butr. d. art. 2. num. 20. & Capr. d. num. 28. modò non excedat maiorem partem populi, vel iniuriæ, quia sic, inquiunt, esset notorium; sed dicere fortasse voluerunt, vel debuerunt, modò non attingat maiorem partem populi, vel iniuriæ; nam ex eorundem sententia † hic numerus sufficit in notorio, vt mox videbimus; & manifestum esse, quod pluribus patet, non omnibus, aut maiori parti, post alios docet Farinac. d. quæst. 21. num. 4. Ias. Alex. & alij in l. si verò §. qui pro rei, ff. qui satisd. cog. vel certè non in hoc constituere debuerunt discrimen inter notorium, & manifestum, sed potiùs in aliquo alio prout constituit Nauar. d. cap. 27. num. 255. subditur in definitione (ex certa scientia, & à certis auctoribus proueniens) vt manifestum distinguatur † à famoso, seu fama, quæ vel ab incerto auctore prodire potest, sicut à certo, vt paulò ante post alios diximus, quibus nunc addo Capr. d. num. 28. vel certè sufficit, quòd fama habuerit ortum à certo auctore, & quod hoc acclamet tota iniuria, vel maior pars; neque necesse est, quòd ostendantur auctores, qui

112 *Manifestũ specificè sũptũ quomodo definiatur.*

113 *Manifestũ à Publico in quo differat.*

114 *Quomodo differat à Probatione.*

115 *Quot testes requirat.*

116 *In quo discrepet à Notorio: aut*

117 *à Famoso.*

hoc habuerint ex certa ſcientia, vel præſentia; in manifeſto autem † oportet, quòd plures adfuerint auctores, qui per certam ſcientiam hoc apprehenderint, & ſuper hoc poſſent teſtificari deponentes videlicet de certa ſciẽtia, hoc eſt, per aliquem ſenſum naturalem ſecundùm quod naturæ rei congruit; ita Capr. d.num. 28. clariùs Butr. d. num. 19. & 20. Demum ponitur à Butr. poſt Io. An. in definitione (nondum iudicialiter diſcuſſa,) ad differentiam illius ſpeciei notorij iuris, quæ probationis dicitur, vt paulò poſt explicabitur.

118 *Quomodo probetur.*

Notum autem, vt nomen ipſum ſatis demonſtrat, vnde optimum argumentum in iure deſumi, quia vel mediocriter in eo verſatis notiſſimum eſt, comprobare non conabor, definiri, ſeu deſcribi poſſe puto illud eſſe, quod † vel omnes, vel plerique, vel aliqui ſaltem norunt, ſeu certò ſciunt, vnde notum dicitur id, quod eſt iudicialiter probatum, vt poſt Bart. in l. illicitas §. veritas ff. de offic. præſid. monet Capr. d. tract. de notor. membr. 1. num. 49. Butr. d. art. 2. num. 24. conſtátque ex cap. cum olim, de verb. ſignific. & de eo, quod plures ſciunt, habetur in cap. de manifeſta. 2. quæſt. 1. non tamen hoc ſolùm, ſed & omne, quod certò cognitum eſt, ex prædictis notum dicitur; ex quo fit, vt omne notorium iis, apud quos eſt notorium, notum ſit, non contra, omne notum ſit notorium; vnde datur, notum, & notorium, quod ſimul conſtat populo & iudici. vt per Butr. dict. tractat. artic. 1. num. 12. & artic. 2. num. 7.

119 *Notũ quid ſit.*

Noti autem, ſicut & manifeſti † duæ quaſi ſpecies à Philoſophis aſſignantur; aliud enim notum eſt, ſeu manifeſtum ſecundùm ſe, hoc eſt, natura ſua; aliud ſecundùm nos, quia nimirum illud nobis, noſtríſque ſenſibus, aut intellectui notum eſt, ac manifeſtum; vnde prodiit celeberrimum illud Peripateticorum, immo Philoſophorum omnium facilè Principis dictum lib. 2. Metaph. cap. 1. text. 1. ſicut ſe habent oculi veſpertilionum ad lumen diei, ita animæ noſtræ mens ad ea quæ natura ſunt manifeſtiſſima omnium.

120 *Notorium quotuplex cõſtituatur.*

Notorium denique (quæ vox in ea ſignificatione, qua ſumitur à Legiſtis, Latina non eſt, vt poſt Budæ. Adnot. ad l. de accuſatione. ff. ad Turpil. & alios adnotauit Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 166. nu. 1. & conſtat etiam ex iis, quæ affert Hieron. Verrat. in Lexico iuris, verbo, notoria) propriè quidem, ſed gene

generatim sumptum, prout omnes suas species comprehendit, ex Io. An. & aliis definitur à Capr. d. tract. de notor. membr. 2. num. 1 & 2. Farin. d. quæst. 21. num. 8. Mascard. de probat. conclus. 1101. num. 3. & seq. quòd sit † rei, cui adiungitur, valde plena notitia, inducens indubitatam, & finitam probationem discussione non egentem. Breuiùs autem, & sufficienter definitur à Butr. d. art. 2. num. 1. quòd sit probatio indubitata, & finita, nulla discussione egens. Dicitur (probatio) loco generis, in quo conuenit cum aliis probationibus, ponitur autem (indubitata, & finita) ad differentiam aliarum probationum; & quidem dicitur indubitata, quia, vt detur notorium, oportet ibi dare vltimum gradum fidei, ita, vt nullus dubitationi locus relinquatur: dicitur (finita) quod idem est, ac probata, quia notorium est probatio probata, nullam nimirum rei probationem requirens, seu seipsam probans; aliæ probationes sunt probantes, seu, quæ, si negentur, aliunde probari debent; quare ad maiorem declarationem vltimo loco in definitione adiicitur, (nulla discussione egens,) ad differentiam aliarum probationum, quæ rei ipsius discussione, & examinatione egent: dico autem, (rei ipsius,) quoniam in notorio saltem facti, permanentis, licèt iudex solius notorij non recipiat probationes super facto, rémque ipsam non discutiat, aut examinet, hoc tamen facit super ipso notorio; si enim negetur, quòd res sit notoria, probari, & examinari id potest ac debet, vt postea videbimus. Nunc verò illud admonemus, in hisce definitionibus, si sermonis proprietas attendatur, non tam describi, ac definiri ipsum notorium, seu rem ipsam notoriam, quàm notorietatem, seu qualitatem, per quam res dicitur notoria, vel potiùs in priori quidem definitione cognitio, quæ de huiusmodi re cum tali qualitate habetur; in posteriori verò effectus, & species probationis ex eadem qualitate resultans. Ex his porrò notorij in genere sumpti, sicut etiam ex aliis eius specierum, quas mox afferemus, definitionibus, multa in hac materia deducuntur, quæ infra suis locis explicabimus.

122 Notoriũ generaliter sed propriè sũptum quomodo definiatur.

Interim autem ad eiusdem species descendentes dicimus, notorium prima diuisione diuidi † in notorium facti, & iuris. ita post alios Butr. d. cap. vestra, seu tract. de notor. art. 1. num. 10 & 12. seq. Capr. simili tract. membr. 1. num. 7. Sigism. Scac. de iudic. caus. ciuil. crimin. & hæretical. cap. 76. num 2. initio.

122 Notorium aliud facti, aliud iuris.

Farinac. d.quæst.21. num.9. Mascard.d.concl. 1101. cum seq. & est communiter diuisio Doct. cum alibi passim, tum d. cap. vestra, de cohabit.cler.& mul. quicquid dixerit ibi glos.verbo, notorium, dum aliud dicit esse facti, aliud iuris,aliud præsumptionis; quam etiam diuisionem secutus est inter alios ibid.Io. An. Host. in summ. hoc eod. tit. Innoc. d. cap.tua nos, Abb.d. cap. cum olim, de verbor. signific. eorum enim opinio vel ex eo facilè reiicitur, quòd ex Dialecticorum præceptis omnis prima diuisio alicuius rei bimembris esse debet.

Notorium facti omissis aliis definitionibus, de quibus per Io. An. d. cap. vestra, Butr. d. art. 2. num. 2. definitur ab eod. Butr.ibid.num.3. Capr.ad num.7.& aliis,quos refert, & sequitur Farinac. d. quæst. 21. num. 11. quòd sit † finita, & communiter indubitata probatio immediata natura facti, seu rei continuæ, interpolatæ, vel momentaneæ, oculis omnium, aut maioris partis ita se exhibens, vt nulla tergiuersatione celari, aut negari possit, vtpotè cuius vniuersus populus, vel maior pars testis esse potest; qui etiam afferunt, hanc definitionem sumi ex cap. cum dilectis,de purgat.canon. cap. tua,& cap fin. de cohabit. cler. & mul. eámque latiùs, ac per partes singulas declarat Butr.d.art.2. num. 4. & multis sequent. Ego non immoror in eius explicatione, ne nimis longum faciam; breuiùs tamen positis in definitione iis duntaxat quæ huiusmodi notorij essentiam attingunt, illud sic definirem, quòd sit res per se ita euidens, vt neque negari, neque vlla tergiuersatione celari possit. quam definitionem approbasse videntur Ant. Burg. in cap.cum dilecti,num.27.de empt.& vend. & Io.Iacob.de Leonard. inter cons. Brun. cons. 117. num. 176. quos refert Menoch. d.cap.166.num. 4. ac sequitur Polyd.Rip d.tract.de noctur. temp. cap. 68. num. 18. & Eman. Suarez in Thes. recept. sent.verbo, notorium. Vigel in Method.iur.Pont.lib.1.cap.14. in princip. dum absolutè dixerunt notorium dici, quod celari non potest. Dum autem dico, (res) ostendo, me non definire qualitatem notorietatis,sed ipsam rem cum d.qualitate,ac preterea comprehendo non modò rem aliquam gestam,qua transierit, siue redeuntem, siue non, sed etiam permanentem,atque adeo notorium facti momentanei, interpolati, & continui, quæ sunt tres eiusdem notorij facti species positæ in superiori definitione, seu potiùs species,vel qualitates facti,seu materiæ,

123 Notorium facti quomodo definiatur.

circa

circa quam huiusmodi notorium versatur; nam † quoddam est factum continuum, vt, quòd quis teneat pontem super viam, quòd turris aliqua sit in aliquo loco, cum id continuè se oculis exhibeat; quoddam est interpolatum, vt, quòd quis exerceat vsuras, neque enim vsurarius continuè id facit, sed per actus interpolatos, & redeuntes; quoddam est momentaneum, vt interfectio alicuius hominis vel furtum alicuius rei. Ex primo facto resultat notorium facti continui; ex secundo facti interpolati, ex tertio momentanei, si hoc vtrumque factum coram omni populo, vel maiori parte contingat; hoc enim requiritur ad notorium facti, vt infrà fusiùs demonstrabimus. Has porrò species notorij facti tum alij omnes de notorio tractantes ponunt, tum inter cæteros Butr.d. tractat. de notorio art. 1. num. 11. & art. 2. num. 21. cum seq. Capr. eod. tract. membr. 1. num. 9. & duobus seqq. Farinac. d. quæst. 21. num. 2. Mascard. d. concl. 1101. Dixi (Euidens) tamquam genus magis proximum notorij facti, vt satis constat ex d. cap. vestra, ibi, cæterum aliud est crimen notorium, iunctis iis, quandiu tolerantur, nec habent operis euidentiam, sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure fortissimum esse, nemo dubitat, & glos. ibid. dicente, hîc explicat notorium facti, superiùs enim explicauerat notorium iuris, nimirum per confessionem, vel condemnationem, necnon ex d. cap. tua. ibi, si crimen eorum ita publicum est, vt meritò debeat appellari notorium, iunctis iis, si verò publicum est non ex euidentia, sumpto pariter argumento à contrario sensu.

124 Factũ aliud continuum: aliud interpolatum: aliud momẽtaneum: vnde resultat triplex notoriũ facti.

Denique ex d. cap. fi. ibi, nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam, seu per confessionem factam in iure (quibus verbis notorium iuris explicatur,) seu per euidentiam rei, quæ tergiuersatione aliqua celari non possit, per quæ explicatur notorium facti, & simul comprobatur posterior nostræ definitionis pars, in qua propria differentia eius, quod est notorium facti ponitur; neque enim quælibet euidentia facit notorium facti, sed ea, per quam res nulla possit tergiuersatione celari; addidi autem in eadem posteriore parte, (vel negari) licèt aliquo modo contineatur in illis verbis (nulla tergiuersatione celari,) ad maiorem declarationem præsertim notorij eius facti, quod, cum momentaneum sit, & transiens, nec rediens, sicut oculis hominum non nisi pro eo momento, seu breuissimo

uissimo tempore se exhibet, ita tunc tantùm celari non potest, negari autem numquam, saltem probabiliter, potest, quia vniuersam multitudinem, aut maiorem eius partem testem habet; quod de omni facti notorio satis comprobat Farin. d. quæst. 21. num. 18. & 51. Et hæc quidem clausula, sed aliis verbis habetur in d. cap. cum dilectis, de purgat. canon. ibi, vsque adeo publicum fuerat, & notorium, quòd nullus inficiationi locus penitus existebat; qui sanè textus loquitur in facto momentaneo; verba autem illa, quæ ibid. subiiciuntur, atque à Butr. & aliis posita sunt in sua definitione, (vtpotè cuius vniuersæ iniuriæ populus testis erat,) effectum potiùs quendam notorij facti, & rationem, cur negari non possit, quàm eius essentiam significant; sicut & illa eiusdem definitionis (probatio finita, & communiter indubitata, oculis omnium aut maioris partis se exhibens) satis significantur per illud verbum (euidens) in nostra definitione positum, maximè iuncto eo, quod ibid. subditur (per se) quod idem est cum eo, quod in Butrij, & aliorum definitione dicitur (immediata natura;) & significat, ab eo notorio aliquam rei probationem aliunde assumptam non requiri, sed se ipso satis probatum remanere. Atque hæc de notorij facti definitione.

145 *Notorium vocis cur sic dictum.*

Notorium autem iuris † sic dictum ex Conrad. in Pract. tit. de notor. crimin. num. 6. Butr. d. art. 1. num. 11. & Farinac. dict. quæst. 21. num. 10. siue quia probatio, vnde illud oritur, in iudicio fit, in quo quod fit, in iure fieri dicitur, cap. fin. de confess. & in materia notorij, d. cap. fin. de cohabit cler. & mul. siue quia hoc ius operatur, vt fides talibus habeatur, testibus quidem, cap. in omni, & toto tit. de testib. præsumptioni l. illud, & seq. de præsumpt. cum simil. sicut & fictioni cap. ex parte il 2. de cler. non resid. cap. vnico eod. tit in 6. quin immo hoc iuris notorium ius ipsum introduxit, vt infra latiùs dicemus, cum notorium facti per se tale sit, vt suprà ostendimus, neque à iure aliud, quàm declarationem, vel potiùs commemorationem obtinuerit.

146 *Notoriū iuris quomodo definiatur.*

Notorium inquam iuris definitur à Capr. d. tract. de notor. membr. 1. num. 12. † probatio finita per medium, in iure facta, aut facto iudicialiter discusso, siue aliàs notorio, à iure sumpta; Butr. verò eod tract. art. 2. num. 15. & post alios Farin. dict. quæst. 21. num. 10. addunt etiam, approbata, ficta, vel præsumpta,

sumpta, & quamuis hæc definitio latiùs improbari posset saltem tamquam superflua, cum hæc breuior, & sufficiens afferri posset, quòd sit probatio finita per medium, in iure facta, & à iure sumpta; vel cum Scauia d.cap. 76. num.2. post Conrad. in Pract.crimin.tit. de notor. crim.num.6.quòd sit illud notorium, quod à iure, vel in iudicio oritur; quia tamen præcedens Butr. & sequacium aliqua ratione sustineri posse videtur saltem ratione maioris declarationis, & in vtilioribus insudandum nobis est, illam sic breuiter declaro paucis mutatis cum Butr.loco citato, vt in ea primo ponatur (probatio) loco generis, hæc enim notorietas iuris, quædam ratio est, qua aliquid probatur, seu probatum remanet. Dicitur (finita) vt ostendatur hanc probationem non esse in fieri,sed in facto esse, vt cum Philosophis loquar, seu cum Iuristis, in esse deducta; discussa enim probatione, & iudicialiter finita, dicitur notorium quia est probatio probata. Subditur(per medium)ad differentiam notorij facti, quod ex se vbique alio medio, seu instrumento oculis hominum se exhibet, hoc autem id facit per medium aut confessionis,aut probationis per testes,vel instrumenta. Subiicitur (in iure facta;) quia, vt probatio transeat in notorium,seu notorium induat, debet esse facta in iudicio, vt constat ex text.cap. cum olim, vbi Abb.num.3. de verb.signif. cap.quæsitum, de temp. ordin. & aliis adductis per eundem Butr.d artic.2. num. 24. & duob seqq. Capr.d.membr.1.num. 47. vsque ad finem, & Farin.d.quæst.11. num.14.vsque ad 26. & sic verbum illud, in iure, sumitur pro iudicio, vt sumitur cum alibi sæpe, tum in specie notorij,d.cap.fin. Additur in definitione, (aut ex facto iudicialiter discusso,) vt expressiùs includatur sententia, per quam induci notorium iuris constat ex d cap.vestra; licèt ea, simúlque notorium,quod dispositione, præsumptione, aut fictione iuris inducitur, satis contineatur in illis verbis (per medium) sicut & iis contineri voluit Butr. illud iuris notorium, quod ex confessione oritur, aut probatione per testes, vel instrumenta; qui tamen ait,se subiecisse,(siue aliter notorio,)propter notorium præsumptionis,vel fictionis; ac demum subdit, adiecta per eum esse illa verba, (à iure sumpta, approbata, ficta,vel præsumpta) vt concluderet † quadruplicem speciem notorij iuris; quandoque enim aliquid est in iudicio probatum,& hoc ius assumit pro perfecta

127 *Notoriũ iuris quotuplex.*

probatione, & illud dicitur notorium approbationis, siue fidei; quandoque aliquid est probatum in iudicio, vel confessatum, aliásve est notorium factum, & ex eo ius ad aliud factum extendit, & hoc quandoque disponendo, & sic habemus notorium dispositionis; nam constito in iudicio, quòd aliquis fundus sit in limitibus parochiæ alicuius, ius disponit, quòd spectent decimæ ad talem parochiam, cap. quoniam, de decim. cap. fin. de paroch. cap. ad decimas, de restit. spol. in 6. & sic consurgit notorium dispositionis; quandoque ius progreditur præsumendo, & sic datur notorium præsumptionis; nam constito in iudicio, vel aliàs notoriè ex facti euidentia, quòd quis teneat in domo fœminam suspectam, ius præsumit, quòd eam cognoscat, & resultat notorium præsumptionis. Item constito in iudicio, quòd quis præcedentibus sponsalibus sponsam cognouit, ius antiquum fingit, quòd sit illius vxor, cap. is, qui de spons. & hoc est notorium fictionis. Habes igitur ex prædictis quatuor species notorij iuris secundùm Butr. d. art. 2. num. 16. & latiùs num 24. 35. & 36. & Mascard. post alios d. concl. 1101. num 2. & 1102. num. 32. quamuis Innoc. d. cap. tua nos, Io. An. & Anchar. d. cap. vestra, de cohabit. cler. & mul. & ibid. glos. verbo, notorium, Host. in summ. eod. tit. Abb. in cap. cum olim, de verb. signif. Polyd. Rip. post alios d. tract. de not. temp. cap. 68. num. 36. idémquemet Butr. incautè posuerit duas tantùm, art. 1. num. 12. scilicet quoddam probationis, quoddam fictionis, seu præsumptionis, omittens illud dispositionis, & pro vno ponens notorium fictionis, & præsumptionis, prout verè poni potest, cum vnum ab altero vix distinguatur, vel saltem contineatur; omnis enim præsumptio per fictionem fit, licèt fortasse non contra, & posuit Sigis. Scau. d. cap. 76. num. 3. Farinac. d. quæst. 21. num. 12. post Capr. d. membr. 1. num. 18. qui & ipsi, & quidem non sine fundamento, ponunt cum Butr. d. num. 16. illam notorij iuris speciem, quæ dicitur dispositionis, sumpto nimirum hoc nomine specificè pro ea iuris dispositione, quæ citra vllam præsumptionem aut fictionem fit. Has verò duas solas species. hoc est præsumptionis, & fictionis omissa illa dispositionis, præter illam tamen probationis, posuit Bero. in cap. quia in omnibus, num. 60. & 61. de vsur. comprehendens, vt arbitror, sub præsumptione, & fictione dispositionem, cum hæc præsumptio, & fictio fiat per quandam iuris dispositionem, similíque

milique fortè ratione Innoc. & alij mox relati posuerunt solam speciem præsumptionis, sub ea, vt reor, comprehendentes fictionem, & dispositionem, cum hoc vtrumque fieri videatur non verè, sed præsumptiuè. Ex his autem Doctorum opinionibus illam, vt probabiliorem statuimus, quæ quatuor ponit notorij iuris species, hoc est, probationis, seu fidei, dispositionis, præsumptionis, & fictionis, nisi præsumptioni fictionem iungere quis velit, & pro vna specie ponere, quod per nos ei licet.

Iam verò nonnulla, quæ partim ex allatis notorij tum facti, tum iuris definitionibus deducuntur, partim ad illarum maiorem explicationem, comprobationémve pertinent, hoc loco pertractanda remanent, & quidem fusiùs, quàm earundem simplex declaratio patiatur. Sequemur autem eum ordinem, quo vsi hucúsque sumus, vt ante notorium iuris, de iis, quæ notorium facti spectant, agamus; hæc autem distinctis, prout expedire videbitur, conclusionibus, inchoatum iam eorum numerum prosequentes, præstabimus.

128 *Notoriũ facti siue cõtinui, siue interpolati, quid sit.*

Quinta igitur conclusio sit. Notorium facti † dici omne id, quod celari non potest. Probatur hæc conclusio ex text. d. cap. fin. de cohabit. cler. & mul. quem paulò ante in nostra definitione huiusmodi notorij ponderauimus. Suadetur quoque ex text. d. cap. cum olim, iuncta glos. de verb. signif. vbi dicit text. manifestam offensam intelligi, cum nota fuerit, euidentia rei, quæ nulla possit tergiuersatione celari. glos. verò ibid. verbo, non quæ iudici à nemine, quem viderim, reprobata inquit, manifestum in eo textu sumi pro notorio, eámque conclusionem præter Doct. plerósque in citatis iuribus, & alibi sæpe, post Bal. in l. ciues, C. de appell. & Ant. Burg. in cap. ad nostrum, num. 25. de empt. & vend. & alios tenent Clar. §. fin. quæst. 9. num. 21. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 261. & Farinac. d. quæst. 21. num. 39. vbi cum Mascard. d. conclus. 1101. num. 13. & 14. & aliis plurimis, quos vterque recenset, inferunt, quòd, cum omne id, quod euidenter oculis hominum subiicitur, celari minimè possit, ideo per euidentiam facti notorium inducitur; & quidem iure optimo, cum id probetur in d. cap. tua, & cap. vestra de cohabit. cler. & mul. prout hęc iura ad idem perpendimus in d. nostra definitione notorij facti, verbo, euidens.

129 *Quid de facto momentaneo vt sic dicendum.* Procedit autem hoc ipsum † non modò in facto continuo, sed etiam interpolato, vt post Mascard. loc. cit. trȧdit Farinac. d.num. 39. In facto autem momentaneo, seu breuissimo vix locum habere potest hæc facti euidentia, nisi pro eo momento, seu breuissimo tempore, quo illud admitti contingit, sed potiùs illa, quæ omnem probabilem negationem excludit, quod & nos admonuimus in explicatione d.nostræ definitionis verbo, (vel negari) & sentit post alios Farinac.d.quæst.21.num.40. omnino verò locum habebit in huiusmodi facto momentaneo illa euidentia, quæ ex eo oritur, quòd factum illud contigerit coram omni multitudine, vel maiore illius parte de qua latiùs, & peculiariter in seq.conclusione.

130 *Notoriũ facti quomodo hic definiatur.* Sexta conclusio. Notorium dicitur † delictum, & omne id, quod gestum est coram omni populo, seu multitudine, vel eius maiori parte. Ita Innoc. d.cap.vestra, Host. in summa tit. de cohabit.cler.& mul. & inter cæteros post Io. An. & Calder. d.cap.vestra, & alios, tradit Butr.eod.cap.seu tractat.de notor. artic. 2.num. 12. 13. 19. & 20. Capr. eod. tractat. membr. 2. num.4. Clar.§.fin. quæst.9. num.2. Farinac.d.quæst.21. num. 41. & 43. Probant autem id ferè omnes citati ex cap.scelus 2. quæst.1. ibi, omnibus manifestum est, & cap.de manifesta, ibi omnes sciebant. melior text.in d.cap. cum dilectis, de purgat. canon.cum expressè loquatur in notorio facti; quòd verò sufficiat etiam, maiorem partem posse esse testem, licèt nullus ad id apertus textus allegetur; tamen suadetur id iuris interpretatione; quod enim † fit à maiori parte alicuius vniuersitatis, factum censetur à tota vniuersitate, l. aliud §. refertur, ff. de reg.iur.l. quod maior ff.ad municip.& toto ferè tit.ff.quod cuiusque vniuers.nom. & extra de his, quæ fi à mai.par.capit.cum aliis adductis per Nicol. Losæ. tractat. de iur. vniuersit. par. 1. num.75. vsque ad 83. quin immo non valet consuetudo, † vt omnes, vel duæ partes capituli, vel vniuersitatis debeant concordare in agendis in vniuersitate, vt per text. in cap. 1.de his, quæ fi.à mai.par. capit. voluit ibid.Abb. not. 7. eúmque refert, & sequitur Rod. Cur. in repet. cap. fin.de consuet sect.5.num. 33. in nuper impressis, eam etiam afferens rationem, quia hæc consuetudo esset multùm præiudicialis ecclesiæ, nisi sufficeret, maiorem partem esse concordem; & ad inducendam consuetudinem licèt requiratur consensus populi, tamen sufficit maior

131 *Maior pars Vniuersitatis in agẽdis repræsentat Vniuersitatem.*

132 *Non valet cõsuetudo vt omnes vel duæ partes concordent.*

ior pars, vt constat ex allegatis per Curt. d.cap.fin.sect.4.num. 2.46. cum duobus seq. Petr.Rauen. in enarrat. tit. de consuet. sect. 1. num. 1. Idem suadetur, etiam ratione; nam nullum omnino ex hoc capite daretur facti notorium, cum vix fieri possit, vt totus omnino, & vniuersus populus interfuerit, vel aliquid viderit, cum plures domi se contineant, plures etiam in remoto loco versentur ab eo, in quo illud factum exercetur.

Quòd autem † dimidia, vel minor pars multitudinis non sufficiat, sed omnino maior requiratur ad notorium, comprobari potest, tum ex eo, quòd aliàs notorium à manifesto non distingueretur, à quo tamen differre supra vidimus: tum quòd † in notorio tot debent fuisse præsentes, vt totidem testes esse non possint in contrarium, vt post Io. An. tandem tenet Butr. d.art.2.num.12. & post Bal.d cap. tua num.11. dicentem, hoc esse mirabile verbum, tradit Polyd.Rip.d.tract.de noct.temp.c. 68.num.26.& seq.

133 Dimidia vel minor pars multitudinis non sufficit ad Notorium.

134 Testes rei notoriæ tot esse debẽt vt non possint esse totidẽ in contrarium.

Hanc porrò conclusionem omnino extendere debemus primò † etiam ad factum momentaneum, vt nimirum, si huius testis esse possit vniuersa multitudo, seu eius maior pars, id notorium facti momentanei dicendum sit, vt expresè probatur in d.cap.cum dilectis, qui apertè loquitur in facto momentaneo, & adnotauit Bal.in auth. qui semel, col.3. C. quomod. & quand.iud.Butr.d.artic.2.num.11.& ex communi post alios resoluit Clar. d. num. 2. quem etiam referunt, & sequuntur Mascard. d.conclus. 1101. num.24. Farinac d.quæst.21.num. 44. vnde audiendus non est Bart. qui in l.illicitas, §. veritas ff. de off.præsid. d. auth. qui semel, & l.si verò §.qui pro rei qualitate, ff. qui satisd.cog. post Iacob. Butrig.voluit, factum momentaneum non posse transire in notorium, quod etiam est contra cap.quanto de translat. Episc.cap.illud, de cler.excom. min.& alia iura, quæ contra eum allegat Butr.d.num.11. Amplia 2. vt † si delictum seu factum contigerit in platea publica, quæ sit capax populi, vel maioris partis, dicitur notorium etiam absque eo, quod probetur, illud fuisse factum coram toto populo, vel maiori eius parte, cum ratione loci hoc præsumatur, ita post Butr. d. cap. vestra, num. 48. concludit Gomez.tit.de delict. cap.1. num. 42. quem refert, & sequitur Farinac. dict. quæstio. 21. num. 46. quod tamen ita intelligo,

135 Maior pars multitudinis sufficit in Notorio facti momentanei.

136 Notoriũ dicitur præcipuè quod sit in platea publica capace maioris partis multitudinis.

137 *Dummodo probetur quod illa platea erat plena hominibus.*

† si testes dicant se vidisse fieri in huiusmodi platea plena hominibus, prout intelligit ibid. Farinac. post Capr. d. tract. de notor. membr. 6. num. 10. in fi. & Mascard. d. concl. 1101. num. 4. & 5.

138 *Notoriũ in prouincia, ciuitate, vicinia quid sit.*

Declaratur nunc eadem conclusio primò, id, quod dictum est de tota multitudine, seu maiori parte; vt † si quidem factum respiciat prouinciam, notorium dicetur, quod tota vel maior pars prouinciæ scit; si respicit ciuitatem, quod scit tota, vel maior pars ciuitatis; si respicit parochiam, vel viciniam, quod notum est toti parochiæ, aut viciniæ, vel maiori eius parti. ita Butr. d. art. 2. num. 14. Capr. membr. 2. num. 4. Farinac. d. quæst. 21. num. 45. vbi ex Foller. in Pract. crimin. tit. de notor. verbo, item quòd est notorius delinquens, nu. 17. addit aliam huic non omnino dissimilem declarationem, quòd † si factum in ciuitate est prorsus notabile, & arduum, ac tale, quòd verisimile est, illud peruenisse in notitiam totius ciuitatis, vel maioris partis, tunc ad inducendum notorium hoc facti est necessaria notitia totius ciuitatis, vel maioris partis. At si factum non sit ita grande, & arduum, vt verisimile sit illud non transiisse in notitiam totius populi, vel maioris partis, tunc sufficit notitia, & testificatio totius, aut etiam maioris partis illius parochiæ, vel viciniæ, in qua factum successit; vt si agatur de probando concubinatu alicuius, quod est exemplum huiusmodi facti continui secundùm Specul. tit. de notorio §. notorium, versic. notorium facti manentis; aut quòd quis exerceat vsuras, quod esse poterit exemplum facti interpolati non ita notabilis; aut de probanda percussione alicuius clerici, quod erit exemplum similis facti, sed momentanei; nam vt optimè arguit Farinac. si aliàs hæc conclusio intelligeretur, pauca reperirentur notoria facti momentanei. Iuxta duas autem hasce declarationes accipiendum est, quod post alios tradunt Nauarr. in Man. cap. 25. num. 73. & cap. 27. num. 255. necnon Sayr. de censur. lib. 2. cap. 12. num. 19. absolutè docentes ad notorium facti sufficere, quòd fiat coram maiori parte ciuitatis, seu regionis, viciniæ, vel collegij, seu congregationis, modo in ea vicinia, vel congregatione saltem adsint decem personæ.

139 *Notoriũ facti simpliciter quid requirat. vide num. seqq.*

140 *Arbitrio iudicis quomodo relinquatur quod dicitur Notorium facti.*

Atque etiam iuxta easdem declarationes duas quoque alias intelligo. Quarum altera est, † iudicis arbitrio relinqui quando

do aliquid dicatur notorium facti, præcipuè ob numerum personarum quæ rei testes esse possint, quæ fuit sententia Bart. in l.scriptus. num.2.ff. de relig. & sumpt. fun. Bal.l.ea quidem, num.25. C.de accusat. & aliorum, quos recensent, ac laudant Butr.d.art. 2. num. 13. Capr. membr 2. num.4. & 5. Menoch. d.casu 166. num. 7. Sayr. d. num. 19. & Farinac. d. quæst. 21. num.48. vbi testatur de communi. Altera, † iudicem æquè arbitrari, quòd saltem decem debeant esse personæ, quæ testes facti esse possunt ad inducendum notorium facti, vt sentit Bart. d.l. scriptus, num. 12. & expresse voluit glos. d. cap. de manifesta. Fel.cap. cum oportet, num.6. de accusat. Cyn.d.l.ea quidem, & ibi Salic. num.84. C.eod. tit. Ias. in l.si verò, §.qui pro rei qualitate, num.9.ff. qui satisd.cog.& alij, quos refert, & sequitur Nauar.d.cap.25. num.73. & cap.27.num.255.Polyd. Rip.d.tract.de noct. temp.cap.68. num.20. & seq. Farinac. qui hanc sententiam dicit magis communem d.quæst.21. num.48. & 39. Vtraque enim hæc declaratio ita est accipienda, vt, cum diuersæ sint qualitates facti, & locorum, temporis, & personarum interuenientium, iudex arbitrari debeat, vt insigne factum in aliqua ciuitate debeat esse notum toti ciuitati, aut oppido, in quo contigit, vel maiori eius parti; si non ita insigne sit factum, sufficiat, si notum sit viciniæ, vel maiori eius parti; in vtroque autem casu sat sit, & requiratur, quòd saltem decem personæ totam illam ciuitatem, aut viciniam, vel maiorem eius partem constituentes interfuerint, quæ ratione qualitatis testes esse possint, vt † quia non sint amentes, neque cæci in facto, quod sub visum, neque surdi, in eo, quod sub auditus sensum cadunt; & aduerterint ad id, quod gestum est. non puto autem, fore necesse, vt careat omnibus, & singulis cæteris qualitatibus, vtputa infamiæ, inimicitiæ, propinquitatis, aut similium, ob quas aliquis à testimonio ferendo repellitur, vel minùs integer testis reputatur, cum sufficiat, eas personas testes esse posse, neque ad notorium inducendum, aut etiam probandum personæ sint necessariò examinandæ, sed duæ alię, quæ viderunt illas interfuisse; quòd si hæ duæ sint ex illis decem, quæ vt minimum requiruntur, cùm agitur de probando notorio alicuius loci, qui non nisi decem personis constet, tum nulli dubium esse potest, quin hæ duæ, quæ examinandæ sunt, prædictis omnibus qualitatibus à testimonio ferendo repellentibus,

141 *Personæ decẽ quomodo requirantur & sufficiant ad Notoriũ facti.*

142 *Testes qui probare possunt factum Notorium, quales esse debeant.*

lentibus, fidémve diminuentibus carere debeant.

143 *Notorium facti quo modo requi rat vt fiat in loco publico vel de die.*

Septima conclusio. Vt aliquid dicatur notorium facti requiritur non solùm quantitas adstantium, vt nunc ostensum est, sed etiam † qualitas loci, quòd scilicet factum sit in loco publico, & vt plurimum etiam temporis, quod factum non sit de nocte. Quoad locum ita ex d.cap.scelus, 2.quæst.1.& post Io.An.Calder. d.cap. vestra, Butr. d. tract. de notor art.2.num. 14. Capr. eod. tract. membr.2. num. 7. & alios tradunt Polyd. Rip.d.cap.68.num.28.& 31.ac Farinac.d.quæst.21.num.55.& 56. vbi post eosdem, & Toller. in pract. crimin. verbo, item quod commisit crimen notorium num. 12. & Mascard. dict. conclus. 1101. num. 16. inferunt, ea, quæ in domo fiunt, cum non possunt dici facta in loco publico, nec facilè probari, l. consensu §. sin autem C. de repud. cap.veniens de testi.& c. cum dilecti, de elect.cum simil. notoria non esse. Quoad tempus, ita Io.An.d.cap.vestra, num.13. & post Specul.tenet Bal. in l.ciues, C.de appellat. Toller. & Capr. loc.cit. Butr.d.num. 14.per text.in cap. perniciosum 10.quæst.2. cap.consideret, de pœn.dist.5.cap sicut dignum, de homic.& l.aut facta ff.de pœn. Farinac.d.quæst.21. num.57. & seq. Rip.d. cap.68. num.33. & seq. Dixi autem, (vt plurimum,) quoniam, vt Calderin.d.cap. vestra, Toller.Farinac. Capr.& Butr.vbi suprà. Rip. d. cap.68. num. 35. adnotarunt, sonus campanæ potest esse notorius de nocte, quod idem dixerim de sono tubæ, & his similibus, quæ sub sensum non visus, sed auditus cadunt.

144 *Notoriũ regulariter in facto negatiuo non cadit: secus*

Octaua conclusio. In facto negatiuo † regulariter non cadit notorium, ita post Bart.in l.si constante, ff sol.matrim Nouell.in addit. ad Reg. Buen. reg. 113. num.6. Farinac.d.quæst. 21.num.52. & post Butr. Capr.d.tract.de notor.num.3.num.4. & post Farinac. Rip. d. l. si constante, num.24. Polyd.Rip.d c. 68. num. 76. ratio est, quia negatiua regulariter est improbabilis, l.actor.C.de probat. cap. bonæ il 1.de elect. cum aliis adductis per Franc. Herculan. in tract. de probat. negat in princ. qui quidem num.30.& 60.post alios ab eo relatos tenere videtur in facto negatiuo cadere notorium, sed vel hæc posterior sententia intelligenda est in notorio præsumptionis, prior verò illa in notorio veritatis, secundùm Rip. d l. si constante nu. 15. & ibi Ias.post Aret.num.142. & de communi testatur Hercul.vbi supr.num.63.& Mascard.concl.1103. num.31.vel me-

liùs

liùs cum Farinac. d. num. 62. cum duob. seqq. Capr.d.num.4. Butr.d.tract.de notor. artic.3. vt certa quidem sit prior opinio, ac simul nostra conclusio regulariter,ea tamen fallat † in confessione partis per quam factum negatiuum transire potest in notorium per text. in cap. 1. de confess. in 6. Butr. addit etiam per instrumenta tum posse non factum transire in notorium per text.in cap. cum contingat, de rescript. & cap.1. vt lit.non contest. sed vterque hic modus potiùs spectat ad notorium iuris.patebit ex concl.10. & seqq. Ad notorium facti propriè pertinet, quod ibidem tradunt præcitati Doct.nimirum, vt,licèt non directè, possit tamen † in notorium transire indirectè, coarctatione negatiuæ, vt satis constat ex cap. dudum il 1. de elect. vbi habetur, quòd defectus scientiæ, vel ætatis potest esse notorius, & ex c.venerabilem,eod.tit.vbi periurium,quod promissorium vocant,erat notorium.

145 *per cõfessionem partis, vel instrumentum:&*

146 *indirectè.*

Nona conclusio Regulariter loquendo, † vt aliquid dicatur notorium, non est necesse notorias etiam fore qualitates, seu circunstantias facti, quod scilicet nulla excusatio, seu defensio aduersus illud competit, vtputa, quòd homicidium non sit factum ad defensionem,quòd occisus non potuerit impunè occidi, & his similia. ita Innoc.d cap.tua nos, num 6. & 7. de cohabit. cler. & mul. & post eum Io.An. d.cap.vestra,nu. 16. eod.tit. Anchar. num.23. Mil.in Repertorio, verbo, notorium, contra quod allegantur, ex verbo,notorium facti gesti, in princ.& Butr.d.tractat.de notor.artic.4.num.36.& 38.Capr. eod.tractat. membr.4. num. 59. & 69. Foller. d. Pract. crimin. verbo, item quòd committit notorium, sub num. 13.& 25. cuius verba refert, & sequitur Farinac.d.quæst.21.num.51. & ratio huius conclusionis triplex esse potest. Prima quam affert Innoc.Io. An. Butr. & Capr. loc. cit. quia cum nullum maleficium tam notorium sit, quòd regulariter non possit habere aliquas qualitates, & circunstantias occultas excusantes, vt post Innoc. Host. Io An.& Butr.d.cap. vestra, tradit Capr.vbi suprà num.70. Mil.in Repert.d.verbo, notorium, contra quod allegantur, & de se patet, ac fatentur quot quot oppositam præcedenti sententiam tueri videntur, nullũ quoque maleficium esset notorium. Altera, quam affert Farinac. quia notorium facti per negationem dubium non redditur, vt satis probatur ex cap. super eo, de testib. cog. & post alios tradit idem Fari-

147 *Notoriũ nõ requirit esse notorias circunstantias facti, defensionem excludentes.*

nac. communem asserens loc. cit. Tertia denique est, quoniam Innoc. ipse conditor simul, & commentator cap. 1. de off. deleg. in 6. quem Doct. vel ibi, vel cap. fin. eod tit. & lib. sequuntur, docet, † Conseruatorem deputatum iuxta terminos d. cap. 1. posse, ac debere admittere probationes super exceptionibus, quas reus proponit; & tamen Conseruator huiusmodi non potest cognoscere, nisi de iniuriis notoriis, vt d. iuribus cauetur; & ad firmandam suam iurisdictionem, antequam vlterius procedat, ad recipiendas probationes super exceptionibus, debet ei constare de notorietate facti, seu iniuriæ illatæ, vt latiùs dicemus cap. seq. quæst. 1. Et quamuis oppositum huius nostræ conclusionis tenuerit Vigel. in Method. iur. Pont. lib. 1. cap. 14. in princ. & in Meth. iur. controu. lib. 1. cap. 6. reg. 28. except. 1. Clar. d. quæst. 9. versic. sed aduerte, vbi etiam refert Hier. Tortum post cons. Butr. cons. vnic. sub num. 28. & Collegium Florent. tamen ex numero & auctoritate Doctorum, quos pro conclusione retulimus, apparet, illam frequentiori calculo esse receptam; & opposita sententia, omissis etiam modis, quibus vtramque sententiam conciliare, atque ad concordiam reducere conatur Mascard. d. concl. 1101. num. 11. & 12. qui tamen non placent Farinac. loc. cit. potest exponi, vel vt procedat, cùm agitur de asserendo, tamquam notorio crimine, eo, quod ex genere suo non est tale, sed ex circunstantiis id quod in specie dixerunt, & pro concordia videntur attulisse Innoc. & Io. An. locis paulò ante allegatis exemplum ponentes in eo, de quo notoriè constat, quòd cognouit aliquam mulierem, quam is tenet pro vxore; in hoc enim casu, inquiunt non videtur habere locum processus notorij, quia tunc non est notorium maleficium, licèt notorium sit factum, nimirum quod tenet, & cognouit talem mulierem, quod non est peccatum nec de genere peccatorum, nisi & ipsa consanguinitas esset notoria aliis, quàm coniugibus, ita, vt possit censeri notoria; vel vt locum habeat, cùm de notorio agitur ad effectum, vt absque citatione, & vlteriori probatione condemnari quis possit, iuxta id, quod post Ang. in l. ictus fustium, num. 4. ff. de his, qui not. infam. seruari de facto dicunt Clar. d. quæst. 9. num. 5. & Polyd. Rip. d. cap. 68. num. 15. Scauia d. cap. 76. seu tract. de iudic. caus. ciuil. crimin. & hæret. num. 8. versic. si loquimur, qui & hanc concordiam sentire videntur,

148 *Conser. iuxta terminos iuris deputatus, probationes super exceptionibus rei non recusat.*

videntur, sed apertiùs sentit Innoc.d.cap. tua num.17. Io.An. d.cap. vestra, num. 17. & ibi Anchar. num. 25. idem Tort. & Collegium Florent. vt per Clar. d. quæst.9. num.4. quæ etiam concordia ex eo confirmatur, quòd aliàs regulariter citatio in notoriis requiratur, & probationes super propositis rationabilibus exceptionibus, seu circunstantiis excusantibus sunt recipiendæ, vt latiùs cap.seq.quæst.1.docebimus.

Atque hæc de conclusionibus ad notorium facti spectantibus. iam ad eas, quæ notorij iuris sunt, transeamus; si priùs tamen † illud admonuerimus, quod ad vtrumque pertinet, & post Innoc Host. & Io.An.tradunt Butr.d.tractat.de notor.art 3 num.2. Capr. eod. tract. membr.3. num.2.& 3. quem etiam refert, & sequitur Farinac.d. quæst. 21. num. 2. ad id quoque allegans Conrad.d.Pract. crimin tit. de notor.crim. num.9.nimium, notorium verùm etiam in contractibus, & aliis, nam parentela potest esse notoria cap.porrò, & cap. significasti, de diuort.quod quidem omnino verum esse in notorio iuris Capr. & Butr.d.num 3.affirmant.

149 *Notoriũ potest habere locũ in contractib. & aliis praeter delicta.*

Decima nunc conclusio sit. Notorium (iuris nimium) illud iure dicitur, † quod resultat ex probationibus legitimè factis, text.est d.cap.cum olim, de verb. signif.ibi, offensam illam nos rescribimus intelligere manifestam, quæ vel per confessionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut euidentia rei, quæ nulla possit tergiuersatione celari; quem textum intelligendum esse de notoria offensa, quia nimirum ibi manifestum pro notorio sumitur, voluit ibid.glos.in verbo, non quæ iudici, quam Abb. & alij sequuntur. Idem etiam satis constat ex cap. quæsitum, de temp.ordin. ibi, si proposita crimina ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint; dictio enim *aliàs*, implicat eandem qualitatem, glos.l.si fugitiui C.de seru. fugit. cum aliis adductis per Afflict.decis.244.num.1. Surd.decis.265.num.24. & cons.77.num.25. & cons.112. num.49. per quem textum, & alia nostram hanc conclusionem firmant post alios, & ex communi resoluunt Butr.d.tract.de notor.art. 2.num.24 & 25. Capr.eod tract. membr. 1.num.47.Mascard. d.concl.1102. num.17 & Farinac. d. quæst.21. num.20. Quæ quidem conclusio ampliatur primò, vt procedat † etiam in probationibus factis per viam exceptionis, si exceptio plenè examinetur, & ad finem, ad quem opponitur, vt per not. in cap.

150 *Notoriũ iuris nimium quid sit.*

151 *Quomodo procedat prædicta cõclusio.*

cum dilectus, de ord.cog. tradit Butr.d.num.25. quem sequitur Capr. d. membr. 1. num. 50. relatus etiam, & laudatus à Farinac. qui & alios refert d.quæst.21. num.21. Pariter procedit in probationibus † factis in iudicio plenario, non item in summario; nam hæc non nisi ad effectum summarij notorium inducunt; ita Butr.d art.2.num.26.Capr.d.membr.1.num. 51. quem sequitur, alios quoque ad id referens, Farinac.d.quæst. 21. num. 30. & huius rei ratio est, quam affert Capr. & Butr. loc. cit. quoniam aliàs probatio in iudicio summario facta faceret plenum præiudicium in plenario, contra notat.in cap.2. & fin.de ord. cog. necnon in cap.veniens, & cap.cum causam, de testib.

152 *In plenario iudicio, an in sũmario?*

Ampliatur 2.vt procedat † in omnibus iudicialiter actis,ex quibus inducitur notorium; vnde notorium dicitur, quod ex actis resultat, optimus text. in l properandum, §.fin autem ex gestis, C. de iudic. cap. venerabilibus, §.secundùm, de sent. excomm. in 6. cap.pen. in princ.extra de caus.poss.& propriet. per quæ, & alia iura post Cyn. in l. 1. (vt quæ desunt Aduoc. Host. in cap. cum dilectus, de consuet. id adnotarunt Butr.d. art.2. num.26. Capr.d.membr.1. num.52. & ex communi post alios tradiderunt Menoch. de recuper. possess. remed. 1. num. 232. Farin. d. quæst. 21. num. 14. Mascard. d. conclus. 1102. num.13.

153 *Notorium iuris resultat ex omnib.iudicialiter actis.*

Ex hac porrò conclusione infertur primò, † id,quod constat ex depositione testium, dici notorium iuris, vt præter Butr. & Capr.loc. mox cit. tradit post alios Mascard. d. concl. 1102. num.18.& Farinac.d. quæst,21. num.22.per text.in cap. cum olim, & cap.significauit, de testib. & l. fin. C. de probat. melior in cap. licèt, de testib. ex quibus iuribus, & similibus habetur, probationem, quæ ex testium depositionibus resultat, optimam esse, aut sufficere ad causæ decisionem, quare optimo quoque iure hæc illatio ex mox firmata conclusione deducitur; sed ea etiam probatur ex text.in cap.super quibusdam, ibi, vel coram Prælatis suis conuicti iuncta glos. verbo, prædicant, de verb. signif. Ad hæc à Capr. & Butr. vbi supr. clariúsque per Farinac.d.num 22.& Mascard.de probat.concl. 1102. nu.18. hæc eadem illatio ex eo confirmatur, quòd † testes, & instrumenta æquiparantur, l. in exercendis, C. de fide instrument. immò instrumentorum appellatione etiam testes

154 *Notoriũ iuris resultat ex depositione testium.*

155 *Instrumẽta & testes æquiparãtur.*

testes continentur, vt dicit text. in cap. peruenit il 1.de testib. cogen.

At verò per instrumentum publicum, (& hæc sit secunda huius conclusionis illatio) † notorium inducitur, vt per text. in l.cum precibus, C.de probat.cap.licèt causam, ex eod.tit.& alia iura probant Butr. & Capr. loc.paulò ante alleg. Bart. l. 1. num.8. & ibi Ias.num. 10. ff. de nou. oper.nunc. latè Menoch. d.remed.1. num. 224. latissimè Tiraq. de retract. consang.§.2. glos. 1. num. 20. & seq. Mascard. d. concl. 1102. num. 19. & Farinac.d.quæst.21.num 23. & trib seqq. vbi de communi, & num. 24. post Menoch. d. num. 224. hoc ampliat † etiam in instrumentis non habentibus paratam executionem. num. verò 25. post Conrad. in l.vnica, C. si de moment. poss. limit. 9. num.29.& Abb.in cap.cum olim. num.10.de cens. etiam † respectu eorum, quæ ex instrumento indirectè probantur,ac denique eod. num. 25. & 26. post Abb. in cap. quoniam contra num 8. & ibi Fel.num.9. de probat. & Conrad.d.limit.9.num. 27. hanc eandem illationem temperat,& optimè, † dummodo instrumentum sit productum in iudicio, & sit in actis registratum, quod etiam voluit Butr.d num.26. & constat ex iuribus,quæ initio huius conclusionis adduximus,requirunt enim in probatione, vnde notorium iuris consurgit, quòd sit iudicialiter facta. Et hæc sit prima limitatio ad hanc posteriorem illationem, quæ est de instrumento. Limita 2.dummodo † aduersus huiusmodi instrumentum nihil coloratè opponatur, quod illud in dubietatem, & controuersiam adducat; tunc enim nullum ab eo oritur notorium; ita post Fel. in cap. significauerunt, num.4.de testib. Bart.in l.si causa cognita,num. 4. & ibi Alex.de transact. Ruin. l. 1. in princ. num.44. ff. de nou. oper.nunc. & alios plerosque tradit Menoch.d. remed.1.num. 225. Conrad. d. limit.9. num 29. & 30. Farinac. d. quæst. 21. num.27.28.& 29. vbi post Ias.in l. naturaliter §. nihil commune. num. 108. & ibi Rip. num.144.ff.de acquir.possess. Bellam. decis.444. Conrad. vbi supr.num.31. & alios docet, † generale id esse in quouis probationum genere, vt nimirum ab eo semper excludatur notorietas, vbi talis probatio per partis oppositionem (coloratam nimirum) redditur dubia; quod etiam ex pluribus Doctoribus, præcipuè verò ex Io. An. Host. Abb. Dec. & cæteris communiter in cap. cum speciali, de appellatio-

156 *Instrumẽta publica notorium iuris inducunt.*

157 *Licet nõ habeãt paratã executionẽ.*

158 *Immo quoad indirectè probata.*

159 *Debent instrumenta producta esse in iudicio, & in actis registrata.*

160 *Nec pati oppositionẽ coloratam.*

161 *Probatio qualibet iuris notorium non inducit, si patiatur coloratam partis exceptionem.*

tiùs antea confirmauerat num. 16. & 17. ex hoc temperans quod num. 15. ex communiori resoluerat post Soc. plures congerentem conſ. 96. num. 15. vol. 4. & Conrad. d. limit 9. num. 25. vt nimirum † notorium iuris ex probationib. reſultans dicatur etiam ante concluſionem in cauſa; vbi ita explicant & conciliant huic oppoſitam ſententiam, quàm tenere videtur gloſ. d. cap. ſignificauerunt, verbo, liquere, de teſtib. à pleriſque approbata, quos refert Conrad. ſuprà num. 23. & ſeq. ac ſequitur Maſcard. d. concl. 1102. num. 24. & ſeq. nec non Rot. Rom. coram Puteo deciſ. 284. lib. 2. & d. Caſſad. deciſ. 1. de reſt. ſpol. vt, ſi id, quod reſultat ex actis, minimè ab aduerſario impugnatur, tunc notorium dicatur, licèt ante concluſionem in cauſa poſſit impugnari; cum iſto caſu attendi debeat non potentia impugnandi, ſed actus, quicquid in contrarium dixerit Capr. d. membr. 1. num. 48. ad fin. illa enim dicitur † qualitas notoria, quæ prima facie de iure communi eſt talis, licèt poſſit ſubeſſe cauſa excluſiua notorietatis, Fel. d. num. 4. quem ſequitur Contard. d. num. 29. & poſt Aret. l. in illa col. 1. verſic. tertiò adde ff. de verb. oblig. voluit etiam Tiraq. tract. de pœn. leg. num. 61. quem refert Menoch. d. caſ. 166. num. 5. de arbitr. iud. ſed hoc dicetur notorium commutabiliter, ſeu conuertibiliter, quòd ſi reuera id, quod conſtat ex actis colorate impugnatur, tunc ceſſat notorietas, & commutatur, ſeu conuertitur in dubietatem vt ſupra oſtenſum eſt, quæ concordia videtur etiam fuiſſe de mente Fel. d. num. 4. Abb. d. cap. cum olim, num. 3. de verb. ſignif. Natt. conſ. 51. num. 10. lib. 1. & aliorum, quos ſequitur Contard. d. limit. 9. num. 25. dum dixerunt, quòd quicquid in iudicio fit, notorium eſſe dicitur, licèt vſque ad concluſionem in cauſa per partis impugnationem ſit commutabile.

162 *Notoriũ iuris an dicatur ante cõcluſionem in cauſa.*

163 *Qualitas notoria quãdo dicatur.*

Vndecima concluſio. Notorium iuris † reſultat ex confeſſione partis. Probatur hæc concluſio ex cap. cum ſpeciali §. porrò, de appellat. in iis verbis, ſi eius exceſſus euidentia rei, vel ipſius confeſſione, aut alio modo legitimo fuerit manifeſtus; quem text. & de notorio eius intelligunt ibi Doct. omnes. Item ex cap. cum olim, de verb. ſignif. cuius verba initio præced. concluſ. retulimus, oſtendentes quoque ſumi in eo text. manifeſtum pro notorio. Præterea ex cap. ſuper quibuſdam, eod. tit. ibi, vel qui coram Prælatis ſuis conuicti ſunt, vel con-

164 *Cõfeſſio partis facit notoriũ iuris.*

feſſi

fessi, vel ab eis sententialiter condemnati;& quamuis ille text. loquatur in hæretico manifesto;tamen ibi quoque manifestum sumi pro notorio, apertè sentit ibid. glos. in verbo, publicè prædicant, à nemine, quem viderim, reprobata; sed expresè id cauetur in d.cap.vestra, de cohabit.cler.& mul.ibi,cæterum aliud est, quando crimen notorium non diffitetur presbyter, vel de ipso est canonicè condemnatus, expressiùs verò d. cap. fin.eod.tit.ibi, nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam, seu per confessionem factam in iure. Per quæ iura, seu pleraque eorum præter Doct.ibi, conclusionem hanc probarunt Butr.d.art 2.num.27.Capr.d.membr.1.num.pariter 27. & seq. Contard.d.limit.9.num.28.Mascard.d. concl.1102.nu. 2.Farinac.d.quæst.21. num.31. Scauia d.cap.76.num.2.per eadémque patet, † ipsam solam confessionem absque alia quoque probatione, vel sententia huiusmodi iuris notorietatem inducere, quicquid aliqui voluerint, quos refert Polyd. Rip. d.tract. de noct.temp.cap.68.num.40.& 41. nec tamen ipse sequitur, sed potiùs alios nobiscum sentientes; quod etiam per eum text. tradiderunt inter cæteros Butr.d.num. 27.Capr. vbi supr,num.34. glos.d.cap.quæsitum, quod est vlt. verbo, notoria,de temp. ordin.& iure,cum prædicta iura inter sententiam, aliásve probationes ponant aliquam dictionem alternatiuam, in alternatiuis porrò ex vulgata iuris regula sufficit,vt alterum impleatur.

165 *Ex sola partis cõfessione resultat notoriũ iuris, seclusa quauis alia probatione.*

Patet quoque ex alleg.cap. fin. de cohabit. cler. & mul. (& hæc sit prima limitatio huius vndecimæ conclusionis,) confessionem hanc † debere esse iudicialem, ita, vt per extraiudicialem confessionem notorium hoc iuris non inducatur; quicquid in contrarium voluerit Butr.d.art.2.num.29.& seq. Capr. d.membr. 1.num. 39. vsque ad 45. quem etiam sequitur Farin. de reo conuicto & confess.seu quæst crimin.lib.3.quęst.82.reg. 1.num.2. dum in eo isti conueniunt, quòd in contractibus, & parte acceptante confessio extraiudicialis facta coram toto populo, seu maiori eius parte transit in notorium, cuius rei rationem illam Butr & Capr.adducunt,quoniam habet suos comites, cum de ipsa confessione notoriè constet,& eius effectus approbetur à iure, quia nimirum confessio extraiudicialis parte præsente, & acceptante plenè præiudicat, & à iure habetur pro perfecta probatione, l. Publia Mœuia in fin. ff. deposit. l.

166 *Cõfessio partis debet esse iudicialis, contra quosdam.*

cum

cum de indebito, §. fin. ff. de probat. l.generaliter in fin. & ibi Doct.C.de non num pec.vnde sufficit ad inducendum in prædicto casu notorium iuris, quòd fiat fides de confessione;quod idem in criminalibus admittit Farinac.& Capr. vbi aliquis nomine fisci acceptet, Butr. autem (quem paulò aliter retulit Capr.) dicit talem confessionem quidem fieri notoriam, quia notoriè de illa constat, ex ea verò induit vel notorium,vel saltem manifestum; vnde vsurarius manifestus dicitur, si vsurarium se esse coram notario extraiudicialiter fateatur, cap. quamquam cum ibi not. de vsur. in 6. In eóque rursus conueniunt Butr. Capr. & Farinac. quòd si confessio extraiudicialis fiat quidem coram omni populo, vel maiori eius parte,sed nemine cuius intersit, acceptante, tunc actus quidem confessionis est notorius, ipsius tamen confessionis virtus non ingerit nisi suspicionem & præsumptionem vehementem de delicto; vnde posset dici notorium præsumptionis, vel suspicionis,sufficientis nihilominùs ad condemnationem, quomodo inquiunt Capr. & Butr.intelligi potest Innoc. in cap.per inquisitionem, de elect.id tamen restringentes, nisi reus aliter illam suspicionem,& præsumptionem purgaret,iuxta dictum gl.in l. ictus fustium ff.de his qui not.infam.

Patet, inquam,ex d.cap.fin. de cohab.cler.& mul.confessionem, quæ notorium inducit, iudicialem esse debere, atque ideo extraiudicialem non sufficere; nam ibi requiritur, quòd confessio sit facta in iure; hoc est in iudicio iuxta text.cum alibi sæpe, tum in cap. at si clerici in princ. de iudic. cap. pen. & fi.de confes.& ita exponunt omnes Doct.siue † quia iudicium sit à iure introductum, siue quia ius in eo reddatur; sicque exponenda sunt alia iura superiùs initio huius conclusionis allegata, in quibus simpliciter, & absolutè dicitur per confessionem notorium induci; illa enim declaranda sunt per d. cap.fi. de cohabit. cler. & mul. notissimi enim iuris est, vnam legem per aliam declarari. Accedit, quòd cum notorium iuris sit quod à iure, vel in iudicio oritur,vt supr.concl.4. in definitione huius notorij ex ipso Butr. & aliis docuimus; iure autem non caueatur confessione extraiudiciali notorium induci, apertè sequitur, illud non nisi ex iudiciali oriri; cum maximo ab eod.Butr. & aliis quos ibid. retulimus, ideo ponatur in definitione d. notorij iuris, quod sit probatio in iure facta, quia

167 Confessio iudicialis cur dicatur fieri in iure.

ad

ad hoc, vt probatio tranſeat in notorium, debet eſſe facta in iudicio, quod & ſatis ibi probauimus, præcipuè verò ex cap. cum olim, de verbor. ſignific. & cap quæſitum, de temp.ord. nulli autem dubium eſſe poteſt, quin confeſſio probatio quædam ſit, quin & maxima probationum, vt latiùs inter cæteros comprobant de communi quoque atteſtantes Suarez in Theſaur.recept.ſent. verbo, confeſſio, & nouiſſimè Farinac. d.lib. 3.quæſt.crimin.quæſt.81. cap. 1. num. 4. ex quo etiam tollitur vis rationis allatæ per Butr. & Capr. ſuperiúſque à nobis relatæ; licèt enim † de confeſſione notoriè conſtet, cùm ea ſit coram toto populo, vel eius maiori parte, eiúſque etiam effectus approbetur à iure ad hoc, vt plenum pariat præiudicium, ſaltem in ciuilibus, vel vbi de crimine ciuiliter agitur, de quo non diſputo, ne longior ſim; tamen à iure non approbatur quoad hoc, vt notorium inducat, cum nullibi in iure id cautum reperiatur. nec mirum, cum etiam pactum nudum, quod ex ſe actionem non parit, ſaltem de iure ciuili, tamen calore iudicij ita veſtiatur, vt actionem quoque pariat, text. in l. nouiſſima, C.de pact.gloſ.in auth.generaliter, verbo, conſcribat; C.de epiſc. & cler. éſtque communis opinio teſte Rip. in rubr. num.27.ff.de verb. oblig. ſimúlque falſum comprobatur quod Farinac. & Capr. in criminalibus quoque aſſerebant vbi alius fiſci nomine acceptet; quod autem Butr. contendebat induci ſaltem manifeſtum, licèt impugnari id poſſet, pertinaciter tamen non negamus, cum ad notorium non pertineat, de quo nos agimus, & à quo manifeſtum differre ex ipſo Butr. & aliis ſupra docuimus.

168 Cõfeſſio extraiudicialis etiã notoria non inducit notoriũ iuris.

Cæterum quod Butr. Capr. & Farinac. dicebant, † notorium præſumptionis reſultare ex confeſſione, quæ emanauit coram populo, ſeu maiori eius parte nemine acceptante licèt impugnare poſſemus, tum quod nullo pariter iure id probatur; tum quod pactum cum eo videatur conuenire, quod, vt ſupr.indicauimus in definitione huius notorij, idemmet Capr. d.membr.1. num.10. poſt Butr. d. art.2. num. 16.34. & 35. ad notorium præſumptionis, & fictionis requirunt, quòd factum, ex quo à iure trahitur præſumptio, ſit notorium facti, vel iuris approbationis, & fidei; ac præterea, quòd ius præſumat, aut fingat illud habendo pro violenta probatione; ſicut ad notorium iuris, quod vocatur diſpoſitionis, exigitur pariter noto-

169 Cõfeſſio extraiudicialis an inducat notoriũ præſumptionis.

rium facti, vel probationis, vnde ius trahit dispositionem; si enim ad notorium præsumptionis prærequiritur, seu supponitur aliquid, quod sit notorium facti, vel iuris probationis, hîc factum non habemus, cum aliud sit confessio de aliquo facto, aliud factum ipsum, quod iam supponimus notorium non esse; sed neque habemus notorium aliquod iuris approbationis præcisum, quod si dicant, esse ipsam confessionem extraiudicialem, hoc esset aliunde probandum, & nos oppositum paulò ante demonstrauimus, si tamen id prædictis Doctoribus daremus, prout facilè dari potest, non ideo euertitur quod hîc præcipuè statuimus, ex confessione iudiciali tantùm, non item ex extraiudiciali illam speciem notorij iuris, quæ probationis dicitur, induci.

Longè verò faciliùs concedemus quod contendit Butr. d. art.2. num.31. & post eum Capr.d. membr. 1. num. 45. & seq. quòd † si loquamur de ficta confessione, quæ nimirum ex actibus extraiudicialibus, notoriis tamen per iuris fictionem consurgit, vt in exemplo d.concl.4.in fi.allato ex cap.is, qui de sponsal.& similibus, tunc talis confessio ficta potest transire in notorium, quod fictionis dicitur; sícque, inquiunt, potest intelligi Iacob.relatus per glos. in l.quoniam ff.de his, qui not.infam. & Innoc. in cap. 1. de off. deleg. in 6. cuiusmodi etiam fictam confessionem, atque adeo notorium fictionis † consurgere volunt ex defectu in purgatione, quia nimirum indicta fuit alicui in iudicio purgatio, ísque defecit, constétque de huiusmodi facto purgationis indictæ. quod etiam voluisse videtur Spec.tit. de notorio §. notorium versic. notorium præsumptum, & colligitur ex cap.insinuatum, de simon.cap.decernimus, 1.quæst.1.quæst.19. cap. excommunicamus, de hæret. & de purgat.canon. cum ibi notat. per totum, præcipuè verò cap. cum P. & cap. cum dilectus. qua de re non disputo, quia vix casus hic in Conseruatore, de quo agimus, euenire potest; sed ad alias limitationes præcipuæ conclusionis veniamus.

170 *An ex cõfes. extraiudiciali resultet notorium fictionis.*

171 *Notoriũ fictionis an inducatur ex defectu in purgatione.*

172 *Confessio iudicialis cui aliquid opponitur, vel quæ petitur reuocari, an & quando inducat notoriũ iuris.*

Limita igitur secundò hanc vndecimam conclusionem, † quando contra iudicialem confessionem aliquid opponeretur, vel pateretur eam reuocari, tamquam erroneam. ita Butr. d.artic.2. num.27. Capr.d.membr.1.num.34.post Io. An. d.cap.cum olim, de verb.sig. Host.in cap.cum speciali, de app. glos.in cap. ex parte il 1.de verb.sig. & in cap.Romana, §.si autem

tem verbo, vel de quo, de appellat. in 6. & post alios Farinac. d.quæst.21. num. 32. & 33. vbi ex latiùs per eum adductis nu. 15. cum seq. & concl. præced. per nos ponderatis, id declarat, modò actu opponatur contra huiusmodi confessionem, & petatur reuocari; quod etiam ibidem apertè sentiunt Butr. & Capr.contra glos. d.cap. ex parte, (licèt ratio, qua eam impugnant, non conuincat, quòd nimirum sequeretur confessionem non inducere notorium, nisi cum sententia, cum vsque ad eam possit reuocari confessio; dicere enim posset glo.intelligendum id esse vsque ad sententiam exclusiuè) ante vero confessio iudicialis non inducet notorium nisi commutabile per ipsam actualem petitionem reuocationis, & oppositionem coloratam, vt latiùs nos d.concl. præced. post Farinac. & alios deduximus.

173 *Quid dè cõfessione erronea sentiendum.*

Huic simile est; quod † de confessione errônea, quæ reuocata, & docto de errore euanescit, & pro nulla habetur, probat text.in cap.fin. de confess. & docet Farin.d. quæst. 81. cap. 1. num. 43. & latissimè cap. 9. num.315. & multis seqq. vbi id multipliciter amplians, & limitans videri poterit, cùm opus erit.

174 *Confessio spõtanea esse debet vt ab ea resultet notorium iuris.*

Limita tertiò, dummodo † confessio sit spontanea, & non metu facta, vt notauit Butr.d.num.27.post Io.An.d.cap.vestra, num. 10. licèt iniuria vel sua, vel librariorum cum alleget d. cap.de manifesta, & Capr.dict.membr. 1.num.35. post glos in cap.manifesta 2. quæst.1. quæ tamen mihi hoc non dicit, sed id sentit Host in summ. tit. de cohabit.cler.& mul.nu.8.idémque voluit glos. in cap.ex tenore, verbo, vtatur, de temp.ord.quatenus verò eadem glos. indicare videtur, licèt subobscurè, † confessionem factam metu probationis non esse ita spontaneam, vt ex ea notorium inducatur, iure optimo à Capr. ac Butr.loc.cit. reprobatur, quoniam talis metus probationis non ita inficit confessionem, vt ei detrahat, atque adeò tollat effectum notorij, iuxta not. per Innoc. & alios in cap. causam matrimonij, de offic.deleg.

175 *Confessio facta metu probationis.*

176 *An confess. iudicialis, absẽte parte vel non acceptante facta notoriũ iuris inducat.*

Limita 4. eandem conclusionem, vt non procedat, † si confessio facta sit quidem in iudicio, sed absente parte, ita Capr.d. membr.1. num 37. nam tunc etiam non præiudicat, l. certum §.si quis absente ff.de confess.immò requiritur acceptatio, aliàs plenè non præiudicat, vt post plures alios Foller. in practic.

crim. verbo, & si confitebuntur, num.49.p.1. Ant.Gabr.com. concl. lib. 1. tit. de confess. concl. 1. vbi multipliciter id ampliat, & limitat, Brunor. à Sole in compend. resol. iur. verbo, confessio ad hoc inducat plenam probationem, & verbo, confessio non acceptata, vbi de communi testatur.

177 *Quid, si facta sit corā Notario?*

Limita 5. vt non habeat locum d. conclusio, vbi confessio † facta non sit coram iudice, sed coram notario, tunc enim saltem plenè non præiudicat, vt pluribus relatis comprobat, præcipuè ter text. in l. cum scimus, C.de agric. & cens.lib.11. Farinac.d.tit.de reo confess.& conuict.q.81.cap.1.num.45.qui num.46.id post alios declarat, nisi notarius examinet reum de mandato iudicis.

178 *vel arbitro, aut arbitratore?*

Limita 6.vt non procedat, vbi confessio † emanauit coram arbitro, vel arbitratore; hæc enim confessio non valet, nisi tamquam extraiudicialis, vt post Butr.in cap. Quintauallis, versic. quarta differentia, qui Cyn. etiam ad id refert, voluit Mil. in repert. verbo, confessio facta coram arbitratore il 2. & post Alex.stiatic.in pract.iud. cap. 19. num.53.tenet Farinac.d.quæst. 81.cap.3. num.98. qui tamen loquitur ad hoc, vt plenè præiudicet coram iudice in alio iudicio, non coram ipso arbitro, vel arbitratore; licèt dubitari de hac 6. limitatione ex eo possit, quoniam arbitria redacta nunc sunt ad instar iudiciorum, l. 1. vbi scribentes ff. de recept. arbitr. glos. & Doct. in rubr.de arbitr. nisi dicamus, redacta esse quoad ordinem iudicij, non effectum probationis. Minùs verò dubium est, † quòd, si fiat quidem coram iudice, sed non in forma iudicij, non iuducit notorium, vt in specie voluit Capr. d. membr. 1.num. 36. per glos.in l.iubemus C. de lib.caus. text. etiam iuxta glos.& Bald. expositionem in l.interrogatum C.eodem, & sensit Farinac.d. quæst.21. num.34.dum se remittit ad tractata per eum d.tit.de reo.confess. & conuict. vbi quæst.81. cap.1. num. 50. per text. in l.cum scimus, iuncta glos.d l.iubemus, & ibi Bald.aliósque quamplurimos ab eo laudatos, inter quos refert etiam Capr.d. num. 36. docet eam plenum præiudicium non parere, neque sufficere ad condemnandum.

179 *vel corā iudice non in forma iudicij?*

180 *Confessio emanās corā iudice incōpetente an inducat notorii iuris.*

Limita 7. in confessione † emanata coram iudice incompetente; ita satis apertè sentit in specie Butr.d. art. 2. num. 28. apertissimè Capr.d.membr.1. num.38.per text.in cap.at si clerici, vbi Doct.omnes, de iud. ex quo habetur, confessionem

emana

emanatam coram iudice incompetente non præiudicare saltem plenè etiam in iudicio postmodum intentato coram iudice competente; quod pluribus exornat, ac multipliciter declarat Farinac. d. quæst. 81. cap. 6. num. 188. & seq. ex qua Farin. quæstione deduci possunt aliæ non paucæ limitationes, atque etiam ampliationes ad hanc nostram conclusionem. Nos verò eas dumtaxat hoc loco subiiciemus, quæ frequentius in vsum venire possunt, & quas notorij materiæ accommodarunt Butr. d num. 28. & latius Capr. d. membr. 1. num. 28. & tribus seqq. cuius dicta per Mascard. d. concl. 1102. num. 2. cum seq. reassumi asserit & in hac notorij specie sectatur Farinac. d. quæst. 22. num. 34. cuiusmodi sunt, præter aliquas supra explicatas, illa de confessione iudiciali incidenter facta, item de ea, quæ emanauit in iudicio summario, aut in nullo alia ratione, quàm ex defectu iurisdictionis, quibus illam quoque inseremus de confessione in vno iudicio præiudicante in alio.

181 *Confessio facta in iudicio sũmario, quando inducat notorium iuris.*

Amplia igitur primò prædictam conclusionem, vt † procedat etiam in confessione, quæ emanauit à reo in iudicio summario; ita in specie Butr. d. num. 28. art. 2. & Capr. d. membr. 1. num. pariter 28. Mascard. d. conclus. 1102. num. 3. per dictum Innoc. in cap. cum dilectus, de ord. cog. cap. 2. de confess. cap. 1. de except. & cap. qualiter il 2. in glosa magna num. 7. vers. non negamus, vbi vult, quòd confessio ad sui esse non exigit telam iudicij, cum posit fieri ex abrupto, & tamen habeat suas vires, vt notatur d. cap. dudum de elect. l. si reus paratus ff. de procur. l. si debitori ff. de iud. Dictum tamen Innoc. Bart in l. si confessus ff. de custod. reo. intelligit procedere, si fiat confessio in summario iudicio principaliter, & propter se, secus verò, si propter aliud, seu incidenter, per glos. not. in cap. ex pertinentibus, 51. dist. in fi. Bart. sequitur Abb. d. cap. at si clerici, col. 1. vt refert Apostillator ad Innoc d. cap. qualiter, verbo, confiteatur; & confirmatur ex eo, quod in plenario iudicio latissimè probat in criminalibus Farin d. quæst. 81. cap. 7. num. 219. Confessionem † incidenter in eo factam non præiudicare in eodem iudicio, & multò minùs in alio iudicio, vt post alios docet ead. quæst. 81. cap. 3. num. 109. vbi etiam ex sententia Rom. in l. cum mulier num. 37. & seq. ff. sol. matr. ait, quòd † quando agitur de priuato interesse partis, tunc quoque confessio incidenter facta in vno iudicio non probat in alio, licèt in con-

182 *Confessio incidenter facta an præiudicet.*

183 *Quid si de priuato partis interesse agatur.*

trarium alleget Foller. in pract.crim. verbo, & , si confitebuntur par. 1. num. 31. ex Bart. & Ang. locis per eam cit. Quamuis quoad iudicium plenarium, vt † confessio in eo incidenter facta in eodem præiudicet, quin immò notorium iuris inducat, (quæ esse potest secunda ampliatio huius conclusionis,) in specie teneat Butr. d.art. 2. num. 28. & Capr. d. membr. 1. num. 31. Mascard. d. conclus. 1102. num. 4. post Innoc. d.c. 1. de except cap. qualiter in glos. magna, dummodo id, super quo emanat confessio, sit annexum ei, quod principaliter in iudicio deducitur, prout notatur in d.cap. 1. de except. & cap. 2. de confess. & latè probat Farinac. d. quæst. 81. cap. 7. num. 251. secus si non esset annexum, & ita procedit glos. in l. si filium, C. de lib. caus. & quod post alios voluit Farin. d. cap. 7. nu. 219.

184 *Confessio in plenario iudicio incidenter facta an præiudicet in eodem?*

Amplia 3. præfatam conclusionem, vt † confessio etiam facta in iudicio aliter nullo, quàm defectu iurisdictionis, plenè præiudicet, validat enim processum ipsum nullum, atque id præcipuè locum habeat in iurisdictionibus, vt pluribus comprobat Farinac. d. quæst. 81. cap. 2. num. 66. & 78. & maximè per l. vnicam, vbi Doct. omnes, C. de confess. quod multis modis ampliat, & limitat d.cap. 1. per totum; & in specie, quòd talis confessio inducat notorium iuris, voluit Butr. d. num. 28. & Capr. d. membr. 1. num. 30. per text. in cap. Pisanis, de rest. spol. cum ibi not. & in c. 1. & 2. de accus. in 6. & in Clem. constitutionem, de elect.

185 *Confessio facta in iudicio nullo aliter quàm defectu iurisd. quãdo plenè præiudicet.*

Quoad aliud verò iudicium est regula affirmatiua, & hæc erit 4. ampliatio prædictæ conclusionis, vt nimirum † regulariter confessio facta in vno iudicio confitenti præiudicet in alio, prout per text. in l. iubemus & ibi inter cæteros Bal. C. de lib. causa, & ex aliis probat Diaz. reg. 121, in princ. Villalob. in commun. opin. litt. C. num. 141. Rot. decis. 4. de confess. in antiq. Paul. Granut. Theorem. 20. num. 26. ac pro regula plures ad id allegans constituit Farin. d. quæst. 81. cap. 3. num. 92. vbi ad num. 109. multas ad eam extensiones, ac declarationes affert; nos iis, quas supra attigimus, quásque ad rem nostram minimè pertinere iudicauimus, omissis, extendimus illam, primò, vt licèt dubium sit, an confessio facta in iudicio ciuili præiudicet in criminali per ea, quæ post Mascard. de probat. conclus. 348. num. 19. Clar. §. fin. q. 54. vers. sed quid, & alios plerosque vtrinque relatos adducit Farin. d. cap. 3. num. 94. & seq. certum

186 *Confessio facta in vno iudicio regulariter præiudicat in alio.*

tamen

tamen est, † quòd facta in criminali præiudicat in ciuili, saltem inter easdem personas, vel quando iudex processit ex officio, vt post Fel. inter cæteros in cap. causam, quæ, num. 23. de test. ac plures Rotæ Rom. decisiones probat Mascard. de probat. conclus. 351. num. 3. & Farin. d. quæst. 81. cap. 3. num. 96. Extendimus 2. vt † confessio facta in vno iudicio summario probet etiam in plenario, vt post alios probat Diaz reg. 121. ampl. 2. Soc. reg. 7. Fallent. pen. Mascard. de probat. conclus. 349. num. 9. & seq. Farin. d. cap. 3. num. 100. Extendimus denique hanc 4. ampliationem in iudicio aliàs nullo, quàm ex defectu iurisdictionis; nam confessio in eo emanata † præiudicat in alio iudicio, vt tradit Farin. d. cap. 3. num. 101. post Diaz d. reg. 121. ampl. 3. qui ad id allegat Purpurat. in l. is, apud quem num. 82. vers. tertiò etiam C. de edend. pro quo facit, quòd paulò ante ampl. 3. docuimus post Farin. d. quæst. 81. cap. 2. num. 66. confessionem emissam in tali iudicio nullo regulariter eius nullitatem validare. Declaratur nunc, seu restringitur eadem 4. ampliatio primò, vt procedat tantum † in confessione facta inter easdem personas; ita post Io. Andr. in addit. ad Specul. tit. de oblig. §. fi. num. 7. Imol. in cap. per inquisitionem, & ibi Card. num. 6. de elect. Rot. d. decis. 4. de confess. in antiq. Surd. decis. Mant. 309. num. 4. & alios latè probat Farin. d. cap. 3. num. 103. quod ipse intelligo non modò quando nulla ex personis prioris iudicij, in posteriori interuenit, quomodo verè dicit Farin. ibid. num. 104. ferè eandem esse hanc restrictionem cum illa, de qua ibi, nimirum, vt ea confessio non præiudicet tertio, sed etiam quando mutatur sola persona eius, ad cuius fauorem in priori iudicio confessio emanauit; nam confessio, quam quis facit contra se cum vna persona non præiudicat contra aliam, l. fi. ff. de interrog. act. & confessio facta coram vno iudice ad vnius postulationem non præiudicat sibi quoad alium l. interrogatam, C. de lib. caus. Præterea intelligenda est facta confessio inter easdem personas, si controuersia nunc sit cum hærede eius, qui confessus est, vt in specie post Abb. d. cap. cum speciali §. porrò num. 7. de appell. alios referentem tradit Vestr. in Prax. Rom. Cur. lib. 7. cap. 3. num. 17. dicens, ita practicari in Romana Curia; & ratio est, quia hæres censetur eadem persona cum defuncto, vulg. l. cum à matre C. de rei vend.

187 *Confessio facta in criminali præiudicat in ciuili:*

188 *Facta in iudicio sũmario probat in plenario:*

189 *In vno iudicio nullo aliàs quàm defectu iurisdictionis probat in alio.*

190 *Facta verò in vno iudicio probat in alio inter personas.*

191 *Confessio cõtra quã est pronuntiatũ à iudice an præiudicet?*

Declaratur 2. vt non procedat, † quando contra confessionem fuit per iudicem pronuntiatum, vt tradit Farin.d.cap. 3. num. 107. post Mascard. plures referentem d.conclus. 348. num. 13.& post alios.præcipuè verò post Conrad.tit.de confes. crim.limit. 25. idem asserentem, vbi † reprobatio facta sit à ac Purpurat.d.l. is, apud quem nu.81.vers.quartò limitetis,qui notabiliter id ait procedere, siue reprobetur in præiudicium confitentis, siue etiam in eius fauorem, vt quia ipse confitens non obstante sua confessione fuerit absolutus.

192 *Quid si reprobata sit à parte.*

Declaratur denique eadem 4. & vltima ampliatio huius conclusionis, vt non procedat † in confessione procuratoris, si enim non præiudicat in eodem iudicio, vt voluit Compostel. in cap.per inquisitionem, & ibi Bellam.Butr. Imol Card. Anchar. Abb. communem asserens de elect. latéque probat Farin.d. quæst. 81. cap. 1. num. 60. multò minùs præiudicabit in alio iudicio, vt post Fel. in cap.causam, quæ, num.8.de test. Diaz reg.121. limit.3. Mant.cap.at si clerici num.10. Mascard. d. conclus. 348. num. 11. & 20. cum seq. & aliis ex communi resoluunt Honded.cons.66.num.174. Villal.in commun.opin. litt.C. num. 143. Clar. §. fi. quæst.54. vers.quæro, & Farin. d. cap. 3.num. 108. Illud denique omittendum non est in hac materia notorij ex confessione resultantis, quod ex omnibus casibus, in quibus in hac conclus. diximus, confessionem iudicialem non præiudicare, atque adeo non inducere notorium iuris, soluitur, quod contra ipsam conclusionem obiici poterat † ex cap. Romana §.si autem, de appell.in 6.dum alternatiua, (*vel*) ponitur inter crimen notorium, & de quo quis est confessus in iure; atque ita soluit ibi glos.frequentiùs recepta, verbo, vel de quo, nisi dicamus,sumi ibi notorium in potiori significatione,hoc est, pro notorio facti,aut exponit etiam eadem glos.ibidem, verbo, notorio; aut dictionem illam (*vel*) non sumi alternatiuè, vt ex aliorum sententia explicat prædicta glos. d.verbo, vel de quo; nam alternatiua posita inter genus,& speciem,vt hîc resoluitur in coniunctam, vt latè probat Euerar.in loc.à natur.alternatiuos.num.11.& seq.

193 *Confessio in vno iudicio à procuratore facta an præiudicet in eodẽ, vel alio iudicio.*

154 *Intellectus c. Romana §. si autem, de appel.in 6.*

Duodecima conclusio. Notorium iuris † resultat quoque ex sententia, seu condemnatione. probatur id expresśè ex d. cap.vestra, de cohabit.cler.& mul.ibi, notorium definitur, de quo presbyter canonicè condemnatur & cap.fi. eodem tit. ibi, nisi

155 *Notoriũ iuris ex sententia resultat.*

nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam,& vtrobique glos.& Doct.alibíque sæpè adnotarunt simul hoc appellantes notorium iuris, quod & facit Butr.d.tract. de notor.art. 2.num.31. cum duob.seq. Capr.simili tract.membr.1.num.20. & 21. aliique relati pariter, ac laudati per Mascard. d. conclus. 1102. num. 31. Farinac. d. quæst.21.crimin. num. 35. id comprobans etiam ex text. in l. emptorem in princ. ff. de act empt. ceteri verò ferè omnes id ex eo confirmant; quòd res iudicata pro veritate habetur,l.res iudicata,ff.de reg.iur.l.ingenuum, ff.de stat. hom. cap. cum inter, de sent. & re iudic. cum simil. ex quo colligitur singularis limitatio ad prædictam conclusionem, vt nimirum † non sufficiat ad inducendum hoc iuris notorium, sententiam latam esse, sed requiritur, vt transierit in iudicatum, quam limitationem sentit Farinac. d. quæst. 21. num. 36. expressè verò probauit Mascard. d. num. 31. Butr.d. art.2.num.32. & Capr.d.membr.1.num.26.ad id rationem,& quidem optimam adducens, quia pro huiusmodi sententia, quæ non transiuit in iudicatum, non præsumitur ex quo reuocari potest,d.cap.cum inter,vbi notant Doct.& in l. Herennius §.Gaia,ff.de euict.cap.cum in iure, de off.deleg.c. in præsentia, de probat.& alibi passim.

196 *Modo trãsierit in iudicatum.*

Limita 2. dummodo † sententia fuerit publicè lata, non occultè; nam tunc neque publicum inducet, nedum notorium, per not.in cap.ad probandum, de sent.& re iudic. ita limitat Mascard. d. conclus.1102. num. 31. post Mil.in Repert. vers notorium approbationis, & fidei, Capr.d.membr.1.num. 22.& ante eum Butr.d.art.2. num.33. sed id esse requirere potiùs in sententia notorietatem facti, ad quam spectat tamquam genus illud, quod publicum est, vt suprà admonuimus, & colligitur ex d.cap. tua nos, de cohabit. cler. & mul.(si crimen eorum ita publicum est,vt meritò debeat appellari notorium,) maximè iunctis iis, quæ paucis interiectis eodem contextu subiiciunt, cum huiusmodi crimen nulla possit tergiuersatione celari, quod non nisi ad notorium, facti referri posse patet ex eius definitione superiùs 4.conclus. à nobis allata. Accedit quòd negari non potest, quin sententia non modò recitata, seu lecta, sed etiam dumtaxat per iudicem subscripta, & à nobis registrata sit de actis, atque adeo saltem, vt de actis, inducat notorium iuris, iuxta ea,quæ latiùs adduximus supr.concl.

197 *Sentẽtia notorium iuris inducit, si publicè lata sit.*

10. Denique cum respectu publicitatis, vt ita dicam, nil aliud in sententia requiratur, quàm vt coram duobus testibus legatur, vt cap. sicut, de sent. & re iudic. iuncto cap. fi. eod. tit. in 6. & toto tit. C. de sent. ex breuit. recit. & consuetudo nihil addiderit, sed alicubi potiùs induxerit, vt saltem in iis sententiis, quæ non sunt merè definitiuæ, sed interlocutoriæ habentes vim definitiuæ, (prout etiam seclusa consuetudine sentit post alios Fel. in rubr. de re iudic. num. 3. dum ait, in interlocutoriis etiam vim definitiuæ habentibus non desiderari eas omnes solemnitates, quæ in sententiis definitiuis requiruntur) sola subscriptio iudicis, & consignatio per eum notario facta sufficiat; quod & regulariter in definitiuis sufficere post pronuntiationem, vt in cedula, testatur morem esse in Rotæ Auditorio Vestr. in d. Prax. Rom. Cur. lib. 7. cap. 1. num. 12. & 13. immò etiam glos. in cap. cum in iure, verbo, super mandato, de offic. deleg. voluerit, quòd in definitiuis solus tabellio sufficiat ad fidem imponendam sententiæ, per cap. quoniam contra, de probat. cum inquam hæc ita sint, sequeretur sumpto argumento à communiter accidentibus, nullum dari iuris notorium, quod ex sententia consurgat; licet enim aliquando sententia feratur, aut legatur coram multis, id neque ita frequenter, & per accidens contingit. Neque text. d. cap. ad probanbandum, aut quod ibi tradunt Doct. id mihi probat, ad quod à Butr. & Cap. adducitur. ex quibus admodum dubia redditur parúmque probabilis hæc posterior limitatio ad propositam conclusionem.

198 *Senteňtia lata in sũmario iudicio non inducit notorium.*

Probabiliùs autem ea tertio loco limitatur, vt procedat † quando sententia est lata in plenario iudicio, secus vbi sententia esset lata in summario iudicio; tunc enim non induceret notorium; ita Butr. d. num. 23. Capr. d. num. 22. ea ratione, quia aliàs, cum esset plenissima probatio, obstaret in plenario contra l. si quis à liberis §. meminisse, ff. de lib. agnosc. l pen. ff. de his, qui sunt sui, vel al. iur. & cap. veniens il 1. de test. & not. per glos. & Innoc. cap. cum dilectus, & c fi. de ord. cog. eandem limitationem probauit etiam Mascard. d. conclus. 1102. num. 31. post Mil. in repert. versicul. notorium approbationis, & fidei.

199 *Idem si non habeat vim definitiuæ.*

Limitatur quartò eadem conclusio, vt procedat, † vbi sententia sit definitiua vel habens vim definitiuæ. ita Mascard. d. num.

num.31. post Mil. supra. idem tradit Butr. d. artic. 2. num. 34. Capr.d.membr.1. num.23. & duob.seqq. quia non omnis vox iudicis habet vim sententiæ.l.ex stipulatione, C.de sent. & interloc.omn.iud & l.1.& 2.C. comminationes, & epistolas,&c. & ibi not. per Doct. & Innoc. cap. 2. de in integr. restit. atque inde inferunt, præceptum iudicis latum sine causæ cognitione non inducere notorium, secus in eo,quod latum est cum causæ cognitione, quia tunc haberet vim definitiuæ, maximè si præcedat litis contestatio, iuxta notata per Doct.in cap.peruenit, de appel.cap.fi.de confes. & l.non fatetur,ff.eod.sic intelligi potest glos. in cap.ex parte,de verb. sig. & in cap. hæc quippe,3. quæst.6.dum ait,sententiam præcepti non transire in notorium, & aliæ glos.in summa. 2. quæst.1.cap. dudum il 2. de elect. & l. non solum §.necessitatem C. de bonis quæ lib. dum dicunt,sententiam præcepti non esse verè sententiam.

Procedere tamen potest prædicta conclusio † in sententia definitiua, quamuis lata sit sine vlla probatione; nam,si transeat in iudicatum, quia non fuerit appellatum, transibit quoque in notorium, aut voluit Butr.d.art.2.num.32. post Io. An. d.cap.vestra,qui ad id allegat l.si prolatam,C.de sent.& l.accusatoribus ac l.absentem C. de accusat. idémque tenet Capr. d. membr.1. num.23. adductus quoque text. in d.cum inter vos, de sent. & re iud. sed melior in cap.inter Monasterium & cap. suborta, eod.tit. vbi habetur, quòd sententia,licèt iniusta, non retractatur, si transitum fecerit in iudicatum, quoniam ab ea non fuerit appellatum.

200 *Sententia definitiua licet lata sine probatione si trãsit in iudicatum, inducit notorium.*

Habes igitur, Candide lector, hucúsque postquam de notorio agere cœpimus, citra tertiam nimirum huius quæstionis conclusionem, qua fieri breuitate, ac facilitate à nobis potuit, quid sit notorium, quot eius species, simúlque explicatum, quid earum vnaquæque sit, & vnde, & quando resultet. Reliqua nunc duo esse videntur pro exacta huius materiæ,quatenus ad rem nostram pertinet,cognitione; quorum alterum est, aut Conseruator iuxta terminos dumtaxat iuris,(præcipuè verò d. cap. 1. & fi. de offic. deleg.in 6.) deputatus cognoscat de omnibus iniuriis, & violentiis notoriis, (ita enim exponi debet illud verbum, manifestis, quod in dictis duobus iuribus ponitur; prout exponi ab Innoc.& cæteris docuimus supr. hac ipsa quæst.conclus.1. in princ.) iuxta singulas notorij species supe-

rius conclus.4. & sequentib. huius eiusdem quæst. enumeratas non modò, sed etiam explicatas. Alterum est, quem iuris ordinem seruare debeat huiusmodi Conseruator, in hisce notoriis iniuriis, & violentiis, seu, quod idem est, qua in iis ratione procedat. Verum cum de hoc posteriori articulo agendum præcipuè sit quæst. 1. cap. seq. vbi de modo procedendi Conseruatoris differemus, atque adeo huiusce disputationis opportunior incidet locus, videndum hîc erit de priore illo, breuissimè tamen.

Atque vt à notorio facti sumamus initium, si loquamur de notorio facti continui, certum esse debet, quòd † vbi de eo agi contingat, quoniam aliqua iniuria, seu violentia continenter inferatur iis, quorum aliquis deputatus est Conseruator etiam iuxta terminos dumtaxat d. cap. 1. & fi. poterit talis Conseruator illos defendere; nam, si quod notorium est, illud præcipuè erit, quod, cum continuè oculis omnium se exhibeat, celari nequaquam potest, iuxta ea, quæ d. conclus. 4. in definitione notorij facti attulimus; idque in specie sentiunt glos. & Doct. omnes d. cap. 1. & fi. Si verò loquimur de notorio facti interpolati, vel momentanei, † idem statuendum est, tum quòd vtrumque verè notorium est, vt supr. d. conclus. 4. & duabus seqq. satis demonstrauimus; tum quòd id apertè in specie satis sentiunt Innoc. d. cap. 1. & glos. Io. An. & alij tum ibi, tum d. cap. fi. quos etiam sequitur Bosel. excommun. 216. Angel. Siluest. & cæteri Summistæ d. verbo, Conseruator, nec non Abb. cons. 100. nùm. 3. par. 1. & cons. 62. num. 6. relatus pariter, & probatus ab Illustrissimo Card. Tusc. in suis concl. Iuris, verbo, Conseruatores nùm. 4. & 5. Ant. 3. part. summ. tit. de excommun. cap. 37. dum aiunt, Conseruatorem, si negetur factum, quod dicitur notorium, posse adhuc procedere, vt probetur eius notorietas.

102 Notoriũ facti continui potest cognosci à Conser. ad terminos iuris deputato.

202 Facti itẽ interpolati vel momẽtanei.

Quod si quæras, an † notorium hoc facti, de quo cognoscit Conseruator iuxta terminos iuris præcisè deputatus possit etiam esse respectu alicuius viciniæ, aut vniuersitatis, seu collegij, vel omnino requiratur, quòd sit respectu totius alicuius populi, vel maioris eius partis, iuxta ea quæ diximus supr. conclus. 6. Respondeo verius mihi videri, notoriam iniuriam, ac violentiam, de qua prædictus Conseruator cognoscit, accipi debere respectu totius populi, vel maioris eius partis. Tum quòd

203 An sufficiat notoriũ esse alicui collegio vel viciniæ.

quòd verba ſimpliciter, propriè, ac ſtrictè ſunt accipienda; præſertim in materia ſtricta, & odioſa, in qua nos verſamur, iuxta latè tradita ſupr. cap. 3. quæſt. 3. vt colligitur ex cap. pen. de ſent. excomm. l. fi. C. de iis, qui ven. æt. impetr. cum ſimil. Tum quòd verba debent ſumi in potiori ſignificatione, l. 1. ff. ſi ag. vectig. petat. & intelligenda ſunt per prius, non per poſterius Bal l. 1. C. de ſucceſ. edict. Signerol. conſ. 75. Spieg. in vocab. iur. verſic. iuxta in indifferenti materia. At verò d. cap. 1. & fi. de offic. deleg. in 6. vbi mentio fit iniuriæ, & violentiæ manifeſtæ, ſeu notoriæ, notorium, ſeu manifeſtum ponitur ſimpliciter, & abſolutè, negaríque non poteſt, quin notorium ſolum in vicinia, aut aliquo collegio, non ſit ſimpliciter notorium, ſed ſolùm ſecundum quid, id eſt, in vicinia, ſeu collegio, ſicut nec poteſt negari, quin potior ſit ſignificatio notori illius, quod tale eſt reſpectu totius populi, quàm quod reſpectu ſolius viciniæ, aut collegij.

204 *Notoriũ iuris approbationis & fidei ſeu reſultãs ex actis cognoſcitur à Cõſer. ad terminos iuris deputato.*

Quoad notorium autem iuris, ſi loquamur † de ea ſpecie, quæ notorium probationis, ſeu approbationis, & fidei dicitur, & continet notorium reſultans ex teſtium depoſitionibus, inſtrumentis productis in iudicio, & poſitis inter acta, necnon confeſſione iudiciali, ac ſententia quæ in iudicatum tranſierit, & generaliter ex actis, iuxta ea, quæ fuſiùs adduximus, ſimúlque explicauimus tribus poſtremis huius quæſt. concl. dicimus de hoc quoque notorio poſſe cognoſcere Conſeruatorem, ſeu ex eo fundari, ac firmari Conſeruatoris etiam ad terminos dumtaxat d. cap. 1. & fi. deputati iuriſdictionem, vt in ſpecie docet Roder. quæſt. reg. tom. 1. quæſt. 65. art. 12. ad fi. ac de confeſſione iudiciali tradiderunt Roder. d. quæſt. 65. art. 11. atque inter ceteros Innoc. Io. An. & alij d. cap. 1. & fi. Roſel. & S. Ant. vbi ſupr. ac Silu. loco cit. dum in eo conueniunt, quòd, ſi factum aliquod coram Conſeruatore notorium allegetur ab actore, & reus confiteatur factum, iam ex ipſa confeſſione notorium habetur, ita, vt poſſit procedere in cauſa; quod idem alij Summiſtæ tradiderunt verbo, Conſeruator, & multò magis ſentire eos dicendum eſt de re iudicata, quæ regulariter retractari non poteſt, cum tamen confeſſio aliquando reuocari poſſit, d. cap. fin. de confeſſ. iuncto d. cap. cum inter, de ſent. & re iudic. cum ſuis concord. Sed idem etiam ſtatuendum eſt de ceteris actis omnibus, ſaltem poſtquam impugnari ampliùs

nequeunt; tunc enim notorium iuris certum inducunt incommutabile per talem impugnationem, vt d.concl.4. ostendimus.

205 *Prædicta intelliguntur si acta sint alterius iudicij, dempta confessione iudiciali.*

Hoc tamen, quod de omnibus actis diximus, dempta confessione iudiciali † intelligo de actis alterius iudicij, vt sentit Capr.d. tract. de notor. membr. 4. num. 35.36.44. & duobus seqq. licet is non excipiat confessionem. ratio autem huius, quod nunc dicimus, esse potest; nam acta eiusdem iudicij, quod nimirum tunc agitatur coram ipso Conseruatore, esse non possunt, vt de sententia patet, quæ in fine iudicij fertur, de aliis ex eo probatur, quia nemo dixerit, citationem transmissam, ac executam, oblationem libelli, litis contestationem, positiones, & similia ex se notorium in eodem iudicio inducere respectu alicuius rei gestæ, de qua tunc in controuersia, sed tunc demum, si inde saltem tacita confessio resultet, vt quia in iudicatum transierint quod supr. conclus. 12. in sententia docuimus, & multò magis in cæteris actis dicendum est, quæ, vt cuique notum est, non tantam vim habeant in probando, quantam habet sententia, confessione iudiciali excepta, quæ maior & potentior est omnibus probationib. l. 1. l. certum, & ferè per totum ff.& C. de confess. l. qui sententiam C.de pœn.l.vlt.C.de fideicomm.& l.generaliter §.& si quidem C.de reb.cred. cum simil. & in ipso limine iudicij emanare potest, vt colligitur ex cap. 1. de confess. cum ibi not. & in l. 1.ff. & C.eod tit. & aliis adduct. supr. conclus. 11. ampl. 1.in princ. vnde, licèt emanauerit in iudicio nullo, tamen præiudicat, & validat ipsum iudicium, vt supra d.conclus. 11.ampl.3.demonstrauimus cum moderationibus tamen de quibus d. conclus. 11. ad fi. pro quo facit quod supr.concl.9. ad finem docuimus, notorium iuris resultans ex actis vsque ad conclusionem in causa dici non simpliciter notorium, sed conuertibiliter.

206 *Notorium iuris an sit propriè notoriũ & in eo seruãdus iuris ordo.*

Neque obstat, quòd † notorium dumtaxat facti propriè notorium videatur, notorium verò iuris impropriè, vt in specie post Io.An.adnotauit Butr.d.art.2.num.33.& post Conrad. in pract.crim. tit.de notor. crim. num. 8. qui refert Abb.d.cap. dudum il 1.num. 7. de elect. voluit Farin. d. quæst.21.crimin. num. 11.& 167. subiicitque Butr. id notandum esse propter statuta; in quibus etiam tamquam in materia stricta appellatione notorij non venire notorium, quod resultat ex actis, post

Abb.

Abb. in d. cap. dudum il 1. col. 2. de elect. Dec.in cap.ex insinuatione num. 22. de appell. & Mascard. de probat. conclus. 1101. mihi 1107. num. 29. tradit Farinac. d. quæst. 21. num. 19. qui etiam num. 166. plus dicit, quòd nimirum in notorio iuris seruandus sit iuris ordo, qui tamen in nototiis non est seruandus, vt in cap.ad nostram il 3.de iureiur. cum aliis allegandis cap.seq quæst. 1. non nisi quia notorij appellatione strictè, & propriè non veniat notorium iuris, sed solùm facti, quod etiam satis probari videtur d.cap.dudum, ibi,si vel notorium esset, vel per ea, quæ iam dicta erant, constaret &c. vbi ponuntur tamquam diuersa notorium, & illud, quod constat ex actis. Quòd autem litteræ Cõseruatoriæ sint potiùs odiosæ, ac restringendæ, patet ex iis, quæ supra cap.3.quæst.vlt. adduximus. Respondetur enim primò,quòd litteræ Conseruatoriæ præsertim ad terminos d. cap. 1. & fi. de quibus nunc loquimur, non sunt omnino strictæ, & odiosæ, tum quòd habent quandam saltem tacitam approbationem iuris, & quidem fauorabilem,cum tendant ad faciliorem criminum punitionem, & promptiorem iustitiæ administrationem, dum iniuriæ manifestæ propulsantur, & ius suum petentibus faciliùs tribuitur, nimirum per Conseruatorem, cum plerumque ordinarij propter negotiorum, aliarúmque causarum multitudinem,& grauitatem sint præpediti; cum quibus etiam cumulatiuè, non ad eos priuatiuè potestatem habent Conseruatores sic deputati, saltem volente impetrante, vt dict.quæstio. vltim. deduscimus.

Deinde responderi potest, quòd cum ex iuribus d.conclus. 10.11.& 12. allegatis, præsertim cap. vestra, & cap.fin. de cohabit.cler.& mul. cap.quæsitum, quod est fin. de temp.ord. & cap. cum olim, de verb. signif. in quorum plerisque notorium iuris prædictum, quod approbationis, seu fidei dicitur, dum notoria numerantur, ponitur simul cum notorio per euidentiam rei,quæ tergiuersatione celari non potest,quod notorium esse facti supr. conclus. 4. satis ostendimus, in omnibus verò prædictis iuribus notorium absolutè, ac simpliciter appellatur, quamuis de pœna, atque adeo de materia stricta in eorum nonnullis agatur; negari non potest, quin propriè sit notorium, licèt fortassis non ita propriè, sicut est notorium facti; quod solum elici potest ex d.cap.dudum. Præterea dicere possumus,

ſumus, notorium iuris dici impropriè notorium reſpectu eiuſdem iudicij, excepta iudiciali confeſſione, propriè verò reſpectu alterius, iuxta ea, quæ paulò ante deduximus; iunctis tamen dictis de ea concl. 11.

107 *Notoriũ iuris diſpoſitionis, præſũptionis & fictionis an cognoſcatur à Conſer. ad term. iuris deputato.*

Idémque dicendum † de tribus illis ſpeciebus notorij iuris, quæ diſpoſitionis, præſumptionis, & fictionis ſupra concl. 4. & 11. ad finem cum Butrio appellauimus, &, vt arbitror, vno præſumptionis nomine comprehenderunt gloſ. & Doct. quos d. concluſ. 4. ad finem retulimus, vt nimirum qua ratione, ſeu quo caſu notorium ſine facti, ſiue iuris approbationis, & fidei deduci poteſt coram Conſeruatore ad terminos d. cap. 1. & fin. deputato, eiúſque iuriſdictionem firmare, poſſit etiam notorium diſpoſitionis, præſumptionis, & fictionis, quod inde oritur; dum tamen illa diſpoſitio certa ſit, præſumptio violenta, & fictio indubitata, atque adeo neceſſaria, non probabilis tantum deductio, quæ ex ea re notoria à iure fit; ob eam præcipuè rationem, quòd illud, vnde à iure trahitur huiuſmodi diſpoſitio, præſumptio, & fictio, ſit aliquod verum notorium facti, ſiue iuris, & tale à iure nuncupetur, vt ſupr. ex Capr. d. membr. 1. num. 11. poſt Butr. d. art. 2. num. 16. 35. & 36. non ſemel admonuimus, præſertim concluſ. 4. vnde concludendum, ipſum etiam, quod inde à iure diſponitur, præſumitur, aut fingitur, tanquam effectum ſuæ cauſæ ſequi debere naturam, ac de ea participare quoad hoc, vt tunc notorium ſit, quando illud, ex quo trahitur, tale eſt; vt apertè ſentit Capr. d. membr. 4. num. 35. 36. 44 & ſeqq. licèt is non diſtinguat confeſſionem ab aliis notoriis probationis, quoad hoc, vt in eodem iudicio præiudicet, & notorium inducat; in quo tamen ab aliis eam ſecernendam eſſe tum aliàs, tum præcipuè quod ad Conſeruatorem pertinet, non multò ante docuimus. dum autem idem Capr. loco mox cit. loquitur de alia inſtantia intelligere voluit de iudicio, vt latiùs explicabimus cap. ſeq. q. 1. concl. 3. in fine. Interim verò nos finem quoque imponamus 3. quæſt. huius cap.

QVÆRO *nunc Quartò in hoc cap. 7. An Conſeruator poſſit cognoſcere de cauſis criminalibus, vel mixtis.*

208 *Criminalis cauſa quæ dicatur.*

Pro huius quæſtionis definitione præmittendum eſt, quæ ſit cauſa criminalis, quæ ciuilis, quæ mixta. Qua in re communior eſt Doctorum ſententia, & verior, † criminalem cauſam

dici,

dici, quando de crimine agitur ad publicam vindictam, & vtilitatem. ita Vestr. in Prax. Rom. Cur. cap. 2. num. 2. Butr. rubr. de iud col. 1. Aret. num. 21. vbi de communi Dec. num. 96. in fi. vers. si verò ad vtilitatem publicam in 1. lect. & num. 52. in 2. Rip. eadem rubr. num. 92. Nauarr. num. 31. addens, & optimè, verbum, principaliter, Clar. §. fi. quæst. 1. num. 1. vers. ego tamen, & post alios Maran. de ord. iud. par. 4. in princ. dist. 1. num. 2. vers. causa verò criminalis, & num. 24. post medium, & post Mascard. de probat. conclus. 463. num. 3. & alios tradit Farinac. lib. 3. quæst. crim. quæst. 100. num. 4. pro qua inter alios Dec. & Rip. adducunt text. in cap. quicunque il 2. 11. quæst. 3. ibi ciuiliter, siue publicè, sumitur enim ibi publicè, pro criminaliter, quasi causa criminalis sit, cùm ad publicam vtilitatem, seu vindictam crimen aliquod insequimur; & Greg. Thol. lib. 47. Syntagm. iur. vniu. c. 5. num. 3. adducit text. in l. fi. ff. de furt. & alia iura.

209 Causa criminalis, si pœna sit pecuniaria, quomodo procedat.

Quod quidem procedit † quamuis pœna sit pecuniaria, Vestr. dict. num. 2. glos. l. prætor, quæ est 3. in princip. ff. sepul. viol. quam ibi Bart. & alij sequuntur, Butr. d. rubr. de iud. quem ibi sequitur Abb. Dec. Rip. & ceteri; quicquid voluerit in contrarium alia glos. nimirum in l. si qua per calumniam, verbo, auri, C. de episc. & cler. dum voluisse videtur, causam ciuilem dici quoties imponitur pœna pecuniaria, quod expressiùs voluit Rot. Rom. decis. 10. de appel. in antiquior. nam eam glos. communiter non teneri, ait Dec. d. rubr. de iud. num. 64. in 1. lect. & communiter reprobari, testatur post Blanc. in pract. crim. num. 158. & alios Farinac. d. quæst. 100. num. 10. & tribus seqq. Clar. d. quæst. 1. nu. 1. versic. sed hæc etiam opinio. Surd. tractat. de alim. tit. 7. quæst. 16. num. 69. nam in publicis iudiciis plerumque imponitur pœna pecuniaria, vt §. 1. Instit. de public. iudic. & simil. & tamen certum est, publica iudicia esse criminalia, vt est text. in l. vnica l. quando ciuil. act. crimin. præiud. ad quod etiam Innoc. d. cap. qualiter, & quando il 2. num. 5. in fi. de accus. allegat l. 3. §. vlt. ff. de præuaric. sed melior in l. qui sepulchra, C. de sepulchr. viol. vbi imponitur pœna pecuniaria pro iudicio criminali secundùm expositionem omnium tum ibi, tum d. l. 3. in princ. ff. eod. tit. Id autem quod dictum est de pœna pecuniaria, intelligit Innoc. loco cit. glos. d. l. 3. in princ. verbo, centum aureorum, quam sequitur ibi Bart. di-

cens ab omnibus eam teneri, & post plerosque alios etiam de communi testantes latè tradit Clar. d. num. 1. versic. quarta igitur cum seq. & Farin. d. quæst. 100. num. 10. dummodo † hæc pœna applicetur fisco, aliàs si applicetur parti, erit ciuilis causa. Et quamuis durum sit ab hac sententia recedere propter tot, tantorúmque patrum, præcipuè verò Innoc. glos. & Bart. auctoritatem. Quia tamen eorum auctoritas tandem probabilis tantum est, cum nullo textu expresso muniatur, libentiùs in eam inclinarem sententiam, vt † causa adhuc merè criminalis dicatur cum pœna parti applicatur; per pœnam autem intelligo, non quidem damnum, aut interesse partis, quod naturali, ac diuino iure est regulariter sarciendum, sed illud, quod pœnæ nomine ab humana aliqua lege, vel statuto imponitur pro aliquo delicto, vt quisque faciliùs ab eo patrando deterreatur, quomodo pœnæ nomen propriè, & vt plurimum in iure sumitur, præsertim tot. tit. de pœn. & cap. pœnitentia, de pœnit. dist. 3. vbi pœna dicitur esse læsio puniens, & vindicans quod quisque commisit, & est casus in d. l. 3. in princ. ff. de sepulchr. viol. vbi is, qui sepulchrum violauerit, condemnatur ei, ad quem pertinet quanti ob eam rem æquum esse videbitur, (hoc est, ad interesse, vt ibi glos in verbo, videbitur, & interpretes omnes exponunt;) si autem nemo sit, ad quem pertineat, vel is agere nolit, quicumque agere nolet, ei centum aureorum actionem prætor dabit.

210 *Pœna suprà dicta fisco applicanda:*

211 *Immò fortè Parti. vide num. seq.*

Moueor autem præcipuè, quòd, cum causa criminalis dicatur, quando agitur de crimine ad publicam vindictam, & vtilitatem, & vt ait Butr. loco cit. cuius finis est interesse publicum, & publica vindicta, quamuis pœna pecuniaria sit infligenda, quia, vt ipsemet Innoc. ait loco cit. in vltimis verbis, ita est vindicta in pecunia, & fortuna, sicut in corpore, & fama; quod vtrumque paulò ante ex ipsa communiori sententia docuimus, publica vindicta versari, & publica vtilitas dicitur, licèt pœna ipsa parti applicetur, cum illud præcipuè spectandum sit, quòd delictum puniatur. vnde prodiit illud iuris axioma omnium iam ore vsurpatum: Interest reip. ne delicta maneant impunita. quod apertè colligitur ex l. ita vulneratus ff. ad legem Aquil. l. si operis, ff. de solut. C. si à reo § fin. C. de pœn. cum aliis iuribus penè sexcentis; id quod etiam contingit, cùm pœna parti applicatur; nam per eam aliquid detrahitur

tur delinquenti, quo à delinquendo retrahatur, præter interesse, & damnum, quod seclusa quoque lege pœnam illam infligente, iure ipso naturali, & diuino non suadente modo, sed etiam præcipiente, vt dicebamus, sarciendum est; sicque accipiendum est quod præcitati Doct. & alij asserunt, aut etiam afferunt, dum probare nituntur, tunc dici causam non criminalem, sed ciuilem, cùm agitur de commodo priuato, præsertim Alex. in addit. ad Bart. d.l. 3. in princip. ad id allegantem textum in l. infamem in vlt. resp. ff. de public. iudic. & l. quod senatusconsultum, ff. de iud. apertè enim loquuntur illi text. non de pœna parti applicata, sed de damno, vel interesse illius, vt diximus. similiter non obstat text. in l. diuus la 2. ff. de fals. quem ad id allegat Aret. supr. nam vt optimè respondet Dec. eadem rubr. num. 52. in 2. lect. in eo text. non habetur, causam ciuilem dici, quoties pœna parti applicatur, sed solùm quòd, si instrumentum falsum producatur, & qui produxit, illud, mereatur pœnam, quæ excedat iurisdictionem iudicij, Imperatori rescribatur.

Denique non obstat §. in summa Instit. de iniur. Nam ibi pœnæ nomen sumitur largè pro omni eo, in quo quis condemnatur propter delictum, cum tamen ibidem de mero interesse, ac damno alioquin parti debito agatur. Immò plerique eorum hac in re ipsa veritate fortassis verba extorquente non tam vtuntur nomine generali commodi, vel vtilitatis priuatæ quàm interesse, aut damni, & in specie Clar. d. num. 1. versic ego tamen, quem laudat Farinac. d. quæst. 100. num. 7. dum ait, & quidem optimè, quòd † in hoc proposito considerari possunt duo genera delictorum. Primum, per quod offenditur publica iustitia, siue iniuria, siue offensione alicuius tertij, prout est crimen. hæresis, simoniæ, & huiusmodi: secundum, per quod non solùm offenditur publica iustitia, sed etiam fit offensio, seu damnum tertio, prout est homicidium, incendium, furtum, & similia; & ex prima specie delictorum vna tantum oritur actio, quæ est ad vindictam publicæ iustitiæ, quia, cum non agatur de offensione alicuius personæ nulla potest alicui competere actio ad interesse; ex secunda autem specie duplex oritur actio, vna, quæ tendit ad publicam vindictam, alia, quæ tendit ad resarciendum damnum, seu interesse partis offensæ. Et ideo si aliquis committat violentiam in bonis alicuius, po-

212 *Delictorum duo sunt genera, & quæ.*

test contra eum agi ad pœnam impositam à lege, vel statuto pro vi publica, vel priuata; & hæc actio competit cuilibet de populo, cum sit ad publicam vindictam; potest etiam ille, in cuius bonis commissa est violentia, agere ad emendam damni, & interesse; & hæc actio competit tantummodo parti offensæ, cum tendat ad priuatum commodum. quod idem etiam facit d. num. 1. versic. item scias cum duob. seqq. sic † potest dari certa ratio, germanáque expositio text. in cap. tuæ, de procur. ideo enim ibi appellatur causa mixta, non autem criminalis simpliciter, cùm accusat maritus vxorem de adulterio coram ecclesiastico, non ad pœnam legitimam, sed, vt ab eius cohabitatione discedat, quia nimirum non agit ad publicam vindictam, & ob publicam vtilitatem directè, & principaliter, sed quodammodo ad damni sui recompensationem sibi ante omnem humanam legem ab ipsa lege diuina concessam, quasíque taxatam, dum Matth. 5. dicitur, si quis dimiserit vxorem, excepta fornicationis causa, &c. quæ quidem interpretatio iis quoque deseruire potest, qui communem opinionem tuentur ei contrariam, quam nunc confirmauimus. soluitur etiam quod obiici poterat ex cap. per tuas il 1. de simon. & negotium maius facessit communis opinionis sectatoribus. ideo enim ibi dicitur, agi ciuiliter ab eo, qui denuntiat aliquem de simonia, non vt disponatur ab ordine, sed vt amoueatur ab administratione tanquam immeritus, & damnosus, quoniam tunc non videtur agere ad publicam vindictam, licèt neque agat ad proprium damnum, vel interesse, quia nullum subest. Sed quia adhuc videtur obstare publica vtilitas, ibi, damnosus, & in specie probat Dec. d. rubr. de iudic. 2. lect. num. 52. circa medium, per textum in cap. nulla ratio, de præbend. l. 1. §. ius publicum, ff. de iust. & iur. propter quam iste petitur amoueri ab administratione, atque adeo videtur dicenda causa criminalis, iuxta supradicta, responderi potest dupliciter, primò non solam publicam vtilitatem maximè si principaliter vi actionis non intendatur sufficere ad constituendam causam criminalem, per id, quod antea præsertim ex Butr. d. rubr. de iudic. admonuimus, & quia attendendum est, quod principaliter agitur, l. mixtum §. qui furtum, ff. de furt. & l. 1. ff. de auctor. tut. cum simil. Sed simul requiri quòd fiat ad publicam vindictam, quomodo accipienda sunt superiùs dicta. deinde dici

213 Intellectus cap. tua, de procur. &c. per tuas il 1. de simon. vide n. 221. & seq. multos.

dici potest cum Abb.d.rub.de iud. num.5.vers.sed contra prædicta, & ibi Aret. quòd verbum ciuiliter in eo text.non sumatur strictè, vel propriissimè, sed largiùs, ac si diceret,curialiter, & remota stricta securitate sicut & verba dicuntur ciuiliter intelligi, quando cessat amara interpretatio, vt l.si cui, ff.de seruit.& ibi Doct. & in cap. significatum,de præbend. & hæc expositio suadetur etiam ex verbis præcedentibus eiusdem text. tum iis, quæ habentur in princ. vtrum agatur secundùm iuris rigorem,an secundùm temperantiam æquitatis; cum illis,quæ habentur in §.fin. non secundùm rigorem iuris, sed secundùm temperantiam æquitatis, cum ageretur non criminaliter vt deponeretur ab ordine, sed ciuiliter, vt ab administratione amoueretur, tanquam immeritus, &c. Vel largè sumitur alia de causa, nimirum, vt ait Dec.d.rubr.num.97. in 1.lect. habito respectu ad pœnam grauiorem depositionis ab ordine, sicut etiam num.96.dixerat, causam, in qua pœna pecuniaria imponitur, dici posse ciuilem respectu personæ corporalis, concludens post Salic. in l. 1. ff. de sepulchr. viol. glos. & iura vocabulis ciuilis,& criminalis causę abuti secundùm diuersam considerationem.

Ex his igitur contra communem satis defensa, valdéque probabilis redditur hæc opinio, vt nimirum non ciuilis, sed criminalis causa dicatur, cum ad publicam vindictam,& vtilitatem agitur, quamuis pœna parti applicetur; quod etiam satis apertè voluit Rebuf. in l.rei appellatione, versic. ciuilis autem,ff.de verb.sig. dum ait, ciuilem causam dici, cùm de crimine non agitur, sed de rebus; vel,si de crimine,non agitur ad criminis pœnam, sed ad id, quod partis interest, subdens, sic intelligi tit.quand.ciu.act.crimin.præiud. sentit enim criminalem causam esse, quoties de crimine agitur ad pœnam, non distinguendo, cui ea applicetur, parti, vel fisco. ob id autem etiam faciliùs admitti posset hæc nostra opinio, cum communis nitatur illa glos. d.l.3. in princip.quæ solùm timore contrarij, vel potiùs diuersi, quod dicebatur in l.qui sepulchra C. de sepulchr.viol. statuente maiorem pœnam violanti sepulchra, quam statuat d.l.3.eam opinionem inuexit, quasi verò pleraque non diuersa modò,sed contraria non legantur in eod. & ff. quæ quidem recensere superuacaneum est.Id ipsum etiam voluit apertè Abb.d.num.5.vers.sed contra prædicta rubr.de iud.

quando agitur directè, & principaliter ad pœnam ordinariam, vt nimirum acriùs, quàm fieri possit delinquens puniatur; vult enim quod tunc, licèt ea pœna applicetur parti, nihilominus dicatur agi criminaliter; & hoc est primum membrum distinctionis, quam facit Abb. loc. cit.

124 *Ciuilis causa an aliquādo dicatur licet pœna parti non applicetur.*

Alterum membrum est, quòd † si ita directa via contra delinquentem non agatur, quia nimirum agitur tantum, vt puniatur quidem, sed mitiùs pœna aliqua extraordinaria; tunc erit causa ciuilis, quamquam pœna non veniat applicanda parti. quam distinctionem saltem quoad secundum eius membrum ex iis, qui eam impugnant relatis pariter, & laudatis à Farinac. d. quæst. 90. num. 16. & 19. siue mentem spectes, siue etiam verba vix Dec. vbi supra est assecutus. dupliciter enim ceteri, quos viderim, errant; primùm quidem, quod putant Abb. voluisse, quòd quoties imponitur pœna extraordinaria, sit causa ciuilis, vtputa etiam cum ipsa extraordinaria imponitur iure suadente, siue quia ius statuat eam imponi ob aliquam circunstantiam excusantem ab ordinaria iuxta l. ferè in omnibus, ff. de reg. iur. siue quia nulla illi delicto pœna ab ipso iure statuta sit, iuxta dict. §. in summa, & cap. de causis, §. illis etiam, de offic. deleg. cum vtrobique adnot. & suis concord. cum tamen præterquam quòd apertè sentit esse ciuilem impropriè, sumpto nimirum verbo, ciuiliter, pro curialiter; id solùm voluerit, cum ea pœna extraordinaria maior est, quàm quæ posset de iure imponi, vt patet ex iuribus, quæ allegat, præcipuè dict. cap. per tuas, de simon. minor enim pœna est amotionis ab administratione, ad quam agebatur, quàm pœna depositionis ab ordine, ad quam agi poterat, vt ibi dicitur, maximè iuncta ratione, quæ ibid. subiicitur, quòd tales Prælati ex leuioribus causis possunt ab administrationibus amoueri. deinde errant, dum existimant, voluisse Abb. causam fore prædicto modo ciuilem, quoties huiusmodi pœna extraordinaria ita non applicatur parti, vt veniat applicanda fisco; sed solùm illud procedere contendit eo non obstante, quòd prædicta pœna extraordinaria non applicetur parti, vt satis patet ex eius verbis, & melius ex iuribus, quæ allegat præsertim dict. cap. per tuas, nam pœna amotionis ab administratione, sicut & depositionis ab ordine neque parti applicatur, neque fisco.

Retenta

Retenta tamen communi opinione, à qua non nisi propter textum apertum, aut manifestam rationem, quibus tamen nequaquam nititur opinio paulò ante confirmata, recedendum non esse noui, habes vnam restrictionem ad id, quod diximus de pœna pecuniaria, dici quoque causam criminalem, cum ea pœna infligitur; intelligendum enim id est cùm applicatur fisco; nam † si parti applicetur, erit ciuilis, vt probari videtur in l.fin. ff. de priu. del. vbi, si priuatus agit ad pœnam pecuniariam, ad ius ordinarium remittitur, hoc est, ad ciuilem actionem. idem quoque satis probatur ex §.in summa, Instit. de iniur. vbi iuncto §.pœna autem, & vtrobique glos.ciuiliter agi dicitur, cum pœna secundùm æstimationem parti, hoc est, actori applicatur; criminaliter verò, si extraordinaria pœna reo irrogatur, hoc est, vt ibi exponit glos. ab omnibus approbata, capitis, vel status, vel pecuniaria fisco applicanda, non actori, atque adeo pœna eo loci sumitur pro illa criminis emendatione, quæ apta quoque est comprehendere interesse, seu æstimationem damni partis, maximè vbi per se non liquet, sed iudicis arbitrium, ac ministerium requirit ob varias circunstantias facti, loci, & personarum, vt in specie iniuriarum considerauit Imperator §. atrox, Institut. de iniur. & sic solui potest id, quod adduximus de proprietate nominis pœnæ.

215 Ciuilis causa est si pœna pecuniaria parti applicetur.

Ad alia verò possumus respondere, quòd priuatus agens ad pœnam sibi applicatam, etiam sub nomine pœnæ principaliter, non agit ad pœnam, vt vindicta est, & quodammodo publicam vtilitatem continet, sed quatenus suum peculiare commodum concernit, similiter prædictæ restrictioni, atque adeo communi opinioni non obest † text. in auth.sed hodie.C.de episcop. & cler.& l.interrogari, C.de quæst. vbi ponitur alternatiua, vel, inter causam criminalem, & pecuniariam; nam præter id quod dici posset de hac dictione, *vel*, quæ aliquando impropriatur; respondet Dec.d.rubr. num. 96. in 1.lect.& ibid.Rip.quòd sumitur ibi pecuniaria pro ciuili respectu corporalis, quæ ibi criminalis appellatur.

216 Intellectus auth.sed hodie C. de ep. & cler.& l. interrogari, C. de quæst.

217 Ciuilis causa an sit, si pœna fisco applicetur: & Intellectus l.Caius ff. ad Syll.

Non obstat etiam text.in l.Caius, ff.ad Syllan. vbi † pœna applicatur fisco, & tamen videtur ciuilis; nam vel dicendum cum Dec.d.rubr.de iud. num. 96. vbi non vocari ciuilem, sed pecuniariam, ibi, cum sit pecuniaria, morte ingrati hæredis

extin

extinctam non videri; vnde quamuis pecuniaria sit, erit criminalis, quia fisco applicatur; vel cum Rip. d. rubr. num. 95. quia cum sententia haberetur ibi pro lata ad fauorem fisci, iam bona erant applicata, & sic agebatur de petitione hæreditatis à fisco facienda, vnde nil mirum, si causa illa sit ciuilis, iuxta singularem doctrinam Bart d.l.3. in princ. ff. de sepulchr. viol. quam præter Doctor. ibi sequitur etiam Dec. d. rubr. num.96. Rip.num.93. & alij relati pariter, ac laudati per Farin.d.quæst. 100. num.32.& seq.quæ habet † causam ciuilem dici, cùm fiscus agit petitione hereditatis, vel alia simili, iuxta text. in l. 1. C.de his, quib. vt indig. l.deferre, & ferè per totum, C.de iur. fisc. nec mirum tunc enim fiscus habet se tanquam priuatum, licèt aliquo modo de publica vtilitate agi videatur; ex qua doctrina habes notabilem declarationem ad prędictam restrictionem communis sententiæ, simúlque secundum casum ciuilis causæ. pro primo enim poni potest, cùm pœna parti applicatur; pro secundo, cùm fiscus agit petitione hereditatis, vel alia simili. Sed antequam ad reliquos casus ciuilis causæ, eiúsque descriptionem veniamus, quoniam paulò ante diximus ex communi sententia, criminalem causam dici, cùm pœna venit fisco applicanda, ciuilem verò, cùm parti, plerumque autem pœna quidem pecuniaria siue à lege, siue à statuto alicui delicto imponitur, non tamen decernitur parti ne, an fisco sit applicanda: si quis scire vellet, quid † in hac re statuendum sit, adeat Bart.in l. agraria, ff. de term.amot. & ibi Recentiores, Abb.d. rubr. de iud.num.6. Fel.num. 2. Rip. num. 102. & deinceps Dec. 53. & seqq. in 2.lect. Bero. num.74.vsque ad finem. Gabr.com.concl.lib 7. qui est de criminal. concl. 16. per totam, & alios relatos per Farinac.d.quæst.100.cap.1. num.15. Abb.& alios in cap.licèt, de pœn. vbi de pœnis, & mulctis à iudice ecclesiastico, seu de iure canonico infligendis. de pœna verò conuentionali aliquid ponunt Rip.d.rubr. in fi. & Bart. in l. vxorem §.heres, ff.de leg.3.

218 *Ciuilis causa dicitur cũ fiscus agit petitione hereditatis.*

219 *Pœna pecuniaria à lege vel statuto imposita in dubio an applicãda fisco vel parti.*

Iam verò ciuilis causa definiri, seu describi potest, quòd sit, † cũ principaliter ad priuatam vtilitatem, & commodum agitur, vt ex prædictis colligi potest, & post Butr.d.rubr.de iudic. tradit ibi Nauarr.num.31.& ibid.Rip.num.92.Dec.num.95 & seq.in 1. lect. & num. 52. in 2.lect. & alios plerosque etiam de communi testantes tradit Clar.d.quæst. 1.num.51. vers.quarta igitur

220 *Causæ ciuilis definitio, &*

igitur fuit opinio, & seq. Farinac.d.quæst.100 nu.6.&7. idem ex magis communi resoluentes, † siue ex delicto agatur, siue ex contractu, quod satis probant text. in l.fi. ff. de priu. delict.l. fi.ff. de furt.d.§.in summa, Instit.de iniur.l.damus, C.ad legem Cornel de fals. & l.vn.vbi glos. & ceteri C.quan.ciuil.act.crim. præiud. Ex hac verò communi, verissimáque doctrina infertur quæ sit verior, magísque germana ratio decisionis text. in d. cap.per tuas il 1. de simon. vbi habetur, (vt supra etiam vidimus,) quòd, si contra simoniacum agatur, vt ab ordine deponatur, criminalis causa erit, si verò tantum, vt ab administratione amoueatur tanquam immeritus, & damnosus, ciuilis erit præsertim cur ille text. non aduersetur iis, quæ hucúsque ex communi sententia de criminali, & ciuili causa docuimus; super quo, vt ait Rip. d. rubr. de iud. num. 94. Doct. insudarunt vsque ad ista tempora. Non enim illa est, quam affert Abb.d. rubr.num.5.vers.sed contra prædicta, & post eum Nauarr. ibid. num. 32. & seq. quoniam † ciuilis sit, cùm agitur, vt mitiùs quis puniatur, quàm puniri posset, nimirum vt pœna aliqua extraordinaria puniatur, cum agi posset ad ordinariam, sed ciuilis dicitur impropriè, sumpto nimirum, ciuiliter, pro, curialiter, quomodo etiam voluit exponi posse Aret. d. rubr. prout eum refert Rip. d. num.94. nam. vt optimè arguit Rip.d. num. 94. hæc expositio violat litteram, nec sine manifesta ratione à proprietate sermonis recedendum, l.non aliter ff.de leg.3 cap. intelligentia, & cap.præterea, de verb.signif.deinde illa aduersatiua (*sed*) posita sine copula inter criminaliter, & ciuiliter denotat diuersitatem in iure, l.marito, ff.ad leg.Iul.de adult & tamen isto casu nulla esset diuersitas in iure in modo agendi si vtroque casu diceretur agi criminaliter.

221 quomodo intelligenda.

222 Causa ciuilis an sit, cũ agitur vt quis mitius puniatur.

Denique si bene consideretur contextus, verbum, ciuiliter, ibi ponitur, vt opponatur verbo, criminaliter, non autem rigori iuris, cuius etiam mentio ibi fit potiùs respectu iudicis, quàm actoris. Quòd si illud, ciuiliter, propriè sumatur pro actione ciuili in d.cap. per tuas, vt excepto Abb.sumunt ibi Innoc. Io. An. & ceteri communiter, licèt per eam decretalem plerique idem, quod Abb.in hoc voluerint, quòd nimirum, vbi ad mitiorem pœnam agatur, quàm ordinaria sit, quæ tamen in eo casu locum habere potuisset, si ad eam fuisset actum, ciuilis causa, & ciuiliter actum dicatur; cuius sententiæ per hunc text.

Intellectus verbi, ciuiliter.

ita cum intelligens est Mar.Soc.in cap. super his num.15. cum seq. de accus. & d. cap. per tuas, num. 11. id quod etiam circumscripto illo text. voluit Butr.quem refert Soc. d cap. super his num.16. Feder.de sent. cons. seu quæst.23. relatus à Soc.d. num.15. & Barbat.tract.de test.part.3. num.3. Clar.d.quæst.1. num.8.post Grat. de communi testante cons.71. num.9.libr.2. & post alios Farin. d.quæst.100. num.25. iuncto num. 27. tamen hæc opinio ita intellecta ab ipsò quoque Abb. vt supr.admonuimus, neque probatur ex d. cap. per tuas, tum quòd ibi sermo habetur solùm de remotione ab administratione respectu depositionis ab ordine, non autem de quauis pœna extraordinaria respectu ordinariæ; fieri verò potest vt specialis quædam ratio sit in priuatione beneficij, quæ forsan pertinebit ad priuatum interesse, vt paulò post videbimus; tum quòd nullum ibi verbum de alio crimine, quàm simoniæ, in qua etiam specialis ratio esse potest, cum alios morbos vincere dicatur in cap sicut, de simon. & ad eius comparationem cetera crimina, quasi pro nihilo reputentur, vt habetur in cap. fin. 1. quæst. vlt. & d. cap. per tuas. ad finem, neque vera alioquin est. Primùm quidem, quia nullo alio iure probatur; ex iis enim tribus iuribus, quæ ad id ab huius sententiæ sectatoribus afferuntur, text.in d. cap. super his, quòd ad hanc rem attinet solùm vult, quòd † non est quæstio criminalis, licèt agatur de crimine, cum illud obiicitur ante confirmationem, nec est tunc necessaria inscriptio cum crimen sic probatum impedit promouendum, sed non deiicit promotum; aut etiam cùm obiicitur post confirmationem, quoniam crimine sic probato perdet is, contra quem crimen excipitur, officium, seu beneficium per electionem, & confirmationem acquisitum, sed ob hoc priùs habita non amittit; atque adeo excipiens se debet ad pœnam aliquam extraordinariam secundùm arbitrium iudicis adstringere, citra vinculum tamen inscriptionis; similiter cap.inquisitionis in 1. responso eod. tit. de accusat. illud dumtaxat statuit, quòd, † cum per modum inquisitionis contra aliquem agitur, si quidem probatum fuerit tale crimen, quod etiam post pœnitentiam impedit executionem ordinis suscepti, aut retentionem beneficij, vt homicidium, aut simonia in ordine, vel beneficio, erit, sicut in accusatione, pœna ordinaria puniendus; aliàs, extraordinaria. Denique d.cap.qualiter, & quando il 2.

223 *Ciuil. causa quando sit, vbi electo crimen obycitur:*

224 *Vel per viã inquisitionis proceditur.*

§.verùm,

§.verùm,de accusat. solùm dicitur, quòd criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, nisi præcedat legitima inscriptio, nullatenus admittatur, cùm verò præcedit talis infamia alicuius de excessibus, vt clamor vel dissimulari sine scandalo,vel tolerari sine periculo non possit, procedatur ad inquirendum, atque ita puniendum,vt si excessus grauis fuerit,licèt non degradetur ab ordine ab administratione tamen amoueatur. Ex quibus iuribus sic summatim fideliter tamen relatis quis non videat, præfatam sententiam non probari, maximè cum pœna mitior,seu extraordinaria,cuius inibi mentio fit, à iure sit imposita! quæ præterea satis confutari videtur tum ex eo, quòd non ciuilis,sed criminalis causa est,cum proceditur per viam inquisitionis, vt tradunt Doct.in rubr.de accusat. & expressè liquet ex d.cap.inquisitionis, & cap. qualiter & quando il 2. versic. ad corrigendos eod. tit. ibique Doct.& in rubr. de iud. vbi inter alios Nauarr.num. 33. potest autem cum per inquisitionem proceditur imponi extraordinaria pœna, & quidem mitior quàm sit pœna, quæ imponenda tunc foret, si per accusationem procederetur, vt constat ex d. cap. inquisitionis in 1. respons. & fatetur Nauarr. d.num.33. Tum quòd ex ea sequitur illud absurdum, quòd,si pœna aliqua à iure,vel statuto alicui crimini imponeretur, quæ veniret parti applicanda, cum esset ordinaria, dicenda foret causa criminalis, & tamen esset verè merè ciuilis,iuxta ea,quæ supra ex communi sententia,quam ipsi quoque, Abb.excepto, sequuntur; item,si pœna aliqua partis, eaque corporalis à iure, vel statuto alicui crimini foret constituta,si citra vllam causam à iure approbatam, sed solùm ex vrbanitate ageretur ad pecuniariam fisco applicandam, aut etiam leuiorem corporalem iuxta prædictam sententiam,cum hæc pœna mitior esset,deberet in hoc vtroque casu dici causa ciuilis, cum tamen prior esset contra eandem communem opinionem, posterior verò coutra aliam communem, quæ habet, † quoties venit imponenda pœna corporalis, semper esse causam criminalem, de qua testatur Clar.d.quæst.1.num.1.vers.primus est,& pluribus relatis Farinac.d.quæst.100. cap.1.num.3.Ex his igitur constat, prædictam sententiam Soc. & aliorum neque veram esse per seipsam, neque ex d. cap. per tuas, probari; vnde fit,vt ea tanquam vera,& germana illius canonis ratio afferri non possit.

225 *Causa criminalis quando sit.*

Sed neque illa quòd d.cap.per tuas agatur per viam denuntiationis, quo casu, cum non agatur principaliter ad pœnam, sed ad correctionem, vt patet ex d. cap. super his, dicendum erit † iudicium non fore criminale, sed ciuile. propter quam rationem id in specie voluit Farinac.d. quæst. 100. num.31. & ante eum Dec.d.rubr.de iud. num. 97. in 1.lect. & latiùs Bero. num.72. quia per denuntiationem, inquit, principaliter non agitur, vt quis aliqua pœna puniatur, sed solùm, vt se corrigat; & data incorrigibilitate in consequentiam est puniendus, vt in cap.nouit, de iud. & cap. si peccauerit 2.quæst.1. & habetur per glos.magnam d. cap. qualiter versic. & cum proceditur, & aliam glos.in cap.licet Hely, de simon. necnon in cap. ex parte, & cap. tam litteris, de test. propterea criminaliter agi dici non potest. nam licèt d.cap.per tuas, mentio fiat denuntiationis simpliciter factæ; tamen non potest id intelligi † de ea denuntiatione, quæ inter species, seu modos criminalis actionis recensetur in rubr. de accusat. vbi Doct. & d.cap.super his, & cap qualiter il 2.versic.ad corrigendos de accusat. cap. præterea, de spons. & cap. cum inhibitio de dand. despons. & denuntiatio canonica generalis vocatur à Doct. d. cap. nouit, vt per Abb.ibi num.33. & 59. publica per Scacc.in tract.de iudic. cap. 54. & de qua etiam num.55. nam si de hac denuntiatione intelligeretur actum in d.cap. per tuas, non rectè deinde ibid. in fine ciuiliter actum diceretur. neque de illa denuntiatione, quæ viam aperit inquisitioni, de qua latè per Farinac. 9. 16. crim num.15. cum trib.seqq. & quæst. 52. num. 167. vsque ad fin. Scaccia in d.tract. seu Prax cap.71. per totum, & ante hos Boss.in pract.crim. tit.de denuntiat.& Clar.§.fin.quæst.7 Host. in summ tit. de denunt. neque de denuntiatione euangelica, de qua per text. & Doct.d.cap.nouit, de iudic. quam ab ea distingui, quæ criminali iudicio deseruit, constat ex traditis per Scacc d.cap.54.Doct.d.cap.nouit,& rubr.de accusat.præcipuè per Abb.post Innoc.Io.An. & alios communiter, & apertè voluit glos.d.vers. & cum proceditur, dum ait, aliter formari petitionem denuntiationis, cùm agitur ad pœnam, & aliter cùm agitur ad pœnitentiam; licèt, quia denuntiatio criminalis sumpsit formam ab euangelica, sicut de iudiciali dixit post Io. An. Abb.d. cap. nouit, num. 32. circa medium, debeat vtramque præcedere admonitio d.cap.nouit, iuncto d. cap.licèt Hely, de simon.

226 *Caus. ciuil. an sit quãdo agitur per viam denũtiationis.*

227 *Denũtiationis quotuplex sit acceptio.*

simon. & d. cap. qualiter, & cap. cum dilectus, de accusat. ob eámque causam dicatur d.cap.super his, per Bero.alleg.ad correctionem denuntiationem esse faciendam; quod & tradiderunt Doctor. communiter d.rubr. de accusat.& cap. nouit, de iud. sed vel sumitur in eo text.cap. per tuas, denuntiatio largo modo pro quauis nimirum simplici notificatione, quæ etiam se compati potest cum ciuili actione, prout sumitur in l.detestatio in princ. cum aliis ibi alleg. inter ceteros per Rebuff.& Alciat. ff. de verbor. signif. Scacc.vbi supr. cap.30. pro quo etiam facit tot.tit.in vtroque iure de nou.oper.nunc. cum ibid. adnotat. ideoque fortassis in eod.cap.per tuas, statim post illud verbum, denuncietur, adiectum est illud, simpliciter, vel text. ille intelligitur de denuntiatione canonica speciali, quæ competit illi soli, cuius interest, vt puta habere bonum Prælatum, & fit ad hoc, vt quis à beneficio, seu officio remoueatur, vt inter alios Doct.tradit Io. An. d.cap. nouit, num.6. & Abb. num. 59. per text. in cap. filiis, 16. quæst.7.cap.1. de off. cust. & d.cap.licet Hely de simon. subdens, ad eam quoque requiri binam monitionem, sicut in iudiciali; vel intelligitur de denuntiatione iudiciali priuata, per quam licèt agatur ad correctionem, agitur tamen etiam ad interesse priuatum, concludendo vt denuntiatus pœniteat, restituendo, & seruando indemnem, vt post Io. An.d.cap.nouit, num.6.& alios Doct.ibid.tradit Abb num 48. 52. & 55. quem etiam sequitur post alios Scacc.d.cap. 54.& Dec.eod.cap. nouit, num.135.136.137.& nu.142. cum duob. seqq. subdens, quòd in iudiciali denuntiatione, vbi agitur de priuato interesse, licèt agatur ad pœnitentiam, & non ad pœnam delicti; tamen ille, qui denunciat, potiùs moueri videtur ex proprio interesse, quàm vt denuntiatus corrigatur, arg.l. & magis, ff.de solut. Quòd si in tribus hisce postremis significationibus sumatur in d.cap.per tuas, quod de denuntiatione dicitur, satis congrua ratio adducta videtur ad eum text. & ex descriptione ciuilis causæ, quam superiùs attulimus, deducta, omissis aliis, quas reddit simúlque reiicit Rip. d.rubr. de iudic. num.94. quamuis enim possit dici actum ibi ad pœnam, ac publicam vindictam, & vtilitatem siue per viam denuntiationis iudicialis priuatæ, vel canonicè specialis, siue largo modo sumptæ; pœnaque ipsa priuationis beneficij, seu amotionis ab administratione, de qua ibi agitur, ex se publicam vtilitatem, ac

vindictam habeat adiunctam; quia tamen continet etiam priuatum interesse, & commodum, quoniam nimirum Prælatus ille erat ecclesiæ damnosus,& ob id,vt in eo text. dicitur, agebatur, vt amoueretur,atque adeo ad priuatam vtilitatem principaliter actio dirigebatur; nil mirum,si ciuiliter ibi actum dicitur, iuxta ea, quæ supra ex communi sententia de ciuili causa docuimus. Et hac ratione,cùm † suspectus tutor petitur remoueri ab officio, ciuiliter agi dicitur, l. 1. vbi Bart.& alij ff.de suspect.tut.l. fin. vbi glos. & scribentes, C.eod.opt.etiam text. in l.non solùm §. item ait, ff. de procur. vbi tutor de suspecto accusatus potest se per procuratorem defendere, sicut etiam in actione iniuriarum ex lege Cornelia l.licet §.ad actionem ff. eod.ibi,nam & si pro publica vtilitate exercetur,priuata tamen est. Eadem ratione plerique relati pariter, & laudati à Farin. d. quæst. 100.num.21. tradiderunt, tunc cùm agitur ad priuationem officij, † non agi criminaliter, sed ciuiliter; quod quidem omnino ita accipiendum est, dummodo hæc officij priuatio commodum afferat actori prout in specie considerauit Bart.d.l.non solùm §. fin ff.de procur. & contingit in dict.cap. per tuas; ibi enim dicitur actum ciuiliter, quia agebatur, vt Prælatus amoueretur ab administratione tanquam immeritus, & damnosus. Et hanc solutionem, rationémque illius text. in specie afferunt quidam Moder.nimirum Io. Bapt. Cauialus. in rubr.C. de iudic. quos referunt Rip.d.rubr.de iudic.num.94.& Dec. num. 32. Cui non oberit quod contra eam Rip. & Dec. ibid. obiiciunt, quòd † potiùs videtur interesse publicum illud, quod respicit vtilitatem ecclesiæ cap. ratio nulla, de præbend. l. 1. §. ius publicum,ff.de iust.& iur. & l.si quis in hoc genus C.de episc. & cler. id quod vlterius comprobat ibid Rip. quia contra Prælatum damnosum ecclesiæ actio dicitur popularis, cap.si quis presbyterorum, de reb.eccles.non alien.cuilibet enim laico in negligentiam clericorum licitum est agere,vt Prælatus amoueatur ab administratione, Abb. in cap. venerabili in fin. de offic deleg. Respondetur enim quod d.cap.ratio nulla neque vllum verbum habetur de Monasterio, aut etiam ecclesia, neque de publica vtilitate, sed de communi tantum sermo est: Commune autem dicitur, quod paucis etiam conuenit, vt tot.tit. commun.de iud. In d.verò § ius publicum & l.si quis hoc genus, sermo est de toto genere sacrorum,& vniuerso

228 *Ciuilisne actio sit cum suspectus tutor petitur amoueri:*

229 *aut priuatio officij.*

230 *Ecclesiæ vtilitas quando sit publica.*

uerso ordine sacerdotum,& ministrorum ecclesiæ. Deinde respondeti potest quod vbi etiam ageretur de publica vtilitate solùm inde efficeretur, competere actionem criminalem, si ea intentetur, prout † de furto est text.in l.fin.ff.de furt.de omni maleficio l fin.ff.de priuil.delict. in omni iniuria §.in summa instit.de iniur. cum simil.quomodo etiam tollitur quod subdebat Rip.ex cap.si quis presbyterorum,& Abb.d.cap.venerabili, sed cùm principaliter agitur propter damnum,vt in d.cap. per tuas,tunc dicitur agi ciuiliter.

231 *Ciuilis & criminalis actio de quibus intentetur.*

Quod autem adhuc subiiciendo obiicit idem Rip. loco cit. quod d.c.per tuas non solùm actum fuit, vt ille Prælatus amoueretur tanquam damnosus,sed etiam tanquam immeritus, vt ibid.dicitur, in qua immerentia, seu indignitate nulla priuata, sed sola publica vtilitas considerari potest; respondeo, † sufficere ad actionem ciuilem,vt sit vna causa priuatam continens vtilitatem, quæ actorem amouere potuerit, & qua in dubio motum eum fuisse censendum est vt supr. ex Dec. admonuimus:quamquam faciliùs ad hæc omnia, & simul etiam ad text. d.cap. per tuas, quatenus communi sententiæ aduersari videtur, possit responderi, illam actionem, & causam fuisse non merè ciuilem, aut criminalem, sed mixtam, & hoc solum voluisse ibi Pontificem cum ait non fuisse actum criminaliter, hoc est non tantum,seu non actione merè criminali, sed ciuiliter hoc est,ciuili etiam actione,atque adeo mixta.

232 *Ciuilis actio quã causam requirat.*

Mixta autem actio, seu causa est, † quando actio partim ad publicam vtilitatem, partim ad priuatam dirigitur, vt voluit Alex.& alij in rubr.C.de iud. Butr.in rubr. extra eod.tit. col.1. & ibi Dec.num.52. in 2.lect. Nauarr. num. 34. Rip. num.100. Vestr.in Prax.Rom. Cur.lib.3. cap.2. num.2. & post alios Farinac. d. quæst. 100. num. 54. mixtum enim est quod participat de vtroque & partim capit ab vno, partim ab alio, vt de se patet, & ex Bart. in l.imperium col.4. vers.expeditus de mero,ff. de iurisdict.omn.iud. tradit inter alios Rip.d.rubr. num. 99. id tamen intelligendum est, † modò vtrumque æquè principaliter agatur,vt sentiunt omnes præcitati Doct. & in specie monet Nauarr.d.num.34. ac post Butr. & Henr.Boich. tradit Bero.d.rubr.num.33.in fin.cuius rei ratio esse potest;nam in mixtis denominatio fit à potentiori, & ab eo, quod principaliter agitur,non autem in consequentiam l.mixtum §.qui furtum ff. de

233 *Actio mixta quæ dicatur:*

234 *& quomodo intelligatur.*

de furt. cum aliis legatis per Boſſ.in pract.crimin.tit.de appell. num.9. quem referunt & in hoc ſequuntur Hier.Giauar.in addit.ad Clar.d.quæſt. 1.litt.B. in princ. & Farinac.d. quæſt. 100. num.56.

235 *Mixtæ cauſa quæ dicẽda.*

Hinc infertur primò, quòd † ſi pœna partim applicatur fiſco, partim actori, cauſa dicatur mixta, vt eſt caſus in l. lege Cornelia §.fi.ff. ad Syllan.quem ad id ponderant hanc ſententiam tenentes Dec.d.rubr.de iudic.in 2.lect.num.52.& Nauar. ibid.num.34. quam etiam ſequuntur Rip.ibid.num. 100.Iaſ.in rubr.C.de iudic.num.2. Io. An. Butr. & Abb. antiquus in cap. tuæ,de procur.Gomez ad leg.80. Taur.num.10.in fin. Alex.in add.ad Bart.d.l.3.ff.de ſep.viol.in princ.& rurſus conſ. 66. col. 1.& conſ.82. in fi.lib.1.& poſt alios plerosque Farinac.d.quæſt. 100.num.50. vbi inter alios recenſet Ioſeph.Lud.concl.71. & Boſſ.d.pract.crim.tit. de appellat. num. 8. prout etiam eum refert Clar. d.quæſt. 1. num. 2. licèt ipſe eum non ſequatur, ſed velit, quòd tunc dicenda ſit cauſa criminalis,quia ſit facienda denominatio à digniori., cuius opinionem alij quoque amplexi ſunt,quos allegat Farin.d.queſt.100.num.51.& Ioſeph.Lud. d.concl.71.

236 *Cauſa mixta eſt dum agitur ad ſeparationẽ tori.*

237 *Procurator quando interueniat.*

238 *Cauſa ciuil. vbi agitur de crimine ciuiliter.*

Infertur ſecundò verus intellectus d. cap.tuæ, de procurat. vbi agitur † ad ſeparationem tori propter adulterium coram iudice eccleſiaſtico, & vocatur cauſa mixta, quicquid dixerit Abb. d. cap. tuæ, necnon Farin. d. quæſt.100. num.9. & priùs quæſt.99.num.111.& ſeq. & Bart. in l. pen.§. ad crimen, ff.de publ. iud. dum ob eam præcipuè rationem, quòd ibi dicitur, † interuenire poſſe procuratorem,volunt in d.cap.tuæ,de crimine agi ciuiliter, quo caſu † non mixta, ſed ciuilis actio eſt, vt pluribus relatis probat inter alios Farinac.d. quæſt.100. nu. 6. & duob.ſeqq. nam contra Abb.ſufficiet quod poſt d. c. tuæ, actum fuit per viam accuſationis, quæ quidem actionem criminalem importat, vt poſt eum d.rubr. infra docebimus. contra Farinac.verò & Bart.quòd procurator plerumque interuenire poteſt etiam in cauſis criminalibus, vt latè probat idem Farinac.quæſt.99.crim.nu.26.ad 30.& num. 66. vſque ad 230. & in ſpecie in cauſa mixta, ſeu quæ non ſit merè criminalis, probat text.in cap veniens,de accuſat.optimus etiam text. d. l. pen.§.ad crimen ff.de publ.iud. & l.licèt §.ad actionem iuncta gloſ. ff. de procur. facit etiam l. non ſolùm, §. item ait, ff.eod.

quic

quicquid etiam voluerit idem Bero.d. rubr. de iud. dum num. 66. & 70. velit potiùs dicendum esse eam actionem ciuilem, quàm mixtam, quoniam licèt aliquo modo contineat publicam vtilitatem ad vindictam, tamen pro maiori parte priuatam vtilitatem partis offensæ continet, omnibus nimirum illis rationibus, quas paulò post ponderabimus. in mixtis autem attenditur quod magis dominatur, arg. l. quæritur ff. de stat. hom. & cap. hermaphroditus, 4. quęst. 4 quam etiam fortasse ob causam in d. cap. tuæ, causa illa non mixta vocatur, dictio autem, *quasi*, in iure plerumque improprietatem importat, l. nec quasi, ff. de rei vendic. l. de pretio, ff. de public. in rem act l. qui tamen, ff. de arb. cum aliis sexcentis. Sed malè id asserit Bero. nam † non vna ratio est criminalitatis in ea causa, de qua d. c. tuæ, quæ verò plures ciuilis actionis sunt, vnius vicem sustinent, vt paulò post videbimus cum eius text. germanam rationem, ac verum intellectum afferre conabimur; dictio autem, *quasi*, sæpe etiam in iure veritatem, ac proprietatem significat, vt in l. item Mela, §. Celsus, & §. sed & si seruum, ff. ad leg. Aquil. Et pro mille esse potest locus diuini iuris vulgatus, sed non vulgaris, Ioan. 1. vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre, quem etiam pro infinitis exemplis à se afferri profitetur Rebuf. l. inter stuprum, §. seruis legatis, vers. interdum, ff. de verb. sign. Malè etiam Rip. d. num. 100. in fin. arbitratur causam appellari quasi mixtam d. cap. tuæ, quia pœna separationis tori † communis est tam vxori, quàm marito, cum vterque perdat per talem separationem ius exigendi debitum ab altero, vt declarat Abb. in rubr. de diuort. sicut actiones familiæ erciscundæ communi diuidendo, & finium regundorum dicimus mixtas, quia vnicuique assignatur aliquid de parte alterius, & quilibet dicitur actor, & reus, §. quædam Instit. de action. iuncta l. in tribus ff. de iudic. Nam licèt prædictæ tres actiones dicantur mixtæ, vel potiùs mixtam causam habere, nimirum inter rem, & personam, vt in d §. quædam, qui solus ad rem facit; & fatear, aliquando dici causam mixti fori, quæ nimirum spectare potest, & ad secularem iudicem & ad ecclesiasticum, cap. cum sit dum for. compet. cum ibi not. & alibi sæpe; tamen, cùm mentio fit causæ ciuilis, & criminalis, nemo iure dixerit, intelligendum id esse de alia mixtura; esset enim manifesta æquiuocatio. Accedit, quòd petens separationem ob adulterium, licèt senten-

239 *Intellectus verus c. tuæ, de procur.*

240 *Petens separat. tori an amittat ius in corpus cōiugis adulteri.*

tiam obtineat, adhuc saltem per viam reconciliationis retinet ius in corpus adulteri, vt latè probat Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 10. disp. 10. num. 3. cum duob. seqq. qui priùs disp. 8. num. 15. satis ostendit causam hanc non mixti fori esse, verùm soliùs ecclesiastici. Sed illud hac in re omnem planè difficultatem tollit, quòd in d. cap. tuæ illa causa disertis verbis dicitur quasi mixta inter ciuilem, & criminalem:

Posito igitur pro constanti, in d. cap. tuæ fore exemplum causæ mixtæ inter ciuilem, & criminalem, vt est communior sententia Doct. ibid. quam tenent inter alios glos. Innoc. & Io. An. Butr. Abb. Ant. Anchar. Felin. Alex. Ias. & alij in rubric. C. eod. tit. si eius quæratur verior ratio, & intellectus, qua nimirum ratione in d. cap. tuæ, causa separationis tori propter adulterium coram iudice ecclesiastico agitata dicatur mixta; Imol. d. cap. tuæ, vt eum refert Rip. d. num. 100. ait, d. iudicium separationis tori dici mixtum, quia neque seruat naturam criminalium causarum, neque ciuilium. quæ solutio, seu interpretatio licèt improbetur à Lancell. vt eum refert Rip loco cit. quia sic non iudicium mixtum, sed potiùs neutrale dicendum esset; sicut non sequitur, hic liquor non est vinum, neque aqua, ergo est vinum mixtum, quia potest esse oleum; sicut etiam non sequitur, istud non est vir, neque fœmina, ergo est hermaphroditus, cum possit esse pecus; tamen hæc non fuit intentio Imol. vt monuit ibid. Rip. sed dicere voluit, prædictum iudicium separationis tori non seruat naturam iudicij criminalis in totum, sed neq; ciuilis in totum, sed tenet mediam viam inter vtrumque, & sic dicitur mixtum; vnde dictum Imolæ non falsitatis argui debebat, sed potiùs insufficientiæ, &, vt Philosophi loquuntur, petitionis principij; hoc ipsum enim est, quod quæritur, cur tale iudicium separationis non seruet in totum naturam criminalis, aut ciuilis, sed mediam viam teneat inter vtrũque, atque adeo mixtum dicatur.

In quo communior esse videtur illa interpretatio, quòd † mixtum dicatur illud iudicium, quia scilicet participat de criminali, quatenus pœna separationis tori propter adulterium est vigor quidam publicæ disciplinæ, ideóque est causa criminalis, iuxta text. in l. licitatio, aliàs locatio, §. quod illicitè, ff. de publicar. quia interueniat publica vtilitas, & vindicta; participat verò de ciuili, quia maritus accusatus consequitur lucrum dotis,

241 *Diuortij causa ob adulterium quomodo sit crim. & ciu.*

dotis, sicut & vxor donationem propter nuptias iuxta text. in cap. plerumque, de donat. inter vir. & vxor. & cap. 1. vt lit. non contest. l. consensu, C. de repud. cum simil. de quibus Sanchez d. disp. 8. num. 2. & 11. hanc rationem & interpretationem afferunt Alex. & Ias. d. rubr. C. de iud. Io. An. Butr. Abb. antiq. & Anchar. d. cap. tuæ. ac nouissimè Sanch. d. disp. 8. num. 19. qui solum Butr. allegat.

Verùm eam impugnant Bero. d. rubr. extra de iud. num. 65. & ibi Rip. d. num. 100. quia pœna amissionis dotis vel non venit, nisi in quandam consequentiam, vt voluit Basig. quem refert Rip. loco cit. & colligitur ex d. cap. plerumque, & ea, quæ veniunt in iudicio in consequentiam, † non faciunt iudicium aliàs criminale, vel contra dici mixtum, secundùm Bart. in l. interdum §. qui furem, ff. de furt. & regulariter attenditur quod principaliter, non autem secundariò, aut in consequentiam fit, vt suprà non semel admonuimus. Vel certè immò nullatenus venit, nisi expressè petatur, vt satis constat ex d. cap. 1. vt lit. non contest. vbi inter cæteros Butr. & Imol. id supponunt. cum aliis adductis à Sanch. d. disp. 8. num. 13. † Verior igitur mihi videtur illa ratio, vt mixta dicatur causa separationis tori ob adulterium, de qua in d. cap. tuæ; quoniam separatio tori ex se continet publicam vindictam, & vtilitatem, tum quia pœna est aliquem priuare iure suo l. testamento centurio, ff. de manum. testam. & l. moris, ff. de pœn. & quidem est grauis pœna propter bona matrimonij, tum quia faciliùs ob eam homines retrahuntur ab adulterio, arg. l. ita vulneratus ff. ad leg. Aquil. & c. vt famæ, de sent. excom. cum simil. quibus probatur reip. interesse, vt delicta puniantur; ideóque cum in huiusmodi separatione appareat vigor publicæ disciplinę, causa, per quam ad eam agitur, dicetur maximè participare de criminali, iuxta tex. d. l. locatio, aliàs licitatio, § quod illicitè, vbi inter ceteros Bart. ff. de publican. præsertim cum in d. cap. tuæ, actum sit per viam accusationis, quæ regulariter actionem criminalem importat, cap. inquisitionis, de accusat. vbi Doct. & in rubr. eod. tit. cum aliis, quæ post Abb. allegat Dec. d. rubr. de iudic. num. 54. & seq. in 2. lect. ideóque negari non potest, qui ibid. agi censeatur principaliter ad pœnam, & publicam vindictam; sed & æquè principaliter agitur ad priuatum commodum & interesse; dicitur enim ibi, quòd, si maritus accusare velit vxorem, vt ab

242 *Mixtũ non fit iudicium crim. vel ciuil. per consequentiam rei.*

eius cohabitatione discedat, erit accusatio mixta; discessus verò à cohabitatione propter adulterium † continet etiam priuatam vtilitatem, non tam quoniam liberat ab obligatione præstandi debitum carnis, cap. significasti, de diuort. quod quidem debitum plerisque graue est, ob eámque fortassis causam tribulatio carnis vocatur ab Apostolo 1. ad Cor. 7. dum ait, si acceperis vxorem, non peccasti, &, si nupserit virgo, non peccauit, tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi, ego autem vobis parco; & ab aliis plerisque oneribus, & incommodis matrimonij, de quibus per Doct. in rub. de nupt. necnon ff. sol. matr. & extra de sponsal. & matr. alibíque passim, & inter ceteros Neuizan. in Silu. Nupt. lib. 1. qui inscribitur, non est nubendum; vnde coniugium dicitur grauis sarcina, cap. omnes, 32 quæst. 7. & l. vlt. C. de impo. luc. descrip. lib. 10. dicitur matrimonium multis calamitatibus opprimi, & Matth. 19. Apostoli Domino dixerunt, non expedire nubere, non tam inquam ob prædictam causam, quàm, quia sic eximitur maribus † ab alimentis vxori præstandis, saltem secuta sententia diuortij, vel etiam statim, si adulterium sit notorium, glos. in l. fideicommissum, C. de fideicomm. Bal. cap. ex parte col. fi. de spons. Bero. d. num 65 cum aliis adductis per Surd. tract. de alim. tit. 1. quæst. 118. num. 4. cum seq. & tit. 7. quæst. 16. num. 16. ac nouissimè per Sanchez tract. de matrim. lib. 10. disp. 8. num. 24. & qui quidem & illud supponunt, non requiri, vt specialiter id petatur in libello, aut in sententia exprimatur, sed eo ipso liberari maritum ab alimentis præstandis vxori, si de illius adulterio constet; ex quo fit, vt † in huiusmodi causa separationis propter adulterium interuenire possit procurator, vt in d. cap. tuæ, de procur. & cap. 1. vt lit. non contest. cum aliàs regulariter non possit interuenire in causa merè criminali, l. 1. ff. an per alium caus. app. l. pen. §. ad crimen. ff. de public. iud l. 1. §. pen. C. vt omnes tam ciuil. quàm crim. & l. fin. C. vbi Senator, vel clariss. l. fin. ff. de iniur. cap. si quando, 2. quæst. 6. cap. in criminalibus, 1. quæst. 3. cap. veniens, & cap. super his, de accus. cum simil. in causa verò mixta, quæque merè criminalis non est, admittitur procurator vt supra initio huius illationis docuimus, & comprobat inter alios Bero. d. rubr. de iud. num. 64. ex his igitur habes veriorem intellectum d. cap. tuæ & rationem, cur causa illa separationis tori, & cohabitationis propter adulterium

243 *Diuortium quoad cohabit. & toriũ quã priuatam vtilit. habeat.*

244 *Maritus diuertens ab vxore propter adult. an ei teneatur ad alimenta.*

245 *Procurator in causa separat. tori, cur interueniat.*

rium sit mixta; simúlque secundum casum mixti iudicij.

Tertius affertur à Bero.d.rubr.de iud.num.33. versic. potest etiam dici, qui simul tertio loco infertur ex mixtæ causæ descriptione superiùs allata, † quando nimirum contra vasallum propter feloniam commissam ad priuationem feudi ageretur ad vtilitatem ipsius domini, ac etiam publicam, vt in casu cap.1.§.denique, quæ fuit prim. caus. benef. amit. cap. 1. §. si fratrem, quibus mod.feud. amit. & cap. 1. si vasal. feud. priu. quem casum non examino, quia vix accidere potest in materia, qua de agimus.

246 *Mixta causa vbi agitur contra vasallum ob feloniam ad feudi priuationem.*

Infertur igitur quartò, quid statuendum sit † de causa turbatæ possessionis; nam licèt regulariter sit criminalis, saltem cùm agitur principaliter tantùm ad pœnam, sicut ciuilis est, si tantum ad desistentiam turbationis, vt pluribus relatis tradit inter ceteros Farin.d.quæst.100.cap.1.num.38. vsque ad 43. si tamen agatur ciuiliter ad desistentiam à turbatione, & criminaliter ad pœnam, vel corporalem nimirum, vel pecuniariam fisco applicandam, iuxta supradicta, tunc erit mixta, prout satis sentire videtur Farin. supra num. 45. iunctis iis, quæ habet num. 55. expresè verò tenet & ex communi resoluit Ioseph. Ludou.concl.71.versi.contrariam opinionem, & seq. vbi idem asserit, si agatur ad pœnam partim fisco, partim actori turbato applicatam.

247 *Mixtáne sit causa turbatæ possessionis:*

Infertur quintò, quid dicendum de casu illo causæ mixtæ, quem affert glos.d.cap.tuæ, verbo, mixta, & approbat ibid. Innoc.& Io.An.in fin.hec est, in † querela inofficiosi testamenti; ciuilis enim est, inquit ibi glos.quia qui eam proponit, proponit hereditatis petitionem, l.qui de inofficioso, ff. de inoff. testam. & in eo accedit ad criminalem, quia, si eam querelam proponens illam derelinquat, non veniens die statuta, postea non auditur, l.Papinianus §.1. aut veriùs §. siquis, qui est 2.ff. eod.tit. quæ pœna ad causam criminalem pertinere videtur, vt in l.si ea C.qui accus.non poss. & cap. licèt, de accus. addit. Io. An.loco cit. quod in eo etiam accedit ad criminalem hæc causa, quoniam nimirum in ea quandoque quæritur de crimine causa ingratitudinis commissæ, §.illud Anch.vt cum de appel. cogn. & ideo interdum vocatur accusatio, l. parentib. & l. in arena C.de inoff.testam.interdum querela, vt l.1.ff.eod.tit.quæ quidem nomina ad criminalem actionem, & causam pertinere

248 *Aut querelæ inofficiosi.*

nemini dubium est; interdum etiam iniuria, vt d. l. Papinianus in princ. pro iniuria verò propriè, & strictè sumpta, posse criminaliter agi, patet ex d §. in summa, Instit. de iniur. cum aliis, quæ paulò post hac ipsa quæst. afferemus, ac tandem quia morte filij finitur querela inofficiosi, quæ non patri, sed nomine filij dabatur, vt dicitur in § sequenti loco, qui est 1. d. l. Papinianus. id ipsum etiam, quòd hæc querela valde participet de criminali causa, sentit glos. d. l. Papinianus in princ. dum ex eo, quod ibi I. C. ait, querelam inofficiosi contra testamentum matris non posse à patre institui nomine filij eo inuito, quia ipsius iniuria est, notat, quòd querela hæc non est actio, quæ quidem instituta est ad priuatum commodum, Instit. de pub. del. Instit. de act. in princ & l. 3. ff. de sepulchr. viol. iuxta communem intellectum glos. Bart. & aliorum. Constat enim ex prædictis satis probabiliter hunc casum sustineri posse, maximè propter glos. Innoc. & Io. An. auctoritatem, & fundamenta satis firma, quibus nituntur, quicquid in contrarium voluerit, & adducere conatus sit Bero. d. rubr. de iud. num. 33. ad fin. licèt enim verum sit, quod ait, † ad iudicium mixtum requiri, vt effectus ciuilis, & criminalis sequatur, hoc est, vt ad vtrumque principaliter agatur, saltem tacitè, ita, vt vtrumque eadem sententia possit comprehendi, vt satis colligitur ex prædictis; tamen gratis id negat in iudicio querelæ inofficiosi ex d. glos. quæ omnino contrarium intendit probare, sed neque id vlla ratione colligitur ex d. l. Papinianus §. 1. quem allegat Bero. vt eum perpendenti cuique facilè patebit.

249 Iudicium mixtũ quid requirat.

Infertur denique non improbabiliter dici posse † fore casum causæ mixtæ, qui in d. cap. per tuas il 1. de simon. habetur, prout suaderi potest ex iis, quæ supra ad eius intellectum, & interpretationem propè finem adduximus; admonentes tamen, † aliud esse causam fore mixtam ex ciuili, & criminali, aliud pro crimine duplicem competere actionem, ciuilem, & criminalem, vt in d §. in summa & l. fin. ff. de furt. & ff. de priuat. del. cum simil. in primo enim casu vnica est actio, quæ sui natura vtrumque participat, ciuile nimirum, & criminale, & ex vtroque vnum conflat, atque adeo non cadit, quod quæri solet, an fieri possit cumulatio ciuilis, & criminalis actionis, & an ciuilis actio, seu causa criminali præiudicet quòd vtrumque habet locum in posteriori casu, cum nimirum actio ciuilis, & criminalis

250 Causa mixtæ casus.

251 Causã mixtam esse & pro crimine ciuilem & crim. cõpetere actionem differunt.

nalis tanquam plures pro eodem crimine competunt. de qua præiudicatione † quando locum habeat, vel non;& de cumulatione, quando sit admittenda, habetur in l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt. necnon in l. interdum, ff. de publ. iud. l. prætor §. 1. & l. quod Senatusconsultum ff. de iniur. cap. cum oporteat, de accusat. tot. ferè tit. de ord cog. in Cod. & in Decretal. Gregor. nec non C. de ord. iudicior. passim, & l. vnica, C. quando ciu. act. crim. præiud. & Doct. ibid. & alibi sæpè, inter Theologos Sanchez d. disput. 8. num. 18. & seq. inter Pract. Clar. §. fin. quæst. 2. & latissimè Farin. quæst. 100. crim. cap. 2. & 3. post alios plerosque cum text. tum Doct. quos allegant. atque hanc distinctionem admittunt, ac supponunt Clar. d. §. fin. quæst. 1. & 2. & Farin. d. quæst. 100. cap. 1. 2. & 3. & Doct. in rubr. de iudic. dum de mixto iudicio tractant, satisque suadere potest natura ipsius mixturæ, & cumulationis; nam per mixtionem fit vnum quid, quæ verò cumulantur, plura quoque remanent postquam fuerint cumulata.

252 Actio ciuilis quando criminali præiudicet, vel cumuletur, remissiue.

Iam verò his generatim præmissis de causa criminali, ciuili, & mixta, quatenus ad huius quæstionis notitiam, ac definitionem visum fuit expedire, aliquot propositis conclusionibus, qua fieri tamen breuitate poterit, eam absoluemus.

253 Conseru. nequit cognoscere causas criminales aut mixtas:

Prima conclusio. Conseruator † regulariter non potest cognoscere causas criminales, aut mixtas, etiam eorum, qui ei committuntur defendendi. Probatur hæc conclusio. Primò; quorum ordinarij locorum, seu habentis ordinariam potestatem, & iurisdictionem in loco proprium officium est punire delicta ad publicam vindictam, cap. placuit, 6. quæst. 3. cap. placuit, de off. ord. & ad Præsidem pertinet purgare prouinciam malis hominibus, l. Præses prouinciæ, ff. de off. Præs. & Auth. qua in prouincia, C. vbi de crim. agi opor. cum simil. ibidem per glos. & Doct. alleg. & ad ordinarium iudicem spectat mulctam imponere, l. 2. in fin. vbi glos. & Doct. ff. de iudic. At verò Conseruator licèt tanquam delegatus ad vniuersitatem causarum in aliquibus æquiparetur ordinario, tamen absolutè, & simpliciter loquendo non ordinarius, sed delegatus est, vt patet tum ex eo, quod Conseruatorum materia ponitur sub rub. de offic. deleg. tum aliis per nos adductis supr. hoc ipso cap. quæst. 1. concl. 2. Secundò probatur, quia Conseruatoribus regulariter non competit, nisi iurisdictio simplex, & mixtum,

non autem merum imperium, vt latiùs ostendimus d.quæst.1. conclus.1.vbi etiam ex eo intulimus, Conseruatorem non posse vllam corporalem pœnam infligere, cum id & similia sint meri imperij, vt d.quæst.1. præmisimus. Ex quo etiam duo sequuntur; Alterum † non posse Conseruatorem etiam per viam inquisitionis delicta punire, sed tantum ciuiliter, & accessoriè inquirere, an delictum sit notorium, vt sentit Innoc. d. cap.1.num.6.de off.deleg.in 6. quem ibi, & in cap. fin. de foro compet.in 6. plerique sequuntur; & ratio est quia prædicta inquisitio est modus procedendi criminaliter ad publicam vindictam quia delicta puniuntur, éstque meri imperij, vt satis ostendit post alios Farinac.quæst.1.crimin.num.56.cùm maximè inquisitio hodie succedat loco accusationis, vt idem latè probat quæst. 12. num.1. licèt secus fortè sit de iure canonico, per text.in cap.inquisitionis, de accus.cum ibi notat.& suis sim. qua etiam de re aliquid Deo fauente dicemus infr. c. seq. q. 1. concl.3.circa medium.

254 Neque per viam inquisitionis.

Alterum quod sequitur, illud est, † non posse Conseruatorem iuxta præcisos terminos iuris communis deputatum imponere mulctam, seu pœnam pecuniariam, quæ fisco applicetur, cum & hoc sit meri imperij, vt d.quæst.1. satis ostendimus; nisi accessoriè imponatur, dum principaliter ad instantiam partis, & ciuiliter, hoc est ad priuatam vtilitatem agitur, iuxta ea, quæ ad finem huius conclusionis adnotabimus. Interim verò, cum iam satis multa circa secundam huius eiusdem conclusionis rationem, quæ tamen necessaria nobis visa sunt, in medium adduxerimus, ad tertiam, eámque postremam accedamus. circa quam etiam pleraque non inutilia proferemus; in quibus verba Trid.Concil.id aliquatenus confirmant, quod de inquisitione mox diximus.

255 Mulctam quæ fisco applicetur an imponat Cõseruator.

Tertiò igitur probatur hæc ipsa conclusio illa ratione, quoniam Conseruatores † dantur ad priuatam vtilitatem, ad eámque dumtaxat tendit huius muneris exercitium, vt satis patet ex d.cap.1.de offic.deleg.in 6. dum ibi dicitur, Conseruatoribus aliquos committi defendendos, necnon ex d.cap.fin. eod. tit. & lib. vbi habetur, Conseruatores à sede Apostolica aliquibus concedi, vt eos à manifestis iniuriis, & violentiis tueantur, ac tandem ex Concil. Trid. sess.14.cap.5. de reform. dum ibi supponitur, per litteras Conseruatorias certos iudices deputari,

256 Conseruatores dantur principaliter ad priuatam vtilitatem.

putari, qui eas obtinentes à molestiis,& iniuriis,quæ super bonis, rebus , ac iuribus suis iisdem inferuntur , dum tueantur, ac defendant , & in possessione,seu quasi bonorum , rerum , ac iurium suorum manuteneant,& conseruent,nec super illis eos molestari permittant; atque id ipsum tum scribentes d. cap. 1. & fin. & alibi sæpe admittunt , tum nomen ipsum Conseruatoris loci , aut personæ alicuius indicat,ac formulæ ipsæ Conseruatoriarum, quarum aliquas attulimus , & inseri curauimus cap.2.quæst.2. Certum autem est ex iis,quæ hucúsque de causa criminali, ciuili , aut mixta diximus,ad criminalem quidem requiri , vt principaliter ad publicam vtilitatem , ad mixtam, vt æquè principaliter ad eandem agatur ; quod si principaliter tantum ad priuatam vtilitatem actio dirigatur , eam ciuilem dumtaxat esse , & appellari debere.Hoc accedit , quòd neque Vicarius Episcopi potest sine speciali mandato causas criminales cognoscere,cap.2.de off.Vicar.in 6.vbi Doct.

Denique probari videtur hæc ipsa conclusio ex Trid. Concil.d.cap.5. ibi enim disertis verbis statuitur , † vt nemini omnino cuiuscumque dignitatis , & conditionis sit , etiamsi Capitulum sit , Conseruatoriæ litteræ cum quibuscumque clausulis,aut decretis, quorumcumque iudicum deputatione,quocumque prætextu, aut colore concessæ suffragentur ad hoc,vt coram suo Episcopo,siue alio superiore ordinario in criminalibus , & mixtis causis accusari , & conueniri , ac contra eum inquiri , & procedi non possit. Ex illis porrò verbis, (Conseruatoriæ litteræ cum quibusuis clausulis , aut decretis concessæ ,) haberetur vna ampliatio huius nostræ conclusionis , vt procedat † non modò in Conseruatoribus deputatis iuxta terminos iuris dumtaxat , nimirum d. cap. 1. & fin. Sed in iis quoque,quorum amplior est facultas , ac potestas ex rescripto. Verùm ex illis verbis , (non suffragentur ad hoc , vt non possit,) satis apertè constat, quòd nisi aliud obstaret,vtputa rationes superiùs adductæ , &, si quæ sunt aliæ , certè hoc Concilij decretum non obesset , quin valeat etiam Conseruator , si ab actore adeatur in criminalibus , & mixtis causis cognoscere, nam verbum potest,importat facultatem, absque vlla necessitate , vt cuique notum est, & probatur cum alibi sæpe , tum in cap. fin. vbi glos.& alij,de consuet. in 6. & sensus Concilij est, vt nullæ Conseruatoriæ in his causis cognitionem Ordinarij

257 *Intellectus Conc. Trid. sess. 14. c.5. vers. idcirco memini, de reform.*

258 *Causas crimi.aut mixtas an cognoscat Cõser. licet habeat ampliorem facult. quã à iure.*

possint impedire. Quatenus verò eod.cap.5.in fin.decernitur, quòd † vniuersitates generales, ac collegia Doctorum, seu scholarium, & Regularia loca, necnon Hospitalia actu hospitalitatem seruantia, ac vniuersitatum, collegiorum, locorum, & Hospitalium huiusmodi personę in eo canone minimè comprehensæ, sed exemptæ omnino sint, & esse intelligantur, licèt inde habeatur limitatio ad prædictum Trid.Concil. decretum; tamen nollem inde aliquam inferre limitationem huius primæ conclusionis, quasi Conseruatores prædictis deputati possint cognoscere de causis criminalibus, vel mixtis; solùm enim inde inferri potest, eos ab huiusmodi cognitione non excludi vigore dicti Canonis, & Conciliaris decreti; cum quo tamen stat, eos aliunde excludi, nimirum aliis iuribus, & rationibus per nos paulò ante adductis, ac ponderatis, vt in simili quæst.post Gutier. pract. quæst. lib. 3. quæst. 9. in hac specie Conseruatorum tradit Eman. Roderic. quæst. regular. tom. 1. quæst.65. artic.12. circa initium. Quod autem nunc semel dictum est, dictum semper intelligas velim, quoties d.cap.5. decretum ad alicuius quæst. in hac Conseruatorum materia definitionem vel adduximus hucúsque, vel etiam in posterum adducemus.

259 Quid in Conseruatore Regularũ & aliorũ à Concil. Trid. exceptorum.

Illud quoque hoc loco adnotandum est, quod ex proposita conclusione deducitur, quid dicendum sit † vbi quis velit principaliter causam criminalem intentare, & accessoriè, vel in consequentiam cumulare priuatum interesse, puta si petat aliquem puniri de furto, & consequenter ad rei ablatæ, restitutionem condemnari, licèt id iure permittatur, iuxta text.in l.interdum §.qui furem num.5.ff.de furt. & ibi Bart. quem alij sequuntur relati pariter, & laudati per Clar. d. §. fin. quæst.2. num.2. Surd.tract.de alim.quæst.16. num.70.& Farin.d.quæst. 100. cap.3. num.152. ad quem recurrere poteris d.cap.3. cùm opus fuerit pro materia cumulationis ciuilis, & criminalis actionis, siue simultaneæ, siue successiuè; sicut eundem cap.2. eiusdem quæst.100.cum de præiudicio ciuilis actionis respectu criminalis, & contrà quæstio inciderit: is enim præ ceteris latissimè & optima cum methodo, ac distinctione vtramque hãc materiam examinando absoluit. tamen, cum tunc dicatur simpliciter causa criminalis, quoniam accessorium sequitur naturam principalis vt optimè arguit Surd.d. nu.70. & seq. & quia, vt

260 Facti punitio & restitutio an & quomodo petatur coram Conseruatore.

vt iam non semel in hac quæstione admonuimus, in dignoscenda, ac denominanda ciuili, vel criminali actione, attendendum est, quod principaliter, non autem accessoriè, & in consequentiam agitur, ideo dicendum erit, non posse hoc modo aliquem suum interesse prosequi coram Conseruatore. sed nec poterit æquè principaliter ad illud agendo, & ad pœnam siue corporalem, siue pecuniariam fisco applicandam; sic enim intentaret coram eo causam mixtam inter ciuilem, & criminalem, quod non potest, vt constat ex prædictis.

261 *Causa matrimonialis an agitetur coram Conseruatore.*

Denique ex hac eadem conclus. Primò deducitur, † non posse Conseruatorem cognoscere causas matrimoniales, cum id ad solum Episcopum, seu eius Vicarium generalem spectet, cap. accedentib. cum ibi not. de excess. prælat. & definiuit Trid. Concil. sess. 24. cap. 20. de reform. ratio verò, quatenus ad rem nostram attinet, ea est, quoniam causæ matrimoniales criminalibus æquiparantur, cap. pen. de rest. in integr. glos. Bart. Castr. & alij in l. 3. §. quacumque ff. de iureiur. cum aliis ad id allegatis per Iacob. Sbroz. tract. de Vic. Episc. lib. 2. quæst. 43. num. 3. Dicitur autem causa matrimonialis cum agitur de iuribus matrimonij, vt latè probat Farinac. quæst. 8. crim. num. 146. Thom. Sanchez tract. de matrim. lib. 10. disp. 8. num. 15. item cum ad separationem tori, vt latè Sanch. d. num. 15. Farinac. d. quæst 8. num. 148. tum quoad hoc, vt per solum iudicem ecclesiasticum cognoscatur, vt hi loquuntur, tum etiam quoad id, vt vel criminalis sit, aut mixta, vel saltem criminali æquiparetur, per ea, quæ tradit Sanchez suprà num. 19. & nos hac ipsa quæst. paulò ante præsentem conclus. docuimus. Matrimonialis quoque causa erit, si agatur de reuocando coniuge, qui nulliter professus sit aliqua dè causa ex iis, quas latiùs prosequitur idem Sanchez dict. tract. de Matrimon. cum alibi, tum præcipuè lib. 7. disput. 32. vsque ad 35. Tunc autem, si coniux professionem huiusmodi emiserit in aliquo Monasterio exempto ab Ordinarij locorum iurisdictione, poterit adhuc Ordinarius contra eius Monasterij Religiosos exemptos procedere, quando iniustè desinent hunc coniugem professum, ne eius officio reuocetur, vt post Ignat. Lopez de Salzedo in Additionibus ad pract. canon. Diaz cap. 3. littera A, § punire in fin. asserentem, ita se vidisse praxi receptum, in specie docet Sanchez d. lib. 7. disput. 33. num. 21. ob eam præcipuè ratio-

& quæ dicatur.

nem, quòd in hoc euentu non agatur de Religionis priuilegiis, seu ipsa concernentibus, aut de statu Regularium, sed de Matrimonij instauratione, coniugísque reuocatione, qui minùs legitimè professus fuit, quod Ordinarij proprium est, cap. 1. de conuers. coniugat. maximè cum Ordinario competat omnimoda iurisdictio contra extraneos, & exemptos impedientes suam iurisdictionem, vt tenent Innoc. cap. dilectus, in fine, de pœn. Stephan. Aufrer. tract. de potest. secul. super eccles. person. num. 23. & Rojas tract. de hæretic. 1. pær. num. 155. & seq. vbi ait se, cum esset Vicarius generalis pluries id obtinuisse contra Canonicos Regulares, & quosdam Monachos B. Bernardi exemptos. quia concessa iurisdictione, censentur ea quoque concessa, sine quibus illa exerceri nequit, l. 2. ff. de iurisdict. omn. iud. quare concludit Sanchez vbi supra. num. 23. posse tunc Episcopum huiusmodi Religiosos per depositionem, ac detrusionem in Monasterium arctius, aliísve pœnis ad id compellere, non tamen per censuras ecclesiasticas, si Religiosi illi habeant speciale priuilegium à sede Apostolica, ne possint excommunicari, suspendi, aut interdici, per text. optimum in cap. 1. de priuil. in 6. §. seu vers. in eos autem, vbi cum decretum fuisset, habere Ordinarios locorum iurisdictionem in exemptos delinquentes, contrahentes, & quoad rem sitam extra locum exemptum, subdit text. in eos, quibus, ne interdici, suspendi, vel excommunicari à quoquam Episcopo, vel Archiepiscopo valeant, eosdem Ordinarios iurisdictionem suam quantum ad ista vbicunque illa fuerint, penitus exercere non posse; & quidem vnus solus casus ibi eximitur, sicut & aliàs in cap. ne aliqui, eod. tit. & lib. alius in cap. 1. in 1. respon. de verb. signif. eod lib. qui infra conclus. seq. limit. 2. recensebuntur, & tamen ad hunc, de quo nunc agimus, nequaquam spectant. atque ita ex d. §. in eos autem, ex doctrina glos. Archid. Anchar. Host. Gemin. & Franc. ibid. & in specie ex Gamb. de off. leg. lib. 8. cap. vlt num. 77. & aliis contra Salzed. loc. cit. resoluit Sanchez d. num. 23. ad Salzed. argumenta respondens, ea concludere quoad aliquas pœnas, non quoad censuras; quas tamen ferè Ordinarius in eos exemptos tunc posset cessante d. speciali priuilegio, ne interdici, suspendi, aut excommunicari à quoquam possint; de quo vide quod dicemus infr. concl. seq. limit. 2. circa med. & tradit Vgol. de censur. tab. 1. c. 17. §. 6. n. 5. 6. & 7.

Secundò

Secundò ex hac eadem concluſ. principali deducitur, ſeu infertur, † quid poſſit Conſeruator in concernentibus curam animarum, quæ iis immineat, qui illi commiſſi ſunt defendendi, ſi in huiuſmodi curam concernentibus delinquunt. Cum enim ex prædictis appareat, ex eo, quod vel de amouendo Rectore tamquam immerito, & damnoſo Eccleſiæ, vel de eo puniendo ad publicam vindictam, & vtilitatem principaliter agatur, cauſam fore vel criminalem, vel certè mixtam; apparet quoque ex adductis initio præſertim huius concluſ. eandem ad Conſeruatorem, niſi ex ſpeciali reſcripto, ſpectare non poſſe. His accedit diſpoſitio Trid. Concilij ſeſſ. 7. cap. 8. de reform. vbi decernitur, vt locorum Ordinarij Eccleſias quaſcunque quomodolibet exemptas auctoritate Apoſtolica ſingulis annis viſitare teneantur, & opportunis iuris remediis prouidere, vt quæ reparatione indigent, reparentur, & cura animarum, ſi quæ illis immineat, aliiſque debitis obſequiis minimè defraudentur, appellationibus, priuilegiis, conſuetudinibus etiam ab immemoriali tempore præſcriptis, iudicum deputationibus, & illorum inhibitionib. penitus excluſis. quod idem de beneficiis commendatis ſtatuitur ſeſſ. 21. cap. 8. de reform. addita etiam ſpeciali derogatione Conſeruatoriarum. ac denique ſeſſ. 25. cap. 11. de Regular. cauetur, vt in Monaſteriis, ſeu domibus virorum, ſeu mulierum, quibus imminet animarum cura perſonarum ſecularium, præter eas, quæ ſunt de illorum Monaſteriorum, ſeu locorum familia, perſonæ tam Regulares, quàm Seculares huiuſmodi curam exercentes, ſubſint immediatè in iis, quæ ad dictam curam, & ſacramentorum adminiſtrationem pertinent, iuriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi, in cuius diœceſi ſita ſunt. Huc etiam ſpectant quæ ab eodem Concil. hac in re ſtatuuntur ſeſſ. 21. cap. 7. de reform. vbi exemptionem remouet; multóque magis ſeſſ. 7. cap. 5 & 7. de refor. vbi etiam derogat priuilegiis, & exemptionibus quibuſcúmque ac ſpecialium iudicum deputationibus, & illorum inhibitionibus. Tandem extant hac eadem de re nonnullæ ſummorum Pontificum conſtitutiones, præſertim verò Pij V. conſtit. 139. quæ incipit, expoſcit, ſub die 22. Septembris 1571. vbi quoad Rectores parochialium eccleſiarum militiæ S. Ioannis Hieroſolymitani voluit, ab Ordinariis locorum in eos exerceri poſſe, ac debere iuriſdictionem in iis, quæ animarum cu-

262 *Exemptus quoad curã animarũ an ſubdatur Conſeru. vel Ordinario.*

ram, illiúsque exercitium, & sacramentorum administrationem respiciunt; quod etiam deinde confirmauit Gregorius XIII. in sua constit. 88. incipiente, consueuit, sub die 7. Ianuarij 1584. Quoad Mendicantes verò, aliósque Regulares satis idem statutum videtur, dum omnia eorum priuilegia, gratiæ, & Conseruatoriæ reuocantur, quatenus Concilij Trid. decretis aduersantur; quod primùm fecit Pius IV. in sua constit. 119. quæ incipit, in Principis, deinde Gregorius XIII. in constit. sua 15. incip. in tanta 35. ex benigna, & 37. Regimini, Sixtus V. in sua incipiente, Sacer ordo, quam ponit quinto loco Confett. in Collett. litter. Apost. & Priuil. Mendic. & nouissimè Clem. VIII. in sua, quæ incipit, Ratio Pastoralis officij; de quibus constitutionibus, ac simul alia Gregor. XIII. incip. circumspecta, & Concil. Trid. sess. 24. cap. 11. de reform. pro eorum vera explicatione videnda sunt quæ diximus supr. cap. 6. quæst. pen. & vlt.

Porrò primam, & principalem hanc nostram concl. velim limites primò, quòd licèt ad publicam vindictam nequeat, possit nihilominus Conseruator † ad priuatam vtilitatem vti coërctione aliqua ad tuendam iurisdictionem suam, & exequendum quod decreuerit, vt optimè probatur in l. 1. §. qui mandatam, & l. fin. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict. §. audient quoque Auth. de defens. ciuit. l. vnica, in princ. ff. si quis ius dic. non obtemper. l. 2. ff. si quis in ius vocat. non ier. l. eos C. de mod. mulct. cap. de causis, cap. præterea, cap. pastoralis, in princip. & cap. ex litteris, de offic. deleg. etiam contra Episcopos, cap. sanè il 2. eod tit. cum suis concord. & in specie Conseruatorum id satis probatur ex cap. auctoritate, quod est 4. de priuil. in 6. vbi habetur, Conseruatores posse contra Ordinarios sententias ferre sumendo ibi sententias etiam pro censuris, vt sumuntur in cap. ne aliqui statim seq. sed conuincitur ex cap. 2. de offic. deleg. in 6. vbi expresè supponitur Conseruatores, sicut & alios iudices à sede Apostolica deputatos, ad coactiones aliquas, & pœnas posse procedere contra præditos Pontificali dignitate. cui processui, & coactioni datur ibid. certa forma, de qua nos latiùs infr. cap. seq. quæst. 6. apertè verò id ipsum docet inter alios Innoc. d. cap. 1. num. 4. in fine, de offic. deleg. in 6. glos ab aliis recepta Clem vn. verbo, permittunt, de excess. prӕl. qua ratione sustinetur praxis illa,

263 Coërctione quãdo vtatur Conseruator.

quæ

quæ inoleuit, vt Conseruatores, & quilibet delegati præsertim à sede Apostolica sub pœna pecuniaria fisco, seu locis piis applicanda, citent reum, eique præcipiant, vt compareat, vel etiam patiatur exequi sententiam, aliúdve simile faciat, procedentes etiam ad pœnæ ipsius comminatæ executionem contra contumacem, aut inobedientem. Et ex eo denique confirmatur, quòd † potest iudex ecclesiasticus imponere pœnam pecuniariam etiam laicis non modò in casibus à iure expressis, de quibus per glos. & Doct. in cap. licèt, de pœn. sed arbitrariè quoque vt ibid. glos. & alij adnotarunt. & de clericis est text. in cap. dilectus, de offic. ordin. latéque tradit inter ceteros Iacob. Sbroz. in tract. de offic. Vicar. lib. 2. quæst. 160. de laicis. Iacob. Ant. Martha tract. de iurisdict. per & inter iud. eccles. & secul. exercen. part. 1. quæst. 50. num. 17. & cap. 51. num. 9. & seqq. de laicis verò simul & clericis vt alia omittam, constat ex Trid. Concil. sess. 25. cap. 3. de reform. vbi etiam dicitur posse contra eosdem procedi ad executionem realem, & personalem; de quo agunt quoque Doct. in cap. cum Episcopus de offic. ord. in 6. Sbroz. d. lib. 2. quæst. 152. Io. Gutier. pract. quæst. lib. 1. quæst. 45. Mart. d. cap. 59. num. 10. Franc. Molin. tractat. de brach. secul. lib. 1. cap. 4. & D. Anastas. Germon. de sacror. immunit. lib. 2. cap. 13. & nos aliquid infra cap. seq. quæst. vlt. ad finem. Ratio autem esse potest, tum quia & carceratio, & leuis coërctio, quæ scilicet imponitur in pœnam leuis delicti, licèt sint meri imperij, si ad vindictam publicam fiant; sunt tamen, vel potiùs fiunt mixti imperij, vel simplicis iurisdictionis, cum ad priuatam vtilitatem diriguntur, vt supr. hoc ipso cap. quæst. 1. statim ante primam conclusionem docuimus; tùm quia iurisdictio nulla est sine coërctione, d. cap. pastoralis, in princ. & c. ex litteris, de off. deleg. necnon l. vlt. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. cum simil.

264 Pœna pecuniaria à iudice Eccles. imponi potest etiam laicis.

Limita 2. hanc eandem 1. conclus. vt, licèt nequeat Conseruator cognoscere causas criminales, aut mixtas ex commissione sibi simpliciter, aut generaliter facta, possit tamen † ex speciali, arg. cap. 2. cum ibi not. de offic. Vicar. in 6. & de hoc nulla esse potest difficultas; cum enim non valeat Conseruator dari, nisi à Papa, vel Principe non recognoscente superiorem, vt supr. cap. 3. quæst. 3. & cap. 4. passim docuimus, de eius potestate in committendo nequit dubitari, de voluntate expresse constare

265 Causas crimi. vel mixtas cognoscit Conseru. ex speciali commissione.

constare supponimus committentis causas etiam criminales, in quibus tamen non venient causæ fidei, vt infr. conclus. vlt. ostendemus, & si quæ aliæ sunt indiuiduam expressionem requirentes, vt matrimonialis, & vbi agitur de cura animarum vt paulò ante docuimus.

Illud autem pro complemento huius conclus. omittendum non est, quod ad proximam limit. & ad carcerationem, cuius in præced. mentionem fecimus, maximè pertinet; quòd, † si contingat, Conseruatorem facultatem habere agnoscendi de causis criminalibus, vel mixtis, & simul aliquem, qui delictum commiserit ex iis, quorum Conseruator est deputatus, ad ecclesiam pro immunitate consequenda coufugere, quod etiam venire potest in debitore ex causa ciuili, solus Episcopus, non autem Conseruator, licentiam dare potest extrahendi reum ab ecclesia in casibus, quibus non gaudet immunitate, vt reponatur in carcerib. Curiæ ecclesiasticæ; túncque solus Episcopus, aut ab eo deputatus, cognoscet, an is verè crimen commiserit, ob quod immunitate non gaudeat, vti expresse disponitur in constitutione fel. rec. Gregorij XIV. quæ incipit, cùm aliàs, edita nono Kalend. Iunij 1591. poterit tamen Conseruator ipse de mandato Episcopi post hæc omnia consignare huiusmodi reum Curiæ seculari, vt colligitur ex illis verbis eiusdem constitutionis, túncque demum de mandato Episcopi per iudicem ecclesiasticum quacumq; appellatione postposita consignentur; & in hoc correctum est ius antiquum, quo attento poterat quilibet iudex ecclesiasticus hac de re cognoscere, vt ex communi tradit inter alios Roder. quæst. regul. tom. 2. quęst. 50. artic. 3. & in specie Conseruatoris Nauarr. de immunit. eccles. cons. 3.

266 Confugiẽtes ad Eccl. Regulariũ an possint extrahi mandato Conser.

Secunda conclusio. Potest Conseruator † cognoscere de causis ciuilibus. Probatur primò, quia, si Conseruator habet aliquarum causarum cognitionem, vt patet ex d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. & Conc. Trid. d. sess. 14. cap. 5. de reform. colligitúrque ex eod. Trid. sess. 7. cap. 14. & cap. 2. de offic. deleg. in 6. cum aliis per nos adductis supra hoc ipso cap. quæst. 1. non possit autem cognoscere de causis criminalibus, vel mixtis, vt præced. concl. docuimus, sequitur, vt possit de ciuilibus; nam causæ, & iudicia vel sunt criminalia, vel ciuilia, vel mixta; nec datur quarta species, vt constat ex traditis per Doct. commu

267 Causas ciuiles cognoscit Cõseruator.

communiter cum ibi sæpe, tum in rubr. de iud. C. & in Decretal. Secundò probatur ex Concil. Trid. d. cap. 5. & 14. vbi, dum statuit quædam, quæ obseruare debet Conseruator in causis ciuilibus, & nos suis locis explicabimus, apertè vult, posse Conseruatorem de ciuilibus causis cognoscere; nam non entis nullæ sunt qualitates, l. eius, qui in prouincia, ff. si cert. pet. cap. ad dissoluendum, de sponsal. cum simil.

268 *Quomodo procedat Cōser. in cognitione causarum ciuiliū.*

Limitatur autem primò hæc conclusio, seu potiùs declaratur, † vt nimirum si Conseruator deputatus sit simpliciter ad formam iuris, tunc ita demum poterit de causis ciuilibus cognoscere, si agatur de iniuria, & violentia manifesta, & notoria, de aliis verò non poterit, vt expresè cauetur in d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. si verò amplior sit eius potestas, vt quia datur in litteris Conseruatoriis facultas procedendi etiam in iis, quæ requirunt iudicialem indaginem, tunc de omnibus causis ciuilibus cognoscere potest, de quibus potest alius quiuis iudex à Principe delegatus; seruata tamen forma, quæ in iisdem litteris traditur, cuiusmodi vt plurimum est, vt in iis, quæ requirunt iudicialem indaginem, procedat summariè, simpliciter, de plano, & sine strepitu & figura iudicij, vt patet ex formulis Conseruatoriarum, de quibus supra cap. 2. quæst. 2. & illa, quæ habetur in Extrauag. vn. de iud. in commun. Atque hanc posteriorem huius limitationis partem, quòd nimirùm Conseruator deputatus, vt cognoscat in illis iniuriis, & violentiis, quæ requirunt iudicialem indaginem, possit cognoscere contra debitores ex causa ciuili, post Guid. Pap. decis. 18. in fin. Alciat. de præsumpt. præsumpt. 1. quæst. 23. num. 1. & Didac. Perez. lib. 1. ord. num. 69. versic. Conseruatores autem, tenet, ac latè comprobat Eman. Roder. d. quæst. 65. regular. art. 12. contra Gutier. lib. 3. pract. quæst. q 9. tum quod id habent ex priuilegiis suis, quæ satis confirmantur à Trid. Concil. sess. 25. cap. 10. de regular. in fin. tum quod debitores nolentes soluere iniurias faciunt; iniuria enim est omne damnum culpa datum, l. 1. ff. de iniur. &, si de debito constet per instrumentum publicum in iudicio productum, vel confessionem partis, aut sententiam transactam in iudicatum, iam est notoria iniuria, atque adeo etiam iure communi attento poterit Conseruator de his cognoscere; idem etiam tradit Ignat. Lopez. in Addit. ad Diaz. in pract. crim. Canon. cap. 3.

Limitatur secundò, quòd habentes Conseruatorem, coram quo debeant omnino conueniri, nihilominus † ratione delicti commissi, contractus initi, & rei sitæ in loco non exempto poterunt conueniri coram Ordinario illius loci; & huiusmodi priuilegium illud solùm operatur, ne conueniri possint coram Ordinario ratione domicilij dumtaxat, aut etiã Ordinario loci delicti, contractus, vel rei, si locus hic exemptus sit, prout de personis per sedem Apostolicam exemptis ab ordinario, nec non de illis, quibus Apostolico priuilegio est concessum, vt non teneantur nisi sub certo iudice de se conquerentibus respondere, disertis verbis cauetur in cap. 1. de priuileg. in 6. & est constitutio illa Innocentij IV. quæ incipit, volentes, in generali Concilio Lugdunensi edita, cuius mentionem facit, eam seruari mandans, & innouans Tridentina Synodus d. sess. 7. cap. 14. de reform. inter prædictas verò personas contineri omnino videntur etiam habentes Conseruatorem cum facultate præsertim vltra terminos d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. per rescriptum extensa, quoniam per huiusmodi Conseruatorias litteras saltem respectu fori ab Ordinariorũ iurisdictione eximuntur, vt adnotauit inter alios glos. d. cap. 1. in figuratione casus, & constat ex aliis adductis per nos supra cap. 3. quæst. vlt. Et priuilegium Apostolicum habere dicuntur, vt non teneantur, nisi sub certo iudice respondere, vt per se manifestum est, & in eo canone certi iudicis nomine contineri etiam Conseruatores sentit glos. recepta in cap. 4. de priuil. in 6. vbi cauetur, sententias Conseruatorum latas in Ordinarios compescentes exemptos, qui construunt Oratoria, vel Capellas in loco exempto absque eorum licentia, aut in sic constructis, vel tempore interdicti, præterquam in casibus in iure expressis celebrant, vel celebrari faciant diuina, nullas esse. id autem poterit ex officio facere Ordinarius, cum tunc de nullius interesse agatur; & hoc sonet verbum illud, compescantur. Et sic ex dispositione d. cap. 4. habebitur extensio huius 2. limit. Ab illa tamen dispositione d. cap. 1. excipiendi sunt primò ij, quibus, ne interdici, suspendi, vel excommunicari à quoquam valeant, à sede Apostolica est indultum; sicut sunt Religiosi quamplures, in quorum priuilegiis continetur, ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus Monasteriorum suorum Monachos pro vlla causa, vllóve loco interdicere, suspendere, vel excommunicare

269 Exẽpti Cõseruatorem habentes, an debeant possintve corã Ordinario conueniri, & propter quid.

nicare præsumat; in hos enim iidem Ordinarij suam iurisdi-ctionem quantum ad ista vbicumque illi fuerint,penitus exer-cere non possunt, vt nos supr. in præced. concl. statim ante 2. Illat.admonuimus, & totidem immo iisdem ferè verbis caue-tur in cap. 1.§.in eos autem,de priuil.in 6.vbi tamen hoc ipsum temperatur in hæc verba; nisi forsan ipsi Monachi ad Mona-steriorum suorum Prioratus Ordinariis eisdem subiectos, (vt vel gerant eorum regimen, vel in eis tanquam proprij loco-rum ipsorum Monachi resideant,) fuerint destinati.tunc enim & si liberè possint ad eadem Monasteria reuocari; ratione ta-men eorūdem Prioratuum dicti Ordinarij sua iurisdictione in ipsos etiam quoad præmissa, quamdiu morantur in illis, vti possunt. dum autem dicitur, resideant, notat ibi glos. recepta ad hoc verbum, secus fore, si irent causa visitandi, vel solatij, vel, vt viatores, arg.l.hæres absens, vers.nam vbi ff.de iud.ad-ditque ibid. eadem glos. quæ est Io. An. ex Innoc. hoc postre-mum procedere etiamsi ibi delinquant tunc, vel contrahant. Alterum temperamentum, seu restrictio d.§. in eos autem,su-mitur ex cap.ne aliqui,de priuil.in 6.vbi omnia priuilegia qui-buscumque singularibus personis Ecclesiasticis, vel Seculari-bus cuiuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, quòd interdici à quocumque, vel excommunicari non possint, nec terræ, vel ecclesiæ ipsorum ecclesiastico in-terdicto supponi, sub quacumque forma verborum concessa; (illis, per quæ Regibus, & Reginis, eorúmque filiis, necnon & Religiosis quibuscumque non personarum tantùm, sed Ordi-num priuilegiatorum, vel locorum ratione in hoc immunitas huiusmodi conceditur, dumtaxat exceptis;) prohibentur ex-tendi ad Ordinariorum sententias, & processus. Postrema re-strictio,seu declaratio ad d.§. in eos autem,sumenda est ex tex. in cap. veniens in 1.respon.de verb. signif. in 6.vt nimirum pri-uilegium, ne quis interdici, aut excommunicari à quoquam possit, (quod censetur quis habere eo ipso, quòd est receptus in specialem, & proprium filium Ecclesiæ Romanæ, ita tamen, vt non per hoc exemptus à iurisdictione Ordinarij esse intelli-gatur, vt ibid.dicitur,) accipiendum sit de aliis,quàm Roma-no Pontifice, eiúsve Legato de latere; id enim non modò lo-cum habere in huiusmodi præsumpto, & tacito priuilegio, sed etiam vero, & expresso ne possit excommunicari,aut interdici,

quod etiam suspensionem comprehendit, vt glos. recepta tam d. cap. ne aliqui. quam cap. veniens adnotauit,) præter glos. & Doct. d. cap. veniens in 1. respon. sentit etiam, & adnotauit eadem glos. ab aliis approbata d. cap. ne aliqui, verbo, quocunque. de priuil. in 6. & post Io. An. Anchar. & Gemin. ibi tradit Vgol. de censur. tab. 1. cap. 2. §. 12. num. 6. docens ob illud priuilegium concedi solùm, ne à Legatis, Conseruatoribus, aut executorib. irretiri possint; per legatos autem intelligendi sunt alij, quàm à latere, hoc est, nati, vel missi; aliàs expressè loqueretur contra d. cap. veniens in 1. respons. nisi fortè scriptoris, vel impressoris vitio Legati positi sint pro delegatis, à quorum censuris tunc eos fore exemptos certum est.

Secundò ab eadem dispositione d. cap. 1. in princ. eod. tit. & lib. excipe † Fratres Minores, & qui eorum priuilegiis gaudent; ij enim omnino exempti sunt à iurisdictione Ordinariorum in specie etiam ratione delicti, contractus, & rei, de qua agitur non obstante dicta constitutione Innoc. 4. in d. cap. 1. ex priuilegiis Clem. IV. & Bened. XI. quorum meminit Collector Priuil. ordinum Mendic. & ibi Apostillator, verbo, exemptio. In ceteris autem qui simili priuilegio non gaudent, locum habebit hæc nostra 2. limitatio; maximè cum Trid. Concil. d. cap. 14. vbi, vt mox dicebamus, prædicta constitutio innouatur, postquam aliud quiddam statuit, de quo mox dicemus, in fine illius cap. decernat, vt † Conseruatorum deputationes, & eorum inhibitiones aduersus præmissa nequaquam valeant; tum quod verbum illud, † præmissa, de sui natura refertur ad omnia præcedentia, vt patet ex omnibus instrumentis, in quibus illa clausula & de prædictis, vel, vt alij Notarij scribunt, & de præmissis, in fine posita refertur ad omnia præcedentia, de quibus in instrumentis disponitur, & in specie de hac dictione, prædictis, tradit post alios Surd. cons. 230. num. 23. cum seq. & decis. 319. num. 9. Bart. per illum text. in l. 1. §. hoc edicto, ff. de postul. & in l. talis scriptura §. fin. ff. de leg. 1. quem refert, & sequitur Paris. cons. 158. num. 19. vol. 4. & de dictione, præmissis, Mandos. ad reg. 29. Cancel. quæst. 6. num. 3. Alex. de Neuo in rubr. de sponsal. ac matrim. num. 3. relatus, & probatus à Sanchez de Matrim lib. 7. disput. 108. num. 3. 5. & 22. tum quòd regulariter clausula, omnis, in fine posita refertur ad omnia præcedentia, d. l. talis scriptura, & cap. causam, quæ, de rescript.

270 *Quid hic de Fratr. Minoribus, & gaudentibus eorum priuilegijs dicendum.*

271 *Intellectus Conc. Trid. sess. 7. c. 14. de reform.*

272 *De verbo, præmissa.*

script. cum vtrobique not. & aliis adductis per Ant. Gabr. commun. concl. libr. 6. tit. de clausul. concl. 9. in princip. ac Dec. & ceteros in cap. secundò requiris, de appellat. ferè per tot. qui & hanc regulam extendunt, ac declarant. cum quo tamen stat, vt verba illa, (Conseruatorum deputationibus, &c.) non referantur † ad eos casus d.decreti, ad quos si referuntur absurdum aliquod sequeretur, iuxta tradita per Gabr.d.concl. 9.num.16.&28. ac Dec.supr. num.3. id quod in casu quodam deducit Eman.Roderic. quæst.regular. tom.1.quæst.65.art.13. vers.secundò est notandum, circa medium; cum nimirum contra seculares clericos, aut regulares extra claustra degentes, qui habent certum iudicem à sede Apostolica deputatum, agendũ sit præsertim pro aliis causis, quàm mercedum, aut miserabilium personarum, quo casu permittit ibi Concil. vt coram eo solo conueniantur; sicut, si illum non habent, vult, vt coram Ordinariis locorum tamquam sedis Apostolicæ delegatis possint in iis causis conueniri. Si enim supponatur, quòd verba illa, (Conseruatorum deputationibus,) referantur ad hunc certum iudicem, quasi hic certus iudex sit Conseruator, sequeretur illud absurdum, quòd vnus Conseruator pro eodem religioso, & eadem causa daretur contra alium Conseruatorem pro eodem Religioso in eadem causa. Poterunt autem referri ad principium illius decreti, seu canonis, in quo innouatur d. constitutio Innocentij IV. quoad posteriorem verò partem, quæ est de religiosis extra claustra degentibus, vel clericis secularibus, sensus erit, vt, si iudicem deputatum per certum rescriptum non habeant, coram Ordinariis locorum conueniantur; in d. verò causis mercedum, & miserabilium personarum, etiam si talem iudicem, qui Conseruator non sit, habuerint, possint coram d. Ordinariis locorum conueniri; de qua re nos dicemus seorsim limit.seq. Interim verò, vt circa hanc deductionem Roderici contra Gutier. d. libr. 3. quæst. pract.quæst.10. nostrum, quale illud cumque sit, interponamus iudicium, rectè quidem contendit Roder. contra Gutier illud Trid. decretum intelligendum esse non ita indistinctè, vt generaliter præsertim in aliis causis, quàm mercedum, & miserabilium personarum, possint aut debeant Regulares conueniri coram Conseruatore Monasterij, cum loquatur solùm de personis singularibus Regularium, qui extra clau-

273 Causæ ciuiles nõ mercedũ aut miserab.personarũ quomodo agitẽtur coram Conser. cõtra Clericos Secul. aut Regul. extra claustra degẽtes.

ſtra degunt. vnde degentes intra clauſtra coram ſuo ſuperiore erunt regulariter conueniendi, vt paulò poſt ex ipſo Roderic.docebimus; Monaſterium verò ipſum etiã in d.cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum poterit coram ſuo Conſeruatore, ſi adſit, conueniri, aliàs coram Ordinario, vt mox dicemus; neque enim ſemper Regulares quamuis exempti Conſeruatorem habent, vt etiam arguit Roderic. d. art. 13. circa initium; qui tamen hoc, quod diximus de Monaſterio, non videtur admittere; ſed minus rectè. ſicut & malè videtur excludere Conſeruatorem quoad degentes intra clauſtra, vbi Conſeruatoria ad eos poſſit extendi, quia etiam pro perſonis ſingularib. Monaſterij ſit conceſſa, vt non multò poſt admonebimus; ex quo fit, vt & malè contendat contra Gutier. illa verba Trid. (Conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nullatenus valituris,) non poſſe referri ad eum caſum, quo ille Regularis degens extra Monaſterium, habénſque iudicem deputatum conueniendus ſit pro aliis cauſis, quàm mercedum, vel miſerabilium perſonarum, quaſi ille certus iudex, cuius in hoc caſu meminit à contrario ſenſu Concilium, nequeat eſſe Conſeruator; quoniam, inquit Roder. vnius Conſeruator pro eadem cauſa, & pro eodem Religioſo aduerſus alium Conſeruatorem pro eodem Religioſo, & cauſa minimè datur, quia ſic eſſet iuriſdictionum confuſio; neque enim hoc intendit Gutier. vt in hoc caſu Conſeruator procedat contra illum certum iudicem Conſeruatorem, ſed quòd iſte certus iudex Conſeruator poſſit tunc, ſumpto argumento à contrario ſenſu procedere in dictis cauſis ciuilibus, quæ non ſint mercedum, aut miſerabilium perſonarum, & inhibere etiam ordinariis, ſi coram iis habentes talem certum iudicem, qui Conſeruator ſit, inuiti conueniantur, & in hoc benè arguit, & loquitur Gutier. nec ſequitur prædictum abſurdum; malè verò, vt dicebamus, dum indiſtinctè colligit à contrario ſenſu ex d. decreti verſic. in aliis verò, Regulares in cauſis ciuilibus, quæ non ſint mercedum, aut miſerabilium perſonarum, poſſe, ac debere conueniri coram Conſeruatore; nam nec verum id eſt de Regularibus intra clauſtra degentibus, niſi in ſpecie ad ſingulares perſonas Monaſterij Conſeruatoria extendatur; neque etiam de his, qui degunt extra clauſtra, niſi aliàs in Conſeruatoria detur facultas in cauſis omnibus

bus ciuilibus, quæ requirunt iudicialem indaginem; secus enim standum erit iuri communi, vt eorum Conseruator non cognoscat, nisi de manifestis iniuriis, & violentiis; sicut nec illum certum iudicem, cuius in eo decreto meminit Concicilium, semper dicendum est fore Conseruatorem; nam aliquando erit Conseruator, aliquando simplex delegatus in causis, illius Regularis degentis extra claustra, aut clerici secularis, exemptíve alterius, iuxta Innocentianam constitutionem, quæ ibid. à Concil. innouatur. quare sensus verborum illorum decreti, (Conseruatorum deputationibus, &c.) sic erit, quòd, si ille certus iudex Regularis extra claustra degentis exemptiue clerici secularis sit Conseruator, non poterit procedere, aut Ordinariis locorum inhibere in causis mercedum, & miserabilium personarum, in aliis verò à contrario sensu possit, dum tamen aliàs tam ampla sit facultas Conseruatoria, vt huiusmodi causas comprehendat, sicut dictum est; respectu verò alterius exempti nihil poterit contra d. constitutioně: de eo autem, quod paulò ante tradidimus, maximè circa causas mercedum, & miserabilium personarum, videndum quoque est, quod nunc in sequent. huius 2. conclus. limitat. dicemus.

274 *Causæ ciuiles mercedũ & miserab. personarum quomodo tractetur co. ram Conser.*

Limitatur ergo tertiò, quòd † in ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarum clerici seculares, aut regulares extra Monasterium degentes quomodolibet exempti etiam si certum iudicem à sede Apostolica deputatum in partibus habeant, coram locorum Ordinariis tanquam in hoc ab ipsa sede delegatis conueniri, & iure medio ad soluendum debitum cogi possint; non obstantibus Conseruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus, vt hisce verbis cauetur in Trid. Concil. d. sess. 7. cap. 14. de reform. licet autem huius decreti mentio fiat, illúdque præseruetur, quasíque confirmetur ab eod. Concil. d. sess. 14. cap. 5. statímque ibi decernatur, quòd vniuersitates generales, ac collegia Doctorum, seu scholarium, & Regularia loca, nec non Hospitalia actu hospitalitatem seruantia, ac vniuersitatum, collegiorum, locorum, & Hospitalium huiusmodi personæ in præsenti canone minimè comprehendantur, ex quo illud colligi videtur, quòd neque comprehendantur in decreto d. cap. 14. tanquam prædicti canonis pars quædam sit. Nihilominus contrarium in hoc verius

puto,

puto, (salua tamen Apostolicæ sedis definitione, cum de interpretando Tridentino Concilio agatur;) tum quia dispositio d. cap. 14. quod ad causas mercedum, & miserabilium personarum pertinet, reseruata dumtaxat videtur in d. cap. 5. non autem ab illo robur, aut nouum ius accipere, ídque ex eo satis colligitur, quòd ibid. solùm cauetur, vt præfatum decretum in suo robore permaneat; reseruatio autem † nihil de nouo tribuit, sed solùm ius antiquum conseruat, vt arg. text. in l. at quî §. plerique ff. de relig. & sumpt. funer. l. minor, §. vlt. ff. de euict. cum aliis ad id allegatis per Oldr. cons. 214. num. 3. Bursat. cons. 264. num. 22. Bec. cons. 74. num. 6. Surd. decis. 8. nu. 25. tum quia, vbi etiam dicamus, d. decreti commemorationem innouationis, aut confirmationis vim habere, tamen & innouatio, sicut non tollit ius vetus, ita nouum non confert, vt dicitur in cap. quia intentionis, de priuil. & confirmatio licèt robur addat, non tamen extendit, Bald. in l. aduersarius in fin. C. si aduers. rem iud. cum aliis adductis per Dec. in rubr. de confirm. vt. vel inut. num. 3. & Abb. cons. 564. num. 19. Quæ autem dicantur miserabiles personæ, præter Doct. in cap. defensionis, 87. dist. cap. si quis de potentib. 24. quæst. 3. cap. ex tenore, & cap. ex parte B. de for. compet. cap. significantibus, de offic. deleg. cap. nouit, & cap. ceterum, de iudic. cap. 1. de postul. cap. licèt, de cens. cap. super quibusdam, de verb. signif. latè tradit inter ceteros Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. cas. 66. à num. 1. ad. 14 deinceps verò de priuilegio fori eisdem competente vsque ad finem illius casus fusiùs agit. Denique tam circa hoc decretum Concilij, quàm circa tertiam hanc limitationem quædam sunt adnotanda.

275 *Reseruatio an nouũ ius tribuat.*

276 *Monasteriũ in causis mercedũ & miserabiliũ personarum corã quo sit conueniẽdũ.*

Primum, quòd † cum d. decretum quoad Regulares loquatur de degentibus extra claustra, non potest intelligi de omnibus Regularibus alicuius Monasterij, seu de aliquo Regularium conuentu, sed solùm de aliquibus singularibus personis eiusdem conuentus, seu Monasterij; per se enim patet, quòd non potest simul vnus conuentus degere extra claustra, nisi ex aliquo accidenti, ad quod iura non respiciunt, l. nam ad ea ff. de leg. cum simil. quare si Monasterium ipsum debeat conueniri pro aliqua mercede, vel ab aliqua miserabili persona, conueniri poterit, & debebit non coram Abbate, ne sibi ipsi ius dicat, sed coram Conseruatore, si adest, aliàs co-

ram

ram Ordinariis locorum, qui fundatam de iure habent iurisdictionem.

Alterum, quòd † in terminis d. decreti non dicuntur viuere extra claustra Monasteriorum, qui causa prædicationis, confessionis, vel elemosinæ, vel, vt secundum regularia instituta inseruiat beneficio, aliáve simili; sed qui speciali priuilegio, vel licentia extra sua claustra domicilium habent, vt post Nauarr. in repet. cap. non dicatis, num. 96. latiùs & optimè explicat Roderic. d. art. 13. versic. pro cuius rei explicatione, & seq. Tertiò adnotandum est, quòd cum dict. decretum etiam quoad causas mercedum, & miserabilium personarum vtatur verbo, possit, quod importat facultatem sine vlla necessitate, cap. fin. cum ibi not. de consuet. in 6. poterit in iis quoque quis conueniri coram Conseruatore.

277 Regulares quado dicũtur viuere extra claustra in terminis Conc. Trid. sess. 7. c. 14. de reform.

Vltimum verò circa eandem limitationem adnotandum est, quòd † cum idem decretum non nisi de Regularibus degentibus extra Monasterium loquatur, secus dicendum erit de degentib. intra claustra; hi enim quando eos conueniri contingat, de quo latè Capr. reg. 84. & seq. ferè per totam, debent conueniri coram suo superiore, non autem coram Conseruatore, nisi ipse reus consentiat, vt contra Gutier. libr. 3. pract. quæst. quæst. 10. probat Roder. d. art. 13. ferè per totum; quoniam tota potestas ad Abbatem respectu Monachorum pertinet, cap. nullus 18. quæst. 1. cum aliis adductis per Capr. reg. 84. maximè num. 48. & Nauarr. cap. non dicatis, num. 63. 12. quæst. 1. quod verum erit vbi Conseruatores dentur Monasteriis, non autem Regularibus eorum personis.

278 Regulares degentes intra claustra coram quo conueniẽdi.

Tertia conclusio quæ infertur ex duabus præced. conclus. Aliquando saltem † potest Conseruator censuras ferre; licèt enim nequeat id facere ex causa publica, cum id sit meri imperij, vt post Innoc. in cap. transmissam, de elect. tradit inter alios Abb. in cap. cum contingat num. 17. & Guliel. Luueran. in declarat. arb. iurisdict. num. 28. quod quidem merum imperium non transit regulariter in Conseruatorem, vt supra hoc ipso cap. quæst. 2. conclus. 1. satis demonstrauimus; & generaliter non possit ad publicam vindictam Conseruator id ipsum præstare, ob eam præcipuè rationem, quoniam non potest delicta criminaliter, hoc èst, ad publicam vindictam, & ob publicam vtilitatem punire, vt supra hac ipsa quæst. concl. 2. docuimus;

279 Cẽsuras ferre quomodo possit Conseruator.

poterit tamen ad instantiam partis ad priuatum commodum agentis censuras exercere, cum tunc sit vel mixti imperij, vt voluit Abb. loc. cit. vel iurisdictionis simplicis, vt Luueran. d. num. 28. post Ias. in l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iudic. superiùs autem d. quæst. 1. conclus. 1. ostendimus, Conseruatori competere tam simplicem iurisdictionem, quàm mixtum imperium; qua fortasse ratione idem Innoc. d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. ac Io. An. & ceteri tum ibi, tum cap. 2. & fin. eodem tit. & lib. necnon Siluester, & ceteri Summistæ, verbo, Conseruator, admittunt, Conseruatorem posse excommunicare; id quod, ac simul quod alias censuras possit exercere, colligitur ex cap. 4. quod incipit, auctoritate, de priuileg. in 6. dum ibi supponitur Conseruatores ferre posse sententias in Ordinarios, accipiendo ibi sententias pro censuris, vt sumitur in cap. ne aliqui, quod statim sequitur; & omnino patet ex d. cap. 2. vbi decernitur, quòd Conseruatores Apostolici, cum eis fuerit procedendum contra Episcopos, primò ipsis interdicant ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale ministerium, ac deinde ab officio suspendant, & subsequenter aggrauent contra eos censuram ecclesiasticam. Denique hoc ipsum, quòd nimirum possit Conseruator omnes censuras ferre, constat ex ipsis litteris Conseruatoriis, vbi id exprimi solet, adnotauítque in specie Confett. in summar. mater. priuil. ord. Mendic. tit. 4. cap. 7. circa initium, & Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 16. ferè per totum; ac præterea vel ex eo facilè suaderi potest, quòd Conseruator sit iudex delegatus, vt supr. hoc cap. quæst. 1. conclus. 2. & in omnibus æquiparatur iudici delegato, iis exceptis, quæ ex text. d. cap. fin. colliguntur ibi à glos. in verbo, edita, prout sentit ibid. glos. ab aliis scribentibus approbata, & inter Summistas à Siluest. verbo, Conseruator, num. 2. At verò neque inter ea excepta, & prohibita Conseruatoribus est potestas censurandi, & iudex delegatus à Papa potest omnes censuras exercere, vt præter d. cap. 2. de offic. deleg. in 6. satis colligitur ex cap. præterea, extra de off. deleg. & quoad suspensionem, & interdictum probat cap. sane il 2. quoad interdictum etiam in subdelegato cap. ex litteris; quoad excommunicationem probatur ex cap. cum in iure peritus, & seq. & melius in cap. quærenti, & cap. prudentiam § pen. eod. tit. cum simil. Et de omni iudice ecclesiastico, quòd possit excommunicare, pluribus

ribus

ribus oſtendit Iacob. Sbroz. tract. de Vicar. Episc. lib. 2. quæſt. 168. num. 3. & ex communi Couar. repet. cap. alma mater par. 1. §. 2. num. 1. de ſent. excomm. in 6. Ceſſat autem omnis difficultas tum ex communi praxi, quæ habet, vt Conſeruatores, cùm opus fuerit, excommunicationem ferant; tum quòd de ſtylo Curiæ generaliter in litteris Conſeruatoriis exprimitur poteſtas infligendi eccleſiaſticas cenſuras, quarum appellatione venit excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, cap. quærenti, de verb. ſignif.

Ampliatur autem hæc concluſio primò † vt etiam Subconſeruator poſſit excommunicationem, & aliam quamlibet cenſuram ferre; prout de ſubdelegato quoad interdictum patet ex d. cap. ex litteris, de off. deleg. & generatim quoad cenſuras tradit Vgol. tract. de cenſur. tab. 1. cap. 8. num. 1. ſentítque in ſpecie gloſ. recepta Clem. vn. verbo, permittunt, de exceſſ. prælat.

280 Sub cōſeruator ferre poteſt cēſuras.

Ampliatur ſecundò † vt poſſit Conſeruator denuntiare excommunicatum ſaltem à ſe, in cauſis ſibi commiſſis; vt conſtat ex adductis per Suar. tract. de cenſur. diſput. 3. ſect. 14. num. 7. & Vgol. d. tab. 1. cap. 21. §. 2. num. 3. & 5. atque in ſpecie colligitur ex Clem. vnic. verſ. profeſſus, de exceſſ. prælat. Contrà verò, quòd is, qui excommunicationem à iure latam incurrit, non niſi ab Ordinario loci denuntiari poſſit, voluit poſt alios, quos allegat per iura mox citanda, Vgol. d. nu. 5. in fi. qui tamen d. num. 3. meritò excipit exemptum, vbi notorium non ſit ei non competere defenſionem; quia ad hoc requiritur cauſæ cognitio, quæ quoad exemptum regulariter ad Ordinarium non pertinet, cap. 1. de priuil. in 6. cum ibi not. & ſuis ſimilib. Saluo tamen eo, in quo exempti Ordinariis ſubiiciuntur, vt ibi, & in Concil. Trid. ſeſſ. 7. cap. 14. & alibi ſæpe. Sed indiſtinctè, excommunicatum à iure fore per Ordinarium loci denuntiandum, atque adeo non poſſe id per delegatum fieri, tenet apertè Gregor. Sayr. de cenſur. lib. 1. cap. 13. num. 21. per text. in Clem. 1. in princip. de priuil. & Clem. 2. § locorum, de pœn. facit etiam Clem. fin. de cenſib. & cap. parochianos, de ſent. excommun. quódque habet Sorb. in Annot. compend. priuileg. Mend. verbo, exemptio; & quod illat. 1. proximæ ampliat. dicemus.

281 Denunciare excōmunicatum à ſe, vel à iure, an poſſit Cōſeruator.

Ampliatur tertiò, vt † poſſit Conſeruator abſoluere à ſe

282 Abſoluere poteſt Cōſer. excommunicatū à ſe:

excommunicatum, vt voluit Innoc. communiter receptus in cap. 1. de off. deleg. in 5. per cap. quærenti, extra eod. tit. & regulare est, vt is absoluere possit à censura, qui eam tulit, vt latè probat Sayr. lib. 2. cap. 20. Vgol. d. tab. 1. cap. 4. in princip. vel eius superior, vt §. 1. vel successor, vt §. 3. vel delegatus ab eo, qui illam tulit, vt §. 4. Potest etiam † absoluere eos, qui in excommunicationem incidunt, quia temerè infringunt ecclesias, aut loca Fratrum Minorum, aut in illis violentiam exercent, vt ex constit. Clem. IV. & Leon. X. monet Roder. quæst. regular. tom. 2. quæst. 50. art. 2. Nauarr. in Man. cap. 27. num. 109. & Confett. d. summar. mater. priuil. ord. Mendic. tit. 5. cap. 6. in fine. Cetera de potestate Conseruatoris quoad absolutionem à censuris, in iure latis peti possunt ex iis, quæ dicemus infr. cap. 8. quæst. 9. conclus. 3. & latiùs hoc eod. cap. quæst. vlt. conclus. 5. necnon ex iuribus nunc citandis cum ibi not. nimirum cap. si quis suadente, 17. quæst. 4. cap. 1. cap. Monachi, cap. mulieres, cap. adhæc, cap. peruenit, cap. tua nos, cap. à nobis il 1. cap. quod de his, cap. cum illorum, cap. de monialibus, cap. relatum, cap. per tuas, cap. officij, cap. sacro, cap. canonica, cap. duobus, cap. quamus, de sent. excomm. cap. Romana, cap. venerabilibus, cap religioso, cap. eos, qui, eod. tit. in 6. & Clem. 1. de priuil. Vgol de censur. tab. 1. cap. 10. Sayr. lib. 2. cap. 10 ac Molin. de iust. & iur. tom. 4. disp. 60. & 61.

283 necnon qui ecclesias aut loca Fratrũ Minorũ, & in ijs violẽtiã exercet.

Porrò ex hoc, quod supra diximus, Conseruatorem posse ad priuatum commodum, non item ad publicam vindictam, & vtilitatem censuras exercere, duo sequi videntur. Alterum, quòd † licebit quidem Conseruatori ad instantiam partis seruata debita forma excommunicare aliquem, aut aliam censuram ferre in eum ob contumaciam, ad effectum, vt compareat in iudicio, & causam prosequatur, aut etiam ob inobedientiam in non soluendo debito, ad effectum, vt soluat, quod satis colligitur ex cap. præterea, de off deleg. non autem dumtaxat ad effectum puniendi, quia deliquerit, licèt id faciat ad instantiam partis, vt puta, si clericum quis percusserit, non poterit Conseruator clerici percussorem excommunicatum denuntiare, sed ad iudicem ordinarium id pertinebit, cum tunc solùm ad publicam vindictam agatur; & hæc esse potest ratio eius, quod paulò ante ex Sayr. Vgol. & aliis diximus, solius Ordinarij esse denuntiare excommunicatum à iure, sícque optimè

284 Censuras in contumacẽ ferre potest Conseru. non vt puniat.

mè vrget d.Clem.1.vbi & de exemptis agitur, & sola publica vindicta potest considerari. Ceterum si ad priuatam vtilitatem, puta satisfactionem, petatur denuntiatio, quod potest fieri, arg.d.cap.parochianos, & cap. conquesti, de sent.excom. Clem.1.de pœn. & Clem. fin. de cens. tunc probabiliter puto, posse Conseruatorem, aliúmve delegatum Apostolicum denuntiare excommunicatum à iure; maximè cum denuntiatio nouum vinculum non iniiciat, sed iniectum declaret, vt in simili arguit Vgol. d num. 3. & 5. per text.in cap.pastoralis §.fi. de appell. & ab eo fieri debeat, qui causam potest cognoscere, aut colligitur ex traditis per eundem d.§.2. num.2. & 3. quare signanter d.cap.parochianos, & d.Clem.2 dicitur,vt Ordinarij locorum denuntient sibi subiectos;atque adeo non alios.

Alterum est, quòd licèt seclusa Concilij Trid. dispositione, cuius mox mentionem faciemus, dicendum videatur, † posse Conseruatorem, eum saltem,cuius amplior potestas est per rescriptum, ad instantiam partis concedere monitorias generales comminando excommunicationem generalem contra detinentes res illius, vel non reuelantes huiusmodi detinentes, quorum habent notitiam, atque etiam deuenire ad huiusmodi excommunicationem generalem, aut specialem, de quibus monitoriis tractant Bart. multique alij Iuristæ in l.ciuile, C.de furt. Aret. & nonnulli Canonistæ in cap.nouit, de iudic.Card. verò Imol. Anchar.& alij plerique in Clem.dispendiosam,eod. tit.Steph. Costa in repet.cap. constitutionem, de sent.excom. in 6.Aufrer.de potest.eccles. in secul. cas.118. Nauarr. in Man. cap. 17. num. 134. & seq. latiùs in repet. cap. inter verba, 11. quæst. 3. concl. 6. in postrema editione; ac nuperrimè pariter, & eruditissimè D.Petr.Ant.Lapar clarissimus I.C. Papiensis in proprio tract. quem canonicas, & practicas quæstiones inscripsit de Monitoriis; latè etiam Io. Neuiz. in Silu. Nupt. lib. 3. à num.28. vsque ad 63. vbi optimè docent, quod in casu prædictarum Monitorialium ad excommunicationem in genere vnicus testis sufficiet, ad excommunicationem verò in specie ferendam contra non reuelantem, vel detinentem duo testes, atque aliàs plena probatio requiritur. ídque dicendum videatur ob eam rationem, cum id totum ad priuatam vtilitatem, & defensionem eorum facere videatur, quorum est Conseruator. Nihilominus oppositum verius esse puto, non modo quia id

285 Monitorias ad effectum reuelãdi an cõcedat Cõseru.

apertè constat ex Trid. Concil. sess. 25. cap. 3. de reform. dum decernit, quòd excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem reuelationis, aut pro deperditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decernantur, quod etiam † ad Vicarium, quoniam à Concilio sufficienter non excludatur, extendit Iacob. Sbroz. tract. de off. Vicar. quæst. 171. num. 2. & post alios Lazar. supr. quæst. 6. iuxta quam opinionem sacra quoque Congregatio Concilij vt audio approbauit, ac præterea extendit etiam ad Vicarium Capituli sede vacante; præter hos autem omnes à nullo alio, quamuis exempto huiusmodi litteras censuit posse concedi. Et in specie ob illud Concil. decretum Conseruatori non competere inter ceteros adnotauit Io. Bapt. Confett. in superius non semel allegato summar. mater. priuil. lit. 4. cap. 7. vers. ab excommunicationib. Verum etiam quia Iacob. Sbroz. & alij Doct. omnes superiùs cit. apertè supponunt, proprium id esse Episcopi, vel eius Vicarij, & fortè etiam Legati de latere, vt voluit d. Lazar. supr. quæst. 5. tum denique, quia, licèt is, cui iurisdictio data est, ea quoque concessa esse videantur, sine quibus iurisdictio explicari non potest, vt ait Iurisconsultus in l. 2. ff. de iurisdict. omn. iud. ac summus Pontifex in cap. suspicionis, de offic. deleg. & delegatus à Papa ex eo, quòd causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipiat potestatem, vt ait Alex. 3. Pontifex maximus in cap. præterea, de offic. deleg. atque adeo, cum huiusmodi monitoriæ concedantur, † vt testes in aliqua causa habeantur, cùm ignoratur, quis rem alicuius subtraxerit, vel detineat, prout ex earum tenore liquet, & plerique ex superius citatis Doct. adnotarunt, præsertim Neuizan. d. lib. 3. num. 48. ex traditis per Gom. & alios in cap. fin. de elect. in 6. vbi agitur de edictis, seu citationibus generalibus: ad causam cuius est delegatus, vel Conseruator spectare, ac suæ iurisdictionis explicationem necessarium id esse videatur; tamen huiusmodi Monitoriæ præparatorium, potiùs quid sint, quàm pars causæ, aut iudicij, aliquídve ad ea spectans, vt supponunt præcitati Doct. ferè omnes, ac præcipuè Neuizan. dict. libr. 3. num. 59.

286 *An Vicar. Episc. Capituli sede vacante, vel exépti Monitorias generales ad finẽ reuelationis concedant.*

287 *Monitoriales ad effectũ reuelandi quãdo & cur dentur.*

288 *Causa aut iudiciũ quãdo dicatur.*

Atque inde etiam facilè suaderi potest, quòd † causa est res, seu negotium, dum proponitur, cap. forus. vers. causa, de verb. signif.

signif. &c , vt optimè ad rem nostram declarat ibi glos.recepta, est res in dicendo posita cum interpositione certarum personarum, scilicet actoris, & rei, iudicis,& testis.Iudicium est eadem res, dum postea discutitur , vt dicitur d.versic. causa. quam ob ob rem Trident.Concil.d.cap.3 . postquam de prædictis Monitoriis dispsuisset , statim subiicit , in causis verò iudicialibus, &c. per dictionem illam aduersatiuam, verò,apertè ostendens Monitorialium processum non dici causam iudicialem. Sed neque huiusmodi processus Monitorialium dici potest necessarius , vt iudex delegatus, vel Conseruator explicet suam iurisdictionem;tum, quòd multis de causis denegandæ sunt Monitoriæ etiam circumscripta Concilij Trid. hac in re dispositione d. cap. 3. præcipuè verò , dum cauetur, vt pro paruis rebus non concedatur excommunicatio , (quæ in Monitorialib. primò proponitur , tum nemine reuelante generatim fertur,) vt in cap. Episcopi , & cap. nemo Episcoporum , cum seq. 11. quæst. 3. latè Neuizan. supra num. 49. ob quas tamen causas non negatur actio; & in specie pro exiguis rebus datur actio §. ne autem , Auth. de iudic. & Auth. nisi breuiores , C. de sent. tum quòd delegatus à Papa iurisdictionem non habet vllam ex se , l. 1.§.qui mandatam , ff. de offic.eius,cui mand. est iurisdict.cap. præterea , & cap.sanè il 2. vbi glos. & alij de offic. deleg.cum simil.per delegationem autem,seu rescriptum † eam sortitur tantum in impedientes iurisdictionem suam , cap. 1. cap.significasti , cap. sane , il 1. cap.prudentiam in fin. de offic. deleg. & cap.tam litteris, de test. cum suis concord.ac præterea in personas nominatas in rescripto , cap. P. & G. de off. deleg. cum adnot.per glos. & Doct.ibi, & in cap. 1.eod.tit. & vbi adsit clausula , & quidam alij , ante expressionem non habet iurisdictionem in actu , seu exercitium illius , sed solùm in habitu , cap. pastoralis §. quoniam autem , vbi Abb. glos. & alij, de rescript. vnde apertè colligitur, expressionem,ac certitudinem personarum , quæ conueniri debent , necessariam esse, vt quis iurisdictionem exerceat ; quod in Monitorialibus non accidit , quarum processus negari non potest , quin iurisdictionem in actu , seu iurisdictionis exercitium requirat. Tum denique quoniam , vbi etiam dici possit necessarius huiusmodi processus, vt delegatus,vel Conseruator sua iurisdictione vtatur , huic necessitati satis fit , si Ordinarius illum instruat , ac

289 *Delegatus per commissionẽ in quos sortiatur iurisdictionẽ.*

pers

290 *Ordinarius qui monitoriarum processum absoluit, an possit de causa principali cognoscere.*

perficiat, & deinde † partes, & negotium remittat ad delegatum, vel Conseruatorem, vel saltem ab vlteriori processu supersedeat, & causæ cognitione abstineat, prout de causa iam coram laico pendente, idque propter præiudicium, quod aliàs iurisdictioni laicæ inferretur, optima ratione concludit inter alios Neuiz. d. lib. 3. num. 60. quin immo propter solam comparitionem eius, qui rem detinet, causámque rationabilem iustæ detentionis allegat, debere id ab Ordinario ecclesiastico fieri, latè probat Neuiz. supr. num. 51. & seq. quem sequitur Apostillator ad Aufrer. d. cas. 118. ad finem. quæ quidem ratio præiudicij militat etiam in casu nostro, cùm aliàs pararetur præiudicium iurisdictioni delegati, & Conseruatoris, qui in causa principali iudex est; quo præiudicio cessante optimè quoque, ac pluribus docet Neuiz. num. 57. & duob. seqq. posse ordinarium iudicem ecclesiasticum causam eam terminare, sic intelligens illud axioma, quòd iudex præparatorij est etiam iudex præparati, de quo Ias. & ceteri in l. quoties, C. de iudic. Dec. in rubr. extra de iudi[illegible] alij passim. Hac igitur opinione attenta habemus priman[illegible]mitationem præsentis 3. conclus. Altera limitatio est, vt non procedat quoad eas personas, quibus indultum fuit à sede Apostolica, ne excommunicari, suspendi, aut interdici possint, de quo indulto plura supr. concl. 4. limit. 2. & cap. seq. quæst. 5. in princip. Atque hæc de hac 3. conclus. ac simul prima duarum præcedentium conclus. illatione.

Quarta conclusio, quæ secundæ illationis loco ad prædictas duas conclusiones esse potest. Cum pro quolibet maleficio, seu delicto priuato ab eo, qui interesse habet, agi possit & ciuiliter, & criminaliter, l. fin. & ibi glos. & Doct. omnes, ff. de priuat. delict. & in specie furti, est text. in l. fin. ff. de furt. de iniuria verò, quæ præcipua materia est, circa quam Conseruatoris iurisdictio versatur, text. est insignis in alleg. § in summa, Instit. de iniur. licèt † non possit, qui eam passus est, coram Conseruatore de illa agere criminaliter, nisi ad causas criminales specialem habeat commissionem; poterit tamen agere ciuiliter. Prior pars conclus. patet ex prima huius quæst. conclus. vbi latè ostendimus, Conseruatorem non posse cognoscere causas criminales, vel mixtas, iuncta postrema eiusdem concl. limitatione, vbi docuimus, posse id facere ex speciali commissione.

291 *Criminaliter agi non potest coram Conser. sine speciali commis. at bene ciuiliter.*

sione. Posterior quoque facilè probatur, quoniam ad id Conseruator præcipuè datur, vt defendat ab iniuriis, vt patet ex d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. & Trid. Concil. d. sen. 14. cap. 5. de refor. & iam sæpius admonuimus, si nequit criminaliter, vel mixtè, (vbi fieri id possit,) admittere poterit omnino, ac debebit agentem ciuiliter, aliàs superuacua, & elusoria redderetur illius iurisdictio, contra cap. ex litteris, de offic. delegat. cum simil. sed vbi huiusmodi specialis commissio adesset, si quis scire vellet, † an, & quando coram huiusmodi Conseruatore, cumulari posset actio iniuriæ criminalis, quæ est ad pœnam, & ciuilis, quæ est ad æstimationem ipsius iniuriæ, vt pluribus relatis probat Farinac. quæst. 102. crim. inspect. 2. num. 26. & 27. vbi post Bart. in l. pretor edixit §. si dicatur, ff. de iniur. & alios plerosque docet, quòd etiam quando agitur ciuiliter pro iniuria, dicitur agi ad vindictam, priuatam intellige, non publicam; quoniam quæstio hæc est de rarò contingentibus, nisi fortè agatur de intentanda actione ciuili coram Conseruatore post intentatam, vel ante intentandam criminalem coram alio iudice: id enim non ita raró posset contingere; ideo remitto lectorem ad Farinac. d. inspect. 2. num. 28. vsque ad 34. vbi ponit tres hac in re conclusiones quas satis comprobat; prima est, quòd si priùs fuit intentata actio ciuilis ad iniuriæ æstimationem, non potest postea criminalis actio ad pœnam fisco applicandam intentari; quia per vnam videtur alteri præiudicatum, cum vtrumque iudicium tendat ad eundem finem, nimirum vindictam, d. l. prætor §. si dicatur, & §. seq. ff. de iniur. cum aliis ibi adductis per eum, & Thesaur. decis. Redem. 18. per totam. Secunda, quòd, si fuit priùs intentata ciuilis, non ad æstimationem iniuriæ, (quæ dicitur ad vindictam, vt mox admonuimus,) sed ad damna, & interesse, tunc non censetur prohibitum intentare actionem criminalem ad pœnam, & contra, vt per text. d. l. prætor §. quid ergo, & ibi glos. & alia latè tradit num. 30. Tertia Farinac. conclusio est in casu opposito primæ, si fuit priùs intentata actio criminalis ad pœnam, non potest intentari ciuilis ad pœnam, secundum communiorem sententiam, de qua ibi per eum num. 32. & quidem meo iudicio veriorem, cum pro ea sit communis illa regula confirmans quoque duas præcedentes mox relatas conclusiones, quòd cumulatio saltem successiua ciuilis, & criminalis actio-

292. Actiones iniuriæ ciuilis & criminalis quando cumulari vel successiuè tractari valeant.

nis tunc demum admittatur, cùm tendit ad diuersum finem, secus si ad eundem, de qua per Clar. §. fin. quæst. 2. num. 7. & Thom. Sanchez tract. de matrim. lib. 10. disput. 8. num. 19. & per eundem Farinac. quæst. 100. num. 150. & 151. Quoad simultaneam verò cumulationem, quæ tunc etiam contingere intelligitur, cùm ante absolutum vnum iudicium alterum instituitur, pręcipua regula est, vt non admittatur æquè principaliter per text. in l. interdum ff. de public. iud. & l. vnic. C. quan. ciuil. actio crim. præiud. & ibi Doct. de qua per Clar d. quæst. 2. num. 1. & Farinac. d. quæst. 100. num. 123. cum multis seqq. secus si principaliter criminalis intentetur, minùs verò principaliter agatur ad priuatum interesse, puta ad rei restitutionem, vt me aliàs admonuisse memini & ex communi resoluunt Clar. dict. quæstio. 2. num. 2. & Farinac. dict. quæstio. 100. num. 152.

Sed quia, vt dicebam, huiusmodi articulus raro contingere potest, hæc breuiter attigisse sufficiat. quoniam verò adhuc rariùs solum criminaliter agi potest pro iniuria coram Conseruatore, hoc est, tunc dumtaxat, cùm is specialem haberet commissionem, & facultatem cognoscendi causam aliquam, vel omnes criminales, eam ob rem illud, quod hoc loco dici posset † de pœna, quæ in huiusmodi criminali iudicio imponi possit, vel debeat, omittemus, & ea de re lectorem remisisse sufficiet ad Farinac. argumentum hoc latè tractantem d. inspect. 2. à num. 56. vsque ad 77. nam quarta illa pœna, de qua num. 78. & seqq. vt iniuriam inferens teneatur ad damna & interesse, iuxta l. prætor edixit §. quid ergo il 1. ff. de iniur. Bart. in l. item apud Labeonem, § si quis seruo ff. eod. & ibi Alber. num. 1. cum aliis laudatis per Farinac. loco cit. potiùs spectat ad ciuilem actionem, (nisi accessoriè petantur in criminali actione; iuxta ea, quæ paulò ante generatim ex Clar. & eod. Farinac. admonuimus, & quod ipsemet in specie iniuriarum tradit d. inspect. 2. num. 30.) Iam verò quod relinquitur necessariò hìc tractandum circa materiam hanc actionis iniuriarum breuiter videamus, quibus casibus quis actione iniuriarum ciuili teneatur; etenim qua ratione facienda sit ciuilis æstimatio iniuriæ, aut etiam damnorum, & interesse, cum potiùs spectet ad modum procedendi, de quo agendum proposuimus in toto cap. seq. eam ob causam huius vtriusque æstimationis, disputationem

293 Pœna quæ imponi potest pro iniuria remissiuè.

tionem ad eum locum 6. nimirum d. cap. quæst. reseruamus cum præsertim præsens cap. hucúsque multum excreuerit, & pleraque adhuc in eodem remaneant pertractanda.

Et quidem quoad propositam materiam suppositis iis, quæ supr. quæst. præced conclus. 1. & 2. de iniuria docuimus; omissis etiam casibus singularibus, † in quibus iniuria fieri dicitur, quia longum nimis esset illos recensere, & facilè habere quisque potest ex toto ferè tit. de iniur. necnon ex Clar. lib. 5. sent. § iniuria, & ibi Add. Farinac. d. quæst. 105. crimin. inspect. 1. & 3. & Doct. ibi per eum relatis præsertim d. inspect. 1. num. 5. & 6. Denique præmisso, quòd † facto iniuria infertur non modò percussione, sed etiam minis, l. item apud Labeonem, §. 1. ff. de iniur. cum aliis adductis per Farinac. d. inspect. 1. num 7. cum duobus seqq. vbi afferens exempla id ipsum declarat, aliquot regulas statuemus quoad casus genericos.

294 Iniuria quibus casib. inferri dicatur in specie, remissiuè.

295 Iniuria facto illata, quæ dicatur.

Prima regula sit. Iniuria inferri dicitur, † vbi aliquod delictum improperatur, prout per text. in l. 1. in fin. ff. de obseq. à lib. præstan. voluit Bart d. l. item apud Labeonem, §. ait prætor, num. 2. Io. de Anan. cap. 1. num. 4. de maled. & alij relati, ac laudati à Farinac. d. inspect. 1. num. 11. qui num. 12. id ampliat, etiam si improperetur delictum in genere, licèt hæc sit minor iniuria, quàm si in specie improperetur, vt probat num 13.

296 Iniuria inferri censetur quando delictũ improperatur &

Secunda regula sit. Iniuria infertur, † quando aliquid turpe contra alterum improperatur, vt post Bald. & Dec. in l. 1. in princip. ff. de lib. & posth. Add. ad Salic. in l. 1. C. si quis Imper. maled. & Fab. à Montaleo. in prax. Arbitr. part. 4. quæst. 9. num. 57. & seqq. plura ponentem exempla tradit Farinac. d. inspect. 1. num. 10. quamuis ad id malè alleget text. d. l. item apud Labeonem, §. qui turpib ille enim casus non est, cum quis in conuicio exprobrat alicui quid turpe, sed cùm quis verbis turpibus conuiciando vtitur, quod longè diuersum est; iniuriarum tamen parit actionem vt ibid. dicitur.

297 aliquid turpe obycitur.

Tertia regula est. † Quoties quis dicto, aut facto famam alicuius lædit, iniuriarum actione tenetur, l. 1. §. omnem autem, dict. l. item apud §. ait prætor il 2. & §. generaliter, ff. de iniur. idémque est, si soli dignitati alicuius detrahatur, vt si quis comitem matronæ abduxerit, d. §. omnem, & d. l. item apud §. si quis virgines, aut comiti persuaserit, vt eam deserat §. abduxisse; quin immo vbi comitem aliquem appellauerit, (hoc est

298 Iniuriarum actione quãdo quis teneatur.

blanda oratione eius pudicitiam attentauerit,) aſſectatúſve ſit, (id eſt, tacitus frequenter inſectatus fuerit,) §.tenetur , iuncto §. appellare,& §.aliud eſt ; ex quibus iuribus ſimul iunctis conſtat, eum, qui comitem matronæ appellauerit, vel aſſectatus fuerit, maximè, ſi comes illa honeſta perſona fuerit duplici actione iniuriarum teneri ; altera erga comitem, quia eius famam læſit, eiuſdem pudicitiam attentando ; altera erga matronam, cuius dignitati detrahitur huiuſmodi appellatione, ſeu aſſectatione comitis. Hanc verò tertiam regulam de læſione famæ, ac dignitatis latè comprobat, & declarat Farinac. d. inſpect. 1. num. 15. cum ſex ſeqq.

299 *Iniuriã facit qui dicit aliquẽ quid commiſiſſe cõtra mores ciuitatis:*

Quarta regula eſt, iniuria quoque inferri dicitur † quando contra aliquem verba proferuntur , quibus dicitur , aliquid commiſſum contra bonos mores ciuitatis , d.l.item apud §.ait prætor il 1. §. ſed quod adiicitur, & §.idem ait, & adnotarunt Bart d.§.ait prætor Ang.d. §. idem ait, & alij quos ad id refert, ac ſequitur Farinac d.inſpect. 1.num.22.

300 *Immo qui obijcit vitiũ naturæ.*

Quinta regula eſt, iniuriam inferri , † ſi alicui exprobratur vitium naturæ , vel aliud , quod ſine culpa contingat, vt ſi cui obiiciendo dicatur, quòd ſit cæcus , vel ſpurius, aut ſimilia , vt tradit Farinac. d. inſpect. 1. num. 24. poſt Grammat. deciſ. 14. num. 10. Iodoc. in pract. crim. cap. 136. num. 4 & ſupponunt Doct.omnes, quos idem Farinac. allegat d.quæſt. 105. inſpect. 5.num.224.in qua tota inſpect.latiſſimè tractat , † an,& quando veritas conuicij excuſet ab actione iniuriarum,13 .in ea quęſtione Doctorum ſententias afferens,quam etiam breuiter tractat Clar.d.§.iniuria. num. 15.

301 *Veritas conuicij quando excuſet ab actione iniuriarum.*

Aliæ quoque regulæ formari poſſe videntur , ex quibus dignoſcatur,quando quis actione iniuriarum teneatur, vel etiam ab ea excuſetur ; quæ, quia elici facilè poſſunt ex ampliationibus, & limitationibus plurimis quos Farinac. affert d. quæſt. 105. inſpect. 3.ad eam vnicam,& generalem regulam,ſeu concluſionem , quòd iniuriam inferens tenetur actione iniuriarum , ad hunc auctorem remiſiſſe lectorem ſufficiat , ne nimis longum faciam , méque ad ea properantem,quæ propiùs Conſeruatorum materiam attingunt, illa diutius remorentur , quæ nec ita propriè ad eandem accedunt , neque ita ſæpe vſu venire ſolent.

302 *Iniuria quãdo dicatur leuis, atrox,grauis, remiſſiuè.*

Qua etiam de cauſa omitto hic diſputare , † quando iniuria dicatur

dicatur leuis, & quando atrox, seu grauis, cum de ea sufficienter agat idem Farinac. d. quæst. 105. inspect.4. aliquid nos dicemus cap.seq. cum de taxatione, & æstimatione iniuriæ agendum erit. De illa verò quæst. † an, & quando iniuria facta vni, alteri illata censeatur, ita vt vnus possit pro iniuria alterius nomine suo proprio agere, videri idemmet potest eadem quæst. 105.inspect.6.sicut de iniuria illata ad procurationem alterius, & cum protestatione, quòd non animo iniuriandi, sed saluo illius honore, latè disputat inspect. 7. de quo etiam Clar. d. §. iniuria, num. 13. & 14. ibíque ad eum Add. inspect. autem 8. tractat † quot modis remittatur iniuriarum actio; de quo breuiter Clar. d. §. iniuria, num. 11. & latius §. fin. quæst. 56. vbi etiam, an, & quando remittens iniuriam censeatur remisisse damna, & interesse, vel expensas. de maledicente autem Principi, Cardinalib. & Prælatis consuli potest idemmet Farinac. d. quæst. 105. inspect. 10. de pœna, & materia libelli famosi inspect. 11. de forma deniq; libelli in actione iniuriarum inspect. 9. Illud tamen non est prætereundum, quòd † licèt criminalis actio iniuriarum spatio vnius anni tollatur, quomodo intelligendam fore glos. in l. si non conuicij, C. de iniur. communiter approbatam teste Ruin. cons. 21. num. 5 lib.4. & communem hac in re opinionem, de qua Placa lib. 1. delictor. cap.6. circa finem, asserit Clar. d. §. iniuria, num.9. Nihilominùs ciuilis est perpetua, vt ibid. ait Clar. & de communi testatur Balb. tract. de præscript.4. par. 4. part. princ. quæst. 1. num. 3. vt eum refert Rol. cons. 39. num. 15. lib. 2. ita tamen, vt † neque hæredi, neque in hæredem detur, vt dicitur in l. iniuriarum actio la 1. in primis verbis, & d. l. item apud Labeonem, §. iniuriarum actio, ff. de iniur. ratio autem secundum glos. & Doct. d. l. iniuriarum actio, verbo, iniuriarum, & in l. iniuriarum actio la 2 ff. eod. tit. ea est, quia ad solam vindictam datur, l. prætor, §. 1. ff. eod. & §. non autem Instit. de perpet. & temp. act. cum simil. & quia non nisi post litem contestatam est in bonis nostris, vt dicitur d. l. iniuriarum actio la 2. quare post litem contestatam bene transit contra successores, vt ait Vlpianus d. l. iniuriarum actio la 1. in princ. & ad successores, vt voluit ibidem glos. in verbo, successores, communiter approbata per Legistas ibi, & Canonistas in cap. cum te, de re iud. & alios hac de re tractantes, quos refert Farinac. d. quæst. 105. inspect. 3. num.

303 *Iniuria vni facta quãdo alteri facta censeatur.*

304 *Actio iniuriarum quot modis remittatur:*

305 *& quanto tempore tollatur:*

306 *& an ciuilis detur hæredi vel cõtra hæredem.*

169. Atque hæc de iniuriis, quod ad hunc locum attinet, dixisse sufficiat.

Quoad violentias verò, de quibus etiam cognoscit Conseruator, vt patet ex d.cap.1. & fin. de offic.deleg.in 6.& Conc. Trid. in sæpiùs allegata sess. 14. cap. 5. de reform. præter illa, quæ de iisdem diximus supra hoc ipso cap. quæst. 3. conclus. 1. & 3. illud vnum hoc loco adiecisse sit satis, quod ad earum probationem atque etiam iniuriarum spectat, quòd, licèt † regulariter delictum non probetur per instrumentum, vt pluribus relatis ex communi resoluunt Mascard. de probat. concl. 460. num. 1.4. & 10. & conclus. 499. num. 1. & 5. & Farinac. quæst. 84. crim. num. 1. hæc tamen regula præter alias limitationes, de quibus per Mascard. dd. conclus. & Farinac. dict. quæst. 84. post num. 6. illam quoque admittit, vt non procedat † quando de crimine ciuiliter agitur, vt plerique voluerunt, quos refert Farinac. supra num. 17. & sequitur Mascard. d.conclus.460. num.20. conclus. 499. num.7. & conclus.902. num.2.& 3. vbi † infert ad crimen iniuriarum; &, quòd violentia probetur & ipsa per instrumentum, docet Mascard. d. conclus. 499. post num. 7. quem allegat & laudat Farinac.dict. quæst.84. num.24. idque tum ex eo suadetur, quod idem Farinac. tradit num. præced. post plurimos, quos recenset, per instrumentum probari circunstantiam delicti; tum ex eo, quod post Bero. in cap.at si clerici num. 14. cum seqq de iudic. & alios docet ipsemet Farinac. supr. num.27. & duob. seqq. cùm agitur de probanda violenta spoliatione ad effectum recuperandi possessionem, probatur eiectio, & spoliatio per instrumentum, sicut etiam, cùm agitur de probanda violenta manuum iniectione in clericum non ad pœnam, sed ad effectum repellendi actorem, & sic in vim dilatoriæ iuxta cap.pia, de except. in 6. cum tunc agatur de modico præiudicio, quo casu probari delictum per scripturam, seu instrumentum potest, vt probatur in cap. cum in ecclesia, vbi Innoc. Bal. Boich. Bellam. Imol. Fel. & alij id adnotarunt, de maior. & obed. Ex his autem facilè colliges quid dicendum sit in hac specie Conseruatorũ. In qua nonnulla subiiciam, quæ decisa reperio.

Quorum primum illud est, vtrum † Conseruator Regularium possit procedere contra detentores animalium Monachorum damnum in alienis pascuis facientium. Qua in re

307 Delictũ non probatur per instrumentum,

308 nisi de eo agatur ciuiliter.

309 Instrumẽto probatur iniuria & violentia.

310 Detentores, auctore alio iudice, animaliũ Monachorum damnũ alijs pascuis inferentiũ, an possit Cõser. agere ad restituendum.

Eman.Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 14. ait post Gutier. lib. 1. pract. quæst. quæst. 4. posse, quando coram iudice seculari, vel alio ecclesiastico ratione huiusmodi damni conuenirentur; cum enim sint Monachi exempti ab aliorum iurisdictione, præterquam sui Abbatis, agere possunt coram Conseruatore, vt eos in sua exemptione conseruet, & coram ipso de d. causa peragatur. immo pro sola detentione à iudice data, si detentio sit iniusta, quia nullum damnum intulerant, vel parati sunt dare sufficientem cautionem, & iudex non vult ea dimittere sine reali satisfactione, cum tunc iis inferatur grauis iniuria, tum in sua dispositione, tum in bonis suis mobilibus, quorum defensio vigore suorum priuilegiorum spectat ad Conseruatorem, poterunt ad eum pro defensione confugere.

Illud præterea hoc loco est adnotandum, quod docet prædictus Eman. Roder. d. quæst. 65. artic. 11. versic. ex dictis infertur, quòd, † si quis ita accensus dicat aliquibus fratribus, quòd velint, nolint, debet ingredi Monasterium, & ingrediatur de facto nulla læsione secuta, si statim à tali furore desistat, & relinquat eos in sua pacifica possessione, non est talis reus coram Conseruatore conueniendus, cum in hoc parum læsum, seu iniuriatum fuerit Monasterium, & de minimis non sit curandum, l. Seio ff. de in integr. rest. l. res ff. de contrahend. empt. cum simil. Denique illud nequaquam prætermittendum puto quod pariter in hac specie Conseruatorum tradidit Eman. Roder. d. quæst. 65. art. 11. vers. tunc autem, post Io. Lup. in repet. cap. per vestras §. sed pulchra dubitatio num. 3. fol. magno 181. de donat. inter vir. & vxor. & Ignat. Lopez de Salsedo in Addit. ad Diaz in pract. crim. can. cap. 3. vers. & nota, quòd † tunc dicitur iniuria, & violentia inferri, vt pateat aditus Iudicib. Conseruatoribus contra laicos procedendi, quando Monasterium, vel Religiosi in sua possessione perturbantur, aut eorum priuilegia, exemptiones, & immunitates violantur, arg. cap. cum sit generale, & cap. conquestus, de foro compet. necnon in cap. licèt, de pœn. Lap. alleg. 58. & 72. & ita iudicatum in Hispania testatur Salsed. loco cit. quod quidem optimè procederet, atque indistinctè, vbi Conseruator datus esset etiam in iis iniuriis, quæ requirunt iudicialem indaginem, non autem tantùm in manifestis iniuriis, quicquid voluisse

311 *Violentiam & iniuriam modicā non cognoscit Cōseruator.*

312 *Violētia habenti Cōser. quando fieri dicatur.*

voluiſſe videantur prædicti doctiſſimi viri; neque enim vt ipſi exiſtimant, eo caſu dicitur manifeſta iniuria fieri, quod ad rem noſtram attinet, cùm quis turbatur in poſſeſſione, aut eius priuilegium violatur, cum id occultè fieri poſſit, ſed tunc demum, ſi de vtroque notoriè conſtet, vt tradunt Doct. in d. iuribus, necnon in cap. tua, & cap. veſtra, de cohab. cler. & mul. cap. ad noſtram il 3. de iureiur. atque in ſpecie Conſeruatoris Innoc. Io. An. Anchar. & alij d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. Quòd autem dicitur, ita iudicatum fuiſſe in Hiſpania, præterquam quòd non iudicamus exemplis, l. nemo, C. de interlocut. omn. iud. dici poteſt, Conſeruatorem illum forſan deputatum fuiſſe etiam pro iniuriis iudicialem requirentibus indaginem. Cetera, quæ ad violentiam pertinent, præter text. & Doct. alleg. quæſt. præced. concluſ. 1. ad fin. peti poſſunt ex tit. ff. de vi, & vi arm. C. vnde vi, & C. vi bonor. rapt. necnon ff. C. & extra de his, quæ vi metúſve cauſ. aliíſque iurib. de vi, ſeu violentia diſponentib. & Doct. tum ibi, tum in rubr. dd. tit. Menoch. de remed. retin. ac recup. poſ. ac Repertoriis, verbo, vis, & verbo, violentia. Atque hoc de hac 4. concluſ.

313 *Cauſæ in materia hæreſis nō poſſunt à Conſer. cognoſci.*

Quinta, & poſtrema concluſio. Non poteſt Conſeruator ſine ſpeciali commiſſione † cognoſcere de cauſa hæreſis, aut ad hæreſim pertinente. Probatur primò, quia negari non poteſt, huiuſmodi cauſam criminalem fore, cum ad pœnam infligendam, publicámque vindictam dirigatur, vt ſatis conſtat ex toto ferè tit. de hæret. in Cod. Decretal. Sex. & Clement. iunctis iis, quæ circa initium huius quæſt. ad criminalem cauſam dignoſcendam adduximus; de qua Conſeruatorem regulariter cognoſcere non poſſe, hac eadem quæſt. concluſ. 1. latè oſtendimus. Secundò, quia vbi etiam Conſeruator ex priuilegio, vel reſcripto de criminalibus cauſis poſſet cognoſcere; adhuc tamen de cauſa hæreſis, aut ad hæreſim pertinente non poſſet; non tam fauore fidei, ob quem multa ſunt à iure inducta contra iuris regulas, cap. in fidei fauorem, cap. accuſatus §. licèt, ac §. ſanè, cap. ne aliqui, de hæret. in 6. cum ſimil. potiùs enim ad fauorem fidei ſpectat, vt eam violantes plures habeant iudices, qui eos puniant, argum. cap. cum ſit generale, de foro compet. ibi, in fauorem eccleſiæ eſt introductum, vt malefactores nos, qui ſacrilegi ſunt cenſendi, venerabilium locorum Rectores poſſint ſub quo maluerint iudice conuenire: non eam

inquam

inquam fauore fidei, quàm quia summi Pontifices certos iudices etiam quoad Religiosos, & exemptos designarunt, qui de crimine hęresis, hæresimve sapiente priuatiuè ad alios iudices cognoscerent, Ordinarios nimirum, & Inquisitores, vt patet ex cap.ad abolendam, in fin. de hæret.ibi, si qui verò fuerint, qui à lege diœcesana iurisdictionis exempti soli subiacent sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium, & eis in hac parte tamquam à sede Apostolica delegatis, (non obstantibus libertatis suæ priuilegiis,) obsequantur necnon ex cap. accusatus §. fin. cap. vt officium, in princ. & §. compescendi, eod. tit. in 6. maximè in iis verbis, non obstantibus aliquibus priuilegiis, vel indulgentiis quibuscumque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, Religionis, vel Ordinis sub quacumque verborum expressione, vel forma à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis, &c. iuncta inscriptione horum duorum iurium Inquisitoribus hæreticæ prauitatis. facit etiam cap.per hoc, cap. vt Inquisitionis, cap.cum secundùm, & cap.fin. eod. tit. & lib.Clem. 1.§. propter quod, §. porrò, & § verùm, Clem.2.circa initium, & Clem.vlt.in fi.eod. tit. Hinc autem habes huius conclus.ampliationem, vt, licèt Conseruator aliquis vi priuilegij, vel rescripti, possit causas criminales cognoscere, nequeat tamen causas fidei sine speciali facultate. quæ ex eo confirmatur, quòd in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus, cap.si Episcopus, de pœnit. & remiss. in 6. & cap. in generali, de reg.iur.eod.lib. vbi glos. verbo, generali, ponit casum ex cap.frater noster, 16.quæst.1. in quo habetur, generalem commissionem factam Legato per Papam non extendi ad causas fidei. Ampliatur 2.eadem conclusio, vt neque ob huiusmodi causas fidei possint Inquisitores à Conseruatore, alióve sedis Apostolicæ delegato excommunicari, suspendi, aut interdici, vt infrà, cap.8.quæst.5.in initio ostendemus.

QVÆRO *quintò in hoc Cap. An possit Conseruator cognoscere de iuribus, quæ alicui ex cessione competunt.*

314 *Cessio iuriũ & actionum regulariter non est prohibita.*

Suppono primò, † regulariter non esse prohibitam iurium, & actionum cessionem, vt patet ex l. per diuersas, C. mand. l. scimus nulli, & l.si mulier §. ex asse, ff. de iur.dot.l.quæ omnia, §.ex asse, ff.de procur. tot.tit.de hæred. vel act.vend. cum aliis

adductis per Specul. tit. de ceſſ. act. Io. de Craſſis tract. de ceſſion. iur. & act. & Iacob. de Aren. tract. de ceſſ. act. paſſim, Ant. Gabr. in commun. concluſ. tit. de action. concluſ. 5. Menoch. infra citan. ac nouiſſimè per Barthol. Bertaz. tract. de clauſul. clauſ. 27. & duab. ſeqq. & in ſpecie actionis iniuriarum, † docet, & probat Bart. in l. iniuriarum actio la 2. ff. de iniur. & alij, quos refert, & ſequitur Farinac. quæſt. 105. crimin. inſpect. 3. num. 108. & ante eum Eman. Suar. in Theſaur. recept. ſentent. litt. 3. num. 72. de communi teſtatur ex Caſtr. in l. vlt. num. 4. C. de hæred. vel act. vend. & in remedio cap. redintegranda, 3. quæſt. 1. quod competit eiecto per violentiam, † illud reddi ceſſionario, atque adeo cedi poſſe, vno ore affirmant interpretes, vt apud Rip. cap. ſæpe, num. 25. de reſt. ſpol. Soc. l. rem, quæ nobis, nu. 10. ff. de acquir. poſ. quos ſecutus eſt Menoch. de recuper. poſſeſſ. remed. 15. num. 59. & 60. qui etiam ad id refert Ruin. conſ. 45. col. 5. lib. 4. Rol. à Valle conſ. 28. num. 22. lib. 2. Gomez. ſuper reg. Cancell. de triénn. poſſeſſ. quæſt. 11. verſic. ſecundus caſus eſt, & Tiraq. de retract. conſang. §. 26. gloſ. 3. num. 18. in fi. quo loco quamplures refert affirmantes, † concedi ceſſionario interdictum vnde vi, ex text. vbi gloſ. & alij, l. ſi in diem § Iulianus ſcribit, ff. de petit. hæred. & in interdicto vti poſſidetis, quod idem fieri vetat, l. 1. ff. vti poſſidetis, † quòd cedi poſſit, quam plurimi indiſtinctè, ac ſimpliciter tradiderunt, quos recenſet Tiraq. d. gloſ. 3. num. 17. & Menoch. de retin. poſſeſſ. remed. 3. num. 258. licet ipſe vſque ad num. 280. aliter, & ſcitè non minùs, quàm latè diſtinguat, vt apud eum videre eſt.

315 Actio iniuriarum cedi poteſt.

316 Remediū c. Redinteg. 3. q. 1. cõpetit ceſſionario.

317 Interdictum vnde vi cõceditur ceſſionario:

318 Immo, vti poſſidetis.

Poſſunt autem fieri ceſſiones † titulo emptionis, vt toto tit. de hæred. vel actione vend. item titulo donationis, d. l. per diuerſas, titulo dotis, l. nominibus in dotem C. de act. & obl. & l. Mæuia marito, ff. ſolut. matrim. titulo ſocietatis, l. 1. 2. & 3. ff. pro ſoc. ſolutionis, l. 3. C. de nouat. legati, & fideicommiſſi, d. l. per diuerſas, & l. ex legato nominis C. de leg. ſicut & donationis cauſa mortis, l. mortis §. Titia ff. de donat. cauſ. mort. inſtitutionis, vel ſubinſtitutionis l. quicumque, C. de litig. vel alterius vltimæ voluntatis, l. nomen debitoris, ff. de leg. 3. & l. legaui ff. de lib. leg.

319 Ceſſio quib. titulis fiat.

320 Ceſſio aliquando prohibita, aliquando ſimulata præſumitur.

Suppono ſecundò, ceſſionem † nihilominus aliquando fore prohibitam, aliquando ſimulatam præſumi; præcipuè verò ſimu

simulata præsumitur, si actio partim donata sit, partim vendita; item si solus titulus donationis sit appositus; tamen clam aliquid datum est nomine pretij, vt in l. fin. aliàs est pen. & incipit, ab Anastasio, C. mand. præterea cessio actionum † præsumitur simulata ex paruitate pretij, & est inualida, nisi vsque ad concurrentem quantitatem pretij, exceptis cessionibus inter heredes pro actionibus hereditariis, & quas creditor, vel alienas res possidens pro debito, seu rerum apud se constitutarum munimine, ac tuitione accipit, nec non iis, quos inter legatores seu fideicommissarios, quib. debita, vel actiones, seu res aliæ relictæ sunt, pro his fieri necesse sit, vt cauetur in d. l. per diuersas, C. eod. omnino verò prohibetur † cessio fieri per actum inter viuos potentiori siue ratione officij, Auth. minoris C. qui dar. tut. poss. l. 1. & 2. C. ne lic. pot. vbi id notauit glos. & Io. de Cras. d. tract. de cess. iur. & act. §. 1. num. 2. & Iac. de Aren. d. tract. de cess. act. num. 6. siue potentiori ob aliam rationem, vt præcitati Doct. ibid. tradunt, dicentes, † tunc habere locum tit. de alien. iud. mut. caus. fac. qui etiam locum obtinet quouis modo deterior reddatur causa nostra per alienationem sine iusta causa factam, vt in l. 1. & toto tit. ff. & extra eod. quòd si fiat cessio in vltima voluntate, ait Aren. ibid. num. 8. non referre vtrum fiat potentiori quauis ratione, arg. l. ex hoc edicto §. heredem, ff. de alien. iud. mut. caus. fact. item prohibetur fieri cessio † tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem de re, vel actione litigiosa, prout de actu inter viuos est text. in l. 2. & fin. C. de litig. nam d. l. 2. cauetur, ne actiones in iudicium deductæ donationibus, vel emptionibus, vel quibusuis aliis contractibus ab actore in quamuis personam transferantur. quod si fiat, nihilominus liti per hoc non censeatur renuntiatum. d. vero l. fin. sancitur, vt si quis lite pendente per donationem, vel alium contractum quæsierit scienter actionem, vel rem aliquam, tenetur illam restituere, nec pretium repetit, sed venditor illud, & tantundem fisco soluit; acquirens autem ignoranter, pretium, seu æstimationem repetit, & præterea tertiam eius partem alienatione irrita remanente, exceptis tamen iis, qui vel dotis nomine, vel ante nuptias donationis, vel transactionis, aut diuisionis rerum hereditariarum factæ, vel per legati, aut fideicommissi causam tales res, vel actiones dederint, vel acceperint. Porrò hoc quod de cessione per vltimam vo-

321 *Quando ex paruitate pretij simulata & inualida sit.*

322 *Non fit potentiori per actum inter viuos.*

323 *Alienatio iudicij mutandi causa facta quãdo locũ habeat.*

324 *Cessio de re litigiosa prohibetur inter viuos & in vltima voluntate.*

luntatem, hoc eſt per legatum, vel fideicommiſſum hîc dicitur, ita corrigitur per Auth. nunc ſi heres, C.de litig.vt, ſi heres in lite, quam proſequi debet, (vt in l.quicumque C. eod.) victor extiterit, rem ipſam, cuius dominus apparet, legatario præſtet, qui nihil conſequitur, ſi viuus fuerit heres, cum litis euentus ei videatur relictus; qui ideo liti adeſſe poteſt, ne colludatur; vt his ipſis verbis cauetur d. Auth. nunc ſi heres. Litigioſa † verò res eſt, (vt cum Imperatore loquar in Auth. litigioſa res, C.de litigioſ.) de cuius dominio cauſa mouetur inter poſſeſſorem, & petitorem iudiciaria conuentione, vel precibus Principi oblatis, & iudici inſinuatis, & per eum futuro reo cognitis. His poſitis,

325 Litigioſa res quando dicatur.

Reſpondeo nunc ad quæſtionem propoſitam, quòd attenta diſpoſitione Trid. Conc. in ſæpiùs alleg. ſeſſ. 14. cap. 5. de reform. videtur ſtatuenda † concluſio negatiua, dum ibid. decernitur, v. nemini cuiuſcumque dignitatis, & conditionis ſit, Conſeruatoriæ litteræ cum quibuſcumque clauſulis, aut decretis conceſſę ſuffragentur, quò minus, ſi qua iura ei ex ceſſione comperierint, ſuper illis liberè valeat apud Iudicem Ordinarium conueniri. Sicut autem per illa verba, (cum quibuſcumque clauſulis, aut decretis,) concluſio nunc firmata manifeſtè extenditur, vt habeat locum non modò in Conſeruatoribus deputatis iuxta terminos iuris, hoc eſt, d cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. Sed etiam iis, quorum iuriſdictio, & poteſtas quauis ratione per reſcriptum aucta eſt; ita per ea verba, quæ leguntur in fine d. decreti. patet, non contineri Conſeruatores conceſſi Vniuerſitatibus generalibus, ac Collegiis Doctorum, ſeu ſcholarium, & Regularibus locis, necnon Hoſpitalibus actu Hoſpitalitatem ſeruantibus, & horum omnium perſonis; ibi enim cauetur, vt hæ perſonæ, & hæc loca in præſenti canone minimè comprehenſa, ſed omnino exempta ſint, & eſſe intelligantur. atque adeo ex hoc habetur prima huius vnicæ concluſionis, quam paulò ante firmauimus, limitatio.

326 Ordinarius adiri poteſt iurib. ceſſis, & quomodo.

Limitatur autem ſecundò hæc eadem concluſio, vt licèt poſſit coram Ordinario tunc ille, qui Conſeruatorem habet conueniri, nec teneatur actor adire Conſeruatorem; poteſt † tamen etiam, ſi vult coram Conſeruatore eundem conuenire, Ordinario non adito, quod patet ex relatis verbis Concilij, maximè ex illo (valeat,) quod idem eſt, ac poſſit, vt cuique notum

327 Conſeruator etiam aditur pro iuribus ceſſis.

tum est; verbum autem, potest, significat facultatem sine necessitate; text. vbi glos. & alij in cap. cum in tua, quod est fin. de consuet. in 6. cum simil. Ceterùm, si circumscripto huiusmodi canone conciliari quęratur quid in his quoque locis personísve exceptis statuendum sit.

Dicendum puto, in iuribus etiam cessis fore Conseruatorem iudicem competentem, cum iuris & actionis cessio regulariter non sit prohibita, vt latiùs suprà in suppos. 1. demonstrauimus; non fore autem competentem ipsum Conseruatorem, neque alium iudicem saltem ad effectum, vt agens ex iure cesso obtineat, sed solùm, vt locum habeat dispositio, & pœna iuris in casibus prohibitis, atque etiam quoties † simulata cessio præsumitur; cuius duos casus recensuimus initio 2. suppos. quorum primum ex modicitate pretij desumptum comprobat, explicat, & multipliciter extendit D. Menoch. tract. de præsump. lib. 3. præsumpt. 129. à num. 2. ad 8. declarat verò, seu limitat duobus modis; quorum primus situs est in comprobatione casuum exceptorum in d. l. per diuersas à num. 9. ad 19. quos & nos d. 2. suppos. circa initium enumerauimus. Alter est, vt locum non habeat hæc iuris præsumptio, & coniectura, quando aliis coniecturis constat, actionem factam esse iustis de causis, non autem animo vexandi eum, contra quem facta fuit, vt si à paupere fiat, cum ipse ob suam inopiam consequi nequeat, quod suum est; vel quando fit transactionis titulo. Alterum casum simulatę cessionis recensuimus d. suppo. 2. ex eo desumptum, quòd actiones pro parte donatæ sint, & pro parte venditæ, quem latiùs explicat, ac declarat Menoch. d. præsumpt. 129. num. 27. & seq.

328 Cessio quãdo simulata præsumatur vel non.

Tertium casum, seu tertiam præsumptionem simulatæ, fictæque cessionis afferunt post alios Bart. d. l. per diuersas, num. 11. Gabr. lib. 2. comm. conclus. tit. de action. conclus. 5. num. 21. & Menoch. d. præsumpt. 129. num. 20. quando de numeratione pretij etiam iusti solùm constat confessione cedentis, & cessionarij; quam coniecturam Menoch. multipliciter declarat vsque ad num. 24.

Quartam præsumptionem adstruit num. 25. quando in ipso cessionis actu numeratum fuit pretium, deinde paulòpost cedens illud restituit cessionario.

Quintam num. 26. quando cedens finxit, cessionarium esse

ſuum creditorem, & deinde cauſa illius crediti ei ceſſit actiones contra ſuum aduerſarium.

Sextam num. 29. quando non apparet, quo titulo facta ſit ceſſio, licèt id impugnent Io. de Craſſ. & Iacob. de Aren. dict. tract. de ceſſ. act. hic à num. 14. ad 17. ille §. 1. à num. 3. ad 6. ob duas præcipuè rationes; alterã, quòd lex expreſsè non requirat titulum; alteram, quòd in contractu innominato fieri poteſt ceſſio actionis, l. 1. C. de act. & oblig. & l. naturalis, circa initium ff. præſcript. verb. quomodo autem, (inquiunt citati Doct.) poterit tunc contractus nomen inſeri, cum ſit contractus ille ſine nomine? quibus tamen rationib. ſatisfieri poteſt, dicendo ad primam, id ſatis colligi ex ipſa lege, vt elicuit Menoch. d. num. 29. poſt Bart. & Bal. quod & tenent Spec. & alij relati per Craſſ. d. num. 17. ad ſecundam, ſolùm inde confici, non requiri expreſſam mentionem tituli, ſed ſufficere, ſi ex coniecturis de illo appareat, vt probat nonnullis etiam exemplis ad id allatis poſt alios Menoch. d. num. 29. & tribus ſeqq. quomodo de illo conſtare poteſt etiam in caſu contractus innominati, quòd huiuſmodi contractus tunc celebretur, licèt verum nomen non habeat; Hanc porrò ſextam ſimulatæ ceſſionis præſumptionem extendit, & declarat Menoch. num. 33. cum duob ſeqq.

Septimam denique affert num. 36. quando actiones ceduntur potentiori poſt Bald. d. l. per diuerſas, num. 23. & l. 2. C. ne lit. potent. Io. de Amic. conſ. 24. num. 7. potentior autem is dicitur, † qui poteſt aduerſarium terrere, l. 1. C. ne lit. potent. cum aliis adductis à Iacob. de Aren. d. tract. de ceſſ. num. 6. licèt Bal. d. num. 23. quem ſequitur Menoch. ſupra num. 38. dicat, eſſe arbitrarium iudici, quando quis dicatur potentior, & benè; nam & qui cedit talis eſſe poteſt, vt terrere poſſit, & potentior quis eſſe poterit reſpectu vnius effectus, qui non erit reſpectu alterius. Ceterum quatenus Menoch. & alij cit. ponunt hanc inter præſumptiones ſimulatæ ceſſionis, accipiendum id erit meo ſanè iudicio, vbi non admodum potentiori fiat ceſſio. nam ſi valde potentior ſit, tunc iam eſt omnino prohibita ceſſio in eum facta, ita, vt iactura cauſæ afficiantur, qui hoc faciunt, vt patet ex d. l. 1. & 2. ideoque non poſſe tunc id locum habere, quod optimè adnotarunt Aren. & Craſſ. d. tract. de ceſſ. ille num. 13. hic §. 1. num. 3. per tot. tit ff. & C. de hered. & act.

329 *Potentior quis dicatur.*

act. vend. & post Bal. in l. & qui in fin. C.de distract. pign. ait idem Menoch.d.præsumpt.129.num.41,hanc, sicut & cæteras prædictas omnes præsumptiones,& coniecturas † cessare,cùm de veritate actuum constat;ex eo inferens notabiliter post alios num.42.quod quando is,contra quem ceduntur actiones,præsens est ipsi cessioni, & consentit, vel tacet,valet cessio, nec simulata præsumitur; id quod etiam, nimirum d. præsumptiones cessare num.43. adstruit ex glos.Bart. Bal. & Salic. d. l. per diuersas, quando † sit cessio iurium, & actionum non principaliter, sed accessoriè ratione contractus præcedentis. Et prædicto distinctionis fœdere conciliari possunt dissidentes illæ Doct. sententiæ, dum inter cæteros Anchar. cons. 165. & seq. respondit, † clericos inter potentiores connumerari ob id,quòd difficiliùs conueniri possunt; quam sententiam etiam probauit Calcan. cõs.7.col.4.cuius tamen contrarium respondit Roman.cons.518. num.5. Ias. l.vnica vers. confirmo per illud, C. de his, quæ pœn.nom. Gomes. ad reg. Cancell. de subrog. Collit. quæst.1. num.2. & plures alij, quos commemorat Tiraq.tract. de nobilit. cap.vlt. num. 105. prior enim sententia vera erit ad effectum, vt cessio potentiori facta ficta præsumatur; posterior, vt omnino prohibita censeatur. quamquam & alia distinctione conciliari possunt hæ dissidentes opiniones, vt prior procedat quoad inducendam præsumptionem cessionis factæ iudicij mutandi causa iuxta casum c.2. de alienat.iudic. caus. posterior autem quoad effectum incurrendi edictum & pœnam alienantium in potentiores.

330 *Præsũptiones cessionis simulatæ quando cessent.*

331

332 *Clerici quãdo potẽtiores censeantur.*

Iuxta omnes verò hosce effectus † admittendas esse,ac procedere puto duas illas declarationes, quas ad prædictam septimam simulatæ cessionis præsumptionem affert Menoch. dict. præsumpt. 129. num. 39. cum duobus seqq. alteram quando existens in carcere præsertim ob crimen, quod perpetrasse dicitur,cederet actiones suas fisco aduersus suos debitores; alteram, vbi cessionarius esset consanguineus cedentis.

333 *Cessio facta consanguineo,aut à reo fisco,licet potentiori an præsumatur simulata & prohibeatur.*

In casu sanè prædicto, quo prohibita omnino cessio est in potentiorem ex d.l.1.& 2.C.ne lit. potent. cum similib. pariter puto, neque Conseruatorem, neque etiam alium iudicem fore competentem saltem cum effectu, vt nimirum agens ex iure cesso obtineat, sed solùm vt locum habeat distinctio,vt pœna iuris; nam cessio huiusmodi nulla est, & creditor debitum amittit,

amittit, vt ibidem cauetur; atque adeo agere cessionarius ex ea cessione non potest, vt ex prædictis iuribus tradit glos. cap. 2. verbo, sanctiones, de alien. iud. mut. cau. fac.

Quoties autem cessio, & alienatio fit causa iudicij mutandi, † tunc existimo saltem Conseruatorem non posse esse iudicem, tum quòd & hæc cessio prohibetur, licèt non sub pœna amissionis debiti, vt patet ex l. 1. & toto ferè tit. ff. de alien. iud. mut. cau. fac. l. vnic. C. eod. & d. cap. 1. & 2. iuncta glos. extra eod tit. tum per id, quod habetur d. cap. 1. vbi quatenus ad eum titulum pertinet, ac iuxta glos. Abb. & aliorum interpretationem cauetur, quòd is, in quem facta est rei alienatio causa mutandi iudicij, conuenitur per rescriptum impetratum contra alienam rem, atque adeo est adeundus tamquam competens non iudex cessionarij, sed cedentis, qua ratione dicit glos. magna ibid. quòd, † si cedens paratus sit subire iudicium, ac si possideret, cessat hoc edictum per text. in l. quia etiam ff. eod. sicut etiam cùm facta est alienatio ex necessitate, aut alia iusta causa, vt in l. non solùm §. si quis ff. eod. Vt autem ex hoc edicto actio competat, ait d. glos. magna, & optimè, tria requiri; primum vt mea causa durior fiat dolo; (secus enim si iusta de causa, vt mox diximus,) ratione personæ, vel loci, vt si cedatur potentiori (alia tamen ratione quàm officij, tunc enim intra tit. ne liceat potent. vt præter Doct. supra in 2. suppos. allegatos etiam tradit glos. d. cap. 2. verbo, afficiant,) aut existenti extra prouinciam, d. l. 1. ff. eod. tit. Alterum quòd mea intersit, & tunc agitur quanti interest, l. 1. 2. & 3. iuncta l. non solùm ff eo. Tertium, quòd sit facta alienatio causa mutandi iudicij futuri, l. ex hoc edicto §. ait Prætor, ff. eod. tit. nam si fiat causa mutandi iudicij, quod iam sit, habet locum edictum de re litigiosa, iuxta d. l. 2. & fin. C. de litig. & cap. ecclesia S. Mariæ, vt lit. pend. Quo casu, cum nulla sit venditio, & cessio, atque adeo cessionario non competat actio, pariter existimo, † non posse Conseruatorem esse iudicem saltem cum effectu, nisi fortè, vt constito de cessionis nullitate nullam quoque declaret hac in re sibi competere iurisdictionem, cum tunc peragenda sit lis tamquam nihil actum sit, vt dicitur d. l. 2. atque ideo idem iudex adeundus erit, qui ante cessionem hanc prohibitam erat adeundus. ex quo fit, vt, si cedens habeat Conseruatorem, & is conueniendus sit, possit, & debeat coram eo conueniri, ac si nulla

334 Conseru. an adiri possit, cessione facta iudicij mutandi causa.

335 Edictum de alienatione iudicij mutandi causa facta quādo habeat locū.

336 Conseru. an adiri possit super re litigiosa cessa.

nulla facta fuiſſet ceſſio. ſi verò actor ſit, quia ipſe velit agere, debeat reum coram ipſius rei Conſeruatore, ſi habet, alias coram Ordinario conuenire ; actor enim regulariter ſequitur forum rei, cap. cum ſit de for. compet. cum ſimil. de quibus mox in ſeq. quæſt. ex qua etiam patebit, quid dicendum ſit, vbi Conſeruatoriæ litteræ dant facultatem trahendi.

QVÆRO *igitur ſextò, An poßit quis coram ſuo Conſeruatore alium in iudicium trahere.*

Vt dilucidiùs in hac quæſtione procedatur, tres caſus diſtinguemus. Primus erit, quando litteræ Conſeruatoriæ in forma communi conceduntur, hoc eſt, abſque vlla facultate alios coram Conſeruatore trahendi. Secundus, cum huiuſmodi facultas in litteris Conſeruatoriis expreſsè, aut æquipollenter alicui tribuitur ; nec tamen ei tunc agendum ſit contra alium, cui eadem facultas ſit attributa. Tertius, cùm is, qui habet talem facultatem in litteris ſui Conſeruatoris, agere vult contra eum, qui & ipſe omnino ſimilem habet facultatem. Hos autem tres caſus ſingulis, quæ iis reſpondeant, concluſionibus, definiemus.

337 *Actor non poteſt reum cõuenire corã ſuo Cõſer. dato ſine facultate trahendi.*

Prima ergo concluſio ſit. Quando litteræ Conſeruatoriæ † conceſſæ ſunt in forma communi, (iuxta primum caſum mox propoſitum,) non poteſt actor reum conuenire coram ſuo Conſeruatore. Ita expreſsè definitur in Trid. Synodo in ſæpiùs memorata ſeſſ. 14. cap. 1. de reform. dum ibi decernitur, quòd in ciuilibus cauſis ſi is, cui Conſeruatoriæ litteræ conceſſæ fuerunt, actor extiterit, aliquem ei apud ſuos Conſeruatores iudices in iudicium trahere minimè liceat. Atque id ipſum per hoc decretum Concilij adnotarunt Paul. Fuſc. tract. de viſitat. & region. Eccleſ. libr. 2. cap. 23. num. 5. & Io. Bapt. Confett. in ſummar. mater. priuil. Ordin. Mendic. tit 4. cap. 3. Ex iis autem verbis Concilij, (cum quibuſcumque clauſulis, & decretis conceſſæ,) vbi tamen ea referantur ad prædictam definitionem, de quo aliquid mox, & in ſeq concluſ. dicemus, conſtat comprehendi litteras Conſeruatorias conceſſas cum ampliori facultate quoad cognitionem, quàm quæ à iure d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. ſit tributa, vt iam ſupra non ſemel admonuimus ; atque adeo comprehenduntur omnes Conſeruatoriæ priuatarum perſonarum quæ ibi à Concil. non excipiuntur, vt Confett. loc. cit. adnotauit: in forma tamen

communi, hoc est, sine facultate alios trahendi concessæ, vt in seq. conclus. ostendemus. Sed quoniam ab eo decreto Concilij Concilium ipsum eximit Vniuersitates generales, Collegia Doctorum, & Scholarium, Regularia loca, & Hospitalia actu hospitalitatem seruantia, horúmque omnium personas. Ideo, vt idem quoque in his statuatur, vbi speciale priuilegium trahendi, iuxta secundum casum superiùs propositum, non habent, aliunde quoque sumenda est huius conclusionis confirmatio; si tamen illud priùs admoneamus, † tam prædictam Concil. Trid. definitionem, quàm hanc nostram conclusionem ita fore accipiendam, vt habeat dumtaxat locum, vbi potestas Conseruatoris sic per rescriptum aucta sit, vt de omnibus causis ciuilibus tamquam quilibet Ordinarius possit cognoscere. Et quoad Trid. Concilium satis patet ex verbis, quæ initio illius definitionis ab eo ponuntur; ait enim in ciuilibus etiam causis, in quibus ipse actor extiterit, &c. quoad conclusionem nostram, quòd non sit intelligenda, vbi Conseruator datus sit iuxta meros terminos d.cap. 1. & fin. probatur ex d.cap.fi. vers. Conseruatores autem, sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure fortissimum est, dum ibi dicitur, quòd Conseruatores non præsumant trahere quoscunque vltra vnam dietam; verbum enim, trahere, proprium eius iudicij est, in quo actor reum ad iudicium vocat, vt constat tum ex aliis iuribus, tum ex memorata difinitione Trid. Concilij. atque hoc fundamento id in specie adnotarunt Doct. communiter d.cap.fi. maximè Io. An. num. 2. post Host. & Archid. Huius autem rei duplex ratio esse potest; altera, quia in secundo casu Conseruator maximè accedit ad naturam delegati, coram quo actor trahit reum, vt patet ex tot. ferè tit. de offic. deleg. nec non ex cap. nonnulli, de rescript. & cap. statutum, eod. tit. in 6. Altera, quia † manifestam iniuriam, ac violentiam inferens ad iudicium prouocat, & actor efficitur, prout de iactante habetur in l. diffamari, C. de ingen. & manum. cum ibi not. & aliis, quæ ad fin. huius conclus. adducemus, at verò non minùs, immo magis factis, quàm verbis voluntatem nostram declaramus, l. de quibus, ff. de leg. cap. dilecti, de appell. cum sim. de quibus ibi per glos. in primo autem casu cùm de omnib. causis cognoscit, magis accedit Conseruator ad Ordinarium, coram quo actor sequitur forum rei, vt mox dicemus.

338 *Quid si datus sit tanquā Ordinarius in causis ciuilibus.*

339 *Actor fit qui infert manifestam iniuriam & violentiam.*

Prædicta

Prædicta ergo conclusio hoc sensu accepta, Probatur præterea ex communi illa regula, quæ habet, † quòd actor sequi debet forum rei ab vtroque iure approbata, l. iuris ordinem, & l. in criminali, C. de iurisdict. omn. iud. l. 2. C vbi, & apud quem, cap. si clericus laicum, & cap. cum sit generale, de for. compet. cum suis concord. ibid. per gl. & Doct. adductis. & hac ratione in proposito vtitur Fusc. d. num. 5.

340 Actor regulariter sequitur forum rei.

Prædicta autem regula † fallit multis modis, de quibus per glos. ac Doct. d. cap. si clericus, & cap. cum sit, de for. compet. nec non in cap. licèt, & cap. ex tenore, eod. tit. & alibi sæpe. plures cumulat inter cæteros Abb. in cap. si quis, eod. tit. Mar. Soc. d. cap. cum sit, & rubr. eod. tit. Barthol. Soc. reg. 10. Spec. tit. de compet. iud. Farinac. quæst. crimin. 8. & 42. Tancred. tract. de ord. iudic. tit. de for. compet. ex quibus illi ad limitationem huius conclusionis allegari possunt, quibus probatur, laicum coram Ecclesiastico iudice à clerico posse conueniri, vbi tamen non obstet limitatio potestatis ipsius Conseruatoris ad certum causarum genus, seu modi cognoscendi, vt puta, quia non agatur de iniuria notoria, quando Conseruatoria concessa est ad limites d. cap. 1. & fin. Nisi dicere velimus, † quoties potest actor reum coram illius iudice conuenire, debere, quamuis Conseruatorem habeat, coram iudice ordinario eum conuenire, non coram Conseruatore, cum pro Ordinario iudice regula sit, cap. 1. cap. si quis contra, & cap. cum contingat, de for. compet. cum ibi not. & suis simil. & iurisdictio † ordinaria sit naturalis, & fauorabilis, glos. mag. cap. 1. de rescript. in 6. glos. pen Clem. 2. de off. ord. Bitign. decis. 5. de concess. præb. Put. decis. 48. sub num. 3. lib. 3. Caputaq. decis. 43. num. 3. part. 3. contra verò iurisdictio Conseruatoris, vti delegata est odiosa, cap. cum in iure peritus, vbi glos. & Doct. de off. deleg. Bal. in l. vnic. C. de mand. Princ. sicut & exemptio à iurisdictione ordinaria, cap. 1. cum ibi not. de priuil. in 6. & quælibet dispositio derogans potestati Ordinarij, Abb. d. cap. si quis contra not. 2. Cressent. decis. 1. num. 1. & decis. 3. num. 6. de priuil. Verius tamen oppositum puto, cum aliàs frustratoria esset in eo casu facultas, quam habet actor reum conueniendi coram suo iudice. Sed quicquid in hac re sit, prædictam regulam, nec non priorem sentẽtiam ex mox in eadem re adductis omnino temperarem in duob. casibus. Primus est in vsurpantibus res eccle-

341 Falsa prædicta regula multis modis.

342 Actor quomodo conuenire potest reum coram suo iudice.

343 Iurisdictio Ordinaria est naturalis & fauorabilis: delegata odiosa.

ſiæ,qui quamuis laici, coram Eccleſiaſtico iudice poſſunt conueniri, d.cap.cum ſit, & cap.conqueſtus, de for. compet. tunc enim cum iniuria, & moleſtia, ſiue violentia inferri dicatur, quæ eſt materia, circa quam de iure Conſeruatoris iuriſdictio verſatur, nil mirum, ſi tunc, quamuis reus,poſſit quis ab actore coram ſuo iudice Conſeruatore conueniri, vt in ſpecie ſentit Rebuf.de priuil. ſchol. priuil. 152. & probat text. d.cap.fin. ibi, trahere licet, túncque moleſtatus reus dici poſſit, arg l. diffamari C. de ingen. & manumiſſ. cum ibi notat. & traditis inter alios per Abb.& Barb d.cap.ſi quis, Lap.alleg.54. num.5. latè per Marcheſ. de commiſſ. ſuper iactat. cap. 1. num. 13.& multis ſeqq. Scac. tract. de iudic. cap.34 num. 43. Mandoſ. in for. commiſſ. iactat. & moleſtat. verbo, inquietare, poſt medium, Gail. lib. 1. obſeru. 9. num 7. Alter eſt, cùm in litteris Conſeruatoriis exprimitur, quòd Conſeruatores reſpectu eorum, quibus illæ conceduntur, ſint Ordinariorum loco, vel quod coram iis in prima inſtantia vnam ſententiam definitiuam debeant obtinere, neque aliàs poſſint ad aliud iudicium euocari, ſeu cauſa committi, vel transferri, quod nonnulli præſertim Regulares habent,vt in ſeq.concluſ.dicemus.Et huius rei ratio eſt; quia licèt tunc etiam non cogantur iſti coram Conſeruatore litigare, ſed poſſint coram locorum Ordinario, cum talis quoque deputatio Conſeruatoris in eorum fauorem ſit introducta, qui non debet in odium retorqueri, & cui poteſt quilibet renuntiare,iur. vulgar. tamen hæc tam priuilegiata facultas illud ſaltem debet operari, vt non cogatur coram alio iudice etiam Ordinario reſpondere arg.cap.1.cum ibi not. de priuil. in 6. ſitque Ordinarius etiam in caſib. quib. poteſt quis alium coram ſuo iudice trahere. Ex aliis verò omnibus prædictis caſibus illos duos dumtaxat nos examinabimus infr. hoc eod.cap. quæſt. 8. & 9. nimirum de partis conſenſu, ac de conſuetudine, cùm diſputabimus, an, & quando iuriſdictio Conſeruatoris vel partium conſenſu, vel conſuetudine poſſit prorogari. Interim autem ad alias huius quæſt. concluſ. tranſeamus.

344 *Actor quãdo poſſit corã ſuo Conſeru. reum trahere.*

Secunda concluſio. Poteſt quis † coram ſuo Conſeruatore alium trahere, (niſi aliud tamen obſtet,) vbi in Conſeruatoriis litteris huiuſmodi facultas ſufficienter exprimatur, vt ſi in litteris dicatur, quòd ij, quibus illæ conceduntur, ſiue actores, ſiue

siue rei non possint coram alio iudice conueniri, siue in iudicium vocari; vel quòd Conseruatores causas, & controuersias quascumque eorum, in quorum fauorem sunt Conseruatores deputati, super quibusuis rebus,& negotiis motas, atque mouendas tam actiuè, quàm passiuè, audire, cognoscere, decidere, ac fine debito terminare possit, prout legitur inter priuilegia Ordinis Prædicatorum, quod videre est apud Confett. in Collect. litt. Apost. & priuil. regul. Mendic. num. seu priuil. 3. & in plerisque formulis Conseruatoriarum, quas super hoc eod. tract. cap. 2. inseri curauimus.

Et quidem quoad huiusmodi Conseruatorias concessas post Trid. Concil. præsertim Regularibus nulla videtur difficultas, quin de plano procedat conclusio; nam in iis expressè derogatur, vt solet, quibuscumque constitutionib. etiam Conciliorum generalium; & Regulares, præterquam quòd per priuilegia regulariter exempti sunt à iurisdictione Ordinariorum, vt inter alios tradit Nauarr. comment. 2. de Regular. num. 63. & pluribus comprobat Eman. Roderic. quæst. regular. tom. 2. quæst. 63. per totam,& Confett. d. summar. mater. priuileg. tit. 5. in suis etiam Conseruatoriis simul cum iis verbis,(tam actores, quàm rei,) vel illis, (actiuè, & passiuè,) habent quoque, vel quòd eorum Conseruatores sint de loco Ordinariorum, vel quòd in prima instantia debeant omnino vnam sententiam definitiuam obtinere coram suo Conseruatore, antequam ipsi Regulares ad aliud iudicium euocentur, seu causa committatur, vel transferatur. Aliqua verò difficultas esse posse videbatur circa Conseruatorias cum tali facultate trahendi alios concessa ante Trid. Concil. propter verba illa,(Conseruatoriæ cum quibuscumque clausulis, aut decretis concessæ,) quæ leguntur d. sess. 14. cap. 5. de reform. vbi vt in conclus. præced. vidimus, decernitur, vt nemini liceat, si actor fuerit, aliquem in iudicium trahere coram suo Conseruatore. sed nihilominus existimo, ea verba in hac specie non obstare: tum quòd apparet de mente expressa Papę, quòd velit posse alios coram tali Conseruatore trahi; & satis ea verba operantur quoad Conseruatores deputatos cum ampliori facultate, quàm quæ ex d. cap. 1. & fin. iisdem competit cognoscendi de manifestis iniuriis tum quod ex contextu d. totius canonis Conciliaris satis constat prædicta verba,(cum quibuscumque clausulis,& decretis,)

non referri ad memoratum decretum prohibens actori, ne alium trahat coram Conseruatore. hoc enim est distinctum omnino capitulum,& decretum à præcedenti,cui prędicta verba sunt adiecta,vt patet ex interpretatione.

Tertia, & postrema conclusio. Si is, qui habet sufficientem facultatem alium trahendi coram suo Conseruatore, † agere velit contra eum, qui omnino similem habet facultatem, debet eum conuenire coram Conseruatore non suo, sed rei; nisi reus consentiat vel in Conseruatorem actoris, vel in loci Ordinarium. Prima pars huius conclusionis probatur primò illa firmissima ratione, quia tunc duo pariter priuilegiati concurrunt; certissima verò iuris conclusio est, † priuilegiatum non vti priuilegio contra pariter priuilegiatum, sed tunc priuilegia inuicem elidi, ac tolli, &,vt nostrates loquuntur, conquassari, ita, vt in ea re standum sit iuri communi. Quæ sanè probatur in l.verùm §.pen.& fin.ac l. seq. ff. de minor.l. fin. ff. ex quibus caus. mai. §. sed & hoc præsenti, Auth. de sanctiss. Episc. facit cap.cum causam, de præbend.l.priuilegia: vbi Rip.ff. de priuil. cred. l. sed & milites, vbi Bart. in princip. ff. de excus. tutor.l. assiduis cum ibi not.C. qui pot.in hyp.hab.atque inter cæteros hoc ipsum latè tradiderunt idem Bart. & alij in Authent. quas actiones C.de sacros. eccles. Abb.in cap. in præsentia num. 37. cum trib.seqq. Fel.num.30. Dec.à num.171. ad 189. Bero nu. 452. & nonnullis seqq. Doct. in cap auditis, de præscript. Carol.Tap.in l.fin.2.par. cap. 8. num. 1. ff. de leg. Maurit. Dolan. tract.de rest. in integr. cap.217. & seq. & Sfort. Odol. in simili tract.quæst.18.art.4.Horat. Mendos.tract.de priuileg.ad instar. quæst.10. Gomes. & alij in §.rursus, Instit.de act. Tiraq.priuil. 26.piæ causæ,Couar.in relect.reg.possessor.2.pos §.2.num.4.& in specie priuilegij quoad electionem fori, quam habet scholaris reus, adnotauit Horatius Luc. tract. de priuileg. scholar. priuileg.66.limit. 10. post Bal. in l.2. C. de priuil. fisc. licet ipse Horat.de hoc dubitet, & in contrarium alleget eundem Bald. in Auth.habita num.53. C.ne fil.pro patre,quoniam fauorabiliores sint partes rei,quàm actoris,l.fauorabiliores,ff.de reg.iur. cum simil.

345 *Actor habēs Conseruatoriā cum facultate trahendi, quomodo debet reum conuenire.*

346 *Priuilegiatus contra priuilegiatū non vtitur priuilegio, sed iure cōmuni.*

Ideo autem adieci in conclusione verba illa, (omnino similem,) & in ratione illud, (pariter,) vt tollerem disputationem illam,quam ferè omnes prædicti,ac præterea Io.Parlador.lib. 1.

rer.

rer.quotid.cap. 17.num. 18. quem refert, & in hac specie Conseruatorum sequitur Eman. Roder. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. circa medium instituunt de priuilegiatis imparibus, ac de concursu priuilegiati in genere cum priuilegiato in specie, concludentes, † tunc non conquassari priuilegia, sed præferri priuilegiatum in specie, aut potentiori priuilegio, dissentientes tamen, † quando nam quis priuilegiatus in genere, vel in specie dicatur; quando enim priuilegium potentius sit dicendum, latè ac bene differunt Dec. & Tap. loc. cit. sed & in præcedenti articulo certior, communiórque opinio est, quòd priuilegiati in specie concurrere dicuntur, quando priuilegia vtriusque in exercitio concurrunt, vt duæ ecclesiæ, quæ aliàs priuilegiatæ sunt, in genere, quòd restituãtur in integrum iure minorum; atque adeo vna contra aliam restituitur, si vna tantùm egeat restitutione, eámque petat; si verò ambæ egeant, ac petant in speciali aliquo casu, dicentur concurrere tunc in priuilegiis, quæ tunc ideo conquassabuntur, nisi maior antiquitas vel simile, quid aliud obstet, prout bene explicant, & ex communi resoluunt inter cæteros Horat. Mandos. d.quæst. 10.num.4.& 5. Couar.d. num. 4. Roder. d. art. 15. & quæst. 9. art. 11. Atque hoc postremo in casu est nostra conclusio. nam posset vterque in illo speciali & indiuiduo casu prætendere vigore priuilegij sui huiusmodi facultatem continentis, quòd possit trahere colligantem coram suo Conseruatore saltem iudicio præuentorio, iuxta l.diffamari, cum ibi not.C.de ingen. & manum.quoad id verò quod post Bald. ait Luc. d. limit. 10. præterquam quòd Dec.supra num. 173. posterius dictum Bal. intelligit quoad priuilegium fori, prius de aliis priuilegiis, diuersum etiam est, cum ibi agatur solùm de priuilegio eligendi iudicem, coram quo conueniatur, & sic passiuo tantùm, hîc vero etiam de actiuo trahendi alios, deinde etiam illud nostræ conclusioni ex eo fauet, quòd in concursu priuilegiatorum quoad forum reo fauendum suadet. quòd autem in illud penè omnes Auctores prædicti rursus consentiant, † conquassationem non fieri etiam inter pariter priuilegiatos, sed eum præferri debere qui agit de damno vitando ei, qui de lucro captãdo certat, nostræ speciei adaptari non posse puto; lucrum enim aut damnum ad causæ decisionem, non ad iudicij ordinem pertinet, cum parum, aut nihil ad damnum, vel lucrum referat,

347 Priuilegiũ in specie ac potentius præfertur:

348 & quid sint.

349 Priuilegiorum parium conquassatio quando & quomodo fiat.

referat, à quouis iudice causa definiatur; maximè quia licèt in ordinatoriis iudicij,& causæ quisque iudex sequatur stylum sui fori, non tamen in decisoriis,cap.quod clericis,de for.compet.cum ibi not. per Abb.Soc.& cæteros, & aliis latè adductis per Roch.de Curt.in repetit.cap.fin.à num.37.& deinceps, seu q.16 ferè per totam,de consuet.

Secundò principaliter probatur eadem prima pars conclus. quia cum in casu proposito hinc habeat actor priuilegium trahendi, illinc reus simul cum priuilegio trahendi habeat quoque priuilegium, vt non possit conueniri, nisi coram suo iudice,cui non est per priuilegium actoris,quod etiam plerumque præcedit tempore, sufficienter saltem derogatum, cum maximè priuilegium auferre odiosum sit, & ideo locus fiat regulæ de non tollendo iure quæsito in priuilegiis, & iuribus specialib.vt inter alios comprobat Hier.Gonzal.ad reg.8.Cancell.glos.36. num.56. cum seq. & primum priuilegium habens derogatoriam generalem † non tollatur regulariter per aliud contrarium,licèt habeat clausulam,quorum tenores,&c.vt latè ostendit idem Gonzal.supra num. 63. 65. & 66. ac præterea prædictum rei priuilegium habeat iuris assistentiam,cum actor sequi habeat forum rei,fit,vt propter plura vincula, quæ magis ligant cap.1. de treg.& pac. Auth.itaque, C.commun. de success. reo potiùs sit fauendum, cuius etiam in pari causa, & in dubio fauorabiliores partes sunt,d.l. fauorabiliores de reg. iur. & cap.cum sunt,eod.tit.in 6.cum simil.Denique hanc eandem priorem nostræ conclus.partem præter Roderic d.art.15. tenet etiam in specie Confett.d.summar.mater.priuil. ord Mend.tit. 3.cap.1.& fin.

350 Priuilegiũ generalem derogatoriã habens an tollatur per posterius cõtrariam habens clausulam.

Probatur nunc secunda pars eiusdem conclusionis;nam † licèt vbi habeat reus plures iudices,coram quibus possit conueniri, electio sit actoris, l. cum clericus C.de Episc. & cler.l.3.ff. de eo, quod cer.loco,glos. in l.fin.in fin. C. vbi in rem act. & in l non debet,ff de reg.iur. cum suis concord. tamen hoc in casu non habet, nisi vnum iudicem necessarium, nimirum Conseruatorem, coram quo teneatur respondere, arg.cap. 1. cum ibi not.de priuil. in 6. in hisce enim Conseruatoriis cum facultate trahendi adest etiam,vt non possit coram alio conuenire, vt in concl.præced.admonuimus.

351 Actor potest eligere vnũ ex pluribus Iudicib. rei.

352 Reus habẽs facultatẽ vt nõ cõueniatur nisi corã suo Conseru. an possit coram alio.

Quod autem † possit consentire, vt conueniatur coram

Ordina

Ordinario iudice, vel etiam Conseruatore actoris, probatur. Et quidem quoad Ordinarium tum per ea, quæ de ordinaria iurisdictione supra in 1. conclus. ad finem adnotauimus, præsertim, quòd ea semper durat, nisi expressè tollatur, Caputaq. decis. 43. num. 3. part. 3. & extenditur ad omnia, quæ non inueniuntur prohibita, Rot. decis. 5. de concess. præbend. in antiquior. tum quòd Conseruatoriæ quamuis amplissimæ conceduntur non ad publicum fauorem, prout de priuilegio fori quoad clericum dicitur in cap. si diligenti, de for. compet. cum similib. sed ad priuatum eorum, quibus conceduntur, cui quilibet renuntiare potest, l. si quis in conscribendo, C. de pact. cap. ad Apostolicam, de reg. cum suis concord. neque is debet in odium eorumdem retorqueri, l. quod fauore, C. de leg. fieri enim facilè potest, vt magis expediat Conseruatorem habenti coram Ordinario, quàm coram Conseruatore conueniri, vel quia hic absens sit, vel minus idoneus scientia, vel aliqua de causa suspectus, quæ de nouo superuenerit post impetratas litteras Conseruatorias; Ordinarius autem iudex præsens sit, magis idoneus ac propitius; aliámve similem ob causam, prout in simili arguit Hier. Gonzal. d reg. 8. Cancell. glos. 56. num. 49. vbi vsque ad num. 108. pleraque exempla in iure affert, quibus ius alicui cum effectu non competit, nisi eo volente, ac declarante; ipso verò num. 108. illud generaliter adstruit, regulariter quemlibet actum tendentem ad fauorem alterius intelligendum esse, eo petente; quod etiam argumentum inter alios pertractat Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 46. per totam. Quoad Conseruatorem autem actoris, vt in eum reus consentire possit, ex eo probari potest, tum quòd iam huiusmodi Conseruatoribus à potestatem habente tributa est cognitio, & iurisdictio inter dictas partes, cum data sit facultas coram iisdem Conseruatoribus trahendi quoscumque; tum quòd Conseruatoris iurisdictio siue quia is Ordinario in plerisque æquiparetur, siue alia de causa, in multis casibus prorogari consensu partium potest, quos latiùs prosequemur infra hoc eodem cap quæst. 8.

QVÆRO *septimò*, *Quibus locorum finibus circumscribatur Conseruatoris iurisdictio, & eius exercitium.*

Quoniam in d. cap. fin. de off. deleg. in 6. ad huius quæstionis definitionem dietæ & loci deputationis, in quo iurisdictionem

ſuam exercere poſſit Cõſeruator mentio fit, vt exactior eadem definitio habeatur, quædam hic præmittenda cenſeo.

Præmitto ergo primò, quid ſit dieta, & quotuplex. Et quidem omiſſis variis † dietæ ſignificationibus, quæ ad rem noſtram non faciunt, de quibus in Lexic. Vocabular. ſeu Dictionar. iur. necnon per Catell. Cott. in ſuis Memorabil. verbo, dieta, Rebuf. in l. 3. verſ. quæ dinumeratio, ff. de verb. ſign. quod ad noſtram quæſtionem attinet, & prout in iure præſertim Canonico ſumitur; dieta eſt iter vnus diei.

353 Dieta quid ſit.

Duplex autem dieta † communiter ponitur à gloſ. & Doct. in cap. nonnulli in princ. de reſcript. cap. ſtatutum, §. cum autem, eod. tit. in 6. cap. cupientes in 1. reſpon. de elect. & cap. præſenti §. loca, de præbend. eod. lib. & à nonnullis Doct. in cap. dilectus il 2. de reſcript. cap. ex parte B. de for. compet. c. olim, de except. cap. cum ſit Romana, de appell. vt d. cap. fin. de off. deleg. in 6. & l. mille paſſus, ff. de verb. ſignif. vt alia ſit vulgaris, hoc eſt iuxta conſuetudinem cuiuſque regionis, alia legalis, quæ continet viginti miliaria, §. qui autem, Inſtit. de excuſ. tut. l. 1. & incipit, vicena, ff. ſi quis caution. & l. 3. quæ incipit, in itinere, aliàs itinere ff. de verb. ſignific. Miliare verò vnum † conſtat ex mille paſſibus d. l. 1. & l. mille paſſus, ff. de verbor. ſignif. cum vtrobique not. & quinque pedes † vnum paſſum conſtituunt. gloſ. & Bart. d. l. 3. Alciat. Bræchæus, Rebuf. Cæpoll. & alij d. l. 3. alia gloſ. in cap. ſicut antiquitus, 17. quæſt. 4. Menoch. tract. de arbitr. iudic. caſ. 2. Alber. l. quinque pedum præſcriptione, C. fin. reg. Ang. d. l. 1. vbi etiam dicit, † quindecim digitis pedum confici, quem refert Dec. d. cap. olim, num. 12. idémque ſentit gloſ. d. cap. ſicut, & Alber. d. l. quinque pedum, Bart. d. l. 3. Imol. d. l. 1. licèt Hieron. de Mon. de fin. regun. cap. 26. num. 3. poſt Iul. Frontin. & Menoch. d. caſ. 2. num. 12. poſt Alc. Rebuf. & Bræch. d. l. 3. velint, 16. digitos ad pedem requiri; quod & alij voluerunt, quos refert D. Anaſt. Germon. tract. de ſacror. immun. lib. 3. cap. 16. num. 42. vbi tamen ait, ſe non improbare dictum Alex. qui poſt Bart. d. l. 1. opinatur, pedes eſſe intelligendos ſecundùm ciuitatis vſum; quod ipſe admitterem, vbi attendenda eſſet vulgaris dieta, non autem legalis; in hoc enim caſu ius commune erit proculdubio ſeruandum.

354 Quotuplex ſit Dieta.

355 Miliare,

356 Paſſus, &

357 Pes ex quib. conſtent.

Et hoc, quod dicitur, † dietam conſtare 20. miliaribus intelligitur

358 Dieta quot milliarib. cõſtet in terra vel mari.

telligitur in terra; nam in mari 50. miliaria, vel circiter singulis dietis debent adscribi, vt post Bart. in tract. de insul. §. nullius num. 1. Castr. in l. insulæ, ff. de iud. & alios tradit Dec. d. cap. olim num. 10. Cæpol. de seruit. rust. præd. cap. 26. num. 14. & Hier. de Mont. d. cap. 26. num. 13. licèt Alciat. l. continuus, §. cum ita, ff. de verb. oblig. sentiat, in mari esse arbitrarium, quæ miliaria requirantur ad dietam, quæ sanè miliaria † mensurantur pro modo viæ rectæ, & solitæ, vt per Doct. d. cap. nonnulli, præsertim Fel. num. 6. & Cæpol. d. l. 3. num. 11. vsque ad 15. quod quidem sicut locum habet, vbi miliaria in dieta arbitraria sint computanda, vt per Menoch. d. cas. 206. num. 5. ita procedere puto etiam in leucis quarum mentio habetur in c. ex parte B. de foro compet. ac de his, † quotnam conficiant dietam, non consentiunt Doctor. communiter opinio est vt leuca duo miliaria constituat, atque adeo decem leucæ dietam vnam legalem efficiant, vt per Rebuff. d. l. 3. & quendam Philip. quem referunt non dissentientes Cæpol. d. l. 3. Io. An. Abb. & Soc. d. cap. ex parte B. licèt Host. ab iisdem Doctor. relatus velit tres leucas quinque miliaria conficere, atque adeo 12. leucas dietam legalem, sed Host. intellexisse videtur de illa diœcesi Andegauensi, quoniam leucæ non vbique sunt æquales; nam, vt adnotauit Franc. Vercell. quem Cæpol. Io. An. Abb. & Soc. vbi supr. referunt, in Gallia sunt magnæ, in Burgundia maiores, in Anglia, & Alemania sunt maximæ; sicut etiam videmus miliaria ipsa aliquib. in locis lõgiora esse, quàm in aliis, &, vt rectè adnotauit Menoch. d. cas. 2. num. 8. in Subalpina, & Gallicana regione 20. miliaria tantum habent itineris, quantum apud Longobardos 30. At ex d. l. continuus §. cum ita, qui est 2. ff. de verb. oblig. deducuntur † aliæ duæ species dietæ, vna videlicet ex diplomate, quam singularem vocat glos. d. cap. cupientes in 1. resp. verbo, commodè, & Cæpol. d. l. 3. num. 2. alteram vocare possumus arbitrariam, quam etiam colligit ibid. glos. ex eo 1. resp. & initio 2. & indicat text. in l. de die. in princip. ff. qui satisd. cog. ponítque Menoch. de arbitr. iud. cas. 206. num. 3. & latiùs explicat cas. 2. ferè per totum, vbi num. 3. cum duob. seqq. ex sententia Cuiacij, Alciati, & aliorum ait, diploma esse codicillum, qui dabatur cursu publico vtentibus, & hi soli illum habere poterant, ac debebant, vt equis publicis dispositis vti possint, quod etiam post alios

359 *Miliaria, dietæ, aut leucæ quomodo mensurentur.*

360 *Leucæ quot requirantur ad dietam.*

361 *Dietæ species.*

adnotauit Mandoſ. reg. 30. Cancell. quæſt. 4. Singularis ergo dieta ſeu ex diplomate dicitur, cùm quis magna celeritate iter aliquod conficit; id quod vel paucis admodum datur, vel non omnibus communiter, atque adeo Venulæius I. C. d. §. cum ita ait, in ſtipulatione Epheſi dari, ſi quæratur, quantum temporis tribuatur, arbitrio boni viri, hoc eſt, iudicis id remittendum qui æſtimet, quanto tempore diligens paterfamilias efficere poſſit, quod facturum ſe promiſit is, qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, vt neque diplomate, id eſt, diebus ac noctibus, & omni tempeſtate contempta iter continuare cogatur, neque tam delicatè progredi debeat, vt reprehenſione dignus appareat, ſed habita ratione temporis, ætatis, ſexus, valetudinis id agat, vt maturè perueniat, id eſt eo tempore, quo plerique eiuſdem conditionis homines ſolent peruenire.

362 *Dieta in dubio quænã intelligatur in quauis diſpoſitione.*

Quòd ſi quæras, † de qua dieta quæuis diſpoſitio regulariter accipienda ſit, de legalíne, an vulgari, an verò arbitraria. omiſſa illa ſingulari, quoniam ad ea, quæ vt plurimum accidunt, leges reſpiciunt, l. nam ad ea, ff. de leg. cum ibi not. & ſuis ſimil. quæ tamen aliquando locum habere poteſt, vt in caſu regulæ Cancellariæ de veriſimili notitia obitus, vt Mandoſ. optimè deducit in ſuis commentariis ad eam reg. quę nunc eſt 29. apud illum verò 30. quæſt. 4. illa inquam omiſſa, gloſ. d. l. 1. & l. 3. nulla de vulgari facta mentione, vult, legalem attendi in iudiciis, arbitrariam in contractibus; quam gloſ. poſt Bart. Petr. de Bellaper. & Alciat. d. §. cum ita rectè reiiciunt Menoch. d. caſ. 2. num. 7. quod nulla quoad hoc congrua differentiæ ratio inter contractus, & iudicia poſſit afferri. ſed neque Cæpol. & Bræchæo d. l. 3. ac Menoch. d. num. 7. & 8. placet diſtinctio Bart. quod d. l. 1. cum ſimil. procedat quando miliaria ſunt limitata; at d. §. cum ita, vbi non ſunt limitata; quam vel non intellexerunt, vel bene computarunt Menoch. d. num. 8. Cæpoll & Bræchæus d. l. 3. communior videtur eſſe illa opinio, quòd dieta, quæ exprimitur à lege, intelligitur de vulgari, hoc eſt, iuxta conſuetudinem regionis, vt voluit Rebuff. d. l. mille paſſus in fin. & l. in vulgari §. ſi quis ita ff. de verb. ſignif. gloſ. Bern. d. cap. nonnulli communiter approbata, vt teſtatur ibi Abb. item gloſ. Io. An. d. cap. ſtatutum, §. cum autem, verbo, dietam, d. cap. cupientes, verbo, commodè, & d. cap. præſenti, §. loca, vbi Barbat. & alij; colligúntque id ferè omnes ex eodem

dem §.loca, dum ibi Bonif.vult specialiter confutari dietas legaliter; ergo, inquiunt, secus in aliis casibus iuris. Rectè quidem; non inde tamen licet inferre, vt in prædictis aliis casibus indistinctè accipienda sit dieta vulgaris; nam vt est dicta arbitraria, de qua in d. §. cum ita non modò tacitè approbata per canones eo ipso, quòd non est reprobata, iuxta cap. 1.& 2. cum ibi not.de nou.oper.nunc. sed etiam satis expressè in dict. cap. cupientes, vt supra deduximus. Ego sanè hac in re sic statuo; vt, si à consuetudine, vel statuto certa quantitas spatij, & numeri miliarium cuilibet dietæ assignata sit, ea sit seruanda; nam & statutum, & consuetudo legi præiudicat, vt de statuto text. est in l. omnes populi, vbi Doct. ff.de iust. & iur. de consuetudine in l.de quib.ff.de leg.cap.cum consuetudinis,& cap. fin.de consuet. cum ibi not. & suis simil. atque id in hac specie quoad consuetudinem tradunt glos.& Doct.d.cap.nonnulli,in princ. & cap. cupientes in 1. resp. & admittit Menoch. d. cas. 206. num.2. vbi de consuetudine clarè constet; de statuto verò Cæpol. d. l.3. num. 8. ad fin. vbi autem de huiusmodi consuetudine, vel statuto satis non constet; tunc ad legalem dietam recurrendum sit, hoc est 20. miliarium & iuxta supradictam mensuram; lex enim præsumit tantum spatij, & itineris posse attento communi vsu, seu communiter homines vno die conficere; vnde & regulariter in hominibus communis conditionis hæc taxa seruanda erit. Verum quia sæpe contingit, homines non esse eiusdem conditionis;sunt enim aliqui iuuenes, aliqui senes, aliqui validi, & robusti,alij debiles,& infirmi,aliqui iter maximum quotannis conficere consueuerunt, aliqui domi semper fere otiosi degunt. Ideo si quis in remotam regionem iter facturus illius conditionis non sit, vt singulis diebus vicena millia passuum queat conficere, non communis ille vsus, & status considerabitur, sed arbitrio boni viri, id est, iudicis æstimabitur habita ratione sexus, ætatis, valetudinis, vsus itinerandi, & aliarum circumstantiarum, vt d.§. cum ita, & colligitur ex d.l.de die,in princip.ff. qui satisd.cog. & d.cap. cupientes in 1.& 2. resp. de elect. in 6. atque huius sententiæ tandem videtur esse glos.d.cupientes, verbo, commodè, dum post Gul.& alium quendam Doct.ait, quòd si non apparerent vulgares, non erraret iudex, si recurreret ad legales dietas, dum tamen qualitas causæ, personarum, locorum ac tempo-

rum id patiatur; in specie verò, & expressè est Menoch.d.cas. 2.num.12. & ante eum Alber.d.§. cum ita. Bal.d.l.1.& Imbert. de Bob. quos ad id refert, & sequitur Cæpol.d.l.3.num.10.hoc ipsum optimo exemplo comprobans; nam sic aliàs, † vbi lex taxat certam pœnam; tamen in ea versatur arbitrium iudicis cum causæ cognitione, vt not.in l. quid ergo §.pœna grauior, ff.de his, qui not. infam. & in l. & si seuerior, C. eod. tit. cum aliis multis, quibus id ipsum latè comprobat Farinac. quæst. 17.crim. & latissimè quæst.87. vsque ad 98. & id quidem præcipuè locum habet, cùm longum admodum iter est habendum; quo etiam casu † dabitur vnus dies pro qualibet hebdomada ad quiescendum, vt voluit glos.d. verbo, commodè, ad finem, & in cap.quamuis, verbo, continuatis, de offic.ord. in 6. quam sequitur Cæpol.d.l.3. num.2. & Dec.d.cap.cum sit Romana, in princip. num.22. de appellat. & ibi Add. vbi alios allegant. generatim verò, si in computatione dierum cum miliaribus vnum † miliare supersit, pro eo dabitur integer dies, vt per text.d.l.3. qui sanè singularis est, adnotarunt ibi Doct. communiter, & glos.d. verbo, commodè, & d.cap.statutum, vers.cum autem,verbo,remotus.

363 Arbitrium iudicis versatur etiã in pœna à lege præscripta.

364 Dies vnus datur in hebdomada ad quietem cũ longũ iter habendũ est.

365 Dies integer datur pro vno miliari quod dietæ supersit.

Præmitto 2. quòd olim † non poterat quis regulariter trahi vltra duas dietas extra suam diœcesim per litteras non impetratas de eiusdem consensu, vel non facientes mentionem de huiusmodi constitutione, quæ est Innoc.3.in Concl.generali, & habetur in cap.nonnulli, in princ.de rescript.quod etiam approbatur in cap.dilectus il 2.eod. tit. cap. ex parte B. de foro compet. & cap.olim,de recept.post modum verò Bonif.VIII. in cap.statutum §.cum verò,de rescript.in 6. sanciuit,vt † cum actor, & reus sunt eiusdem ciuitatis, ac diœcesis, extra ipsam causa non committatur, nec eorum quis conueniatur,exceptis tamen sex casibus, nimirum si ab Episcopo contra aliquem de sua diœcesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra eius Capitulum, seu contra vniuersitatem ciuitatis, villæ, aut castri, fuerit actio dirigenda, vel nisi actor eandem ciuitatem, vel diœcesim intrare non audeat, aut sui aduersarij potentiam perhorrescat; in quibus casibus poterit causa committi contra prædictos extra dictas ciuitates & diœceses,ita tamen,vt eorum nullus vltra vnam dietam trahatur à fine suæ diœcesis, & in duobus vltimis casibus, nisi de iis fidem faciat,à iudice repellatur.

366 Trahi quis olim nõ poterat vltra duas dietas extra suam diœcesim.

367 Quid de dieta statuit Bonifac. VIII.

& §.

& §.cum autem, qui est sequens, decernit, quòd actor contra reum diuersæ diœcesis debet impetrare delegatum vel in diœcesi rei, vel in alia non propria, seu vltra vnam dietam à fine diœcesis ipsius rei.

368 *Dietæ cōputatio in cōmissione facienda.*

Huiusmodi verò computatio † siue vnius, siue plurium dietarum in terminis tum d.cap.nonnulli, cap.dilectus, c.ex parte, & cap.statutum, quàm etiam d.cap. fin. de offic.deleg.in 6. indistinctè in qualibet actione, siue reali, siue personali, siue mixta attendenda est diœcesis domicilij ipsius rei conueniendi, non autem originis, rei sitæ, aut alterius, vt vult glos.d.cap. statutum, § cum verò, de rescript. in 6. & ibi Gem.& alij Doctor. magis communiter, quam etiam sequitur Rot. Rom. vt patet ex decis.643.alias 34. de rescript.in antiq. & est communis opinio vt testatur Apost.ad Abb. d. cap. dilectus il 2. litt.E. licèt Abb.ipse ibi,& d.cap.ex parte B.& plerique Doctor. cum vtrobique,tum d.c.nonnulli, c.olim,& d.§.cum verò aliter distinguunt, vt referunt Abb.d.cap.dilectus, & ibi Apost.litt.D. & plurib.seqq. Huius autem nostræ opinionis triplex est ratio; prima, quam affert glos.& alij d.§.cum verò, quia non dicitur quis propriè trahi, nisi de loco, vbi est, seu esse solet: hoc autem verbo, trahi, vtitur in hoc proposito Pontifex, tam d.cap. nonnulli,cap.olim, cap.statutum, quàm cap.fin. Altera quam affert Abb. d. cap. ex parte B. num. 4. ad probandam suam 2. conclus. nam ratione rei,vel contractus, aut delicti non potest dici sua diœcesis, prout hac in re loquitur Pontifex in mox citat. iurib. sed hæc ratio non omnino conuincit quoad diœcesim originis. Tertiam adducit Abb. ibidem num. 5. quoniam in d.cap.nonnulli, vbi est sedes, & origo huius materiæ, ponderantur labores itineris, ac sumptus, quos oportet facere.

Ista verò attenduntur habito respectu ad diœcesim, vbi persona residet. addit Abb.& vbi res est sita, sed malè; quid enim res sita cum sumptu, qui aliunde potest suppetere? Fateor sanè, quòd † vbi reus habeat plura domicilia,illud attendetur, cum quo concurrit res litigiosa, vt bene probatur in d. cap. ex parte B. aliàs ex duobus attenditur principalius, Soc. cap.licet il 2.de for.compet.quæst.4.& 5.si sint æqualia erit in electione actoris,l.3.ff.de eo,quòd certo loco l.fin.C.vbi in rem act. cum glos. & simil.

369 *Quid hic, si plura sint domicilia, attendendū.*

Præmit

Præmitto tertiò, quòd olim, præcipuè ex diſpoſitione d. c. nonnulli, de reſcript. & cap. olim, de except. poterat delegatus exercere iuriſdictionem ſuam etiam citra partium conſenſum in quocunque loco, modò is non abeſſet à diœceſi rei conuenti, vltra duas dietas, ideoque per delegati approximationem ad d. diœceſim, etiam ſi exiret ciuitatem, vel diœceſim, in qua deputabatur, ſuſtinebatur reſcriptum delegationis, etiam vltra duas dietas à diœceſi Iudicis diſtantes impetratum; hodie tamen † non poteſt ſuam iuriſdictionem delegatus exercere, niſi in ciuitate vel diœceſi, in qua eſt deputatus ſine partium expreſſo conſenſu, vt cauetur in d.cap.ſtatutum, §. in nullo, de reſcript. in 6. atque adeo ſaltem citra expreſſum vtriuſque partis conſenſum, immo & cum huiuſmodi conſenſu † per approximationem delegati exeundo extra diœceſim, vel ciuitatem in qua eſt deputatus, non ſuſtinebitur impetratio reſcripti, & deputatio iudicis vltra vnam dietam, vt tenent gloſ. & Doctor. magis communiter d.cap.nonnulli, d.cap.olim, & d.cap.ſtatutum, §.in nullo, & §.præced. qui incipit, cum autem, aliqui etiam in d. cap.dilectus, il 2. de reſcript. & in cap. ex parte B.de foro compet. Dec.d cap.olim, & Bened. Capr. reg.53. num. 12. qui tamen duo ſecus dicunt de conſenſu. Hoc autem poſtremum, quòd neque de conſenſu partium fieri poſſit, præter Doctor. cit. & gloſ.d.§.cum autem, verbo, traxerit, & §.in nullo, verbo, deputatus fuerit, ac Doct. ibid.auctoritatem, ſatis probatur ex d.§. in nullo, iuncto §.præced. nam conſenſus partium & quidem expreſſus, non autem tacitus ſolùm admittitur in caſu d.§.in nullo, nimirum cùm delegatus deputatus in aliqua ciuitate, vel diœceſi vult extra eam poſitus citare partes, & de cauſa ſibi commiſſa cognoſcere, non autem in caſu §. cum autem, qui ſtatim præcedit, vbi cauetur abſolutè, ne cùm reus eſt diuerſæ ciuitatis, vel diœceſis, cauſa committatur in loco ab eo diſtante, nec reus ipſe trahatur extra eam vltra vnam dietam, neque vlla in hoc §. conſenſus mentio fit; non enim † extentio facienda eſt ab vno §. ad alium, per ea, quæ latè adducit inter alios Quinctil. Mandoſ. ad proœm.reg.Cancell. quæſt.1. Ang.in proœm.Inſtit. Iaſ.§. ſed iſta, Inſtit.de act.& glo.not.in l.vnum, §.ſi de Falcidia, ff.de leg. 2.neque etiam alioqui ex eo prodeſt conſenſus, quòd id ad fauorem partis ſit inductum, obeſt enim decretum irritans in fin.

370 Delegatus Papæ vbi poſſit ſuam iuriſdictionẽ extendere.

371 De vno §. ad aliũ non eſt facienda extenſio.

conon is

cononis positum, iuxta ea, quæ latiùs adducemus quæst. seq. post glos.& alios d.cap.statutum,necnon in d.cap.fin.His præmissis ad propositam quæstionem duabus conclusionibus respondebimus.

Prima conclusio. Quamuis Conseruatores possint in quauis ciuitate, & diœcesi deputari; postquam tamen fuerunt deputati in aliqua ciuitate, vel diœcesi non possunt extra eam contra aliquem procedere,nec quemquam trahere vltra vnam dietam à fine diœcesis ipsius.

373 *Conserv.deputari possunt in quauis ciuitate, vel diœcesi.*

Prima pars † conclusionis patet, quia licèt contrarium decisum videatur in d.§.cum autem, quoad simplices delegatos, vt paulò ante vidimus; nihilominus hoc ideo est, quia certus est reus conueniendus, atque adeo eligenda est ciuitas, vel diœcesis, cuius tribunal à iudice eligendum ab eiusdem rei diœcesi non vltra dietam distet, ne frustratoria potiùs,& irrita, hoc est, sine effectu, quàm nulla reddatur impetratio. puto enim, quòd † si impetretur iudex delegatus etiam per tres dietas distans à reo conueniendo, tunc quidem ex eo rescripto non poterit conueniri; cùm autem idem reus transtulerit domicilium in diœcesim non distantem à loco iudicij vltra vnam dietam,cum locus,hoc est diœcesis domicilij,non autem rei sitæ,vel originis in computatione dietæ attendatur, vt supr.præmiss.2. docuimus; illúdque potissimum à conone in d.cap.statum intendatur,ne reus fatigetur,vt adnotauit inter alios Abb. d.cap.ex parte B.num.9. de foro compet. per text. d.cap.statutum,& d.cap.dilectus il 2.de rescrip. At verò secus est in Conseruatoribus, qui generaliter deputantur contra incertas personas, quarum domicilium verisimiliter ignorant, qui Conseruatorias litteras impetrant; atque adeo non est ab iisdem eligenda necessariò certa ciuitas, ac diœcesis; quod etiam satis ostendunt verba illa text. d.cap.fin. quæ mox referemus, dum generaliter dicunt, (extra ciuitates, seu diœceses, in quibus fuerunt deputati,) neque alibi in eo text.cauetur, vt certa ciuitas, vel diœcesis pro Conseruatoribus deligatur, quod si voluisset Pontifex, expressisset, arg.cap.ad audientiam,de decim. cum simil. prout fecit in simplici delegato ad cap. statutum §. cum autem, iuxta communem interpretationem glos. ibid. in verbo,traxerit,& aliorum; quo argumento sicut vtitur eadem glos.in simili specie in materia Conseruatorum d.cap. fin. vers.

374 *Delegatio iudicis distantis à reo vltra tres dietas, an si reus transferat domicil. vltra vnam dietam sustineatur.*

Conseruatores mox citando, verbo, præsumant; sic persuaderi posse puto, † non debere necessariò esse locum insignem eum, in quo procedit Conseruator, cùm non in ciuitate aliqua, sed in diœcesi deputatur, quoniam id non cauetur d.cap.fin.in Conseruatore, sicut in simplici delegato decernitur d.cap. statutum, in princ.præsertim cum in eod.cap.fin.versic.circa munera, ea numerentur, in quibus vult Pontifex, d.cap.statutum, in Conseruatorib.obseruari; quamuis, dum inter hæc recensetur etiam quod de assessoribus ibi statuitur, satis exprimi videtur illud etiam, quod de loco insigni eod.cap.statutum, decernitur; id enim fit, vt ibidem dicitur, quia copia peritorum in his locis haberi potest etiam pro assessoribus, vt ibidem glos.in verbo, copia, recepta communiter adnotauit: de quo latiùs c. 9.q 2.vbi de Assessoribus agemus.

375 *Processus Conseru.deputati in diœcesi an peragendus in locis insignibus.*

Posterior autem pars † conclusionis probatur, quia id expresse definitur d.c.fi.§.seu vers. Conseruatores autem, in hæc verba; Conseruatores autem huiusmodi extra ciuitates, seu diœceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos vltra vnam dietam à fine diœcesum eorundem trahere non præsumant. Ex quibus posterioribus verbis planè comprobatur posterior pars huius nostræ conclusionis. Ex prioribus verò apertè deducitur, non posse Conseruatorem iurisdictionem suam exercere existentem extra ciuitatem, vel diœcesim, in qua fuit deputatus. Qua de re videnda sunt, quæ diximus suprà quæst.2.sublimit.1. atque adeo non poterit per appropinquationem suam, transferendo nimirum se extra d.ciuitatem ac diœcesim constituere tribunal suum, seu locum iudicij intra vnam dietam à fine diœcesis rei conueniendi; quod etiam à fortiori confirmatur ex iis, quibus in 3. præmiss. id ostendimus in simplici delegato, cui à canone d. §. in nullo permittitur, vt citare, & de causa sibi commissa cognoscere possit extra suam ciuitatem, & diœcesim, si accedat partium consensus, quod non permittitur Conseruatori, vt quæst.seq. ostendemus; vbi etiam colligemus, huiusmodi consensu iuuari Conseruatorem non posse ad prædictam approximationem faciendam.

376 *Procedere nequit Conser.extra loca deputationis, vel trahere reũ vltra vnam dietam per sui approximationem.*

Limitatur autem hæc conclusio, quòd † hodie ex formulis diuersis rescriptorum aliquando potest Conseruator ad duas, aliquando vsque ad tres reum trahere, vt in fin. huius quæst.

377 *Quid in prædictis liceat ex formulis Conseruatoriarum.*

quæst. latiùs dicemus, & tradit etiam I.Eman.Roderic. quæst. reg.tom.1. quæst. 65. art.8. Dum autem idem ibid.in fin. ait, quòd † Episcopus constitutus Conseruator potest citare, & compellere extra dictas dietas quoscunque suæ diœcesis, cum in omni sua diœcesi iurisdictionem ordinariam habeat, & in quolibet loco suæ diœcesis non exempto per se, vel per alium possit pro tribunali sedere, cap.cum Episcopus, de offic.ord. in 6. Vel nihil nouum, & speciale dicit, vel tunc demum procedit, si tribunal elegerit in ipsa diœcesi; quòd si elegerit in ciuitate, tunc repugnaret text. d. §.Conseruatores, qui non distinguit. An verò possit Conseruator existens extra suam ciuitatem, vel diœcesim committere vices suas alteri, & an hæc subdelegatio debeat fieri existenti intra ciuitatem, vel diœcesim Conseruatoris, aut ei saltem qui ibi iurisdictionem exercere possit, ac debeat, colligitur ex d.cap. fin. §. vices quoque suas, quem satis explicauimus supr.hoc ipso cap.q.2.concl.vn.limit. 2.sublimit.1.

378 *Episcopus Conseruator quid possit.*

Secunda conclusio. Dieta, de qua in d.§.Conseruatores autem, & nos conclus. præced. † non est illa legalis 20. miliarium, saltem indistinctè, sed vulgaris, vbi adsit, aliàs arbitraria. Quòd non sit indistinctè saltem illa legalis, probatur ex communi opinione, quæ habet, regulariter, immo generaliter, cùm in iure saltem canonico mentio fit dietæ, non esse accipiendam legalem, & in specie tenetur inter alios à Rebuff.d.l.mille passus, de verb.signif.& glos.cap.cupientes, 1.resp.verbo, commodè, de elect. in 6. & d. cap. statutum §. cum autem, verbo, vnam dietam, ac Doctor vel ibi, vel in §. cum verò, qui statim præcedit, de rescript. in 6. glos.item & Doct. in cap.nonnulli, in princ.extra eod.tit.& in cap. præsenti, §.loca, de præbend. in 6.ex quo text. id bene colligit ibi glos. communiter approbata in verbo, specialiter; dum enim ibi ait Pontifex, velle se, quòd specialiter in eo casu vacationis beneficij in loco distante à Curia non vltra duas dietas, dietæ legaliter computentur, apertè demonstrat contrarium esse generale, l.1.ff.ad municip.l.quod verò contra, & l.ius singulare, ff.de leg.cum aliis ad id alleg.per Euerard.in loco à speciali, num.1. vbi inter plerosque Doctor. hoc argumento vtentes ponit & glos.d.verbo, specialiter. Idque eò magis etiam in specie d. cap. fin §. Conseruatores autem, admittendum erit, quòd vnus, atque idem Pontifex, ni-

379 *Dieta, intra quā trahit Conseruator quæ sit.*

mirum Bonif. VIII. de iuriſprudentiæ facultate optimè meritus non modò tam d.cap.præſenti, quàm d.cap. ſtatutum, & cap.fin. in quibus dietæ mentio habetur, auctor fuit, & conditor, verùm etiam totius libri ſexti Decretalium,in quo hæc iura digeſta ſunt, compilator, & editor. atque edita in his terminis Conſeruatorum apertè ſentit gloſ. ab aliis approbata d. §. Conſeruatores, verbo, præſumant, dum ait, idem quoad hoc procedere, quod in delegato dicitur d.cap.ſtatutum. Dixi autem, (ſaltem indiſtinctè,) quoniam aliquando locum habere poterit legalis, vt mox dicemus. Quòd verò in ſpecie d. cap. fin.ſit accipienda dieta vulgaris, vbi adſit, probatur ex iis,quæ ſupra in præmiſſ.1.circa medium adduximus, ſumpto nomine vulgaris dietæ non in ea ſignificatione, de qua Cæpol. d l. 3. num.2. hoc eſt, ſecundùm quam poteſt communiter, & vulgariter iter fieri, ſic enim parum,vel nihil differret à legali, ſic dicta, quia lex præſumit communiter homines vna die tantum ſpatium, nimirum vicena millia paſſuum conficere, vt loco mox cit. ex eod. Cæpol. & aliis adnotauimus; ſed pro ea, quæ declarata eſt per regionis conſuetudinem iuxta communem ſententiam, vel etiam ſtatutum, vt ibid. nos àddidimus; quoniam tam hoc, quàm illa non interpretari modò ius commune, ſed etiam ei derogare poſſunt,vt ibidem oſtendimus. Ceſſante verò huiuſmodi ſtatuto, vel conſuetudine dietam declarante quoad numerum ſimul, & quantitatem miliarium; tunc ſiquidem ſaltem declaret quoad eorum alterum, quoad illud talis declaratio ſeruanda erit eandem ob cauſam, quoad alterum ſtabitur legali, vt quantum fieri poſſit non lædatur ius commune. Si autem omnino ceſſet, ita, vt quoad neutrum declaret, puto ſtandum tunc indiſtinctè legali,non autem aliquando arbitrariæ, vt in ſimplici delegatione in d. præmiſſ. 1. diximus, & de legali in tali caſu Pontificem d. §. Conſeruatores, veriſimiliter ſenſiſſe; diuerſa enim ratio quoad hoc eſt ſimplicis delegati, & Conſeruatoris; Conſeruator enim non datur contra certas perſonas, ſicut delegati alij; ideóque nil mirum, ſi quoad ſimplicem delegatum veriſimiliter voluit Pontifex eaſdem qualitates, aliáſque circumſtantias perpendi, non autem quoad Conſeruatorem, id enim foret difficillimum. atque hanc opinionem ſi teneamus, ei non obſtabit, quod argumento ſumpto à ſpeciali colligi paulò ante diximus

ex

ex d. cap. præsenti, §. loca, nam rectè dici potest, voluisse ibi Pontificem, quòd in eo casu specialiter fiat computatio dietæ iuxta legalem, excludendo ab eo casu vulgarem ex statuto, vel consuetudine, quæ in aliis casibus iuris attendi debet, sicut in aliquibus etiam arbitraria non autem excludendo legalem ab aliis omnibus casibus. Sed si quis contendere velit, idem statuendum in Conseruatore, vt in hoc quoque possit habere locum arbitraria, quod vbi supra de delegato docuimus, non pugnabo.

380 *Trahitur hodie reus à Cõser. vltra vnam & duas dietas.*

Illud autem hoc loco admonendum omnino existimo, antequam hanc materiam de dieta relinquamus, quòd † licèt text. d. cap. fin. de vna dieta disponat, aliquando tamen consueuit in litteris Conseruatoriis concedi, vt Conseruator possit trahere vsque ad quatuor dietas, vt refert de quodam Episcopo Parmensi Io. An. d. cap. fin. in lect. seu nouel. verbo, dietam, & Gemin. §. Conseruatores, num. 4. ac de Scholaribus tradit Rebuff. tract. de priuil. Scholar priuil. 161. num. 2. post eundem Io. An. in addit. ad Spec. tit. de iud. deleg. versic. sed numquid Conseruator, & Boër in consuet. Biturig. §. 3. qui est de iurisd. omn iudic. subdens, id etiam declaratum per Ordinationes regni Galliæ & Hispaniæ, & in Montepessulano testatur extendi ad quinque dietas. Sed hodie non extenditur facultas Conseruatorum, nisi ad duas, vt patet ex iis litteris Conseruatoriis, quæ habentur in Extrau. vnic. sub tit. de iud. in comm. aliquando tamen vsque ad tres dietas, vt patet ex plerisque formulis relatis supra cap. 2. quæst. 2. cum derogatione quoad illas litteras, constitutionis Bonifacij VIII. hoc est, d. cap. fin. & cap. statutum, & clausula dummodo non vltra duas dietas auctoritate præsentium quis trahatur; quoad has verò cum derogatione præterea Concilij generalis, nimirum d. cap. nonnulli, de rescript. & clausula, dummodo non vltra tres dietas de qua derogatione videas, si lubet, Capr. reg. 53. licèt inuolutè loquatur, Doct. d. c. nonnulli, & cap. eam te, de rescript. Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 26. & lib. 8. disp. 35.

381 *Habẽs plures Conseru. an possit adire magis à reo distantem.*

Denique quid dicendum, † vbi quis habeat Conseruatorias cum huiusmodi facultate trahendi vsque ad tres, possitne, vno Conseruatore præsente, vel propiùs existente ei, quem vult trahere, adire remotiorem intra tres tamen, Io. An d. verbo, dietam, se remittit ad id, quod ipse scripsit in addit. ad Spec.

d.tit. de iud. deleg. libr. 1. propè finem, super versic. sed numquid. quod etiam facit Gemin. d. §. Conseruatores num. 4. circa medium. Illos consulat quis, si vnquam opus fuerit, atque etiam Eman. Roderic. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. art. 8. qui & ipse refert, ac sequitur Io. An. loco cit. per rationes ab eo allatas, ac præcipuè quia Conseruatoriæ sunt ordinariæ potestati, & curandum, vt partes minùs quoad eius fieri poterit, grauentur, arg. cap. cum paratus, 24. quæst. 1. cap. causam, de rescript. cap. ex parte il 2. de offic. deleg. l. quamuis, ff. de in ius voc. l. si quando, C. de inoffic. test. necnon arg. l. apparitores C. de off. mag. mil. ac denique quia talis videtur fuisse mens Principis, ne graue damnum alteri inferatur sine causa; quæ mens attenditur in priuilegiis interpretandis, cap. in his, iuncta glos. 2. de priuil. ex his demum colligens, quòd, si Conseruator est præsens in loco, vbi residet iniuriator, aut est prope, & ratione aliqua esset suspectus iniuriatori, vel iniurato, tunc delegare debet si forma Conseruatoriæ id patitur; quòd si non patitur, vel is delegare non vult, potest alius Conseruator remotior adiri; tunc enim cessant superius allegata. Et de hac quæstione satis.

QVÆRO *nunc octauò, An iurisdictio Conseruatorum consensu partium possit prorogari.*

382 *Prorogatio iurisdictionis vt fiat partium cõsensu, quid requirat.*

Suppono primò, quod ad hoc, vt † in materia iurisdictionis fieri possit prorogatio propriè sumpta, duo copulatiuè requiruntur; alterum, quòd is iurisdictionem habeat, in quo facienda est partium consensu; alterum; quòd hæc iurisdictio sit ordinaria, vel ordinariæ saltem æquiparetur. Primum probatur in l. 1. & 2. ff. de iudic. l. 1. & 3. C. de iurisdict. omn. iud. quod etiam procedit de iure Canonico, vt in cap. P. & G. de off. deleg. & cap. significasti, de foro compet. & ratio est, quia prorogatio est augmentatio, seu extensio iurisdictionis, quod autem non est, prorogari non potest d. cap. P. & G. & cap. de causis, de off. deleg. l. si manente, ff. de precar. cum aliis adductis per Mar. Soc. d. cap. significasti, num. 8. seu art. 1. nec debet consensus esse erroneus, quia nimirum putet illum esse suum iudicem, qui non sit, d. l. 2. in 1. resp. ff. de iud. l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud. & d. l. 1. C. eod. qui tamen non nocet in iudice, si nimirum is putet, suam esse iurisdictionem, cum non sit, vt d. l. 2. in 2. resp. Debet etiam ista iurisdictio esse non solùm in habi-

tu,

tu, sed etiam in actu, ita, vt habeat ille iudex exercitium illius iurisdictionis, vt probat Soc. d. cap. significasti, num. 21. seu art. 4. quæst. 1. & ante eum Abb. num. 5. & alij, quorum opinio, si rectè intelligatur, oppugnari non debuit à Fel. ibid. num. 1. & Barbat. in Apost. ad Abb. supr. litt. b. neque enim volunt Abb. & Soc. illam iurisdictionem esse in actu respectu eius, ad quod facienda est prorogatio, nam id esset mera nugatio, & prorsus tollere omnem prorogationem, sed tantùm in aliquo casu, vel aliquibus, à quo, seu quibus deinde partium consensu fiat prorogatio ad alias, in quibus non habet iudex iurisdictionem, vel solùm in habitu. quæ quidem in hoc sensu sufficit ad prorogationem iuxta id, quod inter alios post Imol. tradit idem Fel. in cap. de causis, num. 4. ad finem, de off. deleg. & alij, quos refert, & sequitur Ludolph. Schrader. tract. de feud. par. 10. sect. 3. nu. 112. cum seq.

Secunda † pars conclus. quam ita intelligo, vt possit iurisdictio in omnibus, vel ferè omnibus casibus, seu speciebus prorogari, tenet expressè glos. d. l. 1. ff. de iud. verbo, tribunali, licèt alia glos. nimirum d. l. 1. C de iurisdict. omnium iud. verbo, iudicibus, contrarium teneat, sed potest explicari, vt solùm velit, aliquando posse prorogari iurisdictionem delegatam, non autem semper; quod pluribus ostendit Soc. d. cap. significasti, num. 25. seu artic. 4. quæst. 6. & nos infra in singulis speciebus prorogationis explicabimus; Interim verò illud pro constanti supponamus, quòd † iurisdictio delegati ad vniuersitatem aliquam causarum potest, sicut ordinaria, prorogari, quicquid voluerit Abb. d. cap. P. & G. num. 5. Soc. d. num. 25. & Capr. tract. de prorog num. 58. & 59. nam quod nos dicimus, probatur tum ex eo, quòd hic delegatus ordinario æquiparatur, vt ostendimus supra quæst. 1. conclus. 3. tum etiam per text. d. l. 1. C. de iurisdict. omn. iud. vbi habetur, iurisdictionem procuratoris fisci, qui cognoscit causas inter fiscum, & priuatum, l. ad fiscum, C. vbi caus. fisc. l. 1. & 2. C. si aduers. fisc. posse partium consensu prorogari de persona ad personam, quæ † difficilior est, quàm reliquæ prorogationes, vt post Mod. tradit Dec. in c. ceterum, num. 5. & 6. de iud. Soc. d. cap. significasti, num. 25. & patet ex eo, quòd † iurisdictio delegata non potest prorogari de persona ad personam, d. cap. P. & G. potest tamen de re ad rem, cap. cum olim, de offic. deleg. de tempore ad tempus, cap. de

383 Iurisdictio in omnibus casib. prorogari potest.

384 Iurisdictio delegati ad vniuersitatē causarum prorogari potest.

385 Prorogatio de persona ad personā cæteris difficilior.

386 Prorogatio iurisdictionis delegatæ de quibus fiat vel non.

de causis, eod. tit. & de loco ad locum, d. cap. statutum, §. in nullo; & in specie, quòd iurisdictio delegati ad vniuersitatem causarum possit, sicut ordinaria, prorogari, latè comprobat Neuiz. cons. 35. num. 10. & Menoch. de arbitr. iud. quæst. 67. num. 54. nec mirum, cum delegatus ad vniuersitatem causarum in multis ordinario æquiparetur, vt supra hoc eod. cap. quæst. 1. conclus. 3. ex Menoch. d. quęst. 67. num. 52. cum aliquib. seqq. & aliis ostendimus.

Et hoc quidem, quod diximus vt hæc duo requirantur ad prorogationem quoad omnes species, nimirum iurisdictio, eáque ordinaria, vel quæ ordinariæ comparetur, procedit de iure ciuili, & inter laicos, quòd si agatur † de prorogatione à clerico facienda, de iure canonico requiruntur alia duo, quòd nimirum is iudex sit Ecclesiasticus, & accedat consensus Episcopi diœcesani, vt cauetur in d. cap. significasti, de foro compet. vbi glos. Abb. Soc. Felin. & alij adnotarunt allegantes iura concord. nimirum in cap. non liceat, 3. quæst. 6. cap. 1. & 2. 9. quæst. 2. in quib. duob. iuribus habetur etiam, sententiam, si feratur, non tenere, quod & sancitur in cap. denique, 6. q. 3. & admonentes, non ideo tamen clericum cadere à iure suo, & consensum tacitum Episcopi sufficere ad faciendam in alium iudicem Ecclesiasticum iurisdictionis prorogationem. Ego verò alia tria hac in re adiicio.

387 Prorogatio iurisdictionis à clerico faciẽda quid requirat.

Primum est, † neque Archiepiscopi iurisdictionem posse ita prorogari, vt de causis subditorum suorum suffraganeorum possit cognoscere etiam de partium consensu absque diœcesanorum suorum voluntate, vt decernitur in cap. 1. de for. comp. in princ. lib. 6.

388 Archiepisc. quomodo de causis suorũ Suffraganeorum cognoscat.

Alterum, † consensum Episcopi sui non requiri in prorogatione iurisdictionis facienda in delegato; nam, cum per delegationem siue in prima, siue in vlteriori instantia certum sit, partes à iurisdictione sui ordinarij in ea causa eximi, sequitur, Papam per delegationem huiusmodi consensum supplere, per ea, quæ de exempto in his terminis tradit post alios Iacob. Ant. Marth. tract. de prorog. num. 14. Soc. d. cap. significasti, num. 42. versic. ex quib. infertur. Idque maximè, cum Papa Ordinarius sit ordinariorum, c. cuncta per modum, & c. per principalem, 9. q. 3. & est Episcopus totius orbis, glos. c. felicis, §. fin. de pœn. in 6. cum simil.

389 Episcopi cõsensus non requiritur in prorogatione iurisdictionis delegati.

Postre

Postremum, quod adiicio, est, † dispositionem d. cap. significasti, & concordantiam accipiendam esse solùm in terminis in quib. loquuntur, hoc est, cùm agitur de prorogatione de persona ad personam; vbi autem semel consentit Episcopus vel tacitè, vel expresè quòd suus subditus alterius iudicis Ecclesiastici iudicium habeat, non video, cur postea coram hoc non possit fieri per clericum absque alio sui Episcopi diœcesani consensu prorogatio quoad alias species prorogationum.

390 Episcopi cõsensus nõ requiritur in vlteriori prorogatione post primam.

Circa quas suppono secundò, quòd, † licèt à glos. d. l. 1. verbo, iudicib. C. de iurisdict. omn. iudic. tres tantùm constituantur, prima de persona ad personam, vt in d.l.1.C.de iurisdict.omn.iud.& d.l. 1. ff. de iudic. Secunda de re ad rem, l. de qua re §.1.ff.de iud. Tertia de tempore ad tempus, l.2.§.sed si iudex, aliàs si & iudex, vbi etiam glos.ponit tantùm easdem tres species ff. eod. Bart. tamen d. l. 2. in fin. princ. & Bal.in quæst. quæ incipit, Apulæius col. 12. quorum opinionem sequitur Soc. d. cap. significasti, num. 9. & alij Doct. communiter tum ibi, tum aliàs sæpe docent, quatuor modis posse prorogationem fieri. Primò de persona ad personam, vt d.cap.significasti, & d.l.1.ff.de iud.& l.1.C.de iurisdict. omn. iudic. Secundò de tempore ad tempus, vt in d.cap.de causis. de off.deleg. & d.l.2. §.si & iudex, aliàs §. sed si iudex seu in princ. vers. sed si iudex. Tertiò de re ad rem, vt in d.cap.cum olim, de offic.deleg.& d.l. de qua re §. 1. iuncta glos. ff. de iudic. Quartò de loco ad locum, vt est casus in d.cap.statutum §.in nullo, de rescript.in 6. sed Abb.d.cap.P.& G.num.12.iuncto num. 15. addit quintam speciem prorogationis, † de casu scilicet ad casum ex text. in cap.cordi, quod est 1.de appell.in 6. vbi dicitur, partes posse consentire, vt iudex ad quem, omisso articulo appellationis, cognoscat de causa principali; sed, vt bene ait. Innoc.d.cap.de causis, & Doct.d.cap. P. & G. illa non est vera prorogatio, sed potiùs omissio exceptionis; loquitur enim in Papa, in quo non potest cadere illa prorogatio, cum de eius voluntate constet, de potestate enim dubitare nefas est. poni tamen potest hæc species tum vbi in litteris delegationis non adesset clausula, (vna cum toto negotio principali;) si enim tunc vellent, aut saltem consentirent partes, vt iudex, ad quem, præter articulum appellationis cognosceret etiam de causa principali; diceretur fieri prorogatio de casu ad casum; tum in Archiepiscopo, qui

391 Prorogationes iurisdictionis quot sint.

392 Iurisdictionis prorogatio de casu ad casum an detur.

nequit cognoſcere de cauſa principali omiſſo articulo appellationis etiam de partium conſenſu, vt diſponitur dict. cap. 1. in princ. de for. compet. in 6. tunc enim ſi vellet de conſenſu partium id facere, diceretur pariter fieri prorogatio de caſu cognitionis articuli appellationis, & cauſæ principalis, ad caſum cognitionis cauſæ tantùm principalis. Sed & huiuſmodi ſpecies prorogationis formari poſſet in terminis d. cap. 1. nimirum Papalis cōmiſſionis, vbi in ſpecie mandaretur iudici, ad quem, vt tam articulum appellationis, quàm cauſæ principalis terminaret. Hanc ſpeciem prorogationis de caſu ad caſum ponit etiam Bened. Capr. tract. de prorogat. num 54. & ſeq. vbi tamen vult indiſtinctè poſt Imol. d. cap. P. & G. ex communi, iuriſdictionem datam ſub certa conditione prorogari non poſſe. Sextam ſpeciem ponit idem Abb. d. num. 12. & 11. † de cauſa ad cauſam, exempli gratia de vna ſpecie iuriſdictionis ad aliam; vt, ſi agatur de proroganda iuriſdictione eius, qui ſolùm cognoſcit de mercimoniis ad aliud genus cauſæ, vel eius, qui eſt iudex in ciuilibus, vt ſit in criminalibus, ſequitur Iacob. Ant. Martha tract. de prorog. num. 19. per §. plus, Inſtit. de act. & cap. 1. de mut. petit. ſed hanc ſpeciem congruè poſſumus reducere cum Soc. d. cap. ſignificaſti, num. 29. & Bened. Capr. d. tract. de prorogat. num. 40. ad illam de re ad rem, vel tamquam ſpeciem ad genus; eo modo quo in cap. forus verſic. cauſa, de verb. ſignif. dicitur negotium differre à cauſa, quòd hæc ſit negotium ipſum, dum proponitur. ſicque ſoluitur quod allegabat Ant. Matth. ex d. cap. 1. de mut. pet. vt oſtenderet diuerſas eſſe omnino has duas prorogationis ſpecies, quod autem adducit ex d. §. plus, Inſt. de act. tollitur dicendo, cauſam ibi ſumi impropriè pro conditione; ſeu ſtatu, vel, vt ibi exponit gloſ. §. huic autem, pro electione, quatenus dicitur ab Imperatore is plus petere cauſa qui electionem eripit aduerſario. Septimam ego addo † de vno modo cognoſcendi, ſeu procedendi ad aliam; vt, ſi agatur de proroganda iuriſdictione eius, qui nequit cognoſcere, niſi ſummariè, ſimpliciter, & de plano, vt cognoſcat plenariè, & omni iuris, & iudicij ſolemnitate ſeruata, vel contra iuxta Clem. ſæpe, cum ibi not. de verb. ſignif. item vt, qui non poteſt ſeruare iuris ordinem, quod accidit in eo, qui tantùm eſt iudex in notoriis, illam obſeruet, vel è contrario, iuxta text. cum ibi traditis per Doct. in cap. ad noſtram il 3. de iureiur. &

393 *Prorogatio de cauſa ad cauſā an ſit.*

394 *An & de vno modo cognoſcendi ad aliū detur.*

d. cap.

d.cap.1.&fin.de offic.deleg.in 6. cum simil.

In hac ergo quæstione sigillatim videbimus, an hæ omnes species prorogationis locum habeant in Conseruatore. Ex quibus pleræque declarationes sumentur ad eas ferè omnes quæstiones, quas hucúsque disputauimus, & in consequentib.cap. Deo dante disputabimus. Et quidem quoad primam speciem. id est, de personis, tria videnda sunt, primum circa personas, quæ dant Conseruatores, de quibus diximus cap.4. Secundum circa eas, quæ dantur, & enumeratæ, ac latiùs explicatæ fuerunt cap.5. Tertium quoad eas, quibus dari possunt iuxta latè tradita cap. 6. Quoad secundam speciem, id est, de tempore ad tempus præcipuè differemus, an quinquennium, ad quod conceduntur priuatorum Conseruatoriæ, prorogari possit de consensu partium, & sic declarabitur materia X. ac postremi cap. maximè quoad 6. quæst. Circa tertiam de re ad rem, ac sextam de casu ad casum illud præ cæteris disputabimus. An Conseruatoris iuxta terminos d. cap. 1. & fin. deputati iurisdictio extendi possit per consensum partium ad ea, quæ requirunt iudicialem indagationem; an de causa ciuili ad criminalem, vel mixtam; & similia; quibus declarabitur materia huius cap. quoad aliquas quæst. Circa quartam explicabimus, An Conseruator de consensu partium possit aliquando cognoscere vltra vnam dietam, vel procedere vltra suum locum deputationis, quibus explicabitur simul præcedens quæst. Quoad quintam de casu ad casum videbimus, an ea locum habeat; sícque explicabuntur quatuor priores quæstiones huius cap. Quoad septimam speciem aliqua declarabuntur, quæ ad hoc idem cap. & sequens pertinent, vbi de modo procedendi Conseruatoris agemus atque adeo explicatæ meliùs remanebunt non paucæ huius, & sequentis cap quæstiones.

Hæc autem singula, & si quæ alia nobis occurrent circa eas species tractanda, singulis conclusionibus, vbi opus fuerit, & qua fieri poterit breuitate absoluemus; si tamen præmittamus 3. suppos. loco, † quando-nam ita liceat à genere ad speciem argumentari, ait, quod attribuitur, vel negatur generi, speciei quoque attribuatur, vel denegetur. reliqui enim modi argumentandi à genere ad speciem, cum huic tractatui nequeant inseruire, vel parùm vtiles sint, consultò à nobis omittentur, hic verò modus maximè; nam non solùm ex eo colligemus,

395 *Argumentũ de genere ad speciem: quomodo procedit.*

‥ndo prorogatio, quæ conuenit, aut non conuenit delegato præsertim Principis, (quem genus esse ad Conseruatorem, satis constat ex adductis supr. cap. 1. quæst. 2. vbi Conseruatoris definitionem attulimus, & hoc ipso cap. quæst. 1. conclus. 2. vbi ostendimus, eius iurisdictionem esse delegatam,) Conseruatori quoque conueniat; verùm etiam pleraque alia in hac materia Conseruatorum definiri poterunt, quæ partim mentem nostram forsan effugient, partim consultò prætermittemus, ne pene in infinitum ex iis quæstionib. ferè innumeris excrescat hic tractatus, quæ non in specie de Conseruatore, sed in genere de iudice delegato cum tradantur, hinc facilè peti poterunt, tunc maximè, vbi quod diximus, de hoc argumento à genere ad speciem præmiserimus.

396 *Speciei conuenit quod de genere dicitur:*

Suppono igitur tertiò, tamquam certissimam regulam, † id, quod prædicatur de genere, de specie quoque prædicari. hanc regulam approbat Caius I.C. in l. semper, ff. de reg. iur. dum ait, semper specialia generalibus insunt; omisit Euerar. in Top. iur. loc. à gen. ad spec. ponit verò inter alios latè Vigel. in Dialect. iur. lib. 2. loc. à genere reg. 1. pleraque illius exempla, & exceptiones non paucas subiiciens. nos aliqua tantùm exempla afferemus, quæ ad iura de genere disponentia ad species trahenda vel pertinent vel saltem adaptari possunt & ex iis exceptionib. contenti erimus quæ ad rem nostram facere videbuntur. Exempla igitur prædictæ regulæ sunt in l. 1. §. generaliter, ff. de leg. præst. contra tab. bon. poss. petita, l. item apud Labeonem, §. generaliter ff. de iniur. l. si quis C. de pact. & cap. quia circa, de priuil. Ex quibus iuribus patet, hanc regulam procedere † non modò in eo, quod prædicatur affirmatiuè, seu affirmatur, sed etiam negatiuè, seu negatur de genere; id quod inde etiam confirmatur; nam sicut valet illa consequentia, animal est sensitiuum, ergo homo est sensitiuus; ita hæc, animal non est accidens, lapis, spiritus, ergo homo non est accidens, lapis, neque spiritus.

397 *siue per affirmationẽ, siue per negationem.*

398 *Speciei non cõuenit quod conuenit generi si ab eo nominatim excepta:*

Prima exceptio huius regulę est, † nisi species à genere fuerit nominatim excepta. quæ probatur in l. 1. §. fin. & l. in toto, ff. de regul. iur. l. in his, ff. de leg. l. lex naturæ, ff. de stat. homin. & in cap. generi, de reg. iur. in 6. exemplum est in l. iurisgentium, §. Prætor ait, ff. de pact. alia peti possunt ex glos. & Dyn. d. cap. generi, num. 13. & Add. ibi Dec. & aliis d. l. in toto. Secunda

exceptio

exceptio prędictæ haud prorsus dissimilis est,nisi de specie proposita specialiter actum sit, quæ approbatur in l.sanctio , ff. de pœn.& in d.cap.generi , de reg.iur. in 6. exempla habentur d.l. sanctio,& cap.2.de constit. in 6. alia , quæ tamen ad legum dispositionem non pertinent, affert Vigel.loc.cit.qui etiam affert huius exceptionis replicationem quæ ad rem nostram facere potest, nisi eodem sit conditio generalis,& specialis dispositionis ; tunc enim nihil prohibet , genus ad speciem , de qua nominatim cautum est, porrigi ; quæ replicatio approbatur in l. si seruus;§.cum eo planè,ff.ad leg. Aquil.& l.si quis,in princ.C.de præscript.30.vel 40.ann.

399 *Itē vbi quibusdam specialiter enumeratis genus subiycitur: vel contra.*

Tertia exceptio est , † nisi quibusdam specialiter enumeratis , vel tractatis generale verbum subiiciatur,tunc enim genus restringitur ad species antea enumeratąs,vel de quib.antea est actum , neque ad alias trahi potest, l.si seruus plurium,ff.de leg.1. exempla sunt in l. emptor §. Lucius Titius , ff.de pact.l. quoties,C.famil.ercisc. cap. sedes , de rescript. & aliis adductis per Gabr.commun. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. concl.4. num. 21. Vigel.supr. vbi ad hanc exceptionem plures explicationes affert. illa verò dumtaxat rei nostræ quatenus de dispositione legali est , inseruire potest , nisi occasione alicuius certæ causæ lex generalis lata sit;hæc enim generalis dispositio non restringitur ad causam, de qua antea est actum , vnde & Pontifex respondendo ad certum casum canonem generalem condit,glo. Clem.attendentes,de stat.regul. Abb.Fel.& alij cap. pastoralis, de except. exemplum est in l.1.§. origo verò , ff. de postul. & l. 1.in princip. ff.ad Macedon.& alibi passim in iure ciuili,& Canonico.

400 *Quid in materia priuilegiata dicendum.*

Quarta exceptio , † si species sit de materia priuilegiata,vt puta dotis ; eam enim non comprehendit generalis dispositio, Vigel. supra , Negusant. de pignor. 1.parte 8. partis princip. num.3. & Villabob. in opin. commun.litt. G. num. 7. & quòd generalis dispositio legis non comprehendat casus priuilegiatos,pluribus comprobat Gabr. d.lib.6.tit.de leg. & const.concl. 1.per totam.

Quinta exceptio.nisi generi certæ species subiiciantur;tunc enim generalis dispositio non nisi ad sequentes species pertinet ; quæ approbatur in l. si seruus plurium, §. fin. ff. de leg. 1.l. legata,in princip.ff. de suppell.leg. exemplum est in l.si cum,ff.

de verb.signif. & l.cum de lanionis, §. cum fundum, ff. de instrum.leg. Cuius exceptionis replicatio est, nisi verbo generali speciale nigrum subiiciatur, Vigel.sup.in 5.except.dicens, hanc replicationem controuerti, magis tamen approbari apud Frāc. Viu.lib.1.commun.opin.vers.statuti rubrica.

401
Quid si generi certa qualitas adyciatur:

Sexta exceptio est, † nisi generi certa qualitas adiiciatur; per hanc enim restringitur, nec pertinet ad alias species alterius qualitatis, vt in l.testamento, §.cum ita, ff. de manumis.testam.l.si habitatio, §. sed & si relictus, ff.de vsu, & habitat.& l.ea tamen, in fin.ff.de leg.3. Cuius exceptionis duplex est replicatio. prima, nisi qualitas adiecta ad genus præcedens salua ratione recti sermonis referri non possit, l.Plautius, ff. de aur.leg. Altera, nisi ex abundanti qualitas sit adiecta, l.pediculis, §.Labeo, ff.eodem.

402
Aut generalis dispositio esset inutilis:

Septima exceptio est, † nisi dispositio generalis esset in specie proposita futura inutilis, natura, vel iure obstante, vt in l. si quando, ff.de leg.1. vt gradatim §.1.ff.de mun.& honor.l.spem eorum, C.quæ res pign. oblig. non poss. cum aliis adductis per Vigel.iuxta excep.7.

403
Aut ratio cesset:

Octaua exceptio est, † nisi ratio dispositionis generalis in specie proposita cesset, vt in l.adigere, §.quamuis.ff.de iure patron. de qua exceptione aliquid Io. Bellon de arg. leg. cap.54. plura idem Vigel.d.lib.2.in loc. à rat. leg. reg. 2. in loco à caus. efficiente reg.6. à caus.fin.reg.1. à repugnant. reg.7. & Nic. Euerard.in Tap.iur.in loco à rat. leg. strict. vnde etiam peti possunt multæ huius exceptionis replicationes; nobis hoc loco sufficient quinque illæ, quas Vigel. exceptionum loco affert ad d. reg.2. Prima ergo huius octauæ exceptionis replicatio est, nisi impulsiua, non finalis causa, & ratio legis cesset, per l.1.§. sexum, ff.de postul.l.vlt.in fin. ff. de rescind. vendit.l.2.§.fin.ff. de donat. tunc autem existimanda est ratio, seu causa impulsiua, cùm dispositio generalior est ratione; finalis, cùm vel causa, seu ratio generalior est dispositione, vel æquè generalis; in dubio autem impulsiuam potiùs, quam finalem præsumi, post Bart.in Extrauag. ad reprimendum, verbo, nec ex eorum absentia, & Bal.in l.generaliter, C.de episc.& cler. tradit Vigel.d. reg.2.except.1. latissimè Tiraq.tract.de caus.cessan. limit.1.ferè per totam. Secunda replicatio est, nisi eiusdem legis, vel dispositionis plures sint rationes, & vna tantùm cesset, vt in §. affinitatis,

finitatis, Instit.de nupt.de qua etiam vide Vigel.d.reg.6.excep. 5.Cacher.decis.118. num.5. Villabob. in suis commun.litt.D. num.195. cum seq. Tertia, nisi alia lex, vel ratio melior diuersum suaserit, l.si quis in filium, in princ. ff. de collat.bon.l.vlt. ff.de decur. l.vnicus, §.seruus, ff.de quæst.§.& hæc adeo, Instit. de nupt. Quarta replicatio est, nisi ratio legis dubia sit, vt patet ex l.1.§. si qui nauem, Instit.de exercitor. act.l.non aliter, ff de leg.3. Quinta, & postrema huius octauæ exceptionis replicatio est, nisi ex verbis legis diuersa eius mens appareat, vt in l. prospexit in princ.ff.qui & à quib.manumiss.

Nona exceptio est, † nisi verisimile sit, eum, qui generaliter disposuit, de certa specie admonitum, eam comprehendi voluisse. exemplum est in l.obligatione, cum duab.seqq.ff. de pign. & hypot.l.quæro, §.inter locatorem, ff.locat.glos.in l.tale pactum, §.fin.vbi Bal.Castr. & Fulgos.ff. de pact. cum aliis adductis per Gabr. d.lib.6.tit. de regul.iur. concl. 10.& 12.& quo ad leges est singulare dictum Arist.lib.5. & hic.cap.10. vbi Perionio interprete scribit; Cum de toto genere lex dicit, atque aliquid iis in rebus contra generalem legis comprehensionem existit, tum percommodè accidit, vt qua parte scriptor legis aliquid prætermisit, ac peccauit omnino, ac semel locutus, id, quod prætermissum sit, corrigatur, quod etiam legislator, si adesset, admoneret, etiam si iam legem tulisset. Hucúsque Philosophus.

405 *Aut verisimiliter disponens noluit speciem comprehēdi.*

Hæc tamen legum correctio; siue distinctio vt rectè docet Vigel.d.loco à gen.reg.1. except.9. nisi euidens subsit æquitas, quæ nullam admittat dubitationem, non passim cuiuis est permittenda, vt ex verisimili aliquo exceptionem introducat; sed hoc ad legislatoris munus pertinet; proinde Aristoteles d. cap. 10. subiicit; quo circa decreto opus est. & Imp. l. 1. C. de leg. inter æquitatem inquit, & ius interpositam interpretationem nobis solis & oportet, & licet inspicere. In causis tamen arbitrariis † ex probabili ratione licet iudici à generalis legis dispositione recedere, & hanc ponamus cum Vigel. supra loco decimæ exceptionis, exemplo l.3. §. ideoque ff. de test. & auctoritate l.ob carmen, ff.eod.l.quod si minor, §.fin.ff.de minor. & l.hodie, ff.de pœn. Quæ autem sint istæ causæ arbitrariæ videas, si lubet, apud D.Menoch. tract. de arbitrar. iudic. passim Franc.Viu.lib.2. commun.opin. versic.arbitrio iudicis num.5.

406 *Aut causa sit arbitraria,*

& eundem Vigel.in alleg.Dialect. iur. libr. 3.tit. vlt. qui etiam circa initium illius tit. monet has causas arbitrarias aliquando à legibus appellari extraordinarias, aliquando causæ cognitionem.

Postrema verò exceptio illius regulæ, quam initio posuimus, seu potiùs declaratio, ea esse potest, vt † in iis generibus, quæ commune nomen habent cum speciebus, vt dicimus, de adoptione, & cognatione, quæ & genericè, & specificè sumuntur, vt in nostra specie est genus, iudex delegatus, seu etiam, delegatus à Principe, quod genericè accipi potest, & specificè pro delegato ad certam causam, iuxta quam significationem simplex delegatus dici potest, & specie differt à delegato ad vniuersitatem causarum, atque adeo à Conseruatore, qui non est simplex delegatus, aut etiam delegatus à Principe, sed delegatus Principis ad vniuersitatem causarum, vt supra ostendimus; prædicta regula procedat in eo, quod de genere prædicatur secundùm rationem, & notionem, seu significationem generis, non autem quatenus specificè sumitur, id enim esset non à genere ad speciem, sed à specie ad speciem arguere, quod † non licet, vt norunt Dialectici, & inter Iurisperitos post quendam Salom.ad l.Gallus, ff. de lib. & posthum. adnotauit Io.Neuizan.in Silu.Nupt.lib. 1.num.222.nam species sunt, quæ differunt differentiis substantialibus, vt post Ias.in l.3.§.genenera, not.1.ff. de acquir. possess. ait idem Neuiz. num. 221. & notauit Vigel. in alleg. Dialect. iur. libr. 1.tit. de differentia, & Porphir. omnésque Dialectici in prædicabili speciei, & differentiæ speciem definiunt, quòd sit, quæ prædicatur de pluribus differentibus in quid, & constitui tradunt ex genere, & differentia specifica; quam definiunt esse, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quale quid; vnde, si species differunt, in quo differunt non potest tamen de altero prædicari, poterunt tamen species cognatæ inuicem prædicari; & sic procedit locus à cōparatis, & à simili, vt adnotauit Vigel.d. lib.2.tit.de specie in fine, sed tunc vna species de altera prædicatur in eo, in quo conueniunt per quandam comparationem, & similitudinem, & sic genericè per rationem, vel vniuocam, vel analogam, seu proportionalem.

Atque, vt eò, vnde non multò ante discessimus, redeamus, prædicta regula ita est accipienda, vt † nec procedat in prædicatione

407 *Speciei non cōuenit quod conuenit generi quatenus specificè sumitur.*

408 *Species inuicē nō prædicātur nisi sint cognatæ.*

409 *Speciei quomodo conueniat generi conueniens, aut contra.*

dicatione secundùm omnem rationem genericam, aut etiam abstractiuam dumtaxat, per quam genus suas species continet; sic enim optimè dicit Vigel. d. reg. 1. except. 11. quod de genere prædicatur, non item prædicari de specie, cui non potest conuenire, vt species illas sub se comprehendat, quas comprehendit genus, exemplum afferens in credito, quod tamquam genus complectitur sub se commodatum, mutuum, depositum, &c. l. 1. ff. si cert. pet. & tamen mutuo non conuenit, vt hæc ipsa sub se complectatur; sed secundùm rationem præcisiuam, qua ab iis præscindit, & id solùm consideratur, quod generi secundùm suam essentiam conuenit, vt animali esse sensitiuum, legi ius facere, l. 1. & toto ferè tit. ff. & C. de leg. & similia. His in hac quæst. positis iam ad eiusdem conclusiones veniamus.

Prima conclusio. Conseruatoris iurisdictio † non solùm aliqua ratione, seu in aliqua specie prorogationis, sed de se potest in omni specie prorogari. Prior pars huius conclusionis patebit, tum ex probatione posterioris, tum ex nonnullis earum, quas subiiciemus, conclusionibus. Posterior ergo pars huiusce conclusionis probatur primò ratione, quoniam iurisdictio Conseruatoris, licèt delegata sit, æquiparatur tamen ordinariæ, vt supra hoc ipso cap. quæst. 1. conclus. 3. demonstrauimus; at verò non solùm iurisdictio ordinaria prorogari potest, vt pluribus comprobat Ludolph. Schrader. in tract. de feud. part. 10. sect. 3. num. 96. & satis constat ex l. 1. & 2. ff. de iudic. l. 1. & 3. C. de iurisdict. omn. iudic. quæ iura licèt ferè loquantur dumtaxat in prorogatione de personæ ad personam; tamen hæc difficiliùs conceditur, vt ostendimus supra hac ipsa quæst. in 1. suppos. & idem dicendum saltem de aliis quoque tribus prorogationib. quas communiter ponunt Doct. simul cum præcedenti nimirum de re ad rem, de loco ad locum, de tempore ad tempus, vt in 2. suppos. diximus, sed etiam ea iurisdictio delegata, quæ ordinariæ æquiparatur, nimirum delegata ad vniuersitatem causarum, potest prorogari, vt in specie post alios tradiderunt Menoch. de arbitrar. iudic. quæst. 67. num. 54. & Io. Neuizan. cons. 35. num. 10. circa med. post glos. d. l. 1. de iud. Abb. d. cap. P. & G. num. 5. vbi tamen dubitat firmius Fel. nu. 6. versic. sextò fallit, Franc. cap. cum causam, num. 26. Alex. cons. 183. col. fin. lib. 2. & cons. 12. num. 4. lib. 6. & in terris im-

490 *Iurisd. Conseru. in omni specie prorogationis de se prorogabilis est.*

perij ait Neuiz. d.num. 10. tenere Ang. in § appellatur col. 13. Instit. de except. & d.l. 1.ff. de iud.col.pen. & ibi Iacobin.num. 28. Secundò probatur ex eo, quod habet Afflict. decis. 27. posse prorogari iurisdictionem iudicum artis lanæ, cui simile est quod habet Purpur. in l. si idem cum eodem, num.4.ff. de iurisdict. omn.iudic. quos refert, ac sequitur Neuizan. d. num. 10.in fin. & quod post Abb.d.cap. P.& G. num.14.& ibi Mantu.num.42. Bart d.l.1.num.8.ff. de iudic. tradit Schrader.dict. num. 96. iurisdictionem illam, quam habent rectores Scholarium, & similes, licèt sit sine tribunali, aut territorio, prorogari posse. Tertiò probo ex text. d.l.1.C. de iurisdict.omn.iudic. vbi habetur, quòd iurisdictio procuratoris fisci, quæ non excedit causas inter fiscum, & priuatum, vt supra in 1. suppos. ostendimus, immo & ad earum aliquas non extenditur, vt ibi glos. & Doct.ostendunt, potest partium consensu prorogari,& extendi. qui casus omnino similis est nostro; nam & Conseruatores non habent solùm iurisdictionem, & cognitionem generalem causarum vertentium inter certas personas, sed inter certas ex vna parte respectu nimirum illius personæ, vel Collegij, ad cuius fauorem concessæ sunt Conseruatoriæ; incertas verò ex parte rei conueniendi, respectu cuius valde generalis est eiusdem cognitio, & iurisdictio, cum neminem excludat. Denique probatur hæc conclusio quoniam eam in terminis tenere videtur Io. An.cap.1.num.9.de offic.deleg.in 6.expresse verò tenet ibid. Innoc. num.7. & Gemin. num.9. quem refert, & sequitur Mar. Soc.d.cap.significasti,num.25.in fin.Neuizan. d.cons.35.num.5. vbi vsque ad num. 14.alia ad id fundamenta, sed non ita firma ponit & contraria euertit; quæ verò nos supra posuimus, firmiora sunt; ex iisque facilè tolli possunt quæ in contrarium possent adduci. Ideo autem in conclusione posui illa verba, (de se,) quoniam in iis, in quibus obstat dispositio d.cap.fin.non potest fieri prorogatio de partium consensu, propter decretum irritans appositum in fin.d.cap.fin. vt in seq. conclus. ponderabimus.

410 *Conseru. iurisd. partiũ cõsensu quoad personam concedentis nequit prorogari.*

Secunda conclusio. Conseruatoris iurisdictio † partium consensu extendi, ac prorogari non potest de persona eius, qui potest concedere litteras Conseruatorias, ad aliam personam, quæ non possit. Probatur tum quòd prorogari non potest iurisdictio, nisi sit in actu, vt supra in primo suppos. docuimus;

cum

cum igitur is, cuius iurisdictio proroganda ita est, vt possit Conseruatorem dare, supponatur ad id nullam respectu alicuius Conseruatoris dandi habere potestatem, non poterit quoque id partium consensu fieri, quoniam partis priuatorum alicui iurisdictio concedi nequit, l priuatorum, quæ est 3. C. de iurisdict omn.iudic. cum aliis per nos suprà allegatis. Tum quod dare posse Conseruatorem requirit specialem quandam iurisdictionem, & specie ab aliis iurisdictionibus distinctam; requirit enim quòd derogare possit iuri communi, vt supr.cap. 3. quæst. 3. & cap.4. passim, præsertim verò quæst. vlt. docuimus; quare, cum nequeat iurisdictio prorogari de vna specie iurisdictionis ad aliam, vt infra hac ipsa quæst.cùm de prorogatione iurisdictionis de re ad rem agemus, latiùs demonstrabimus; sequitur, vt neque inter prædictas personas cadere possit prorogatio.

411 Papa & Princeps possunt dare Conser. sine qualitatib. requisitis, c. fin.&c.

Tertia conclusio. Licèt possit † etiam circa partium consensum ab eo, qui dare potest Conseruatorem, dari Conseruator aliquis, qui non habeat qualitates requisitas, d.cap. fin. de offic.deleg. in 6. tamen is, cui beneficio litterarum committit Apostolicus Conseruator vices suas, (vltra citationes,ac sententiarum denuntiationes, quas liberè potest per alios exercere, d. cap. fin.) prædictis qualitatibus carere non potest etiam de partium consensu. Prior pars conclusionis patet, quia, si quidem laicus Princeps sit, qui Conseruatores dare vult, non comprehenditur in d canone, qui de Apostolicis, seu qui à sede Apostolica conceduntur,apertè loquitur; atque adeo Conseruator si ab eo deputatur non debet necessariò habere illas qualitates, vt in specie post Io. An.tradit Gemin.d cap.fi.num. 6. in fin. Si verò sit Papa, & ex certa scientia deputet aliquem carentem iis qualitatibus, certum est, valere deputationem, & censebitur dispensare, vt supra docuimus cap. 5. præsertim quæst.2. tradítque glos. in terminis d.cap.fin. in figuratione casus in fin.& alia similis glos.communiter recepta d.c.statutum, in princ verbo,Canonicis,& verbo,litterarum,de rescript.in 6. nec mirum cum Papa sit supra ius positiuum, contra quod potest ex suæ plenitudine potestatis dispensare, cap propo suit,de concess.præbend.cum simil.

412 Certa scietia Papæ quomodo probetur.

Dicitur autem † de certa scientia constare,quando huiusmodi clausula in litteris exprimitur, vt ait glos.d.verbo,litte-

rarum, per text. in cap. si motu proprio, de præbend. in 6. de cuius vi latè inter cæteros Ant. Gabr. commun. concl. lib. 6. tit. de clausf. concl. 1. vbi à num. 65. ad fin. ponit alios modos probandi certam scientiam, & num. 71. post nonnullos quos refert, ponit eum, cuius meminit Franc. & alij d. c. statutum in princ. cum ex tenore rescripti apparet, Papam seu Principem habuisse notitiam facti, & impedimenti, secus verò est dicendum vbi non constet de certa scientia Papæ; nam in iis, quæ sunt facti, non præsumitur scientia Papæ, nec censetur dispensare, cap. 1. de constit. in 6. cum ibi not. & aliis adductis per Gabr. d. concl. 1. num. 46. cum seq. & Thom. Sanchez de matrim. lib. 8. disput. 4. Solet autem Pontifex cum litteræ Conseruatoriæ in aliquo recedunt à dispositione d. cap. fin. expresè derogare huic Constitutioni Bonifacij VIII. licèt fortè † non sit necesse per text. cum ibi not. d. cap. 1. de constit. in 6. cuius tamen contrarium plerique tradunt tum ibi, tum in cap. generi, de reg. iur. in 6. volentes, in rescriptis requiri expressam derogationem constitutionum contrariarũ, si non specialiter, saltem generaliter, præsertim vbi eæ habeant decretum irritans, prout habet prædicta Bonifaciana, per ea, quæ tradit Gabr. d. lib. 6. tit. de clausul. concl. 3. num. 4. 5. 33. & 74. & nouissimè Hier. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glo. 67. eáque vltima num. 22. vsque ad 28. & omnino specialiter si contrariæ constitutiones sint Conciliares, per text. in cap. nonnulli, de rescript. vbi Abb. Fel. & cæteri cum aliis adductis per Thom. Sanchez tract. de matrim. lib. 3. disp. 26. num. 7. qui lib. 8. disp. 35. num. 17. id limitat, vbi Papa dispenset in speciali, & certo casu Concilij prohibentis, quo casu sat erit generalis derogatio constitutionum contrariarum. Quòd si Papa in litteris Conseruatoriis mandaret expresè, vt præsentarentur habenti d. qualitates, aut non derogaret sufficienter defectui prædictarum qualitatum, tunc consensus partium nihil operaretur, nec per eam ita extendi ac prorogari valeret iurisdictio Conseruatoris quoad illius personam, vt litteræ huiusmodi ei præsentari possent, aut is eligi, qui memoratas qualitates non haberet; quod & ex iis colligitur, quæ hucúsque in huius concl. priori parte comprobanda diximus, & meliùs constabit ex his, quæ nunc ad confirmationem posterioris partis adducemus.

413 Derogatio cõtrariæ cõstitutionis, maximè Cõciliaris, quãdo sit necessaria.

414 Subcõseruator. de cõsensu partium carere nequit qualitatib. c. si. de offi. &c.

Quæ quidem † probatur primò, quoniam, si voluisset Papa

consensu

consensu posse prorogari, hoc facilè dixisset, sicut fecit in delegato quoad hoc, vt possit procedere extra locum delegationis, d.cap.statutum, §.in nullo, de rescript.in 6.quo argumento in eodem casu quoad Conseruatores vtitur glos. d. cap. fin. verbo, præsumant, & in simili vtitur Pontifex in cap. ad audientiam, de decim. vbi glos. & Doct. afferunt iura concord. Secundò, quoniam d. cap. fin. in fin. adest decretum irritans quicquid secus actum fuerit, tam quoad hoc, quàm quoad alia singula in eo canone disposita; dicitur enim ibi, quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omnino decernimus irritum, vt mane; per quæ verba † induci decretum irritans, per se patet, ac præter glos.& Doctor. ibid. & d.cap.statutum, in fi. vbi eadem ferè habentur, id etiam adnotauit inter alios Gonzal. d.glos.vlt.num.1. & seqq. vsque ad 10. vbi probat idem esse, vbi sic diceretur, ac irritum, &c. prout habetur in d.reg.8. immo vbi loco huiusmodi verborum dispositioni adiiceretur verbum, alioquin, nullatenus, aut similia, per ea induceretur decretum irritans, vt de dictione, *nullatenus*, post glos.clem.1.verbo, nullatenus, de sequestr.poss. & alios satis ostendit Mandos.ad reg.7.Canc. quæst. 4. num.2. in aliis latè comprobat idem Gonzal. d. reg. 8. glos. 56. à num. 29.& d.glos.vlt.num.65. & seq. inter quæ etiam numerari potest † dictio, *penitus*, & dictio, *omnino*, quæ important, ipso iure, per ea, quæ post Tiraq. in l. si vnquam, verbo, reuertatur, num.76.77.78.81. & 105. cum duob. seqq. & Fel.in cap. Rodulphus num.34.de rescript.diximus in tract.de distribut.quotid.3.part.q 7. num.37. ac de dictione omnino, quòd importet ipso iure, & sine ope exceptionis, tradit glos. sing. recepta à Franc.& aliis d.cap.fin.verbo, omnino, de off.deleg.in 6.quódque hæ dictiones, penitus, & omnino, præcisæ sint, & idem importent, quod, indistinctè, & ex omni parte, probat text. l. fin. fin. vbi Doct.C. de edict.Diu.Adr.toll. & l. si cum exceptione, §.quatenus, & ibi glos.ff. quod met.caus.cum aliis adductis per Oct.Vulpell.de præpos. & aduerb. verbo, penitus, nu.1.& verbo, omnino, in princ. & num. 1. vnde nil mirum si posset etiam importare decretum irritans.

415 *Decretũ irritans per quæ verba inducatur.*

416 *Dictio, omnino, & penitus, quid importet.*

Est autem hoc decretum † tantæ virtutis, vt inficiat, & irritet omnia, quæ in contrarium fiunt, ac omnes iuris effectus tollat, ita, vt nec aliquod iuris fomentum habeant, vt ostendit

417 *Decretũ irritans quam vim habeat.*

Mandoſ. ſupr. num. 3. Gonzal.d.gloſ. vlt. num. 12. & ſuadent adducta per Gabr.d.tit.de clauſ. concl.3.num.56. ligátque appoſitum à Papa etiam ignorantes,quamuis in eo non ſint adiecta illa verba, ſcienter, vel ignoranter, vt in d.cap.ſtatutum,& cap.fin. quod latè probant inter cæteros Gabr.d.concl.3. num. 1. cum duob. ſeqq. & Gonzal. d. gloſ. vlt. num.18. Ac præter alios pleroſque effectus de quibus latè tractant Gabr. d. concl. 3. & Gonzal. d. gloſ. vlt. duo præcipui, atque ad rem noſtram facientes ij ſunt; alter, quòd inducat in actu formam, vt voluit Bal.in l. 1. verſ. quæro ergo, ff. de lib. & poſth. Fel. in cap.cum acceſſiſſent, verſ. & vbi apponitur clauſula, de conſtitut. cum aliis, quos allegat Gabr. d. concl.3. num. 70. & latiùs cumulat Brun.tract.de forma rubr. quando aliq. cenſ.trad pro for alter, quòd † diſpoſitioni, cui adiectum eſt, non poteſt pars renuntiare, quamuis eius commodum contineat diſpoſitio. ita gloſ. cap.diſpendia, verbo, proceſſus, de reſcript. in 6. quam ibi ſequuntur Archid.Io.An.Fant. Gem. Front.optimus text in cap. dilecto,vbi Hoſt.Anchar. Io.An.Abb. & Butr.de præbend.glo. d. cap. ſtatutum, in princ. verbo, committantur, quam inibi ſequuntur Doct.magis communiter, de reſcript.in 6.Mar.Soc. d.cap.ſignificaſti, num.30.de for. compet. cum aliis pleriſque relatis per Gabr. d. concluſ. 3. num. 18. vſque ad 23. & Horat. Mandoſ.in addit.ad Rom.ſing.330. litt.M. & in forma inducta fauore priuato, vt ei non poſſit per partes renuntiare, plures tenuerunt, quos refert Gabr.d.concluſ.3. num.24 & ex his Io. Crot.in l. nemo poteſt, verſ. ſecundò ex dictis. Bart. ff. leg. 1. quamuis oppoſitum in primo teneant alij quamplurimi relati à Gabr.d.concl.num. 25. cum ſeq. & probati à Couar.in rel.cap. quamuis, de pact.in 6. 2.part.§.2. num.6. Gomeſ. in cap. 1. de reſcript. in 6. & Gonzal.d. gloſ. vlt. num. 52. qui inter cæteros allegat Rot.deciſ.21. num.3.de conceſſ.præbend.in antiq.Caſſad deciſ.10. num. 3. & 4.de reg. cancell. & deciſ.2. & 3.de locat. & text.in Clem.1. verſ.quia decretum huiuſmodi, de præbend.qui tamen nihil ad rem facit. in ſecundo, nimirum quoad formam. Brun.d.rubr.quand aliq.cenſ.trad.pro for. Bart. in l. §.ſi filius,ff.de leg.3. cum aliis pleriſque, quos recenſet Gabr. d.concluſ. 3.num.27.& licet aliqui Doct.nullam admittant interpretationem. inter quos eſt gloſ.d.cap.dilecto,verbo,huiuſmodi clauſula, quin immo plerique voluerint idem procede-

418 *Renuntiari an poſſit diſpoſitioni habenti decretum irritās.*

re

re in lege, seu constitutione habente decretum irritans, quos refert, ac sequitur Couar.lib.pract.quæst.cap.9. num.7. concl. 1.ad finem. cuius contrarium alij tenuerunt relati à Gabr. dict. conclus.3. num. 21. & 32. possunt tamen ipsæ duæ dissidentes opiniones, omissis etiam illis distinctionibus, quas partim referunt, partim sequuntur Gabr.d.conclus.3. num.30. vsque ad 38. & Ruin.cons.158.vol.4.per totum, illa distinctionis fœdere conciliari, vt prior volens, per decretum irritans excludi consensum partium, intelligatur si actus ille, ac dispositio, cui adiicitur decretum, concernat vel magis principaliter publicum fauorem, vel æquè saltem fauorem publicum, ac priuatum partis; posterior verò vbi nudum fauorem partis, vel magis principaliter spectet, quam distinctionem tandem sequitur Dec.in cap.olim à nemine, quem viderim, allegatus num.23. cum duob.seqq.de except. sentiúntque Host.Io.An. Butr. Anchar. & Imol. d. cap. dilecto, tenet verò expresè Mandos. de priuil.ad instar Golos.15. num.32.quam refert ac sequitur Roderic.quæst.regular. tom.1.quæst.51.art.6. & satis apertè glos. d.verbo, committantur, cum qua transeunt ibi plerique Doct. expressiùs adhuc Gonzal. d. glos. 67. num. 53. & ad id faciunt adducta per eundem glos. præced num.50. & text.d.cap. dilecto, vers. nisi fortè, vbi, licèt habeatur, consensu Canonicorum non posse augeri numerum præbendarum, cùm obstat statutum à sede Apostolica confirmatum adiecta clausula decreti irritantis; id tamen ideo est, quia non agitur de fauore priuato Canonicorum, sed Ecclesiæ, vt ibi Doct. magis communiter adnotarunt, & Dec.d.cap.olim, num.25. quia sic obuiatur facilitati Canonicorum in augendo numero præbendarum.

419 *Dispositio c. fi.de off.dele. an sit inducta in fauorẽ publicũ.*

In casu autem nostro † d cap.fin.principaliter inductum est ad fauorem non priuatum, sed publicum, tum quòd per illud reducitur res ad ius commune, cum Conseruatoriæ sint contra ius, vt ostendimus supra cap.3. quæst.3. fauorabilísque publicæ rei sit dispositio, qua fit reductio ad ius commune, vt pluribus ostendit Fel.d.cap. cum accessissent, num.5.& 30. de constit. tum quòd fauet ordinariæ iurisdictioni, quæ maximè est fauorabilis glos. pen. Clem. 2. de offic. ord. cum aliis alleg. supr.quæst. 6. conclus. 1. ad fin. & in specie delectus certarum personarum in Conseruatorem deputandarum, præter mox

memora

memoratum, ille etiam fauor publicus adest, quem in simili casu, nimirum constitutionis requirentis certas qualitates in iudicibus, quibus causæ sunt committendæ, nimirum d. cap. statutum in 1. responso. glos. ibi à nemine reprobata commemorat in verbo committantur, quia inductum hoc est in fauorem sedis Apostolicæ, ne vilipendatur in tali ministro, cap. in sacerdotibus, 61. dist. cum simil. negari autem non potest, quin fauor sedis Apostolicæ & publicus sit, & maximus, atque adeo dispositio illi fauens sit fauorabilis; quod ex iis etiam comprobari potest, quæ adducit inter alios Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 6. proëm. num. 30. & 35. dum enim ostendit dispositionem; quæ continet particularis Ecclesiæ vtilitatem, esse fauorabilem, id multò magis statuendum est de Romana Ecclesia, & sede Apostolica, quæ magis priuilegiata est, c. 2. de præb. in 6. cap. ad audientiam, & cap. si diligenti, de præscript. cum ibi not. & aliis sexcentis.

420 *Coram quo trahere quis nō possit reū etiā de illius consensu.*

Quarta conclusio. Iurisdictio Conseruatoris, licèt † nequeat prorogari de persona eius, cui conceduntur litteræ Conseruatoriæ ad personam, cui non conceduntur, ita vt non possit hic coram Conseruatore, qui nec suus sit, nec rei conueniendi alium trahere; poterit tamen prorogari, vbi Conseruatoriæ sint determinatæ contra certas personas, ita, vt alias personas non nominatas coram suo Conseruatore trahere quis possit, si personæ illæ consentiant, aut etiam sponte compareant pro suo interesse & vicissim ille ab his coram eo Conseruatore trahi, & conueniri. Prior pars conclusionis patet ex iis, quæ supra 1. suppos. adduximus, dum docuimus, prorogationem præcipuè de persona ad personam supponere iurisdictionem, & quidem non solùm in habitu, sed etiam in actu in eo, cuius iurisdictio est proroganda; at verò hîc supponitur, talem Conseruatorem neque habere iurisdictionem respectu rei, neque respectu actoris cum neutri deputatus fuerit; vnde non potest cadere prorogatio. quòd si † eorum alteri esset deputatus, bene poterit actor, seu qui impetrauit Conseruatorias, alium trahere coram proprio Conseruatore, maximè, si concessæ sint ad terminos tantùm d. cap. 1. & fin. & vicissim conueniri, si cum potestate ordinaria in ciuilibus fuerint concessæ iuxta ea, quæ tradidimus supra quæst. 6. conclus. 1. sed vtrumque fieri poterit absque ope, ac ministerio prorogationis ex ipsa facultate,

421 *Quid si alterutrius Conseruator esset.*

cultate, ac iuris interpretatione potest iurisdictio Conseruatoris fortasse extendi ad familiares eius, qui impetrauit Conseruatorem; de quo latiùs quæst. 10.

Neque huius conclus. priori parti obstat, quòd immo † videatur quòd possint plures personæ, si conueniant, deligere sibi Conseruatorem, iuxta glos. singularem receptam tamen d. l. priuatorum, C. de iurisdict. omn. iudic. per text. optimum in l. fin. C. eod. vbi patet, mercatores posse sibi deligere iudicem in causis mercaturæ, in quibus etiam miles tenebitur talem iudicem adire, vt ibid. expressè cauetur. Nam quicquid sit de iure ciuili, certè de iure Canonico non potest clericus seclusa Papæ delegatione alium iudicem deligere, quàm proprium Episcopum, cap. 1. cap. si quis contra, & cap. significasti, de foro compet. cum simil. neque in alium iudicem consentire potest, qui non sit persona Ecclesiastica, & accedat consensus sui diœcesani, vt decernitur d. cap. significasti. & nouissimè per Trid. Conc. sess. 24. de reform. statuitur. vt causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur. & licèt sacra Congregatio Concilij non semel, nimirum ad sess. 7. cap. 14. & sess. 14. cap. 5. censuerit, per d. cap 20 non fuisse sublatas Conseruatorias, præsertim Regularium, loquitur tamen de Conseruatoriis à Papa iam concessis, qui etiam potest derogare conciliari constitutioni, & iuri communi etiam inducto ad fauorem publicum, cuiusmodi est hoc, cum faueat iurisdictioni ordinariæ, iuxta tradita supra quæst. 9. conclus. 1. cum tamen pacto priuatorum derogari non posset iure publico, l. ius publicum, ff. de pact. & cap. si diligenti, de foro compet. cum simil.

422 *Eligere Cõseruatorẽ an possint plures personæ absq; Principis delegatione.*

Posterior autem pars † eiusdem conclusionis, quæ maiorem habet difficultatem; probatur; nam, licèt tunc iurisdictio Conseruatoris non dicatur delegata ad vniuersitatem causarum, atque adeo nec æquiparari ordinariæ, sed sit merè delegata, per ea, quæ tradit inter alios Anchar. d. cap. fin. num 2. ad fin. dum ait, quòd, vbi fit commissio causarum omnium inter certas personas, putà quæ verti possunt inter Titium, & Sei[illegible] talis commissio generalis non repræsentat iurisdictionem ordinariam, quod etiam voluit Franc. cap. cum causa, num. 28. de appell. & verum puto, licèt ratio quam ipsi allegant, quòd

423 *Trahere & trahi possũt si consentiãt aliæ personæ quã nominatæ in litt. Conseruato[illegible]*

ordinaria iurisdictio non nisi territorio adhæreat, falsa sit, & supra quæst. 1. concl. 3. à nobis reiecta.

At verò iurisdictio merè delegata prorogari non potest de persona ad personam, vt expresè cauetur d. cap. P. & G. de off. deleg. Tamen iurisdictio etiam merè delegata † potest prorogari & extendi ad personam, quæ aliquo modo contineatur in rescripto, seu delegatione, quia causa delegata aliquo modo ad eam personam pertineat, vt post Bald. in l. si qui ex consensu, C. de episc. aud. docet Mar. Soc. d. cap. significasti, num. 25. vbi Apostillator ad idem allegat Innoc & Abb. in cap. veniens il 2. de testi. & Rot. decis. 516. in antiq. quæ incipit, item si causa committitur, quam nunquam in meo codice reperire potui, inuenio autem similem sub tit. de procur. decis. 40. in no. vbi de hac doctrina dubitat, sed eam tenet Capr. d. tract. de prorogat. num. 60. Fel. d. cap. P. & G. num. 5. qui & ipse allegat Innoc. & Abb. d. cap. veniens, & Rot. d. decis. sed recenset, vti 616. in antiq. eandem doctrinam sequitur quoque ibid. Abb. d. cap. P. & G. num. 13. exemplum afferens, quod & adducit Soc. num. 25. vt si committeretur causa super iure prælationis in aliqua re, & aliqui non contenti expresè in rescripto comparerent, & dicerent, se in illa re potiores; nam tunc ad tales poterit fieri prorogatio, arg. l. si suspecta, ff. de inoffic. testam. & l. à sententia, & eorum, quæ ibi not. ff. de appell. id autem ideo contingit, inquit Abb. vt contingentia rei aliquid operetur, arg. eorum quæ not. in cap. 2. de ord. cogn. & cap. per inquisitionem, de elect. quódque legitur & not. in l. 2. §. si publicatis, ff. de adul. Idem ergo dicendum erit in proposito nostro, si causa illa, de qua Conseruator agere cœpit, aliquem quoquomod. contingat, qui tamen non sit ex nominatim comprehensis in litteris Conseruatoriis contra certas personas impetratis. ad quod faciunt ea, quæ infra quæst. 11. latiùs afferemus de consorte eiusdem causæ, in qua Conseruator aliàs sit iudex competens.

424 Iurisdictio merè delegata potest prorogari ad personã nõ expressã in rescripto, si res eam contingat.

Interim verò pro complemento huius conclusionis illud † non est prætereundum, quod ex Pet. & Cyn. in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit, ait perpetuò notandum Soc. d. num. 25. ad fin. & ex mox dictis etiam satis deduci videtur, quòd poterit coram delegato fieri prorogatio ad personam accessoriam, putà fideiussorem; vnde, si laicus dedit fideiussorem clericum coram

425 Ad personã accessoriã vt fideiussorem prorogari potest iurisdictio merè delegata.

coram delegato Papæ, talis clericus, licèt sit persona extranea non contenta in rescripto, videtur subiici iurisdictioni illius delegati, & eius iurisdictionem prorogare; licèt ratio, quam hi allegant, quia delegans, hoc est, Papa, qui à delegato repræsentatur, est ordinarius clericorum totius mundi, non conuincat, & bene reiiciatur à Fel. d.cap.P. & G. num 6. qui ideo de hac doctrina dubitat, sed malè; potest enim alia meliori ratione niti, vt quia fideiussio pertineat ad causam delegatam, atque adeo censeatur contineri in delegatione, iuxta cap. præterea, de offic.deleg. cum simil. sed tunc, vt in præcedenti casu diximus, id permittetur alio iure, quàm prorogationis, nimirum connexitatis, & contingentiæ rei, seu comprehensionis. Alias limitationes ad text. d. cap. P. & G. quæ deseruire possunt ad ampliorem huius posterioris partis conclus. ponit ibi Fel.& alij, & Soc. d. cap. significasti, num.25. Quoad eam verò de delegato ad vniuersitatem causarum vix potest casui nostro adaptari quoad prorogationem iurisdictionis Conseruatoris, etiam vbi deputatus sit generaliter contra omnes inferentes iniurias personæ ibi commissæ; licèt enim tunc verè sit delegatus ad vniuersitatem causarum, vt supra docuimus; tamen propter huiusmodi generalitatem personarum iniuriantium non videtur cadere posse prorogatio de persona vna iniuriante ad aliam personam iniuriantem, nisi ratione connexitatis, seu contingentiæ rei, vel accessorietatis, vt supra etiam in merè delegato dictum est; licèt id tunc fieret, non tam vi prorogationis, quàm cuiusdam comprehensionis in rescripto, & commissione, vt in simili iam non semel admonuimus.

Quinta conclusio. Iurisdictio Conseruatoris † licèt possit partium consensu prorogari de tempore ad tempus, hoc est, de quinquennio, quo regulariter durant Conseruatoriæ præsertim priuatorum, ad maius tempus; non potest tamen ita prorogari, vt extendatur vltra obitum concedentis quoad negotia non cœpta. Pro cuius conclusionis intelligentia duo breuiter hoc loco admonendi sumus, quæ latiùs explicabimus cap. vlt. huius tract. Alterum est, Conseruatorias litteras concedi solere, ac debere ex dispositione Trid. Concilij sess. 14. cap. 5. de reform. solùm ad quinquennium iis exceptis quæ conceduntur ad fauorem quarundam Vniuersitatum, personarum,

426 *Prorogabilis est iurisdictio Coser. partium cōsensu de tēpore ad tempus.*

ac locorum, quæ ibid. recensentur, licèt dubium non sit, posse Pontificem ex certa scientia, ac voluntate eas quoque concedere ad certum aliud tempus, siue maius, siue minus, aut etiam ad beneplacitum. Alterum, quòd seclusa certi temporis determinatione, officium quorumcumque Conseruatorum ipso iure quoad non cœpta negotia per obitum concedentis expirat, vt expresè cauetur d. cap. fin. § seu vers. Officium autem, de offic. deleg. in 6. Probatur nunc prior pars superiùs propositæ conclus. quoniam † tam iurisdictio ordinaria, quàm delegata ad certum tempus concessa prorogari potest de partium consensu vltra illud tempus, prout indistinctè de quauis iurisdictione siue ordinaria, siue delegata habemus text in l. 2. §. sed si iudex, seu in princ. vers. sed si iudex, ff. de iudic. dicit enim ibi Vlpianus; sed si iudex ad tempus datus est, & omnes litigantes consentiant, nisi specialiter principali iussione prorogatio fuerit inhibita, possunt tempora, intra quæ iussus est litem dirimere, prorogari. de iurisdictione verò delegata est peculiaris text. in cap. de causis, in princ. iuncta rubr. de offic. deleg. ait enim ibi Alex. 3. de causis, quæ infra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd, nisi dies præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat. Hæc summus Pontifex; sicut & de compromisso habemus tex. in l. diem proferre ff. de arbitr. Et quamuis in ordinaria iurisdictione temporali plerique prorogationem hanc non admittant, vt præter citatos à Schrader. d. tract. de feud. part. 10. sect. 3. num. 108. Capr. d. tractat. de prorog. num. 48. & seq. Fel. d. cap. de causis, num. 4. post Bal. d. l. si qui ex consensu C. de episcop. aud. contrarium tamen puto veriùs cum Calder. & Butr. d. cap. P. & G. & Schrader. qui alios refert d. num. 8. per text. qui non distinguit de ordinaria, & delegata, d. §. sed si iudex. & omnino procedit vbi tempus non est adiectum substantiæ iurisdictionis ordinariæ, sed tantùm eius executioni, vt præter eos, quos allegat, & sequitur Schrader. supr. num. 109. tenet post Imol. d. cap. P. & G. Fel. d. cap. de causis, num. 4. in fi. qui num. 5. illud etiam adnotauit, & optimè, quòd † sicut error partium impedit prorogationem de persona ad personam, l. si per errorem, ff. de iurisdict. omnium iudic. ita etiam de tempore ad tempus, vt per Innoc. in cap. prudentiam. in princip. de offic. deleg. ac Bart.

427 *Immo & qualibet ordinaria de tempore ad tempus.*

248 *Error impedit prorogationem.*

in l. 1. in fin. ff. de iud. & ratio de qua in d. si per errorem, quia errans non consentit, communis est vtrique casui: sufficit autem † tacitus consensus, vt post Innoc. d. cap. prudentiam, docet Fel. d. num. 5. atque indistinctè in quauis specie prorogationis ex communi opinione resoluit, & latè prosequitur Soc. d. cap. significasti, num. 37. de foro compet. vbi etiam id declarat.

429 *Tacitus partis cõsensus ad prorogationẽ iurisdictionis sufficit.*

Consensus quoque iudicis † licèt non requiratur in prorogatione de re ad rem, siue de persona ad personam, d. l. 2. in fine. requiritur tamen in prorogatione de tempore ad tempus, vt colligitur ex d. §. sed si iudex. maximè iuxta Pandectas Florent. quæ ita legunt, si & iudex datus, & omnes litigantes consentiant, & in specie notat Capr. d. tract. de prorogat. num. 68. & post Imol. d. cap. P. & G. & Bart. d. §. sed si iudex, docet Fel. d. num. 5. licèt autem consensus partium † debeat interuenire ante lapsum temporis, vt constat ex iis, quæ latè tradit Soc. d. cap. significasti, num. 38. & in specie tenet Fel. ibi num. 3. in fi. tamen consensus iudicis potest interuenire, ante, vel post, per gl. in cap. causam, verbo, speciem, de re iud.

430 *Cõsensus iudicis requiritur in prorogatione de tempore ad tempus.*

431 *Consensus partis ante lapsum tẽp, necessarius.*

Præterea prorogatio de tempore ad tempus † debet fieri, & in dubio facta censetur cum iisdem qualitatibus, seu sub eaforma, & natura post glos. in cap. hi qui de præbend. in 6. & Bal. d. l. si qui, tradit Soc. d. cap. significasti, num. 25. initio, & post alios Fel. num. 2. versic. limita Schrader. d. sect. 3. num. 114. & Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 2. tit. de dilation. conclus. 2. num. 4. & seqq. vbi vsque ad num. 20. multas huius doctrinæ non contemnendas extensiones, & aliquas declarationes prosequitur.

432 *Prorogatio iurisdictionis quoad tẽpus faciẽda cũ qualitatibus.*

Debet quoque regulariter ferri prorogatio † durante priori termino, vt post Abb. Dec. & alios tum d. cap. de causis, tum alibi sæpè latè tradit Fel. eod. cap. de causis, num. 1. vers. dicunt hic Doct. & Schrader. d. sect. 3. num. 110. & Ant. Gabr. d. conclus. 2. num. 1. ita vt nec valeat prorogatio facta quidem durante tempore, sed translata post lapsum temporis, vt si dicetur, prorogamus à die finiti temporis. ita post Bal. d. c. de causis, tenet Gabr. d. conclus. 3. & 8. & Fel. d. cap. de causis, num. 4. & procedunt per eum allegata licèt malè ponat casum hunc, dum illius tale affert exemplum, prorogamus ad tempus tale incipiendum finito isto; nam hoc modo fiunt omnes proro-

433 *Prorogatio prædicta nõ est post finitum tempus trãsferẽda.*

gationes, & ſuſtinentur in vim prorogationis; neque enim tempus ad quod fit prorogatio, incipit currere à die prorogationis, ſed à die finis; quamuis poſſit † prorogatio fieri in vltimo momento, vt poſt Bal. d. cap. de cauſis, tenet ibi Fel. num. 3. & alij quos referunt, & ſequũntur Tiraq. de retract. conuen. §. 1. gloſ. 7. num. 41. cum ſeq. & Gabr. d. concluſ. 2. num. 2. & 3. id declarantes, ſi actus ille, cuius cauſa fit prorogatio, perfici poterat in eo momento; quæ tamen declaratio mihi dura videtur, exemplo fatalium, quæ & ipſa prorogari poſſunt quandocunque ante finem, & tamen plerumque multi actus remanent faciendi, qui tam breui tempore expediri non poſſunt, iuxta not. in cap. ex ratione, de appel. Auth. ei qui, & l. nemo, C. eodem tit. Atque hæc quidem quæ mox diximus, præcipuè locum habent in iudice merè delegato, quomodo intelligendos puto Doct. quos refert Gabr. d. concl. 3. nu. 7. dum aſſerunt, iudicem poſt finitum tempus non poſſe prorogationem facere etiam in vim nouæ conceſſionis; eadem ratione Abb. Dec. & alios non multò ante relatos abſolutè dicentes, prorogationem iuriſdictionis non poſſe fieri niſi ante præfinitum tempus elapſum Schrader. d. num. 110. intelligit loquutos in prorogatione iuriſdictionis delegatæ ad certum tempus reſtrictum, & in qua tempus præfinitum reſpicit non exercitium dumtaxat, ſed etiam ſubſtantiam iuriſdictionis. quòd ſi † ſoli exercitio tempus præfiniatur, ita vt in iudice remaneat iuriſdictio in habitu, tunc putat, etiam poſt tempus poſſe prorogationẽ fieri, per ea, quæ num. 111. & duob. ſeqq. allegat id quod † accidere videtur in caſu Conſeruatoris; nam illud quinquennium non datur ad determinandam omnino eius iuriſdictionem cum poſt eius lapſum eo ipſo etiam abſque vlla ope prorogationis remaneat iudex quoad negotia cœpta, vt d. cap. vlt. oſtendemus, ſed quicquid ſit, ex prædictis conſtat, Conſeruatorem ſiue tamquam delegatum Principis ſimpliciter, ſiue tamquam delegatũ ad vniuerſitatem cauſarum poſſe de conſenſu ſaltem tacito, non tamen erroneo, partium prorogare iuriſdictionem ſuam vltra quinquennium, ſiue aliud determinatum tempus, ſaltem antequam illud labatur. An verò poſſit fieri † prorogatio ad maius tempus, non leuis difficultas eſſe videtur. nam quòd non poſſit, probatur tum ex eo, quod ſuprà oſtendimus, prorogationem faciendam cum iiſdem qualitatibus, tum quòd ita poſt Bal.

434 *Prorogatio iuriſdictionis in vltimo momẽto factibilis, licèt actus nõ poſſit tunc finiri.*

435 *Immo fieri poteſt poſt tẽpus præfinitum eius exercitio, nõ ſubſtantiæ.*

436 *Iuriſdictio Conſeru. an ſit prorogabilis poſt tẽpus præfinitum.*

437 *Vel ad maius.*

Bal. in cap. fin. de consuet. & alibi tenet Fel. d. cap. de causis, nu.3.limi.2.& aliquos refert,& sequi videtur Gabr.d.tit.de dilation. conclus.4. num. 1. quod possit, respondit Alex. consil. 70.vol.2. relatus pariter à Gabr.ibid. num.3. & voluit d cap.de causis, num. 16. post eundem Bal.d.l. si quis ex consensu C.de episc. aud. secus dicens in arbitrio, qui ex facultate sibi semel attributa solus vult prorogare compromissum, sícque explicans Bal. d. cap. fin. de consuet. Sed ego hac distinctione haud omnino reprobata illam adiicio, quam indicant verba Bal. d. cap. fin. quod non possit ad maius tempus pro qualibet vice prorogari, simul autem sumptum tempus, ad quod pluribus vicibus, ac successiuè fit talis prorogatio, maius erit primo, quod prorogatur; ait enim ibi Bal. vt etiam eum refert & sequitur Fel. loc. cit. pone quod est appositum tempus, vt talis causa expediatur intra mensem, non potest prorogari nisi per alium mensem, sed bene poterunt partes prorogare hodie ad vnum mensem, postea ad alium mensem. quod idem puto in arbitro, accedente nouo consensu, vel vbi in primo adesset clausula toties quoties.

Atque hęc quoad priorem huius conclusionis partem quam puto tunc demum procedere, vbi † in litteris Conseruatoriis ad tempus determinatum non sit appositum formale, vel æquipollens decretum irritans, sed simpliciter tempus limitetur, intra quod litteris vtatur Conseruator iuxta terminos d.cap.de causis. secus si adiectum esset huiusmodi decretum irritans etiam tacitum, seu æquipollens iuxta exempla, quæ supr.conclus. 3. paulò ante attulimus, vt puta si diceretur, & ad quinquennium dumtaxat, iuxta exemplum Mandos.in praxi sign. grat.verbo, Conseruatoriæ, circa medium; nam hæ dictiones taxatiuæ affirmatiuè positæ omnes casus excludunt, præter expressos, Bart.l. 1.ff. si quis ius dic.non obtemp. Card.clem. 1.de summ. Trinit. prohibéntque extensionem de casu ad casum, Cyn.& Bal.Auth.quas actiones, C.de sacr. Eccles.l.qui aliena, §. libertos, ff. de neg. gest. cum aliis adductis per Vulpell. dè præpos. & aduerb. ver.dumtaxat num.4.cum seq. & verb.tantùm, num.1. vbi in fin. ait eas esse exclusiuas vlterioris temporis, post glos.in l.rationes, C. de probat. & Castrens.cons.241. lib.2.vel diceretur, (prout consueuit in Conseruatoriis priuatorum,) præsentibus post quinquennium minimè valituris; tunc

43 8 *Iurisd.Conseru. nequit prorogari vltra temp. præfixum si sit decretum irritans.*

tunc enim præfiniretur tempus non modò exercitio, sed & substantiæ iurisdictionis, vt dicebat Schrader. d. sect. 3. num. 110. essemúsque in casu, quo prorogatio impediretur propter decretum irritans, quod excludit partis consensum, iuxta ea, quæ d. conclus. 3. latiùs adduximus. Quo fundamento simul confirmata satis remanet † posterior pars huius quintæ conclus. cum enim decretum irritans expressum, & formale appositum in fine d. cap. fin. manifestè afficiat dispositionem d. §. seu vers. officium, cum sit appositum in fine totius cap. quod fauorem publicum respicit, maximè propter illa verba, (contra præmissa, vel eorum aliquod;) sequitur planè ex fusè deductis d. conclus. 3. consensum partium nihil conferre posse ad prorogandam Conseruatoris iurisdictionem quoad negotia non cœpta vltra obitum concedentis; id quod in specie simplicis delegati, vbi quoque adesset huiusmodi decretum irritans, voluit Franc. in cap. si à subdelegato, quod est pen num. 3. de off. deleg. in 6 post Io An. & glos. in cap. cum venissem, de test. dicens ita per mortem delegantis ipso iure expirare iurisdictionem delegati quoad non cœpta, vt neque per consensum partis possit prorogari; licèt id non careat difficultate, per ea, quæ idem Franc. loc. cit. allegat, quorum examinatio non est huius loci.

439 *Non prorogatur iurisdict. Conser. vltra obitũ concedentis quoad negotia non cœpta.*

Illud sanè certissimum esse debet, quòd, † si Conseruator deputatus sit ad beneplacitum, tunc ita expirabit iurisdictio illius quoad negotia non cœpta, vt neque per consensum partium possit prorogari; nam beneplacitum, ad quod Princeps aliquid concedit, expirat eius morte, cap. si gratiosè, de rescript. in 6. & cap. vnic. ne sed. vac. eod. lib atque adeo in huiusmodi casu concurrit dispositio hominis, ac simul dispositio legis in d. cap. fin. §. officium autem, & sic duo vincula, quæ magis ligant, cap. 1. de treg. & pac. Auth. itaque. C. commun. de success. cum simil. Quod autem in hac conclus. diximus de prorogatione iurisdictionis Conseruatoris de tempore ad tempus quoad duos propositos casus, idem proportionabiliter dicendum erit de aliis casibus, in quibus infra d. cap. vlt. huius tract. docebimus Conseruatoris iurisdictionem expirare; nam in quibus ibi concludemus, ipso iure, & absque ope exceptionis Conseruatoris iurisdictionem expirare, aut aliàs perpetuationi eiusdem iurisdictionis obstabit decretum aliquod irritans formale, vel æquipollens, ita, vt Conseruatori non remaneat

440 *Quid si cõcessa sit ad beneplacitũ?*

neat iurisdictio etiam in habitu, in iis non poterit fieri prorogatio de consensu partium; in aliis verò, vbi tamen cadere possit huiusmodi prorogatio, nihil obstabit, quò minùs ea sit admittenda, si tunc Conseruatori remaneat iurisdictio saltem in habitu, quoniam in actu non retineat respectu aliquorum iuxta supradicta: sicut autem hi omnes casus, constabunt ex iis, quæ ibi dicemus, sic inde facilè erit deducere, quid circa prorogationem statuendum sit, vt non sit necesse id hoc loco explicare, quod & longum nimis esset. Ad alia igitur transeamus.

Sexta conclusio. Conseruatoris iurisdictio † prorogari potest de re ad rem, siue de causa ad causam. Probatur, quia iurisdictio siue ordinaria, siue delegata sic potest prorogari, vt in specie adnotarunt Abb. d. cap. P. & G. num. 12. Soc. d. cap. significasti, num. 29. Capr. d. tract. de prorogat. num. 49. nam de delegata est text. in cap. cum olim, iunctæ maximè rubr. de off. deleg. de ordinaria l. de qua re, §. 1. ff. de iudic. id verò communiter limitatur, † dummodo prorogatio fiat ad causam similem, hoc est, quæ specie non differat, vt latè tradit Schrader. d. sect. 3. num. 143. & seq. tenéntque de communi testantes Abb. d. cap. P. & G. num. 15. & cap. si diligenti in glos. 2. de foro compet. & Bened. Capr. d. num. 49. cum quatuor seqq. vbi id latè comprobat, quod & meliùs facit Soc. d. num. 29. inferentes post alios, posse quidem in eum, qui est iudex tantùm ciuilium, aut mercaturæ, prorogari iurisdictionem in ciuili causa, aut mercaturæ, non criminali, aut militiæ; qui criminalium, in criminali, non ciuili; item iudicis causarum mixti imperij, posse prorogari causas tantùm mixti imperij, & in eum, qui habet huiusmodi causarum cognitionem.

441 Prorogatio est Coser. iurisd. de re ad rem, siue de causa ad causam.

442 dũmodo sit similis.

Ex qua communi doctrina habes, † quòd possunt duæ species prorogationum concurrere, vides enim in præcedentibus exemplis prorogationem de persona ad personam, & simul de re ad rem, seu de causa ad causam. Ex omnibus verò, quæ hucusque in hac conclusione diximus, patet, quid dicendum sit in Conseruatore; statuendum enim est, quòd poterit eius iurisdictio prorogari de causa ciuili ad ciuilem, non autem ad criminalem, vel mixtam, cum de ea cognoscere non possit, vt supra quæst. 4. docuimus. item de causa mixti imperij ad alias causas mixti, non autem meri imperij, quod ei non competit, nisi ex speciali facultate, vt quæst. 1. ostendimus; pariter pote-

443 Prorogationes duæ diuersarũ specierũ possũt concurrere.

rit prorogari ab vna notoria iniuria, seu violentia ad aliam similem, non autem ad eam, quæ requirit iudicialem indaginem, quoniam de illa cognoscere non potest, nisi id in litteris exprimatur, vt quæst. 3. latiùs demonstrauimus. hoc verò procedit non tam, quia iniuria notoria ab ea, quæ notoria non est, specie differat saltem materialiter, licèt formaliter vt iurisdictioni subsunt, secus esse dici possit, quàm propter decretum irritans appositum in d.cap. fin. in fin. quod impedit progationem etiam de partium consensu, vt constat ex iis, quæ hac ipsa quæstione conclus. 3. adduximus. quòd si † ex speciali facultate concedatur Conseruatori, vt cognoscat causas criminales, meri imperij, & quæ iudicialem requirunt indaginem; tunc bene poterit ex supradictis eius iurisdictio ad consimiles causas prorogari. Huiusmodi verò prorogatio de re ad rem consimilem, quam in Conseruatore admittimus, puto ita fore accipiendam, vt tunc habeat locum, quando quis non deputatur Conseruator generaliter ad omnes causas alicuius personæ, vel pro omnibus iniuriis manifestis eidem illatis, sed ad certas tantùm causas, vel pro certis iniuriis; in primo enim casu non video quomodo cadere possit prorogatio ad similes, cum iam eas omnes cognoscere possit beneficio litterarum, atque adeo prorogatione non indigeat, nisi fortè ad causas eorum qui vltra vnam dietam commorantur, & iniurias ab iis illatas; sed tunc sumus in prorogatione de loco ad locum, de qua seorsim in seq quæst. agendum est.

444 *Conseruatoris iurisdict. prorogari potest ad causas crim. mixti imperij. & quomodo id intelligendũ.*

Interim verò quoad hanc prorogationem de re ad rem illud non prætereundum, quòd † si Conseruator sit deputatus ad causas certæ quantitatis bene poterit fieri prorogatio ad maiorem, vel minorem; ita in quauis iurisdictione tenet Abb. d.c.P. & G. num. 12. de offic. de leg. & Soc. d. cap. significasti, num. 29. de for. compet. per text. in l. inter conuenientes, ff. ad municip. & d. cap. cum olim; & quia magis & minus non variat speciem, vt inter Philosophos Iurisconsulti quoque admittunt. eandem Abb. sententiam tenent alij relati pariter, & laudati per Schrader. d. sect. 3. num. 127.

445 *Quid in causis maioris, vel minoris quantitatis quã sint cõcessæ.*

Septima conclusio. Iurisdictio Conseruatoris † etiam de consensu partium prorogari non potest de loco ad locum, ita, vt trahat reum vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis, neque ita, vt procedat extra ciuitatem vel diœcesim, in qua est deputatus.

446 *Iurisd. Conseru. de consensu partiũ quomodo prorogari nequeat.*

tatus. Probatur quoad vtramque partem simul; nam quicquid sit, an simplex delegatus Papæ possit id vtrumque facere de partium consensu, in quo nos supr.quæst.7. præmis.3. negatiuam sustinuimus contra Dec.d. cap. olim, de except. & Capr. reg.53. omnino id statuendum est in Conseruatore duabus illis rationibus, quas latiùs prosecuti sumus hac ipsa quæst.conclus.3. nimirum quia si Papa voluisset partium consensu, prorogationem posse fieri in his casibus d.cap. fi.§.Conseruatores autem, facilè id dicere potuisset, sicut in simplici delegato quoad hoc, vt procedere possit extra locum deputationis dixit d.cap.statutum, §.in nullo autem, de rescript. in 6. & quia in fine d.cap.fin. adest decretum irritans quod prorogationem de consensu partium excludit in casibus omnibus, & singulis, de quibus in d.cap.fin. disponitur, vt latiùs d.conclus.3.deduximus. ex qua etiam concl. dum ibid. ostendimus d. cap. fin. continere non merum partis fauorem, sed principaliter publicum, nimirum, quatenus limitat potestatem Conseruatorum, satis tolluntur rationes Dec.d cap.olim, à num.22.ad 25. quatenus huic nostræ conclusioni officere videbantur; cum maximè ex eodem Dec. ibid. & aliis eadem conclus. 3. demonstrauerimus, non posse partium consensu renuntiari dispositioni ad fauorem publicum, vel magis, vel æquè saltem principaliter introductum.

Præterea colligitur, † huiusmodi partium consensu non posse Conseruatorem iuuari, vt per approximationem possit se Conseruator constituere intra vnam dietam à fine diœcesis rei conueniendi exeundo ciuitatem; vel diœcesim, in qua ipse Conseruator est deputatus, quoniam d. cap. fi.§. Conseruatores autem, expresse prohibetur iisdem Conseruatoribus, ne procedant contra quoscunque extra ciuitatem, vel diœcesim, in qua fuerint deputati, adiecto in fine canonis decreto irritante circa quodcumque præmissorum; quod decretum excludit partium consensum, vt supra d. conclus. 3. latiùs demonstrauimus. Quare amplius non immoror circa huius prorogationis de loco ad locum declarationem. De qua tamen si qua vnquam difficultas oriri possit, quæ materiæ nostræ adaptetur, præter Doct. d. cap. nonnulli, de rescript.& cap.statutum, eodem tit. in 6. aliósque d. præmiss.3. citatos consulas Capr.d.reg.53. & tract.de prorog.num.61. & seq. Abb.& alios

447 *An per approximationem iuuetur Cōseruator.*

d.c.P.& G.Soc.d.c.significasti,num.33. & Schrader.d.sect. 3. à num.115. ad 126.

448 *Prorogatio iurisdict. de casu ad casum an fieri possit.*

Octaua conclusio. Vbi † considerari possit in materia Conseruatorum prorogatio iurisdictionis de casu ad casum, ea erit admittenda in Conseruatore. Etenim verum quidem est, quòd post Imol.d. cap. P. & G. de offic. deleg. & ex communi tradit Bened.Capr.d.tract. de prorogat. num. 55. iurisdictionem datam sub certa conditione † non posse prorogari ante euentum illius conditionis, hoc est, quemadmodum puto eos intelligere, ad hoc, vt possit iudex sic datus cognoscere ante purificationem dictæ conditionis, quoniam ante euentum conditionis iudex nullam habet iurisdictionem, cum neque habeat iurisdictionis habitum, neque exercitium, cap. prudentiam, in 1.respon.de offic.deleg. glos.fin.in cap. cum plures, eod.tit. in 6. quorum tamen alterum requiri ad prorogationem supr. in 1.suppos. demonstrauimus; nam proprium est conditionis, vt nihil ponat in esse, cap.1. in fi. de sponsal.in 6. l. 2. ff. de donat. & suspendit actum l. cedere diem, ff.de verb. signif. l. sub conditione, ff.de condit. indeb. l. 1.in princip.ff.de reg.Caton. l.si quis sub conditione dandorum,ff.si quis omiss.caus. testam. & ea pendente actus non dicitur actus,l.pecuniam, quam, ff.si cert.pet. cum suis concord. id tamen intelligendo sumpto per Capr. & Imol. conditionis nomine in ea significatione, quam modò cõmemorauimus,& vt sumitur tit.de condit.appos.& in reg. illa vtriusque iuris actus legitimi non recipiunt conditionem, neque diem, & in qua reor ab iis Doct.fuisse acceptum, dum allegant d.l.cedere diem; non autem sumpto pro qualitate, quomodo accipitur in cap.redintegranda, 3.quæst. 1. ibi, quacumque conditione temporis, in l. continuus, §. cum ita, ibi, eiusdem conditionis homines, ff. de verb.oblig. cum aliis adductis inter cæteros per Rebuff. in l. conditionales, ff. de verb.signif. vbi aliarum quoque huius nominis in iure significationum mentionem facit. Quòd si pro qualitate, vel statu conditionis nomen accipiant præfati Doct. tunc non benè ipsi negarent, posse dari prorogationem iurisdictionis datæ sub certa conditione; idem enim est, ac si dicerent, non posse dari de casu ad casum, cuius nos oppositum propositis exemplis docuimus supra in hac ipsa quæst. suppos. 2. In nostra verò facti specie illa quidem exempla locum obtinere non possunt, cum

449 *Iurisdictio cõditionalis nõ prorogatur ante euentum cõditionis.*

cum supponant deuolutionem, aut commissionem appellationis, quod tamen regulariter non contingit in Conseruatore, qui causæ cognitionem non nisi in prima instantia habet. Poterunt tamen alia exempla afferri, vt putà, si Conseruator iudex deputetur in furtis qualificatis, aut percussionibus cum sanguinis effusione, aut vulneribus ab aggressore illatis; neque adsit dictio taxatiua, decretúmve irritans vlteriorem cognitionem; poterit enim ex paulò ante dictis, iunctis iis, quæ hac ipsa quæst. primo, & secundo loco supposuimus, poterit inquam talis Conseruatoris iurisdictio ita prorogari, vt cognoscat de furtis non qualificatis, percussionibus sine sanguinis effusione, ac vulneribus ab eo illatis, qui fuit priùs prouocatus.

Quòd si hæc exempla potiùs pertinere quis dicat ad prorogationem de causa ad causam, non pugnabo, si vel is afferat meliora, vel solùm contendat, non admodum differre hasce species prorogationis, cum maximè prorogationem de causa ad causam reduxerimus ad illam de re ad rem, quod nomen cum latissimè pateat, l.rei appellatione, cum ibi not.ff.de verb. signif.quemadmodum speciem illam de causa ad causam comprehendit, sic eadem ratione videtur comprehendere posse & hanc de casu ad casum, cuius ideo fortasse non meminerunt magis communiter Legistæ in l.2.ff.de iudic. & l.1.C. de iurisdict. omnium iudic. & Canonistæ d. cap. significasti, de foro compet. & cap. P. & G. de offic. deleg. nihilominus illud discrimen inter vtramque ex naturali, & propria significatione constituendum videtur, vt causa à causa qualitate, vel saltem numero, seu indiuiduo differat, casus verò sit respectu eiusdem causæ in indiuiduo, vt declarant prædicta deuolutionis, vel appellationis exempla d.suppos.2.allata. Vnde illud magis congruum exemplum in nostra specie potest afferri, si v. g. qui haberet eo modo, quo dicebamus, Conseruator cognitionem furtorum qualificatorum, & actor, vel accusator ad fundandum Conseruatoris iurisdictionem allegaret prædictam qualitatem, sed non probaret, tunc posset considerari prorogatio, si reus, vel accusatus, qui alioqui declinare posset iurisdictionem illius ob defectum huiusmodi qualitatis, nihilominus consentiret, vt Conseruator in illa causa cognosceret; quod posset ex prædictis, si, vt dictum est, nullum decretum ir-

ritans formale, vel etiam æquipollens ex dictione taxatiua, vel aliunde resultans esset appositum tali deputationi in Conseruatorem.

450 Iurisd. Conseru. de vno modo cognoscendi ad alium an prorogabilis sit.

Nona conclusio. Prorogatio iurisdictionis † de vno modo cognoscendi, seu procedendi ad alium, vt d. suppos. 2. in 7. & postrema specie prorogationis iurisdictionis declarauimus, non modò considerari potest in Conseruatoribus, sed etiam admittenda in iis est. Prior pars huius conclusionis patet tum ex formulis amplioribus Conseruatoriarum, ex quibus vnam habemus in Extrauag. vnica de iudic. in commun. aliàs verò nonnullas inseri curauimus supra c. 2. huius tract. tum iis, quas cap. seq. præsertim in prioribus quæst. afferemus; in illis enim formulis habentur quod ad rem hanc attinet, huiusmodi verba; facturi ipsis (hoc est, quibus deputantur Conseruatores,) in illis videlicet, quæ iudicialem requirunt indaginem, summariæ, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij; in aliis verò prout qualitas ipsorum exigit, iustitiæ complementum, quibus verbis traditur Conseruatoribus modus procedendi siue in non notoriis, siue in notoriis; in illis quidem summariè, &c. iuxta dispositionem Clem. sæpe, de verb. signif. in his verò iuris ordine non seruato, etiam eo qui in summariis adhibetur, iuxta cap. ad nostram il 3. cum ibi not. de iureiur. & traditis per Innoc. & alios d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. ac latiùs per nos explicandis cap. seq. in dd. priorib. quæst. Tunc ergo poterit in Conseruatorib. considerari prorogatio iurisdictionis eorumdem, si agamus, vt de consensu partium Conseruator per huiusmodi litteras deputatus in non notoriis vel plenaria causæ cognitione, ac discussione, seu, quod idem est, solemni ordine iudiciario vtatur, vel non nisi ea, quæ in notoriis est adhibenda, in ipsis verò notoriis ea indagine, ac discussione vtatur, quæ in rebus, & causis non notoriis, iísque non modò summariis, sed etiam plenariis, ac planè dubiis exigitur.

451 Ordo Iuris an de partiũ cõsensu adhiberi valeat à Cõser. ad term. iuris deputato.

Posterior pars huius conclus. probatur; nam quoad causas summarias tam ex constitutione, quàm commissione de consensu etiam tacito partium, hoc est, non contradicentibus partibus solemnis ordo iudiciarius in iis obseruari potest, neque ideo processus irritus est, aut irritandus, vt disertis verbis cauetur d. Clem. sæpe in fin. quoad causas † verò, in quibus de

notoriis

notoriis agitur, quamuis ex tacita, & interpretatiua voluntate Pontificis d.cap.1. & fin.de offic. deleg. in 6. debeat regulariter iuris ordinem non modò solemnem, sed etiam qui in dubiis, & non notoriis, summariis tamen, adhibetur, omittere, vt dd.priorib. quæst, cap. seq. ostendemus; quia tamen id expresse non cauetur in prædictis iuribus, maximè in d cap.fin. vbi est decretum irritans, quod etiam supponitur non adesse vel formaliter, vel per æquipollentiam in litteris Conseruatoriis; ideo nil mirum, si prorogari ita possit saltem de partium consensu Conseruatoris iurisdictio, vt in iis valeat & minùs solemnem qui in summariis adhibetur, & ipsum etiam solemnem iuris ordinem seruare. Quin immò fortasse poterit absque partium consensu, modò adsit iusta causa, vel absit graue earumdem partium incommodum, de quo forsan latiùs d.cap. seq.quæst. 1. aut 2. Nunc ad postremam huius quæst.conclus. descendamus.

Decima, & postrema conclusio. Iurisdictio Conseruatoris præscriptione, vel consuetudine quæsita † prorogari consensu partium potest. Probatur, quia iurisdictio iure speciali competens regulariter potest prorogari, vt post Host. Io. An. & Butr.d.cap. significasti, tenet ibi Abb. num.2. & Soc.num.23. & mouentur quia iura, quæ loquuntur de prorogatione, non distinguunt, an iurisdictio competat de iure communi, vel de iure speciali, sed simpliciter requirunt, quòd ille, de cuius prorogatione tractatur, habeat iurisdictionem, vt in l.1.ff.de iud. & facit, inquit, quod ibi glos. & Bart. adnotarunt, qui volunt, quòd etiam iurisdictio eorum, qui præsunt alicui Collegio, potest prorogari; id autem intelligendum est de iurisdictione ordinaria, prout intelligunt præcitati Doct. quæ etiam sola præscriptione, aut consuetudine, de qua nos loquimur, acquiri potest, vt ex iis patebit, quæ seq. quæst. latiùs disputabimus; cui cum æquiparetur Conseruatoris iurisdictio, vt supra quæst. 1.conclus.3. demonstrauimus, nil mirum, si non modò augeri, & acquiri plerumque possit præscriptione, & consuetudine, vt d.seq.quæst. ostendemus, sed etiam sic semel acquisita, vel aucta valeat prorogari, in iis nimirum casibus, in quibus posset ea, quæ per rescriptum ab initio concessa est, quæ & ipsa per priuilegium quæsita dici potest, prout hoc inter priuilegia Regularium Mendicantium ponit Confett. in Collect. huiusmodi

452 *Iurisdictio Conser. præscriptione vel consuet. quæsita volente parte prorogatur.*

di priuilegiorum, nec non Alphonſ. Caſarub. & ibi Sorb. Capuc. Rodrig. & alij quotquot de iiſdem priuilegiis egerunt, & apertè colligitur ex cap. dilecti, de for. competenti, & cap. 1. iuncta rubr. de priuileg. in 6. vbi exemptio à iuriſdictione ordinariorum, & indultum, vt quis non niſi ſub certo iudice teneatur reſpondere, inter priuilegia numeratur; & iuriſdictio priuilegio conceſſa tamquam à iure ſpeciali competens ponitur à Soc. & aliis d. cap. ſignificaſti, & probatur in cap. Romana §. debet autem, de appell. in 6. vbi idem habetur de conſuetudine, nec mirum, cum priuilegium ius non commune ſed ſpeciale ſit, Doct. in rub. de priuil. & alibi paſſim.

Limitatur autem noſtra concluſio, ac ſimul declaratur quod modo diximus, vt nimirum non poſſit Conſeruatoris iuriſdictio præſcriptione, vel conſuetudine quæſita † prorogari de loco ad locum; ita enim de quauis iuriſdictione, quæ alicui competit de iure ſpeciali, vt nimirum nequeat de vno loco ad alium locum extra territorium prorogari, poſt Hoſt. in cap. excommunicatis, & ibi Abb. num. 5. de offic. leg. Butr. d. cap. P. & G. num. 17. Rom. ſing. 5. & ibi Apoſt. Aret. in cap. cæterum, & ibi Fel. num 1. Dec. num. 2. de iudic. Marſil. l. fin. num. 195. ff. de iuriſdict. omn. iudic. & Marant. in ſpec. aur. tradit Schrader. d. part. 10. ſect. 3. num. 117. multò verò magis id dicendum erit in caſu noſtro, cum neque regulariter iuriſdictio Conſeruatoris poſſit prorogari de loco ad locum, obſiſtente decreto irritante d. cap. fin. & alij, quibus id oſtendimus ſupra hac ipſa quæſt. concluſ. 7.

453 Iuriſdictio prædicta nõ prorogatur de loco ad locum.

Atque hæc quidem in hac quæſt. de prorogatione iuriſdictionis Conſeruatoris dicenda viſa ſunt. Quòd ſi quis † plura fortaſſe velit, conſulere poterit inter alios Marant. d. diſt. 12. Soc. Abb. & alios d. c. ſignificaſti, eundem Abb. in cap. ſi diligenti, de for. compet. & rurſus d. cap. P. & G. ibíque Butr. & Fel. & cap. cum olim, de offic. deleg. Dec. Fel. & alios d. cap. cæterum, de iudic. Innoc. Abb. Fel. Dec. & cæteros, cap. de cauſis, de offic. deleg. Cyn. Bart. & Bal. in l. ſi qui ex conſenſu, C. de epiſc. aud. alios Iuriſtas in l. 1. & 2. ff. de iudic. Spec. tit. de compet. iud. §. 1. Schrader. d. tract. de feud. part. 10. ſect. 3. quæſt. 9. & Capr. d. tractat. de prorogat. Ant. de Matth. in tractat. iudiciar. de prorogat. iuriſdict. foro competenti, &c. ferè per totum.

454 Prorogationis iuriſdictionis materia. remiſſiuè.

QVÆRO

QVÆRO *nonò*, *An Conseruatoris iurisdictio præscriptione, vel consuetudine acquiri, vel prorogari; tollíve, aut minui possit.*

Quæstio hæc, vt facilè colligere est, quatuor habet præcipua capita, seu inspectiones quoad acquisitionem, & prorogationem iurisdictionis. Primò enim videndum est, An iurisdictio Conseruatoris acquiri possit præscriptione. Secundò an possit acquiri consuetudine. Tertiò, an valeat prorogari, seu extendi præscriptione. Quartò an hoc idem fieri possit consuetudine; totidémque habet quoad amissionem, & diminutionem eiusdem. Quamuis enim præscriptio, & consuetudo † in nonnullis conueniant, differunt tamen etiam in multis. Conueniunt quidem primò, quòd sicut præscriptio requirit cursum temporis, cap. ad aures, cap. auditis, & cap. illud, de prescript. l. 1. & toto ferè tit. iuncta rubr. C. de præscript. 30. vel 40. ann. & aliis plerisque tit. & iurib. ita etiam consuetudo, cap. fin. de consuet. cap. cum de beneficio, de præbend. in 6. l. 1. & tot. tit. quæ sit long. consuet. cum simil. Secundò, sicut ad consuetudinem plures actus requiruntur, vt post glos. Abb. & Doct. communiter in cap. fi. de consuet. latè tradit Curt. ibid. sect. 4. num. 36. & probatur in l. 1. & 2. C. quæ sit long. consuet. nisi vnicus actus esset successiuus, & haberet continuationem per tempus, intra quod talis consuetudo inducitur, vt probat text. singularis d. cap. cum de beneficio, ibi, ab vno, vel pluribus, iunctis iis, beneficio ecclesiastico consueto clericis secularibus assignari, & nos satis docuimus in tract. de Optim. Canon. cap. 2. quæst. 2. conclus. 3. & tract. de distribut. quotid. par. 2. quæst. 12. num. 13. & seq. Ac præterea non debent isti actus vnus seu plures esse interrupti actibus contrariis, vt patet ex d. cap. cum de beneficio, ibi, extitit continuè, ac pacificè gubernatum, nec non in cap. dilecto, quod est fin. de offic. Archid. ibi, &, nisi vobis constiterit, præfatum Archidiaconum, vel prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine iurisdictionem aliquam in ipso Monasterio, vel in huiusmodi Abbatiis hactenus habuisse, latè Curt. in d. cap. fi. sect. 4. num. 66. Ita ad præscriptionem plures actus momentanei, vel vnus successiuus requiritur, neque ij debent esse interrupti, cap. auditis, & cap. illud, de præscript. l. naturaliter, §. 1. ff. de vsucap. cum vtrobique not. per glos. ac Doct. nec non in l. cum notissimi, in princ. & §. immo, ac l. sicut, C. de præscript. 30. & 40. ann.

455 *Præscriptio & cõsuetudo in quib. cõueniãt vel differãt. vide num. seq.*

ac Balb. tract.de præscript.3.part. 6. partis princ. in princip. & qu. 1. atque alij de præscriptione tractantes passim id vtrumque supponunt, ac præsertim in cap. possessor, vbi Couar. 2. part.relect. §. 12. de regul. iur. in 6.iuncto cap.sine possessione, eod.tit.& lib.

Tertiò in eo conueniunt præscriptio, & consuetudo, quòd sicut per præscriptionem acquiritur ius alicui, ita etiam per consuetudinem, Bart l.de quib. ff.de leg.& l.2.C.quæ sit long. consuet. Sed cum hoc discrimine, quòd per præscriptionem † acquiritur ius priuato, per consuetudinem in communi, & publico. ita post Abb. & alios d. cap.fi. Host. in summa tit. de consuet.§ seu, vers.extra summam, num.13. Bal.in Auth.quas actiones col. pen.C. de sacrof. Eccles. & alios tradit Roch. de Curt.eod.cap.fin.sect.5.num.3. Petr.Rauenn.in enarr.eiusdem tit.de consuet.sect. 3. num. 7. & 8. Soc. d. cap. cum contingat, num.26.Couar.d.2.part §.3. num.2.Fel.d.cap.auditi, num.22. Balb.d.tract.de præscript.1.part.quæst.10. num.3. & 4. & Ant. Matth. tract. de prorogat iurisd. num. 40. & D. Germon. de sacr.immun. lib.3. cap.19. num. 66. & hæc est prima differentia inter præscriptionem & consuetudinem. Secunda est, quia † in præscriptione contra ius commune requiritur titulus, c. dudum, de decim. cap.si diligenti, de præscript. cap.1.de præscript.in 6. id autem in consuetudine, etiam quæ sit contra ius, cautum non reperitur, vt patet ex d.cap. fin. & l.de quib.ff. de leg. atque hanc differentiam affert post alios Curt. & Rauen. loco cit. Host.supr.num.14. Capr.reg.13.num. 24. cum seq.& Balb.d.quæst.10. num.5. & 6. Tertiò in præscriptione requiritur bona fides, d.cap.si diligenti, & cap.vigilanti,de præscript. cap.possessor, de reg. iur. in 6. secus in consuetudine, Ang. & Ias.d.l.de quibus; quam differentiam posuit Host. d. num. 14. Capr.d.num. 24. & alij, quos referunt, & sequuntur Curt. d. num.3. & Balb.d.quæst.10.num.7.

456 Præscriptione ius acquiritur priuato, consuetudine in cõmuni.

457 Præscriptio requirit titulũ sæpe, & bonam fidẽ semper, non consuetudo.

Quartam differentiam ponit Butr. & Imol.d.cap.fin. & alij, quos refert Corn. conf.268. col.6. vol.4. & sequi videtur Germon. d. num. 66. vt quando ex vna parte siue agente, siue patiente sunt plures personæ incertæ, & indeterminatæ, tunc resultat consuetudo, non præscriptio; sed hæc differentia simpliciter intellecta non benè probatur, vt rectè ait Curt.d.num. 3. sequeretur enim ex hoc, Collegium, & Vniuersitatem non

posse

posse præscribere, quod † falsum est, vt inter alios comprobat Nicol. Losæ. tract. de iur. vniuersit. per text. in l. 2. ff. de acquir. posse. & Alex. in l. 1. §. municipes, num. 6. ff. eod. & post Io. An. & Abb. in cap. cum dilectus, de consuet. per illum text. notauit Soc. d. cap. cum contingat num. 26. de for. compet. & Ant. Matth. d. num. 40. est ergo ita intelligenda, iuxta id, quod Curt. dict. num. 3. optimè docet, vt tunc dicatur præscriptio, quando aliquid acquiritur Collegio, vt Collegio, quia tunc persona quædam facta, & particularis reputatur. Sed quando personæ particulares populi, vel Collegij omnes, vel maior pars aliquid obseruarent, vel etiam aliquæ personæ, licèt paucæ, sed in publico, vt est casus in l. venditor, §. si constat, ff. commun. prædior. de fodientibus lapides in fundo alieno; seu populo tacitè approbante iuxta ea quæ latè tradit idem Curt. d. cap. fin. in 8. requisito consuetudinis in princ. tunc diceretur consuetudo populi, vel Collegij, & non præscriptio, nec aliquid tunc populo acquireretur, licèt per populum consuetudo induceretur. idem ferè habet Couar. d. §. 3. num. 2. quem supra retulimus in 1. differentia, cum qua penè hæc coincidit, nec differt, nisi quoad qualitatem personarum, éstque illius quædam ampliatio; cuius exemplum, vt inquit Curt. loc. cit. dari potest in casu cap. cum omnes, de constit. vt sit mentio de consuetudine Collegij, qua mediante absentes Canonici percipere possunt fructus præbendarum in absentia; nam tunc dicitur consuetudo Collegij, & illud ius acquiritur absentibus, & per consequens singulis de Collegio, non autem ipsi Collegio.

458 *Vniuersitas an possit præscribere.*

Quinta differentia est, quòd † cõsuetudo est, quando ex tacito consensu populi, & cursu temporis inducitur aliquod ius, quod populus statuendo facere posset; quando autem quis ex cursu temporis cum bona fide, & aliis requisitis possidendo acquirit ius, quod, si vellet, non posset statuendo inducere, tunc est præscriptio, ita post Bart. in cons. quod incipit, Capitaneus patrimonij, Cyn. d. l. 2. C. quæ sit long. cons. & Doct. d. cap. fin. docet Soc. d. num. 26. & post eum Ant. Matth. d. num. 40 ac post Bal. in rubr. C. quæ sit long. Consuet. & Aret. cons. 23. & 132. col. pen. ac text. d. l. venditor. §. si constat, ff. comm. præd. tenet Curt. d. num. 3. hæc tamen differentia non procedit quoad canones, contra quos statui non potest, sed benè induci

459 *Consuetudinem inducit Vniuersitas in his quæ statuere potest, non in præscriptione.*

consuetudo, d.cap.fin.cum ibi not per Butr.Abb.Curt.& alios, de consuet.

Sexta differentia, quam supra etiam attigimus, & post glos. d.cap.fin.& Bal.in l.fin. 15.oppos. C.de præscript.long.tempor. affert Balb.d.quæst. 10.num.2.ea est, quòd † in consuetudine requiritur consensus tacitus populi, vel maioris partis, l.de quibus in fin.ff.de leg.cum simil.sed præscriptio non requirit consensum aduersarij, quia currit etiam contra ignorantem, d. l. fin. C. de præscript. long. tempor. & l. sicut, C. de præscript. 30. ann.

460 *In consuet. necessarius est consensus Vniuersitatis, non aduersarij in præscriptione.*

Septimam post Bal. affert vno verbo Fel.d.cap.auditis num. 22. de præscript. quòd † præscriptio sit rerum; consuetudo, morum: quam etiam ponit Host. d.vers. seu §. extra summam num.14. versic. videtur, & refert Balb. d. quæst. 10. num. 11. qui num. 12. aliam affert, quam ipse fundamentalem vocat, & sit

461 *Præscriptio rerum, consuetudo morum.*

Octaua, quia † præscriptio dicitur illa, quæ tendit ad tollendam rem iam in esse productam, puta dominium, vel actionem, consuetudo verò tendit ad inducendum de nouo, quod non est, vt per Ias.d.l.de quibus col. 14.vers.secunda est opinio, vbi refert Petr.Cyn.& Ang.quam etiam differentiam habet, & comprobat Host.d.num.14.

462 *Præscriptio tollit, cõsuetudo inducit.*

Nona est, quam idem Host.primo loco ponit supr.num.13. quia † præscriptio locum habet in rebus mobilibus, & immobilibus, corporalibus, & incorporalibus, d.cap.auditis, cum seq. de præscript.& cap.olim, de cens. cum simil. consuetudo verò in incorporalibus tantùm, vt idem Host. latiùs probat d.tit. de consuet.vers. quid sit consuetudo num.2.per text.in cap.2.cap. cum olim, cap.cum dilectus cap.cum consuetudinis eod.tit. & alia pleraque iura, quæ ibi allegat.

463 *Consuetudo est de incorporalibus, præscriptio de corporalib.licet mobilib.*

Decimam affert idemmet Host.num.7.& 15.quòd † consuetudo non possit esse erronea, vt colligitur ex l.quod non ratione, ff.de leg, & latiùs comprobat Curt.d.cap.fin.sect.4 seu in tertio requisito consuetudinis; præscriptio verò bene potest esse erronea, hoc est, ex titulo erroneo, vt notat glos. & Doct. d.cap. si diligenti, de præscript. & cap. 1. eod.tit.in 6.atque alibi passim.

464 *Consuetudo nõ potest esse erronea, sed præscriptio.*

465 *Præscriptio nõ stat cum priuilegio, secus in consuetudine.*

Vndecima est apud eundem Host. d.num. 14. quod † præscriptio regulariter non concurrat cum priuilegio, vt constat

ex

ex cap.inter dilectos,§.cæterum, de fide inſtrum.ſecus in conſuetudine,cap.placuit huic ſanctæ, ibid. quæſt.4.cap.cum dilectus,de conſuet.& cap.Abbate,de verb.ſignif.

Aliam differentiam, ſed valde controuerſam, habes apud Fel.d.cap. auditis, num.21.& Ant.Gabr.commun.concluſ.lib. 5.tit de præſcript. concluſ.2. nam, † licèt præſcriptio non extendatur, vnde prodiit illa propoſitio, tantum præſcriptum, quantum poſſeſſum, vt voluit gloſ.d.cap.auditis, interruptionem, de præſcript. Innoc.cap.dilecto, de offic.Archid. Bart. in Auth.qui rem, C.de ſacroſ.eccleſ. Bal.in d.l. de quib. Bellam. deciſ. 589. & alij plerique, quos refert, ac ſequitur Gabr.dict. concluſ.2. num. 1. pro qua eſt text. in cap. cum olim, de præſcript. tamen de conſuetudine multi voluerunt, eam extendi, vt Innoc.d.cap.dilecto, & alij apud Fel.d. num.20. & Gabr.d. concluſ.2.num.12. vbi etiam referunt Card.Clem. 1. quæſt. 7. de renunt. Bart. d. Auth. qui rem, & alios plures contrarium tenentes; pro qua ſententia facit text. in d.cap.dilecto, de off. Archid.per quem text. nec non d.cap.cum olim, de præſcript. & l.1. §. Iulianus il 1. ff. de itin. actúque priu. & ibi gloſ.verbo, quoadusque, quam ſemper notandam dicit ibi Bart.in §.ſi quis hoc interdicto, ait Alphonſ. Villagut. tractat. de extenſ.tit. de extenſ.leg.vel conſuet. num.12. fol. mihi, 136. veram eſſe regulam in conſuetudinibus, tantum præſcriptum, vel vſurpatum,quantum poſſeſſum, vel vſitatum, & non plus. Quæ tamen controuerſia dirimitur communiori illa diſtinctione, quòd, ſi conſuetudo ſit fauorabilis, extendatur, ſecus verò ſi onerosa, & exorbitans,quam ex Innoc.d.cap.dilecto, Anchar. cap. ſine poſſeſſione, de reg. iur. in 6. & aliis inter ceteras diſtinctiones communiorem hanc aſſerens, affert Gabr. d. concluſ.2. num.15. cum qua diſtinctione ferè coincidit ea, quam tangit Fel.d.num.21.Balb.d.tractat. de præſcript. 2. part. num. 29. atque illa, quam pluribus adſtruit Curt.d. cap. fin. ſect. 4. num.3.4.5.& 7. vt conſuetudo, quæ præter, aut ſecundùm ius ſit, modò alterius iuri non præiudicet, ſit extendenda, ea verò, quæ contra ius eſt, regulariter extendenda non ſit; quod & facit Ludolph.Schrad. de feud.part.10.ſect.20.num. 165.& ſeq.cuius rei nonnullas limitationes affert; & alias plures Crauet.tract.de antiquit.temp. 4. part. in princip. à num. 48. ad finem, & verſ. videamus modò per totum, & Curt. ad num. 7.

466 *Conſuetudo & præſcriptio an pariter extendantur.*

ad 23. quas recensere non est necesse, verum, si lubet, apud eos omnes videre licet; sicut & pro aliis differentiis inter præscriptionem, & consuetudinem consulere poterit Alex. cons. 6.vol.1. Bellam.cons.10. Aret.d.cons.23.& 132.Fel.d.num 21. & 22. Crauet.d.tract. de antiquit. temp. 4. par. in princ. vsque ad num.48. atque alios quos recenset Fel.supr. & Apost. Abb. d. cap. fin. nec non Vazquez ad 1. 2. S. Thom. disputat. 177. cap. 1.

467 *Consuetudo & præscriptio an possit quid esse respectu diuersorum.*

Quamuis autem ita inter se differant præscriptio, ac consuetudo, potest tamen † vnum, atque idem respectu diuersorum esse præscriptio, ac consuetudo, vt fieri in casu text. cap.3.de consuet.in 6.voluit ibi Io.An.ad fin. & post eum Abb. d.cap.fin. quem refert, ac sequitur Curt.ibid.d. sect.5.num.4. Soc.d.c.cum contingat, num.26.de foro compet. Balb.d.quæst. 10.num.4.in fin. & Ant.Matth.d.num. 40. circa initium; nam cùm Episcopus acquisiuit præscripta consuetudine contra cap. nouit, & cap.quanto, de his, quæ fi à prælat. sin. cons.cap. vt solus sine consilio Capituli inquirat, puniat, ac corrigat subditorum excessus, vt d.cap.3.expresse cauetur, tunc quod Episcopum contra Capitulum erit præscriptio, quia detrahitur iuri Capituli, & acquiritur Episcopo, nec potest secundùm hanc rationem dici consuetudo, iuxta ea, quæ paulò ante dicta sunt, sed respectu subditorum, qui per solum Episcopum iam veniunt corrigendi, consuetudo est appellanda, & idem respectu Episcopi quoad subditos, quia subditis nihil detrahitur, sed est quædam lex tacita, seu non scripta, per quam potest Episcopus solus eos punire, & iuxta hanc rationem positum est d.cap.3. sub rubr. de consuet. cùm secundùm priorem potuisset poni sub tit. de præscript. qua etiam ratione malè Io. An. & Abb. d.cap. cum dilectus, de consuet. laudati à Soc. d. num. 26. malè inquam mordent hi Compilatorem Decretalium Gregorij, dicentes, illud cap. cum dilectus incongruè fuisse positum sub tit. de consuet. ac potiùs collocari debuisse sub tit.de præscript. quoniam, inquiunt, ibi illud ius Collegij, vt de gremio suo eligi debeat Prælatus alterius Collegij, subtrahebatur vni Collegio, & acquirebatur alteri Collegio, quod quidem tenet vices vnius, atque adeo iuxta superiùs dicta non potest dici consuetudo, sed potiùs præscriptio. Nam hîc etiam respectu singulorum subditorum de Collegio præscriptionem

patiente

patiente potest dici consuetudo, quibus nihil iuris detrahitur, cum omnino habere debeant Præpositum, siue de sui, siue de alterius Collegij gremio, præterquam quòd dici potest, consuetudinem in d.cap.cum dilectus, sumi non specificè, sed genericè pro eo, quod solet fieri, quomodo est commune quid ad consuetudinem specificè sumptam, & præscriptionem, vt sumitur in cap. cum ecclesia, de cau.poss. & propr. ac generatim docet Vazquez d.cap. 1. contendens de se consuetudinem habere se vt genus ad præscriptionem, & consuetudinem in specie sumptam. Eadem ratione qua dicimus de adoptione, & cognatione, eas specificè ac genericè accipi: & in specie de vsucapione, quòd sumatur genericè, prout communis est præscriptioni, quæ est rerum immobilium, iurium, & actionum, ac vsucapioni specificæ, quæ est mobilium, l. 1. & tot. ferè tit. ff. de vsucap. cum notat. Doct. vt in rubr. eod. tit. Vel quòd ibi agitur non solùm de consuetudine præiudicante iuri communi, sed etiam interpretatiua statuti, quomodo non conueniet præscriptioni, ad not. in l. si de interpretatione, ff. de leg. & similib.

468 *Consuetudo legitimè vel canonicè præscripta quæ sit.*

Verùm, quoniam † aliqua iura mentionem faciunt consuetudinis canonicè præscriptæ vt d. cap. 3. de consuet. in 6. & pleraque de consuetudine legitimè præscripta, quod idem est respectu iuris, & fori canonici, vt d.cap.fin.de consuet.c. cum ecclesia sutrina, de caus.poss. & propriet. d.cap. cum de beneficio, de præbend. in 6. & Clem. quia contingit, de relig. dom. Sciendum est, eam esse legitimè, seu canonicè præscriptam consuetudinem, quæ inducta est spatio quadraginta annor. vt glosa in prædictis iuribus, & ibi Doct. omnes adnotarunt, ac Petr. Rauen. ad tit. de consuet. sect. 1. num. 22. & ex eo suadetur, quòd † contra ecclesiam non nisi quadragenaria præscriptio currit, vt constat ex cap. de quarta, cap. ad aures, cap. quia indicante, & cap. auditis, de præscript. & meliùs ex cap. illud, eod. tit. vbi Alex. 3. illud autem, inquit, te scire volumus, & tenere, quod aduersus ecclesias minorē præscriptionem, quam quadraginta annorum Romana ecclesia non admittit. quod tamen fallit in vsucapione rerum mobilium, vt comprobat, & ex communiori tradunt Fel. d. cap. de quarta, circa finem, Balb. d. tractat. de præscript. 1. part. 5. partis princip. quæst. 1. num. 10. atque ex communi Couar. d. reg. possessor, 2. part. §. 2. num. 5. vers.

469 *Præscriptio quadragenaria an sola in omnib. cōtra Eccles. currat.*

vers. ceterum; licèt hac in re contrarium latiùs tueatur nouissimè Iacob. Ant. Matth. quem non nisi post hæc scripta vidi, in tractat. de iurisdict. per, & inter iud. eccles. & secul. exercend. par. 4. cas. 48. per totum. Sed quicquid sit de hoc, id ipsum quod nimirum ecclesia inferior Romana patiatur præscriptionem minorem quadragenaria. Couar. d. vers. ceterum ex communi resoluit in actionibus personalibus, in quib. de iure ciuili præscribitur minori spatio, quàm decennij post Balb. d. quæst. 1. num. 12. & seq. qui etiam num. 14. idem docet post alios, quando ageretur de prescribendo rem spectantem ad Ecclesiam iure quasi dominij tantùm, & sic pro qua competeret Ecclesiæ Publiciana & non rei vendicatio; hoc enim quasi dominium præscribitur contra ecclesiam non spatio 40. annorum sed communi. item num. 15. limitat, quando Ecclesia sumeret fundamentum ex aliquo statuto laicorum, in quo esset præfixum certum tempus, post Bal. in l. omni ratione, circa finem. C. de sacrosanct. Eccles. ac Franc. cap. possessor, col. 3. de regul. iur. in 6.

470 *Requisita consuetudinis, &*

471 *Præscriptionis.*

Ceterum si quæras † de aliis requisitis consuetudinis generatim sumptæ, consulas Doct. cum alibi sæpe, tum d. cap. fi. de consuet. vbi optimè præ cæteris rem pertractant Butr. Abb. & Curt. Requisita enim præscriptionis † regulariter sunt bona fides, cap. vigilanti, cap. si diligenti, & cap. fin. de præscript. cap. possessor, de reg. iur. in 6. possessio per tempus legitimum l. sine possessione, ff. de vsucap. cap. sine possessione, de reg. iur. in 6. & quod non sit earum altera interrupta, d. cap. auditis, & cap. illud, de præscript. cum aliis adductis per Balb. d. tract. de præscript. 3. part. 3. partis princip. in princ. & 3. part. 6. partis princip. in princ. & quæst. 1. & Couar. in 2. part. relect. d. c. possessor, §. 12. & ibid. Dyn. Io. An. Franc. & alij. ac denique titulus, vbi ius commune præscriptioni resistat, d. cap. si diligenti, & cap. 1. de præscript. in 6. & vtrobique glos. & Doct. omnes ibid. adnotantes; titulus inquam coloratus, vt infra conclus. 3. ostendemus; secus si non resistat ius commune; sicut etiam non est necessarius titulus in immemorabili, d. cap. 1. l. hoc iure, §. aquæductus, ff. de aqua quotid. & cap. super quibusdam, de verb. signif. cum ibi not. & latiùs adductis per Gabr. d. lib. 5. commun. conclus. tit. de præscript. conclus. 1. num. 1. & 44. modò tamen is, qui tanto tempore possedit, sit capax illius

iuris

iuris cap.causam, quæ, de præscript. cum ibi traditis per Abb. Fel.& alios, latiúsque allegatis per Gabr.d.concl.1.num.16.

472 *Scientia superioris vel aduersarij an & quādo requiratur in præscriptione.*

An autem,& quando † ad prescriptionem requiratur scientia superioris, seu aduersarij non leuis difficultas est. Illud sanè magis communiter receptum est, quòd siue contra Principem, siue contra priuatum, aut Ecclesiam præscribat quis spatio immemorabili, non requiritur aliqua scientia eius, qui patitur præscriptionem, vt patet ex relatis pariter, & laudatis per Gabr. d.conclus.1.num.59. & Couar.d.rel.reg.possessor,2.par. in princip. num.8. vers. tertio suprascripta Doct. opinio; licèt ipse vers. seq. id temperet, & eod. vers. subdubitet de hac opinione, quam communem fatetur, & aliquos pro contraria opinione recenseat, pro qua plures etiam adducit Gabr.vbi suprà, in aliis verò præscriptionibus iurium incorporalium regulariter requiritur scientia, & patientia eius, contra quem præscribitur, vt per text. in l.quoties la 1 §.1.& l.quoties la 2.ff.de seruit.l.vlt. C.de seruit. & aq. aliáque iura ex communi plurib. relatis resoluit Couar. d. num. 8. initio §. ego verò, in primis verbis, & §.verùm præter hæc in fine, quam limitat in versic. primò sententia communis, vt non procedat, vbi agatur de præscribenda libertate contra seruitutem iam constitutam, & vers. secundò text. d. l. 2. eandem communem ostendit non procedere, vbi ipsa seruitus præscribatur cum titulo.Ceterum vbi Principis, aut alterius superioris scientia in aliquo eius iure præscribendo requiratur, sufficiet scientia eius Officialium, vt post Bart. in l.publicanus, §. in omnibus,ff.de public. & vectig. Abb.cap.cum nobis, aliàs cùm vobis,de præscript.& alios tradit Tiraq.tract. de nobilit. cap.14. num.3.Crauett.de antiq. temp.4 part.§. absolutis, num.33. Gabr.d.conclus.1. num. 61. Couar.d.vers.tertiò suprascripta, in fi. Balb.d tract.de prescrip. 2.part.5.partis princip.q.3.num. 8.& q. 4. num.3. & 4. qui tamen quatuor Doct. plurimos Doct. referunt contrarium in hoc tenentes.

473 *Eccl.Romana solā centenariā præscript. patitur: ei vero subiecta immediatè,ordinariam.*

Denique quoad præscriptionem generatim illud omittendum non est, quòd † licèt contra Romanam Ecclesiam non nisi centenaria præscriptio admittatur, cap.ad audientiam,cap. cum nobis, & cap. si diligenti de præscript. Auth. quas actiones,C.de sacrosanct.Eccles. & Auth.Eccles.Romana,in rubro, & nigro; tamen secus dicendum est de exemptis, seu imme-

diatè ſubiectis ipſi Eccleſiæ Romanæ;hi enim ordinariam prę-ſcriptionem patiuntur,vt pluribus & ex communi reſoluit Co-uar.d.2.part.§.2. nu.6. ex Fel.Abb.& Imol.d. c. ad audientiam, Balb.d.1. part.5. partis princip. in princ. num.10. cum duobus ſequentib.

474 *Conſuetudo quo ſpatio inducatur.*

Quoad conſuetudinem verò illud in memoriam reuocandum, † conſuetudinem ſaltem de iure Canonico, ſi quidem ſit præter, vel ſecundùm ius, induci ſpatio decem annorum; niſi detrahat iuri alicuius Eccleſiæ, aut aliàs ſit contra ius;tunc enim regulariter requiritur ſpatium 40. annorum, vt pluribus tradit Capr.reg.ſeu concl. 13. nóſque oſtendimus d tractat. de Optione Canon.cap.2. num.5. vſque ad 10. & tract. de diſtribut.quotid. part.2.queſt. 12.num.2 vſque ad 6.& num.10 cum ſeq. num.verò 7. & ſeq.docuimus quando conſuetudo dicatur rationabilis, de quo etiam Capr. reg. ſeu concl. 12. per totam; quod quidem ſolum, ac ſimul quòd ſit legitimè præſcripta requiri videtur ad conſuetudinem contra ius in d.cap.fi.de conſuet.vt ibi inter alios gloſ.adnotauit.

Iam verò his de conſuetudine, & præſcriptione generatim præmiſſis ad rem noſtram propiùs accedentes aliquid nunc etiam, quibuſdam poſitis concluſionibus, de conſuetudine,& præſcriptione, quod ad iuriſdictionem, & imperium tam merum,quàm mixtum pertinet, præmittamus; tum ſpeciales de Conſeruatore ſubiiciamus.

475 *Iuriſdictio eſt prorogabilis in omni ſpecie prorogationis.*

Prima igitur ſit concluſio. Conſuetudine † non modò extendi,& prorogari poteſt iuriſdictio, quā quis habet,ſed etiam quæri poteſt ex integro iuriſdictio ab eo, qui nullam habet. Primum probatur apertè ex cap. dilecto, ſeu fin. de offic. Archid. vbi Archidiaconi, (cum de iure habeant aliquam iuriſdictionem, vt d.cap.fin. ac toto eo tit. quæ nunc ferè in deſuetudinem abiit, nullámque habeant iuriſdictionem in Monaſteriis,) eam tamen ibi acquirere poſſunt ex conſuetudine generali, vel ſpeciali, eáque eſt prorogatio, & extentio de loco ad locum, ſeu potiùs de perſona ad perſonam, cum Monaſterium, de quo ibi, eſſet ſitum infra metas Archidiaconatus,vt ibidem dicitur. ſimiliter de prorogatione quoad perſonas text. eſt in cap. ſi clericus laicum, iuncta gloſ. & quod ibi tradunt Abb.& Doct. communiter, de foro compet. inde enim habetur, quòd, ſi adſit conſuetudo, poteſt clericus conuenire lai-

cum

cum coram iudice ecclesiastico etiam pro aliis rebus, quàm suis, vel Ecclesiæ, seu quamuis reus probabiliter neget,eas res clerici esse, vel Ecclesiæ. idem ferè habetur in cap.licèt, eod. tit. vbi dicitur, laicum posse alium laicum super re ciuili coram iudice ecclesiastico conuenire, si id consuetudo exposcat. Et is duobus iuribus potest etiam, quòd probetur, posse per consuetudinem fieri prorogationem de causa ad causam, cum iam certi iuris sit, pro causis spiritualibus posse, ac debere laicum coram ecclesiastico iudice conueniri, cap.quanto,de iud. cap lator, qui fil. sint legit. cum simil. item posse pro reb. Ecclesiæ, vel clerici cessante probabili negatione, d.cap. si clericus laicum, item pro sacrilegio illato rebus, vel personis ecclesiasticis, cap. cum sit generale, de foro compet. cum ibi not.per glos. ac Doct. qui alios casus referunt. sed idem, quòd possit consuetudine prorogari iurisdictio de causa ad causam, præter quam quòd suadetur ex eo, quod post Soc. in cap. ex transmissa num. 9. de foro compet. & aliis tradit Schrader.tractat de feud. part. 10. sect.2. num. 65. iurisdictionem domini feudi posse extendi per consuetudinem à feudalib. ad omnes causas inter vasallos, probatur etiam ex cap. Romana seu 1. in princ. de offic. ordin. in 6. dum ibi habetur, quòd, licèt Archiepiscopus in causis Suffraganeorum, in quibus non est appellatum,iurisdictionem nõ habeat,atque adeo nequeat in eorum diœcesibus officiales constituere pro citationibus in futuris causis appellationum, & inhibitionibus faciendis; poterit tamen si id habeat ex speciali consuetudine. Verùm hæc prorogatio iurisdictionis simul est de casu ad casum, iuxta explicationem, de qua supra quæst.præced. suppos.2. & conclus. 8. ad fin.atque etiam de loco ad locum.De causa verò ad causam melior text. est in cap.Romana, quod est 1.§. nec etiam,de foro compet. in 6. vbi dicitur, quòd Archiepiscopus contra officiales Suffraganeorum, vel prælatos iisdem Suffraganeis subiectos pro salariis aduocatorum, & procuratorum causarum, quæ in Archiepiscopali curia ventilantur, iudex competens non est, nisi ex consuetudine. atque item ille text. qui habetur in cap. Romana, §. debet autem, de appell. in 6. vbi habetur, quòd in causis, in quibus Episcopus habet temporalem iurisdictionem, potest ad alium,quàm ad Archiepiscopum ex consuetudine appellari; atque adeo iste consuetudine acquiret

iurisdictionem in hisce causis appellationum. Quoad prorogationem autem de tempore ad tempus est glos. sing. in l. præscriptione, verbo, iuris, C. si contr ius, vel vtil. publ. quam ibi commendant Bal. Castr. & alij Abb. Dec. Franc. & Fel. in cap. cum sit Romana, de appel. Ias. in l. properandum in princ. col. pen. C. de iud. post. Ang. & Imol. in l. 2. ff. de re iud. Curt. d. cap. fin. sect. 1. num. 25. dum vult notabiliter, † tempus decendij, quod à iure datur ad appellandum, posse consuetudine prorogari, quæ quidem appellatio (à definitiua tamen) suspendit iurisdictionem iudicis, à quo l. 1. ff. nisi nou. app. interpos. cap. præterea, de appel. cap. non solùm, & cap. cum appellationibus, eodem tit. in 6. cum aliis passim adductis per Doct. & maximè per I. Cæsarem Ruginell. in comment. Constit. prouinc. Mediol. ad tit. de appellat. in princ. num. 4. & Gregor. Tholos. tract. de appellat. lib. 6. cap. 11. 12. & 14. qui etiam eodem libr. 6. cap. 6. num. 6. & ipse refert prædictam glos. & alios eam sequentes, quibus assentitur, communem hanc ferè sententiam insinuans, quam etiam amplexus est idem Curt. d. cap. fin. sect. 2. num. 25. vbi post Bal. in rubr. eod. tit. alios allegantem ait, posse consuetudine augeri tempus ad appellandum etiam absque vlla speciali ratione, quando & ipsa lex huiusmodi tempus determinauit absque speciali ratione. De casu quoque ad casum præter d. cap. Romana seu 1. de offic. ord. in 6. ad id supra cit. est etiam text in d. c. Romana seu 1. §. neque. de foro compet. in 6. vbi, licèt secus de iure, potest tamen ex consuetudine Archiepiscopus compellere subditos Suffraganeorum, vt causas à se delegatas suscipiant, sententias, & præcepta exequantur, & in causis ad eum per appellationem deuolutis testimonium perhibeant. De loco verò ad locum præter text. d. cap. 1. in princip. de off. ord. in 6. paulò ante ad id alleg. est etiam text. melior in cap. vt litigantes eod. tit. & lib. vbi cauetur, iurisdictionem Archiepiscopo aliqua ratione attributam in vna diœcesi, non prodesse in alia diœcesi, nisi de speciali consuetudine id illi competat. Quoad prorogationem denique de vno modo cognoscendi, seu procedendi ad alium text. est singularis d. cap. 3. de consuet. in 6. quamuis enim nequeat Episcopus de iure sine Capituli consilio inquirere, punire, & corrigere subditorum excessus, cap. nouit, & cap. quanto, de his, quæ fiunt à prælat. sin. cons. Capit. potest tamen consuetudine acquirere,

476 *Tempus decēdij ad appel. consuetudine potest extendi.*

quirere, vt sine huiusmodi consilio id faciat, vt expresse dicitur in d. cap. 3. quæ consuetudo plerisque in locis hodie viget. Alius text. ad idem est in cap. venerabilibus, §. denique, de sent. excomm. in 6. vbi Archiepiscopus in casibus, quibus potest excommunicare, poterit quoque, si id habeat consuetudo regionis, pœnas pecuniarias ab iis exigere. & generatim consuetudine prorogari iurisdictionem probatur in cap. conquestus, 9. quæst. 3. cap. 1. & vlt. 18. quæst. 2. cap. duo simul, de offic. ordin.

Alterum verò huius 1. conclusionis dictum, quòd nimirum † consuetudine possit acquiri iurisdictio ex integro, seu ab initio, id est, ab eo, qui nullam habet iurisdictionem, facilè probatur. nam quoad iurisdictionem voluntariam text. est in l. 1. & fin. C. de emancip. liber. quem præter glos. & Legistas ibi ad id quoque adnotarunt glos. & Canonistæ cum alibi, tum in cap. dilecti, de arbitr. & in cap. 2. de offic. ord. in 6. & Capr. reg. seu conclus. 84. num. 22. Quoad contentiosam est text. in l. fin. ff. de aqu. plu. arc. secundùm Bart. & alios ibi, & Capr. d. reg. 84. num. 23. sed certè ille text. ni fallor, id non probat; solùm enim ibi dicitur, quòd solent ij, qui præsunt iuri dicundo, tueri veteres aquæductus. meliores text. in iure ciuili sunt in l. magistratus, ff. ad municip. & l. viros, C. de diuers. off. lib. 12. sed in iure Canonico plures text. ad id inuenio. Primum quidem in cap. irrefragabili, in princip. de off. ord. in quo habetur, quòd correctio Canonicorum potest spectare ad solum Capitulum; correctio autem est ordinariæ iurisdictionis, vt ibidem indicatur, & constat ex cap. licèt, & cap. 1. eodem tit. cap. licèt Heli, & cap. per tuas, il 1. de simon. cum sim. Alterum in cap. dilectus, de appell. per quem text. dicit ibi glos. & d. cap. irrefragabili, in princ. & §. cæterum, posse Decanum, si id habeat ex consuetudine ponere interdictum, cui similis text. est generatim de censura Ecclesiastica in c. dilecto, de sent. excom. in 6. vt ibi not. glos. & Doct. Tertium & quidem meliorem text. reperio in d. cap. dilecti, de arbitr. vbi est casus de mulierib. præcellentibus, quæ ex consuetudine approbata in partib. Gallicanis habent in subditos suos ordinariam iurisdictionẽ. Quartum in d. c. cum contingat, de foro compet. vbi cauetur, quòd ex consuetudine possunt clerici omisso loci ordinario coram iis clericis, quibus seruiunt, conueniri.

477 *Iurisdictio cõsuetudine potest acquiri à nullam habente.*

Addere possumus & quintum in cap. si Canonici, in princ. de off. ord. in 6. vbi habetur Canonicis licere imponere cessationem à diuinis in Ecclesia, si id ex consuetudine, aut alio speciali iure habent; quod etiam colligitur ex d cap. irrefragabili, §. cæterum, iuncta glos. ibi & in princ. illius cap. de off. ord. cessare autem à diuinis † requirit iurisdictionem, & quidem ordinariam, vt apertè voluit glos. & Doct. d. cap. si Canonici, & cap. quamuis, de off. ord. in 6. & ex his iurib. ac d. §. cæterum, satis apertè deducitur, adiuncta maximè rubr. eius tit. quæ est de off. ord. & ex illis, quæ in hac specie adducit inter ceteros Couar. in relect. cap. alma mater, 2. part. §. 2. num. 6. de sent. excomm. in 6. Generaliter verò consuetudinem tribuere iurisdictionem passim tradiderunt vtriusque iuris interpretes, ita vt sit hæc communis opinio prout de ea testatur plures referens, quos sequitur, Couar. d. reg. possessor, 2. part. §. 3. num. 1. vers. pro huius opinionis, & præ cæteris glos. Bart. Ias. & alij Legistæ in l. more, ff. de iurisdict. omn. iud. Canonistæ d. cap. fi. de consuet. & d. c. cum contingat, vbi latè inter alios Mar. Soc. num. 9. & multis seqq.

478 *Ordinariæ iurisdict. est cessationẽ à Diuinis imponere.*

Secunda conclusio sit. Præscriptione quoque † acquiri potest non modò simplex iurisdictio, sed etiam mixtum, quin immo ac merum imperium. Probatur primò ex cap. cum olim, de præscript. vbi habetur, quòd Abbas præscripsit in Capellis sitis in diœcesi cuiusdam Episcopi potestatem excommunicandi, & interdicendi, & alia quædam ad ius episcopale pertinentia, quod alioqui Episcopus habet etiam in Capellis Monachorum, saltem ante concessam Regularib. exceptionem ab Episcopi iurisdictione, cap. 1. & toto ferè tit. de Capell. Monachorum extra & in 6. cap. conquerente, & cap. dilectus, de off. ord. cum simil. & quamuis ibidem dicatur, quòd in aliis, in quibus non præscripsit, sit condemnandus; tamen ex hoc ipso deducitur, potuisse in omnibus iuribus episcopalibus præscribere; quod ibid. colligunt. Abb & alij, & expresè probatur in cap. auditis, eod. tit. vbi Abbas in quibusdam Ecclesiis totum ius episcopale præscripsit, & quamuis diœcesanæ tantùm legis mentio fiat, tamen ibi lex diœcesana genericè sumitur, prout etiam comprehendit legem iurisdictionis, vt ibi glos. in verbo, diœcesana, & alij adnotarunt; & tum ex eo suadetur, quia statim absolutè subditur, ius episcopale, quod vtramque legem comple

479 *Præscriptione quid acquiratur.*

complectitur, tum quia ibidem dicitur, quòd præscripsit ille Abbas cognitionem causarum matrimonialium, quæ spectat ad iurisdisdictionem Episcopi, cap. accidentibus, de excess. prælat. sicut & quælibet causarum examinatio, vt d.c. dilectus de off ord. ex quibus iuribus, & d.cap. conquerente, eod. tit. iunctis ibi not.per glos.& Doct.habes † quænam iura spectent ad Episcopum, tam ex lege iurisdictionis, quàm diœcesana; de qua vtraque lege, & iuribus ad eas pertinentibus præter Doct. in mox citatis iuribus præter Bertach. Bott. & alios qui ediderunt tractatus de Episcopo, latè tradiderunt Confett. in sæpiùs alleg.summar. mater. priuil. Mendicant. tit. 1. cap.2. & 3.M.Ant.Cucch.in Instit. Canon lib.1. tit. 13. qui est de offic. ord. & Instit.Maior.lib.2. tit.6.qui est de episcop.à num.26.vsque ad 71. Iacob.Sbroz.tract.de off.vicar.lib.2.quæst.1.& duabus seq. vbi etiam ponit, quæ sint ordinis, & quæ dignitatis episcopalis, quos cum opus fuerit poteris consulere, sicut & pro iis agnoscendis,quæ ad merum,vel mixtum imperium, aut iurisdictionem pertinent,consulas velim Nat.cons.636.à num. 71.ad 77.& Doct.d.l.imperium.

480 *Iura Episcopalia quoad vtraque legē quæ dicantur.*

Nos verò hoc loco, vt hanc primam nostræ conclus. rationem absoluamus, illud adnotabimus, † Episcopo competere non modò iurisdictionem in specie sumptam, sed etiam merum, & mixtum imperium, seu iurisdictionem in genere,iuxta communem Doctorum traditionem in l. imperium ff.de iurisdict.omn.iud. atque id in specie pluribus ostendit inter cæteros Sbroz d.lib 2.quæst.1.num.9. & 10. Cucch.d. tit.6.num. 73.& seq. Lancell.Conrad.in templ.omn.iud.lib.2. cap.5. §.4. num.9. & Trid.Moscon. de Maiest. Eccles. milit.libr.1. part.1. cap.8. circa medium pag.mihi 239.ad fin. vbi etiam docet eum esse Principem in sua diœcesi. Cum igitur possit inferior ius episcopale in totum præscribere, vt paulò ante deduximus; atque Episcopo competat iurisdictio ac merum & mixtum imperium, vt mox docuimus inde planè sequitur, & iurisdictionem,& merum,ac mixtum imperium præscribi posse. Id quod probatur secundò, quoniam in specie hoc tradiderunt Bal. q. incip. Apulæius, & est cons.139.vol.3.num.1. & alij relati, ac laudati per Soc.d.cap.cum contingat num.13.cum duob.seqq. de foro compet. Ias.d.l.imperium, num.20.vers. concludendo teneas,vbi de communi Balb.tract.de præscript.2.part.5.partis

481 *Episcopo cōpetit iurisdictio simplex,& merū ac mixtū imperium.*

princip.

princip.quæst.3.per totam, & Couar.d.2.part. relect. reg. possessor,§.3. num.1. & 2. vbi & hanc opinionem communem asserit, & illud adnotauit, quòd licèt text.d. cap.irrefragabili, in princ seu §.excessus, de off.ord. nec non d.cap.cum contingat, de foro compet. & d.l.viros. C.de diuers.offic. lib. 12. quibus ait præcipuè hanc sententiam probari, loquantur de consuetudine, tamen ea potiùs, & aptiùs præscriptio dicitur, cum vbi acquiratur ius certæ personæ veræ, vel fictæ, & contra huiusmodi personam, ita, vt certus sit, qui præscribat, & contra quem præscribat, tunc præscriptio dicatur; quòd si incertus is sit, & tale ius acquiratur in communi omnibus illius regionis, tunc sit dicenda consuetudo, quod ipse d. num. 2. probat, & nos supra ostendimus: sed illud negare possemus, talem fore casum in d.iuribus;sicut & quòd prædicta sententia aliis si non optimis, aptis iuribus non probetur; id enim satis deduximus ex d.cap.cum olim,& cap.auditis,de præscript.

482 *Consuetudo & præscriptio al quãdo promiscuè vsurpãtur.*

Illud sanè non inficior, quòd † aliquando iura,plerumque verò Doct.maximè Canonistæ, præsertim in materia iurisdictionis, ferè non distinxerunt inter consuetudinem, & præscriptionem, sed promiscuè vtroque nomine vsi sunt, vtrumque etiam sæpe coniungentes, vt patet ex Abb.& aliis d.cap.fi. Soc.& ceteris d. cap. cum contingat, Abb. & Fel. in cap. cum nobis alias incipit, cum vobis, de præscript. & cap. super quibusdam,de verb.signif.Balb.d tract. de præscript.2. part.5.partis princip. & Ant.Matth.tract de prorogat.iurisdict.passim, ac præcipuè num. 40. & nonnullis seqq. quod & nos in posterum hac quæst.faciemus; cum præsertim ferè non nisi de iis acturi simus, in quibus præscriptio, & consuetudo inter se non differunt. Duo autem primo loco occurrunt, quib. memorata communis sententia, & conclusio, quam paulò ante confirmauimus, declaratur; quod enim de iurisdictione,ac mero,& mixto imperio docuimus, præscriptione posse acquiri; Primò id ita accipiendum est,vt, † si præscribenda potestate excommunicandi agatur, ea non persona priuata, sed prælatus esse debeat, vt tradunt Doct. d. cap. auditis, & cap.cum olim, de præscript. & cap.cum Ecclesiarum, quod est 3. de off.ord. nec non d.cap. cum contingat, præsertim Soc.num.16.vbi alios refert & Ant Matth d.tract de prorog.iurisd.num 40.vers.in quo dicendum est.Quod idem generaliter † in præscriptione meri

483 *Excõmunicandi potestas à solo prælato præscribitur.*

484 *Immo merũ ac mixtum imp. nisi simul præscribat subiectos.*

&

& mixti imperij; secus verò in præscribenda simplici iurisdictione, vel si simul acquireret subiectos, & ea, quæ sunt imperij, vt insinuat ibid. Matth. apertè verò docet Soc. d. cap. cum contingat, num. 17. Secundò ita id accipiendum est, vt non procedat † in iis, quæ ita sunt meri imperij, vt sint Principi reseruata in recognitionem supremi dominij, prout est illius superioritas, & obedientia illi debita, solutio tributi, & similia; atque ita in Papa post alios tradit Soc. d. cap. cum contingat, num. 15. Fel. d. cap. cum nobis, num. 1. & 2. Balb. d. tract. de præscript. 1. part. 5. partis princ. in princ. seu quæst. 1. princ. num. 24. & 2. per eiusdem 5. part. quæst. 2. num. 3. & probatur ex cap. solitæ, de maior. & obed. & cap. cum non liceat, cum ibi not. per Abb. & alios, de præscript. quoad Imperatorem, & Principem secularem non recognoscentem probat text. in l. competit, C. de præscript. 30. vel 40. ann. vbi Doct. & in l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iud. ac post alios Soc. d. num. 15. Abb. & alij d. cap. cum nobis, Couar. de reg. possessor, 2. part. §. 2. num. 7. vers. secunda species, & num. 8. vers. ex his verò, Natt. cons. 646. nu. 51. lib. 3. Bal. cap. 1. quæ sint regal. Balb. d. 2. part. quæst. 1. minùs princ. & quæst. 2. ferè per totam, vbi tamen alios plerosque contrarium tenentes recensent, quod præcipuè facit Ias. d. l. imperium, num. 20. ad fin. Balb. d. quæst. 2. Soc. d. num. 15. Gabr commun. conclus. lib. 5. tit. de præscript. conclus. 1. num. 24. & 25. Fel. in d. cap. cum nobis, num. 3. & latiùs d. cap. cum non liceat, num. 11. & seqq. vtrobique communem asserens hanc posteriorem opinionem, quam etiam praxis docet quoad Imperatorem, cum multi sint Reges, & Principes eum non recognoscentes. Sed fortè prior opinio procedit in priuata, & simplici persona, posterior in eo qui feudum aliquod, & dominium temporale semel habuit, vel prior in præscriptione ipsius Imperatorij iuris, ac dominij, posterior verò in præscriptione exemptionis, & immunitatis ab huiusmodi Imperatorio iure, ac dominio, quod in alio existit.

485 Reseruata Principi quæ nō præscribantur.

Illud autem apud omnes est in confesso, quòd † reseruata Papæ, seu Principi non in recognitionem supremi dominij, sed in signum dumtaxat cuiusdam prærogatiuæ, ac dignitatis singularis, prout est respectu Papæ vnire Episcopatus, & alia, de quibus in cap. quod translationem, de off. leg. & cap. sicut vnire, de excessib. prælat. cum vtrobique not. per glos. & Doct.

486 Reseruata in signum prærogatiuæ singularis præscribi possunt.

respectu Principis cuiusque superiorem non recognoscentis, Salinaria, Pedagia, Quidagia, de quibus per text. & Doct. l. 1. ff. de postul. cap. fin. de fide instrum. cap. innouamus, de cens. & cap. super quibusdam, de verb. signif. Couar. d. §. 2. num. 8. Balb. d. 2. part. 5. par. princ. quęst. 4. minùs princ. & Doct. ab iis allegatos; hæc inquam possunt præscribi. Et quidem quòd in his contra Papam præscribatur pluribus ostendit inter ceteros Soc. d. num. 15. Fel. d. cap. cum nobis, num. 2. Gabr. d. num. 24. sed generatim in Principe latè tradit Soc. ibid. Couar. d. num. 8. in princ. & vers. tertia species, & §. 3. num. 4. Balb. d. 2. part. 5. partis princip. quęst. 3. num. 3. & quęst. 4. num. 1. Allegant ad id omnes prædicti text. in d. cap. super quibusdam, de verb. signif. vbi dicitur, quòd inferioribus censentur interdicta pedagia, quidagia, & salinaria, quæ non apparent concessa largitione Imperatorum, vel Regum, vel Lateranensis Concilij, (quod est illud Lateran. sub Alex. 3. cap. 22. cuius aliquid quoad hoc habetur in cap. innouamus, de censib. si credimus glo. d. cap. super quibusdam, verbo, Concilij,) vel ex antiqua consuetudine à tempore, cuius non extat memoria, introducta.

487 *Iurisdictio contra inferiores præscrip. & cõsuetudine acquiritur priuatiuè.*

Tertia conclusio. Ad præscriptionem † in hisce iuribus ad Principem spectantibus in signum singularis prærogatiuæ requiritur, ac sufficit possessio per tempus immemorabile sine titulo. colligunt id mox citati Doct. ex d. cap. super quibusdam, atque item ex text. in cap. 1. de pręscript. in 6. vbi habetur, quòd quando ius resistit præscriptioni alicuius iuris, vel præsumptio est contra pręscribentem, non sufficit bona fides, sed requiritur titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi; nisi tanti temporis allegetur pręscriptio, cuius contrarij memoria non existat. exemplum præsumptionis contra præscribentem ponunt glos. & alij d. cap. 1. ex d. c. si diligenti, si adsit aliqua confessio partis. aliud ipse addo ex Conc. Trid. sess. 25. cap. 9. de reform. vbi dicitur, quòd in aliquibus personis, & Communitatib. vel Vniuersitatibus ius patronatus ex vsurpatione quęsitum pręsumitur. Exemplum iuris communis resistentis est, si quis in aliena Parochia pręscribere velit decimas, vt ex cap. ad decimas, de rest. spol. in 6. adnotarunt ibi Doct. & d. c. 1. habet enim Parochus fundatam intentionem de iure communi in decimis suę parochię, cap. fin. de paroch. & alien. paroch. c. quoniam & c. cum contingat, & toto ferè tit. de decim.

Quomo

Quomodo autem † probetur per testes immemorabilis præscriptio, tradit gloss.& Doct.in c.quid per nouale, de verb. signific.& d.cap.1. Specul.tit.de probat.§.1.vers.vltimò quæritur, Couar.d.§.3. num.7. Balb. d. tract. de præscript. 2. part.3. partis princip.quęst.6. num.24. & Ant. Gabr. commun. concl. lib.5.tit.de præscript.conclus.1.num.74. & seqq. An verò probari possit per instrumentum, (vt id obiter adnotemus, quod plurimi refert,) non leuis est difficultas; nam quòd non possit, voluit Io.An.d.cap.1. & ibi inter alios Gemin. Alex. consil.16. vol.5. Natt.consil.636. num.103. & 104.lib.3. Crauet.d.tract. de antiquit.temp.par.4.§.Materia ista num.39. & alij, quos sequitur Gabr.supra num.81. & fuit decisum in vna Abulen. iurisdictionis coram Illustrissimo 60. mem. Card. Pamphilio.22. Martij 1596. Rebuff.tract. de decim. quæst.13.num.97. Balb. d.quæst.6.num.25. Contrarium tamen vbi enunciatiuę huiusmodi immemorabilis adsint in instrumentis, voluit Rota Rom. in vna Burgens. iurisdictionis coram R. P. D. Orano 20. Decembris 1596. in alia Burgen. quindenniorum 8.Martij 1599. coram 60.mem.Litta.& apud Caputaq decis.347.part.3.

488 Præscriptio immorabilis quomodo probanda.

Illud sanè est indubitatum, † contrarium immemorialis, nimirum quòd extet memoria in contrarium, posse probari per instrumentum, vt Io.An.Gemin.Reb.Balb.vbi supr.& alij, ac nos quoque tract. de decim. cap.5. num.78. adnotauimus. Quòd si quæras, an immemorabilis † sit maior, minor, vel æqualis centenariæ; licèt plerique sint pro qualibet opinione, quos refert Gabr.d.conclus.1. num.71. & duob.seqq.communior tamen est, quòd æqualis sit centenariæ, vt per Gabr. d. num.71. quam etiam nos amplexi sumus d. cap.5. num.75. & approbasse videtur aliquando Rota Rom. vt testatur iuxta aliquos sacra Congregatio Trid.Concilij declarans, ex verbis illis Concilij sess.25.cap.9.de reform.(per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat,) sufficere, si per scripturas possessio continuata centum annorum probetur; licèt eadem Rota, (notitiam, vt reor, non habens prædictæ decisionis vbi adsit illius Illustrissimæ Congregationis, cui solet semper, & quidem meritò, plurimum deferre,) postea variauerit, volens, amplectendam non esse opinionem dicentium, ad immemorabilem sufficere tempus centum annorum, vt in d.Burgen. quindenniorum, & in vna Salamentina iurisdictio-

489 Aut eius contrarium.

490 An cẽtenariæ æquiparetur.

nis 22. Aprilis 1589. coram Illustrissimo Bon.mem.Card.Seraphino tunc Rotæ vice-Decano; quam etiam contrariam sententiam tenet, & tueri conatur Couar.d.§.3.num.6. & duobus seqq. ob eam præcipuè rationem, quòd ad centenariam, sicut quamlibet præscriptionem titulus sit necessarius, vbi ius commune, vel præscriptio sit contra præscribentem, vt constat ex d. cap. si diligenti, de præscript. & cap. 1. eod.tit. in 6. cum ibi not.& d.cap.super quibusdam,de verb.signif.qui tamen † non requiritur ad immemorabilem, vt expressè patet ex d.cap.1.in fin. ac d.cap.super quibusdam id glos. & Doct.omnes adnotarunt, ac simul illud, huiusmodi tituli allegationem quoque in immemorabili non fore necessariam; quod & in specie tradit Fed.cons.237. Ias. in l.si certis annis col. vlt. C. de pact. & post eos Couar. d. num. 7. & plerique tradiderunt, quos refert, ac sequitur Gabr.d conclus.1. num.47. qui communem asserit ex Crauet.d.4.part. num. 148. de qua etiam testatur Couar. supr. Quæ quidem ratio solùm concludit, maius priuilegium competere immemorabili, si in vim, & ad formam immemorabilis probetur, cum inde præsumatur, facilè euenire posse, vt possessio huiusmodi sic probata longè excedat centum annos, quamuis fortasse neque ad centum annos ea possessio re ipsa perueniret, neque de centum annis testes concluderent, iuncto etiam tempore maiorum suorum; quod tempus centum annorum non requirunt Doct.in dd.iuribus, sed solùm, quòd testes sint annorum 54. ita, vt deponere possint de eo, quod gestum est annis 40.vt post Couar.d.num.7. & alios docuimus d.cap.5.de decim.num. 77. si enim addatur spatium 40. annorum pro tempore maiorum, de quo testificari debent,non nisi 80. ann. conficiuntur; nec denique de centum annorum possessione constaret ex instrumentis possessionem immemorabilem enunciantibus, iuxta memoratas Rotæ decisiones, quæ prædictam probationem immemorabilis admittunt. quod priuilegium præsumptæ possessionis vltra centum annos non competit, si tantùm centenaria concludatur siue per testes, siue per instrumenta; quare, cum tunc cesset talis præsumptio, ille etiam fauor, vt nec titulus, neque eius allegatio requiratur, qui ex ea præsumptione consurgit, cessare debet. Ceteræ quoque rationes Couar. solùm concludunt, differre in modo probandi centenariam ab immemorabili. Si igitur considere-

491 *Titulus in cẽtenaria nõ in immemorabili requiritur.*

tur

tur immemorabilis possessio, ac præscriptio secundùm præsumptionem, seu priuilegium ex præsumptione resultans, maior est, quàm centenaria, & hoc probant rationes Couar. qui & ipse hoc sentit num. 6. & num. 9. vers. secundò satis est certum, in id adducit Butr. d. cap. quid per nouale, num. 15. Alex. d. cons. 16. num. 16. lib. 5. si consideretur id, quod contingere potest secundùm rei veritatem, tunc esse potest minor, & par, & maior; minor, si tempus, de quo deponunt testes, & suum simul, & maiorum suorum non attingat centum annos; par, si attingat; maior, si excedat; euenire enim facilè potest, vt statim ante duo ex his priora tempora contrarium actum sit. Et hoc distinctionis fœdere fortassè possunt conciliari tres prædictæ hac in re dissidentes opiniones, ac simul Declaratio illa sacræ Congregationis, vbi adsit, quæ etiam forsan respexit, quod vt plurimum accidit, vt nimirum immemorabilis secundùm rei veritatem centum circiter annorum spatio definiatur, vel ita est accipienda, vt ex scripturis illis continuata quidem possessio centum annorum probetur, non tamen maioris temporis possessio, aut ex iisdem scripturis, aut aliunde excludatur, vel denique intelligenda est, prout loquitur, in speciali casu Concilij de iure patronatus disponentis; ídque ob specialem rationem, quia nimirum ex multiplicatis præsentationibus negari non potest, aliquem titulum iuris patronatus resultare, titulus autem cum centenaria exequatur immemorabili, d. c. 1. & c. si diligenti, cum vtrobique not. Verum de hac re obiter dictum sit satis.

Vt igitur eò redeamus, vnde non sine causa, fructúque discessimus, constitutum sit ex iis, quæ initio conclus. adduximus, quòd iurisdictio, mixtúmque, ac merum imperium Principis quoad ea, quæ illi reseruata sunt non quidem in signum, seu recognitionem supremi dominij, sed tantùm in signum specialis prærogatiuæ, præscribi contra eum possunt tempore immemorabili, nec sufficiet centenaria etiam cum titulo, vt sentiunt Doct. ibi citati; licèt Couar. d. §. 2. num. 8. vers. tertia species, circa medium, & §. 3. num. 4. videatur velle, sufficere in his etiam quadragenariam cum titulo; sed si contrarium teneamus, ratio esse potest, quia † hæc reseruata requirunt specialem concessionem, Bart. in l. fideicommissa, §. si verò, ff. de leg. 3. cap. 1. in princ. quæ sint regal. cap. quod translationem,

492 *Reseruata Principi in signũ prærogatiuæ singularis, an requirãt titulum.*

de off.leg. cum ibi not. & latè traditis per Fel.d.cap. cum nobis, num. 5. & Menoch.de præsumpt.lib.3. præsumpt.97.num. 40. titulus autem ad præscriptionem longissimi temporis vel nullus requiritur, vel si præscriptio iuri communi, aut præsumptioni aduersetur, sufficit, quòd sit coloratus, ita, vt tribuat causam iustam præscribendi, qua ratione iustus titulus dicitur d. cap. si diligenti, vt ibi tradiderunt Doct. & d.cap. 1. vbi optimus text. atque alibi passim; quod etiam inter Summistas adnotauit post alios Siluest.Præscriptio 1.num. 1.versic. quartò limita. at verò † titulus, qui ex præscriptione immemorabili præsumitur, est ita iustus, vt pro legitimo, & concessione, ac priuilegio Principis habeatur, vt constat ex text. vbi id notant glos.& Doct.d.cap.super quibusdam, & d.cap. 1.Fel. d.cap.cum nobis, num.2.post alios, latissimè Gabr. d. conclus. 1.num. 1. vsque ad 4. num. 44. cum tribus seqq. ac num. 54. quare hæc præsumptio dicitur iuris, & de iure, quæ non admittit probationem aliam in contrarium, nisi quòd lapsum non sit tempus immemorabile, vt post Butr. in cap. peruenit, de cens. in specie docet Fel.d.cap.cum nobis, num. 7. pro quo faciunt alia adducta per Gabr.d.conclus. 1.num. 50. & habetur pro veritate, glos.in l. 1.verbo, si quas, versic.& sic consuetudo, C.de seruit. & aqu. cum aliis, quos refert, & sequitur Gabr.d. concl. 1. num.73. & habet vim legis, vt idem probat num.72. habet denique eandem potestatem, quam Imperator, quando cum causa procedit, vt ipsemet ostendit num.74.

493 Immemorabilis possessio quam vim habeat.

Quarta conclusio. Ea, quæ Principis propria sunt, non tamen reseruata illi in signum specialis prærogatiuæ, ac dignitatatis, qualia sunt cognitio causarum criminalium, & ciuilium, in his iurisdictio, & similia, † præscribi possunt, ac consuetudine indici spatio quadraginta annorum cum titulo contra Principem; at verò contra priuatum tempore ordinario. Priorem partem conclusionis tenet expresse Couar. d. 2. part. reli reg.possessor, §.2.num.8.vers.quarta species, § 3.num.3.versic. merum imperium, & num. 5. vers. ex his primùm infero ad fi. probat autem ex eo præcipuè, quòd licet huiusmodi iurisdictio, & imperium ita propria sint Principis, vt nemini conueniant sine eius mandato, l. 1.ff. de constit.Princ. vbi Doct.& in l. 1.in fi.ff.de iurisdict.omn.iud. vnde ius commune in his Principi fauet, cæteris verò refragatur; tamen in his quoque in

494 Propria Principis nō reseruata quanto tempore præscribantur contra eum.

quibus

quibus ius reſiſtit, ſufficit quadragenaria cum titulo d. cap. ſi diligenti, & cap. 1. cum ibi not. & in cap. ad decimas de reſtit. ſpol. in 6. Idem etiam ſuadetur ex his, quæ poſt alios tradit idem Couar.d.2. part.§.2. nu.8. verſ. quarta ſpecies iuncto nu. 9. dum oſtendit, centenariam præſcriptionem non requiri contra Principem in his, quæ Principis propria ſunt, non tamen reſeruata in ſignum ſpecialis prærogatiuæ ac dignitatis, neque enumerata in l.vlt.C.de ſacroſanct.Eccleſ. aliàs pen. & incipit, inter diuinum, hoc eſt, relicta iure hæreditario, necnon in legatis, donationibus, & venditionibus, vt ſummat Bart. ſed ſufficere quadragenariam ex regula l. omnes C. de præſcript. 30. vel 40. annorum, quicquid alij dixerint. contra ſupremum tamen Principem Eccleſiaſticum, hoc eſt, Romanum Pontificem, in his quoque requiretur centenaria præſcriptio, quæ ſola contra Romanam Eccleſiam currit Auth. quas actiones, C. de ſacroſ. Eccleſ. c. ad audientiam de præſcript. cum aliis quæ ſupr. paulò ante 1. concl. adduximus.

495 *Et quanto contra priuatum aut Eccleſiam.*

Poſterior pars † concluſionis ſatis probatur ab eodem Couar. d. §. 3. num. 5. & Balb. d. tract. præſcript. 2. part. 5. partis princip. quæſt. 3. num. 5. eſt autem hoc tempus ordinarium in hac ſpecie quoad priuatos quidem tempus decem, & viginti annorum, vt patet ex relatis, ac laudatis ibid. per Balb. quoad Eccleſiam verò quadraginta annorum, iuxta Auth. quas actiones, C. de ſacroſanct. Eccleſ. cap. ad aures, cap. de quarta, cap. illud, & cap. quia indicante, de præſcript. cum aliis, vbi habetur, quòd ſola præſcriptio quadragenaria contra inferiores Eccleſias locum habet quibuſdam caſibus exceptis, quos retulimus ſtatim ante concluſ. 1. vbi etiam alia ad id maximè conducentia præmiſimus. erítque † titulus neceſſarius ſi quis contra Eccleſiam, aut perſonam, quæ de iure communi habeat iuriſdictionem, & merum, ac mixtum imperium, cuiuſmodi eſt Epiſcopus in ſua diœceſi, cap. 1. cap. ſi quis contra, & cap. cum contingat, de foro compet. cum ibi not. & adiunctis iis, quæ ſupra concluſ. 2. adduximus; & Legatus in ſua prouincia, cap. 2. de off. legat. in 6. cum ibi adnot. & ſuis ſim. An verò in his requiratur ſcientia, & patientia, quando contra eos præſcribitur iuriſdictio, facilè reſponderi poterit ex his, quæ ante primam concluſionem circa finem præmiſimus, nimirum non requiri, ſi is, qui præſcribit tueatur ſe immemorabili præſcriptione, vel quadragenaria

496 *An requiratur titulus vel ſciẽtia aut patientia.*

naria cum titulo, aliàs fore necessariam.

497 *Iurisdictio contra inferiores præscriptione & consuet. quæritur.*

Quinta conclusio. Vbicumque † contra hos inferiores præscriptione, seu consuetudine acquiritur iurisdictio, censetur acquisita non cumulatiuè, sed priuatiuè. ita colligitur ex cap. irrefragabili, §. excessus, de off. ord. & l. si quisquam, ff. de diuers. & tempor. præscript. Abb. d. §. excessus, & cap. auditis, de præscript. & cap. pastoralis, vbi etiam Fel. num. 5. de off. ord. Dec. cap. ceterum, num. 17. de iud. Bal. consil. 291. lib. 2. & cons. 439. num. 11. lib. 3. Natt. cons. 636. num. 4. lib. 3. & alij, quos referunt, & sequuntur Balb. tract. de præscript. 1. part. 5. partis princip. quæst. 11. num. 8. Menoch. tract. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 18. num. 74. & Ludolph. Schrader. tractat. de feud. part. 10. sect. 1. num. 132. atque etiam decidit Rot. Rom. decis. 514. part. 1. & decis. 259. num. 1. part. 2. in nouissim. diuers. quæ quidem num. 2. post Abb. d. cap. cum contingat, num. 8. de foro compet. id notabiliter ita temperat, vt, † cùm quis contra superiorem, puta Episcopum, præscribit iurisdictionem remaneat ea nihilominùs penes illum in habitu; quo fit, vt negligente inferiore redeat actu ad superiorem, qui poterit negligentiam supplere; quod etiam docet Fel. d. num. 5. & d. c. irrefragabili ante num. 1. Dec. d. num. 17. iuncto num. præcedent. & colligitur ex d. §. excessus, quem ad id ibi notarunt Abb. & alij.

498 *Remanet apud eos in habitu.*

499 *Iurisdictio præscrip. vel consuet. per vsum actuū iurisdictionalium acquiritur.*

Sexta conclusio. Iurisdictio, (genericè nimirum sumpta,) præscriptione, seu consuetudine quæritur † per exercitium actuum iurisdictionalium siue illi pertineant ad merum imperium, siue ad mixtum, siue ad simplicem iurisdictionem. latè id probant Bal. d. cons. 439. num. 5. Natt. d. cons. 636. à num. 71. vsque ad 80. Soc. d. cap. cum contingat, num. 20. de foro compet. Fel. & alij d. cap. auditis, & cap. cum olim, de præscrip. Innoc. & ceteri in cap. fin. de off. Archid. Balb. d. tract. de præscript. 2. part. quæst. 2. num. 22. & alij relati per Gabr. comm. conclus. lib. 5. tit. de præscript. conclus. 2. num. 1. & pluribus seqq. qui quidem illam statuerunt conclusionem, quòd † iurisdictio præscriptione quæsita non extenditur; quæ sanè in eo præcipuè locum obtinet, quòd non extendatur ab vna specie iurisdictionis ad aliam, puta à simplici iurisdictione ad mixtum imperium, vel à mixto ad merum, vt patet ex adductis per citatos Doct. præsertim per Soc. d. num. 20. Gabr. d. concl. num. 19.

500 *Non porrigitur ab vna specie ad aliam.*

19. cum duobus ſeqq. & trib.ſeqq. An verò † extendatur intra eandem ſpeciem de loco ad locum, de tempore ad tempus, de perſona ad perſonam, de re ad rem, tractat inter alios Butr.cap.fin.de cauſ.poſſ. & propr. & Anchar. in cap. ſine poſſeſſione, de reg.iur.in 6. Bal.d. conſ. 439. num. 6. & nonnullis ſeqq. Soc.d.cap.cum contingat, à num.28. vſque ad 35. nobis ſat erit hac in re tres regulas ponere quæ ad rem noſtram magis facere videntur. Prima eſt, quòd nullo exiſtente in quaſi poſſeſſione iuriſdictionis vniuerſalis in aliquo loco,pręſcribens iuriſdictionem in aliquo actu acquirit iuriſdictionem in vniuerſum. ita Innoc.d.cap.fin.de off. Archid.per text.in cap.1.de relig.dom. vbi latè Abb. & alij, quos refert, & ſequitur Fel.d. cap.auditis, num.19. initio. Balb.d.quæſt 2. num.27.cum ſeq. & Gabr.d.concl.2.num.23. Secunda, quòd alio etiam exiſtente in quaſi poſſeſſione iuriſdictionis reſpectu aliquorum hominum, ſi præſcribens ageret, vt illum vniuerſaliter priuaret iuriſdictione, tunc per vſum iuriſdictionis in vno actu vel contra vnam perſonam, illam vniuerſaliter acquireret, ſi modò concurreret ſcientia, & patientia illius, contra quem præſcribitur. ita poſt Innoc.in cap.dilectus, de Capell.Monach. & ibi Butr. col.8. Soc. d. cap. cum contingat, num. 34. & alios latè tradit Fel.d.cap.auditis, num.19.verſ. tertia declaratio, & Gabr.dict. concluſ.2.num.25. cum duob.ſeqq. Tertia regula eſt,quòd iuriſdictio præſcripta extenditur ad connexa inſeparabilia. quæ probatur ex iis, quæ latè adducit Fel.d.cap.auditis, num.20. & Gabr.d.concluſ.2.num.28. & ſeq. vbi etiam id declarant,dummodo acceſſorium inſit à principio,hoc eſt, tempore inchoatæ præſcriptionis. Atque hæ quidem concluſiones ſunt, quas viſum eſt in medium afferre generatim quoad iuriſdictionem; iam aliquas proferamus in ſpecie quoad Conſeruatoris iuriſdictionem, quæ ex prædictis concluſionibus, nec non ex eo, quod illis præmiſimus, aut etiam alibi in hoc tract. docuimus haud. difficili negotio deduci poterunt. Vt igitur cœptum iam concluſionum numerum proſequamur,

Septima concluſio ſit. Probabile † mihi eſt,conſuetudine, ac præſcriptione ſaltem immemorabili acquiri poſſe poteſtatem dandi Conſeruatorem. Licèt enim Conſeruatorem dare ſit contra ius, atque adeo regulariter id non competat iure communi, niſi Principi, vt ſatis oſtendimus cap. 3. quæſt. 3. &

501 An prorogetur intra eandem ſpeciem.

502 Poteſtas dãdi Cõſer. an acquiri poſſit præſcriptione vel cõſuetudine.

cap.4. ferè per totum; quamuis etiam diceremus, potestatem derogandi iuri communi esse de reseruatis Principi in signum singularis prærogatiuæ; neque enim dici potest, quòd sit de reseruatis in signum supremæ potestatis, vt constat ex traditis per Doct. in l. imperium, ff. de iurisd. omn. iud. cap. quod translationem, de off. leg. & cap. super quibusdam, de verb. signific. & in aliis iuribus, quæ allegauimus supra conclus. 2. post medium, iunctis not. in c. cum inferior, de maior. & obed. & Clem. ne Romani, de elect. tamen & consuetudine legitimè præscripta derogari potest iuri communi, cap. fin. de consuet. cum ibi not. & suis simil. & huiusmodi reseruata Principi consuetudine ac præscriptione saltem immemorabili acquiri possunt, vt d. conclus. 2. ad finem ostendimus. quæ autem in hac præscriptione & consuetudine requirantur diximus supr. concl. 5.

503 *Iurisdictio Conseru. ex integro non acquiritur à nullã habẽte, siue per consuet. siue præscriptionem.*

Octaua conclusio. Probabilius † mihi est, iurisdictionem Conseruatoris ex integro acquiri non posse per consuetudinem, & præscriptionem etiam immemorabilem ab eo, qui nullam habet iurisdictionem. Probatur. nam, licèt possit iurisdictio ab initio acquiri præscriptione, vel consuetudine ab eo, qui nullam habet iurisdictionem, vt patet ex allegatis supra conclus. 1. & 2. & consuetudo, seu præscriptio immemorabilis habeat vim priuilegij, cap. super quibusdam, de verb. sign. cum aliis, quæ inter ceteros ex Gabr. com. conclus. lib. 5. tit. de præscript. concl. 1. num. 1. superiùs adduximus, qui num. 3. & seq. ex innumeris ferè Doct. idem probat in iis, quæ Principi sunt reseruata. num. autem 9. idem quoad ea, in quibus ius commune repugnat possidenti. Tamen illud intelligitur † de iurisdictione ordinaria, non item delegata, vt patet ex cap. irrefragabili, §. excessus, de offic. ordin. & aliis iuribus, ac Doct. ibid. allegatis, præsertim glos. in l. more, vbi Ias. & alij ff. de iurisd. omn. iud. quamuis autem iurisdictio Conseruatoris æquiparetur ordinariæ, vt supra hoc eod. cap. quæst. 1. conclus. 3. demonstrauimus, nihilominùs verè, ac simpliciter est delegata, vt d. quæst. 1. concl. 2. & cap. 1. quæst. 2. in definitionẽ Conseruatoris satis ostendimus; vnde requiritur mandatum, & commissio Principis, aut priuilegium ea in re concessum, quod cum factum quoddam sit, sicut non præsumitur, iur. vulgar. ita præscribi, aut consuetudine induci non potest, quod & nos supra initio huius q. præmisimus; & supponunt text. ac

504 *Immo nec delegata.*

Doct.

Doct. de præscriptione, aut consuetudine tractantes. Quod autem dictum est, consuetudinem, ac præscriptionem immemorabilem vim priuilegij obtinere, id ita accipiendum est, vt tamen verè non sit priuilegium, vt post Crauet. tractat. de antiqu. tempor. 4. part. numer. 148. & Socin. consil. 260. qui refert & sequitur Cassan. cons. 34. num. 13. & in Consuetud. Burgund. versic. Socinus dixit, tradit Gabr. d. conclus. 1. num. 42.

505 *Conseruatoris iurisdictio an ab habente ordinariam præscribi valeat.*

Quibus rationibus idem puto dicendum † de eo, qui alias iurisdictionem quidem aliquam etiam ordinariam haberet, vt vt nequeat præscribere, quòd sit Conseruator eo modo, quo à nobis d.cap. 1. quęst. 2. definitus fuit, & quo modo sumitur in d.cap. 1. 2. & fin. de off. deleg. in 6. & per Doct. tum ibi, tum alibi communiter, vt sic enim est delegatus à Principe, & requirit factum Principis iurisdictionem dantis. Quòd si laxiori significatione sumatur nomen Conseruatoris, aut etiam loquamur de præscribenda, aut consuetudine inducenda facultate, qua Conseruatores vtuntur, citra nomen tamen, & appellationem Apostolici Conseruatoris, tunc nihil repugnat, quin consuetudine, & pręscriptione acquiri ex integro possit; cum sic, præcisa nimirum potestate, quam habent Conseruatores quatenus vice delegantis funguntur, iuxta cap sanè il 2. de off. deleg. cum aliis, de quibus cap. seq. longè minorem habeant potestatem, & iurisdictionem, quàm ordinarij, vt patet ex iis, quę supra hoc ipso cap. q. 1. latiùs adduximus. vnde si ordinariam plenam acquirere quis potest præscriptione, & consuetudine, vt supra conclus. 1. & 2. latiùs ostendimus, multò magis acquirere poterit hanc, quæ longè minor est. longéque adhuc faciliùs admittendum id erit in eo, qui iam aliquam iurisdictionem habuit. qui verò iam ordinariam plenam haberet rem tam acquirere, & augere, quàm amittere, & diminuere iurisdictionem præscriptione, vel consuetudine diceretur; nisi fortè augeret respectu vlterius loci, rei, personæ, vel temporis.

506 *Per Cõsuetudinem deputari potest Conseru. qui caret qualitatib. à iure requisitis.*

Similiter omnino admittendum est, † posse quadragenaria consuetudine induci, vt is clericus deputari, eligíve possit in Conseruatorem, qui aliàs de iure non posset, vt putà Vicarius Episcopi, vel Canonicus Ecclesiæ Cathedralis; quod sentit Guid. Pap. q. seu decis. Delphin. 247. & singulari 435. & ex eo probatur, quòd regulariter constitutio Pontificia, seu lex

canonica tollitur per conſuetudinem rationabilem ſpatio 40. annorum inductam, vt habetur cap. fin. ibique tradunt Doct. de conſuet. Id autem intelligendum eſt, dummodo in reſcriptis ſeu litteris Conſeruatoriis non adſit ſpecialis facultas tales deligendi, aut deputandi, per ea, quæ in caſu ſequentis concluſ. adducemus, vbi etiam docebimus id, quod huic quoque rei congruit, non obſtare decretum irritans in eiſdem litteris, aut d.cap.fin. appoſitum. Sanè quod Guido Pap.loco cit. contendit, generali conſuetudine Officiales Epiſcoporum admitti ad Conſeruatorum officium, vel accipiendum eſt de impropria conſuetudine, id eſt, vſu, ſeu obſeruantia ſpecialium priuilegiorum, vt ij quoque admittantur, quorum nonnullos ipſe vidi, vel de conſuetudine ſuæ prouinciæ Delphinatus; neque enim vni Doctori atteſtanti de conſuetudine præſertim generali indiſtinctè credendum eſt, vt patet ex Doctorib. relatis per Maſcard. concluſ. 426. Ant. Gabr. commun. concluſ. lib. 1. tit. de probat. concluſ. 4. & Sanchez tract. de Matrim. lib. 7. diſput. 17. num. 8.

507 *Iuriſdictio Conſeru. per conſuetudinem augeri poteſt.*

Nona concluſio. Poteſt Conſeruator † iuriſdictionem eam, quæ ſibi de iure, aut ex reſcripto competeret, ex conſuetudine augere; vel potiùs poteſt talis Conſeruatoris iuriſdictio per conſuetudinem augeri. Exemplum ſit. De iure non poteſt Conſeruator, niſi de manifeſtis iniuriis cognoſcere, vt d. cap. 1. & fin. de off. deleg. in 6. poterit conſuetudine induci, vt cognoſcat de quibuſcumque iniuriis, immò & de quibuſuis cauſis, quarum cognitio aliàs conſuetudine quæri poſſit. vel per reſcriptum etiam detur maior facultas, quàm quæ de iure competit, vt quòd cognoſcat de omnibus ciuilibus cauſis; ſi conſuetudine inductum generaliter ſit, vt Conſeruator etiam de criminalibus cognoſcat, poterit Conſeruator hic nunc deputatus de criminalibus quoque cauſis cognoſcere. Denique, (ne plura exempla commemorem;) ſi conſuetudine ſit inductum, vt Conſeruator vtatur iuriſdictione non ſolum contentioſa, ſed etiam voluntaria; vt infra quatuor dietas cognoſcat; vt eius poteſtas duret poſt obitum contendentis; vt inter quaſcunque perſonas, aut à quibuſuis perſonis eccleſiaſticis qualificatis exerceatur, aut aliàs præter, vel contra formam d. cap. 1. 2. & fin. de off. deleg. in 6. Aſſero, in his, & ſimilibus caſibus huiuſmodi conſuetudinem fore attendendam. Probatur ex iis,

quibus

quibus supra concluſ. 1. oſtendimus, poſſe conſuetudine iuriſdictionem prorogari, quin immo etiam ex integro acquiri. & quidem quoad prorogationem id confirmauimus non modò in quatuor ſpeciebus prædictis prorogationis, ſed etiam in aliis duabus de caſu ad caſum, & de vno modo procedendi ad alium. Ratio autem eſſe poteſt, quia conſuetudo habet vim legis, l.diuturna l.ſed ea, & l.ergo, ff. de leg. cap. cum conſuetudinis, de conſuet.& cap.1.de conſtit. in 6. cum ibi adnot. & ſuis concord. vnde nil mirum, ſi ſicut lex iuriſdictionem dare poteſt, l. 1.ff.de off.eius cui mand eſt iuriſdict.l.cum Prætor, ff.de iudic.l.vlt.C.de emancip. lib. cum ſimil.ita etiam conſuetudo,quæ etiam legi derogare poteſt,l.de quib.in fi ff.de leg.d. cap.fin.de conſuet.

508 *Prædicta conſuetudo quomodo intelligẽda.*

Hæc autem concluſio † duob.modis declaratur; primò,vt procedat, dummodo hæc conſuetudo, quæ contra ius eſt, ſit legitimè præſcripta, hoc eſt ſpatio 40. annorum introducta. d. cap. fin. de conſuet. cum ibi not. & aliis adductis ſupra ante concluſ. 1 huius quæſt. Secundò, vt habet locum, dummodo actus ſint conformes inter ſe & ei, quo nunc vti vult Conſeruator; nam ex difformi obſeruantia non inducitur conſuetudo, vt poſt Rot.Rom. deciſ. 19. num. 6. & deciſ. 72. num. 28. cum ſeq.2.part. in nouiſſ. diuerſ. diximus in tract. de diſtribut. quotid.2. part. quæſt. 12. num. 18. cui nunc addo Menoch. de præſumpt.lib.4. præſumpt.31. num.8. vbi alios refert. Ac præterea debet conſuetudo eſſe inducta ex certa ſcientia, & non per errorem, gloſ.d.cap.fin.quam ibi ſequitur inter alios Curt. in 3.requiſito ſect.4. num.1. & 2. nec non in 7.requiſito d.ſect. 4.num.36. vbi etiam oſtendit,requiri animum inducendi conſuetudinem, quod & docet ſect.8.num.27. ſimul tradens, vnde iſte animus inducendi conſuetudinem deprehendatur. Ex quo etiam ſequitur, vt non ſufficiat obſeruatio alicuius priuilegij; tunc enim † non eſt vera conſuetudo, prout d[illegible] conſuetudine, quæ ſit ſecundùm legem, quòd non ſit v[illegible] conſuetudo, ſed potiùs quædam confirmatio legis,ſeu eius obſeruatio, & obedientia, tradit Curt.d.cap.fin.ſect.5.num.7. ad id allegans Butr. & Fel. in cap. 1. de reſcript. Bart. & Alex.d.l.de quib.ff.de leg.Bal.fin.cap.quæ ſit long. conſuet. & Gemin. poſt Io.de Lign. in cap.1. de conſtit. in 6. Quòd ſi ergo propter facultatem ſpecialem, quæ in reſcripto adeſſe conſueuit, aliquid

509 *Priuilegij, legis, & reſcripti obſeruatio non eſt vera cõſuetudo.*

fieri à Conseruatoribus præter, aut contra dispositionem d. c. 1.2.& fin. contingat, inde colligi nequit, quòd inducta sit consuetudo; neque enim ex iis actibus colligitur animus inducendi consuetudinem, sed potiùs vtendi facultate in rescripto concessa; secus verò, si nulla talis facultas adfuisset in rescripto, vel maiori facultate vsi fuerint Conseruatores per legitimum tempus, quàm in rescriptis eorum contineretur; vtroque enim casu, & vera esset, & admittenda, vt dictum est huiusmodi consuetudo. Atque idem eadem ratione dicendum de consuetudine quadragenaria eligendi Conseruatorem Vicarium Episcopi, aut alium clericum, qui aliàs de iure deligi non potest, vt nimirum vbi licèt in rescriptis, litterisve Conseruatoriis facultas tales deligendi non adsit, tamen indistinctè per 40. annos fuerint tales electi, possint quoque de cetero vigore consuetudinis huiusmodi tales deligi. Idque asserendum existimo eo etiam non obstante quòd d. cap fin. de off. deleg. in 6. adsit decretum irritans, aut illud quoque appositum fuisset rescriptis minorem potestatem tribuentib. ea, qua vsi sunt Conseruatores deputati, aut electi. quamuis enim Gabr commun. conclus. lib 6, tit de clausul. concl. 3. num. 40. velit quòd decretum irritans tollat consuetudinem ne dum in præteritum, sed etiam futurum, post Gem. Franc. Archid. & Io. An. in cap. cum de beneficio, de præbend. in 6. Curt. d. cap. fin. sect. 8. vers. amplia modò istam conclusionem seu num. 7. Fel. in cap. cum accessissent reg. 3. limit. 4. seu num 30. Prob. in cap. tibi, qui num. 7. de rescript. in 6. Barb. Clem. 1. num. 23. de elect. Præpos. Alex. in cap. in istis, §. leges, 4. dist. Rebuff. in concord. sub rubr. de firm. & irreuoc. concord. stabilit. versic. plus dicit, & Ruin. cons. 13. num. 13. vol. 2. & cons. 102. num. 11. vol 3. eundémque Gabr. etiam referat, & sequatur nouissimè Hieron. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. vlt. num. 50. Tamen † neque Ruin. id asserit; cum d. cons. 13. loquatur in casu, quo decretum illud expresse irritet consuetudinem; cons. autem 102. vbi ceteri decreto irritante adsit clausula, non obstantibus consuetudinibus; & pro nostra opinione, licèt minus communi, est idemmet Gem. & Franc. post Imol. in cap. nullus, de electione in 6. atque idem Barbat. in rubr. Clem. de elect. quos etiam refert Gabr. d. conclus. 3. num. 41. vers. contra principalem conclus. ac præterea tenet Io. Azor 1. part. Instit. moral. libr. 5. cap. 17.

510 *Decretũ irritãs an tollat consuetudinem.*

quæst.

quæst. vlt. in fi. Státque manifesta ratio in iure fundata; nam certum est, (& hoc sit primum fundamenti huius ampl. ac sententiæ contra communem,) legem quoque posse tolli consuetudine legitimè præscripta, vt expresse habetur in d. cáp. fi. de consuet. cum simil. nec valet responsio Archid. & aliorum, d. cap. cum de beneficio, quòd illud cap. procedit, vbi ea consuetudo sit rationabilis; vt in hoc casu † non potest dici rationabilis, quia est contra expressam sanctionem legislatoris, seu Principis; si enim inde petenda esset rationabilitas, nulla constitutio posset per consuetudinem abrogari, cum in condenda lege satis appareat de expressa mente legem condentis. Quòd si Papa vel Princeps per ipsum decretum, vel simul cum decreto irritante tolleret consuetudinem, eíve derogaret, tunc bene procederet tam hæc, quàm aliæ rationes à plerisque ex contrarium sentientibus adductæ, quas nimis longum esset recensere, & pluribus refellere; sufficit enim dicere quod illud solùm probant, non quamlibet consuetudinem, vt decennalem, fore admittendam. sed neque obesse potest alia ratio, quam nemo ex prædictis Doct. nominatim affert, colligi autem potest ex Curt. loc. cit. iunctis num. præcedenti, præsertim 1. cum duobus sequentib. in quibus statuit conclusionem, eámque declarat, quòd tamquam irrationabilis non valeat consuetudo contra publicam vtilitatem ex l. fin. C. si contr. ius, vel vtil. publ. quod autem ex hoc capite sit irrationabilis in casu nostro, ex eo probari videtur, quod quæst. præced. docuimus, dispositionem d. cap. fin. continere fauorem publicum, quatenus fauet ordinariæ iurisdictioni; quare ex hoc capite posset dici irrationabilis consuetudo, cum præsertim consuetudo rationabilis dicatur saltem de iure ciuili, quæ tendit ad bonum publicum, vt post Gemin. in cap. 1. de constit. in 6. & Butr. d. c. fi. tenet idem Curt. d. c. fi. sect. 2. num. 22.

511 *Consuetudo rationabilis vel irrationabilis quãdo sit.*

Verùm ad hanc rationem responderi potest, inde solum effici in ea consuetudine si inducatur non fore prædictam rationabilitatem, sed potuit esse alia; neque enim vnica ratio facit consuetudinem rationabiliter, vt per Doct. communiter d. cap. 1. de constit. in 6. & d. cap. fin. de consuet. presertim Curt. d. sect. 2. num. 20. cum multis seqq. Capr. reg. 12. num. 20. & per nos tract. de distribut. quotid. par. 2. quæst. 12. num. 7. & 8. vbi etiam post Curt. supra & Menoch. tract. de arbitr. iud. lib. 2. cas. 82. & alios

alios docuimus ex communi iudici arbitrarium esse, quænam consuetudo dicatur rationabilis, & quomodo iudex debeat animum suum informare. Illud autem hac in re verissimum puto quod Curt. d. sect. 2. num. 23. ait, posse dici inhærendo opinioni Host. & Io. And. illámque declarando, quòd consuetudo dicatur rationabilis quæ rationi est subnixa, vt vis verbi sonat; & num. 26. post Bal. d. cap. fi. quòd non debet necessariò hæc ratio esse inconuincibilis, sed sufficit aliquod bonum motiuum; rationabilísque erit, si non sit à iure reprobata, vt post glos. d. cap. fi. & ibi Innoc. & Bal. cons. 401. vol. 5. diximus dict. quæst. 12, num. 8. at verò in casu nostro consuetudo non est reprobata; & præterea illud bonum motiuum habet, quod aliàs nos adduxisse meminimus, quòd Ordinarij locorum aliis causis vt plurimum occupati per Conseruatores subleuentur, faciliúsque violentiæ, & iniuriæ propulsentur, & negotia expediantur, vt in simili post Io. An. Abb. & Imol. tradit Capr. d. reg. 12. num. 20. & duob. seqq. præsertim cum non ideo impediantur qui Conseruatores impetrarunt pro iisdem causis Ordinarios adire Conseruatore tunc relicto; vt supra hoc ipso c. quæst. 6. demonstraui. Quin immo Bal. in cap. imperialem, §. præterea Ducatus, de prohib. fund. alien. per Federic. quem allegat, probátque Curt. d. num. 25. ait, nullum esse ius positiuum, quod consuetudine tolli non possit, quia nimirum vel nullum ius positiuum habet solidam, & inconuincibilem rationem, vel si habet aliquam, aliam quoque similem habere potest consuetudo. de quo tamen aliquid dicemus infra concl. 2.

512 *Clausula accessoria etiã decreti irritãtis sequitur principalem dispositionem.*

Alterum fundamentum huius ampliationis, seu nostræ sententiæ contra communem illud est, quòd negari nequit, quin clausula hæc decreti irritantis sit accessoria dispositionis, cui apponitur, nec de per se stare possit; at † huiusmodi clausula sequitur naturam principalis dispositionis tum ex reg. accessorium, tum per ea, quæ in hac specie latè tradit Tiraq. in tract. de constit. 3. part. limit. 7. num. 15. & ipse Ant. Gabr. d. tit. de claus. concl. 10. præcipuè num. 1. & fin. & in terminis clausulæ decreti irritantis, idem Gabr. d. concl. 3. num. 54. versic. contrarium voluit, & Gonzal. d. glos. vlt. num. 55. vsque ad 64. multis id ipsum exemplis, seu illationibus confirmans; num. verò 51. illud affert, ac pluribus comprobat, quod ex eadem doctrina deducitur, † decretum irritans appositum condi-

513 *Decretũ irritãs appositum cõditionali dispositioni est cõditionale.*

tionali

tionali dispositione & ipsum reddi conditionale, eiúsque effectum suspendi in euentum conditionis; quod etiam latè tradit Gabr. d.concl. 3. num.40. ex text. in Clem. 1. in princip. & ibi glos.in verbo, per Ordinarium, Card.in 1.oppos. & quæst.15. Imol.in 2.not. Anchar.not.5. de concess.præb. & aliis, & num. 47. post alios id ampliat etiam si dispositio illa conditionalis haberet clausulam ex nunc prout ex tunc.num.verò 48.extendit etiam ad tacitam conditionem plurimis ad id relatis Doctorib. quos sequitur quoque Gonzal. d. num. 51. decretum verò irritans conditionale actum non annullat, vt satis ostendit Mandos.ad reg. 7. Cancell. quæst. 4. num. item 4. si ergo potest consuetudo tollere principalem dispositionem siue in lege sit, siue in rescripto, quibus appositum sit huiusmodi decretum, planè sequitur, vt & ipsum decretum tamquam accessorium ad illam dispositionem per consuetudinem illam tollatur.

Decima conclusio. Præscriptione quoque † extendi potest, ac prorogari Conseruatoris iurisdictio, vt puta, si Conseruator vnus, vel plures alicuius personæ singularis, aut etiam Collegij per tempus 40. annorum cum aliis requisitis ad præscriptionem vsi sint maiori facultate, quàm sibi vel ex dispositione d. cap. fin. vel etiam ex rescripto competeret. Probatur hæc conclusio ex iis, quibus supra conclus.2.ostendimus præscriptione iurisdictionem posse acquiri; præcipuè verò ex cap. auditis, & cap.cum olim, de præscript. Neque obest contraria dispositio d.cap.fi.nam adhuc contra dispositionem iuris communis potest præscribi, seu potest is, cui ius commune resistit, præscribere spatio 40. annorum cum titulo, vel tempore immemorabili sine titulo, cap.si diligenti, de præscript. & cap.1. eodem titul. in 6. cum ibi adnot. per glos. & Doctor. communiter.

514 Iurisdictio Conser. præscriptione prorogari potest.

Ampliatur autem, vt procedat conclusio non obstante decreto irritante apposito in fin.d.cap.fi.nam licèt Fel.d.cap.cum accessissent num. 30. Rebuff.in concord.d. tit. de firm. & irreuoc. concord stabil. vers.plus dicit, & Prob.d. cap.tibi, qui ad fi.de rescript.in 6. quos refert, & sequitur Gabr. concl.3. num. 44. quem laudat Gonzal.d.glos.vlt.num.50.velint, † per decretum irritans tolli præscriptionem;tamen id sine solido fundamento dicitur; nam quæ adducit Prob. & Fel. & alia, quæ

515 Præscriptio an tollatur per decretũ irritans.

habentur apud Anchar. d.cap.cum de beneficio, de præb.in 6. quatenus etiam in præſcriptione locum habere videntur, ſolum concludunt, vel non quamlibet præſcriptionem, putà longi, aut minoris temporis, aut ſine titulo fore admittendam, vel vbi illa diſpoſitio expreſsè derogaret præſcriptioni, eámque tolleret etiam in futurum. ſed neque obſtat huic ampliationi irrationabilitas, tum per ea, quæ in ſuperiori concluſ. adduximus; tum quod non reperitur in iure cautum, quòd præſcriptio etiam contra ius debeat habere rationabilitatem, ſicut de conſuetudine habetur d. cap. fin. quod & ibi plerique Doct. adnotarunt.

Confirmatur autem tam hæc, quàm præcedens concluſio dum habent, quòd præſcriptione, & conſuetudine prorogari, & extendi poſſit Conſeruatoris iuriſdictio ex Concil. Trid. in ſuperius alleg. ſeſſ. 14. cap. 5. de reform. ad fi. dum ibi ſtatuitur, quòd litteræ Conſeruatoriæ non proſint eas impetrantis familiaribus, qui huiuſmodi litteris tueri ſe ſolent, præterquam duobus dumtaxat; ſupponitur enim quòd ex vſu, (ſiue is conſuetudinis ſit, ſiue præſcriptionis) familiares eius, qui Conſeruatoriam impetrauit, ſe tueantur; per ſe namque patet, quòd † tam conſuetudo, quàm præſcriptio ſolitum quoddam inducit, qui quidem terminus eſt generalior, quàm conſuetudo, vt conſtat ex latiùs adductis per Curt. in rubr. ſeu præfat. ad tit. de conſuet. num. 32. & duobus ſeqq. & vt ait Aret. conſ. 7. ſolitum poteſt importare vſum ſine conſuetudine; quódque genus ſit ad conſuetudinem, præter allegata per Curt. ſup. ſatis probat text. d. cap. cum de beneficio, de præb. in 6. qui cum reſpectu legitimæ præſcriptionis, & conſueti de ſolito tamquam genere mentionem faciat, idem optimè in vtroque probat. An verò circunſcripta conſuetudine, vel præſcriptione poſſit familiaris eius, qui Conſeruatorem impetrauit Conſeruatoriis litteris vti, ſéque iis tueri, ſeorſim in ſeq. quæſt. paulò poſt examinabimus: ſi tamen priùs eas concluſiones hoc loco ſubiicimus, quæ ad Conſeruatoris iuriſdictionem vel in totum tollendam, vel minuendam conſuetudine potiſſimum, ac præſcriptione pertinent; cum illas iam concluſiones, quę de eadem iuriſdictione per conſuetudinem, aut præſcriptionem acquirenda vel proroganda ſunt, propoſuimus.

516 Solitum cõuenit præſcriptioni & cõſuetudini.

Vndecima concluſio. Non poteſt conſuetudine in totum tolli

tolli iurisdictio Conseruatoris, † ita, vt, exempli gratia, nullus Conseruator in aliqua ciuitate, vel diœcesi possit procedere, & vti sua iurisdictione, non obstante illius deputatione à summo Pontifice facta. Probatur, quoniam, cum talis deputatio Conseruatoris fieri soleat per rescriptum, & mandatum Principis, præcipuè Papæ, si prædicta consuetudo foret admittenda, sequeretur, valere consuetudinem contra ius diuinum, cum tamen ea nulla sit, iuxta text. iunctis ibi not. per Abb. & Doct. communiter, de consuetud. ius enim diuinum est immutabile, 5. & 6. dist. ferè per totam, vbi Doct. & in cap. translato, de constit. & cap. cum seq. de purif. post part. atque ita subiecit † omnes Reges, & Imperatorem Romano Pontifici cuius sunt oues, vt teneantur ei parere; nam Matth. 16. Christus dixit Petro, tibi dabo claues Regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c. & Ioan. 21. pasce oues meas, cum aliis, quibus id passim tradunt Doct. omnes tam Theologi, quàm Canonistæ, constátque ex multis iuribus, ac præcipuè cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap nouit, de iudic. cap. fi. de reb. Eccles. non alien. cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. cap. solitæ, de maiorit. & obed. & Extrauag. vnam sanctam, eod. tit. in commun. Sed quoniam posset quis dicere, ius hoc diuinum non esse immediatum, alioquin omnia præcepta Papæ, immo, & omnes canones, quin & leges ciuiles, & mandata iusta Principum secularium essent ius diuinum, quia his quoque iure diuino tenentur subditi obedire; cum dicat D. Paulus Rom. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas, nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt; itaque qui resistit, Dei ordinationi resistit. & Petrus 1. epist. cap. 2. subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia sic est voluntas Dei, & Prou. 8. dicitur, per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernuntur; per me Principes imperant, & Potentes decernunt iustitiam. & tunc demum † ius humanum præsertim Ecclesiasticum redundare in ius diuinum, atque adeo iure diuino immediato obligare, cùm inuoluit causam fidei, quia nimirum includat contemptum clauium, vt satis constat ex cap sacris, de his, quæ vi, metúsve cau fi. vbi deci-

517 *Cõsuetudine nullus Conseru. in aliqua ciuitate vel diœcesi potest procedere.*

518 *Papæ subsũt omnes Reges & Imperatores iure diuino.*

519 *Ius humanũ quãdo redũdet in Diuinum.*

520 *Cõmunicatio cum excõmunicato quãdo prohibita.*

ditur, † communicantem cum excommunicato propter metũ non excuſari à peccato mortali, & incurſu excommunicationis iunctis ibi adnot. cum tamen receptiſſima omnium ſententia ſit, & excommunicationem cum excommunicato ſaltem citra diuina prohibitam eſſe ſolo iure humano, & humanum præceptum etiam Eccleſiaſticum non cum eo rigore obligare, vt ad eius tranſgreſſionem vitandam teneatur quis mortem, aut aliud grauiſſimum damnum ſubire. At verò in huiuſmodi caſu nos verſari non videmur, ſed iuris diuini mediati, ſeu meri iuris humani, contra quod valet conſuetudo, dict. cap. fin. de conſuet. Quoniam inquam poſſet quis id dicere præterquam quod contendere & forſan veriùs poſſent alij, immo nos verſari in huiuſmodi præcepto humano in diuinum redundante, adhuc dicimus, non omnem conſuetudinem contra ius poſitiuum fore admittendam, ſed tunc demum, ſi præter legitimam præſcriptionem adſit rationabilitas, d. cap. fi. & cap. cum olim, de conſuet. cap. 2. eod. tit. in 6. & cap. 1. de conſtit. eod. lib. cum ſimil. At rationi conſonum nequaquam eſt,

521 *Rationabile non eſt vt in aliqua ciuit. vel diœc. reſcriptis Papæ vel Principis nõ pareatur: & an valeat de hac re conſuetudo.*

† vt reſcriptis Papæ, ac Principis debita obedientia ſubtrahatur in aliqua ciuitate, vel diœceſi. qua ratione in cap. ad audientiam, de conſuet. cauetur, vt non obſtante conſuetudine, qua dictum Populi pro ſententia habebatur, ſententia ipſa à ſuo Epiſcopo in ſubditos de cetero feratur; item in cap. cum inter, eod. tit. nulla declaratur conſuetudo, per quam interdicti Eccleſiaſtici ſententia violatur, & cap. cum venerabilis, eod. tit. decernitur conſuetudine induci non poſſe, vt quis poſſit dimittere dignitatem ſine ſuperioris licentia, vel electus valeat adminiſtrare non habita confirmatione à ſuperiore; & cap. ſi Epiſcopus, quod eſt 2. de pœnit. & remiſſ. in 6. dicitur, nulla poſſe conſuetudine introduci, quòd aliquis præter ſuperioris ſui licentiam confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eam poſſit ſoluere, vel ligare. Eadem quoque vt puto, ratione improbatur conſuetudo, qua litteræ Apoſtolicæ ſuper prouiſione beneficiorum liberè non mandantur executioni, ſed ſub prætextu, quòd earum vigore aliquis in poſſeſſione ſui beneficij turbetur, quam vocant prætextum violentiæ, aut quia iuri patronatus laicorum præſertim Regio non ſit ſufficienter derogatum, aut alia ſimili de cauſa ad Magiſtratus ſeculares negotium trahitur, & interim executio litterarum Apoſtolicarum

ſuſpen

suspenditur, vt satis inter ceteros eam improbat Io. Azor Instit.Moral.lib.5. cap. 12. quæst. 1. vers. quæri solet, cum duob. seqq. cap.23.quæst. vlt. & cap.14.quæst.3.& 4.sicut etiam eod. cap.14. quæst.7. ostendit,non valere consuetudinem vt facultates Legatorum, & Nuntiorum Apostolicæ sedis recognoscantur, & discutiantur in curia antequam Legati vel Nuntij ea vti incipiant.Facit etiam cap.in memoriam cum duob.seqq. 19.dist. in quorum primo dicitur tolerãdum esse iugum, quod à sancta Sede Apostolica imponitur, quamuis graue videatur: in altero, quicquid Romana Ecclesia ordinat, fore ab omnibus obseruandum; in postremo, Episcopum, qui Apostolicis non vult obedire præceptis, esse debere à diuinis,& pontificalibus officiis alienum. Facit denique quod de præscriptione dicemus iam seq.conclus. vbi etiam communem vtrique concl. ampliationem, ac limitationem afferemus;in multis enim conueniunt consuetudo, & præscriptio, præsertim quoad iurisdictionis acquisitionem, vel amissionem, vt supr.hac ipsa quæst. præmisimus. quin etiam facilius hac in re admittenda est præscriptio,quàm consuetudo,cum per hanc minus præiudicium, quàm per illam inferatur, nam hac ius acquiritur in publico, pluribúsque personis,illa verò priuato, & paucis vt plurimum personis,vt ibid.docuimus.

Duodecima conclusio. Præscriptione pariter † amitti non potest in totum iurisdictio Conseruatoris in aliqua ciuitate, vel diœcesi. Probatur iisdem fundamentis, quibus præcedens conclusio; in hac enim quoque locum habent, ne tollatur superioritas, & debita obedientia Principi præsertim Ecclesiastico. ídque maximè confirmatur ex cap.cum non liceat,de præscript. ex quo Doct. omnes adnotarunt, † contra obedientiam superiori debitam non posse præscribi. qua etiam ratione cap.accidentes & cap.cum ex officij eod.tit.cum simil.cauetur, non posse præscribi contra visitationem,aut etiam procurationem, quæ ratione visitationis debetur: hæc enim proximè ad obedientiam pertinet.

522 Iurisdictio Conseru. an in totũ valeat præscriptione amitti.

523. Contra quæ non præscribatur.

Ampliatur nunc tam hæc, quàm præcedens conclusio, vt † procedat, siue agatur de Conseruatoribus deputatis cum facultate limitata ad terminos iuris communis, cap. nimirum 1.& fin.de offic.deleg.in 6.sæpiùs allegatorum, siue etiam aucta per rescriptum; cum enim vtrique deputentur per rescri-

524 Iurisd. Cõs. in totum nõ amittitur præscript.& si cũ maiori facultate ad term.iur.deputatus sit.

ptum, & mandatum Apostolicum, in vtrisque militat eadem ratio, & per consequens eadem dispositio l. illud ff. ad leg. Aquil. cum suis concord.

Limitatur pariter vtraque conclusio, vt nihilominùs si quis ex priuilegio habeat, vt valeat sibi eligere Conseruatorem, si priuatus quidem spatio triginta annorum, Ecclesia verò, seu Monasterium spatio quadraginta eo non vtatur ceteráque requisita adsint, priuilegium huiusmodi amittet, & sic cessabit tunc omnino iurisdictio Conseruatoris etiam in tota aliqua ciuitate, vel diœcesi, si omnes, qui in ea huiusmodi priuilegium habebant, sic, vt præfertur, illud amiserunt, iuxta id, quod latiùs de hac talis priuilegij amissione dicemus cap. vlt. huius tractat. in postrema quæst. cessant enim in eo casu fundamenta huius, ac præced. concl. præsertim, cum aliud † sit vsus, aliud præscriptio, vel consuetudo, nam vt post alios docet Dec. in rubr. de consuet. num. 2. in fine, vsus sonat in factum, & consuetudo in ius, & vsus videtur causa consuetudinis, non tamen immediata, sed mediata, quia ex vsu voluntas tacita colligitur, ex qua immediatè consuetudo inducitur.

525 *Vsus, præscriptionis, & cõsuetudinis differentia.*

Decimatertia conclusio. Potest consuetudine minui potestas Conseruatoris. & quidem † quoad consuetudinem interpretatiuam iuris, vbi nimirum dubium est in iure, an Conseruatoris potestas, & iurisdictio aliquo in casu exerceri possit siue attento iure scripto, seu Doctorum traditionibus, (quæ loco iuris eo deficiente succedunt, vt pluribus inter alios docet Nicol. Vigel. in Method. iur. controu. circa initium,) siue etiam vigore litterarum Conseruatoriarum, quæ maiorem tribuant Conseruatori facultatem quàm ei de iure competeret. quoad hanc inquam consuetudinem interpretatiuam nulla videtur esse difficultas; nam consuetudo est optima legum interpres, cap. cum dilectus, de consuet. cap. certificari, de sepult. l. si de interpretatione, ff. de leg. & minimè sunt mutanda, quæ interpretationem certam semper habuerunt, vt ait Paulus I.C. in l. minimè, ff. de leg. eáque fauorabilis admodum est, vnde vel nullum temporis spatium requirit, vel decem dumtaxat annorum, vt post alios docuimus in tract. de distribut. quotid. part. 2. quæst. 12. num. 10. 11. & 44. ac priùs in tract. de decim. cap. 5. num. 100. cum seq. Quin etiam vbi mandatum ac præceptum illud, quod in litteris Conseruatoriis continetur, diuinum, aut

526 *Iurisd. Conseru. minui potest cõsuetudine, & qua.*

tedum

redundans in diuinum dici poſſit, iuxta ea, quæ ſupra concl. 1. adduximus, dummodo tamen aliqua de re agatur, quæ non apertè ſed obſcurè in iiſdem litteris contineatur, adhuc valebit, & admittenda erit huiuſmodi conſuetudo interpretatiua, quam etiam in diuinis præceptis locum habere auctor eſt Innoc. communiter receptus d. cap. fi. de conſuet. vt etiam eum refert, ac ſequitur inter ceteros Tho. Sanchez tract. de Matrim. lib. 7. diſput. 4. num. 11.

Verùm quòd hęc 3. concluſio procedat quoque † in conſuetudine inductiua, ex eo probari poteſt, quòd hinc quidem ceſſent incommoda, quæ oriuntur, vbi omnino tollatur in aliqua ciuitate poteſtas Conſeruatoribus, & ſupra 1. concl. recenſuimus; illinc verò videamus, poſſe conſuetudine augeri Conſeruatoris iuriſdictionem, vt ſupra concl. 9. docuimus, ex quo ordinaria poteſtas minuitur cum iuriſdictio contra inferiores Principes conſuetudine acquiratur priuatiuè vt concl. 5. oſtendimus, & tamen ordinaria iuriſdictio fauorabilior ſit, quàm delegata, qualis eſt Conſeruatoria, per quam ordinariæ poteſtati, ac iuriſdictioni derogatur. vt ſupr. cap. 3. quæſt. vlt. & hoc eod. cap. 7. quæſt. 6. demonſtratum eſt; quod etiam ex eo confirmatur quòd res facilè redit ad ſuam primæuam naturam, vt latiùs infra hac ipſa quæſt. concl. vlt. deducemus; at verò primæua inſtitutione, & origine † omnes ſubſunt iuriſdictioni ſui Epiſcopi, cap. omnes baſilicæ, 26. quæſt. 7. cap. omnes Principes, & cap. quod ſuper his, de maior. & obed. cap. dilectus, & cap. conquerente, de off. ord. cap. 1. & trib. ſeqq de for. compet. cum ſimil.

527 *Cōſuetudine inductiua prædicta cōcluſio explicatur.*

528 *Epiſcopis ſuis ſubſunt omnes primæua inſtitutione.*

Decimaquarta concluſio. Præſcriptione quoque † poteſt minui poteſtas Conſeruatoris, vt, ſi ordinarius per legitimum ſpatium exercuerit iuriſdictionem in caſibus, in quibus poterat Conſeruator procedere priuatiuè ad ordinarium. Probatur hæc concluſio eadem ratione, qua præcedens quoad conſuetudinem inductiuam; ſi enim poteſt Conſeruator vt d. concl. 9. oſtendimus pręſcriptione augere ſuam iuriſdictionem reſpectu ordinarij, cuius poteſtas fauorabilior eſt, quàm delegata, & Conſeruatoria, multò magis poterit ipſe ordinarius contra Conſeruatorem præſcribere aliquam partem, & ſic augmentum ſuæ iuriſdictionis; præſertim cum fauorabilis quoque ſit reditus ad primæuam naturam, vt eadem concl. præced. admonuimus

529 *Præſcriptione minui poteſt iuriſdictio Conſer.*

monuimus & seq. concl. probabimus. Ideo autem initio huius concl. diximus, in casibus in quibus poterat Conseruator procedere priuatiuè ad ordinarium; nam si facultas Conseruatori data sit cumulatiuè, in solidum tamen respectu ordinarij, tunc non habebit locum præscriptio, cum per non vsum non tollatur facultas aliquid faciendi, & iura facultatis sint imprœscriptibilia, vt latiùs docuimus in tract. de Option. canon. cap. 8. num. 20. & seq. quib. adde quæ dicemus infra cap. vlt. quęst. vlt. concl. 2.

Decima quinta, & postrema conclusio. Iurisdictio, & potestas Conseruatoris † acquisita, seu aucta præscriptione, vel consuetudine tollitur per contrariam consuetudinem, patet tum quia † res facilè redit ad suam primæuam naturam l. si vnus, §. pactus, ibi, in pristinam naturam rediit, ff. de pact. cum aliis plurib. ad id allegatis à Mandos. ad reg. 2. Cancell. quæst. 2. num. 8. & Fel. in cap. cum omnes num. 7. & seq. de constit. primęua verò natura, & origine iurisdictio omnis in qualibet diœcesi est penes Episcopos respectu sibi subditorum, vt concl. 13. latiùs deduximus; tum quia † fauorabilis est reditus ad ius commune, c. ab exordio, 35. dist. cum aliis adductis per Mandos. ad reg. 19. Cancell. quæst. 19. num. 12. & Fel. in cap. cum accessissent, num. 5. vers. hanc declarationem intellige de constit. & num. 6. vbi in materia iurisdictionis in id allegat Feder. cons. 14. & Abb. cons. 25. col. 2. vol. 1. iure enim communi causæ omnes fori Ecclesiastici corã Episcopo, seu loci ordinario sunt terminandæ in prima instantia, vt præter iura antiqua citata concl. 13. nouissimè etiam cauetur in Concil. Trid. sess. 24. cap. 20. de reform.

530 Potestas Conseru. acquisita quomodo tollatur.

531 Reditus rei ad primam naturã facilis.

532 Reditus ad ius cõmune fauorabilis.

Porrò ad prędictam consuetudinem inducendam, qua dicta consuetudo, vel præscriptio contra ius introducta tollatur, † requiretur spatium quadraginta annorum, cum consuetudo contra ius simile spatium exigat d. cap. fin. cum ibi not. de consuet. sicut & præscriptio contra ius Ecclesiasticum, cap. de quarta, de præscript. cum simil. tantum autem temporis requiratur † ad tollendam consuetudinem, quantum ad eam inducendam, vt satis ostendimus d. tract. de Opt. canon. cap. 8. num. 26. & duob. seqq. nisi fortè fauor cultus diuini, aut similis aliud suadeat; quomodo exponi potest Abb. d. c. fin. quem refert, ac sequitur Fel. d. cap. cum accessissent num. 30. versic. septimò limita,

533 Consuetudo prædicta quãtũ temporis requirat vt tollatur.

534 An tanto tẽpore tollatur, quanto inducta.

mita, dum ad tollendam consuetudinem contra ius solùm requirunt spatium decem annorum. & hac ratione nos d.tractat. de distrib. quotid. docuimus, sufficere spatium decem annorum ad tollendam consuetudinem iam inductam, vt qui aliquibus horis canonicis interest, omnes distributiones etiam ceteris horis aliàs assignatas acquirat. Atque hæc de pręsenti quęstione dicta sint satis.

QVÆRO *igitur decimò, An iurisdictio Conseruatoris extendatur ad familiares eius, qui litteras Conseruatorias impetrauit.*

535 *Familiares Conseru. an gaudeāt ipsius priuilegio.*

Respondeo, quòd † seclusa consuetudine, vel præscriptione extendi ad eos non potest. Quamuis enim certum sit familiam Episcopi † gaudere priuilegio fori ipsius Episcopi, vt est optimus text. in cap. fin. de off. Archid. ibi, asserens illos prius debere conueniri sub ipso, quàm coram officiali prædicto, specialibus ipsius Archiepiscopi, & hominum, ac familiæ suæ causis dumtaxat exceptis; quæ etsi est partis assertio, tamen à Pontifice eo ipso tacitè saltem approbari videtur, quòd non reprobetur; ideóque per eum text. idem ibi adnotarunt Doct. communiter, prout per eundem hoc ipsum ex communi tradiderunt post alios Clar. in §. fin. seu pract. crimin. quæst. 35. num. 18. Prosp. Farinac. quæst. crimin. lib. 1. quęst. 8. num. 46. & ante eos Abb. cap. 2. num. 6. de foro compet. Quod idem etiam omnino dicendum est de familia Cardinalium, vt nimirum, si delinquerit ea remittatur punienda ad ipsos Cardinales, prout seruari in Curia Romana ex Card in Clem. ne Romani, quæst. 7. tradit Pauin. in tract. de potest. Capit. sed. vac. 2. part. princip. quæst. 10. num. 39. quem refert, & sequitur Clar. d. quæst. 35. num. 17. Quamuis etiam probabile sit † clerici quoque familiam priuilegio fori ipsius clerici gaudere, vt voluit glos. in cap. 2. 11. quæst. 1. quam sequitur ibi Archid. Io. An. d. cap. fin. de off. Archid. Alber. de Ros. & alij l. 1. C. de episc. & cler. & post Imol tenet Andr. Barbat. & Seb. Sap. in Apost. ad Abb. d. num. 6. Soc. cap. 1. num. 21. de foro compet. quam opinionem dicit communem Calcan. cons. 71. licet Capic. decis. 12. num. 2. in fin. quem laudant Farinac. d num. 46. & Clar. d. num. 18. contrarium, & verius & communiter receptum asserat. sed pro gl. opinione faciunt duo iura, quæ ad id allegat Soc. supr. nimirum l. pen. C. de fabric. lib. 11. vbi fabricenses ipsi, & eorum familia priuilegio gaudent, vt non nisi coram certo iudice pos-

536 *Familia Episcopi gaudet priuilegio eius fori.*

537 *Quid hic de familia Cardinaliū dicendum.*

ſint conueniri, nec non l.1.& 2.C.epiſc.& cler.vbi decernitur, quòd non modò clerici, ſed etiam eorum familia, filij nimirum & famuli gaudeant onerum immunitate, cum faciliùs concedatur † priuilegium fori, quàm immunitatis ab oneribus vt patet in clericis coniugatis, quibus illud eſt conceſſum cap. vnico, de cler. coniug.in 6. cum ibi not. & ſuis ſimil. non hoc, cap.ex parte, extr. eod. tit. faciunt & latius adducta per Iacob. Menoch.tract.de arbitr.iud.caſ.562.à num. 2. ad 16. vbi plures hac in re opiniones adducens eam diſtinguit, quam hîc inſerere non eſt neceſſe. facit & text.in cap.licèt, de priuileg.in 6.vbi † priuilegium conceſſum ſingulari perſonæ audiendi, & celebrandi diuina tempore interdicti prodeſt etiam eius familiarib. domeſticis. Quamuis inquam hæc ita ſint, nihilominùs ideo facilè id conceditur familiæ Epiſcoporum, & forſan clericorum, quia nihilominus ab ordinario iudice huiuſmodi cauſæ cognoſcuntur, quorum iuriſdictio fauorabilis eſt, vt iam ſupra non ſemel admonendo docuimus; & agitur de ſubtrahendo aliquos à iuriſdictione laicorum, qui oppidò infenſi ſunt clericis, cap.laicos, & cap.laici, 2.quæſt.7. cap.clericis, de immunit.Eccleſ. in 6. cum ſimil. At verò iuriſdictio Conſeruatoris odioſa eſt, quatenus detrahit iuriſdictioni ordinariæ, vt ſupra cap. 3. quæſt. vlt. docuimus; ac præterea non id præcipuè ageretur, vt familiares à laicorum, ſed vt ab ordinariorum iuriſdictione ſubtrahantur; atque adeo ſicut memoratum odium locum habet, ſic ceſſat prædictus fauor. Qua ferè ratione ſoluitur quod obiiciebatur ex d.cap.licèt; nam illud ideo eſt, vel quia neminem lædit, vel, vt ibi ait gloſ. communiter recepta, quia priuilegium aliàs redderetur inutile; vnde in eodem cap. dicitur, quod tale priuilegium conceſſum conuentui non prodeſſet familiaribus illius; at in caſu noſtro priuilegium fori conceſſum ei, qui obtinuit Conſeruatorem, non redditur eidem inutile, ſi non proſit familiaribus. præterquam quòd litteræ Conſeruatoriæ præiudicium aliquod generant Ordinariis locorum, quorum iuriſdictionem lædit, vt iam ſæpe dictum eſt.

538 *Priuilegiũ fori facilius conceditur quàm immunitatis.*

539 *Priuilegiũ audiendi & celebrandi diuina tempore interdicti an proſit familiaribus.*

Quod verò de Cardinalium familiaribus dictum eſt, id procedit tantum de ſtylo Curiæ, qui † licèt fortè ius faciat vbique in ſimili, vel potiùs eodem caſu, Specul.tit.de teſte, §.9. & alij paſſim; quia tamen exorbitat à iure, non eſt ex vulgata iu-

540 *Stylus Curiæ quando ius faciat.*

ris

ris regula in consequentiam trahendus; immo nec facit ius etiam in simili casu quoad alia loca, Abb. & alij in cap. ex litteris, de constit. Staphil. de litt. grat. prælud. 2. similiter quod Seb. Sap. in d. Appostill. Abb. d. num. 6. ait † generaliter priuilegium concessum personæ extendi ad familiares ex not. in Authen. habita, C. ne fil. pro pat. Abb. in cap. quanto, not. 3. de cens. & Alex. in l. si finita, §. si de vectigalibus col. 3. vers. circa secundum, ff. de dam. infect. quod etiam post plerosque alios tradit Menoch. de arbitrar. iud. cas. 336. num. 10. & suaderi posse videtur ex latè traditis per Rebuf. tract. de priuil. scholar. priuil. 166. ferè per totum, & Horat. Luc. in simili tract. tit. de his qui gaud. priuileg. scholar. num. 2. vbi per text. d. Auth. habita, C. ne fil. pro patre, ibi tam ipsi, quàm eorum nuntij, & aliis in specie probant, priuilegia, quæ competunt scholaribus, competere etiam eorum famulis, & nuntiis; id inquam accipiendum est, vt procedat, vel vbi simus in priuilegio largiùs sumpto, prout etiam quælibet beneficia Principis continet, quæ cum neque alterius iuri præiudicent, neque communi iuri contraria sint, plenissimam habent interpretationem, cap. olim, de verb. signif. &c. quamuis, de præbend. in 6. cum not. vtrobique per Doct. nec non in rubr. de priuileg. & alibi sæpe, vel vbi expresè de mente Principis appareat, quod alterius iuri detrahere velit, cap. quamuis, de rescript. in 6. prout contingit in d. Auth. habita, C. ne fil. pro pat. quoad scholares; & quoad clericos respectu immunitatis ab oneribus l. 1. & 2. C. de episc. & cleric. quæ allegat Rebuff. vbi supra, & nos quoque paulò ante commemorauimus. Stet igitur conclusio supra firmata, quòd regulariter litteræ Conseruatoriæ non prosunt familiarib. eas impetrantium. Quæ etiam propter allegata confirmatur tum ex verbis text. d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. ibi, Conseruatores defendere possint quos ei committimus defendendos; subaudiendum enim est antecedens, (illos,) seu, (eos,) aut aliud simile, quod expresè ponitur d. cap. fin. eod. tit. & lib. ibi, Sancimus, vt Conseruatores, qui aliquibus, vt à manifestis iniuriis, & violentiis tueantur eosdem, plerumque à sede Apostolica conceduntur; nam † dictio, eos, & illos, aut similes, personales sunt, l. 1. ff. de vulg. & pupil. l. vlt. C. de instit. & substit. cum vtrobique not. Menoch. lib. 4. præsumpt. 62. num. 6. multò verò magis dictio, eosdem, iuxta tradita per Bart. in l. si quis seruum, §.

541 *Priuilegiũ personæ datũ an extẽdatur ad familiares.*

542 *Dictiones personales quæ sint.*

vlt.ff.de leg.2. Doct. d.l.1. & l. si ita scriptum, §. qui filio,ff.de bon.possess.secundum tab. & alibi passim; tum ex text.in cap. P.& G. de offic.deleg. vbi habetur, quòd iurisdictio delegata non extenditur etiam ex consensu partium ad personas in rescripto non comprehensas; licèt enim iurisdictio Conseruatoris tanquam delegati ad vniuersitatem causarum æquiparetur ordinariæ, quæ prorogari potest de persona ad personam ex consensu partium, vt plerique tradiderunt d.cap.P. & G.quos secuti sumus quęst.8.huius cap.tamen negari non potest, quin verè sit delegata, vt supra hoc ipso cap.quæst.1.conclus.2. docuimus, quod verò prorogari possit de persona ad personam, id fit ex vi consensus partium,ad quem, vt suum effectum hac in re operetur, sufficit, quòd iurisdictio aliquo modo æquiparetur ordinariæ, vt patet ex iis, quæ d. quæst. 8. latiùs adduximus. Ex quibus etiam statim consurgit prima limitatio ad conclus.in hac quæst. propositam,vt nimirum † ex consensu partium possit ad familiares impetrantis Conseruatoris iurisdictio extendi. Limitatur 2.vt † possit extendi,si adsit consuetudo, vel præscriptio, quòd familiares quoque impetrantis litteras Conseruatorias possint iisdem vti iuxta ea quę in pręced.quęst. in fine allegauimus præcipuè ex Trid. Concil. d.sess.14. cap.5. de reform. in hæc verba:Familiaribus verò eius, (hoc est,Conseruatorem impetrantis,) qui huiusmodi litteris Conseruatoriis tueri se solent,nihil illæ prosint,præterquam duobus dumtaxat, si tamen illi propriis eius sumptibus vixerunt; ex quorum verborum duab. postremis clausulis † habentur duæ singulares sublimitationes huius 2. limitationis; altera quòd hi familiares,quib.ex consuetudine,præscriptionéve litteræ Conseruatoriæ prosunt, non nisi duo esse possunt, eligendi, vt arbitror, per eum,qui litteras Conseruatorias impetrauit,arg.eorum,quæ not.in cap.alternatiuis,de reg.iur.in 6.cum simil.modò tamen habeant qualitatem illam, quæ in sequentibus verbis declaratur, vnde & altera sublimitatio consurgit, quòd † nimirum familiares illi viuant sumptibus eius, qui Conseruatorias litteras impetrauit; quod etiam iuri communi antiquo satis est conforme, nimirum cap.fin. de verb.signific.in 6. vbi dicitur, quòd si priuilegium alicui concedatur, vt possit conferre beneficia clericorum suorum, quódque iidem clerici possint in absentia percipere fructus præbendarum suarum, clerici

543 *Iurisdictio Conseru. ad familiares extenditur partib. volentibus.*

544 *Si sit consuetudo vel præscriptio.*

545 *Quot, quibúsve familiaribus permittatur iurisdict. Conseruatoris.*

546 *Familiares qui dicātur.*

clerici sui in similibus casibus intelliguntur, qui verè familiares illius existunt, & in eius expensis continuè domestici commensales, etiam si quos ex illis aliquando pro eiusdem gerendis negotiis abesse contingat; ex quibus duob. iuribus, & aliis quotquot familiarium mentionem faciunt, apparet, familiares alicuius dici posse etiam eos, qui non sunt continui commensales, seu eiusdem sumptibus non viuunt, cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, l. nam quod liquidè §. fi. ff. de pen. legat. cum aliis adductis per Euerar. in loco ab except. ad reg. num. 1. vers. de secundo autem; & speciale in vno arguat contrarium fore generale, l. ius singulare, ff. de leg. l. 1. ff. ad municip. cum simil. de quibus per Doct. ibi, & in cap. præsenti §. loca verò, vbi opt. text. de præbend. in 6. idque in specie comprobatur ex iis, quæ latè post alios adducit Mandos. reg. 3. Cancell. quæst. 18. & reg. 32. quæst. 14. & nouissimè per Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glo. 51. num 16. vsque ad 31. & num. 62. vsque ad 66. & Anastas. Germon. tract. de Indult. Cardin. §. præterquam post Gomes. in reg. de impetr. benef. per obitum Cardin. præcipuè quæst. 13. & Fel. cap. in litteris, de testib. latè Menoch. de arbitr. iud. cas. 201. à num. 111. vsque ad 127. & cas. 52. ferè per totum. Ceterum familiares omnino certum est eos dici, & esse, qui sunt de familia, vt nomen ipsum indicat, & colligitur ex traditis per Doct. d. cap. fin. de verb. signif. in 6. Fel. d. cap. in litteris, Doct. d. cap. fin. de offic. Archid. l. 1. & 2. C. de episc. & cler. & l. pen. C. de fabricens. lib. 11. & aliis in iuribus mox citandis & in specie adnotauit Rebuf. in l. pronuntiatio, §. item appellatur, versic. inde familiaris, ff. de verb. signific. post glos. & Doct. in summa, 3. q. 5. & d. cap. in litteris, de testib.

547 *Familiæ nomine quid notetur.*

Nomen autem familiæ † licèt pro subiecta materia plures habeat significationes, vt monuit inter ceteros Rebuf. d. l. familiæ appellatione, versic. verum cum tot sint, de verb. signific. & constat ex eod. Rebuf. & aliis d. l. familiæ, l. pronuntiatio, l. detestatio §. familiæ, & §. vnicus seruus, ff. de verb. signif. & ex text. l. 1. §. familiæ, ff. de ædil. edict. l. 1. §. familiæ, ff. de publican. l. 1. §. familiæ, ff. de vi, & vi arm. l. 2. §. familiæ, ff. vi bonorum raptor. tamen in hac, & simili materia priuilegiorum continetur familiæ appellatione coniux, filij, & famuli siue liberi sint, siue serui, vt constat ex mox, & paulò ante citatis iuribus, iuncta l. quicumque, C. de re milit. lib. 12.

Vt autem eò reuertamur, vnde non ſine fructu pauliſper digreſſi ſumus, prædictæ duæ ſublimitationes 2. huius limitationis ad propoſitam concl. quas ex Concil. Trid. verbis d. cap. 5. deſumpſimus, ceſſant † quoad Conſeruatorias litteras vniuerſitatibus generalibus, & collegiis Doctorum, ſeu ſcholarium, & Regularibus locis, nec non Hoſpitalibus actu hoſpitalitatem ſeruantibus, & vniuerſitatum, Collegiorum, locorum, & Hoſpitalium huiuſmodi perſonis conceſſas, quas in eo canone minimè voluit comprehendi; nam ſi ad familiares huiuſmodi perſonarum, locorum, vniuerſitatum, Hoſpitalium, & Collegiorum ex conſuetudine, vel præſcriptione fuerit Conſeruatoris iuriſdictio propagata, poterunt familiares illi, & in quouis numero, & qualeſcumque, licèt nimirum ſumptibus ſuis viuant prædictis Conſeruatoriis litteris vti, ſéque tueri.

548 *Familiares Vniuerſitatũ &c. quomodo priuilegio Cõſeruatoriã impetrantium gaudeant.*

Limitatur nunc 3. principalis huius quæſt. concluſio, quòd † ſi iniuria, quæ familiari impetrantis infertur, talis eſt, vt etiam in ipſius impetrantis iniuriam redundet, tunc bene poterit Conſeruatoria impetrantis eiuſdem familiari prodeſſe etiam ſecluſa conſuetudine, vel præſcriptione, partiúmve conſenſu; & ratio manifeſta eſt, quoniam tunc iam de propellenda impetrantis iniuria, eóque defendendo agitur, niſi dicamus, hinc ſolùm concludi, poſſe dominum pro huiuſmodi familiaris ſui iniuria ſua Conſeruatoria vti ad agendum, non autem ipſum familiarem. ſed pro priori ſenſu eſt bonus text. in l. 1. §. fin. ff. de iniur. & §. item per vxorem, iuncto §. ſeq. Inſtit eodem tit. facit etiam 1. concl. ſeq. q. & quidem vxori, ſponſæ, filio, filiæve, aut nurui facta iniuria eo ipſo facta cenſetur marito, ſponſo, parenrenti ſiue proprio, ſiue ſponſi, iuxta text. in l. 1. §. item aut per ſemetipſum, & §. ſponſum quoque, ff. de iniur. item §. patitur autem, Inſtit. eod. tit. cum ſimil. ſeruis quoque facta ſiue in poteſtate, ſiue liberis tunc demum ſi iniuria ſit atrox, vel in contumeliam domini facta ſit, vt in d. §. item aut per ſemetipſum iuncto §. ſi quis ſic fecit, & §. item ſi liberum hominem, ff. eod. item §. ſeruis autem, & §. ſed ſi libero homini, Inſtit. eod. tit. cum ſimil. Nam vt ait Vlpianus d. l. item apud Labeonem, §. interdum, interdum iniuria ſeruo facta ad dominum redundat, interdum non; Nam ſi pro libero ſe gerentem, aut cum eum alterius potiùs, quàm meum exiſtimauit, quis cæciderit, non

549 *Familiaris an vti poſſit iuriſdictione domini pro iniuria redundante in iniuriam ipſius domini.*

cæſurus

cæsurus eum, si meum scisset, non posse eum, quasi mihi iniuriam fecerit sic conueniri, Mela scribit. Hæc Vlpianus.

Quādo prædicta iniuria in dominū redūdare censenda est.

Quando autem dicatur iniuria seruo, seu libero homini seruienti fieri in contumeliam domini, tradunt glos. & Doct. cum alibi, tum præcipuè d.§. si quis sic fecit, & §. si quis liberum hominem, ff.de iniur. item d.§.seruis autem ipsis, & §.sed si libero homini, Instit. eod.tit. Atrox verò iniuria, quæ dicatur consulendi sunt text.in l.pretor edixit,§.atrocem iniuriam, & §. atrocem autem, ff. de iniur. vbi Doct. necnon d.§. seruis autem ipsis, atque alibi passim, latè Prosper. Farinac. lib. 3. q. criminal.quæst.195. inspect.4. in qua quæst.105. per totam latissimè iniuriarum, earúmque actionis materiam pertractat, præcipuè verò inspect. 6. agit, quandonam iniuria facta seruo, filio, aut alteri sanguine coniuncto censeatur domino,patri,& coniuncto, ita, vt ciuiliter, vel criminaliter agere hic possit actione iniuriarum.

580
Serui Ecclesiarū an vti possint earū priuilegijs.

Limitatur denique proposita conclusio † in seruis Ecclesiarum probabiliter enim eos puto vti posse Conseruatoriis concessis ipsis Ecclesiis. quod quidem procedit non ob eam rationem,quia serui Ecclesiarum gaudeant priuilegio fori,quod Ecclesiis competit, vt non possint conueniri coram iudice laico, iuxta text.in cap.2. ibi, minores Ecclesiæ, de for. compet. vbi Doct. & in cap.Ecclesiarum seruos 12.quæst.2. & Soc.in cap.1. num.8. de for. compet. id ipsum confirmantes, ac declarantes adnotarunt;nam quamuis id admittam, nequit tamen rationis loco afferri ad hanc limitationem ; quoad hoc enim ei obstat quod contra receptam, verámque doctrinam de familia Episcopi suprà hac ipsa quæst. allegauimus, quatenus ea doctrina contrarium nostræ principali conclusioni statuere videbatur. Vera igitur ratio huius postremæ limitationis ad eandem conclus.illa erit, quæ affertur ab ipso canone, d.cap. 2. quod sumptum est ex Concilio Parisiensi, quoniam iniuria, quæ huiusmodi seruis Ecclesiarum infertur,ipsis Ecclesiis irrogari dignoscitur;atque adeo cum tunc præsumptione iuris iniuria Ecclesiæ censeatur, nil mirum si Conseruator Ecclesiæ deputatus iuxta traditam sibi à Principe facultatem eam iniuriam iure medio possit vindicare actione à seruis, vel saltem ab Ecclesiis coram eo intentata, iuxta id, quod limit. præced. adduximus. ad quod etiam in specie est optimus text.in cap.auctoritate, de priuil.

priuil.in 6. vbi habetur à contrario ſenſu exemptos poſſe eſſe actores, ſeu defenſores in cauſis ſuorum ſeruorum coram ſuis iudicib. hoc eſt Conſeruatorib. quorum ibi mentio habetur; quod apertè voluit gloſ. recepta ibi verbo, liberorum, iuncta eadem gloſ. verbo, reuocamus. ſed de hoc videndum etiam quod dicemus quæſt.ſeq.ad finem. Plura de his familiarib.præter cit.Doct. videri poſſunt apud Iacob.Ant.March.quem non niſi poſt hæc ſcripta vidi in tract.de iuriſd.per, & inter iud. Eccleſ. & ſecul.exercend.part.4.caſ.111. & ſeq. vbi etiam de colonis. Iam verò ad alia tranſeamus, ſi priùs illud admonuerimus, quod etiam admonet Eman. Roder.tom.1.quæſt.reg. 65. art. 17. ſeruandam hac in re diſpoſitionem Trid. Concil. ſeſſ. 24. cap.11.de reform. & licet aliqui ſummi Pontifices præſertim Pius V.ad fauorem quorumdam Monaſteriorum aliter diſpoſuiſſe videatur; tamen huiuſmodi diſpoſitiones à Gregor. XIII. ad terminos Trid. Concil. redactæ fuerunt per quandam ſuam conſtitutionem, cuius, ac ſimul prædicti Conciliaris decreti latiùs mentionem fecimus ſupra cap.6.q. pen. & vlt. ante,& poſt medium.

551 *Litteræ Cõſeruatoriæ Varijs conceſſæ, quibus proſint.*

Poſſet etiam quæri, an † priuilegium Conſeruatoriæ conceſſum Religioni proſit eiuſdem Religionis Prælato; pro quo videndus Eman.Roder.quęſt.regular.tom.3.quęſt.51.art.8.vbi generaliter id quęrit de priuilegiis,& affirmatiuam ſententiam ſatis confirmat.

Item an conceſſum Pręposito, vel Abbati proſit Commendatario. Qua de re concludendum eſt negatiuè ex iis,quę affert Roder.d.q.51.art.9.

Item an conceſſum Religioni, vel collegio conceſſum cenſeatur ſingularibus illius perſonis. & reſpondendum negatiuè ex traditis à Roderic.art.10.

Item an conceſſum omnibus ſingularibus perſonis alicuius Religionis ad eius Prælatos extendatur. &.dicendum extendi ex adductis ab eod.art.11.

Item an conceſſum Religioſis alicuius monaſterij, vel Religionis extendatur etiam ad Nouitios eiuſdem. & dicendum, probabilius eſſe, non extendi, per ea, quæ idem Roder.in quouis priuilegio affert ead.quæſt.51. art. 12. Denique (quod ferè coincidit cum.3.ab hinc quęſito)poſſet pro complemento huius quęſt.principalis quęri, An quilibet de capitulo,vel militia,

& locis

& locis priuilegiatis, quibus datus sit Conseruator, & quando possit eum eligere. Qua de re videndus Borgn.decis.33. num. 16. part.2. & Confett. in summar. mater. priuileg. tit.4. cap.6.

QVÆRO *vndecimò, An ratione connexionis, seu continentiæ causæ possit iurisdictio Conseruatoris extendi.*

Potest hæc quæstio duobus modis formari. Primò ratione impetrantis litteras Conseruatorias, vtputà si vna, eadémque iniuria simul infertur & ei, qui habet Conseruatorem, & alteri, qui non habet vt in casu Rebuf.tract. de priuil. scholar. priuil. 106. num.1. & 5. quando iniuria fit scholari, & alteri existenti in eius societate, cui similis est casus in l item apud Labeonem §.tenetur hoc edicto, ff.de iniur. si quis comitem alicuius appellauisset, assectatúsve esset; est † autem appellare blanda oratione alterius pudicitiam attentare, d.l.item apud §.appellare, & assectatur qui tacitus frequenter insequitur, assiduáque frequentia præbet infamiam d.l. item apud §. aliud est aliud exemplum sumi potest ex l.1.§.fin.eod.vbi Vlpianus ex sententia Neratij ait, ex vna iniuria interdum tribus oriri iniuriarum actionem, neque vnius actionem per aliam consumi; vt puta vxori meæ filiæfamilias iniuria facta est, & mihi, & patri eius, & ipsi iniuriarum actio incipit competere. Secundò quæstio formari potest, vbi contra certas personas litteræ Conseruatoriæ sunt impetratæ, quod fieri potest, vt per Io.An. communiter receptum d.cap.fin. de offic.deleg.in 6.in glos.& in nouell. quem etiam nos secuti sumus cap.1. quæst.2. ad finem. vtputa, si vna ex iis personis, contra quam impetratus est Conseruator, causam habeat communem cum alia persona in litteris non comprehensa, vel simul cum ea iniuriam inferat habenti Conseruatorem.iuxta hasce igitur duas quęstionis species duas conclusiones statuemus.

552 *Appellare vel assectari aliquẽ quid sit.*

Prima conclusio.Conseruator † potest iurisdictionem suam extendere ad fauorem illius, qui simul passus est iniuriam, aut aliàs habet rem communem cum eo, qui Conseruatorem illum impetrauit. Probatur quoniam ita quoad iniuriam in specie tenet Rebuff.d.priuileg.106. num.1. & 5. dum ait, quòd, si iniuria illata sit scholastico, & alteri, qui erat in eius societate, agátque scholasticus coram suo Conseruatore pro illa iniuria, poterit etiam alter non scholaris coram eo agere;probátque id arg.text. in l.si communem fundum, ff. quemad.seru. amittat.

553 *Socius in aliqua re cũ impetrante Conseruatoriam, ea potest vti.*

vbi maior, qui non eſt vſus ſeruitute, quam communem habet cum minore, illam non amittit propter priuilegium minoris. cui affine eſt quod ex gloſ.in l. vnic. C. ſi in commun. eadémque cauſ.reſt. poſtul. tradit idem Rebuf.d. priuileg. 106. num. 44. reſtitutionem minoris prodeſſe maiori in re indiuidua; quod etiam pluribus comprobat Benintend.deciſ.4. Bonon. in princ.& ex magis communi reſoluit eruditiſſimus noſtræ tempeſtatis vir Sfort.Odd tract.de reſtit.in integr.quæſt.46 artic.4. vbi etiam præter d.l.ſi communem, alium ad id affert text. in l. loci corpus.§.ſi fundum, ff.ſi ſeru.vendic. ad hanc porrò & ſimul etiam ſeq.concl. faciunt quæ ſupra quæſt.8. concl. 4. circa medium diximus de prorogatione iuriſdictionis Conſeruatoris ad perſonam non expreſsè cõtentam in reſcripto, ſed aliquo modo ratione iuris, quod in ea cauſa habeat; quódque † de tertio comparente ratione intereſſe, quod in cauſa habeat latè tradit Couar.lib.pract. quæſt.cap. 13. & duob.ſeqq.vbi optimè & eleganter tractat hanc materiam tertij comparentis quando, & quomodo admittatur, de quo etiam videri poſſunt Doct. in cap.inter dilectos, de fid.inſtrum. cap.cum ſuper,& cap.quamuis, de re iud. l. 1. & 2.C. quibus res iud. non noc.l. 1.& tot.tit. C.res inter alios act.& Tiraq.in tract. res int.alios act. Mandoſ. in form.commiſſ.admiſſ. pro intereſſe, & ad reg.Cancellar. de annal.poſ.q.27 plura quoque alia ſimilia in argumentum ad id affert Rebuf.d.priu.106.per tot.quæ ferè omnia ad ſequentem potiùs concl.ſpectant,vbi tamen vnum dumtaxat ex illis,quod propiùs rem attingit,duo alia nos addentes examinabimus.hîc verò illud dumtaxat afferemus, quod rationis loco vtramque concl. mirificè confirmat,ſumptúmque eſt ex l.nulli,C.de iud. cap 1.de cauſ.poſſ.& propr.& c. 1.de ſequeſtr.poſſ.& fruct.cum ibid. not. nimirum quòd † cauſa poſſeſſionis, & proprietatis debeat coram vno, eodémque iudice terminari, ne continentia cauſæ diuidatur, illúdque ſequatur abſurdum, quòd ſuper vno, eodémque facto contrariæ, vel ſaltem diuerſæ ferantur ſententiæ; neque etiam vna, eadémque res diuerſo iure debet cenſeri, l.eum qui,ff.de vſucap.cap.cum in tua,de decim.& cap. quia circa, de priuil.cum ſimil.

554 Tertius cõparẽs, quando ab eodem iudice audiatur.

555 Poſſeſſionis & proprietatis cauſa corã eodem iudice tractanda.

556 Conſeruatoriã obtinens cõtra certas perſonas, an ea poſſit vti cõtra habẽtẽ cum aliqua illarũ cõmunẽ cauſam.

Secunda concluſio. Poteſt qui impetrauit Conſeruatoriam contra certas perſonas, † ea vti etiam contra aliam perſonam, quæ cauſam communem cum illarum aliqua habeat. Probatur

tur id primò rationib. quas mox ad confirmationem quoque præced. concl. attulimus, nimirum ne continentia causæ diuidatur, ne super eod. facto contingat contrarias, aut diuersas saltem ferri sententias, ne denique vna, eadémque res diuerso iure censeatur.

Probatur 2. optimo simili; communi enim approbatione, & consensu, licèt non ita fortassis vsu recepta sententia est, quòd † potest laicus delinquens simul cum clerico super eo crimine coram iudice Ecclesiastico conueniri ob eas præcipuè rationes, ne continentia causæ diuidatur, illúdque absurdum sequatur, vt super eadem re contrariæ, aut diuersæ ferantur sententiæ, vt post alios tenet Soc.c.1. num.18. de for. compet. Rebuf.d.priuil.106.vers.quartò si laici; patétque ex relatis pariter, & laudatis per Clar. in pract. crimin. quæst. 36. num.46. Menoch.de arbitr.cas.371. num.13. nouissimè per Farinac.lib. 1.quæst. crimin.quæst.8. num.151. & Iacob.Ant.Martha tract. de iurisdict.per, & inter iud. Eccles. & secul. exerc. part.4.cas. 119. sicut cas.108. per totum idem latè ostenderat in causa ciuili; quicquid in contrarium sicut etiam de præced.casu dubitet Rebuf.d.priuil.106.versic. tertiò facit,& de hoc latiùs contendat Io. Gutier. pract. q.lib. 1.q. 6. per totam quoad causam criminalem; in qua priorem etiam sententiam post alios sequitur Couar. pract. q. cap. 34. num.2. si causa sit omnino indiuidua; quam limitationem verissimam esse puto, supponúntque præcitati Doct. omnes & expresè latéque Martha d.cas. 118. atque etiam gl.d.l.vnic.C. si in commun. eadémque caus. cum aliis,quos refert & sequitur Odd.d.art.4.

557 Laicus habẽs delictum cum clerico corã quo & quando cõueniendus.

Quando autem † dicatur res indiuidua, tradunt glos. & Doct. l.communi diuidundo, ff.commun. diuid.d.l. vnic. & d. l.si communem, Odd.d.quæst.46. art.5. Mich. Crass. tract. de success.§. hereditas, quæst.12. num.15. & quatuor seqq. aliísque relati per Couar.d. num. 2. & cit. Doct. & latissimè Eguinar. Baro tract.de diuid. & indiuid. obligat. & Ant. Gomez. var. resolut. tom. 2. qui est de contract. cap. 10. per tot. quod est de indiuid. communiter verò post glos.d.l.vnica, verbo,patrocinari, affertur exemplum de seruitute; omnis enim seruitus excepto vsufructu, est indiuidua, l.1.§.si vsusfructus,ff.ad leg.Falc. & res posita in conditione solutionis, quoniam reputatur factum, est indiuidua, l.fistulas, §.cui fundum,ff.de con-

558 Indiuiduũ quid quãdo dicatur.

trah.empt. Bart in l.cui vſusfructus num. 4. ff. de vſufruct leg. communiter receptus teſte inter alios, quos refert, Craſſ. ſupra num. 18. Iaſ.in l.ſtipulationes non diuiduntur, num. 20. ff. de verb. oblig. ex qua etiam l. ſtipulationes ſumitur alia generalis regula, quòd ſtipulationes, ſeu obligationes ad factum ſunt indiuiduæ. Ceterum prædictam limitationem, quòd res debeat eſſe indiuidua, non ita puto amarè accipiendam, prout ſoli accipiunt Couar.d.num.2. & Odd. d. quæſt.46. art.4. & 5. quaſi neceſſe ſit, vt aliàs tunc non poſſet clericus vti fori priuilegio, aut aliquod priuilegiato conſorti, eiúſque iurib. præiudicium infertur, ita, vt, ſi diuiſio fieret, non eandem vtilitatem afferret pars quoad partem, quam eidem afferret, ſi totum omnibus prodeſſet; nam præterquam quod ſingularis eorum opinio eſt, contraria etiam ſententia, quòd ſufficiat ſola incommoditas, quæ priuilegiato ex diuiſione ſequeretur, ſatis probabilis ex eo redditur, quòd incommoditas ſat quoque eſt ad rei Eccleſiaſticæ alienationem, vt tradunt gloſ. & Doct. communiter cum alibi, tum præcipuè in ſumma 12. quæſt. 2. per cap. ſerrulas, ead. cau.& quæſt. Quando verò aliqua dicantur connexa videndi ſunt Dec. & alij in cap.quanto, de iud. Menoch. de arbitrar. iud.quæſt. 45. & caſ. 95. ex quibus illud colligitur connexa etiam dici quæ in iudicio incidenter, & quaſi in conſequentiam veniunt tractanda. Qua in re illud admonendi ſumus, quod tradit Tiraq. in comment. res inter al.act. num. 17. pone iudicem etiam delegatum non ſolùm de cauſa ſibi nominatim commiſſa, ſed & de alia, quæ incidenter aduenit, cognoſcere ex text. in l. vlt. in fin. & ibi Fulgoſ. C. vbi, & apud quos, & ſimil. text.in cap.cauſa, de in integr.reſtit. quem ad hoc ibi ponderat Abb.not.3.

Denique pro complemento, maiorique confirmatione tam huius, quàm præced.concl. duo hîc ſunt adnotanda. Alterum eſt id, quod hac de re diſponitur ab Alex. IV. in cap. auctoritate, quod eſt 4. de priuil. in 6. vbi cum in ſpecie de exemptorum Conſeruatoribus loquens, de iis alia quædam decreuiſſet, quorum & quæſt. præced. & alibi ſuis locis mentionem fecimus, prohibet, ne cauſas, ſiue lites proprias ſuorum hominum liberorum, quæ videlicet tantùm ad ipſos homines pertinent, iidem exempti ſuo nòmine, ſiue vt actores, ſiue vt defenſores aliquatenus aſſumant; etiam ſi ſint ipſis dicti homines

cenſua

censuales; cum id nequaquam licitum sit eidem. Hæc ibi summus Pontifex. qui quidem quòd in hoc etiam vers. seu §. loquatur de Conseruatoribus, vel saltem eos quoque comprehendat, preterquam quòd id satis ostendunt ea verba, iidem exempti, hoc est, illi, de quorum Conseruatoribus mox locutus fuerat, adnotarunt quoque ibid. Gemin. & alij. dum autem idem Pontifex dicit, causas, siue lites, comprehendere voluit quicquid in iudicium siue criminale, siue ciuile, agendo, vel defendendo deducitur, iuxta cap. forus, de verb. signific. cum ibi not. & suis simil. dum autem subdit, proprias suorum hominum non assumant, à contrario sensu, quod est in iure fortissimum, permittit, vt assumant non proprias eorum hominum, hoc est, sibi quoque communes quoad vtilitatem, quod & satis explicat Pontifex verbis illis statim sequentibus, quæ videlicet tantùm ad ipsos homines pertinent; & in specie tradiderunt Gemin. d. cap. auctoritate, & glos. recepta, ibid. verbo, proprias, per text. in l. 1. ff. quan. appell. sit, & cap. biduum, versic. palam, 2. quæst. 6. vbi dicitur, palam est, illam propriam causam esse, cuius damnum, vel emolumentum ad aliquem suo nomine pertinet. idem voluerunt Host. & Innoc. in cap. dilectis, de appell. relati, & satis probati ab aliis ibid. & glos. d. cap. auctoritate, verbo, pertinent; dum dixerunt, quòd si quis turbat cultorem agri mei, vel colonos meos, contra illum datur mihi vtile interdictum, vti possidetis, & etiam actio iniuriarum, si in iniuriam meam id factum sit, arg. l. vim facit, ff. de vi, & vi arm. l. qui pendentem, ff. de act. empt. & vend & l. 1. §. si quis tabulas, ff. depos. de furto tamen eis facto dominus non agit; sibi enim subditi imputent, qui non bene custodierunt; nec iniuriarum, si non sit factum in iniuriam domini, sed propter speciale odium subditi. Isti autem exempti assumebant in se causas suorum hominum siue vt actores, siue vt rei, quod eis non licèt, licèt illos habeant censuales; neque enim ideo communis causa est cum exemptis, nisi ageretur de interuertenda solutione census iis facienda, vt patet; nec sunt eorum serui, quo casu, inquit glos. recepta, d. cap. auctoritate, verbo, liberorum, secus esset; & in hoc nulla est dubitatio, sumpto ex eo text. argumento à contrario sensu, vt quæst. præced. admonuimus. & quoad veros seruos, & alios, qui non sibi, sed nobis acquirunt, & recensentur Instit. per quas pers. nob. acquir. & In-

ſtit. per quas perſ.nob.oblig. acqu. cum ſimil. certum eſt; quatenus tamen de iis agatur, quæ non ſibi, ſed aliis acquirunt. qua ratione idem putarem de Monacho, qui Monaſterio acquirit, cap.vn. 18.quæſt.1. cap. cum ad Monaſterium, de ſtat.Monach. cap.cum olim, il 2. de priuil.cum ſuis concord. De ſeruis verò adſcriptitiis, vel originariis, cum verè liberi ſint cap.2.vbi glo. Abb.& alij, de iud.ei ſtandum erit, quod de liberis hominibus cenſualib.d.cap.auctoritate, dicitur.

559 Potẽs eligere Cõſer. an poſſit eũ eligere pro eo qui ſibi iniuriã intulit.

Non dicetur autem (& hoc eſt alterum, quod hîc adnotamus,) cauſa † connexa, & indiuidua iniuriarum, aut moleſtiarum, quas qui habet facultatem eligendi Conſeruatorem, paſſus eſt, ita, vt poſſit pro ipſo iniuriante, & moleſtante Conſeruatorem eligere, qua eum fortaſſe eruat è manibus iudicis ſecularis, tum per ea, quib. id in ſpecie tradit Eman. Roderic. quæſt.regular. tom. 1.quæſt.65. art. 11. verſ.infertur etiam.tum quòd hæc eſſet manifeſta colluſio à iure etiam canonico valde reprobata tot.tit.de colluſ.detegen.

QVÆRO *nunc duodecimò, & poſtremò in hoc 7.cap. Quas pœnas incurrant qui Conſeruatoris iuriſdictione abutuntur.*

Tres habet hæc quæſtio inſpectiones. Prima eſt reſpectu perſonæ ipſius iudicis, hoc eſt Conſeruatoris. Secunda reſpectu partis. Tertia reſpectu ipſiuſmet actus, qui à iudice, vel à parte, aliáve perſona exercetur. Et quoniam circa haſce inſpectiones nonnullæ difficultates oriri poſſunt, nos eas omnes, omiſſa breuitatis ergo illarum propoſitione, ſingulis concluſionibus diſſoluemus; ex quibus quatuor ad primam inſpectionem, duæ ad ſecundam, & vnica ad tertiam pertinebunt.

560 Suſpenſionẽ ab officio ad annum, qui & quomodo incurrant Conſeruatores.

Prima concluſio. Conſeruatores † deputati iuxta terminos d.cap.1.& fin.de offic.deleg.in 6.ſi de aliis, quàm de manifeſtis iniuriis, & violentiis ſcienter ſe intromiſerint, ſeu ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, ſuam extenderint poteſtatem, & ipſo per vnum annum ab officio ſunt ſuſpenſi. Ita totidem, immo iiſdem verbis diſponitur d.cap.fin. §. ſeu verſic.vt autem. & quidem quomodo accipienda ſint ea verba, (de aliis, quàm manifeſtis iniuriis, & violentiis,) & ab iis diſtinguantur, (ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt,) latiùs explicauimus quæſt.3.concl.1. hîc verò pro complemento huius concluſ. videndum eſt, quid intelligat ſummus Pontifex per ſuſpenſionem ad annum ab officio, quam incurri vult à Conſer-

uatore

uatore eo ipso. Et licèt † non omnino improbabiliter dici posset, eam non esse suspensionem illam, ac censuram ecclesiasticam, quæ suspendit simul ab ordine, iurisdictione ecclesiastica, vel ecclesiæ ministerio, vt paulò post dicemus, sed suspensionem ab officio Conseruatoris, seu potestate huiusmodi munus exercendi, vt in simili quidam exposuerunt, vt refert Archid. cap. 1. de sent. & re iud. in 6. ídque ob eam præcipuè rationem quoniam datur, & aliquando à iure infligitur suspensio à parte iurisdictionis tantum, vt in cap. de translat. Episc. cap. nihil est, de elect. cap. prouida, eod. tit. in 6. cap. vnic. ne sed. vac. eod. lib. Clem. 1. §. si quis, de stat. Monach. & aliis iurib. in quib. probatur dari huiusmodi suspensionem à parte iurisdictionis tantùm, iuríque consonum est, vt in quo quis deliquerit in eo etiam puniatur cap. pastoralis, de iure pat. cap. fin. de immun. eccles. cap. fin. de temp. ord. in 6. extrauag. vnic. Io. 22. de sent. excom. & puniatur quilibet iuxta mensuram delicti, cap. quæsiuit, aliàs quæsiuisti, de his, quæ fi. à mai. part. cap. cum simil. & sumus in odiosis, & pœnalibus, pœnæ autem restringendæ sunt cap. in pœnis, & cap. odia, de reg. iur. in 6. & interpretatione iuris pœnæ molliendæ sunt, vt ait Iureconsultus in l. interpretatione, ff. de pœn. cum simil. Tamen quia gl. & Doct. communiter d. cap. fin. §. vt autem, ac Summistæ omnes, vt S. Anton. Silu. Caiet. Nauar. in Man. Conf. cap. 27. num. 157. Suar. de censur. disput. 31. sect. 3. num. 17. (qui id in specie adnotauit,) & alij quotquot enumerant casus suspensionis, quæ censura ecclesiastica est, in iure expressos, hanc etiam recensent, ab ea sententia nos quoque non recedimus; maximè, quia semper in iure, vbi mentio fit suspensionis ab officio, intelligitur de ea, quæ censura est ecclesiastica; cum enim de suspensione à temporali officio, vel tantum à iurisdictione intelligit canonis conditor, id exprimit, vt in cap. 1. de elect. in 6. & d. extrauag. vnic. & aliis præcitatis iuribus; noménque officij † ex sermonis proprietate ita continet ordinem, & administrationem rerum ecclesiasticarum, sicut ipsam ecclesiasticam, vel temporalem iurisdictionem, vt mox ostendimus; at verò etiam in pœnalibus standum est sermonis proprietati; & si hæc attendatur, non dicitur fieri propriè extensio, sed interpretatio ex vi comprehensiua, vt tradunt Doct. d. cap. odia, cap. in pœnis, & l. interpretatione, & alibi sæpe; & ea pœna infligenda est,

561 *Suspensio ab officio.*

562 *Officij nomine quid propriè notetur.*

eſt, quæ veriſimiliter magis timeatur, cap. quoniam frequenter, §.fin. vt lit.non conteſt. & facit cap.cum cunctis, §.clerici, de elect.& cap.vt clericorum, de vit. & honeſt.cler.cap.felicis §.ceterum, de pœn.in 6.cum aliis, de quibus per Marſil.l. 1.nu. 256. C.de rapt. virg. & l.fin col.10. C. ad leg. Cornel. de ſicar. facitque in hac ſpecie text.in d. cap.fin. de offic.deleg in 6. ibi, vt Conſeruatores limites ſibi traditæ poteſtatis, quos frequenter excedunt, metu pœnæ diligenter obſeruent:in ea verò pœna ſuſpenſionis ab officio ea quoque continetur, vt Conſeruatorem excedentem fines ſuæ iuriſdictionis ab eadem iuriſdictione ſuſpendat. Etenim officij nomen, quod ad perſonas eccleſiaſticas attinet., tria comprehendit, nimirum executionem ordinis , iuriſdictionem eccleſiaſticam, & eccleſiæ, rerúmve eccleſiaſticarum, ad Dei nimirum cultum pertinentium adminiſtrationem, vt ex rubr. de offic. ord. de offic. iud.deleg. de off. Vicar.de off.leg. de off. Archid.de off. Archipresbyt. de off.Cuſtod. de off.Sacriſt.de off.Primic.iuncto cap. perlectis , diſt. 25. atque ex Abb. de communi atteſtante concludunt in ſpecie Bart.Vgol.tract.de cenſur. eccleſ.tab.4.cap.6. in princ. num.1. & duob. ſeqq. & Greg. Sayr. de cenſur. lib. 4. cap.5. num.1.cum duob.ſeqq.vbi etiam officium ſit ſumptum, quatenus ab eo quis per cenſuram eccleſiaſticam ſuſpenditur, deſcribunt,quòd ſit poteſtas quædam eccleſiaſtica rei eccleſiaſticæ gerendæ aut ab ordine, aut à iuriſdictione, aut ab adminiſtratione eccleſiaſtica proficiſcens, ſeu pendens. ab his porrò omnibus tribus ſpeciebus officij, ſeu eorum executione, atque vſu quis ſuſpenditur, cum ſimpliciter ab officio ſuſpenditur, vt idem Vgol.ſatis probat d.cap.6.§.ibid.in fine,& quidem optimè inferens, quòd, ſi plures ob idem delictum in hanc ſuſpenſionem incidant, quorum alter ordine tantum initiatus ſit, alter verò & iuriſdictionem eccleſiaſticam, (addere poterat, & rerum eccleſiaſticarum, ſeu ſacrarum adminiſtrationem,) habeat,hic à pluribus,ille à paucioribus ſuſpenſus erit.

Suſpenſus igitur ab officio ea, quæ ordinis ſunt obire, & exequi non poterit; quod ſi faciat,irregularis efficitur,cap.2.de cler.excom. miniſtr. & ibi Doct. & in cap.1.de ſent.excom. in 6. latè Vgol.d.tract.de cenſ.eccleſ.tab.1. cap.14.§.1. num.1.ſuſpenſus autem à iuriſdictione † nihil eorum, quæ iuriſdictionis ſunt, poterit exercere, vt cenſuras ferre, beneficium conferre,

563 *Suſpenſio à iuriſdictione eccleſ. quid prohibeat.*

ferre electionem confirmare, ius dicere, & similia facere; de quibus per glos.& Doct.cum alibi, tum in cap.transmissam,de elect.vt in specie docet idem Vgol.d.cap.6.§.7. num.1.5.& vsque ad 10. iuncto eo, quod latiùs tradit tab.2. cap. 11. præsertim §.2. non tamen, si eam exerceat, irregularitatem incurrit, etiamsi censuras ferat, aut tollat, modò sine vllis ceremoniis, aut solemnitatibus, Innoc. & Host.cap.fin.de excess. prælat. vt tradunt Archar.& alij in cap.1.de sent.excom.in 6.& cap.1.de re iud. eod. lib. quorum doctrina communis est teste Bened. Cap.reg.83. num.20. & Vgol. d. tab.1. cap.14.§.1. num.15. & 16. qui duo Doct. ibi post alios cumulant casus, in quibus suspensus irregularitatem non incurrit, aut etiam incurrit. suspensus denique à sacrorum administratione, qualis competit custodi, & sacristæ,licèt prohibeatur ei talis administratio,non tamen irregularitatem incurrit; quoniam eam non incurrit suspensus, nisi diuinis se ingerat, vt habetur d.cap.1.§. caueant, & cap.is, cui, de sent. excom. in 6. nam eam dumtaxat incurrit suspensus ab ordine, qui actum ordinis exercet,vt tradit Vgol.d. §.1. num.1.& 13. Couar. in cap. alma mater par. 1.§. 8. num.5. de sent.excom.in 6. Nauar.in Man.Confess.cap.27.nu. 244. ex quibus patet, quid dicendum sit in huiusmodi casibus de Conseruatore, qui in suspensionem canonis d.cap.fin. ob id inciderit,quòd limites suæ potestatis excesserit.

564 *Suspẽsionem ab off.quãdo nõ incurrat Cõseruator:*

Limitatur autem hæc conclusio, primò, vt † d.suspensio non incurratur à Conseruatore, cui concessa sit facultas in commissione de iis cognoscendi, quæ requirunt iudicialem indaginem,vt in specie inter ceteros adnotauit Nauar.in Man. cap.27. num.157. & sentit Suar.tract.de censur. disp.23.sect.4. num. 10.

565 *vel Episcopus.*

Limitatur 2.vt nec incurratur † ab Episcopo, aut alio habente episcopalem iurisdictionem in Conseruatorem electo, seu deputato iuxta terminos d.cap.fin.si in personas, & loca sibi subiecta eam exercens, cognoscat de aliis, quàm manifestis iniuriis, de iis nimirum, quæ iudicialem exigunt indaginem; nam, cum & tanquam Conseruator, & tanquam episcopalem habens iurisdictionem procedere possit, sumetur ea coniectura,vt euitetur delictum, & pœna,iuxta l.meritò,ff.pro soc.cum simil.quæ ratio cum cesset, vbi quoad res, & personas sibi non subiectas procedat, tunc, si de non notoriis, seu de aliis,quàm

manifestis iniuriis, aut iudicialem indaginem exigentibus cognoscat, licèt aliàs episcopali gaudeat potestate, d.pœnam suspensionis incurret, vt infra concl. 3. latiùs dicemus.

Reliquum autem est dubium in hac prima conclus. an ex eo, quòd Conseruator excedens limites sibi traditæ potestatis suspenditur ab officio d.§.vt autem, † censeatur etiam suspensus à beneficio, quæ suspensio operatur, vt careat vsu iuris percipiendi fructus, & emolumenta ecclesiæ; quod probant ea, quæ adducit Vgol.d tab. 4. cap. 8. §. 1. non autem probant id, quod ipse addit, vt † careat vsu iuris tuendi iura ecclesiæ, & fructuum illius, licèt id ipsum velit Dec. cap. Apostolicæ, de except. quamuis enim hoc ius spectet clerico ratione beneficij, cap.generali, §. illos, de elect. in 6. cap. 2. de reb. eccles. non alien. eod.lib. cap. 1. & duob.seqq.de rest.spol.vbi id not.Doct. item cap.in præsentia, de probat. cap.ex parte il 3.de cler. non resid. toto ferè tit.de in integr.restit sæpe in tit.de iudic. & alibi passim; tamen neque pœna est suspenso, quòd ei interdicatur ius prosequendi iura ecclesiæ, illamque tuendi; & ipsa ecclesia interim damnum sentiret, cum careret defensore; contrariúmque in specie tenent Anchar. Gemin.& alij cap.cupientes, § ceterum de elect. in 6.& Abb.in cap.cum bonæ,de ætat. & qualit. dum asserunt, suspensionem à beneficio idem esse, quod priuari fructibus beneficiorum, quos refert etiam idem Vgol.d.§.1. verùm quoad principale dubium, quod proposuimus, an Conseruator suspensus ab officio vigore d.canonis sit etiam suspensus à beneficio, hoc est, à perceptione fructuum beneficij; glos.d.cap.fin.§. vt autem, verbo, officio, affirmatiuam tenet; cuius opinionem amplexus est post eam Laudun. Gemin. & Prob.ac Siluest. verbo, Conseruator,num. 5.ante illam verò Io Monach.& Archid.d.§. vt autem,qui tamen se remittit ad notata per eundem in cap.1.de sent.& re iud.in 6.vbi cum Host. ait, id, quod dicunt aliqui suspensum ab officio suspensum quoque fore à beneficio, † verum esse in suspensione ab homine lata; secus si à iure; quam etiam distinctionem simul cum aliis duabus, nimirum, vt affirmatiua procedat post mortem petendæ absolutionis, negatiua ante moram; vel illa, vbi de delicto constet, quódque illud sit graue, hæc autem si delictum leue sit, vel dubitetur aut si graue, de eo non habetur, nisi infamia, refert glos. Clem.cupientes, in princip.verbo, suspensi,

566 Suspēsus ab off. an à beneficio suspēsus sit: & 567 An tueri possit iura Ecclesiæ & beneficij.

568 Suspēsus ab off. & benef. quomodo quis censeatur.

suspensi, de pœn. easdem distinctiones aliqualiter confirmans, ac simul iungendas, & sequendas affirmans; quomodo verò iungi possint non declarat; id autem præstat ibi Abb. num. 7. quem videas, si lubet; aliter quoque eas iungit Siluest. verbo, suspensio, num. 5. post Anch. & Calder. & Card. ibid. versicul. quodque, num. 8. aliique, quos refert Sayr. d. lib. 4. cap. 5. num. 14. Couar. epit. sponsf. 2. part. cap. 6. num. 13. & 14. At indistinctè, quòd suspensus ab officio, suspensus quoque sit à beneficio, tenet eadem glos. Io. An. in cap. quia sæpe, verbo, beneficiis, de elect. in 6. glos. Bern. in cap. latores, verbo, ab officio, de cler. excom. ministr. Innoc. & alij nonnulli in cap. pastoralis, de appel. mouentur præcipuè, quoniam beneficium datur propter officium, cap. fin. de rescript. in 6. & vt ait Io. An. d. §. vt autem in specie Conseruatoris, beneficium est sequela officij; prohibito autem principali prohibitum etiam censetur accessorium, arg. cap. accessorium, de reg. iur. in 6. l. cum principalis, ff. eod. tit. l. oratio, ff. de sponsal. cum simil.

Ego verò in ea sum sententia, vt in terminis d. cap. fin. Conseruator suspensionem ab officio incurrens non tamen incurrat suspensionem à beneficio. Probatur, quoniam sumus in suspensione à iure lata, in qua iuxta sententiam Archid. & Host. d. cap. 1. de sent. & re iud. in 6. suspensus ab officio non est suspensus à beneficio. Deinde quoniam probabilius mihi est, vt regulariter loquendo suspensus à beneficio non ideo suspensus sit à beneficio. Ita Imol. post Paul. d. Clem. cupientes, ac plerique Doct. d. cap. latores, & cap. pastoralis, Summistæ ferè omnes, verbo, suspensio, Nauar. in Man. cap. 27. num. 160. & seq. Tolet. lib. 1. instruct. sacerd. cap. 45. versic. quartus effectus est ad fin. Vgol. d. tab. 4. §. 3. per totum & alij, quos refert, ac sequitur Thom. Sanchez de Matrim. lib. 3. disput. 51. num. 12. Greg. Sayr. de censur. lib. 4. cap. 5. num. 16. & Franc. Suarez tract. de censur. & irregular. disput. 26. sect. 3. vers. dicendum censeo, vbi & hanc communem testatur esse sententiam & eam confirmat opt. text. in cap. inter sollicitudines, de purgat. canon. in princ. ibi, licèt ergo ecclesiastica constitutio tales, (de infamatis autem de aliquo crimine intelligit,) ab officio tantum vsque ad purgationem canonicam doceat suspendendos, quia tamen eum etiam à beneficio propter immunitatem criminis suspendisti; volumus improbare; si enim per suspen-

sionem ab officio erat suspensus à beneficio, non requirebatur huius expressio in sententia, & frustra diceret Pontifex, quòd non improbabat suspensionem etiam à beneficio. Confirmatur autem hæc sententia primò, quia cùm ius suspendit ab vtroque, id exprimit, vt in cap.2.de fideiuss. cap. tam litteris, de testi cap.fi. de excess. prælat. cap.quia sæpe, de elect in 6. cap. exigit, de cens. eod. lib. & aliis in iuribus, quæ ad id allegat Sayr. d.num.16.Sanchez d.num.12.Vgol.d.§.3. Secundò quia nomine beneficij non comprehenditur officium, nec contra, vt patet ex diuersis titul. de illo enim habetur in rubr. de off. Archid. & aliis paulo ante relatis, de hoc in tit. de præbend. Tertio, quia in pœnalibus maximè non est facienda extensio, neque recedendum à sermonis proprietate, sed potiùs fit restrictio cap.odia, & cap.in pœnis, de reg.iur.in 6. l. si præses, & l.interpretatione, ff.de pœn. cum inibi not. Rationi autem in contrarium allegatæ satis fit dicendo, sublato, ac prohibito principali censeri prohibitum & sublatum accessorium inseparabile, non autem separabile, vt notant Doct. in cap. accessorium, & aliis iurib. in contrarium allegatis; at verò licèt beneficium detur propter officium, tamen illud ab hoc est separabile, cum multi officium habeant sine beneficio. Illa verò distinctio de suspensione ab officio lata ab homine, & à iure nullo textu expresso, nullàque solida ratione nititur; nam quod officium, & beneficium, & suspensiones ab iis latæ distincta sint, quódque simus in pœnalibus quæ restringenda de iure sunt, æquè militat in suspensione ab homine, & à iure lata; iuribus verò quæ pro ea sententia adducuntur, & valde remota sunt, satis respondet Vgol.d.§.3. & Suarez d.sect.3. vers.nec distinctiones, & vers.quapropter multò minus, vbi etiam optimè reiicit prædictas, aliásque distinctiones, quæ à plerisque Doct.hac in re in medium afferuntur. Stet ergo firma conclusio, quòd Conseruator incurrens suspensionem ab officio iuxta dispositionem d. cap. fin. non ideo incurrat suspensionem à beneficio, quod & contra glo. d. cap. fi. in specie docet Suarez d. tract. de censur. disput.31. sect. 3. num. 17. in fi. atque adeo fructus saltem eo ipso non amittat, licèt fortè iis priuari possit; quod etiam dumtaxat dici potest voluisse Innoc. d. cap. pastoralis, de appell. & alios, dum dixerunt, suspensum ab officio debere fructibus priuari, quod etiam Imol. d.Clem. cupientes docet,

docet, vbi res sit grauis, & adsit mora.

Limitatur autem hæc opinio sic, vt supra, à nobis post alios confirmata, vt tamen † eo ipso amittat talis Conseruator sic suspensus distributiones quotidianas, & si qui alij fructus requirunt ad eorum acquisitionem ordinis executionem. ita in specie de suspenso ab officio tradit Vgol. d. §. 3. ad finem, & Nauar. d.cap.27. num. 160. cuius ipse non meminit, meminit autem id confirmans Suarez d. disput. 26. sect. 3. vers. dicendum censeo, & Sayr. non dissentiens d. cap. 5. num. 15. eandémque opinionem tenet Tolet. supra & Imol. post Paul.dict. Clem.cupientes; & quoad distributiones quotidianas generatim de suspenso amplexi sumus in nostro tract. de distrib.quotid.par.2.quæst.15. num.37.

539 *Suspēsus ab officio quæ amittat.*

Secunda conclusio. Vbi potestas Conseruatoris † resideat penes collegium aliquod, vel Capitulum (siue quia in illud sede vacante transeat similis potestas, quam haberet Episcopus, de quo an verum sit, videbimus cap. vlt.quæst. 3. conclus. 5.) siue potiùs quia summus Pontifex de certa scientia huiusmodi Collegium, seu Capitulum deputet in Conseruatorem; quod fieri posse nemo iure dubitare potest, cum sit capax iurisdictionis, cap.1. de instit. in 6. cap.1. ne sed. vac. eod. lib. cum aliis concord. quæ d.cap.vlt.afferemus;) si excedat limites sibi traditæ potestatis, ipsum quoque incurret suspensionem ab officio, de qua in d.cap.fin. Probatur hæc conclusio; nam & Collegium, & Capitulum simpliciter suspendi potest, vt constat ex extrauag.1. de simon. in commun. & suspendi, seu suspensionem incurrere potest à beneficio tantum, vt ex text. in extrauag. iniunctæ nobis, de elect. in commun. & ab officio tantum, vt d.cap.1. ne sed.vac.in 6. & à beneficio simul,& officio, vt d.cap.quia sæpe, de elect. in 6. per quæ iura id in specie adnotauit Vgol d. tab.4. cap.13. in princ. num. 1. qui etiam §. 1. optimè probat, Capitulum, Collegiúmve suspensum ab officio ea obire non posse, quæ officij sunt, vt beneficium conferre, œconomum, aut vicarium sede vacante deputare, neque ea, quæ ordinis sunt, delegare. at verò §.2.satis ostendit Capitulo, seu Collegio suspenso non censeri suspensos singulos de Capitulo. ex quibus simul iunctis colligo, quòd non poterit Capitulum suspensum diuina celebrare, decantaréve communiter horas canonicas, atque adeo nec distributiones percipe-

570 *Collegiū deputatum in Conseru. an ab off. suspē-sionem incurrat.*

re: poterunt tamen singulares de Capitulo, vt singuli etiam in eadem Ecclesia celebrare, & in alia Ecclesia etiam in choro horas canonicas dicere, & ibi etiam distributiones quotidianas lucrari, si quis dispensatus sit, vt duabus in Ecclesiis canonicatum obtineat.

571 *Episcopi, Archiep. & alij incurrere possũt suspensionem.*

Tertia conclusio. Probabilius puto, tam † Episcopos, Archiepiscopos, & alios superiores, quàm etiam Cardinales deputatos Conseruatores iuxta terminos d cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. si excedant limites suæ potestatis, nimirum se intromittentes scienter in iis, quæ requirunt iudicialem indaginem, incurrere suspensionem, de qua in d. cap. fin. Et quidem quoad Episcopos & superiores probatur; licèt enim Episcopi, & alij superiores Prælati nullius constitutionis, sententiæ, vel mandati occasione, interdicti, vel suspensionis sententiam vllatenus incurrant ipso iure, nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur, vt disertis verbis cauetur in cap. quia periculosum, quod est 4. de sent. excomm. in 6. tamen de iisdem expressa mentio habetur in d.cap. fin. dum ibid. in princ. inter eos, qui soli Conseruatores deputari possunt, Episcopi, & eorum superiores numerantur; vnde, cum eod. cap. fin. §. vt autem prædicta pœna apponatur simpliciter Conseruatoribus excedentibus limites sibi traditæ potestatis, Conseruatores autem ij esse possunt, qui superiùs erant enumerati; si dubitari nequit, quin Abbates, & alij qui cum Episcopis ibi recensentur, d. pœnæ subiiciantur, idem de Episcopis dicendum erit; nam clausula determinans respiciens plura determinabilia, æqualiter ea determinat, l.iam hoc iure, ff. de vulg. & pupill. cum simil. & quòd sufficiat in ipsa constitutione mentionem fieri Episcoporũ, nec requiratur quod fiat in parte pœnali eiusdem satis constat ex d.cap. quia periculosum, ibi, in ipsis, id est, constitutione, sententia, vel mandato, vt exponit ibid glos. ab aliis recepta, verbo, in ipsis contrarium tamen huic nostræ conclusioni, ac sententiæ tenuit Suarez tract. de censur. disp. 31. sect. 3. num. 17. quia, inquit, licèt in principio illius cap. inter eas personas, quæ possunt in Conseruatores eligi, primo loco ponantur Episcopi, & eorum superiores; nihilominus clausula pœnalis ad illos non extenditur, propter cap. vt animarum periculis, (sed voluit allegare d.cap. quia periculosum,) de sent. excomm. in 6. verum ne recedas à nostra sententia tum per

prædicta

prædicta ex quibus etiam ſatis tollitur eius fundamentum; tum quia non debet vna, eadémque res, id eſt, conſtitutio, duplici iure cenſeri, vt vnius, eiuſdémque conſtitutionis aliqua pars loquens de Conſeruatoribus Epiſcopos non comprehendat, cæteræ verò non comprehendant, contra cap. cognouimus, 12. quæſt. 2. cap. cum in tua, de decim. l. eum, qui, ff. de vſucap. cum ſimil. ſecus etiam, quod in eo text. cauetur de Conſeruatoribus, ne extra certum locum trahant, deputent, aut aliàs procedant, & ſimilia, Epiſcopos Conſeruatores non afficerent. Quòd autem illa ſit vnica, & ſimplex conſtitutio, patet vel ex illis primis eius verbis, (hac conſtitutione.) Admittenda tamen eſſet opinio Suarez in vno caſu, de quo egimus ſupra hac eadem q. concl. 1. limit. 2. vbi Epiſcopus Conſeruator deputatus procederet in locis, & inter perſonas in quibus, & inter quas aliàs tamquam Epiſcopus poſſet procedere.

Maior autem difficultas eſt † quoad Cardinales, qui maiorem habent dignitatem, quàm Epiſcopi, vt ex communi inter alios quamplurimos relatos concludit D. Anaſtaſius Germonius ſuperioribus menſibus ad Archiepiſcopalem dignitatem meritò euectus in tract. de ſacror. immunitat. lib. 3. cap. 6. num. 42. neque expreſsè nominari videntur, d. cap. fi. in princ. maximè cum Cardinales † non comprehendantur in generali conſtitutione, præſertim pœnali, & odioſa, vt plerique tenuerunt, quos retulimus in tract. de decim. cap. 9. num. 112. ac recenſet D. Hieron. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloſ. 24. num. 11. & ſequitur Anaſtaſ. Germon. d. cap. 6. num. 55. qui etiam num. 56. in ſpecie infert poſt Mart. Laudenſ. tract. de Cardin. quæſt. 62. Iacobat. tract. de Concil. lib. 1. act. 12. & Io. Lecirier. tract. de primogen. quæſt. 24. lib. 1. num. 32. Cardinales numquam comprehendi ſub cenſuris in conſtitutionibus appoſitis, niſi de eis nominatim cautum ſit.

572 Cardinales an incurrãt ſuſpẽſionem: &

573 Quomodo cõprehendãtur in cõſtitutione pœnali.

Verum adhuc dicimus, Cardinales prædictæ pœnæ ſuſpenſionis, de qua in d. cap. fi. ſubiici; tum quòd plerique tenuerunt, Cardinales comprehendi conſtitutione generali, quos referunt Gomeſ. & alij ſupra allegati, & in ſpecie quoad pœnas, & cenſuras, latè Vgol. d. tract. de cenſur. tab. 1. cap. 17. §. 6. num. 10. id plurib. comprobans; tum quòd ſatis expreſſa de iis mentio habita eſt ſiue ſub iis verbis, (vel eorum, hoc eſt, Epiſco

Episcoporum superiores;) siue sub iis, (dignitates, vel personatus in Cathedralibus Ecclesiis abstinentes;) neque enim aliàs esse possunt Conseruatores, vt supra cap. 5. quæst. 3. docuimus; nam & datur † expressio generalis, seu verbis generalibus, Bart. & alij in rubr. & l. 1. ff. de vulg. & pupil. aliique passim, sufficítque in genere esse cogitatum, l. qui iure militari, ff. de testam. mil. cum aliis adductis per Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 4. per totam; atque adeo locum habet ratio, quam in Episcopis paulò ante adduximus de æquali determinatione. Tum etiam quia Cardinales ipsi comprehenduntur in generali dispositione etiam pœnali, in qua versatur publica vtilitas, & fauor, Rebuf. in concord. Gall. rubr. de collat. §. si quis verò, verbo, Cardinalatus, Gomes. in procem. reg Cancell. quæst. 4. & reg. de infirm. resig. quæst. 3. & alij, quos refert, ac sequitur Bart. Bellene. tract. de Charitat. subsid. quæst. 66. ferè per totam; dispositio autem d. cap. fi. vt iam non semel admonuimus, quatenus Conseruatorum potestatem coarctat, vel ob id publicum fauorem continet, quod iurisdictioni ordinariæ fauet.

574 Expressio generalis datur vt & specialis.

Quarta conclusio. Probabilius mihi est, † Subconseruatorem constitutum ab eo, qui deputatus erat Conseruator, si suam potestatem excedant, eam extendendo ad alia, quàm manifestas iniurias, & violentias, scienter, ac sine speciali facultate se in iis intromittens, quæ iudicialem requirunt indaginem, incurrere quoque ipsum in suspensionem ab officio. Probatur: quamuis enim in pœnalibus † subrogatus non sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur, Bart. in l. mulcta, ff. de condit. & demonstr. Ias. in l. si eum, §. qui iniuriarum, num. 24. ff. si quis caut. cum aliis ad id allegatis per Gabr. d. tit. de reg. iur. concl. 2. num. 59. quem etiam secuta est Rot. Rom. in vna Romana releuationis indemnitatis 3. Iulij 1581. coram Illustrissimo bon. mem. Card. Seraphino, cuius decisionis tenorem habes apud Farinac. lib. 1. quæst. crim. quæst. 24. post num. 67. pro quo facit etiam text. in cap. 1. de off. Vicar. in 6. quatenus ibi dicitur, quòd gerens vices officialis, in quem lata sit sententia excommunicationis, non incurret ob id ipse excommunicationem secundùm expositionem eorum, qui eum text. intelligunt de delegato ab ipso officiali, quam referunt, nec improbant glos. d. cap. 1. verbo, propter hoc, & Vgol. d. tract. de

575 Subcõseruator an incurrat suspensionem.

536 Subrogatus quando sapiat naturã eius in cuius locum subrogatur.

de censur. Eccles. tab. 1. cap. 17. §. 8. num. 2. in fi. Tamen id accipiendum est, vbi non militat eadem ratio, sed diuersa est, vt in casu d. l. mulcta, quam allegat Rot. Ias. Bart. & alij relati per Gabr. ibi enim cessat ratio pœnæ, quia nimirum ille, cuius arbitrio relictum erat id, quod faciendum erat ab herede, vel legatario sub pœna, vel noluit, vel non potuit arbitrari; sicut etiam in casu Bart. & Ias. quem ex illo text. confirmant, quando testator adiecit pœnam heredi, si impediat executores ab eo deputatos ad aliquid agendum; nam ideo non incurritur pœna ab herede, vel legatario, si impediat Episcopum exequi volentem, ad quem ex negligentia executorum executio deuoluitur, quoniam non idem casus est; & cum simus in pœnalibus, facienda potiùs restrictio est, quàm extensio. At in casu nostro eadem prorsus militat ratio, nec casus mutatur, supponimus enim Subconseruatorem in eodem prorsus delinquere, in quo delinqueret Conseruator. Similiter diuersus casus est d. cap. 1. de off. Vicar. in 6. à nostro. ibi enim secundùm communiorem & veriorem sententiam non agitur de subdelegato, aut etiam delegato, sed de successore in officio, vt patet ex relatis per Vgol. d. num. 2. præterea agitur de pœna ab homine inflicta in delegantem propter certam culpam, seu contumaciam, quæ non aderat in eo, qui vices gerebat; quo casu nulli dubium esse potest, non posse ab eo incurri censuram; neque enim quis propter alterius delictum, vel contumaciam censura irretiri potest, vt satis comprobat idem Vgol. d. §. 8. num. 1.

At verò nos in casu versamur, quo Subconseruator in idem crimen incidit, in quod ipse Conseruator; tunc autem, cum quis † participat in crimine, ob quod aliquis est excommunicatus, & ipse excommunicationem maiorem incurrit, cap. significauit, cap. nuper, & cap. si concubinæ, de sent. excomm. & in specie d. cap. 1. de off. Vicar. in 6. quoad gerentem vices eius, qui excommunicatus est, si in eodem crimine participat, constat ex eo text. à contrario sensu; idcirco enim ibi dicitur, non incurri à vices gerente excommunicationem eius, cuius vices gerit, ob id, quòd eius gerit vices, quoniam non ideo communicat eidem officiali in crimine. Accedit, quòd, cum Bonifacius VIII. d. cap. fi. §. vt autem, velit simpliciter, Conseruatores excedentes limites suæ potestatis incurrere prædictam suspensionem ab officio, ex vi sermonis satis continen-

577 *Socius in crimine ob quod quis excommunicationẽ subijt, eidẽ subijcitur.*

tur & ipsi Subconseruatores; nam delegati appellatione satis continetur etiam subdelegatus, vt satis colligitur ex cap. licèt, & cap.ex litteris, de off.deleg. cap.si à subdelegato,iuncta rubr. eod.tit.in 6.l.more maiorum, ff.de iurisdict.omn.iud.l.1.& tot. ferè tit.ff.de off.eius, cui mand.est iurisdict. cum adnotatis per Doctor. in prædictis iuribus, & aliis in locis sæpe. maximè cum Subconseruatorum statim ante in vers. præcedenti mentionem fecisset. Denique cum dubitari nequeat, quin etiam Subconseruator contineatur cum in aliis omnibus, quæ disponuntur d.cap.si. tum in prohibitione illa, ne extendat potestatem ad alia, quàm manifestas iniurias, dicendum quoque est, eum incurrere pœnam potestatem extendendi appositam in eadem clausula, ne eadem res duplici iure censeatur contra cap.quia circa,de priuil.cap.cum in tua,de decim.l.eum qui, ff. de vsucap.cum simil.

Atque hæ quidem quatuor conclus. hucúsque propositæ ad primam inspectionem pertinent,circa easdem verò,priusquam ad secundæ inspectionis conclusiones transeamus; duo sunt adnotanda. Alterum est, quod † ad hoc,vt siue Conseruator, siue Subcōseruator incurrat prædictam suspensionem eo,quòd extendat potestatem suam sine speciali facultate ad ea,quę exigunt iudicialem indaginem, requiritur, vt id scienter faciat, vel ignorantia iuris, aut etiam facti, sed crassa vel affectata; & quidem de scientia, textus id expresè disponit d. §. vt autem, ibi, scienter se intromiserint; præsumitur autem regulariter ignorantia, nisi scientia probetur, si tutor, C. de peric. tutor.l. veriùs,ff.de probat.cap.præsumitur,de reg.iur.in 6. quando autem † præsumatur, vel quomodo probetur scientia præter Doct. in dd.iuribus, & cap.2.de renunc.in 6. & cap.2. de constit. vbi Fel. post num. 3. tradunt inter recentiores Menoch. tract.de præsumpt.lib.6. præsumpt.21. cum trib.seqq.& de arbitr.iud.cas.186.& 502. Mascard.de probat.verbo,ignorantia, & verbo, scientia, Sfor. odd. tract. de restit. in integr.quæst.8. art. 10. Azor. lib. 1. instit. moral. à cap. 12.ad 16.& nouissimè præstantissimus I.C. Bapt.Cost. tract.de fact.scient. & ignor.ferè per totum, atque ante hos Anton.Gabr.commun.concl.lib. 6 tit.de reg.iur. conclus.6.cum duab.seqq.& in specie de ignorantia quoad excommunicationem, & pœnas Couar.cap.alma mater, part.1. §.10. num.7. vsque à 17. de sent. excomm.in 6.

578 Suspensio c. si.de off. del. in 6.quando incurratur.

579 Sciētia quādo præsumatur,vel quomodo probetur.

Vgol.

Vgol. d. tract. de censur. tab. 1. cap. 9. §. 8. & tract. de sacram. tab. 1. cap. 8. §. 1. Sayr. d. tract. de censur. lib. 1. cap. 18. & lib. 2. cap. 14. & 15. lib. 3. cap. 27. lib. 4. cap. 11. lib. 5. cap. 15. & lib. 7. cap. 8. & 9. Prosp. Farinac. quæst. crim. lib. 3. quæst. 90. num. 90. & multis seqq. & quæst. 103. num. 258. & sequ. & nouissimè Thom. Sanchez tract. de matrim. libr. 9. disput. 32. per totam, vbi latè agit de ignorantia quando excuset in pœnis, & censuris. De ignorantia iuris quoad pœnam d. cap. fi. tenet L. Ant. 3. part. tit. 24. cap. 37. Siluest. verbo, Conseruator, num. 5. post glos. ibidem communiter receptam in verbo, scienter, per cap. ignorantia, de reg. iur. in 6. vbi dicitur, quòd ignorantia facti, non iuris excusat. idem etiam tradit Roder. quæst. regul. tom. 1. quæst. 65. art. 19. post Alciat. de præsumpt. lib. 1. cap. 40. num. 9. Contrarium tamen etiam quoad ignorantiam iuris crassam suaderi potest ex latè adductis per Sanch. d. disput. 32. num. 9. vsque ad 22. & num. 29. cum duob. seqq. iuncto num. 36. ob verbum, scienter, maximè cum aliquando etiam ignorantia iuris excuset ignorantem, vel saltem ei succurratur ope restitutionis in integrum, vt per Doct. ibi & latè Sfort. odd. d. quæst. 8. art. 8. & 11. & quæst. 9. ac 10. ferè per totam, Menoch. d. lib. 6. præsumpt. 23. De ignorantia præsertim facti crassa, seu supina, aut affectata tradit pariter glos. ab omnibus approbata d. verbo, scienter, id confirmans ex cap. eos, de temp. ord. in 6. & cap. cum inhibitio, quod est 3. §. si quis verò, de clandest. disponsf. in antiq. vbi scientia, & affectata, vel crassa, seu supina ignorantia æquiparantur; quod idem etiam habetur in cap. 1. de ord. ab episc. qui renunt. episc. & cap. vt animarum, de constit. in 6. facit & cap. Apostolicæ, quod est pen. de cler. excom. ministr. Contrarium tamen in hoc tenet Suarez tract. de censur. disp. 31. sect. 3. num. 17. quoniam inquit non sine causa additum est in text. d. cap. fi. verbum illud, (scienter;) nam quando ius vult comprehendere etiam peccantes per ignorantiam, non possit verbum, scienter, sed vel simpliciter loquitur, vel sub disiunctione (scienter, vel ignoranter) vt in præcitatis iurib. & aliis similibus.

Pro qua etiam sententia maximè faciunt quæ adducit Sanchez d. disput. 32. num. 36. 39. & 40. dum probare contendit, suspensionem, vel aliam censuram à iure impositam aliquid scienter facienti nõ incurri ab eo, qui id facit tantùm ex igno-

rantia crassa, & supina, sed bene ex affectata, aut si illa crassa ita foret, vt esset ingens temeritas, atque adeo crassissima ignorantia; cuius opinio mihi quoque æquior, ac verior videtur, per ea, quæ ibi allegat Sanchez, quibus vix satisfieri commodè potest; cum ad contraria iura dici possit, pœnam in vtroque casu locum habere, quia vterque exprimitur; vel loqui solùm de affectata, vt d.cap.eos.vel de crassissima. Quando autem † dicatur crassa, vel supina ignorantia, tractant Doctor. allegati, & alij in præcit.iur.& in l.lata culpa, ff. de verb. signif. l.scientiam, §.pen.ff.ad leg. Aquil. l. 2. ff. de leg.§. quia tamen, Instit. vi bon. rapt. Summistæ, & qui iuris Repertoria ediderunt, verbo, ignorantia, nec non Mascard.d.verbo, ignorantia & Odd. d.art. 10.cum quo regulam hanc generalem statui posse puto, quòd ignorantia tunc sit crassa, seu supina, vel affectata, vincibilis, & inexcusabilis saltem in foro exteriori, quando scientia præsumitur. quando verò præsumatur latè tradunt inter alios supr.cit. Cost.d.tract. de iur.& fact. ignor. ferè per totum. Odd. d.artic. 10. & Menoch. d. præsumpt. 21. cum tribus sequentibus.

580 *Ignorantia crassa vel supina quādo cēseatur.*

581 *Suspēsio ad tēpus in pœnam lata quando tollatur.*

Alterum hoc loco adnotandum illud est, † suspensionem illam ab officio ad annum elapso anno absque vlla absolutione eo ipso tolli; certum enim est suspensionem latam ad certum tempus siue à iure siue ab homine in pœnam post illud tempus statim absque alia absolutione cessare, vt satis comprobat & ex communi resoluunt Couar. cap. alma mater, part. 1. §. 11. num. 5. de sent. excomm.in 6. Vgol.d. tract. de censur. Eccles. tab. 4. cap. 4. §. 2. num. 1. & 3. & Sayr. de censur. libr. 4. cap. 8. num. 13. & cap. 17. num. 2. & Suarez in simili tract. disput. 29. sect. 1. num. 1. Idémque in lata donec pœniteat, vel satisfiat. ita ex communi Sayr.d.cap. 17. num. 3. secus verò † de maiori excommunicatione etiam ad tempus lata dicendum est; nam ea sine absolutione non tollitur, vt latè tradunt Couar. vbi supra, Sayr.d.cap. 17. num. 3. & duob. seqq. Vgol. d. tract. de censur. tab. 2. cap. 31. §. fi. huius autem diuersitatis rationem affert Sayr. d num. 4. & 5. Vgol d.tab. 4. cap. 4. §. 3. num. 2. ex cuius quoque dictis eod.cap. 4. §. 1. constat, † Episcopum etiam sibi subditum non posse ante lapsum anni absoluere ab hac suspensione iuris cum sit ad tempus, & in pœnam lata; quod idem latè comprobat etiam Sanch. de matrim. lib. 3. disput. 52. num. 2. Suar.

582 *Et quid in maiori excōmunicatione.*

583 *Absoluere quis possit à suspensione.*

Suar.d.sect.1.num.15.cum duob.seqq. vbi idem docet si ea sit perpetua. & in ea, quæ ad certum tempus, vel actionem, aut desistentiam ab actione Gregor. Sayr. d.lib.4. cap.17. num.10. & 11. ob eam præcipuè rationem, quòd id esset contra ius dispensare, quod Papæ soli regulariter competit. num. verò 19. vsque ad 23. idem Sayr. optimè explicat, à quibus suspensionibus possit Episcopus absoluere post Trid. Concil.sess.24.cap.6. de reform.eum videas, si lubet. Nos verò iam ad conclusiones 2 inspectionis transeamus.

Quinta conclusio. Pars, quæ procurauerit, vt Conseruator se intromittat de aliis, quàm de manifestis iniuriis, seu ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, suam extendat potestatem, † sententiam excommunicationis, eo ipso incurrit, à qua non potest absolui, nisi ei, quem sic fatigauit indebitè, primò satisfaciat integraliter de expensis. Ita expresè disponitur d.cap.si §.seu vers. pars verò; quamuis enim ibi dicatur, (pars verò, quæ hoc procurabit;) tamen illud pronomen, (hoc) certum est, quòd referri non potest nisi ad proximè dicta; est enim demonstratiuum rei præsentis ad oculos siue mentis, siue corporis. Bart.in l.Marcius, §.duorum, num 7.ff.de leg.2.l.1.num. 18.ff.de pecul. & l.1. num.1.& 2.ff.de nou.oper.nunc. latè Rebuf. l. verbum hoc, ff.de verb. signif. proximè autem dictum fuerat, & prohibitum pœna suspensionis proposita, ne Conseruator de aliis, quàm de manifestis iniuriis se intromitteret, seu ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, suam extendant potestatem, atque adeo id ipsum censetur repetitum.

584 *Pars procurans quãdo excommunicationem incurrat.*

Ampliatur verò hæc conclusio primò, vt, † licèt hæc pars procurans sit Episcopus, tamen incurrat excommunicationem; tum quòd Episcopi, & superiores satis exprimantur in d. cap. si. vt diximus conclus.3. tum quòd vbi etiam non satis expressi essent, adhuc constitutio eximens Episcopos à generalibus censuris nimirum cap.quia periculosum, de sent. excomm. in 6. loquitur solùm de suspensione, & interdicto, non autem de excommunicatione, atque ideo Episcopos comprehendi in generali excommunicatione à iure lata adnotauit ibidem glos. communiter ab aliis recepta, verbo, suspensionis, quam etiam inter alios sequitur quoad Cardinales quoque Vgol. de censur.tab.1.cap.17.§.6.num.11. & seq. iuncto num.præced.

585 *Quid, si pars procurãs sit Episcopus.*

Ampliatur eadem conclusio 2. quòd quamuis etiam d.cap.

fin. versic. pars verò, non adsint illa verba, (eo ipso;) tamen † ex eo, quòd ibi dicitur, incurrat, significatur, pœnam illam excommunicationis eo ipso, seu ipso iure incurri, vt in specie adnotauit glos. communiter recepta in d. versic. pars verò, verbo, incurrat; & ratio est, quia huiusmodi verbum, incurrat, importat non ferendam, sed latam sententiam, vt nos docuimus in tract. de distribut. quotid. part. 3. quæst. 7. num. 22. post Ludou. Carbon. tract. de leg. lib. 8. disput. 6. versic. tertia regula, & Tiraq. in repet. l. si vnquam, verbo, reuertatur, post num. 18. C. de reuoc. donat. quibus nunc addo Vgol. in specie de censuris Ecclesiasticis loquentem, & latiùs comprobantem d. tract. de censur. Ecclesi. tab. 1. cap. 9. §. 6. num. 12. & ex communi Fel. in cap. Rodulphus, num. 23. versic. incurrat excommunicationem, de rescript.

586 Incurrat, quid hîc importet.

Limitatur autem primò hæc conclusio, vt † procuratio simul requiratur, & quòd procurans sit pars in iudicio, vt ex ipso text. colligitur, & præter Doct. ibi adnotauit Nauar. cap. 27. num. 125. at Suarez d. tract. de censur. disput. 23. sect. 4. num. 10. Limitatur 2. vt debeat effectus esse secutus, hoc est, quòd Conseruator ideo processerit, vt text. indicat per illud verbum, fieri, & adnotarunt Nauar. & Suar. loc. cit. de qua tamen, sicut & seq. limit. latiùs dicemus conclus. seq. ad fi. Limitatur ergo 3. vt non procedat, vbi Conseruator haberet in commissione, quòd possit cognoscere de iis, quæ requirunt iudicialem indaginem, vt admonet Nauar. ibid. & satis probat Suar. supr. quib. adde, quòd tunc Papa solet derogare huic canoni.

587 Excõmunicatio quid requirat vt incurratur.

Limitatur 4. vt non incurratur † ab ignorante etiam ignorantia iuris, modò non sit crassa, & supina, per ea, quæ latè adducit inter alios Sanchez d. tract. de matrim. libr. 9. disput. 32. num 9. vsque ad 14. necnon num. 29. cum duobus seqq. quin etiam idem dicendum, si ignorantia sit crassa, & supina, modò non sit crassissima, & affectata, vbi velimus verbum illud, (sciẽter,) positum in pœna suspensionis Conseruatoris censeri repetitum in hac pœna excommunicationis incurrenda à parte idque per latè tradita ab eod. Sanchez supra num. 36 adiuncto num. 39. cum seqq. Quoad absolutionem autem, de qua in conclus. diximus ex d. §. seu vers. pars verò, præter id, quod admonuimus in fine præced. concl. hanc excommunicationem, sicut & ceteras alias omnino requirere absolutionem etiam

588 Ignorantia an excuset ab excõmunicatione.

post

post satisfactionem, quod & apertè colligitur ex hoc text. dum dicitur, ne absoluatur pars, nisi satisfecerit; adnotandum quoque est, † non posse ab alio; quàm à summo Pontifice ante satisfactionem huiusmodi absolutionem impertiri, non obstante dispositione cap. nuper, de sent. excomm. ex quo habetur posse quemlibet sacerdotem absoluere ab excommunicatione minori etiam Papali, quæ reseruata non sit; per quem text. † tradunt ibi Doct. communiter, non modò proprium Episcopum posse absoluere etiam à maiori excommunicatione, si non sit reseruata; quam sententiam sequuntur plerique relati, & laudati à Couar. d. cap. alma mater, part. 1. §. 12. num. 4. de sent. excomm. in 6. Vgol. d. tab. 1. cap. 10. §. 1. & Sayr. de censur. libr. 2. cap. 19. num 2. verùm etiam proprium sacerdotem seu Parochum, vt patet ex relatis per Couar. d. §. 12. num. 5. Vgol. d. cap. 10. §. 5. & Sayr. d. cap. 19. num. 12. & D. Lazar. mox allegan. & laudatis à Suar. qui idem docet, de quolibet sacerdote approbato, tract. de censur. disput. 7. sect. 3. & 4. Nam quod ad Parochum attinet, quicquid sit attento d. cap. nuper, certè ex consuetudine nequit Parochus absoluere à maiori excommunicatione in iure lata, licèt nemini sit reseruata; de qua etiam testatur Couar. d. num. 5. in fi. & dispositione extrauag. 1. §. obseruent ergo iuncto §. seu versic. per hoc autem, statim præced. de priuil. in commun. vbi absolutio ab huiusmodi maiori excommunicatione Episcopo reseruatur, dicendum est, Parochum nunc non posse ab ea absoluere, vt etiam monet clarissimus I.V.D. Petr. Ant. Lazar. rem hanc latissimè agens in quæst. de monitor. sect. 4. quæst. 14. & ante eum adnotarunt Vgol. d. §. 5. in fi. & Sayr. d. cap. 19. num. 14. quamuis Romæ contraria sit consuetudo, vt nimirum tam Parochus, quàm quiuis approbatus possit absoluere à quauis censura non reseruata, prædictáque extrauag. 1. quæ est Bened. XI. omnino fuerit cassata, & reuocata per Clem. 5. in Conc. Vien. vt habetur in Clem. 2. quæ incipit dudum, de sepult. & posset d. extrauag. 1. sicut & Clem. 1. de priuil. quæ etiam ipsa hanc facultatem absoluendi Religiosis non priuilegiatis adimere videtur. intelligi de reseruatis, vt sentit gl d. Clem. dudum, §. si verò, verbo, concessa, & Suar. d. disp. 7. sect. 4. in fi.

Vnde ad casum nostrum infero, quòd nedum ante satisfactionem, sed neque † post absoluere Parochus poterit eum, qui

589 Absoluitur ante satisfactionem non ab alio, quã à Papa.

590 Intellectus c. nuper, de sent. excom.

591 Post satisfactionẽ quis absoluere possit ab excommunicatione.

qui in excommunicationem d. cap. fi. incurrerit. Quoad Episcopum verò puto, quòd & si post satisfactionem poterit absoluere per prædictam communem sententiam fundatam in ratione d.cap. nuper, & in specie post Io.An. Archid. & Io.Monach.d.cap.fi. tradit Siluest.d. verbo, Conseruator, num. 5. in fine, vbi etiam Ang.& alij Summistæ, & Io.Azor. Instit.Moral. part.2. lib.5. cap.34. quæst.10. in fi. ante satisfactionem tamen non poterit; tum quòd regulariter omnis dispositio etiam Principis intelligitur sine præiudicio tertij, cap.cum aliquibus, cap. susceptum, cap.quamuis, & cap. si propter, de rescript. in 6. cum suis concord. tum per ea, quæ de suspensione ad tempus, vel vsque ad aliquam actionem, vt nimirum licèt lata sit à iure, & nemini reseruata, nihilominus à nullo prorsus tolli possit, nisi à Papa latè tradunt Vgol.d. tab.4. cap.4. §.1. Sayr.d.libr.4. cap.17. num.10. & 11. & Sanchez de matrim. lib.3. disput.52. num. 2. quoniam quis statim se absolui curaret, & sic deluderetur pœna canonis; ac præterea id foret dispensare in canone, qui vult, vsque ad illud tempus suspensionem durare; quod tamen nequit facere Episcopus, nisi in casibus à iure expressis, cap.cum inferior, de maior.& obed. Clem.ac Romani, de elect. cum simil. quæ vtraque ratio militat etiam in excommunicatione. Et quidem in specie d. cap.fi. nulla videtur esse difficultas, cum expresè prohibeat Pontifex, ne pars d.excommunicationem incurrens absolui possit, nisi primò satisfaciat de expensis, ponderando dictionem, (*nisi*,) quæ importat necessitatem, atque adeo prohibet absolutionẽ; & illud verbum, primò; requirit enim omnino satisfactionem ante absolutionem; quam deinde permittit, vt inferior impertiri possit, dum eam sibi non reseruat, arg. d.cap.nuper, de sent.excomm. vbi dicitur, quòd ex quo conditor canonis sibi specialiter non retinuit absolutionem excommunicati sententia iuris propter communicationem cum excommunicato, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.

592 *Absoluere à suspensione iuris nõ reseruata quis possit.*

Atque hanc dispositionem † locum habere etiam in suspensione iuris non reseruata inter alios sentit Suar.d.sect.3. & 4. sed expressè tradit Innoc.in cap.2.de solut.in fi.cuius sententiam communem asserit Sanchez d.num.2. licèt ibidem nonnullos referat contrarium sentientes, quorum opinio potest procedere ante lapsum temporis, vel implementum actionis, aut

aut desistentiam ab aliqua re f. cienda,vt supr.deduximus.conclus.præced. in fi. Neque iis, quæ paulò ante diximus, obstat Trid.Concil. dum sess. 24. cap. 6. de reform. concedit facultatem Episcopis absoluendi à quibuscumque casibus occultis etiam sedi Apostolicæ reseruatis, (casus autem Papales omnes, licèt sedi Apostolicæ reseruati non sint,annexam habent censuram, vt patet cuique eos consideranti, quos referunt Summistæ vbi de censuris agunt, ibidem communiter id asserentes;) nam præterquam quòd loquitur Concilium de occultis dumtaxat, & de absolutione in foro conscientiæ tantùm, omnino accipiendum est, dummodo parti satisfiat,vbi id à Canone mandetùr in censuræ impositione, neque enim remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, cap.peccatum,de reg.iur. in 6. & transgressores canonum peccant,cap. 1. de constit.cum vtrobique, & alibi passim traditis per Doct. Atque hæc satis de hac concl.quæ absque difficultate procedit in parte, quæ persona singularis sit; nam de ea dubitari nequit, quia excommunicationem incurrat, de qua in d.cap.fi.si procurauerit, vt Conseruator limites suæ potestatis sine speciali facultate excedat, eámque ad alia, quàm manifestas iniurias, & violentias, seu ad alia,quæ requirunt iudicialem indaginem,extendat.

Aliqua verò, nec leuis difficultas esse potest, si huiusmodi pars non persona singularis, sed vel collegium ecclesiasticum, vel aliqua vniuersitas fuerit, illúdque procurauerit, an † nimirum prædictam excommunicationem incurrat, ídque propter text.in cap.Romana, §.fi. de sent.excomm.in 6. vbi Innoc. 4. approbante Concil.Lugdunensi penitus prohibet,ne in vniuersitatem, vel collegium excommunicationis sententia proferatur, volens animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnunquam contigerit, innoxios huiusmodi sententia irretiri; sed in illos dumtaxat de collegio,vel vniuersitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur;in dubio autem censebitur, Pontificem ipsum id obseruare voluisse, quod præcepit, arg.l. 1. & tot. tit. quod quisque iur. & l.digna vox, C. de leg. præsertim cum ad summum Pontificem maximè pertineat animarum saluti prospicere, earúmque periculum vitare, vt d.§.fi. d.Clem.dudum, de sepult.& alibi sæpe;& iura iuribus expediat concordare, cap.cum expediat, de elect. in 6. cum simil. vnde iuxta hanc opinionem dicendum vide-

593 *Vniuersitas procurans vt Conseruator excedat iurisdictionem suam, quid incurrat.*

tur, casum hunc vniuersitatis fuisse omissum, cum non ita sæpe contingat; leges autem ad ea, quæ vt plurimum contingunt, respicere, ac prouidere solent, l. nam ad ea, ff. de leg. ideóque nullam pœnam ab ea incurri in terminis d. cap. fi. licèt possit puniri arbitrariè, arg. cap. de causis, de off. deleg. cum suis concord. vt puta † suspensione, vt in extrauag. 1. de simon. vel ecclesiastico interdicto, vt in extrauag. vn. ne sede vac. in comm. cap. vnic. de iniur. in 6. & alibi sæpe; neque enim dici potest, quòd huiusmodi pœna interdicti, aut suspensionis cuius capax est vniuersitas, ab ea ipso iure in hac specie incurratur cum pœnam eo ipso certum sit ab aliquo non incurri, nisi id in iure exprimatur, l. 1. §. 1. ff. vt quis eum, qui, l. at si quis, §. diuus, ff. de relig. & sumpt. funer. §. cum igitur, Auth. de non eligen. Secundò nub. & pœnæ non sunt extendendæ ad alium casum, cap. pœnæ, dist. 1. cap. in pœnis, & cap. odia, de reg. iur. in 6. cum vulgar. Verùm ex alia parte cum Papa sit supra ius positiuum, cap. proposuit, de concess. præb. nec teneatur in posteriori constitutione priori expresse derogare, cum omnia iura in scrinio pectoris sui censeatur habere, cap. 1. de constit. in 6. neque hæc sit constitutio Conciliaris, sed Papalis, per ea, quæ tradit Rip, Dec. & alij cap. 1. de iudic. nomen verò partis, quo vtitur Bonif. 8. d. cap. fi. §. seu versic. pars verò, æquè apta est comprehendere vniuersitatem, & collegium, sicut quamlibet personam singularem, & à proprietate verborum non aliter recedendum, quàm si de mente disponentis appareat, l. non aliter, ff. de leg. 3. cum suis concord. etiam in pœnalib. l. 1. §. pecuniam, ff. de calumniat. l. 1. §. quod autem, ff. de aleator. videri alicui posset, prædictam pœnam excommunicationis etiam ab vniuersitate, & collegio incurri.

594 Vniuersitas quib. cęsuris subiecta.

Denique † cum vniuersitas comparere nequeat, nisi per syndicum, cap. vnic. de synd. l. 1. & l. item eorum, §. si decuriones, ff. quod cui. vniuer. nom. cum aliis adductis per Nicol. Losæ. tract. de iur. vniuers. part. 2. cap. 1. num. 2. & verba sint accipienda cum effectu, l. si per alium, §. docere, ff. quod quisque iur. cap. relatum, de cleric. non resid. cum suis concord. allegat ibid. per glos. existimare fortasse quis posset, non nisi syndicum huiusmodi excommunicationem incurrere, cum non nisi tempore, quo motum, vel saltem mouendum est iudicium, propriè dici pars videatur, & cum effectu agere, seu curare, vt

595 Syndicus vniuersitatis an incurrat cęsuram ratione eius delicti.

Conser

Conseruator extra limites sibi traditæ potestatis suam iurisdictionem extendat: id quod etiam indicat verbum illud, procurabit, quo vtitur Pontifex d.versic.pars verò, dum ait, pars verò, quæ hoc fieri procurabit; procurare enim vnde procurator dicitur, est munus procuratoris actu exercere. In hac perplexitate quid dicendum? sententiam nostram hac in re, de qua nemo scribentium, ac d.cap.fi.interpretum quicquam egit, seq.concl.aperiemus.

Sexta conclusio. Existimo probabilius, ac verius quòd † vbi vniuersitas, seu collegium sit loco partis, eiúsque syndicus procurauerit, vt Conseruator se intromittat sine speciali facultate in aliis, quàm manifestis iniuriis, si ad id speciale mandatum habuerit syndicus, tam ipse, quàm singuli de vniuersitate, vel collegio, qui eius mandato concesserũt, excommunicationem incurrent; quòd si eius rei mentio in mandato non habeatur, ipse solus incurret. Probatur hæc conclusio præcipuè quoad priorem partem, licèt enim collegium, & vniuersitas, vt sic, nequeat excommunicari; tum per ea, quæ in præced.conclus.ad finem pro hac parte adduximus, ac præsertim per text. d.cap. Romana, §.fi. in prima parte illius §. cum aliis adductis per Nicol.Losæ.d.tract.de iur. vniuersit.part.4. cap.1.num.41. Vgol.d.tract.de censur. tab.2. cap.26. in princ. num.4.& Sayr. de censur. seu tom.1. Thes. cas. consc. libr. 1. cap. 8. num. 15. quicquid sit de iure ciuili, per text.in Auth.item quæcumque communitas, & ibi Bald.C.de episc. & cler. cum hac in re ius Canonicum sit attendendum, vt optimè monet Losæ.d.num. 41. quia sumus in rebus ecclesiasticis, & spiritualibus, arg.cap. fi.de reb.eccles.non alien.cum ibi not. & in cap.ecclesia S.Mariæ, & cap.quæ in ecclesiarum, de constit.& alibi sæpe; quicquid etiam sit de ratione, cur † nequeat vniuersitas, vel collegium, vt sic, excommunicari, siue ea sit, quæ d.§.fi affertur, ne innocentes puniantur, & tam graui censura irretiantur, cum pœna suos tenere debeat auctores, l. sancimus, C. de pœn.& cap.quæsiuit, de iis, quæ fi.à mai.part.capit. siue aliæ, quas afferunt Canonistæ d.§.fi. Scholastici in 4.dist.18. Vgol. d. num. 4. & Sayr.d.cap.8. num.16. quicquid denique sit, an si feratur excommunicatio in vniuersitatem vel collegium valida sit, de quo per glos.& Doct.d.cap.Romana, Vgol.d.cap.26.§.1. cum duobus seqq.& Sayr.d.cap.8.num.17. & seq. Illud certum om-

596 Syndicus vniuersitatis cum speciali mãdato, eiq; in hoc adhærentes excõmunicantur c.fi. de off.in 6. si procurauit syndicus quod ibi prohibetur.

597 Vniuersitas quare nequeat excõmunicari, & an validè possit.

598 *Vniuersitate excōmunicata singuli ex illa culpabiles ligantur.*

nino est, quod Sayr. d. num. 18. satis comprobat, † excommunicatione in vniuersitatem, seu collegium lata ligari omnes, & singulos de vniuersitate, si omnes sint culpabiles, aliàs si aliqui solum culpabiles sint, illos dumtaxat ligari: cui sententiæ adstipulatur quoque text. d. §. fi. in 2. parte, vbi vult Pontifex, quòd sententia excommunicationis promulgetur in illos de vniuersitate, seu collegio, quos constiterit esse culpabiles; sic enim cessat vera ratio, cur in vniuersitatem, vel collegium prohibeatur ferri excommunicatio expressa per canonem d. § fi. ne nimirum contingat innoxiis hac censura irretiri vt ostendit Sayr. d. num. 16. quo etiam fundamento Sayr. d. num. 18. post alios ait, quòd † si aliqui post excommunicationem incipiant ciuitatem habitare, vel successores eorum, qui aderant tempore, quo lata fuit, non erunt irretiti excommunicatione, quod adnotauit quoque Losæ. d. num. 41. & duobus seqq. nisi in crimine postea participent, vt est opt. text. in cap. 1. de offic. Vicar. in 6. iuxta communiorem intellectum. Et ratio est, quoniam excommunicatio non nisi ob lethalem culpam incurritur, vt latè comprobat Couar. d. cap. alma mater, part. 1. §. 9. num. 1. & duob. seqq. Vgol. d. tab. 2. cap. 27. in princ. & Sayr. lib. 1. cap. 9. num. 3. & quatuor seqq. eáque culpa propria esse debet; nam pro aliena culpa quis non potest excommunicationem incurrere, vt probat Couar. d. §. 9. num. 3. in fi. & latiùs lib. 2. var. resol. cap. 8 num. 9. Sayr. d. cap. 19. num. 19. & multis seqq. Vgol. d. tract. de censur. eccles. tab. 1. §. 8. num. 1.

599 *An successores eius vel noui incolæ eandē excōmunicationē subeant.*

Patet ergo, quòd in facti specie, de qua agimus, si non omnes de collegio, vel vniuersitate consenserunt, vt syndicus procuraret, quò Conseruator excederet limites suæ potestatis, vt in concl. diximus, sed aliqui tantum, illi soli incurrerunt; si omnes, omnes quoque tanquam culpabiles incurrerunt. pro quo facit quod de Monasterio, aut alia vniuersitate simoniam committente tradit idem Vgol. tract. de simon. tab. 1. cap. 4. §. 5. num. 2. & cap. 7. in princ. præsertim num. 4. & quamuis glos. d. cap. Romana, verbo, culpabiles, innuere videatur, quòd † solùm Prælatus collegij, seu Consul vniuersitatis, & maiores, seu Officiales, quorum nimirum consilio Prælatus, & Consul reguntur excommunicationem latam in culpabiles incurrant, per text. in cap. dilectus il 2. cui adde cap. veniens, cum sua glos. de simon. vbi mandatur, quòd hi dumtaxat suspendantur. Tamen

600 *An soli Prælati, vel maiores vniuersitatis excōmunicatæ censeatur excōmunicati.*

men vel hoc ideo ibi mandatur ex indulgentia, vel quia in iis locis, prout solet contingere in numeratis collegiis, & vniuersitatibus non omnes de collegio, vel vniuersitate regunt, sed superior, & aliqui maiores tantum. Neque obstat quod statim ante conclusionem contra hoc adduximus, non esse partem, nec procurari, nisi in iudicio; nam vbi etiam hoc admittamus, inde solùm fit, vt collegium non incurrat, nisi cùm syndicus id in iudicio procurauit, quod concedo; sed tunc dicatur collegium ipsum esse pars, & illud procurare per vulgatam regulam, qui per alium facit, quæ locum etiam habet in pœna incurrenda, vt ad d.reg.& alibi passim Doct.adnotarunt.

Patet etiam, quòd † si solus syndicus id procurauit, quia non haberet hoc in mandato, (quæ erat altera pars conclus.) excommunicationem solus incurrit, quoniam solus esset culpabilis. Neque oberit quod cum non habeat mandatum sufficiens, non dicetur pars; nam ex eo saltem quod nomine collegij agit, & in reliquis sufficiens mandatum habet, partem ipsam repræsentat. Quin immò aliqua ratione pars ipsa est; solet enim syndicus tanquam membrum corporis illius, cuius est syndicus, in iudicio non solùm agere nomine sui corporis, verùm etiam nomine proprio, dum ait, petit tam suo, quàm talis collegij, vel vniuersitatis nomine, vel quid aliud simile. Minus obest quod, cum ad id procurandum non habeat mandatum sufficiens, dicitur gerere actum nullum, cap.qui ad agendum, & cap. qui generaliter, de procur. in 6. cum ibi not. & aliis sexcentis, & ex actu nullo † regulariter pœna non incurritur, vt post Rip.in l.1.§.si quis simpliciter, ff. de verb. oblig. & Rolan.à Valle cons. 38. num. 19. & seq. vol. 1. tradit Prosp. Farinac. lib. 1. quæst.crimin. quæst. 15. num. 47. latè Corb. de caus.priuil. ob alien. irreg. dom.fact. limit 22. num. 1. & 2. vbi in specie procuratoris habentis generale mandatum loquitur: nam quicquid sit de hac doctrina, quæ sanè quoad id de procuratore habente generale mandatum, solùm probat, principalem tunc pœnā non incurrere, vt patet ex exemplo Corb. emphiteota enim non incurrit pœnam caducitatis ob alienationem irrequisito domino factam, si procurator cum solo mandato generali alienauerit; id quod in nostra quoque facti specie libenter admittimus, vt nimirum vniuersitas, quæ dedit quidem ad illam causam mandatum syndico, non autem spe-

601 *Syndicus solus quando dicatur excommunicatus.*

602 *Pœna an incurratur ex actu nullo.*

ciale ad procurandum, vt Conſeruator extendat limites ſuæ poteſtatis ad alia, præter manifeſtas iniurias, nequaquam excommunicationem incurrat; habere nequit locum hæc doctrina in caſu noſtro, in quo apparet de expreſſa mente Pontificis d cap.fi.§.pars verò, quòd pars incurrat hanc pœnam excommunicationis, etiam ſi nulliter procuret, vt Conſeruator ſine ſufficiente facultate cognoſcat de iis, quæ requirunt iudicialem indaginem, nam poſt huiuſmodi prohibitionem ac pœnæ adiectionem in d. §. pars verò, in fine illius text. adiicit decretum irritans, quod prædictam quoque prohibitionem afficit, cum referatur ad ſingula contenta in d. cap.fi. vt ex eius decreti verbis patet, quæ ponderabimus in concluſione, quam ſtatim ſubiiciemus.

Fateor tamen, quòd ſicut pœnam hanc excommunicationis non incurret is qui non eſt pars in iudicio, vt puta tertius, ita † neque ipſa pars, ſi procurauit quidem, ſed iudex, id eſt, Conſeruator non proceſſit vt breuiter id probantes admonuimus quoque concl. præced. limit. 2. poſt Suar. de cenſur. diſp. 23. ſect. 4. num. 10. vbi iuncto nu.7. eam rationem affert, quia actio procurandi ſolùm prohibetur propter aliam, & quaſi via ad illam, vnde conſummata non videtur, donec illa fiat. idem poſt Nauar. d.cap.27. num. 125. tradit Eman. Roderic. d.tom. 1. quæſt. regular. quæſt. 65. art. 20. eóque vlt. nam canon excommunicans facientem aliquid non comprehendit regulariter conſentientem etiam mandando, conſulendo, faciendo, vel auxiliando, antequam fiat, niſi ex eius, vel aliarum conſtitutionum tenore id colligatur, vt poſt Siueſt. verbo, excommunicatio, 10. num. 4. & alios tradunt Nauar. d. cap. 27. num. 51. Roder. d. art. 20. & Thom. Sanchez de Matrim. lib. 3. diſput. 49. num. 2. quod intellige † niſi poſtea ille tertius participet cum litigante in crimine, arg. cap. nuper, & cap. ſi concubinæ, de ſent. excomm. quod in hac ſpecie poſt Gemin. d. cap. fi. adnotauit Io. Azor. Inſtit. mor. part. 2. lib. 5. cap. 34. quæſt. 10. Ang. Siueſt. & alij Summiſtæ, verbo, Conſeruator. Iam verò pro complemento huius, & præcedentium concl. eſt adnotandum, quòd tum ad hanc, tum ad omnes præcedentes huius quæſt. concl. pertinet, & aliàs me admonuiſſe memini, nimirum tam pœnam hanc excommunicationis à parte, quàm illam ſuſpenſionis ab officio à Conſeruatore, ſeu eius ſubſtituto non incurri

603 *Pars an incurrat excommunicationem.*

604 *An tertius procurans.*

curri eo ipso ob id, quòd ille quauis ratione potestate sibi tradita abutatur, aliásve contra d.cap.fi. dispositionem, sine sufficienti facultate Conseruatoris potestate vtatur, aut pars id procurauerit, sed dumtaxat, si huiusmodi abusus, & procuratio in ea re contingat, vt Conseruator, vel ab eo subdelegatus de aliis, quàm de manifestis iniuriis, & violentiis scienter se intromittat, seu (quod idem esse docuimus supra hoc ipso cap. quæst.3. concl.1. circa medium,) ad alia, quæ iudicialem exigunt indaginem, suam extendat potestatem, vt expresse sonant verba d cap.fi.§.vt autem, cum seq. ita vt in huius rei confirmatione necesse non sit diutiùs immorari, præsertim cum simus in pœna, quæ vltra casum suum non extenditur, cap.in pœnis, & cap.odia, de reg. iur.in 6. cum ibi, & alibi passim adnot. per Doct. pro quo optimè facit, quòd pœna apposita in vno Capitulo, seu §.legis non trahitur ad disposita in alio cap. seu §. vt post glos.in Clem.fin.de pœn.& alios docet Fel.in cap.causam, quæ num.4.versic. limita octo modis, de rescript. alia verò adducit Dec.in cap.secundo requiris, num.3.versic. sextò, si pœna, de appell.

Ideo autem dixi, & toties in hac quæstione repetij, (sine speciali facultate,) quoniam certum est, quòd † si Conseruatoriæ litteræ facultatem tribuant, vt Conseruator de iis etiam cognoscat quæ requirunt iudicialem indaginem, neque Conseruator eam cognitionem adhibens suspensionem ab officio, neque pars id procurans excommunicationem incurrat, cum tunc nullum delictum admittant, & in specie de parte Nauar. in Man.cap.27. num.125.quod & nos supr.docuimus ex Suar. d. num. 10. ob eam rationem quia cum hæc procuratio non propter se, sed propter actum procuratum, prohibeatur, tunc solùm illa censeri debet prohibita, quando hic malus est, & prohibitus. Quoad autem statuendum sit stante legitima consuetudine, aut præscriptione, per quam ita sit aucta Conseruatoris iurisdictio, vt ad causas quoque iudicialem exigentes indaginem suam extendere possint potestatem, aliquid dicemus in fi.seq.concl.

605 *Suspẽsio & excommunicatio quãdo nõ incurrantur.*

Septima, & postrema conclusio. Pœna nullitatis † adiecta est cuicumque actui, qui gestus fuerit, seu attentatus contra quodlibet eorum, quæ d.cap.fi. de offic.deleg.in 6.à Pontifice disponuntur. Ita quoad substantiam huius concl. cauetur expressè

606 *Nullum est quidquid citra specialẽ facultatem fit.*

presſè d.cap.fi.in fi.in hæc ſanè vèrba. Quicquid autem contra præmiſſa vel eorum aliquod attentari contigerit, omnino decernimus irritum & inane.

Dixi autem ego, pœna nullitatis; quoniam annullatio actus † vt plurimum pœna eſt, cap.diſpendia, de reſcript.in 6. & c. ſi religioſus, de elect.eod.lib. cum aliis adductis per Fel. in cap. cognoſcentes, quod eſt 2. num. 3. de conſtit. & Franc. in cap. quoniam, num.5. & 6.de elect. in 6. qui etiam plures Doct.referunt hac de re tractantes, præcipuè Imol.in l.ſi verò, §.de viro, ff.ſol.matr. gloſ. & Doct. in cap.decet, verſic. proceſſus, de immunit. eccleſ. in 6. Innoc. in cap. ſi verè, de ſent. excomm. quibus adde Bal. & alios in l.non dubium, C.de leg.Ruin.conſil. 158.vol.4. Barbat. conſ.17. col.pen.lib.1. Butr.cap.fi.de reſcript. Dec. & alios d. cap. 2. de conſtit. Bal.cap.ſuper litteris, col.1. & 2.de reſcript.Ludolph.Schrader. qui alios refert, tract. de feud. part. 2. 9. partis princip. num. 37. & quamuis Thom. Sanchez quem non niſi poſt hæc ſcripta vidimus, aliis ad id relatis tract. de Matrim. libr.3. diſput.4. num.9. diſtinguendo dicat, quòd, ſi conſtitutio inducat actus nullitatem ob ſolam legis prohibitionem, & in odium tranſgredientis, tunc annullatio eſt pœna; ſecus verò, vbi inducitur ob defectum ſolemnitatis ſeruatæ; tamen adhuc nos ſumus in priori caſu; negari enim non poteſt, quin annullatio actus d.cap.fi appoſita ſit ob ſolam canonis illius prohibitionem, & in odium tranſgredientis, cum propriè nulla ibi forma, & ſolemnitas certa tradatur obſeruanda.

607 Nullitas actus quando ſit pœna.

Dum autem in text. eod.cap.fin. dicitur, (contra præmiſſa,) quod idem eſt, ac ſi diceret, (prædicta,) continet, & afficit omnia, quæ diſpoſita fuerunt in d.cap. fi. id, quod facilè ſuadetur; tum quòd verba illa, & de præmiſſis, ſeu, & de prædictis, quæ ponuntur in fine inſtrumentorum comprehendunt omnia diſpoſita in inſtrumentis, tum per ea, quæ de hoc verbo dicta, quod ſit relatiuum præcedentium tradit poſt alios Pariſ. conſ. 86. num.36. vol.2. conſ.5. num.15.43.46. & conſ.21.num.37. vol.3. ac de verbo, prædicta, quòd referatur ad ſuperiora, idem docet conſ. 158. num. 18. vol. 4. poſt Bart. per illum text.in l. 1. §.hoc edicto, ff.de poſtul. & l.talis ſcriptura, §.fi.ff.de leg. 1. ac denique de verbo, præmiſſis, docet Alex.de Neuo in rubr. de ſponſ. & matr.num.3. dum verò ſubditur ibid.in text.d.c.fi.

Præmiſſa quid notent.

vel

vel eorum aliquod includit quodlibet prædictorum, est enim hæc dictio † vniuersalis, & includit singula Dec. cap. quia nos, num. 4. de appellat. Gregor. tract. de fideicom. art. 7. num. 27. post Ruin. consl. 116. col. 3. vol. 2. & verificatur etiam in minimo, l. si seruum, §. prætor ait, & ibi Bart. ff. de acquir. hered. Dec. cap. scripta, num. 6. de fide instrum. & cap. de appellationib. num. 11. & 31. de appell. glos. Clem. 1. verbo, vel parte aliqua, de for. compet. latè Tiraq. in repet. l. si vnquam, verbo, omnia, vel partem aliquam, nu. 14. C. de reuoc. donat. Hoc ipsum etiam quod nimirum dictum decretum irritans appositum, in fi. d. cap. fi. vel ex eo patet, quòd positum est in fine; nam clausula in fine posita regulariter refertur ad omnia præcedentia d. l. talis scriptura, §. fi. ff. de leg. 1. & cap. inquisitioni in fine cum aliis ad id allegatis per Doct. præcipuè Fel. d. cap. causam quæ, num. 4. in princ. de rescript. & Ant. Gabr. commun. concl. lib. 6. tit. de claus. concl. 9. num. 1. & 2. vbi id quoque ampliat post alios in materia odiosa quod etiam in pœnis docet Fel. d. num. 4. vers. secundò nota post Bal. in l. quisquis, in princ. C. si cer. pet. & Dec. in cap. secundò requiris, num. 3. de appell.

608 *Dictio, aliquod, includit singula etiam minima.*

Dum verò in d. clausula irritante ponitur illud verbum, decernimus, constat † nullitatem hanc ita incurri ipso iure, vt nulla ad id sententia annullans requiratur, vt in cap. 2. de regular. in 6. cap. prouida, & cap cupientes, de elect. eod. lib. & ibi Doct. cum aliis, quibus id docent Vgol. d. tract. de censur. tab. 1. cap. 9. §. 6. num. 10. & 14. maximè cum hoc sit verbum præsentis temporis, quod regulariter, & in dubio inducit canonem latæ sententiæ, vt post Tiraq. d. l. si vnquam, verbo, reuertatur, num. 21. cum seq & alios tradidimus in d. tract. de distribut. quotid. part. 3. quæst. 7. num. 19. habeátque etiam illa clausula dictionem, *omnino*, quæ & ipsa, vbi dubium aliquod esset, † certò inducit latam sententiam, vt post eundem Tiraq. d. verbo, reuertatur, & Fel. cap. Rodulphus, num. 34. de rescript. admonuimus d. quæst. 7. num. 37. ad fi. Quæ etiam dictio, omnino, ita importat nullitatem ipso iure, vt non sit necessaria exceptio vt in terminis d. cap fin. adnotauit ibi glos. singularis in fi. verbo, omnino, quam approbarunt Doct. ibid. communiter.

609 *Verbum, decernimus, importat nullitatem.*

610 *Dictio, omnino, quid importet.*

Posset autem hoc loco inferri ad singula disposita in d. cap. fi. ea nominatim recensendo, vt ostendamus, ea ita prædicto decreto affici, vt quicquid gestum contra illa fuerit, nullum

sit absque vlla iudicis sententia, & sine ope exceptionis, sed quia sicut longum nimis id esset, ita minimè necessarium, cum facillimum cuique sit ex prędicta conclusione id deducere; potiùs pro coronide huius concl. atque adeo quæstionis notabilia quædam adiiciamus, quæ ad plures eius conclusiones maximè pertinent. Primum verò illud sit, quòd, † si huiusmodi canon d.cap.si.eiusque dispositio in totum, vel pro parte aut vsu recepta non fuerit, aut semel recepta contraria consuetudine postmodum sit abrogata, cessabit quoque vel in totum, vel pro ea parte non modò pœna nullitatis, vt satis ostendimus supra hoc ipso cap quæst.9. concl.9. paulò ante medium vsque ad finem, & suaderi quoque potest ex iis, quæ mox adducemus, verùm etiam prædicta pœna suspensionis ab officio, & excommunicationis; etenim lex non obligat, nisi sit vsu recepta glos.in cap.1. verbo, frangere, de treg.& pac. quam ibi sequuntur Abb.Imol.& ceteri Doct. præcipuè Fel.num 6.vbi latiùs rem hanc pertractat, eam quoque procedere docens in canone habente censuram, quod etiam post alios tradit Didac.Couar. lib.2. variar. resol. cap.16. num.6. versic. Quintò sunt qui huius, Vgol.d.tab.1. cap.9. §.9. vbi idem docet † de lege semel recepta, quæ censuram contineret, sed fuit abrogata per consuetudinem, ex Nauar in Manual. Confess. cap.27. num. 149. & Siluest. in verbo, consuetudo, num.17. & ratio est; nam abrogata lege, seu canone censuram, vel pœnam continente, est etiam abrogata ipsa pœna, vel censura, vt satis comprobat idem Vgol.d.cap.9.§.10.post Fel.inter alios in cap. 1.num.5. de constit.& latè tradit Io.Azor.part.1. Instit. Moral. lib.5. cap.18. quæst.10. vbi etiam docet, † pœnam excommunicationis, & suspensionis ipso iure à statuto, vel canone impositam posse tolli consuetudine, non abrogato ipso canone, vel statuto. sanè, vt optimè docet Couar. vbi supr. dicetur lex, vel constitutio vsu non recepta, si ea Principe sciente per aliquot actus contrarios excluditur, vel eo ignorante per decennium negligitur, & omittitur obseruari; ad eam verò abrogandam per consuetudinem requiritur, quod consuetudo sit legitimè pręscripta, hoc est, spatio 40.ann.cum ceteris requisitis inducta, iuxta text.in c.vlt.cum ibi not.per gl.& Doct.maximè Curt.de cons. Et quoniam in materiam durationis censurarũ incidimus, eam simúlque propositorũ Notabilium ordinem prosequentes.

611 Lex annexam habens cẽsuram an liget.

612 Lex abrogata consuetudine desinit simul cũ censura obligare.

613 Cẽsura sola an possit abrogari.

Pro

Pro 2. not. illud adiicimus, quoad eius durationis initium; (reliqua enim ad eiusdem successionem, & finem pertinebant;) quòd † censura ad certum tempus in pœnam lata, qualis est suspensio ad annum, de qua d.cap.fi.de offic.deleg.in 6.currere incipit à die commissi delicti de momento in momentum, vt per text. in cap.cupientes, §.ceterum,ibi, extunc inchoandum,de elect.in 6. glos.pen. cap. prouida, eod. tit. & lib.atque alia satis probat Vgol. tract. de censur. tab. 4. cap. 15. in princ. num.2. Suar.eod. tract.disp.29.sect.1.num.2. Sayr.in Thes cas. consc. seu de censur. lib.4.cap.8.num. pariter 2. & Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 24. num. 16. & lib.3. disp. 50. num.3. vbi etiam post alios concludit, † idem dicendum, si ea suspensio incidat pendente tempore alterius suspensionis, ita, vt huius finis expectandus non sit ad illam inchoandam; quod latè comprobant Suar.d num.2. Sayr.d.cap.8. num 6. & Vgol.dict. cap.15. §.2. per totum, præcipuè per glos. receptam communiter in Clem. 2. verbo, sequentes, de magistr. & quia censura trahit secum executionem, cap.pastoralis, §.verum, de appellat.

614 Censura ad tẽpus certũ lata quando incipiat.

615 Quid, si incidat in tẽpus similis censuræ.

Not.3. hoc tempus † esse non vtile, sed continuum,vt satis ostendit Suarez d.sect. 1. num.3. & Vgol.d.cap.15. § 4. per totum, præsertim ex cap.1. versic.si quis, de re iud.in 6.& cap. 1. de sent. excomm. eod. lib. quibus ipse addo glos.receptam, in cap.fi.verbo,annum,de temp.ord.in 6.quæ ad id allegat tex. d.c.prouida,de elect.eod.lib.

616 Cẽsura tempus quale sit.

Not.4. prædictum tempus suspensionis † debere esse completum etiam quoad vltimum diem; siue per accusatiuum, cum, aut sine præpositione, siue per ablatiuum sit adiectum, vt probat Suar.d.sect.1.num.4.quia suspensio includit negationem, & prohibitionem; negatio autem totum destruit, & prohibitio facta est pro toto illo tempore. idem adstruit Vgol. d. cap.15.§.5. maximè per text. in cap.1.§.qui verò, & d. cap. cupientes,§.ceterum, de elect.in 6.& quia nisi totum tempus abierit,sciri non potest, an suspẽsus prohibitas ei functiones exercuerit, nec ne.

617 Censura tẽpus quando compleatur.

Not.5. & vlt. huiusmodi annum, (qui,sicut & similis mensis, atque hebdomada, quoniam non ordinario tempore, sed extraordinario iuxta facti contingentiam incipit, emergens dicitur à Bal.in l.de diuisione, num.1. Alex.num.2. Ias.num.7.ff.

ſoi matr. quos ad id refert, ac ſequitur Vgol.d.cap.15.§.3.circa initium laudatus à Sayr.d.cap.8.num.3.) ita † computandum eſſe, vt ex quacunque parte anni ſuſpenſio inchoetur, tanta pars anni ſequentis ei adiungatur, quanta ad complendum integrum annum, id eſt, 365. dies ſufficiat; vt quoad annum in ſpecie ſentit Vgol.d.cap.15.§.1.& 3.in fine, docéntque expreſsè Sayr.d.cap.8.num.5.& Suar.d.ſect.1.num.6.id deducentes ex iis, quæ num. præced. tradiderant de menſe; in quo idem etiam fusè poſt alios probant Vgol. d. §. 3. & Sanchez d. lib.2.diſput.24.num.15.colligitúrque ex l. ita vulneratus, §. æſtimatio autem, ff.ad leg. Aquil. vbi dicitur, quòd qui prior vulnerauerit, tantum præſtabit, quanti vulneratus in anno proximo plurimi fuerit, repetitis ex die vulneris 365. dieb. Quòd ſi annus, ad quem lata eſt d.ſuſpenſio, ſit biſſextilis, ſeu intercalaris, † tunc, licèt communiter opinio ſit, quòd, cum ſimus in materia pœnali, & odioſa, debeat hic annus conſtare ſolùm ex 365. diebus, vt voluit gloſ. recepta in cap. nullus, quod eſt diſt.55. verbo, anno, cap.quæſiuit, §.vlt.verbo, quaſi, de verb. ſignific. & cap.ſi propter, verbo, primi anni, de reſcript. in 6. cum aliis Doct.quos allegant, ac ſequuntur ad id pleraque adducentes Vgol.d.§.1.Suar.d.num.6. cum trib ſeqq. Sayr.d.cap. 8.num.12. quod & facere videtur Sanchez d.diſp.24.num.18. pro qua opinione potiſſimùm citatur text.in l.cum heres, §.Stichus ſi heredem, ff.de ſtatulib. vbi libertate ſeruo relicta, dies biſſexti reiicitur, & annus 365.dieb.concluditur. Tamen pace tot, tantorúmque virorum ille text.id non probat, ad quod allegatur; apertè enim loquitur, vbi non eſt conſtitutus dies, vnde annus incipiat, ſed tam annus, quàm dies eſt in electione alterius, puta legatarij; tunc autem nil mirum, ſi iuxta vulgatam iuris regulam, quod minimum eſt, ſequimur l. ſemper in obſcuris, ff.de reg.iur.& cap in obſcuris, eod.tit.in 6.l.nummis, ff.de leg.3.maximè fauore libertatis, quæ omnib.reb.fauorabilior eſt, l.libertas, ff.de reg. iur. eligere is poſſit non extraordinarium, hoc eſt, biſſextilem, ſed ordinarium, qui ex 365.dieb. conſtat. Igitur extra hunc caſum ſtandum erit regulæ, vt duo illi dies pro vno computentur, iuxta text.d.cap.quæſiuit, ac l. 3.§.minorem, ff.de minor. & l.cum biſſextus, ff.de verb. ſignif. casúmque, l. 2. ff. de diuerſ. & tempor. præſcript. quoad priorem partem, vbi in actionib. quæ conſtituto tempore finiuntur,

618 *Et quomodo computetur.*

619 *Quid hic ſi annus biſſextilis ſit:*

tur, dies intercalaris non computatur; neque in his iurib.fauor aliquis, aut odium, vt aliàs solet, à lege consideratur. sed & fauor considerari potest,& odium in censuræ duratione; tum ne delicta maneant impunita, arg. d. l. ita vulneratus, §. quod si quis, & cap.irrefragabili, §. ceterum, de off. ord. tum quia sic retinetur neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, cap.multi,2.quæst.1. & cap.dilecto, de sent. excom. in 6. cum simil. Atque huius sententiæ in nostra specie veriùs est Sanchez d. num. 18. dum prædictam communem doctrinam post alios ponit in casu 1. suæ concl. quæ est, vbi dies statuitur, vnde incipiat mensis, vel annus suspensionis, & apertiùs num 22. post Molin.tom.2. de iust.& iur.tract.2.de disp.573.num.2. Idem etiam sentit gl. d.l. 2. & ibi Bart. communiter eam teneri asserens, dum statuunt bissextilem diem adiiciendum, vbi pœna imponatur per annum, vel mensem, secus, † si per dies; quod postremum satis constat ex d.l.2.in fi. & admittit post alios Sanchez d.num. 18. & ex communi Suar. supr. num. 7. sed & vbi ex his posterior hæc opinio non conuincatur, dubia tamen prior redditur; in dubiis autem tutior pars est eligenda, cap. cum desideres,§. secundæ,de sent.excomm.cap. iuuenis, de spons.cap.significasti, il 2. cap. ad audientiam, & cap. pen. de homic. per quæ & alia iura idem Vgol.d.tract.de censur.tab.1. cap.14. in princip. num.14. & 15.docet, in dubio debere se aliquem pro censura irretito habere. atque hac ferè ratione nostram sententiam tuentur Host.quoque & Io.Monach.in cap.1.de re iud.in 6.

620. *Et feratur censura per dies.*

Cetera circa durationem censurę minùs necessaria peti possunt ex Suar.d.disput.29.Vgol.d.cap.15.& Sayr.d.cap.8. ac iurib.& Doct.ab iisdem allegatis. Nos verò ex iis, quæ diximus, finem huic conclus. & quæst.simúlque 7.cap.iam tandem imponamus.

SVMMÆ RERVM.

1 *Ordo iuris, etiam qui in summarijs adhibetur, non est necessariò seruandus à Conseruatore iuxta terminos c. 1. & fi. de off. deleg. in 6. iuncto num. 5.*

2 *Ordo iuris in natorijs non seruatur saltem de necessitate: licèt causa sit ciuilis. num. 3. aut iurauerit quis eum seruare in omni causa. num. 4. & 6.*

5 *Ordo iuris causarum summariarum medius est inter ordinem plenariarum, & eum, qui in notorijs adhibetur.*

6 *Ordo iuris seruari potest saltem partib. consentientib. à Conseruatore iuxta terminos c. 1. & fi. de off. deleg. in 6.*

7 *Ordo aliqualis iuris seruari debet à Conser. iuxta iuris term. deputato.*

8 *Ordo aliqualis iuris seruandus in notorijs.*

9 *Libellus aliquis, licèt non solemnis, offerri debet coram Conseruatore iuxta terminos iuris deputato, & num. 15.*

10 *Petitio aliqua requiritur in notorijs. fallit tamen in connexis. nu. 14.*

11 *Iudex quando suppleat de facto maximè in notorijs.*

12 *Inquisitionis via quomodo vtatur Conseruator.*

13 *Sententia quomodo declaranda est iuxta petitionem.*

15. *Libellus solemnis non requiritur in notorijs facti, vel iuris surgentis à notorio facti. & quid in notorio probationis. num. 16.*

17 *Litis contestatio, iuramentúmve calumniæ, vel malitiæ, aut similia iudicis ordinatoria non requiruntur coram Conseruatore iuxta iuris terminos deputato. & trib. num. seqq.*

19 *Iuramentum calumniæ an sit inductum iure ciuili, vel naturali.*

20 *Iuramentum malitiæ est de solemnitate, & ordinatorijs iudicij.*

21 *Ordinatoria iudicij an sint necessaria in notorijs iuris.*

22 *Citare potest, ac debet in actibus præiudicialibus Conseruator etiam ad terminos iuris deputatus.*

23 *Citatio in notorijs, an requiratur, & multis num. seqq.*

24 *Citationem omittere potest Conseruator, coram quo delinquitur. Item cùm informauit se super notorio parte præsente. num. 25. aut ex abundanti assumit probationes super notorio. num. 26. aut cum, si fiat citatio, possit oriri scandalum, num. 27.*

28 *Conseruator an informare se possit super notorio parte non citata.*

29 *Citatio vnica sufficit in notorio etiam ad sententiam.*

30 *Citatio non requiritur ad validitatem censuræ.*

31 Moni

62 *Notorium probandum, si agatur contra absentem.*

63 *Notorietatis qualitas semper est probanda. nisi delictum fiat coram populo, ac iudice sedente pro tribunali. nu. 64. aut reus illud confiteatur. num. 65.*

66 *Notorietas delicti probanda coram Conseruatore iuxta terminos iuris deputato, ad fundandam eius iurisdictionem; aliàs nequit procedere. num. 68.*

67 *Qualitas tribuens iurisdictionem in primis est probanda.*

69 *Informatio extraiudicialis, & summaria Conseruatoris super notorietate sufficit ad effectum procedendi.*

70 *Notorietas, & notorium ipsum probari potest duob. testibus.*

71 *Circunstantiæ excusantes delictum si allegentur, probandæ sunt coram Conseruatore.*

72 *Notorium licèt non probandum, tamen est allegandum. etiam si sit notorium iuris. num. 73.*

74 *Interrogare potest Conseruator partes siue ex officio, siue ad instantiam partis, vbi æquitas id suadet.*

75 *Conseruator ad terminos iuris deputatus ferre potest, ac debet sententiam super notoria iniuria, cum num. seq.*

76 *Sententia in notorijs requiritur. non tamen solemnis, num. 77. & quid in notorio iuris. num. 78.*

79 *Declaratio super notorio an requiratur, si reus neget notorium.*

80 *Iudicium super notorio non potest vt sic inchoari à præcepto. potest tamen fieri præceptum loco sententiæ. num. 81.*

82 *Sententia in notorijs, sicut in summarijs potest ferri conclusione non facta, & stando, vel sedendo. item per alium. num. 83. non tamen sine scriptis. num. 84.*

85 *Solemnitates sententiæ, & processus remissæ in causis summarijs, remittuntur quoque in notorijs.*

86 *Notorium repugnans sententiæ quando eam nullam reddat.*

87 *Decisio cap. 1. de off. deleg. in 6. hodie penè inutilis est ob Conseruatoriarum amplitudinem.*

88 *Clausula, summariæ, simpliciter, &c. apponi nunc solet in Conseruatorijs, non illa, sola facti veritate conspecta, contra aliquos, & num. seq.*

89 *Clausulæ sola facti veritate inspecta, ius.*

90 *Regularium Conseruator nequit procedere post habitis articulis, omissis citationibus in iuramento testium, & omni appellatione remota, contra quosdam.*

91 *Summariè, dictio æquiuoca eſt plura ſignificans, & num.94.*

92 *Summariè cauſam committi non idem eſt, ac committi ſimpliciter, de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſecundùm aliquos.*

93 *Simpliciter committi cauſam quid importet.*

94 *Summariè tantum commiſſa cauſa an ſit verè ſummaria.*

95 *Clauſula, ſine figura iudicij idem ſola importat ac ſi præcederet illa, ſimpliciter, de plano, ac ſine ſtrepitu.*

96 *Subſtantialia iudicij à iure ciuili inducta omittere poteſt Conſeruator, cui cauſa commiſſa ſit ſine figura iudicij.*

97 *Citare debet Conſeruator in cauſis ſummarijs non ſolùm initio cauſæ, num.98. ſed etiam in aliquo proceſſu. niſi initio comminatus fuiſſet citato ad totam cauſam, quòd procedet ad vlteriora. num.99.*

100 *Citatio ad ſententiam in ſummarijs non ſufficit generalis. non debet tamen neceſſariò eſſe peremptoria. num.101. nec requiritur in eo, pro quo ferenda eſt ſententia. num.102.*

103 *Citatio requiritur in ſummarijs, cum moderanda eſt dilatio. item ad videndum iurare teſtes. num.104. teſtes tamen non citati admittuntur, modò fuerint requiſiti. num.105.*

106 *Legitimatio perſonæ requiritur in cauſis, quas Conſeruator ſummariè cognoſcit. dummodo ſit fundata in iure naturali, aliàs ſecus. num.107. & quid in patris conſenſu. ibid. & num.108.*

109 *Libellus ſolemnis non exigitur in Conſeruatore ſummariè procedente, ſed bene aliqua petitio. & in quo hæc differant. num.110. quòd ſi ſolemnis offeratur, quæ proteſtatio fieri debeat. num.111.*

112 *Induciæ deliberatoriæ an dentur in cauſis ſummarijs.*

113 *Reconuentio an fiat in cauſis ſummarijs, & quomodo.*

114 *Litis conteſtatio non eſt neceſſaria in cauſis à Conſeruatore ſine figura iudicij terminandis, & num. ſeq.*

115 *Litis conteſtatio per quæ fiat.*

116 *Iurandum de calumnia, de malitia, & de veritate dicenda in cauſis à Conſeruatore ſummariè tractandis. Et in quo hæc iuramenta inter ſe differant. num.117.*

118 *Iuramentum calumniæ an ſit de iure diuino, vel naturali; poſſitue remitti.*

119 *Conſeruator in cauſis ſummarijs poteſt procedere tempore feriato ob hominum neceſſitatem, non in honorem Dei, vel Sanctorum, aut ferijs repentinis.*

120 *Dilationes breuiores, & pauciores, ſed aliquas dare debet Conſeruator in cauſis ſummarijs.*

121 Defensiones legitimæ, & probationes necessariæ admittendæ sunt à Conseruatore in causis summarijs, & aliquot num. seq.

122 Aduocati an sint admittendi in summarijs.

123 Probatio plena requiritur in causis summarijs, nec sufficit iuramentum in supplementum, nisi vt in plenarijs.

124 Exceptiones quænam admittendæ in summarijs.

125 Appellatio reijcienda in causis summarijs quæ sit.

126 Testes in iudicio summario debent esse iurati citra partis consensum; & quidem parte præsente, vel citata. Item debent rectè concludere, & secretò examinari. num. 127. ipsi tamen non sunt necessariò citandi, modò fuerint requisiti, nec se obtulerint. num. 128.

129 Processus debet publicari coram Conseruatore in causis summarijs. Aliàs pars poterit appellare; non tamen nullus erit processus. num. 130.

131 Publicato processu etiam in summarijs nequeunt examinari testes super ijsdem Capitulis, aut directò contrarijs.

132 Edere instrumenta sua non cogitur reus etiam in causa summaria.

133 Conclusio in causa non est necessaria in summarijs.

134 Terminus ad allegandum ante sententiam non est necessarius in causis summarijs.

135 Conclusio in causa potest exigi à Conseruatore in summarijs. & quomodo ea fiat. num. 136. & quis actus vim habet conclusionis vbi ea non fiat. num. 137.

138 Interrogare partes an poßit Conseruator in causis summarijs. & quomodo plùs, quàm in plenarijs. num. 139. & quid in testibus. num. 140.

141 Pronunciare potest Conseruator in summarijs simul super emergenti, & principali, cum num. seq.

142 Condemnari potest dominus in causa summaria agitata contra eius procuratorem.

143 Sententia definitiua ferri debet à Conseruatore in causa summaria. Potest tamen eius loco, si præceßit cognitio, iubere res capi, & distrahi pro debito. num. 144.

145 Appellari potest in causa summaria ab executore, vbi succedat loco sententiæ definitiuæ.

146 Appellatur à pronunciatione de exequendo.

147 Sententia in scriptis debet proferri à Conseruatore in summarijs; nō est tamē necesse, quòd ipse per se eam proferat; neq; quod sedeat.

148 Ordo

234 Salarium de iure nequit accipere Conseruator. potest tamen, si adsit consuetudo, recipere moderatas sportulas. num. 235. sed nec eas potest in summarijs causis, aut miserabilium personarum ratione paupertatis. num. 236. & in Prouincia Mediolanensi etiam sine consuetudine taxam in constitut. Gregoriana præscriptam. num. 237.

238 Assessores Conseruatorum recipere possunt salarium ab ipsis Conseruatoribus moderandum. & quid in ea moderatione Conseru. debeat attendere. num. 239. & cur communiter à partibus illud recipiant, num. 240.

241 Notarij Conseruatorum recipere possunt salarium à Conseruatorib. moderandum. Quæ tamen moderatio ab eo fit solùm quoad acta, non quoad instrumenta, num. 242.

243 Salariorum iudicum, assessorum, & notariorum materia; remissiuè. Item tenor constit. Gregorij XIII. de taxis, & alijs seruandis à Conseruatoribus in Prouincia Mediolanen.

244 Exequi per se potest Conseruator suam sententiam.

245 Exequi potest Conseruator sententiam per alium, præsertim Ordinarium, ei mandando, vt illam exequatur.

246 Ordinarius tenetur parere delegato ei mandanti, vt suam sententiam exequatur, potestq; ad id ab eodem compelli. quid si post mandatum vnius delegati, alter mandet contrarium. num. 247. Aut si ille Ordinarius sit Legatus sedis Apostolicæ. num. 248.

249 Legatus sedis Apostolicæ an possit confirmare sententiam Conseruatoris.

250 Exequi potest Conseruator sententiam suam intra annum. Idem quoad absolutionem à se excommunicati. num. 251. & quoad defensionem missi à se in possessionem. num. 252.

253 Intellectus cap. quærenti, cap. in litteris, & cap. significasti, de off. deleg.

254 Exequi an possit post annum aliquis saltem Conseruator sententiam suam.

255 Ordinarius non potest violenter resistere Conseruatori exequenti suam sententiam iniustam; aut ei mandanti, vt illam exequatur.

256 Exequi quando iudex teneatur alterius sententiam, quam iniustam prætendit.

257 Brachium seculare ad duos effectus præcipuè ab Ecclesiastico iudice inuocatur, vel vt suam sententiam per iudicem laicum, vel vt ipsemet exequatur.

CAPVT

CAPVT VIII.

De modo procedendi Conseruatorum.

POSTQVAM egimus in præced. cap. de Iurisdictione, & potestate Conseruatorum, eas quæstiones explicando, quę pertinere visæ sunt ad materiam, circa quam versatur Conseruatoris iurisdictio præcipuè deputati iuxta terminos cap. 1. & fi. de offic. deleg. in 6. nec non ad locum, intra quem huiusmodi iurisdictio potest exerceri; quibus adiecimus, an, & quando talis iurisdictio queat prorogari; ac denique subiunximus de pœnis eadem iurisdictione abutentium, sequitur iuxta id, quod initio præced. cap. tractandum hoc loco proposuimus, vt in præsenti cap. de modo procedendi eiusdem Conseruatoris, seu qua ratione sua vtatur iurisdictione disseramus; in quo etsi nonnulla tractaturi sumus, quæ in præced. cap. tractari posse videbantur; in hoc tamen de iis agemus, quoniam ad ipsum quoque spectant, & illud sua dote, quę opulentissima fuit, contentum esse debet.

QVÆRO *autem Primò in hoc Cap. Quis ordo iuris seruandus sit à Conseruatore in procedendo quoad causas non summarias, præcipuè in notorijs.*

Loquimur præcipuè in hac quæstione de Conseruatore deputato iuxta terminos d. cap. 1. & fi. quatenus nimirum nequit cognoscere, nisi de manifestis iniuriis, & violentiis, hoc est, notoriis, vt Innoc. Doct. communiter ibidem exposuisse alibi docuimus; nam de illo, qui deputatus est cum ampliori facultate, ita, vt etiam ad ea, quæ iudicialem exigunt indaginem, suam extendere possit potestatem, cui solet mandari, vel concedi, vt in his procedat summariè, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij, vt patet ex plerisque formulis Conseruatoriarum, quas supr. cap. 2. quæst. 2. inseri curauimus, nec non ex extrau. vnic. de iudic. in commun. de illo inquam Deo duce in seq. quæst. seorsim agemus. Erunt igitur non pauca dicenda in hac etiam quæst. de notorio præter ea, quæ diximus

mus in præced.c.q.3. verùm hîc strictiùs, quàm ibi, & non nisi quatenus ad confirmandas, vel declarandas eas conclusiones opus fuerit, quas in specie Conseruatoris statuemus.

Prima igitur conclusio sit. Conseruator deputatus ad limites d. cap. 1. & fin. licèt † non teneatur iuris ordinem seruare illum etiam, qui in summariis adhibetur; potest tamen seruare maximè partib. consentientibus. Prior pars conclusionis probatur primò auctoritate, quoniam ita in specie tradiderunt glos. Innoc. Io. An. Anchar. Gemin. Franc. & alij Doct. communiter d.cap.1. & fi. & apertè colligitur ex d.cap.1.& fi. dum ibi prohibet Pontifex Conseruatori, ne suam extendat potestatem ad ea, quæ iudicialem exigunt indaginem; nam iudicialis indago, vt alibi docuimus ex glos. communiter recepta d. cap. 1. verbo, indaginem in eo sita est, vt iudicialis seu iuris ordo seruetur. 2. Id ipsum probatur ratione; nam d.cap.fi. mandat Pontifex, vt Conseruator non nisi de manifestis, hoc est, notoriis, vt mox diximus, iniuriis, & violentiis se intromittat; at in notoriis † ordo iuris non seruatur saltem de necessitate, cap. super eo, de test.cog.cap. ad nostram il 3. de iureiur. ad quod allegat etiam alia iura Prosp. Farinac. quæst.crim.libr. 1.quæst. 21. num. 60. verùm eorum aliqua, solùm probant de accusatione, vel testium depositione, aliáve parte ordinis iuris, non autem simpliciter de huiusmodi ordine alia de nulla cum perperam iniuria, vt puto librariorum, allegata sint in Capr.tract.de notor. membr.4. num.2. ex quo ipse ea sumpsit. Id sanè asserunt Bal. in l. presbyteri col.vlt.C.de episcop.& cleric. & alij Doct. quos referunt, ac sequuntur tum ipse Farinac. ibi, tum Menoch.de recuper.possess.remed.14 num.260.Clar. in pract.crim.quæst.9. in princ. Conrad. in pract. tit. de notor. crim num. 1. Dum autem idem Farinac.d.quæst.21.num.61.& 67. post Capr.d.membr.4.num. 13. & 14. nec non Conrad. d. num. 1. ad id allegantem Butr. tract. de notor. art. 4. num. 5. & seqq. declarando dicit, quòd hæc regula, vt in notoriis iuris ordo non sit seruandus, non procedat in ciuilibus, quia in talibus iudex non supplet de facto principaliter agendo l. vnic. C. vt quæ des.aduoc.l.4. hoc autem iudicium, ff. de dam.infect. Fallitur, † ni ipse fallor; nam iura, quæ dicunt in notoriis non esse iuris ordinem seruandum indistinctè loquuntur, non autem in specie in criminalibus, vt patet præcipuè d.cap.ad nostram aut

1 Ordo iuris in sũmarijs an Conseruatori seruandus.

2 In notorijs iuris ordo de necessitate non seruatur.

3 Licèt causa sit ciuilis:

il 3. de iureiur. & d.cap. super eo, de test.cog. at verò tam iura quàm cetera quæ in contrarium allegat, probant tantùm, vt in notoriis ciuilium causarum libellus aliquis sit offerendus, licèt non ita solemnis, vt conclus. 3. ostendemus, prout loquuntur etiam Capr. & Butr. loc. cit. prædicta iura ad id dumtaxat allegantes. sed quicquid etiam esset de hoc, non potest tamen sustineri Farinac. opinio in nostra specie; nam Conseruator nequit se intromittere in causis criminalibus, vel mixtis, sed tantùm ciuilibus, vt ostendimus supra cap. præced. quæst 4. & tamen Innoc. 4. d. cap. 1. & Bonifac. V I I I. d. cap. fi. mandant Conseruatori, vt in notoriis tantùm iniuriis se intromittat, neque suam potestatem extendat ad ea, quæ iudicialem exigunt indaginem, hoc est, quæ requirunt, vt in iis ordo iuris seruetur, vt ibi explicant glos. & Doct. communiter. ex d. verò cap. ad nostram, il 3. habetur singularis ampliatio ad priorem hanc propositæ conclusionis partem, quòd † licèt quis iurauerit seruare ordinem iudiciarium in omni causa, poterit nihilominus eum non seruare in notoriis; tum quòd qui sic iurat, non habet in mente, quòd veniat contra canonicas sanctiones, quæ dicunt nō esse in notoriis obseruandum ordinem iudiciarium; tùm quòd ipsa iuris ratio postulat in his non seruari per omnia subtilitatem ordinis iudiciarij, vnde videbitur subtiliter intuenti de ordine iudiciorum procedere, vt in præmissis non per omnia ordo iudiciarius obseruetur; tum denique quia secundùm approbatum intellectum rectè possit intelligi, quòd is iurauit, vt in omnibus causis ordinem iudiciarium obseruaret, in illis videlicet, in quibus est ordo iudiciarius obseruãdus Hasce tres rationes huius ampliationis affert ipsemet Canonis conditor Innoc. 3. d. c. ad nostram.

4 *Iurauerit quis eũ seruare in omni causa.*

Ideo autem adieci in conclusione, (illum etiam, qui in summariis adhibetur) quæ esse potest ampliatio altera d. prioris partis eiusdem conclus. quoniam † ordo ille iuris, qui in summariis causis adhibetur, & de quo in Clem. sæpe, de verb. sign. medium quid est inter eum ordinem, qui in plenariis est obseruandus, & traditur in tit. de libell. oblat. de test. de lit. contest. & aliis plerisque tit. ac per Practicos passim; & nullum, seu potiùs aliqualem, vt dicemus concl. seq. qui notoriis conuenit. Id autem, quòd nimirum Conseruator deputatus ad terminos d. cap. fi. nec teneatur adhibere ordinem illum, qui summariis

5 *Iuris ordo sũmariarũ causarũ medius est inter plenarias & notorias.*

causis

causis congruit, vel ex eo facilè persuaderi potest, quòd aliàs processus in notoriis, & in summariis non differrent; cum tamen in plerisque ordo iuris seruandus sit in summariis, vt dict. Clem. sæpe, cum ibi not. at in notoriis ferè nullus; vnde d.cap. super eo simpliciter dicitur, quòd notoria ordinem iudiciarium non requirunt; & longè leuiorem ordinem iuris notoriis, quàm summariis causis, deberi constat ex traditis per Bart. & alios in extrauag. ad reprimendum, nec non Doct. d. Clem. sæpe, & d.cap. super eo, d.cap. ad nostram, cap. dudum il 1. & cap. bonæ il 1. de elect. cap. peruenit, & cap. consuluit il 1. de appel. cap. tua, & cap. verba, de cohabit. cler. & mul. cap. cum dilectis, de purgat. canon. cap. cum olim, de verborum signific. cap. manifesta, cap. de manifesta, cap. quæ Lotharius, & cap. scelus, 2. quæst. 1. l. & quidem, C. de accus. & quotquot de summariis causis, vel notoriis scripserunt.

Posterior autem pars huius nostræ conclusionis, quòd nimirum Conseruator vt supra deputatus † possit, si vult consentientibus partib. seruare ordinem iuris, qui in plenariis causis est seruandus. Probatur tum quòd etiam in summariis potest iudex, si vult, parte consentiente huiusmodi plenarium iuris ordinem seruare, vt disponitur in d. Clem. sæpe, in fine; tum quòd id satis colligitur ex d.cap. nostram, & d.cap. super eo, ibi enim dicitur, iudicem in notoriis, etiam stante iuramento de obseruando iuris ordine in omnibus causis, non teneri eum seruare in notoriis; hîc verò, quòd notoria ordinem iudiciarium non requirat; ex hac enim loquendi formula deprehenditur non esse quidem necesse, vt in notoriis ordo iuris obseruetur, posse tamen seruari, id quod in specie adnotauit Butr. in repet. d.cap. vestra, seu d.tract. de notorio, art. 4. num. 27. & Capr. in simili tract. membr. 4. num. 47. per not. in d. Clem. sæpe, & d.cap. bonæ, il 1. de elect. ego vero pondero textum in d. cap. bonæ, dum ibi dicitur, quòd legatus ad maiorem cautelam recepit testes super obiectis quibusdam, licèt forent notoria; cuiusmodi factum à Pontifice refertur, nec improbatur; Diximus autem (consentiente parte) quoniam, si contradiceret pars, non posset, eique liceret appellare, vt post Cald. adnotauit Butr. d. num. 27. & apertè id ipsum colligitur ex glos. communiter approbata, d.cap. ad nostram il 3. verbo. requirit, de iureiur. dum ait, ideo iurantem obseruare ordinem iudiciarium

6 Ordo iuris seruari potest à Cōseruatore partibus cōsentientibus.

in omni causa non teneri illum seruare in notoriis, licèt iuramentum videatur eum obligare, cum ordo iudiciarius seruari possit absque peccato, arg. cap. si verò de iureiur. immò etiam in notoriis aliquando seruetur, vt d. cap. bonæ, & cap. pudenda, 24. quæst. 1. quoniam iurare, quod in omni notorio seruetur ordo iuris, est illicitum, cum ex eo multum læderetur ius actoris, incumberet enim ei onus probandi, à quo releuatur per notorietatem, vt infra in hac ipsa quæst. concl. 3. fusiùs ostendemus, cui incommodo partis accedunt quoque litis diutiùs protrahendæ dispendia, & expensæ, quibus iura prospiciunt cap. finem litibus de dol. & contum. cap. dispendia, de elect. in 6. cap. vt litigantes, de off ord. & cap. dispendiis vt lit. pend. eodem lib. atque in specie seruandi ordinis iuris quoad causas summarias obseruauit Clem. V. in Conc. Viennensi, vt habetur in Clem. dispendiosam, de iudic. & in obseruatione, ac validitate ipsius iuramenti non modò attenditur, si illud non vergat in dispendium salutis æternæ, verùm etiam si non tendat in alterius detrimentum, cap. cum contingat, de iureiur. & cap. quamuis pactum, de pact. in 6.

Secunda conclusio. Conseruator deputatus etiam ad limites d. cap. 1. & fi. de off. deleg. in 6. vt explicauimus initio præced. concl. † debet aliqualem iuris ordinem seruare. Probatur primò authoritate Innoc. d. cap. 1. num. 4. & 6. & aliorum quibus cap. præced. quæst. 3. concl. 1. docuimus verba illa eiusdem cap. 1. (nec ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem) quibus similia quoque habentur d. cap. fi. §. seu vers. vt autem, ita fore accipienda, vt nihilominus possit Conseruator in notoriis iniuriis aliquam iudicialem indaginem adhibere.

7 Ordo aliqualis iuris Cõseruatori deputato iuxta iuris terminos obseruandus:

Probatur secundò, quia † in notoriis aliqualis iuris ordo est obseruandus, vt apertè colligitur ex d. c. ad nostrã il 3. de iureiu. Primum enim cum ibi dixisset Pontifex, quòd in notoriis non est ordo iudiciarius obseruandus, statim subiicit, (qui debet in aliis obseruari,) vt sensus sit, non est in notoriis ille solemnis, seu tam exactus ordo iudiciarius obseruandus qui est obseruandus in aliis, quæ non sunt notoria; deinde clariùs paulò post; (fraternitati tuæ auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis, & notoriis ratione iuramenti præmissi non credimus te teneri seruare subtilitatem ordinis iudiciarij, quam in his non seruari

8 Immò in notoriis.

seruari per omnia, ipsa iuris ratio postulat, & requirit.) & rursus statim subdit; (vnde videbitur subtiliter intuenti, de ordidine iudiciorum procedere, vt in præmissis non per omnia ordo iudiciarius obseruetur.) dum enim ibi dicitur, quòd in notoriis ordo iuris non per omnia est obseruandus, apertè indicatur, quòd in aliquo, vel aliquibus debet obseruari; quæ autem hæc sint, in nonnullis sequentium conclus. explicabimus, ex quo etiam hæc ipsa magis confirmabitur; in aliis autem eiusdem quæst. conclusionibus videbimus in quibus prædictus iuris ordo seruandus non sit, vnde præcedens conclusio quoad priorem partem magis firma remanebit.

Tertia conclusio. Coram Conseruatore sic vt supra deputato † debet offerri aliqualis libellus, seu fieri aliqua petitio, licèt non ita solemnis, vt in cap. 1. de libell. oblat. Probatur prior pars, quoniam † in notoriis, vbi ciuiliter agitur, aliqua petitio est facienda; nam regulare est, vt iudex in ciuilibus non impertiatur officium suum † nisi petenti, nec de facto suppleat, sed tantùm de iure, l. vnic. C. vt quæ des. aduoc. & l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infect. cum ibi not. & suis simil. à qua regula, cum non reperiatur casus hic exceptus, non erit ab ea recedendum; stamus enim regulæ, donec de exceptione doceatur, cap. dilectus, de temp. ord. cap. 2. de translat. episc. cap. 2. de coniug. Lepros. tradúntque ibi Doct. & in rubr. de reg. iur. extr. & in 6. pro quo etiam facit quod id ipsum de causa summaria tradit Papien. in form. libell. act. real. verbo, summariè, num. 4. cum hoc sit quasi ius naturale, quod est immutabile §. sed naturalia, Inst. de iur. nat. gen. & ciu. Gratian. §. his itaque, dist. 6. in fi. vnde inquit 3. Reg. 3. legitur, & habetur in cap. afferre, de præscript. de duabus mulieribus iudicio contendentibus coram Salomone, cui altera mulier exposuit, filius meus viuit, & tuus mortuus est, & Christus Dominus dixit Adulteræ: Vbi sunt, qui te accusant? Atque ita quòd regulariter in notoriis aliqua petitio requiratur, docuit Butr. dict. tract. de notor. art. 4. num, 5. & Capr. eod. tract. membr. 4. num. 13. 14. 32. & 34. quem sequitur Farinac. d. quæst. 21. crim. num. 63. & licèt Farinac. ibid. Butr. d. num. 5. & Capr. d. num. 14. & 33. dicant, quòd etiam in ciuilibus non requiritur petitio, vbi iudex potest ex officio procedere, & de facto supplere; ídque præcipuè locum habere asserant in delictis tangentibus publi-

9 *Libellus aliqualis coram Conser. offerendus.*

10 *Petitio in notoriis necessaria.*

11 *Iudex quando suppleat de facto in notoriis.*

camvtilitatem, & in materia peccati, cùm agitur, vt à peccato quis recedat, iuxta cap.nouit, de iudic. tamen neque nos in his casibus versamur, cum in terminis d.cap.nouit, solus Episcopus sit iudex competens, vt patet ex eo text. cum ibi adnot. & coram Conseruatore non agitur ad publicam vindictam, sed ad priuatum interesse, vt cap.præced.quæst.4.docuimus, quo casu iudex non procedit ex officio, nec supplet petitionem, vt tradit idem Capr.membr.4. num.33. & Io.An.in cap.cum C. Laicus, quod est fi.de for. compet. in 6. Dum autem ibi post Io.de Monte Murlo docet, vbi quis denunciat Episcopo, quòd clericus cum multitudine hominum sibi damna intulit, & spolia retulit, ídque est notorium, non posse Episcopum ex officio procedere, sed requiri solemnem libellum, quoniam hoc est notorium facti transeuntis, neque esse supponitur notorium iudici. essent hæ duæ singulares ampliationes prioris partis huius conclusionis, & limitationes posterioris, sed de eadem veritate patebit ex iis, quæ in seqq.conclus. adducemus.

Interim verò antequam ad posteriorem huius conclus. partem transeamus, duas declarationes & limitationes aliquas ad hanc priorem partem afferamus. Prior declaratio sumitur ex Capr.d.num.14. & Farinac.d num.63. eáque est, quòd iudex in notoriis regulariter supplere potest de facto iuuando intentionem deductam, cap. bonæ il 2.de elect. Cyn. & Bal. d.l.vn. C.vt quæ des. aduoc. glos. in Auth. iubemus C.de iudic.quomodo exponendos puto Confett. in summar. mater. priuileg. Mendic. tit.4. cap.3. & Apost. ad Spec.tit. de iud. deleg.§. vlt. sub num.25. dum asserunt Conseruatorem datum super violentiis, & molestiis illatis alicui † Monasterio, posse procedere per viam inquisitionis; vel intelligendi sunt, vt incidenter ad causam ciuilem inquirere possit, non autem principaliter ad publicam vindictam, vt colligitur ex prædictis, & docuimus etiam cap.præced.quæst.4. concl. 1. circa medium. Altera, quòd ad mensuram libelli, & petitionis † declaranda est sententia cap.2.de ord.cogn.cap.licèt Heli, de simon.d.Clem. sæpe.§. verùm quia cum simil. vnde supplere non poterit circa libellum, & petitionem, id autem intellige quoad substantiam ipsius petititionis, & libelli; nam quoad accidentalia benè poterit ei non esse conformis sententia, per ea, quæ in fortioribus termi

12 Inquisitionis via quomodo vtatur Conseruator.

13 Sententia quomodo declaranda.

terminis de cauſa ſummaria tradidit Maſuer. in Addit. ad Papienſ.d.verbo,ſummariè,poſt Pariſ.conſ.113. lib.1. Grammat. deciſ.19. Soc.conſ.160. num.21. lib.2.

Prima verò limitatio eſt, vt in connexis, † petito, quod notorium ſit, poſſit ſine alia petitione ferri ſententia. ita Butr. d. art.4. num. 7. & 8. ex traditis per Doct. in cap. ex tempore, de reſcript. Altera, quòd ſuper iure ſuperueniente pendente iudicio,quod notorium ſit iudici,poteſt is pronunciare abſque alia petitione. ita Butr.d.num.7.ex not.per Dyn. & Bart. d.l.4. §.hoc autem iudicium, ff.de dam.infect.potuit & allegare opt. text. (cuius mentionem is fecerat d.art 4.num.5.in fi.)in l.ædiles, §. item ſciendum eſt, cum ſua gloſ. verbo, iniuncta, ff. de ædil. edict. Poſtrema limitatio erit, vt poſſit Conſeruator ante ſententiam ex officio interrogare, vt infr.concl.6.in fi.breuiter oſtendemus.

14 Petitio in connexis nõ requiritur.

Venio nunc ad poſteriorem huius 3.concl partem, quæ vel ex eo probatur, quòd † in notoriis libellus ſolemnis non requiritur, ſed qualis qualis petitio ſufficit, vt ſatis probat Butr. d.art.4. num.19. & ſeq. Farinac.d. quæſt.21. nu.64. poſt Capr. d.membr.4. num. 31. & 34. ex not.in cap.1. de libell. oblat. & d.Clem.ſæpe. nam nec in ſummariis, quæ tamen maiorem iuris ordinem requirunt, vt ſupra diximus, huiuſmodi ſolemnis libellus requiritur, vt patet ex d. Clem. ſæpe, in princ. ibi, libellum non exigat, & §.verùm quia, dum ibi dicitur, quòd petitio fieri poſſit ſiue in ſcriptis, ſiue verbo, cum tamen libellus debeat omnino fieri in ſcriptis,d.cap.1.de libel.oblat.Capr. refert etiam, & ſequitur Farinac. d. num. 63. ex hoc verò deducitur, non eſſe neceſſariam concluſionem, quæ requiritur in libello formali,dum tamen ex facti narratione concluſio deprehendatur; quin immò & conuerſio ordinis in forma concluſionis poterit tolerari, vt ſi petatur cogi,& condemnari,vel ſimpliciter cogi; ita de cauſa ſummaria Papienſ.d.verbo,ſummariè, num.4. & ibi Addit. litt. A. ſubdit autem Butr. d. art.4. num.21. & poſt eum Capr.d. num. 34. cum duob. ſeqq. quem etiam laudat Farinac.d.num.63. hoc,quod dictum eſt de quali quali petitione in notoriis facienda, procedere in notorio facti, atque etiam iuris, ſiue præſumptionis, ſiue diſpoſitionis, ſiue fictionis, de quibus cap. præced. quæſt.3. dummodo ſurgat à facto notorio, cum in eo idem ſit, quod in notorio facti ſecun

15 Libellus ſolẽnis, an requiratur in notoriis facti vel iuris.

ſecundùm Butr.d.cap.veſtra, nóſque diximus d.quæſt.3. in fi. ſi verò non ſurgat à notorio facti, vel à probatione, vel ſit notorium probationis præter confeſſionem, & ſententiam; tunc

16 *Et quid in notorio probationis.*

† in prima inſtantia, inquit, ſine dubio exigetur libellus; ſecus in alia, in qua ſummariè petatur ex iiſdem actis per not.in cap.fi. de probat.& cap.cauſam, quæ,il 1.de teſt.ſi autem notorium iuris deſcendat ex confeſſione, vel ſententia, tunc in prima inſtantia exigetur libellus, vt notatur ex d.cap. 1. de libel. oblat. & cap. dudum il 2. de elect. in alia verò inſtantia ſi agatur actione in factum, exigetur libellus, vt d.cap.1. & l. 1.ff.de eden. Quòd ſi agatur iudicis officio ad executionem ſententiæ, vel confeſſionis, tunc cum talis via executiua ſummariè agatur, non exigetur libellus l.à Diuo Pio, §. ſi ſuper rebus, & l.ſi intra dies, & ibi Bart.ff. de re iudic. Ego verò, vt in hac re meum interponam iudicium, quoad vtramque partem prioris membri principalis conſentio, (vbi ſecundæ partis caſus dari poſſit in eodem iudicio,) tum per adducta à Capr. vbi ſupra, tum quòd notorium reſultans ex actis non eſt propriè notorium, niſi in alio iudicio, excepta confeſſione iudiciali, vbi ea plenè præiudicet, vt diximus quæſt.præced.concluſ.11.& concluſ.vlt.ad finem ſententia verò ipſa quoque debet tranſiiſſe in iudicatum, atque adeo in eo iudicio non facit notorium, ſed in eo, in quo petitur eius executio, vel in quo tamquam notorium allegatur, iuxta ea, quæ partim diximus d. quæſt. 3. concluſ.vlt. partim infr. hac ipſa quæſt.vbi de probando notorio ex ſententia loquemur. qua ratione placet quidem quod in priori parte ſecundi membri principalis dixit de ſententia, non quod de confeſſione, ſicut nec ſecunda pars quoad id de actione in factum; nam id procedet in aliis quàm notoriis, vel vbi confeſſio, aut ſententia non adhuc plenè præiudicet, quia reuocari poſſint, vel vbi tamquam notorium non allegentur, quod tamen neceſſe eſt, vt infra dicemus. Illud verò de executione verùm eſt in ſe, ſed nihil ad rem noſtram, cum quæramus de actione in factum, quomodo vt plurimum iudicium intentatur coram Conſeruatore; licèt etiam coram eo peti poſſit executio ſuæ ſententiæ, vt infr.hoc ipſo cap.propria quæſtione agemus.

17 *Litis cōteſt. & iuramētū calūniæ, an requirātur coram Conſeruat.*

Quarta concluſio. Nec litis conteſtatio, † nec iuramentum calumniæ, vel malitiæ, aut ſimilia ordinatoria iudicij requiruntur

quiruntur vbi coram Conseruatore deputato vt supra, hoc est iuxta terminos d. cap. 1. & fi. de off. deleg. in 6. agendum sit. Quoad litis contestationem, Probatur, quoniam ita in specie in notoriis siue iudex procedere possit ex officio, siue non, atque adeo tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, tenuit Butr. d.art. 4. num. 25. & 26. Capr. d. membr. 4. num. 38. vsque ad 42. & Farinac. d. quæst. 21. num. 65. vbi etiam alios allegant; & probant, tum quòd neque requiritur litis contestatio in summariis causis, vt d. Clem. sæpe, in princ. tum quòd talia ordinatoria iudicij sunt inducta ad finem indagandi veritatem, vt 2. quæst. 1. per totum; veritate autem notoria existente frustra talis ordo adhibetur, arg. cap. quoniam, de fil. presbyt. cum sim. id autem procedit siue agatur cōtra absentem, siue contra præsentem, & in notorio facti continui, interpolati, & momentanei, latè Farinac. supr.

18 *Calūniæ iuramentū, &*

Quoad iuramentum calumniæ † probatur, tum quia id quoque in notoriis tradiderunt Butr. Capr. & Farinac. loc. cit. & alij, quos paulò post referemus; tum per rationem proximè allatam in litis contestatione; non autem propter illam, quam adiecisse videntur præcitati Doct. quoniam hoc iuramentum non sit necessarium in summariis; nam immò in iis necessarium esse, patet ex d. Clem. sæpe, in princ. ibi, citationem verò, ac præstationem iuramenti de calumnia, vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

19 *Quo iure introductū.*

Neque obstat quod ait Papiens. d. verbo, summariè, num. 7. ideo in summariis iurari de calumnia, quia † licèt hoc iuramentum sit introductum iure ciuili, tamen satis congruit naturali rationi, vt comprimatur malitia litigantium, arg. Inst. de pœn. temer. litig. in princ. ius tamen naturale est immutabile, vt dictum est. nam aliud est aliquid esse de iure naturali, aliud congruere iuri naturali, vt patet ex l. ius ciuile, ff. de iust. & iur. cum ibi not. & Inst. de iur. nat. gent. & ciu. atque alibi passim, & in specie quod iuramentum calumniæ, licèt secundùm substantiam, seu genus possit dici de iure naturali, secundùm speciem tamen, & formam est de iure positiuo, probat Ant. del Ré tract. de iuram. calum. cap. 3. num. 14. vsque ad 18. vnde si tacitè omittatur in aliquo processu, non ideo est nullus, vel annullandus, cap. 1. §. propter omissum, qui est 1. de iuram. ca-

lum. in 6. de quo etiam aliquid quæst.seq. conclus. 6. & in aliquibus casibus non est necessarium,quos ponit post alios idem Ant.del Ré d.tract. de iuram. calum. cap. 19. & 20. ex quibus illum ponit d. cap. 20. num. 3. & 4. vt in notoriis præstandum non sit hoc iuramentum calumniæ, post Specul. tit. de iuram. calum. vers. An in notoriis, & Bal. in l. 1. num. 1 versic. à contrario sensu, C. de iureiur. propter calum. quibus adde Viu. in suis comm. verbo, notorium quamuis, post eundem Bal in cap. cum inter vos, de consuet. ad id allegantem text. in l. at qui natum, §. cum me absente, iuncta glos. in verbo, committit, ff. de negot. gest. Limitat autem prædictus auctor, d. num. 4. post Soc in cap. litteras, de iuram. calum. num. 15. versic. tertiò fallit, id intelligendum esse in notoriis, in quibus necessitas probationis non incumbit, hoc est, vbi notorium probandum non sit; quod quando, & quomodo contingere possit, dicemus in aliqua ex seqq. conclus. & hæc quidem procedunt quo ad notorium facti, siue continui, siue momentanei, siue interpolati, secundùm Farinac. d. num. 65. Capr. d. membr. 4. num. 41. Butr. d. num. 26. qui idem generaliter asserunt de ordinariis iudiciis; atque adeo † id ipsum statuendum erit in iuramento malitiæ, quod & ipsum ad solemnitatem, & ordinatoria iudicij pertinet, vt patet ex text. in cap. 1. & 2. de iuram. calum. in 6. & d Clem. sæpe, de verb. sig. cum not. per Doct. ibi, & in rubr. & cap. litteras, quod est 2. de iuram. calum. Specul. tit. de hoc, licèt Ant. del Ré d. tract. de iuram. calum. cap. 1. nu. 32. contendat hoc iuramentum spectare ad confirmationem, & solemnitatem iudicij, sed potiùs ad probationem, sicut & iuramentum de veritate, de quo iuramento habetur in d. cap. 1. & 2. de iuram. calum. in 6. & d. Clem. sæpe, & tractant prædicti Doct. loc. cit. Sed quicquid sit, de vtroque iuramento dicendum puto, quod antea dictum est de iuramento calumniæ, nimirum tunc demum fore vtrumque necessarium, cùm ipsum notorium quoad factum, seu rei existentiam, non autem solùm quoad qualitatem, hoc est, ipsam notorietatem probandum est, quod quidem quando contingat, infra hac ipsa quæst. concl. 6. videbimus.

20 *Iuramẽtum malitiæ est de solẽnitate iudicij.*

Interim verò quoad hanc conclusionem pertinet, cum hucvsque non nisi quoad notorium facti, de quo intelleximus cum Farinac. Capr. & Butr. eam confirmauerimus, aliquid etiam quoad

quoad iuris notorium dicamus. De notoriis igitur iuris † Farinac.se remittit ad Capr.d.membr.4. num.42.43.& trib.seqq. qui sanè d.num.43. post Io.Calder.d.cap. vestra, de cohabitat. cler. & mul. quem etiam refert, & sequitur Butr. d. num. 26. dicit, quòd in notorio dispositionis, præsumptionis,ac fictionis surgente ex notorio facti idem dicendum est, quod de ipso facti notorio; in quo nec ipse dissentio; dum autem Butr. dict. num.26. leuiter attingens, & Capr.d.membr.4.num.44.latiùs explicans, dicunt quòd si notorium dispositionis surgat à notorio probationis, tunc idem, quod in notorio probationis dicendum est, vt nimirum in prima instantia, in qua tale notorium probationis surrexit, attendi debet natura ipsius causæ, cum secundùm naturam causæ talis ordo sit necessarius, vel non iuxta not. in l.prolatam, C.de sent.& interlocut. om. iud. cap.quoniam, §.1. vt lit. non contest. cap. fi. de re iudic. in 6. excipias tamen ab his confessionem iudicialem, quæ in aliquo casu, sicut plenè præiudicat in ipsa prima instantia, ita notorium iuris inducit iuxta latè tradita cap.præced. quæst. 3. conclus.11. ferè per totam, & concl. 12. ad finem, atque adeo acta ordinatoria, quæ remanerent post eam confessionem, omitti possunt,cum in confessum nullæ sint partes iudicis nisi in condemnanda l.1.C. de confess. l. qui sententiam C de pœn. cum aliis plurimis quib. id fusè comprobat Farinac. de reo.confess. & conuict.seu quæst. criminal. libr.3. quæst.82. cap.1.num.3.

21 Ordinatoria iudicij an sit requisita in notorijs iuris.

Quoad sententiam verò, & probationes, cum illa transisse debeat in iudicatum, vt notorium inde exurgat, & probationes non inducant certum, & inconuertibile notorium in eadem instantia, vt constat ex iis,quæ adduximus d.quæst.3.conclus.10. & concl.12. ad finem, atque etiam ex eo confirmatur, quòd communiter dicitur in secunda, vel vlteriori instantia non allegata allegabo, non probata probabo; nil mirum,si antea priuilegium notorij non habeant, vt in iis prædicta ordinatoria iudicij necessaria non sint.

Denique subdunt Butr.d. num.26. Capr. d.membr.4. num. 45. & seq. quòd si loquamur de alia instantia, in qua tale notorium probationis producitur; & tunc si petatur executio ipsius confessionis, vel sententiæ latæ in prima instantia,cum talis causa sit summaria, non requiritur talis ordo,ex not.in l.minor cum fideiçommissi,ff.de minor. & l.si à te, ff. de except. rei

iudic. & l.à Diuo Pio, §.si super rebus, & l. si intra dies, ff. de re iudic. si verò agatur actione in factum descendente ex ipsa sententia, vel confessione, & tunc secundùm naturam causæ exigetur ordo, id est, in summariis summarius, in plenariis plenarius ex not. d.cap.fi. de probat. cap. quoniam contra, §. 1. vt lit. non contest.& d.Clem.sæpe,de verb.sig. Quæ distinctio in omnibus nequit sustineri; nam quod ad primum eius membrum attinet, licèt verum sit, quòd, si petatur executio sententiæ, vel confessionis causa sit summaria, falsum tamen est non requiri in causis summariis ordinem iudiciarium, & signanter iuramentum calumniæ, sed tantùm non solemnem, vt patet ex d. Clem. sæpe, quæ licèt non loquatur nominatim de causa summaria, sed de ea, quæ siue ex commissione, siue ex constitutione Clem. dispendiosam, de iudic. siue aliàs cognoscenda est simpliciter, de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, vt in ea Clem. sæpe, in princ.& fine videre est; tamen glos. & Doct. ibi communiter, Bart. & alij in extrauag. ad reprimendum, Papiens.d. form.libel.in act.reali,verbo, summariè, Rebuff.tom.3. comment. tit.de expens. & alij quotquot de causis summariis seriò egerunt, pro eodem sumunt causam summariam, & eam,quæ simpliciter, de plano ac sine strepitu, & figura iudicij cognoscitur, immo & ipse Capr. d. membr.4. Butr. d. art.4. passim, dum ad causam summariam allegant d. Clem.sæpe.

Deinde regulariter non in alia instantia, sed in alio iudicio petitur executio saltem sententiæ, nisi simus in causis, in quibus vel nulla detur appellatio, vel quoad deuolutiuum effectum dumtaxat. Præterea quid hoc ad notorium? si enim aliquis ordo tunc omittitur, nõ habet id causa ex rei notorietate, sed ex eo, quòd ipsa causa est summaria, in qua tamen pleniorem ordinem requiri, quàm in notoriis, iam suprà non semel admonuimus.

Quoad alterum verò prædictæ distinctionis membrum, licèt id verum sit, vbi in aliis, quàm notoriis versemur,quomodo procedunt per Capr. & Butr. allegata; vel etiam in notoriis iuris ex confessione, vel sententia, sed impropriè notoriis, quia confessio, vel sententia adhuc plenè non præiudicet, ex eo nimirum, quòd possint reuocari; vel denique vbi simus quidem in notoriis ex confessione, vel sententia plenè præiudican

dicantibus, & agatur actione in factum descendente ex ipsa confessione, vel sententia, sed illud non tamquam notorium allegetur, quæ tamen allegatio regulariter est necessaria, vt infr. conclus. 6. ostendemus; non tamen potest habere locum in notorio iuris, quod & ipsum verè notorium est, vt cap. præced. quæst. 3. conclus. 12. in fi. docuimus; atque adeo nec etiam in notorio dispositionis, præsumptionis, & fictionis resultante ex tali iuris notorio, dum tamen hæc dispositio, præsumptio, & fictio iuris certa sit, & indubitata, vt ibidem admonuimus.

Quinta conclusio. Conseruator etiam deputatus ad terminos d. cap. 1. & fi. de offic. deleg. in 6. † non solùm potest, sed etiam debet citare in actibus præiudicialibus; Prima pars probatur, tum ex eo, quod supra conclus. 1. docuimus, posse Conseruatorem solemnem iuris ordinem seruare saltem de consensu partium; tum ex eo, quod post Cald. d. cap. vestra, de cohabit. cler. & mul. tradit Capr. d. tract. de notor. membr. 4. num. 16. tutius esse, quòd in notoriis citatio adhibeatur; tum ex iis, quæ pro posterioris partis confirmatione adducemus; tum denique quia ita in terminis tradit Innoc. d. cap. 1. communiter receptus siue ibi, siue d. cap. fi. de offic. deleg. in 6. & Calder. d. cap. vestra, de cohabit. cler. & mul. id confirmans, (prout eum refert Butr. d. tract. de notor. artic. 4. num. 13.) ex text. d. cap. 1. vbi delegatus Conseruator nimirum, perpetuare posse debet iurisdictionem suam, quam tamen nequit perpetuare sine citatione, cap. gratum, de offic. deleg. cum simil. ex quibus simul habetur, delegatum posse citare. Sed hæc prior pars conclusionis expresè probatur d. cap. fi. §. vices quoque, vbi Bonifacius VIII. loquens de Conseruatoribus, (omnino iuxta terminos eiusdem canonis deputatis,) habet hæc verba; Vices quoque suas, (citationibus, & sententiarum denunciationibus dumtaxat exceptis, quas per alios valeant exercere,) nulli committere possint, &c.

22 *Conseruator in quibus actibus citare tenetur.*

Posterior pars conclusionis probatur primò, quia ita in terminis tenet Innoc. communiter receptus d. cap. 1. num. 4. de offic. deleg. in 6. quoniam, inquit, non potest venire ad puniendum aliquos de notoriis manifestis, nisi eos citet, potest autem ad id allegare Clem. pastoralis, de re iudic. vbi declaratur sententia nulla in Robertum Regem Angliæ lata, licèt ei

opponerentur delicta notoria; & hunc text. ad id in nostra specie allegat inter alios Anchar. d. cap. 1. num. 6. Probatur 2. nam regula est, quòd in vno quoque actu iudiciali pars est citanda vulg. l. de vno quoque, ff. de re iudic. cap. 1. de caus. possess. & propriet. & cap. cum olim, de test. cum suis concord. ibidem alleg. per glos. & Doct. & Gabr. commun. conclus. libr. 2. tit. de citation. conclus. 1. num. 1. cui regulæ standum est, donec de exceptione doceatur, arg. cap. 2. de translat. episc. & cap. dilectus, de temp. ord. cum ibi not. & in rubr. de reg. iur. Secundò quia in specie, quòd etiam in notoriis † citatio requiritur, tenuit glos. in cit. cap. ad nostram, il 3. verbo, obseruandus, il 1. de iureiur. & cap. cum dilectis, verbo, indicanda, de purgat. can. & cap. cum sit Romana, §. fi. verbo, irrequisitum, de appellat. & ibi Innoc. Io. And. Abb. Imol. & Franc. Anchar. dict. cap. 1. num. 6. de offic. deleg. in 6. & alij, quos ad hoc referunt Gabr. d. concl. 1. num. 2. Farinac. d. quæst. 21. num. 67. & sequitur Capr. d. tract. de notor. membr. 4. num. 20. communem dicit Alex. in l. à Diuo Pio §. in venditione, ff. de re iudic. pro qua opinione est optimus text. d. Clem. pastoralis, necnon in cap. Deus omnipotens, & cap. scelus, quod est fi. in fi. 2. quæst. 1. quæ quidem multò magis procedit in sententia, in qua nemo dubitat, teste Alber. l. ea quidem, num. 14. C. de accusat. & de communi Boss. tit. de denunciat. num. 9. de magis communi Aret. cons. 163. num. 7. Clar. §. fi. quæst. 9. num. 4. Conrad. in pract. tit. de not. crim. num. 2. vbi etiam alios concord. adducit, prout hos refert, ac sequitur Farinac. d. quæst. 21. num. 69. & licèt nonnulli alibi teneant, quos recenset Butr. d. membr. 4. num. 11. vsque ad 14. aliter ipse distinguens à d. num. 14. ad 17. Et plerique etiam indistinctè teneant in notoriis citationem non fore necessariam, quos recenset, ac sequitur Scacc. tract. de iudic. cap. 76. num. 8. refértque Farinac. d. quæst. 21. num. 66. & Gabr. d. num. 2. pro quorum opinione videtur esse text. in cap. dudum, il 1. §. cum autem, de elect. vbi Innoc. 3. cum de patiente defectum notorium paulò antè locutus fuisset, subdit hæc verba, & non obstante eius absentia corporali, silentium imponentes, & cap. simile habetur in cap. cum olim, de re iudic. sed melior text. d. cum sit Romana, §. fi. de appell. ibi, nisi fortè manifestus raptor, vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem, & irrequisitum Apostolus excommunicauit.

23 *Citatio in notoriis an sit necessaria.*

cauít. facit etiam cap. de manifesta, 2. quæst. 1. & cap. statuimus, iuxta glos. 11. quæst. 1. quæ etiam ad id allegat l. defensores, C. de defensor. ciuit. facit præterea l. 2. §. quod de fundamentaria, vbi glos. & Bart. ff de administr. rerum ad ciuit. pert. tamen omissa illa conciliatione, quam ex Capr. d. membr. 4. num. 21. Clar. d. num. 4. in fi. Boss. in pract. crim. tit. quom. proced. in crim. notor. num. 4. & aliis desumit Farinac. d. quæst. 21. num. 68. vt nimirum contra absentem nequeat omitti citatio, quasi aliud sit vbi contra præsentem sit per iudicem in notoriis procedendum; hæc enim conciliatio, seu distinctio confunduntur per text. d. cap. dudum, il 1. de elect. & d cap. cum olim, de re iudic. & cap. cum sit Romana, §. fi. de appellat. quæ loquuntur de absente, & tamen citationem nequaquam requirere videntur; verior est, & communior illa distinctio, vt, si quidem certum sit omnino ex actis, vel aliunde, notorium esse tale, vt nulla reo competere possit excusatio, vel defensio, tunc omitti possit citatio, aliàs secus; prout communem vocat, & vbi possit accidere, sequi videtur ipse Clar. loc. cit. ac tenet Butr. d. artic. 4. num. 15. Capr. d. membr, 4. num. 29. & communem etiam appellat Collegium Florent. inter cons. Curt. sent. cons. 21. num. 15. communiorem, & veriorem Aret. d. cons. 163. quam præterea sequuntur relati pariter, & laudati à Gabr. d. concl. 1. num. 5. & Farinac. d. quæst. 2. num. 70. & duobus seqq. ex qua distinctione infertur, † verum esse, quod post Host. ait Archid. d. cap. 1. num. 3. quòd citatio non requiritur vbi delictum notoriè commissum est coram iudice, vt quia Conseruator occurrit deprædantibus loca, seu res illius cuius est Conseruator Archid. sequitur Butr. d. artic. 4. num. 16. & Capr. d membr. 4. num. 27. dummodo iudex incontinenti cum iudicet; addit Butr. dummodo præcedat saltem monitio loco citationis, quomodo autem hæc inter se differant, aliquid dicemus infr. hac ead concl. & illud quod ait Butr. d. art. 4. num. 15. & Capr. d. membr. 4. num 25. quòd si iudex se informauit super notorio parte præsente, tunc † non erit necessaria alia citatio illius, ex quo iam cessant eius defensiones, & ex quo abest à iudicio, iam contumax est, & latitare videtur, iuxta cap. quoniam, §. sin autem, vt lit. non contestat. cap. fin de eo, qui mitt. in possess. cap. 1. qui matr. accus. poss. cum ibi not. & suis simil.

24 *Citationes omittere an possit Conseruator.*

25 *Informatus super notorio Conseru. præsēte parte potest omittere citationem.*

Limita

Limitatur autem primò hæc posterior pars conclusionis, vt, † cùm ex abundanti assumit Conseruator probationes in notorio, (quod quando contingat patebit ex seq.concl.) tunc necessaria non sit citatio; id enim procedit generaliter in iudice super notorio procedente, vt satis colligitur ex d. cap. bonæ il 1.de elect.& per eum text. præter nonnullos Doct.ibi id adnotauit Butr.d.num.15. & Capr. d. membr.4. num.28. Limita 2. cùm, † si fiat citatio, scandalum oriri possit, & aliàs periculum sit in mora; ita in notorio Butr.d.num.15.Capr.d.membr. 4. num.28. post Innoc.d.cap.bonæ, idem Innoc.in cap.tua, & ibi Host.de cohabit.cler.& mul.Io.An.in cap.vestra, eod.tit. & alij,quos ad id allegat Farinac.d.q.21.num.73.

26 Vel quando ex abūdanti probationes assumit:

27 Vel dum fit citatio, oriatur scandalum.

Limitari etiam tertio loco posse videtur, vt Conseruator † informare se possit super notorio extraiudicialiter, & parte non citata;ita enim generaliter in iudice procedente super notorio voluit Butr. d.art.4. num.14. & Capr. d. membr. 4. num. 22.& 63. & Innoc.d.cap. bonæ, super verbo, testes, & verbo, notorius; quod etiam alij voluerunt, quos allegat Farinac. d. quæst.21. num.96. & 100. & Mascard.de probat. concl. 1103. post num. 11. Verùm vel id procedit in notorio facti permanentis, vel vbi iam semel constitit de notorio,vt post alios adnotauit Farinac.d.quæst.21. num. 102. & Mascard. supr. num. 12. vel vbi solùm id fiat ad effectum procedendi, vt post eundem Mascard. ibid. num.13. & alios plerosque tradit idem Farinac. supr. num. 78. & apertè vult Innoc.d.cap. bonæ, verbo, notorius; dum ait, saluum esse reo probare, illud esse falsum. Id autem ego intelligo ad effectum, vt talis iudex in notoriis qui se taliter informauit, possit procedere, nisi reus probabiliter neget esse notorium, iuxta ea, quæ latiùs afferemus in seq.conclus.

28 Conseruator an possit parte nō citata se super notorio informare.

Interim verò limita quartò hanc eandem posteriorem partem huius 5. concl. vt vbi requiritur citatio in notorio, † sufficiat vnica etiam ad sententiam; ita generaliter in iudice notorij tenet Butr.d.art. 4. num.17. Capr. d. membr. 4. num. 19. arg.d.Clem.sæpe, de verb. sig. vbi habetur quòd in summariis causis non requiritur solemne peremptorium, seu trina citatio, vel vnica sufficit. at verò,vt iam non semel admonuimus, minor iuris ordo requiritur in notoriis, quàm in summariis.

29 Citatio vnica sufficit etiā ad sententiam.

Limita denique, quòd † vbi à Conseruatore non alia sententia,

30 Citatio non requiritur ad validitatem cēsuræ.

tentia, quàm censura ferenda sit, tunc omissio citationis non vitiat sententiam. ita Innoc. d. cap. 1. num. 3. de offic. deleg. in 6. & in quolibet iudice notorij tenet Butr. d. num. 17. Capr. d. membr. 4. num. 20. & 30. arg. cap. sacro, de sent. excomm. cum ibi not. & cap. 1. eod. tit. in 6. cap. ab excommunicato, de rescr. & cap. cum sit Romana, & cap. reprehensibilis, de appell. cap. statuimus, cap. constitutionem, cap. Romana, & cap. statutum, de sent. excom. in 6. Ratio esse potest, quia ad sententiam excommunicationis non requiritur citatio, sed sufficit monitio, vt d. cap. sacro, de sent. excom. & aliis nunc citat. iurib. de hac tamen limitat. videndum est quod infr. quæst. 5. conclus. 3. per totam, & concl. vlt. circa medium latiùs differemus.

31 *Citatio & monitio an differant.*

Quomodo autem differat citatio à monitione quoad hanc rem pertinet, † colligi potest ex Doct. in eisdem iuribus, nec non in rubr. & toto ferè tit. ff. & C. de in ius voc. ac de iud. ff. in ius voc. vt eant & cap. & si quis in ius voc. non ier. C. quom. & quand. iud. præsertim l. 1. & 2. cap. consuluit, de off. deleg. cap. si capitulo, de conceß. præb. in 6. Clem. dispendiosam, de iud. atque alibi sæpe, aliquid ponit Mar. Soc. in rubr. de dilat. seu tract. de citat. art. 1. num. 3. art. 5. num. 21. & duob. seqq. & art. 27. num. 53. cum duob. seqq. Lanfranc. de Orian. tract. de citat. ferè per totum. Quinct. Mandos. tract. de monitor. quæst. 1. & ad reg. 34. Cancell. quæst. 42. num. 4. Doct. in l. 2. C. quom. & quand. iud. Dec. cap. Ecclesia S. Mariæ, num. 21. de constitut. Sigism. Scacc. de iudic. caus. ciuil. crim. & hæretic. cap. 32. & multis seqq. ex quibus habes, quod ad rem nostram attinet, monitionem esse cum alicui præsenti à iudice mandatur, vt compareat, vel aliquid aliud faciat, vel absenti aliquid præcipitur citra comparitionem in iudicio, citationem verò cùm absenti mandatur à iudice, vt in iudicium veniat.

32 *Absens legitimè citatus si venire cõtemnat an iterum citãdus.*

His ita explicatis haud difficile erit satisfacere iuribus non multò ante in contrarium allegatis, quibus probari videbatur, in notoriis nequaquam requiri citationem. nam d. cap. dudum, il 1. de elect. apertè loquitur † de absente legitimè citato, qui venire contempsit, vt etiam glos. recepta ibi in verbo corporali adnotauit, quo casu bene potest procedi contra eum vsque ad sententiam à iudicibus appellationis, si de meritis causæ eis liqueat, & lis fuerit contestata coram iudicibus in prima instantia, vt habetur in cap. per tuas, de appellat. à quibus pariter

poterit etiam non lite coram eis contestata vsque ad sententiam inclusiuè, si de causa liqueat, in certis casibus procedi, vt in cap. quoniam frequenter, §. porrò, vt lit. non contestat. sic etiam intelligendus est text. cap. cum olim, de re iud. prout exponit ibi glos. in verbo, absenti; vel quia Papæ constitit ibi de subreptione, vt etiam soluit ibi glos. atque adeo certum erat, nullam absenti competere defensionem iuxta supradicta. Sic etiam soluitur quod habetur d. cap. cum Romana de absente inquisito, quem Apostolus excommunicauit, & sumptum est ex 1. Corint. 5. nam aliàs fuerat requisitus ille Corinthius, licèt non illa vice, qua eum Apostolus excommunicauit, vt ait ibi glos. verbo, irrequisitum; vel non fuit requisitus per edictum peremptorium ad iudicium; admonuit tamen eum ad pœnitentiam, vt ibid. soluit glos. atque adeo non fuit quidem requisitus, hoc est citatus, fuit tamen monitus; quod ad excommunicationem sufficit, vt paulò ante docuimus: atque eadem plane ratione satisfit textui d. cap. de manifesta, 2. quæst. 1. In d. autem cap. statuimus, 11. quæst. 1. illud, ante examinatum iudicium, non significat temporis prioritatem; sed præsentiam iudicis, seu iudicij, quasi diceretur in præsentia iudicis examinantis, seu coram examinante, vt ibi glos. verbo, ante, & Vgo adnotauit adducens pro exemplo illud Psalm. 44. Procidamus ante Deum, & quamuis glos. ibidem illam quoque expositionem afferat, vt loquatur text. vbi notorium est crimen; tamen neque text. ipse hoc innuit, neque in l. defensores, quam tamquam similem glos. allegat; cum enim sub eo tit. quatuor sint leges, quibus huiusmodi est initium, in nulla earum habetur; sed potiùs contrarium colligitur ex l. defensores la 3. vbi deprehensi in crimine, & traditi defensoribus ab his dirigi debent ad iudicium. Quod autem adducebatur ex d. l. 2. §. quod de frumentaria, ff. de administrat. rer. ad ciuit. pert. vbi habetur, quòd pronunciari potest contra absentem etiam non contumacem in causa frumentaria, vt exponit ibi Bart. id quidem est speciale, vt ait glos. & alij non tamen inde habetur, id esse ratione notorij; potest enim id esse fauore publico, vel potiùs ob publicam necessitatem, quæ legi non subiacet; Bart. verò indicat quidem, quòd id accidat propter notorium, non tamen simpliciter, sed quia ex eo, quòd officialis restituit librum rationum Reip. in quo est introitus, & exitus, non requiritur alia cogni

cognitio, quàm comparatio rationis; atque adeo sumus in casu, quo notoriè constare potest, nullam reo competere defensionem, vel excusationem, ideóque nil mirum, si citatio non requiratur iuxta supradicta. Denique in cap. cum insinuatione, de appellat. quod nonnulli in contrarium allegant, neque aliquid de notorio habetur; & in fine mandatur iudicibus, vt partibus conuocatis, causam audiant; ideóque potiùs ille text. fauet, quàm aduersetur. Quòd si alia in contrarium allegari possint, aliquam ex superius allatis responsionibus, seu expositionibus admittent.

Iam verò quoniam incidimus in materiam citationis, quatenus ad Conseruatorem pertinet, priusquam eam relinquentes ad alia transeamus, operæ pretium duxi, vt illud hoc loco, breuiter tamen, videamus, quod plerumque in vsum, & controuersiam venire potest, an sicut citare eum posse simpliciter docuimus, ita id verum sit † quoad omnes actualis citationis species, atque eam præcipuè, quæ fit per edictum; de reali enim quæ per capturam fit, inferiùs hoc eodem cap. aliquid saltem seorsim agemus. Et quidem, † vt eam omittamus, quam ex iuris edictione, seu ordinatione appellat Soc. d. rubr. de dilat. seu tract. de citat. art. 3. num. 2. & art. 4. num. 10. & de qua in cap. 1. & cap. cupientes, de elect. in 6. & cap. quamuis de offic. ord. in 6. cum nimirum ius ipsum statuit aliquibus certum terminum ad comparendum; hæc enim cum à iure fiat, non poterit fieri nisi ab eo, qui potest legem generalem condere, vt post Laud. & Card. in Clem. 1. de iudic. & alios tradit idem Soc. d. num. 10. quod cum sit meri imperij, vt tradunt Doct in l. imperium, ff. de iurisdict. om. iudic. l. omnes populi, ff. de iust. & iur. l. 1. ff. quod quisque iur. Anchar & alij, c. 1. de constit. in 6. Abb. cap. Ecclesia S. Mariæ, eod. tit. sequitur vt id nequeat sine speciali facultate facere Conseruator iuxta ea, quæ adduximus cap. præced. quæst. 1. in princ. & concl. 1.

33 Citatio quotuplex, &

34 An iuris ordinatione facta cōpetat Conseruatori.

Quoad illam verò speciem † citationis verbalis simplicis, quæ fit verbo tantùm, de qua aliquid Scacc. d. cap. 32. num. 23. latè cap. 33. per Marant. in spec. aud. par. 6. membr. 1. num. 44. vsque ad 81. vbi docet in arbitrio esse iudicis, an citet in scriptis, vel verbo, exceptis quibusdam casibus, in quibus citatio debet fieri per scripturam, quos ibi recenset, & apud eum vide si lubet. iis verò circumscriptis citatio hæc verbo tantùm fieri

35 Citatio verbalis quādo & à quo fieri possit.

poteſt vel per iudicem ipſum, de qua text.& ibi Doct.in l.ſancimus, C. de iudic. & per Soc.d.tract. de citat.art.8. num.2.vel per notorium, de qua per eundem ibi num.3. vel per aliquem nuncium, de qua idemmet ibidem, & latiùs artic. 9. vſque ad 14. & text. ibíque Doct.in cap. cum dilecti, de dol.& contum. vel per ipſammet partem, de qua idem Soc.d. art.8. num.4. & 5. ad quam etiam ſpeciem reduci poteſt illa, quæ fit per campanam, de qua idemmet artic.4.num.14. Scacc.d.tract.de iud. cap.36. & illa, quæ fit per vocem præconis, de qua in l.fi.C.de fer. & Auth.qui ſemel,C. quomod.& quan iud. aliquid Scacc. eod.tract.cap.35. idem Soc. d. art. 4. num. 13. & latiùs art.25. per totum; quando nimirum abſque vlla ſcriptura,quæ à iudice, ſeu eius actuario prodierit; ipſius tamen iudicis mandato aliquem præco citat, ſeu monet; neque enim requirit affixionem, vt ex d.iurib.colligitur, & not.per Doct. prædictos, ſicut requirit edictum, de quo nos paulò poſt; licèt ad maiorem cautelam ſoleat præco huiuſmodi ſcripturam præ manib. habere; ſed tunc verſamur in citatione, quæ fit non verbo tantùm, ſed litteris, de qua mox dicemus. Sub priori autem forma, hoc eſt voce tantùm, dicimus, quòd poterit Conſeruator citare per præconem, quoniam ſiue dicamus cum Laud. & Card. Clem. 1. de iudic. & Vgon. in cap. propoſuiſti, de foro compet. quòd ille dumtaxat poſſit taliter citare,qui poteſt per edicta, hoc eſt omnes iudices ordinarij, & delegati ſolùm à Principe, ſiue cum Soc.d. art. 4. num.13. quod quilibet iudex etiam inferior licèt pedaneus ſic poſſit citare per præconem, quoniam præco eſt quidam nuncius, ſeu epiſtola, quilibet autem iudex poteſt citare per nuncium, & epiſtolam, vt mox oſtendemus, certum eſt, quòd Conſeruator id poterit,cum & iudex ſit, & delegatus à Principe, vt docuimus cap.1. quæſt.2. dum tamen id faciat in caſibus à iure præmiſſis,quos enumerat Marant.d.membr. 1. à num.98. ad 110. ego eos non recenſeo, ne nimis longum faciam; eum auctorem conſulas, cùm tibi caſus euenerit,maximè cum ferè iidem ſint,quos in materia citationis per edictum,quæ frequentior eſt, non multò poſt enumerabimus potiùs, quàm explicabimus. Illa verò citatio, quæ fit per campanam ferè non niſi extraiudicialibus actibus deſeruit, vt puta in conuocatione Capituli, vel Vniuerſitatis, quod & vſus docet, & conſtat ex præcitatis Doct. & præcipuè

Marant.

Marant.d.membr.1. à num. 111. ad 114. quare illa prætermissa quoad aliàs citationes, quæ fiunt verbo tantùm, & superius sunt à nobis enumeratæ, certum esse debet, posse Conseruatorem id facere; cum quilibet iudex etiam pedaneus possit citare per se, vt probat Soc. d. art.4. num. 15. atque item nuncium, vel notarium, vt idem ostendit ibid. num.16. immò per ipsam partem, vt idemmet docet num.17. & latiùs art.8. num. 4.& 5. cum autem hæ citationes, quas verbo tantùm fieri diximus, omnes, excepta ea, quæ per campanam fit, (nisi fortè tunc statim postquam ad sonum campanæ populus conuenit scriptura legatur) fieri quoque possint mediante scriptura, quam sanè adhiberi cautius est, ídque vsus vt plurimum, ac ferè vbique introduxit; idem dicas de iisdem citationibus cùm in scriptis emanant, quod de iisdem diximus cùm verbo tantùm, & viua voce, seu sine scriptis fiunt; cum tunc magis consulatur & parti quæ citanda est, & ipsi iudicio. sicut etiam dubitari non potest, quin † valeat Conseruator eam citationem adhibere, qua regulariter iudices vti solent, & per epistolam, vel litteras, seu in scriptis vocatur, & in specie tangitur per Marant.d.membr.1. num.73. Soc.d.art.4. num.12. & latiùs artic. 24.ferè per totum, Scacc.d.tractat.de iudic.cap.32.num.22. & 23.latiùs cap.33. ferè per totum, maximè verò num.2.vbi ait, quòd citatio per litteras à citatione verbali, quæ fit in scriptis in eo differt, quòd illa mittitur authentica iudicis subscriptione, vel sigillo munita, hæc verò mittitur in parua schedula assignanda in manibus domesticorum, vel assigenda in ostio domus, iuxta Clem.2. vt lit.pend. cum aliis adductis per Scacc.d. num.23.

36 Citatio per litteras quid sit & à quo decernatur.

Potest autem citatio hęc per litteras esse † vel specialis, cùm certa persona ad certum actum citatur, vel generalis cum vel certa persona ad totam causam, seu singulos eius actus citatur, de qua Doct.in d.cap.dilecti, de dol.& contum. & Soc.d.tract. de citat.art.20.quæst.16.vel plures personæ in facto aliquo generali citantur, de qua idem Soc.d.tract.art.22.licet autem hæc postrema citatio generalis differat in multis à citatione per edictum, conuenit tamen in aliquibus. nam vtraque † non debet fieri, neque arctat vbi persona citanda sit certa, prout de citatione generali ait Imol.& Innoc.in cap.in nostra, de procurat. Doct.in cap.exhibita, de iudic.cap.fin.de elect.in 6. Soc.d.

37 Citatio per litteras quotuplex.

38 Citatio generalis & per edictum an conueniãt.

art.22.num.3. de edicto tradit Fel.in cap. cognoſcentes, quod eſt 2.num.8.de conſtit. Marant. dict. membr. 1. num.82. & 89. Scacc. d. cap. 34. num. 23. Bart.d. extrauag. ad reprimendum, verbo,per edictum, & alij ſæpe;quod tamen poſtremum intellige niſi ſimus in caſu, in quo aliàs de iure etiam perſona certa poſſit citari per edictum quos paulò poſt enumerabimus.

De hac porrò citatione per edictum agit text. & Doctor. in Clem. 1.de iudic. Fel.cap. quoniam frequenter, §.porrò,vt lit. non conteſt. Bart.in extrauag.ad reprimendum,verbo,per edictum, Marant.d.membr.1. à num.82. ad 96. Soc.d.art.4.num. 11.& art.23.per totum.Scacc.d.tract.de iud.cap.34.ferè per totum. Qua in re dicendum puto Conſeruatorem † poſſe citare per edictum in caſib.in quib. ius huiuſmodi citationem permittit. Ratio eſt, quoniam licèt inferiores iudices nequeant, poſſunt tamen ordinarij etiam minores, & delegati à Principe citare per edicta, vt probat text.in Auth.qui ſemel,C quomod. & quan.iud.& ex Vberto de Barrico,& Io.de Deo voluit Spec. tit.de citat.§.ſequitur, verſ.& not. ſecundùm Vbert. quem ſequitur ibi Io.An.in Addit.& cap.ſi quis contra clericum,de foro compet.& Soc.d.art.4.num.11.& poſt Bart.d.verbo,per edictum,& alios tradit Marant.d.membr.1.num.39.& 82. Scacc. d.cap.34. num.4.& Gaill.lib.1.pract.obſeruat. obſeru.57.num. 14.in fin. & in ſpecie, quòd Conſeruator citare poſſit per edictum, patet ex nonnullis formulis Conſeruatoriarum,in quib. id expreſsè ponitur, & præſertim in Conſeruatoriis conceſſis Societati IESV, quarum tenorem ſupr.cap.2.quæſt.2.inſeri curauimus, necnon iis, quos ad fauorem Fratrum Prædicatorum conceſſit Pius V.quarum tenorem habes apud Confett.in Collect.priuileg. ord.Mend. & eſt 3. inter conſtit.ſeu litt. Pij V. & quarum etiam ad id meminit idem Confett.in ſummar.mater. d.priuil. tit.4. cap.7. in princ. & verſ. aduertendum eſt tamen, vbi hoc ipſum expreſsè adnotauit, tradens quoque formam, quam ſeruare debet Conſeruator, antequam ad huiuſmodi citationem per edictum deueniat. qua de re nos paulò poſt ſentit etiam Rebuf.tom.3.commentar.ad conſtit.Gall.tit.de citat. in præfat. num.93.& ſeq. dum ait delegatos à Principe poſſe citare per edictum,licèt dicat, Conſeruatores Apoſtolicos ſæpiùs hac citatione abuti, quam num.96.& ſeq. contendit non poſſe fieri,niſi in duob.caſib.d.Clem.1. de iudic. in hoc tamen poſtre

39 *Citare per edictum an poſſit Conſeruator.*

postremo contrarium verius esse apparebit ex iis, quę non multo post hac ipsa concl. 5. afferemus.

Ideo autem diximus, Conseruatorem citare posse per edictum in casibus à iure præmissis, quoniam hæc citatio † regulariter est prohibita, vt colligitur ex prædictis Doct. maximè verò ex Fel. d. cap. 2. num. 7. de constit. & exceptis casibus in iure expressis solus Papa, seu Princeps, & iudices de eius speciali mādato potest citare per edicta, vt post Vant. tract. de nullat. rubr. de nullit. & defect. cit. num. 25. & Grauat. in addit. ad Vestr. in Prax. Rom. Cur. lib. vlt. cap. vlt. num. 34. tradit Scacc. d. cap. 34. num. 6.

40 Citatio per edictum regulariter prohibita.

Antequam verò veniamus ad casus, in quibus de iure fieri potest citatio per edictum, illud necessariò est præmittendum, quòd hæc citatio per edictum inducta est à iure † in subsidium, videlicet quando citandus non potest personaliter citari vel ad domicilium, vt colligitur ex d. Clem. 1. de iud. Clem. vnic. de foro compet. cap. 1. §. contrahentes, eod. tit. in 6. c. quoniam frequenter, §. porrò, vt lit. non contest. & ibid. per scribentes, ac de intimatione appellationis in causa electionis ex Clem. causam, de elect. aliàs si possit citari personaliter, vel domi, & citaretur per edictum, grauaretur, & posset appellare, vt post Bart. d. verbo, per edictum, & Marant. d. num. 82. docet Scacc. d. cap. 34. num. 7. & Soc. d. art. 23. num. 4. vbi etiam dicit, quòd licèt de iure ciuili talis citatio per edictum non solùm videatur præmissa in crimine læsæ maiestatis, de quo cauetur in d. extrauag. ad reprimendum, sed etiam in aliis quibuscumque causis per Auth. qui semel, C. quom. & quan. iud. & in cap. vnde sumitur; tamen secundùm Bart. d. verbo, per edictum, cum dispositio d. Clem. 1. de iud. contineat æquitatem, † non modò iudices ecclesiastici, sed etiam seculares in foro suo debent practicare secundùm illam Clementinam tam in crimine maiestatis, quàm in aliis quibuscumque casibus; quoniam in his quę arbitrio iudicis committuntur iudex sequi debet ęquitatem, vt habetur in cap. fi. de transact. & §. 1. Auth. iusiurand. quod præst. ab his. quod etiam ex eo confirmatur, quòd vbi aliquid non est certum de iure ciuili, quod certum est de iure Canonico, tunc etiam in foro seculari, & terris imperij, seruandum est ius Canonicum, vt post alios tradit Soc. d. num. 4. nec non Fel. Dec. & alij recentiores in c. Ecclesia S. Mariæ de const.

41 In subsidiū à iure inducta est citatio per edictum.

42 Quomodo fiat.

Soc.

Soc.& Bart.in prędictis sequitur idem Fel.d.cap.quoniam contra,§.porrò, num.24.

Dum autem hi Doct.supponere videntur,quòd de iure Canonico citatio per edictum fieri non permittatur, nisi in duob. casibus expressis in d.Clem.nimirum cùm quis impedit,ne citatio ad eum perueniat; item vbi domicilia, vel loca citandorum tutè adiri nequeunt; vereor † ne falsum sit, tum per illa verba quæ statim subiicit Clemens V.d.Clem.1.porro ei,quod circa citationes absentium tam diebus solemnibus, quàm aliis Ecclesia Romana diuersis ex causis interdum facere consueuit per præsentem constitutionem, seu moderationem in nullo volumus derogari; tum per id;quod Abb.& alij d.Clem.1.non improbabiliter dixerunt, moderationem de qua in d.Clem.1. restringendam esse ad statutum, & modum citandi, de quo in extrauag.Bonif.VIII.quæ incipit,rem non nouam,& est vnic. de dol. & contum. in commun. ac summatim recensetur in d. Clem.1. vt nimirum citationes auctoritate Apostolica.de personis quibuscumque ipso Papa specialiter, & ex certa scientia id mandante factæ in Audientia publica Apostolicarum litterarum, vel in Papali Palatio, & affixæ ianuis maioris Ecclesiæ loci,in quo Romanus Pontifex cum sua Curia residebit,sic valeant, atque arctent citatos post lapsum terminum competentem in ipsis citationibus appositum, ac si ad eos personaliter deuenissent. Id quod satis colligitur ex iis verbis d. Clem. 1. (idem statutum,& præfatum modum citãdi restringimus, &c.) nam dictio,idem, &, præfatum, restringitur ad antea dicta, & repetit easdem qualitates ibidem commemoratas, vt de se patet.Sed quicquid de hoc sit,certè ex d.Clem.1.& aliis adductis per prædictos Doctores, quoad hanc rem attinet,non nisi illud effici potest, quod illis duob.tantùm casib.expressis in d.Clem. 1. fieri possit citatio per edictum, vbi alia causa legitima non subsit. Vnde citationem hanc per edictum in aliis quoque casibus vltra annotatos in d.Clem.posse fieri,nec ideo partem grauari à iudice ciuili, voluit Imol.in l.4.§.prætor ait, ff.de damn. infect. Sed idem indistinctè, atque adeo etiam à iudice Ecclesiastico fieri posse,apertè sentiunt,dum longè plures huiusmodi casus enumerant, Marant. d. membr. 1. à num. 82.ad 95.& Scacc.d.cap.34.à num.9.ad 16.& num.30.Gaill.d.lib.1.obseru. 57.à num.1.vsque ad 9.

43 *Citatio per edictum in plurib.casib. fieri potest quã duobus.*

Primus

Primus igitur erit, † cùm quis facit, impedit, vel procurat per se, vel per alios quoquo modo, ne ad eos possit citatio peruenire, qui sanè casus his planè verbis habetur d. Clem. 1. & ex eius dispositione confirmant eum breuiùs recensentes Bart. d. verbo, per edictum, Fel. d. num. 14. Soc. d. num. 4. Scacc. d. nu. 9. Gaill. d. num. 1. Marant. d. membr. 1. num. 84. vbi optimè monet, quòd licèt d. Clem. 1. disponat, quòd istud edictum fiat in hoc casu in Palatio Papali contra quoscunque habitantes in partibus quantumcunque remotis, ideóque non possit fieri per iudices inferiores, nisi auctoritate Papæ, vt ibi dicitur; poterit tamen per eosdem iudices inferiores fieri in dicto casu etiam sine Papæ auctoritate expressa, apponendo edictum in loco, vbi solitus est habitare, & conuersari citandus, & non alibi arg. Clem. causam, §. verùm; de elect. vt in specie tradit Marant. d. num. 84. ex Bald. in l. vt perfectiùs, col. 1. & 2. C. de annal. excep. facit etiam quod in simili casu, (quem pro quarto ponit Marant. d. membr. 1. num. 86.) docet ibid. Maranta de eo, qui stat clausus in domo sua, ad hoc, ne citari possit, vt nimirum possit tunc affigi edictum citatorium in ianua domus illius, & perinde habeatur, ac si personaliter citatus fuisset, post Alex. in l. plerique, col. 2. ff. de in ius voc.

44 Edicto citãdus qui procurat ne citetur.

Secundus casus est, vbi agitur † de citandis iis, quorum domicilia, siue loca non possunt tutè, liberéve adiri; tunc enim poterit fieri citatio per edictum. Ita disponitur in dict. Clem. 1. quem text. præter Doct. ibi ad id ponderauit Soc. d. num. 4. Fel. d. num. 14. Gaill. d. obseru. 57. num. 2. Marant. d. membr. 1. num. 85. Scacc. qui alios allegat d. cap. 34. num. 10. & in specie Conseruatorum hunc casum ponit Confett. in summar. mater. priuileg. Ord. Mendic. tit. 4. cap. 7. in princ. & vers. adnotandum est. Et quamuis Imol. d. Clem. 1. dubitet, an hic sit casus diuersus à primo, ita, vt possit quis citari per edictum quandocunque domicilium, vel locus citandi tutus non sit, quoniam sic sequeretur illud absurdum, quòd citatio tam præiudicialis fieri possit etiam vbi persona esset extra locum illum non tutum in loco, vbi tutè posset citari; vnde ipse refert præfatam alternatiuam ad diuersos casus, qui nequáquam litteræ congruunt. Mihi magis placet expositio Soc. d. num. 4. quam innuit Marant. d. num. 85. & apertè sequitur Fel. d. num. 14. vt dum text. dicit vel domicilia non possint tutè adiri, debeat intelligi,

45 Edicto citãdi quorũ loca tutè adiri nequeunt.

quòd, vbi etiam alius, quàm citandus, dederit hanc causam, quòd non possit tutè adiri, & ipse esset in illo loco, haberet locum citatio per edictum; sed si ipse esset alibi,& sui copiam faceret, licèt eius domicilium non posset tutè adiri,tamen citandus esset, vbi copiam sui faceret, vt satis colligitur ex cap.causam quæ, & cap.venerabilis, de dol.& contum.Clem.vnic. de foro compet.cap. 1. §. contrahentes, eod.tit.in 6.cap.fin. de eo qui mitt. in possess. cap. 1. qui matr.accus. poss. cap.quisquis 4. quæst.5. l.ea quæ, & l.ab eo,ff.quom.& quand.iud. l. 1.§. item, ff.quæ sent.sine app.resc.cum simil. ex quibus habetur,aliquem citandum esse personaliter, si inuenitur; quam etiam ob causam vt reor, signanter dicitur in d.Clem. 1.domicilia,siue loca, quasi requiratur, vt etiam loca,in quibus quis inuenitur extra domicilium, non sint tuta; vnde à contrario sensu secus sit,vbi ea loca tuta sint; atque hac ratione conciliari potest opinio gl. d.Clem. 1.verbo,vel quorum,quam sequuntur magis communiter Doct.habens,quòd alternatiua illa(vel)demonstrat,quòd ad citationem per edictum sufficiat alterum istorum,nimirum, quòd vel quis impediat citationem ad se peruenire, vel domicilia siue loca citandorum non sint tuta,cum ea opinione, quæ videtur habere,hoc postremum de se non sufficere.

46 *Citatio prædicta quomodo faciẽda.*

Debet autem hoc casu, quo fit edictum ob non tutum accessum, † poni,ac legi in loco viciniori,ita,vt verisimiliter ad notitiam citandi deuenire possit,vt ex text.d.Clem.causam, & aliis in specie tradit inter cæteros Gaill.d.num.2. & Scacc.dict. tract.de iudic.cap.45. num.15.& 19. in quo cap.latè tradit formam exequendi huiusmodi citationem per edictum, & alias omnes citationum species, ad quem auctorem recurri poterit, cùm hac de re casus euenerit. Addit Marant.d.num. 85. debere apponi edictum in loco, vbi solitus est habitare, & conuersari citandus. Quod tamen non credo, cum supponatur non esse tutum accessum; vel posset habere locum, vbi quis reliquisset domicilium, & transtulisset se ad locum non tutum; nam tunc posset in priori domicilio per edictum citari. Quando autem dicatur † accessus non tutus, videndus est text. & ibi Doct.d. Clem. 1.de iudic. Clem. vnic. de foro compet.cap. statutum,§.cum verò,de rescript.in 6. & Scacc.d.cap.34. num. 11.& seq. Dec.cons. 460. num.26. quem, & alia ad hanc speciem Conseruatoris allegat Confett. d. cap. 7. vers. aduertendum

47 *Accessus nõ tutus vt quis citetur per edictũ,quãdo dicatur.*

dum est, concludens, quòd summariè debet constare per testes, de non tuto accessu, nec sufficiet iuramentum partis; quod idem docet de aliis impedimentis, quæ ex aduerso per ipsam partem prætenduntur.

48 *Edicto citādus qui personaliter citatus est cōtumax vel abijt nullo procuratore constituto.*

Tertius casus est, cùm † quis semel personaliter est citatus, & est contumax, vel quia recessit nullo procuratore relicto. tex. est in iure ciuili d. Auth. qui semel, C. quom. & quand. iud. facit etiam l. item ait §. hæc autem, ff. ex quib. caus. mai. in iure Canonico est bonus text. cap. fin. de eo, qui mit. in poss. melior d. cap. venerabilis, quod est fin. de dol. & contum. & d. cap. causam, quæ, eod. tit. iuxta glos. & aliorum expositionem, & hunc casum ponunt etiam Scacc. d. tract. de iud. cap. 27. num. 1. & d. cap. 34. num. 13. Marant. d. membr. 1. num. 87. post Bal. in l. mandatum, co. fin. C. mand. dicentem, ista edicta debere poni in frequentiori loco ciuitatis.

49 *Edicto citādus est vagabūdus, &*

Quartus casus est, quando † persona citanda est vagabunda. ita Bal. in l. si accusatoribus col. fin. in princ. de accus. l. consentaneum, 2. not. C. quom. & quand. iud. & l. vt perfectiùs, col. 1. & 2. C de ann. except. Bart. d. extrauag. ad reprimendum, verbo, per edictum, Marant. d. membr. 1. num. 83. Gaill. d. obseru. 57. num 4. & 5. vbi allegat ad id text. in l. eius, qui la 2. §. si quis, ff. ad municip. & l. dies cautioni, quæ est 8. §. prætor ait; ff. de damn. infect. & alij tenent, quos refert, & sequitur Scacc. d. cap. 34. num. 14. distinguens † quoad locum, vbi affigenda sit citatio in hoc casu, quòd aut agitur de aliqua re immobili, & citatio erit affigenda in loco illius rei l. 4. § prætor ait, & ibi glos. & Castr. num. 6. Papiens. in form. respons. rei communi, glos. 1. num. 11. Vant. tract. de nullit. rubr. de nullit. ex defect. cit. sub num. 122. aut de re mobili, seu pecuniaria, & tunc citabitur per edictum in eo loco, vbi solitus est conuersari, Bart. d. l. perfectiùs, Papiens. & Castr. supr. Innoc. in cap. quia propter, de elect. sic intelligens, Marant. d num. 83. & Gaill. d. num. 5. qui indistinctè id asserunt. Quòd si ipsum cupias videre de citatione contra vagabundum, consulere poteris Foller. in sua pract. crim. 1. part. 2. part. princ. verbo, vel eos verbaliter, & Tiraq. de retract. Lign. §. 9. glos. 2. num. 24.

50 *Quibus in locis tunc affigendum.*

51 *Citatio per edictum factibilis, si cōtradictor sit incertus, & quomodo.*

Quintus casus est, † quando contradictor est incertus; tunc enim citantur in genere omnes sua quomodolibet interesse putantes; text. in cap. fi. de elect. in 6. & post Fel. d cap. quo-

nia frequenter,§.porrò, vt lit. non contest. Abb. in cap. cum in tua,qui matr. accus. poss. Idem Abb. Dec. & alij in cap. gratum,de offic.deleg.Bart.& Bal. in l.si eo tempore, C.de remiss. pign. Afflict. decis. 24. sub num. 6. & alios tradit Marant.dict. membr..1. num.89. Gaill.d.obseru. 57. num.6. & trib. seqq. ad id allegans tex. d. l. si eo tempore, & l.sed & si pupillus §. præscribere,ff.de instit.act. Vant.d.rubr. sub num.142. & Scacc.d. cap. 34. num. 16. qui vsque ad num. 29. plura hac in re scitu digna tradit. Alios etiam casus ponunt Gail.d.obseru.57.num. 9.Scacc.d.cap.34. num.15.30.& 31. Marant.d.membr. 1.num. 88. vsque ad 95. sed vel dubij sunt,vel ad prædictos satis reducuntur, vel in vsum apud Conseruatorem vix venire possunt.

Illum autem vnum, & quidem generalem commemorabo, quem affert Marant. d. membr. 1. num. 95. & sentit expresse post alios Scacc.d.tract. de iud.cap.35. num. 1. 2. & 5. vt nimirum † in omnibus casibus,in quibus ius permittit,citationem fieri per proclama,in illis etiam fieri possit citatio per edictum; cum citatio per edictum sit reo fauorabilior, quàm per proclama, quoniam in illa requiritur affixio, quæ non requiritur in citatione per proclama, atque adeo illa faciliùs deuenire potest ad notitiam citandi; nam vox præconis paucis innotescit d.Auth.qui semel, C.quom. & quand.iud. & d. extrauag.rem non nouam, in princ.de dol. & contum. in commun. Quibus autem casibus possit fieri citatio per proclama videre est,vt iam semel admonuimus, apud Marant. d.membr. 1. à num. 98. vsque ad 110 ex iis porrò nonnulli coincidunt cum casibus citationis per edictum, vt apud eum auctorem legere licet; qui quoniam cuique peruius est, in iis casibus recensendis non immorabimur,sed institutum in hac quæstione conclus. ordinem prosequemur.

52 *Citatio per edictum, & per proclama, in quo differant.*

Sexta conclusio. Coram Conseruatore, qui de notoria iniuria,& violentia debet cognoscere, † non est necessariò facienda probatio talis notoriæ iniuriæ, ac violentiæ. Probatur primò,quia ita in specie tenet expresse Innoc.d.cap. 1.de offic.deleg.in 6. quem glos.& cæteri vel ibi,vel d.cap.fi.eod.tit. & libr. communiter sequuntur. Secundò, quia † regulariter notorium non est probandum, vt probat text.in cap.super eo, quod est 3.de test. cog.ibi, si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem,vel ordinem iudi

53 *Iniuria notoria nō necessario corā Conseruatore probāda.*

54 *Notoriū regulariter nō probandum.*

iudiciarium non requirant; idque ibi adnotarunt Doct. communiter, & alibi sæpè, quorum pleròsque refert Farinac. dict. quæst.21. crimin. num. 81. Mascard. tract. de probat. conclus. 1103. & 1104. num.1. D.Polyd. Rip. tract. de noctur.temp.c. 68. num.14. D.Menoch.lib.1.præsumpt.67.num.5.& de communi testatur Alber.in l.ea quidem, num.18.C. de accusat.Io. Crott.in l.1.§. hoc autem edictum,num.57.ff.de nou.op.nunc. Clar.§.fin.quæst.9. num.5. ex quo fit, vt neque testium depositiones requirat, vt expresè dicitur d. cap.3. de test. cog. nec non in cap.tua, de cohabit.cler. & mul.& constat ex cap.bonæ, il 1. de elect. & aliis iuribus, quæ consultò prætereo. Et quoniam contra hanc priorem partem conclus. nonnulla vrgere videntur, quæ ponderat inter alios Farinac. d.quæst.21. num. 84 & tribus seqq. Ideo vt ea dissoluantur,aliquas limitationes subiiciemus.

55 *Notoriũ iuris trãseũtis vel interpolati an probandum.*

Limita igitur primò, hanc conclusionem, vt, † si notorium sit facti non permanentis, sed transeuntis, de eo, vbi negetur vel notorium sit populo, sed non iudici, debeat iudici constare vt iudici sic in specie post glos.d. cap. ad nostram, il 3. de iureiur. Salic.d.l.ea quidem,C.de accusat.& alios docuerunt Mascard.d.conclus.1103. num.7.& Farinac.d.quæst.21. num. 88. Scacc. tract. de iud. cap.76. num.8. quod idem de notorio facti interpolati tradiderunt Abb.in cap.vestra,ad fin. de cohabit.cler.& mul. Innoc. d.cap. tua nos, num.3. eod. tit. Butr.d. tract. de notor. art. 4. num. 35. cum duobus seqq. & alij relati pariter, ac laudati per Mascard. d. conclus. 1103. num. 14. & Farinac.supr.num.89. sic intelligens num.88. eos, quos ipse d. num.84. recensuerat absolutè dicentes, notorium populo, & non iudici, debere iudici, vt iudici in actis constare, nec sufficere quòd soli populo notorium sit; id, quod etiam placuit gl. d.cap.ad nostram, il 3.verbo, obseruandus, il 1.de iureiur. & Gratian.§. quando verò, qui statim præcedit cap. Deus omnipotens, per illum tex.2.quæst.1. & de communi Clar.d. quæst. 9.num.5. Ideo autem dictum est initio huius limitationis, (vbi negetur, vel notorium sit populo, non iudici,) quoniam secus erit, vbi pars non negat, cum iam tunc habeamus partis confessionem, quæ per se inducit notorium, vt iam non semel admonuimus; idem vbi notorium sit iudici, vt quia res gesta sit iudice sedente pro tribunali, vt est de mente Doct. quos ad fi-

nem huius limit. allegauimus, vt expresſè tenent ij quos initio eiuſdem limit. adduximus, præcipuè verò Scacc. d. num. 8. circa medium, qui idem dicit, ſi iudex tunc non ſedeat pro tribunali, ſed exiſtat in exercitio iuriſdictionis.

56 *Notoriũ iuris probandum eſt: &*

Limita 2. quòd notorium iuris † debeat probari; neque enim poteſt iudex ſe fundare in notorio reſultante ex probationibus, ſententia, vel confeſſione, niſi de ipſa confeſſione, vel ſententia, ſeu probationibus eidem conſtet, vt ſatis apertè tenet Butr. d. tract. de notor. art 4. num. 42. & 47. & apertiùs Capr. eod. tract. membr. 4. num. 68. per text in cap. ſicut, de ſent. & re iud. quem etiam ad id allegant Gregor. Tholoſ. Syntagm iuris vniuerſ. lib. 48. cap. 10. num. 7. & Amad. de Pont. in tract. de ſyndicat. num 62. verſ. notorium iuris, quos refert etiam, ac ſequitur D. Polyd. Rip. d. tract. de not. temp. cap. 68. num. 42. & ſeq. idem etiam tenet Farinac. d. quæſt. 21. num. 90. poſt Conrad. in pract. tit. de notor. crim. ſub num. 12. vbi poſt Abb. d. cap. veſtra, num. 19. de cohabit. cler. & mul. idem dicit † de notorio præſumptionis, de quo etiam loquitur Specul. tit. de notor. crim. §. iam de notorio, num. 1. & Butr. d. art. 4. num. 46. qui poſt alios, quos allegat, ſubdit, quòd probato facto, ex quo ius præſumit notorium, non eſt neceſſe probare iuris præſumptionem, quòd nimirum de iure ex illo facto inſurgat notorium, quoniam quæ iuris ſunt, notiſſima iudici reputantur, l. ornamentorum, ff. de aur. & arg. leg cum ſimil.

57 *Quid de notorio præſumptionis.*

58 *Notoriũ extra locũ iudicij an probari debeat.*

Limita 3. in eo, † quod notorium eſt tantùm extra locum iudicij; tunc enim ſiue notorium ſit facti tranſeuntis, & momentanei, ſiue etiam permanentis, & continui probandum erit ab eo, qui ſe fundat in huiuſmodi notorio, vt per text. in cap. pudenda, 24. quæſt. 1. cap. eorum 2. quæſt. 3. & cap præſentium, 17. quæſt. 4. tradit Nouel in pract. crim. in princ. ſub rubr. iudicia, quæ præcedere debent &c. num. 13. & reg. 113. in 1. fallen. quem refert, ac ſequitur Farinac. d. quæſt. 21. nu. 91. qui etiam ad id allegat Salic. d. l. ea quidem, num. 79. C. de accuſat. Specul. d. tit de crim. notor. in rubr. num. 10. Vulpel. reſponſ. 116. num. 3. lib. 1. & Maſcard. d. concluſ. 1103. num. 27. quod idem etiam voluit gloſ. d. cap. ad noſtram, il 3. verbo, obſeruandus, il 1. de iureiur. quem refert quoque, ac ſequitur Tholoſ. d. cap. 10. num. 9.

59 *Notorium dubiũ corã Conſeruatore probãdũ.*

Limita 4. generaliter † in notorio dubio, ſeu quod probabiliter

biliter negetur esse notorium; tunc enim quia in re ambigua capienda est tutior pars l. in obscuris, ff. de reg. iur. cum simil. ideo in dubio iudicandum potiùs est non esse notorium, quàm esse, vt post Marsi. in rubr. C. de probat. tradit Nouel. d. num. 13. vers. fallit etiam, quando dubium est, & d. reg. 113. in 4. fallen. & isto casu, quando notorium negatur, fore necesse, quòd illud probetur, post Mil. in Repert. vers. notorium quotiescumque negatur, & Mascard. d. concl. 1103. num. 8. docet Farinac. d. quæst. 21. num. 93. sic intelligendi sunt quotquot dixerunt, notorium esse probandum, quando negatur, eò, quòd negatione res fiat dubia, l. 3. C. quib. ad li. proclam. non lit. cum suis concord. vt plerique tradiderunt in cap. tua, & cap. vestra, de cohabit. cler. & mul. d. cap. ad nostram, il 3. de iureiur. & in aliis iurib. de notorio loquentibus, & in specie Conseruatorum, glos. Innoc. Host. Io. An. Gemin. Anchar. Franc. & alij d. cap. 1. de off. deleg. in 6. nec non Rosell. in summa excommun. 28. Ang. Siluest. Tabien. & alij Summistæ, cum alibi, tum præcipuè verbo, Conseruator, Abb. cons. 100. num. 3. vol. 1. & cons. 62. num. 6. vol. 2. quem refert etiam, ac sequitur Illustrissimus Card. Tusc. in suis concl. iur. verbo, Conseruatores, num. 4. qui deinde num. 7. post Abb. d. cons. 100. num. 3. & 4. dicit, † non sufficere, Conseruatorem pronunciare, delictum esse notorium, quando vel nullum esset delictum, cum qualitas nequeat esse sine subiecto, cap. quod verò, 32. quæst. 2. cum simil. vel quando talis declaratio esset suspensa per appellationem, quia licèt in notoriis, aut à sententia iuris non detur appellatio, datur tamen à declaratione hominis. Præterea id accipiendum est, vbi negetur probabiliter, prout d. regulam intellexerunt Doct. magis communiter tum d. l. 3. l. post rem, ff. de transact. & l. 1, C. de procur. tum in cap. si clericus laicum, de foro comp. & alibi sæpe, atque in specie notorij post Cald. d. cap. vestra, & alios tradit Butr. d. tract. de notor. art. 2. num. 5. & 6. & in terminis Conseruatoris Anchar. & alij d. cap. 1. Probabiliter autem † dicetur quis in proposito negare factum esse notorium, si non sit notorium in loco iudicij, vt in præced. limit. vel si dubium sit, an facto interfuerit maior pars populi, vel viciniæ; confessio sit reuocabilis, an probationes, vel sententia transierint in iudicatum, aut aliam similem ob causam.

60 An satis sit Conser. pronũciare delictum esse notoriũ vbi non constet de delicto.

61 Negare probabiliter facti notorietatẽ quãdo quis dicatur.

Limita nunc quintò, si † agatur contra absentem; tunc enim

62 Notorium probandum contra absentẽ agẽti.

enim notorium est probandum, & nisi de notorio constet, processus non valet; ita post Boss. in pract. crim. tit. quomod. proced. in crim. notor. num. 9. & 10. & Capr. d. tract. de notor. membr. 4. num. 72. docet Farinac. d. quæst. 21. num. 94. & ante hos Butr. d. art. 4. num. 40. Et ratio huius limitationis est, quoniam si is præsens esset, aliqua fortè posset afferre, quibus aut à se ipso maleficium, aut à maleficio notorietatem excluderet: quod idem eadem ferè ratione sensit Clar. d §. fin. quæst. 9. nu. 4. in fin.

63 *Notorietatis qualitas semper est probanda.*

Limita 6. vt, licèt aliquando non sit probandum factum notorium, tamen † qualitas ipsa notorietatis semper probanda sit; nam tunc consequenter ipsum factum probatum remanet; ita Cyn. Bal & Salic. d. l. ea quidem, Butr. d. art. 4. num. 40. 43. & seq. Capr. d. membr. 4. num. 73. & trib. seqq. & membr. 6. num. 13. cum seq. & alij, quos refert Farinac. d. quæst. 21. num. 107. Eandem opinionem sequitur eam communem dicens Clar. d. quæst. 9. num. 5. circa med. & D. Polyd. Rip. d. tract. de noctur. temp. num. 46. vbi vsque ad num. 51. acutissimè reiicit opinionem Farinac. qui d. quæst. 2. num. 108. post Mascard. d. concl. 1103. cum seq. ac nonnullos alios contendit, non modò ipsam qualitatem notorietatis, sed etiam ipsum factum probandum esse ex eo, quòd qualitas nequeat esse sine subiecto; nam, vt ipse D. Rip. optimè ait, & ante eum Capr. & Butr. loc. cit. aliàs sequeretur, nullum esse quoad probationem discrimen inter occultum crimen, & notorium; quod tamen, vt supra initio huius conclus. & iuribus, & communiter ab omnibus recepta sententia ostendimus, probatione non indiget. Quod autem dicitur de qualitate, quæ nequit esse sine subiecto, potiùs retorquetur; nam eo ipso, quòd probatur qualitas notorietatis, probatum remanet ipsum factum notorium, & probata apparentia probatur existentia, vt latiùs explicat ibid. D. Polyd. nu. 50. & seq. vbi cum num. seq. concludit, opinionem Farinac. posse procedere quoad condemnandum, non autem quoad procedendum, prout etiam ipse Farinac. tandem fatetur d. nu. 108. in fin. post Mascard. d. concl. 1103. num. 25. quod etiam satis apertè sentit Clar. d. num. 5.

64 *Qualitas notorietatis quando non probanda.*

Quod autem diximus de qualitate notorietatis probanda, fallit primò, † vbi delictum fiat coram populo, ac simul iudice sedente pro tribunali, vt innuunt Doct. citati initio huius conclus.

conclus. limit. 1. & apertè Capr. d. membr. 4. num. 55. Butr. d. art. 4. num. 35. necnon Scacc. d. cap. 76. num. 8. circa medium, qui optimè dicit, ad hoc sufficere, vt iudex stet in actu exercendi iurisdictionem, licèt non sedeat pro tribunali, post Boss. in pract. crim tit. de denuntiat. num. 5. quod etiam ex eo confirmatur, quod præced. concl paulò antè limit. 1. diximus post Archid. Host. & alios, quòd si Conseruator obuiet deprædantib. eos, quorum est Conseruator, poterit deprædantes absque alia citatione punire.

Fallit 2. vbi † reus confiteatur quidem delictum, sed neget, illud esse notorium; nam eo ipso, quòd illud confitetur coram Conseruatore, notorium simul fit iuris notorietate, quæ ex confessione iudiciali resultat, vt in specie non semel adnotauit Innoc. d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. quem non modò ibi Io. An. & in glos. & in Nouel. ac ceteri communiter sunt secuti, verùm etiam Siluest & Angel. in sum. verbo, Conseruator, & Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 11. vers. aduertendum insuper.

65 Reo cõfitenti delictum an notorietatis qualitas probanda.

Cæterum, seclusa huiusmodi violentia, seu iniuria illata, vel eius confessione facta coram ipso Conseruatore, vnde notorietatis qualitas per se probata remanet, coram eodem † est probanda qualitas tanquam necessaria ad fundandam iurisdictionẽ Conseruatoris deputati iuxta terminos d. c. 1. & fi. prout in terminis sentiunt Innoc. & alij mox citati Doct. & expresse tradunt Capr. d. membr. 4 num. 56. & duob. seq. Butr. d. art. 4. num. 36. Siluest. supr. num. 3. Gutier. lib. 3. quæst pract. quæst. 9. num. 14. ante hos Abb. d. cons. 100. num. 3. & cons. 62. num. 6. ac post eum Card. Tusc. d. verbo, Conseruatores, num. 4. Mil. in Repert. vers. notorium facti gesti; ídque ob eam rationem, quoniam quando notorium tribuit iurisdictionem, debet priùs de ipsa qualitat eiurisdictionem tribuente iudex cognoscere, vt plerique tenent, quos refert Farinac. d. quæst. 21. num. 86. & Mascard. d. conclus. 1103. num. 32. & generaliter qualitas tribuens iurisdictionem † semper in primis probanda est, l. 2. §. sed si dubitatur, & l. si quis ex aliena, ff. de iudic. cap. super litteris, de rescript. Abb. & Doct. in cap. si clericus laicum, de foro compet. Carrer. in pract. tract. de homicid. §. circa tertium, num. 18. Ferret. cons. 31. num. 5. Farinac. d quæst. 21. num. 87. nec sufficit, iudicem habere iurisdictionem, nisi sciat se habe-

66 Notorietas delicti corã Conser. probãda ad fũdandã eius iurisdictionem.

67 Qualitas tribuens iurisdictionem priùs est probanda.

enim notorium est probandum, & nisi de notorio constet, processus non valet; ita post Boss. in pract. crim. tit. quomod. proced. in crim. notor. num. 9. & 10. & Capr. d. tract. de notor. membr. 4. num. 72. docet Farinac. d. quæst. 21. num. 94. & ante hos Butr. d. art. 4. num. 40. Et ratio huius limitationis est, quoniam si is præsens esset, aliqua fortè posset afferre, quibus aut à se ipso maleficium, aut à maleficio notorietatem excluderet: quod idem eadem ferè ratione sensit Clar. d §. fin. quæst. 9. nu. 4. in fin.

63 Notorietatis qualitas semper est probanda.

Limita 6. vt, licèt aliquando non sit probandum factum notorium, tamen † qualitas ipsa notorietatis semper probanda sit; nam tunc consequenter ipsum factum probatum remanet; ita Cyn. Bal & Salic. d. l. ea quidem, Butr. d. art. 4. num. 40. 43. & seq. Capr. d. membr. 4. num. 73. & trib. seqq. & membr. 6. num. 13. cum seq. & alij, quos refert Farinac. d. quæst. 21. num. 107. Eandem opinionem sequitur eam communem dicens Clar. d. quæst. 9. num. 5. circa med. & D. Polyd. Rip. d. tract. de noctur. temp. num. 46. vbi vsque ad num. 51. acutissimè reiicit opinionem Farinac. qui d. quæst. 2. num. 108. post Mascard. d. concl. 1103. cum seq. ac nonnullos alios contendit, non modò ipsam qualitatem notorietatis, sed etiam ipsum factum probandum esse ex eo, quòd qualitas nequeat esse sine subiecto; nam, vt ipse D. Rip. optimè ait, & ante eum Capr. & Butr. loc. cit. aliàs sequeretur, nullum esse quoad probationem discrimen inter occultum crimen, & notorium; quod tamen, vt supra initio huius conclus. & iuribus, & communiter ab omnibus recepta sententia ostendimus, probatione non indiget. Quod autem dicitur de qualitate, quæ nequit esse sine subiecto, potiùs retorquetur; nam eo ipso, quòd probatur qualitas notorietatis, probatum remanet ipsum factum notorium, & probata apparentia probatur existentia, vt latiùs explicat ibid. D. Polyd. nu. 50. & seq. vbi cum num. seq. concludit, opinionem Farinac. posse procedere quoad condemnandum, non autem quoad procedendum, prout etiam ipse Farinac. tandem fatetur d. nu. 108. in fin. post Mascard. d. concl. 1103. num. 25. quod etiam satis apertè sentit Clar. d. num. 5.

64 Qualitas notorietatis quando non probanda.

Quod autem diximus de qualitate notorietatis probanda, fallit primò, † vbi delictum fiat coram populo, ac simul iudice sedente pro tribunali, vt innuunt Doct. citati initio huius

conclus.

conclus. limit. 1. & apertè Capr. d. membr. 4. num. 55. Butr. d. art. 4. num. 35. necnon Scacc. d. cap. 76. num. 8. circa medium, qui optimè dicit, ad hoc sufficere, vt iudex stet in actu exercendi iurisdictionem, licèt non sedeat pro tribunali, post Boss. in pract. crim tit. de denuntiat. num. 5. quod etiam ex eo confirmatur, quod præced. concl paulò antè limit. 1. diximus post Archid. Host. & alios, quòd si Conseruator obuiet deprædantib. eos, quorum est Conseruator, poterit deprædantes absque alia citatione punire.

Fallit 2. vbi † reus confiteatur quidem delictum, sed neget, illud esse notorium; nam eo ipso, quòd illud confitetur coram Conseruatore, notorium simul fit iuris notorietate, quæ ex confessione iudiciali resultat, vt in specie non semel adnotauit Innoc. d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. quem non modò ibi Io. An. & in glos. & in Nouel. ac ceteri communiter sunt secuti, verùm etiam Siluest. & Angel. in sum. verbo, Conseruator, & Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 65. art. 11. vers. aduertendum insuper.

65 Reo cõfitenti delictum an notorietatis qualitas probanda.

Cæterum, seclusa huiusmodi violentia, seu iniuria illata, vel eius confessione facta coram ipso Conseruatore, vnde notorietatis qualitas per se probata remanet, coram eodem † est probanda qualitas tanquam necessaria ad fundandam iurisdictionē Conseruatoris deputati iuxta terminos d. c. 1. & fi. prout in terminis sentiunt Innoc. & alij mox citati Doct. & expresse tradunt Capr. d. membr. 4. num. 56. & duob. seq. Butr. d. art. 4. num. 36. Siluest. supr. num. 3. Gutier. lib. 3. quæst. pract. quæst. 9. num. 14. ante hos Abb. d. cons. 100. num. 3. & cons. 62. num. 6. ac post eum Card. Tusc. d. verbo, Conseruatores, num. 4. Mil. in Repert. vers. notorium facti gesti; ídque ob eam rationem, quoniam quando notorium tribuit iurisdictionem, debet priùs de ipsa qualitat eiurisdictionem tribuente iudex cognoscere, vt plerique tenent, quos refert Farinac. d. quæst. 21. num. 86. & Mascard. d. conclus. 1103. num. 32. & generaliter qualitas tribuens iurisdictionem † semper in primis probanda est, l. 2. §. sed si dubitatur, & l. si quis ex aliena, ff. de iudic. cap. super literis, de rescript. Abb. & Doct. in cap. si clericus laicum, de foro compet. Carrer. in pract. tract. de homicid. §. circa tertium, num. 18. Ferret. cons. 31. num. 5. Farinac. d. quæst. 21. num. 87. nec sufficit, iudicem habere iurisdictionem, nisi sciat se habe-

66 Notorietas delicti corā Conser. probāda ad fūdandā eius iurisdictionem.

67 Qualitas tribuens iurisdictionem priùs est probanda.

re,l.multum, ff. de cond. & demonstr. & not. in cap. prudentiam, de off.deleg. Quòd si qualitas hæc notorietatis ex informationibus non probetur; coram Conseruatore, non poterit is † procedere, vt tradunt Innoc.glos. & alij d.cap.1. nec non Alber. verbo, Conseruator, Ang. & Siluest.d.verbo, Conseruator, Butr.d.art 4. num.4. Capr.d membr.4. num.9. Io.Bapt. Confett. in summar. mater. priuileg. ord. Mendicant. titul. 4. cap. 3.

68 Conseruator quando non possit procedere.

Sufficit autem ad effectum procedendi † extraiudicialis, vel summaria informatio, super ista qualitate, vt in hac specie post glos.d.cap. 1. tradit Butr.d.num.36. & Capr.d.membr. 4. num.58. Abb. & Tusc.supr. Eman,Roder.d.quæst.65.regul. art. 11. vers. sed contraria, & generaliter in notorio ad hunc effectum procedendi tradiderunt post alios Mascard. d. concl. 1103. num.13. & Farinac.d. quæst. 21.num.98. sic intelligens Bal. in l.1. C.vt quæ des. aduoc. Viu. in commun. opin. versic. notorium quamuis,& alij quotquot absolutè dixerunt, ad probandam huiusmodi qualitatem notorietatis sufficere summariam, seu extraiudicialem informationem, quorum nonnullos refert Farinac. supr. num.96. Quo etiam distinctionis fœdere puto conciliandos Doct. qui dixerunt, notorium, si negetur, probandum esse iuris ordine seruato, vt Imol.Gem.& Franc.d. cap.1. de offic.deleg.in 6. aliique quos recenset Farin.d. quæst. 21.num. 99. cum Innoc. d. cap. bonæ il 1. de elect. Archid. & Host.d.cap.1.& aliis,quos allegat Mascard.d.concl. 1103.num. 12. Farin.supr. num. 100. licèt hi duo Doct.aliter hanc vtramque opinionem conciliandam putent.

69 Informatio extraiudicialis Cōser. ad procedēdum sufficit.

In eo autem omnes conueniunt, † tam qualitatem notorietatis, quàm etiam ipsum factum notorium, vbi probandum sit, duobus testibus posse probari, vt post Specul. tit. de notorio,§.iam de notorio, ad finem, glos. in cap. Deus omnipotens, § quando autem, verbo, iudicis, & alij, quos referunt, & sequuntur Vicc.d.verbo, notorium quamuis, Mascard.conclus. 1101. num.1. Farinac.d. quæst.21. num. 109. D. Polyd.d.cap. 68. num.44. de communi Salyc.d.l.ea quidem, num.88. C. de accusat.Clar.d.quæst.9.num.6.Capr.d.membr.6.num.7.& hæc de hac limit. 6.

70 Notorietas & notorium duob. testib. probantur.

Limita nunc 7.hanc eandem concl. vt, † si coram Conseruatore sicut suprà deputato allegentur aliquæ circumstantiæ excu

71 Circūstātiæ excusantes delatū probandæ corā Conseruat.

excusantes, vt puta, quod fecit vtens iure suo, eæ coram eodem & possint, & debeant probari, ita in specie Innoc. communiter receptus d.c.1. de off.deleg.in 6.& ex eo confirmatur, quod generatim de iudice super notorio tradiderunt Cald.Io. An.& alij Doct. communiter d.cap. verba, de cohabit.cler. & mul .Capr.d. membr.4. num.59. & Butr.d. tract. de notor.art. 2. num.8. & 9. & d.art.4. num.36. Mil.in Repert.verbo, notorium, contra quod allegantur aliquæ circunstantiæ. pro quo faciunt etiam ea, quæ adduximus cap præced. quæst.3. concl. 9. dum ostendimus notorium aliquid esse posse, licèt notoriæ non sint eius circunstantiæ,& multò magis facit quod ex communi tradit Clar.d.quæst.9. dum post Boss.in pract.crim.tit.de denunc. num. 6. in fi. docet, quòd si reus in notoriis proponit aliquam defensionem ad excusandum delictum, danda est ei defensio, secus si fateatur, se nullam defensionem habere; tunc enim danda non erit: quod etiam approbant plerique alij, quos refert, ac sequitur Farinac.d.quæst.21.num.78.idem asserentes, vbi aliàs etiam, quàm per confessionem reo constaret iudici, nullam eidem reo competere defensionem.

Limita denique, vt, † licèt notorium ipsum regulariter non sit probandum, est tamen semper allegandum, quia etsi notorium releuat ab onere probandi, non tamen releuat ab onere proponendi. ita glos.in Clem.appellanti,de re iud.quam præter Doct. ibid. communiter,approbarunt etiam Capr.dict. membr.4.num.77. Fel.in cap.cum ordinem, col.8.de rescript. & alij,quos referunt,& sequuntur Viu.d.vers.notorium quamuis, D. Menoc. de recuper. possess. remed. 1. num. 165.& de præsumpt lib.1. quæst.67. num 5. Mascard. concl.1104. num. 1. Farinac.d.quæst.21. num. 110. Scacc. d.cap.76. num.8. post medium, D. Polyd.Rip.d.cap.68.num.14.de communi testantur Crot.l.§. hoc autem edictum, num.57.ff. de nou.op. nunc. & Ias.in l.si verò, § qui pro rei qualitate, num.11.& seq.ff. qui satisd.cog. & quamuis Innoc. & alij Canonistæ in cap.ex insinuatione, de appell. quos refert Viu. d. vers. notorium quamuis. Fel.d.cap.cum ordinem, num.11.de rescript. & Ias.in l. ait prætor, §.si damnetur,ff. de iureiur. dixerunt, quòd notorium resultans ex actis non egeat quoque allegatione;tamen † idem Ias.d num.57. Bald. Auth. qui semel, C.quom. & quand. iud. Cyn. & Bald.d.l.ea quidem, C.de accusat. Ang. l.1.C. qui, &

72 Notoriũ licet non probandũ,tamẽ allegandũ.

73 Notoriũ iuris etiã allegandum.

aduerſ. quos, dicunt, quòd vbi ex actis conſtet, aliquid eſſe notorium, debet nihilominus id iudici conſtare; quare contraria opinio erit accipienda, vel de præſumptione aliqua iuris, quia iudex præſumatur habere notitiam actorum, vel tunc demum, cùm iudici acta fuerint exhibita, vel cùm aliunde conſtare poſſit, quòd pars vti velit priuilegio notorij., vt ſatis colligitur ex Fel. d.num. 11. qui etiam ferè ad finem illius cap. ponit ſeptem declarationes ad prædictam regulam, quòd notorium debeat allegari; quam etiam habes cum pluribus ampliationibus, & limitationibus apud Bern. Diaz reg. 406. & Maſcard. d.concl. 1104. per totam.

Iam ad poſtremam huius quæſt. concluſ. veniamus, ſi priùs illud admonuerimus, † poſſe Conſeruatorem in notoriis procedentem interrogare ſiue ad inſtantiam partis, ſiue etiam ex officio ipſas partes, vbicunque hoc æquitas ſuadebit, vt in cauſis ſummariis diſponitur d. Clem. ſæpe, verſ. interrogabit etiam, de verb. ſig. & licèt gloſ. ibid. verbo, interrogabit, vix inueniat ſpeciale in cauſis ſummariis, cum id videatur generale in cauſis etiam ordinariis, cap. iudicantem, 30. quæſt. 5. c. cum Ioannes, de fid. inſtrum. l. vbicumque, ff. de interrog. act. cum ibi notat. & ſuis ſimil. tamen illud ſpeciale aſſignat, quòd poſt concluſionem in cauſa poterit ad inſtantiam partis interrogare, cum alias nequeat, niſi ante concluſionem ad inſtantiam partis id facere, vt in iurib. allegatis per gloſ. d. cap. cum Ioannes, verbo, poſtquam. Adde autem cum Georg. Natt. d. Clem. ſæpe, ad d. gloſ. interrogabit, num. 2. quòd etiam poterit in ſummariis ſiue ex officio, ſiue ad inſtantiam partis interrogare non ſolùm ad ſui informationem, ſed etiam ad intentionem partis fundandam, poſt Butr. cap. 1. col. 5. de iud. quin immò poterit etiam ante litem conteſtatam interrogare, vt per eundem Natt. ſupr. num 3. poſt Rom. conſ. 373. Quod autem diximus de iudice in cauſis ſummariis, dicendum quoque erit in notoriis, in quibus, vt iam non ſemel docuimus, non tantus iuris ordo requiritur, quantus in ſummariis.

74 *In interrogatione partiũ quomodo procedat Cõſeruator.*

Septima, & poſtrema concluſio. Conſeruator † poteſt, & debet ferre aliquam ſententiam ſuper notoria iniuria, ſatis id colligitur ex Innoc. & aliis d. cap. 1. & fi. de offic. deleg. in 6. & ſupponi videtur d. cap. fi. verſ. ſeu § vices quoque, ibi, citationibus, & ſententiarum denunciationibus dumtaxat exceptis, quas

75 *Cõſer. poteſt ferre ſententiam ſuper notoria iniuria.*

quas per alios valeant exercere. Verùm id manifestè ex eo confirmatur, quòd in notoriis † sententia requiritur, vt probari videtur in cap. porrò, de diuort. & cap. cum sit Romana, in fi. de appellat. & meliùs in cap. cum dilectus, §. his igitur, de purgat. canon. ibi, cum nimirum, si crimen notorium existebat, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda; & ibi gloss. verbo, indicenda, aliique Doct. adnotarunt, eadem gloss. in cap. ab excommunicato, de rescript. d. cap. super eo, de testib. cog. cap. ad nostram, il 3. de iureiur. & cap. euidentia, de accusat. alia gloss. in c. quæ Lotharius 2. quæst. 1. Bart. in l. emptorem, in princ. ff. de act. empt. Bal. l. 1. C. ne ex delict. defunct. & alij plerique quos allegat Couar. in cap. alma mater 1. part. §. 2. num. 9. de sent. excomm. in 6. & Farinac. d. quæst. 21. num. 114. vbi etiam de communi testantes refert Capr. d. membr. 4. num. 84. iuncto num. præced. & Conrad. in pract. tit. de notor. crim. nu. 4. prope fi. & quamuis aliqui vt Innoc. in c. ex parte, il 1. de verbor. sig. Dec, in cap. at si clerici, num. 142. de iud. Nouel. d regul. 113. in 1. fall. & alij, quos refert Couar. d num. 9. & Farinac. d. quæst. 21. num. 112. contrarium simpliciter tenuerint; tamen omissa distinctione, quam affert Capr. d. membr. 4. à num. 81. vsque ad 84. & paulò aliter explicat Butr. d. art. 4. num. 50. & duob. seqq. verior, & clarior illa mihi videtur, quæ colligitur ex Capr. d. num. 84. & seq. & apertè ponitur tamquam communis à Farinac. d. quæst 21. num. 115. ex Archid. d. cap. quæ Lotharius, nec non in cap. felicis, de pœn. in 6. Io. An. d. cap. ex parte, & in Addit. ad Specul. tit. de notor. crim. Calder. d. cap. vestra, & Capr. qui alios citat, d. num. 84. & seq. vt nimirum † affirmatiua opinio intelligatur, veráque sit quoad aliqualem sententiam, ac declarationem; negatiua quoad solemnem, de qua C. de sent. ex breuit. recit. per totum, & cap. fi. de re iud. in 6. hæc enim in notoriis non requiritur, vt per Archid. & alios pręcitatos Doct. quorum opinio communis est teste Butr. d. artic. 4. num. 51. nec distinguo † de notorio facti, vel iuris, prout distinxisse videtur Farinac. d. num. 115. & expressè volunt Capr. d. membr. 4. num. 88. & duob. seq. Butr. d. num. 11. & seq. dummodo verè notorium sit, vt puta resultans ex confessione, & probationibus, quæ præiudicant, & sententia, quæ transierit in iudicatum, iuxta ea, quæ adduximus cap. præced.

76 Sententia in notorijs requiritur.

77 Sententia in notorijs qualis esse debeat.

78 Et quid in notorio iuris hic dicendũ.

quæst.3. concluf.10. & duab.feqq. & tamquam notorium allegetur, quia velit pars vti priuilegio notorij, iuxta id, quod paulò ante diximus.

79 *Declaratio super notorio an sit necessaria.*

Quòd si quæras, an, † si reus neget notorium, debeat iudex, cum de eo sibi constiterit, pronunciare, quod est notorium, & sic desuper ferre sententiam declaratoriam, ita, vt aliter iuris ordine non seruato ad condemnationem minimè valeat procedere, non leuis est difficultas; nam, quòd non requiratur, aliqui voluerunt, quos refert Farinac. d. quæst. 21. num. 116. & in fortioribus tenet Fel. & alij, quos allegat Couar. d. num. 9. in princ. volentes non requiri prorsus vllam declaratoriam principalem super notorio; Verior autem est communior opinio, quòd in prædicta specie requiratur declaratoria, vt testantur eam sequentes Hier. Laurent. in decis. Auenion. 15. num. 11. & Farinac. d. num. 116. & plures tenuerunt, quos videre est apud eum ibi, & Mascard. conclus. 1101. num. 1. quamuis dum Farin. & Clar. d quæst. 9. vers. præterea quæro, seu num. 8. in princ. dicit, Couar. d. num. 9. testari opinionem hanc esse praxi receptam, ni fallor, non rectè percepit ad quod Clar. allegauit Couar. neque enim allegauit eum, quasi intellexerit Couar. de illa interlocutoria pronunciatione super notorio, antequam ad principalem declarationem, seu sententiam super facto, quæ sit loco definitiuæ, deueniatur, sed de ipsa principali declaratione & sententia, prout verè loquitur; & in specie in materia, de qua agimus, debere Conseruatorem pronunciare super notorio, aliàs sententiam fore nullam, post Abb. d. conf. 100. num. 3. vol. 1. tenet Illustrissimus Card. Tusc. d. verbo, Conseruatores, num. 5. Rectè autem duo monet Farinac. d num. 116. in fi. Alterum est, ea, quæ pro contraria opinione adducuntur, debere intelligi; vel quando est notorium facti permanentis, quod nulla possit tergiuersatione celari, quia quotidie, & semper oculis hominum subiicitur; vel quando per reum non negatur notorium. Alterum, quòd vtroque casu ad cautelam, & bene esse iudex pronunciet super notorio, vt per Nouell. in pract. crim. verbo, item quòd est notorius delinquens, num. 14.

80 *Indiciũ super notorio an inchoetur à præcepto.*

Porrò ex eo, quod diximus, sententiam requiri etiam in iudicio, quod de notorio agitatur, sequitur, † non posse huiusmodi iudicium regulariter inchoari à præcepto; quod tunc solùm

solùm fieri potest, cùm non requiritur sententia, vt patet ex text. & ibi Bart. & cæteris in l. 1. C. de execut. rei iudic. Alex. consf.42. num.3. vol.4. & aliis, quibus id probant Rebuf. dict. tract. de litt. oblig. in præfat. num. 19. & Carpan. ad cap. 42. Stat. Mediol. vol. 1. initio illud simul tradentes, exorbitare id à iure communi, ex cuius dispositione non conceditur præceptum executiuum, nisi præcedente sententia; cui regulæ ideo standum erit, cum non reperiatur in iure exceptus casus notorij, iuxta cap.2. de coniug. Lepros. cum aliis per Doct. in rubr. de reg. iur. & Euerar. in loc. ab except. ad regul. num. 12. Cum hoc tamen stat, quòd † possit, postquam præcessit debita causæ cognitio, loco sententiæ iubere rem distrahi, & sic facere præceptum executiuum, prout de iudice in causis summariis dicemus quæst. seq. concl. 16. cum, vt mox dicebamus, non ita exactus ordo iuris requiratur in notoriis, sicut in summariis. Erit tamen discrimen, quòd, cum hoc præceptum vim habeat definitiuæ, ab eo licebit appellare; vt ibidem dicemus, non item in notoriis, in quibus regulariter non admittitur appellatio, vt infra cap. seq. propria quæst. proposita latiùs ostendemus.

81 *Præceptum loco sententiæ.*

Interim verò quod supr. in hac conclus. paulò ante diximus, sententiam hanc principalem non debere necessariò esse solemnem, confirmari, simúlque explicari potest ex Clem. sæpe, vers. sententiam verò, de verb. sig. vbi de causis summariis, seu quæ committuntur simpliciter de plano, de iure, & sine strepitu, & figura iudicij, dicitur, † quòd iudex in huiusmodi causa sententiam proferat conclusione non facta, si ei videbitur, & stans, vel sedens, prout ibi placuerit. nam quod licet in summariis, multò magis licebit in notoriis, in quib. vt iam non semel admonuimus, minor ordo iuris requiritur, quàm in summariis. quatenus verò d. §. sententiam verò, iuncta glos. verbo, in scriptis, dicitur, quòd in summariis iudex per se ipsum proferre debet sententiam, & in scriptis, illud quidem, quòd iudex per se ipsum eam proferat, puto † non fore necessarium in notoriis, vt aliquod discrimen sit inter causas summarias, & eas, quæ circa notoria versantur; quamuis probabile quoque sit etiam in summariis iudicem non debere necessariò sententiam per se ipsum proferre, vt seq. quæst. suo loco videbimus; ratio verò, cur saltem in notoriis id verum sit, ea præcipuè esse potest,

82 *Sententia quomodo proferatur.*

83 *Per aliũ fieri potest sẽtentia: sed*

potest, quoniam si in his proferat iudex per alium sententiam suam, non inducitur ex eo aliquod graue periculum, aut præiudicium partis; quale timeri posset, † vbi sententia hæc etiam in notoriis non ferretur in scriptis: si enim scriptura, quæ aliàs regulariter in sententiis requiritur, cap. quoniam contra, de probat. d. cap. fi. de sent. & re iudic. in 6. l. 1. & tot. ferè tit. C. de sent. ex breuit. recit. cum simil. prætermitteretur per id contingeret occultari veritatem propalatam, & in iudicio definitam, & per consequens victorem ridiculosè, & frustra in tali processus iudicio laborasse, vt ait glos. d. verbo, in scriptis, in fi. quæ licèt idem absurdum deducat vbi iudex per se non profert. sententiam; tamen verè non sequitur; vnde plerumque remittitur hæc solemnitas à iure, vt puta ob dignitatem personæ, aut aliam similem ob causam, d. cap. fi. de re iud. in 6. cum ibi notat. per glos. & Doct.

84 *Non sine scriptis.*

Quòd si aliquæ aliæ solemnitates tam in sententiis, quàm in aliis partib. iudicij requiruntur, quæ remittuntur in causis summariis, eædem † remissæ quoque censentur in notoriis, vbi tamen non sequatur graue aliquod præiudicium parti, iuxta supra dicta. De his autem summariis causis agemus in ea, quam mox subiiciemus, quæst. si priùs illud admoneamus, quod ad sententiam in notoriis pertinet, vt, si quis scire voluerit, an, & quando † notorium repugnans sententiam eam inficiat, reddátque nullam, is consulat Capr. d. membr. 4. num. 92. cum seq. & Butr. d. art. 4. num. 49. necnon in d. cap. ab excommunicato, de rescript. & inter Monasterium, de re iudic. cum quib. transeo, præterquam dum dicunt, notorium probationis, vel confessionis, seu præsumptionis, dispositionis, vel fictionis inde consurgens non vitiare sententiam, cum tale notorium facilè possit in dubium reuocari; nam, vt patet ex iis, quæ cap. præced. quæst. 3. conclus. 10. & duab. seqq. donec huiusmodi notorium potest in dubium reuocari, non dicitur ita propriè notorium. Atque ex his finis sit huic primæ quæstioni, iam ad 2. veniamus.

85 *Solẽnitates sententiæ remissæ in causis sũmarijs an remittãtur in notorijs.*

86 *Notoriũ repugnãs sententiæ quando eam inualidet.*

QVÆRO *secundò in hoc Cap. Quem iuris ordinem seruare debeat Conseruator in ijs causis, quæ illi committuntur summariè, simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij, aut aliàs summarijs.*

Suppono, quòd, licèt Conseruator, si deputetur iuxta terminos d. cap. 1. & fi. de offic. deleg. in 6. nequeat de aliis, quàm

mani

manifestis, seu notoriis iniuriis, & violentiis se intromittere, vt expresse in d. iuribus cauetur; & in iis non nisi eum ordinem, qui in notoriis solet adhiberi, seruare possit citra partium consensum, vt in praeced.quaest. latiùs docuimus; quia tàmen † omnes iam ferè Conseruatoriae ampliores sunt, ita, vt illa decisio cap. 1. hodie ferè inutilis maneat, vt Io.An.& Archid. asserunt d.cap. 1. & alij, quos referunt, & sequuntur Gem.d.cap. fi. Rebuf.l.qui neque, aliàs est l.solutum, in fi.ff.de verb.sig. & Eman.Roderic.quaest. regul. tom. 1. quaest. 65. art. 11. vers. nec his refragatur, & colligitur etiam ex illa formula Conseruatoriarum, quam habemus in extrauag.vnic. de iudic.in comm.& earum nonnullis, quas posuit Philip.Prob. in addit.ad Io.Monach. d. cap. 1. quod nostris quoque temporibus seruari videmus in Conseruatoriis, quae tam locis Religiosis, quàm singularibus personis, vel Vniuersitatibus conceduntur, vt videre est in aliquib. Ex iis formulis, quas inseri curauimus supra cap. 2. quaest. 2. habéntque inter caeteros † clausulam illam, quòd in iniuriis, molestationibus, grauaminibus illatis, vel inferendis, quae iudicialem requirunt indaginem, summariè, simpliciter, de plano, & sine strepitu, & figura iudicij exhibeant iustitiae complementum; operae pretium esse duximus, quo & ipsi debitum exhibeamus huic tractatui complementum, breuiter ea hoc loco adnotare, quae magis vtilia, & necessaria in hac re fore videbuntur, quam ieiuni pertransire noluerunt, qui de Conseruatoribus Regularium aliquid non sine methodo tradiderunt, nimirum Io. Bapt. Confett. in saepius allegato summar.mater.priuileg. Ord. Mendic. tit.4. cap.8. & I.Eman. Roderic. d.quaest. 65. art. 18. Quamuis incautè vterque dixerit, Conseruatorem Regularium posse procedere in causis eorum sola facti veritate inspecta, prout in eorumdem priuilegiis continetur, neque enim reperio, quòd in d.priuilegiis huiusmodi clausula apponatur, atque adeo neque iuxta eam procedere poterit Regularium Conseruator; quae quidem clausula, sola facti veritate inspecta, † est maximae virtutis, cum importet, quòd omittantur solemnitates, & subtilitates negotij veritatem non tangentes, quae vocantur apices iuris, vt post Bart. in l.fideiussor, §.quaedam, ff. mand. tradit idem Roderic.d. num. 18. in fi. immo per hanc remittitur iuramentum calumniae, vt probat inter alios Natt.Clem.saepe, ad §. non sic

87 Decisio c. 1. de off.del. in 6. hodie an vtilis sit.

88 Clausula, summariè simpliciter &c.in quib. apponenda.

89 Clausula, sola facti veritate inspecta, vis.

tamen, versic. visis, num.35. & seq.de verb.sig. & procedi potest nulla iuris positiui solemnitate seruata, vt idem ostendit ibi num.36. & Maran.in spec.aur. part.4. dist.9. num.32. quorum tamen neutrum habet locum in causis summariis, seu quæ simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij tractantur, vt liquet manifestè ex d. Clem.sæpe. item potest ferri sententia non conformis libello, vt post alios docet Maran. d.dist. 9. num.33. quod non licet in simplici summario, vt patet ex d. Clem.sæpe, & habet vim arbitrij, liberæque voluntatis, ac licentiæ, vt post Fel.in cap.olim, col. fi. de accusat. & alios docet Io.Bapt. Asin. in Prax. iudic.part.1.cap.3.§.3.num.13.

90 *Regularium Conseruator an valeat procedere posthabitis articulis.*

Pariter verum non est, quod absolutè ait Roderic. vbi supr. in princ. † posse huiusmodi Conseruatorem Regularium procedere posthabitis articulis, omissis citationibus in iuramento, quod examinandis testibus datur, & omni appellatione remota, quoniam, inquit, vbi de causis Regularium agitur apud eorum Prælatos, aut eorum Conseruatores, nequaquam seruanda est illa subtilis, & angusta iuris forma, quæ in aliis causis seruanda describitur iuxta ea, quæ notantur in cap.qualiter & quando il 2. de accusat.quod etiam (subdit Roderic.) propriis cuiuscumque Religionis constitutionib. caueri solet, prout tradunt Spec. tit.de inquisit. §.vlt.num.5. Præposit.in cap.cum Pastoris, 2. quæst.7. Foller. in pract.tit. de mod.proced.contra Monach. num.10. Etenim, vt etiam hoc postremum admittamus, tam id, quàm quod notatur d. cap. qualiter, intelligendum est, ac procedit in terminis in quibus vtrumque dicitur, nimirum cum à Prælatis Religionum contra aliquem subditum pro crimine criminaliter est procedendum; at verò nos loquimur in causis ciuilibus, & vt plurimum non vnius Regularis, sed totius Religionis, in quib. nihil speciale cautum reperitur, quoad hoc, vt in iis de iure summariè sit agendum, sed & in causis summariis seu quæ simpliciter, de plano, & sine strepitu, & figura iudicij sunt tractandæ, omitti regulariter non possunt articuli, sed nec citatio ad iuramentum tertium, vt paulò post suo loco dicemus.

Vt autem in re proposita dilucidiùs, & aliqua cum methodo procedamus, ordinem non tam d. Clem. constitutionis, quàm iudicij sequemur, suásque, vbi opus fuerit, conclusiones statuemus; si tamen tria præmittamus. Primum est, quòd

† dictio

† dictio hæc, summariè, est æquiuoca. aliquando idem est, ac breuiter, ita tamen, vt substantia comprehendatur, vt in l. 1. ff. de re iudic. & l. in summa, ff. de cond. indeb. aliquando idem, ac prima facie, seu prima fronte, quia nimirum merita causæ non plenè discutiantur, vt l. in lege Aquilia; ff. ad l. Aquil. l. fi. C. de edict. d. Adr. toll. l. 3. C. de carb. edic. vbi licèt per illud iudicium aliquod præiudicium reo pararetur, est tamen reparabile per illud iudicium, vel vbi proceditur contra absentem. aliquando denique idem est, ac omisso saltem in aliquib. ordine iuris, seu iudicij, ita tamen, vt probationes, ac defensiones admittantur, d. l. submersis, C. de naufrag. lib. 11. & hoc præcipuè locum habet, vbi causa committitur summariè; ita, vt iudicium illud pariat plenum præiudicium, hoc est irreparabile per aliud iudicium; quæ omnia docet, fusiùs distinguendo ac pluribus comprobat Bart. in extrauag. ad reprimendum, verbo, summariè, ferè per totum; ex cuius etiam dictis ibid. colligitur, † aliud esse causam summariè committi, quin immò causam esse summariam, aliud eam committi simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij, quam etiam in hoc secutus est Georg. Natt. d. Clem. sæpe, §. & quia ad glos. verbo, peremptoriè, post Rom. l. si finita, §. Iulianus, ff. de damn. infect. Papiens. in form. libell. in act. reali, verbo, summariè, num. 13. & post alios Sigism. Scacc. tract. de iudic. caus. ciuil. crim. & hæretical. cap. 53. num. 14. qui post eundem Bart. d. verbo, summariè, num. 33. ait, idem esse, si causa committatur, summariè, ac si committatur, simpliciter; quo casu † idem Bart. d. verbo, summariè, num. 2. dicit, dandum esse libellum, contestandam litem, & ferendam sententiam definitiuam, sicut in plenariis, seu ordinariis iudiciis, à quibus non differt, nisi in dilationum breuitate. Bart. sequitur Papiens. d. num. 13. & Scacc. d. num. 14. & 45. qui & alios ad id refert, concludens, † tunc, cùm causa committitur tantùm cum hoc verbo, summariè, seu, cum causa est simpliciter summaria, non esse propriè causam summariam; quod mirum videtur, & prima facie ridiculum. nam si nomina debent rebus congruere, & consonare, ac nominibus res ipsæ significantur, §. est & aliud, Inst. de donat. cum ibi not. & suis sim. quando, dicet aliquis, causa erit verè, ac propriè summaria, nisi cùm summariè committitur, & est simpliciter causa summaria? quia tamen hæc doctrina ex Bart. dedu-

91 *Summariè, dictio est æquiuoca.*

92 *Summariè causam cōmitti, & simpliciter, de plano, &c. an sit differentia.*

93 *Simpliciter cōmitti causā quid importet.*

94 *Causa summariè commissa an sit summaria.*

citur, & satis sustineri potest, si eam ciuiliter intelligamus; dicendum erit, hos Doctores voluisse, causam, quæ tantum summariè committitur, esse in vltimo gradu causarum summariarum, sumpto nomine summarij, quatenus per illud aliquid detrahitur de solemni ordine iudiciorum, prout communiter sumitur à Doct. d. Clem. sæpe, & Clem. dispendiosam, de iudic. Marant. d. dist. 9. Bart. d. extrauag. ad reprimendum, Papiens. d. verbo, summariè, ipso Scacc. d. cap. 33. num. 11. & multis seqq. maximè num. 13. & aliis quotquot de summariis causis aliquid tradiderunt, atque ita erit summaria huiusmodi causa, id est, in aliquibus, vnde sic vocatur; absolutè autem, ac propriè non erit, quia nimirum licèt habeat de remissione solemnis ordinis iudiciarij, hoc est breuiores dilationes, vt paulò ante diximus, non tamen quantum commissa cum aliis prædictis clausulis. Etsi, vt verum fateat, magis mihi placet tamquam propria, & naturalis locutio, si dicatur, causam summariè solùm commissam, & simpliciter summariam verè esse summariam. sed, vt ambiguitas tollatur, cum in posterum causæ summariæ mentionem faciemus, sumemus, sicut etiam ante hanc quæstionem sumpsimus, pro ea causa, quæ committitur cum illis quatuor clausulis, simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij, iuxta terminos d. Clem. sæpe, & extrauag. ad reprimendum, aut etiam cum illa sola, sine figura iudicij iuxta ea, quæ nunc dicemus.

Alterum, quod conclusionibus præmittendum putauimus, illud est, quòd nihil nobis hoc loco agendum erit de verbis illis, simpliciter, de plano, & sine strepitu, quæ in litteris præcipuè Conseruatoriis, vt initio huius quæstionis admonuimus, apponi solent simul cum illis, summariè, & sine figura iudicij, siue quia de his sufficienter egerint glos. & Doct. d. Clem. sæpe, Bart. d. extrauag ad reprimendum, in horum verborum explicatione, Papiens. d. verbo, summariè, & Doct. tum ab iis, tum præcipuè ab eorum Apostillat. allegati; nec non Scacc. d. cap. 53. num. 15. & seq. siue potiùs, quia † prædicta verba, (sine figura iudicij,) idem significant, & important, quod simul omnia præcedentia, vt sentit glos. d. Clem. sæpe, verbo, figura, & apertiùs in verbo, nòn exigas, & verbo, defensiones legitimæ, & ibid. Lanfranc. verbo, figura, & verbo, libellus, Paul. Sephan. Io. de Lign. Card. Abb. Anchar. & Natt. in d. solemni repet. d. Clem.

95 Clausulæ, sine figura iudicij, vis.

Clem.sæpe, in princ. super glos.in verbo, figura, Bart.d.extrauag.ad reprimendum, verbo, & figura, Papiens.d.verbo,summariè, Marant. d. dist. 9. num. 11. vt meritò hanc sententiam communem eam sequens appellet Scacc.d cap.53. num.17. & duob.seqq. vbi optimè soluit quod obiici poterat de superfluitate verborum præcedentium, ob quam rationem contrarium voluit Rebuf. tom. 1. commentar. in constit. Gall. tit. de sent. executor. art. 9. glos. 2. num. 2. & 30. quæ enim ponuntur ad maiorem declarationem, & expressionem, qualis est verborum inculcatio, non sunt superflua;cuiusmodi pleraque exempla in iure habemus, & per glos. singularem,in cap.vnico,verbo, Filio, de sum. Trinit. & fide Cathol. in 6. tradit Decius in l.de quæstione, num.9.C.de pact. & apertè monet ipse Vlpianus I C. in l.item apud Labeonem, §.ait Prætor il 2.vbi Bart.& alij id adnotarunt, ff. de iniur. Denique præmittimus, quicquid in seqq. concl.dicturi sumus de causis summariis ex commissione, intelligenda quoque esse de summariis ex constitutione Clem.dispendiosam, de iudic. hæ enim omnino æquiparantur in d. Clem. sæpe, aut aliàs summariis, vt ibidem etiam dicitur. Iam ad conclusiones veniamus.

96 Substãtialia iudicij quãdo possit omittere Cõseruator.

Prima conclusio. Vbi † causæ committuntur Conseruatori cum prædictis clausulis simpliciter, de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, aut etiam cum illa sola (sine figura iudicij) iuxta ea,quæ mox adduximus, poterit Conseruator omittere omnia substantialia ordinis iudiciarij, seu substantialia iudicij inducta à iure ciuili. Patebit hoc ex iis, quæ de iudice in summariis nunc dicemus. Ideo autem dixi, substantialia ordinis iudiciarij, non autem iudicij; neque etiam, iudicij absolutè, vt loquitur glos. d. verbo, figura, sed inducta à iure ciuili cum Bart.d.extrauag. ad reprimendum, verbo, & figura, Papiens.d.verbo,summariè, num 2. Menoch.de arbitr. iudic.lib. 1.,q.9. nu.2.& quæst.13.num.4. Scacc.d.cap 53. num.20. quoniam substantialia iudicij non remittuntur, sed sunt seruanda in quolibet iudicio etiam summario, vt post Rot. decis. 445. num.6. part.1.in nouiss. diuers. & Franc. Pegn.in comment.ad Director. Inquis. part. 3. comment. 103. §. est autem, docet Scacc. d. num. 20. vel certè remissa non sunt substantialia iudicij inducta à iure naturali, vel gentium, sed tantùm à iure ciuili; illa enim quoniam respiciunt naturalem defensionem,

tolli non possunt, vt Bart.Papiens. Menoch. & Scacc. loc. cit. dixerunt, ac præterea Rebuf. d.num.30. Marant.d.dist.9.num. 11. post Lanfranc.d.Clem. sæpe, Card.d.Clem.dispendiosam, de iudic.Oldr. cons.115. & com.cons.54.col.2.vol.2.

97 *Citare tenetur in summarijs Conseruator, nõ*

Secunda conclusio. Conseruator † debet citare in hisce causis summariis. Probatur primò ex iis,quibus supr.quęst.pręced. conclus. 5. docuimus, debere etiam in notoriis fieri citationem ad actus præiudiciales; nam maior, & exactior iuris ordo in summariis requiritur, quàm in notoriis, vt iam sæpiùs admonuimus. Secundò probatur, quoniam ita in specie in summariis causis deducitur d.Clem.sæpe, §. non sic,vers.citationem verò, & ibi omnes, maximè Natt. ad §.& quia, super glos.in verbo, peremptoriè, & §.quæ omnia, vers. circa quintam, num. 2. Rebuf.d. glos.2. num.31. Bart.d.extrauag. ad reprimendum, verbo, & figura, Papiens.d.verbo,summariè,nu. 3. qui omnes eam rationem afferunt, quoniam citatio est iuris naturalis, quatenus sapit defensionem, allegantes ad id inter cætera Clem.pastoralis, de re iudic. l.vt vim, ff. de iust. & iur. & glos.in l.fi. C.de leg. In specie verò † de ea citatione,à qua incipere debet iudicium, text.Instit.de pœn. tem.litig.in fi.cap. quoniam contra, §.porrò, vt lit.non contest. id apertè in summariis sensit glos.d.Clem. sæpe, §.non sic tamen, verbo, citationem, Natt.d.§. non sic tamen, num.4. & d.vers.circa quintam, num.2. sufficiet autem in hoc casu vnica citatio, vt notauit glos.d.verbo, citationem, quam ibi Doct. communiter sequuntur, præcipuè Natt qui alios allegat, num.1. Similiter requiritur citatio † ad alios actus iudicij, vbi semel citatus fuerit contumax in non comparendo, nisi à principio citatus fuisset ad totam causam cum comminatione, quòd procederet ad vlteriora, vt satis probat inter alios Natt.ad glos.d. verbo, citationem, num.2. quòd si in hoc eodem casu comminatus fuisset, quòd etiam procederet ad sententiam, tunc ferre posset etiam sententiam absque vlla citatione, vt post alios docet Natt.d.glos.in verbo, citationem, num.3. & super glos.verbo, ad id, num.2. & 3. Cæterùm citatus sic generaliter si comparuit ad aliquos actus, in aliis debet citari præcipuè ad sententiam,latè Natt.d. verbo, citationem, num.4. & d.verbo,ad id, num.3. de qua citatione ad sententiam idem Natt. d. verbo,ad id, à num.1.vsque ad 5.docet non sufficere,si fiat † in genere,

98 *Solum in principio causæ:*

99 *Sed etiã in reliquo processu, & quid si citatus fuerit contumax.*

100 *Citatio ad sententiã in summarijs non sufficit generalis.*

putà,

puta, ad audiendam iudicis voluntatem, quod etiam patet ex text.d.Clem.sæpe, §.interrogabit, vers.sententiam verò, ibi, citatis ad id, vbi hoc ipsum glos. & Doct. commmuniter adnotarunt; dum autem ibi subdit text. licèt non peremptoriè, patet, quòd † hæc citatio ad sententiam non necessariò debet esse peremptoria, hoc est, vel trina, vel cum expressione, quòd fit peremptoriè, l. ad peremptorium, & trib.seqq. ff. de iudic. iuncta l.tres denunciationes, C.quom.& quand. iud. & ibi scribentes, glos.d.verbo, citationem, & ibi Doct. glos.& alij in c. de illicita, 24. quæst.3. & in cap.consuluit, de offic.deleg.Spec. tit.de citat. §.viso de tempore, vers.aliàs autem, & versic. quid si lata. Poterit tamen † huiusmodi iudex ferre sententiam pro absente non citato, qui poterit, eam ratificare ita in specie Anchar.Lign. & Imol.d.Clem.sæpe, & ibi Nat.§. quæ omnia, q.5. princip.versic. vigesimò quæritur, Marant.d.dist.9. num.27.& Scacc.d cap.53. num.23. post Bart.d. verbo, & figura, in fine, & alios.

101 Non debet esse peremptoria,

102 Nec requiritur in eo pro quo fere͂da est sententia.

Pariter requiritur partis citatio † in moderatione dilationis Bal. l.1. cons. fin. C. quom. & quand. iud. per l.1. & l.à procedente, iuncta glos.1.C.de dilat. opt. text. in l. properandum, §. & si quidem, C de iud. & in l.consentaneum, C. quomod. & quand.iud. latè Natt. d. Clem. sæpe, in princ. vers. circa quartum principalem articulum, num.3.& 6.vbi id intelligit de dilatione probatoria; secus in expectatoria per text.in l.sed si interpellatur, §.si arbiter, & l.diem proferre, ff.de arbitr.

103 Citatio est necessaria in summarijs cu͂ modera͂da est dilatio.

Denique citatio, vel præsentia partis requiritur † ad videndum iurare testes ne aliter aduersario copia se defendendi tollatur, quod esset contra ius naturale, vt dictum est; ita post Bart.d.extrauag. ad reprimendum, verbo, & figura, num.13. tenet Papiens.d.verbo, summariè, num. 8. Scacc.d.cap.53. nu. 23. vers.sed quid dicendum, Rebuf.d.glos.2. num.38.seu vers. sextò testes non citati.in quo vers.monet, † in his summariis causis testes non citatos admitti, dummodo requisiti fuerint per partem, secus si se offerrent; tunc enim essent suspecti, per text. in l.quæ omnia, §.sed & si, seu c. cum seq.ff.de procurat. & Doctor.in l.cum ab initio, ff. quemad. test.aperian. reprobata glos.ibi.

104 Citatio requiritur ad videndu͂ iurare testes.

105 Testes no͂ citati admittu͂tur, si fuerint requisiti.

Tertia conclusio. In causis, quas Conseruator summariè cognoscit, † requiritur legitimatio personæ fundata super iure

106 Legitimatio persona requiritur in causis summariè à Co͂seruatore cognoscendis.

iure naturali, vt pote, an procurator habeat mandatum,& aliæ huius generis. Probatur; nam id generaliter verum eſt in cauſis ſummariis, ſeu quæ tractantur ſine figura iudicij, & in iis quoque legitimanda ſit perſona procuratoris, ne factum non habentis mandatum aliis præiudicet, quod iuri naturali repugnat, l. ſi quis in ſuo, C. de inoff. teſtam. l. factum alterius, ff. de reg. iur. cap. non debet, eod. tit. in 6. atque ita in hac ſpecie tenet Bart. d. verbo, & figura, num. 7. Rebuf. d. gloſ. 2. num. 32. Petr. Anchar. Io. de Lign. & Imol. d. Clem. ſæpe, per text. ibi, procuratorum contentiones, & Natt. d. Clem. ſæpe, §. quæ omnia, verſ. circa quintam, num. 4. & ſeq. Secus verò dicendum erit † in ea legitimatione perſonæ, quæ non eſt fundata ſuper iure naturali, ſed ſuper ſolemnitate iuris ciuilis, vt eſt, quòd filiusfamilias non agat ſine conſenſu patris; ita Rebuf. d. num. 32. Natt. d. verſic. circa quintam, num. 6. eam afferentes rationem, quoniam huiuſmodi legitimatio perſonæ non eſt neceſſaria quando extra ordinem agitur, gloſ. l. 1. C. qui admitti; ſicut etiam, vbi agitur de beneficio, alióve iure ſpirituali patris conſenſus non requiritur, cap. fin. de iudic. in 6. quem text. ad id adnotauit Rebuf. d. num. 32. & Natt. d. num. 6. ſubdens nu. 7. & quidem optimè, quòd, † ſi talis conſenſus patris requiritur propter eius intereſſe, tunc etiam in ipſis iudiciis ſine figura debet adhiberi conſenſus patris pro legitimatione perſonæ filij agere volentis. & confirmari poteſt ex iuribus, quæ initio huius concl. adduximus; ſicque exponi poſſunt ea, quæ allegat Natt. d. verſic. circa quintam, num. 4. & 5. & probare abſolutè videntur in cauſis ſummariis neceſſariam fore perſonæ legitimationem, & ſignanter patris conſenſum.

107 Sed fūdata eſſe debet in iure naturali.

108 An hic requiratur patris conſenſus.

Quarta concluſio. Coram Conſeruatore procedente ſummariè, † licèt non ſit neceſſarius ſolemnis libellus, debet tamen fieri aliqua petitio. Probatur, quoniam hoc vtrumque generatim locum habet in cauſis ſummariis, & quæ committuntur, ſimpliciter, de plano, & ſine ſtrepitu, & figura iudicij, qualis eſt facti ſpecies, de qua in hac, & cæteris huius quæſt. concl. agimus. Horum autem primum patet per text. d. Clem. ſæpe, in princ. ibi, neceſſariò libellum non exigat, ſecundum ex eadem Clem. §. verùm quia, ibi, pro parte agentis, & etiam rei, ſi quid petere voluerit, eſt in ipſo litis exordio petitio facienda. Differt autem † petitio, de qua hic agitur à ſolemni libello, vt

109 Libellus ſolēnis an exigēdus à Cōſeru. ſūmariè procedēte an vero petitio aliqua.

110 Libellus ſolēnis & petitio in quo diſcrepent.

vt ait inter alios Natt.d. Clem.sæpe, in princ.ad glos. in verbo, necessariò,num.30. & seq. quòd libellus debet continere quædam, quæ respiciunt eius formam, & quædam respicientia intentionem; est enim scriptura, in qua continetur res,quæ petitur, causa petendi, & nomen actoris, & rei, & coram quo petitur, cap.1.& tot.tit.de lib. oblat.l.1. ff.de eden. Auth. offeratur, C.de lit. contest. cap.quoniam contra, de probat.item debet iudici offerri, & eius copia reo dari, vt deliberare possit, cap.induciæ, §. offeratur, 3.quæst.3.d. Auth. offeratur, & dict. cap.quoniam contra; & quidem initio litis, vt habetur in dict. Auth.offeratur. At verò prædicta aliqualis petitio quamuis initio litis fieri debeat, vt d. §. verum quia, ibi, est in ipso litis exordio petitio facienda;tamen potest fieri verbo, licèt continuò debeat actis inseri, vt dicitur d. §. verum quia, nec debet aduersario eius copia dari, Rebuf.d.gl.2. num.33. post Lanfranc. d.Clem.sæpe, Paul.& Card.ibid. qui duo, & Natt. d. num. 31. subiiciunt, quòd in alio etiam differunt, quia in petitione maior fit acceleratio, & abbreuiatio litis, quia reus per dilationes respicientes ea, quæ sunt de forma libelli, non potest litem protrahere. Item quod petitioni non debet reus necessariò respondere, libello autem sic. Addit idem Natt.d.Clem.sæpe, §. quæ omnia, versic. circa quintam, num.8.& 9. Papiens. d.verbo,summariè, num.4. & Rebuf.d. num. 33. post Lanfr. Orian. d.Clem.sæpe, in hac petitione nõ requiri conclusionem,quam tamen requiri in causis plenariis, patet ex d.Auth.offeratur, & aliis præcitatis iuribus, Natt.d. num.8. atque ibi Doct. & Practici omnes suis locis adnotarunt, præcipuè Specul. tit. de libel. concept. §. quid libellus, & Papiens. d. forma libel. in act. real. verbo, quare petit, & ibi Add.similiter conuersio ordinis in tali petitione non vitiat, vt si petat actor reum cogi, & condemnari, vel simpliciter cogi, Natt.d.num.9. Papiens.d.num. 8. Rebuf.d.num.33. subdens post Signorol. de Homod. consil. 11. nu. 7. talem porrigi debere petitionem, ac declarationem, super qua possit certa fundari sententia; & hoc innuit text. d. §.verum quia, dum statuit, vt petitio in his causis summariis fiat, quia iuxta petitionis formam pronunciatio sequi debet;illúdque est quod ait Natt.d num.31. quòd petitio non requirit aptitudinem, nisi respectu intentionis,vt concludat in necessariis, omissis his,quæ respiciunt formam.

Denique adnotandum est, quod aduertit Natt. d. §. quæ omnia, versic. circa quintam, num. 11. quòd, † si in summariis, & vbi agitur sine figura iudicij, prout in facti specie, de qua agimus, producetur libellus solemnis, cautela est, vt producens protestetur, quòd non in modum solemnis libelli, sed qualis qualis petitoris producit, aliàs videretur renuntiare iudicio summario, & velle, quod ordinariè procedatur, iuxta notata per glos. d. Clem. sæpe, §. fi. & ibi post alios Natt. in d. gl. explicatione. Quoniam verò ante litis contestationem, de qua in sequ. conclus. dantur reo in plenariis induciæ deliberatoriæ, vt deliberet, an cedat, vel contendat, an in iudicem consentiat, vel dissentiat, vt d. cap. induciæ, §. offeratur, & d. Auth. offeratur, fitque à reo, si voluerit reconuentio, vt patet ex ordine rubr. decretal tit. enim de mut. petit. ponitur inter tit. de lib. obl. & tit. de lit. contest. & in specie post Alan. Tancred. Gofr. Host. & Io. Mon. adnotauit gl. d. Clem. sæpe, verbo, exordio. ideo antequam ad seq. concl. transeamus, breuiter in hac, ad quam pertinet, de vtroque breuiter tamen, dicendum erit.

111 Oblato solẽni libello quæ protestatio faciẽda.

Et quidem quoad primum, an nimirum † in hisce causis dandæ sint deliberatoriæ, glos. d. Clem. sæpe, in princ. verbo, litis contestationem, postquam pro vtraque parte arguit, concludit dandas esse, saltem vt deliberet, an in iudicem consentiat, vel dissentiat, quoniam, inquit, per hanc formam summariè commissionis non tollitur iudicis recusatio, cum exceptiones, & defensiones legitimæ reseruentur in d. Clem. sæpe, §. non sic tamen; & absurdius esset hunc iudicem, si suspectus est, recusari non posse, quàm eum, qui procedit in figura iudicij, cum iste plus lædere possit; saltem igitur (concludit glo.) super hoc deliberare permittitur, nec arctetur tam præcipiti festinatione iudicium suscipere, l. tutor, qui repertorium, §. 1. in fin. ff. de administr. tutor. & l. edicto, §. hoc autem, ff. de iur. fisc. præsertim cum naturali iuri, ac rationi consentaneum sit, vt reus, qui imparatus venit, competentem terminum habeat ad deliberandum, an cedat, vel contendat, iudicémve suspectum habeat, propter quæ & alia huius generis prædictæ deliberatoriæ induciæ in d. cap. induciæ, & Auth. offeratur, reo conceduntur. prædictam glos. opinionem amplectitur Steph. Imol. Paulus, & Card. quos refert, & sequitur Natt. d. Clem. sæpe, in princ. ad glos. in verbo, litis contestationem; secundum

112 Induciæ deliberatoriæ an dẽtur in summarijs.

quos

quos non obstat text. in l.quædam, §.fin.ff.de eden. quem sibi obiecit glos. sed non soluit, quatenus inde probare videtur, quòd in istis requirentibus summariam cognitionem simul petitur, & iuratur, quia ille text. non loquitur de iuramento calumniæ præstando in tota causa, sed de iuramento, quòd quis calumniosè non petat editionem, vt ibi notat glos. Credo tamen cum Imol.d.Clem.sæpe, quòd in istis summariis non illa 20. dierum, de qua in dd.iuribus necessariò danda sit, sed breuior dilatio ad deliberandum dari poterit, quàm in plenariis, quod etiam innuit ibidem text. in princip. iis verbis, amputet dilationum materiam, & litem quantum poterit faciat breuiorem.

113 *Reconuētio an fiat in causis summarijs & quomodo.*

Quoad secundùm verò, dubium non est, quin † in causis summariis possit reconuentio à reo fieri, eáque sit facienda in litis exordio, vt expresè disponit text.d.Clem.sæpe, § verum quia, ibi, pro parte actoris & etiam rei; si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio facienda, verissima quoque mihi videtur illa distinctio glos.d.Clem.sæpe, verbo, exordio, quam ibi sequuntur Paul. Steph. & alij, quòd ad effectum prorogandi iurisdictionem, possit reus actorem conuenire quandocunque eodem pendente iudicio, cap.dispendia, §.reus quoque, de rescript. in 6. cum simil. ad effectum verò vt vim reconuentionis habeat, simúlque tractetur, & finiatur, iuxta cap.1. de mut. petit.& cap.2.de ord.cog.debeat fieri initio litis, hoc est vel ante, vel statim post litis contestationem.

Dubium aliquod remanet, an possit reus coram huiusmodi iudice in causa summaria reconuenire actorem in alia causa, quæ non sit summaria. Qua in re, licèt glos.d.Clem sæpe, verbo, voluerit, & alii Doct. post eam referunt varias opiniones, nonnullásque distinctiones afferant; mihi tamen verior opinio videtur, vt possit, & tunc causa illa fiet. & ipsa summaria; pro qua est optimus text. in cap.2. de mut.petit.vbi, si causa committatur appellatione remota, ea quoque recensetur remota in reconuentione. Facit etiam text.in l.sed & hæ, §.non solùm, ff.de proc. vbi, si per procuratorem actoris petitur cautio damni infecti, quæ tamen celeritatem desiderat l. 1.& 4.§ pen.ff.de damn. inf.l.2. ff. de fer. & reus velit dominum in aliqua actione reconuenire, procurator tenetur illum defendere, & hunc intellectum approbant glos. & Petr. ibi, aliíque quos refert

glos.d.verbo, voluerit, quæ non assignat congruam responsionem ad d.§. non solùm, sicut neque ad d.cap.2. de mut. petit. Facit etiam l.vlt. C.de fruct.& lit.expens.quam glos.d. verbo, voluerit, ad hoc allegat, quòd si Papa committit causam sine figura iudicij cognoscendam ad instantiam partis, videatur remissa plena cognitio etiam in reconuentione, quo in casu cum versetur nostra facti species, iam videtur nulla esse difficultas, quin si coram Conseruatore, cui causa committitur sine figura iudicij terminanda, reus actorem conueniat etiam in causa aliàs plenaria, poterit hæc quoque summariè cognosci, ac definiri. Ad alias nunc huius quæstionis conclusiones transeamus.

114 *Litis cõtest. an requiratur in causis à Conser. sine fig. iudicij terminãdis.*

115 *Litis cõtest. quando fiat.*

Quinta conclusio. In hisce causis, quæ Conseruatori sine figura iudicij committuntur terminandæ, † non est necessaria litis contestatio. Patet, quia in causis summariis ea necessario non requiritur, vt expresè cauetur d. Clem.sæpe, in princ. ibi, litis contestationem non postulet: ex quo fit, vt necesse non sit fieri à reo formalem responsionem post narrationem, seu petitionem, per quas † fieri litis contestationem, constat ex l.2. in princ.C.de iureiur. propt.calum. & l. vnic. C.de lit.contest. nec non ex cap.vnic. extr. eod.tit.& cap. dudum il 2. §.licèt autem, de elect. in quibus habetur, contestationem litis fieri per petitionem in iure propositam,& responsionem secutam; quamuis ex l.rem non nouam, §.patroni causarum, C de iud. colligi videatur, requiri contradictionem per quam l. & alia iura nonnullis placuit contestationem litis non fieri per petitionem & responsionem affirmatiuam, sed solum negatiuam, vt videre est apud glos. & Doct.in cit. iur. nec non dict. Clem.sæpe, in princ. præcipuè verò Natt.ad glos.in verbo, litis contestationem. quidquid autem hac de re sit, quod ad propositam conclusionem attinet, illud admonendi sumus, quòd cum in summariis litis contestatio prætermittitur, actus ille, qui immediatè solet sequi in causis ordinariis post litis contestationem, in huiusmodi summariis habet vim contestationis litis, vt post glos.in cap.1. de elect. in 6. Innoc. in cap.1. de dilat. Paul.d. Clem.sæpe, qui & Bal.l.properandum, C.de iudic. tradit Abb.in cap.venerabilis, num.22.extr.eod.tit.& ibi Add. post Rom. cons. 174. & Alex. cons.50. libr. 2. latè Marant. in spec.aur. par.5. nu.4. atque adeo iste primus actus præclusiuus

est

est exceptionum dilatoriarum, & aliorum actuum, qui non possunt fieri post litis contestationem; ita post Bart. d. verbo, & figura, num. 10. Bal. in l. nulla, & l. nihil, C. de procurat. Fel. in cap. olim, de accusat. & alios tradit Marant. dict. distinct. 9. num. 20.

Sexta conclusio. In huiusmodi causis Conseruatori commissis sine figura iudicij † iurandum est de calumnia, & malitia, ac de veritate dicenda. Probatur, quoniam in causis, quæ committuntur, aut de iure cognosci sic debent, huiusmodi iuramenta requiruntur, vt apertè cauetur in d. Clem sæpe, §. citationem verò, ibi, præstationem iuramenti de calumnia, vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Differunt autem hæc iuramenta inter se, † quoniam iuramentum malitiæ præstatur ante, & post litem contestatam generaliter, & particulariter super quolibet articulo, & emergenti, vt probat Ant. del Ré in tract. de iuram. calum. cap. 1. num. 19. iuramentum calumniæ tantum post litem contestatam; quod idem Auctor ostendit num. 30. cum seq. & cap. 10. per totum, qui etiam d. cap. 1. num. 8. & 20. 29. ac 30. docet, hoc præstari, dumtaxat generaliter, & super tota causa, ac denique num. 21. & 30. iuramentum veritatis, seu de veritate dicenda similiter præstari tantùm super emergenti, seu particulari articulo, non autem generaliter, & tunc solùm post litem contestatam, non ante; quod tamen postremum temperandum erit, vt non procedat in casibus, quibus testes ante litem contestatam examinari possunt, de quibus in cap. quoniam frequenter, & ibi glo. ac Doct. vt lit. non contest. licèt contrarium eius, quod de hoc iuramento veritatis diximus, nimirum quod etiam generaliter præstari possit, apertè colligi videatur ex cap. præsentium, de test. in 6. hîc non disputo. Quod autem spectat ad iuramentum calumniæ, quot capitula in eo continentur tradit inter cæteros Ant. del Ré d. tract. de iuram. calum. cap. 2. & Soc. cap. cum in causa, extr. eod. tit. vbi ex mente Doct. ponit ea de re hos quatuor versus, quib. quinque capitula comprehenduntur.

Illud iuretur, quòd lis sibi iusta videtur:
Et si quæretur, verum non inficietur.
Nil promittetur, vel falsa probatio detur:
Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur.

116 *Iurandũ de calũnia &c. in causis Cõser. sũmariè tractandis.*

117 *In quo discrepẽt prædicta iuramenta.*

Si tamen simpliciter deferatur iuramentum calumniæ, & simpliciter iuretur, implicitè videntur iuncta omnia prædicta capitula, vt post Soc. supr. num. 8. optimè adnotauit Ant. del Ré d. cap. 2. num. 14. & seq. qui etiam cap. 5. 15. & 19. varias formulas huiusmodi iuramenti calumniæ etiam apud Iudæos, & Turcas recenset; quod quidem † expresè remitti per partem nequit, vt expresè dicitur in l. 1. §. sed quia veremur, C. de iureiur. propt. calum. non quidem quia inductum sit de iure naturali, & diuino ex cap. 22. Exod. vt voluisse videtur Bart. d. verbo, & figura, num. 11. voluítque Io. Bapt. Perus. tract. de arbitr. cap. 10. num. 10. quem allegat, ac sequitur Nic. Ant. Grauat. in addit. ad Vestr. in Prax. Rom. Cur. lib. 5. cap. 2. num. 12. Menoch. tract. de arbitrar. iud. lib. 4. quæst. 20. num. 2. & 4. & alij, quos refert Ant. del Ré d. tract. de iuram. calum. cap. 3. num. 10. nam quod non sit de iure naturali primæuo satis constat ex Instit. de iure gentium nat. & ciu. cum ibi notat. illud verò Exod. vt admittamus intelligi posse de iuramento calumniæ, cum sit præceptum iudiciale, nullam vim præcepti habet in lege Euangelica, per ea, quæ adduximus in nostro tract. de Decim. cap. 7. num. 15. & seq. in 2. illius operis editione; & vbi etiam de iure naturali, & diuino esset, si inductum foret principaliter ob fauorem priuatum, ei posset quis renunciare, vt patet in promissione etiam iurata ad alicuius fauorem, quam non obstante iuramento constat posse ab eo remitti, de quo etiam aliquid egimus quæst. præced. concl. 4. circa initium. Sed ob eam rationem, quòd propter publicam vtilitatem inductum sit, vt disertis verbis dicitur in d. §. sed quia veremur, pacto autem priuatorum iuri publico nequit derogari, l. ius publicum, ff. de pact. & cap. si diligenti, de foro compet. cum simil. licèt autem expresè nequeat remitti iuramentum calumniæ ex prædictis; quod etiam de iure Canonico procedit, vt satis colligitur ex cap. 1. §. propter omissum, de iuram. calum. in 6. & apertè docet glos. ibid. verbo, tacitè, quæ communiter à Canonistis approbatur; tamen tacitè omitti poterit, neque tamen ideo processus nullus erit, aut etiam annullandus, vt totidem ferè verbis decernitur in d. §. propter omissum, & priùs adnotauerat satis id confirmans glos. legalis in d. § sed quia veremur, nulla d. canonis facta mentione.

118 Iuramẽtum calũniæ an sit de iure diuino, vel naturali, & an possit remitti.

Septima conclusio. Conseruator † in hisce causis ei commissis

119 Conseru. tẽpore feriato an possit procedere.

missis sine figura iudicij potest procedere tempore feriato ob necessitatem hominum, non autem in honorem Dei, vel Sanctorum, aut etiam in feriis repentinis. Prima pars huius conclusionis, quæ est de feriis ob necessitatem hominum, patet, quoniam in hisce causis summariis potest iudex procedere, non obstantibus huiusmodi feriis ob necessitatem hominum inductis, vt disertè cauetur in d. Clem. sæpe, in princip. ibi, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum à iure procedere valeat. hæ autem sunt messium tempore æstiuo, & vindemiarum tempore autumnali, cap. fin. de fer. l. 1. & l. præsides, ff. eod. l. 2. & l. omnes dies, C. eod. tit. sunt autem à præsidibus prouinciarum statuendi huiusmodi dies iuxta cõsuetudinem regionis, vt expresśe habetur in d. l. præsides. Posterior pars conclusionis quoad ferias introductas in honorem Dei, & Sanctorum, quæ sunt enumeratæ in cap. fin. de fer. ac præterea, vt ibidem dicitur, cæteræ solemnitates, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum clero, & populo duxerint venerandas; probatur à contrario sensu, quod argumentum in iure fortissimum est; vt pluribus comprobat Euerard. in Top. iuris, loco à contrar. sens. dum enim Pontifex d. Clem. sæpe, ait, posse iudicem in summariis procedere in feriis inductis ob necessitatem hominum (etiam inuitis partibus, in quo differt summaria causa à plenaria, vt tradit glos. communiter recepta d. Clem. verbo, necessitates) à contrario colligitur, quòd vbi inductæ non sint ob necessitatem hominum, non poterit procedere, atque ex hac ratione ita in specie docet glos. d. verbo, necessitates, quam sequitur Bart. d. verbo, & figura, num. 9. Papiens. supr. num. 9. Anchar. Lign. Imol. Paul. Card. Natt. d. Clem. sæpe, qui hanc sententiam contra Stephan. veriorem, ac magis communem asserunt, omnino verò communem, pluribus pro ea relatis pariter, ac laudatis, Sigism. Scacc. pract. de iudic. part. 1. cap 53. num. 23. In iis tamen causis summariis in quibus versatur pietas, vel necessitas procedi poterit etiam di ebus feriatis in honorem Dei, ac Sanctorum, vt cauetur d. cap. fin. de fer. ibi, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat; hæ autem à glos. & Doct. ibi comprehenduntur his versibus,

Hæc faciunt causas festis tractare diebus,
Pax, scelus admissum, manumissio, res peritura,
Terminus expirans, mora testis abesse volentis,

Cumq;

Cumq́; potestatis patriæ ius filius exit.

Cęterum sicut feriis introductis ob necessitates hominum partes possunt renunciare, ita nequeunt introductis in honorem Dei, vel Sanctorum, & processus habitus, sententiáque promulgata hisce diebus, etiam consentientibus partibus, non tenet, vt d. cap. fin. in fine decernitur.

Quoad ferias verò repentinas, quæ repentè indicuntur propter Principis coronationem, vel diem natalium, victoriam, vel similem causam, de quibus in l. sed & si per Prætorem, §. si feriæ, ff. ex quibus caus. mal. l. siue pars, C. de dilat. l. 1. & fin. C. de fer. quod in iis nequeat etiam iudex causæ summariæ procedere, colligitur quoque ex d. Clem. sæpe, sumpto argumento à contrario sensu, vt paulò ante deduximus in feriis ob honorem Dei; & in specie tenet glos. d. verbo, necessitates, cuius opinionem sequitur ibid. inter alios Paul. Imol. & Natt. ad id plura afferens, & allegans Abb. d. cap. fin. col. 7. de fer. Papiens. d. for. libel. in act. real. verbo, summariè, num. 9.

120 *Dilationes quas debeat dare Conseruator.*

Octaua conclusio. Conseruator † in quibus causis est deputatus cum prædicta clausula, simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij, aut etiam cum ea sola, sine figura iudicij, (iuxta ea, quæ initio huius quæstionis secundo loco præmisimus) licèt parcior esse debeat in dilationum concessione, quàm in plenariis causis, tamen in ipsis summariis concedere potest, & debet aliquas dilationes. Prior pars conclusionis probatur, quoniam in huiusmodi causis summariis debet iudex amputare dilationum materiam, vt in d. Clem. sæpe, in princip. seu vers. nos autem; vbi etiam statim subditur, litem quantò poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, partium, aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiúmque multitudinem refrænando. Et quamuis hæc omnia communia etiam esse videantur causis plenariis, vt colligitur ex l. properandum C. de iudic. l. 1. C. de dilat. cap. finem litibus, de dol. & contum. cap. in loco, quod est fin. 5. quæst. 4. l. quisquis, C. de postul. l. 1. C. de consor. eiusd. lit. cap. 1. de off. iud. cap. cum appellationibus friuolis, de appell. in 6. cap. significauerunt, cum seq. de test. & l, 1. in fin. ff. eod. cum simil. tamen inquit glos. communiter approbata d. Clem. sæpe, verbo, amputet, quod fortiùs hæc poterit iudex in summariis causis, quàm in aliis, quam glo.

ita

ita ipse intelligo, non solùm vt maiori iure id in summariis facere possit, quàm in plenariis, vt eam intellexisse videtur Natta, sed vt ampliùs, & magis id facere possit, prout se ipsam explicat eadem glos. pariter recepta ibid. in verbo, multitudinem, dum ait, posse per hanc litteram in hisce causis amplius refrænare multitudinem testium, quàm in aliis, quod tamen ex iis erat, quæ ipsa glos. d. verbo, amputet, dixerat fortiùs in summariis iudicem posse, quàm in aliis. Sed & hoc ipsum ex eo confirmatur, quòd cum Pontifex d. Clem sæpe, illud maximè statuere curet, vt summariæ causæ faciliùs, ac breuiùs, quàm plenariæ tractentur, sic prædicta verba suum operentur effectum, nec superflua videbuntur, cap. relatum, de cler. non resid. l. 1. §. hoc autem, ff. quod quisq. iur. & intelliguntur secundùm intentionem proferentis, cap. secundò requiris, de appel. nec non iuxta subiectam materiam, l. insulam, ff de præscript. verb. cum aliis adductis per Curt. sen. cons. 40. num. 13. Alex. cons. 129. num. 4. lib. 2. & Cassan. cons. 11. num. 57. cum seq. & Euerar. in Top. iur. loc. à subiect. mater. per tot. Atque ita in specie illum text. in d. Clem. sæpe, vt nimirum in summariis breuiores dilationes dare, easque amputare possit iudex, inter cæteros intellexit Marant. d. dist. 9. num. 21. Posterior pars conclusionis patet, tum quòd, si amputari debent dilationes, iam aliquæ dari debent, non entis enim nullæ sunt qualitates, cap. ad dissoluendum, de despons. impub. cum simil. tum quòd ita supponunt glos.. & Doct. omnes d. Clem. sæpe, Papiens. d. num. 9. Marant. d. num 21. & expresse tenet inter alios Bart. d. verbo, & figura, num. 12. & ex eo probat, quod habetur in dict. Clem. sæpe, versic. non sic tamen, vbi decernitur, quòd iudex causæ summariæ non sic debet litem abbreuiare, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur; cùm enim probationes sint faciendæ, oportet quòd fiant in termino, vnde dilationem debet certam statuere; quod & liti breuiandæ inseruit. Probarique etiam id ipsum ex eo potest, quod in d. Clem. sæpe, cauetur, vt iudex causæ summariæ, (nisi aliud de partium voluntate procedat) terminum statuat ad dandum simul positiones, & articulos, ac post dationem articulorum diem certam assignet ad exhibendum omnia acta, & monimenta, quib. partes vti volunt; saluo, quòd vbi fiat remissio in partib. pro testibus producendis, (de qua in cap. præsentium,

de testib. in 6.) possint etiam instrumenta produci, assignatione huiusmodi non obstante.

121 *Defensiones legitimæ admittẽdæ sũt à Conseru. vide nu. seq.*

Nona conclusio. Conseruator, vt supra, deputatus † defensiones legitimas, probationésque necessarias debet admittere. Patet, quoniam iudex similiter deputatus non sic debet litem abbreuiare, quin probationes necessarias, & defensiones legitimas admittat, vt disertis verbis statuit Pontifex d. Clem. sæpe, versic. non sic tamen.

122 *Aduocati an debeant admitti in summariis.*

Ex his autem infertur primò † talem Conseruatorem, ac iudicem non debere omnino denegare audientiam aduocatorum; nam & hæc non exigua pars defensionis est, l. aduocati, C. de aduoc. diuers. iudic. defensio autem de iure naturali est, quam neque Princeps tollit l. vt vim, ff. de iust. & iur. & Clem. pastoralis, de re iud. cum vtrobique notat. vnde etiam in dict. Clem. sæpe, in princ. non excludit Pontifex ad hoc iudicio aduocatos, sed solùm dicit, quòd in eo iudex illorum contentiones, & iurgia refrænet; atque ita in specie, quicquid voluerit Bart d. extrauag. ad reprimendum, verbo, sine strepitu, tenent post Ias. l. fi. num. 5. de fer. & Fel. in cap. 1. vt lit. non contest. Add. ad Bart. d. verb. sine strepitu, & Masc. decis. 1. Pedemont. num. 12. & seq.

Infertur 2. admittendas fore per iudicem in causa summaria probationes per acta, instrumenta, & testes; sunt enim hæ probationes necessariæ, ac defensiones legitimæ, vt quoad instrumenta, & testes patet ex cap. 2. de probat. & tot. ferè tit. de fide instrum. necnon ex eo, quòd notorium dicitur, quod resultat ex actis, l. properandum, §. sin autem ex gestis, C. de iudic. cap. penult. in princip. de caus. possess. & propriet. cum simil.

123 *Probatio plena requiritur in sũmariis.*

Infertur 3. † requiri in causa summaria plenam probationem, nec sufficere semiplenam cum iuramento in supplementum, nisi vbi in plenariis admittitur, quos casus habes in l. admonendi, vbi Doct. ff. de iureiur. ita in hac specie tradidit, & pluribus comprobat inter alios Vant. in tract. de nullitat. rubr. de nullit. ex defec. process. quem ad id refert, & sequitur Sigism. Scacc. d. tract. de iudic. ciuil. crimin. & hæretical. cap. 53. num. 23. quoniam regulariter probatio plena necessaria est, & hæc est legitima defensio, vt in prædictis iuribus, & suis concordant.

Infer

Infertur 4. † hoc per huiusmodi iudicem, & Conseruatorem admittendas exceptiones recusationis iudicis, surreptionis, vel nullitatis contra rescriptum, exceptionem dilatoriam solutionis, & his similes; ita glos nullum habens contradictorem d.Clem.sæpe, in princ.verbo, dilatorias, aliàs, dilationes, ponderans litteram, quæ non dicit, exceptiones dilatorias, sed exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, vel vt Natt. & alij legunt, exceptiones, appellationes, vel dilationes frustratorias repellendo, &c. idem de exceptione litis finitæ, & rei iudicatæ tradit Bart.d. verbo, & figura, nu. 9. Papiens. supr. num. 5. & post alios Natt.d.Clem.sæpe, §.quæ omnia, quæst. 5. princ. vers. quintò quæritur, ideo tradentes, in d. Clem. sæpe, solùm excludi exceptiones frustratorias ad differendum iudicis processum malitiosè oppositas. Quæ autem in specie sint istæ exceptiones, & appellationes, quas iudex, cui commissa est causa, sine figura iudicij, possit reiicere, cum tamen iudex ordinariè procedens teneatur admittere. gl. d. verbo, dilatorias in fine, cupit edoceri. Mihi sanè videtur recipienda vel opinio Imol.d. Clem. sæpe, col. 15. quam aliis reiectis sequitur Natt. ad d.glos.dilatorias, sub num. 3. vt illæ exceptiones excludantur, quæ magis frustrantur, & differunt iudicium, quàm concernant veritatem, exemplum vterque ponit in exceptione, non potes esse procurator, quia miles, vel femina; cui similis esse potest illa recusationis iudicis, ob id, quòd pars ei in aurem loquatur, de qua Specul. & alij relati per Natt.d.Clem.sæpe, ad text. in verbo, sine strepitu, vbi in specie docet, hanc exceptionem, quamuis aliàs rationabilem in causis plenariis, non fore admittendam in summariis, quoniam in his causis debet iudex se facilem præbere parti etiam secretò se alloqui volenti; iuxta Bart. doctrinam à plerisque receptam d.extrauag.ad reprimendum, verbo, sine strepitu, nu. 2. Vel recipienda videtur alia opinio eiusdem Imol. d. col. 15. quam non reiicit Natt. vbi supr. vt exclusæ censeantur omnes omnino exceptiones, si iudex suspicetur de malitia retardandi processum, etiam si sit oblata probatio, nisi veritas probetur; secus in plenariis, cap.interposita, cum ibi notat.de appel. cui expositioni fauet, quòd illud verbum, exceptiones, positum in d. Clem. sæpe, per se stare videtur, nisi contextui vim facere velimus, atque adeo excludi simpliciter exceptiones, li-

124 *Exceptiones quanã admittãtur in summariys.*

cèt frustratoriæ non sint, cum verbum illud, frustratorias, sicut illud, dilatorias, solùm ad appellationes, quibus adiunctum est, referri posse videatur. Vel denique sumenda est illa interpretatio, quam affert Bart. probatus, sed perperam relatus à Natt. d. glos. dilatorias, sub d. num. 306. in fi. benè verò relatus, & laudatus ab Osasc. qui & alios refert d. decis. 1. num. 1. Bart. inquam in d. extrauag. ad reprimendum, verbo, summariè, num. 4. vt per dictum verbum, exceptiones excludantur à causa summaria exceptiones requirentes altiorem indaginem, quæ tamen possunt in alio iudicio reseruari, & examinari per l. ille, à quo §. si de testamento, ff. ad Trebell. & l. 3. §. ibidem, ff. ad exhib. secus si non possent in alio iudicio examinari, tunc enim in isto summario examinabuntur, d. §. ibidem, & ibi glos. aliàs auferetur ius parti, quod est contra ius naturale. faciunt not. in cap. veniens, il 2. de test. cap. sollicitè, de rest. spoliat. & in cap. quoniam, §. quod si super, iuncta glos. in verbo, summatim, vt lit. non contest. illæ autem exceptiones non dicuntur requirere altiorem indaginem, quæ possunt examinari intra tantum tempus, intra quantũ principalis processus expediretur, etiam si talis exceptio non opponeretur, vt ibid. docet Bart. per text. in l. si is, à quo, in princ. ff. vt in poss. legat.

125 Appellatio quæ reijciẽda in summarijs.

Iuxta hanc verò postremam interpretationem dici posset, † in iudicio summario appellationem illam fore recipiendam tamquam dilatoriam, ac frustratoriam, quæ interposita fuerit ab interlocutoria non habente vim definitiuæ, & cuius grauamen sit reparabile per appellationem ab ipsa definitiua, cum alioqui in plenariis causis saltem de iure canonico antiquo à quolibet grauamine daretur appellatio, cap. de appellationibus, & cap. super eo, il 1. & il 2. de appellat. secus enim est de iure nouo ex dispositione Trid. Concil. sess. 24. cap. 20. de reform. quoad primam instantiam, & reg. 36. Cancell. etiam quo ad cæteras.

126 Testes in sũmario iudicio quomodo admittantur.

Decima conclusio. Conseruator, vt supra, deputatus † in hoc iudicio summario citra partis consensum, non debet admittere testes, nisi iuratos; & quidem parte præsente, vel citata. Primum seruandum esse docet in huiusmodi iudicio, Bart. d. verbo, & figura, num. 13. Papiens. d. verbo, summariè, num. 7. & 8. Scacc. d. tract. de iudic. cap. 53. num. 23. versic. sed quid dicendum, & post Fel. in cap. constitutus, num. 16. de rescript.

&

& Natt.d.Clem.sæpe, §.quæ omnia, quæst.5. princip.verſ.nonò quæritur, tradit Oſaſc.d. deciſ.1. Pedemont. num.17. Dixi autem, citra partis conſenſum, quoniam etiam in plenariis cauſis poteſt iuramentum à parte remitti, vt poſt gloſ.in l.iuſiurandi,C.de teſt. tenet Papienſ. d.nu.8. & ibi Add.poſt Rom. conſ.20 Iaſ.l.1.ff.de fer. Miſing. cent.2.obſeru.3. Abb.& alios in cap. tuis quæſtionibus, de iureiur. Secunda pars concluſionis quòd nimirum debeant teſtes iurare parte præſente, vel citata, tenet Bart.d.num.13.dicens, quòd aliàs ei auferuntur defenſiones, quod repugnat naturali æquitati: ſequitur Papienſ. d.num.8. ſubdens etiam cum Bart.d.verbo, & figura,num.14. & ſeq. † in hoc quoque iudicio debere eſſe tale dictum teſtis, vt rectè concludat: & examinationem teſtium ſecretò faciendam, exemplo Danielis, vt in cap. cum cauſa, de teſt. & not. per gloſ.in l.ſi quando,in fi.C.de teſti.quæ duo etiam poſt alios tradit Natt. d. quæſt. 5. princip. verſic. decimò quæritur, cum ſeq. qui etiam verſ. ſtatim præced. ſatis docuerat, † teſtes in cauſa ſummaria non debere neceſſariò citari, modò à parte fuerint requiſiti,& producti; quòd ſi ſponte ſe obtulerint, fore in his quoque cauſis eorum teſtimonium ſuſpectum.

127 *Debẽt rectè cõcludere & ſecretè examinari.*

128 *An ſint neceſſariò citandi.*

Vndecima concluſio.In hoc iudicio ſummario coram Conſeruatore, vt ſupra, deputato † debet fieri publicatio proceſſus; nec poſtea poterunt teſtes ſuper iiſdem articulis examinari, ſicut etiam in plenariis. Prima pars probatur,quia,cum examen ſecretum eſſe debeat in hoc iudicio ſummario, vt paulò ante docuimus, ſi non fieret publicatio, tolleretur parti defenſio; ſi enim non publicarentur, non poſſent impugnari teſtes,& eorum dicta,per quam rationem ita in ſpecie tenet Bart. d.verbo, & figura, num.15. quem ſequitur Papienſ. d. num.8. & ibi Add. ad id allegantes Capic.deciſ.56. Orian.d.Clem.ſæpe, verbo,libellus, num.16. & Rebuf. tom.3.tit.de ſenten.execut. art.9. gloſ.2. num.38. atque etiam Marant. d. diſt.9. num. 22. poſt Fel. in cap.cum I.& A.col.2.de re iudic. quoad hoc,vt † poſſit appellare pars tamquam grauata, vbi non fiat publicatio, non autem quoad hoc,vt ea omiſſa nullus ſit proceſſus; quam etiam diſtinctionem ſequitur Scacc.d.tract. de iud.c.53. verſ.in actibus tamen & pluribus comprobat Natt.d.q.5.princ. verſ.duodecimò quæritur.

129 *Proceſſus publicandus corã Conſer. in cauſis sũmariis: aliàs*

130 *Pars poterat appellare: nõ tamen nullus erit proceſſus.*

Secunda pars concluſionis † probatur; nam quòd poſt di-

131 *Publicato proceſſu etiã in sũmariis an poſſint examinari teſtes ſuper iiſdẽ vel cõtrariis articulis.*

dicita testificata testes super iisdem articulis, vel contrariis produci nequeant, est inductum ex quadam naturali æquitate, ne alter alteri insidietur, propter timorem nimirum subornationis, & dolum præsumptum, § qui verò, Auth. de test. cum simil. per quod fundamentum ita in specie tenet Bart. d. verbo, & figura, num. 16. quem sequuntur Papiens. d. num. 8. & ibi Add. post Rebuf. d. num. 38. necnon Anch. Imol. & Io. Lign. d. Clem. sæpe, §. quæ omnia, relati pariter, & probati à Natt. ibid. d. quæst. 5. princ. vers. tertiodecimò quæritur.

132 *Instrumẽta edere nõ cogitur reus in sũmarijs.*

Duodecima conclusio. Conseruator, vt supra, deputatus † in huiusmodi causa summaria non potest cogere reum, vt actori petenti edat sua instrumenta. Probatur nam in hoc iudicio summario reus non tenetur edere instrumenta actori petenti. ita Bart. d. verbo, & figura, num. 17. quem sequuntur Papiens. d. num. 8. Anchar. Imol. & Lign. d. Clem. sæpe, & ibi inter cæteros etiam Natt. d. quæst. 5. princ. versic. quartodecimò quæritur; quia hoc non solùm prohibetur à iure positiuo, cap. 1. de prob. & l. qui accusare, C. de eden. cum simil. sed etiam naturali ratione, vt satis colligitur ex l. nimis graue, C. de test. & l. qui accusare. Quòd si dicas, immò æquitatem suadere contrarium, nimirum, vt veritas appareat, & ne reus locupletetur cum aliena iactura, iuxta l. nam hoc à natura, ff. de condict. indeb. remittit Natt. pro solutione ad tradita per Doct. l. 2. C. de eden. responderi autem potest ex traditis tum ibi, tum alibi per glos. & Doct. reo maximè fauendum esse, præcipuè ne cogatur sibi damnum inferre, dum incertum est, an veritatem occultet, vel locupletetur cum aliena iactura, interim verò instrumentum, quod suum est, alteri dare præsertim aduersario, qui contra edentem eo vti vult; quòd si commune documentum sit, vt rationes, tenetur regulariter reus ea edere actori, l. non est nouum, cum seq. C. de eden. vel etiam instrumenta, si reus iis vsurus sit, l. 1. §. edenda, ff. eod. tit. aut aliàs vbi subsit iusta causa, cùm nimirum vehementes coniecturæ sunt contra reum, quòd veritatem occultare velit, & cum aliena iactura locupletari, l. 1. & fin. cum ibi not. per glos. & Doct. C. eod.

133 *Conclusio in causa nõ requiritur in summario iudicio.*

Decima tertia conclusio. In iudicio summario, † quod agitatur coram Conseruatore sic, vt supra, deputato, non requiritur necessariò conclusio in causa. Patet, quoniam regulare id est in huiusmodi causa iudici commissa sine figura iudicij, vt expres

expressè cauetur in d. Clem. sæpe, versic. sententiam verò, ibi, etiam (si ei videbitur) conclusione non facta, vbi glos. & Doct. omnes adnotarunt, præcipuè Natt. d. §. quæ omnia, vers. quintodecimò quæritur, post Bart. d. verbo, & figura, num. 18. ob eam rationem, inquiunt, quia hæc solemnitas est merè ciuilis; statim enim cùm liquet iudici de causa, sine aliqua alia conclusione potest sententiare, vt patet in illa sententia lata per Salomonem, de qua 3. Reg. 3. & cap. afferte, de præsumpt. quo etiam exemplo secundùm Bart. supr. num. 19. & Nat. supr. post Anchar. Lign. & Imol. † non erit necessarius ante sententiam terminus ad allegandum. Sed quoniam inquit Pontifex, (si ei videbitur,) potest quoque † exigere iudex, si voluerit conclusionem in causa; quæ sanè quomodo fiat, † colligi potest ex text. cum ibi notat. in cap. auditis, de procurat. cap. cum dilectus, & cap. cum Ioannes, de fide instrum. cap. quoniam contra, de probat. cap. pastoralis, de caus. poss. & propr. & Clem. causa, eod. tit. Specul. tit. de renunt. & concl. in princ. Andr. Gail. lib. 1. obseru. 117. & aliis Pract. in suis locis, vbi de hoc, præsertim Marant. in spec. aur. par. 6 in 15. actu, qui etiam d. par. 4. dist. 9. num. 24. post Corn. cons. 135. col. 3. vol. 3. docet quòd, † vbi in summariis non fit conclusio in causa, primus actus, qui ad eam solet in plenariis eam sequi, habebit in summariis vim conclusionis.

134 Terminus ad allegādū ante senten. non requiritur.

135 Conclusionē in causa potest exigere Cōseruator.

136 Quomodo fiat.

137 Quis actus habet vim conclusionis vbi ea non fiat.

Decima quarta conclusio. Conseruator in huiusmodi causis sibi commissis, sine figura iudicij, † poterit interrogare partes siue ad earum instantiam, siue ex officio vbicumque hoc æquitas suadebit. Patet, quia id totidem verbis generatim de iudice sine figura iudicij, cauetur in d. Clem. sæpe, vers. interrogabit etiam. In hoc autem † stat specialitas causæ summariæ vltra plenarias, quòd in plenariis vel non potest iudex interrogare post conclusionem in causa, vel non nisi ex officio; in summariis verò etiam post conclusionem in causa, & ad petitionem partis, vt satis voluit glos. communiter approbata præsertim per Natt. d. Clem. sæpe, ad glos. verbo, interrogabit, expressè verò id latè tradens Scacc. num. 23. & Marant. d. dist. 9. num. 28. & duob. seqq. vbi † idem docent non solùm de interrogatione partium, verùm etiam testium; cum autem text. d. Clem. sæpe, dicat, vbicumque, satis confirmatur id, quod post Rom. cons. 373. incipit in casu proposito id latè comprobans

138 Interrogare partes an queat Conseru. in summarijs: &

139 An plus, quā in plenarijs: &

140 Quid in testibus.

bans docet Natt.d.glos.interrogabit, iudicem etiam parte petente posse interrogare partem non modò post, verum ante litem quoque contestatam.

Decima quinta conclusio. Poterit Conseruator, vt supra deputatus, † pronunciare simul super emergenti, & principali, nec non condemnare in sententia dominum, quamuis causa sit agitata cum procuratore. Primum probatur, quoniam ita generaliter in iudicio, cui causa est commissa, sine figura iudicij, post Bal. in l.ait Prætor, §. promittitur, vers.item nota, ff. de minor. tradit Marant. d. dist. 9. num. 16. & Scacc.d.cap. 53. num. 23. Secundum † pariter in huiusmodi iudice tenet Bart. d.verbo, & figura, num. 22. quem sequuntur Anchar. Lign. & Imol.d.Clem.sæpe, relati, & probati per Natt. d.§. quæ omnia, vers. 19. quæritur Marant. d.dist. 9. num. 25. & Scacc. d. num. 23. & ratio vtriusque quam citati Doct. afferunt, est quoniam, vt supra diximus, in hisce causis summariis remissa est solemnitas omnis iuris ciuilis, non autem iurisgentium, vel naturalis; licèt autem actio, & obligatio ciuilis absenti non acquiratur, acquiritur tamen naturalis, l.stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb.oblig.cum ibi not.& suis concord.

141 Pronũciare potest Cõser. in sũmarijs simul super emergenti.

142 Potest condẽnari Dominus in sũmaria cõtra eius procuratorẽ agitata.

Decima sexta conclusio. Licèt Conseruator, vt supra deputatus † possit, & debeat ferre aliquam sententiam definitiuam; tamen, si præcessit causæ cognitio, potest omissa condemnatione iubere res capi, & distrahi pro debito. Primum patet ex text. d.Clem.sæpe, vers. sententiam verò, in iis verbis, sententiam definitiuam in scriptis proferat. Secundum † tenet expresè Bart.d.verbo, & figura, in fine, quem sequuntur Anchar. Lign. & Imol.d.Clem, sæpe, allegati pariter, & probati à Natt.d.§.quæ omnia, vers.vigesimo primò quæritur. Mouentur autem tum exemplo Salomonis, qui, vt habetur 3. Reg. 3. & refertur in cap.afferte, de præsumpt. cuius illa verba, afferte mihi gladium, pronuntiationis simul, seu sententiæ, & executionis verba sunt; tum quia ante legem ciuilem talia expediebantur manu regia, & sic via executiua, vt habetur in l.2. ff.de origin. iur. vnde cum causa, quæ agitatur sine figura iudicij, non subiaceat regulis, & solemnitatibus iuris ciuilis, vt iam non semel admonuimus, sequitur tali modo posse iudicem procedere.

143 Sẽtẽtia diffinitiua ferẽda à Conseruatore in summaria.

144 Si causæ præcessit cognitio loco cõdẽnatoriæ possunt res capi pro debito.

Quamuis autem regulariter non sit admittenda appellatio

tio † ab executione, l ab executore, ff. de app. & l. executorem, C. de execut. rei iud. cum simil. in hoc tamen casu erit admittenda, siue quòd succedit loco definitiuæ sententiæ condemnatoriæ, iuxta latè tradita per Marant. in spec. aur. 3. partic. 6. par. princ. num. 28. à qua definitiua regulariter datur prima, & secunda appellatio, C. vt nō lic. test prouoc. per tot. & in specie causæ summariæ satis colligitur ex d. Clem. sæpe, à contrario sensu, dum tantùm frustratorias, & dilatorias appellationes ab hoc iudicio excludit; siue etiam quia talis iussus habet omnino vim, & naturam prouinciæ de exequendo, at verò † in plenariis quoque causis datur appellatio à prouincia de exequendo, vt tradunt plerique Doct. l. ab executore, & pluribus relatis ex communi resoluit Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 2. tit. de appellat. conclus. 4. pro qua est text. in l. in minorib. C. de appell.

145 *Appellari quādo possit in sūmarijs ab executione.*

146 *Appellatur à prouincia de exequendo.*

Decima septima conclusio. Conseruator, vt supra deputatus † debet ipse proferre sententiam in scriptis; non tamen necessariò debet sedere. Probatur, quoniam id ipsum generaliter de iudice, cui causa sit commissa, sine figura iudicij, cauetur in d. Clem. sæpe, §. sententiam verò, ibi, sententiam verò definitiuam in scriptis, & prout magis sibi placuerit, stans, vel sedens proferat. Ratio, cur debeat proferri in scriptis, est secundùm Natt. d. §. quæ omnia, versic. 18. quæritur, quia debet sententia esse deliberata, & non subita, per l. 2. C. de sent. ex peric. (aliàs ex breuic.) recit. & not. in cap. fin. de re iud. in 6. secundùm glos. in d. Clem. sæpe, verbo, in scriptis, ne per id contingeret occultari veritatem propalatam, & in iudicio definitam, & per consequens victorem frustra in tali processus iudicio laborasse. Quæ sanè ratio, quicquid innuat ibid. glos. non concludit debere ab ipso iudice proferri sententiam, cùm maximè vsus id obtinuerit etiam in plenariis causis, vt per alium proferat. quod etiam testatur Marant. pars 6. num. 56. & Doct. adnotarunt in d. l. 2. C. de sent. ex peric. (aliàs ex breuic.) recit. & d. cap. fin. de sent. & re iud. in 6. in quibus iuribus habetur, posse etiam de iure Episcopos, & alias personas illustres sententiam alterius ministerio proferre. Ratio verò, cur non necessariò debeat sedere iudex in sententia causæ summariæ, est secundùm Imol. Lign. Anchar. & alios Doct. d. Clem. sæpe, & ibi Natt. d §. quæ omnia, versic. 17. quæritur, quoniam hæc est

147 *Sententia in scriptis proferenda à Conseru.*

mera solemnitas iuris ciuilis, d. l. 2. & cap. fin. nullúmque ius deperit parti, siue iudex stans, siue sedens sententiam ferat.

Decima octaua & vltima conclusio. Conseruator, vt supra, deputatus, † sicut potest in hisce summariis causis de consensu partium tacito, vel expresso adhibere iuris ordinem, qui in plenariis adhiberi debet; ita de huiusmodi consensu nequit in plenariis eo vti, qui summariarum proprius est. Primum patet ex eo, quod de iudice in summariis cauetur, d. Clem. sæpe, in fine, ibi, si quis tamen in præmissis casibus solemnis ordo iudiciarius in toto, vel in parte non contradicentib. partib. obseruetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus, & ita tenendum ad glos. & Doct. ibi communiter, quicquid post alios distinguat Osasc. d. decis. 1. num. 19. nam tex. ibi indistinctè loquitur de omnibus casibus, in quibus proceditur sine figura iudicij.

148 Ordo iuris causæ plenariæ propriùs quomodo adhibendus in sũmarijs.

Admittenda verò est illa distinctio, quam facit ibidem glos. magis communiter approbata in verbo, partibus, vt † si quidem partes initio expresè consenserunt, vt causa summaria plenariè tractetur, non possit eas postmodum pœnitere, sed tota plenariè tractari debeat; quòd si tacitè tantum, poterunt postmodum contradicere, & in sequentibus actibus tenebitur iudex seruare iuris ordinem minùs solemnem, seu quæ summariæ causæ proprius est. Secundum † autem tenet expresè gl. fi. quam plerique probarunt, d. Clem. sæpe, præcipuè Laud. Imol. & Card. quos refert, ac sequitur alios quoque allegans Natt. d. §. quæ omnia, num. 14. idem tenet Specul. tit. de probat. sent. §. iuxta, versic. quid si de partium, Bart. in l. si societatem, §. arbitrum, ff. pro soc. in 2. quæst. & post eos Papiens. dict. verbo, summariè; faciunt not. per glos. & Doct. in cap. in princ. 2. quæst. 1. & cap. de causis, de offic. deleg. Ratio diuersitatis inter vtrumque casum est, quòd in hoc fit contra ius commune, in priori verò res redit ad ius commune, & ad suam naturam, quod facilè fit, cap. ab exordio, 35. dist. & l. si vnus, §. quod si non vt totum, ff. de pact. hanc rationem in id affert d. glos. fi. à cæteris probata.

149 An possit pœnitere partes, quæ consenserũt, vt causa sũmaria plenariè tractaretur.

150 Ordo iuris summariæ proprius adhiberi nequit de partium cõsensu in plenaria.

Porro posterior pars huius postremæ concl. duas recipit limitationes. Altera est, quòd procedat tunc demum, † si partes velint, vt, qui causam terminare debet, procedat, vt iudex; secus si, vt arbitrator. ita gl. in cap. fin. de re iudic. in 6. nec non prædicta

151 Si iudex vt arbitrator procedat ordo prædictus adhibetur: &

prædicta glos.fin. d.Clem.sæpe, & ibi post alios, quos recenset, Natt.d. num. 14. qui etiam ex Card.eadem Clem.sæpe, col.7. & ibid. Laudun. & Imol. necnon Gemin. d.cap. fin. alteram limitationem affert, quæ est, vt, licèt nequeant partes consentire, vt iudex in plenaria causa summariè omnino, hoc est, quo ad omnes actus procedat, possunt tamen, † vt sic procedat quoad aliquos, puta in productione instrumentorum, positionibus, & aliis similibus, quibus etiam certum est eos posse renunciare.

152 Quoad aliquos actus.

Posset etiam hoc loco quæri, An instantia † locum habeat in summariis, sicut in plenariis. Qua de re, quoniam est de rarò contingentibus, præsertim quoad Conseruatorem, videas, si lubet, Natt.& alios d.Clem.sæpe, in fine, Abb. Fel. & ceteros in cap. venerabilis, de iudic. Marant. in spec.aur. part. 5.nu. 4 Asin. in Prax. iudic. in princ. cap. 3. num. 35. vsque ad 45. & Afflict.decis. Neapol. 346. Atque ex his finis iam tandem huic quæstioni imponitur, cuius longitudinem, sicut & præcedentis, haud prorsus inutilem, ne dicam necessariam aliquot sequentium breuitate compensabimus.

153 Instātia an locū habeat in sūmariis causis.

QVÆRO *tertiò, An Conseruator possit recipere, & examinare testes in causis, quarum est iudex competens.*

Quæstio esse potest vel de Conseruatore deputato iuxta terminos d.cap. 1. & fin. de offic. deleg. iuxta quos non potest, nisi de manifestis, hoc est, notoriis iniuriis cognoscere, vt in prædictis iuribus cauetur; vel vt habet ampliorem potestatem per rescriptum; & tunc aut habet plenam iudicis potestatem in causis saltem ciuilibus, & eo casu † dubitari nequit, quin possit testes accipere, & examinare; cum certissimi iuris sit, id posse quotquot iudices sunt in causis plenariis, vt patet ex cap. 2. de probat. cap. super eo, de test. cog. & tot. tit. de test. Aut ei commissa est causa, simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij, seu cum hac etiam dumtaxat postrema clausula; & eo casu, si accedat consensus partium tacitus, vel expressus, vt iudex in hisce causis solemnem iuris ordinem seruet, quod fieri potest, vt quæst. præced. ex d.Clem.sæpe, de verb. signific. in fine docuimus; idem dicendum omnino est, vt nimirum possit Conseruator testes recipere, & examinare, cum ad solemnem iuris ordinem id maximè pertineat ex mox citatis iuribus; si verò huiusmodi consensus partium desit, licèt tenea-

154 Testes examinare potest Conseruator.

tur ſine figura iudicij procedere ſeruata forma d. Clem. ſæpe, quam præced.quæſt. ſatis explicauimus; tamen adhuc poterit teſtes recipere, & examinare, tum quòd hoc ipſum ibid. Doct. paſſim ſupponunt, præcipuè verò dum tradunt, iudice ſine figura iudicij procedente, adhuc debere teſtes regulariter iurare, faciendam teſtium examinationem ſecretò, poſtmodum eorum publicationem, qua facta, ſeu didicitis teſtificatis non poſſe ſuper iiſdem articulis, vel contrariis denuò teſtes examinari; quæ omnia ex dictis Doctorum in præced.quæſt.oſtendimus; tum etiam quòd apertè hoc ipſum conſtat ex ipſo text. in d.Clem. ſæpe, §. & quia, dum ibi dicitur, huiuſmodi iudicem cauſæ ſummariæ poſſe ſimul terminum ad dandum poſitiones, & articulos partibus aſſignare; & adhuc apertiùs, dum ſubditur, quòd, vbi remiſſionem fieri contingeret pro teſtibus producendis, poſſint etiam inſtrumenta produci. Et de hoc nemo, vt reor, dubitabit. Difficultas aliqua eſſe poſſe videtur quoad primum ex memoratis caſibus, vbi nimirum Conſeruator deputatus eſt iuxta terminos d. cap. 1. & fin. an tunc poſſit teſtes recipere, & examinare.

155 *Conſeru. deputatus iuxta terminos iuris comm. poteſt teſtes recipere & examinare.*

Reſpondendum autem ad hanc quæſtionem exiſtimo † affirmatiuè; Tum quia id ſatis conſtat ex text.d. cap.fin.§. circa munera, vbi Bonif. VIII ſummus Pontifex illius canonis conditor, mandat, quòd circa perſonas teſtimonij cauſa coram Conſeruatore vocandas per omnia obſeruentur quæ in delegatis iudicibus conſtitutio ab ipſo ſuper hoc edita obſeruanda decreuit. hæc autem conſtitutio ex omnium ibidem ſententia eſt in cap ſtatutum, de reſcript.in 6. vbi in §. pro ferendo, qui eſt fin.quòd ad hanc rem pertinet, ſtatuitur, quòd pro ferendo teſtimonio delegatus ſedis Apoſtolicæ nullum vllatenus conuocet, niſi quando conditio, & ſtatus cauſæ requirent; ſed nec tunc, niſi à producente competentes expenſas miniſtrari faciat vocato per veniendo, ſtando, & redeundo. Tum etiam ex eo, quod in ſpecie tradidit Innoc. d. cap.1. de offic. deleg.in 6. num.5. & 6. quem Io. An. & alij ſecuti ſunt ſiue ibi, ſiue d.cap. fin. eod.tit.& ibid. necnon Silu. verbo, Conſeruator, num.3.& ibid. Angel. ac Confett.in ſummar. mater.priuil. Ord. Mend. tit. 4. cap. 3. ſi negetur factum, quod dicitur notorium, poſſe Conſeruatorem procedere, vt probetur qualitas notorietatis etiã per teſtes; per hos enim probatur notorietas, ſeu quòd aliquid

quid

quid sit notorium præcipuè facti momentanei, seu transeuntis, vt pluribus relatis tradit Farinac. quæst.21. crimin.à num. 98. vsque ad 109. quem secuti sumus, alios quoque Doct. ad id allegantes supr. hoc eod. cap. quæst. 1. conclus. 6. Verùm hæc ipsa principalis conclusio huius quæst.non mediocriter confirmatur, tum ex eo, quòd inter cæteras probationes à iure approbatas probatio per testes maximè legitima est, cap. 2. de probat. cap. super eo, de test. cog. & toto ferè tit. de test. tum quòd in notoriis habet Conseruator iurisdictionem; vnde & ei concessa censentur, sine quibus iurisdictio nequit explicari, l. 2. ff. de iurisdict. omn. iud. & cap. præterea, de off. deleg. cum sim. tum per id, quod satis ostendimus cap. præced. quæst. 3. concl. 9. notorium aliquid dici, quamuis circumstantiæ ipsæ, seu qualitates facti notoriæ non sint; vnde necesse erit illas coram Conseruatore, qui iudex est notoriæ iniuriæ, probari, ne ipse iniuria reũ, actorémve afficiat; & in specie Conseruatoris tradit Innoc. magis communiter receptus d. num. 6. tum quòd iudex cognoscere potest qualitatem, quæ sibi tribuit iurisdictionem, vt supr. hoc eod. cap. quæst. 1. conclus. 6. satis ostendimus, latè quoque tradentes, quandonam, & quomodo notorium coram iudice, aut etiam Conseruatore probari possit, & debeat. Neque huic conclus. obstat quod dicitur in cap. super eo, de test. cog. quòd, si factum est notorium, non eget tertium depositionibus declarari, cum talia probationem, vel ordinem iudiciarium non requirant; tum quia immo, dum dicitur, notorium non egere testibus, supponitur, posse tamen illud testium depositionibus declarari; tum quod intelligendum est de notorio facti permanentis, non autem transeuntis, aut saltem momentanei, aut de probatione non notorietatis, sed ipsius facti notorij, quæ regulariter necessaria non est, vt patet ex traditis in dd. concl. 6. & 9. in quibus cum multa contineantur, quæ maximè pertinent ad huius quæstionis explicationem, vbi controuersia hac de re inciderit, eæ consulendæ erunt; hic ea non repeto; sed immo ad alias quæstiones, quæ maiorem vel difficultatem, vel vtilitatem habent transeundum puto.

QVÆRO *igitur quartò, An Conseruator possit inhibere Ordinario etiam legato, aut alteri delegato, vel Conseruatori.*

Hæc quæstio, vt vides, Candide lector, tres habet difficul-

156 *Plures Conseru. esse possunt vnius loci, vel personæ, & quot modis.*

tates, quas singulis conclusionibus maioris perspicuitatis gratia dissoluemus; si prius duo hac in re supponamus. Alterum, † plures esse posse Conseruatores alicuius loci, vel personæ non modò in solidum, seu sub illa forma, vt omnes, vel duo, aut vnus eorum, & cap. vel alia consimili, vt, si dicatur, quòd quilibet eorum in solidum iudicare possit, vel quod alter alterum non expectet, vel requirat; aut etiam cum clausula, quòd si non omnes; vel illa, vos, aut alter vestrum, iuxta textum in cap. cum plures, iunctis ibi not. per glos. receptam, verbo, consimili, & verbo, potest. de offic. deleg. in 6. per quem text. plures in huiusmodi casibus Conseruatores dari posse, supponit apertè glos. communiter recepta d. cap. fin. verbo, expirare, de off. deleg. in 6. verùm etiam simul, seu coniunctim, siue expresse fiat, siue tacitè, quia simpliciter pluribus commissio fiat iuxta text. in cap. causam matrimonij, cap. cum causa, & cap. pen. de off. deleg. iuxta id tamen, quod diximus cap. præced. 1. quæst. 1. conclus. 3. illat. 1. Alterum, quod supponimus, illud est, † aliquam iustam causam subesse debere, ob quam iudex aliquis alteri possit inhibere, quam facilè colligere quis potest inter cæteros ex Lancell. de attentat. 2. part. cap. 20. Mandos. tract. de inhibit. passim, præcipuè verò quæst. 6. 18. 28. 61. 103. 104. & Specul. tit. de citat. §. fin. & ibi Io. An. in addit. Loquor autem † de inhibitionibus, quæ à iudice primæ instantiæ fiunt iuxta tradita per Lancell. d. cap. 20. in præfat. num. 108. & seq. nam illa, quæ fit à iudice, ad quem occasione appellationis interpositæ, iuxta text. in cap. non solùm, de appellat. in 6. cum notat. & suis concord. quoniam huiusmodi casus vix euenire potest in Conseruatore, qui, vt iam non semel admonuimus, & praxis ipsa docet, iudex est in prima, non autem secunda, vel vlteriori instantia. Quam ob causam de hac inhibitione non agemus; sicut nec de illa, quam † tamquam iudex Ecclesiasticus potest Conseruator laico transmittere, vt puta, cùm vult cognoscere etiam incidentem de aliquo articulo spirituali, iuxta not. in cap. quanto, de iudic. cap. tuam, de ord. cogn. & cap. causam, quæ, il 2. qui fil. sint legit. cum simil. maximè, cum † delegatus Apostolicus, qualis vt plurimum est Conseruator, vt mox dicemus, possit etiam laicos Magistratus suam iurisdictionem impedientes coërcere districtione Ecclesiastica, vt expressè habetur in cap. 1. de off. deleg. melior text. in cap. seculares,

157 *Ob iustam causam inhibitio facienda.*

158 *Inhibitio alia per iudicē in prima instantia, alia per iudicem appellationis.*

159 *Inhibere quādo possit Conser. tanquam iudex Ecclesi. laico.*

160 *Magistratus laicos an possit Cōser. Apostolicus coërcere.*

lares, quod est 2. de foro compet. in 6. & cap. licèt, de except. eod. libr. per quæ, & alia id latè comprobat Mandos. tract. de inhibit. quæst. 10. & quatuor seqq. & Lancell. d. cap. 20. num. 40. cum seq. & à nu. 79. vsque ad 94. tract. de attent. hoc enim ius inhibendi licèt Conseruatori quoque conueniat; tamen ei tamquam iudici Ecclesiastico, non vti Conseruator est, competit. Loquemur ergo de inhibitione, quæ ab eo, tamquam Conseruatore, alteri iudici Ecclesiastico possit emanare.

Prima conclusio. Conseruator à sede Apostolica deputatus, † inhibere potest alteri iudici Ecclesiastico, qui ordinarius sit. Probatur; nam vbi aliàs iusta causa inhibendi subsit, potest delegatus Principis inhibere Ordinario, quod satis ex eo patet, quoniam delegatus Papæ potest Ordinario etiam Episcopo præcipere, eúmque cogere, vt constat ex cap. 2. de off. deleg. in 6. vbi mandatur delegatis sedis Apostolicæ, & in specie Conseruatoribus, vt in coactionibus, & pœnis deferant Pontificali dignitati, certam in iis formam obseruantes, quam latiùs in seq. quæst. examinabimus: contrariorum enim ex vulgato tam Philosophorum, quàm Iurisconsultorum axiomate eadem est ratio, ac disciplina. Et ex eo maximè confirmatur, quòd † delegatus Principis, cum eius vices gerat, est maior quocunque Ordinario, cap. sanè, il 2. de off. deleg. & cap. pastoralis, § præterea, de off. ordin. per quæ iura, & alia Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 5. & duab. seqq. in specie tradit delegatum Principis tamquam maiorem quocunque Ordinario, ei posse inhibere; Conseruatorem verò esse delegatum Principis nemini dubium esse potest, & satis colligitur ex d. cap. 1. & fin. de off. deleg. in 6. cum ibi notat. & latiùs per nos adductis supr. hoc eod. tract. cap. 1. quæst. 2. & cap. præced. quæst. 1. conclus. 2. & in specie Conseruatorem posse inhibere Ordinario, satis patet ex Trid. Concil. sess. 7. cap. 14. de reform. in fin. sentítque Gutier. lib. 3. pract. quæst. cap. 10.

161 Inhibere potest Conser. Apost. alteri iudici Eccl. qui sit Ordinarius.

162 Delegatus Principis est maior quocunque Ordinario.

Secunda conclusio. Potest Conseruator Apostolicus † inhibere legato sedis Apostolicæ. Probatur, tum quia, quòd possit Conseruator præcipere legato in causa sibi commissa, sentit in specie Anchar. cons. 132. num. 2. & duob. seqq. dum ait, posse Conseruatores, aut Subconseruatores procedere contra legatos etiam de latere, atque eos mulctare, si suam iurisdictionem impedire velint cognoscendo de causis ad ipsos Conseruato-

163 Conseruator Apost. delegato sedis Apost. potest inhibere.

res

res ſpectantibus; Anchar. refert quoque, ac ſequitur Mandoſ. in Praxi ſignat. gratiæ, verbo, Conſeruatoria, circa initium, & Illuſtriſſimus Card. Tuſcus in ſuis concluſ. iuris, verbo, Conſeruatores; tum quia delegatus Papæ in cauſa ſibi commiſſa maior eſt Ordinario quocunque, vt ex cap. ſanè, il 2. de offic. deleg. & cap. paſtoralis, §. præterea, de off. ord. præced. concl. docuimus; certiſſimi autem iuris eſt legatum ſedis Apoſtolicæ etiam de latere inter iudices ordinarios numerari, cum ordinariam poteſtatem habeant, vt expreſsè declaratur in cap. 2. de off. leg. in 6. iis verbis, Legatos prouinciarum ſibi commiſſarum Ordinarios reputantes, & cap. in ſpecie, quòd † delegatus in cauſa ſibi commiſſa ſit maior etiam legato, ſatis colligitur ex cap. ſtuduiſti, vbi Doct. de off. leg. per quem tex. id in ſpecie adnotarunt Spec. tit. de legat. §. ſupereſt, num. 48. Anchar. & Mandoſ. loc. cit. & Ruin. conſ. 3. vol. 4.

164 Delegatus in cauſa ſibi cõmiſſa, maior eſt Legato.

Quibus non obſtat, quòd † Cardinalibus, qui ſoli legati dicuntur de latere, cap. pen. de off. leg. cum ibi not. cap. 1. ac toto ferè eod. tit. in 6. non inhibetur, vt pluribus probat Gomeſ. de ſignat. priuil. 6. & Mandoſ. d. tract. de inhibit. quæſt. 4. num. 13. qui etiam num. 14. poſt eundem Gomeſ. ſupr. priuil. 8. & alios docet idem de Cardinali quoad Cardinalem, nam, vt ex prædictis Doct. patet, id fit propter reuerentiam; vnde fatentur intimationem commiſſionis poſſe illis fieri, & habet locum inhibitionis, immo quòd ſecluſo ſtylo poſſit etiam Cardinali inhiberi, ex communi opinione tradit Lancellot. d. tract. de attent. 2. par. cap. 20. in præfat. num. 60.

165 Cardinali an poſſit inhiberi.

Tertia concluſio. Conſeruator Apoſtolicus † poteſt alteri delegato Apoſtolico inhibere. Probatur iis iuribus, in quibus generatim habetur, poſſe delegatum Apoſtolicum eos coërcere, qui ſuam iuriſdictionem impediunt, cuiuſmodi eſt cap. præterea, cap. ſignificaſti, cap. ſanè, il 2. cap. ex litteris, de offic. deleg. cum enim hi canones non diſtinguant de perſonis, quas delegatus Apoſtolicus poſſit coërcere, ſi ſuam iuriſdictionem impediant, nec nos diſtinguere debemus, cap. Romanorum, 19. diſt. cum ſuis concord. Id ipſum verò confirmatur tum ex eo, quòd commiſſa iuriſdictione, & ea conceſſa cenſentur, ſine quib. illa nequit explicari, l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iud. d. cap. præterea, de off. deleg. cum ſimil. & iuriſdictio † ſine coërctione nulla eſt, l. vlt. ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſdict.

166 Inhibere poteſt Conſer. alteri delegato Apoſt.

167 Iuriſdictio ſine coërctione nulla eſt.

cap.

cap. pastoralis, in princ. & cap.ex litteris, de offic. deleg. cum simil.

Neque huic conclusioni obstare potest, quòd † par in parem non habeat imperium, l. nam magistratus, ff.de arbitr.l.ille, à quo, §.tempestiuum, ff. ad Trebell.cap. inferior, 21.dist.& cap.innotuit, de elect.cum suis concord. nam ratione delegationis (hoc est, in causa sibi commissa,) maior quis fit eo, cui est par, aut etiam inferior, vt ex d.cap sanè, il 2.de offic deleg. & cap.pastoralis, §.præterea, de off.ord. satis constat, & in specie adnotauit glos. quam alij sequuntur, d.cap.innotuit, verbo, in parem. Quin immò in terminis, quòd Conseruator sit maior quocunque delegato, apertè sentit Ludouic. Gomes.in repet. cap.statutum, num.88. de rescript.in 6.dum ait, quòd plus est esse Conseruatorem, quàm delegatum.

168 Par in parem an habeat imperium.

Quarta, & postrema conclusio. Potest etiam aliquando Cõseruator † alteri Conseruatori inhibere. Probatur iisdem planè fundamentis, quibus præcedens conclusio, quoniam nimirum potest delegatus Apostolicus quoscunque suam iurisdictionem impedientes coërcere, cum in causis sibi commissis maior sit altero delegato in alia causa. Ex quo sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure fortissimum est, vt pluribus comprobat inter alios Euerard.in loc.à contrar.sens.apertè colligitur secus dicendum esse quoad has duas postremas præsentis quæst. concl. 51. in eadem causa alter sit delegatus, aut Conseruator, cum sit omnino par, qui regulariter pari inhibere nequit, vt in specie pluribus comprobat Mandos. dict. tract.de inhibit. quæst.4. num. 4. & quæst.8. per totam. Quod limita cum eod. ibi nisi vbi de hoc sit statutum, vel consuetudo, vel in causa illa minor esset aliqua ratione, vel nisi quatenus in casu illo iniustè impediret iurisdictionem inhibentis, puta † quia inhibens præuenisset inhibitum, vbi haberet locum præuentio, quia plures essent deputati in solidum, iuxta text.in cap. cum plures, de off.deleg.in 6.quo casu, præuenientem posse præuento inhibere, ostendemus in fine huius quæst. vel inhibens esset ob aliquam aliam rationem de iure præferendus inhibito in illius causæ cognitione, vt puta, si inhibens Conseruator sit generalis alicuius Religionis, vel ab eius superiore generali electus; inhibitus verò sit peculiaris Conseruator alicuius Monasterij, aut Commendæ, vel electus ab huius

169 Inhibere quãdo possit Conser. alteri Conseruatori.

170 Præuentio, siue prælatio quando habeat locũ inter Conseruatores.

Commendæ, vel Monaſterij ſuperiore, ſeu adminiſtratore, vel ceteris paribus alter altero poſteriùs fuerit deputatus, vel ab huiuſmodi facultatem habentibus, ſit electus, & aſſumptus, iuxta ea, quæ admonuimus ſupr. cap. 6. quæſt. vlt. verſic. quoad ſecundum dubium; Vel ſi inhibitus ſit Conſeruator rei, inhibens verò ſit Conſeruator actoris, iuxta latè per nos tradita cap. præced. quæſt. 6. Exemplum etiam afferri poteſt, ſi cauſa ſimpliciter ſit commiſſa duobus, & in noſtro propoſito ſi duo Conſeruatores ſimpliciter ſint deputati, vel electi pro aliqua Religione, vel perſona, & vnus velit ſine alio procedere contra text. in cap. cauſam matrimonij, cap. cum cauſa, & cap. vno delegatorum, quod eſt penult. de offic. deleg. vt in ſpecie delegatorum poſt Staphil. de litt. grat. & iuſt. tradit Mandoſ. de inhib. q 6. num. 2. & Lancell. d. cap. 20. num. 50. ídque ſi verum eſt etiam duos ſimpliciter delegatos ad vniuerſitatem cauſarum cenſeri datos, ſimul, & non in ſolidum, de quo ſupr. cap. 7. quæſt. 1. concluſ. 3. illat 1. vel etiam tres ſint deputati cum clauſula, quòd ſi non omnes, & duo velint procedere, antequam conſtet de impotentia, aut voluntate teſtis contra d. c. cum cauſa, cap. inſinuante, & cap. prudentiam, eod. tit. Item in caſu, quo mandatur alicui, vt cum altero cognoſcat, vel exequatur, iuxta cap. quoniam. Apoſtolica, quod eſt fin. §. idem, vel primo caſu cap. coram dilecto, de offic. deleg. vbi per poſteriores litteras datus eſſet adiunctus primo delegato; aut in altero caſu eiuſdem cap. quando nimirum duo eſſent deputati cum clauſula, ſi ambo intereſſe non poſſent, & cap. vbi ſubdegatus ab eo, qui intereſſe non poteſt, vellet procedere ſimul cum collega ſui ſubdelegantis. Item ſi vnus Conſeruator alteri ſuccederet in officio, vel in aliqua cauſa; quo caſu delegatum delegato inhibere poſſe, ſatis probat Mandoſ. d. tract. de inhibit. quæſt. 4. num. 11. & ſeq. Idem dicendum ſi quis Conſeruator alteri, vel Conſeruatori, vel delegato Apoſtolico foret præferendus aliqua alia iuſta de cauſa; cuiuſmodi cauſas, vt initio huius quæſt. dicebamus, colligere licet inter alios ex Lancell. d. cap. 20. Mandoſ. d. tract. de inhibit. nec non ex pleriſque iuribus tit. de off. deleg. & ibi Doct. extr. & in 6. & Spec. tit. de citat. §. fin. quas conſultò prætermittimus, ne nimis longum abſque neceſſitate faciamus. Iam enim ad ceteras, & quidem grauiores quæſtiones tranſeundum nobis eſt; ſi illud præ-

monea

moneamus, quod ad omnes ferè huius tractatus quæstiones pertinet, & aliàs quoque me admonuisse memini, quæcumque dicuntur tam in iure, quàm à Doct. de delegato Apostolico, dicta quoque censeri de Conseruatore Apostolico præter differentias inter vtrumque allatas per glos.communiter receptam d.cap.fin. de off.deleg.in 6.eo modo, quo à specie ad genus argumentum sumi potest, iuxta ea quæ post Vigel.& Euerar.illum in Dialect. hunc in Top.iur.loco à genere ad speciem nos quoque cap.præced. quæst.8.tertio loco supposuimus.

Quoniam verò in hac postrema conclus.preuentionis mentionem fecimus, quæ satis ad hanc quæstionem pertinere videtur, ne tamen à proposita Conseruatorum materia longiùs absque necessitate disgrediamur, cum præsertim † hac de re ex proposito præter Doct. in l.si quis postea,l.qui prior,& l.vbi cœptum, ff.de iud. necnon in cap.proposuisti, de for. compet. vbi inter cæteros Soc. egerunt, Martha tract. de præuent. tribun.vrb. & Farinac. quæst. crimin.lib.1. quæst.7. à num.82.vsque ad finem, ad hos Doctores Candidum lectorem remisisse sufficiat. Nos verò ad alia transeamus; si illud non omittatur, posse Conseruatorem inhibere alteri Conseruatori, qui esset omnino par,& haberet iurisdictionem in solidum,sed præuentus fuisset ab inhibente; potest enim iudex præueniens præuento inhibere, vt post Alex. cons.9. lib. 4 tradit Bero.consil. 117. num.4. lib.3. quem refert, ac sequitur Lancell.d.cap.20. in præfat. num. 100. cætera, quæ de inhibitione dici possent, præter adducta supr.cap.6. quæst.vlt. in 2. dub. & infr.cap.seq. quæst.3.petere licèt ex citatis Doct.præsertim Mandos.d.tract. de inhib.& Lancel.d.cap.20.

171 Prauētionis & inhibibitionis materia,remissiuè.

QVÆRO *nunc quintò, quomodo procedere debeat Conseruator in ferendis censuris Ecclesiasticis,aliisq; pœnis inferendis.*

Quòd possit Conseruator Apostolicus censuras Ecclesiasticas ferre, aliásque pœnas inferre, ad priuatam tamen vtilitatem, non autem ad publicam vindictam, ex alibi per nos traditis supponimus hîc tamquam certum; nam de censuris Ecclesiasticis satis id docuimus cap.præced. quæst.4. concl. 3. per totam, de aliis autem pœnis ead.quæst. 4. conclus.1. initio, & in fine.

Supponimus etiam tamquam certum, † Conseruatorem non posse ferre censuras in eos, qui habent à sede Apostolica

172 Inquisitores eorumq; ministri, cēsuris aliásve nequeūt puniri à Conseruatore.

priuilegium, ne poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici; de cuius interpretatione plura diximus cap. præced. q. 4. concl. 1. illat. 1. ad fin. & concl. 2. limit. 2. circa medium. Huiuſmodi verò priuilegium quaſi in iure ſcriptum habent Inquiſitores hæreticæ prauitatis, & aliqui eorum miniſtri quoad executorem, & quemlibet ſedis Apoſtolicæ delegatum, etiam Conſeruatorem, vt conſtat ex quadam extrau. Vrbani IV. cuius meminerunt Campeg. in addit. ad Zanchin. de hæret. cap. 31. Eymeric. 3. part. Director. Inquiſit. q. 21. & ibi Penna Schol. 87. eius verò tenor, qui habetur 2. part. eiuſdem Director. fol. mihi, 84. eſt huiuſmodi,

Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, &c. Ne inquiſitionis negotium contra damnatam hæreſim prudentiæ veſtræ commiſſum impediri, (quod abſit,) propter aliquam aſtutiam, vel etiam retardari contingat, vobis auctoritate præſentium indulgemus, vt nullus ſedis Apoſtolicæ delegatus, vel ſubdelegatus ab eo, Conſeruator, aut etiam executor à ſede Apoſtolica deputatus in vos, vel quatuor Notarios, ſiue ſcriptores veſtros ſuper his vobis fideliter obſequentes, quamdiu in proſecutione huiuſmodi negotij vos, & ipſi fueritis, poſsit excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut interdicti ſententiam promulgare abſque ſpeciali mandato prædictæ ſedis facientis plenam, & expreſſam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum, & inane, ſi ſecus fuerit attentatum. Nulli ergo hominum liceat, &c.

Conſiderandum autem, Apoſtillator ait, quòd licèt hæc priuilegia Inquiſitorib. Aragonen. concedantur; per alias tamen litteras Apoſt. Inquiſitorib. quibuſcunque conceduntur. Idem verò Penna d. Schol. 87. optimè monet, inſigne hoc priuilegium fauore fidei eſſe conceſſum, ne cauſæ Religionis propter excommunicationem Inquiſitorum, aut aliorum officij miniſtrorum deſerantur, aut impediantur, & interim impeditis iudicibus hæretici impunè graſſentur; móxque quod ibi de quatuor notariis dicitur, de plurib. etiam intelligit, ſi plures conſtituerentur; quatuor enim exprimuntur, quia tunc ij ſufficiebant: & ſatis probabiliter ad Aduocatos, Conſultores, Promotorem fiſcalem, carcerum cuſtodes, alióſque ſimiles Inquiſitorum miniſtros extendit; tum quòd fauores ampliari debent, cap. odia, de regul. iur. in 6. tum quòd eadem eſt ratio in hiſce miniſtris, vnde idem ſtatuendum, l. illud, ff. ad legem Aquil.

Deni

Denique iure notandum ait quod in dicti Vrbani rescripto continetur, (quamdiu in prosecutione huiusmodi negotij vos, & ipsi fueritis,) vt intelligantur, non tribui hoc priuilegium Inquisitorib. amotis ab officio; cessante enim causa priuilegij cessat & priuilegium, l.adigere, §.quamuis, ff. de iure patron. cum simil. Ego verò illud adiicio, quòd cum ratio vnica, & expressa huius priuilegij sit, ne Inquisitionis negotium impediatur, aut retardetur, Conseruator, aliúsve delegatus Apostolicus in Inquisitorem, eiúsve ministros durante officio non modò censuras, sed nec reliquas pœnas poterit exercere; cum alioqui priuilegium, ne quis excommunicari, suspendi, aut interdici possit, ad ceteras pœnas non extendatur, vt constat ex iis, quæ nos supr. d. concl. 1. illat. 1. adduximus; lex enim extenditur ad limites rationis in ea expressæ, l.regula, §.fin.ff. de iur. & fac.ignor. latè Euerar. in loc.à rat.leg.larg. num. 1.

Forma seruanda in censuris.

His ergo suppositis præsens quæstio erit de modo, & forma, quibus vti debet Conseruator in vtrisque præsertim verò censuris infligendis; quam aliquot propositis conclusionibus Deo dante dissoluemus.

173

Censuræ à Cõseruatore ferendæ seruata forma Conc. Trid.

Prima conclusio. Conseruator Apostolicus † antequam ad censuram Ecclesiasticam deueniat, seruare debet formã quam omnibus iudicibus Ecclesiasticis tradidit Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform. in hæc planè verba. In causis iudicialibus mandatur omnibus iudicibus Ecclesiasticis, cuiuscumque dignitatis existant, vt quandocunque executio realis, vel personalis in qualibet parte iudicij propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quàm definiendo à censuris Ecclesiasticis, seu interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis ciuilib. ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscumque etiam laicos per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus eo ipso, quòd exactæ fuerint assignentur, seu per captionem pignorum, personarúmque districtionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, siue etiam per priuationem beneficiorum, aliáque iuris remedia procedere, & causas definire. Quòd si executio realis, vel personalis aduersus reos hac ratione fieri non poterit, sítque erga iudicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio suo præter alias pœnas, ferire poterit. Et hæc sanè dispositio procedit, prout loquitur, quoad

causas ciuiles , quas dumtaxat regulariter cognosci posse à Conseruatore ostendimus cap. præced. quæst. 4. concl. 1. vbi tamen etiam docuimus , posse quoque criminales, & mixtas ab eo cognosci, vbi id specialiter habeant ex rescripto : quare pro huiusmodi casu quoad formam ab eodem in hisce causis seruandam attendere debet verba , quæ ibidem statim subiicit Concilium , hæc nimirum. In causis quoque criminalibus, vbi executio realis , vel personalis, vt supra, fieri poterit, erit à censuris abstinendum; sed si dictæ executioni facilè locus esse non possit , licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes vti, si tamen delicti qualitas præcedente bina saltem monitione, etiam per edictum , id postulet. Hæc Concilium ; quod quidem, dum vtitur illis verbis generalibus , ac geminatis, (omnibus iudicibus Ecclesiasticis , cuiuscunque dignitatis existant,) nemini dubium esse debet , quin etiam Conseruatores Apostolicos voluerit comprehendere , cum certum sit, huiusmodi Conseruatorem iudicis nomine contineri , vt latiùs probauimus supr. cap. 1. quæst. 2. præsertim ex ipso Trid. Concil. eos iudices non semel appellante , sess. 14. cap. 5. de reform. quod etiam licèt subobscurè fecerat sess. 7. cap. 14. de reform. eundem verò esse iudicem Ecclesiasticum nemo queat iure inficiari ; idque præsertim , cum verba geminata , & vniuersalia comprehendant omnia etiam quæ impropriè veniunt, quæque aliàs illa dispositio non comprehenderet , per ea , quæ de vniuersalibus post Tiraq. de retract. Lignag. §. 1. glos. 7. num. 20. cum aliquot seqq. & alios tradidimus in tract. de distrib. quotid. part. 3. quæst. 5. num. 11. & de geminatis , ac prægnantibus tradunt Doct. in l. balista , ff. ad Trebel. Gomes. in proœm. reg. Cancell. quæst. 4. vers. quantum verò ad Cardinales, & quæst. 5. in fin. & Euerar. in loc. à vi geminat. Quare in terminis, quòd Conseruator Apostolicus teneatur in causis sibi commissis seruare prædictum Trid. Concilij decretum eius tenore inserto adnotauit inter ceteros Io. Bapt. Confett. in superiùs allegato summar. mater. priuileg. Mendicant. tit. 4. cap. 7. versic. in exercendo verò. De eadem porro Concilij dispositione quo ad hoc , vt iudex ante censuras ad alias pœnas venire debeat, aliquid ponit Vgol de censur. tab. 1. cap. 27. in princ. & Suar. disp. 4. sect. 4. num. 4. & Segur. Daual. in direct. for. Eccles.

Secunda conclusio. Conseruator Apostolicus in ferendis censu

censuris † excommunicationis, suspensionis, aut interdicti debet quoque seruare formam traditam ab Innoc. 4. in Concilio Lugdunensi, quam habemus in cap. cum medicinalis, quod est primum, de sent. excomm. in 6. vt quicunque iudex Ecclesiasticus excommunicat, suspendit, aut interdicit, hanc censuram in scriptis proferat, & eius causam expresse cōscribat, propter quam talis censura proferatur; & exemplum huiusmodi scripturæ teneatur intra mensem ei tradere, in quem lata est censura, si tamen ab eo fuerit requisitus, per publicum instrumentum, vel litteras testimoniales sigillo authentico consignatas; si quis autem iudicum temerè contra fecerit per mensem vnum ab ingressu Ecclesiæ, ac diuinis officiis est suspensus, ac superior, ad quem recurritur, censuram sine difficultate relaxans, latorem excommunicato ad expensas, & omne interesse condemnare debet, & aliàs condignè punire. Probatur autem hæc conclusio eodem ferè fundamento, quo superior, quoniam vtitur in eo canone Pontifex verbis illis vniuersalibus quisquis, &c. iudex Ecclesiasticus, aptis comprehendere etiam Conseruatorem Apostolicum per prædicta. Quę verò ad hanc conclus. siue ampliandam, siue declarandam pertinent, cum peti possint præter Doct. d. cap. 1. ex Vgol. de censur. tab. 1. c. 21. & Menoch. de arbitrar. iud. cas. 541. ea libens omitto.

174 Forma c. 1. de sent. exc. in 6. seruāda in cēsuris ferendis.

Tertia conclusio. Debet etiam Conseruator Apostolicus † in censura excommunicationis obseruare formam, quæ ab Innoc. 3. traditur in Concilio generali Lateranensi, & habetur in cap. sacro, de sent. excomm. in princ. nimirum ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa, & coram personis idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio, promulget; quòd si contra præsumpserit, etiam si iusta fuerit excommunicatio, ingressum Ecclesię per vnum mensem sibi nouerit interdictum, idem ferè disponitur in cap. cum speciali, de appel. & cap. Romana, in princ. eod. tit. in 6. & sub nomine canonicæ monitionis cauetur in cap. reprehensibilis, de appellat. cap. statuimus, c. constitutionem, & cap. statutum, de sent. excomm. in 6. quod idem esse constat ex iisdem iurib. cum ibi not.

175 Formā c. sacro, de sent. exc. seruare debet Cōser. in censura excom.

Hæc porrò competens seu canonica monitio, quæ excommunicationi præmitti debet, † ex dispositione quidem Gregorij X. in generali Concilio Lugdunensi, quam habemus d. c.

176 Monitio cōpetens præmittēda excommunicationi qualis esse debeat:

consti

constitutionem, §. statuimus, de sent. excomm. in 6. & antiquiorum canonum præcipuè cap. omnes decimæ, 16. quæst.7. cap.de presbyterorum, 17. quæst.4.& cap.de illicita,24.quæst. 3. trina esse debet, vel vna pro tribus: atque vt d. §. statuimus cauetur, ita est accipienda, vt inter monitiones ipsas, siue iudices tribus monitionibus vtantur, siue vna pro tribus, obseruent aliquorum dierum interualla, nisi necessitas aliud suadeat; prout adnotarunt glos. & Doct. in mox citatis iurib. nec non in cap.contingit, il 2. de sent.excomm.& d.cap.statuimus, eod. tit. in 6. Hæc tamen istorum canonum dispositio extendenda est, vt procedat etiam in Conseruatore deputato iuxta terminos d.cap.1. & fin. hoc est, in eo, qui cognoscere tantum potest de notoria iniuria, & violentia; nam etiam in notoriis requiritur monitio ad excommunicationem ferendam, vt hoc eodem cap.sacro, in princip.adnotauit Innoc.communiter receptus, & latè probat inter ceteros Vgol.d.tab.1.cap.18. in pr. num.1.post medium, facítque, quòd in notoriis citatio requiritur, vt supr. quæst. 1. concl. 5. fusè demonstrauimus. Est autem temperanda in casu, quem concl.1. huius quæst.ex decreto Trid.Concil.d.cap.3. retulimus, vt sufficere possit bina monitio præcedens, cùm propter delictum criminaliter procedens ipsius delicti qualitate id exigente iudex spirituali gladio vult aliquem ferire. Porrò de materia huius conclus. vide Vgol. d. cap.18. Mar.Soc. & alios d.cap.sacro, Suar.de censur. disput.3. sect.8.vsque ad 12. & Sayr. lib.1. cap.12. ac Menoch. de arbitr. cas.541. & quatuor seqq.

177 *Cẽsuræ quo ordine à Conseru. inferendæ Episcopis.*

Quarta, & postrema conclusio. Conseruator à sede Apostolica deputatus, † cùm eidem contra Pontificali dignitate præditos ad coactiones aliquas, siue pœnas fuerit procedendum, gradum, & modestiam in huiusmodi processu ita seruare debet, vt ingressus primò ipsius Ecclesiæ, vel sacerdotale interdicatur ministerium, ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter contra eos aggrauetur Ecclesiastica censura; nisi fortè aliter fieri suaserit nimia contumaciæ proteruitas siue culpa. ita in specie de Conseruatoribus Apostolicis cauetur ab Alex.4. in c.quia Pontificali, quod est 2.de off.deleg. in 6.huic simile est, quod de iudice delegato Apostolico statuerat priùs Alex.3 in cap.sanè, il 2.de off.deleg. quòd si Episcopus in causa alicui à sede Apostolica delegata rebellis, aut contumax fuerit,

fuerit, secundùm qualitatem facti poterit vel interdicti, vel suspensionis sententia à iudice delegato compelli; ita tamē, quòd iudex temperatè procedens Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suam pertinet, specialiter interdicto supponat; & adhuc magis generatim decreuerat Innoc. 3. in cap. pastoralis, in princ. eod. tit. quòd delegatus Apostolicus debet sollicitè prouidere, vt si personis superioribus exigente necessitate negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati differat, & personæ. Ratio verò huius conclusionis duplex est; altera generalis, quæ insinuatur d.cap.pastoralis, quoniam in pœnis inferendis dignitati personæ deferendum est, cui concordat text.in l.capitalium,& ibi Bart.ff.de pœn.quódque tradunt Doct.tum ibi,tum l.1.ff.eod.& alibi sæpe; altera specialis,quam affert summus Pontifex d.cap.2.quia Pontificali dignitate præditis ob reuerentiam sacri officij,quod exercent, plurimum deferri conuenit,& eos plus aliis honorari decet;cui satis consonat c.absit,11.q.3.& c.quia periculosum, de sen.exc.in 6.cum aliis ad id adductis per Doct.ibid.& Mandos.d.tract. de inhib. q.7.post nu.4. & Reuerendis. D. Anastas. Germon.tract.de sacr.immun. sæpe,præcipuè verò lib.3. cap.8. ferè per tot. Huius concl. meminit quoque Vgol.tract.de censur.tab.1.c.27.in pr.nu.3.& Sayr.lib.1.c.14.nu.3. sed malè eam confundunt cum illa doctrina, quàm vterque ibid. & Suarez disp 4. sect. 4. num.5. satis confirmant; nimirum quòd etiam in inferioribus clericis, & laicis à leuioribus censuris sit inchoandum; ita, vt laicus ante excommunicationem priùs interdicatur, & clericus suspendatur, nisi iudex prudenter arbitretur, vtilius fore inchoare à maiori censura.

Iam verò antequam ad aliam quęst.transeamus,illud in vniuersum quoad omnes huius quæst. conclusiones est omnino adnotandum, † formam, quam ibidem diximus fore in censuris, ac pœnis infligendis à Conseruatoribus Apostolicis obseruandum, non ita eorum processum afficere, vt si omittatur, sententia alicuiúsve actus ob id nullus sit; vt quoad primam concl.satis colligitur ex d.canone Concil.Trid.tum quòd nullum ibi decretum irritans appositum est, quod in aliis solet apponere; tum ex iis verbis, quæ ad finem prædicti canonis.nefas autem sit seculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico

178 *Forma in infligendis censuris ex Trid. Conc. &c. si omittatur an vitiet processũ.*

iudici, ne quem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet sub prætextu, quòd contenta in præsenti decreto non sint obseruata, cum non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat; clarum enim est excommunicationis reuocationem eiusdem validitatem supponere. Sed id ipsum in specie censuit sacra Congregatio Cardinalium Trid. Concilij interpretum, dum ad d. cap. 3. versic. in causis verò iudicialibus, declarauit, excommunicationem latam à iudice Ecclesiastico priusquam legitimè constet de impedimento, vel perturbationibus, propter quas non potest deuenire propria auctoritate ad executionem realem, vel personalem, esse validam, &c, qui tali excommunicatione ligatus existit, absolutione indigere.

179 *De omissione formæ c. 1. de senten. in 6.*

Quoad secundam verò conclusionem, quòd † processus contra formam ibi expressam agitatus ob id nullus nequaquam sit, satis colligitur ex ipso text. d. cap. 1. de sent. excomm. in 6. vbi mandatur superiori, ad quem recurritur ratione grauaminis, vt sententiā omissa ea forma latam sine difficultate relaxet; relaxare enim excommunicationem, vel aliam censuram supponit, eam esse validam; atque hoc ipsum inibi glos. & Doct. satis apertè tradiderunt.

Similiter forma illa, quam ex d. cap. sacro, & aliis iuribus sup. concl. 3. à Conseruatore Apostolico docuimus obseruandam,

180 *Omissio formæ c. sacro &c.*

† non ita iudicem arctat, vt processus ea forma omissa agitatus, vel etiam censura lata sine ea ob id nulla sint, vt satis constat ex d. cap. sacro, ibi, quòd si contra præsumpserit, etiamsi iusta fuerit excommunicationis sententia, &c. ídque adnotauit glos. communiter recepta ibid. verbo, iusta fuerit, cap. reprehensibilis, de appel. & cap. Romana. verbo, iniustas, eodem tit. in 6. item alia glos. in summ 2. quæst. 1. necnon 11. quæst. 3. in summ. & cap. 1. de excess. prælat. communémque pluribus relatis hanc esse sententiam testantur inter ceteros Vgol. tract. de censur tab. 1. cap. 18. in princ. num. 4. Suarez eod. tract. disp. 3. sect. 12. num. 1. & 2. Sayr. in simili tract. seu Thes. cas. consc. libr. 1. cap. 12. num. 26. quibus locis hi tres Doct. nonnullos casus excipiunt, in quibus nulla est censura, si canonica, seu competens monitio non præmittatur. Non leuis autem difficultas est, an nulla quoque sit, si omnis omnino etiam vnica, eáque simplex monitio prætermittatur. Et quidem Vgol. loco

cit.

cit.& citan. Abb.in cap.illud, num.9. de cler.excomm.ministr. satis apertè pro negatiua stare videntur; cui apertiùs adhæret Innoc.d.cap.illud, glos.d. cap.Romana, verbo, iniustas, idem Abb.d. cap.sacro, num.9. & alij, dum absolutè tenent, censuram, & in specie excommunicationem non præmissa monitione valere: apertissimè verò eandem negatiuam tuentur Ant. Cordub.lib.2. quæst.27. vers.respondeo ad primum, & Cosm. Philiarc.de off.sacerd. to.1.lib.3.c.3.vers.aliquando autem,vbi etiam hanc sententiam non dubitauit appellare communem, Abb.nimirum d.cap.reprehensibilis,& cap.sacro.Siluest.& Iab. excommunicatio 2. Caiet. 2.2.quæst. 69. art. 2.& Couar. qui multos etiam alios citat, in cap.alma mater, 1.par.§ 9. num.7. de sent.excomm.in 6.

Contrariam verò sententiam, vt regulariter nulla sit censura, & præsertim excommunicatio, si nulla omnino præcessit monitio, satis apertè tenuit Ioan. Gutier. lib. 2. canon. quæst. cap.16. num.2. licèt aliter eum explicet. Menoch. de arbitrar. iud. cas. 542. num. 19. sed apertissimè illam sequitur Soc.in 4. sent.dist. 22.quæst.1. art.2. conclus.4. Victor.in summ.tract.de excommun. num.6. Card.Tolet.lib.1.Instruct.sacerd. cap.10. vers.si verò desit, Suarez d.sect.12.num.3. Valent.tom.4.disp. 7.gener. quæst.17.punc. 6. vers. conditiones autem, Eman. Sà in summ. verbo, excommunicatio, num. 9. & nouissimè Sanchez de matrim. lib.9. disput.32. num.13. post Henriq.lib.13. de excomm. cap.27.num.3. sed debuit allegare cap.21.num.1.

Mouentur autem hi ferè omnes ea ratione, quoniam censura non fertur nisi propter contumaciam, seu formalem inobedientiam, vt satis colligitur ex illo loco Matth.18. si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus, Amen dico vobis,quæcunque alligaueritis, &c. vbi dari Ecclesiæ potestatem exercendi censuras ex communi SS. Patrum, & interpretum sententia docuimus cap. 5. quæst.1. conclus.vlt.per illa verò verba, si Ecclesiam non audierit, apertè significatur, contumaciam, & formalem inobedientiam necessariam esse ad ferendam censuram;atque adeo id tradiderunt Doct. communiter, vt testantur inter ceteros plurimis relatis Sayr.d. lib. 1. cap.9.num.25. & 28. Couar. d.§.9. num. 4. cum.seqq. & §. 10. à num.1.ad 5. Vgol.d. tab.1. cap.9. §.5. cap. 17. §.7. & cap. 18. §3. Valent.supr.pun.5. & Suar. d. disp.4. sect. 5. vbi etiam

oſtendit, ſi aliter feratur, cenſuram fore nullam. at verò contumacia etiam præſumpta, (quæ in foro ſaltem exteriori ſufficit ad cenſuræ validitatem, vt ſatis probat Vgol. d. §. 3. & 7.) non inducitur, niſi per citationem, ſeu monitionem, & præceptum, vt patet ex toto ferè tit. de dol. & contum. cum traditis per Doct. ibi, & in rubr. eod. tit. Vgol. d. § 7. & d. cap. 18. in pr. & Sayr. d. cap. 12. num. 5. Huius rationis vim euitare, vt reor, volens Vgol. d. §. 7. admittit quidem, nullam fore excommunicationem, aut aliam cenſuram, ſi notorium ſit, latam eam fuiſſe in non contumacem, quoniam intolerabilem errorem contineret, quo caſu nullam fore cenſuram, conſtat ex cap. per tuas, de ſent. excomm. & cap. ſolet, & cap. venerabilibus, §. pen. & fin. eod. tit. in 6. de quo etiam latè gloſ. & Doct. ibi, & d. cap. ſacro, Vgol. d. tab. 1. cap. 13. §. 18. num. 21. & Sayr. d. lib. 1. cap. 16. num. 31. & quatuor ſeqq. quòd ſi notorium non ſit, eum non eſſe contumacem, ſentit poſſe validè excommunicari; quod tamen non probat. Denique pro hac opinione facit tum quòd ſententia etiam cenſuræ lata ſine cognitione cauſæ nulla eſt, cap. ad audientiam, de appell. tum quòd ignorantia probabilis excuſat ab incurſu cenſuræ, cap. vt animarum, de conſtit. in 6. & cap. Apoſtolicæ, de cler. excom. min. cum ſimil. latè Sanchez de matrim. lib. 9. diſput. 32. ferè per totam.

Ex prædictis igitur valde probabilis redditur hæc poſterior opinio, quam etiam puto communiorem, pro qua ſtant octo ſaltem Doct. pro oppoſita verò vix quatuor, Caiet. Cordub. Vgol. & Philiarc. reliqui enim commodè poſſunt exponi de canonica, ſeu competenti monitione, hoc eſt, trina, vel vna pro omnibus iuxta cap. ſacro, & alia iura, quæ pro ea ſolent allegari, & nos retulimus ſupr. concluſ. 3. præſcribentia monitionis formam cenſuris præmittendam. Et de hoc ſatis.

181 *Formæ d. c. 1. de off. del. in 6. omiſſio.*

Tandem quoad poſtremam huius quæſt. concluſ. quòd † omiſſio formæ traditæ in d. cap. 2. de offic. deleg. in 6. non inducat proceſſus, & cenſuræ nullitatem, expreſsè voluit ibi gl. fin. verbo, aliter, à Doct. communiter approbata; quod etiam Io. An. & alij tradiderunt d. cap. ſanè, il 2. de off. deleg. vbi ſimilis caſus habetur; & ex eo confirmatur, quòd, cum ſacri canones volunt, aliquam formam fore ſubſtantialem, ſolent apponere decretum irritans, vt patet inter pleraque alia ex cap. ſtatutum, §. fi. de reſcript. in 6. & d. cap. fi. de off. deleg. eod. lib.

De

De circumstantiis loci, & temporis ferendi censuras, videas, si lubet, Vgol. d.tab.1.cap.27. & Sayr.d.lib.1.cap.14.

De aliis circumstantiis eundem Sayr.d.lib.1. cap.13.Suar.d. disput.3. passim,& Vgol. d.tab.1. cap.20. cum seqq. & alibi sæpe. Nos verò iam ad alias huius cap.quæstiones transeamus.

QVÆRO *igitur sextò, quomodo à Conseruatore facienda sit ciuilis æstimatio iniuriæ, ac damnorum, & interesse ex iniuria prouenientium.*

Multa de iniuria, quatenus materia quædam est,circa quam versatur Conseruatoris iurisdictio, egimus cap. præced. quæst. 3. conclus. 1. & 2. ac præcipuè quæ dicatur iniuria, à qua sibi commissos debet defendere Conseruator; necnon quæst. 4. conclus.vlt. quib. casibus quis actione iniuriarum ciuili teneatur; nam criminalem earum actionem ad Conseruatoris cognitionem regulariter non pertinere ead. quæst.4. ferè per totam docuimus. Reliquum nunc est, quod huic loco tamquam proprio ibidem reseruauimus, vt videamus,ea tamen,qua fieri breuitate, ac perspicuitate poterit, quanam ratione coram Conseruatore facienda sit huiusmodi ciuilis æstimatio iniuriæ, necnon damnorum,& interesse ratione talis iniuriȩ.distinctam enim fore † actionem ciuilem iniuriæ ab actione ad damna, & interesse, satis probant Couar.lib.2. var.resol. cap.10. num. 7. vers.quartò eodem iure, versic. tenetur item 15. vers. hæc omnia, & vers. sic iniuriam passus, & Petr. à Plach. epit. delictor. lib.1. cap.6. tit.de iniur. num. 9. quos refert, ac sequi videtur Farinac. quæst.105. crimin.inspect. 2. num. 79. & duob. seqq. satisque constat ex cap.olim, de iniur. ibi, propter iniuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione iuramento præmissa, in mille libris vsualis Monetæ prædicto Episcopo sententialiter commune Florentinum duximus condemnandum. necnon ex cap.si canonici,ibi, de damnis, & iniuriis satisfacere tenebuntur, de off. ord. in 6. damna † verò, & expensas inter se differre, constat ex cap. in nostra, de iniuriis; quomodo verò inter se differant, tradunt ibi glos. & Doct.& iurib.ibidem per eos alleg.non immoror.

182 *Actio ciuilis iniuriæ in quo differat ab actione ad dãna & interesse.*

183 *Damnorum & expẽsarũ differentia.*

Iam verò, supposito, † ad Conseruatorem, tamquam iudicem competentem, spectare æstimationem huiusmodi siue iniuriæ, siue damnorum, & expensarum, vt post Innoc.d.cap. 1.de off. deleg. in 6. supponunt Doct.ferè omnes siue ibi, siue

184 *Æstimatio iniuriæ dãnorũ & interesse pertinet ad Cõseruatorem.*

d.cap.fin. eod.tit.& lib. & S.Anton.3.part. sum. tit. de excom. cap.37.ad fin.

185 *Æstimatio iniuriæ facienda est iuxta tẽpus illationis.*

Prima Conclusio. Æstimatio iniuriæ † facienda est secundùm tempus illatæ iniuriæ, non autem secundùm tempus æstimationis. text. est ad litteram in l. iniuriarum æstimatio, ff.de iniur. per quem aliis relatis id adnotauit inter ceteros Ant. Gomez. de delict.cap.6.rubr.de iniur. num.7.vers. ciuiliter autem, & Farinac.d.inspect.2.num.37.

186 *Quomodo taxetur præmio iuramẽto.*

Secunda conclusio. Iniuriæ æstimatio, prout à damnis, & interesse distinguitur, † fit ad certam quantitatem iuratam ab ipso actore affectionis iuramento, salua semper ipsius iudicis taxatione, ex qua quantitatis iuratæ moderatio fit. Ita ex text. in l.videamus, §.1.ff.de in lit. iuran. glos. communiter recepta, in princ. Instit.de action. & cap.si canonici, vbi Franc.in specie tradit Couar.d.vers.sic iniuriam passus, & alij, de off.ord. in 6. sic exponendi sunt allegati per Farinac. d. inspect.2. num. 38. volentes, æstimationem iniuriæ in primis medio iuramento faciendam esse per partem, quæ debet exprimere quantitatem, ad quam prætendit iniuriantem condemnari pro iniuria sibi illata, idque, vt latè probat Farin. ibid. & nu.seq. siue agatur actione merè ciuili † descendente ex l.Cornelia, cùm quis dicit, se pulsatum (hoc est, sine dolore percussum,) verberatum, (id est, cum dolore,) vel domum suam vi introitam, vt habetur in l. lex Cornelia, in princ. ff. de iniur. siue actione prætoria, quæ ex Prætoris edicto in aliis casibus omnibus, exceptis illis tribus, datur, vt per glos. communiter approbatam §.sed & lex Cornelia, verbo, introduxit, Instit. de iniur. & colligitur ex d.l.lex Cornelia, §.hac lege, cum seq. reiecta distinctione glos. 1.d.l.lex Cornelia, & l.iniuriarum æstimatio, ff.eod. vt in actione iniuriarum prætoria iniuriam passus medio iuramento æstimet, in ciuili verò, quæ descendit ex lege Cornelia solus iudex taxet; prout eam distinctionem reiicit Rot. Rom. decis. 4. de iniur. aliàs 486. in nou. & alij plerique relati à Farinac. d. num. 39. sic etiam exponendi sunt quotquot eam praxim hac in re dant, vt dicat iniuriatus, quòd potiùs voluisset tantum de suo amisisse, quàm illatam sibi iniuriam passum esse, quod est referre se quodammodo ad damnum, inter quos est glos. recepta, d.cap.si canonici, verbo, damnis, & iniuriis, aliique plures ad id allegati per Farinac.d.inspect.2.num.42.& seq. qui tamen

187 *Actio merè ciuilis & prætoria quæ sint.*

tamen num.44. ex aliis multis, atque etiam ex communi, teste Gomez.de delict. d.cap.6. rubr. iniur. num.7. vers. sed dubium est, ait, posse se referre ad lucrum, dicendo nimirum, quòd pro tanto noluisset talem iniuriam sustinere; quamquam necesse non sit, vt se ad lucrum referat, aut damnum, sed sufficiat, quòd absque alia relatione æstimet iniuriam ad certam quantitatem, in illámque petat iniuriantem condemnari, vt idem Farinac. supr.num.41. ex Doctorib.plerisque tradit.

Tertia conclusio. Si iudex videt hanc æstimationem iniuriæ à parte factam fore excessiuam, † potest, ac debet eam moderari: ita glos.recepta d.cap.si canonici, verbo, damnis, & iniuriis, in fine Couar. d.vers sic iniuriam passus, & alij quamplurimi relati per Farinac.d.inspect 2. num 45. & Gomez.d.num. 7.versic.vnum tamen est, vbi testatur de communi, & vera Doctorum opinione.

188 *Æstimationē iniuriæ excessiuā moderari debet iudex.*

Quarta conclusio. Hæc æstimatio iniuriæ † debet fieri à parte cum iuramento. Probatur id ex text.in d.cap.olim, de iniur.& glos.ac Doct. ibid. & in cap.si canonici, de off. ord. in 6. tenéntque omnes Doctores mox allegandi pro duab. opinionib.inter se diffidentibus; in hoc enim conueniunt, quòd iuramentum requiratur in iniuriæ æstimatione, quod & in specie ex communi resoluit Io. Fab. d. §. sed & lex Cornelia num. 3. Instit.de iniur. An verò † iuramentum hoc præcedere debeat, vel sequi iudicis taxationem non leuis est difficultas. licèt autem satis sustineri possit, posse iuramentum hoc præcedere taxationem iudicis, cum sit iuramentum affectionis, non veritatis, vt supr.concl. 1. ex Couar. & aliis dicebamus, quod etiam tenuerunt plurimi Doct. relati per Mascar. de probat. conclus. 903. num.9. & Farinac.d.inspect.2.num.48. Tamen quoniam plerique etiam tenuerunt, quòd hoc iuramentum sequi debeat iudicis taxationem, quos refert Farinac. ibid. num.49 & Clar.§. iniuria, num.7. dicens esse Theoricam, quam tradunt Doct.in hac materia, in qua etiam sententia fuit Rot. Rom. d. decis.4. necnon 1. de iniur. non mediocriter quoque roborata ex text. d.cap. olim, dum ibi fit condemnatio in certa summa propter iniuriam banni, damna, & interesse taxatione iuramento præmissa; maximè cum æstimatio iniuriæ, seu condemnatio propter iniuriam eadem ratione in eo textu fiat, sicut damnorum, & expensarum, respectu quorum debet omnino præcedere

189 *Æstimatio iniuriæ à parte faciēda medio iuramento.*

190 *Iuramētum partis in æstimatione iniuriæ an præcedat vel sequatur iudicis taxationē.*

dere taxatio iudicis, vt paulò post concl. 6. dicemus, necnon ex Auth. nouo iure post iusiurandum, aliàs incipit, post iusiurandum, C. de iud. vbi generatim dicitur, post iusiurandum delatum, & præstitum non licet iudici ampliùs taxare. Ideo tutiùs erit in praxi hanc posteriorem opinionem sequi, quæ caret difficultate. Nisi conciliando vtramque opinionem dicamus, quòd iuramentum affectionis præcedere, veritatis verò sequi debeat taxationem.

191 *Æstimatio damni ratione iniuriæ quomodo faciẽda.*

Quinta conclusio. Æstimatio iniuriæ † quoad damnum, seu expensas, & interesse, si potest fieri per testes, aliásve probationes legitimas, non debet recurri ad iuramentum. Probari id videtur ex l. si quando, C. vnde vi, ibi, si non posuerit qui vim sustinuit, quæ perdidit, singula comprobare, taxatione à iudice facta pro personarum atque negotij qualitate sacramento æstimationem rerum, quas perdidit, manifestet, nec ei liceat vltra taxationem à iudice factam iurare, &c, quod huiusmodi iureiurando dato fuerit declaratum, iudicem condemnare oportet. sed id expresè docet glos. communiter recepta in cap. in primis, §. Gloriosus autem Cornitulus, verbo, expẽdisse, versic. item iudex priùs taxabit, sentit etiam Rot. d. decis. 1. & 4. de iniur. quæ tamen vnáque indicat non posse hæc probari per testes, quod etiam colligitur ex cap. vlt. de his, quæ vi, metúsve cau. fi. ibi, postquam de violentia per testes, & de omissis rebus per ipsius constiterit sacramentum, potuit iudex taxatione ab ipso facta pro personarum, ac negoti j qualitate vos in æstimatione rerum amissarum iuramento aduersarij declarata rationabiliter condemnare, atque ibi glos. in verbo, per testes, communiter à Doctorib. recepta adnotauit. vnde indistinctè, quòd hæc iuramento probentur, habemus in d. cap. vlt. c. olim, de iniur. & cap. in primis, d. §. Gloriosus autem, 2. q. 1.

192 *Æstimatio dãni expensarũ & interesse an possit fieri per iuramẽtum.*

Sexta conclusio. In æstimatione damnorum, expensarum, & interesse ex iniuria prouenientium, † iudex priùs debet inspecta negotij, ac personarũ qualitate taxare, huiusmodi damna, expensas, & interesse ad certam quantitatem, circa quam iuret passus iniuriam. Ita apertè colligitur ex omnibus iuribus citatis in præced. conclus. tenéntque glos. & Doct. ibi Couar. d. versic. sic iniuriam passus, ita quoque afferens notare omnes in l. properandum, C. de iud. eámque rationem afferens, quòd hic agitur de iuramento non affectionis, sed veritatis, & ideo conuenit,

uenit, vt ſi qua moderatio à iudice adhibenda eſt, præmittatur ipſi iuratæ aſſertioni. ſic etiam exponi poſſunt Clar. d. num. 7. Marant. in ſpec. aur. part. 4. num. 10. & alij relati à Farinac. d. num. 49. aſſerentes iniuriæ æſtimationem vt plurimum à parte abſque iuramento factam in libello, fore à iudice taxandam, & moderandam arbitrio ſuo attentis circumſtantiis ad certam quantitatem, vt pars in illa, vel infra illam, non autem vltra iuret, ſeu iuramento declaret; in qua ſic declarata debet poſtea iudex iniuriantem condemnare.

Septima concluſio. Regulariter debet iudex † poſt delatum à ſe iuramentum veritatis pro æſtimatione iniuriæ, aut etiam damnorum, expenſarum, & intereſſe ratione iniuriæ, in quantitate per partem iurata condemnare. Colligitur id apertè ex d. cap. vlt. cap. olim, & cap. in primis, & apertiùs adhuc ex d. l. ſi quando, C. vnde vi, in fine, cuius verba retulimus ſupr. concluſ. 5. apertiſſimè ex d. Auth. nouo iure poſt iuſiurandum, C. de iud. ibi, nec habeat licentiam iudex minus, quàm iuratum fuerit, condemnare; quamuis hæc Auth. exponi poſſit, prout loqui videtur, quando priùs iudex taxauit quantitatem, hoc eſt adhibita plena cauſæ cognitione determinauit certam quãtitatem; vel, vt exponit gloſ. d. l. videamus, §. item videndum, verbo, magna cauſa, ff. de in lit. iur. loquitur de expenſis litis; at verò d. §. item videndum, loquitur de iuramento in litem, in quo ex magna cauſa, & poſtea repertis probationibus, vt ibid. dicitur, poteſt iudex in minus, quàm iuratum eſt, condemnare, vel etiam prorſus abſoluere.

193 *Cõdemnare debet iudex in quãtitate delato veritatis à ſe iuramento.*

Octaua, & poſtrema concluſio. Si plures fuerint alicui illatæ iniuriæ, † vt aliquæ verbo, aliquæ facto, aliáve ratione, poterit actor omnes iniurias aut vnica æſtimatione comprehendere, aut ſingulas ſingulariter æſtimare. ita poſt Cyn. in l ſi non conuicij, num. 19. C. de iniur. & ibi Alber. num. 15. Salic. in l. 4. nu. 4. C. eod. & Io. An. in addit. ad Specul. tit. de iniur. §. 1. nu. 7. tradit Farinac. d. inſpect. 2. num. 51.

194 *Æſtimari an poſſint ſimul plures iniuriæ.*

Quòd ſi quis † plura ſcire cupiat de æſtimatione iniuriæ, etiam quòd pertinet ad damna, expenſas, & intereſſe, præter Doct. ſupr. hac quæſt. citatos, & quos ipſi allegant, videndi ſunt etiam Canoniſtæ, atque inter alios Innoc. in cap. ſacro, §. caueat etiam diligenter, ad verbum, intereſſe, de ſent. excom. Specul. tit. de expenſ. & tit. de fruct. & intereſſe.

195 *Æſtimatio iniuriæ quo ad damna, expenſas, & intereſſe vnde ſumenda.*

Quoniam verò æstimatio iniuriæ, atque etiam damnorum, expensarum, & interesse inde consequentium pendet ex iniuriæ qualitatibus, ac circumstantiis, vt putà personæ, rei, ac similibus, vt patet ex d. cap. vlt. de his, quæ vi metúsve cau. fi. necnon ex l. item apud Labeonem, §. quod ait Prætor, aliàs §. hæc autem, ff. de iniur. & l. Prætor edixit, §. atrocem, ff. eod. l. actorem, C. eod. & §. atrox, Instit. eod. tit. cum simil. non abs re erit aliquas saltem generales regulas tradere, vnde leuis iniuria, vel grauis, seu atrox dignoscatur.

196 *Iniuriæ grauitas vel leuitas vnde sumatur.*

Prima igitur Regula esse potest, quòd † leuitas, seu grauitas iniuriæ sumitur ex qualitate rei: constat id ex iuribus mox allegatis.

197 *An ex qualitate personæ inferentis vel passæ iniuriam: an*

Secunda. Sumitur quoque † ex qualitate personæ, siue quæ iniuriam intulit, siue quæ accepit, vt patet ex iisdem iuribus atque etiam colligitur ex d. cap. cum illorum, §. quod si claustrales, de sent. excomm. necnon ex l. sed si vnius, §. quędam, vbi Bart. Ang. Alber. & alij, ff. de iniur. gl. per illum text. in l. fi. verbo, ex persona, ff. eod.

198 *ex tempore,*

Tertia Regula est, grauitas aut leuitas iniuriæ † sumi etiam potest ex tempore; ita glos. & alij d. l. atrocem. C. de iniur. text. est in d. l. prætor edixit, §. atrocem, qui est fi. ff. eod. exemplum afferens, si in ludis, & in conspectu prætoris, aut in solitudine; quæ tamen potiùs spectare videtur ad locum, vnde † constitui potest quarta Regula, de qua in l. sed est quæstionis, ff. eod. & ibi glos. recepta, & d. l. atrocem, cum aliis relatis pariter, & probatis per Farinac. d. quæst. 105. insp ect. 4. num. 176. & 186. vsque ad 194.

199 *ex loco.*

200 *Atrox iniuria quæ dicatur.*

Quinta Regula generalis est, quòd ea dicitur atrox iniuria, † propter quam aut donatio reuocatur, iuxta l. fi. C. de reuoc. don. aut filius exhæredatur, iuxta §. causas, Auth. vt cum de appel. cognat. idque adnotauit Farinac. d. inspect. 4. num. 178. post Alber. d. l. prætor edixit, §. fi. ff. de iniur. & Carer. in pract. tract. de homicid. & assassin. §. sequitur, ex quibus causis excusetur mandatarius num. 3. vbi propterea infert, quòd quælibet leuis iniuria habens admixtam ingratitudinem grauis reputatur.

201 *Iniuria leuis, grauis, & atrox quæ reputetur.*

Sexta est, † iniuriam leuem, aut grauem, vel atrocem reputari secundùm communem opinionem loci, in quo illata fuit; ita Farin. sup. num. 179. & Ang. in l. non solùm, §. si mandato, nu. 5. ff. de iniur. inferens nu. 180. ex eod. Ang. ibid. Florentiæ pugnum

gnum reputari leuem iniuriam, & alibi atrocissimam esse incendere alicui barbam.

Septima Regula est, grauior cæteris paribus † est iniuria, quæ fit personæ, seu corpori, quàm quæ verbis, aut in rem; ita post alios Farinac. supr. num. 181. & probat per text. l. prætor edixit, §. fi. ff. de iniur. quo tamen melior meo iudicio est d. l. sed est quæstionis, in pr. ff eo. idem verò Farin. nu. 183. optimè docet, † personalem iniuriam dici, licèt non corpori ipsi, sed vestimentis corpori adiacentibus fiat; & nu. 184. iure monet post alios, grauiorem quidem iniuriam esse ceteris paribus quæ corpori, quàm quæ verbis infertur, illam tamen non semper atrocē esse: id quod etiam probatur ex d. l. sed est quæstionib. §. sed & si in Theatro. Dixi autem, cæteris paribus, quoniam negari non potest, quin possit quoque esse grauior aliqua iniuria, quæ rei infertur, verbísve fit, quàm quæ corpori, vel personæ, vt de se patet, & ex eo satis conuincitur, quod mox ex d. §. sed & si in theatro docuimus, non omnem iniuriam, quæ corpori fit esse atrocem; dicit enim ibi Vlpianus. Sed & si in theatro, vel in foro cædit vel vulnerat, quamquam non atrociter, atrocem iniuriam facit. Quoad cætera, quæ de iniuriæ leuitate, vel grauitate, seu atrocitate præcipuè in specie, & sigillatim dici possunt, ne nimis longum absque necessitate faciam, remitto lectorem ad iura & Doct. quos in hisce regulis allegauimus, ac præterea Ant. Gomez. de delict. cap. 6. rubr. de iniur. Menoch. de arbitrar. iud. cas. 263. & Iacob. Graf. lib. 2. decis. cas. consc. part. 2 cap. 17. Iamque ad alias quæst. veniamus.

202 *Iniuria corpori facta, grauior, quā facta verbis aut in rem.*

203 *Personæ quando dicatur fieri iniuria, & an sit semper atrox,*

QVÆRO *septimò, Quomodo Conseruator procedere debeat in prolatione sententiæ.*

Quod Conseruator regulariter proferre debeat aliquam definitiuam sententiam, si sit deputatus cum plena iudicis potestate, nulli dubium esse potest, cum id passim constet ex iurib. præcipuè verò ex tot. tit. de sent. & re iudic. necnon de sent. & interlocut. omn. iud quòd autem idem debeat facere in causis ei commissis, simpliciter, de plano, & sine strepitu, ac figura iudicij, & Clem. sæpe, de verb. sig. & aliis docuimus sup. hoc ipso cap. quæst. 2. conclus. 16. quin immò, quòd aliquam etiam licèt non ita solemnem ferre debeat Conseruator deputatus iuxta terminos d. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. hoc est, quatenus nequit cognoscere nisi de notoriis iniuriis, & violentiis,

ſatis oſtendimus hoc eodem cap quæſt. 1. concluſ. vltim.

Reliquum nunc eſſet, vt quatuor hoc in loco circa modum ferendæ ſententiæ, ſeu in ea procedendi tractaremus; quorum primum eſt, An Conſeruator debeat per ſe ipſum proferre ſententiam: ſecundum, an in ſcriptis; & hoc vtrumque ſiue Conſeruator deputatus ſit ad terminos d. cap. 1. & fi. ſiue cum clauſula, ſine figura iudicij. Tertium, an † poſſit habere terminum pro ſeruato, hoc eſt, vt eo die, in quem cadit citatio ad eam ferendam emanata, ſententiam ipſam non proferat, ſed tantùm iubeat tunc notario, vt pro eo die rogatus ſit de ſententia, quam poſtmodum ei tradet intra certum terminum, puta decem dierum, vt fit Mediolani coram iudicibus Eccleſiaſticis Ordinariis; vel alium incertum, vt in ſacro Rotæ Romanæ auditorio iuxta ea, quæ tradit inter ceteros Octau. Veſtr. in Prax. Rom. Cur. lib. 7. cap. 1. num. 12. & ſeq. aut alium ſimilem breuem terminum, iuxta cuiuſque fori conſuetudinem, aut etiam conſtitutionem. Quartum an poſſit pronuntiare, vt in cedula, hoc eſt, † non quidem legere ipſe per ſe, vel alium, & ſtatim ſententiam ipſam à ſe ſubſcriptam notario conſignare; ſed poſtquam ſic pronuntiauit, verbaliter pronuntio, vt in cedula, viſis actis ſententiam ſcriptam ponderare, emendare, ac formare, ac tandem maturè conſideratam manu propria ſubſcribere, & notario in actis cuſtodiendam tradere, qui ad eius tergum diem, qua lata, non autem, qua tradita ſibi fuit à iudice, adnotare ſolet, prout de ſtylo ſacri Auditorij Rot. Rom. teſtatur Veſtr. d. lib. 7. c. 1. nu. 11. & duob. ſeqq. Quintum denique quo in loco ſpeciali debeat ſententiam proferre, ſicut alios actus ſui proceſſus facere. nam de loco generali ciuitatis, vel diœceſis, in qua eſt deputatus, ſatis egimus cap. præced. quæſt. 1. circa initium, & quæſt. 7. ferè per totam. præſertim verò præmiſſ. 3. & concluſ. 1. vbi etiam aliquid de prorogatione quoad locum ex partium conſenſu diximus, quod deinde latiùs executi ſumus quæſt. 8. eiuſdem præced. cap. concluſ. 7. iunctis adductis ibid. concluſ. 3. Verum, cum duo priora, licèt incidenter, breuiterque, ſufficienter tamen tractauerimus, quoad Conſeruatorem quidem de notoriis tantùm cognoſcentem d. quæſt. 1. concluſ. vlt.

204 Habere terminum pro ſeruato quid ſit.

205 Pronũtiare vt in cedula quid ſit.

Quoad eundem verò ſummariè procedentem d. q. 2. concl. 17. ne actum agamus, tria poſtrema dumtaxat ſingulis concluſionibus

sionibus propositis hîc disputabimus; omissa etiam illa disputatione, an † possit stando ferre sententiam Conseruator, qui cognoscit tantùm de notoriis, per ea, quæ in summariis causis indulgentur d.Clem.sæpe,§.sententiam verò;quoniam probabiliter dici potest, idem etiam statuendum de iudice in notoriis, in quibus minùs solemnis ordo iuris exigitur, quàm in summariis causis, vt iam sæpè admonuimus,& satis colligi potest ex iis,quæ de ordine iuris seruando in notoriis tradidimus supra hoc eod cap.quæst. 1.& de eo, qui seruari debet in causis sine figura iudicij commissis, latè docuimus eod.cap.q.2. ferè per totam; iisque præsertim iuribus allegatis d.q.1. conclus. 1. in quibus habetur, in notoriis vel nullum, vel ferè nullum iuris ordinem seruandum. Quod idem eadem planè ratione dicendum erit de illo articulo, an † possit Conseruator sententiam ferre die feriato; cum enim in summariis possit procedere, atque adeo sententiam ferre saltem diebus feriatis ob necessitatem hominum, vt d.q.2. conclus. 7. hoc ipsum statuendum erit in Conseruatore de notoriis iniuriis, & violentiis dumtaxat cognoscente & generaliter Conseruator sic deputatus poterit omittere iuris ordinem in iis, in quibus quoad causas sine figura iudicij commissas d. quæst. 2. ferè per totam remissum eum esse demonstrauimus. Iam verò ad conclusiones veniamus.

206 *Stādo ferre sententiam potest Cōseruator: &*

207 *An diebus feriatis ob necessitatem hominum.*

Prima conclusio. Debet Conseruator † siue plenariè, siue summariè procedens, siue etiam de notoriis tantùm iniuriis,& violentiis cognoscens in termino citationis postremò emanatæ ad sententiam, ipsam sententiam re ipsa ferre, nec potest habere terminum pro seruato. Probatur, quia regulare est,debere iudicem sententiam ferre in termino peremptorij, seu postremæ citationis ad ipsam sententiam audiendam,vt satis constat ex l.ad edictum, ff.de iud. cap.cum olim, in fi.de test.& d. Clem.sæpe, §.sententiam verò,de verb.sig.& Doct.ibid.& alibi sæpe adnotarunt. optimus etiam text. Secundùm vnum intellectum à nonnullis probatum in l.cum non eo die, C.quan. prouoc. non est neces. & Bart.id adnotauit ibi, & in l. aut qui aliter, & in l.si vitem, §.vlt.ff quod vi,aut clam,ac Doct.communiter in cap.consuluit, de off.deleg. & inter Practicos Specul.tit.de sent.§.qualiter autem, in princ. & colligitur quoque ex l.2.C.de sent.ex peric. (aliàs ex breuic.) recit.ibi,post nego-

208 *Habere non potest quiuis Conser. terminum pro seruato.*

tium ſententias ponderatas ſibi ante formatas, & emendatas ſtatim in libello conferrent, ſcriptáſque ex libello partibus legerent. vnde cum non reperiamus Conſeruatorem, aliúmve iudicem de notoriis cognoſcentem, aut etiam ſummariè procedentem ab hac regula exceptum, ei ſtandum quoad illos quoque erit, iuxta text. in cap. 2. de coniug. Lepros.cum aliis ad id allegatis per gloſ. & Doct.cum ibi, tum in rubr.de regul. iur. necnon Euerar. in loc. ab except. ad reg. num. 12. Verùm quod attinet ad Prouinciam Mediolanenſem,† in ſpecie quòd Conſeruator, aut alius iudex à ſede Apoſtolica delegatus nequeat in ſententiis ſaltem definitiuis habere terminum pro ſeruato, fuit expreſsè cautum, ac definitum à fel. rec. Gregor. XIII. ſub die 4. Iunij 1580. in conſtit.quæ incipit,Romanum decet Pontificem, ad id, & alia pleraque, quorum ſuis locis mentionem faciemus, à S. Carolo Card. S. Praxedis tunc Archiepiſcopo Mediol. impetrata, quam Conſeruatores, aliíque iudices à ſede Apoſtolica in vniuerſa Mediolanenſi prouincia etiam ad fauorem Regularium deputati omnino teneantur obſeruare: eius verò tenorem infra ante finem huius cap.inſeri curabimus. Quamuis autem, vt dictum eſt, † alicubi contra iuris diſpoſitionem ſtylus inductus ſit vt Ordinarii, aliíve iudices poſſint in ſententiis quoque definitiuis habere terminum pro ſeruato, qui ſanè, cum non ſit contra ius naturale,aut diuinum, admitti poteſt vbi alioqui ſit rationabilis,ſi fuerit legitimè præſcriptus, hoc eſt, ſpatio 40.annorum, iuxta text. in cap. fin. de conſuet. cum maximè ſtylus cuiuſque fori in ordinariis iudicij ſit attendendus licèt contra ius poſitiuum ſit, vt tradit Soc. & alij communiter in cap. quod clericis, de foro compet.quin etiam non videatur hic ſtylus habendi terminum pro ſeruato omnino contra prædicta, & ſimilia iura; quoniam ſententia,licèt poſtea lata,ponitur ſub die termini,in quem cadebat ſententia, tamen negari nequit quin re ipſa in termino non feratur ſententia, vnde nec dicitur tunc terminus ſeruari, ſed haberi pro ſeruato. Quare obſeruanda erit huiuſmodi conſuetudo ſolùm in locis, & iudicibus, in quibus ea legitimè ſit inducta, tum quòd ex vulgata iuris regula, quæ à iure exorbitant, non ſunt in conſequentiam trahenda; tum quòd in ſpecie, conſuetudinem, quæ contra ius ſit, non extendi de loco ad locum, de perſona ad perſonam, neque de caſu ad caſum,

constat

209 Terminus pro ſeruato non habetur in prouincia Mediolan.

210 Valet contrarius ſtylus legitimè inductus.

constat ex l. quod non ratione, ff. de leg. cap. quod translationem, de offic. leg. & cap. fi. de offic. Archid. cum aliis quibus id latè comprobat Roch. Curt. in repet. d. c. fi. de consuet. sect. 4. num. 1. vsque ad 10.

Secunda conclusio. Non potest Conseruator regulariter † pronuntiare, prout in cedula, sed debet statim ex scripto suam sententiam recitare, publicare, notarióque consignare. Ita in specie quoad Conseruatores etiam Regularium in Mediolanensi prouincia deputatos cauetur in præfata Gregoriana constitutione. Sed quod idem regulariter ab omnibus Conseruatoribus circumscripta consuetudine speciali sufficienter inducta sit seruandum, constat ex eo, quod generatim hac in re de iudicibus decernitur d cap. fi. de sent. & re iudic. in 6. dum ibi dicitur, sententiam definitiuam, postquam scripta fuerit, debere à iudice de scripti recitatione proferri, aliàs nec nomen sententiæ meretur habere, nec ab ea est appellare necesse; quod idem decernitur in l. 1. 2. & 3. C. de sent. ex breuit. recit. d. verò l. 2. præterea cauetur, quòd statim eas in libellum conferant, hoc est, inter acta tabellionis ponant, vt ibidem glos. in verbo, libello, communiter recepta adnotauit.

211 Pronũciare vt in cedula an possit Cõseruator.

Tertia, & postrema conclusio. Conseruator † non potest habere vllum tribunal erectum, sicut Ordinarij, in quo ferant sententias, & alios actus iudiciales faciant; sed illud eligere potest, ac debet vel in loco, in quo erectum fuit ab Ordinario, vel etiam in suo cubiculo, aut alio honesto loco. Probatur hæc conclusio quoad primam partem ex Trid. Conc. sess. 14. c. 5. de reform. non longè ante finem, in hæc planè verba. Non liceat quoque Conseruatoribus iudicibus vllum habere tribunal erectum. Sed quoniam à toto illo canone ipsum etiã Trid. Concil. ibid. in fine eximit vniuersitates generales, ac Collegia Doctorum, seu Scholarium, & Regularia loca, necnon Hospitalia actu hospitalitatem seruantia, ac Vniuersitatum, Collegiorum, locorum, & Hospitalium huiusmodi personæ; vt in his quoque locum habere priorem nostræ huius conclus. partem ostendamus, ad alia fundamenta nobis est confugiendum. Id ipsum ergo generatim ex eo potest persuaderi, quòd habere tribunal erectum est proprium iudicis Ordinarij; est enim tribunal locus in quo solet ius per Ordinarios reddi, vt apertè colligitur ex l. 1. ff. de iudic. l. 2. ff. de re iudic. & l. pen. ff. de iust. & iur.

212 Tribunal erectũ habere nequit Conseruator.

& iur. per quem text.tradit hoc inter cæteros Hier. Cagnol. d. l.1. num.25. & 39. vbi etiam in ſpecie poſt Bal.docet, iudicem delegatum non habere proprium tribunal ; quod & ſentiunt gloſ.Bart.Caſtr. & alij d. l. 1. & poſt eundem Bal.in l.cum ſententiam, C. de ſent. & d.l.pen. expreſsè docet Marant in ſpec. aur.3.partic.6.part.princ. nu. 72. & Alber. in ſuo Dictionario, verbo, tribunal.

213 *Tribunal vbi eligere debeat Conſer.*

Poſterior pars † patet ; ex eo enim quòd non poteſt habere proprium tribunal, debet illud eligere in aliquo alio honeſto loco ; atque ita poſt Bal. vbi ſupr. tenet Marant. d. num. 72. & ſeq. & facit text.in l.ſi locus, ff.de iudic. iuncta l.ſi cum dies,§. ſi arbiter, ff.de arbitr. Quamuis autem † teneatur iudex in eo loco, ad quem ſemel partem citauit, reliquos actus facere, ac ſententiam ferre, atque adeo nequeat regulariter tribunal mutare, vt de cæteris iudicibus ſatis colligitur ex l.ſi, vt proponis la 2.C.quomod. & quand. iud. quod ibi Bart. Caſtr. & alij adnotarunt, & Marant. ſupr.74. Tamen exiſtimo, de conſenſu partium, vel ex iuſta cauſa poſſe mutare ; vt de iuſta cauſa ſatis probat Marant. ibid. num. 83. & ſeq.pro quo eſt bonus tex. in cap.ſtatuimus, de off.deleg.in 6.& Clem.1.de foro compet. quoad partium conſenſum tradit Marant ſupr.num.79.poſt gl. l.cum non eo die, C.quando prouoc. non eſt neceſ. Bart. d. l. pen.circa fi.de iuſt. & iur. Abb.in cap.pen.col.5. de offic.deleg. Hoc tamen ita accipiendum eſt, dummodo Conſeruator non egrediatur fines diœceſis, vel ciuitatis, in qua eſt deputatus: ita enim prohibetur ei extra huiuſmodi fines contra quoſcunque procedere, vt neque partium conſenſus eum iuuare poſſit ad actus nullitatem vitandam,vt ex text.d.cap. fi. §. Conſeruatores,iuncto §.fi.de off.deleg.in 6. ſupr.c.præced. q. 8. concl.7. ſatis oſtendimus.

214 *An ſemel electum mutare poſſit.*

QVÆRO *nunc octauò in hoc cap. An Conſeruatores, eorúmve Aſſeſſores, vel Notarij munera, expenſas, vel ſalaria accipiant.*

Quoniam quæſtio hæc, vt vides, plura continet capita,ſingula diſtinctè ſingulis concluſ. propoſitis explicabimus.

215 *Munera à parte oblata nõ accipiẽda à Conſeru. Apoſtolicæ.*

Prima concluſio. Conſeruator à ſede Apoſtolica deputatus, † nullum munus, vel quicquid aliud poteſt à partibus accipere, niſi aliquid eſculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis diebus conſumi poſſit. Ita ſanè de delegato ſedis Apoſtolicæ cauetur d.cap.ſtatutum, §.inſuper,de reſcript.

ſcript.in 6. quam conſtitutionem mandat ſummus Pontifex d. cap.fin.§.circa munera in huiuſmodi Conſeruatoribus per omnia quoad hoc, & aliqua alia, de quib.in ſeqq. concluſ. obſeruari. Ea porrò ratio huius concluſ. ab ipſo canonis conditore adiicitur,vt gratis,& cum omni puritate iudicium coram eiuſmodi iudice procedat; etenim iudicium ſiue iuſtum, ſiue iniuſtum non licet vendere cap. qui rectè, & cap. non licèt, 11. quæſt.3. cap. non ſanè, §.ille tamen, 14. quæſt.5. & cap. cum ab omni, de vit. & honeſt. cleric. & munera excæcant pudentes, Exod.23. & oculos ſapientum,Deuteron.16. & Eccleſiaſtici 20.

Quatenus autem dicitur in d.§.inſuper, quòd nullum munus accipiat, concordat diuinæ ſcripturæ; nam Iſa.33.dicitur, qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitabit; & alia multa ex plurib. Doctor. quos ibi allegat, affert Proſp.Farinac. quæſt.crimin.111. art.10.num.235.& Menoch. de arbitrar. iud. caſ. 517. num. 9. & ſeq. excluduntúrque tres illæ ſpecies munerum, à manu,à lingua,& ab obſequio,de quibus in cap.ſunt nonnulli, 1.quæſt. 1. vt in ſpecie iudicis ſenſit gloſ.fi.recepta, d.cap.qui rectè, & in hac ſpecie delegati Apoſtolici, atque adeo etiam Conſeruatoris gloſ.Archid.& alij d.§. inſuper. Vbi dum dicitur, quòd † poteſt delegatus huiuſmodi recipere à partibus aliquid eſculẽtum,vel poculentum,quod paucis diebus conſumi poſſit, conſonat, l.plebiſcito, ff.de off. præſid. vbi Modeſtinus ait, plebiſcito contineri, ne quis præſidum munus, donúmve capiat, niſi eſculentum, & poculentum, quod intra dies proximos prodigatur; huiuſmodi enim eſculentum, & poculentum moderatum † per iuris interpretationem potiùs exennium, ſeu xenium appellatur, Eccli. 20. 1.Mach. 11. & extrauag. vnica verſ. item de xeniis, de decim. inter commun. & vocatur etiam eulogium, cap. de eulogiis, 18. diſt. quàm munus; & iudicibus permittitur, teſte Vlpiano in l.ſolent, §. non verò in totum, cum ſeq. ff. de off. proconſ. vbi ex epiſtola Seueri, & Antonini refert hac in re verba illa; Quantum ad exennia pertinet, audi,quid ſentimus;vetus prouerbium eſt, ὄυτε πάντα, ὄυτε πάντο τε, ὄυτε παρὰ πάντων,(hoc eſt, *nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus*,) nam valde inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſſim viliſſimum,& per omnia auariſſimum; & quod mandatis continetur, nec donum, vel mu-

216 *Eſculẽta & poculẽta accipere poteſt Cõſeruator.*

217 *Xenia muneris nomine propriè nõ veniunt.*

nus ipse procõsul, vel qui in alieno officio est, accipiat, ad exenia non pertinet.

Porrò quod dicit Iurisconsultus d. l. plebiscito indefinitè, † intra dies proximos, idem esse puto, quod dicit summus Pontifex d. §. insuper, paucis diebus, nimirum saltem duobus, cum iuxta vulgatam iuris regulam, pluralis locutio duobus sit contenta; probabile autem puto cum Farinac. supr. num. 260. posse extendi ad tres prout quoad prouinciam Mediolanensem, quasi hunc canonem interpretando extendit Gregor. XIII. in allegata constitutione iuris, munera, vel xenia, vbi latè forsan sumpto muneris nomine prohibet Conseruatoribus, & aliis iudicibus à sede Apostolica deputatis à partibus accipere munera, & xenia etiam seu esculenta, & poculenta, nisi quæ triduo consumi possunt; pro quo etiam est text. l. vbi numerus, ff. de test.

218 Quot sint hi dies.

Illud autem certius existimo, quòd circumscripta d. constitutione, cum d. §. insuper certus numerus dierum, non adiiciatur, relictum id est arbitrio boni viri considerata qualitate dantis, & iudicis recipientis, & consuetarum expensarum, vt præter glos. communiter receptam, d. §. insuper, verbo, paucis, sentit Specul. tit. de salar. iudic. num. 5. arg. text. in cap. & si quæstiones, de simon. facit etiam text. in cap. de causis, de off. deleg. cum ibi not. & suis simil. Ex quo illud etiam colligi videtur, † vt admittendi quoque sint in hac computatione sumptus famuli necessarij Conseruatoris, non ipse solus Conseruator; sic enim rectè consideratur eius qualitas; id quod etiam persuaderi potest ex l. 1. & 2. C. de episc. & cler. l. pen. C. de fabricens. lib. 11. cap. fi. de off. Archid. & cap. licèt, de priuil. in 6. & aliis iuribus, ex quibus dicitur etiam priuilegia alicui personæ concessa, quæ strictè sunt interpretanda, ipsa iuris interpretatione ad eiusdem personæ familiam extendi; ídque in terminis reperio tenuisse post alios Farinac. d. art. 10. num. 258.

219 An in cõputatione sumptus famuli Conseruatoris numerẽtur.

Cum autem tam d. canon, quàm præfata constitutio vtatur plurali nomine litigantium, seu partium, satis probabiliter dici potest, † posse Conseruatorem, sicut & quemlibet delegatum Apostolicum huiusmodi moderata esculenta, & poculenta recipere non ab vna dumtaxat partium, sed etiam ab earum vnaquaque, per ea, quæ in simili tradit glos. communiter approbata eod. cap. statutum, §. in nullo, & Clem. sæpe. §. & quia, verbo,

220 An ab vtroq; litigãte possint esculenta recipi.

verbo, partium, & §.fi.verbo, partibus, de verb.sig. facit quod commune negotium vtriusque partis gerit, vt in d. §. insuper, quoad casum expensarum dicitur.

Denique circa hanc concl. illud adnotandum est, † quòd, si Conseruator aliquid præter huiusmodi esculentum, & poculentum, & moderatas expensas in casu conclus. 3. receperit, ad integram illius restitutionem tenetur, nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione vllatenus eidem profutura, vt expresse decernitur de delegato sedis Apostolicæ d.cap. statutum, §.si quid autem, quam constitutionem quoad munera seruandam quoque in Conseruatoribus statuit Pontifex d.cap. fi. §.circa munera. quomodo autem accipiendum sit decretum hoc, quo remissio excluditur, latè nos explicauimus in tract. de distribut quotid. par. 3 q. 5. & 6.

221 *Pœna plus accipientib. quæ sit.*

De pœna verò corrumpentis iudicem per pecuniam; item eius, qui in hoc crimine participauerit, vel ipsius iudicis corrupti, † videndi inter alios Menoch.cas. 342. Caroc. de loc. & conduct. part. 1. quæst. 7. & Farinac. d. quæst. crim. 111. artic. 1. vsque ad 9. art. verò 10. de munerib. de quibus etiam latè Menoch. cas. 517. & Segur. Daual. in Director. iud. Eccles. for. part. 1. cap. 14.

222 *Pœna corrũpentis iudicem, vel ipsius iudicis.*

Secunda conclusio. Assessores, ac Notarij Conseruatorum † non prohibentur accipere à litigantibus non solùm xenia prædicta, verùm etiam munera. De xeniis nulla est difficultas; si enim iudicibus ipsis licet illa recipere, multò magis assessoribus, & notariis, à quibus vel prorsus non pendet iudicium, ac sententia, vel certè non ita, sicut à iudicibus. Quoad munera quoque idem dicendum videtur, tum quòd leges, & canones supra allegati id iudicibus, non autem assessoribus, ac notariis prohibent, quibus si prohibere hoc voluissent, facilè dicere potuissent, arg. text. in cap. ad audientiam, de decim. cap. inter corporalia, versic. vnde si circa, de translat. prælat. l. præcipimus, C. de appell. l. vnica, §. si verò, C. de caduc. toll. cum sim. quo argumento in materia Conseruatorum vtitur glos. recepta d.cap. fin. verbo, præsumant, tum quòd salaria assessoribus, & notariis Conseruatorum de iure conceduntur, quæ tamen ipsis Conseruatoribus prohibentur, vt videbimus infra hac eadem quæst. conclus. 5. & 6. Tum denique quoniam, vt paulò ante dicebamus à notariis non pendet iudicium, & sententia, cum

223 *Assessores, ac Notarij Conser. munera possunt accipere à litigantib.*

ad eos solùm spectet acta recipere; & facilè à iudice in officio contineri possunt pœna remotionis ab eo munere in illa causa, iuxta cap.quoniam contra, de probat. cum ibi not.& suis concordant.

224 *Assessorum iudicium an iudex sequi teneatur.*

Assessorum quoque iudicium, seu consilium † regulariter non tenentur iudices sequi, vt colligitur ex l.1.ff. & C. de assessor. Auth.ad hæc,C.de iudic.tradúntque Doct.cum ibi,tum passim in eo tit.& d.cap.statutum, § assessorem autem, de rescript.in 6. Abb. & alij in cap. decernimus, de iudic. Menoch. de arbitrar. iudic. cas.253. Paris.de Put.tract.de syndic.verbo, assessor, num.22. & Franc. Marc. decis. Delphin.295. num.3. Fateor tamen quòd, si quando tenetur iudex,seu Conseruator sequi consilium assessoris, vt cùm id in specie mandatur in rescripto, iuxta tradita per aliquos ex prædictis Doct. præcipuè Abb. d. cap. decernimus, num. 13. aut propter iudicis imperitiam, ad notata per alios Doct. vbi supra, & ea, quæ nos cap. seq. quæst.2. adducemus; tunc idem de Assessore, ac de Conseruatore statuendum erit. Fateor etiam quòd in prouincia Mediolanensi, vt seruetur hac in re d. constitutio non poterit assessor Conseruatoris etiam pro voto decisiuo aliquid, aut quid minimum accipere vt in ea constit. versic.Assessores, arbitrive, satis expresè cauetur; nisi eum versic.ad salarium,non ad munera pertinere dicamus.

225 *Expēsas victus accipere potest Cōseru. relinquens suum domicilium.*

Tertia conclusio. Potest Conseruator, † cùm ipsum propter causæ sibi commissæ vtilitatem, vel necessitatem contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas à partibus recipere, ita, vt non plus ab vna parte, quàm ab alia, exigat; & vbi notabiliter fuerint pauperes litigantes,etiam pro expensis nihil prorsus exigat ab iisdem. Ita de simplici delegato sedis Apostolicæ cauetur d.cap.cum ab omni,de vit.& hon. cleric. & iisdem ferè verbis decernitur d.cap.statutum, §.insuper, de rescript. in 6.

226 *An ab impēsis prædictis sit aliquid deducendum.*

Porrò ex huiusmodi impensis † non debent deduci eę,quas domi esset facturus, sed integras habebit, vt ait glos.recepta d. §.insuper, verbo, moderatas; tum vt differat ab Ordinario,qui eas deducit,§ illud tamen, Auth. de mand.princip. tum quòd in procurationibus hæ non deducuntur, vt satis colligitur ex iurib. omnib. quæ de iis disponunt, præcipuè verò ex cap.felicis, quod est 3. de cens. in 6. sicut neque in expensis testium,

qui

qui integrè eas percipiunt, cap. venturis, 4. quæst. 3. & d.cap. statutum, §.pen. tum quòd aliàs sequeretur quòd interdum nihil pro victu haberet iudex, seu Conseruator, cum aliquando tantumdem, & forsan plus expenderet in domo propria. Sed & si haberet aliàs iudex sufficientia beneficia, † adhuc posset expensas huiusmodi recipere, prout contra Host. tenent Doctor. magis communiter d. cap. cum ab omni, & d. §. insuper, post glos.ibid. verbo, moderatas, necnon Specul. tit. de salar. iud. in princ. sub tit.seu rubr. gener. de salar. similiter procedit hic text. & nostra conclusio, † vbi iudex confert se extra domicilium suum ad testem ex causa in iure probata examinandum; nam tunc & expensas recipere poterit, & non æqualiter habebit ab vtraque parte, sed à procurante, vt notabiliter tradit glos. ab aliis approbata d. §. insuper, verbo, ab alia. Dum autem dicitur ibi, moderatas, duo nobis insinuantur; alterum, iudicis, seu boni viri arbitrio id relinqui, cum à iure non sit definitum, vt in xeniis supr. conclus. 1. docuimus; alterum, expensas hasce non debere esse sumptuosas, seu delicatas, sed mediocres, prout de procurationibus dicitur in cap.cum Apostolus, & cap. procurationes, de cens. & de aliis similib.in cap. cum venissent, de caus.poss. & propr. cap. 1. de sequest.poss.& fruct.cap.finem litib.cum seq.de dol. & contum. & l.si seruos, in fi.ff.de pignor.act.

227 Quid si beneficia habeat sufficiētia.

228 Expensæ Conseruatoris transferentis se ad testem.

Duo quoque hac in re sunt expedita; alterum † expensarum huiusmodi moderatarum nomine contineri etiam impensam in necessariis equis, vecturis, & similibus, vt tradit gl. communiter approbata, d.§.insuper, verbo, moderatas, & colligitur ex d.cap.cum Apostolus, & cap.procurationes, de cens. Alterum, quòd si iudex seu Conseruator vult minores expensas, quàm moderatas, potest eas habere, vt per text.in l.si quis alicui, §.impendia, ff.mand. & arg.l.cum plures, § cum tutor, ff. de administr. tutor. adnotauit gl.d.verbo, moderatas, quam ibi inter alios Gem. Franc. Anchar. & Font. sequuti sunt. dum verò d.§.insuper, & in nostra conclus. dicitur, † quòd de expensis non plus ab vna parte, quàm ab alia exigat; & vbi litigantes fuerint notabiliter pauperes, ab eisdem nihil exigat; id intelligendum est, si vterque litigantium pauper fuerit; quòd si alter eorum pauper non sit, tunc ab eo solo exigere poterit integras expensas; ita sentit glos.à nemine reprobata d.§.insu-

229 Expensæ equorum, vecturarū & similium.

230 Quomodo expensas nō plus ab vna parte quàm ab alia recipit, & pauperioribus remittit Conseruator.

per, verbo, quàm ab alia, arg text. ibid. dum ait in plurali, litigantes; necnon cap. cupientes, §. si verò, & §. denique, de elect. in 6. vbi quid simile habetur de expensis nimirum à parte diuite subministrandis. Denique cum aliud sint damna, aliud expensæ, nec vnum alterius veniat appellatione cap. in nostra, de iniur. † non tenebuntur partes si quod damnum occasione huius itineris extra suum domicilium passus est iudex, illud ei resarcire, vt per hunc text. necnon in l. inter causas, §. non omnia, ff. mandat. iuncto d. §. insuper, adnotauit Io. An. in addit. ad Specul. d. §. dicturi litt. b. licèt ibidem fateatur, quòd si iudex propter infirmitatem plus temporis, quàm causæ vtilitas, aut necessitas postulet, morari extra domicilium iudicem contingat, & plus expendere quàm domi facturus esset, hunc excessum moderatè tamen poterit recipere. pro quo facit c. cum pro causa, de procur. l. 1. §. ex incendio, ff. de incend. ruin. & naufrag. l. ex parte, in princ. ff. fam. ercisc. & l. si communes, ff. de negot. gest. Quid autem statuendum sit quoad prouinciam Mediolanensem propter dispositionem d. Constitutionis Gregorianæ dicemus in fi. seq. conclus.

231 Damnũ absentis Conseruatoris an resarcire teneãtur litigantes.

Quarta conclusio. Assessor, † & notarius Conseruatoris, quos cum eo transferri extra domicilium ob causæ vtilitatem, aut necessitatem contingat, non habent à partib. expensas. Probatur, quoniam, si voluisset Pontifex, assessorem, ac notarium huiusmodi expensas recipere, de iis dicere facilè potuisset in §. insuper, aut duob. seqq. vbi de iis agit, sicut de iudicibus dixit in d. §. insuper, arg. cap. ad audientiam, de decim. & cap. 2. de translat. prælat. cum suis concord. maximè cum idem Pontifex salarium competens illis mandet à partibus prouideri, vt latiùs infra dicemus concl. vlt. Quare videntur à iudice subministrandæ ex iis expensis, quas ipse habet. Nisi fortè dicamus, has expensas inter iudicis expensas computari; atque adeo in consequentiam à partibus subministrari. Quod verò ad hanc, & præced. concl. attinet, † quid seruandum sit in prouincia Mediolanensi quoad expensas Conseruatoris, eiúsque notarij, (de Assessore enim nihil ibi hac de re dicitur,) sumendum est ex iam pluries memorata constitutione Gregoriana, vbi in versic. pro viatico Iudicis, habetur, quòd iudex pro viatico in ciuitate nihil, si extra ciuitatem vltra miliare, scuta duo pro prima die; &, si vltra, scutum vnum auri pro qualibet die, vltra

232 Assessor & Notarius quos cũ Cõseru. extra domicilium trãsferri cõtingit, an habeant à partib. expensas.

233 Expensæ Conseru. & Notario pro viatico soluendæ in prouincia Mediol.

expen

expensas honestas cibarias, & equorum vecturam, Notariúsque capiat pro medietate.

Quinta conclusio. Conseruator † de iure nequit accipere salarium. Probatur id ex text. d. cap. cum ab omni, de vit. & honest. cleric. vbi Apostolicis delegatis prohibetur, ne super decima litis vel parte alia, præter expensas victualium, salarium à litigantibus exigant, sed gratis vigorem iudiciarium ipsis studeant impertiri. idem etiam satis constat ex d. cap. statutum, §. insuper, de rescript. in 6. vbi iudicibus à sede Apostolica delegatis mandatur, ne vllum munus, vel quicquid aliud, nisi esculentum, vel poculentum quod paucis diebus consumi possit, & moderatas expensas, vbi pro vtilitate vel necessitate causæ commissæ eos abesse contigerit, recipere à partibus præsumant; nam vniuersalis negatiua adiecta exceptioni omnino totum præter excepta excludit, l. hoc genus, vbi glos. & Doct. ff. de condit. & demonstr. quin immò ipsa exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, vulg. l. nam quod liquidè, §. fin. ff. de pen. leg. l. quæsitum, §. denique, & ibi Bart ff. de fund. instr. cap. 2. de coniug. Leprof. cum aliis adductis per Euerar. in loc. ab except. ad regul. num. 1. & ferè per totum; vnde salarium prohibetur talib. delegatis vel ex illis verbis, (nullum munus,) vel saltem ex illis, (quicquid aliud) iuncta maximè tali verborum geminatione, cuius maxima vis est l. promittendo, in princ. iuncta glos. ff. de iur. dot. cum aliis de quib. Euerard. loc. à vi geminat. num. 4. & seqq. Sed alia præterea ratione ex eod. cap. colligitur id, quod diximus de Apostolico delegato, vt recipere nequeat salarium; quoniam cum Pontifex in eo c. statutum, dixisset, salarium prouidendum esse, assessori quidem in § assessorem, in fi. & notario in §. notarium verò, in hoc §. in fi. prohibet tali delegato, ne cum notario, aut assessore lucrum participet vllo modo. Cum igitur salarium huiusmodi delegato satis in hac constitutione prohibeatur, apertè sequitur, etiam Conseruatori Apostolico censeri prohibitum, in quo prædictam constitutionem quoad munera per omnia obseruari voluit vtriusque canonis conditor Bonif. VIII. in d. c. fi. §. circa munera, de off. deleg. in 6. quamuis ad id conueniendum sufficeret, quòd in delegato Apostolico id generatim cautum reperiatur d. cap. cum ab omni, propter vim argumentationis à genere ad speciem, de qua latè Euerar. in loc. à gener.

234 *Salariū de iure nequit accipere Cōseruator.*

ad Specul. & nos suprà cap.præced. quæst.8. suppos.3.

235 *Sportulas moderatas recipere potest Conser. si adsit consuetudo:*

Poterit tamen Conseruator, † si adsit consuetudo, recipere moderatas sportulas, seu salaria. ita Vestr. in Prax. Roman. Cur. lib. 7. cap. 1. num. 13. Card.Clem.statutum, de elect. & magis communiter Doctor. dict.cap. statutum, de rescript. in 6. & cap' cum ab omnia, de vit.& honest. cler. prout ex magis communi tradit Ias. in §.tripli, num.46. Instit.de action. & post Rol. à Vall. cons. 87. num.2. cum seqq. & alios Viu. in comm. opin.verbo, sportulæ, seu opin.740. num.6. & Caroc.tract.de locat. & cond. part. 1. quæst. 7. num. 41. qui num. 42. probat, † ex generali hac consuetudine non posse exigi in causis summariis, & num.56. cum seq. in causis breuioribus num.49. & 50. à pauperib. etiam sponte offerentibus; quod tamen non procedit quoad causas viduarum, & pupillorum, & aliarum personarum aliunde miserabilium, quàm ratione paupertatis, vt optimè probat num. 63. cum duob.seqq. Cæterum, † circumscripta etiam prædicta consuetudine, potest Conseruator Apostolicus in prouincia Mediolanensi recipere salarium vsque ad certam quandam summam iuxta taxam descriptam in prædicta Gregoriana constitutione, cuius, vt admonuimus, tenorem ante finem huius 8.cap.hoc est, in fin.præsentis quæst. inseri curabimus; vnde eam taxam, quanta sit, recensere hoc loco prætermittentes, ad postremam huius q.concl.veniemus.

236 *Nõ in causis sum. aut miserabiliũ personarum ratione paupertatis.*

237 *De salario Conser. Mediolanensis.*

Sexta & postrema conclusio. Assessores, & Notarij Conseruatorum Apostolicorum † de iure communi possunt recipere salarium moderandum, & taxandum ab ipsis Conseruatoribus. Quoad assessorem, vbi eo indigeat Conseruator, patet ex text. d. cap. statutum, §.assessorem, vbi dicitur, quòd, si delegatus Apostolicus assessore indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumens, ei de competenti salario prouidè moderando ab eo, faciat communiter à partib. prouideri; si verò assessore non indigeat delegatus, de suo proprio illi prouidere teneatur. Concordat etiam quoad hoc, vt assessor habeat salarium, text. d. cum ab omni, l. diem functo, ff. de offic. assessor. & l. 1. C.de assessor.

238 *Assessores Conser. recipere possunt salarium ab ipsis Conseruatorib. moderandum.*

Debet autem † in huiusmodi competenti salario moderando attendi qualitas causæ, partium conditio, & præstantia assessoris in doctrina, ac demum loci consuetudo, vt adnotauit glos.recepta, in d.§.assessorem, verbo, moderando, arg.eius,

239 *Quid in ea moderatione Conseruatori attendendum.*

quod

quod de aduocato dicitur in l.1.§.in honorariis,ff.de var.& extraord.cogn. Dum autem d.§. assessorem, habetur, † de hoc salario prouidendum esse Assessori communiter à partibus, ratio est secundùm glos. ibi, verbo, communiter, quia commune gerit negotium, vt in simili de expensis dixerat Pontifex §. insuper. Si tamen alter litigantium pauper sit, puto ei remittendum esse salarium, iuxta ea, quæ de expensis diximus supr. conclus.3.circa medium. Quoad notarium verò, vel notarios (plures enim in vna causa habere potest iudex, vt colligitur ex cap.quoniam contra, de probat. & melius quoad iudicem à sede Apostolica, atque adeo etiam Conseruatorem ex d.c.statutum, §.notarium verò, vbi glos.communiter approbata, verbo,notarios, id adnotauit) quòd † possint huiusmodi notarij Conseruatorum recipere salarium moderatum taxandum patet ex d. §. notarium verò, dum ibi mandat Pontifex delegato Apostolico vt notarium, vel notarios in causa sibi commissa scribentes, qui vt plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, vt ad ipsius spectat officium, prudenter refrænet. Ideo autem dixit Pontifex,(vt ad ipsius spectat officium,) quoniam † non indistinctè delegatus taxat salarium sui notarij, sed solùm actorum, seu scripturarum iudicialium, non autem extraiudicialium, vt puta, instrumentorum, & similium, quorum taxatio spectat ad Ordinarium, vt post Specul.d.tit.de salar.§.2. in fine, probat glos.quam alij sequuntur d.§. notarium verò, verbo, officium. Porrò ideo ego dixi in conclus.(de iure communi) quoniam de iure speciali; hoc est, præfatæ Gregorij XIII. constitutionis, quæ vti totam, sic solam Mediolanensem prouinciam deuincit, Notarij salarium suum præcipuè ratione sententiæ ibidem taxatum habent ad summam in foro cuiuslibet Ordinarij præscriptã. Assessores verò nihil, aut quid minimum accipere possunt etiam pro voto decisiuo, vt ibidem legitur vers. Assessores, arbitrive.

240 *Cur salariũ cõmuniter à partib. recipitur.*

241 *Notarij Cõseruatorum possunt recipere salariũ moderatum.*

242 *Moderatio illa fit quo ad acta solùm, nõ quo ad instrumenta.*

Quòd si quis plura cupit † de salariis tam iudicum, quàm assessorum, & notariorum, præter Doct. d.cap. cum ab omni, & cap.statutum, necnon in l.fin. C. ad leg.Iul.repetund. auth. offeratur, C.de iudic. cap.vendentes, 1.quæst.3. consulere poterit Specul.d.tit.de salar.§.1.& 2. necnon tit.de Assessor. §. salarium, Viu.d.verbo, sportulæ, Caroc.d.quæst.7.à num.40.Nic. Ant.Grauat. in addit.ad Vestr. d. cap.1.num.31. & seq. Neuiz.

243 *Salariorum Iudicũ, Assessorum, & Notariorũ, materia.*

in Silu. Nupt. tit. quomod. iudic. post num. 96. Mascard. de probat. concl. 164. num. 16. Menoch. de arbitrar. iud. cas. 342. num. 40. nouissimè Segur. Daual. in Direct. iud. Ecclef. for. part. 1. cap. 14. & alios ab his citatos. Nos verò ad reliquas huius cap. quæst. transeamus; si priùs, vt polliciti sumus, memoratæ constitutionis Gregorianæ tenorem inseramus, quæ præcipuè ad hanc, & præced. quæst. pertinet, continétque taxas, & alia nonnulla tam à Conseruatoribus Regularium, & quorumcunque exemptorum, quàm ceteris Iudicibus à sede Apostilca deputatis, præsertim Synodalibus, eorúmque Assessoribus, ac Notariis obseruanda in vniuersa prouincia Mediolanen. Prædictus autem tenor est huiusmodi:

Tenor Constit. Gregorij XIII. de taxis & alijs seruandis à Conseruatorib. in prouincia Mediolanensi.

GREGORIVS PAPA XIII. *Ad perpetuam rei memoriam. Romanum decet Pontificem prouidentiæ suæ partes impendere efficaces, vt illa, quæ pro bono publico, & plurimorũ indemnitate prudẽter facta, & circumspectè disposita esse noscuntur, perpetuò firma, & illibata subsistant, & ab omnibus, quos cõcernunt, etiam inconcussè obseruentur. Cum itaque, sicut accepimus, dilectus filius noster Carolus tituli sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Borromæus nuncupatus, ex dispensatione Apostolica Archiepiscopus Mediolanens. quasdam ordinationes, & taxas in tota Prouincia sua obseruandas per iudices in Synodis diœcesanis deputatos pro causis cõmissarijs; necnon per Conseruatores Regularium, & exemptorum quorumcunque in causis coram eis quouis modo pendentibus, ac eorumdem Notarijs, non tamen vbi ex aliquo statuto, aut consuetudine laudabili nihil, vel minor taxa exigeretur, ediderit: Statuens siquidem, & Ordinans, quòd iudices præfati non pronuntient, prout in cedula, neque habeant terminum pro seruato, sed sententias suas liberè proferant, & de scripto, in die termini; vt statim publicent, easq; recitent, vel recitari iubeant; propinas non accipiant, si salarium ordinarium aliquod habent, aliàs moderatas accipiant iuxta taxam inferiùs descriptam, & eo casu per manus Notarij causæ, sententia tamen priùs nedum subscripta, sed etiam Notario consignata, & publicata; quæ sportulæ apud Notarium causæ post subscriptionem, & Notario traditam sententiam, & non antea deponantur; Notariusq; huiusmodi depositionem in actis notare, & specificare teneatur. Pro interlocutorijs, aut alijs decretis vim definitiuæ non habentibus ante definitiuam, & pro videndis scripturis, informationibus, aut processibus nihil prorsus accipiant: munera, vel xenia à litigantibus non accipiant, nec quidem esculenta, & poculenta, nisi quæ triduo consumi possint:*

possint: Aduocatos, Procuratores, aut sollicitatores, quorum opera ad patrocinandum coram ipsis cupiant quenquam vti, neque verbis nominent, neque vllo modo significent; aduocantes, procurantes, aut sollicitantes in causis coram eis pendentibus domi non retineant, neque etiam Notarium causæ: Notarios assumant ab Ordinarijs locorum approbatos, qui non solùm cauere debeant de scripturis fideliter custodiendis, sed etiam finitis causis, de eisdem consignandis in Archiuijs Ordinariorum, absque tamen præiudicio Notariorum eorumdem habitis ab eorum Notarijs quietantijs, ne morte cuiusquã deperdantur: Assessores, Arbitríve, qui in causa suspicionis iudicibus ordinarijs, vel alijs etiam delegatis adiunguntur, nihil, aut quid minimũ pro videndis scripturis, & processibus, nec etiam pro voto decisiuo accipiant: cum in vna, & eadem causa contra diuersos vnica citatione agitur, plures non dentur expeditiones, nisi ipsimet petierint, sed vnica tantùm, & pro ea vnica merces soluatur: quòd si ex necessitate duplicata occurrant, Notario tantùm pro labore scripturæ soluatur: idemq; seruetur in sententijs quibuscunque etiam absolutorijs, si id commodè præstari poterit attenta qualitate, & diuersitate causarum, vt scilicet omnes reos in vna causa vnica comprehendat sententia, & pro vnica tantùm soluatur: In causis criminalibus, in quibus de iure Fiscus citari debet, non procedatur, nec sententia feratur, nisi ipso legitimè citato: Pro sigillo tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ad summum capiant realem vnum, & in mandatis de excarcerando in capitalibus, & pro relaxatione testium nihil, & in expeditionibus etiam, quæ fiunt in ciuitate cum clausula, si quis, nihil: Pro viatico iudicis in ciuitate nihil: si extra ciuitatem vltra miliare, scuta duo pro prima die; &, si vltra, scutum vnum auri pro qualibet die, vltra expensas honestas cibarias, & equorum vecturam: Notariusq; capiat pro medietate: Notarij omnes prædictorum iudicum obseruent taxas Notarijs fori cuiuslibet Ordinarij præscriptas, ac secundùm illas exigant, præterquam in casibus in præsenti ordinatione expressis, in quibus eis liceat capere quod hîc determinatum est: nisi Ordinariorum taxæ minores, & moderatiores his sint: quo casu illas in totum etiam quoad expressa in præsenti reformatione sequi debeant: Notarij nullum quantumuis leuem terminum per se ipsos etiam in forma, vt dicunt, sine iudicis decreto seruent: vbicunque procuratorem aliquem ad lites constitutum à principali suo lite pendente reuocari contingat, tunc Notarij nullo modo reuocationes huiusmodi recipere possint, aut de illis rogari, nisi simul alter procurator, qui munus illud procurationis suscipiat, ab eodem legitimè constituatur, & de alterius constitutione, eiusq; susceptione apud acta doceatur: Notarius, cùm iudici acta, seu alias scripturas detulerit, nihil omnino vltra duos so-

lidos, etiam à sponte dantibus, sub prætextu bibaliorum, seu regaliorum recipiat: Notarij, eorumq; substituti, vel scribæ non poßint esse procuratores in Curia, seu tribunali, in quo Notarij sunt, & officium substituti exercent, vel scribunt: Iudices non sint participes aliquo modo emolumentorum, quæ Notarij ex suis laboribus in causis coram eis pendentibus percipiunt: Ac insuper propinas à præfatis iudicibus obseruandas limitauerit in hunc modum, videlicet, quòd in causis, vbi de summa vigintiquinque scutorum agitur, supra decem reales nihil percipi debeat; A vigintiquinque autem scutis vsque ad centum scuta, tria scuta percipiantur, seu percipi poßint; A centum vsque ad ducenta, scuta sex; A ducentis vsque ad quamcunque summam, non vltra scuta decem: Pro sententia declaratoria ob non paritionem monitorij in contumaciam, non vltra realia septem cum dimidio: Pro declaratoria in vim litterarum, aut aliàs habente vim definitiuæ, si summa sit certa, accipiant, vt supra taxatum fuit, vbi autem non est certa, sed agitur ad ipsarum litterarum executionem, accipiant secundùm causæ, & personæ qualitatem, dummodo non vltra quinque aureos: In beneficialibus verò, si reditus annuus, de quo agitur, non excedat summam centum ducatorum, capiant scuta sex: A centum verò vsque ad mille, scuta duodecim; ab inde supra, non vltra scuta viginti accipere valeant: Quòd si causæ æstimationem facilè non recipiant, moderatæ sportulæ pro rerum, & personarum qualitate iuxta taxas prædictas recipi poßint: In causis criminalibus, in quibus pœna à deportatione supra veniret imponenda, non vltra decem aureos accipere poßint: A deportatione autem infra, non vltra quinque: In causis autem capitalibus, in quibus sit traditio Curiæ seculari, vel alia pœna corporalis imponitur, etiamsi in illa indemnitati partis consulatur, & in illius fauorem, nisi fuerit diues, à qua vsque ad vigintiquinque aureos poßit accipi, etiam pronuntietur, non vltra quinque scuta accipiant. Caueant autem iudices, ne pro extorquendis sportulis aliquem nolentem quouis modo absolui ad petendam sententiam huiusmodi per causarum expeditionis dilationem, vel rei in carceribus detentionẽ, vel per cautionis de se repræsentando, vel non discedendo, vbi aliàs illis de iure locus non sit, præstationem, aut aliàs quoquo modo inducant. Quæ omnia decreta, seu taxas iudicibus synodalibus, & Conseruatoribus sic præscriptas seruent etiam iudices ordinarij in omnibus causis delegatis, nisi vbi de consuetudine, decretis, vel constitutionibus episcopalibus minor taxa ipsis seruanda proposita esset, quam seruare teneantur; poßintq; locorum Ordinarij dictæ prouinciæ Mediolanen. tamquam sedis Apostolicæ delegati prædictorum omnium contemptores, ac ipsis quoquo modo contrauenientes admonere, &, si se emendare neglexerint, informationem

tionem de excessibus huiusmodi sumant, ac ad Romanum Pontificem pro tempore existentem, seu Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ Auditorem transmittant, vt ea ad vnguem non obseruantes iuxta excessuum exigentiam corrigi, & puniri possint, nisi ipsi iudices magis ab Ordinarijs iudicari consenserint: ac aliàs, prout in instrumento, vel instrumentis publico, seu publicis, aut alio, vel alijs documento, seu documentis, aut scriptura, vel scripturis desuper confectis plenius dicitur contineri. Cumq; sicut etiam accepimus, idem Carolus Cardinalis, & Archiepiscopus, seu Præsul ordinationes, & taxas prædictas per eum sic, vt præmittitur, pro bono publico suæ prouinciæ factas à nobis, & dicta sede Apostolica confirmari, & approbari desideret: Nos in præmissis opportunè etiam prouidere volentes, motu proprio, non ad ipsius Caroli Cardinalis, & Archiepiscopi, seu Præsulis, vel alicuius pro eo nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex mera voluntate, & deliberatione, ac ex certa scientia nostra, & de Apostolicæ potestatis plenitudine omnes, & singulas ordinationes, & taxas huiusmodi per ipsum Carolum Cardinalem, & Archiepiscopum, seu Præsulem sic, vt præmittitur, factas prædicta Apostolica auctoritate tenore præsentium perpetuò confirmamus, & approbamus, ac etiam innouamus, & etiam de nouo perpetuò facimus, necnon illis plenariæ, inuiolabilis, & perpetuæ firmitatis Apostolicæ robur adijcimus: omnesq;, & singulos tam iuris, quàm facti defectus, si qui interuenerint in eisdem, supplemus, illasq; validas, & efficaces perpetuò existere, & fore, ac suos plenarios effectus sortiri, & obtinere, necnon à iudicibus synodalibus, & Conseruatoribus, ac etiam Ordinarijs, & delegatis, ac Notarijs, ceterisq; supradictis, ac alijs omnibus, & singulis dictæ prouinciæ, ad quos spectat & spectabit, quosq; præmissa concernunt, & concernent pro tempore quomodolibet in futurum, inuiolabiliter perpetuò obseruari: sicq; in præmissis ab omnibus censeri, ac ita, & non aliter per præfatos, & quoscunque iudices, & commissarios etiam quauis auctoritate fungentes, etiam nostri sacri Palatij causarum Auditores, sanctæq; Romanæ Ecclesiæ Cardinales etiam Legatos de latere & sedis prædictæ Nuntios etiam cum facultate Legati de latere, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, in quauis causa, & instantia iudicari, sententiari, & definiri debere: necnon quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus, & declaramus: sicq; etiam volumus, & perpetuò statuimus, mandamus, præcipimus, taxamus, & ordinamus, necnon etiam perpetuum desuper silentium imponimus. Quocirca Venerabili fratri Episcopo Alexandrin. ac dilectis filijs causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ

licæ generali Auditori, & Archipresbytero Ecclesiæ Mediolanen. per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, & in eis contenta quæcunq; vbi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte dicti Caroli Cardinalis Archiepiscopi, seu Præsulis, vel cuiuscunque, aut quorumcumque aliorum, quorum interest, intererit, vel interesse poterit pro tempore quomodolibet in futurum, solemniter publicantes, eisq; in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra omnes, & singulas ordinationes & taxas prædictas, ac præsentes nostras litteras, & in eis contenta huiusmodi à iudicibus synodalibus, & Conseruatoribus, ac etiam Ordinarijs, & Delegatis, ac Notarijs, ceterisq; supradictis in dicta prouincia, omnibusq; alijs, & singulis, ad quos spectat, & spectabit, quosque præmissa cōcernunt, & tangunt, ac concernent, & tangent pro tempore quomodolibet in futurum, inuiolabiliter perpetuò obseruari, ac Carolum Cardinalem, & Archiepiscopum, seu Præsulem, Ordinariosq; omnes dictæ prouinciæ Mediolan. præsentes, ac pro tempore existentes, aliosq; prædictos, quorum, vt præfertur, interest, & intererit, ac quemlibet ipsorum illis pacificè, & quietè frui, & gaudere, non permittentes eos per iudices synodales, & Conseruatores, ac Ordinarios, & delegatos, ac Notarios, ceterosq; prædictos, aut quoscunq; alios desuper quomodolibet molestari, inquietari, impediri, vel perturbari: contradictores quoslibet, & rebelles per Ecclesiasticas sententias, censuras, & etiam pecuniarias pœnas, aliaq; opportuna iuris, & facti remedia auctoritate nostra, appellatione postposita compescendo, ac legitimis super his habendis seruatis processibus, sententias, censuras, & pœnas prædictas incidisse, & incurrisse declarando, illasq; etiam iteratis vicibus aggrauando, excommunicando, interdicendo, & interdictum Ecclesiasticum apponendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus fel. rec. Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri de vna, & in Concilio generali edita de duabus dietis, dummodo vltra tres dietas quis auctoritate præsentium extra suam ciuitatem, & diœcesim ad iudicium non trahatur, alijsq; Apostolicis, necnon etiam in alijs vniuersalibus, prouincialibusq;, & synodalibus Concilijs editis, & edendis specialibus, vel generalibus constitutionibus, & ordinationibus, necnon etiam ciuitatis, diœcesis, & prouinciæ Mediolanen. ac quarumcumq; aliarum ciuitatum, diœces. & locorum, necnon etiam Ecclesiarum, Monasteriorum, & Ordinum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, decretis, & præscriptionibus etiam immemorabilibus, ac legibus etiam Pontificijs, Imperialibus, Regijs, Ducalibus, & municipalibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis

stolicis

stolicis, etiam ciuitatibus, diœcesibus, prouinciæ, & locis, ac etiam Ecclesijs, Monasterijs, & ordinibus prædictis, illorumq; superioribus, Magistratibus, ciuibus, & incolis, ac Præsulibus, Capitulis, Abbatibus, Conuentibus, & superioribus, necnon iudicibus synodalibus, Conseruatoribus, Ordinarijs, Delegatis, & Notarijs, ceterisq; supradictis, & quibusuis alijs personis in genere, vel in specie sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsq; efficacioribus, & insolitis, irritantibusq;, & alijs etiam vim contractus, & statuti etiam perpetui, atque legis inducentibus decretis, ac etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, & etiam consistorialiter, ac aliàs etiam pluries, & iteratis vicibus in contrarium quomodolibet concessis, confirmatis, approbatis, & innouatis, in posterumq; etiam concedendis, confirmandis, approbandis, & innouandis. Quibus omnibus, & singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione aliàs de illis, eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, indiuidua, & expressa, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expreßio ad hoc habenda, aut quæuis aliàs exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum inserti forent, præsentibus pro plenè, & sufficienter expreßis & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expreßè derogamus, ac sufficienter derogatum esse, & fore decernimus, ceterisq; contrarijs quibuscunque: Aut si iudicibus synodalibus, Conseruatoribus, Ordinarijs, & delegatis, ac Notarijs, ceterisq; supradictis, vel quibusuis alijs communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quòd interdici, suspendi vel excommunicari non poßint per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris. Die IV. Iunij, M. D. LXXX. Pontificatus nostri Anno nono.

CÆS. GLORIERIVS.

Pro huius porrò Pontificiæ Constitutionis executione præfatus Carolus Cardinalis tunc Archiepiscopus Mediolanensis, nuper verò summa omnium approbatione Sanctorum numero à S.D.N. Paulo V. adscriptus eandem imprimi, & publicari, eiúsque copiam publicis locis ciuitatis affigi decreuit, ac mandauit, & tam huiusmodi decreti, quàm Constitutionis exemplum singulis comprouincialibus Episcopis transmitti iussit. Io. autem Fontana tunc Ecclesiæ Mediolanensis Archipresbyter,

ter, & vnus ex tribus executoribus in iisdem Apostolicis litteris in solidum deputatis processum executorialem in forma, vt aiunt, fulminauit, proposita suspensionis à diuinis pœna eo ipso ab illis subeunda, qui earum transgressor aliqua ratione fuerit; cuius vtriusque rei publicum documentum extat in actis Cancellariæ Archiepiscopalis Mediolani, vt facilè quisque videre poterit. Nos verò iam inchoatum huius cap. quæst. ordinem prosequamur.

QVÆRO *nonò, An, & quando Conseruator exequatur suam sententiam.*

Quatuor in hac quæstione distinctis conclusionibus breuiter explicabuntur. Primò, An Conseruator possit per se exequi sententiam suam. Secundò, an per alium, vt puta, Ordinarium. Tertiò, intra quantum temporis debeat id facere. Quartò, & postremò, an teneatur Ordinarius ei parere, vel etiam possit resistere, vbi sententia appareat iniusta.

244 *Sententiam exequi per se potest Cõseruator.*

Prima conclusio. Potest Conseruator † per se ipsum exequi sententiam suam. Sentit hoc in terminis satis apertè Innoc. Archid. & alij d.c.1.in fin.de off. deleg. in 6. dum quod ad sententiæ executionem, vel reuocationem à Conseruatoribus faciendam pertinet, se remittunt ad cap.quærenti, de off. deleg. vbi expresè quoad delegatum saltem à Principe, seu sede Apostolica, habetur, quòd possit exequi suam sententiam; id quod etiam constat ex cap.significasti, cap.si quando, & cap. in litteris, de off. deleg. at verò Conseruatorem esse delegatum Apostolicum, supr. cap.1. quæst.2. & cap.2.quæst.1.conclus.2. ostendimus; & valere argumentum à genere ad speciem, & in terminis à delegato Apostolico ad Cõseruatorem, præterquam in casib.enumeratis à glos. & Doct.d.cap fin.de off.deleg. inter quos non est hic, docuimus cap.præced.quæst.8, suppos.2.in fi. & suppos.3. ferè per totam. Sed, etiam vbi dicamus, Conseruatorem tamquam delegatum ad vniuersitatem causarum æquiparari saltem in aliquib.Ordinario, iuxta latè per nos tradita d.quæst. 1. concl.3. adhuc poterit per se Conseruator exequi sententiam suam, cum certissimi iuris sit, posse Ordinarios per se ipsos suam sententiam exequi, l. à Diuo Pio, ff.de re iudic. l. properandum, C.de iudic. cap.quod ad consultationem, de re iud.cum vulgar.

Secunda conclusio. Potest Conseruator exequi sententiam suam

suam † per alium, præsertim Ordinarium, seu mandare Ordinario, vt suam sententiam exequatur. Probatur; quoniam id permissum est iudici à sede Apostolica delegato, vt patet ex text. in cap. cum contingat, de rescript. necnon d.cap. significasti, cap. in litteris, & cap. pastoralis, §. quia verò, de off. deleg. vnde sumpto argumento à delegato Apostolico ad Conseruatorem, vt sumi potest ex dictis in præced. concl. satis inde concluditur, id ipsum posse quoque Conseruatorem, de quo in specie est text. satis apertus in Clem. vnic. versic. processus, de excess. præl. ibi enim ponitur tamquam grauamen prælatorum, etiam Episcoporum, ac superiorum illorum, quòd processus iustè factos, & sententias iustè latas à Conseruatoribus pro exemptis publicari, seu executioni mandari à suis subditis non permittebant. quare vlteriùs in hac conclus. confirmanda non immoror.

245 *Exequi sẽtentiam per aliũ, præsertim Ordinariũ potest Cõseruator.*

Quædam tamen circa eam sunt hoc loco omnino adnotanda, quorum primum est, † quòd Ordinarius quoad hoc tenetur parere delegato, vt habetur in d. §. quia verò, & d.c. cum contingat, & potest ad id ab eo compelli, vt tradit glos. nullum habens contradictorem d.cap. significasti, verbo, non vult, per text. in caq. sanè, il 2. & cap. pastoralis, in princ. de off. deleg.

246 *Ordinarius tenetur parere delegato, immo ab eo cõpelli potest.*

Alterum quòd, vt habetur d. cap. cum contingat, † si post executionem ab Ordinario ex mandato vnius delegati factam, ab alio delegato mandatur contrarium; vel si ante executionem innotuerit Ordinario, inter delegatum, qui mandauit, & alium contentionem esse de iurisdictione, faciat sibi vtrarúmque litterarum copiam exhiberi, non vt iurisdictionaliter cognoscat, sed vt se informet, an per secundas reuocentur primæ; & si primæ euidenter reuocentur, exequatur secundum mandatum; si autem non reuocentur idque ei manifestè constet, secundum mandatum non exequatur. quòd si dubitet, pariter non exequatur secundum, donec inter delegatos concertatio super iurisdictione per arbitros iuris terminetur, iuxta c. pastoralis, in princ. eod. tit. de rescript.

247 *Quid si post mandatũ vnius delegati, alter mãdet contrarium.*

Tertiò adnotandum, † Legatum quoque sedis Apostolicæ, (qui Ordinarius est, cap. 2. de off. leg. in 6.) saltem vbi simul Episcopus loc. cit. posse à Conseruatore compelli ad executionem suæ sententiæ, vt post Viu. Fatetur Io. An. & alij in cap. studuisti, quod est 2. extr. de off. leg. Quòd si merè Legatus sit in ea

248 *Quid si Ordinarius sit legatus sedis Apostolicæ.*

prouincia, licèt glos. Host. & plerique Doct. ibi tenere videantur, non posse compelli ad executionem, quam sententiam æquiorem dicit ibid. Abb. nu. vlt. contrariam tamen cum eod. Abb. ibi veriorem de iure puto, cum iura initio concl. citata non distinguant de Ordinario, & d. cap. studuisti indistinctè insinuet, ibíque expresśè tradat glos. recepta, delegatum specialem in causa sibi commissa maiorem esse legato. erit tamen omnino deferendum eius dignitati quoad modum coactionis iuxta latiùs per nos adducta supra hoc eodem cap. quæst. 5.

249 *Legatus sedis Apost. an possit cōfirmare sententiā Conseruatoris.*

Si denique petas, † an saltem possit Legatus iure legationis confirmare sententiam Conseruatoris? Respondeo probabilius mihi esse, non posse confirmatione auctorisabili, seu iuris, sed tantum approbationis, seu facti, vt in delegato Papæ, satis apertè tenet glos. d. cap. studuisti, omnino verò post Host. tenet ibi Abb. num. 4. & 5. sic exponentes eum text. dum absolutè dicit, posse legatum confirmare sententiam delegati Papæ.

250 *Intra quod tēpus possit exequi suā sententiam Cōseruator.*

Tertia conclusio. Potest Conseruator † intra annum, & non vltra regulariter loquendo exequi sententiam suam. Ita sentit in terminis Innoc. quem Archid. & alij sequuntur d. cap. 1. de off. deleg. in 6. dum in Conseruatoribus quoad propriæ sententiæ executionem, seu reuocationem allegant text. d. c. quærenti, vbi expresśè decernitur, quòd delegatus Apostolicus vsque ad integrum annum iurisdictionem sibi commissam ad exequendam sententiam valeat exercere, atque adeo iuxta consultationem ibi propositam † poterit Conseruator intra dictum tempus absoluere à se excommunicatum, si sit paratus satisfacere, & parere sententiæ; & ad hoc in terminis ab Innoc. Archid. & aliis allegatur text. d. cap. quærenti, in specie Conseruatoris. Quin immò, † si missus in possessionem à Conseruatore intra annum à sententia turbetur in possessione, poterit eum intra dictum tempus tueri excommunicando, & contradictores compellendo, non autem vlteriùs adhibendo causæ cognitionem, vt satis de Apostolico delegato probat glos. recepta d. cap. quærenti, verbo, integrum annum, & hoc solùm † conuincit text. d. cap. quærenti, dum ibi dicitur, quòd huiusmodi delegatus valet exercere iurisdictionem sibi commissam ad exequendum sententiam; iuxta quod exponendum est, quod dicitur d. cap. in litteris, iudicis delegati auctoritatem, & iurisdictionem cessare, ex quo per se, vel alium senten-

251 *Item quoad absolutionē à se excommunicati: &*

252 *Quoad defensionem missi à se in possessionem.*

253 *Intellectus c. quærenti, c. in litteris. & c. significasti, de off. del.*

tiam

tiam executioni mandauit, vel mandari præcepit, ſicut & hoc, quod dicit de præcepto executionis, eſt explicandum ex text. d. cap. ſignificaſti, vbi habetur, quòd ſi Ordinarius ad mandatum iudicis à ſede Apoſtolica delegati non vult, aut non poteſt (aliis reſiſtentibus) ſententiam ab eo latam exequi, poteſt nihilominus delegatus Apoſtolica authoritate eam executioni mandare.

254 *An poſſit poſt annum ſuã exequi ſententiam Cõſeruator.*

Denique quod de anno diximus, † locum non habet in eo Conſeruatore, qui omnino in locum Ordinarij, vt habent quædam Conſeruatoriæ litteræ, ſubrogatus eſt; tunc enim poterit etiam poſt annum ad inſtar Ordinariorum exequi ſuam ſententiam, iuxta l. 1. ff. ne vis fiat ei, qui in poſſeſ. mitt. cum ſim. ídque propter vim ſubrogationis, de qua in l. ſi eum, §. qui iniuriarum, vbi gloſ. & Doct. ff. ſi quis caution. cum aliis adductis per Ant. Gabr. commun. concluſ. libr. 6. tit. de reg. iur. concl. 2. & Nicol. Euerar. in loc. à vi ſubrogat. ferè per totum.

Quin etiam non improbabiliter dici poſſet, quòd Conſeruator indiſtinctè etiam poſt annum quandocunque poteſt Ordinarius, exequi & ipſe poterit ſuam ſententiam, quod in ſpecie voluit Neuizan. conſ. 35. num. 7. poſt Abb. in cap pro illorum, cor. pen. verſic. & ex hoc infero, ſeu num. 11. vbi id ſatis apertè ſentit, de præbend. ſi non quia æquiparetur Ordinario tamquam delegatus ad vniuerſitatem cauſarum iuxta tradita cap. præced. quæſt. 1. concluſ. 3. cum in hoc non reperiatur in iure, aut à Doct. quos viderim, facta æquiparatio; ſaltem, quoniam litteræ Conſeruatoriæ in pleriſque eximunt à iuriſdictione Ordinarij, vt iam ſæpè admonuimus, præcipuè cap. 3. quæſt. vlt. ad fi. cap. 4. quæſt. 5. circa initium, & cap. 7. quæſt. 6. concl. 1. Probabilius autem adhuc eſt, id poſſe admitti in quibuſcumque Conſeruatoribus habentium priuilegium eximens eos ab omni poteſtate, & iuriſdictione Ordinarij locorum, quales ſunt Regulares; nam præterquam quòd tunc plura vincula concurrunt, quæ magis ligant, iur. vulgar. cum tunc taliter priuilegiati non cogantur regulariter adire loci Ordinarium, & habeant proprium iudicem loco Ordinarij, id eſt, Conſeruatorem, debent ab eo poſſe petere executionem ſententiarum, quas obtinuerunt, quáſque ſaltem tulit ipſe Conſeruator, & is in iudicatum quouis modo compererit tranſiiſſe.

Quarta conclusio. Si Conseruator exequatur etiam iniustam sententiam, † Ordinarius non potest ei violenter resistere, sed solùm apud eum instare, vt differat, donec Papa consulatur. Similiter, si Conseruator suæ iniustæ sententiæ executionem Ordinario mandet, eam exequi nihilominus tenetur, nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere ipsum absoluat. Ita sanè de iudice delegato à sede Apostolica quoad priorem conclus. partem totidem ferè verbis cauetur in cap. si quando, de off.deleg. quoad posteriorem in d.cap.pastoralis,§.quia verò, eod. tit. à quo cum optimè liceat argumentari ad Conseruatorem, iuxta ea, quæ supr.concl. 1. diximus, de eo quoque dicta censentur, vnde in eius rei confirmatione vlteriùs non insistemus. Quid autem dicendum sit † de iudice seculari, cui mandat delegatus, vt suam exequatur sententiam, patebit ex quæst. seq. concl. 1. Videnda autem sunt hac in re, quæ latiùs tradit Farinac. quæst.97. crimin. cas.3. seu à num. 67.ad 80. & Marant. disp.1. per totum, vbi latè quoque tractant de iudice executore sententiæ alterius iudicis, quæ iniusta sit, quando eā exequi possit, ac teneatur; quódque nos diximus concl.2. in fi. vbi de nullitate dubitatur. Denique an Ordinarius possit aliquando resistere Conseruatori aliquid ei mandanti, aut per se facienti, videndus text. & ibi Doct. in cap.4. de priuil. in 6. cuius, & aliorum mentionem ad id faciemus cap. seq. quæst. 3. concl. 2. Cætera verò, quæ ad executionem sententiæ pertinent, sed quia omnibus iudicibus communia sunt, consultò à nobis omittuntur, habere quis poterit ex Doct. passim sub tit. de re iud. extr. & ff. necnon C. de execut. rei iudic. Marant. in spec. aur. part.6. versic. tertius, & vltimus casus, Specul. tit. de execution. sentent. & Vestr. in Prax. Rom. Cur. lib.8. cap. vlt. & vtrobique Add.

255 *Ordinarius nequit violenter resistere Conser.*

256 *Exequi quando iudex teneatur alterius sententiam quā iniustā prætendit.*

QVÆRO *decimò, & vltimò in hoc cap.8. An Conseruator inuocare possit brachium seculare, præcipuè ad executionem suæ sententiæ.*

Ad duos præcipuè effectus † inuocari potest brachium seculare à iudice Ecclesiastico, vel vt ipse iudex secularis exequatur sententiam iudicis Ecclesiastici, quomodo intelligitur text. in cap. nec licuit, 17. dist. cap. eos, qui, 32. dist. cap. petimus, & cap. istud est, 11. quæst. 1. cap. prodest, cap. Principes seculi, cap. de liguribus, & cap. quali, 23. quæst. 5. & secundùm aliquos, cap. cum non ab homine, &c. at si clerici, de iudic. c. ad

257 *Brachiū seculare ad duos effectus præcipuè ab Eccl. iudice cōuocari potest.*

ad falsariorum, de falsar. omnino verò cap. 2. seu fin. de maled. & l. episcopale, C. de episc. aud. & inter constitutiones summorum Pontificum Constitutio 5. Pij V. quæ incipit, cùm primum, versic. si quis crimen nefandum, & Constit. 70. incipit, horrendum, vers. itaque. Vel, vt auxilium Ecclesiastico impertiatur, quo ipse Ecclesiasticus exequi possit suam sententiam, quomodo intelligo text. in cap. si quis pecunia, 79. dist. cap. 1. & cap. quoniam, de off. ord. cap. tanta, quod est fin. de exceff. prælat. cap. dilecto, de sent. excommún. in 6. cap. præsidentes, & cap. vt officium §. compescendi, de hæret. ac præterea in cap. periculoso, quod est vnicum, §. fin. de stat. regular. eodem lib. Concil. Trid. sess. 24. cap. 8. de reform. & sess. 25. cap. 5. de regular. circa initium, & in fin. necnon cap. 3. de reform. & iuxta hunc casum, & effectum magis propriè, quàm in primo, dicitur ab Ecclesiastico iudice inuocari auxilium brachij secularis; inuocatur enim in auxilium, vt faciliùs inuocans suam exequi sententiam, vel quid simile facere possit. Iuxta vtrumque verò ex prædictis casibus aliquot in hac quæst. difficultates explicandæ, quas singulis propositis conclusionibus absoluemus.

Prima conclusio. Potest Conseruator Apostolicus † inuocare brachium seculare à laico magistratu, in hunc sensum, vt ipse Magistratus Conseruatoris sententiam exequatur. Quod brachium seculare etiam absque speciali facultate inuocare possit. Probatur primò, quia siue dicamus, Conseruatorem tamquam delegatum ad vniuersitatem causarum æquiparari Ordinario, prout docuimus cap. præcedenti. quæst. 1. concl. 3. id poterit, cum certissimi iuris sit † posse Ordinarium seculare brachium implorare, vt constat ex omnib. ferè mox citatis iurib. præcipuè verò cap. 1. & cap. quoniam, de off. ord siue dicamus cum aliis, esse merè delegatum Apostolicum, adhuc poterit, cum † id ipsum generatim delegato Apostolico sit concessum, vt satis colligitur ex d. cap. vt officium, §. comprehendi, de hæret. in 6. & d. cap. tanta, seu fin. de exceff. prælat. & expressim tradiderunt Gemin. & Franc. d. §. compescendi, Innoc. Io. An. & Doct. communiter in cap. significasti, de off. deleg. vbi Card. Abb. Dec. & Bero. communem esse fatentur, quod & facit Lup in cap. per vestras, notab. 2. §. sed est pulchra dubitatio, num. 17. de donat. inter vir. & vxor. quem etiam ad id refert, ac sequitur Couar. pract. quæst. cap. 10. num. 1. com-

258 Brachiũ seculare potest inuocari à Conseru. vt Magistratus laicus eius sententiã exequatur.

209 Ordinarius potest seculare brachiũ inuocare:

260 Immo & delegatus Apost. absque speciali facultate.

munem quoque asserit plures tum Doct. tum rationes pro illa afferens, Philipp.Prob. in addit. ad Io. Monach. cap.periculo, num.16. & seqq. de stat. regul. in 6. Ignat. Lopez. in addit. ad pract.crimin.can. Diaz. cap.153.num.8. iuxta nouam impressionem, Prosp.Farinac. quæst.97. crimin.cas.4. num.86. & nuper Iacob.Ant.Mart.tract.de iurisdict.per, & int.iud.Eccles. & secul.exerc. part.1. cap.50. num.27.& Franc. Molinus tract.de brach.secul.lib.1. cap.6. & Lud.Rodolfin.tract.de brach.secul. & Eccles. num.33. quos tres non nisi post hæc scripta vidimus. Probatur 2. quoniam in specie, quòd Conseruator inuocare possit brachium seculare, tenuit Io.Bapt. Confett.in summar. mater. priuil. Ord. Mendicant. tit.4. cap.3. & ante eum Bern. quem allegat, & probat glos d. cap. 1. verbo, Conseruatores, & verbo, defendere, approbata ibid. ab aliis scribentibus, Philip.Probo, d.cap. periculoso, num.19. Siluestr.verbo, Conseruator, num.3. ad finem, ac plerisque alij Summistis eod. verbo, Conseruator, & nouissimè à Iacob. Ant. Marth. d. cap.50. num.27.

Quòd autem possit ad id implorare brachium seculare à iudice laico, vt ipse laicus exequatur sententiam Conseruatoris, satis colligi videtur ex d.cap.significasti, de off.deleg.vbi indistinctè dicitur, quòd delegatus Apostolicus potest per Ordinarium exequi suam sententiam, & d.cap. in litteris, eod.titul. vbi adhuc magis generaliter habetur, posse exequi per se, vel per alium, aliisque iuribus initio quæst. primo loco alleg. & ex passim traditis per Doct.cit. præsertim verò per Couar. d.num. 1. & Farinac. d.quæst.97. num. 81. 82.86.87. cum aliquot seq. ex quibus constat, posse iudicem Ecclesiasticum exequi suam sententiam medio iudicis laici, à quo id requirit. An verò possit † iudex secularis cognoscere de nullitate, aut iniustitia sententiæ Conseruatoris, ad effectum, vt denegare queat executionem, videndi Molin. d.lib.1. cap.7. vsque ad 13. Viu. in commun. opin. verbo, iudex laicus clericum, seu opin. 396. Prob.supr. num.26.Nic.Ant.Grauat. in addit.ad Vestr.in Prax. Rom.Cur.lib.8. cap.vlt. num.40. & 41. & Ignat.Lopez. in addit. ad Pract. crim. Diaz cap. 141. aliàs 153. iuxta postremam impressionem. ex quorum etiam trium Doctorum, & ab eis allegatorum, necnon Menoch.de arbitrar.iud.cas.452. Molin. d.lib.1. cap. 14. & Segur. Daual. in Direct.iud.Eccles.for.part. 2.cap.

261 *Iudex laicus an possit cognoscere de nullitate vel iniustitia Conseru.*

2.cap.13. num.33. dictis cum illud colligatur, † posse iudicem Ecclesiasticum per censuras compellere ad brachium huiusmodi præstandum seculares Magistratus, excepto fortasse supremo, sicut & Principe, qui monendi tantùm sunt, & requirendi, vt inter cæteros tradunt Daual. d. cap. 13. num. 50. Lopez.d.cap.153. num.9.quod etiam obseruasse videtur Concil.Trid.sess.25. cap.5. & 22.de regul.& de stylo Romanæ Curiæ à censuris excipiente Imperatorem in brachij inuocatione testatur Vestr. d.cap.vlt. num. 20. quamuis contrarium in hoc de iure verius esse latè contendat Farinac. vbi supra num. 82. satis etiam inde deducitur, non posse cognoscere de huiusmodi nullitate, vel iniustitia sententiæ iudicis Ecclesiastici, vt rectè deducit Daual.d.num.33. Farinac.supra num.87.& in multis casib.admittit Lopez d.cap.153. num.11.& seqq. & Rodolfin.d. tract. de brach. secul. & Eccles. num. 36. vsque ad 40. id quod ex eo quoque satis conuincitur, quoniam etiam Ordinarius Ecclesiasticus, quem tamen magis decet esse cultorem iustitiæ, compellente Apostolico delegato exequi debet eius sententiam, quamuis sciat eam esse iniustam,vt quæst.præced. concl.vlt. docuimus. licèt Roder. quæst.regular. tom.1. quæst. 8.art.14 post quendam Rodin. in tract.de Maiest.Princip.versic. sed & per legitimos tramites,num.85. ex traditis per Doct. d.cap.1.de off.ordin.concedat huiusmodi cognitionem in causis mixti fori, non item in Ecclesiasticis, in quibus sentit cum Aualos, & aliis citat. verùm non potest satis congrua discriminis ratio,cum & illud pręcipuum fundamentum ab ipso allatũ, quòd alias locũ habere non posset cõmunis opinio, cuius mox meminimus,vt possit secularis iudex compelli ad exhibendum brachium suum, æquè militet etiam in causis mixti fori; tum quòd hæ quoque facta præuentione à iudice Ecclesiastico statim fiunt causæ Ecclesiasticæ. de quo tamen articulo præter mox cit. Doct. latè tradit Marth. d. part. 2. cap.51. per totum, & Lud.Rodolf. sup.num.33.& seq.

252 Magistratus laicus an possit per cẽsuras cõpelli ad præstãdũ brachiũ seculare.

Secunda conclusio. Potest Conseruator † implorare brachium seculare ad effectum, vt secularis Magistratus sibi præstet auxilium, quo faciliùs ipse Conseruator suam exequi possit sententiam. Probatur primò ex eo, quod supra præced.conclus.ad id in specie retulimus ex glos.d. cap.1. recepta de offic. deleg.in 6. & Prob.d.num.19.dum enim Berta.quem glosa refert,

263 Brachiũ seculare potest inuocare Cõser.vt suã sententiã facilius exequatur.

fert, allegat text. in cap. 1. & cap. quoniam, de off.ord.in quibus duob. iuribus, vt ante 1. concluſ. admonuimus, agitur de inuocando brachio ſeculari ad hunc effectum, ſatis colligitur eos ſentire poſſe à Conſeruatore ad hunc eundem effectum d. brachium inuocari. Probatur 2.ex eo, quod ead.præced.concluſ.generatim docuimus, delegatum Apoſtolicum poſſe brachium ſeculare à laico Magiſtratu implorare; id quod in ſpecie ad effectum prædictum multò magis locum debet obtinere; tum quia text.d.cap. tanta, de exceſſ.prælat. & cap.vt officium, §. compeſcendi, de hæret. in 6. de Apoſtolico delegato loquentes, loquũtur potiſſimùm quoad memoratum effectum; ſicut etiam Conc.Trid d.cap.ſeſſ.25. cap.3.de reformat.in quo tamen ſatis comprehendi non modò delegatum ſedis Apoſtolicæ, verùm etiam ipſum Conſeruatorem Apoſtolicum oſtendimus ſupr. hoc eod. cap. quæſt.5. concl.1. tum quòd conceſſa iuriſdictione cenſentur etiam ea conceſſa, ſine quib.iuriſdictio nequit expleri,& iuriſdictio in omnibus, quæ ad cauſam ipſam pertinere noſcuntur, l.2.ff.de iuriſdict. omn.iud. l.quidam, ff. de re iud.l.vlt. C.vbi, & apud quos, cap.præterea,& cap.ſuſpicionis, de off.deleg. cum ſimil. ibid. per gloſ. & Doct. allegat. vnde cum delegato Apoſtolico, atque adeo etiam Conſeruatori, vt ſuam ſententiam per ſe exequi poſſit, à iure concedatur, vt præced.quæſt. concluſ.1. demonſtrauimus,neque verò propter rei potentiam ſufficere ei valeat familia armata Epiſcopi, † quam habere poteſt, vt ferè omnes tradiderunt in cap. cum Epiſcopus, de off.ord. in 6. & cap.ſignificaſti,de off. deleg. latè Molin. d. lib.1. cap.18. Sbroz. de off. Vicar. libr.2. quæſt.191. Marth.d.cap.50. Lopez d.cap.153. num.23. & qua vti debet, cùm opus fuerit, (niſi familia laici iudicis vti velit) delegatus Apoſtolicus, quoniam † propriam habere non valet, vt poſt alios tradit Martha d.cap.50. num.25. & colligitur ex not. per Doct. cum alibi, tum d.cap.ſignificaſti,excepto Inquiſitore, † latè Lopez ſupr. num. 24. & ſeqq. licèt quilibet Apoſtolicus delegatus poſſit † immediatè implorare familiam, & auxilium brachii ſecularis, antequam ad Ordinarium Eccleſiaſticum recurrat, vt ſatis probat Lopez d.cap.153.num. 8. Rodolfin. d.num.33. Prob.d.cap.periculoſo,num.18.de ſtat. regul.in 7. Farin. d.quæſt.97. num. 98. prope finem. & Molin. d.cap.6. poſt num.10. quicquid poſt alios dixerit Marth.d.cap.

264 Epiſcopus poteſt habere familiam armatam.

265 Quid de delegato Apoſt. & 266 Inquiſitore.

267 Brachiũ ſecul. implorari poteſt à deleg. Apoſtol. priuſquã ad Ordinar. Eccl. recurrat.

50.

50.nu.26. inde etiam necessariò sequitur, vt fortius brachium seculare nimirum sibi in auxilium aduocare valeat ad suam sententiam à se ipso exequendam, aliúdve simile faciendum.

Tertia conclusio. Conseruator Apostolicus, † vt imploret auxilium seculare ad effectum siue per se ipsum, siue per iudicem laicum suam exequendi sententiam, aut quid simile faciendi, non debet necessariò præmisisse censuras contra reum, aut alios contradictores, quicquid in delegato nonnulli Doct. quos referunt Lopez d.cap. 153. in addit. ad Diaz.num.4.Farinac.d. num. 98. Io. Bapt. Cost. clarissimus Iurisconsultus & in celeberrimo Papiensi gymnasio quõdam lector prestantissimus in tract. de remed. subsidiar. remed. 21. num. 5. & sequuntur Prob.d.cap. periculoso, num.21. cum duob. seqq. Palat. Rub. d.cap. per vestras, act.2.§. sed est pulchra dubitatio, num. 17. & Couar.d.cap.10. pract. quæst. num. 1. nouissimè Franc. Molin. in d. tract. de brach. secul. lib. 1. cap. 3. in contrarium voluerint, ob eam præcipuè rationem quòd d. cap. cum non ab homine, de iud. apertè mandatur Ecclesiasticis iudicibus, vt procedant per censuras contra reos, & si non proficiant, cum non habeant amplius quid faciant, inuocent brachium seculare, quódque d.cap.1.de off.ord.& aliis plerisque iuribus ponuntur illa verba, inuocato, si opus fuerit, auxilio brachij secularis; at verò donec potest contra aliquos procedere Ecclesiasticus iudex per censuras; non videtur ei opus esse auxilio secularis Magistratus. Quæ tamen non obstant nostræ conclus. quam in terminis tenent Cost.d.remed.21. num. 6. Ignat. Lopez.d.cap. 153.aliàs 140. num.4.& 5. Farinac.d.num.98.& Segur. Daual.d. cap. 13. 2 part.director. iud. Eccles. for.num.35. cum quatuor seqq. Nam primùm quidem pleráque ex prædictis iuribus potiùs fauent huic opinioni, dum indistinctè dicunt, si opus fuerit, vel, si necesse fuerit; atque adeo in qualibet parte litis, aut in quolibet actu iudicij, non autem solùm in subsidium, & quando Ecclesia non habet vltra quid faciat, aliàs sequeretur illud absurdum, quòd interim reus posset fugam arripere, vel bona occultare, ne realis, vel personalis executio medio seculari brachio fieri queat; bonis enim in sequestrum traditis, & rei persona in vinculis posita, nusquam in toto litis discursu brachij secularis auxilio erit opus, d. verò c. cum non ab homine, † vel est correctum per posteriora iu-

268 Brachiũ secul. vt à Cõseru. imploretur an prærequirat censuras.

269 Intellectus c. cum nõ ab homine.

ra, vt ibi non pauci voluerunt, vel certè procedit in proprio casu, cùm agitur de sumenda pœna corporali de reo in causa criminali, & tradendo Curiæ seculari vt plectatur; quomodo intelligitur etiam d.cap.at si clerici, de iud. cap. postulasti, de homicid. cap ad falsariorum, de crimin. fals. cap. excommunicamus, il 1.§.1. cap. super eo, & cap. ad abolendam, in princ. de hæret. necnon cap.clericus, 3.quæst.4. & cap. si quis sacerdotum, 11. quæst. 1. quo casu iudex Ecclesiasticus non dicitur exequi sententiam suam per secularem Magistratum, sed potiùs ei permittit, vt sua potestate in eum vtatur, prout colligitur ex d. iuribus, & cap. nouimus, de verb.signific. cum ibi adnotat. vnde & pro reo efficaciter intercedere precibus debet apud secularem Magistratum vt citra mortis periculum sententiam contra eum moderetur, vt d.cap.nouimus, in princ. finalibus verbis dicitur, cui consonat text. in cap. postulasti, de homicid. & cap.2. eodem titul. in 6. necnon cap.reum, 17. quæst.4.

270 *Intellectus Conc. Trid. sess.25. c. 3. de refor. & c.5. de Reg.*

Deinde, quicquid sit de prædictis iuribus antiquis, certè id apertè satis colligitur † ex Conc.Trid.sess.25. cap.5. de regul. in fin. ibi, inuocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachij secularis; impedientes verò, vel non obedientes per censuras Ecclesiasticas parere compellant. ibi enim præmittitur brachij secularis inuocatio compulsioni per censuras. omnino verò id constat ex d. sess. 25. cap. 3. de reform. cuius verba retulimus supr. hoc eod. cap. quæst.5. concl.1. ibi enim vt optimè adnotarunt Cost. num.6. & Daual.d.cap.13.nu.38. statuitur, vt tam in procedendo, quàm in definiendo in causis ciuilibus, & criminalibus contra laicos, vel clericos per mulctas pecuniarias vel captionem pignorum, seu personarum districtionem per suos, vel alienos executores, iudex Ecclesiasticus priùs ad executionem realem, vel personalem, quàm ad censuras deueniat; quæ verba Concilij non benè euitat Franc. Molin.d. cap. 3. num.37. & seqq. vix enim fieri posse videtur, vt alienis executoribus Ecclesiasticus iudex vtatur absque brachij imploratione, vel secularis, si familiam laici iudicis adhibere velit, vel Ecclesiastici, si ab aliquo loci Ordinario illud imploret. ex quo etiam decreto Concilij, & aliis eiusdem Concilij, & sacrorum Canonum initio huius quæst. iuxta posteriorem implorationis brachij secularis effectum allegatis, satis quoque constat, hanc

inuo

inuocationem † fieri posse à iudice Ecclesiastico, atque adeo etiam Conseruatore, non solùm vt ipse iudex laicus executionem realem, vel personalem per suos executores, sed etiam ipse Ecclesiasticus per executores laici iudicis faciat; quod & fusiùs probat Daual. d. cap. 13. num. 40. vsque ad 47. & colligitur ex 2. nostra concl. huius quæst. necnon ex eo, quòd † iudex Ecclesiasticus potest laicum, & clericum mulctare in pecuniaria, vt breuiter docuimus cap. præced. quæst. 4. concl. 1. in fin. & colligitur ex traditis per Diaz. supr. cap. 144. & ibi Lopez. in nou. addit. potéstque † capere, & carcerare non modò clericum, vt est tex. in cap. cum Episcopus, de off. ord. in 6. sed etiam laicum, vt plerique ibi tradiderunt, & alij, quos refert Couar. d. cap. 16. num. 2. & sequitur Iacob. Sbroz. de off. vicar. libr. 2. quæst. 152. Daual. d. cap. 13. num. 24. vsque ad 30. Lopez. d. c. 153. num. 6. & 7. ac Reuerendissimus Antistes Germon. de sacror. immunit. lib. 3. cap. 12. num. 77. vsque ad 81. Fel & alij in cap. cum sit generale, de for. compet. Fernan. Vasq. de success. resol. § 22. num. 17. de quo etiam aliquid nos supr. cap. 7. quæst. 4. concl. 1. ad fin.

271 *Brachij secul. alia imploratio quo ad Conseru.*

272 *Laicus potest à iudice Eccles. mulctari in pecunia:*

273 *Immo capi, & in carcerē detrudi.*

Cetera, † quæ de brachio seculari minùs necessariò dici ad hanc quæstionem possent, subministrabunt tibi præcitati Doct. ac præcipuè Lopez, & Daual. supr. Cost. d. remed. 21. & Martha d. part. 1. cap. 49. cum tribus seqq. Nauar. in repet. cap. cum contingat, præcipuè remed. 9. de rescript. Sbroz. d. tract. de off. Vicar. lib. 2. quæst. 190. & seq. Natt. cons. 159. Lud. Rodolfin. & Franc. Molin. d. tract. de brach. secul. Caualcan. de de brach. reg. Farinac. d. quæst. 97. à nu. 81. vsque ad 108. Anchar. reg. ea, quæ, num. 16. Læl. Iordan. de Rom. sed. orig. & auctor. cap. 8. Nos verò ex his, quæ adduximus finem tam præsenti quæstioni, quàm vniuerso huic 8. cap. imponentes ad 9. transeamus.

274 *Brachij secul. materia, remissiuè.*

SVMMÆ RERVM.

1 *Iurisdictionem iudicis quænam impediant, seu retardent.*
2 *Suspectum iudicem habere durum est, nec ad id quis cogitur.*
3 *Suspecto iudice existente quid faciendum de iure ciuili.*
4 *Recusato iudice, vt suspecto, de iure canonico eliguntur arbitri, coram quibus probetur causa suspicionis. fallit tamen id in tribus casib. num. 5.*
6 *Recusationis causa de iure ciuili non debet necessariò exprimi, sed sufficit iuramentum. De iure autem Canonico exprimenda est. num. 7. & regulariter proponenda coram iudice recusato. num. 8.*
9 *Recusari regulariter nequit Conseruator iuxta terminos iuris deputatus.*
10 *Argumentum ab appellat. ad recusationis remotionem in causis Ecclesiasticis valet. dum tamen remota sit appellatio à iure, non per rescriptum. num. 11.*
12 *Recusatio admittitur in manifestis criminibus, & ibi intellectus c. quod suspecti. 3. q. 5.*
13 *Recusatio admittitur vbi pœna arbitraria imponitur.*
14 *Iudex in iniuria notoria sibi illata potest iudicare, si pœna sit à iure imposita, & determinata.*
15 *Recusatio reijcitur in notorio facti permanentis, non autem transeuntis. Item non modò in criminalibus, sed & in ciuilibus. num. 16.*
17 *Recusatio non admittitur etiam in non notorijs, vbi recusatio ipsa sit notoriè calumniosa.*
18 *Recusari potest Conseruator in causis merè summarijs, sed ex grauiori causa, quàm in plenarijs, & duob. num. seqq.*
19 *Suspicionis causæ iustæ quæ sint in plenarijs causis, remissiuè.*
20 *Apices iuris non attenduntur in causis summarijs.*
21 *Recusari non ita facilè potest Cardinalis, & Ordinarius.*
22 *Recusari potest indistinctè Conseruator in causis plenarijs.*
23 *Assessor Conseruatoris recusari potest. ob grauiores tamen causas, quàm Conseruator. num. 24.*
25 *Assessor an habeat iurisdictionem.*
26 *Assessor recusari potest sicut iudex, vbi eius consilium omnino sequendum est.*
27 *Notarius, an, & quando recusari possit.*

28 *Capi*

28 *Capitulum an recusari poßit.*

29 *Recusari debet Conseruator Apostolicus ante litis contestationem. potest tamen etiam post, præstito iuramento, si post eam causæ notitiam habuit recusans. num. 30. quòd si post etiam conclusionem in causa superuenit, poterit tunc proponi & probari. num. 31.*

32 *Suspicionis causa orta post litis contestationem ante conclusionem, poterit etiam post conclusionem proponi si notoria omnino sit, aut eius cognitio superuenit conclusioni.*

33 *Arbitri quando eligendi sint à recusante cum Conseruatore recusato, vel cum aduersario, & num. seq.*

34 *Arbitri electi, si discordent, aduocant tertium; quodq́; duo decreuerint, subsistit.*

35 *Suspicionis causa coram quo proponenda. & probanda sit.*

36 *Controuersia super competentia inter Conseruatorem, etiam Regularium, & Ordinarium quomodo sit terminenda. quid inter duos delegatos. num. 37.*

38 *Iudex quando poßit cognoscere an sua sit iurisdictio, vel non poßit.*

39 *Arbitri in causa suspicionis Conseruatoris ab eo cogendi sunt ad conueniendum in vnam sententiam, vel tertium concorditer aduocandum.*

40 *Arbitri iuris, non Conseruator, aßignant terminum partib. ad probandum causam suspicionis.*

41 *Suspicionis causa legitimè non probata Conseruator sua iurisdictione vtitur, probata causam vel alteri committit de recusatoris assensu, vel ad superiorem transmittit.*

42 *Recusatus an poßit ante electionem arbitrorum statim causam subdelegare.*

43 *Gesta à iudice recusato post recusationem an sint ipso iure nulla.*

34 *Recusari quinam non poßint.*

45 *Delegatus Apostolicus ante recusationem licitè committit vices suas, tunc verò nec recusari poterit, neque commißio in totum facta impugnari.*

46 *Recusari potest delegatus Papæ etiam post commißionem ante recusationem factam, si subdelegatus non recepit commißionem, vel mortuus est ante vsum illius, eámve delegatus reuocauit.*

47 *Delegatus Papæ post recusationem subdelegare nequit sine assensu recusationis, cum quo potest, licèt recusatio sit probata, modò super ea non sit pronuntiatum.*

48 *Recusationis materia, remißiuè.*

164 *Dici potest de nullitate sententiæ vel accessoriè ad appellationem, vel æquè principaliter, vel omnino principaliter. & tribus num. seqq.*

165 *Nullitas accessoriè intentatur cum dicitur, appello, alijsq; modis, & num. 167. & quando æquè principaliter. num. 166. aut omnino principaliter. num. 167.*

168 *Sententia lata super nullitate incidenter proposita est interlocutoria, nec de per se requirit iuris ordinem: secus si principaliter.*

169 *Appellatio sola incidenter includit nullitatem, & nullitas appellationem.*

170 *Nullitas principaliter intentari potest vsque ad 30. annos, & quando perpetuò.*

171 *Nullitatis prosequendæ tempus quod sit.*

172 *Appellatio regulariter non datur à sententia Conseruatoris ad terminos iuris deputati.*

173 *Appellatio non admittitur regulariter in notorijs. fallit tamen id multis modis. num. 174. cum seq. & quid in notorio probationis, aut præsumptionis, num. 175.*

176 *Appellatur à Conseruatore in causis plenarijs, & gesta appellatione pendente, vt attentata, sunt reuocanda. etiam in interlocutoria habente vim definitiuæ. num. 177.*

178 *Appellatio ab interlocutoria eximit à iudice, non tamen facit attentata, nisi post inhibitionem.*

179 *Appellari potest à Conseruatore in causis summarijs.*

180 *Appellari quando nequeat à Conseruatore etiam in plenarijs; & ibi intellectus Conc. Trid. sess. 24. cap. 20. de reform. & reg. 36. Cancellariæ. cum num. seq.*

181 *Vniuersalis negatiua cum dictione, nisi, omnino totum excludit, præter excepta.*

182 *Appellatur à Conseruatore Apostolico ad Papam. Item ab arbitris iuris in casu recusationis, vel controuersiæ de competentia cum alio Conseruatore, vel iudice delegato. num. 183.*

184 *Appellatur ad Papam à Conseruatore laico ab eo dato; ad Principem verò secularem à Conseruatore etiam clerico, quem is dedit.*

185 *Appellari ad Legatum etiam de latere nequit à Conseruatore Apostolico, nec valet contraria consuetudo.*

186 *Legatus nequit se intromittere in causa appellationis à Conseruat.*

187 *Appellatio à Subconseruatore Apostolico, in totum etiam quoad vnam causam dato fit ad Papam. Quid si Conseruator datus*

fuisset

CAPVT IX.

Qua ratione impediatur, seu retardetur iurisdictio Conseruatorum.

IVXTA ordinem, quem initio 7. cap. atque que etiam vniuersi huius tractatus obseruandum proposuimus, postquam in eod. cap. 7. de iurisdictione, ac potestate Conseruatoris ita exigente rei amplitudine latissimè disseruimus, & 8. hoc est, statim præced. cap. de modo procedendi, quem adhibere debent, seu qua ratione sua iurisdictione vtantur Conseruatores, satis copiosè egimus, sequitur, vt in hoc 9. c. de præcipuis iurisdictionis eiusdem impedimentis breuiter agamus. Hæc autem, omissis aliis, quæ vel minùs præcipua sunt, & spectant ad materiam duorum præced. cap. vel potiùs omnino tollunt, quàm suspendant, impediant, seu retardent Conseruatoris iurisdictionem; & pertinent ad seq. postremum cap. in quo disputabimus, quando huiusmodi Conseruatoris iurisdictio expiret; vel si præcipua sunt, & iurisdictionem suspendunt, vt † prouocatio, relatio, reductio ad arbitrium, supplicatio, seu recursus, restitutio, querela, reclamatio, & dilatio, qui simul cum appellatione sunt nouem actus habentes effectum suspensiuum iurisdictionis, vt auctor est, & latè probat Marant. in spec. aur. 3. part. 6. part. princ. 2. act. princ. num. 4. vsque ad 128. & ibi Add. necnon Lancell. de attent. 2. part. c. 7. vbi de dilatione, 18. vbi de restitutione, 19. vbi de recursu. quibus adde compromissum, de quo idem Lancell. ibi cap. 15. nullitatem, de qua ibidem cap. 17. tamen reductio quidem spectat directè ad arbitria, quæ sunt extra rem nostram, nisi, vt sequuntur, ad compromissum, de quo nos infr. quæst. 4. prouocatio, & nullitas pertinent ad appellationem, de qua infra q. vlt. relatio ad assumptionem assessoris, de qua quæst. seq. reliqua nihil habent, quod proprium sit Conseruatorum, raróque vsu venire possint; vnde pro iis remisisse sufficiat ad Marant. & Lancell. supr. ac præterea quoad dilationem ad l. siue pars, C. de

1 *Iurisdictionem iudicis quanã impediant vel retardent.*

C.de dilat. & cap. significasti, de appel. Doctor. vtrobique, & tit.de dilat. passim, Vestr. in prax.Rom.Cur. lib.7. cap.1.num. 15. & ibi Grauat. quoad restitutionem in integrum ad Sfort. Odd. in suo tract. luculentissimo de restitut. in integr. præsertim quæst. 42. & seq. De seruitute autem, banno, excommunicatione, & suspensione, præterquam quòd non ita frequentia impedimenta iurisdictionis sunt, commodior locus erit cap. seq.quæst.2. cum trib.seqq. hæc inquam præcipua, propria, & frequentiora impedimenta quinque esse reperio. Primum est Recusatio; secundum Assessoris assumptio; tertium Inhibitio; quartum Compromissum; quintum, & postremum Appellatio, & Nullitatis dictio. de quib. vt perspicuè procedamus, singulas quæstiones instituemus.

QVÆRO *igitur Primò in hoc 9.cap. An, & quando possit Conseruator tanquam suspectus recusari.*

Non loquimur hîc de recusatione ratione imperitiæ, aut aliam similem ob causam; de hac enim agemus in seq. quæst. cum sit propria materia assessoris; Neque loquimur de recusatione propter qualitatis alicuius defectum, ob quem nequeat esse quis Conseruator; has enim qualitates latiùs prosecuti sumus quæst. 5. vbi disseruimus, quinam dari possint Conseruatores; Denique non loquimur de recusatione Conseruatoris propter incompetentiam, puta ratione præuentionis; de hac enim aliquid egimus in præced. cap. quæst. 4. & aliquid etiam tractaturi sumus infr. hoc ipso cap.quæst. 3. vbi de inhibitione. & in hac quæst.concl.3. Verùm loquimur solùm, vt etiam propositus titulus indicat, de recusatione Conseruatoris ob aliquam suspicionis causam. Cum autem in triplici deputationis gradu, seu ratione, vt iam non semel admonuimus, considerari possit Conseruator, nimirum, cùm deputatur vel iuxta terminos d.cap.1. & fin. de off. deleg. in 6. quo modo non nisi de notoriis iniuriis, & violentiis potest cognoscere; vel ita, vt sine strepitu, & figura iudicij aliàs etiam causas definiat; vel denique cum plena illa causæ cognitione, quam iudices in plenariis, seu ordinariis causis solent, ac debent adhibere; iuxta omnes hasce inspectiones de Conseruatoris recusatione agemus in hac quæst. ostendentes, an, & quando valeat vt suspectus recusari; & simul, quomodo se gerere debeat tam pars, quàm ipse Conseruator, singulis, vbi opus fuerit, præpositis conclu-

sionibus explicantes, illis tamen, quæ Conseruatori cum ceteris iudicibus hac in re communia sunt, & aliis quoque minus necessariis vt plurimum prætermissis.

2 *Suspectū iudicē habere durū est, nec ad id quis cogitur.*

Præmittendum autem est, quòd, cum † durum sit coram suspecto iudice litigare, atque adeo nemo cogatur eum sibi in iudicem saltem solum habere, cap. quod suspecti. 3. quæst. 5. c. postremò, & cap. cum speciali, de appellat. l. apertissimi, C. de iudic. cum suis concordant. de iure quidem ciuili quoties † iudex ordinarius recusatur, & censetur suspectus, non tollitur ab eo iurisdictio, immo potest ipse de causa cognoscere adiuncto simul sibi Episcopo loci quem socium debet assumere ad causæ cognitionem, & definitionem, Auth. si verò contigerit, C. de iud. quamuis moribus receptum sit, vt iudex ordinarius recusatus recipiat sibi socium non Episcopum loci, sed alium bonum, & candidum virum ad abstergendam, quæ de ipso oborta est, suspicionem, vt post Dec. in cap. cum speciali, in princip. col. 2. de appellat. & Bal. Castr. Salic. Iason. & alios in d. Auth. si verò, adnotauit Couar. practic. quæst. cap. 26. num. 1. & praxis docet. De iure autem canonico † siue ordinarius, siue delegatus vti suspectus recusetur, ad arbitrorum electionem regulariter est recurrendum, coram quibus probentur causæ suspicionis d. cap. cum speciali, de appellat. cap. legitima, eod. tit. in 6. cap. suspicionis, de off. deleg. & cap si contra vnum, eodem tit. lib. 6. Fallit tamen id † primò in delegato, vel officiali Episcopi: si enim is recusetur, non eliguntur arbitri, sed causa suspicionis probanda est coram Episcopo, vt in d. c. si contra vnum. Secundò vbi causa à sede Apostolica sit delegata duobus cum illa clausula, si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat; tunc enim, si contra vnum ex illis suspicionis causa legitima proponatur, ea probari, & expediri debebit coram coniudice non recusato, vt ibid. dicitur; quod quidem locum non habet in quibusdam aliis clausulis, de quibus glos. d. cap. si contra, verb. probari, & nos inf. concl. 5. circa initiū. Tertiò fallit in subdelegato Apostolico; si enim is recusetur, debet recusans coram delegato iustam recusationis causam ostendere, vt habetur in cap. super quæstionum, §. quem verò, de offic. deleg. Similiter iure ciuili † non requiritur necessariò in recusatione expressio causæ suspicionis, sed sufficit iuramentum, iuxta optimum text. in l. vlt. C. de iudiciis.

3 *Quid si iudex suspectus sit faciendum.*

4 *Recusato iudice suspecto eligendi arbitri de iure canonico qui de suspicione cognoscant.*

5 *Fallit in tribus casibus & quibus.*

6 *Recusationis causa an exprimenda de iure ciuili.*

&

& colligitur d. l. apertissimi, vbi glos. & ceteri coniunctim id tradiderunt; quam opinionem sequuntur, & communem fatentur Abb in repet. cap. si quis contra, num. 12. de for. compet. Lanfranc. Orian. in cap. quoniam contra, verbo, recusationis, col. 2. Steph. Aufrer. tract. de recusat. num. 3. Dec. d. cap. cum speciali, in princ. & Couar. d. cap. 26. num. 1. ad finem. at verò de iure canonico † exprimenda est causa, cap. postremò, cap. nouit, & cap. cum speciali, de appell. d. cap. legitima, eod. tit. in 6. d. cap. suspicionis, & cap. super quæstionum, §. quem vero, de offic. deleg. & cap. si contra vnum, eodem tit. in 6. & proponenda † coram recusato d. cap cum speciali; quòd sufficit etiam in casu prædicto 2. fallentiæ, iuxta dict. cap. si contra vnum, vbi Archid. ad verbum, proponatur, id adnotauit post Innoc. in cap. cum super, de off. deleg. quem sequitur gl. magis recepta d. cap. si contra vnum, verbo, probari, tunc solùm, cum adsunt in commissione quædam clausulæ, quarum ad id mentionem faciemus infr. concl. 5. Quando autem, & quomodo debeat proponi, ac probari causa suspicionis, dicemus infra conclus. 4. & seqq. Interim ad huius quæst. conclusiones veniamus.

7 De iure canonico exprimẽda, & 8 proponenda corã iudice recusato.

Prima conclusio. Conseruator † deputatus iuxta terminos d. cap. 1. & fin. de off. deleg. in 6. seu cognoscens tantùm de notoriis iniuriis, & violentiis, regulariter nequit recusari. Ita Innoc. d. cap. 1. num. 4. cuius opinionem sequitur ibi Host. Bern. & Io. An. in glos. cui etiam adhærere videtur Syluest. verb. Conseruator, num. 5. ad finem, omnino verò accedit Borgnin. Coluacan. decis. 33. num. 15. part. 2. ferè autem omnes præcitati Doctores allegant ad id probandum, text. in cap. peruenit, cap. proposuit, & cap. cum sit, de appellat. sed d. quidem cap. cum sit, & cap. peruenit, nihil de recusatione, sed tantùm de appellatione habetur, quòd non admittatur in crimine notorio, ab ea tamen argui potest † ad recusationem, quoniam in causis Ecclesiasticis, vbi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum, vt totidem verbis dicitur in cap. super eo, il 2. de appellat. quod ntelligo vbi à iure prohibetur appellatio, vt puta cum non exprimitur causa appellationis, cap. vt debitus, de appell. cum simil. vt explicat glos. ibid. verbo, appellationi, in quo casu nos versamur. Secus † si per rescriptum tollatur, quia causa sit

9 Recusari regulariter nequit Conseruator.

10 Arg. ab appel. ad recusationis remotionem in causis Eccl. valet, dummodo 11 remota sit appellatio à iure non per rescriptum.

com

commiſſa appellatione remota; tunc enim hoc non obſtante admittenda eſt recuſatio, vt expreſsè cauetur d.cap.poſtremò, de appellat. Porrò in d.cap. propoſuit, habemus text. ſatis expreſſum ad hoc, quòd recuſatio non ſit ſaltem neceſſariò admittenda in notoriis, dum ibi dicitur, quòd iudex, à quo quis appellauit, ſi illi omnino ſuſpectus eſt, non debet eum compellere ad reſpondendum in cauſis, in quibus non appellauit, niſi pro crimine adeo graui, & manifeſto, quòd ipſo actu meritò ſit damnandus; per hunc enim text. id adnotauit ibi gloſ. magis communiter recepta in verbo, manifeſto, & pleriſque Doct.tradiderunt, quos refert, & ſequitur inter alios Farinac. quæſt.22. crimin. num.129. illud enim verbum, manifeſto, ibi ſumitur pro notorio ex prædictorum omnium interpretatione, quod ſanè Dec. ibid. num. 4. colligit ex iis verbis ſeqq. quòd ipſo actu meritò ſit damnandus, ſicque voluit ibidem gl. contrarium ex cap.quod ſuſpecti, 3.9.5.ibi, & ſi manifeſta ſibi officiant crimina, ex quo ſatis colligitur, quòd † etiam in manifeſtis criminibus admittenda ſit recuſatio, nam ibi ſermo eſt de manifeſtis non notoriis, hîc autem de ita manifeſtis, vt ſint quoque notoria, quæ ſanè quomodo inter ſe diſtinguantur, docuimus cap.7. quæſt.3. concluſ.4. & quamuis alij aliter concilient illa iura, vt per Dec.d.cap.propoſuit, num.4. tamen hæc ſolutio gloſ.communiter approbatur, vt Dec.ait d.num.4.vbi nihilominus etiam illam diſtinctionem Butr.& Abb.ait ab omnibus commendari, quòd † non recuſetur iudex de notorio crimine cognoſcens, vbi pœna ſit à iure impoſita, & determinata ſecus vbi ſit arbitraria, quod & alij tradiderunt, quos ibid. refert, ac ſequitur Dec.& Farinac.d. quæſt.21. num. 130. ratio verò diſcriminis illa eſt, quòd in pœna à iure determinata vix eſſe poteſt, vt iudex grauet, in arbitraria verò facilè id euenire poteſt, ſi ſit ſuſpectus. quomodo etiam temperari debet quod pro confirmatione firmatæ ab eo concluſionis, recuſationem in notoriis non admitti, adducebat ibid. Farinac. ex latiùs per eum traditis, quæſt.17. crimin. num.44. & 45.quòd nimirum † licèt iudex nequeat in iniuria ſibi illata iudicare, poteſt tamen ſi ea ſit notorica; debet enim hoc intelligi, ſi ea iniuria pœnam habeat à iure determinatam, ſecus ſi arbitrariam, vt etiam adnotauit Farin.d.num 45.Similiter declaranda eſt principalis concluſio, vt † non procedat in notorio facti tranſeuntis,

12 *Recuſatio admittitur in manifeſtis criminibus.*

13 *Vbi pœna arbitraria imponitur, recuſatio admittitur.*

14 *Iudex in iniuria notoria ſibi illata an poſſit iudicare.*

15 *Recuſatio reijcitur in notorio facti permanentis: &*

tis, sed tantùm permanentis; nam quòd in notoriis facti transeuntis admittenda sit iudicis recusatio, vt suspecti, post Bursat. cons. 21. num. 23. lib. 1. Lancellot. tract. de attent. 2. p. cap. 6. num. 33. & Carauit. super rit. magn. Cur. 265. num. 11. tenuit Farinac. d. quæst. 21. num. 131. Quod autem idem num. 132. post Carauit. supr. Bursat. d. cons. num. 24. & Lancell. d. cap. 6. num. 34. docet, id quod dictum est recusationem in notoriis reiici posse, admittendum fore in criminalibus, non autem in ciuilibus, † falsum esse puto; sic enim destrueretur quod initio concl. satis firmauimus inter alios ex Innoc. d. cap. 1. de off. deleg. in 6. qui simul auctor fuit, & interpres eius canonis Conseruatori notoriæ tantum offensæ cognitionem permittentis, quem tamen regulariter non nisi in ciuilibus seclusa speciali facultate iudicem esse posse, ostendimus supr. cap. 7. quæst. 4. concl. 1.

16 Quid in criminalib. & ciuilibus sentiendum.

Illud autem potiùs admitterem, quòd † licèt causa ipsa principalis, de qua agitur coram Conseruatore, non sit notoria, sed ipsa causa recusationis sit notoriè frustratoria, seu calumniosa, non erit ipsa recusatio necessariò admittenda; id enim generatim de quocunque iudice tradiderunt post alios Lancellot. d. cap. 6. num. 131. & 134. Bursat. d. cons. 21. num. 51. & Farinac. d. quæst. 21. num. 129. Quod sanè valde notandum est pro limitatione quoque duorum more sequentium conclus.

17 Recusatio nõ admittẽda in nõ notorÿs, recusatione notoriè calumniosa existente.

Secunda conclusio. Conseruator in causis, quæ illi commissæ sunt, vt sine figura iudicij terminentur, potest † regulariter ex legitima causa suspectus recusari. Satis id probatur ex iis, quibus cap. præced. quæst. 2. concl. 9. illat. 4. docuimus, inter cæteras exceptiones, quæ à Conseruatore sic deputato admitti debent, censeri quoque exceptionem recusationis; ita tamen, vt leuiores suspicionis causæ reiici ab eo possint, cuiusmodi est illa, quòd pars locuta sit in aurem iudici, per ea, quæ de hac suspicionis causa ibid. diximus. iuxta quæ idem dicendum erit de aliis similib. leuioribus causis suspicionis. Hæc autem quæ sint, facilè prudens lector agnoscere poterit, si singulas iustas suspicionis causas perpenderit, quas † in vnum inter alios collegit Franc. d. cap. postremò, de appellat. & Marant. d. 3. part. 6. part. princip. à num. 24. ad 73. Specul. tit. de iud. deleg. §. superest. puto autem posse reiici omnes illas cau-

18 Reÿci potest Conseru. in causis merè summarÿs.

19 Suspicionis iustæ causæ quæ sint in causis plenarÿs.

ſas quæ non ſunt in iure expreſsè approbatæ, ſed & aliquæ ex approbatis, ſi ſint de apicibus iuris; hi enim † non attendun-tur in cauſis ſummariis, per ea, quæ tradunt Doct.d.Clem.ſæpe, de verb.ſignif. præſertim Natt. ibid.in princ. Clem. ad glo. in verbo, dilationes, num.6.& 16. cuiuſmodi eſſe poteſt, cùm quis recuſatur, eo quòd quis in alia cauſa coram eodem iudice appellauit iuxta text. in cap. ad hæc, il 1. & cap. propoſuit, de appel.vnde hæc cauſa à iure ciuili non approbatur, vt oſtendit gloſ. recepta d. cap. ad hæc, verbo, ſuſpectum, vel ob id, quòd ſit concanonicus, vel alius collega, iuxta cap.cum R.de off. deleg. cum ibi not. hæc enim non habetur à iure pro graui cauſa, vt colligere licet ex cap.generalem, de elect.& cap.cum venerabilis, de except. vbi Cardinali committitur cauſa alterius Cardinalis, licèt id fortè ſit ratione qualitatis perſonæ; neque enim † Cardinalis ita facilè, ſicut cæteri poſſunt recuſari, vt tradunt Dec. & alij in cap. nouit, vbi optimus text. de appellat. Hoſt. & Butr. in cap.ad petitionem, de accuſat. cum aliis adductis à Barbat.in tract. de præſtant. Card. 2.part.princ. quæſt. 3. Iacobat. Alban.& aliis in ſimili tract. Boer.deciſ. 269. ferè per totam. ſicut neque ordinarius ita de facili recuſatur ſuſpectus, vt delegatus, vti optimè adnotauit inter alios Specul.tit.de recuſat.§.cauſa,arg.cap.vt debitus, de appel. Ex quo patet, quid dicendum ſit, vbi Conſeruator deputatus ſit Cardinalis,vel Epiſcopus.

20 *Iuris apices non conſiderantur in ſummariis.*

21 *Recuſari an poſſit Cardinalis, & Ordinarius.*

Tertia concluſio. Conſeruator † in cauſis, in quib. plenariam habet cognitionem, poteſt ſuſpectus recuſari. Patet,quia tunc non differt ab aliis iudicibus delegatis, atque adeo ex iiſdem cauſis recuſari poterit,ob quas delegatus congeſtas à præcitatis Doct. & ſcribentibus in cap.ſi contra vnum, & cap. iudex, de offic.deleg.in 6. & alibi ſæpe, præcipuè verò à Specul. d.§.ſupereſt, per totam. Et licèt alicui videri poſſet, quòd cum ordinarius, cui æquiparatur Conſeruator, de iure ſaltem ciuili non recuſetur, idem de eo fore dicendum vti delegato ad vniuerſitatem cauſarum; tamen neque talis delegatus in hoc reperitur ordinario comparari, & ſic ſaltem de iure canonico recuſatur, vt ſupr. oſtendimus. Quòd ſi quæras de Aſſeſſore Conſeruatoris, quem † ſuſpectum allegari poſſe, conſtat ex cap.ſtatutum, §.aſſeſſorem, de reſcript. in 6. vbi ideo mandat Pontifex Conſeruatori, vt, cùm aſſumere voluerit aſſeſſorem, eum

22 *Indiſtinctè recuſatur Conſeru. in plenariis.*

23 *Recuſari poteſt Coſer. Aſſeſſor,*

eum assumat neutri parti suspectum. idem etiam generatim de assessore, quòd recusari possit, habetur in l. fin. C. de assessor. potest autem assessor suspectus recusari, non quidem omnibus de causis, ob quas potest ipse Conseruator, sed † ob grauiores tantùm, quoniam, licèt participet aliquo modo iurisdictionem iudicis, l. 1. ff. de off. assess. tamen id facit solùm consulendo, vt patet ex d. l. 1. & l. 1. C. de asses. cum simil. neque † habet iurisdictionem, vt per text. in l. 2. C. de assessor. notauit Spec. in rubr. de asses. versic. officium eius, verùm potiùs dicitur habere notionem, arg. l. prætor ait, ff. de re iud. iuncta l. notionem, cum ibi not. ff. de verb. signif. & iudex non tenetur regulariter sequi eius consilium, vt cap. præced. quæst. 8. concl. 2. docuimus. secus autem dicendum erit † in casibus, in quibus tenetur iudex eius consilium sequi, de quibus aliquid diximus d. conclus. 2. & dicemus quæst. seq. si quæras de notario, an, & quando † possit recusari, præter Doct. d. cap. statutum, §. norium, in cap. quoniam contra, de probat. & Gail. lib. 1. pract. obseruat. obseruat. 33. videndus Capitaquens. decis. 202. part. 1. Quoniam verò aliquando potest Capitulum siue vacante sede, siue plena deputari in Conseruatorem, ex certa Papæ scientia, vt de posteriori diximus cap. 5. quæst. 8. in fin. de priori verò dicemus cap. seq quæst. 3. concl. 5. ideo, si quis scire cupiat, an tunc † Capitulum recusari possit, consulat Doct. in cap. de quo vult Deo, quod est 1. de iudic. Boer. d. decis. 269. Gail. supr. Decian. cons. 26. lib. 1. Port. Imol cons. 91. Menoch. in 2 respons. causæ Finariensis, & cons 94. lib. 1.

24 grauioribus de causis quàm Conseruator.

25 Assessor an habeat iurisdictionẽ:

26 & quando recusandus.

27 Notarius an & quãdo reijciendus.

28 Capitulũ an recusandũ.

Quarta conclusio. Conseruator Apostolicus † recusari debet ante litis contestationem. patet, quoniam tam de iure ciuili, quàm canonico debet regulariter iudex recusari ante litis contestationem & omnium dilatoriarum hæc prima exceptio censetur, ne per alterius exceptionis obiectum videatur quis in iudicem consensisse. text. in l. apertissimi, C. de iud. cap. inter Monasteria, de sent & re iud. & ibi glos. communiter approbata Bart. Alex. & cæteri in l. quidam consulebant, ff. de re iud. quam etiam opinionem communem esse scribunt Dec. in cap. 1. num. 24 de iudic. Fel d. cap. inter Monasterium, num. 4. & Couar d. cap. 26. pract. quæst. num. 2. in princ. qui etiam ibid. optimè monet, quòd † nihilominus, si post litis contestationẽ cognita fuerit causa recusationis, poterit quis præstito huius

29 Reijciendus Cons. Apost. ante litis cõtestationem.

30 Quid, post litis contest.

ignorantiæ iuramento iudicem recuſare, quod & adnotauit Specul.tit.de recuſat. §. ſit autem, & probat text. in cap. inſinuante, de off.deleg. iuncto cap. paſtoralis, de except.cum vtrobique notat. quin immo, ſi ſuperuenit † poſt litis,& cauſæ conclusionem, cauſa ſuſpicionis, ea proponi poterit poſt concluſionem in cauſa, licèt probanda ſit, vt per text. in d. cap. inſinuante, tenet Fel. ibi num. 15. & d.cap.paſtoralis, num. 17. & ibi Dec.num.9. Franc.d.cap.cum ſpeciali, num.22.de appel. poſt Imol. in cap. iudex, de off. deleg. in 6. quos refert, ac ſequitur Couar. d. num. 2. verſ. ſic & poſt concluſum in cauſa, ſubdens ibid. quòd † ſi cauſa ſuſpicionis orta fuerit ante concluſionem in cauſa, adhuc recuſatio proponi poterit poſt concluſionem in duobus caſibus. Primò vbi cauſa ſuſpicionis ita notoria eſt, vt probationem non exigat, ſecundùm Imol. Fel. & Franc.loc.cit. quamuis alioqui recuſationis cauſa, quæ probanda eſt, & probatione indiget,non ſit admittenda poſt concluſionem cauſæ, vt notant Io. An. in cap. 2. & ibi Imol. num. 19.de ord.cogn.& Gemin.d.cap.iudex; quoniam poſt concluſionem in cauſa non eſt locus probationi, cap.cum dilectus, de fide inſtrum. Secundò quoties cauſa recuſationis orta ante concluſionem in cauſa peruenit poſtea in cognitionem recuſantis,vt notat Franc.d.num.22. licèt hoc poſtremum,dubium reddatur ex iis,quæ de aliis exceptionibus dilatoriis idem Couar.ibid.ſubiicit, prout & ipſe dubitat.

31 Poſt litis & cauſæ cõcluſionẽ, cauſa ſuſpicionis orta proponenda.

32 Suſpicionis cauſa orta ante concluſionem, quomodo proponenda.

Quinta cõcluſio.Conſeruator Apoſtolicus recuſatus † propoſita coram eo legitima cauſa ſuſpicionis, debet cum recuſante, ſi is aduerſarium non habeat, eligere arbitros; aliàs debet recuſans cum aduerſario eos eligere, qui de cauſa ſuſpicionis cognoſcant, &, † ſi nequiuerint in vnam concordare ſententiam, aduocent tertium, vt quod duo ex ipſis decreuerint, robur obtineat firmitatis. ita ſanè de Apoſtolici delegati recuſatione cauetur d.cap.cum ſpeciali,de appel.& hoc eſt arbitros iuris, ſeu in forma iuris eligere, de quo mentio habetur in cap. legitima, eodem tit.in 6. necnon in Conc. Trid.ſeſſ.14.de reform. cap. 5.verſ. quod ſi in iis cauſis, dum in ſpecie quoad recuſationem Conſeruatoris, atque etiam controuerſiam ſuper competentia iuriſdictionis inter ipſum Conſeruatorem,& Ordinarium ſtatuitur, quòd in cauſis,in quibus quis reus fuerit, ſi contigerit, vt electus ab eo Conſeruator ab actore ſuſpectus eſſe

33 Arbitri quando eligẽdi à recuſante cũ Cõſer.recuſato.

34 Arbitri electi, diſcordes,aduocãt tertium.

esse dicatur; aut si qua inter ipsos iudices, Conseruatorem, & Ordinarium controuersia super competentia iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos super suspicione, aut iurisdictionis competentia fuerit iudicatum. Sed quoniam, vt iam sæpe admonuimus ab hoc decreto, sicut à toto illo canone ipsummet Concilium ibid. in fine eximit Vniuersitates generales, ac Collegia Doctorum, seu Scholarium, & Regularium loca, necnon hospitalia actu hospitalitatem seruantia, ac Vniuersitatum, Collegiorum, locorum, & Hospitalium huiusmodi personas, quo ad recusationem quidem Conseruatorum hoc ipsum seruandum in his quoque sicut in aliis erit, quoniam conforme id est iuri antiquo d. cap. cum speciali, de appell. necnon cap. legitima, eod. tit. in 6. cap. suspicionis, de off. deleg. & cap. si contra vnum, eod. tit. lib. 6. cum suis concord. Si tamen duo † seruentur, quorum alterum constat ex d. cap. si contra, vt nimirum causa suspicionis non probetur, & expediatur coram arbitris, sed coram Conseruatore iudice non recusato condelegato cum clausula, quòd si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat; secus autem post Archid. ibi, verbo, proponatur, docet esse tenendum glos. recepta ibid. verbo, probari, in iudice condelegato sine hac clausula, aut cum illa, quòd si non omnes, tu cum altero, &c. vbi is, ad quem sermo dirigitur, recusatur, vel cum illa, de qua in cap. coram, extr. eod. tit. Alterum, quòd in casu clausulæ, quòd si ambo, & dispositione d. cap. si contra, recusationis causa licèt non probanda, proponenda tamen sit coram omnibus iudicibus collegis, adiuncto etiam recusato, quicquid post Innoc. cap. cum super, de off. deleg. dixerit Archid. d. cap. si contra, posse coram solo recusato proponi, vt initio quæst. vidimus, quod glos. magis recepta ibid. verbo, probari, admittit solùm in clausulis, quarum mox meminimus, non autem de qua d. cap. si contra; tunc enim vult, vt dicebamus, coram omnibus collegis iuncto recusato proponendam.

35 Suspicionis causa coram quo proponenda.

Quoad † controuersiam verò de competentia inter Conseruatorem, & Ordinarium, licèt optimum sit obseruare huiusmodi Conc. Trid. decretum etiam quoad Regulares, & alias prædictas personas ibidem exceptas; quia tamen hac in re aliquod antiquum ius non reperimus, existimarem huiusmodi

36 Cõtrouersia super cõpetentia inter Conseru. & Ord. quomodo terminanda.

cognitionem potiùs ſpectare ad Conſeruatorem,quàm ad Ordinarium, cum Conſeruator maior ſit Ordinario in cauſis ſibi commiſſis, vt probauimus c.præcedenti quæſt.4. concl. 1. & 2. at verò, cùm eſt contentio inter duos iudices de iuriſdictionis competentia, cognoſcere debet ille, qui eſt dignior, & maior, vt ſingulariter tradit Rom. conſ.160. Dec.Fel.& alij in cap.paſtoralis, in princ. de reſcript. Doct.in cap.ſuper litteris,eodem tit. & cap. ſi clericus laicum, & cap. cum ſit generale, de foro compet. Butr.& alij in cap. ceterum, de iudic. qua de re etiam videri poteſt gloſ. in cap.ſtatutum, in princip. de reſcript. in 6. Quamuis non improbabiliter dici poſſet, quòd, cum delegatus etiam Principis abſolutè non ſit maior Ordinario, ſed in cauſa tantùm ſibi commiſſa, cum tamen Ordinarius in aliis maior ſit propter vniuerſalem iuriſdictionem in ciuitate, ac diœceſi, vt etiam adnotarunt Doct. cit. d.concl.1. atque adeo poſſent Conſeruator & Ordinarius æque digni iudicari; poſſet in huiuſmodi controuerſia competentiæ inter Conſeruatorem, & Ordinarium ſeruari quod in ſimili, nimirum de duobus delegatis Apoſtolicis ſtatuitur d. cap paſtoralis, in princ. quod, † vbi de reuocatione litterarum ambigitur, vtrum iudices priores, an poſteriores cognoſcere debeant,niſi poſteriores prioribus, vel è conuerſo duxerint deferendum, ſimul vtrique cognoſcant; & ſi fortè nequiuerint ſimul in vnam ſententiam concordare, (quamuis plures ſint ex vna parte,quàm ex altera,) per arbitros communiter electos à partibus huiuſmodi concertatio ſopiatur, quæ diſpoſitio etiam approbatur in cap. cum contingat, verſ. quòd ſi ſuper hoc, de reſcript. & cap.ab arbitris, de offic.deleg.in 6. à ſimilibus enim ad ſimilia debet iudex procedere, cum nequeant omnes articuli legibus comprehendi, vt ait Iulianus I. C. in l.non poſſunt, ff. de leg. præſertim cum diſpoſitionem d. cap. paſtoralis, locum etiam habere in ordinariis, voluerit Io. An. in reg. in obſcuris, cap. ſanè, de for.compet. & cap. 1. de priuil. in 6. licèt ſciam,communiorem in hoc ſententiam eſſe cum Innoc.d. cap. ſuper litteris, & aliis, quos referunt de communiori atteſtantes Dec. & Fel.eod.cap. paſtoralis, in princ. Retenta tamen priori ſententia, quòd d. cap. paſtoralis ſeruandum ſit etiam in controuerſia de competentia inter Conſeruatorem, & Ordinarium, quæ æquior, tutior, & iuri communi, ac Conc.Trid. conformior

37 *Quid hic inter duos delegatos.*

mior est, ea locum non habebit in casu d. cap. cum contingat, de quo latè infr. quæst. 3. conclus. 2. & cap. præced. quæst. 9. concl.2. circa initium; item non habebit locum vbi alter iudicum præuenisset; nam qui præuenit, sicut præferendus aliàs est in causæ principalis cognitione, ita etiam in hoc incidenti competentiæ, vt post Butr. d.cap.super litteris, tenet Fel.dict. cap.pastoralis, in princ. per text.in l si quis postea, ff.de iud.

Præterea amplianda est principalis conclusio, vt procedat † in casibus omnibus, in quibus non potest iudex cognoscere, an sua sit iurisdictio, quos collegerunt Doct. d. cap. super litteris, præsertim Abb.Fel. & Dec. ibi admonentes, quòd extra eos casus standum est regulæ, vt iudex etiam delegatus cognoscat, vbi opus sit, an sua sit iurisdictio, iuxta text.ibi, & l. 2.in princ. ff.si quis in ius voc. non ier. & l. præscriptione, C. si contra ius; atque adeo in prædictis casibus, si Ordinarius, & delegatus, vel sibi inuicem non deferunt, vel de iure non conueniunt, ad quem eorum spectet iurisdictio, eius rei cognitio, ad arbitros à partibus eligendos pertineat, vt in d.cap.pastoralis, in princ.

38 *Iudex quãdo possit cognoscere an sua sit iurisdictio.*

Sexta conclusio. Conseruator Apostolicus vt supra recusatus, & proposita coram eo legitima causa recusationis iuxta paulò ante dicta, electísque arbitris, † illos cogit ad conueniendum, si discordes fuerint, in vnam sententiam, vel tertium concorditer aduocent, cum quo duo, vel alter eorum competenti ad id eisdem arbitris termino per eum assignato ita de sedis Apostolicæ delegatis statuitur in cap. suspicionis, de off.deleg.iuncto cap.legitima, de appel.in 6.quibus ad Conseruatores Apostolicos rectè quibusdam casibus exceptis, docuimus latè supr.cap.7 quæst.8.supposit.3.

39 *Arbitri in causa suspicionis Cõser. ab eo cogẽdi sunt, & ad quid.*

Septima conclusio. Conseruatore Apostolico recusato, electísque arbitris pro causa suspicionis dignoscenda, † non Cõseruator, sed ipsi arbitri partibus terminum assignant ad eam probandam. Patet quia ita in specie in cuiusuis iudicis recusatione statuit Greg.IX. d. cap. suspicionis, rationem simul huius decisionis afferentes in hæc verba; suspicionis causa contra iudicem assignata, non ipse, qui forsan prouocatus obesset, sed arbitri potiùs, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Fallit tamen id in

40 *Arbitri iuris assignant terminum partibus ad probandam suspicionem.*

in casu, de quo supra concl. 5. circa initium, vbi causa committitur cum clausula, quòd si ambo.

Octaua conclusio. Causa legitima suspicionis Conseruatoris recusati coram arbitris intra competentem terminum ab eisdem vt suprà assignatum non probata, † ex tunc Conseruator sua iurisdictione vtitur. At ipsa probata legitimè, de recusatoris assensu personæ idoneæ committere debet negotium recusatus, vel ad superiorem transmittere, vt in eo ipse procedat secundùm quod fuerit procedendum. Prima pars conclusionis patet, quoniam ita in quolibet iudice recusato præsertim delegato decernitur, d.cap.cum speciali, de appell.& cap. legitima, eodem tit.in 6. Posterior probatur, quoniam ita in iudice præsertim delegato recusato decernitur, d.cap.cum speciali. iisdem planè verbis; quæ maximè ad rem nostram faciunt, quatenus dicitur, rem ad superiorem esse transmittendam, vbi nequeat iudex de partis assensu eam alteri delegare; cum Conseruator Apostolicus nulli committere vices suas possit, citationibus, & sententiarum denuntiationibus, dumtaxat exceptis, nisi, hoc ei competierit ex beneficio litterarum, vt expresè cauetur d.c.fin.§. vices quoque suas, de off. deleg. in 6. & nos quoque alibi adnotauimus. Quo casu si quis quærat, † an possit Conseruator recusatus statim vices suas committere iuxta dispositionem text. in cap. si quis contra, de for. compet. vel debeat necessariò priùs probari causa suspicionis coram arbitris, vt innuitur in d.cap.cum speciali, de appell. & cap.iudex, de off.deleg.in 6. non disputo; facilè autem id colligi potest ex traditis ibid. per gl.& Doct.ac per Abb.d.c.si quis contra, num. 12.& seq.

41 Suspicione non probata iurisdictione sua vtitur Conseru. & quid probata.

42 Recusās an possit ante electionē arbitrorū causam subdelegare.

Nona, & postrema conclusio. Gesta, processus, & sententia per Cōseruatorem recusatum post recusationem lata † sunt ipso iure nulla. Patet, quoniam hæc ita gesta à quouis iudice recusato nulla sunt, ita post alios ex magis communi resoluunt Bursat.consil.21. Gabr.commun. concl.lib.2 tit. de iudic.conclus.5. & Lancellot.d.tract. de attent.2. part. cap. 6. num.4.vsque ad 10. quam regulam sex modis ampliat idem Lancellot. ibid. à num. 11. ad 23. Limitat verò nouem modis à num. 23. ad 52. ac denique sex modis declarat à num. 53. ad fin. Gabr. autem d. concl. 5. à num. 4. ad 7. quos auctores per te videre poteris, cum cuique obuij sint, résque hæc nihil speciale habeat

43 Gesta à recusato post recusationē an valeant.

beat in Conseruatore. Apud eundem verò Lancell.eod.cap.6. num. 36. cum duob. seqq. ac Doct.ab eo cit. præsertim Franc. d.c.cum speciali,q.8.& seq.Boer.decis.269. habes † de personis,quæ non possunt recusari.

44 *Recusari quinequeat.*

Pro complemento autem, & maiori explicatione, tam huius, quàm præcedentium præsentis quæst. conclusionum illud admonendi sumus, quod de Apostolicæ sedis delegato in hac materia recusationis, ac subdelegationis ab eo post, vel ante recusationem facienda statuitur in cap. iudex, de off. deleg. in 6. nimirum, quòd † iudex ab Apostolica sede datus, quamuis legitimè recusari valeat, vt suspectus, potest licitè vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit, recusari vlterius, aut facta per eum commissio impugnari nequibit, quod vtrumque posset, si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset; adde cum gl.ibid.verbo,nequibit. Io.Monach. & aliis, quòd † adhuc posset recusari delegatus, si subdelegatus non recepisset subdelegationem, vel si antequam subdelegatus vti cœperit iurisdictione, mortuus fuerit,vel delegatus commissionem ab eo reuocauerit, iuxta text. in cap.quamuis. eodem tit.& lib.6. vbi statuitur, in hoc vtroque casu posse delegatum reuocare subdelegationem. Post recusationem quoque propositam † vices suas committere non potest nisi de recusatoris assensu, de assensu verò potest,etiamsi recusatio eadem iam sit probata dummodo pronuntiatum non fuerit super ea. ita expresse cauetur d.c. iudex, in fine.

45 *Delegatus Apost. ante recusationẽ, an possit cõmittere vices suas.*

46 *Recusari potest delegatus post commissionẽ ante recusationem factã, & quando.*

47 *Post recusationem an possit subdelegare.*

Cetera de recusationibus, quæ minùs necessaria sunt, vel minùs propria Conseruatorum, † peti possunt ex tract.in hac quæst.allegatis, præcipuè Marant.d 3. part. 6. part.princ. Specul.d.tit.de recusat. Aufrer.d. tract. de recusat. Lancellot.dict. tract.de attent. part 2. cap.6. Mandos.in commiss.deputat.adiuncti Orian.d.cap.quoniam contra, scribentes d.l.apertissimi, & d.cap postremò, cap.cum speciali, cap.suspicionis, cap.legitima, cap.si quis contra, cap.si contra vnum,cap.iudex,necnon cap.accedens,il 2.vt lit.non contest. Nos verò ad alias huius c. quæst veniamus.

48 *Recusationis materia, remissiuè.*

QVÆRO *secundò, Quandonam Conseruator, & qualem sibi Assessorem assumat.*

Prosequendo impedimenta, quibus Conseruatoris iurisdi-

ctio retardetur, agendum nobis nunc eſt de Aſſeſſore, per cuius aſſumptionem iuriſdictio Conſeruatoris retardatur, non tam quia interim, dum aſſumitur, differtur exercitium iuriſdictionis in Conſeruatore, quàm quia Conſeruator liberè non poteſt in toto iudicio vti iuriſdictione ſua, ſed dependenter ab aſſeſſore, cum quo procedit, vel cuius conſilium debet in ſingulis ferè actibus expectare. Et quidem de aſſeſſore Conſeruatoris quod ad ſalarium, munera, vel expenſas pertinet, ſatis egimus cap. præcedenti, quæſt. 8. In præſenti verò huius cap. quæſt. videndum præcipuè nobis eſt, quibus caſibus, & quibus præditum qualitatibus aſſeſſorem Conſeruator aſſumat. Sed quoniam materia aſſeſſoris affinis eſt materia relationis quoad poſtremam ex eius ſpeciebus, quas mox referemus, ideo de illa aliquid in hac quæſt. afferre operæ pretium duximus.

49 *Aſſeſſor, Conſiliarius dictus, &*

Præmitto igitur primò, Aſſeſſorem, qui † & Conſiliarius vocatur, vt notauit Specul. tit. de aſſeſſore, §. aſſeſſor, & tit. de requiſit. conſil. in princ. & num. 1. & probatur ex l. conciliariis, ff. de off. aſſeſ. & l. conſiliarios, l. non parum, & l nemo, quæ eſt fin. C de aſſeſ. eſſe eum, † quem ille, qui iudicandi poteſtatem habet, ſibi aſſociat, vt ſibi in cauſæ cognitione aſſideat, vel aſſiſtat, & eum ad rectè decidendum cauſam inſtruat, vt colligitur ex l. 1. & toto ferè tit. C. de aſſeſ. & deſcribunt Azo in ſumm. eod. tit. Specul. d rubr. de aſſeſſore, §. aſſeſſor eſt is, gl. 1. recepta d. cap. ſtatutum, §. aſſeſſorem, de reſcript. in 6. Inſtruit autem potiſſimùm iudicem, vt dicitur in l. 1. ff. de off. aſſeſſor. in cognitionibus, id eſt, cauſarum, quid iuris eſſe debeat, & quomodo is, cui aſſidet, iudicet; & aliis, de quibus dicemus inf. concl. 5.

50 *Quid ſit.*

51 *Relationis ſpecies.*

Præmitto ſecundò, Relationis, quoad rem noſtram, ſuſpendendam nimirum iuriſdictionem, attinet, † quinque eſſe ſpecies, quas enumerat inter ceteros Marant. in ſpec aur. 3. part. 6. part. princip. in 2. actu princip. num. 4. 7. & duob. ſeqq. Lancel. tract. de attent. 2. part. cap. 8. & 9. quarum etiam aliquas ſaltem ponunt Doct. in rubr. de appellat. & cap. intimaſti, vbi inter alios Franc. eodem tit. Prima eſt quam facit voluntariè iudex Principi ante ſententiam in cauſa, ſiue ciuili, ſiue criminali, quoties de iure dubitat, l 1. C. de relat. cum aliis adductis per Specul. rubr. de relat. §. de quibus, & §. quando autem; atque etiam poſt ſententiam in criminali cùm agitur de exe-

quenda

quenda pœna deportationis, vel ſimili, vt ait Specul. d. §. quando autem, & gloſ. d. l. 1. verbo, pronuntiet, per l. inter pœnas, & ſeq ff. de interdict. & releg. l. ſi quis filio, §. quid tamen, ff. de iniuſt. rupt. & irrit. teſtam. & l. 1. §. hi, quibus, ff. de leg. 3. Et de hac ſpecie relationis, cum ſit de raro contingentibus, & nihil proprij habeat in Conſeruatore, ſufficiat lectorem remiſiſſe ad præcitatos Doct. & text. illud dumtaxat admonentes, nouo iure examinata cauſa non eſſe locum huic relationi, vt expreſsè diſponitur in Auth. nouo iure, C. de relat. iuncto tit. ſub quo illa Auth. ponitur. Secunda ſpecies relationis ea eſt, quando fit ex neceſſitate delegationis, quia Princeps alicui commiſit cauſam cum poteſtate procedendi vſque ad ſententiam excluſiuè, & mandato, vt completo proceſſu cauſam inſtructam tranſmittat ad Principem ab eo decidendam; de qua ſpecie, cum vix euenire poſſit in materia Conſeruatorum, videas, ſi lubet. Abb. Card. & Franc. d. cap. intimaſti, & text. in cap. cum olim, de teſtib. vbi videtur caſus huius ſpeciei, ſicut & cap. fin. de probat. Tertia ſpecies eſt relationis, quæ fit ex neceſſitate ipſius cauſæ, quia ea ſpectat ad ſuperiorem, iuxta text. in cap. vt debitus, & cap. vt noſtram, de appel. cap. maiores, de baptiſ. cap. dudum, il 1. de elect. & hæc potiùs vocatur remiſſio cauſæ, vt adnotauit inter alios Specul. d. rubr. de relat. in princip. atque adeo nihil ad nos. Quarta ſpecies eſt, cùm cauſa deuoluta ad ſupremum Magiſtratum committitur alicui iuriſperito, vel iudici, qui proceſſum inſtruat vſque ad ſententiam, mox eam referat cum voto ad ipſum ſupremum Magiſtratum; qui deinde, quatenus ſibi iuſtum videtur, ſuo nomine, vel Principis, ſententiam profert iuxta votum. Et de hoc, inquit Marant. d. num. 7. eſt ritus magnæ Cur. 161. ſed hæc ſpecies vel, vt mihi videtur, ferè coincidit cum ſecunda, vel, vt ait Lancellot. d. c. 8. num. 5. eſt localis illius Curiæ, quare de ea quoque nihil eſt aliud hoc loco dicendum. Quinta, & poſtrema ſpecies relationis eſt, † cùm iudex aliquando ex voluntate, aliquando ex neceſſitate, vt puta propter aliqualem, vel omnimodam imperitiam petit conſilium alicuius iuriſperiti, de qua text. in l. ex illo, C. de appellat. & l. 1. & tot. tit. C. de relat. cap. nomen preſbyteri, 2. quæſt. 1. cap. multum ſtupeo, 3. quæſt. 6. & d. cap. intimaſti, de appellat. tradúntque inter ceteros Franc. Abb. Card. d. cap. intimaſti, Bal. & alij l. fi. C. de relat. Specul. rubr. de requi-

52 Relationis ſpecies affinis aſſūptioni Aſſeſſoris eſt petitio Conſilij ſapiētis: & in quo diſcrepent.

ſit.conſ. Marant.d.3 part.6.part.princ. num.8.cum duob.ſeqq. & Lancell. d. tract. de attent.2. part. cap.9. per totum. Et quoniam hæc ſpecies, vt dicebamus, affinis eſt, immo valde ſimilis aſſumptioni aſſeſſoris, de qua aliquid in terminis deciſum reperimus in iure, & à Doct.reſpectu Conſeruatorum,ideo de vtraque nobis hoc loco erit nonnullis propoſitis concluſ. tractandum. Si tamen duo priùs admonemus. Alterum eſt, quòd nihilominus differt hæc petitio conſilij ſapientis ab aſſeſſoris aſſumptione, vt etiam apertè ſentit gloſ.recepta, d.cap.ſtatutum, in princ.verbo,copia, tum quòd hæc eſt fundata in iure, vt in prædictis cap.ſtatutum, & tot.tit.ff.de off.aſſeſ.& C.de aſſeſſorib. illa verò potiùs in conſuetudine totius Italiæ, cap. ad noſtram, de conſuet. ſed debuit allegare ad audientiam noſtram,vt adnotauit etiam Specul.d.rub.de requiſit.conſil.num. 1.& 2. iuncto princip. niſi fortè,vt extraiudicialiter, ac pro ſuo libito ad ſui quandam animi informationem, & ſecuritatem peritos, antequam ferat ſententiam, iudex conſulat, de quo conſilio intelligi poteſt cap.de quibus, 20.diſt.cap.eſto,95.diſt. & d.cap.ſtatutum, in princ.de reſcript.in 6. & alia iura allegata per Io.An.in addit.ad Specul.d.rubr. de requiſit.conſil.verſ. vt autem,verbo, conſilium,& gloſ.2.d.cap.ad audientiam,tum quòd conſilium requiri poteſt tam ab aſſeſſore, quàm à iudice, vt poſt alios ſentit Io.An. in addit.ad Specul. d. rubr. de requiſit. conſil. in princ. & ad verſ.vt autem, verbo, conſilium, & ad verſ.ſcias igitur, verbo,concordare;aſſeſſor verò ſolùm à iudice aſſumitur, vt d.cap. ſtatutum, §.aſſeſſorem, & tot. ferè tit.ff. de off. aſſeſſor. & C. de aſſeſſor. tum quòd conſilium ſapientis petitur pro ſententia tantùm, inſtructo iam,& concluſo legitimè negotio, auditiſque allegationibus, vt probat inter ceteros Specul.d.tit.de requiſit. conſil.in princ. at verò aſſeſſor vt plurimum initio proceſſus, cum ſemper aſſideat, & aſſiſtat iudici, vnde & aſſeſſor dicitur, vt conſtat ex præcitatis iurib. cum ibi not.& traditis per Specul.dict.titul.de aſſeſſor.ferè per totum.

53 *Relatione pendēte ſuſpēditur iudicis iuriſdictio.*

Alterum eſt, quòd † pendente hac quinta ſpecie relationis, ſicut & aliis prædictis quatuor, iuriſdictio iudicis manet in ſuſpenſo, prout de conſilio ſapientis tradunt Bal. & alij d. l. fin. C.de relat. pluribúſque oſtendit Lancell. d. cap. 9. num. 1. vſque ad 5. de aliis quatuor idem Lancellot. d. cap. 8. num. 6.

&

& multis sequentibus, de omnibus verò Marant. vbi suprà num. 10.

Promitto denique, quòd, † sicut certum est, non fore necesse, vt cùm Conseruator deputatur in diœcesi, ea deputatio fiat in loco insigni, prout de simplici delegato sedis Apostolicæ, eiúsve legatorum tenet glosa recepta, quæ etiam de communi aliorum ante se scribentium sententia testatur, in d. cap. statutum, in princip. verbo, audiantur, de rescript. in 6. ob eam præcipuè rationem, quòd ille vers. non prohibet circa commissionem, sed tantùm circa agitationem causæ. quæ etiam ratio pariter, immo fortiùs militat in Conseruatore, cum de eius deputatione in locis insignibus diœcesis facienda, causæve agitatione ab eodem inibi habenda nulla prorsus mentio fiat in d. cap fin. de off. deleg. in 6. vbi hisce de rebus quoad Conseruatorem agitur; sed neque alibi huiusmodi mentio habetur. Ita probabilius mihi est id, quod etiam sup. c. 7. q. 7. concl. 1. attigimus, ipsum quoque processum eiusdem Conseruatoris non fore necessariò faciendum in locis insignibus diœcesis cùm in ea similiter deputatus fuit. Quicquid dicat Ang. in summa, verbo, Conseruator, in princ. Quamuis enim id in simplici delegato sedis Apostolicæ expresè caueatur dict. cap. statutum, in princip. ibi, causæ non audiantur alibi, quàm in ciuitatibus, vel locis insignibus, vbi possit commodè copia peritorum haberi; quæ determinatio, vbi possit, &c. siue ad sola loca insignia, siue etiam ad ciuitates referatur, qua de re latè per Doct. ibi post gl. verbo, locis insignibus, certè, vt ibid. tradit glos. ab aliis approbata, verbo, copia, adiecta fuit à Pontifice ad designandam copiam tam pro Aduocatis, quàm Assessoribus, & Consiliariis, & aliis, quæ emergunt. Id autem procedere videtur etiam in Conseruatore à sede Apostolica deputato, quoniam idemmet Pontifex Bonifac. vtriusque canonis auctor vult in Conseruatoribus huiusmodi per omnia obseruari quæ constitutio ab eo edita, hoc est, d. cap. statutum, in delegatis iudicibus circa assessores, & alia quædam, decreuit obseruanda, vt constat ex d. cap. fin. §. seu vers. circa munera, & par in vtrisque ratio esse videtur, maximè cum etiam Conseruatores sint delegati sedis Apostolicæ. Quamuis inquam ex his ita in proposito articulo dicendum videatur. Tamen probabilius, vt diximus, nobis est oppositum. quoniam si Papa voluisset d. processum à Conser-

54 Deputatio Conseruatoris in diœcesi eiúsve processus vbi facienda.

uatore in diœcesi deputato fieri in eiusdem locis insignibus, vtique id expressisset, sicut expressit in simplici delegato, arg. cap.inter corporalia, versic.vnde si circa, de translat.episc.cap. ad audientiam, de decim.l.vn. C.de procur.eius,qui liber.mer. cum suis concord. ibid. per glos. adductis: quo argumento in simili in hac materia Conseruatorum vtitur glos. d. cap. fin. §. Conseruatores autem,verbo, præsumant. Non dicitur autem Pontifex id expressisse per prædictam relationem ab eo factam ad d.cap. statutum. nam cum ea relatio fiat ad id, quod ibi decernitur obseruandum à delegatis circa assessores, munera, & expensas, Notarios, ac personas testimonij causa vocandas; certè in d. cap. statutum nihil circa eosdem assessores à Bonif. decernitur vllatenus obseruandum, quoad hoc, vt delegatorum processus iis in locis agitetur, vbi ipsorum assessorum copia possit commodè haberi:maximè cum ea causa, & ratio,vbi possit commodè copia peritorum haberi, de qua d. cap. statutum in princ. non fuerit finalis, sed tantùm impulsiua, vt de simplicibus delegatis statueret causam ab iis audiendam in locis insignibus, quod & colligitur ex dictionibus illis, vbi, & commodè, ac verbo,possit, & sentire videtur post alios glos.d. verbo,locis insignibus, & post eam alij; atque in dubio causa impulsiua præsumitur, quæ,si cesset, non facit cessare dispositionem, iuxta latè tradita inter ceteros per Tiraq.in tract.caus. cessan.limit. 1. ferè per totam, & nouissimè per Thom. Sanch. tract.de matrimon. lib.8.disput.21.num.8.11.17.ac 20.vbi post alios idem docet locum habere etiam in legibus,quicquid plerique in contrarium senserint, quos secutus quoque est Tiraq. d.limit.1.num.21.29.30.43.44.50.& 86. Vnde Bonifac. in d. §.circa munera, dum quoad assessores se refert ad d.cap. statutum, manifestè intellexit de §.assessorem autem, non de eiusdem cap. principio. porrò extensio facienda non est de vno §. seu versiculo ad alium, vt d.quæst.7 in 3.præmis.docuimus ex Mandos. ad procem. regul. Cancell. quæst. 1. Ang. in procem. Instit. Ias.§.sed ista, Instit. de action. & glos.in l. vnum, §.si de falcidia, ff.de legat. 2. quibus nunc addo aliam glos. singularem in cap.vnico, verbo,sic, de postulat. prælat.in 6.quam notabilem dicit Alex.de Neuo in cap.laudabilem, num.9.de frigid. & malef. & rubr.de sponsal. & matrim. num.3.relatus, & satis approbatus à Sanchez d.tract. de Matrimon.lib. 7. disput.

108.

108. num. 35. & 22. eodémque vlt. Atque hac ratione soluitur quod postremo, ac primo loco pro contraria sententia adducebatur ex d. cap. fin. §. circa munera, iuncto d. cap. statutum, in princ. & ibi glos. recepta, verbo, copia: ea enim consideratio, vt per illa verba, vbi, possit, &c. designetur copia etiam assessorum, non est Papalis, sed magistralis, & sic non est decretum Papæ, prout requiritur in d. §. circa munera. Sed neque eadem est ratio in Conseruatore à sede Apostolica deputato, quæ in simplici delegato eiusdem sanctæ sedis, cum hic sit datus ad vnam, aut alteram causam, & contra certas, paucásque personas, & plerumque contra vnam dumtaxat: quare non admodum difficile erit causam ab eo cognosci, & audiri in prædictis locis insignibus; secus in Conseruatore, qui deputatur ad vniuersitatem causarum, vel saltem ad plerasque causas, & contra incertas, plurimásque personas; vnde valde difficile erit pro pro singulis huiusmodi causis cognoscendis, & agitandis loca insignia reperire, aut in ea conuenire. neque enim dici potest in aliquibus tantùm earum causarum id posse fieri, cum in omnibus eadem sit ratio, arg. l. illud, ff. ad legem Aquil. & cap. 2. de translat. episc. nec vna, eadémque res debeat duplici iure censeri, l. eum, qui, ff. de vsucap. cap. cum in tua, de decim. cum simil. sícque nihil etiam obest quod ex d. cap. statutum, & paritate rationis pro sententia opposita obiiciebatur, cum longè diuersa sit ratio de Conseruatore, ac simplici delegato Apostolico, vt dictum est; simúlque sicut ea sententia infirmata; sic nostra satis, ni fallor, remanet confirmata. Quare vlteriùs immorandum non putamus, sed potiùs his omnibus in præsenti q. præmissis ad eius concl. veniendum.

Prima conclusio. Potest Conseruator, † licèt non indigeat, assumere assessorem; si verò indigeat, debet eum assumere. Primum satis colligitur ex d. cap. statutum, §. assessorem; quamuis enim ibi caueat summus Pontifex de Apostolico delegato, ne assessorem, (vt quandoque faciunt aliqui fraudulenter,) nisi eo indigeat, sibi nequaquam adiungat; tamen, dum subdit idem Pontifex, alioquin, (hoc est, vt ibi glos. recepta in verbo, alioquin, exponit, si adiunxerit sibi assessorem, cum eo non indigeat,) de suo proprio prouidere idem teneatur; apertè supponit eum posse saltem validè à iudice assumi, quamuis illo non indigeat; non entis enim nullæ sunt qualitates, cap. ad dissoluen

55 Assessorem assumere potest Conser. siue egeat, siue non.

ſoluendum, de deſponſ.impub.cum ſim.licèt melius faciat, ſi in caſu non indigentiæ eum non aſſumat, quoniam fieri non poteſt, quin per aſſumptionem aſſeſſoris lites differantur, quas tamen breuiari potiùs conuenit, cap.finem litibus, & cap. venerabilis, de dol.& contum.l.properandum, in princ. C. de iud. cum ſuis concord. Secundùm patet, quoniam ita expreſsè diſponitur d. §. aſſeſſorem, ſubditur enim ibi, ſi autem indigeat, ipſum neutri parti ſuſpectum aſſumens, ei de competenti ſalario prouidè moderando ab eo, faciat à partibus communiter prouideri, tunc autem † dicetur Apoſtolicus delegatus aſſeſſore indigere, iuxta gloſ. communiter approbatam d.§.aſſeſſorem, verbo, indigeat, ſi non ſit peritus, vt conuenit ad vniuerſa puncta cauſæ rimanda; vel quia variis ſuis negotiis, aut infirmitate impeditur; vnde nil mirum, ſi tunc cogitur, ac tenetur iudex delegatus aſſumere ſibi aſſeſſorem, vt nimirum cauſa fine debito, & ſecundùm iuſtitiam terminetur, iur. vulgar. An verò Conſeruator indigeat, vel non, aſſeſſore, † ſtatur eius conſcientiæ, vt de ſedis Apoſtolicæ delegato in ſpecie cauetur d.§.aſſeſſorem; cuius diſpoſitionem attendendam, & per omnia fore quoque in Conſeruatore Apoſtolico obſeruandam, expreſsè decreuit idem Bonif. VIII. vtriuſque canonis auctor d.cap.fin.§ circa munera, de offic.deleg.in 6. qui textus, cum loquatur præcipuè de Conſeruatoribus Apoſtolicis, qui non niſi de notoriis iniuriis, & violentiis poteſt ſe intromittere, confeſtim, etiam inde ſequitur, talem quoque Conſeruatorem poſſe ſibi, cùm non indigeat, teneri verò, cùm indiget aſſeſſore, eum ſibi aſſumere; id quod expreſſiùs in caſu imperitiæ decreuit Concil.Lateran.ſub Leone X.ſeſſ.10. ſeu Leo ipſe X. in Bulla, quæ incipit, ſacro approbante Concilio. Regimini vniuerſalis Eccleſiæ, verſic. iudices autem, in hæc planè verba; Iudices autem, & Conſeruatores à ſede Apoſtolica deputati, ſi in altero iurium graduati non fuerint, aſſeſſorem partibus non ſuſpectum ab ipſis partibus, vel earum altera requiſiti aſſumere, & ſecundùm eius relationem iudicare teneãtur; cuius quidem Bullæ ad id quoque meminit Io. Baptiſta Confett. in ſummar. mater.priuileg. Mendic.tit.4. cap.5. in fine. Ex eius porrò verſ. iudices autem, nunc citatis verbis ſimul etiam ſatis conſtat, † non teneri Conſeruatorem ſibi aſſeſſorem aſſumere propter aliqualem imperitiam, niſi à partibus, vel earum altera ſit requiſitus;

56 Aſſeſſore quãdo indigere cenſeatur Conſeru.

57 An in hoc ſtetur eius conſcientiæ.

58 Aſſeſſorẽ aſſumere tenetur Conſer. ſi ſit requiſitus.

quisitus;& iure, cum quilibet iuri suo possit renuntiare,& velle iudicari etiam ab imperito, vt plerumque contingit in compromissis in imperitos, tamquam in arbitratores factis.

59 *Assessor Conseru. assumendus, neutri parti suspectus esse debet.*

Secunda conclusio. Assessor à Conseruatore assumendus debet esse nō suspectus alicui ex partibus,& idoneus ad ipsum Conseruatorem instruendum. Primum patet tum quia regulariter assessor cuiuscumque iudicis debet esse non suspectus alicui ex partibus, aliàs posset recusari, l. fin. C. de asses. & per text. l. 1. ff. de offic. asses. notauit Specul. d. rubr. de asses. §. debet autem; tum quia in specie, quòd assessor delegati Apostolici debeat esse neutri partium suspectus, est textus apertus in dict. §. assessorem, ibi, ipsum neutri parti suspectum assumens, quem §. locum habere etiam in Conseruatore ipse Pontifex decreuit d. cap. fin. §. circa munera, vt concl. præced. diximus, vbi etiam verba Bullæ Leon. X. retulimus id in eo statuentis in casu imperitiæ. Ad hæc glos. recepta d. §. assessorem, verbo, suspectum, in noua addit. per eum text notat, satis esse, quòd assessor non sit de suspectis, licèt non sit forsan de confidentibus, in quos videlicet partes conueniunt; quales tamen esse debent arbitri iuris, cap. suspicionis, de off. deleg. cap. cum speciali, de appellat. & cap. legitima, eod. tit. in 6. Dum autem dicit Pontifex, quòd Conseruator asumit assessorem patet, † non requiri in hoc consensum partium; quod etiam colligit Specul. d. rubr. de asses. versic. eligitur autem, ex descriptione assessoris quòd sit is, quem iudex sibi associat, quam nos ex eodem Specul. attulimus supr. initio huius quæst. licèt dicat, consuetudinem esse rationi congruam, vt accedat partium consensus, ne earum altera possit eum postea recusare; quod si non conueniunt, tunc quicquid dicat ibid. Specul. debet adhuc non suspectum eligere propter text. d. §. assessorem. Secundum † probatur, quoniam, cum assessor instruere debeat iudicem, vel eius partes supplere, l. 1. & tot. ferè tit. C. de asses. & ff. de off. asses. debet ad id esse aptus, & idoneus; debet enim quis † tam iure humano, quàm naturali ea scire, quæ spectant ad officium suum rectè exercendum, vt inter alios adnotauit Nauarr. in Man. Confes. cap. 5. num 8. & repet. cap. inter verba, concl. 1. num. 17. 11. q. 3. ad id allegans text. in cap. non est sine culpa, de reg. iur. in 6. & l. illicitas, §. pen. ff. de offic. præsid. necnon illud Persij Poetæ Satyr. 5.

60 *Assessor sine partiū consensu à Conseru. potest assumi.*

61 *Debet esse idoneus Assessor ad instruendum Conseru.*

62 *Quid quisque scire teneatur.*

Publica lex hominum, natura continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.
Diluis Helleborum, certo compescere puncto
Nescius examen; vetat hoc natura medendi.
Nauim si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perisse
Frontem de rebus, &c.

Facit text. in l. 2. ff. quod quisque iur. vbi glos. cum aliis, quibus Farinac. quæst. 3. crimin. num. 459. docet, Assessorem per imperitiam consulentem teneri ad damnum ad arbitrium iudicis. Ad idem etiam facit quod dicitur in l. certi iuris, C. de iud. iuncta glos. quam ceteri sequuntur ibid. verbo, legis, per text. in §. 1. Auth. de iud. posse militares homines, quamuis aliàs imperitos, iudicare propter scientiam legis, quam vel ipsi, vel eorum assessores habent. Cum hoc tamen stat, quòd † si vtraque pars consentiat in assessorem non habentem scientiam iuris, qui etiam ab imperito iudice sit assumptus, valere sententiam, quamuis iniustam, arg. text. in cap. 1. de sent. & re iudic. cum tunc sententia sit tantùm contra ius litigatoris, & possit quis iuri suo renuntiare, vt in simili dicebamus concl. præced. in fine. Ex quo illud sequitur, multò magis posse ex certa scientia partium admitti in assessorem eum, qui solùm sit peritus in iure ciuili, quamuis aliàs † is, qui assessor est futurus iudicis Ecclesiastici, vt sit idoneus, debeat esse peritus in iure canonico, aliàs possit recusari, vt post Gemin. d. cap. statutum, in princ. tradit Dec. in cap. 2. num. 17. de iudic. quod intellige, si causa sit merè canonica, siue spiritualis, vt de consiliario tradit Specul. tit. de requisit. consil num. 4. seu versic. vt si causa, & ibi Io. An. in addit. arg. cap. 1. de consang. & affin. in fin. & eius, quod habet Gratian. §. 1. 20. dist. in foro enim Ecclesiastico canones seruandi sunt, vbi aduersantur legibus, vt docet idem Specul. tit. de disput. & allegat. aduocat. §. porrò, versic. sed nunquid in causa, & latè probant Dec. Fel. & alij in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constitut. Doctor. communiter in cap. 1. & 2. de nou. oper. nunciat.

63 *Assessor imperitus de cõsensu partiũ electus, validè procedit.*

64 *Assessor iudicis Eccles. an debeat esse peritus in iure canonico.*

Tertia conclusio. Assessor Conseruatoris † debet esse integri status, & famæ, non turpitudine notatus, vel infamis. Item neque debet esse excommunicatus. Primum probatur ex l. 2. ff. de off. asses. & l. neque, C. de dignit. lib. 12. per quæ iura id gene

65 *Assessor debet esse integræ famæ.*

generatim de cuiusque iudicis assessore adnotauit Specul dict. rubr. de asses. seu versic. debet autem. Secundum tenet pariter in quolibet assessore idem Specul. d. §. debet autem, circa medium, quoniam neque iudex potest esse excommunicatus, vt pluribus ostendemus cap. seq. quæst. 2. 3. & 4. & de sapiente, ex cuius consilio fertur sententia, tenet Vgol. de Censur. tab. 2. cap. 18. in princ. num. 3. Et de assesore etiam ex eo potest persuaderi, quòd assessor debeat esse honesta persona, vt satis colligitur ex prædictis iuribus; at verò excommunicatus non est honesta persona, vt post Dec. cap. fin. num. 4 de appellat. & Soc. sent. consil. 45. col. 2. versic. si quis autem dubitat, libr. 1. in specie tradit Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 69. num. 9. in nou. additionibus.

Quarta conclusio. Clericus † in causa ciuili potest esse assessor Conseruatoris laici, & laicus assessor Conseruatoris clerici. Primum est de mente Specul. d. rubr. de asses. versic. debet autem in fi. dum post quendam Vbert. negat tantùm, clericum posse esse assessorem in Curia ciuili, quoniam oportet eum sæpe interesse in consiliis causarum sanguinis, quod est prohibitum clericis, cap. sententiam, ne cleric. vel mon. vnde contrarium sentire videntur vbi non ageretur de causa sanguinis, cuiusmodi est cognitio, quam habet Conseruator; & sanè neque d. cap. sententiam, neque cap. clericis, neque cap. sed nec, vbi præcipuè hac de re agitur, aut in toto illo tit. vel de postuland. vbi de iis, quæ prohibentur clericis circa iudicialia in foro seculari, hoc eis prohibitum inuenio; sed neque aliquis Doct. ibi, aut alibi, quem viderim, id adnotauit, quorum tamen alterum fieri debuisset. Atque ita in specie reperio explicatum Spec. à Dec. in cap. decernimus, quod est 2. num. 17 vt nimirum Spec. dictum intelligatur quando clericus esset assessor generalis in causis secularibus; secus si pro vna causa, per ea, quæ idemmet adduxerat ibid. num. 7. vt ostenderet, quòd, licèt clericus nequeat esse generalis delegatus laici, potest tamen esse specialis in vna causa; quod etiam probat Abb. d. cap. sed nec, & latè Cald. cons. 6. de off. deleg. & satis constat ex cap. in Archiepiscopatu, de raptor. Secunda pars † concl. probatur, quoniam communis opinio Doctorum est, vt laicus esse possit assessor iudicis Ecclesiastici, vt testatur Dec. d. cap. decernimus, num. 17. ita enim tenent Apostil. Dec. Compost. Butr. & Abb.

66 *Assessor Cōseruat. laici, qualis esse debeat.*

67 *Assessor Cōseru. clerici potest esse laicus: nisi*

ibi & num. 120. Fel. cap.cum dilecti, col. pen. de fide instrum. Archid.cap.plures,16. quæst.1. Gemin.& alij d. cap. statutum, §.assessorem, de rescript.in 6. & post alios Thom. Sanch.tract. de Matrim. lib.7. disput.46.num.14. probátque latè satis congruis rationibus Dec.d.num.17. vbi etiam hanc opinionem ab oppugnationib. Barb.optimè defendit. eũ si lubet videas. Illud autem non est omittendum, quod Dec.d.num.17.versic.tertiò non obstat, post Innoc.& Abb.d.cap.2. Io.An. & Abb.in cap.si pro debilitate, de off.deleg.adnotauit, quod, † vbi consilium assessoris sequendum esset ex necessitate, tunc non potest laicus esse assessor iudicis Ecclesiastici, quoniam in d. cap. 2. cauetur expressè, ne Prælati iudicio laicorum Ecclesiastica negotia disponant; ex hoc inferens, quòd quando requiritur consilium à iudice imperito, illud non possit iudex Ecclesiasticus habere à laico, quia † tali casu iudex illud sequi tenetur, vt notabiliter voluit Butr. in cap.cum olim, col.fin.vers. puto etiam, de arbitr. quem refert etiam, ac sequitur Alex. in l. si conuenerit, col.pen.ff. de re iud. Et in hoc casu propriè loquitur in specie assessoris à Conseruatore assumendi præfata Bulla Leon. X.in versic.iudices autem, quem nos supra hac ipsa quæst.conclus.1.in fine allegauimus. Et hic est vnus casus, in quo Conseruator, & quilibet iudex delegatus tenetur sequi consilium assessoris, nimirum si iudex sit imperitus. Alterum posuimus cap. præced. quæst. 8. concl. 2. cum in rescripto commissionis imponitur delegato necessitas illud sequendi. Tertius esse potest, cum assessor assumitur loco arbitrorum iuris, vbi iudex tanquam suspectus recusatur, iuxta id, quod dicemus conclus. seq.ad fin.

68 Eius cõsiliũ ex necessitate sequendũ esset.

69 Quãdo necessario sequendum.

70 An teneatur Conser. regulariter sequi cõsiliũ Assessoris.

Ceterum regulariter loquendo † iudex delegatus, atque adeo Conseruator Apostolicus non tenetur sequi assessoris consilium, vt præter Doct.quos d. conclus.2. citauimus, tenet Dec.d.cap.decernimus, seu 2. num. 17. de iudic.arg.cap. cum olim, de arbitr. pro quo facit, quòd officium assessoris regulariter est in consulendo, vt constat ex l. 1. & l.consiliariis, ff. de off.asses.l.1.& l.consiliarios, C.de asses. & ibi notant Doct.ac d. cap.statutum, §.assessorem, de rescript.in 6.illud verò regulare est, quòd consilium sequi non tenemur, cap.nullus, de reg.iur. in 6.l.2.ff.mand.& §. ex diuerso, Instit.eod.tit.cum suis concor. ibid.per Doct. allegatis. vnde tenetur adhuc iudex ad interes-

se

se partis arbitrio superioris, si malè iudicauit per imperitiam assessoris, vt pluribus comprobat Farinac. d. quæst. 111. crimin. num. 467. ex quo etiam satis concludi videtur, non teneri, immo non debere iudicem sequi consilium assessoris, tunc quoque cum aliàs in dubio sequi tenetur, quando ipsi iudici constat de iniustitia consilij. Et hæc de qualitatib. assessoris à Conseruatore assumendi sufficiant. Ceteras, si quæ sunt, petere quis poterit ex iis, quæ generatim de qualitatibus assessoris habentur per iura, & Doct. toto ferè tit. ff. de off. asses. & C. de asses. & inter recentiores Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 253. ferè per totum.

Quinta conclusio. Assessor Conseruatoris Apostolici † non non solùm eum instruere debet, quomodo iudicet, sed in aliis quoque circa processum munus suum exercet. Primum patet, quoniam generatim de assessore cuiuscumque iudicis id constat ex §. 1. auth. de iudic. & toto ferè tit. ff. de off. asses. & C. de asses. notarúntque ibi Doct. passim, & d. cap. statutum, præcipuè §. assessorem, de rescript. in 6. tum præcipuè ex l. 1. ff. de off. asses. dum ibi dicitur, quòd assessores partibus suis funguntur in cognitionibus, vbi glos. recepta, in verbo, cognitionibus, exponit, hoc est, causarum ciuilium, quid iuris esse debeat, vt ei, cui assidet, indicet. Secundum † probatur ex eo, quod d. l. 1. subditur, assessorem fungi quoque suo officio in postulationibus, libellis, edictis, decretis, epistolis. quæ sic explicanda sunt cum glos. à ceteris approbata in singulis hisce verbis; circa postulationes enim videt assessor, an sit infamis qui postulat, id est, aduocatus, aliúmve defectum patiatur ex iis, qui recensentur in tit. de postul. quò eum repellat. item vt aduocatum interroget, eíque opponat ad veritatem inquirendam, ac tacere illum faciat quando sibi videbitur conuenire, & secundũ ordinem postulatorum, l. nec quicquam, §. obseruare, ff. de offic. procons. quoad libellos, nimirum conuentionales, recipiendos, si bene concipiantur; si malè, vt eos respuat, vel non recipiat de re illicita, cap. 1. 2. & 3 de libell. oblat. & l. fin. C. vt nemo priuat. per edicta verò intelliguntur hoc loco generales citationes, de quibus, an, & quando proponi possint, diximus cap. 8. concl. 5. decreta autem ea intelliguntur, quæ quandoque ante sententiam fiunt, vel etiam ipsa sententia in voluntaria iurisdictione, exemplúmque affert glos. verbo, decretis, in

71 *Conseruatorem Apost. instruit Assessor in sententia, &*

72 *In processu.*

alienatione bonorum minorum: ſed vix huiuſmodi decreta locum habere poſſunt in materia Conſeruatorum, cum ad eos regulariter non pertineat iuriſdictionem voluntariam exercere, vt docuimus ſupr. cap. 7. quæſt. 1. concl. 1. illat. 3. niſi, vt det curatorem ad litem, vt ibid. ex l. fin. C. de adminiſtr. tut. & Rot. Rom. deciſ. 5. de iud. in antiquior. oſtendimus. Epiſtolas verò intelligo cum gloſ. d. l. 1. verbo, epiſtolis, litteras, quæ mittuntur iudicibus alterius prouinciæ, maximè pro exequendis ſententiis; item, vt teſtes recipiantur, & ſibi cautè remittantur, vt in §. & quoniam, auth. de teſt. collat. 7. Atque ita etiam d. l. 1. exponit, & comprobat Specul. d. tit. de aſſeſsore, §. ſeu verſ. officium eius. addens quoad decreta, exemplum in tranſactionibus ſuper alimentis, iuxta cap. de cetero, & cap. fin. de tranſact. iuncta l. de alimentis, C. eodem tit. quoad epiſtolas, exemplum de litteris, quæ mittuntur ad ſuperiorem, dum relationes ei fiunt pro dubiis iuris, vel pro pœnis inferendis, iuxta ea, quæ hac ipſa quæſt. ſecundo loco præmiſimus. Præter hæc verò officium aſſeſsoris adhuc verſari poterit in aliis partibus iudicij, in quibus vel errare poteſt iudex propter imperitiam, aut occupationem, vel partem lædere propter ſuſpicionem; puto enim quòd † non ſolùm in caſu imperitiæ, aut impedimenti iudicis, & Conſeruatoris poſſit is aſſumere aſſeſsorem, vt concluſ. 1. ex gloſ. recepta d. § aſſeſsorem, verbo, indigeat, docuimus; (id enim verum eſt quoad hoc, vt dicatur eo indigere, vt poſſit inuitis partib. eum aſſumere, illáſque compellere, ad prouidendum aſſeſsori de ſalario, vt colligere licet ex ipſomet tex. ibid. non autem quid etiam poſſit in aliis caſibus vel ex voluntate propria, vt d. concl. 1. oſtendimus, vel ex partium conſenſu, vt mox dicemus) verùm † etiam in caſu recuſationis ab ſuſpicionem ſi partes conſentiant vt loco arbitrorum iuris qui de cauſa ſuſpicionis cognoſcant, iuxta cap. ſuſpicionis, de off. deleg. cap. cum ſpeciali, de appellat. & cap. legitima, eod. tit. in 6. cum ſimil. eligatur aſſeſſor, cum ea iura ſint introducta in fauorem partium, vt ſupponunt ibi Doct. omnes, & de ſe patet. vnde praxis alicubi id induxit, vt vbi ſuſpectus iudex habetur ſtatim is aſſumat aſſeſſorem; quinimmò ſtylus Romanæ Curiæ, qui facit ius cap. quam graui, de crimin. falſ. cum ſuis concord. habet, vt plerumque in commiſſionibus cauſarum, quæ alicui fiunt ad inſtantiam vnius partis, adiiciatur clauſula, quòd

73 *Inuitis partib. aſſeſſorē poteſt aſſumere Cōſer. imperitus vel impeditus.*

74 *Quid in caſu recuſationis partibus conſentiētib.*

quòd in casu suspicionis teneatur delegatus assumere sibi assessorem neutri partium suspectum.

Cetera, quæ de Assessore fusiùs, & curiosiùs possent disputari, consultò nos omittimus, quia breuitati studemus, consulimúsque necessitati. si quis ea cupiat, petere poterit ex iurib. & Doct. l. 2. ff. quod quisque iur. & tot. tit. ff. de off. assess. C. de assess. & §. 1. Auth. de iudic. necnon scribentibus d. cap. 2. de iud. & cap. statutum, de rescript. in 6. Diaz. reg. 53. verbo, assessor, Spec. d. rubr. seu tit. de assessor. Alberic. in Dictionario, Brixien. Bertach. & alij auctores repertor. seu lexicorum iur. verbo, assessor, inter recentiores consulat Menoch. de arbitr. d. cas. 253. & quæst. 67. Parid. de Putheo tract. de syndicat. versic. assessor, Bos. in pract. crim. tit. de sentent. num. 21. & seqq. Farinac. d. q. 111. crim. num. 459. & 467. vsque ad 478.

75 *Consiliũ sapiẽtis Cõser. Apost. extraiudicialiter potest requirere.*

Sexta, & postrema conclusio. Conseruator † licèt non teneatur requirere consilium sapientis iudicialiter, potest tamen extraiudicialiter. Secundum patet, quia faciliùs inuenitur quod à pluribus, & sapientibus quæritur, cap. de quibus, 20. dist. cap. esto, 95. dist. l. vlt. C. de fideicomm. l. quæsitum, in princ. ff. de fund. instr. l. si ædibus, ff. de damn. infect. cum aliis congestis per Io. An. in addit. ad Specul. d. rubr. de requisit. consil. versic. vt autem, verbo, consilium, seu litt. d. Bursat. consil. 90. num. 35. lib. 1. & aliis, quos refert, ac sequitur Lancell. d. tract. de attentat. 2. part. cap. 9. num. 11. & Franc. cap. vt debitus, num. 43. de appellat. Scal. tract. de consil. Sap. lib. 1. cap. 1. Primum † probatur, quoniam regulariter delegatus nõ tenetur de iure communi requirere consilium sapientis, vt post Asin. in prax. §. 15. cap. 6. tradit Horat. Carpan. in lucubrat. seu commentar. ad c. 17. litt. C. verbo, vel etiam delegatus, statutorum Mediol. vol. 1. quinimmò idem dicendum de quolibet iudice attento iure communi, vt præter Specul. d. tit. de requisit. consil. in princip. & num. 1. post alios tradit idem Carpan. d. cap. 17. verbo, teneatur, & debet, seu litt. F. Vant. tract. de nullit. sent. tit. de nullit. ex defect. iurisd. num. 147. 148. & 152. Scala d. tract. de consil. sapient. lib. 1. cap. 2. & Menoch. de arbitrar. iud. lib. 1. quæst. 23. num. 5. qui num. 9. & 10. idem dicit † vbi etiam esset imperitus, quem in hoc sequitur quoque Carpan. loco mox cit. quod tamen postremum ipse temperarem, modò licèt illiteratus, haberet causarum peritiam, vt sentit gl. 2. d. cap. ad audientiam,

76 *Non iudicialiter & quare.*

77 *Quid si sit imperitus.*

tiam,

tiam, per text. in l. certi iuris, C. de iudic. & §. quia verò, Auth. de iudic. col. 6. aut de huiusmodi iudicis imperitia scientiam partes haberent, neque curarent, vt peritos consuleret; aliàs secus, per ea, quæ de assessore in simili diximus supra conclus. 1. Poterit autem iudicialiter quoque Conseruator huiusmodi consilium sapientis requirere si ad id expressus accedat partium consensus, & de hoc nullam puto esse difficultatem, item si sit imperitus poterit inuitis quoque partibus pro causa decidenda consilium iurisperiti requirere, prout generatim de iudice tenet. Petr. Rauen. sing. 98. quem ad id refert, ac sequitur Carp. d. cap. 17. verbo ad requisitionem litt. l. in fi. post. Lanfranc. Orian. cap. quoniam contra, cap. 10. num. 14. de probat. Lanfranc. Balb. in suis com. cent. conclus. 222. & Scal. dict. tract. de consil. sap. libr. 1. cap 21. Tenebitur verò, siue peritus sit, siue imperitus, † vbi adsit hac de re statutum, quod Apostolicos delegatos afficiat, per ea, quæ de hoc statuto tradit Bal. cons. 170. vol. 3. & Asin. d. §. 25. cap. 1. quos in id allegat, & probat Carpan. d. verbo, teneatur, & debeat, & post Rofr. quæst. 45. & Oldr. in quæst. quæ incipit, antiquum statutum, sentit Io. Andr. ad Spec. d. tit. de requisit. consil. vers. vt autem, verbo consilium, & passim supponit post alios Scal. d. tract. de cons. sap. & Carpan. d. cap. 17. & cap. 57. stat. Med. vol. 1. vel † legitima, & specialis consuetudo, vt apertè sentit Specul. d. tit. de requisit consil. num. 1. & 2. & negari nequit, cum in ordinatoriis iudicij † cuiusque fori consuetudo, quæ irrationabilis non sit, attendi debeat, faciatque ius, l. 3. in fin. ff. de testam. & tradunt Doct. in cap. quod clericis, de for. compet. Specul. tit. de sentent. §. qualiter, cum aliis relatis per Fel. in cap. causam loci, de rescript. Vant. tract. de nullit. tit. de null. ex def. proc. num. 56. & Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad Vestr. in Prax. Rom. Cur. lib. 5. cap. 3. num. 5. vbi etiam post Bellam. decis. 78. super appellatione, & decis. 82. Si Papa, docet, quòd in concernentibus processum stylus fori, in quo causæ ventilantur, non autem delegantis, seruandus est; quod etiam adnotauit Vant. supra num. 66. Porrò quacumque de causa consilium sapientis à Conseruatore sit requirendum, obseruandum erit quod in vniuersum de iudice requirente iudicialiter huiusmodi consilium tradit Marant. d. 3. par. 6. par. princip. num. 8. & 9. post Franc. Abb. & Card. d. cap. intimasti de appellat. & colligitur à simili ex d. cap. inti

78 *Quid si adsit statutum,*

79 *aut consuetudo.*

80 *Stylus fori in ordinatoriis etiam quoad causas delegatas attenditur.*

intimasti, & l. 1. & fin. C. de relat. in ea relatione quæ fit Principi, vt eum consulat in graui iuris dubio, vt † nimirum fideliter in litteris relationis ponatur summa processus, seu facti, ac simul dubium, super quo petit consilium, seu responsum formatis litteris in præsentia partium, aut data iis petentibus earumdem litterarum copia Habito verò consilio, † non tenetur illud sequi siue de consensu partium electus fuerit consiliarius, siue secus, vt in specie voluit Specul. d. tit. de requisit. consil. num. 13. si videt illud esse contra ius, quod etiam latè docet Carpan. d. cap. 19. Stat. Med. vol. 1. litt. S. post Castr. consil. 6. vol. 1. vbi de communi, & alios plerosque; & ex eo patet, quòd † tenetur iudex, si ex imperitia consultoris iniustam fert sententiam, vt pluribus ostendit Farinac. d. quęst. 111. crimin. num. 467. secus verò regulariter, quod tamen fallit in aliis etiam casibus, de quibus Carpan. latè d. litt. S. Non immoror.

81 Consiliũ sapientis quomodo petatur iudicialiter.

82 An illud iudex teneatur sequi.

83 An excusetur, si sequatur iniustũ.

De hac porrò materia consultorum, seu consilij sapientis, & peritorum si quis plura cupit, ea petere poterit ex Farinac. ibid. à num. 463. vsque ad 478. Specul. d. tit. de requisit. consil. & ibi Add. Menoch. d. quæst. 23. de arbitrar. Lancel. d. tract. de attent. par. 2. cap. 9. Scal. d. tract. de consil. sapient. Carpan. in d. commentar. loc. cit. & ad cap. 27. cum quatuor seqq. necnon cap. 57. & seq. Stat. Med. vol. 1. Doct. d. cap. ad audientiam, de consuet. cap. intimasti, de appellat. l. 1. & fin. C. de relat. Bursat. cons. 90. vol. 1 Ruin. cons. 74. lib. 4. & consil. 77. lib. 5. Vant. tract. de null. sent. tit. de null. ob defect. iurisd. ordin. à num. 145. ad 152. Auctores Repertor. in verbo, consilium, Asin. in prax. §. 25. ferè per totum.

QVÆRO *Tertiò, An Conseruatori ab aliquo iudice inhiberi possit.*

Quæstio esse potest vel de Legato sedis Apostolicæ, vel de Episcopo, seu eius Vicario, vel delegato Apostolico; vel denique de alio Conseruatore. de quib. singulis breuiter singulis propositis conclusionibus agemus.

Prima conclusio. Legatus sedis Apostolicæ etiam de latere † non potest inhibere Conseruatori quoad causas illi commissas. Probatur primò ex cap. studuisti, de off. leg. vbi habetur, quòd legatus sedis Apostolicæ non potest impedire commissionem Apostolicam alij factam, (hoc est, vt communiter ex-

84 Legatus de latere an inhibere possit Cõseruatori.

ponunt Doct. ibi, & colligitur ex ipso text. intromittere se in causa specialiter alicui delegata à Papa;) neque latam ab eo sententiam irritare, nisi speciale super hoc mandatum receperit, sed solùm, si rationabiliter lata fuerit, confirmare, & executioni mandare; ídque ob eam rationem ibid. expressam, quoniam mandatum speciale derogat generali, vt etiam dicitur in cap. 1. & cap. pastoralis, de rescript. Secundò quia specialis delegatus quoad causam illam est maior generali delegato, vel saltem par ei, vt ait glos. recepta, d. cap. studuisti, verbo, non potest; & in specie Conseruatorem esse maiorem Legato in causis sibi commissis, tenet Anchar. consil. 132. num. 2. & seqq. quem refert, ac sequitur Ruin. consil. 3. vol. 4. & Mandos. de signat. grat. verbo, Conseruatoria, versic. Conseruatores dicuntur, circa medium, & ex aliis quoque ostendimus cap. præced. quæst. 4. concl. 2. at verò par pari inhibere non potest, neque minor maiori, sed solùm maior minori, vt post Bal. l. 1. C. quomod. & quand. iud. Afflict. decis. Neap. 30. num. 3. & Mars. Sign. 490. tradit Mandos. tract. de inhibit. quæst. 4. num. 2. ac tenet Lancellot. tract. de attent. 2. part. cap. 20. in præf. num. 35. cum duob. seqq. Et quamuis idem Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 5. num. 3. asserat, quòd legati de latere, hi præsertim, qui aliquibus præsunt prouinciis, etiam eorum amplissimis facultatibus peti plerumque vel delegatis inhibent, vel alia via etiam indirecta illos in aliqua causa, vel articulo procedere prohibent, vel impediunt, allegantes se personam Papæ immediatè repræsentare, illiúsque ibi generaliter vices gerere, iuxta text. in cap. cum venerabilis, de consuet. vbi de duobus legatis sedis Apostolicæ dicitur, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, & alia cumulata per Barbat. tract. de præstant. Card. legat. à lat. dicúntque, iurisdictionem amplissimam sibi datam aliis rescriptis subuerti non posse, quàm propria manu ipsius summi Pontificis signatis; quamuis inquam id ibi asserat Mandos. tamen quicquid sit an ita aliqui legati de facto seruauerint; neque enim exemplis iudicamus, sed legibus, l. nemo, C. de sent. & interlocut. omn. iud. neque attendimus ea, quæ de facto fiunt, §. fin. Instit. de ingen. & manum. cum vtrobique not. & suis simil. nullo sanè hi iure nituntur, sed potiùs iuri aduersantur, vt ex prædictis patet, & aliis per nos allegatis d. concl. 2. quamuis autem dici posset, legatum vi-

ces

ces † Papæ gerere in prouincia sibi demandata; tamen id est mandatum generale, cui derogat speciale vt d. cap. studuisti expresse habetur; & ad summum concluderet legatum parem esse delegato Apostolico, cum etiam hic delegatus vices gerat Papæ in causa sibi commissa, vt in cap. sanè, il 2. de off. deleg. disertè dicitur; per quem text. & alia in specie, Conseruatorem vices Papæ gerere docet Anchar. dict. consil. 132. num. 4. Ruin. consil. 3. num. 3. vol. 4. & Neuizan. consil. 35. num. 9. Par autem pari nequit inhibere, vt paulò ante ex Mandos. & aliis docuimus; qui quidem Mandos. illud ipse non approbat, quod refert de legato inhibente delegato aliàs sibimet aduersaretur, qui d. verbo, Conseruatoria, versic. Conseruatores dantur, ex eo quòd Conseruatores delegati Apostolici sint, disertis verbis asserit, sequi, quòd nec ab Ordinariis, nec à legatis etiam de latere impediri, seu molestari in eorum iurisdictione, seu exercitio poterunt; immò in causis commissis erunt maiores quolibet Ordinario etiam legato de latere vt d. cap. studuisti, quod est 2. de off. leg. ad id quoque allegans in terminis nostris Ruin. d. consil. 3. & Anchar. d. consil. 132. num. 4. cuius auctoritate Illustrissimus quoque Card. Tusc. in suis concl. iur. verbo, Conseruatores, num. 1. docet in terminis, Conseruatores non posse impediri, quin sua iurisdictione vtantur à legatis siue natis, siue de latere.

85 *Legatus & delegatus Papæ vices eius gerunt.*

Secunda conclusio. Ordinarius, hoc est, Episcopus, seu eius Vicarius † nequit inhibere Conseruatori Apostolico. Probatur tum quòd Conseruator quoad causam sibi commissam est maior quocumque Ordinario, vt d. quæst. 4. concl. 2. docuimus, tum ex eo, quòd docet Mandos. d. tract. de inhib. quæst. 5. num. 1. & 2. Ordinarium non inhibere delegato Apostolico; tum ex eo, quod in specie tradit idem Mandos. d. verbo, Conseruatoria, vt paulò ante vidimus, Conseruatores tamquam Apostolicos delegatos non posse ab Ordinariis impediri; seu molestari in eorum iurisdictione, seu exercitio; quod etiam ex Anchar. d. consil. 132. docet Illustrissimus Card. Tusc. d. num. 1. satisque conuincitur quoad Apostolicos delegatos, tum ex cap. sanè, il 2. de off. deleg. dum ibi dicitur, Episcopum, vel aliam personam rebellem, & contumacem in causa ab Apostolica sede alicui delegata posse ab eo delegato per censuram Ecclesiasticam compelli; plus autem est esse Conseruato-

86 *Episcop. vel eius Vicar. nequit inhibere Conser. Apost.*

rem, quàm delegatum Apoſtolicum, vt poſt gloſ. in cap. ſtatutum, in princip. verbo, canonicis, de reſcript.in 6. tenet ibi Gomeſ. num.88. tum ex cap. ſi quando, eodem tit. vbi habetur, quòd † Ordinarius non debet iudicis delegati mandato violenter reſiſtere, ſed apud ipſum inſtare, hoc eſt, precibus, vt ibid.gloſ.recepta, in verbo, reſiſtere, adnotauit; tum denique ex cap.paſtoralis, §.quia verò, eod.tit. de off. deleg. dum ibi habetur, quòd Ordinarius, cui mandat Apoſtolicus delegatus, vt exequatur ſententiam ab ipſo delegato latam, tenetur ipſam exequi, licèt ſciat, eam eſſe iniuſtam niſi apud eum efficere poſſit, vt ab hoc onere ipſum abſoluat; eámque rationem affert Pontifex, quoniam Ordinarius tenetur obſequi delegato. Facit quoque,quòd † nequit Ordinarius ſe intromittere in cauſa à ſede Apoſtolica delegata etiam mortuo ipſo delegato,licèt agatur de abſoluendo excommunicato ob contumaciam, vt cauetur in cap.paſtoralis, §. præterea;de off.ordin. quoniam, inquit ibi ſummus Pontifex, delegatus quantum ad negotium ſibi commiſſum eſt maior Ordinario. Neque difficultatem facit text. in cap. cum contingat, de reſcript. vbi † datur facultas Ordinario, vt cognoſcat de validitate reſcriptorum commiſſionis duorum delegatorum, qui contraria illi mandant; tum quòd non inde conuincitur, poſſe Ordinarium præcipere, aut inhibere delegato, ſed ſolum aliquo modo ſe intromittere in eius cauſa, quod etiam colligitur ex illis finalib. verbis text. (licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur poteſtas, vt inter delegatos, aut partes de iuriſdictione debeas iudicare;) tum quòd illud etiam, quod permittitur ibi Ordinario, id eſt, vt faciat ſibi exhiberi à delegatis copiam vtrarumque litterarum ad effectum, vt mandatum alterius delegatorum non exequatur, vim habet ex ſpeciali delegatione, & iuſſu Pontificis in eo canone, vt patet ex illis verbis, (tunc litterarum ad vtroſque à ſede Apoſtolica obtētarum copia poſtulata, quas tibi auctoritate præſentium diſtrictè præcipimus exhiberi;) vnde nil mirum, ſi tunc poſſit petere copiam litterarum; non tamen ad id delegatos, aut partes cogere,vt ex eo colligitur, quia text.dicit, poſtulata, non obtenta,aut quid ſimile, ſentiúntque ibi glo.& Doct.communiter;neque de competentia iuriſdictionis inter delegatos cognoſcat,vt ibid. in fin. dicitur;

87 *Ordinarius non debet violēter reſiſtere mandato delegati Apoſt.*

88 *Neque poteſt ſe intromittere in eius cauſa etiā eo mortuo.*

89 *Ordinarius an poſſit cognoſcere de validitate duorum reſcriptorum delegationis.*

dicitur; sed, vt decernitur in versic. quòd si super hoc, huiusmodi concertatio inter eos sopiri debet iuxta tenorem constitutionis eiusdem Pontificis Innoc. 3. quæ habetur in cap. pastoralis, in princ. eod. tit. de rescript. nimirum per arbitros iuris, iuxta latiùs per nos tradita supra hoc ipso cap. quæst. 1. concl. 5. circa medium.

Minùs etiam huic 2. conclusioni obstat text. in cap. significauit, de offic. ordin. vbi † cauetur, quòd stante malitia, vel desidia iudicis delegati in procedendo Ordinarius potest absolutos per delegatum ab excommunicatione in pristinam excommunicationis sententiam reuocare, ipsósque tamdiu eadem sententia tenere ligatos, donec causa incipiat legitimum habere progressum; nam præterquam quòd inde non habetur, posse Ordinarium præcipere, vt inhibere delegato Apostolico, sed solùm aliquo modo se intromittere in eius causa, est etiam id speciale ratione periculi peccati, seu fauore animæ, vt patet ex vnica ratione, quam ibidem affert Pontifex, cum inquiens, pro malitia, vel desidia iudicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula coniunctionis iniquæ suffragium inuenire; maximus enim fauor † est animæ, vt pluribus ostendit inter ceteros Sebast. Medic. in opusc. quod hac de re conscripsit Cott. in Memor. verbo, anima, & Tiraq. tract. de priuil. piæ cau. in præfat. & ferè per tot. Doct. in l. sancimus, C. de sacros. Eccles. &, vt à peccato quis recedat, à regulis iuris recedimus, cap. nouit, de iudic. cum ibi not. per Doct. communiter; & suis concord. Et in specie ob hanc ipsam rationem causa matrimonij numquam transit in iudicatum, ne nimirum quis in peccato, si verè nullum foret matrimonium, remanere cogatur, c. lator, & cap. consanguinei, de sent. & re iud. cap. 1. & cap. laudabilem, cum duob. seqq. de frig. & malef. cum ibid. adnot. & aliis similibus. Ad quod etiam facit, quòd nihil cum scandalo faciendum est, cap. illa, 11. dist. cap. 1. 51. dist. cap. generalis, 54. dist. cap. cum ex iniuncto, de nou. oper. nunciat. & cap. 2. de præscript. vbi inter ceteros Fel. pluribus ostendit propter scandalum vitandum recedi plerumque à regulis iuris; qua etiam de re Doct. in reg. peccatum, vbi Couar. 1. part. num. 4. cum duobus seqq. similiter, quoniam † vbi periculum est in mora, multa permittuntur, quæ aliàs non permitterentur, vt patet ex text. in l. 1. ff. de damn. infect. l. 1. & 2. ff. de fer. cap. fin. extr.

90 *Ordinarius an absolutos per delegatũ Papæ in pristinã excom. reuocare possit.*

91 *Fauor animæ ac vitãdi peccati, & scandali, maximus.*

92 *Periculũ in mora facit vt multa permittantur.*

eod. tit. cap. oblatæ, de appell. & Clem. quamdiu, eod. tit. ac traditis per Doct. cum ibi, tum in cap. cum non ab homine, de iudic. Farinac. quæst. 8. crimin. à num. 116. ad 120. & quæst. 27. num. 71. 107. & 125. Io. Baptist. d. S. Seuer. tract. de debit. susp. & fugit. ferè per totum, & Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 1. num. 9. ad id etiam faciunt, quæ de damno irreparabili, ob quod licet iudici resistere, tradit Fel. & alij d. cap. si quando, de offic. deleg. atque hac ratione d. cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ord. permittitur reo, qui passus est missionem in possessionem ex primo decreto, seu causa rei sumendæ, vt intra annum, si nequeat coram delegato, qui missionem fecit, possit coram Ordinario præstare cautionem de stando iuri ad tuendum ius suum, & interrumpendam annalem præscriptionem; de qua cap. 1. & tot. ferè tit. de eo, qui mit. in posses. cau. rei seru. Fateor tamen, quòd, † si delegatus Apostolicus vellet procedere in casu non comprehenso in sua commissione, posset Ordinarius ei resistere, vt post Innoc. d. cap. si quando, tradit Steph. Aufrer. in addit. ad Capel. Tholos. decis. 424. num. 3. sic intelligo Boer. decis. 9. num. 5. Barbat. & alios cap. fin. de rescrip. Idem puto in casu cap. 4. in 1. respon. de priuil. in 6. vbi decernitur, nullas fore sententias Conseruatorum contra Ordinarios, qui compescunt exemptos construentes Oratoria, vel Capellas, in loco exempto absque eorum licentia, aut in sic constructis, temporéve interdicti præter casus à iure exceptos, celebrantes, aut celebrari facientes diuina: generatim verò, quando Ordinarius resistere possit delegato Apostolico, si quis plura cupiat, videndi sunt Doct. in d. cap si quando, & cap. pastoralis, de off. deleg. cap. significauit, & cap. pastoralis, de offic. ord. cap. cum contingat, & cap. fin. de rescript. cap. dilectus, de pœn. cap. Episcoporum, de off. ord. in 6. Clem. 1. de off. ord auth. qua in prouincia, C. vbi de crimin. agi opor. atque inter alios Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad Vestr. in Prax. Rom. Cur. lib. 3. cap. 9. num. 20. & Marant. in sua 1. disput. Nobis verò illud hoc loco admonere sufficiat, quòd ne Ordinarius Conseruatori, vel Conseruator Ordinario inhibeat, vbi inter eos cõtrouersia de competentia iurisdictionis oriatur, quam potissimum ob causam ad mutuas inhibitiones non sine scandalo solent deuenire, Concil. Trid. sess. 14. cap. 5. de reform. decreuit, vt eo casu, sicut & in casu recusationis ad arbitros iuris deueniatur, vt supra hoc ipso

93 Ordinarius quãdo possit resistere delegato.

ipso cap. quæst. 1. concl. 5. admonuimus; vbi etiam docuimus satis probabile esse illud decretum posse, atque expedire seruari in Conseruatoribus Regularium, & aliarum personarum, quas ibi Concilium ab eo canone excipit; quoniam id satis conforme sit iuri communi antiquo, nimirum cap. pastoralis, in princ. de rescript. quod quidem procedere etiam in ordinariis iudicibus plerique tenuerunt, quos d. concl. 5. allegauimus. omnino verò locum habebit, vbi Ordinarius aliqua in causa sit ab Apostolica sede delegatus, vel per canonem, in quo expressè dicatur, quòd Ordinarius procedat tamquam Apostolicæ sedis delegatus; cuiusmodi plures canones habemus in Trid Concil. quos seq concl. recensebimus, vel per rescriptum; sed quoniam per illud † aliquando solùm excitatur Ordinarij ipsius iurisdictio, aliquando fit vera, specialis, ac formalis delegatio à Papa, quomodo vtrumque dignoscatur, tractant præcipuè Doct. in cap. licèt, de off. ordin. & Menoch. de præsump. libr. 2. præsumpt. 16. num. 23. cum duob. seqq. eam præcipuè regulam tradentes, quòd in iis, in quibus potest Ordinarius procedere, & cognoscere, si nihil speciale, quod is nequeat facere, mandatum contineat, excitata iurisdictio, seu instructus Ordinarius censetur, non factus delegatus; secus si mandatum fiat in iis, quæ aliàs non posset Ordinarius, aut aliquid circa ea, quæ potest, speciale contineat. Quòd si † partes non conueniant super electione arbitrorum, vel aliàs nequeat per arbitros, vel ipsos delegatos, seu Conseruatores controuersia competentiæ iurisdictionis terminari, poterit is, qui melius ius fouet, alteri inhibere, cum inhibitio à iure introducta sit ad conseruandam iurisdictionem, vt praxis docet, colligitúrque ex cap. ex transmissa, de for. compet. & cap. non solùm, de appel. in 6. cum ibi not. & aliis traditis per Lancell d. cap 20. in præfat. num. 9. melius autem ius † fouere dicetur Ordinarius, quàm Conseruator, non modò vbi manifestè vult Conseruator cognoscere causam, in qua illi, qui ei committuntur defendendi, nullum ius habent in re, aut ad rem, de qua agitur, & sic procedere vult in causa non comprehensa in sua commissione, vt de se patet; verùm etiam si causa quidem ad Conseruatorem aliàs pertinere posset, quia sit generatim comprehensa in litteris Conseruatoriis, tamen in casu, de quo agitur, Conseruator de ea nequit cognoscere, quia tunc causa illa spe-

ctat

94 *Ordinarij iurisdictio quando solũ excitetur, vel delegata fiat.*

95 *Inhibitionibus quando & cur vti liceat.*

96 *Ordinarius quando melius fouere ius dicetur quàm Conseruator.*

ctat ad Ordinarium, siue quia causa sit merè ciuilis, & reus non habeat Conseruatorem, sed tantum actor iuxta decretum Trid. Concil. d. sess. 14. cap. 5. de reform. & alia per nos adducta supra cap. 7. quæst. 6. concl. 1. siue quia is, qui litteras impetrauit, consensit in Ordinarium, & coram eo lis cœpta est, iuxta l. vbi cœptum, ff. de iudic. iunctis per nos traditis d. concl. 1. & vlt. ad fin.

97 *Delegatus Apost. nequit regulariter inhibere delegato Apost.*

Tertia conclusio. Delegatus Apostolicus regulariter † nequit inhibere Conseruatori Apostolico. Probatur; nam vel Conseruator simpliciter est maior delegato, vt voluit Gomes. in repet. cap. statutum, num. 8. de rescript. in 6. vel saltem in causa sibi commissa, vt satis probauimus cap. præced. quæst. 4. concl. 3. minor autem regulariter inhibere non potest maiori, vt docet Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 3. num. 2. & 3. pluribúsque comprobat Lancell. d. cap. 20. in præfat. num. 33. cum duob. seqq. ac præterea num. 65. & multis seqq. vbi ostendit, † iudicem maiorem inhibere minori; quod etiam tradit Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 6. num. 1. quæst. 7. num. 2. & quæst. 9. in fin. facítque text. in l. iudicium soluitur, ibi, vel eo vetante, qui maius imperium in eadem iurisdictione habet, ff. de iud. vel saltem maior est in causa sibi commissa; nam ratione delegationis maior quis fit eo, cui est par, aut etiam minor, vt satis colligitur ex cap. sanè, il 2. de off. deleg. & cap. pastoralis, §. præterea, de off. ord. & adnotauit glos. quam alij sequuntur, in cap innotuit, verbo, in parem, de elect. sed vbi etiam pares sint, adhuc idem dicendum, nam par pari regulariter nequit inhibere, vt in seq. concl. ostendemus. Ex quo infertur, quòd etiam in aliquot saltem ex casibus, in quibus loci Ordinarius, (hoc est, † Episcopus, vel eius Vicarius in spiritualibus generalis, vt constat ex Concil. Trid. passim, & cap. omnes Basilicæ cum seq. 16. quæst. 7. cap. 1. de off. ord. cum aliis adductis per Mandos. d. quæst. 7. num. 2. & reg. 26. Lancell. num. 3. iunctis iis, quæ latè adducit Iacob. Sbroz. tract. de off. Vicar. lib. 2. q. 55. & nouissimè Thom. Sanchez d. tract. de Matrim. lib. 3. disp. 29. num. 3. 4. & 5. vbi idem docet de aliis habentibus iurisdictionem episcopalem, eorúmque Vicariis;) constituitur delegatus sedis Apostolicæ, nequaquaquam poterit Conseruatori inhibere; huiusmodi autem casus plurimos habemus in Concil. Trid. præcipuè verò sess. 5. cap. 1. vers. in Monasteriis quoque, &

98 *Inhibitio fit à maiori.*

99 *Ordinarius qui dicatur.*

cap.

cap.2.vers. si verò, de reform. sess.6. cap.2. & 3. sess.7. cap.14. sess. 13. cap. 5. sess.14. cap.4. sess. 21. cap.3.4.5.6.7. & 8.de reform.sess.22.decret. de obseru.& euitand in celebr.Miss.in fin. & cap.3.6.8. & 10. de reform.sess.24. cap 9.10.11.& 14.de reform.sess.25. cap. 5. 8. & 9. de Regular. & cap. 9. ac.14. de reform. ante Concil. verò est text. in cap. irrefragabili, §. ceterum.de off.ord.cap.ad abolendam, in fin.de hæret.cap vn.vers. verùm, de cler.ægrot.in 6. cap.vn. §.vlt. de stat.regul.eod libr. Clem.vn.de suppl. negl. præl. Clem. 2. de stat. Mon. & Clem. quia contingit,in princ.de relig.dom.

Dixi autem supra(aliquos ex his casibus)quoniam in eorum plerisque nulla se ratione ingerere Conseruator potest cum vel voluntariam iurisdictionem requirant, quam regulariter exercere nequit Conseruator, vt supra cap.7.quæst.1.concl.1. docuimus;vel spectent ad correctionem subditorum,quod vel ad Episcopos, vel ad Regularium Prælatos de iure pertinet, cap.1.de off.ord. iuncto cap.qualiter, & quando, il 2.de accusat. cum simil. præsertim quia non potest regulariter Conseruator de causis criminalibus,vel mixtis cognoscere, vt d.cap.7. quæst.4. concl.1. latè ostendimus; atque adeo poterit in iis Episcopus Conseruatori inhibere; hos autem casus secernere ab iis,in quibus aliàs posset Conseruator procedere,quoniam minus necessarium est cum facilè id futurum sit eos Conciliares & alios prædictos canones perpendenti, consultò prætermittimus; duásque dumtaxat limitationes ad hanc 3. concl.afferamus. Quarum altera est, quòd † delegatus Apostolicus specialis in aliqua causa ex iis,quæ aliàs pertinent ad Conseruatorem inhibere poterit Conseruatori, si velit in ea procedere, nam præferendus in illa causa est Conseruatori, cum mandatum speciale deroget generali, cap.studuisti, de offic. leg. vbi propter hanc rationem definit Pontifex, non possè legatum impedimentum afferre delegato Apostolico in causa specialiter huic delegato commissa; certum autem est,posse iudicem delegatum procedere cõtra quemcumque impedientem suam iurisdictionem, atque eum etiam punire, cap.1.cap.præterea, cap.significasti, & cap.sanè, il 2.de off. deleg. cum simil. quod plus est, quàm transmittere inhibitionem, quam tamen ad tuendam iurisdictionem suam fuisse à iure introductam,concl. præcedent. post Lancell. docuimus. Altera est, quòd delega-

010 *Delegatus Apost. specialis in aliqua causa ex pertinentib. à Cõser. potest eidem inhibere.*

101 *Idem si sit ei causa appellationis à sentẽtia Cõser. cõmissa,*

tus, † cui commissa fuit causa à sede Apostolica, in qua fuit à Conseruatore appellatum, poterit illi inhibere; nam delegatum, cui præsentata est causa appellationis, posse iudici, à quo, inhibere probat text. in cap. Romana, §. si verò, cum trib. seqq. & cap. non solùm, de appellat. in 6. cum aliis ad id adductis à Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 4. num. 11. cum seq. & quæst. 11. num. 2. ac Lancell. d. cap. 20. in præfat. num. 104. ac 112. cum multis seqq. Quod idem dicendum est † de iudice meræ nullitatis; is enim inhibere potest iudici primæ instantiæ vt patet ex iis quæ latè adducit Lancell. d. tract. de attentat. 2. part. cap. 17. num. 63. cum trib. seqq. & d. cap. 20. in præfat num. 65. & trib. seqq. quamuis non indistinctè † possit inhibere, præsertim cum agitur de executione sententiæ, quæ transiuit in rem iudicatam, vt videre est apud Lancellot. d. cap. 17. num. 67. & seq. Mil in Repert. verbo, iudex meræ nullitatis, & Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 24. Posset etiam addi 3. limitatio ad hanc 3. conclus. de inhibitione adiuncti, seu collegæ; sed quia communis est etiam sequ. conclus. eam ibi afferemus, & simul aliam declarationem, quæ ad vtramque conclusionem pertinet.

102 *Idem in iudice meræ nullitatis, sed*

103 *nõ indistinctè, vt cum agitur de re iudicata.*

Quarta, & postrema conclusio. Conseruatori regulariter † nequit inhiberi ab alio Conseruatore. Probatur, quia regulariter par pari inhibere non potest, vt docet Mandos. d. tract. de inhibit. quæst. 4. num. 2. latiùs quæst. 8. num. 2. & Lancellot. d. cap. 20. in præfat. num. 33. vsque ad 40. & num. 69. vsque ad 75. & num. 96. illud enim regulare est, vbi par in parem non habeat imperium, l. ille, à quo, §. tempestiuum, ff. ad Trebell. l. 3. in fin. & l. nam Magistratus, ff. de arbitr. & cap. innotuit, de elect. cum simil. Id tamen fallit primò, † vbi aliquis datus sit adiunctus, seu collega Conseruatori siue ille quoque sit Conseruator, siue non; nam quicquid sit, an collega possit collegam suum impedientem † suam iurisdictionem per censuras, & pœnas coërcere, de quo per Doct. in cap. 1. de off. deleg. post Bart. & alios in l. 1. §. is videtur, ff. si quis ius dicent. non obtemper. illud certum est, posse adiunctum, seu collegam alicuius iudicis statim præsentata sibi commissione inhibere coniudicibus, ne vlteriùs sine eo in causa procedant, vt post Staphil. qui ita etiam practicari testatur, in tract. de litt. grat. & iustit. 2. part. vers. in commissionibus iustitiæ fol. 178. in parua impress.

104 *Inhibere Conseruator Cõseruatori nequit regulariter.*

105 *Quid de adiuncto seu Collega.*

106 *Collega an collegã impedientẽ suã iurisdictionem possit coërcere.*

tradit

tradit Mandos. dict. tract. de inhibit. quæst. 6. num. 2. & 3. & quæst. 8. num. 2. Lancellot. d. cap. 20. in præfat. num. 50. & 98.

Quod idem est dicendum in casu conuerso, † vbi duo Conseruatores, vel Conseruator cum alio delegato esset deputatus in solidum iuxta terminos cap. cum plures, de off. deleg. in 6. nam si vnus præuenisset alium, qui nihilominus vellet procedere cum eo, vel etiam absque eo, qui præuenit, tunc posset præueniens præuento inhibere, vt post Alex. consil. 9. libr. 4. tradit Bero. cons. 117. quod incipit ex vltima num. 4. lib. 3. quem refert, ac sequitur Lancellot. d. cap. 20. in præfat. num. 100. aliàs 103. nisi præuentus vellet procedere, quia præueniens esset impeditus, vel nollet, aut malitiosè procedere recusaret, iuxta text. d. cap. cum plures.

107 Inhibere potest præueniēs Conser. præuento.

Quin etiam hoc ipsum existimarem dicendum, † vbi aliàs alter Conseruator alteri foret aliqua iusta de causa præferendus, vt puta, si vnus sit Conseruator rei, alter actoris, & aliis in exemplis allatis cap. præced. quæst. 4. concl. 4. nam tunc cum non agatur de collega puniendo, vel etiam inhibendo per collegam, nulla esse potest difficultas, quia vnus Conseruator ad tuendam suam iurisdictionem, possit punire alium quemcumque sibi resistentem, vt d. cap. 1. de off. deleg. & aliis iuribus relatis in concl. præced. multóque magis inhibere, per ea, quę adduximus d. quæst. 4 ferè per totam.

108 Qui aliàs venit præferendus.

Ceterum, vt quoad fieri potest incommodis ex hisce inhibitionibus, quæ non sine scandalo, vt supra dicebamus plerumque transmittuntur, orientibus occurratur; vbi dubitatur † de competentia iurisdictionis inter Conseruatorem, ac delegatum Apostolicum, vel inter duos Conseruatores circa alicuius causæ cognitionem præcipuè, an primæ litteræ sint per posteriores reuocatæ, prioréſve, vel posteriores iudices debeant de causa cognoscere, nisi alter iudicum alteri duxerit deferendum, controuersia huiusmodi per ipsos iudices, qui de hoc articulo cognoscant, &, si fortè nequiuerint in vnum concordare, erit per arbitros communiter à partibus electos sopienda, vt cauetur in cap. pastoralis in princ. de rescript. quæ dispositio approbatur in cap. cum contingat, eodem tit. & cap. ab arbitris, de off. deleg. in 6. qua verò ratione non discordet ab eo, quod in simili casu reuocationis litterarum aliter disponi videtur d. cap. cum contingat, & cap. ceterum, de rescript. item à cap. vt

109 Cōtrouersia de cōpetētia duorum Cōser. quomodo dirimenda.

debitus, de appellat. videndum est, quod pro conciliatione afferunt glos. & Doct. in hisce iuribus, necnon in cap. sanè, il 1. de offic. deleg. non insisto, ne diutiùs, quàm par sit, in re haud difficili immoremur. Certè † quatenus d. cap. sanè, omnibus prædictis iurib. obstare videtur, dum ait, si controuersia sit super diuersis litteris, supersedendum, donec Papa consulatur, quoniam vno verbo potest res expediri, dicimus cum glos. ibi in verbo, priorum litterarum, quod d. cap. sanè, loquitur vbi diuersæ litteræ ad eosdem iudices diriguntur, alia iura prædicta, & similia, vbi ad diuersos iudices, quamuis non ignorem ab aliis alias explicationes afferri.

110 *Intellectus c. ceterũ, & c. contingat, &c.*

Cetera verò, quæ de inhibitione vel communia sunt aliis etiam iudicibus, quàm Conseruatoribus, aut delegatis, vel minùs necessaria, quoniam quisque † petere ea facilè poterit ex d. cap. ex transmissa, de for. compet. cap. Romana, & cap. non solùm, de appel. in 6. & ibi not. necnon inter recentiores ex Iacob. Ant. Martha, quem post hæc scripta vidi, in tract. de iurisd. per, & inter iudic. Eccles. & secul. exerc. part. 2. cap. 42. & 45. necnon Couar. pract. quæst. cap. 24. num. 2. & 3. Mandos. dict. tract. de inhibit. per totum, & Lancellot. d. tract. de attentat. 2. part. cap. 4. in præfat. num. 59. 77. 91. 375. 520. cum duobus seqq. & limit. 1. num. 10. 11. 12. & limit. 27. num. 9. item c. 12. amp. 4. num. 14. ampl. 17. num. 6. & 27. limit. 1. num. 21. 22. 102. 103. 104. limit. 2. num. 36. limit. 4. num. 19. limit. 6. num. 16. & seq. limit. 8. num. 9. limit. 50. num. 128. cum duob. seqq. & 213. cum seq. limit. 53. num. 54. & cap. 15. num. 125. & 135. cap. 17. num. 63. & 67. & latissimè verò d. cap. 20. ferè per totum, aliquid etiam 3. part. cap. 24. quæst. 11. & 16. cap. 26. num. 6. ne longiores absque necessitate simus, consultò prætermittentes ad alia, quæ proposuimus disputanda, veniamus.

111 *Inhibitionis materia, remissiuè.*

QVÆRO *Quartò, An, & quando iurisdictio Conseruatoris possit suspendi, aut retardari per compromissum, vel reductionem laudi ad arbitrium boni viri.*

Quæstio hæc quoad compromissum habet hunc sensum, an, & quando fit compromissum siue ante, siue post introductum iudicium coram Conseruatore, faciat silere, suspendátque iurisdictionem eiusdem, ita, vt eo pendente nequeat adiri Conseruator pro introducenda, vel prosequenda coram eo causa. quoad reductionem verò ad arbitrium boni viri quæstio

proposita

proposita eum sensum habet, An, & quando eadem Conseruatoris iurisdictio eodem modo sileat, ac suspendatur pendente reductione ad arbitrium boni viri, quoties lata sententia arbitramentali per arbitrum, seu compromissarium, ab eo, qui se grauatum prætendit, eius sententiæ reductio ad arbitrium boni viri petatur, siue ante, siue post inchoatum coram Conseruatore iudicium; neque enim aliter ad rem nostram pertinere potest præsens quæstio, quæ cum duas dumtaxat, aut tres ad summum præcipuas partes habeat, vt ex prædictis liquet, totidem etiam conclusionibus absoluetur; si priùs illud admoneamus, nos hîc non loqui, aut agere, an compromisso durante suspendatur instantia; nam, licèt † de instantia appellationis expressum in iure sit, quòd compromisso pendente non currat appellanti ad prosequendam appellationem, Auth. si tamen, C. de tempor. app. & Clem. quamdiu, de appel. quæ idem statuit in tempore ad huiusmodi prosecutionem ab homine statuto; tamen id nihil ad nos; cum † instantia quælibet appellationis siue à termino iuris, siue hominis proueniat, locum habere nequit in Conseruatore, vt Conseruator est; hic enim vt iam non semel admonuimus, iudex est dumtaxat in prima instantia; quæ quidem † de iure canonico, (atque adeo in foro Ecclesiastico vbique, vel etiam seculari in terris Ecclesiæ,) non finitur triennio, vt colligitur apertè ex cap. venerabilis, de iudic. ibi asserentes instantiam iudicis per decursum triennij periisse, iunctis iis verbis finalibus text. mandamus, quatenus exceptione huiusmodi non obstante, in negotio illo procedas iuxta traditam tibi formam; per quem text. id ibi adnotarunt Doct. ferè omnes, præcipuè Abb. & Fel. qui hanc communem conclusionem asserit, & probat etiam tùm rationibus, tum ex cap. fin. de probat. iuncta declaratione Host. qui ait litem illam contestatam fuisse tempore Cælestini, & ab inde fuit coram Gregorio IX. quod tempus superat triennium; id autem scire potuit Host. qui per ea tempora floruit. Eandem etiam communem opinionem asserit, ac pluribus confirmat, & explicat Marant. in specul. aur. 5. part. princ. num. 14. & Io. Bapt. Asin. in prax. iudic. in princ. cap. 3. num. 22. & seqq. Et vbi etiam † iudicium coram Conseruatore intentatum certi temporis instantiam haberet, vt puta biennij, saltem ad effectum, vt ab eo possit auocari causa post illud, iuxta dispositio-

112 *Instātia appellationis non currit pendente cōpromisso:*

113 *Nec habet locū in Conseruatore, sed tantum prima.*

114 *Instantia prima quādo & quo iure finiatur.*

115 *Quid corā Conseru.*

nem Trid. Concil. quoad Ordinarios iudices sess. 24. cap. 20. de reform. vbi tamen decretum illud locum habeat in Conseruatoribus, de quo dicemus seq. quæst. vel etiam instantia triennij, vbi Conseruator laicus à Principe seculari deputatus sit, de quo supra cap. 4. q. 6. & c. 5. q. 1. disputauimus; quo casu † in ordinatoriis coram eo seruabitur ius ciuile, per ea, quæ tradunt Doct. in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. & cap. quod clericis de foro compet. quod & in specie instantiæ triennij admittit Abb. d. cap. venerabilis, num. 12. quando coram seculari iudice agitur de bonis patrimonialibus clerici; secus verò vbi de bonis Ecclesiæ, quæ in hoc etiam æquiparatur fisco, arg. eorum, quæ not. in cap. 1. de in integr. restit. quem, & alios in hoc sequitur Marant. in spec. aur. d. 5. part. princ. num. 20. cum seq & Asin. d. cap. 3. num. 27. de quo disputare non est huius loci.

116 *Instantia ciuilis an attendatur corã iudice seculari in causis Ecclesiæ vel clericorum.*

Adhuc certum mihi est † per compromissum talem primam instantiam non suspendi, cum illud regulare sit, per compromissum non suspendi instantiam causæ principalis, vt contra Bart. d. auth. si tamen, cum eod. Bart. d. l. properandum, Imol. cap. de causis, de off. deleg. Butr. & Aret. d. cap. venerabilis, & ibi Abb. num. 14. tenet ibid. Fel. num. 11. & post alios Franc. in cap ex ratione, col. 6. de appel. M. Ant. Blanc. tract. de compromiss. quæst. 6. princ. num. 22. & Marant. in specul. aur. 3 part. 6. par princ. num. 237. quibus in locis prædicti Doctor. præcipuè Blanc. Abb. & Fel. id satis probant & à contrariis tuentur; apud quos etiam Doct. iuncto Asin. d. cap. 3. à num. 52. ad 68. videas, an instantia compromissi sit triennalis. Quæstio igitur est iuxta duas inspectiones initio propositas. de quibus sit

117 *Instantia causæ principalis an suspendatur per compromissum.*

Prima conclusio. Pendente compromisso † altera partium potest soluta pœna in ea apposita adire Conseruatorem, & aduersarium etiam super causa compromissa conuenire. Probatur ex iuribus, in quibus cauetur, posse alteram partem dimissis arbitris ire ad iudicem competentem, & aduersarium suum coram eo cõuenire etiam super eadem re, & soluta pœna compromissi validè in causa ad vlteriora procedere, nimirum ex l. si quis rem, l. non distinguemus, §. compromisso, l. litigatores, l. item si vnus, §. 1. l. sed si in seruum, in fin cum l. seq. ff. de arb. per quæ iura, seu eorum aliqua id tradidit Bart. in l. qui fidem, ff. de transact. Franc. d. cap. ex ratione, num. 29 & seq. de appel. glos. & Doct. communiter in d. Clem. quamdiu, de appell. cum

118 *Cõpromisso pendẽte potest soluta pœna adiri Cõseruator.*

aliis,

aliis, quibus id firmant Lanfranc.de Orian.tract. de arbitr.par. 6.num.50. Io. Bapt.à S. Blasio tract.de arbitr. & arbitrat. lib.3. cap.3. & M.Ant. Blanc.d tract.de compromiss. quæst.7. princ. num.10. & Lancellot. tract.de attentat.2. part. cap.15. num.7. quod breuiter repetit,& approbat num.162.cum seq.

Porrò hæc conclusio duas recipit declarationes. Altera est, quod † si vtraque pars consentiat dimissis arbitris iudicem adire; tunc non cogitur arbiter sententiam dicere, soluitúrque compromissum, vt post Io.Bapt. à S. Blasio d.cap.3.adnotauit Blanc. d quæst. 7. num. 10. ac post vtrumque Lancellot. d.cap.15. num.111. Altera, quòd † quando vna pars tantùm adit iudicem, non soluitur compromissum, nisi secuta litis contestatione, vt post glos. d.l. litigatores, tradit Io. Bapt. à S. Blasio d.bap.3. circa principium. Addere possumus & tertiam declarat. quæ iam tacta est in ipsa concl. vt † nimirum pars, quæ dimissis arbitris adit iudicem, debeat soluere pœnam. ita expressè habetur d.l.si quis rem,ff.de arbitr.& per eum tex.adnotarunt Doct.cit. in conclus. & præsertim Lancell. d. num.7. qui idem nominatim pro declaratione d regulæ, & concl.ponit eod.cap.15. num. 203. hoc tamen primò temperat. num. 204. nisi † pars iret pendente compromisso ad iudicem ad implorandum eius officium ad hoc,vt cogat arbitros ad laudandum, vel eligendum tertium; quoniam per hanc implorationem, quæ fit lege permittente ad text.in d.l.item si vnus,§.principaliter, ff. de arbitr. non debet pars aliquam pœnam incurrere, iuxta l.Gracchus, ff.de adult. cum simil. quod etiam in specie adnotauit Io.Bap.de S.Blasio d.tract.de arbit.lib.5. cap.7.& lib. 6.cap. 14. Temperat 2. idem Lancell. d. cap. 15. num.205. & quatuor seqq. post eundem de S.Blas. d.tract. de arbitr.lib.9.c. 6.col.3.vt † pœnam non incurrat dominus,quando iste accessus ad iudicem fuisset factus per procuratorem absque speciali mandato,aut ratificatione domini.

Hæc autem conclusio sic declarata limitatur primò, vt non procedat † vbi compromissum sit necessarium,vt quia fiat ex dispositione statuti, tunc enim non nisi vtraque parte consentiente potest dimissis arbitris adiri iudex,vt latè probat Lancel. d. cap. 15. num. 180. & sequ. post Blanc.d.quæst.6. num.17.& quæst.7. num.10. immò etiam si solum petitum sit huiusmodi compromissum, latè Blanc.d.quæst.6. num.18. & Lancellot.d. cap.

119 Compromissum soluitur partib. Conseru. adire volentib.

120 Quid si pars vna tantum adeat iudicem.

121 Pœna soluenda ab adeunte iudicē cōpromisso pēdente, nisi

222 adiret vt cogeret arbitros ad laudū faciendū vel eligendū tertium.

123 Aut procurator adiret sine speciali mandato.

124 Cōpromisso pendente nō aditur sine partium cōsensu.

125 *Debet corã iudice compromissi pẽdentia apponi.*

cap. 15. num. 182. cum duob. seqq. dum tamen † in vtroque casu huius limitationis opponatur coram iudice de pendentia huius compromissi, vt probat Blanc.d. quæst. 6. num. 17. & q. 7. num. 10. Lancell. supra num. 185. qui num. seq. optimè ostendit, quòd nec sola oppositio d. exceptionis pendentiæ sufficiat, sed requiratur præterea vel iudicis ipsius admissio, vel partis à non admissione appellatio.

126 *Cõpromisso vt in arbitratorẽ pendente adiri nequit iudex etiã soluta pœna,*

127 *licet laudũ tulerit.*

128 *Cõpromisso vt in arbitrũ pendẽte quãdo adiri nequeat iudex. vide num. 133.*

Limitatur 2. principaliter hæc conclusio, si partes † compromisissent tanquam in arbitratorem; tunc enim pendente arbitramento nequit altera pars iudicem adire, vt fusè ostendunt Io. Bapt. de S. Blasio d. cap. 3. Blanc. d. quæst. 6. num. 19. & Lancell. d. cap. 15. num. 187. qui num. 188. idem probat procedere, licèt velit soluere pœnam, & num. 189. licèt † ab arbitratore latum sit laudum; ac denique num. 190. etiamsi à tali arbitramento sit petita reductio ad arbitrium boni viri. Limitatur 3. vt non procedat, † quoties in compromisso adesset clausula, quòd toties pœna committatur, quoties contrauentum sit, rato manente compromisso, vt post Franc. d. cap. ex ratione, num. 31. de appellat. & alios tradit Lancellot. d. cap. 15. num. 191. cum seq. & Blanc. dict. quæst. 6. num. 20. & quæst. 7. num. 10. Limitatur 4. nisi compromissum sit per partes tacitè, vel expresè emologatum. Franc. d. cap. ex ratione, nu. 32. Lancellot. d. cap. 15. num. 193. Blanc. d. quæst. 6. num. 21. post alios. Limita 5. quoties in compromisso nulla esset apposita pœna, vel eam in euentum non paritionis sibi arbiter, & non partes, fuisset stipulatus, vt satis probat Lancellot. d. cap. 15. num. 194. vsque ad 198. Limita 6. vt non procedat, quando compromissum fuisset factum in eum, qui aliàs erat compromittentium iudex competens; quoniam, cum in dubio videatur processisse vt iudex, vt concludit Io. Bapt. de S. Blas. d. tract. de arbitr. libr. 12. cap. 6. de eo est iudicandum tanquam iudice, atque adeo obstaret dispositio l. vbi cœptum, ff. de iud. ita limitat in specie, & probat Lancell. d. cap. 15. num. 199. Limita 7. nisi factum sit pactum de non adeundo iudicem. ita in specie Lancell. d. cap. 15. num. 200. cum duobus seqq. quoniam tale pactum valet, & parit exceptionem, quæ impedit litis ingressum, vt post Bal. in l. postquam liti, oppos. 5. & alios tradit Blanc. d. tract. de compromiss. quæst. 4. versic. pacti de non adeundo iudicem, seu nu. 40. Limita 8. hanc conclusionem generaliter, vbi ex compro-

missso

misso oriretur actio, seu exceptio alteri parti de iure communi, vt quando adest iuramentum, & aliis casibus, de quibus in l.ne in arbitris, ac pen.C.de arbitr. cap. dilectus, cap. per tuas, & cap. exposita, extr.eod.tit. ita post Castr. Alex. & Ias.in l. pecuniam, ff. si cert.pet.Blanc.d quæst.6. nu.17. & 21. & alios tradit Lancell.d.cap.15.num.174.175. & 176. vbi etiam post Ant.Gabr. commun. concl.lib.2. concl.1. num.5. seu versic.tertio amplia idem ait, si hæc actio ex statuto oriatur, quod compromisso, seu laudo actionem, & executionem tribuat. quod tamen intellige cum eod.Lancell.supra num.177.ac seq. vt nihilominus in hoc casu requiratur ad inualiditatem processus iudicis aditi, vt pendentia huiusmodi compromissi opponatur.

Secunda conclusio. Pendente reductione arbitramenti, seu laudi ad arbitrium boni viri, seu reductionis petitione † regulariter suspenditur non solùm executio ipsius laudi, verùm iurisdictio Conseruatoris. Primum patet, quoniam pendente huiusmodi reductione, vel petitione reductionis regulariter nequit executioni mitti ipsum laudum. ita post Bal.in l.tale pactum, § qui prouocauit, col.fin.quæst.pen.ff.de pact. Abb.in c. Quintauallis, num. 41. de iureiur. & alios tradit Marant. d.3. part.6.par.princ.in 2. actu princip.num.122. Lancellot.d.tract. de attentat.2.part. cap.16.num.5.10.16. cum tribus seqq. præcipuè ex l non distinguemus, §.cum quidam, ff. de arbitr. vbi hæc reductio æquiparatur appellationi; ex quo etiam num.20. deducit, quòd sicut appellatio in dubio debet semper admitti adnot. per glos. in cap. vt debitus, de appel. & latiùs adducta per eundem Lancell.d.tract.de attent.2.part.cap.12. in 4.ampl. princip. ita & reductio in dubio debet semper admitti, secundùm Alex post alios, quos allegat cons.139. viso puncto, num. 7.lib.7. Ampliatur autem hæc prior conclus.pars, vt † etiam pendente tempore ad petendam reductionem non possit fieri executio laudi, vt idem Lancellot.d. cap. 16. num.25. tradit ex sententia Soc.cons.227.visis num.35. lib.4. quod † in sententia arbitri est decem dierum, vt colligitur ex l.cum antea, C.de arbitr. quem ita intellexit Marant.supra num.125.post Abb.d. cap. Quintauallis, col.6.vers.octaua differentia, de iureiur. in sententia verò, seu laudo arbitratoris est 30.annorum, vt pluribus relatis docet Blanc.tract.de compromiss. quæst. vlt.nu.18. & de communi testatur idem Soc.cons.104. sub num.10. libr.

129 *Reductione laudi ad arbitriũ boni viri pendẽte suspendatur executio laudi.*

130 *Etiã pendẽte tẽpore ad eã petendã, id est,*

131 *decendio in arbitrio, & triennio in arbitramẽto.*

4. & Marant.vbi supr. num. 123. ex Dec.consil.39. col.penult. in fin.

132 Reductione laudi suspēditur iurisdictio Cōser.

Posterior pars † conclusionis probatur ex eo, quòd prædicta reductio, seu petitio reductionis suspendit iudicis iurisdictionem, vt expressè tenet Orian.d.tract.de arbitr.1.part.num. 32. & idem Lancellot. d.cap.16. num.15. cum tribus seqq.vbi id comprobat tum ex eo, quòd reductio dicitur esse actus suspensiuus, & operari effectum suspensiuum, vt voluit Bal.in c. 1.§. sancimus, sub num.3. vers. & nota, quòd tria sunt, iuncto versic.item recursus, tit.quo temp. mil. inuest.pet. deb. in vsib. feud.Boër.decis.284.sub num.24. Marant.d.3.par.6. par.princ. 2.act.princ. num.4. & 122. vnde ea pendente gesta in eiusdem præiudicium debent necessariò dici attentata,iuxta doctrinam Franc.in cap.bonæ, num. 36. de appel. tum quòd in specie reclamationem, ac reductionem impedire, ne aliquid innouetur, respondit Alex.in cons. 43. quia subtiliter num.9.lib.6. & de reductione idem consuluit Grat.cons.118.videtur,num.19. lib. 2. tum denique quia huiusmodi reductio dicitur esse quædam species appellationis, d l. non distinguemus, §. cum quidam,ff.de arbitr. quem dicit notandum Franc. in rubr. de app. num.44.& Afflict. decis.51. item fuit dubitatum,num.2.& per eum text. dicunt omnes Doct. hanc reductionem æquiparari appellationi; vnde sicut per appellationem suspenditur iurisdictio iudicis tot.tit.vt lit.pend. in Decretal.ff. mil. nouar.app. interpos. & C. vt lit. pend. & ibi Doct. communiter cum aliis ad id adductis inter ceteros per Lancellot. d.tract. de attentat. cap. 12. in præfat. num.75. cum tribus seqq. & num.108. cum sequent.

133 Reductione laudi pēdēte quando non suspendatur laudi executio, vel iurisdictio Cōseruatoris.

Limitanda verò est hæc conclusio quoad vtramque partem primò, vt non procedat † vbi essemus in reductione petita aduersus primam reductionem, & sententiam super prima reductione latam. ita ex sententia Boër. d. decis. 284. sub num. 26. & Franc. in cap.dilecto, sub num.39. de appel. tradit Lancellot.d.cap.16.nu. 28.30.& 32. licèt ipse Lancellot.d. nu. 31. de hac limitatione dubitet, tum propter dictam æquiparationem reductionis, & appellationis, quæ etiam secundo loco interposita suspendit, & impedit executionem, vt clarum est, tum quod à sententia lata primo loco super reductione non solùm potest iterum peti reductio,sed etiam verè appellari, vt

ex

ex magis communi Doct. sententia resoluit Paris. cons. 45. satis concludenter num. 93. lib. 1. & Blanc. d. tract. de compromiss. quæst. vlt. num. 19. & seq. vbi tamen distinguit; qua etiam de re videndus Bart. & alij d. §. arbitrorum, Abb. post alios d. cap. Quintauallis, num. 40. & ibi Add. verbo, appellari, de iureiur. & Orian. d. tract. de arbitr. part. vlt. quæst. 19. per totam. Prædicta verò limitatione retenta, temperanda ea est cum Lancel. d. num. 32. & adductis per Imol. cons. 130. in casu præmisso ad fi. vt non habeat locum, quando reductio, quæ secundo loco petitur, esset super diuerso capite ab eo, quod fuerat in prima reductione tractatum.

Limitatur 2. principaliter conclusio cum Lancel. supr. nu. 33. ex mente Boër. vbi sup. nisi expresse in compromisso actum esset inter partes, quòd etiam pendente reductione posset ad executionem laudi procedi. Quod tempera, nisi in processu arbitri dolus aduersarij interuenisset, per ea, quæ de renuntiatione paulò post dicemus; & aliis modis, vt ibi.

Limita 3. cum Lancel. nu. 35. ex Boër. loc. cit. quoad pœnam conuentionalem; nam in ea, si commissa fuerit, potest fieri executio etiam pendente reductione.

Limita 4. nisi laudũ, cuius petitur reductio, haberet ex forma alicuius statuti executionem paratam; ita post Ang. cons. 172. Ludouicus, & Barbat. cons. 18. clementissimum, sub num. 7. lib. 4 tenet, & probat Lancellot supr. num. 37. cum sequ. cuius tamen contrarium aliàs seruatum teste Ant. Gallef. de oblig. camer. 4. partic. quæst. 3. num. 5. & seqq. refert Lancellot. ibidem num. 39. qui num. 40. id temperat, seu sublimitat, vt procedat, vbi causa reductionis non posset incontinenti, puta intra duos menses, ita disponente statuto, terminari, sed requireret altiorem indaginem, seu longum tractatum; aliàs secus.

Limitatur 5. principaliter conclusio, † nisi partes in compromisso reductioni renunciassent. Ang. d. cons. 172. Bart. & alij l. 1. C. de arbitr. & d. l. societatem, §. arbitrorum, ff. pro Soc. Iacob. de Montepesul. tract. de arbitr. num. 12. & seq. Lanfran. Orian. eod. tract. part. vlt. num. 31. cum seq. Abb. d. cap. Quintauallis, num. 32. de iureiur. & Lancellot. d. cap. 16. num. 41. Quæ limitatio temperatur, seu sublimitatur primò ex Lancell. ibid. num. 43. post Ang. d. cons. 172. vbi dolus aduersarij interuenisset d. §. cum quidam, & l. ita demum, ff. de arbitr. l. arbitro-

134 Reductio cũ partes renũciarunt an suspendat executionem laudi, vel iurisd. iudicis.

rum, C.eod.glos.& Doct. ibid. & in l.diem proferre,§.stari, ff. eod.& d.l societatem, §.arbitrorum, ff.pro soc. ídque etiam si sit iurata renuntiatio,vt post Ang.d.cons.172.docet Lancellot. supra num. 45. sublimita 2. eandem limitat. nisi per laudum esset illatum maximum grauamen, & immodica læsio; tunc enim non obstante renuntiatione datur reductio,& consequẽter subintrat consideratio attentatorum. idem post alios sentiunt Orian.d.num.31. Abb. post alios d.cap.Quintauallis, nu. 32. Marant.d.act.2. num.127. Bapt.de S.Blas.d.tract.de arbitr. lib.7. cap.15. cum aliis plerisque ad id allegatis per Ant. Gabr. commun. concl.lib.2. tit.de arbitr. concl.3. num 30. qui num. 33. id extendit primò post Bal.d.l.cum antea,C.de arbit.etiam si absit ab arbitro dolus& fraus; ex ipsa enim enormissima læsione præsumitur fraus,& dolus l.si superstite, C.de dol.glos. l. cum postea,C.de pact. cum aliis adductis per Orian.d.part.vlt. num.41.& Abb. cap.2. num. 14. de arbitr. licèt possit probari contrarium, vt ibid.adnotauit Orian. At verò prædictam sublimitationem idem Ant.Gabr.d.concl.3.num.34. post alios extendit 2.quamuis sit renuntiatum reductioni per verba generalia. num. autem 35. extendit 3.etiamsi super non petenda reductione sit iuratum, post Io.And.in addit.ad Specul.tit.de arbitr.§.fin. Soc. de communi attestantem cons.85. col.3. vol.1. & alios, quibus addo Lancellot.d.num.45.& Marant. d.num. 127. post Ang.d.cons.172. qui duo hoc ita intelligunt, vt neque necessaria sit absolutio à iuramento; quod & alij tenent ad id relati à Gabr. supr.num.38. pro quo etiam est text.in c. non sine, quod est 2. iuncta glos.verbo,absoluas, de arbitr. licèt vsque ad num. 58. plurima afferat, quibus vel contraria opinio defendi, vel declarari potest; pro quo etiam videndus est Io. Bapt.à S.Blasio d.tract.de arbitr. lib. 7.à cap.10.ad 17. Abb. & alij d.c.2.de arbitr.& cap.Quintauallis,de iureiur. Alias declarationes huius 5. princip. limitat. nostræ 2. conclus. petere poteris ex Doctor.citatis,præcipuè ex Gabr.d.conclus.3.vbi alios citat.

135 *Quid, si iã petita sit executio laudi.*

Limita nunc 6. principaliter hanc eandem 2. concl. secundùm Lancellot. d.cap.16.nu.46.& duob.seqq. ex mente Imol. d. cons. 130.sub num. 7. vt non procedat † vbi antequam sit petita reductio,fuisset petita executio; nam tunc reductio subsequens non impediret executionem ante petitam, ad not.in l.

sed

sed si ante, ff. de except. Limitatur 7. nisi statuto loci caueatur, quòd laudum mandetur executioni, etiam parte reclamante, vt post Grat. cons. 34. sub num. 14. lib. 1. tradit Lancell. d. cap. 16. nu. 51. quod idem admittit, ac pluribus ostendit Lanfranc. Orian. d. par. vlt. num. 41. seu quæst. 17. vbi non adsit dolus verus, vel præsumptus, qui ex enormi læsione consurgit. Limit. 8. nisi huiusmodi reductio fuisset calumniosè petita, quia per eam non impediretur executio, vt post Ruin. cons. 7. num. 4. lib. 4. tradit Lancellot. d. cap. 16. num. 52. vbi id probat etiam ex latiùs adductis per eum d. tract. de attent. 2. part. cap. 12. limit. 6. princip. num. 1. & seqq. vbi docet, appellationem friuolam, & iniustam non inducere attentata. Denique præter alias 13. limitationes, quas idem Lancellot. d. cap. 16. nu. 53. affert ex iis, quæ ipsemet eod. tract. tradit de attentatis lite pendente cap. 4. & de attentatis appellatione pendente d. cap. 12.

136 Reductio arbitramẽti non arbitrij admittitur, laudiq; executionem & iurisd. Conf. suspendit.

Limitatur vt procedat conclusio in arbitratore, † non au- autem in arbitro; nam licèt regulariter in laudo arbitratoris locum habeat reductio ad arbitrium, boni viri, l. societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc. secus tamen in arbitro, d. §. arbitrorum; ibi enim dicitur; arbitrorum genera duo sunt, vnum eiusmodi, vt siue æquum, siue iniquum sit, parere debeamus, quod obseruatur, cum ex compromisso ad arbitrium itum est; alterum eiusmodi, vt ad boni viri arbitratum redigi debeat; ex quibus verbis probatur etiam, quod de arbitratore diximus. idem autem quoad arbitrum probatur in l. diem proferre, §. stari, ff. de arbit. ibi, stari autem debet sententiæ arbitri, qua de re dixerit, siue æqua, siue iniqua sit; satísque colligitur ex cap. non sine, quod est 2. & cap. per tuas, de arbit. atque hoc discrimen inter arbitrum, & arbitratorem, adnotarunt Doct. d. §. arbitrorum, Innoc. Abb. & alij d. cap. 2. de arbit. & dict. cap. Quintauallis, Marant. d. 3. part. 6. part. princ. num. 267. licèt non conueniant in assignanda discriminis ratione, vt patet ex Abb. eo. c. Quintauallis, num. 30.

137 Quid, si adsit dolus,

Sublimitatur autem hæc limitatio primò, si adsit dolus; nam † tunc etiam in laudo arbitri habebit locum reductio ad arbitrium boni viri, l. ita demum, & l. non distinguemus, §. cum quidam, ff. de arbit. l. arbitrorum, C. eo. quod adnotarunt Doct. ibi & d. §. stari, & §. arbitrorum, Abb. & alij d. cap. 2. & c. Quintauallis, Marant d. actu 2. num. 266. vbi idem asserit, quoties

laudum contineret rem illicitam, id quod satis probatur ex d.c. 2. necnon ex d.c. veniens, de iureiur.

138 *vel iniquitas manifesta & enormissima læsio.*

Sublimitatur 2. quoties laudum arbitri contineret † manifestam iniquitatem, vt enormissimam læsionem; quod satis probatur ex text. l. in proposita, cum sequ. quæ incipit inde, (aliàs, vnde) si Neruæ, ff. pro soc. & Abb. atque alij d. cap. 2. & c. Quintauallis, Marant. d. num. 266. & sequ. in specie adnotarunt ob eam præcipuè rationem, quòd † ex hac enormissima læsione resultat dolus præsumptus, cap. 1. cum ibi not. de præsumpt. l. creditor, §. Lucius, ff. mand. l. si superstite, C. de dol. Bar. l. si B. ff. de prætor. stipul. glos. l. cum postea, §. caueat, C. de pact. Bal. in Margarita, Innoc. verbo, dolus, Lanfranc. Orian. d. tract. de arbit. part. vlt. num. 41. cum aliis ad id allegatis per Mascard. tract. de probat. conclus. 531. num. 27. & 28. Gabr. d. conclus. 3. num. 49. & Menoch. tract. de præsumpt. lib. 5. præsump. 3. num. 69. qui idem asserit † in enormi læsione ex Gomes. alios in id citante in §. item si quis in fraudem, num. 19. instit. de act. id autem est temperandum, nisi contrarium probetur; nam licèt iuris præsumptio sit liquida probatio, l. licèt Imperator, ff. de leg. 1. tamen contrarium potest probari, l. qui chirographum, ff. de probat. gl. in l. non est verissimile, ff. quod met. caus. & cap. 15. qui fidem, de sponsal. cum aliis, quibus hoc vtrumque latè probat D. Menoch d. tract. de præsumpt. lib. 1. ferè per totum, præcipuè verò quæst. 31. 36. & duob. seqq. necnon 60. vsque ad 77. & in specie quòd ob enormem læsionem peti possit reductio laudi arbitri ad arbitrium boni viri, ita, vt nulla cautela euitari valeat, ex Bart. & ceteris, d. §. arbitrorum, Ferrat. cautel. 8. & aliis, quos citat, resoluit idem Menoch. de arbit. iud. cas. 73. num. 1. & 5.

139 *Dolus præsumitur ex enormissima læsione.*

140 *Enormi læsione etiam præsumitur fraus.*

141 *Læsio enormis vel enormissima quæ dicatur.*

Quæ autem † dicatur enormis, vel enormissima læsio præter Abb. & alios, d. cap. Quintauallis, de iureiur. & Bapt. à S. Blasio d. tract. de arbit. lib. 7. cap. 15. Lanfranc. de Orian. d. tract. de arbit. part. vlt. quæst. 14. seu num. 31. Bart. & alios d. §. arbitrorum, latè tractant duo eruditissimi nostræ tempestatis viri Menoch. tract. de arbit. iud. d. cas. 73. cum duob. seqq. & Sfort. Odd. tract. de restit. in integ. q. 4. art. 13.

142 *Laudi reductio ad arbitriũ boni viri...*

Tertia & postrema conclusio. Vbicumque peti potest reductio laudi † lati ab alio, quàm Conseruatore, ad arbitrium boni viri, ea petenda regulariter est coram Conseruatore, si alioqui

qui sit iudex competens inter eos, qui compromiserant; aliàs erit adeundus ordinarius iudex competens. Prior pars conclusionis probatur; quia bonus iste vir, ad cuius arbitrium petenda est reductio, est iudex, vt communiter tradunt Doct. d.l. societatem, §.arbitrorum, ff.pro soc. & d.cap. Quintauallis, de iureiur. vt ibi notat Abb. num. 38. per text. in l.continuus, §. cum ita, ff.de verb.oblig. l.quod si Ephesi, ff.de eo, quod certo loco, & l.vir bonus, ff.de iudic. solu. & glos. in cap. potuit, verbo, celeri, de loc.qui etiam num.39.ait, in eo omnes Doct. videri conuenire, quòd † ad iudicem arbitratoris non sit recurrendum, quoniam hæc reductio non est propriè appellatio; quod etiam inquit tenere Collect. in cap.cum dilectus, de arbitr. & sentire Feder.sen.cons.275. tenéntque expresè idem Abb.d.nu.39. post Butr. ibid. & Bart d.§.arbitrorum, quem sequitur quoque Flor.ibi, Ang. in l. qui certo loco, ff. de cond. indeb. Lanfranc.de Orian.d.tract.de arbitr. part.vlt. quæst.19. num.44. Marant.d.3.part. 6. part.princip.actu 2.num.126.post Alex.cons. 131. in princ. vol. 2. Soc. cons. 18. col. 13. vol. 1. Castr.in l. cum hi, §.transactiones, ff. de transact. Couar.lib.2. var. resol. cap. 12. num. 1. ex his verò Bart. Flor. Ang. Orian. Abb.Marant. Soc.& Castr. apertè asserunt, † iudicem competentem reductionis esse iudicem rei, ad id autem Bart. Abb. & Orian.ponderant text.in d.§.transactiones, & cap.exposita, de arbitr. quod etiam in laudo arbitratoris docet post alios Blanc.d.tract. de compromiss. quæst. vlt. num. 16. vnde infert Orian.d.quæst.19. num.45.post Ang.d.l.qui certo loco, & Fed. sen.cons.277. quòd, si actor, & reus sint diuersi fori, puta Paduanus vnus, alter Perusinus, arbitrator verò sit Mediolanensis, reductio erit petenda non coram iudice Mediolanensi, sed coram iudice ipsius rei; quod etiam sentit Abb. d.nu.39. Franc. in rubr. de appell. num.44. & 45. atque alij relati à Couar. dict. num. 1. licèt ipse contrarium sentiat plerosque allegans, ac simul text.in l.2.C.vbi, & apud quem, qui tamen id non conuincit. Limitat autem id Orian.d.num.44. & Abb.d.num.39.post Butr.d.cap.Quintauallis, quòd † vbi ageretur de iuramento, aut de peccato, fieri deberet petitio reductionis corã Ecclesiastico, quamuis reus laicus esset. Limitat 2. Abb.supra & Franc. d.num.45. vbi † ageretur de re Ecclesiæ, maximè si intercederet fraus, vel quid simile, arg.cap.cum sit generale, & cap. si clericus

ni viri quomodo petatur coram Conser. vide num. seqq.

143 *Non petenda reductio laudi coram iudice arbitratoris.*

144 *sed rei.*

145 *Quid, si agatur de iuramẽto, vel peccato:*

146 *Aut de re Ecclesiæ.*

clericus laicum cum ibi not. de for. compet. tunc enim actor coram suo iudice saltem posset contra reum etiam laicum petere reductionem. quod idem dicendum, vbi † ageretur de iure spirituali, cum tunc solus Ecclesiasticus sit iudex competens, cap.2.& cap.quanto, de iudic.cap.lator, qui fil.sint legit. cap.tuam, de ord.cog. cum ibi not. & suis simil. Et generaliter vbi † laicus posset conueniri coram iudice Ecclesiastico; quos casus remissiuè posuimus cap. 7. quæst. 6. conclus. 1. circa medium. Limitat 3.Orian.d. num.44.& Abb.d.num.39.post Bar. & Bal.in l.2.C.vbi, & apud quos, quòd † vbi ex statuto arbitramenta parerent actionem, & deberent mitti executioni, sicut sententiæ, tunc iudex reductionis esset superior arbitratoris, vt in sententiis contingit, l. 1.ff.de appel.cap Romana, §.debet, de appel. in 6. cum simil. idem etiam dicit Blanc. d. tract. de compromiss. quæst.vlt, num. 13. tenuisse Ang.& Salic.d.l.2. necnon Franc. in rubr.de appell. col.8. licèt ipse Blanc.ibidem num. 15. contendat probare, quòd in hoc casu iudex reductionis debeat esse non superior arbitrantis, sed iudex ipsarum partium. quod etiam post alios tuetur Couar.d.cap. 12. num.2. ex quibus patet, quid dicendum de Conseruatore. nam si quidem sit deputatus iudex cum plena cognitione causarum, quæ requirunt iudicialem indaginem, cum tunc actor sequatur forum rei, vt latiùs deduximus d.cap.7. quæst.6. conclus. 1. in iis huius generis causis poterit, & debebit reductio peti coram Conseruatore. similiter si deputatus sit ad terminos d.cap. 1.& fin.de off.deleg. in 6. hoc est, vt cognoscat tantùm de notoria iniuria, seu violentia, idem dicendum erit, siue quia inferens molestiam actor dicatur, qui verò eam patitur, reus, vt d.concl. 1. ostendimus, siue quia coram Conseruatore sic deputato potest actor reum in iudicium vocare, & causam agere, vt eadem conclus. demonstrauimus. Vnde in hoc quidem casu, dummodo alter compromittentium, quique collitigare poterunt, in causa compromissa Conseruatorem habeat, indistinctè potest, & debet quilibet eorum reductionem laudi petere coram Cõseruatore; nam siue actor sit, siue reus, qui petit reductionem, eam petere debet coram iudice rei, vt sentiunt præcitati Doct. & signanter post Bart.d.§.arbitrorum, adnotauit Abb.d. num. 39. tunc autem Conseruator iudex est tam actoris, quàm rei. in præced. verò casu tunc iudex reductionis erit Conseruator,

147 *Vel iure spirituali.*

148 *Quid, si laicus corã iudice Eccles. conueniri possit.*

149 *Reductio quando peti possit coram iudice arbitratoris.*

quando

quando futurus esset iudex in causa principali, si non coram arbitro, seu arbitratore, sed coram iudice fuisset agitata; idque maximè, cum, vt ibidem Abb. ait, causa naturalis vincat accidentalem, l. qui habent, ff. de tut. & debeat considerari origo causæ, non quod nunc accidentaliter petitur, arg. l. fin. C. de vsur. pup. & d. § transactionem, cum simil. facit etiam text. in l. vnde, (aliàs, inde) si Neruæ, ff. pro soc. iuncta l. 1. C. vbi, & apud quem. Quid autem sit dicendum vbi tam reus, quàm actor habent Conseruatorem cum facultate trahendi in omnibus causis, haud difficilè quisque colliget ex prædictis, iunctis iis, quæ de hoc casu diximus supra d. cap. 7. quæst. 6. conclus. 3. nam vbi priuilegia huiusmodi conquassantur, cum tunc actor sequatur forum rei, vt d. conclus. 3. ostendimus, Conseruator rei erit iudex competens reductionis; vbi verò non conquassantur, cum tunc fortius priuilegium vincat, & idem in causa principali sit iudex actoris, & rei, nulla remanet difficultas, quia etiam Conseruator actoris sit iudex competens reductionis per prædicta.

150 *Reductio laudi quãdo petẽda corã Ordinario.*

Posterior pars conclusionis, quòd † nimirum, vbi Conseruator sit ille, qui laudum tulit, non erit idemmet iudex reductionis, ne contra vulgatas iuris regulas idem sit iudex in causa sua; nisi ipse sibi in laudo reseruasset potestatem iterum laudandi super laudatis; nam tunc durante compromisso poterit iterum laudare, & cessabit reductio, vt ex not. in l. quod tamen, ff. de arbit. sentit Orian. d. quæst. 19. num. 46. maximè accedente partium consensù in tali reseruatione, vel si ab initio partes potestatem dedissent arbitro laudandi semel, & pluries de omnibus litibus præsentibus, & futuris, quod facere possunt, vt post Franc. de Albergon. l. 2. ff. de in diem adiect. & alias adnotauit Orian. ibid. hoc autem casu excepto, existimo, quòd foret adeundus iudex, qui esset aliàs ordinarius eiusdem rei ex mente Bart. & aliorum, quos in priori parte concl. allegauimus, dum volunt iudicem reductionis esse iudicem rei, vel vt ait Alex. d. cons. 131. in princip. vol. 2. & Ruin. cons. 7. num. 1. vol. 4. fore Potestatem, seu iudicem ordinarium; vel esse iudicem partium, vt voluit Blanc. d. tract. de compromiss. quæst. vlt. num. 14. vbi pro reductione adeundus sit iudex non per viam appellationis, sed querelæ, post Franc. in rubr. de appel. col. 8. qui in id allegat Imol. & Anchar. d. cap. Quintaual-

lis, de iureiur. & tex.in cap. venerabilibus,§.1. de sent.excom. in 6. idque præsertim,cum pro ordinario iudice regula sit,cap. 1. cap.si quis contra, & cap. cum contingat, de foro compet. cum ibi not. & suis concord. & ipse Conseruator quamuis delegatus sit, tamen non vt talis tulit laudum,sed vt arbiter, atque adeo vt persona priuata; cum enim quis duas induit personas, attendendum tunc est, quo nomine quid faciat,vt colligitur ex cap.licet, de off.ord. & in specie iudicis, qui simul sit electus arbiter, seu compromissarius latè tradit Io. Bapt. à S. Blasio d. tract. de arbitr. lib. 12. à cap. 1. vsque ad 9. vnde nil mirum, si ad Ordinarium recurri potest, non obstante dispositione cap.pastoralis, §.præterea, de off.ord. vbi habetur, quòd etiam mortuo delegato non potest tamquam iudex intromittere se in causa ipsius delegati; quod idem sentit Orian.dict.q. 19. num.45. vbi post Flor.d.§.arbitrorum, ait, quòd si arbitrator fuerit iudex ordinarius, puta Potestas, vel eius Vicarius, bonus vir, coram quo interponenda est reductio, erit superior arbitratoris, & sic iudex appellationis, dum subdit, id se credere verum, quia hoc casu aliter consuli non potest querelanti.

Ceterum, si admittamus in hoc casu, sicut admisimus in alio supra, nimirum limit.3. prioris partis huius conclus.& generaliter in omnibus casibus, in quibus foret admittendum, pro reductione adeundum esse superiorem arbitrantis;dubitare aliquis posset, an, † vbi duo sint arbitri, alter laicus, alter clericus, debeat pro reductione adiri laicus iudex, an Ecclesiasticus. In quo articulo dicendum est, adeundum esse Ecclesiasticum, quoniam magis dignum trahit ad se minùs dignum, cap. quod in dubiis, de censur. Eccles. vel altar. cum simil.ita Add. ad Abb.d.cap.Quintauallis, num.38.litt. A,de iureiur.& Blanc.d.tract.de compromiss. quæst.vlt. num.15. per text.in l. præcipimus,C.de appel. & ibi in specie Bart. & Bal. Barbat. in cap.super quæstionum, §.si verò, de offic. deleg. & Præpos. in rubr. de appel. col. 18. idem etiam voluit Franc. eadem rubr. num. 45. multóque magis id dicendum erit si causa spiritualis in laicum, & clericum compromittatur, iuxta text.in cap. per tuas, de arb. tunc enim dubium esse non potest, quin adeundus sit superior Ecclesiasticus. Plura si quis velit de reductione laudi ad arbitrium boni viri petere,quis facilè poterit ex Doct.

151 *Reductio quãdo petẽda corã Ecclesiastico superiore.*

in

in hac conclus. alleg. Quando autem † dici possit de nullitate laudi, vel pacto fieri, vt non dicatur, tractat Orian. de arbitris part. 5. & Io. Bapt. de S. Blasio d. tract. de arbit. lib. 7. cap. 11. Quomodo soluatur compromissum, tractat idem lib. 13. per totum, Orian. d. par. 5. num. 48. & seqq. Blanc. d. tract. de compromiss. q. 7. per totam Doct. in l. non distinguemus, §. compromisso, vbi tex. ff. de arbitr. Quòd si aliquis quærat, An, & quando † possit Conseruator, in quem factum est compromissum eo soluto, vel etiam eo durante procedere, vt iudex præter dicta sup. colligere id poterit ex traditis per glos. & Doct. in cap. cum tempore, & cap. ex parte, de arbitr. cap. nisi essent, de præben. & latè per Io. Bap. de S. Blas. d. tract. de arbit. lib. 12. cap. 1. 5 & 9. & contra, an, & quando, si cœpit procedere, vt iudex, possit redire ad viam arbitrariam, colliges ex iis, quę docet ibid. c. 4. Quomodo autem procedat vel agnoscatur, an procedat, vt iudex, vel arbitrator; & alia his similia peti possunt ex eod. auctore d. lib. 12. fere per totum.

152 *Nullitatis laudi & solutionis cõpromissi materia.*

153 *Arbiter Cõseru. quando compromisso durante, vel soluto procedat vt iudex, vel arbiter.*

QVÆRO *quintò, & vltimò in hoc cap. An & quando iurisdictio, & officium Conseruatoris retardetur, vel impediatur per appellationem vel dictionem de nullitate.*

Multa nobis in hac quæstione tractanda sunt; quæ sanè singula, quoniam breuitati studemus, hîc non proponentur, singulis autem conclusionibus explicabimus; si tamen aliqua ad faciliorem intellectum, ac difficultatum definitionem præmittamus.

Præmitto igitur primò, de iure communi antiquo saltem canonico † licuisse appellare ab omni grauamine non solùm iudiciali, vt patet ex cap. cum sit Romana, in princ. cap. de appellationib. cap. super eo il 2. cap. vt debitus, de appel. & c. non solùm, eod. tit. in 6. cum ibi not. & suis concord. verùm etiam extraiudiciali, cap. Romanam, 2. quæst. 6. cap. accedens, il. 1. vt lit. non contest. & d. cap. cum sit Romana, in princ. de appel. vbi huiusmodi extraiudiciales appellationes vocantur prouocationes ad causam, licèt nomen quoque prouocationis promiscuè sumatur tam pro iudiciali, quàm extraiudiciali appellatione vt patet ex tit. ne lic. tert. prouoc. & adnotauit inter alios Marant. in specul. aur. 3. par. 6. par. princ. actu 2. num. 2. & 6. per textum in l. tale pactum, §. qui prouocauit, ff. de pact. ac l. si apud, l. si quis prouocatione, C. de appel. debet autem de iure

154 *Appellare olim de iure canonico ab omni grauamine licebat.*

155 *Apellans ab interlocutoria tenetur exprimere causam rationabilem.*

canonico † appellans siue ab interlocutoria, siue à grauamine extraiudiciali exprimere causam rationabilem appellationis, seu grauaminis, hoc est, talem, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, vt dicitur d.cap. vt debitus,& cap. cum speciali,§.porrò, de appel.vbi glos.& Doct.adnotarunt, necnon d. c.cum sit Romana,& c.super eo,il 2.

156 *Appellare quãdo liceat de iure can. in omni instantia, &*

Præmitto secundò, quòd de iure canonico nouo † appellationes interponi non debent, aut à superioribus recipi, commissióve,aut inhibitio fieri,nisi à definitiua,vel à definitiuę vim habente, & cuius grauamen per appellationem à definitiua reparari nequeat. Ita sanè quoad causas primæ instantiæ disponitur in Trid. Concil. sess. 24. cap. 20. de reform. quoad omnes verò instantias in reg.36. Cancell.S.D.N. statuit, & ordinauit, quòd in causis pendentibus, & quas in posterum contigerit agitari, nulli ante definitiuam sententiam liceat appellare, nec appellatio, si fuerit emissa,debeat admitti, nisi ab interlocutoria, quæ vim habeat definitiuæ, vel à grauamine minimè concernente negotium principale, quod non possit per appellationem à definitiua sententia reparari, nullæque causæ appellationum committantur,nisi in commissione exprimatur,quòd interlocutoria vim definitiuæ habeat, vel grauamen sit tale, quod in appellatione à definitiua non valeat reparari; alioquin appellationes, & commissiones in posterum, & quicquid inde secutum fuerit nullius sint roboris, vel momenti. Concilium autem,& summus Pontifex quoad hoc, † vt ante sententiam non admittantur appellationes ab interlocutoria, nisi in casibus prædictis, imitati sunt leges ciuiles, vt patet ex l.liberis, ff. de liberal.caus. l.apertissimi, C.de iudic.l.eos, qui,§. super his, C.de appel. & l.ante sententiæ tempus, C.quor. appel.non recip. iuncta l.3.ff.de appel.recip. l.arbitro,ff. qui satisd.cog.l.fin. ff.à quibus appel.non lic. l.intra, ff.de minor.& l.si quis prouocatione, C. de appel. neque enim dedignantur sacri canones leges ciuiles imitari, & iis adiuuari, vt constat ex plerisque iurib. præcipuè verò ex cap.innotuit, de arbitr. & cap.1. & 2. de nou.oper.nunc. vbi glos. & Doct.id adnotarunt; vnde non est curandum de glos. d.l.ante sententiæ, dum tenere videtur,regulariter posse etiam secundùm leges ab interlocutoria appellari, cum contrarium constet ex prædictis iurib. & Pontifex d. cap.super eo, il 2. de appel.apertè dicat, quòd leges seculares

157 *quid de iure ciuili.*

appel

appellationem, nisi in certis casibus, ante sententiam non admittunt. Et quidem quodnam † sit grauamen irreparabile per appellationem à definitiua, satis ex se patet; exemplum autem esse potest in tortura, iuxta tex.d.l 3. ff. de appel. recip. Qua de re aliquid agit Lancellot.de attent.2. par.cap.12.limit. 1. num.92. vsque ad 100. M.Ant.Blanc.tract. de compromiss. q.5.princ. num.8. Asin.in praxi iud §.31.c.2. limit.13. & c. 18. limit. 1.

158 *Grauamen irreparabile per appellatione à definitiua quod sit.*

Quænam autem † sit mera interlocutoria,quæque habens vim definitiuæ, non ita facilè definiri potest; illud sanè certum esse debet, omnem pronunciationem post sententiam definitiuam esse merè interlocutoriam, vt post Imol.in l.si finita, §. non autem, ff. de damn.infect. & Fel.in rubr.de re iudic. Aret.in l. 5. ff. de verb. oblig. & alios tradit & satis inter ceteros probat Vestr. in praxi Rom. Cur. lib.7. cap.3. num.11. sicut & habere vim definitiuæ omnem sententiam super exceptione peremptoria, qualis est solutionis, præscriptionis, vt post alios docet Fel.d.rubr. de re iudic. num.9. & cap.qualiter, & quando, il 1. num.8. de accus. & plerique tradiderunt in cap. 1. de 1. de ord.cog. cap.significantibus, de offic. deleg.cap. cum sit Romana, & cap. cum cessante, & cap. tua, de appel. cap. vlt. eodem tit. in 6. & Clem. cum à resultatione, quæ est vlt. eod. tit. vel incompetentiæ iudicis, vt idem docet ibid. num. 9. & Abb. in cap peruenit, il 2. num.9. de appel.vel vbi aliquis articulus principaliter agitatur coram aliquo iudice,vt idemmet Fel. post alios tradit d.rubr. num. 2. 4. & 13. ac d.cap.qualiter, num. 8. in fin. Et generatim illa est interlocutoria habens vim definitiuæ,quæ non totam causam, sed vnam partem substantialem definit, vt post Bal.in l.1.C.quando prouoc.non est necess. & l.non fatetur, ff.de confess. Abb. in cap. peruenit, il 2. col.3. de appel. & Butr. d. rubr. de re iudic. definit Fel. d. cap. qualiter, num.7. verùm hac de re consulendus est etiam Ruin. cons.78. num.3. lib.5. & Mising. cons.6. num.20. decad. 1. & Franc. d. cap. cum cessante, num.36. vbi etiam alij Asin. d. §. 31. cap.18. limit. 2. Quæ autem in specie sint sententiæ merè interlocutoriæ, vel habentes vim definitiuæ, latè tradunt Fel. d.rubr.de re iud.Franc.& alij in c.cum cessante,de appel. Contard in repet.l.vnicæ, C.si de moment. poss. Doct. in rubr. & l. quod iussit,ff.de re iud.Marchesan.tract.de sent.& alij passim.

159 *Senteña interlocutoria, vel habens vim definitiuæ quæ sit.*

Regula autem est in huiusmodi sententiis interlocutoriis, quòd † meræ interlocutoriæ reuocari possunt, etiam secuta appellatione, non autem habentes vim definitiuæ, d.l. quod iussit, & l.iudex posteaquam, ff.de re iudic. & d.cap. cum cessante, de appel. quæ tamen multipliciter fallit, vt per Doct. ibid. & Fel.d. cap.qualiter, & quando, il 1.à num.1. vsque ad num.22. de accus. quoad interlocutoriam verò habentem vim definitiuæ, maximè super exceptione peremptoria cauetur in cap.vlt. de appel.in 6.eam † reuocari posse per appellationem interpositam à definitiua, dum tamen secundò appellans, in ea non succubuerit, nisi huiusmodi exceptio tunc ritè proposita priùs repulsa fuerit propter ineptitudinem, vt habetur d. Clem.vlt.de appel. Quod autem † in habentibus vim definitiuæ locum non habeat Clem.appellanti, eod. tit. vbi habetur, appellanti ante definitiuam non licere prosequi causas in appellatione nominatim non expressas. tradit post alios Fel. d. rubr.de re iud.num.4.

160 Interlocutoria mera an reuocentur post appellationem, & quid de habentib. vim definitiuæ.

161 Interlocutoria an reuocetur per appellationem à definitiua: aut

162 grauamen exprimēdū.

Quoad definitiuam verò, an, & quando iudex saltem † eam declarare, & interpretari possit, tradunt Doct. d. l. iudex posteaquam, & latiùs prosequitur Fel.d.cap.qualiter, à num.23. ad finem, & ibi Soc. & alij; vbi etiam tractant, an, & quando Ordinarius, vel delegatus saltem ad vniuersitatem causarum possit reuocare suam sententiam nullam, aut iterum pronunciare; qua de re agit etiam Vant. tract.de nullit.process.& sent. tit. coram quo poss. null. prop. num.17. ac Menoch.de arbitr. iudic.quæst.67. & inseruit doctrinæ, quam tradidimus cap. 7. quæst. 1. conclus.3. dum ostendimus, Conseruatorem esse delegatum ad vniuersitatem causarum.

163 Definitiuā quando declarare iudex, aut reuocare valeat.

Præmitto 3. & vltimò, non solùm posse à sententia appellari, sed etiam † dici de eius nullitate, vt patet ex l.si expressim, ff. de appel. Clem. 1. de re iud. & aliis iuribus paulò post citandis; dicitur autem de nullitate vel accessoriè ad appellationem, vel æquè principaliter, vel principaliter accessoriè, seu incidenter † nullitas intentatur, cùm simpliciter quis ait, appello, nulla facta nullitatis mentione; huiusmodi enim appellatio in suo ventre includit dictionem de nullitate, vt per tex. in l.Carmelia Pia, ff.de iure patron.l.quædam mulier, ff.famil.ercisc.l.si is, C.de iur.delib.& alia iura docuit Couar. pract. quæst. cap.24. num.8. versic. quòd si, Vestr.in praxi Rom.Cur. lib.

164 De nullitate sententiæ omodo dicit.

lib.8. cap.1. num.1. & 2. atque inter ceteros Bart d.l.si expressim, col.2.ff. de appel. Abb. & ceteri in cap. dilecto, de appel. ac post alios Io.Bernardin.Muscatel. lib.2. prax.iudiciariæ glo. nullitatis, num. 10. idque siue petita fuerit, atque adeo per viam actionis, siue non, atque adeo ex ipso iudicis officio, vt pluribus comprobat Muscatel. d. glos. nullitatis, num. 11. & post alios sentit Grauat. ad Vestr. dict. cap. 1. num. 20. Sebast. Vant. tract.de nullit. processſ. & sent.tit.seu rubr. quot, & quibus modis null. prop. poss. num. 18. & seq. vbi idem dicit de arbitro. Id verò fallit in appellatione ab interlocutoria, in qua verbum, appello, non includit etiam accessoriè nullitatis dictionem, vt post Innoc d.c.dilecto, docet Vestr. d.cap.1.num. 1. & ibi Grauat. in Addit.num.19.post alios; in ea enim si nullitas non exprimatur, & æquè principaliter deducatur, non potest iudex appellationis ab interlocutoria de eius nullitate cognoscere, vt post Innoc. Bal. & Franc. d.cap. dilecto, tradit Vestr. d.num. 1. nisi fortè nullitas deduceretur non tanquam nullitas, sed vt causa grauaminis ipsius interlocutoriæ,vt ibid. notauit Vestr. post Abb. Imol. & Franc. d. cap. dilecto, Abb. inquam col.3. in princ. Imol.col.5. Franc.col.24.versic.secundò intellige, Vant.verò d.rubr. num. 17. num. autem præced. post Bart d.l. si expressim, col.pen. alium modum affert, quo nullitas incidenter in iudicio proponitur, ac de ea tanquam incidenti, & secundariò cognoscitur, nimirum si petitum fuerit, quòd cassata, seu habita prima sententia pro nulla, ex integro super negotio principali pronuncietur; probátque id ex cap.ad probandum, & cap. cum I. & A. de re iud. l. 4. & l. absentem, C.de accusat. l. 1. C.de sent. & l.cum non eo,C.quan. prouoc. non est necess. & aliis iuribus. ac denique num. 20. ponit alium etiam modum cognoscendi de nullitate incidenter, quando nimirum per viam exceptionis, seu replicationis in iudicio deducitur; quem modum agnouit quoque Bald. in l.suus hæres, C.de repud.hæred. Bart.in l. filio præterito, ff.de iniust.rapt.& irrit.testam. & aliis locis per Vant. allegatis d. nu. 10. agnouit etiam Muscatel. d. glos. nullitatis, num. 32. cum multis seqq. & Couar.lib.pract.q c.24. num.6. vers. tandem in hac q.& alij per eos relati.

166 *Nullitas æquè principaliter intẽtata.*

Æquè principaliter verò,vel, (vt alij loquuntur,) principaliter † intentata nullitas censetur, si dicatur, dico sententiam nullam,

nullam, &, si qua est, appello, vt ex communiori pluribus relatis resoluit Alex. cons. 2. col. pen. lib. 3. Vant. d.rubr.quot, & quibus mod.num. 12. Grauat. ad Vestr. d. cap. 1. num. 19. ex communi Dec.d.cap. dilecto, num.7. Grat. cons.vlt. num.41. vol.2. & Couar.d. cap.24. num.7. Idémque est, si dicatur, appello, saluo iure dicendi de nullitate; nam secuta tali appellatione solet in commissione accumulari nullitas; sícque censetur æquè principaliter intentari nullitas, vt post alios sentit Vant.d.rubr.num.9.& 10. expressam verò, ac latè docet Vestr. d.cap. 1. num. 1. & 2. in vtroque autem horum casuum accumulata nullitas intelligitur non copulatiuè, sed conditionaliter, ac disiunctiuè, in eo sensu, vt appellatio conseatur interposita, quatenus sententia valeat, vt adnotauit Grauat. ad Vestr. d.cap.1. num 17. & seq. & latiùs prosequitur Vant. dict. rubr. num.10. & 11. quamuis eodem tempore, ac simul, & semel causa nullitatis, & iniustitiæ possit instrui, vt fusè docet Vant. d.rubr. num.14. vbi cum num seq. id temperat, dummodo is, qui nullitatem proponit, non contradicat.

167 *Nullitas omnino principaliter quando dicatur.*

Denique nullitas proponitur † principaliter, cum dicitur sententia, vel actus nullus, eiúsque rescissio petitur absque vlla mentione appellationis; ita Couar.d.num.7. subdens, quòd omnes id fatentur, nec de hoc quisquam hactenus dubitauit, prout etiam ex communi docet Muscatel. dict. glos. nullitatis, num. 7. qui tamen num. 31. & multis seqq. post alios optimè docet, posse solâ nullitatem intentari absque appellatione, sed incidenter, cùm nimirum per viam exceptionis proponitur ad impediendam sententiæ executionem; plerique verò non inutiles affectus inde oriuntur, quòd nullitas incidenter, vel principaliter proponatur, ex quibus præcipuos infra conclus. 6. & seqq. prosequemur. Interim autem duos afferemus, vnum in fine huius præmiss. statim ante 1.conclus.alterum hîc; is autem

168 *Sententia incidenter super nullitate lata, est interlocutoria, secus si principaliter.*

est, quòd, † vbi incidenter proponitur, sententia super ea lata est interlocutoria, vt post alios probat Vant.d.rubr.quot, & quib.mod. null.prop.poss. num.26. nec requirit de per se iuris ordinem, & solemnitatem, vt idem Vant. aliis quoque ad id relatis ostendit ibidem num.27. cum seq. & num.39. vsque ad 45. at verò si principaliter cognoscatur, requirit specialem iuris ordinem, ac telam iudiciariam, vt idem Vant. docet num. 25. & 46.cum multis seqq. & sententia superinde lata vim de-

finitiuæ

finitiuæ habet, vt post Imol. in l. quod iussit, ff. de re iud. Franc. cap. cum cessante, col. pen. de appellat. & alios tradit Vant. dict. num. 26.

Iam verò duo hac in re sunt adnotanda. Alterum, quòd † sicut sola appellatio nullitatem includit, vt supra deduximus; ita nullitas sola principaliter tamen intentata includit etiam appellationem; ita, vt, si de meritis causæ huic iudici nullitatis constet, possit super iis pronunciare, sententiam prioris iudicis, confirmando, infirmando, vel reformando, prout iuris fuerit, vt docuit Innoc. in cap. cum contingat, de offic. deleg. & latè probat Bart. d. l. si expressim, ante num. 15. & l. 1. num. 16. C. quand. prouoc. non est necess. Vestr. d. cap. 1. num. 16. & ibi Grauat. num. 34. Vant. d. rubr. num. 110. cum tribus seqq. & rubr. quibus modis sent. & proc. null. defect. seu repar. poss. num. 129. & multis seqq. ac Muscatel d. glos. nullitatis, qui in id etiam allegat de communi attestantes Alex. cons. 79. prospectis, col. 1. lib. 2. & cons. 111. viso themate, libr. 5. & Crauet. cons. 179. post num. 6. Limitat autem hoc Muscatel. sup. num. 79. cum tribus seqq. & Alex. cons. 53. num. 15. lib. 5. & dict. cons. 79. num. 3. lib. 2. Dec. cons. 483. num. 8. & Crauet. dict. cons. 179. num. 7. Bal. l. 2. quæst. 14. C. de rescind. vend. per tex. in cap. cum dilecti, de empt. & vend. ibíque Abb. & Afflict. decis. 60. vt non procedat, vbi non solùm sententia, verùm etiam processus in totum, aut aliqua substantiali parte nullus esset; quod etiam post alios sentit idem Vant. dict. rubr. num. 128. & confirmari potest ex latè per eum traditis eadem rubr. num. 110. cum duobus seqq. quamuis ea ipsa intelligat, vbi iudici, coram quo sola nullitas intentatur, non constat de meritis causæ; omnino verò faciunt, quæ idem adducit d. tract. de nullit. rubr. de nullit. ex defect. process. num. 7. & 8. quæ autem sint substantialia processus idemmet ibid. prosequitur à num. 16. vsque ad 59.

169 Appellatio sola incidenter includit nullitatẽ, & nullitas appellationem.

Alterum, quod hîc adnotandum putauimus illud est, quòd † tempus nullitatis intentandæ principaliter, & directò est 30. annorum, sicut & aliarum personalium actionum, l. sicut, C. de præscript. 30. vel 40. annorum, cum suis concord. vt pluribus ostendit Vant. d. tract. de nullit. tit. seu rubr. quoties, & intra quod tempus de nullit. agi poss. &c. num. 8. Marant. in spec. aur. tit. & demum fertur sententia, num. 154. Muscatel. d.

170 Nullitas quamdiu principaliter intentanda.

glos.nullitatis, num. 12. Vestr.d. cap. 1. num. 10. & ibi Grauat. litt.L. seu num. 29. vbi id limitat post Card. d. Clem. 1. quæst. 14. Salic. in l.Præses, C.quom.& quan. iud. & Franc. d.cap.dilecto, quæst. 5. de appel. nisi animæ periculum verteretur, quia tunc esset perpetuum tempus; sicut etiam vbi nullitas per modum exceptionis proponeretur, vt Vestr. & Grauat. ibid. post alios adnotarunt,& Vant.d.num.8.

171 *Nullitatis prosequẽdæ tẽpus quod sit.*

Tempus autem † prosequendæ nullitatis iam introductæ, si quidem introducta est accessoriè ad appellationem, tamen per viam actionis, iuxta supradicta, habebit eandem instantiam cum instantia appellationis, vt post Bal l.contra maiores, C.de inoff.testam. Bart.d.l si expressim, col.3.& alios tradunt Vestr.d. num. 10. & Vant. d. num.8. ad fin. si verò sit principaliter intentata, erit de iure ciuili triennalis, vt Vant. & Vestr. ibidem post alios tradiderunt; vel perpetua de iure canonico, vt inibi Vestr. inibi adnotauit per cap. fin. & ibi Doct. sed voluit fortasse allegare cap.pen. quod incipit, venerabilis,de iud. & alia, quæ nos adduximus quæst præced. conclus. 1.circa initium; saluo autem quod de auocatione causæ post biennium dicemus cap.seq. quæst. 1. Nunc verò ad huius quæst. conclus. transeamus.

172 *Appellatio regulariter non datur à sententia iudicis:*

173 *Nec admittitur in notorijs.*

Prima conclusio. A Conseruatore deputato iuxta terminos d.cap. 1. & fin. de off. deleg. in 6. hoc est, quatenus cognoscit de notoriis iniuriis, & violentiis, † regulariter non appellatur. ita in specie sentit Bern. quem sequitur glos. 1. ab aliis recepta d.cap. 1. sentitque etiam Abb. cons. 100. num. 3.& 4.vol. 1. relatus pariter, ac probatus ab Illustrissimo Card. Tusc. in suis conclus. iur. verbo, Conseruatores, num. 6. nec non Siluest. in summa, verbo, Conseruator, num. 3. circa finem; & probatur, quoniam † in notoriis regulariter non admittitur appellatio, vt probat text. in cap. cum sit Romana, §. fin autem, cap.peruenit,cap.consuluit, il 1.cap.cum speciali,§.porrò, de appel. & cap.Romana, de appel.in 6. & adnotarunt glos. & Doct. in prædictis iuribus. latè post alios Farinac. quæst. crim. 21. num. 117. Quod quidem procedit non modo in notorio facti, sed etiam iuris, quod nimirum resultat ex confessione iudiciali, & aliis legitimis modis, de quibus latè egimus supra cap.7. quæst. 3. præcipuè conclus. 10. 11.& 12.nimirum ex probationibus, & sententia; ídque sentiunt quoad confessionem

Doct.

Doct. mox citandi in 1. limit. quoad omnes modos, apertiùs verò Spec. tit. de appel. §. in quibus casibus, sub num. 14. dum ait, appellationem non admitti in notorio siue de iure, siue de facto, per text. d. cap. cum speciali, §. porrò, vbi ait Pontifex, quòd commonito ad appellationis obstaculum conuolante, si eius excessus euidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus, non est prouocationi huiusmodi deferendum. Limitandum autem id est † primò vbi exprimeretur in appellatione causa aliqua offuscans notorium, vt puta in confessione, quòd ea fuit erronea; tunc enim datur appellatio etiam in notoriis, & iudicis, à quo iurisdictio suspenditur, ita vt non possit exequi sententiam suam; ita post glos. & alios d. cap. Romana, §. sin autem, Franc. d. §. porrò, & alios plerosque tenet Farinac. d. quæst. 21. num. 118. & 120. qui num. 121. post quamplures Doct. ait, quòd, si non exprimatur hæc causa, non tenetur iudex, à quo, supersedere, nisi à superiore sibi fuerit inhibitum; tunc enim recurri debet ad iudicem, ad quem, vt tollat inhibitionem, vt idem probat num. 122. & seq. Num. autem 119. post Contard. in l. vnica, C. si de moment. possess. limit. 3. num. 38. & ex mente Clari §. fin. quæst. 9. versic. quæro numquid, & quæst. 94. versic. solet etiam dici, extendit hãc limitationem vbicumque notorium habet aliquam excusationem, vel defensionem. Dum verò idem Farinac. d. quæst. 21. num. 124. post Lancell. d. tract. de attentat. 2. par. cap. 12. limit. 9. num. 12. ex Mil in Repertor. verbo, notorium, an impediat appellationes versicul. in notorio autem probationis, aliam principalem limitationem conclusionis affert dicens, † eam non procedere in notorio probationis, cautè sunt audiendi, cum videantur loqui contra d §. porrò, dum disponit, ne admittatur appellatio in excessu, qui sit notorius quouis legitimo modo, & notorium probationis sit verè legitimo modo notorium, vt patet ex d. quæst. 3. præsertim conclus. 10. nisi intelligantur in eodem iudicio; quia tunc non est notorium, saltem perfectè, quia est commutabile, quod non contingit respectu alterius iudicij, per ea, quæ diximus d. conclus. 10. iuncta conclus. 12. ad finem. Atque adeo in hoc sensu erit hæc 2. limitatio primæ huius conclus. Limitatur 3. in notorio præsumptionis, in quo datur appellatio, vt in specie adnotauit Specul. d num. 13. in fi. per cap. transmissæ, qui fil. sint legit. Li-

174 *Fallit prædicta concl. multis modis, & quib.*

175 *Quid in notorio probationis, aut præsumptionis.*

mitatur 4. vt non procedat conclusio in declaratione notorij, à qua datur appellatio, vt ex Ant. Gabr. commun conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 6. alios ad id referente tradit Lancell. d. limit. 9. num. 13. & Farinac. d. quæst. 21. num. 127. qui etiam addit Foler. in pract. crim. verbo, item quòd est notorius delinquens, num. 14. & in terminis Conseruatorum tenent Abb. & Card. Tusc. loco paulò ante cit. Limitatur 5. eadem conclusio ex Farinac. supra num. 124. per eundem Foler. ibid. num. 22. quòd, licèt non possit appellari à sententia definitiua condemnatoria super crimine notorio, si tamen appelletur ante sententiam à non admissione exceptionum, & excusabilium defensionum, quas reus proponit aduersus notorium, talis appellatio tenet, éstque admittenda quoad omnem effectum tam deuolutiuum, quàm suspensiuum; quod verum puto siue excusationes istæ contra factum ipsum, quod dicitur notorium, proponantur, cum tunc offuscetur notorium iuxta prædicta, siue vt ostendatur, non esse notorium, quod planè sequitur ex 4. limit. cum iudex tales exceptiones, & excusationes reiiciens tacitè declaret, rem esse notoriam. Limitatur denique hæc conclusio, vt tunc demum procedat, si sententia contineat condemnationem tanquam de crimine notorio, vt satis probat idem Farinac. d. q. 21. num. 126.

176 *Appellatur à Conser. in plenariis, & quid de gestis pendente appellatione.*

Secunda conclusio. Appellatur † à Conseruatore, & consequenter eius iurisdictio suspenditur non solùm in causis, in quibus plenariè cognoscit ex facultate sibi in rescripto concessa, verùm etiam in causis, quæ illi committuntur sine figura iudicij. Prior pars conclusionis patet, quia in plenariis causis regulariter datur appellatio saltem à definitiua, seu definitiuæ vim habente, & per appellationem iudicis iurisdictio suspenditur, l. 1. ff. de appell cap. venientes de iureiur. cap. 1. de re iud. Bellam. decis. 707. cum aliis, quibus id adstruit inter ceteros Lancellot. d. tract. de attent. 2. part. cap. 12. in præfat. num. 108. cum duob. seqq. ita, vt gesta pendente appellatione regulariter dicantur attentata, & innouata, & reuocanda veniant, vt constat ex rubr. ff. nil nouar. appell. interpos. & C. vt lit. pend. & extr. eodem tit. in Decretal. ac. 6. cap. bonæ, & cap. secundò requirit, de appell. quam vti communem regulam ponit idem Lancell. ibidem num. 75. cum trib. seqq. eam verò multipliciter ampliat, limitat, & declarat d. cap. 12. statim post præfationem

nem vsque ad finem, & præsertim extendit † ad interlocutoriam habentem vim definitiuæ, d.cap.12.limit.1. à num.51.ad 56. Huius verò vtriusque regulæ, ex qua priorem præsentis conclusionis partem confirmauimus, aliæ quoque limitationes peti possunt ex Specul. d. tit. de appellat. §. in quibus casibus, per totum, & Marant. in spec.aur. part.6. act.2. num.174.cum multis seqq. & à num 275. vsque ad 365. Quoad secundam verò regulam respectu interlocutoriæ sciendum est, quòd † licèt appellatio ab interlocutoria eximat appellationem à iurisdictione iudicis, vt per text.in cap.ad audientiam, & cap.dilectus, de appel.cap. per tuas, de sent.excomm & cap.licèt,eod. tit. in 6. docet Lancell. d. limit. 1. num. 1. non tamen facit attentata, cum possit regulariter tunc iudex procedere, donec fuerit inhibitus, vt tradit Lancell. ibid. num.2.& 3. postquam verò iudici, à quo fuerit inhibitum per iudicem ad quem, vt ex tunc nequeat aliquid innouari, & innouata contra appellationem ab interlocutoria tanquam attentata sint ante omnia reuocanda, est text. in cap. non solùm, de appel.in 6. pro cuius declaratione præter Doct. ibi, videndus est Marant supra à num.207. ad 212. Couar.pract. quæst. cap.24. à num.1. ad 6. Lancellot.d. cap.12. limit. 1. num.101. cum trib.seqq. & Asin. in prax. iudic.§.31.c.2.limit 2.princ.

177 *Quid hîc in interlocutoria habente vim definitiuæ.*

178 *Appellatio ab interlocutoria eximit à iudice, & an faciat attentata.*

Posterior pars † conclus. probatur ex iis, quibus cap. præced. quæst.2. conclus. 9. docuimus, Conseruatorem in causis sibi commissis sine figura iudicij admittere debere appellationes, præsertim dum text. in Clem.sæpe, de verb.signif. à causis summariis solùm excludit frustratorias, & dilatorias appellationes; quare sumpto argumento à contrario sensu, vel ab exceptione ad regulam, de quibus latè Euerar. in loc.legal.ceteræ appellationes non excluduntur; quæ autem sint istæ frustratoriæ, ac dilatoriæ appellationes à causis summariis exclusæ ibid. diximus; de ipsis verò frustratoriis, seu friuolis appellationibus secundum se tradunt Doct. cum d. Clem.sæpe,& alibi, tum in cap.cum appellationibus, de appel.in 6. Marant. d. 2. num. à num.345.ad 349. & Lancellot. d.cap.12.limit.6. per totam. An verò, & quando tertius habens interesse in causa admitti debeat ad appellandum latè tractant Doct. in cap.cum super, & cap.quamuis, de re iudic.l.1.& tot. ferè tit.C.quibus res iud.non noc. Tiraq.in tract.res inter alios actas,Couar. lib.

179 *Appellatur à Conser. in causis summarijs.*

pract. q.c. 15.& Marchesan. de commiss. tit. de commiss. app. par. 2.c.6. num. 32.& seqq.

180
In plenariis quando non appell. indu.

Tertia conclusio. Coram Conseruatore quomodocumque procedente † appellari non potest, nisi ab interlocutoria habente vim definitiuæ, aut grauamine minimè concernente negotium principale, quod non possit per appellationem à definitiua sententia reparari. Probatur; nam vt admittamus Trid. Concilij sess. 24. cap. 20. de reform. dispositionem hac in re supra præmiss. 2. in princ. à nobis relatam, quæ etiam, si attentè consideretur in eo differt à reg 36. Cancell. d. præmiss. 3. commemorata, cuius etiam paulò post mentionem faciemus, quòd hæc indistinctè loquitur, illa solùm de prima instantia, ac præterea hæc alternatiuè loquens permittit appellationem non solùm ab interlocutoria habente vim definitiuæ, sed etiam à grauamine, quod non habeat vim definitiuæ, sed sit irreparabile per appellationem à definitiua; at verò illa Trid. dispositio, cum vtatur copula, &, quæ natura sua coniungit, l. Titiæ textores, §. nihil, ff. de leg. 1. & l. triplici, ff. de verb. sig. cum suis concord. simul requirere videtur ad hoc, vt locum habeat appellatio extra definitiuam, quòd interlocutoria, à qua appellatur, habeat vim definitiuæ, ac simul etiam contineat grauamen irreparabile per appellationem à definitiua. Vt inquam admittamus, hanc Trid. Concil. dispositionem non comprehendere saltem Conseruatores Vniuersitatum, Regularium, locorum, & aliorum, de quibus sess. 14 cap. 5. in fine fit mentio, vt respondisse fertur sacra congregatio Illustrissimorum Card. interpretum Trid. Concil. semel ad interpretationem d. cap. 20. ter verò ad explicationem d. cap. 5. aut etiam fortasse alios Conseruatores, cum d. cap. 20. apertè loquatur de Ordinariis locorum, quorum appellatione certum est non venire Conseruatores, sed Episcopos, eorúmque Vicarios generales, vt patet ex cap. omnes basilicæ, & seq. 16. quæst. 7. cap. 1. de off. ord cum aliis quibus id asserit Mandos. ad reg. Cancell. quæst. 26. num. 3. & Concil. Trid. passim, præcipuè verò, & in specie d. cap. 5. ibi, si qua inter ipsos iudices, Conseruatorem, & Ordinarium controuersia: nisi tamen id velimus temperare, vbi Conseruator quoad iudicialia respectu personarum sibi commissarum per litteras Conseruatorias subrogatus sit loco Ordinariorum, prout inter ceteras habet Conseruatoria Societatis

IESV,

IESV, cuius tenorem supra cap. 2. quæst. 2. inseri curauimus, ídque propter vim subrogationis, quæ facit, vt subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur, iuxta vulg. l. si eum, §. qui iniuriarum, vbi Doctor. ff. si quis caut. cum aliis congestis per Euerar. in loc. à vi subrogat. num. 1. qui num. 5. probat id locum habere etiam in iudicialib. quod constat quoque ex adductis per Ant. Gabr. comm. conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 2. num. 31. & §. cum duob. seqq. Adhuc nihilominus conclus. nostra satis conuincitur ex d. reg. 36. Cancell. cuius ipsamet verba sunt, quibus in conclus. vti sumus; loquitur enim regula indistinctè, & generaliter non modò quoad instantias, sed etiam quoad personas iudicum, quare & generaliter est accipienda, cap. Romanorum, 19. dist. cum vulgar. quinimmò de personis appellantium loquitur vniuersaliter per dictionem, nulli, adiecta dictione, nisi, quod etiam facit respectu commissionis huiusmodi causarum appellationum; dictio autem † vniuersalis negatiua, cui adiicitur dictio, nisi, omnino totum præter excepta excludit l. hoc genus, vbi glos. & Doct. ff. de condict. & demonstr. cum simil. Constat ergo ex d. reg. Cancel. (quam vim legis obtinere certum est ex adductis per Gomes. in procem reg. Cancel. quæst. 2. Mandos. ad reg. 1. & 32. Cassad. decis. 31. de reg. Cancel.) non posse à Conseruatore appellari in mera interlocutoria, vel grauamine reparabili, &, si appelletur non suspendi iurisdictionem Conseruatoris; si tamen Conseruator tali appellationi detulisset, foret suspensa eius iurisdictio, & patet ex text. in cap. cum appellationib. friuolis, de appel. in 6. cum aliis adductis per Lancell. d. cap. 12. limit. 1. num. 20. & 66. cum multis seqq. vbi hoc multipliciter extendit, & limitat de quo etiam videndi Soc. Fel. & alij in c. qualiter, & quando il 1. de accusat.

181 *Vniuersalis negatiua cū dictione, nisi, omnino totū excludit præter excepta.*

Quarta conclusio. A Conseruatore delegato à sede Apostolica † appellatur ad Papam delegantem, non autem ad alium, etiam legatum de latere. Primum patet, quoniam appellans à delegato Principis ad Principem ipsum delegantem appellat. vt satis probat Abb. post alios in cap. 2. de off. leg. & per text. in l. 1. in princ. ff. quis, & à quo app. & cap. super quæstionum, de off. deleg. docet Specul. tit. de appellat. rubr. ad quem sit appelland. seu §. nunc tractemus, num. 5. licèt d. l. 1. id non probet, nisi quatenus supponit pro regula, esse appellandum ad eum,

182 *Appellatur à Conseru. Apostolico ad Papam.*

cum, qui dedit. Melior autem est text. quoad delegatum Papæ vt ab eo ad Papam appelletur in cap. si duo, eod. tit. in 6. & ibi glos. & Doct. adnotarunt, & alibi passim supponunt. Idem etiam probatur tum ex limitationibus sequentis conclus. tum ex eo, quòd † ab arbitris, qui secundum formam iuris eliguntur, vt de proposita contra iudicem suspicionis causa cognoscant, (iuxta cap. suspicionis, de off. deleg. cap. cum speciali, de appell. & cap. legitima, eod. tit. in 6. cum simil.) vel qui, cum de reuocatione ambigitur litterarum, iudicibus nequeuntib. in vnam sententiam concordare, (vel sibi inuicem non deferentib. iuxta text. in cap. pastoralis, in princ. & cap. cum contingat, ad finem de rescript) ad concertationem huiusmodi sopiendam à partibus eliguntur, est, si grauauerint, (siue in sententia iniquè pronunciando illum suspectum, qui non est, aut è conuerso, siue ante sententiam, nimis breuem dilationem concedendo, vt dicit glos. recepta in cap. ab arbitris, verbo, grauauerint, de offic. deleg. in 6.) ad sedem Apostolicam appellandum, vt disertis verbis dicitur in d. cap. ab arbitris; ideo enim ab iis ad Papam appellatur, quia sunt quasi quidam delegati à Papa iuris conditore, quique est lex animata, vt sentit ibidem glos. 1. ab aliis approbata, & expresè ait Spec d. nu. 5. Dum autem dixi † in concl (à Conseruatore delegato à sede Apostolica,) comprehendere volui etiam laicum Conseruatorem, qui deputatus sit à Papa, iuxta ea, quæ diximus cap. 5. quæst. 1. sicut excludere volui clericum Conseruatorem, qui deputatus sit à Principe seculari, iuxta ea, quæ adduximus cap. 4. quæst. 6. in priori enim casu appellandum erit ad Papam, in posteriori ad Principem secularem, cum origo iurisdictionis spectanda sit, vt in simili specie comprobat inter ceteros Reuerendissimus D. Anastas. Germon. tract. de sacr. immunit. lib. 3. cap. 19. num. 86. & trib. seqq. & satis colligitur quoad primum casum ex text. in cap. si duobus, §. denique, de appel. cap. nouit, de iudic. cap lator, qui fil. sint legit. cap. 2. de priuil. necnon traditis per Doct. tum ibi, tum in cap. 2. de iud. & in cap. cum sit generale, de foro compet. vbi inter alios Soc. & Fel. Specul. d §. nunc tractemus, num. 8. quoad secundum ex adductis per Doct. in cap. in Archiepiscopatu, de raptor & d cap. cum sit maximè Fel. num. 22. Ceterum quòd ad Papam, vel Principem secularem respectiuè appellari debeat à Con-

183 *Immo etiam ab arbitris iuris in casu recusationis & cōtrouersiæ de cōpetentia cum alio delegato.*

184 *An ad Papā appelletur à Cōser. laico, & ad Principē seculare à iudice clerico.*

seruatore ab iis deputato, satis etiam constat ex eo, quòd generale est, appellari ad eum, qui dedit iudicem, d.l.1. ff. quis, & à quo l.Imperatores, ff.de appel.& l.præcipimus, §.hæc si, & l.fi.C de iud.& §.ille, Auth.de iud.

185 *Ad Legatũ de latere à Conseru. Apost. nõ valet appellatio.*

Posterior † pars concl. præterquam quod satis ex iuribus nunc, & initio concl.allegatis colligitur, ex eo quoque suadetur, quòd illam in specie tenet Card.Tusc.verbo, Conseruatores, num.6. Confett. in summar. mater.priuileg. ord.Mendic. tit.3. c.5. ad finem, ac latè tuentur Anchar. cons.132. & Ruin. cons.3. lib.4. satis ostendentes, non modò à Conseruatore appellari non posse ad Legatum etiam de latere, sed neque valere consuetudinem, quòd ad eum à Conseruatore appelletur; quod etiam adnotauit Apost. ad Spec.tit. de iudic. deleg.§.vlt. sub num.25.litt. B. ita vt ad eos Doct. cuique peruios remisisse lectorem sufficiat ratio verò illa præcipua est, quoniam in causa sibi commissa Conseruator maior est Legato etiam de latere, vt post alios tradidimus cap.8. quæst.4. concl.2. at verò non valet consuetudo, vt ad minorem appelletur, vt præcitati Doctor. ostendunt, & Mandos.tract. de inhibit. quæst.4. num.10. Quod autem diximus à Conseruatore ad Legatum non appellari, ita verum est, vt † neque etiam postquam appellatio fuerit interposita à Conseruatoris sententia, possit Legatus in causa appellationis huiusmodi se intromittere, non modò post commissionem à Papa factam, vt habetur quoad delegatum in cap.studuisti, de off.leg. nisi in casibus, de quibus ibi per Doct. & in cap.constitutus, de appellat. & Spec.tit. de legat. § nunc ostendendum, num.36. verùm etiam statim post appellationem, vt ibi adnotauit Spec. per text. in cap.decreto, 2.quæst. 6. vnde puto, quòd vbi est appellatum à Conseruatore, aut quouis alio delegato sedis Apostolicæ, non potest huiusmodi appellationis causa à Legato etiam de latere committi, vt in specie Conseruatoris post Anchar. d. cons. 132. num. 7. tenet Card. Tusc.d.verbo, Conseruatores, num 6. in suis concl. iur. sub litt.C. quod etiam latè comprobat Ruin.d. cons.3. num.3. & 4.vol 4. cui non obstabit text. in cap.statutum, in princ.versic.sancimus, de rescript. in 6. & Clem.1.& 2. eod.tit.dum ibi fit mentio commissionis, causarum, quæ fit à Legato; nam ea iura, &, si quæ sunt his similia, erunt intelligenda de causis, quas vel iure ordinario Legati cognoscere possunt, vel quæ ab

186 *Legatus nequit se immittere in causa appellationis à Cõseruatore.*

Ordinariis inferioribus ad eos per appellationem, vel querelam deuoluuntur, iuxta text. in cap. 1. de offic. leg. cum ibi not. & suis simil.

187 *Appellatur à Subcõseruatore Apost. in totũ, immò quoad vnã causam cõstituto ad Papam.*

Quinta conclusio. A Subconseruatore, † cui Conseruator in totum etiam quoad vnam causam commisit vices suas, appellatur ad Papam; quòd si non in totum commisit, regulariter appellatur ad Conseruatorem subdelegantem. Prior pars conclusionis probatur ex eo, quod de Papæ delegato dicitur in cap. super quæstionum, §. porrò, de off. deleg. in iis prioribus verbis, cum delegatus à nobis iurisdictionem suam in alium transfert totam, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debebit. Idem etiam confirmatur à contrario sensu ex iis iuribus, quibus posteriorem huius concl. partem comprobabimus, & à fortiori ex eius limitationibus, quæ iure nituntur. Nunc verò limitanda fortassis erit prior pars huius conclus. vt, † si Conseruator deputatus à Principe seculari commiserit alicui etiam in totum vices suas, non ad Principem, sed ad committentem, id est, subdelegantem appellandum sit; cum id cautum in delegato videatur de iure ciuili, tum generaliter in l. præcipimus, §. hæc si, C. de appellat. l. fin. in fin. C. de iudic. l. 1. in princ. ff. quis, & à quo appel. cum aliis legibus, quibus conclus. præced. ostendimus, regulare esse, vt appelletur ad eum, qui dedit iudicem; tum etiam in specie appellationis à subdelegato, in l. vnica, C. qui pro sua iurisd. vbi dicitur absolutè, quòd appellatur ad eum, qui causam commisit, non autem ad primum delegantem; quod ius ciuile ideo seruandum erit in foro seculari extra statum, & terras Ecclesiæ, quoniam canoni contradicit extra spiritualia, & materiam peccati, maximè in ordinatoriis iudicij, iuxta tradita per Doct. in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. quod clericis, de for. compet. & l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & l. cunctos populos, C. de sacrosanct. Eccles. cum simil. nisi dicere velimus quòd, cum hoc ius ciuile dubium sit, tum quòd d. l. 1. ff. quis, & à quo in fin. contraria videtur d. l. vnicæ, vt adnotauit inter alios Abb. d. §. porrò, tum quòd vtraque diuersas habet expositiones, vt patet vtrobique per glos. & Doct. tum denique quoniam satis congruè intelligi potest d. l. 1. in fin. vbi subdelegatio fiat in totum, d. verò lex vnica aptè exponi potest cum glos. & plerisque Doct. d. §. porrò, vbi fiat subdelegatio non in totum, & sic non

188 *Quid si Cõser. datus sit à Principe seculari.*

contra

contradiceret; standum erit canoni in vtroque foro iuxta not. per eosdem Doct.c.1.de nou.oper. nunc. cap. si in adiutorium, 10.dist.d. cap. Ecclesia S. Mariæ, & aliis prædictis iuribus. dict. verò l.fi.in fi.C.de iudic. & l.præcipimus, §.hæc si, C.de appel. loquuntur de appellatione à delegato, non à subdelegato vt ibid. & d.l. vnica glos. & alij adnotarunt. Aliæ leges initio in contrarium allegatæ ponunt solùm, quod regulare est, patiens tamen aliquas exceptiones, vt patet ex d.l.1.ff.si quis & à quo appel. quæ in princ.ponit præced.regulam in fi.excipit quando appellatur à subdelegato.

189 *An appelletur à Subcōseruatore ad Conseru.*

Posterior pars † huius conclus. probatur ex d.§.porrò, ibi, cum autem aliquid de iurisdictione reseruat, si causa sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de iure appellare; & quamuis hic text. loqui videatur in casu, quo causa sit commissa appellatione remota, & tunc dumtaxat eum procedere aliqui voluerint, quos refert ibi glos. 2. & Spec.d.tit.de appel. §. nunc tractemus, num.8. tamen contrarium ipse tenet post quemdam Petr. de Sap. necnon d. 2. glos. magis communiter recepta, subintelligens in text. verbum, maximè, sed idem iuxta communiorem intellectum colligitur ex text. in cap. cum te, de offic. deleg. necnon ex iuribus, quæ ad 2. & sequent. Limitationes confirmandas afferemus. quin etiam apertus est text. in cap. si delegatus, de offic. delegat. in 6.

190 *An etiā ad Papam.*

Limitatur ergo secundum aliquos hæc posterior pars concl. primo, quòd † nihilominus, ad Papam poterit omisso delegato appellari;quod sentit post alios Spec.d.§. nunc tractemus, num.7. & 8. & satis colligi videtur ex d.§.porrò,dum ait,quòd à subdelegato poterit,(non autem debebit,)ad delegantem appellari per glos.receptam, cap.fin.verbo,possunt,de consuet.in 6. atque adeo, cum habeamus regulam, quòd ad Papam possit omissis mediis appellari,cap.ad Romanam,cap.si quis, il 1.& 2. cap.quoties, & cap.ideo, 2.quæst.6. cap. si duob. & cap.sollicitudinem, de appel. & cap.antiqua, de priuileg. huic regulæ standum erit, donec expresse de exceptione doceatur, cap. 2. de coniug. Lepros. cum ibi not. & in rubr.de reg.iur. nam cap.dilecti, il 3. de appell. sicut & cap.si quis,il 1.2.quæst.6. loquitur de ordine appellationum seruando inter inferiores iudices, d. verò l.Imperatores,ff.de appel. cum sit ciuilis, seruanda foret

ſolum in ſuo foro iuxta prædicta verùm, cum text.d.cap.ſi delegatus, in fin. de off.deleg. in 6. apertè dicat quod à ſubdelegato non in totum, vel cui commiſſæ ſunt vices, donec eas reuocet, debebit appellari ad committentem vices ſuas, non ad primum delegantem, ſatis conſtat, non poſſe hanc limitationem teneri; contra quam tenent Abb.Fel. & alij plerique d. §. porrò, ac nonnulli quos refert Spec. vbi ſuprà; licèt priorem ſententiam tenere videatur Rot. deciſ. 16. de offic. delegat. in nou.

191 *Quid in ſubdelegato à Collega cũ clauſula, ſi non ambo.*

Limitatur 2. quòd, † ſi vnus ex duobus delegatis Principis cum clauſula ſi non ambo,&c. &,appellatione remota,ſubdelegat alteri, non poteſt hic ſubdelegare,nec appellatione remota procedere; & ab eo appellabitur non niſi ad Papam, quamuis ſubdelegatio facta non fuerit in totum, vt habetur in d.cap.ſuper quæſtionum, §.ſi verò,de off. deleg. ſecundum intellectum, qui Fel.d.cap.ſuper quæſtionum, §.porrò, num.13. in fin. & d.§. ſi verò in ſummario iuxta correctam impreſſ. nec non Abb. & aliis §.ſi verò, verior videtur; licèt gloſ.verbo,vices ſuas,verbo,ad primum,& verbo,ſuperiùs, quam alij ſequũturs cum textum intelligant de ſubdelegatione in totum, cui expoſitioni fauet text. dum ait,ad primum delegantem in hoc caſu fore appellandum propter rationem ſuperiùs aſſignatam; quæ ratio alia eſſe non poſſe videtur, quàm illa, de qua dict.§. porrò, quoniam facta fuerat ſubdelegatio in totum, vt exponit gloſ.d.§.ſi verò, verbo, ſuperiùs à pleriſque approbata. ſed nihilominus priorem intellectum ſatis defendit Abb.d. §. porrò, num.6.7. & 8. & ad mentem illius text. atque etiam eo circumſcripto ex doctrina ipſiuſmet gloſ.d.§.ſi verò,verbo,ſi non poſſunt ambo, ſeu gloſ. magna. eandem opinionem, quam communem aſſerit Abb.d.nu.8.tuetur Io.An. in addit.ad Specul.d.§. nunc tractemus, num.12. verbo, minorem, ſeu litt. G. contra eundem Specul. qui ſtante in reſcripto clauſula, ſi non ambo, vult, eſſe appellandum ad collegam ſubdelegantem non in totum, non exiſtente verò dict. clauſula appellandum ad Papam;quam tamen diſtinctionem ſufficienter non probat.

192 *Quid in duob.extraneis ſubdelegatis à duob.ex tribus delegatis.*

Limitatur tertiò iuxta id, quod de ſubdelegatione facta extraneo dicitur in cap.ſi duo,de offic.deleg.in 6. quòd † ſi duo ex tribus à ſede Apoſtolica delegatis duobus aliis non in totum ſubdelegauerint vices ſuas; ipſique ſubdelegati cum delegato

legato tertio in causa processerint delegata, si appellatur ab ipsis delegato, & subdelegatis, non ad condelegatos, sed ad primum delegantem tantummodo erit appellandum.

Limitatur 4. vbi † delegatus, qui subdelegauit etiam non in totum, excommunicati, vel mori contingat; nam tunc appellatur à subdelegato ad Papam, ne delegati absolutionem, vel successorem expectando præiudicari litigantibus, vel causa plus debito prorogari valeat. ita propter hanc rationem disertis verbis cauetur in cap. si is, cui causa, de off. deleg. in 6. Limitatur 5. vbi † appelletur à subdelegato non in totum, ex eo, quia non admittit exceptionem per quam denegatur etiam delegatum iurisdictionem habere; tunc enim erit ad primum delegantem, non ad delegatum appellandum; si enim appellari deberet ad delegatum, esset appellans, (qui sic fateri videretur, eandem iurisdictionem habere, quod ante negauerat,) contrarius sibi ipsi. sic enim hac ipsa ratione assignata disponitur in cap. si à subdelegato, quod est pen. de off. deleg. in 6. Limitatur 6. nisi fieret appellatio ad Papam, & prosequeretur eam appellans non contradicente appellato, vt post Rot. d. decis. 6. de appell. in nou. Gemin. & Io. de Fantuc. d. cap. si delegatus, de off. deleg. in 6. tenet Fel. d. §. porrò, num. 13. in princip. multò verò magis id procederet, si partes expresè consentirent, vt ad Papam appellaretur, vt post Rot. decis. 21. de appel. in antiquior. Limitat Fel. d. num. 13. ad finem. Limitatur septimò nisi delegatus reseruasset sibi aliquos actus, & eos iam expediuisset ante appellationem. ita post Io. An. Gemin. & Io. Fantuc. d. cap. si delegatus, limitat Fel. d. num. 13. vers. fallit quartò, ob eam rationem, quoniam text. d. cap. si delegatus, & d. §. porrò ponderant reseruationem iurisdictionis, quæ cessat per actuum reseruatorum expeditionem. Limitatur octauò, vbi delegatus solùm reseruasset sibi consilium, iuxta text. in cap. si pro debilitate, de off. deleg. prout limitat Fel. d. num. 13. vers. quintò fallit, quia hoc non facit, quin commiserit vices in totum, ex d. glos. sing. d. c. si pro debilitate, verbo, consulere, quam ibi Abb. & alij extollunt. atque adeo idem erit dicendum, vbi fiat reseruatio aliorum actuum, qui non sapiunt iurisdictionem vt Fel. ibid. adnotauit; nam d. §. porrò, & cap. si delegatus, expresè requirunt, vt reseruetur aliquid de iurisdictione. Limitatur denique posterior pars huius conclus. nisi, vbi causa fuisset sub-

193 *Appellari quādo possit à Subcōseruatore ad Papam, &*

194 *In quot & quib. casib.*

delegata, donec delegatus duxerit vices suas reuocandas, subdelegatus etiam ante reuocationem huiusmodi detulisset appellationi. Fel. d. num. 13. vers. sextò limita, & singulariter decidit Rot. d. decis. 21. de appell. in antiquior. ob eam rationem, quia, cùm subdelegatus detulit appellationi, fecit actum validum, ex quo omnimoda iurisdictio erat penes eum, donec delegatus vices suas ad se duxerit reuocandas. Atque hęc de conclusionib. huius quæst. ad appellationem spectantibus.

195 *Tempore ad appellādum pendente an suspendatur iurisdictio Conseru. Et*

Posset autem hac eadem in re priùs, quàm ad conclusiones de nullitatis dictione transeamus, hîc quæri, an † pendente tempore ad appellandum à sententia Conseruatoris, eius iurisdictio suspendatur. sed quoniam id facilè haberi potest ex iis, quæ generatim quoad iudices tradit post alios Lancell. d. tract. de attent. 2. par. cap. 11. per totum, ideo sufficiet ad eum auctorem lectorem candidum remisisse; si tamen non prætermittamus, regulam esse, quòd pendente tempore ad appellandum iudicis, à quo iurisdictio suspenditur; ita, vt ea quoque veniant reuocanda per viam attentatorum, vt ex tex. in cap. non solùm, in princ. de appel. in 6. & ibi notat. atque aliis probat Lancell. d. cap. 11. num. 1. 14. & tribus seqq. quam regulam à num. 20. ad 25. ampliat quatuor modis, à num. autem 26. vsque ad 44. nouem modis limitat. ac denique à num. 2. ad 13. & num. 45. vsque ad fin. eandem declarat explicans præsertim quod sit, & quomodo currat, aut prorogari possit hoc tempus decem dierum ad appellandum.

196 *Quid pendente tēpore ad petendū Apostolos.*

Posset præterea hîc quæri, an † suspendatur Conseruatoris iurisdictio pendente tempore 30. dierum ad petendum Apostolos. sed pro hac quæstione te remitto ad eundem Lancellot. d. 2. par. c. 13. vbi recitatis, ac reiectis variis opinionib. tandem num. 15. & seqq. vsque ad 25. format & comprobat regulam affirmatiuam, quam vsque ad finem illius cap. limitat, ac declarat, vt apud eum videre licet.

197 *Clausula, appellatione remota, quādo apponēda, & eius effectus.*

Posset denique hoc in loco † aliquid agi de clausula, appellatione remota, eiúsque effectu; sed quoniā id est de rarò contingentibus, cum vix ea clausula soleat apponi in litteris Conseruatoriis, sufficiet candidum lectorem remisisse ad Doct. in cap. pastoralis, & cap. super quæstionum, de off. deleg. cap. pastoralis, & cap. vt debitus, de appel. vbi inter alios Abb. Franc. & Dec. Lancellot. tract. de attentat. 2. par. cap. 12. ampl. 16. nu. 7.

ampl. 17. num. 19. & limit. 8. per tot. Cels. Vg. & Vital. de Camban. tract. de clausul. verb. clausula, appellatione remota, & Doct. ab his citatis. Nunc ad concl. circa nullitatis dictionem descendamus, cœptum tamen ordinem prosequentes, quas breuiter perstringemus, quoniam nihil speciale habeat in Conseruatore præ cæteris iudicibus.

Sexta conclusio. Interim dum nullitas sententiæ Conseruatoris incidenter cognoscitur, † suspenditur eius iurisdictio, & executio sententiæ. Hanc verò concl. ex eo facilè probare possumus, quòd cum nullitas proponi possit incidenter duobus præcipuè modis, vel vt inclusa in appellatione, & sic accessoriè ad illam, vel seorsim, verùm per modum exceptionis vt supra præmisimus; de priori modo dubitari nequit, cum accessorium sequatur naturam appellationis principalis, quæ habet hanc vim, vt supra docuimus, & de se patet. Quoad posteriorem modum saltem vbi hæc exceptio nullitatis altiorem non requirat indaginem id tradidit post alios Vant. d. tract. de null. rubr. quot, & quib. mod. nullitas proponi possit num. 32. & Lancellot. d. tract. de attentat. 2. par. cap. 17. num. 36. in fin. & num. 45. vsque ad 49. à num. verò 50. ad 59. id ampliat quinque modis, ex quibus duo tantum ad rem nostram faciunt, primus est num. 51. vt liceat etiam manu militari resistere tali executioni; alter num. 58. quamuis simus in possessorio. Limitatur verò, vt non procedat in executione trium conformium per text. in Clem. vt calumniis, quæ est 1. de re iud. quem ad id ponderat inter alios Lancellot. d. cap. 17. num. 113. & seqq. vsque ad 19. & Couar. pract. quæst. cap. 25. num. 2. versic. primum igitur, circa medium, docens, † in hoc differre ab executione vnius, aut duarum sententiarum, quæ transierint in iudicatum, cum in his exceptio nullitatis non requirens altiorem indaginem & quidem hæc sola impediat executionem, iuxta text. in l. à Diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iudic. cum aliis adductis per Couar. d. cap. 25. in princ. quæ tamen exceptio non impediet executionem trium conformium. inter quos etiam duos casus illud est discrimen, quod quando nullitas contra vnam, vel duas tantum sententias proponeretur, sicuti pendentia executionis non retardat processum in causa nullitatis, ita causa ipsa nullitatis absque appellatione proposita interim poterit fieri executio; secus vbi proponatur contra tres conformes, vt satis probat

198 *Iurisd. Conseru. & executio sentẽtiæ quando suspẽdatur.*

199 *Nullitas quando impediat executionẽ sententiarũ quæ trãsierint in iudicatum.*

probat Veſtr. in Praxi Rom.Cur. lib.8. cap.1. num.7. poſt medium. Extenditur autem prædicta principalis limitatio multis modis, de quibus per Doct.d.Clem.1.& Gabr.commun.concl. lib.2.tract.de execut. rei iud. concl.1. à num.3.ad 17. Ex quibus duæ præcipuè ſunt non omittendæ. Prima eſt, vt procedat d. Clem. 1. etiamſi tres ſententiæ non fuerint continuatæ, ſed interpolatim latæ, vt poſt pleroſque tradit Gabr.d.concl.1.nu. 12. & Couar. d. cap. 25. num. 3. verſic. quartò animaduertendum eſt. Altera, vt procedat etiam in interlocutoriis.latè Gabr. ſupra num.15. & 16. vbi id declarat, Couar. d. num. 3. verſic. quintò eſt eadem. quinimmò licèt pendeat cauſa appellationis ab interlocutoria, tamen tertia ſententia in principali mandabitur executioni, vt poſt alios docet Gabr.d.concl.1.num.6.& probat ex d. Clem. 1. verſic. ſimiliter. Prædicta verò limitatio ſublimitatur pluribus modis, tit.per eund. Lancellot.ſupra vſque ad num. 120. & Ant. Gabr.d. concl. 1. præcipuè verò primò, vbi nullitas euidens eſt, & notoria ex actis, vt poſt alios ex communi tradunt Lancell.ſupra num. 115. vſque ad 119. Couar.d.verſic. primùm igitur, in princ.& Gabr.d.concl. 1. num. 8.verſ. contrarium quòd immo,& d.lib.2.tit. de except.concl. 4. num.1. vbi de veriori,& magis communi teſtatur. Secundò ſi oppoſita ſit à tertio, vt poſt alios docet Lancell. d. num. 119. Vant.d.tract.de nullit rubr. quis poſſ.dicer. de nullit. num.19. & Gabr.d.concl.1.num.19.& Couar.d.lib.pract.quæſt. cap.15. num. 9. qui tamen id declarant. Denique à fortiori ſublimitatur hæc limitatio in caſibus limitationum quoad exceptionem nullitatis etiam requirentem altiorem indaginem; quæ quidem

200 *Quid, ſi exceptio nullitatis altiorẽ requirat indaginem, &*

† regulariter non retardat executionem, vt poſt Rot. deciſ. 3. de except.in nou.Rip.de communi teſtantem in l.4.§.condemnatum, num.11.ff.de re iudic.& alios tradit Vant.d.rubr.quot, & quibus mod.null. prop. poſſ. num.32. & Lancell. d. cap. 17. num.93.& ſeq.Quæ regula fallit primò, quando executio eſſet irretractabilis, vt poſt alios docet Vant.ſupra num 31.Couar.d. num.2.verſ.ſecunda conſtat interpretatio, Gabr d.concl 1.nu. 21. Rip.d §. condemnatum, num.21.& Lancell.d.cap.17.num. 95.98. & ſeq. Fallit 2. niſi nullitas ſit ex defectu iuriſdictionis, vt latè tradit Couar.pract. quæſt. cap.15. num. 7. & Lancellot. d.cap.17. num.100.& quinque ſeq.id declarantes. Fallit 3. vbi opponeretur à tertio, vt fuſè poſt alios etiam ex communi tradit

dit Lancel.d.cap.17. num. 108.109.& 110. vbi id ampliandum & limitandum censet omnibus modis, quos prosequitur Vant. d.rubr.quis poss.dicer.de nullit.à num.4.vsque ad 32. Dicetur autem exceptio nullitatis † non requirere altiorem indaginem, seu esse in promptu, & probabilis incontinenti, quæ probari possit infra tempus faciendæ executionis, vt post Bart.d.§. condemnatum, & Franc.d.cap. dilecto, col.14.vers. sed circa prædicta tradit Vestr.d.lib.8.cap.1. num.7. circa medium, sicut requirere altiorem indaginem quando continet iuris subtilitatem, post glos.l.3.§.ibidem subiungit, ff.ad exhib. ait Lancel.d. cap.17. num.111. vel prolixiorem habet tractatum, vt ex aliis docet, num.112. licèt Menoch. de arbitrar.iud.cas.9. & Gabr. d.concl.1. num. 11. post alios id arbitrio iudicis remittendum esse contendāt. Fallit 4.(quæ pariter limitatio & seq.procedunt siue nullitatis exceptio requirat altiorem indaginem, siue secus, loquendo tamen de executione trium conformium) vt post executionem trium conformium excipi possit, seu quæri de nullitate, Gabr.supr.num.22. post Aret.cons.75.col.fi. Fallit 5.dummodo à parte id opponatur, aliàs valet iudicis processus contra tres conformes, latè Gabr.supr.num.24. Fallit 6. in nullitate proueniente ex defectu iuris naturalis, vt post Soc. reg.121. fall.13.tradit Gabr.supr.num.30. Fallit 7. dummodo sententiæ sint verè conformes, vt constat ex d.Clem.1. Quādo autem sententiæ dicantur conformes, præter Doct.ibi & Gabr. d.concl.1. num.33. cum seq.docet Couar. pract. quæst. d. cap. 25. nu.5.& 6. mandantur tamen executioni in eo, in quo sunt conformes, Gabr.d.concl.1. num 5. post alios. Fallit 8.nisi Papa, vel alius Princeps supremus ex certa scientia committat causam appellationis. ita post alios Gabr.supr.num.35.Et ratio est, quoniam tunc nullitas accessoria est appellationi, vt supra præmis.3.circa initium docuimus; vnde nil mirum, si cum principali veniat.

201 Quando id contingat.

Alias limitationes, seu fallantias minùs præcipuas videre poteris apud Gabr.d.concl.1 ad fin. Nos verò hìc † aliquas limitationes subiiciemus, quæ locum maximè habent extra casum trium conformium, & siue nullitatis exceptio requirat, siue non requirat altiorem indaginem. Limitatur ergo primò hoc modo accepta nostra conclusio, vt non procedat, quoties contra proponentem nullitatis exceptionem essent vehemen-

202 Nullitas quando impediat executionem vnius vel duarū sententiarum.

tes præſumptiones calumniæ, vt latè probat Lancellot. d. cap. 17. à num. 121. ad 127. Limita 2. niſi quis exceptioni nullitatis antea renuntiaſſet;quod probat, extendit, ac declarat Lancellot. ibid à num. 128. vſque ad 136. Limita 3. niſi conſuetudo,ſtatutum, vel reſcriptum diſponat, quòd pendente nullitate deueniri poſſit ad executionem, vt patet ex traditis per Lancellot. poſt alios d. cap. 17. à num. 139. vſque ad 145. Limita 4. quòd non ſuſpenditur iuriſdictio quoad ſequeſtrationem, vt probat Lancellot. ibid. num. 46. cum tribus ſeqq. Limita 5. ſi opponeretur nullitas inſtrumenti, quod iam aliàs fuit executum inter ipſas partes. ita poſt Bero. conſ. 119. lib. 3. & Burſat. conſ. 74. num. 25. lib. 1. tradit Lancellot. ſupra num. 150. Limita 6. vbi exceptio hæc nullitatis, puta defectus mandati, temporis feriati, aut ſimilis, fuiſſet iam diſcuſſa, & diſputata in cauſa principali; nam non poſſet de ea excipi ad impediendam executionem, vt oſtendit Lancellot. ſupra num. 151. Limita 7. vt non procedat in omnibus caſibus, quos idem Lancell. enumerat d. 2. par. cap. 16. quod eſt de attentat. reduct. ad arbitr. boni viri pend. à limit. 8. ad 20. vt eſſet, ſi nullitate pendente quis continuaret poſſeſſionem, & aliis, de quib. ibi. nam eos & in hac ſpecie locum habere aſſerit idem Lancellot. d. cap. 17. num. 154. qui num. 155. poſt alios declarat præfatam regulam, ſeu concl. vt procedat tum demum parte petente, & opponente; aliàs ea tacente etiam ſententia nulla poterit mitti executioni.

203 *Nullitas principaliter intētata Conſeru. iuriſdictionem eiuſq́; ſentētiæ executionem non ſuſpendit.*

Septima cõcluſio. Si nullitas principaliter † intentetur, tunc Conſeruatoris iuriſdictio, eiúſque ſententiæ executio non ſuſpenditur. Probatur, quoniam ita generatim reſpectu iuriſdictionis iudicis firmat inter alios Lancellot. d. cap. 17. num. 60. cum duob. ſeqq. ad id allegans Burſat. conſ. 74. num. 21. & ſeqq. lib. 1. Gig. tract. de penſion. quæſt. 69. num. 4. quod latiùs probauerat contrariis ſatisfaciendo eod. cap. 17. à num. 17. vſque ad 38. concludens iuribus, rationibus, & auctoritatib. hanc eſſe veriorem, & communiorem ſententiam; oſtendens etiam ibid. & num. 43. geſta contra huiuſmodi nullitatis principaliter intentatæ pendentiam ſaltem quoad executionem ſententiæ non eſſe priuilegio attentatorum ante omnia reuocanda. Et hæc eſſe poteſt ampliatio prima huius concl. ac regulæ: aliæ quoque ampliationes formari poſſunt ex ſublimitationibus quas præced.

ced.concl. attulimus ad limitationem ſumptam ex Clem. 1. de re iud. atque item ex limitationibus d.concl præced. poſtremo loco allatis.

204 Quot & quib. modis fallat prædi-cta cõcluſio.

Prima verò eiuſdem regulæ, & concluſ. Limitatio † ſumi poteſt ex d.Clem. 1.de re iudic.quæ de tribus conformibus decernit, vt qui eas contra ſe reportauit,non audiatur nullitatem earum proponens, donec fuerint plenariè executæ. Et licèt ſecundum pleroſque ibi comprehendat etiam nullitatem incidenter propoſitam; tamen iuxta veriorem loquitur vbi intentatur principaliter, & per viam actionis, vt ex iis verbis, ad agendum de nullitate nullatenus admittatur, ſatis licet colligere; vnde ſecus dicendum erit, ſi nullitas minùs principaliter intentetur; necnon ex omnibus modis, quibus eam ampliandam diximus in præced. concluſ. circa initium. Sed nominatim limitatur ſecundò vbi iudex nullitatis inhibuiſſet ex Lancellot.d.cap.17. num.63. & trib.ſeqq. poſt Dec. conſ. 103. Natt. conſ.217.ſub. num.7.lib.1. Gig.d.quæſt.69. & ſtylo Rot. modernæ, qui habet inhibitionem ſiue iniuſtam, ſiue iniuſtam eſſe timendam,& cauſare attentata; licèt d.num.64.pleroſque referat contrarium ſentientes, inter quos eſt Rot. deciſ. 3. de except.in nou.& Franc.d.cap.dilecto, num.38.de appellat. Sed quicquid ſit de hac limitatione, ea certè venit admittenda vbi nullitas conſtaret ex actis, & incontinenti poſſet probari,vt ex Miſynger.ſing.obſer.cent.4. deciſ.64. incipiente,ſed circa hoc, tradit Lancellot. vbi ſupra num.65. Reiicienda verò eſſet hæc limitatio vbi commiſſio nullitatis principaliter intentatæ ſignata eſſet, prout de iure,cum etiam hæc clauſula poſita cenſeatur in inhibitione, vt ſatis probat ibid. Lancellot. num. 67. Limitatur 3.vbi nullitas fuiſſet principaliter cumulata cum appellatione; tunc enim propter mixturam appellationis hoc iudicium nullitatis cauſat non modo ſuſpenſionem,verùm etiam attentata, vt ex tex.in cap.exhibita,de iudic. & cap.ſuper quæſtionum, in fi.de off.deleg. poſt Franc.d.cap.dilecto,quæſt.9.& alios tradit Vant.d.rubr.quot,& quib.mod.null.prop.pòſ.num. 38. & Couar.pract.quæſt. cap.24. num.7. verſ. ſed & ſi verum, & alios tradit Lancel.d.cap. 17 num.68. Limita 4.niſi eſſemus in executione irretractabili. ita poſt alios Lancel.ibid. num.75. Limita 5. vbi quis abſens ob cauſam neceſſariam fuiſſet condemnatus. ita per text.in l.ſi Prætor,§.Marcellus, in 2.reſponſ.

ff. de iud. & alia tradit Lancellot. ſupra num.78. Limita 6. in quolibet abſente, qui fuit condemnatus dolo aduerſarij per falſa inſtrumenta. ita poſt Rip.d.§. condemnatum, num.26. & alios docet Lancellot. ſupra num. 81. & 82. vbi id declarat, dummodo hæc nullitas iuuetur aliqua coniectura. Limita 7. niſi adſit conſuetudo, vel ſtatutum, quod propoſita principaliter nullitate retardetur executio, vt probat Lancellot.ſupra à num.83. ad 87. Limita 8. vbi proponens principaliter nullitatem eam deinde opponat per viam exceptionis ad impediendam executionem ſecundùm aliquos relatos à Lancellot.ibid. num. 88. quæ tamen limitatio ei tuta non videtur; de quo nos aliquid dicemus infra in ſeq.concl. Limita 9. vbi nullitas principaliter propoſita reſpiceret ſententiam latam in poſſeſſorio. ita etiam ex communi reſoluit Lancell. ſupra num.90. Limita 10. & vlt. in nullitate ſententiæ interlocutoriæ, vt docet Lancellot.d.cap.17.num.91.

205 *Nullitatem incidenter proponēs ad appellationē, ſi ſuccūbat an poſſit eam denuò principaliter intētare.*

Octaua concluſio. Nullitatem ſententiæ Conſeruatoris incidenter proponens, ſeu acceſſoriè ad appellationem, † ſi ſuccumbat in cauſa appellationis, poterit nihilominus eandem nullitatem principaliter denuò intentare; ſecus ſi principaliter ab initio intentetur. Probatur, quoniam hanc diſtinctionem in iudice poſt Bart.l.ſi expreſſim, num.3. ff.de appell. & l. 1. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. Abb. & alios d.cap.dilecto, de appel. ex communi tenuit Couar.d.cap.24. pract. quæſt. num. 8. in princip. atque eius poſtremum membrum quod etiam tenuit ex communi Io. Bernardin. Muſcatell. libr. 2. prax. ciuil. iudiciar. gloſ. nullitatis, num.17. vterque horum Doct.probat ex l.2. C. ſi de falſ. inſtrum. & l.vlt. C. de fide inſtrum. & not. per gloſ. in cap. licèt, de probat. primum autem membrum diſtinctionis, quod probat etiam Muſcatell. ſupra num. 13. cum trib. ſeqq. confirmat is, & Bart. Couar.& Abb. quoniam quæ ſummatim, & incidenter fuerunt examinata, poterunt etiam finito eo examine iterum principaliter tractari, cap. veniens, il 2. de teſt. nec ſententia lata in principali præiudicat incidenti, de quo non fuit præmiſſa plena cauſæ cognitio, l.à diuo pio,§.ſi ſuper rebus,ff.de re iudic.l.pen.ff.de his, qui ſunt ſui, vel alien.iur.l.ſi quis à liberis, §.meminiſſe,ff.de lib.agnoſcend. Huius porrò diſtinctionis prior præcipuè pars tunc obtinet, cùm ſimpliciter iudex appellationis pronuntiat malè appella

pellatum; nam si pronunciauerit malè appellatum, & bene iudicatum, etiam si nullitas incidenter fuerit examinata, non erit locus vlterius eandem principaliter prosequendi, si ab hac hac vltima sententia non fuerit appellatum, vt post Io. Lign. in Clem. si appellationem, col. vlt. de appel. Abb. d. cap. dilecto, num. 10. Imol. col. 4. Franc. quæst. 48. num. 116. docet Couar. vbi supr. quibus Muscatell. supra num. 18. addit Innoc. in cap. super litteris, de rescript. & Bart. dict. l. si expressim, post num. 2. & d. l. 1. num. 9. licèt ipse Muscatell. d. glos. num. 19. & 20. aliter distinguat; quem vide, si lubet. sic accipi potest quod post Franc. d. cap. dilecto, col. pen. & Boer. decis. 45. in princ. tradit Bursat. cons. 74. num. 27. lib. 1. quem refert, ac sequitur Lancellot. d. cap. 17. num. 88. docentes, nullitatem semel deductam coram eodem iudice, & ad eundem finem per alium modum deduci non posse.

206 *Appellatione deserta manente an possit nullitas denuò principaliter intentari.*

Nona conclusio. Vbi nullitas † incidenter in causa appellationis proposita fuit, & appellatio deserta remansit, licèt deserta remaneat illa nullitas accessoria; non ita tamen quia principaliter de ea possit agi. ita ex tex. in cap. licet, de sent. excom. in 6. & cap. concertationi, de appellat. eodem lib. Dec. in cap. cum sit Romana, num. 27. extr. eodem tit. & aliis probat Couar. d. num. 8. versic. quod si deserta sit & Muscatel. supra dict. num. 13. cum tribus seqq. sic conciliari possunt qui dixerunt deserta appellatione censeri desertam nullitatem accessoriam, vt Guid. Pap. cons. 38. num. 9. & Franc. d. cap. cum sit, & post alios Vestr. lib. 8. cap. 1. num. 10. Vant. de nullit. rubr. quoties, & intra quod temp. de null. ag. poss. num. 8. quique id negarunt, vt alij relati per Muscatel. supra num. 15. licèt num. 21. vsque ad 27. circa hanc conclusionem nonnullas distinctiones faciat, quas videas, si placet.

207 *Quid si cũ appellatione nullitas æquè principaliter proposita fuerit.*

Decima, & postrema conclusio. Vbi nullitas † simul cum appellatione principaliter in iudicium deducitur, & deserta fuerit appellatio; adhuc poterit de nullitate cognosci. ita post Bart. d. l. si expressim, num. 10. & ibi Imol. num. 16. Abb. d. cap. dilecto, num. 9. & ibid. Franc. quæst. 58. & Soc. cons. 10. col. vlt. lib. 4. tradit communiorem dicens Couar. d. num. 8. versic. verum, vbi nullitas contra aliorum nonnullorum sententiam quorum aliquos etiam recenset eos sequens Lancel. d. cap. 17. num. 69. vbi tamen alios pro sententia Couar. refert; licet ex

iis quidam distinguant prout etiam facit Muscatel. d.glos.nullitatis,à num.27. vsque ad 51. Ab eo verò num ad finem illius glos.multa non contemnenda affert in hac materia nullitatis. de qua † si quis scire cupit coram quo iudice sit proponenda, consulat Innoc. Host. Io. An. & alios in cap. 1. de sent.& re iudic. & cap.dilecto, de appel. ac Vant.d.tract.de nullit.rubr.coram quo poss. & deb. null. prop. vnde colligi poterit, an, & quando ea coram Conseruatore proponi valeat. De tota verò hac materia nullitatis qui plura vult, ea petere poterit ex præcitatis Doct. præcipuè Vant. d. tract. de nullit. process. & sentent. ferè per tot. Lancellot. d. cap.17. Vestr. d. lib. 8. cap.1. & ibi Grauat. Legistis in d.l.si expressim, ff. de appellat. & l.1.C. quand.prouoc. non est necess. & Canonistas in cap dilecto, de appellat. & Clem. vt calumniis, seu 1. de re iudic. Hæc enim pauca magis vtilia dixisse sufficiat hoc loco in re, quæ nihil ferè speciale, ac præcipuum habere videtur, quod ad Conseruatorem pertineat. Atque ex his simul finis imponatur huic 9. cap. quod fuit de impedientibus iurisdictionem Conseruatoris. Iámque ad vlt.c.veniamus, in quo modos explicabimus, quibus finem accipiat huiusmodi Conseruatorum iurisdictio.

208 *Nullitas coram quo proponẽda, & quæ eius materia.*

SVMMÆ

SVMMÆ RERVM.

1 *Auocatio causæ, seu litis quid sit.*
2 *Auocari non dicitur lis, nisi pendeat, & num. seq.*
3 *Lis, controuersia, causa, iudicium, negotium differunt.*
4 *Litis, quæ pendet, mentio facienda in rescripto, aliàs est nullum.*
5 *Lis pendere ad effectum, vt nil innouetur, quando dicatur & quando, vt perpetuetur iurisdictio delegati, vel subdelegati. num. 6. Quid fauore liberationis, aut quoad vitium litigiosi num. 7. & quid in ceteris casibus. num. 8.*
9 *Lis pendere quando dicatur, vt eius rei mentio fiat in auocatione.*
10 *Status causæ facienda est mentio in auocatione.*
11 *Auocatio causæ alia expressa, alia tacita; & hæc duplex est.*
12 *Auocatio causæ aliàs fit motu proprio, alia ad instantiam partis. Item alia simplex, & absoluta, alia conditionalis num. 13.*
14 *Auocare causam qui possint.*
15 *Auocationis causæ quæ sint.*
16 *Auocatio causæ à Conseruatore ab eo aufert iurisdictionem in illa, & reddit nulla, & attentata quæ postea fiunt. etiam plùs, quàm appellatio. num. 17. aut litis pendentia. num. 18. aut relatio. num. 19. Item licèt sit tacita auocatio. num. 20.*
21 *Auocatio causæ an operetur effectum attentatorum etiam quoad tertium.*
22 *Auocatio cum clausula, quatenus causa non sit instructa, quid operetur.*
23 *Causa instructa quando dicatur quoad auocationem.*
24 *Clausularum quarundam, quæ in auocatione causæ ponuntur, vis.*
25 *Processus iudicis reuocati valet, donec pars excipiat, & alijs in casib. de quibus in plerisque num. seq.*
26 *Excommunicatio lata ante præsentationem secundi rescripti valet.*
27 *Processus subdelegati an valeat postquam Princeps causam à delegato auocauit.*
28 *Auocatio non impedit, quin iudex ex noua causa possit se in negotio alteri delegato intromittere.*
29 *Processus Conseruatoris ante notitiam auocationis est validus. & quid vbi in litteris auocatorijs adsit mandatum, vt reuocetur quicquid post earum datam sit innouatum. num. 36. aut vbi primus iudex auocationem scierit aliàs, quàm per partis exceptionem.*

nem. num. 31. aut pars auocatione non vtatur. num. 32.

61 Mors

92 Cæptum negotium, vt perpetuetur delegata iurisdictio, dicitur etiam per solam citationem.

93 Iurisdictio delegati perpetuatur etiam per solam citationem tam iure ciuili, quàm canonico, & duob. num. seqq.

94 Iuri canonico standum in omni foro, si ius ciuile sit dubium.

95 Intellectus c. gratum, & c. relatum, de off. deleg.

96 Iurisdictio delegati per citationem solùm decretam perpetuatur. quod verum est respectu iudicis, non partis, num. 97. & seq. Item licèt citatio non sit trina, vel peremptoria. num. 103.

98 Præuentio non inducitur, nisi per citationem executam.

99 Iurisdictio delegati non perpetuatur per actum præuium citationi, nisi eum faceret cum parte. num. 100.

101 Citatio anomala, aut nulla non perpetuat iurisdictionem, nisi pars præsens sit.

102 Iurisdictio concessa ad tempus, vel sub conditione non perpetuatur per citationem ante tempus, vel conditionem.

103 Præsentatio rescripti iustitiæ nõ sufficit ad perpetuãdã iurisdictionẽ.

104 Gratia perpetuatur per primum actum iudicialem post præsentationem rescripti.

105 Iurisdictione perpetuata in vna causa quando sit perpetuata quoad omnes simul commissas. Quid in delegatione ad vniuersitatem causarum. num. 106.

107 Pluribus iudicibus datis si perpetuatur iurisdictio per vnum, quando potest, est perpetuata quoad alios. & quando dicatur posse. num. 108.

109 Officium Conseruatoris Apostolici expirat per obitum concedentis quoad negotia non cœpta. hoc est, omnes omnino causas non cœptas. num. 110. Item siue Conseruatorum priuilegiorum, siue datorum ad defendendum ab iniurijs, siue aliorum. num. 111.

112 Iurisdictio Conseruatoris expirat per obitum concedentis quoad negotia non cœpta, ipso iure atque ope exceptionis. nec prodest partium consensus. num. 113. & quid si Conseruator, vel pars ignoret obitum. num. 114. cum seq.

115 Mandatum procuratoriũ, eiúsve actio an expiret morte mandãtis.

116 Intellectus l. Barbarius, ff. de off. præt. l. si fortè, ff. de off. præsid. l. meminisse. ff. de off. procons. & c. audita, de rest. spol.

117 Officium Conseruatoris Apost. expirat quoad negotia non cœpta per mortem ciuilem, qua Papa amittit Pontificatum. secus vbi Papa captus sit ab hostib. n 118. & seq. Vel aliàs ciuiliter moriatur. n. 121.

à mortuis statim resurgeret, eam recuperaret. num. 148. & seq.

149 Mortuus suscitatus an recuperet bona, vxorem, Episcopatum, aut Religionem.

150 Episcopus mortuus, qui erat Conseruator, resurgens recuperat iurisdictionem, maximè si Episcopatus characterem imprimit.

151 Obtinens dignitatem, vel personatum, qui erat Conseruator, si mortuus resurgat, recuperat iurisdictionem.

152 Iurisdictio etiam delegata inter iura numeratur.

153 Mortuus resurgens quando non recuperet iurisdictionem Conseruatoris quoad negotia cœpta, vel non cœpta.

154 Officium Conseruatoris expirétne in altero ex duob. datis simpliciter per mortem alterius. Quid si fiat de iure inhabilis ad iudicandum. num. 155. aut remoueatur tamquam suspectus, vel à superiore. num. 156. aut vbi ante mortem commisisset alteri vices suas, qui non cœperit vti iurisdictione. num. 158.

157 Officium Conseruatoris an, & quando expiret in aliquo ex plurib. datis cum clausula, si non omnes, vel, si ambo. & num. 159. & quid in clausula, vt omnes, aut duo, vel vnus eorum, aut simili, num. 160. aut datis simul, si vnus dicta sua opinione alijs contraria recessit ante sententiam. num. 161.

161 Officium Conseruatoris non expirat, si vnus ex Collegis datus simul, vel simpliciter, qui moritur, habet successorem in dignitate, cuius ratione, & sub cuius nomine datus fuit.

162 Seruitus superueniens non aufert iurisdictionem omnino à Conseruatore, sed solùm eius vsum, quem recuperat liber factus. nu. 163.

164 Capitulum sede vacante non succedit in iurisdictione Conseruatoris mortuo Episcopo, vel capto ab hostibus. & trib. num. seqq.

165 Iurisdictio ordinaria Episcopi quando transeat in Capitulum.

166 Iurisdictio delegata etiam generaliter à iure Episcopo, non transit Capitulum sede vacante, secus si ordinario iure etiam speciali ei competat. num. 167.

168 Seruo facto Conseruatore, aut eius Collega quid agendum sit. & num. seq.

169 Impedito vno ex Conseruatorib. datis in solidum qui inchoauit, potest alius prosequi causam. Nisi impeditus dedisset subdelegatum, qui vti cœperit iurisdictione. nu. 170. & quid si adsit clausula, quod si non omnes num. 171.

172 Vacante per renuntiationem, aut translationem beneficio, cuius ratione quis deputatus est Conseruator an, & quando eius potestas expiret

expiret, vel suspendatur, & multis num. seq.

173 *Delegati qualitas cuius ratione delegatus fuit, sufficit, quòd adsit tempore electionis. Idem in subdelegato num. seq.*

174 *Qualificatæ personæ cur esse debeant Apostolici delegati, & Conseruatores, & num. 175.*

176 *Qualitas requisita in delegato dimitti potest ante citationem, & num. 180.*

177 *Delegatus, aut Conseruator si qualitatem requisitam amiserit ob delictum, non potest amplius procedere post sententiam. & quid si amotus fuerit, vel suspensus solùm ab administratione. nu. 178.*

179 *Delegatus deposita dignitate transiens ad statum incompatibilem non potest procedere in causa delegata.*

181 *Beneficium quibus modis vacet, & multis num. seqq.*

182 *Beneficio quando quis priuetur ipso iure.*

183 *Sententia declaratoria requiritur ad amißionem iurisdictionis etiã vbi ipso iure quis priuatur beneficio.*

184 *Beneficio quando priuandus quis sit.*

185 *Beneficium amittit quis per profeßionem, mortem naturalem, renuntiationem.*

186 *Renuntiatio beneficij alia expressa, alia tacita. expressa alia pura, alia conditionalis; & hæc vel ad fauorem, vel causa permutationis, vel cum regressu, ingressu, aut accessu.*

187 *Resignatio beneficij tacita quibus modis fiat.*

188 *Beneficia incompatibilia, quæ sint.*

189 *Translatione quomodo amittitur beneficium, aut consecratione Episcopi.*

190 *Matrimonij contractu, aut militiæ assumptione beneficiũ amittitur.*

191 *Iurisdictio Conseruatoris quando expirat, aut suspendatur ipso iure vacante beneficio, cuius ratione fuit deputatus, aut electus.*

192 *Ius ad rem in beneficialib. quomodo acquiratur, & an vacet.*

193 *Ius ad rem non sufficit quoad beneficium, cuius ratione quis deputatus est Conseruator. sed requiritur posseßio cum titulo saltem præcedente. num. 194.*

195 *Qualitatem requisitam ad Conseruatorem mutans potest procedere siue in cœptis, siue in non cœptis. nisi deputatio facta sit sub nomine dignitatis. num. 196.*

197 *Vicario ciuitatis alicuius facta commißio non manet apud eum, si fiat eiusdem Episcopus, sed transit ad successorem Vicariatus.*

198 *Vicarius Episcopo excõmunicato amittit solum vsum iurisdictionis*

ordinariæ non delegatæ, cum num. seq. & quid Episcopo mortuo. num. 200.

Idq́; etiamsi collegæ fuissent. num. 256. & vbi subdelegatio facta sit donec absuero, vel vices auocauero. num. 257. Item quoad totum officium, & omnes species Conseruatoris, sine ope exceptionis, non obstante partium consensu, aut earum, vel iudicis ignorantia. num. 258.

281 Dispo

405 Protestatio an sit facienda à primo impetrante, cum non habet copiam iudicis, vt expectetur per annum.

406 Impetrans Conseruatoriam contra certam personam potest post annum ea vti, si pars non opponat.

407 Litteræ posteriores Conseruatoriæ non facientes mentionem de primis post annum reconualescunt.

408 Negligentia, & dolus primi impetrantis in præsentando non præsumitur.

409 Annus, quo expectatur primus impetrans quando incipiat currere.

410 Litteræ impetratæ durant post annum, si posteriores non impetrentur.

411 Concurrente facultate eligendi Conseruatorem cum deputatione, vel duabus facultatibus, aut deputationibus, quæ præferatur, remissiuè.

412 Facultas eligendi Conseruatorem habet vim priuilegij; deputatio rescripti.

413 Surreptio, & obreptio quando vitiet rescripta, dispensationes, & gratias.

414 Priuilegium finem accipit tempore in eo præstituto.

415 Priuilegium regulariter secundùm causam eius expressam, vel tacitam.

416 Priuilegium eligendi Conseruatorem, coram quo alios possit conuenire, semper durat, neque amittitur per non vsum etiam 40. annorum, & num. seq.

417 Priuilegium & rescriptum ad aliquid faciendum est perpetuum.

418 Præscribi non potest facultati aliquid faciendi, aut libero arbitrio siue tacito, siue expresso, & num. seq.

419 Intellectus l.1. ff. de nund. & num. seq.

420 Priuilegio Ecclesiæ aliquid faciendi non nisi spatio 40. annorum præscribitur, & num. 422.

421 Ecclesia an vtatur priuilegio legis, vel statuti cum suis qualitatibus.

422 Priuilegium non amittit quis, quo vti nequit, quia casus non euenit, aut fuit impeditus.

423 Priuilegium quando amittatur per actum contrarium, & multis num. seqq.

424 Priuilegium, vt nequeat nisi volens coram alio, quàm suo Conseru. conueniri, Ecclesia non amittit per actus contrarios nisi spatio 40. ann. Priuatus etiam clericus per vnicum actum. nu. 425. & seq.

450 Gesta

CAPVT

Cap. X. & vltimum.

Quomodo expiret Iurisdictio, & Officium Conseruatoris.

EX iis decem Capitibus, in quæ hunc tractatum de Conseruatoribus Iudicibus in eius initio distribuimus, reliquum nunc illud vnum est, vt de iis modis agamus, quibus Conseruatoris iurisdictio, & officium expiret, ac finiatur; atque adeo ex hoc cap. Deo dante, vnde etiam initium sumpsit, finem hic tractatus accipiet. In hoc porrò cap. decem præcipuè disputari posse existimauimus, quæ singulis quæstionibus propositis explicabimus. Primò an, & quomodo Conseruatoris iurisdictio, seu officium expiret per auocationem causarum. Secundò per mortem naturalem, vel ciuilem concedentis. Tertiò an, & quando expiret in Conseruatore per mortem naturalem, vel ciuilem Subconseruatoris aut ipsius Conseruatoris. Quartò an, & quando expiret in Subconseruatore per mortem naturalem, vel ciuilem Conseruatoris, aut ipsius Subconseruatoris. Quintò an, & quando expiret per mortem naturalem, vel ciuilem impetrantis, vel aduersarij. Sextò per lapsum quinquennij, vel alterius temporis in litteris Conseruatoriis præstituti. Septimò, an per renunciationem expressam, vel tacitam ipsius officij factam à Conseruatore. Octauò, an per renunciationem impetrationis seu electionis Conseruatoris ab impetrante factam. Nonò, an per reuocationem expressam, vel tacitam alicuius Conseruatoris iam priùs electi ab impetrante factam. Decimò, & vltimò, an Conseruatoris iurisdictio, & officium expiret per non vsum.

QVÆRO *igitur primò, an, & quando iurisdictio, vel officium Conseruatoris expiret per auocationem causarum ab eo factam.*

Nemo, vt reor mirabitur, cur quæstionem hanc in hoc potiùs cap. quàm præced. locauerimus, vbi de impedimentis iurisdictionis Conseruatoris egimus, quoniam, vt infra in hac ipsa quæst. suo loco dicemus, facta semel causæ auocatione ita

ligantur manus iudicis, à quo auocatur, vt de illa cognoſcere ampliùs abſque noua commiſſione non poſſit, atque adeo ceſſet prorſus quoad huiuſmodi cauſam iudicis illius iuriſdictio. Nunc verò antequam ad concluſiones more noſtro veniamus, aliqua de huiuſmodi auocatione generatim ſunt præmittenda.

Præmitto igitur primò cauſæ, ſeu litis auocationem, vt loquitur Trid. Concil. ſeſſ. 24. cap. 20. de reform. & eam appellat Mandoſ. in form. commiſſ. auocator. & commiſſ. cauſ. cum clauſ. auocatoria, & habere videtur communis ſtylus Romanæ Curiæ; vel, vt Veſt. in Prax. Rom. Cur. lib. 3. cap. 9. & ibi Grauat. in addit. Marant. in ſpec. aur. par. 4. diſt. 16. 58. 59. & 60. ac nonnulli alij Doct. loquuntur, aduocationem, quibus fauet tex. in l. 3. in princ. vt quidam legunt, ff. de act. empt. nec non l. 1. in fin. C. qui ætat. vel profeſſ. ſe excuſ. lib. 10. ſed melior text. in l. 2. C. vbi cauſ. fiſcal. vel, vt loquitur tex. in cap. vt noſtrum, de appel. & cap. Eccleſia S. Mariæ, il 2. vt lit. pend. reuocationem, vel denique euocationem cum Rebuff. tom. 1. comment. ſuper leg. reg. tract. de euocat. quæſt. 2. & Couar. lib. pract. quæſt. cap. 9. in punc. & num. 1. licet is ibi, & paſſim in eo cap. nomine quoque communiori auocationis vtatur; definiri poſſe cum eod. Couar. d. num. 1. quòd ſit † litis pendentis coram inferiore ad Principem, vel ſuperiorem abſque appellatione facta tranſlatio. Dicitur tranſlatio abſque appellatione ad Principem, vel ſuperiorem loco generis; per quod comprehenditur remiſſio cuiuſque negotij ſiue iudiciale ſit, ſiue extraiudiciale, quod citra appellationem transfertur ad Principem, vel alium per relationem, vel ſponte factam eidem, à quo tamen reſponſum, vel conſilium non expectatur, ſed negotium ſit per eum expediendum, iuxta text. in cap. licèt, de offic. leg. vel ex iuris neceſſitate, vt in poſtulatione Prælati, iuxta cap. bonæ memoriæ, il 2. de poſtul. Prælat. Ex quibus etiam iuribus habetur, nullum eſſe quod fit poſt hanc relationem; quæ in hoc differt ab ea relatione, quæ Principi fit, ab eo expectando reſponſum, ſeu conſilium, de qua in l. 1. C. de relat. & latius in cap. præced. quæſt. 2. in 2. præmiſſ. ſubditur in definitione (litis) licèt enim auocari poſſit per Principem negotium extraiudiciale; tamen de hac auocatione nos nõ loquimur, ſed de auocatione negotij iudicialis, hoc eſt litis.

1 *Quid ſit auocatio cauſæ, vel litis.*

Ideo

Ideo autem dicitur (litis pendentis) quoniam, nisi pendeat lis, † non dicitur propriè auocari, vt d. num. 1. adnotauit Couar. per text. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, vbi tamen, sicut & d. cap. vt nostrum, nulla litis mentio fit, sed negotij; sed cum in hoc quidem text. mentio fiat iudicum, in illo verò ordinis iuris, satis deprehenditur, litem, seu causam vtrobique negotij nomine comprehendi, quamuis alioqui hæc nomina, † lis, controuersia, causa, iudicium, negotium inter se differant, vt patet ex cap. forus, de verb sig. cum notat. per Doct. ibi, & inter Practicos per Marant. in spec. aur. 2. par. princip. à num. 1. ad 14. & par. 5. num. 1. vbi de iudicio, & num. 63. cum duobus seqq. vbi de lite num. 66. & duob. seqq. vbi de causa, controuersia, & negotio. verùm, quòd regulariter auocatio fiat de lite pendente, præterquam quod supponunt Doct. d. cap. vt nostrum, & cap. Ecclesia S. Mariæ, Marant. d. num. 60. ac Rebuf. d. quæst. 2. expresè quoque tradiderunt Vestr. d. cap. 9. num. 2. & Mandos. d. form. commiss. caus. cum clausul. auocator. in princ. ac verbo, quatenus forsan, cum seq. & patet ex ipsa forma. qui etiam vterque, ille num. 3. hic verò in glos. d. form. in princ. asserit, quòd, † vbi lis pendeat, eiúsque mentio non fiat, rescriptum esset ipso iure nullum post Cassad. decisio. 1. de rescript. quod idem ex Innoc. Host. & Io. An. in cap. ex litteris, tradit Fel. in cap. ad audientiam, il 2. fall. 10. de rescript. qui tamen ibi in contrariam sententiam alios allegat, quam etiam ipse sequi videtur per ea, quæ ipse tradit in cap. ceterum, præsertim num. 10. & 11. & ad tit. concludens, quòd secundum rescriptum contra primum non facta huius mentione non sit nullum, nisi ope exceptionis ex communi Doct. sententia; pro qua est text. in cap. plerumque, eodem tit. nisi velimus hanc regulam ex præd. fallentia limitare. Sed quicquid sit, in eo omnes conueniunt, tale rescriptum esse subreptitium, quod etiam docet Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 202. ferè per totum, qui num. 6. idem probat si solùm impetratur collega, seu adiunctus priori iudici. Non leue autem dubium est, quando dicatur lis pendere ad effectum, vt vbi subsit, de ea mentio sit facienda, vt valida sit auocatio ad partis instantiam. nam licèt † quoad effectum, vt lite pendente nihil debeat innouari, lis pendere dicatur per citationem ea continentem, vnde pars plenè instrui possit, super quo conueniatur, quæ legitimè per-

2 *Lis auocari quando dicatur.*

3 *Litis, cõtrouersiæ, causæ, iudicij, negotij differentia.*

4 *Litis pendẽtis mentio facienda in rescripto, alias nullum.*

5 *Lis pendere ad effectum vt nihil innouetur, quãdo dicatur.*

uenit ad partem, nisi per eam steterit, quo minùs perueniret, vt disertè cauetur in Clem. 2. vt lit. pend. immo in hoc casu quo ad actorem non requiritur executio citationis, vt post alios probat Lancellot. d. tract. de attent. 2. par. cap. 4. in præfat. num. 36. qui num. 41. id ampliat, num. autem 42. 43. & 47. trib. modis limitat. Ad effectum verò, vt † perpetuetur iurisdictio delegati non obstante morte naturali delegantis, sufficiat citatio, vt expressè dicitur in cap. gratum, de off. deleg. & quoad mortem ciuilem in cap. vlt. de off. leg. & quoad subdelegatum, vt eius iurisdictio per solam citationem perpetuetur post mortem naturalem delegati, satis colligitur ex cap. licèt, de offic. deleg. & cap. si delegatus, eodem tit. in 6. dum illud solùm requirit, quòd subdelegatus iurisdictione vbi cœperit, hoc est, qualitercumque etiam per solam citationem, vt ibi explicat glos. & Doct. quod idem etiam dicendum est † fauore liberationis, vt post Salic. in l. postquam liti, C. de pact. docet Fel. in cap. super quæstionum, num. 6. de offic. deleg. atque item quoad inducendum initium litigiosi, vt per Auth. litigiosa, C. de litig. & glos. d. cap. super quæstionum, docet Fel. d. num. 6. quam etiam quoad hos quatuor casus sequitur Maran. d. 5. par. princip. num. 65. qui hisce casibus exceptis num. 64. post Fel. d. num. 6. Bart. & alios l. causas, C. de transact. ex communiori tradit, † regulariter litem non dici pendere, nisi post litis contestationem, pro quo est opt. text. d. cap. super quæstionum, in fine, & cap. ex parte, il 2. de verb. sig. necnon Clem. sæpe, ibi, litis exordio iuncta communi interpretatione eodem tit. ex communi. Lancell. d. præfat. num. 154. & seq. licèt inquam hæc ita sint; tamen ad effectum, de quo agimus, † nihil in iure expressum reperio. quamuis enim ex cap. inter Monasterium, de re iudic. habeatur, quòd non valent secundæ litteræ non facientes mentionem de processu primi iudicis, etiam si is Ordinarius sit, vt probat Fel. d. cap. ceterum, num. 2. & ex cap. quoniam contra, de probation. & cap. prudentiam, in princip. de offic. deleg. quòd citatio est de processu; tamen propriè citatio, oblatio libelli, & alia, quæ fiunt ante litis contestationem, dicuntur iudicis proœmia, seu præparatoria, vt satis ostendit Fel. d. num. 2. & d. cap. super quæstionum, num. 6. de offic. deleg. Quo attento non immeritò dixit Bal. in l. 1. C. de relat. litem non pendere, nisi post eius contestationem ad effectum,

6 *Et quando, vt perpetuetur iurisdictio delegati.*

7 *Quid fauore deliberationis, aut quoad vitiũ litigiosi.*

8 *Quid in ceteris casib.*

9 *Lis pendere quãdo dicatur vt eius mẽtio fiat in auocatione.*

ctum, vt litis pendentiæ mentio facienda sit in impetratione rescripti; quem secutus est Barb. in cap. prudentiam, §. sexta, col.4. de off.deleg. & sustinere nititur Fel. d. num. 2. saltem in casu, quo mentio facta sit prioris rescripti. Magis verò vrget illud, cui non benè satisfacit ibi Fel. quòd impetrare nouum iudicem est innouare, vt voluit glos. 3. d. Clem. 2. quam ibi nonnulli sequuntur; necnon Anchar. cons. 13. viso processu, & alij tenere videntur, quos refert Lancellot. d. tract. de attent.2.par.cap.4.in præfat.num.631. immò in specie,quòd non sit facienda mentio litis tunc solùm, cùm est contestata sed etiam ante, hoc est cum per solam citationem fuit mota, præter Archid. & Gemin. in cap. iuduciæ, §.spatium, 3. quæst. 3. tenuerunt etiam alij,quos refert Lancellot. d.cap.4. in præfat. num.641. & Ant. Gabr. commun. conclus. libr. 2.tit. de iudic. conclus.4. num.26. ac sequitur Menoch.d.cas.202. num. 4. & tribus seqq. licèt adhuc non sit executa;idque quoad actorem, vt idem post alios tradit num.8.

Verùm neque Lancellot.aut alij ab eo relati d.num.631.volunt quòd impetrare iudicem lite pendente sit innouare, sed solùm,quòd id non licet non facta litis mentione;Gab. verò,& alij per eum allegati d.num.26. loquuntur in concessione alteri præiudiciali, vt patet ex eius conclus. inscriptione; neque glos. loquitur de impetratione rescripti ad lites, sed priuilegij, quod magis est odiosum, communísque opinio est, quòd in impetratione rescripti ad lites, præcedentis litis mentio facienda non sit, nisi contestata fuerit, vt testatur Curt. iun. consil. 174. sacratissime,num.4. quod etiam aduertit Lancell.d.num. 641. qui ideo dicit, illud non esse absolutè tenendum, cum contrarium tenuerit Curt. supra de communi attestans;quam teneri omnino dicendum est ab iis omnibus, quos idem Lancell. allegat in d.præfat. num.152. & tribus seqq. & aliis, quos paulò ante retulimus asserentes, litem non dici, nisi sit contestata, quorum opinio communis est teste etiam Blanc. tract. de compromiss.quæst.1. princ. num.6. & Misynger.cons.60.6. decad. num. 4. cum hic non sit ex illis quatuor casibus, quos ibidem attulimus. Sed quicquid sit de hoc, certè † mentio facienda esset de toto statu causæ, nec sufficeret dicere, litem pendere, vt generatim de impetratione rescripti ad lites tradit post alios Lancell. in d. præfat. num. 646. & Menoch. d. cas.

10 *Status causæ mẽtio facienda in auocatione.*

202. num.29. & seqq. & in specie auocationis Fel.d.cap. ceterum. num. 2. limit. 7. versic. intellige primò, vbi dicit, quòd quando commissio auocat iurisdictionem in totum à primo iudice, non sufficit dicere, quòd committitur causa in eo statu, quo erat coram primo iudice, nisi adsit clausula, cuius litis statum, & merita causæ dignetur habere pro expressis; tunc enim non est necessaria alia expressio vt post Rot. decis. 20. de rescript. in nou.tradit in hac specie Fel.ibi. & Vestr.d.cap.9.nu. 7.& 8. lib.3. Alias limitationes petere poteris ex Gabr. d. conclus.4. quæ à fortiori militant in nostro casu, & Fel.d.cap. cæterum. Menoch.d.cons.202. à num.13. ferè ad finem, & Lancellot.d.præfat.à num.651.ad fin. ampliationes verò ex eodem Menoch. supr. num. 10. cum duobus seqq. & Lancellot. in d. præfat. num. 643.644. 649. & seq. qui licèt vt plurimum loquantur de impetratione commissionis causæ alteri iudici, quàm coram quo pendebat; tamen satis ad rem faciunt; cum hæc quoque sit tacita auocatio vt mox dicemus.

11 *Auocatio causæ quotuplex.*

Præmitto igitur 2. auocationem causæ † quandam esse expressam, de qua d.cap.vt nostrum, de appel. & d. cap. Ecclesia S.Mariæ, il 2.vt lit.pend. vbi Doct.communiter, & alibi sæpe. alia tacita, quæ duplex est; altera cùm Princeps, vel alius superior committit causam pendentem coram iudice inferiore sibi subdito alteri iudici absque vlla mentione expressa auocationis, de qua in cap. ceterum, de rescript. cum simil. nam eo ipso censetur causam à priore iudice auocare, vt plerique adnotarunt, d.cap.ceterum, & ferè omnes,d.cap. vt nostrum,ac præterea Vestr. d. lib.3. cap. 9. num. 5. Couar. d. cap. 9. pract. quæst. num.4. vers.his equidem, vbi in id allegat etiam cap.sanè, il 1.de offic.deleg. & cap.pastoralis,§.vlt. de rescrip.optim. text. in cap.pastoralis, §.præterea, de off.deleg.& præter Doct. ab eo citat. eandem tacitam auocationem agnoscit Lancell. d. tract. part.2. cap.10. num.45. & satis probat Mandos. d. form. commiss.auocator. vers. sed superest, vbi subdit aliam speciem tacitæ auocationis, cùm nimirum Princeps, vel alius superior cognoscere incipit de causa, quæ pendet coram suo inferiore, ex Archid.in cap.quamuis, ad ver. reuocetur, de off.deleg. in 6. Io.An. in cap. intimasti, col. 2. de appel. Calder.cons.7. de præbend. Innoc. & aliis, in cap. cum M. Ferrariensis, de constit. & ibi Rip. num.197. de communi attestante, quam etiam

tacitam

tacitam auocationem post alios agnouit Abb. d. c. vt nostrum, num.21. Grauat. ad Vestr. d. c. 9. num. 18. & Lancell. d. cap. 10. num. 9. & 10.

12 *Auocatio causæ quomodo fiat.*

Præterea auocatio † potest fieri vel motu proprio, vel ad partis instantiam, vt post Guid. Pap. decis. Delphin. 440. & ibi Add. docet Mandos. de for. commiss. auocator. versic. quærit, Guid. Pap. vbi dicit, id clarum esse per d. cap. vt nostrum, & ibi omnes, de appellat. subdens differre auocationem motu proprio & ad partis instantiam. quòd illa magis fauorabilis est, & ab omni subreptione, & obreptione immunis cap. si motu proprio, de præbend. in 6. cum aliis, quibus id latè comprobat Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de clausul. concl. 2. num. 1. in qua concl. & hunc effectum huius clausulæ & alios 27. latiùs explicat, 47. verò ponit Rebuf. super concord. in form. mand. Apostos. Denique aliam diuisionem auocationis indicat Mandos. d. vers. quærit, Guid. Pap. in fine, vt alia † sit auocatio simplex, & absoluta, alia euentualis, seu conditionalis, de cuius virtute latiùs agit idem Mandos. d. form. commis. caus. cum clausul. auocator. verbo, quatenus forsan; eius verò exemplum ponit in ipsa forma commissionis cum clausula auocatoria, his verbis (cum opportuna auocatione à quibuscumque iudicibus de partibus etiam delegatis Apostolicis quatenus forsan causa & causæ huiusmodi coram illis pendeant indecisæ;) alterum exemplum poni potest quando in auocatione ponitur illa clausula, (dummodo causa sit instructa) iuxta ea, quæ tradit Vestr. d. cap. 9. num. 8. Mandos. ibidem, verbo, pendeant indecisæ, ad finem, & Lancellot. d. cap. 10. num. 16. & multis sequentibus.

13 *Auocatio alia simplex & absoluta, alia conditionalis.*

Præmitto 3. non solùm Papam, aliúmve superiorem Principem, sed etiam † alium his inferiorem, sed superiorem aliis iudicibus, qui potest in quacumque parte litis iurisdictionem tollere, & eam reuocare, ac tandem quicumque alium iudicare iusserit, posse ab huiusmodi iudicibus, qui à se iurisdictionem agnoscunt, causas etiam expressim reuocare, vt optimè adnotauit Couar. d. cap. 9. num. 1. in princ. per text. in l. iudicium soluitur, ff. de iudic. ait enim ibi Paulus I. C. iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat, vel etiam eo, qui maius imperium in eadem iurisdictione habet. Hinc verò deducitur primò cum Couar. post alios d. num. 1. versic. primò hinc dedu

14 *Auocare causam qui possint.*

deducitur, episcopum posse auocare causam pendentem coram eius Vicario. Secundò infertur non posse Metropolitanum auocare causas ab Episcopo eius suffraganeo vt idem Couar. latè probat d.cap.9. num.2. & nos infr.conclus.3. ostendemus. Infertur 3. non posse supremam curiam Principis, ad quam non nisi per appellationem causa deducitur ab inferioribus iudicibus sine speciali facultate Principis causas auocare, vt post alios docet Couar. supr. num. 3. in princip. quinimmo neque Duces, Marchiones, Comites, aliíve inferiores qui iura Principis non habent, causas auocare poterunt ab inferioribus iudicibus ordinariis, licèt ij iudices ad plebis electionem ab ipsis confirmentur, vt idem Couar. ostendit vbi supr.num.4. in prin. Infertur denique neque Legatum de latere posse auocare causas non solùm à delegatis Apostolicis, vt apertè colligitur ex cap.studuisti, de off.leg.dum ibi dicitur, quòd Legatus non potest se intromittere in causa alteri à sede Apostolica specialiter delegata, verùm etiam ab ordinario iudice, vt probat Couar.d. num.3. ad fi. tum quòd inter eos est locus præcautioni cap.si à sede, de præbend.in 6. tum quod ita in specie tradit Spec.Abb. Gemin.& Rip. in locis ibi à Couar. allegatis. Quid autem statuendum sit de Apostolico delegato respectu sui subdelegati, dicemus infra concl.vltima.

15 *Auocationis causæ quæ dicantur.*

Præmitto quartò, & vltimò, causam auocationis † licèt ad eiusdem auocationis effectum, seu ad suspendendam iurisdictionem nulla præcisè requiratur, vt ostendemus concl. 1. ampl. 1. tamen vbi auocatio præsertim ad instantiam partis fit multiplicem esse, vt per Vestr.d.cap.9.passim, præcipuè verò, ac loquendo regulariter, esse duplicem; alteram per horrescentiam aduersarij, propter quam non sperat quis habere iustitiæ complementum; de qua agit Vestr.dict.cap.9.num.2.4.& 10.latius Mandos.de form.commiss. caus.cum clausul. auocator. verbo, propter aduersarij præsertim potentiam, cum duob.seqq. alteram, quia iudex, coram quo causa pendet, nimis differat causam terminare, vt puta vltra triennium, vt patet ex forma commissionis auocatoriæ, quam ponit Mandos. in formular. commiss.commiss. 6. in iis verbis cupientes liti & causæ, quæ vltra triennium coram diuersis iudicibus pependit, &c. finem imponere, causam, & causas prædictas à quibuscumque iudicibus auocamus. Hinc etiam Trid.Concil sess.24.cap.20. de reform.

post

postquam statuerat in causa omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, atque omnino saltem intra biennium à die motæ litis terminentur, statim subiicit; alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum iudices superiores adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, & quamprimum terminari curent, nec antea aliis committantur, nec auocentur; An verò Conseruatores comprehendantur in dict.cap.20. Concil. Trid.diximus supra hoc eodem tract. cap.præced.quæst.5.conclus. 3. Nunc verò his præmissis ad huius quæst. conclusiones veniamus.

16 *Auocatio causæ à Cõseruat. quid operetur.*

Prima conclusio. Auocatio causæ à Conseruatore † ab eo aufert iurisdictionem in ea causa; & quicquid postmodum in ea fecerit, est attentatum, ac nullum. Ita expressè constat ex d. cap.vt nostrum, de appellat. ibi, iudicibus dedimus in mandatis, vt si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotij ad nostrum iudicium reuocauimus, traditionem sigilli dicto N. à se cognosceret esse factam eam decernerent irritam & inanem & d.cap.Ecclesia S Mariæ, il 2. vt lit. pend. ibi, nos quicquid ab aliis factum fuit postquam Prædecessor noster ad curiam suam idem negotium reuocauit, irritum decernimus, & inane; ídque adnotauit glos.& Doct.d.cap.vt nostrum, Lancell.d.cap.10. num.1.& 4.cum seqq.vbi id multis similibus comprobat.

17 *Auocatione causæ facta magis nulla cẽsetur quã quæ pendẽte appellatione geruntur.*

Ampliatur autem primò hæc conclusio † vt ea multò magis sint attentata, & nulla, quàm quæ appellatione pendente fiunt, quod indicat text.d.cap.vt nostrum, ibi, cum plus sit Romanum Pontificem ad se aliquod reuocare negotium, quàm quemquam ad eum super aliquo negotio prouocare, hoc autem plus consistit in eo præcipuè, quòd appellatio, nisi sit legitima de causa interposita, non suspendit, cap.cum appellationibus, de appell.in 6.at verò auocatio siue iusta, siue iniusta tollat iurisdictionem, & reddat actum postea factum nullum; cum hæc factum solum respiciat, illa verò ius; & hac præcipuè ratione hanc ampliationem comprobant Abb.& alij d.cap.vt nostrum, Lancellot. d. cap.10. num.6. & 7. num.autem 2. aliud affert, in quo auocatio magis afficit, quàm appellatio, quia nimirum hæc non impedit executionem actus præambuli, cap.

constitutus, de appellat. quod tamen impedit auocatio, Præpos.cap. vt nostrum, Innoc. d.cap. cum M. Ferrariensis, num. 20.de constit. & Aufrer.in addit.ad Capell. Tholos. decis.480. col.2.

18 *Possessorem turbat auocatio causæ magis quã litis pendẽtia:*

Huic affinis ampliatio altera est, quòd auocatio † impedit possessorem vti sua possessione. Paris.cons.39. num.7.& 11.lib. 1. cum aliis adductis per eumdem Lancell.d.2. par. cap.4 in 4. declarat.princ. num. 35.quamuis aliàs lite pendente quàm non sit priuandus sua possessione vt latè per Lancell. in præd. declar 4. & soleat dici, quòd continuans non attentat, vt in regula posita per eundem Lancell.d.cap.4. limit.1. princip. num.4. quæ regula non habet locum stante auocatione vt per eundem d.limit.1.num.69. & hanc ampliationem 2.affert ipsemet dict. cap.10.num.8.

19 *Immò quã relatio.*

Ampliat. 3. vt auocatio non solùm magis efficiat attentatum, quàm appellatio aut litis pendentia vt in præd. duabus ampl. verùm etiam, quàm † relatio; hac enim pendente saltem de partium consensu potest validè procedere vt post alios docet Lancell. d.2.par.cap.8. num.12. quod tamen non potest auocatione pendente vt per text. d. cap. bonæ, il 2. de postul. prælat. & Aufrer.d.decis.480. vers. plus operatur etiam, docet Lancell.d. cap.10. num.3. quamuis, vt supr. initio huius quæst. admonuimus, ille text. neque loquatur de auocatione, neque de relatione propriè sumpta, quæ fit, vt expectetur responsum, aut consilium, sed de translatione negotij ad Principem, qui illud expediat.

20 *Prædicta de auocatione tacita inintelligũtur.*

Ampliatur igitur veriùs quartò, vt præmissa procedant † etiam in auocatione tacita, cuius supr. præmiss. 2. mentionem fecimus, siue ea, quæ contingit per commissionem ex certa scientia factam aliis iudicibus, vt satis colligitur ex d.cap.pastoralis, §.præterea, vers. nos autem, de offic.deleg. vbi de commissione ex certa scientia appellationis interpositam à delegato dato cum clausula, appellatione remota, ait Romanus Pontifex, nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cũ appellationis causam ex certa scientia iudicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac iurisdictionem priorum iudicum reuocare, vt interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita pleniùs fuerint discussa: quod idem sentiunt Doct. ibidem per nos citati

tati ad confirmationem huiusmodi tacitæ auocationis, necnon in iuribus ibi ad id allegatis; siue ea etiam tacita auocatione quæ contingit ex eo, quòd superior ipse incœpit causam cognoscere; Id quod sentiunt Doct. ibidem pro eius comprobatione allegati; præsertim verò id in specie, & expressim pluribus comprobat Lancell. d. cap. 10. num. 9. & 10. qui num. 11. hanc ampliationem declarat dupliciter: primò, vt † hæc tacita auocatio operetur effectus suos solùm quoad ipsas partes litigantes, non quoad tertium, post Innoc. d. cap. cum M. in fin. cum tamen expressa auocatio etiam quoad tertium operetur secundùm Præpos. d. cap. vt nostrum, quem ad id allegat Aufrer. d. decis. 480. ad medium versic. dicit tamen Præpositus. Secundò quòd operetur effectum suum suspensiuum solùm quoad causam, quam superior incipit cognoscere, non autem quoad alias, Aufrer. d. Addit. ad decis. 480. versic. & ideo etiam quilibet post Innoc. d. cap. cum M. & alios, duas alias ampliationes subiicit Lancellot. d. cap. 10. num. 13. & duobus seqq. quas vt parum ad rem nostram facientes consultò prætermittimus.

21 Auocatio causæ an operetur attentata etiã quoad tertium.

Limitatur autem principalis nostra conclusio primò, † nisi in auocatione esset apposita clausula, quæ solet apponi (quatenus causa non sit instructa) nam stante dicta clausula, si tempore executæ citationis cum inhibitione vigore dictæ commissionis emanatæ causa esset instructa, iudex primus procedens non attentat, vt post Cap. par. 2. decis. 41. & Mohedan. decis. 75. sub rubr. vt lit. pend. docet Lancell. d. cap. 10. num. 16. licèt in contrarium alleget decis. Put. 9. sub rubr. vt lit. pend. & Archid. Crass. 61. sub rubr. de commiss. quas intelligit Lancell. vbi primus iudex sciens auocationem factam, ex arte & nimis festinanter causam instruxerit. Ipsa verò limitatio extenditur, vt † dicatur causa instructa licèt in instructione adesset aliqua nullitas, puta quia termini essent malè seruati & post Crescent. decis. 113. sub rubr. de iud. & Mandos. tract. de inhibit. quæst. 32. num. 4. tradit Lancell. supr. num. 17. qui num. 18. eandem limitationem declarat post Crescent. d. rubr. de iud. num. 18. vt si actor obtinuerit in curia committi causam cum ista clausula (& cum auocatione quatenus causa in partibus non sit instructa) quamuis actor non probet, causam non fore instructam, nihilominus iurisdictio tributa censetur; secus verò si non sit di-

22 Auocatio cũ clausula, quatenus causa non sit instructa, quid operetur.

23 Causa instructa quãdo dicatur quoad auocationem.

ctum(cum opportuna auocatione,)sed simpliciter petatur causam in partibus pendentem auocari. Instructa autem dicitur causa quando de ea liquet, liquet autem quando est conclusum in causa,vel potest concludi,vel renuntiatum probationibus. ita,vt possit pro vna parte sententia ferri,vt post alios probat Lancellot.d.cap.10. num.19. & 20. quibus adde Vestr.d.c. 9. num 9. & Mandos.d.quæst.32.num.4.& duob.seqq. Subdit autem Vestr. ibid quòd, quia ambiguus esset status causæ, si stante hac clausula, quæstio contingeret, an esset causa instructa,& dissolutio plurimùm penderet à iudicis arbitrio, ideo inoleuit practica,vt loco dictæ clausulæ dicatur, † coram priore iudice ad nonnullos actus fuisse processum, citra tamen conclusionem in causa. cuius clausulæ vtilitas esset, quòd impetrans per commissionem suam causam etiam instructam auocaret, & certiorem,ac vlteriorem exprimit causæ statum:conclusio enim expresè fieri solet & sequitur post probationes vtrinque factas, & per eam vlteriori probationi renunciamus, ad cap.cum dilectus,de fid.instrum.cap.2.de restit.in integrum in 6. Clem.sæpe,de re iud. tradítque(inquit Vestr.) Staphil. de litt. grat. & iud. fol. 161. omnium verò maximè salutaris est clausula illa (quatenus causæ coram iudicibus pendeant indecisæ) cum per eam non modò causa instructa auocetur,vt post Staphil.supr.fol.172.vers. è contra causa iam incœpta in partibus, monet Mandos.in d.form.commiss. caus. cum claus. auocator.verbo,pendeant indecisæ, ad fin.verùm etiam, vbi conclusum sit in causa,& sic vsque ad sententiam exclusiuè, vt de se patet, cum causa per sententiam decidatur, & apertè constat ex text.in cap.pastoralis, §. si verò,de caus.possess.& propr. dicitur enim ibi, si verò renunciatum fuerit, vel conclusum, vt iam possit causa proprietatis definitiuæ sententiæ calculo terminari,cum iis verbis,causa non decisa possessorio non erit vtendum.

24 Clausularũ in auocatione causæ positarum vis.

Limitatur nunc 2. principalis conclusio quoad tacitam auocationem per commissionem alteri ex certa scientia, quòd † valet processus factus per iudicem reuocatum, donec excipiatur per partem, vt ex communi resoluit Lancell.d. cap. 10. num.9. in fine, pluribúsque relatis probat Fel.d.cap. ceterum, num. 11. de rescript. num. autem 12. infert posse secundum impetratorem renunciare suo rescripto num.13. excommuni-

25 Processus iudicis reuocati quãdiu valeat.

catio

cationem inflictam ante præsentationem secũdi rescripti † validam esse, num. 14. vt valeat processus etiam post notam reuocationem, si cognito per primum iudicem, an sua sit iurisdictio, pronunciauit se competentem, & pars non appellauit, num. 15. si partes procedant coram iudice reuocato. num. denique 16. infert po. 5. corollario quòd secundæ litteræ facientes quoque mentionem de primis reconualescant, si secundus impetrator iis non vtatur, dicens id esse de mente omnium Doct. d. cap. ceterum, dum volunt, quòd primæ non corruant, nisi per vsum secundarum.

26 Excommunicatio lata ante præsẽtationẽ secũdi rescripti valet.

Limita 3. eandem princip. conclus. † in processu post auocationem causæ à primo iudice, facto per iudicem subdelegatum ab eodem primo iudice ante auocationem. Processus enim huiusmodi à subdelegato tunc factus etiam post talem auocationem à delegato per Principem factam est validus, vt tradidit Lancellot. supr. num. 36. dicens, ita fuisse dictum in vna salmantina canonicatus coram Baren. vt est decis. 77. in recollect. Guidob. sub rubr. de iud.

27 Processus subdelegati an valeat, auocata per Principẽ à delegato causa.

Limita 4. vt non procedat, † si iudex ex noua causa post auocationem intromittat se in negotio specialem alteri delegato, quia ex noua causa, puta ad tollenda scandala, potest se intromittere, vt post Abb. in cap. studuisti, de offic. leg. tradit Mandell. Alb. cons. 78. in princ. lib. 1. quem refert, ac sequitur Lancellot. supr. num. 37. quod tamen intelligerem verum, vbi esset periculum in mora, si adiretur secundus iudex.

28 Iudex reuocatus an ex noua causa possit se in negotio alteri commisso intromittere.

Limita 5. & postremò vbi prædicta auocatio aliqua ex causa esset nulla. ita Lancellot. supr. num. 38. qui etiam ibi aliam limitationem addit, sicut sub num. 21. aliam ponit, quam latiùs prosequitur vsque ad num. 35. sed illam quidem libenter omittimus, quia parum ad rem nostram conducere videtur; de hac verò, quia latiori explicatione indiget, propriam conclusionem, sequentem nimirum constituemus.

Secunda conclusio. Processus per Conseruatorem à quo causa est auocata, † ante notitiam auocationis factus est validus. Ita enim generaliter de gestis per iudicem, à quo causa est auocata, quicquid voluerit Gemin. cons. 47. tradit in specie Mandos. d. form. commiss. auocator. in fine, ac Lancellot. d. cap. 10. num. 21. & 25. & expresè sentiunt plerique quos refert ac sequitur Couar. d. cap. 9. pract. quæst. num. 7. vers. igitur

29 Processus iudicis ante notitiã auocationis validus, &

ex prædictis asserentes auocationem etiam motu proprio factam non auferre iurisdictionem donec ea ignoretur. idem quoque probatur ex iis, quæ ad prædictam regulam confirmandam quoad tacitam auocationem affert Fel. d. cap. cæterum, num. 11. & quinque seqq. de rescript. & quoad auocationem generatim adducit Couar. d. cap. 9. nu. 7. concl. 2. Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 22. num. 58. & seq. & disput. 30. num. 11. 12. 13. ac præterea Lancellot. d. cap. 10. num. 22. cum duobus seqq. qui quidem ex Franc. in cap. super eo, il 2. de appell. per text. in cap. audita, de rest. spol. prædictam regulam extendit † vbi etiam in secundis litteris esset clausula, quòd deberet reuocari quicquid à tempore datæ secundarum litterarum fuerit innouatum. de quo tamen & quidem non immerito ait Lancell. videri subsistendum per ea, quę statim ipse affert num. seq. & nos quoque paulò post de decreto irritante, & limit. vlt. princip. huius conclus. in specie d. clausulæ dicemus; maximè quia ex d. cap. audita, non satis elicitur hæc ampliatio; solùm enim, quod ad hanc rem attinet, ibi dicitur, quòd vbi mandatum fuisset in posterioribus litteris, vt reuocetur quicquid immutatum fuisset post discessum impetrantis à priori iudice intelligendum est de immutatione præsumptiua, & violenta, non autem vigore priorum litterarum, quarum auocatione quicquid actum fuit per iudicem ante præsentationem posteriorum, mandat Pontifex obseruari. vnde nõ potest ex eo text. colligi prædicta ampliatio; sed potiùs altera, quam elicit Fel. d. cap. ceterum, nu. 17. vt nimirum † si primi iudices sciant reuocationem aliunde, quàm per partis exceptionem, valeat processus; quam etiam firmat Abb. d. cap. audita, col. pen. & tenet Innoc. Card. & alij d. cap. cæterum, sic intelligentes cap. 2. quod est sanè il 1. de off. deleg. verbo, innotuerit. Ampliatur præterea quòd † vbi facta sit auocatio ad instantiam partis, quamuis iudex habeat notitiam auocationis, tamen potest validè procedere quousque pars vsa non fuit auocatione, cum habeat hæc auocatio eam tacitam conditionem, si is, qui illam obtinuit, voluerit ea vti. ita post alios Lancell. d. cap. 10. num. num. 34. atque ex communi resoluit Rip. d. cap. cum M. num. 196. de constitut. Couar. d. cap. 9. num. 9. in princ. licèt contrarium alij teneant, quos refert Couar. ibid. & receptum in curia Romana testetur Barbat. d. cap. cum M. & ibi Rip. dict. num. 196.

30 *Quid, si litteris auocatorijs contineatur vt reuocetur innouatum post earum datam: aut*

31 *Index primus auocationẽ scierit aliàs quàm per partis exceptionẽ.*

32 *Quid si pars auocatione non vtatur.*

196. Amplia denique vt in omnibus restrictionibus maximè 2. seq. limitat.

Limitatur nunc primò eadem conclusio † vbi in auocatione adsit decretum irritans, tunc enim etiam si iudex vel pars ignoret auocationem, tamen ab eo gesta inualida erunt. ita in specie docet Mandos. in d. form. commiss. auocator. in fin. Lancell. d. cap. 10. num. 27. & Couar. d. cap. 9. num. 7. qui ad id allegat Abb. & Imol. d. cap. cæterum, & ibi Fel num. 19. Dec nu. 6. de rescript. Rip. d. cap. cum M. num. 196. Abb. in cap. audita, de rest. spol. Gemin. in cap. 1. §. ex parte, de concess. præbend. in 6. probant autem id omnes prædicti, quoniam clausula decreti irritantis ligat etiam ignorantes vt est opt. text. in cap. 1. §. adiiciebatur, de concess. præbend. in 6. cap. dudum, §. considerantes, & cap. quodam, quod est pen. de præbend. in 6. glos. recepta d. cap. 1. verbo, referri, & cap. si eo tempore, verbo, ignoranter, de elect. in 6. cum aliis adductis per Lancell. Mandos. & Couar. supr. necnon per Ant. Gabr. comm. concl. lib. 6. tit. de clausul. concl. 3. num. 1.

33 Processus Conser. ante notitiã auocationis inualidus per decretum irritans.

Extenditur autem † hæc limitatio à Couar. supr. ex Abb. Imol. Fel. Dec. Rip. & Gemin. in præd. locis ab eo cit. vt procedat sine clausula ista decreti irritantis fuerit apposita motu proprio siue ad partis instantiam extendi potest 2. quamuis in decreto irritanti non sint illa verba, scienter vel ignoranter, ex traditis per Gabr. d. concl. 3. num. 2.

34 Quid si decretum illud appositũ sit ad partis instantiam?

Præterea etiam † vbi dispositio fieret ab ignorante in fauorem ignorantis, vt per text. in d. cap. quodam, & ibi Franc. ampliat Gabr. d. concl. 3. num. 6. qui nu. 3. & duob. seqq. alias duas ampliationes affert ad prædictum effectum decreti irritantis, quæ quia nostræ speciei deseruire non possunt, consultò à nobis prætermittuntur.

35 Aut actus fieret ab ignorãte pro ignorante.

Restringitur autem primò † vbi decretum irritans appositum fuerit ab inferiore auocante causam, vt in hac specie voluit Lancell. d. cap. 10. num. 30. quoniam, inquit, hoc non ligat ignorantes ex decis. Rot. Roman. quæ in recollect. Sarnen. est 6. vbi in fine de prædicta magis communi Doct. sententia testatur, quod etiam patet ex relatis per Gabr. dict. conclus. 3. num. 9. 10. & 11. licèt dict. num. 11. referat Soc. cons. 112. vol. 3. de communi contraria testantem & Card. Clem. 1. not. 6. de concess. præb. asserentem contrarium communiter teneri.

36 Decretũ irritãs appositũ ab inferiore auocãte an liget ignorantes.

Restrin

37 *Quid, si quis renunciauit auocationi.*

Restringit 2. Couar. d. num. 7. † vbi is, cuius causa, & in cuius fauorem causæ auocatio fit, ea nolit vti, aut eidem renunciauerit; tunc enim valet quod à iudice factum fuerit non obstante decreto, ex Gemin. d. §. ex parte, col. pen. quem inquit sequi videtur Fel. & Dec. d. cap. ceterum; & eorum opinio satis comprobatur ex iis, quæ ipse tradidit in relect. cap. quamuis pactum 2. par. §. 2. num. 6. de pactis lib. 6. vbi probare conatus est † posse quem renunciare his, quæ in eius fauorem inducta sunt, licèt iis accesserit Principis decretum, quo acta in contrarium irrita decernuntur; quod etiam plerique tenuerunt, quos in id refert Gabr. d. conclus. 3. num. 23. & seq. vbi inter alios allegat Cassad. decis. 12. de regul. cancell. sub num. 7, asserentem, ita communiter teneri; & alij, quos nos retulimus cap. 7. quæst. 8. conclus. 3. quibus nunc addo Mandos. ad reg. 7. Cancellar. quæst. 4. num. 6. & reg. 31. quæst. 11. num. 2. vbi alios refert. quamuis contrarium alij quamplurimi voluerint, quos ibidem recensuimus post Gabr. supr. num. 18. cum seq. & alios. Quas inter se dissidentes opiniones illius inter ceteras distinctionis fœdere conciliauimus, quòd affirmans, posse renunciari, procedat vbi dispositio habens clausulam decreti sit saltem principaliter inducta in priuatum fauorem, & commodum; negans verò locum habeat vbi eadem dispositio vel magis, vel saltem æquè principaliter in fauorem publicum sit introducta. quæ distinctio, sicut præter allegatos d. conclus. 3. probatur etiam satis apertè à Mandos. vbi supr. sic maximè fauet præsenti 2. restrictioni primæ huius limitat. quam habemus præ manibus. Cui etiam restrictioni adstipulatur opinio eorum, qui dixerunt, † decreto irritanti apposito in rescripto posse renuntiari, relati à Gabr. d. conclus. 3. num. 32. nimirum Petr. Anchar. in cap. statutum, de præbend. in 6. Io. Selu. tract. de benef. par. princ. quæst. 9. & 48. Aret. in l. nemo potest, col. 3. cum seq. & ibi Claud. col. 4. ff. de leg. 1. Hæc autem ipsa restrictio huius limitationis, cum procedat data scientia, potiùs erit ampliatio ad ipsam principalem concl. quam ad hanc primam eiusdem conclus. limitationem coarctandam. quamuis ad hoc quoque pertinere dici possit, quatenus fingi potest scientia in parte, non in iudice.

38 *Decreto irritanti an possit quis renunciare.*

39 *Quid, si decretũ sit appositum rescripto.*

40 *Decretũ irritãs an liget ignorãtes quoad pœnam.*

Omnino verò potest eadẽ prima limit. restringi tertiò quoad pœnam. nam † quoad eam decretum irritans non ligat

igno-

ignorantes, vt post alios docet Mandos. d. reg. 7. quæst. 4. num. 7. loquens etiam de censuris, pluribúsque relatis comprobat Gabr. d. concl. 3. num. 8. & in hac specie sensit Fel. d. cap. ceterum, num. 18. & 19. Restringi etiam potest 4. vt contrauentio decreto irritanti ab ignorante facta sit excusabilior, ita, vt † de possessione capta contra tale decretum sit facienda mentio, vt post alios docet Gabr. supr. num. 13. qui num. 14. aliam affert restrictionem, quæ à simili satis adaptari posset nostræ speciei, vbi nimirum decretum non sit appositum super certa re, † vt voluit glos. d. cap. 1. verbo, valebat, & verbo, referri, atque alij relati per Gabr. d. num. 14. qui num. 15. cum duob. seqq. id tripliciter extendit tribus aliis relatis exemplis. Huic affinis est restrictio, quæ colligitur ex glos. ab aliis approbata dict. verbo, valebat, & verbo, referri, vt prædicta regula, quòd decretum irritans ligat ignorantes, non procedat, † vbi dispositio, cui adiicitur, non sit absoluta, sed quodammodo conditionalis, seu sub modo, expectans nimirum alium actum faciendum, puta acceptationem; etenim suum effectum non sortitur decretum, nisi adueniente tali actu, seu conditione.

41 Quid, quo ad possessionem captam ab huiusmodi ignorāte.

42 Quid si appositum sit super re non certa: aut

43 in dispositione conditionali.

Limitatur nunc secundò principaliter nostra hæc secunda conclusio secundùm aliquorum opinionem, † vt processus Conseruatoris ante notitiam auocationis factus sit inualidus, vbi facta sit auocatio motu proprio. ita enim generatim in iudice voluerunt Imol. d. cap. cæterum, & cap. cum contingat, post Innoc. ibi, de rescript. Abb. d. cap. cum M. col. fin. de constit. Franc. d. cap. vt nostrum, num. 8. de appell. Gemin. d. cons. 47. & Steph. Aufr. in addit. ad Capell. Tholos. decis. 480. versic. auocatio, post Innoc. in cap. 1. vt lit pend. Achil. Grass. decis. 7. alias 64. sub tit. de commiss. Mandos. d. form. comm. auocator. in fin. ac sentit Lancellot. d. cap. 10. num. 30. qui etiam hanc magis communem asserunt, de qua testatur quoque Villalob. in collect. commun. opin. litt A. num. 158. & seqq. versic. auocatio causæ, alios quoque pro hac sententia refert Gabr. d. tit. de clausul. conclus. 2. num. 78. licèt ibidem pro contraria nonnullos referat. quam contrariam etiam præter Innoc. Barbat. & Butr. relatos ab Aufrer. supr. tenuerunt idem Abb. & Dec. d. c. cæterum, & ibi Fel. num. 18. idem Innoc. in d. cap. 1. quod incipit, quia cunctis, de concess. præb. in 6. Præpos. d. cap. vt nostrum, col. vlt. & Petr. Rebuf. d. tract. de auocat. quæst. 3. quos

44 Processus Conser. ante notit. auoc. motu proprio factæ an valeat.

refert ac ſequitur Couar.d. cap.9. num.7. verſic. ſecunda concluſio; qui id comprobat, tum ex eo, quòd nullibi in iure tantus huius motus proprij effectus probetur; tum ex l.ſi fortè, ff. de offic.Præſid.l.hæc autem, §.non defendit, ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eat. tum aliis, quæ apud eum videri poſſunt. Ex quibus hæc poſterior ſententia probabilior redditur; quamuis vtraque opinio diſtinctionis fœdere conciliari poſſe videatur, ſiue eius, quam affert Fel.d.num.18. vt prior procedat quando res eſt integra, poſterior verò quando primæ litteræ iam dediſſent cauſam proceſſui; ſiue eius, quam poſt Dec.d.cap.cum M col.fin. de conſtitut. affert Gabr.dict. concluſ.3. num.80.vt prior procedat in expreſſa reuocatione, poſterior in tacita.

45 *Quid, ſi auocationis notitiā habeat Conſer. ſine intimatione: aut*

Reſtringi autem omnino debet poſterior ſententia † vbi reuocatio iuriſdictionis, ſeu cauſæ auocatio fiat motu proprio, cuius ſcientiam iudex aliquo modo habeat; neque enim tunc neceſſaria eſt reuocationis ſolemnis præſentatio. ita poſt Butr. & Abb.d cap.cæterum, & ibi Fel. num.18. & Dec.num.7. tradit Couar. d. cap. 7. num. 8. verſic. tertia concluſio ſic intelligens d.verſic.ſecunda concluſio Rip. dum d. cap. cum M. poſt num. 196. aſſerit communem eſſe Doct. ſententiam, proceſſum ab ignorante factum poſt auocationem cauſæ nullum eſſe.

46 *Auocatio fiat ob delictum.*

Reſtringenda præterea eſt † vbi auocatio cauſæ motu proprio fiat ob delictum; tunc enim omnino operatur effectum ſuum etiam ante notitiam, vt ex d.cap.1. §.adiiciebatur, de conceſſ. præbend.in 6. poſt Fel.d.cap.cæterum, num.24.& alios, tradit Couar. d. num. 7. verſ.igitur ex prædictis. Fel. tamen non loquitur de auocatione motu proprio facta. Vnde ex eius ſententia, & illorum, quos allegat, poſſet ex hac reſtrictione conſtitui tertia limitatio principalis ad 2. hanc principalem concluſ.vt nimirum reuocatio iuriſdictionis facta ob delictum iudicis operetur effectum ſuum ante notitiam.

47 *Proceſſus Conſer. ante notit. reuocationis à data reſcripti nullus, &*

Limitatur nunc quartò hæc ipſa principalis concluſio, † vbi nemini noceret imitatio proceſſus iudicis reuocati; nam tunc imitatio proceſſus operatur effectum ſuum à die datæ ſecundi reſcripti ante eius notitiam, vt poſt Abb. & Innoc. docet ſatiſque probat Fel.d.c.cæterum,num.20.

48 *Quid, quo ad tertios.*

Limitatur quintò, quòd licèt quoad partes reſcriptum ſecundum non operetur effectum ſuum ante præſentationem,& ſic ante notitiam; tamen † quoad proceſſum factum contra

tertios

tertios trahitur retro eius virtus, & reddit eum nullum à die datæ. ita per text. in cap. ex litteris, de offic. deleg & ibi Innoc. Butr. Imol. & Abb. d. cap. cæterum, tradit ibid. Fel. nu. 21. communem asserens hac in re Doct. opinionem.

Limitatur denique, vt non procedat hæc secunda conclusio † quando reuocatur non solùm iurisdictio, sed etiam quicquid est actum per ipsum; nam standum tunc est mandato Papæ, ex quo reuocat omnia siue iustè, siue iniustè attentata, vt post Abb. d. cap. audita, col. vlt. de restit. spol. atque ex glos. in Clem. 1. verbo. pro infectis, de immun. Eccles. & aliis tradit Fel. d. cap. cæterum, num. 25. vbi id temperat † dummodo verba reuocatoria gestorum sint clara, secus si ambigua vt quia mandatur reuocari quod à certo tempore est immutatum, quia tunc intelligitur de mutatione iniusta, non autem de attentatis legitimè, per text. in d. cap. audita.

49 Quid, si Papa reuocet innouatum postea.

50 per verba clara.

Tertia conclusio. Legatus etiam de latere, aut alius inferior, à quo Conseruator iurisdictionem suam non agnoscit, † non potest ab eodem causam auocare. Probatur tum ex eo, quod supr. hac ipsa quæst. præmiss. 3. illat. vlt. docuimus etiam Legatum de latere non posse auocare causam à delegato, præcipuè ex cap. studuisti, de off. leg. vbi habetur, Legatum non posse se intromittere in causa alteri specialiter à sede Apostolica delegata; ex quo text. præter plerosque Doct. ibi alij quoque Doct quos retulimus cap. 8. concl. 2. tradiderunt delegatum hunc maiorem esse Legato etiam de latere in causa sibi delegata. tum ex eo, quod post Bal. & Ang. in l. iudicium soluitur, docet inter cæteros Dec. d. cap. vt nostrum, num. 1. de appell. quem refert etiam ac sequitur Lancellot. d. 2. par. tract. de attent. cap. 10. num. 39. vt is superior, qui auocare causam vult, debeat esse superior in eadem specie iurisdictionis eius, à quo causa est auocanda. Tum denique ex eo, quod post Curt. iun. cons. 2. Cassan. in consuet. Burgund. rubr. 1. §. 4. versic. fui interrogatus, docet Couar. d. libr. pract. quæst. cap. 9. num. 2. † Metropolitanum non posse auocare causam ab aliquo Episcopo suorum suffraganeorum, ob eam præcipuè rationem quòd † Archiepiscopus non habet potestatem in subditos suorum suffraganeorum, nisi vel per appellationem ad eum interpositam cap. 1. de off. leg cap. pastoralis, in princ. de offic. ord. cap. 1. de for. compet. in 6. cap. Romana, de appell. & cap.

51 Auocare causã à Conseruat. quis nequeat.

52 An Metropolitanus ab Episcopo?

53 Archiepisc. quã potestatẽ habeat in suffraganeos.

venerabilibus, de sent. excom. eod. lib. vel in actu visitationis cap. 1. & fin. de cens. in 6. vel in aliis casibus à iure expressis de quibus in prædictis iuribus præsertim cap. 1. cap. pastoralis, & cap. Romana, & ibi per glos. & Doct. quos colligit, & latiùs est prosecutus inter alios Stephan. Quarant. in sua summ. Bullar. verbo, Archiepiscopi auctoritas, & Lancellot. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 4. num. 21. Extra casus verò in iure expressos nullam habet Archiepiscopus auctoritatem in subditos suorum suffraganeorum, vt plerique tradiderunt quos refert Quarant. supr. num. 10. & 12. ac sequitur Iacob. Sbroz. tract. de off. Vicar. lib. 2. quæst. 59. & lib. 3. quæst. 57. ferè per tot. & Reuerendissimus D. Anastas. Germon. in tract. de sacrorum immunitat. lib. 3. cap. 7. num 47. Melior autem videtur illa ratio, quam innuit idem Couar. d. cap. 9. num. 1. quoniam potest dumtaxat ab eo causam auocare cui iurisdictionem tribuit; Episcopus verò suffraganeus non agnoscit iurisdictionem suam à Metropolitano neque à Legato de latere, sed à solo Papa, quod multò magis dicendum est de Apostolico delegato, qui vices Papæ gerit, cap. sanè, il 2. de off. deleg. cum simil. atque adeo etiam de Conseruatore, quem delegatum esse Apostolicum. patet ex d. cap. 1. & fin. de off deleg. in 6. cum sub hac rubr. de off. deleg. ponatur, quod ibi glos. & Doct. communiter adnotarunt, & nos latiùs ostendimus supr. cap. 1. quæst. 2. & cap. 8. quæst. 1. concl. 2. & quo cap 8. quæst. 8. suppos. 3. docuimus etiam regulariter à delegato Apostolico ad Apostolicum Conseruatorem iure posse sumi argumentum.

54 *Legatus à latere an possit auocare causam à Conser. etiã taciiè.*

Ampliatur verò hæc conclusio, vt procedat † non solùm in expressa causarum auocatione, sed etiam in tacita, quæ resultat ex eo, quòd Princeps cœpit de ea causa cognoscere, iuxta ea, quæ supr. hac eadem quæst. 3. loco præmisimus. Nam etiam hoc modo nequit Legatus de latere causam auocare à Conseruatore, tum propter generalem dispositionem d. cap. studuisti, de off. leg. quòd nequit Legatus de latere se intromittere in causa specialiter demandata Apostolico delegato; tum per id, quod tradit Lancellot. d. cap. 10. num. 9. post Hier. Gigant. tract. de pens. Eccles. quæst. 69. in princ. & num. 4. non posse Legatum quoque de latere in hoc casu se intromittere in causa inferioris iudicis. quod tamen intelligendum est excepta causa ab ipso Legato, vel alio inferiore delegata per ea quæ in simili resolue

ſoluemus concluſ. quæ mox ſequitur.

Quarta, & poſtrema concluſio. Poteſt Conſeruator Apoſtolicus qui alteri vices ſuas ſubdelegauit donec eos ad ſe duxerit reuocandas, † auocare ab huiuſmodi Subconſeruatore cauſam, ſeu vices ſuas ei ſubdelegatas. Patet, id enim omnino debet operari illa clauſula (donec vices ſuas duxerit reuocandas,) quam approbat text. in cap. ſi delegatus, de offic. deleg. in 6. vbi etiam habetur, poſſe tunc delegantem re integra reuocare vices ſuas ante quemlibet actum ſaltem, qui diuidi nequeat, à ſubdelegato faciendũ; dicitur enim ibi; nam talis commiſſio (hoc eſt cum d. clauſula) per quam cenſetur etiam ſententiæ prolatio (niſi antea fuerit reuocata) committi, &c. Probatur etiam ex l. iudicium ſoluitur, ff. de iud. vbi Paulus I. C. ait, ſolui iudicium vetante eo, qui iudicare iuſſerit, vel maius imperium in eadem iuriſdictione habet; per quem text. præter Doct. ibi Couar. d. cap. 9. num. 1. docet eum, qui liberè iuſſit iudicare, & cui liberum fuit cauſæ cognitionem huic, vel illi committere, & iuriſdictionem dare, poſſet eandem reuocare, & quocunque in ſtatu cauetur prohibere, ne iudex ab eo datus de cauſa illa cognoſcat. Et hæc eſſe poteſt prima ampliatio ad hanc concluſ. quæ ampliatur 2. vt procedat, † quamuis non adſit prædicta clauſula, (donec vices ſuas duxerit à ſe reuocandas,) vt probant ea, quæ modò adduximus, præſertim text. d. cap. iudicium ſoluitur, quæque mox adducemus. Hæc autem ampliatio extenditur, vt locum habeat etiam ſi ſubdelegatio facta ſit in totum, dummodo reuocetur iuriſdictio à ſubdelegato, antequam is eadem iuriſdictione vti cœperit, vt expreſsè diſponitur in cap. quamuis, de offic. deleg. in 6. dicitur enim ibi, quamuis alicui vices tuas in cauſa tibi à ſede Apoſtolica delegata in totum commiſiſſe noſcaris, ſi tamen antequam ille iuriſdictione vſus fuerit, commiſſio huiuſmodi per ſe reuocetur ab ipſo, vel cum rebus eximi contingat humanis, cauſam ipſam reſumere poteris, cum iuriſdictio, ex quo ipſa vſus non extitit, non cenſeatur in eum efficaciter tranſiuiſſe; & hoc ibi adnotauit gloſ. communiter recepta, & ante hunc textum tenuerat etiam Hoſt. in ſumm. rubr. de offic. iudic. deleg. §. quæ delegari poſſunt poſt medium, dum ait, quòd ſi delegatus nihil retinuerit, & ſubdelegatus ab eo iuriſdictione vti cœperit reuocare non poteſt.

> 55 *Conſeruator qui ſubdelegauit cum clauſula,* donec vices, *&c. an queat reuocare cauſam ante omnem actum.*

> 56 *Quid, ſi ſine dicta clauſula vices reuocentur, priuſquã vſus ſit iuriſdictione.*

57 *Iurisdictione Conseru. vti cepisse censetur per citationem.*

Dicitur autẽ subdelegatus † cœpisse vti iurisdictione etiam per solam citationem vt glos. docet d. cap. quamuis, verbo, vsus fuerit, & d. cap. si delegatus, verbo, vti cœperit, quam cæteri sequuntur. Sicque simul habemus limitationem, seu restrictionem ad prædictam extensionem; nam si subdelegatus in totum vti cœperit iurisdictione ante reuocationem, † non valebit prædicta reuocatio, nisi tamen adsit prædicta clausula donec vices suas duxerit ad se auocandas; tunc enim puto quòd in actu quidem indiuisibili, vt est probatio sententiæ, reuocatio fieri nequeat, nisi re integra per text. paulò ante ad id allegatum d. cap. si subdelegatus, dum ibi dicitur, quòd per commissionem cum d. clausula, donec vices, &c. censetur etiam sententiæ prolatio committi, ita, vt possit à subdelegato sententia proferri, nisi huiusmodi commissio antea fuerit reuocata; in actu verò subdelegati, qui reciperet diuisionem, prout est examen testium, & similia, & si ea pars examinis, quæ facta fuerit post reuocationem, non valebit, atque in reuocatione contineri poterit, aut debebit propter eandem rationem text. pars nihilominus illa remanebit valida, quæ ante reuocationem facta fuit, per text. d. cap. quamuis à contrario sensu totius illius dispositionis simul sumptæ; quoniam ibi loquitur Pontifex de subdelegatione facta in totum; at verò subdelegatio cum d. clausula, donec, &c. licèt non sit determinata ad aliquos actus, atque adeo videatur in totum, tamen verè vel non dicitur facta in totum, cum sit facta reseruatio iuris reuocandi vices suas; vel certè comparatur subdelegationi factæ non in totum, seu eius, in qua quis reseruat sibi aliquid de iurisdictione, vt constat ex d. cap. si delegatus, versic. ad eum quoque, cum ibi adnot. Denique quod diximus de nullitate gestorum à subdelegato post hanc reuocationem, † intelligendum regulariter existimo, dummodo subdelegatus reuocationem huiusmodi notam habeat, per ea, quæ de reuocatione iurisdictionis delegati, seu auocatione causæ ab eo facta, & postea ab eodem gestis, diximus supr. hac ead. quæst. concl. 2.

58 *Subdelegatus in totum si vti cœpit iurisd. ante reuoc. an valeat reuocatio.*

59 *Processus delegati quãdo nullus.*

Quòd si quis plura cupiat de vniuersa hac materia auocationis causæ seu reuocationis iurisdictionis præter Doct. d. l. iudicium soluitur ff. de iud. d. cap. vt nostrum de appell. d. cap. Ecclesia S. Mariæ il 2. vt lit. pend. d. c. audita, de restit. Spol. cap. cæterum & cap. ad audientiam il 2. de rescript. Couar. d. cap. 9.

Lancellot. d. cap. 10. vestr. d. lib. 3. cap. 9. consulat etiam Doct. cap. super litteris, de rescript. cap. ex litteris, de offic. deleg. c. pastoralis §. præterea, eod. tit. & Io. Bapt. Marchesan. de commiss. & rescript. par. 1. commiss. 2. per totum. Quatenus verò facultas Conseruatoris cōcessa sit per viam priuilegij, per quod detur facultas eligendi Conseruatorem, quando cesset per reuocationem à Principe factam, aliquid dicemus remissiuè infra quæst. 9. statim in princip. & generatim † quando vitietur impetratio huiuscemodi rescripti, vel priuilegij propter subreptionem, vel obreptionem, præter Doct. cap. 1. c. cæterum, & cap. super litteris, de rescript. videri potest Sanchez tractat. de Matrim. lib. 8. disput. 21. Nunc autem alias huius capit. quæst. prosequamur.

60 *Priuilegiū Conseruatorium quãdo vitietur.*

QVÆRO *secundo, an & quando per mortem, vel naturalem, vel ciuilem concedentis expiret iurisdictio, seu officium Conseruatoris etiam quoad negotia cœpta.*

Pro faciliori tam huius, quàm sequentium quatuor questionum intellectu, ac resolutione quædam præmittenda censui.

Præmitto igitur primò † mortem duplicem esse, aliam naturalem, aliam ciuilem: quam distinctionem Doct. passim agnouerunt, præsertim in l. 2. ff. de publ. iudic. cap. placuit, 16. quæst. 1. cap. licet, de off. deleg. & cap. susceptum de rescript. in 6. atque aliis locis mox allegandis. Ciuilis, (vt de naturali taceam, quam quotidie in aliis videmus, & aliquando in nobis quoque experiemur, atque vtinam cum æterna salute, ac vita commutemus) propriè, ac strictè † non nisi de ea intelligitur, qua vel ciuitas simul cum libertate, & maxima capitis diminutio; vel sola ciuitas amittitur, & minor, seu media capitis diminutio nuncupatur, l. 2. in princip. l. amissione in princ. & §. 1. l. tutelas §. si libertate & §. item cum ciuitas qui est fin. & l. vlt. ff. de capit. diminut. l. 1. §. capitis, ff. ad Tertull. nec non Instit. eod. tit. §. 1. & duobus seqq. cum simil. Definitur autem † capitis diminutio, (prout etiam minimam comprehendit, cuius postea mentionem faciemus,) à Caio Iurisconsulto in l. 1. ff. eod. prioris status permutatio, & ab Imperatore Iustin. Inst. eod. in princ. prioris status commutatio. Prædictam vero maximam, & mediam capitis diminutionem dumtaxat nomine ciuilis mortis propriè & strictè comprehendi, præterquã quòd nomen ipsum ciuilis mortis indicat, quasi per eam quis ciuitatem amittat, apertè

61 *Mors quotuplex.*

62 *Mors ciuilis strictè accepta duplex.*

63 *Capitis diminutio quid sit, & quotuplex.*

apertè ſentit etiam Farinac. quæſt. 19. crimin.num. 1. & de deportatione eſt text.in l. 1. §.pen.ff.de bon.poſſ. contra tab. & §. cum autem Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt.ſolu. vbi gloſſ. id adnotauit, allegantes etiam ad idem text.in l.actione,§. publicatione, & l. verum §. ſocietas,ff. pro ſoc.& de ſeruitute ſuperueniente eſt text. in §. ſi vero, il. 1.Auth. de nupt.coll.4. ibi,poſtea verò apparens ſeruitus ſeparat eos ab inuicem tanquam morte ſecuta quoniam præcedentes nos dicunt, ſuperuenientem ſeruitutem non procul à morte differre. Sanè antiquitus ciuiliter moriebatur maxima capitis diminutione quicumque ſeruus fiebat pœnæ † atrocitate ſententiæ, vt dicitur in §.quod autem prius Auth. de nupt. & apertè diſponitur Inſtit. de cap. dimin. §. maxima; quique imponebat titulum, aut vela regia rebus ab alio iuſtè poſſeſſis, vel iniuſtè,vt in l.2.vt C.nemo priuat.nam hic deportabatur,vt ibid. dicitur,hoc eſt in metallum, vt ibi gloſſ. in verbo libertate, exponit, per deportationem enim, ſeu damnationem ad metallum amittit quis ciuitatem ſimul, & libertatem, vnde ſeruus pœnæ efficitur, vt dicitur in §. cum autem, & §.pœnæ, Inſtit. quibus mod. ius patr. pot. ſol. l. aut damnum, §.eſt pœna, & l. quidam, ff. de pœn. ſicut & qui beſtiis ſubiiciuntur ſeu ad beſtias damnantur d. §.pœnæ necnon d.l.aut damnum, §.quicumque in ludum,& §. ſeruos & l.qui vltimo,ff.de pœn. & omnes qui vltimo ſupplicio damnantur; vt d.§.qui vltimo, quod idem dicendum de iis, qui ad ſalinas damnantur, per d. l. aut damnum, §. in miniſterium, idem de iis, qui damnantur vt cretam, aut allumen effodiant, Alciat.lib.1. parerg.iur.cap.39. quíve in calcariam,vel ſulphuriam, ibid.§.in calcariam. ad hoc tamen, vt aliquis deportatus, ſeu damnatus ad metalla, & ſalinas, ac ſimilia ſeruus pœnæ efficiatur, atque adeo libertatem ſimul cum ciuitate amittat, debet talis deportatio,ſeu damnatio fieri in perpetuum,vt ſatis colligitur ex d.§.in miniſterium, & l.capitalium,§.Diuus, ff.de pœn. ac prætere a locum habet hæc ſeruitus ſolùm in liberto, quoad caſum d.l.2.vt ſentit ibi gloſ.verbo,libertate,in aliis verò caſibus etiam ſeruus alicuius poteſt fieri ſeruus pœnæ ,vt expreſsè habetur d.l.aut damnum, §.fin.quamuis alioqui in eo, qui iam ſeruus erat, non poſſit habere locum capitis diminutio, cum caput non habeat,l.liberos, in fin.ff.de capit.diminut. & §.ſeruus, Inſtit. eod.tit. quoad bene autem natum ſeu ingenuum,

64 Serui pœnæ quinam efficiantur, & quomodo.

nuum, quòd seruus pœnæ non fiat, habetur d. §. quod autem, Auth. de nupt. vbi cauetur quòd nemo bene natus, seu ingenuus fit seruus ex supplicio. Remanet autem ei, sicut & aliis seruitus, quæ superuenit † ex eo, quòd liber homo captus est ab hostibus, l. seruitutem, ff. de reg. iur. §. sed si ab hostibus, Inst. quibus mod. ius patr. pot. solu. ídque siue in bello, siue etiam in pace, vt declaratur in l. postliminij ius, ff. de captiu. & postlimin. reuers. quæque † superuenit libertis, vt ingratis circa patronos condemnatis, iuxta tex. iuncta glos. d. l. tutelas, §. si libertate, ff. de capit. dimin. & est expressum in dict. §. maxima, cum similib. de quibus ibi per glos. in verbo, libertis, ac denique seruitus † superueniens iis, qui se ad pretium participandum venundari passi sunt, vt in dict. §. maxima, vbi glos. in verbo passi sunt ait ad id multa esse necessaria, de quibus in §. pen. Instit. de iur. person. Ciuiliter quoque moritur, & propriè media, seu minore capitis diminutione, † is, cui olim aqua, & igni interdicebatur, vt dicitur in §. minor. Instit. de cap. dimin. & l. amissione, in princ. ff. eod. tit. cuius pœnæ loco postea successit deportatio, vt adnotarunt vtrobique glos. & Doct. per l. 2. §. constat, ff. de pœn. & l. 3. ff. ad leg. Iul. pecul. quibus adde text. in §. deportatio auoc. de nupt. Præterea ciuiliter moriuntur hac media capitis diminutione qui deficiunt d. l. amissione §. qui deficiunt, iuncta glos. ff. de cap. diminut. deficere autem dicuntur qui ab his quorum sub imperio sunt, & in hostium numero se conferunt, vt dicitur in d. § qui deficiunt, vbi idem subditur de iis, quos Senatus hostes iudicauit, vel legati, aliàs relegati. Inter relegatos verò præcipuum locum obtinent deportati in insulam, de quibus, quòd ciuitatem amittant, cauetur in d. §. minor, Inst. de cap. dimin. l. inter pœnas, in princ. ff. de interd. & releg. & l. quidam, ff. de pœn. atque etiam deportati in metallum ad tempus vt d. §. in ministerium, & §. diuus, item damnati in opus publicum perpetuò, dict. l. quidam, ff. de pœn.

65 Serui fiunt liber homo captus ab hostibus,

66 Libertus vt ingratus erga Patronũ condemnatus, &

67 qui se ad pretiũ participandum venundari passus est.

68 Mori ciuiliter media capitis diminutione qui dicantur.

Sumitur autem, † nomen relegati in d. §. qui deficiunt, largè, & genericè, vt ibi adnotauit glos. recepta, quoniam inquit relegati specificè, ac propriè sumpti etiam in insulam iuxta l. relegati, & l. relegatorum in princip. ff. de interd. & releg. non amittunt ciuitatem vt in l. relegatorum, §. hæc differentia, cum seq. ff. de interd. & releg. vbi idem dicitur siue relegatus quis

69 Relegati qui cẽseatur, & quomodo discernantur à deportatis. *vide nu. 72.*

ſit in perpetuum, ſiue ad tempus. Quomodo autem differrent relegati à deportatis, tradit poſt alios Menoch. de arbitrar. iud. caſ. 330. cui num. 1. poſt alios placet ea ſententia, vt relegatio eſſet pœna exilij reſeruato eis bonorum ſuorum vſu, vt probatur in d. l. relegati, & l. exilium, ff. de interd. & releg. facit §. relegati, Inſt. quib. mod. iud. patr. poteſt. ſolu. deportati verò ea conditione, & lege vocabantur, vt nihil è ſuis bonis poſſiderent iuxta §. quod autem, Inſtit. de cap. dimin. & d. l. tutelas, §. vlt. ff. eod. tit cum ſimil. Hodie verò damnatio in metallum † receſſit ab aula, & eius loco ſucceſſit damnatio ad triremes, vt poſt alios tradit Clar. §. fin. quæſt. 67. verſic. item damnatio ad metallum, & pluribus relatis ex communi reſoluit Farinac. dict. quæſt. 19. num. 14. Deportatio, ac relegatio in inſulam ferè apud omnes in vſu non eſt, vt poſt Couar. monet Menoch. d. cap. 330. num. 4. Et vbique præterquam in locis à quib. non longè admodum abſunt inſulæ vt in regno Neapolitano & dominio Veneto. receſſiſſe ab aula poſt alios admonuerunt Clar. d. quæſt. 67. verſic. deportatio etiam ſeu num. 8. & Farinac. dict. quæſt. 19. crimin. num. 15. ſed deportationis loco ſucceſſit exilium, & bannum perpetuum iuxta plurimorum ſententiam, quos refert Clar. d. verſ. deportatio etiam, & Farinac. d. num. 15. multos allegans idem aſſerentes † de pœna relegationis; quam Clar. d. quæſt. 17. num. 9. ſeu verſic. relegationis etiam pœnæ partim admittit dicens, relegationis loco hodie ſucceſſiſſe in foro ciuili pœnam exilij, ſeu confinationis; quoad pœnam verò deportationis idem Clar. d. num. 8. credit, quòd non poſſit dari certa doctrina; ſed quòd loco deportationis hodie iudex poſſit imponere pœnam iuxta qualitatem facti, & perſonæ, prout ſibi conuenire videbitur. ſ. vel triremium in perpetuum, vel ad tempus, vel exilij. quod idem non modò quoad pœnam deportationis, verùm etiam relegationis poſt alios docuit Menoch. d. caſ. 330. num. 5. & Farinac. d. num. 15. ad finem.

70 Dãnationis in metallum & deportationis loco quæ pœnæ ſtatuantur.

71 Relegationis loco quæ pœna ſucceſſerit.

Quicquid autem ſit, quid † nomine exilij antiquitus veniret, de quo poſt alios Farinac. ſupr. num. 17. ſicut non modica vtilitas eſt illius articuli; An banniti noſtri temporis æquiparentur deportatis, an relegatis; cum illi ciuitatem amittant, hi verò non, vt per text. in d. l. inter pœnas, in princ. & l. relegatorum, §. ſiue ad tempus, ff. de interd. & releg. præter gloſ. & Doct. ibi

72 Exilij nomine quid aliàs intellectũ, & quid nunc.

ibi adnotarunt Clar. d. §. fin. quæſt. 71. verſic. dixi autem, ſeu num. 12. & Farinac. d. quæſt. 19. num. 16. deportatúſque amittit teſtamenti factionem actiuam, & paſſiuam, non ſic relegatus, vt per Clar. §. teſtamentum, q. 22. quod idem dicendum de patria poteſtate actiua, & paſſiua, vt conſtat ex §. cum autem, & §. relegati, Inſt. quib. mod. ius pat pot. ſolu. præter alia ſimilia, de quibus paulò poſt dicemus. Ita non leuis eſt prędicti articuli difficultas. In quo licèt inter varias ſententias, quæ ad hoc referuntur ab Oſcaſc. deciſ. Pedem. 105. nu. 9. & 10. Clar. d. nu. 12. & Farinac. d. num. 16. probabilis ſit eorundem opinio ibi, quam etiam tenet Bonacoſſ. in commun. opin. part. 1. verſic. banniti † noſtri temporis, quem refert ac ſequitur ibidem Farin. quòd nimirum banniti noſtri temporis quocunque modo ſint banniti, ſcilicet ſiue perpetuò, ſiue ad tempus; & ſiue cum publicatione bonorum, ſiue ſine publicatione; & ſiue extet ſtatutum, quòd poſſint impunè offendi, ſiue non extet; neque ſimpliciter æquiparantur deportatis, neque relegatis, ſed eſt quædam tertia ſpecies de per ſe; & propterea, quòd non licet arguere de deportato, aut relegato ad bannitum, ſed ſtandum eſt vel deciſionibus Doctorum de bannitis in ſpecie loquentium, vel conſuetudini, hoc eſt opinioni, ſecundùm quam ſolitum eſt in ea prouincia in ſimilibus caſibus iudicari, & omnino vera ſit hæc eadem opinio vbi hæc conſuetudo adſit, eáque legitimè inducta ſit & ſpecifica, vel hac ceſſante illæ Doctorum deciſiones ſint in terminis banni, de quo tunc agitur, id eſt, temporalis, vel perpetui; cum publicatione bonorum, vel ſine; cum ſtatuto, ſeu legitimo decreto, quòd bannitus poſſit impunè offendi, vel abſque huiuſmodi ſtatuto, ſeu decreto; neque iis deciſionibus aliqua lex, vel vrgens ratio aduerſetur. Nihilominus ceſſantibus huiuſmodi conſuetudine iudicandi, vel Doctorum deciſionibus, probabiliorem, & omnino tenendam puto illorum ſententiam, qui voluerunt, bannitos æquiparari relegatis, & fuit opinio Bart. quam dicit communiter approbari Soc. iun. conſ. 147. num. 20. lib. 2. & illam communem appellat Alex. in l. ex facto, §. ex facto, num. 7. & ſeq. ff. ad Trebell. prout illum refert Curt. iun. conſ. 182. num. 8. & Sapia in l. imperium, num. 58. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Aret. in §. relegati, num. 7. Inſtit. quib. mod ius patr. pot. ſolu. quem refert Pract. Conrad. tit. de conſum. & bann. num. 31. & magis communem Rip. d. §.

73 *Banniti noſtri temporis quibus comparentur.*

ex facto, num.13. Natt.conſ.472. num.19. Villalob.in comm. opin.litt.B. num.3. Iacob.Rimin.conſ.crimin.diuerſ.100.num. 16.& Farinac.d.num.16. pro qua eſt text. in l.exilium, ff.de interd.& releg l.ſed & ſi quis,§.dixerit,ff. ſi quis caut. & l. nemo, C.de Epiſc. aud. vbi per exilium relegatio intelligitur. ita verò accipienda eſt hæc opinio, vt procedat ſiue bannum, ſeu exilium ſit in perpetuum,ſiue ad tempus, quicquid velit gloſ. d. l. exilium, per d.l.ſed & ſi quis,circa princip. quæ hoc non dicit, nec diſtinguit; & relegati ſiue ad tempus, ſiue ad perpetuum ciuitatem non amittunt, d. l. relegatorum, §. ſiue ad tempus; temperanda verò omnino eſt, vt locum habeat, ſi exilium ſit ſine bonorum publicatione, vt voluit gloſ.d.§.relegati, verbo, retinent, quam poſt alios ſequitur Marant. in ſpec. aur. diſt. 2. num.7. Blanc.tract. de compromiſſ.quæſt.2. princ. num.15. & quæſt.7. num.6. & alij relati per Farinac.d.num.16.ex quorum ſententia dicit, quòd vbi cum perpetuo banno fiat publicatio bonorum,& præſertim cum hoc,quòd impunè poterit offendi, tunc banniti æquiparantur deportatis; cuius etiam ſententiæ poſt Petr.Crinit. Cœl.Rodig.& Rober.Aurel.eſt Menoch.dict. caſ.330. num.2.& 3.pro qua eſt optimus text.in l.qui cum maior,§.is demum.ff. de bon. liber. ibi, ſupplicium, aut exilium, quod ſit vice deportationis,vbi ciuitas amittitur, &c. Ita etiam intelligo text.in l.2.ff.de publ.iudic. vbi capitalia ſunt, ex quibus pœna mors, aut exilium eſt, hoc eſt aquæ & ignis interdictio; per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate, iuncta l. 2.§.conſtat,ff.de pœn.& l.3.ff.ad leg.Iul pecul. vbi habetur, vt ſupra etiam vidimus, in locum prædictæ interdictionis ſucceſſiſſe deportationem.Sic etiam intelligo d.l.ſed & ſi ſeruus,§.rei capitalis,qui eſt 1.dum ibi dicitur, rei capitalis condemnatum accipi debere qui morte, exiliòve coercitus eſt. Sic denique accipienda eſt communis illa opinio, quòd exilium perpetuum hodie pœna capitalis cenſetur, de qua teſtatur Eman. Soarez in ſuis recept.opin.verbo,capitalis,num.8. quem etiam refert, ac ſequitur Bonacoſſ. in commun. opin. crimin. part. 1. verſic.capitalis pœna,vt nimirum procedat ſi exilium fiat cum publicatione bonorum,quæ vt plurimum annectitur perpetuo exilio. Doct.verò, qui dixerunt, bannitos noſtri temporis neque relegatis,neque deportatis comparari,ſed tertiam ſpeciem conſtituere,vt Bal.in l.1.num.4.C.de hæred.inſtit.relatus à Farinac.

rinac. supr. num. 17. qui ad idem refert Nell. tract. de bannit. 1. par. secund tempor. num. 4. Cassan. in consuet. Burgund. verbo, des confiscations, num. 8. & 9. & Alex. cons. 116. num. 7. lib. 2. vbi ait, quòd omnes id fatentur, intelligendi sunt de bannitis nostri temporis absolutè sumptis, cum eorum quidam nimirum banniti cum publicatione bonorum præsertim cum hoc quòd impunè offendi possunt, æquiparentur deportatis; alij verò relegatis, vt dictum est.

Præmitto secundò quoad bonorum priuationem attinet † non modo damnatos ad mortem, vel in metallum, aut seruos factos, sed etiam deportatos in insulam priuatos esse bonis, vt apertè dicitur in l. 1. in princ. ff. de bon. damnat. & l. in metallum, iuncta l. deportati, C. eod. tit. quoad deportatos verò idem dicitur in l. 3 ff. ad leg. Iul. pecul. in fin. & quamuis glos. tam ibi, quàm d. l. 1. velit, id esse correctum per §. fi. Auth. vt nulli iudic. tamen id solùm ibi habetur, quòd † bona damnatorum ob crimen propter quod venit imponenda mors, vel deportatio, non iudicibus, aut eorum officiis, sed venientibus ab intestato ascendentibus, descendentibus, vel lateralibus vsque ad tertium gradum; iis verò non extantibus, & in crimine læsæ maiestatis fisco applicentur. Vnde quòd etiam nunc damnatus ad mortem naturalem † nequeat hæres institui probat Mich. Crass. tract. de success. §. Institutio quæst. 5. & de damnato ad metallum, aut perpetuas triremes quæst. 6. Sed neque habet testamenti factionem l. eius, qui §. 1. ff. de testam. cum aliis, de quibus Clar. §. testamentum, quæst. 21. & Crass. supr. §. testamentum, quæst. 28. num. 1. qui num. 2. idem docet de damnatis ad bestias, & num. 3. de condemnatis ad perpetuos carceres, de captiuis, vel obsidibus apud hostes idem quæst. 25. de damnatis ad mortem quæst. 26. vbi id declarat. Deportatus quoque † non habet testamenti factionem actiuam, vt latè probat Clar. d. §. testamentum, quæst. 22. num. 1. Crass. d. §. testamentum, quæst. 17. num. 1. vel passiuam, latè Clar. ibid. num. 2. & Crass. supr. num. 2. & latiùs d. §. Institutio, quæst. 2. qui etiam §. legatum, quæst. 10. idem docet de legato. Relegatus verò siue ad tempus, siue in perpetuum † non amittit testamenti factionem, l. relegatorum, §. siue ad tempus, ff. de interd. & releg. l. eius, qui §. 1. ff. de testam. per quem text. id probat Clar. d. quæst. 22. num. 3. subdens idem esse, quamuis

74 *Bonis quinã priuati.*

75 *Bona dãnatorũ quibus applicentur.*

76 *Dãnati ad diuersa supplicia an possint hæredes institui, vel testari.*

77 *Deportatus neque actiuè, neq; passiuè testari potest.*

78 *Relegatus an habeat testamenti factionem.*

in ſententia bonis priuetur, quod fieri poſſe probat per text. l. relegati, & l. relegatorum, § ad tempus, ff. de interd. & releg. de quo tamen eſt melior text. in l. deportatorum, in fin. C. de pœn. ſimúlque oſtendens quæ ſit vtilitas in habendo teſtamenti factionem, vbi bonis priuetur. Cæterum ipſo iure † non amittit bona relegatus, niſi ſit in perpetuum relegatus, l. relegati, in fin. iuncta d. l. relegatorum, §. ad tempus, ff. de interd. & releg. & vtrobique gloſ. ſit intelligens text. in l. 1. ff. eodem tit. dum ſimpliciter ibi indicatur, relegatos bonis non priuari. ſed verè ex ea lege ſolùm habetur, relegatorum bona non applicari fiſco, quod ſtatuebant leges antiquæ.

79 *Relegatus in perpetuũ amittit bona.*

Quoad bannitos verò noſtri temporis tenendum eſt, † eos poſſe teſtari ſecundùm ius commune, non ſecundùm ſtatuta ciuitatis; vt voluit Bart. d. l. eius, qui §. 1. ac quæſt. ſua 1. quæ incipit, ſtatuto ciuitatis, num. 28. cuius ſententiam communiter receptam teſtatur Nell. d. tract. de bannit. 1. part. 2. tempor. num. 52. & alij, quos refert, ac ſequitur Craſ. d. §. teſtamentum, quæſt. 17. vbi poſt Clar. eod. §. teſtamentum, quæſt. 19. (qui tamen paulò aliter diſtinguit,) declarat, vt procedat vbi quis bannitus ſit ob contumaciam, dicens, hanc eſſe communem opinionem teſte Corn. conſ. 55. lib. 2. Boer. deciſ. 278. num. 11. & Viu. in ſuis comm. opin. verbo, reus pro crimine; ſecus quando bãnitus ſimul eſt cõdemnatus ad mortẽ naturalem ſecundùm formam ſtatuti, vel conſuetudinis. quia tunc, ſi quidem damnatus ſit cum ea conditione, ſi venerit in fortiam iudicis, nullo modo teſtari poteſt poſtquam venerit in fortiam, cum tunc fiat ſeruus pœnæ, Boer. ſupr. num. 12. quòd ſi abſolutè condemnatus ſit ad pœnam mortis, ex tunc nullatenus poteſt teſtari, vt per Clar. Boer. & Craſſ. d. locis. alios quoque ad id refert Aurel. Corb. tract. de cauſ. ex quibus emphyt. iur. ſuo priu. tit. de cauſ. priuat. ob mort. ciuil. num. 72. qui num. ſeq. & ſeptem præced. multa ad hanc rem ponit. Similiter bannitus noſtri temporis † capere ex teſtamento poteſt quæ illi deferuntur ſiue ex beneficio iuris municipalis, vel communis, vbi non poſſit ex ſtatuto illius ciuitatis impunè offendi; ſed ſi poteſt impunè offendi, tunc non poterit ſuccedere in hæreditate ſibi delata ex beneficio ſtatutorum illius ciuitatis; erit tamen capax iurium, & ſucceſſionum, quæ illi deferuntur de iure communi, vt poſt plurimos ab eo relatos ex magis com-

80 *Banniti noſtri temporis an poſſint teſtari.*

81 *Bãnitus an poſſit capere ex teſtamẽto.*

muni

muni resoluit Crass.d.§.legatum, quæst.8. num.1. & §.Institutio, quæst.3. &§.successio ab intestato, quæst.7.& Clar.d.§.testamentum, quæst.20. nu.1.& 2. in fine, ídque procedit etiam quoad bona sibi delata à iure communi, sita intra territorium bannientium; nam adhuc ea retinet bannitus etiam cum hoc, quòd possit impunè offendi, vt ex magis communi tradit Clar. d.quæst.20. num.2. Cras.d quæst.8. num.2. necnon d quæst.3. & 7. non capiet tamen bannitus cum hoc, quòd possit impunè offendi, sibi delata beneficio iuris communis sita in territorio bannientium vbi staret statutum exclùdens expresè bannitum ab omni iure, & successione, vt adnotauit Clar.d.num. 2.multò verò magis vbi statutũ poneret talem bannitum extra protectionem iuris communis, vt post alios ex magis communi tradit Cras.d.quæst.8. num.2. Bannitus verò imperij Romani, cum deportato æquiparetur ex constitutione pacis publicæ, amittit ea, quæ sunt iuris ciuilis, vt ex communi post Ias. in apolog.& And.Gaill. de constit. pac. publ.lib.2. cap.12. docet Cras.d.quæst.7. qua etiam de re videndus Menoch.de præsumpt. lib.5.præsumpt. 45.& Sfort. Odd. loco paulò post allegando.

Quoad recuperationem verò bonorum, & iurium, quæ prædicti amiserunt, supponimus, captos quidem ab hostibus † iure post liminij omnia iura recuperare, cùm reuertuntur, §. sed si ab hostibus cum duobus seqq. Instit.quibus modis ius patr.pot.solu. l.1. & tot.tit. ff. de captiu. & postlim. reuers. vbi etiam habetur, quando quis dicatur reuersus. de aliis verò, qui bonis priuantur propter delictum, regula est, quòd † si quis Principis beneficio restituitur,non recuperat bona, nisi id exprimatur saltem generaliter, l.2.& 3.ff.de sent.pass. & l.1.ac tot. ferè tit. C. eod. & vtrobique glos.& Doct. De qua restitutione fusè atque eleganter egerunt eruditissimi viri D. Menoch. lib.5. præsumpt.46. per totam, & D.Sfort.Odd.in tract. de restit.in integrum quæst.91.& seqq.per totas. qui quæst.98. art.3. in specie agit de recuperatione officij, & iurisdictionis. An verò hodie qui capiuntur in bello † serui indistinctè efficiantur,dubitant Doct. communis autem sententia videtur, vt capti ab hostibus barbaris, & barbari à nostris serui efficiantur, vt satis patet ex l.hostes,ff.de captiu.& postlimin.reuers. nostri verò à nostris capti serui non fiunt, vt patet ex Bart.d.l.hostes, num.

82 *Capti ab hostib. reuersi omnia iure postliminij recuperant.*

83 *Quid de priuato bonis.*

84 *Capti in bello an hodie serui efficiantur.*

num. 16. & aliis relatis per Menoch. de præsumpt. libr. 4. præsumpt. 192. num. 7. & Couar. in relect. reg. peccatum 2. part. §. 11. num. 6. licèt ipse quoad nostros captos à Barbaris dissentiat.

Præmitto tertiò quòd si nomen mortis ciuilis largè sumatur, prout nimirum comprehendit qualecumque mortis genus præter naturalem, alij quoque præter prædictos mori dicuntur ciuiliter quales sunt † qui minimam capitis diminutionem patiuntur, cùm quis emancipatur, vel arrogatur, per quam familiæ solùm iura amittuntur, §. minima, Instit. de capit. dimin. l. nam & cætera, l. tutelas, & l. fin. ff. eod. tit. cum ibid. adnot. per Doct. Præterea mori ciuiliter dici potest, † qui non statu, sed dignitate moritur, quique beneficium, aliúdve officium amittit, aut etiam ei renuntiat, cap. in apibus, §. ecce, 7. quæst. 1. cum aliis quibus id de renunciante beneficio latè comprobat inter cæteros Flamin. Paris. tract. de resign. benefic. lib. 1. quæst. 16. num. 27. & lib. 3. quæst. 3. num. 10. & quæst. 5. num. 32. quod idem dicendum eadem ratione est de aliis modis quibus vacare dicitur beneficium, de quibus nos inf. quæst. seq. vbi magis proprius erit locus, quàm hîc: sic etiam ingressus religionem † pro mortuo habetur, l. Deo nobis, C. de episc. & cler. cap. placuit, il 2. 16. quæst. 1. & Doct. vtrobique & in cap. in præsentia, de probat. Excommunicatus quoque † pro mortuo haberi potest, cum excommunicatio mors spiritualis dicatur, vt post alios admonet Vgol tract. de censur. tab. 2. cap. 33. §. num. 7. & Farinac. d. quæst. crim. 19. num. 12. per text. in cap. per venerabilem, versic. tria quippe, circa medium, qui fil. sint legit. ad quod etiam est optimus text. in cap. absit, cap. nemo, & cap. nihil ij quæst. 3. & ex eo facilè probari potest quòd excommunicatio gladius nuncupatur seu mucro Episcopi, vt post alios probat Vgol. supr. num. 6. per text. in cap. visis, 16. q. 2. & cap. quoniam in plerisque, de off. ord. quibus adde, cap dilecto, de sentent. excom. in 6. & Concil. Trid. sess. 23. cap. 3. de reform. vt non immeritò nonnulli Doctissimi viri illud Act. 10. occide, & manduca, dictum Petro Apostolorum Principi in mistica illa visione animalium immundorum quæ in linteo erant, ad excommunicationem traduxerint. Atque adeo excommunicatum dici mortuum ciuiliter voluit glo. Abb. & cæteri in cap. licèt, de off. deleg. & docuit Franc. & alij in cap. 1. de off. Vicar. in 6. in cap. si is, cui, de off. deleg. in 6. vbi optimus

85 *Minima capitis diminutione an mori quis dicatur.*

86 *Mori ciuiliter quis dicatur.*

87 *Religionem professus, &*

88 *Excommunicatus pro mortuis habentur.*

mus text. & in § euidenter, 11. quæst. 3. & §. quia enim, Auth. de priuil. dot. hæred. mul. non præst. facit etiam text. in cap. vnico, in princ. & §. 1. ne sed. vac. in 6. vbi excommunicatus, & suspensus mortuo æquiparatur. Et quoad depositum realiter, seu degradatum † est text. in cap. qualiter, & quando, il 2. §. 1. de accusat. in illis verbis, vt criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, per quem text. id adnotauit Host in summ. tit. de recusat. iud. deleg. §. vlt. vers. quid de deposito, quod etiam voluit glos. quam alij sequuntur cap licèt vndique, verbo, re integra, de off. deleg. Reliqua verò, quæ de excommunicato, deposito, & suspenso prænotari hoc loco possent quæst. seq. necnon 4. & 5. reseruamus quibus magis hæc tractatio conuenire videtur.

89 *Degradatus mortuo æquiparatur.*

De interdicto autem nihil nobis dicendum siue in hac, siue in seqq. quæst. quoniam hæc censura ad eas pertinere non potest, cum † nihil operetur circa iurisdictionem; nam solùm priuat diuinis officiis, certis sacramentis, & Ecclesiastica sepultura, vt post alios docuimus in tract. de distribut. quotid. 2. part. quæst. 15. num. 11. & tradit etiam Vgol. in tract. de censur. Eccles. tab. 5. ferè per tot. præsertim cap. 5. §. 2. vbi etiam docet in specie, per interdictum non priuari aliquem iurisdictione. Hìc verò illud adnotasse sufficiet, quod ad hanc, & quatuor seqq. quæst. pertinet, mortis ciuilis nomen in iisdem quæst. à nobis sic largè sumi, prout non eam modò per quam libertas cum ciuitate, aut sola ciuitas amittitur, sed qualemcumque præter mortem naturalem comprehendit, quæ aliquo modo mortis notionem, aut rationem habet.

90 *Interdictus iurisdictione non priuatur.*

Præmitto nunc quartò, quòd licèt mortem ciuilem naturali æquiparari † in casibus tantùm à iure expressis, adnotarint duæ glos. solemnes, altera in d. cap. placuit, il 2. 16. quæst. 1. verbo, mortuus, altera in cap. susceptum, verbo, non morte, de rescript. in 6. quæ inquit, optimè ad hoc facere text. in l. ex ea parte, §. in insulam, ff. de verb. oblig. & l. sed si mors, §. cum autem, ff. de donat. inter vir. & vxor. quas glos. præter plerosque scribentes vtrobique secutus etiam est Nauar. tract. seu Man. de orat. & hor. canon. Miscell. 18. num. 4. vbi eas gloss. celebres, & approbatas appellat; quam etiam communem sententiam asserit pluribus relatis Mandos. ad reg. 30. Cancellar. quæst. 7. num. 17. necnon Boer. decis. 232. num. 6. & Fern. Vasq. de suc-

91 *Mors ciuilis, naturali quando æquiparetur.*

ceſſ.progreſſ.§.26.num.40. quos duos refert Mich.Craſſ.tract. de ſucceſſion.§.fideicommiſſum, quæſt.41. Bart.tamen.d.§. in inſulam, Butr.Imol.& Fel.in cap.licèt, de off.deleg & poſt alios Euerard.in loc.ab æquipoll. nu.10. & Farin quæſt. crimin. 34. num.49. tenent, quòd æquiparatur etiam vbicunque tantum operaretur in caſuoc currenti, quantum naturalis, & hanc ſententiam eſſe communem plurimos allegans teſtatur Mandoſ. d.quæſt.7.num.16.idem etiam apertè ſenſit Franc.d.cap.ſuſceptum, dum ait, quòd, ſi fiat mentio de vacatione per mortem, comprehenduntur quoque alij modi vacationis etiam in materia pœnali, & odioſa, vbi eſſet eadem ratio in vno modo vacationis, quæ in alio, ad id allegans gloſ.in cap.2.verbo, renuntiet, de renunc. in 6.multò verò magis ſi materia non eſt odioſa, de quo eſt gloſ.in cap. pen. verbo, ſed capitulum, de ſuppl. neglig.prælat.eod. lib.gloſ.2.in cap. vnico, in princ.ne ſed.vac. eod.lib.Clem. ne Romani, §.ſanè, verbo, moriente, de elect. & Clem.1.verbo, mori, vt lit.pend. prædictam quoque Bart. opinionem communem eſſe dicit Aret.d.§.in inſulam, Galiaul. in l.Gallus, §.& quid ſi tantum, ff.de lib.& poſth.num.10.& Crot. num.14. quos refert, ac ſequi videtur Craſſ.ſupr. Quæ poſterior opinio mihi omnino tenenda videtur vbi ſimus in materia fauorabili, vel ſaltem indifferenti, ſeu non odioſa, & eadem ratio militet; huic enim conſonat, quòd vbi eadem eſt ratio, eadem eſſe debet diſpoſitio, l.illud, ff.ad leg. Aquil. & l.à Titio, ff.de verb.oblig. cum ſimil. De hac porrò æquiparatione ſi quis plura cupit, conſulat præter Doct. in prædictis iurib.Cyn. & alios in l.Deo nobis, C.de epiſc.& cler.Bart.Bal.& Doct.in l. cum pater, §.hæreditatem, il 1.ff.de leg.2.l.3.§.hæc verba, ff de negot.geſt. & Auth. ſi qua mulier, C.de ſacroſ.Eccleſ.l.1. ff. de teſt.l.ſi cum dotem, & l inſulam, ff.ſol.matr. Abb.& alios in cap. cum ſis, de conuerſ.coniug.

92 *Cœptum negotium, vt perpetuetur delegata iuriſdictio, per ſolã citationem dicitur.*

Præmitto vltimò, quòd negotium † ad effectum, vt morte delegantis iuriſdictio deleganti non expiret, ſed perpetuetur, cœptum dicitur etiam per ſolam citationem. tex.eſt quoad delegatum reſpectu primi delegantis in cap.gratum de offic. deleg.idque adnotarunt gloſ.& Doct.communiter, ibi necnon in cap.relatum, & cap.licet, eod.tit. & cap.vlt.vbi opt.text.de off. leg. Ideo d.cap.gratum, dicitur per citationem negotium quaſi cœptum, non autem cœptum, quia licèt ſit cœptum quoad

perpe

perpetuandam iurisdictionem, non tamen quoad litis contestationem, & effectus ex ea manantes, vt tradit glos. communiter approbata ibid. verbo, quasi cœptum. quoad subdelegatum verò respectu delegantis text.est in dict.cap.licèt,& cap.si delegatus, de off. deleg. in 6. dum vtrobique dicitur, quòd si ante mortem delegati, qui subdelegauit, subdelegatos vti cœpit iurisdictione, non expirat in subdelegato iurisdictio. àc denique quoad delegatum respectu subdelegati etiam in totum, vt per huius mortem non expiret in delegato iurisdictio, sed eam possit resumere, si subdelegatus antequam moreretur, vti non cœpit iurisdictione, est text.in cap.quamuis,de off. deleg. in 6. verùm de hoc casu seorsim,& latiùs agemus q.seq.sicut de casu statim præced.speciatim disseremus q.4.

Quod autem diximus de delegato respectu primi delegantis, procedit † non solùm de iure canonico, d.cap.gratum, de off.deleg.& cap.vlt.de offic.leg.faciúntque cap.licèt,de off.deleg.cap.cum plures,& cap.pen.eod.tit. in 6. verùm etiam de iure ciuili, vt contra glos.in cap.relatum, de off.deleg.post Mart. antiquum glosat. iuris ciuilis tenuit inter alios Abb.d.cap.relatum, num.4. ad id allegans text.in l.& quia, ff. de iurisd. omn. iud. vbi tex solùm requirit, quòd is, cui mandata est iurisdictio. incœperit vti iurisdictione, vbi Bart.id adnotauit. faciunt etiam alia iura, in quibus dicitur, quòd sola conuentio sufficit, ad hoc,vt res integra non dicatur, vt in l.sicut in rem,& l. cum notissimi, in 1.respons.ibi. id est, etiam per solam conuentionem, C.de præscript. 30. ann. quem text. ad id allegat Host. in summ. tit.de off. iud. deleg. §. vlt. circa medium; nam text. in l.1.§. cœpisse, ff.de pollicit. quem ipse, & alij ad id adducunt, nihil facit, sicut etiam text.in l.& si non sunt,§.quid ergo, & §. si cui, ff.de aur. & arg.leg. allegatus per glos.pen. d.l.& quia.sed & parum facit d.l.sicut,& l.cum notissimi; solùm enim volunt per conuentionem interrumpi præscriptionem. facit etiam secundùm d glos.penult.tex.in l.posthumus, §.fin & l. seq. ff. de inoffic. test. sed hæ leg. loquuntur solùm ad effectum, vt quis transmittat ad heredes querelam inofficiosi, quam intentauit. Denique text.in l.sed & si lege, §.si ante litem, ff. de petit. hæred.allegatus pariter à d.glos.pen. non vrget; solùm enim dicit ad effectum constituendi quem in mala fide quoad petitionem hæreditatis sufficere motam ei fuisse controuersiam, nec re-

93 *Iurisdictio delegati quomodo & quo iure perpetuetur.*

quiri litis conteſtationem : magis autem facit tex. in l. ſi quis poſteaquam ff. de iud. vbi habetur quod per ſolam citationem inducitur præuentio & l. vbi cœptum ff. de iud. iuncta interpretatione gloſ. & Doct. ibi exponentium eſſe cœptum etiam citra litis conteſtationem per ſolam citationem ſed neq; iura, quæ allegat pro ſua opinione gloſ. d. cap. relatum, probant eius intentionem, quod de iure ciuili ad perpetuandam iuriſdictionem requiratur litis conteſtatio non tex. in l. ampliùs ff. rem ratam haber. vnde colligi apertè videtur, iudicium cœptum non dici per ſolam citationem. Nam præterquam quod pleriq; codices habent, non iudicium cœptum, ſed acceptum, quod ex vi vocabuli ſupponere videtur partis reſponſionem, per quam litis conteſtatio inducitur, l. 1. C. de lit. conteſt. cum ſimil. & in ſpecie in d. l. amplius, per iudicium acceptum gloſ. recepta ibi, in verbo, iudicium, exponit id eſt lis conteſtata, licèt fatear, aliquando in iure ſumi acceptum iudicium pro cœpto; adhuc reſpondeo, ex d. l. ampliùs ſolùm concludi, quòd iudicium cœptum non dicitur per citationem ad effectum, vt committatur ſtipulatio, ampliùs non peti; non autem ad effectum, vt iuriſdictio iudicis perpetuetur; cuius etiam reſpectu dici poteſt iudicium acceptum per ſolam citationem, quatenus eam ipſe decernit. Non obſtat etiam §. omnem Auth. de litig. Nam ſolùm inde ad ſummum concluditur, regulariter litem non dici cœptam, niſi per conteſtationem, quod admiſimus etiam ſupr. quæſt. 1. huius c. in 1. præmiſſ. circa medium; docentes tamen poſt alios & litem propriè à iudicio differre, & eam regulam fallere quoad perpetuandam iuriſdictionem. Non obſtant etiam iura, quæ ad idem citat d. gloſ. pen. in d. l. & quia: nam ad §. ſi verò initium auth. de litigios. perperam ab ea allegatum, (eſt enim verſ. ſi verò apud iudicem initium, qui habetur in d. §. omnem,) nunc ſatis reſpondimus & ad §. fin. auth. vt in medio lit. vel potiùs, (vt debuit allegare,) in medio lit. non fiet. ſacr. form. reſpondetur, quòd nihil ibi, aut toto eo tit. ad hanc rem confirmandam habetur. Denique ad l ante litem, & l. poſt litem ff de procur. nec non l. nihil, & l. procuratoribus, C. eod. tit. reſpondemus, inde ſolùm fieri procuratorem, reuocari, ac mutari poſſe ante litem conteſtatam, poſt autem non niſi ex cauſa, & hac cognita: quatenus verò ex d. l. nihil, iunctis prædictis alijs iuribus colligitur cœptam litem dici cùm

ci cùm est contestata; id fatemur esse regulare, & speciale in mandato extraiudiciali, ac præsertim procuratorio, vt perpetuetur mandatarij potestas mortuo mandante post litem contestatam, & non ante, vt etiam constat ex l. nulla, ff. eod. Et in hoc differt mandatum procuratorium à iudiciali, quòd illud non nisi post litem contestatam; hoc etiam post citationem re integra morte mandantis expirat, vt passim tradiderunt Doct. præsertim verò d. cap. gratum, cap. relatum, & cap. licèt vndique, de offic. deleg. sed vbi etiam dici possit, ex dd. iuribus ciuilibus per vtramque glos. adductis, reddi hunc articulum dubium, an de iure ciuili mandatum iurisdictionale expiret morte delegantis ante citationem, vel solùm ante litis contestationem, maximè propter d. l. & quia; quæ conformis videtur iuri canonico; hoc † seruandum est in omni foro vbi sit expressum & certum stante iure ciuili dubio, per regulam, quam tradunt Doct. communiter in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. l. cunctos populos, C. de sacrosanct. Eccles. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. Raynutius, de testam. & cap. 1. vbi optimus tex. de nou. oper. nuntiat. per quam rationem id ipsum post Imol. docet Fel. d. cap. gratum, num. 11. & sentit post alios Marant. in spec. aur. part. 4. dist. 5. num. 61. & generatim per solam citationem perpetuari iurisdictionem, pluribus relatis docet, & probat Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 28. nu. 10. Stet igitur ex prędictis tam de iure ciuili, quàm canonico mandatum delegationis expirare morte concedentis ante citationem præcipuè per tex. d. c. gratum; & d. l. & quia, ff. de iur. omn. iud. vt immeritò glos. dict. cap. relatum, illum text. qui † aduersari videtur d. cap. gratum, dum in hoc apertè dicitur per citationem perpetuari iurisdictionem delegati morte delegantis, d. verò cap. relatum, apertè decidere videtur, requiri ad hoc litis contestationem, dixerit loqui, ac procedere secundùm leges, at verò cap. gratum, secundùm canones; quod etiam voluit glos. d. l. & quia, verbo, antequam aberit, l. more, num. 20. & ibi Bellapert. num. 14. ff. de iurisdict. omn. iud. Id autem ab his Doct. perperam dictum fuisse, ex eo quoque facilè potest persuaderi, quòd ridiculum est dicere, Papam voluisse canonem conditum secundùm leges, qui vnicam decisionem contineat repugnantem iuri canonico, ponere in eadem ampliatione; præsertim cum in procemio Decretalium Gregor. IX. §. sanè

94 *Iuri canonico vbi & quando stãdum.*

95 *Intellectus c. gratũ, & cap. relatũ, de off. deleg.*

protestatur summus Pontifex, non solùm in his contrarias constitutiones, sed etiam superfluas fuisse resecatas; nihílque contrarium in iure debeat reperiri, l.tanta, §. contrarium, C. de vet. iur. enucl. cap.cum expediat, de elect. in 6. cum simil. propter quam ratione recipienda non est interpretatio Tancr. Goffr.& Dec.d. cap.gratum, Zas.d l.more, num.35.& glos. d. cap. relatum in figuratione casus, initio dicentium, per eum canonem, cap.gratum correctum fuisse cap. relatum; sed potiùs admittenda est expositio Abb.Fel. & aliorum eodem cap. gratum, vt præcedens cap. relatum per sequens cap. gratum suppleatur. vnde cum per Luc.3. prædecessorem in d. cap. relatum, solùm statutum fuerit per litis contestationem perpetuari iurisdictionem delegati post mortem delegantis, postmodum Vrban.3. Lucij 3. successor in d. cap. gratum decreuerit, vt perpetuetur etiam per solam citationem, atque hanc ipsam conciliationem post Innoc. & Host.cap.relatum, initio Io.An. num.2.& ferè omnes, sequitur Sanchez d.num.10.dum ex iisdem auctorib. ait,d. cap.relatum,supplendum esse per verbum, maximè, cum etiam per citationem desinat esse res integra, iuxta d. cap. gratum. Sed quia hæc suppletio vim infert litteræ d.cap.relatum, vbi dicitur, quòd si delegans decessit ante litis contestationem, non est à delegato procedendum; dicerem, contestationem ibi sumi pro intimatione, iuxta l. si maior la 1. C.de transact. l præscriptionem, & l.si quidem, C. de except l. metum, C.quod met.caus. & §.si autem, Auth. de temp. non sol.pecun. sup.dot.versic. contestationem verò, coll. 8. huiusmodi autem litis intimatio, seu notificatio fit proculdubio per citationem. vnde prædictam suppletionem impugnat Dec. d. cap.gratum,num.1. ratione à nobis superius allata; cui & illam addimus in hac Gregoriana compilatione nullam decretalem esse debere superfluam, vt in proœm. Decretal habetur; superfluum autem foret d.cap. relatum, si solùm suppleretur ex d. cap. gratum, cum in eo cap. relatum, nil aliud habeatur, quàm modus, quo delegati iurisdictio perpetuetur. Quicquid autem sit de hac antimonia seu iurium contrarietate,hoc iure nunc vtimur, vt per solam citationem perpetuetur iurisdictio delegati morte delegantis. quæ decisio, & regula ex eo confirmatur, quòd citatio, immò sola commissio de citando est quædam sententia, glos.in l.cum clericis,C.de episc.& cler.

&

& Bart.ibi & in l.omnes,C.eod.tit.& l.in sacris,C.de prox.sacr. scrin. lib. 12. Ex quo dicendum est † etiam per solam commissionem de citando induci hanc perpetuationem,ita, vt sufficiat, quòd citatio emanauerit à iudice licèt non peruenerit ad partes,vt per tex. d.cap.gratum,ibi,proposito citationis edicto, & glos. in Clem.2. vt lit.pend. docet Abb. d. cap. gratum, num.3. & ibi Apostill.post Rom.cons. 330. & satis probat Sanchez quem non nisi post penè paratam huius operis editionem legimus, d.disput.28. num.13. Dec.d.cap.gratum, num. 2. & Fel.num.1. qui tamen ibid. num.2. & cap.relatum, num.10. & 11. nonnullos refert contrarium sentientes. d.autem num. 5. ex Rot. decis. 11. de dol. & contum. in antiq. tradit, † quòd, licèt perpetuetur iurisdictio delegati per solam commissionem respectu delegati,non tamen respectu partis,vnde dicetur præuenisse eum iudicem,qui commisit,& citauit partem. Præuentio enim † fit non nisi per citationem executam, latè Farinac. quæst.7. crim. num.60. Quòd autem omnino requiratur citatio, ita, vt † non sufficiat quilibet actus ante iurisdictionem, vt puta subdelegatio,(quicquid voluerit glos.in cap si à subdelegato,quod est pen.de off.deleg.in 6. & Host.in cap.licèt,ext. eod.tit.) latè ostendit Sanchez supr.d.num.10. & 18. Abb. d.c. relatum, num.5. & 6. necnon d.cap.licèt, num.4.& d.cap.gratum, num.5. & ibi Dec.num 2.& 3. Fel.d.cap. relatum, num. 11.& 12. communem hanc opinionem asserens, quòd per solam citationem, non autem per alium actum, qui eam præcedat, perpetuetur iurisdictio eueniente morte delegantis,neque obstat d.c.pen. dum ad perpetuationem solùm requirit, quòd per delegatum sit in aliquo processum, & cap.cum plures eod. tit.& lib.quòd inchoauerit, & cap licèt, extr.eod.tit. quòd vti cœperit iurisdictione. nam dicitur cum cæteris Doct. nullum horum fieri nisi per citationem,aut saltem actum,licèt præambulum, qui gestus sit cum ipsa parte,vt singulariter docet Fel. d.cap.relatum, dum num.13. post Paul. de Eleaz.& Gemin. in cap. quamuis, de off. deleg. in 6. limitat huiusmodi communem opinionem, vt non procedat, † vbi iudex huiusmodi actum ante citationem faceret cum parte, quæ fortè amicabiliter venit ad iudicium simul cum impetratore. At verò in d. cap.gratum, num 5. eandem ampliat, vt etiam citatio † non sufficiat,si sit anomala,vt ea,quam facit creditor debitori fugitiuo

96 Iurisd.delegati perpetuatur per citationem decretā.sed

97 respectu iudicis, non partis.

98 Præuentio per quid inducatur.

99 Iurisd.delegati an perpetuetur per actū præuiū citationi.

100 Quid si actus ille fiat cum parte.

101 Citatio anomala an perpetuet iurisdictionem.

tiuo, aut nulla, vt idem probat nu. 41. nisi citatus nulliter spontaneè compareat, & perseueret in iudicio, aut in eo pars præsens sit, vt ibidem latiùs ostendit.

Quòd si iurisdictio concessa fuit alicui sub conditione, vel in diem & ante diem, vel conditionis aduentum incipiat delegatus de partium consensu vti iurisdictione, † non perpetuatur tunc iurisdictio, vt pluribus ostendit glos. quam alij sequuntur in cap. cum plures, verbo, quo potest, post initium, de off. deleg. in 6. præcipuè vero per cap. prudentiam, in princ. ext. eod. tit. vbi dicitur, quòd si causa committitur tribus delegatis cum clausula, quòd si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertij, duo procedere non possunt, &, si procedant, nihil agunt. Alias quoque huius regulæ, seu communis opinionis, quòd ad perpetuandam iurisdictionem requiratur, satísque sit citatio, tam ampliationes, quàm limitationes affert post alios Sanchez d. disp. 28. num. 11. & 14. cum sex seqq. Ex quibus † præcipua illa est ampliatio num. 19. vt non sufficiat præsentatio rescripti iustitiæ: illáque limitatio, num. 14. vt citatio non debeat necessariò esse trina, vel peremptoria, & num. 20. vt in rescriptis gratiæ, (qualis in casu nostro esse potest generalis facultas alicui concessa deligendi sibi Conseruatorem iuxta dicenda infra quæst. vlt. conclus. 1.) licèt non sufficiat præsentatio, † sat tamen sit primus actus iudicialis, qui fit post præsentationem; nisi dicemus tamquam gratiam factam etiam re integra non expirare morte concedentis, iuxta cap. si super, de offic. deleg. in 6. & cap. si cui, de præb. eod. lib. Quòd si quæras, an, vbi alicui sit commissio plurium causarum perpetuata iurisdictione quoad vnam causam, censeatur perpetuata etiam quoad alias. Respondeo cum Abb. d. cap. licèt, nu. 5. post Goff. quòd † si citatio emanauit super vna causa tantùm regulariter non perpetuatur iurisdictio quoad alias, quod etiam ex communi tradit, & comprobat Fel. in cap. pastoralis, §. fin. nu. 2. de rescript. quod fallit in causis connexis, vt per Abb. supr. Alias fallentias ponit Sanchez supr. num. 22. & multis seqq. & Fel. d. num. 2. cum sequ. inter quas Fel. ponit illam vers. Fallit quartò quoad res, vel personas contentas sub clausula generali rescripti, de qua Abb. d. cap. licèt, num. 6. post Host dicit, quòd si citatio emanauit super declaratione rerum facienda, est perpetuata quoad omnes alias; nec distinguendum, an causa

102 Iurisdictio sub conditione, vel ad tēpus, quomodo perpetuetur.

103 Præsentatio rescripti iustitiæ an sufficiat ad iurisd. perpetuandam.

104 Gratia perpetuatur per primū actū iudicialem post præsentat. rescripti.

105 Iurisdictione perpetuata in vna causa, quādo sit perpetuata quoad omnes.

sit

sit connexa, necne. Fel. verò de ea fallentia dubitat, quoniam in delegatione ad vniuersitatem causarum † iurisdictio perpetuata quoad vnam causam non est perpetuata quoad aliam, vt tenent nonnulli, quos allegat, & sequitur ibid. & d. cap. gratum, num. 13. vbi etiam Abb. num. 7. idem vult, & probat per locum à speciali ex cap. ne aliqui, de hæret. in 6. vbi fauore fidei iurisdictio Inquisitoris (qui censetur delegatus ad vniuersitatem causarum) quoad vnam causam perpetuata, censetur perpetuata etiam quoad alios. licèt contrarium in hoc alij teneant, quos Fel. recenset. d. num. 13. & probat Sanchez supra num. 27. cum seq. Sequitúrque communem innuens Marant. d. part. 4. dist. 5. num. 61. sed malè ad id allegat Abb. d. cap. relatum; nam oppositum omnino vult d. num. 7. & paulò ante vidimus.

106 *Quid in delegatione ad vniuersitatẽ causarum.*

Illud autem omnino certum est, quòd † cum plures delegati sunt, iurisdictione perpetuata mandatore viuente per vnum eo casu, quo potest, ex iudicibus delegatis, perpetuata intelligitur quoad omnes, prout totidem verbis cauetur in cap. cum plures, in fin. de offic. deleg. in 6. cuius dispositionem locum quoque habere in Conseruatore, docet glos. recepta d. c. fin. verbo, expirare, eod. tit. & lib. Dicitur autem posse † vnus ex iudicibus delegatis sine aliis iurisdictionem perpetuare, vbi scriptum est cum clausula, vos, vel alter, aut cum clausula, quòd si non omnes, & collega etiam actui perpetuationis interesse non poterat, vt ibid. glos. recepta, in verbo, non potest, adnotauit, & de posteriori horum casuum tex. est ibid. in princ. de priori verò est tex. in cap. prudentiam, in princ. de off. deleg. de vtroque verò, & aliis similibus casibus aliquid diximus c. 8. q. 4. concl. vlt. Nunc verò hisce omnibus præmissis ad huius q. concl. transeamus.

107 *Plurib. iudicib. datis si perpetuetur iurisd. per vnum, quid de alijs: &*

108 *quãdo perpetuare possit vnus sine alijs.*

Prima conclusio. Officium Conseruatoris Apostolici † expirat per obitum concedentis quoad negotia non cœpta. Patet ex text. d. cap. fin. §. seu versic. officium autem, de off. deleg. in 6. Dicitur enim ibi, officium autem quorumcumque Conseruatorum ipso iure quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare. Confirmatur autem id ipsum ex l. & quia, ff. de iurisdict. omn. iudic. cap. relatum, & cap. gratum, de offic. deleg. vbi habetur, quòd per mortem delegantis re integra expirat iurisdictio delegati. Dum autem d. cap. fin. dicit

109 *Officiũ Conser. Apostolic. per quid & quoad quid expiret.*

tex.officium, inde ampliatur primò proposita à nobis conclusio, vt † non modò iurisdictio Conseruatoris Apostolici in aliqua speciali causa, quæ cœpta non sit saltem per citationem, iuxta ea, quæ vltimo loco præmisimus, verùm etiam in aliis causis comprehensis in Conseruatoria, de quibus aliàs, si viueret Pontifex concedens, posset Conseruator cognoscere, atque adeo totum officium eiusdem Conseruatoris per concedentis mortem expiret. pro quo faciunt quæ ibidem paulò ante diximus de perpetuatione vnius causæ ad alias extendenda.

110 *Intelligitur quoad omnes omnino causas non cœptas.*

Dum verò in eodem text. dicitur quorumcumque Conseruatorum; Ampliatur 2. prædicta conclusio, † vt procedat in Conseruatoribus siue datis ad conseruationem priuilegiorum, siue ad defendendum à manifestis iniuriis, siue alio modo, vt glos. ibid. communiter recepta in verbo, quorumcumque, adnotauit: quæ etiam ibid. verbo, expirare, admonet, quòd, licèt potestas executoris dati super gratia nō pereat re integra mortuo Papa, vt in cap. si super gratia, de off. deleg. in 6. tamen potestas Conseruatoris priuilegiorum, in quibus continentur gratiæ, benè perit quoad non cœpta morte concedentis, vt hîc d. §. officium. de cuius tamen vtriusque dicti veritate aliquid disseremus infra quæst. 6. concl. 3. de dictis autem variis speciebus Conseruatorum agunt glos. & Doct. d. cap. 1. de offic. deleg. in 6. & nos supr. cap. 2. quæst. 1. ac præterea in Conseruatoribus datis per Legatos à latere, iuxta eorum sententiam, qui voluerunt, Conseruatores posse dari ab huiusmodi Legatis, de quo nos latiùs disputauimus, cap. 4. quæst. 4. vel à Collegio Cardinalium sede vacante, vbi idipsum ei permittatur, de quo d. cap. 4. quæst. 3. Item siue datis ad tempus incertum, siue certum, nondum tamen elapsum iuxta ea, quæ latiùs adducemus infra quæst. 6. concl. 2. ídque propter vim illius verbi, quorumcumque, iuxta ea, quæ tradit Euerard. in loc. à generalit. num. 2. & nos adduximus in tract. de distribut. quotid. 3. par. quæst. 5. nu. 11. & seq. non tamen saltem ex vi comprehensiua includuntur Conseruatores dati à Principe seculari; qua de re seorsim in seq. concl. agemus. Ampliatur tertiò, vt † expiret iurisdictio & officium Conseruatoris absque vlla ope exceptionis, ita, vt, si postea procederet Conseruator in non cœptis, processus esset nullus, vt tenet glos. communiter recepta, d. cap. fin. verbo, ipso iure, & Sanchez loco mox allegando propter verba illa (ipso iure

111 *De quibus Conseruatorib. intelligenda præmissa conclusio.*

112 *Iurisd. Cōs. expirat per mortē conferētis quoad negotia non cœpta ipso iure sine exceptione.*

iure) quæ in d. §. officium habentur, significantia, vt non requiratur exceptio, per ea, quæ tradit glos. & Doct. in cap. 1. verbo, ipso iure, de rescript. in 6. & alibi passim, & in specie perpetuandæ iurisdictionis mortuo concedente satis ostendit Fel. d. cap. gratum, num. 12. ad fin. & ibi Dec. num. 6. circa initium, glos. & Doct. in c. cum venisset, de testib. ac post alios latè Sanchez. tract. de Matrimon. lib. 8. disput. 28. nu. 40. contra quosdam relatos, num. 39. iuncto maximè fine d. cap. fin. vbi quicquid contra aliquod præmissorum in d. cap. contigerit attentari, omnino decernitur irritum, & inane, iuxta expositionem glo. communiter receptæ ibi in verbo, omnino. Ex quibus verbis finalibus, vnde inducitur decretum irritans. Ampliatur quartò eadem conclusio, vt † neque ex partium consensu possit Conseruator procedere post mortem concedentis in negotiis non cœptis; hoc enim decretum irritans excludit partium consensum quoad ea, quæ aduersantur dispositioni d. cap. fi. vt supr. d. cap. 7. quæst. 8. conclus. 3. latiùs ostendimus. Neque obest quod quæst. præced. conclus. 2. limit. 1. diximus, posse ex consensu partium renuntiari decreto irritanti apposito in auocatione causæ, seu reuocatione iurisdictionis; nam cum hæc principaliter fiat ad fauorem partis, nil mirum, si consensus partium operatur; quod non contingit in decreto apposito d. cap. fin. quod saltem æquè principaliter respicit publicum fauorem, iuxta ea, quæ adduximus d. limit. 1. iuncta d. concl. 3. immo secluso etiam decreto irritante id ipsum ostendit Fel. & Dec. loco paulò ante cit. idem Dec. cap. si duob. num. 12. de appellat. & tradit glos. & Doctor. in cap. cum venisset, de testib. Marant. d. part. 4. dist. 5. num. 61. & Sanchez dict. disput. 28. num. 41.

113 Nec prodest partium cõsensus.

Non potest tamen † ex eodem decreto irritante colligi, quòd etiam ignorante Conseruatore, vel parte mortem concedentis, post eam nullus sit processus Conseruatoris in negotiis non cœptis, quamuis enim decretum irritans liget ignorantes, vt per text. in cap. 1. vers. adiiciebatur, de conceß. præb. in 6. cap. quodam, de præb. & cap. si eo tempore, de elect. eod. libr. cum aliis, quibus id docuimus d. limit. 1. & latiùs cumulatis per Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de clausul. concl. 3. num. 1. qui etiam d. lib. 6. tit. de leg. & constit. num. 9. idem post alios sentit in decreto irritante apposito alicui legi, tamen id acci-

114 Quid si Cõser. vel pars ignoret mortem concedentis.

piendum est quoad ignorantiam ipsius constitutionis, vt loquitur Gabr.d.num 9. vel gesta contra decretum irritans adiectum speciali alicui dispositioni, puta rescripto gratiæ, vel iustitiæ, vt videre est ex prædictis iuribus, & Doct. per Gabr. d. concl. 3. num. 1. & nos d. concl. 2. limit. 1. allegatis. nisi dicere velimus, quòd, cum lex semper loquatur, decretum irritans appositum in d. cap. fi. in fine operatur effectum suum ligandi etiam ignorantes, quoties aliquis vtitur litteris Conseruatoriis per eum impetratis, quoniam ipsis litteris adiectum censeatur. Puto tamen, id aliunde etiam fore admittendum; & sic ampliatur quintò proposita conclusio, vt etiam ignorante Conseruatore, vel parte mortem concedentis, nullus sit processus, nimirum propter prædicta verba, ipso iure, &, omnino, quæ hanc vim habere author est inter cæteros Dec. d. cap. gratum, num. 6. circa initium, & d. cap. si duobus, num 12. de appel. vbi dum allegat text. in d. §. officium, verbo, ipso iure sentit in specie Conseruatoris prædictam ampliationem, quam generatim in iudice delegato latè defendit Io. Bapt. de S. Seuerino in repet. d. l. & quia quæst. 21. ff. de iurisdict. omn. iudic. tenéntque ibi Bart. in glos. fin. glos. d. cap. gratum, verbo, maximè, & ibi Dec. num. 6. Abb. num. 10. dicens esse communem Doct. ibi & cap. cum venisset, de test. communem quoque asserit Alex. in l. eius, qui in prouincia, ad verbum, ignorassent, ff. si cert. pet. qui text. sicut & l. fundi venditor, ff. de acquir. possess. & §. rectè, Instit. de mandat. qui contrarium probare videntur, non obsunt huic ampliationi; nam vt ait glos. d. verbo, maximè, & post eam cæteri ferè omnes, procedit hoc † in procuratorio mandato, in quo diuersa est ratio; nam aliàs mandatum ei esset damnosum; quinimmò etiam in procuratore mandatum expirat re integra morte mandatoris, sed non actio mandati contra hæredem, vt apertè constat ex d. §. rectè, vers. item si adhuc, Instit. mand. necnon l. inter causas, & l. si præcedente, in princ. ff. eod. ídque præter Doct. ibid. adnotauit Fel. d. cap. relatum, num. 7. qui tamen dum ibid. subdit, quòd mandatum delegati non finitur, nisi habita notitia de morte mandantis, ac delegantis per text. d. cap. gratum; fallitur primò, quia text. in d. cap. gratum, id non probat; solùm enim dicit, quòd vbi negotium est quasi cœptum per citationem, maximè si delegatus non sit certus de morte delegantis, potest, & debet in causa procedi, tene-

115 *Mandatũ procuratoriũ an expiret morte mandantis.*

bítque quod iustitia fuerit præuia definitum;sensus enim communiter receptus per glos. & Doct. ibi est, vt etiamsi esset delegatus certus de obitu delegantis, vbi tamen negotium est cœptum, potest procedere,secus si negotium non sit cœptum. Quatenus tamen negari non potest,quin incertitudo,seu ignorantia, quam habet delegatus de obitu delegantis, aliquid efficere debeat, alioquin tam dictio, maximè, quàm verba statim sequentia, (si delegatus non sit certus de obitu delegantis,) essent superflua; nihílque operarentur, quod esse non debet, c. si Papa, de priuil. in 6. & accipienda sunt verba cum effectu, cap.relatum, de cler. non resid. cum simil. satis congruè dici potest, adiecta ea esse, non quia per se hæc ignorantia sufficeret, vbi negotium non esset cœptum, sed vt Romanus Pontifex, qui omnia iura censetur in scrinio pectoris sui habere, c. 1.de const. in 6. vim aliquam adderet ei casui, in quo cœptum est negotium, ex prædictis iurib. ciuilib. in quibus probari videtur,mandatum non expirare morte mandantis,si mors ignoretur. Deinde quia contra eundem Fel. vt mox vidimus, est communis aliorum opinio, quam etiam præter citatos tenet Alberic. in l.more, num.22. Bellapert. num.21. Bart.Soc.num. 73.ff.de iurisdict.omn. iudic. Specul.tit. de iud. deleg. §. restat videre, num. 5. & ibi Io. An. in addit. Marant. in specul. aur. par.4.dist.5. num.61. Couar. pract.quæst. cap.11.num. 2. quos ad id refert quoque Thom.Sanchez in tract. de Matrim. lib.3. disput.22. num. 55. & num. 59. sequitur, vbi non concurrat etiam communis error, secus esse ostendens, † vbi is concurrat, iuxta l,Barbarius, 2. de off.prætor. quia nimirum mors delegantis ignoretur non solùm à delegato, & parte, sed etiam communiter ab aliis;quod præter Doct.ab eo citatos sentit expresè Dec.d.cap.gratum, num.6. prope finem; supposito, dispositionem d.l.Barbarius, ac similium, nimirum cap.nihil, de elect. cap. infamis, quod est 1.§. verumtamen,3.quæst.7.l.1.C. de test.& §.sed cum aliquis, Instit.eodem tit. vnde sumitur regula, quòd communis error etiam in iurisdictionalibus facit ius, ac præfertur veritati,de qua nos latiùs fortassis infra quæst. vlt. postremi cap.agemus, locum habere non solùm in ordinario, sed etiam in delegato;id quod contra Innoc.in cap.cum dilecta, de rescript. & alios tenet ibi Abb.& d cap.gratum, nu. 11. Dec.d.num.6. cum aliis pluribus relatis pariter, ac laudatis

116 *Intellectus l. Barbarius, ff.de &c. & aliarũ quarundã legũ.*

per Ant. Gabr. commun.concluſ.lib. 1. tit. de probat. concl. 8. num. 33. verſ.contrarium, & Thom.Sanchez d.diſp. 22. num. 16. vbi id ipſum nonnullis iuribus confirmat; ſicque ſoluitur quod contra prædictam regulam, nimirum iuriſdictionem iudicis delegati expirare morte delegantis re integra, etiam vbi mors ignoretur, atque adeo contra præſentem quintam ampliationem propoſitæ concluſionis obiici poterat ex d.l.Barbarius, cum ſimil.prout optimè confutata reſponſione Abb.dict. cap.gratum, num. 11. reſpondet ibi Dec.d. num. 6. Ad text.verò in l.ſi fortè, ff.de off. præſid. vbi dicitur, quòd valent geſta præſidis quando ignorauit aduentum ſucceſſoris vſq; ad quem durat eius iuriſdictio, vt colligitur ex eod. text. & apertius ex l.vnica, ff.de off.præfect. Auguſtal.& l. meminiſſe, vbi gloſ. & Bart.ff.de off. proconſ.reſpondendum vel cum Dec.d.cap.gratum, num. 6. poſt alios text. in d.l.ſi fortè procedere in ordinario, non item in delegato, vel cum eod. d.cap.ſi duobus, num. 12. circa initium, de appell. hoc ideo eſſe quia iuriſdictio non ceſſat mero iure per aduentum ſucceſſoris, ſed ope exceptionis; quomodo etiam tollitur cum eodem Dec.loco more allegato quod contra prædictam regulam obiicere quis poterat, ex cap. audita, de reſtit. ſpol. vbi in cauſa principali valet proceſſus agitatus vigore primi reſcripti reuocati per ſecundum, quod iudex ignorabat, ex quo, & aliis quæſt. præced. concl. 2. docuimus iudicem procedentem poſt auocationem cauſæ ſiue tacitam, ſiue expreſſam à ſe tamen ignoratam validè procedere. hoc enim ideo eſt, quia huiuſmodi cauſæ auocatio non tollit iuriſdictionem mero iure, ſed ope exceptionis quod non contingit in caſu propoſito mortis mandantis re integra, in quo ipſo iure expirat iuriſdictio, vt dictum eſt. Ampliatur nunc ſextò, & vltimo principalis concluſio, vt † non ſolùm procedat in morte naturali Pontificis concedentis litteras Conſeruatorias, ſed etiam in qualibet morte ciuili, per quam amittit Pontificatum, vt in renuntiatione, iuxta text. in cap. 1. de renunt. in 6. vel in caſu cap. ſi Papa, 40. diſt. cum ibid. notat. & traditis per Nauar. in repet. cap.nouit, num. 78. not. 3. & Vgol. tract. de cenſur.Eccleſ.tab. 1. cap. 17. §. 6. num. 9. poſt alios, in quo illud pro conſtanti tenendum, Papam, primámque ſedem à nemine iudicari, vt dicitur d. cap. ſi Papa, necnon in cap. nemo, cum quatuor ſeqq. 9. quæſt. 3. & cap. nunc autem, 21. diſt. Atque hanc

> 117 *Offic. Conſ. Apoſt. quo ad neg. non cœpta per mortẽ ciuilẽ Põtificis expirat.*

hanc ampliationem ſatis tenet, & probat Sanchez d. tract. de Matrim. lib. 8. diſput. 28. num. 32. dum poſt alios docet, iuriſdictionem delegatam, ſicut morte delegantis, ſic etiam finito eius officio re integra expirare; pro quo etiam facit quod de gratia conceſſa ad beneplacitum, vt expiret quoque per mortem ciuilem, ac ceſſationem officij, ſatis oſtendit idem Sanchez num. 56. Probatur autem hæc ampliatio tum ex cap. vlt. de off. leg. vbi dicitur, quòd iuriſdictio delegati ab eo expirat, re integra exiſtente, hoc eſt non tranſmiſſa per delegatum citatione, antequam Legatus officium legationis dimittat per diſceſſum à prouincia, vbi gloſ. recepta verbo, expiret, adnotauit, quòd in hoc pro mortuo reputatur. tum quia vbi militat eadem ratio, mors ciuilis æquiparatur naturali, vt ſupr. in 4. præmiſſo docuimus poſt alios, præcipuè multas gloſſ. inter quas etiam eſt gloſ. in Clem. ne Romani, §. ſanè, verbo, moriente, de elect. vbi in ſpecie tradit de renuntiatione Pontificatus, quòd æquiparetur eius morti naturali in caſu illius Clem. quoniam eſt vtrobique eadem ratio; at verò non poteſt congrua diſcriminis ratio aſſignari in caſu expirationis iuriſdictionis re integra per mortē naturalem concedentis. ſiue enim dicamus huius rationem eſſe, quoniam ex morte naturali delegantis inducitur tacita reuocatio delegationis, quam aſſignāt Abb. & alij in cap. licèt vndique, de offic. deleg. & alij Doctor. partim ibi, partim d. cap. relatum, & cap. gratum, eod. tit. quaſi tunc cùm ſtatim dimiſſurus eſt Eccleſiæ gubernationem, reuocare velit iuriſdictionem iudicum, qui ea vti non cœperunt per citationem, quoniam ampliùs non ſit futurus Paſtor Eccleſiæ, cuius ab eo delegati ſunt quaſi miniſtri; quæ tamen non dicitur propriè reuocatio mandati, ſed extinctio, vt ſatis probat Menoch. de arbitrar. iud. quæſt. 69. num. 14. & tract. de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 36. num. 28. ſiue illam, quòd per mortem ceſſet voluntas, & beneplacitum, iuxta text. in cap. ſi gratioſè, de reſcript. in 6. cum ibid. adnot. & ſimil. ſiue potiùs dicamus, eam eſſe, quòd cum per delegationem non tranſeat efficaciter iuriſdictio in delegatum, niſi poſtquam hic iuriſdictione vti cœperit, (hoc eſt, per citationem, vt ſupr. latiùs deduximus,) ſed reſideat penes delegantem, vt quoad ſubdelegatum eſt text. expreſſus in cap. quamuis, de off. deleg. in 6. & quoad delegatum ſatis idem ſentiunt Abb. & alij d. cap. licèt,

cap.

cap gratum, & cap. relatum, extr. eod. tit. Statim ac mortuus est, qui delegauit, extinguitur tam in eo, quàm in delegato, iurisdictio quoad causam non cœptam per mortem delegantis, vnde non potest amplius transire efficaciter in delegatum, qua potissimum ratione post hæc scripta reperi vti Sanch. d. libr. 8. disput 28. num. 30. omnes hæ rationes militant, & locum habet quocumque modo Papa dimittat officium, quoniam nihil tunc commune habet cum regimine Ecclesiæ, cuius ampliùs non est Pastor; dimittens enim aliquam Ecclesiam nihil commune amplius habet cum ea, cap. si quis iam translatus, 21. q. 2. Et desinit esse illius Pastor; quique ei succedit, tanquam defuncto succedit, cap. in apibus, §. ecce, 7. quæst. 1. atque adeo neque minùs reuocare censendus est statim, ac dimissurus est, cessatve in eo iurisdictio statim, ac dimisit Pontificatum per renunciationem, aliúmve modum citra naturalem mortem, quàm mox ante, vel post eandem mortem naturalem. Pariter in vtraque morte cessat voluntas, & beneplacitum; sicut & iurisdictio, quæ remanserat re integra, penes delegantem, quia in delegatum efficaciter nō transiit, per vtramque mortem extinguitur æqualiter in delegante, vt optimè deducit Sanchez d. disput. 28. quoad primum num. 56. quoad secundum verò num. 32. Quæ omnes rationes cum cessent, vbi Papa captus sit ab hostibus, † debet etiam cessare prædicta iuris dispositio, quòd eo casu expiret iurisdictio delegati, atque adeo Conseruatoris etiam quoad negotia non cœpta tunc, cùm captus fuit Papa concedens, cap. cum cessante, de appell. cum suis concor. ibid. allegat. licèt alioqui casus hic morti naturali comparetur, vt in casu Episcopi ad hoc, vt ei Capitulum † in iurisdictione succedat, est text. in cap. si Episcopus, quod est pen. de suppl negl. prælat. in 6. vbi id adnotauit glos. recepta, verbo, sed capitulum, & cap seq. quod est fin. verbo, vacanti, necnon in cap. vnico, verbo, vacante, de maior. & obed. eod. libr. pro quo etiam faciunt quæ de captis ab hostibus, quòd serui fiant, tradit glos. approbata, d. cap. si Episcopus, verbo, libertati, & nos supr. in 1. præmiss. paulò post initium docuimus per text. in §. sed si ab hostibus, Instit. quibus modis ius patr. potest. solu. l. seruitutem, ff. de reg. iur. §. serui autem, il 1. & il 2. Instit. de iur. person. cum simil. simul ibid. admonentes quòd mortuis æquiparentur, mortuique ciuiliter dicantur. Quòd autem in eo casu

118 *Quid si Papa captus sit ab hostibus.*

119 *Episcopo ab hostib. capto succedit capitulũ in iurisdictione, quam*

casu cessent omnes prædictæ rationes, patet, quoniam tunc Papa non desinit esse Papa, neque absque eius consensu potest eligi successor, vt etiam me alias admonuisse memini, cap. 4. quæst. 2. & 3. quinimmò plerosque Pontifices legimus, cum capti essent, vel deportati, aut aliàs damnati, litteris datis rexisse Ecclesiam; maximè cum liberati ab hostibus liberam regiminis possessionem recuperent, iuxta ea, quæ supr. præmiss. 2. adduximus; & in prædicto casu † Episcopi à paganis, vel schismaticis capti, est optimus text. in d. cap. si Episcopus, vbi glos. quam cæteri sequuntur in verbo, libertati; & de Episcopo translato propter hostilitatem text. est d. cap. in apib. §. ecce, & cap. seq. 7. quæst. 1. Quod idem eadem ratione dicendum est, † vbi Papa esset deportatus, vel bannitus, vel aliàs ita damnatus, vt amittat ciuitatem, & pro mortuo ciuiliter habeatur iuxta ea, quæ hac quæst. primò, & secundò præmisimus. De depositione verò respectu summi Pontificis non est, cur loquamur, cum, vt supra diximus ex cap. si Papa, 40. dist. & aliis iuribus, prima sedes à nemine, sed à Domino iudicetur. Ratio autem communis his casibus est, quoniam Papa habet à Christo potestatem, Matth. 16. tibi dabo claues, &c. & Ioan. 21. pasce agnos meos, vt communiter exponunt SS. Patres, ac Doct. Similiter excommunicatio, & suspensio † locum in summo Pontifice habere nequeunt; quamuis enim potestas in Ecclesia excommunicandi, & suspendendi sit de iure diuino, quod colligitur ex illo Matth. 18. si Ecclesiam non audierit, sit sibi sicut Ethnicus & Publicanus, Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, ex aliisque sacræ scripturæ locis, quæ hoc loco commemorare non est necesse; tamen ipse Romanus Pontifex non incurrit censuram siue ab homine, siue à iure latam, vt probat inter alios Vgol. d. tab. 1. cap. 17. §. 6. num. 8. & 9. sed nec se ipsum excommunicatione irretire potest, vt tenet glos. recepta in cap. nunc autem, verbo, Marcellinus, 21. dist. probatúrque ex traditis per Vgol. d. tab. 1. cap. 2. §. 8. ferè per totum, neque alteri se subiicere, vt censura irretiatur, vt idem ostendit eod. cap. 2. §. 17. num. 6. Interdictum verò Ecclesiasticum neque ad hanc, neque ad sequentes quæst. pertinet, cum nihil operetur circa iurisdictionem, vt supr. præmiss. 3. ad finem admonuimus. Ex his porrò, quæ de Papa ab hostibus capto, damnato, bannito, deportato, déque

120 *reuersus recuperat.*

121 *Quid si Pontifex aliàs ciuiliter moriatur.*

122 *Papa excōmunicationem non incurrit.*

depoſitione, excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto mox diximus, ſumi poſſunt totidem limitationes huius primæ concluſ.quæ limitari etiam aliquot aliis modis poſſet. Sed quoniam hæ poſteriores limitationes non ad hanc ſolùm, verùm etiam ad ſtatim ſeq. concluſionem accommodari poſſunt, eas ibi prope finem afferemus.

123 *Iuriſdictio Conſeruatoris delegati à Principe ſeculari, eius morte naturali expirat quoad negotia non cœpta.*

Secunda igitur concluſio ſit. Iuriſdictio quoque, & officium † Conſeruatoris creati à Pontifice ſeculari, (vbi poſſit, de quo egimus c.4. quæſt.6.) expirat quoad negotia non cœpta morte naturali ipſius Principis. Probatur; Quamuis enim id directè non conuincatur ex diſpoſitione text.d.cap.fin.§.officium, de off. deleg. in 6. Eo etiam non obſtante, quod ibid. dicatur, officium quorumcunque Conſeruatorum expirare morte concedentis; quoniam licèt dictio, quorumcunque, omnes comprehendat etiam quos aliàs non comprehenderet, l.1. cum gl. fin. & l. quicumque, C. de ſeru. fugit. cum aliis adductis per Mandoſ.ad regul.Cancell.reg.5. quæſt.3. num.3.&reg.30.q.8. num.2. tamen verba quantumcunque generalia recipiunt reſtrictionem de habilitate perſonæ, vt per text. in l.1. iuncta gl. in verbo, vnuſquiſque, C.de ſacroſ. Eccleſ. & l.vt gradatim, §.1.ff.de muner. & honor.cum ſimil. tradit Euerar. in loc.legal.à vi geminat. num. 3. de quo etiam latè per Iaſ. in prælud. feud. col.19. verſic. tertiò limita. Et ſpecies præcedens † reſtringit genus ſequens, l fin §.cui dulcia, ff.de vin.tritic. & ol. leg. l. iubemus, C.ad Velleian. cap ſedes, de reſcript.cap.qui ad agendum, de procur. in 6. & ibid. Doct. cum aliis, quibus id latè probat inter alios Euerard. in loc.à generalit. num. 4. & 5. vbi idem docet, licèt adſint verba vniuerſalia, & geminata; ac denique verba intelligi debent iuxta ſubiectam materiam, l.damni infecti, in princ.ff.de damno infect.l.ſi vno, vbi Bart.& alij ff. locat. cap.ſolitæ, & ibi Canoniſtæ, de maior.& obed.quod pluribus exornat Euerard. in loc. à ſubiect. mater. per totum. At verò in d. cap. fin. agitur dumtaxat de Conſeruatoribus à ſede Apoſtolica deputatis, vt patet ex eius initio, ex quo ſumenda eſt legis totius interpretatio, vt per text.in l.cum ij, in princip. ff.de tranſact.l.1. & ibi Bart.ff.ad Maced. l. regula, in fine, vbi Bald.ff.de iur.& fact.ignor. & alia tradit Menoch.de præſump. lib.6. præſumpt.2. num.2. & 3. neque de laicis iudicibus, aut Principibus in dubio cenſetur Pontifex diſponere, quorum iuriſdi

124 *Species præcedens reſtringit genus ſequens.*

risdictionem saluam esse velle protestatur in cap. licèt, & cap. ex tenore, de for.compet cap.nuper, §.quod autem,de donat. inter vir.& vxor. & cap.causam, quæ, il 2. qui fil. sint legit. & alibi sæpe; neque enim hîc agitur de spiritualibus,rebúsve Ecclesiasticis, aut aliis similibus, in quibus etiam laici subduntur canonum dispositioni, vt in simili satis docuimus supr.d.cap.4. quæst. 6. conclus. 1. & in specie, quòd dispositio illius text. d. cap.fin.non procedat in Conseruatore dato ab alio, quàm à Papa, tradit Io. An. Butr.Franc.d. cap. fin. in princ. & ibi Gemin. num.6. nósque docuimus cap.4.quæst.vlt. in fin. simul cum iis Doct. id probantes ex d. initio illius cap. ibi, Conseruatores, qui plerumque à sede Apostolica conceduntur. Quamuis inquam id ita sit, vt d.cap. fin. non procedat ex vi comprehensiua in Conseruatoribus à Principe seculari deputatis,quomodo intelligo Io. An. Butr.Franc. & Gemin. mox allegatos. Tamen vera adhuc est prædicta nostra conclusio, siue quia non solùm iure canonico, sed etiam ciuili iurisdictio delegati re integra, seu quoad negotia non cœpta expiret morte delegantis,vt probatur in d.l.& quia,ff.de iurisdict.omn. iud. intelligendo etiam negotium cœptum quoad hoc dici per solam citationem, vt supr. in hac ipsa quæst. vltimo loco præmisimus: siue quia, † vbi ius ciuile in hoc ipso postremo articulo dubium esset, stari debeat in foro ciuili iuri canonico, quod certum sit, iuxta id, quod ibid. docuimus, præcipuè per text. in cap. 1. de nou. op.nunc. glos. & Doct. ibi & in cap. 2. eod. tit. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. & cap. Raynutius, de testam. quibus nunc addo tex.in cap. Euphemium aliàs Euthemium,ad fin.2. quæst. 3.cap.si inter, 6 quæst.4. & cap.summoperè, 11.quæst.3. Auth. vt clerici apud propr.Episc.ad fin.coll. 6 & Auth.de Eccles.tit. in princ. coll.9.cum not per Doct.ibi, in Auth.cassa, C. de sacrosanct.Eccles. & Instit. de nupt. cap 1. cap.lege, & cap. si in adiutorium, 10.dist.cap.ex antiquis, 54. dist.cap.nemo,32.q 4. cap.historia, & cap inter hæc, 33. quæst 2. cap. fin. de reb. Eccles. non alien. cap.si duob. de appell. cap. 1. & rubr.de constit. cap. quod clericis, de for. compet. cap. 2. de arbitr. in 6. cap. possessor,de reg.iur.eodem lib.cum simil.Ex quibus etiam colliget quis, quòd, cum in specie Conseruatorum nihil à iure ciuili statutum sit quoad hunc articulum, an eorum iurisdictio, vel officium expiret per mortem concedentis re integra, stan-

125 *Iuri canonico quando standum.*

dum in eo erit iuri canonico etiam in foro ciuili, quæ tamen illatio est temperanda iuxta id, quod paulò post dicemus; aliàs non est admittenda. sicut è conuerso ex plerisque citatis iurib. præcipuè d.cap. 1. de nou.op.nunc.d.cap lege, cap.si in adiutorium, cap.historia, & cap.ex antiquis, cum adnotatis ibi, & d.c. Ecclesia S.Mariæ, colligitur standum esse legib.ciuilibus etiam in foro canonico, vbi canones deficiunt; vi nimirum non comprehensiua, quoniam leges ciuiles non ligant ex sua natura clericos, vt probant Doct.communiter d. cap. Ecclesia S. Mariæ, sed extensiua, quatenus iura ciuilia receperunt canones, quibus etiam laici subsunt in materia peccati spirituali, Ecclesiastica; & his etiam omnibus circumscriptis subsunt, vbi deficiat lex ciuilis, vt ex prædictis iuribus cum ibi, & alibi sæpe traditis per Doct. licet colligere. atque adeo in hoc postremo casu dicendum erit, quòd licèt vi comprehensiua laici in canone d. cap. fin. non includantur, tamen ad eos porrigatur vi extensiua, quatenus deficiente lege ciuili, aut dubia existente canon vbique, & quoad omnes sit attendendus ex supradictis. Quę tamen extensio non procedit vi d.cap.fi.sed quia id ipsum genericè habetur in delegato, d.l.& quia, ff.de iurisdict. omn. iudic. & cap.gratum, cap.relatum, cap.licèt, de off.deleg. nam in d.c.fin.potiùs excipiuntur Conseruatores ab aliis dati, quàm à Papa, iuxta id, quod cap. 4. quæst. vlt. in fin.deduximus. Ex quibus constat quoque hanc conclusionem ampliandam fore omnibus ferè modis, quibus præcedens, hoc est, iis, qui ex d.c. fin.§.officium, ac simul aliquo alio iure deducuntur, quique prædictæ huic conclusioni possunt accommodari. primum nimirum, vt expiret non iurisdictio modò, sed & totum officium Conseruatoris quoad negotia non cœpta per citationem. 2. quoad omnes species Conseruatorum ab eodem Principe seculari deputatos, id est, siue sint ab eo deputati ad conseruandum priuilegia à se concessa, (quoniam de concessis à Papa non nisi ipse, vel ab eo delegatus nequit cognoscere, cap.cum venissent, de iudic. cap. 1.& 2. de confirmat.vtil.vel inut. cum ibid.adnotatis, & simil.) siue ad defendendum à manifestis iniuriis, & violentiis, siue alio simili modo. 3. vt non sit necessaria partis exceptio. 4. vt non possit post mortem Principis iudex inchoare negotium etiam ex partis consensu. 5. vt locum habeat etiam si ignoretur à parte, vel iudice mors Principis,

cipis, nisi concurrat communis error.

Denique, vt procedat † etiam in morte ciuili per renuntiationem, vel quouis modo vacet Principatus huiusmodi, qui non recognoscat superiorem in temporalibus, per ea, quæ in præced. conclus. docuimus de Papa renuntiante, vel alio modo dimittente Pontificatum. Et quoad Principatum secularem locum id habebit, vbi ille valet etiam per depositionem, seu priuationem à summo Pontifice factam, cap. ad abolendam, de hæret. Ob eam quoque dumtaxat causam, quòd is inutilis sit, iuxta tex. in cap. alius, 15. quæst. 6. & tradita per Doct. ibi, & cap. si Papa, 40. dist. & cap. nouit, vbi inter cæteros Dec. & Nauar. de iudic. Idem dicendum est, vbi Princeps seruus fiat, condemnetur, banniatur, aut aliàs ita Principatum amittat, vt successor sit eligendus; nam, † cùm aliquis habet successorem in dignitate, is, cui alius succedit, licèt viuat naturaliter pro mortuo habetur, vt per text. in l. actione, §. publicatione, ff. pro soc. tradit glos. recepta, d. cap. in apibus, §. ecce, vbi etiam est ad id optimus text. verbo, defuncto, 7. quæst. 1. secus verò erit vbi eum retineat, & per ministros suos regat; tunc enim saltem quoad causarum commissiones ab eo factas, quoniam ad regimen pertinent, non erit pro mortuo censendus. Quòd † si excommunicatus sit Princeps, qui quidem excommunicationem potest incurrere siue à iure latam, vt docet in specie Vgol. d. tab. 1. cap. 17. §. 1. siue ab homine tam Episcopo proprio, quàm Papa, vt probatur ex cap. duo sunt, 96. dist. & aliis allatis per Vgol. d. §. 1. vbi ostendit, locum id habere tam in Imperatore ipso, quàm in Regibus, & aliis Ducibus; statuendum est, quòd, cum excommunicatus saltem denuntiatus, & notarius percussor clerici eo ipso amittat iurisdictionem, vt quæst. sequ. latiùs demonstrabitur, etiamsi is laicus sit, vt per text. in cap. decernimus, ibique Doct. de sent. excomm. in 6. & alia fusè inter ceteros docet Vgol. d. tract. de censur. tab. 2. cap. 11. §. 3. per totum, Conseruator ab eo delegatus eandem amittet quoad negotia non cœpta, vt in delegato post Io. An. Host. Gemin. & Franc. in cap. 1. de offic. Vicar. in 6. Tabien. verbo, Vicarius, num. 8 docet Sanchez d. tract. de matrim. lib. 3. disput. 31. num. 7. quibus adde inter alios Archid. d. cap. 1. circa medium, Abb. d. cap. licèt, num. 8. de off. deleg. quem sequitur Vgol. d. tract. de censur. tab. 2. cap. 11. §. 3. num. 2. versic. altera conclusio;

126 *Officiũ Cõseru. creati à Principe sæculari eius morte ciuili expirat, & quomodo.*

127 *Successorem habẽs in dignitate quo ad eam pro mortuo habetur.*

128 *Excõmunicato Principe, an eius delegati iurisdictio cesset.*

licèt hic in delegato ordinarij loquatur, & Gemin. aliter ibi distinguat; sed idem probat Suar. de censur. disput 2. sect. 3. num. 14. cum seq. & sect. 4. num. 4. Non expirabit tamen tunc iurisdictio delegati, sed suspendetur, donec sequatur absolutio; sic distinguit Host. in summ. tit. de recus deleg. §. vlt. versic. quid de excommunicato; sic etiam loquuntur Io. An. Gemin. Host. Franc. Sanchez, & Abb. mox allegati, idem Sanchez lib. 8. disput. 28. nu. 57. eodem tract. & Vgol. d. num. 2. versic. ego autem, loquentes in quolibet delegante excommunicato, quod idem docuerat tab. 1. cap. 4. §. 4. num. 7. sic denique intelligo Spec. tit. de iudic. deleg. §. restat videre, num. 7. & Io. An. ibi in addit. & meliùs d. cap. 1. in glos. verbo, ipsius, vers. quæri solet, quam ibi plerique sequuntur, necnon glos. & alij in cap. licèt, de offic. deleg. dum simpliciter asserunt, non expirare iurisdictionem delegati per excommunicationem delegantis. Quoad suspensionem verò attinet, licèt † ea, quæ censura Ecclesiastica est, cuius mentio fit in cap. quærenti, de verb. signific. locum habere in laico non possit, vt satis comprobat inter alios Vgol. d. tract. de censur. tab. 4. cap. 11. in princ. num. 3. quia tamen posset in Principe seculari, qui Conseruatorem dederit habere locum suspensio ab officio laico, de qua in cap. si aduersus, de hæret. l. Imperator, & l. ex ea causa, ff. de postul. cum similib. itémque à dignitate, seu administratione Principatus siue à summo Pontifice propter delictum, vel inhabilitatem, sumpto argumento à fortiori ex eo, quod paulò ante diximus de priuatione, cum ex vulgata iuris regula, cui licet quod plus est, liceat etiam quod est minùs, siue ab aliis, ad quos de iure, vel præscripta consuetudine id pertinere potest; quinimmò, vbi hic Princeps sit persona Ecclesiastica, quia nimirum ad clericum iure successionis venerit Principatus, vel ad hunc aliquis, qui clericus sit, fuerit electus; quod vtrumque fieri posse nemo iure dubitabit, poterit quoque in eo locum habere suspensio illa quæ censura Ecclesiastica est. Si quis à me quærat, an in hoc vtroque casu Principis iurisdictio, atque adeo etiam delegati ab eo re integra suspendatur. Quoad primum † breuiter respondeo affirmatiuè, quoniam per suspensionem huiusmodi laicam cum impediatur administratio, impeditur quoque exercitium iurisdictionis, seu efficax transfusio iurisdictionis in delegatum, quæ non contingit, nisi cum delegatus

129 Suspēsio cēsura non cadit in laicū, nec eius officiū suspēdit.

130 Quid in laica suspensione.

ipse

ipse incipit vti iurisdictione, cap. quamuis, cum ibi not. de off. deleg. in 6. Quoad secundum † respondeo, quòd, si dicamus, talem Principem, qui sit persona Ecclesiastica, per suspensionem Ecclesiasticam amittere vsum etiam secularis iurisdictionis, vel eius iurisdictionem maximè in clericum translatam dici posse Ecclesiasticam, cuius tamen vtriusque contrarium mox ostendemus, tunc dicendum foret per talis Principis suspensionem, † suspendi quoque in Conseruatore ab eo dato iurisdictionem, per id, quod de quolibet delegato tradit Sanchez d. num. 57. post Franc. in cap. si gratiosè, num. 12. de rescript. in 6. verùm quoad hunc posteriorem articulum omnino respondendum puto negatiuè; licèt enim tunc Princeps sit persona Ecclesiastica, & capax suspensionis Ecclesiasticæ; tamen, cum hæc censura † iurisdictionis Ecclesiasticæ, non autem secularis vsu, & exercitio priuet, vt fusè probat Vgol. d. tab. 4. cap. 5. §. 3. num. 13. & seqq. iuncto cap. 6. in princ. & §. 1. num. 2. non censebitur tunc talis clericus Princeps priuatus vsu tali iurisdictionis, quæ ei ratione Principatus conuenit; cum certi iuris sit eam secularem fore non Ecclesiasticam iuxta tradita per Doct. in cap. fin. ne cler. vel mon. in 6. in cap. cæterum, de iudic. cap. ex transmissa, & cap. verum, de foro compet. & cap. si duobus, de appellat. & per Feudistas in rubr. de feud. & alibi sæpe in lib. feud. præcipuè verò per gloss. & alios in rubr. tit. de cleric. qui inuestit. fec. Clar. §. feudum, quæst. 3. 78. & 90. & nos in tract. de decim. cap. 8. quæst. 1. conclus. 1. & 4. Ex his porrò, quæ de Principe seculari, qui Conseruatorem dedit, seruo facto, condemnato, bannito, excommunicato, & suspenso hucusque diximus quoniam candidus lector per se aliquas ampliationes, & limitationes huius 2. conclusionis facilè potest colligere, ne tempus frustra conteramus, ad limitationes, quæ tam ad hanc, quàm præcedentem conclusionem pertinent, iuxta id, quod ibi sumus polliciti, veniamus.

131 *Quid si Princeps sit persona Ecclesiastica.*

132 *Suspēsio cēsura suspendit iurisdictionem in delegato.*

133 *Ecclesiasticā, non secularem.*

Limitatur ergo primò tam hæc, quàm præcedens conclusio, vt, † si negotium sit cœptum à Conseruatore per citationem tempore mortis naturalis eius, qui Conseruatorem dedit, tunc morte concedentis non expiret iurisdictio Conseruatoris. Probatur ex d. cap. fin. §. officium, de off. deleg. in 6. ibi, quoad negotia non cœpta volumus expirare, necnon ex d. l. & quia, ff. de iurisdict. omn. iud. dum ait, quòd, si is, qui mandauit

134 *Officiū Cōseru. morte concedentis non expirat quoad negotia cœpta.*

dauit iurisdictionem, decesserit, antequam res ab eo, cui mandata est iurisdictio, geri cœperit, soluitur mandatum delegationis; ídque sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure validissimum est, l. 1 §. huius rei, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict, l. qui testamento, la 2. §. mulier, ff. de testam. l. si quis locuples, in fin. ff. de manumiss. testam. cap. cum Apostolica, in fin. de his, quæ fi. à præl. sin. cons. capit. & cap. cum virum, de regular. faciunt etiam alia ad id adducta per Euerard. in loc. à contrario sens. num. 1. & 2. vbi etiam ostendit, illud, quod colligitur à sensu contrario ex lege, vel canone, vel censeri expressum, vel saltem esse de illius mente. qui licèt num. 4. & seqq. nonnullos afferat casus, in quibus cessat hoc argumentum; tamen eorum nullus hîc locum habere potest. vt facilè cuique patebit eos perpendenti. verùm hæc ipsa prima limitatio in sensu quoque directo probatur in d. cap. gratum, de offic. delegat. vbi generaliter de delegato dicitur, quòd, cum citatione facta negotium sit quasi cœptum, potest, & debet in caussa procedi, tenebítque quod iustitia præuia fuerit ab eo definitum.

Ex hac porrò limitatione infertur, seu potiùs ipsa limitatio extenditur primò, quòd † si Conseruator delegatus siue à Papa, siue à Principe seculari in aliquibus caussis cœperit vti iurisdictione in iis omnibus perpetuatur eiusdem iurisdictio. quod probatur, quoniam ex vna quidem parte text. d. § officium, vtitur hoc nomine officij, quod aptum est comprehendere plures causas, vt de se patet, præcipuè ex tit. de offic. ordin. de off. iudic delegat. & ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict. de offic. prætor. cum ibidem not. & suis similib. colligitúrque ex traditis per Vgol. d tab. 4. cap. 6. ferè per totum, vbi de suspensione ab officio agit. Ex alia verò parte Doct. ferè omnes, ex quibus supr. præmiss. vltim. ad finem ostendimus, iurisdictionem perpetuatam quoad vnam causam per citationem non perpetuari quoad alias, si quoad eas citatio non emanauit, simul etiam exprefsè dicunt, quòd, si emanauit, quoad eas quoque perpetuatur. Extenditur 2. idem dicendum de quibuscumque Conseruatoribus quouis modo à quibuscumque legitimè datis, iuxta ea, quæ sup. concl. 1. & hac 2. concl. ampl. 2. diximus. Extenditur 3. non requiri † ad hanc perpetuationem partis consensum, neque illi obesse eiusdem partis exceptionem, cum eo ipso fiat

135 *De omnib. quotquot sint, negotijs intelligitur præmissa limitatio.*

136 *Nec requiritur partiũ cõsensus, neque obest exceptio.*

fiat talis perpetuatio quoad negotia cœpta ex iuris ſaltem tacita diſpoſitione. Extenditur 4. eandem perpetuationem tali caſu fieri † etiam ſi certus ſit Conſeruator, vel vterque litigans de morte concedentis;& hoc directè probat quoad delegatum text. iuncta gloſ.recepta d.cap.gratum,verbo, maximè, de off. deleg. dum dicit text. quod cum citatione facta negotium ſit quaſi cœptum, & maximè, ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt,& debet in cauſa procedi, & gloſ.à ceteris approbata d. verbo, maximè, ait, hîc bene dici, maximè,quia idem eſſet, ſi delegatus eſſet certus præmiſſa citatione, quia tunc poteſt procedere, etiam ſi eſſet certus de morte delegantis. Extenditur 5. idem quoque ſtatuendum † vbi aliàs vacet, quàm per mortem naturalem officium,ſeu dignitas,ratione cuius deleganti competebat poſſe delegare, & alteri iuriſdictionem tribuere, per ea, quæ præced.concluſ.docuimus de Papa renuntiante, vel aliàs Pontificatum dimittente, & hac ipſa concluſ. de Principe ſeculari renuntiante, vel aliàs amittente Principatum etiam per priuationem, ſeu depoſitionem,præcipuè verò per text.in cap vlt.de offic. leg. arguendo à contrario ſenſu, dum ibi dicitur, quòd iuriſdictio delegati à Legato expirat, ſi ante Legati diſceſſum delegati citatio non præceſſit. Extenditur denique † nec expirare, nec ſuſpendi iuriſdictionem Conſeruatoris quoad negotia cœpta ſuperueniente excommunicatione in Principe ſeculari; vt in delegante,qui excommunicationem incurrit poſt cœpta negotia, expreſsè tenent Sanchez,& alij Doct citati ſupr.hac ipſa concl. vbi de excommunicatione egimus; quod idem multò magis ſtatuendum erit de laica ſuſpenſione ſuperueniente in eodem Principe poſt negotia ab eius delegato cœpta per citationem, ex iis, quæ paulò ante hanc priorem limitationem de tali ſuſpenſione,quæ citationem delegati præceſſit,breuiter docuimus.

137 Quid ſi Conſeruator vel pars certi ſint de obitu conferentis:aut

138 Vacet dignitas propter quam datus eſt.

139 Excommunicatione Principis, qui dedit Conſer. non ſuſpenditur.

Reſtringitur porrò hæc eadem prima limitatio, † vt etiam quoad cœpta negotia expiret iuriſdictio in Conſeruatore, ſiue per delegationem,ſiue per modum gratię datæ à Papa,vel Principe ſeculari ad beneplacitum ſuę voluntatis,vt in vtroque per text. in cap. ſi gratioſè, de reſcript. in 6. contra quoſdam poſt alios tenet Sanchez de Matrim.lib.8.diſp.28.num.50.& 54 qui num.52.& 54.probat † hoc non procedere in gratia facta donec concedens reuocauerit;nam tunc niſi reuocetur ante mor-

140 Officiũ Cõſer. datũ ad beneplacitũ morte concedentis expirat.

141 Quid ſi dictũ ſit,donec reuocauero.

tem, perpetua ſit. At vbi delegatio ſimplex, donec reuocauero, facta ſit, ſi quidem res integra ſit, ceſſat iuriſdictio in delegato, ſi cœpta, perpetuatur. quòd ſi eſſet per modum gratiæ, tunc † eius conceſſio, donec reuocauero, duraret fortè etiam re integra, (dummodo ſit facta,) etiam poſt mortem, vt colligitur ex traditis per eundem Sanchez eod. num. 52. Quod autem hac in re dicimus de morte naturali, eſt quoque dicendum quacumque ratione finiatur officium, ratione cuius potuit iuriſdictionem dare, vt patet ex allatis ab eodem Sanchez ibidem num. 56. Limitatur nunc 2. principaliter propoſita concluſio, quod, † vbi plures Conſeruatores dati ſunt, & iuriſdictio perpetuata eſt quoad vnum, in caſibus, in quibus poteſt vnus ex pluribus delegatis procedere ſine alio, (quos ſup. hac ipſa quæſt. præmiſſ. vlt. in fin. retulimus,) perpetuata intelligitur quoad alios etiam, qui vti non cœperint iuriſdictione. Probatur hæc limitatio tum ex text. in cap. cum plures, in fin. de offic. deleg. in 6. vbi id expreſsè cauetur quoad delegatum, à quo ad Conſeruatorem rectè argui poſſe, paucis quibuſdam caſib. exceptis, quibus per gloſ. receptam d. cap. fin. §. pen. verbo, edita, ex quibus tamen id non eſt, vt patet legenti, iam ſæpiùs admonuimus, & ſatis probatur ex iis, quæ ad id adduximus cap. 8. quæſt. 8. ſuppoſ. 3. tum quod per eum text. in ſpecie id ipſum de Conſeruatore tradidit gloſ. à communiter approbata d. cap. fin. §. officium, verbo, expirare, de off. deleg. in 6. Quæ limitatio † intelligenda quoque eſt quocumque modo deſinat iuriſdictio, & poteſtas in delegante, cum neque text. ibi, neque Doct. diſtinguunt: dummodo tamen negotium ſit cœptum per citationem; ſic enim iuriſdictio perpetuatur iuxta d. cap. gratum, de off. deleg. & cap. vlt. de off. leg. & alia ſuperiùs ad id allegata in 3. præmiſſ. huius 2. quæſt. Limitatur tertiò † in Conſeruatoriis conceſſis per modum generalis priuilegij, ſeu gratiæ, iuxta ea, quæ latiùs adducemus infra quæſt. 6. Limitatur denique tam hæc, quàm præcedens concluſio, quòd, † licèt moriatur Papa, vel Princeps, qui Conſeruatorem dedit re quoque integra exiſtente reſpectu Conſeruatoris, dummodo Subconſeruator vti cœperit iuriſdictione, non expirat in Subconſeruatore iuriſdictio. ita in materia delegati tenet Sanchez de Matrim. libr. 8. diſput. 28. num. 37. poſt Gemin. in cap. ſi à ſubdelegato, quod eſt pen. de off. deleg. in 6. & ibi Franc. num. 2. & Imol. cap. licèt

vndi

142 *Quid ſi per modũ gratiæ, donec reuocauero, conceſſum ſit officium.*

143 *Perpetuata iuriſd. quo ad vnum è pluribus, an perpetuata ſit quoad alios.*

144 *Quid ſi deſinat iuriſd. in delegãte.*

145 *Nõ expirat iuriſdict. per modũ gratiæ morte cõcedentis.*

146 *Quid ſi res quouis modo cœpta, ſit integra quoad Conſeru. aut Subconſeruatorem.*

vndique, num. 2. ext. eod. tit. Idémque probat Sanchez num. 38. vbi res sit integra quoad subdelegatum cautum, post glos. d. cap. pen. Verbo, processum, & Ferret. cons. 158. num. 1. & 2. vol. 1. & per text. d. cap. pen. vbi Pontifex ad hoc, ne iurisdictio delegata expiret mortuo primo ordinario delegante, solùm requirit, esse processum in aliquo per delegatum, vel ipsius subdelegatum. Et hæc de præsenti quæst.

QVÆRO *igitur tertiò in hoc cap. An, & quando per mortem naturalem, vel ciuilem Conseruatoris, aut Subconseruatoris expiret in Conseruatore illius officium seu iurisdictio.*

Quæstio hæc, vt videre est, plures habet inspectiones, quas breuitatis gratia non recensebimus, sed singulis conclusionibus prosequemur; hîc habentes pro repetitis, quæ præced conclus. de morte naturali, vel ciuili, & iurisdictionis perpetuatione præmisimus. Sit igitur

Prima conclusio. Per mortem naturalem Conseruatoris † in eo expirat omnis eius potestas, & iurisdictio, quam à concedente acceperat, etiam quoad negotia cœpta. Patet ex illo vulgato dicto, mors omnia soluit, §. deinceps, Auth. de nupt. soluit enim mors omnia iura, quæ alicui competebant, vt homo viuus est, atque adeo soluit etiam iurisdictionem; & cum homo interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius Psalm. 48. Putarem tamen, quòd, † si statim à mortuis quis diuinitus excitaretur, prout in Lazaro contigit, quē Christus Dominus suscitauit, recuperaret iurisdictionem, per ea, quæ † de cæteris bonis post glos. in l. ex his, ff. de leg. communiter approbatam teste Alber. ibi, & Alex. in l. si marito, in princ. num. 5 iff. sol. matr tradit Clar. in §. testamentum, quæst. 86. Et speciale est in matrimonio carnali, vel spirituali, vt non recuperetur vxor à marito, Ecclesiáve Cathedralis ab Episcopo, & religio ab eo, qui erat professus in illa, prout de religioso, & marito tradidit inter ceteros Abb. in cap. fraternitatis, de frigid. & malefic. cum aliis adductis per Petr. Nauar. tract. de restitut. lib. 1. cap. 2. à num. 3. ad 9. idem docentem de Episcopo respectu suæ Ecclesiæ Cathedralis, ad quos, & Doct. d. l. ex his, seu l. nam ad ea, ff. de leg. & l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. Siluestr. & ceteros Summistas, verbo, resuscitatus, necnon Tiraq. quem non nisi post hæc scripta vidi in repet. l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, num. 170. C. de reuoc. donat. & ab eo citatos, quoniam

147 *Morte naturali Conseru. definit in eo omnis iurisdictio.*

148 *Quid, si resurgeret.*

149 *Mortuus suscitatus, an recuperet bona.*

casus hic est de valde rarò contingentibus, candidũ lectorem remisisse sufficiat; si illud tamen admoneamus, quòd, cum matrimonium carnale omnino, & irreuocabiliter dissoluatur per mortem, vt satis colligitur ex illo D. Pauli 1. Corinth. 7. mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit; quòd si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat, tantùm in Domino; per quem locum & alium Rom. 7. vbi adhuc verba magis clara habentur, colligunt Doct. præcitati, & post alios Tiraquel. de leg. connub. glos. 6. num. 19. coniugem resuscitatum non restitui superstiti. cúmque matrimonio carnali æquiparetur illud spirituale, quod fit inter Episcopum, & Ecclesiam, vt constat ex cap. inter corporalia, cap. quanto, & cap. licèt, quod est fin. de translat. Episcop. cum suis concord. quódque fit per professionem Religionis, arg. cap. 2. cap. viduas, cap. quæ Christo, cap. hi, qui, 27. quæst. 1. & cap. ex publico, de conuers. coniug. cum traditis per Doct. ibid. aliísque iuribus mox cit. & suis similib. adnotauítque etiam post alios Euerard. in loc. à matr. carn. ad spirit. num. 4. & Petr. Nauar. d. num. 9. quoniam per professionem fit traditio, & mancipatio Deo. dum verò ibid. idem, quod in Episcopo, tenet in Curato, seu rectore animarum, non puto rectè dicere, cum ex nullo iure colligatur, quòd is cum sua Ecclesia matrimonium spirituale contrahat. Vnde videmus, sicut alios beneficiarios præter Episcopum, religionem ingredi, cederéque beneficiis suis absque licentia summi Pontificis, vt praxis docet, ac monet post alios Io. Azor lib. 11. Instit. moral. cap. 16. quæst. 3. præcipuè per text. in cap. duæ, 19. quæst. 2. & cap. licèt, de regular. cum tamen prohibitum sit Episcopo cedere suo Episcopatui absque licentia Papæ, d. cap. inter corporalia, cum duobus seqq. de translat. Episcop. & cap. nisi specialis, de off. leg. & alibi sæpe. Cum hæc, inquam, ita sint, certum erit, quòd vbi aliquis Conseruator deputatus sit ratione Prioratus, aut Abbatiæ in aliqua religione, talis potestas in eo non reuiuiscit, si à mortuis diuino miraculo fuerit excitatus. Idémque dicendum videtur † de Episcopo, vbi episcopatus non imprimat characterem distinctum à sacerdotio; tunc enim obstat huic resumptioni iurisdictionis, & officij Conseruatoris, quòd Ecclesiam non recuperat propter coniugium spirituale, quod omnino solutum fuit per mortem, neque aliquid retinet, per quod talis resumptio fieri possit. Quod si teneamus cum

150 *Episc. mortuus, qui erat Conser. resurgẽs recuperat iurisdictionẽ, præsertim si Episcopatus characterẽ imprimat.*

Cano

Canonistis in Episcopatu tanquam ordine distincto characterem imprimi, prout tradiderunt Abb. & ceteri in cap. 1. de ordin. ab Episc. qui renunc. Episc. de qua re Couar. lib. 1. var. resol. cap. 10. num. 15. Theol. in 4. dist. 24. glos. & Doct. in cap. cleros, 21. dist. cap. perlectis, 25. dist. cap. 1. 32. dist. c. cum contingat, de ætat. & qualitat. Nauar. in Man. cap. 22. num. 18. & Cucch. Instit. maior. iur. canon. lib. 2. tit. 1. num. 10. cum duob. seqq. & tit. 6. num. 20. cum trib. seqq. & quotquot de ordinis sacramento tractauerunt, tunc omnino putarem, ab eo recuperari talem potestatem per resurrectionem, maximè statim secutam; Cum enim character imprimatur in anima, quæ immortalis est, non deletur per mortem hominis, atque adeo eum retinet is, qui à mortuis excitatur, vt in specie adnotarunt Doctor. communiter d. cap. fraternitatis, & Petr. Nauar. d. cap. 2. num. 4. vnde recuperabit quoque potestatem, & iurisdictionem; quoniam, licèt morte soluta sit, cum tributa fuerit homini, qui moriens desinit esse homo; tamen cùm resurgit, est idem homo, iuxta illud Iob 19. in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. quem locum SS. Patres, ceteríque interpretes de mortuorum resurrectione intelligunt, & facultas Conseruatoris competit ratione dignitatis, & characteris episcopalis; vnde Episcopi etiam solummodo titulares, & carentes diœcesi possunt esse Conseruatores, vt docuimus supr. cap. 5. quæst. 4. concl. 1. Immò hac ratione, si vera est communis opinio, de qua infr. concl. 4. vt sufficiat, qualitatem in delegato adesse tempore commissionis, poterit, qui erat Episcopus, resurgens, iurisdictionem ei datam recuperare, licèt episcopatus characterem non imprimat.

151 *Obtinēs dignitatē aut Conseruatoriā si mortuus suscitetur, iurisd. recuperat.*

Idem verò erit omnino statuendum † de iis, qui Conseruatores erant ratione dignitatis, vel personatus in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, iuxta text. in d. cap. fin. in princ. de off. deleg. in 6. & latè per nos tradita d. cap. 5. quæst. 7. vel ratione Abbatiæ, Prioratus, & Commendæ secularis, de quo eod. cap. 5. quæst. 6. neque enim his obstat quòd resurgens non recuperet beneficium, vt voluit glos. extrau. suscepti, in princ. verbo, vacantium, ne sed. vac. sat enim est, quod illud habuerint tempore deputationis, vel electionis. neque adest coniugium spiri-

tuale; Et hi alioqui per resurrectionem huiusmodi recuperant bona, & iura sua, ex prædictis, inter quæ † numerari etiam iurisdictionem, nemo iure potest dubitare, etiam propter solum text. in cap. quoniam, quod est pen. in fin. de immunit. eccles. in 6. vbi, postquam summus Pontifex prohibuerat, ne quis impediret litigantes, seu litigare volentes coram iudice Ecclesiastico, siue ordinario delegato, aut querelantes coram eo, ne iustitiam obtineant super causis ad forum Ecclesiasticum de iure, vel consuetudine pertinentes, adiicit; si quis verò contra præsumpserit, excommunicationi se ipso facto nouerit subiacere, à qua nisi tam iudici, cuius cognitio fuerit impedita, vel iurisdictio vsurpata, quàm parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui iuris, de iniuria, damnis, expensis, & interesse priùs per eundem integrè fuerit satisfactum, nullatenus absoluatur. dum enim supponit saltem iniuriam fieri iudici etiam delegato, si eius cognitio fuerit impedita, vel iurisdictio turbata, supponit quoque iurisdictionem etiam delegatam esse ius quoddam considerabile in iudice. Non fieret tamen talis recuperatio iurisdictionis quoad negotia non cœpta † vbi concedens re integra decessisset, aut alias amisisset Pontificatum, vel Principatum, aut ab eius exercitio suspensus Princeps fuisset iuxta latiùs deducta in præced. quæst. quoad negotia verò etiam cœpta, vbi concedens successorem defuncto Conseruatori dedisset, vt est optimus text. in l. mortuo iudice, ff. de iud. cap. quoniam Abbas, de offic. deleg & melior in c. pastoralis, §. præterea, de off. ordin.

152 *Iurisdictio delegata inter iura recensetur.*

153 *Mortuus resurgens quando non recuperet iurisdictionem.*

Secunda conclusio. Si duo Conseruatores simpliciter sunt dati, † mortuo vno, illorum officium in altero quoque expirauit. Probatur per text. qui loquitur in delegato in cap. vno delegatorum, quod est pen. de offic. deleg. inquit enim ibi Pontifex, quod ad rem hanc attinet; vno delegatorum rebus humanis exempto, officium eorum expirauit; ratio est, quia neuter illorum erat iudex in solidum, vt iudicare posset, quia loco vnius tantum sunt, & omnes iudicare iussi sunt, l. duo ex tribus, ff. de re iudic. cap. causam matrimonij, cap. cum causa, de off. deleg. cum simil. Porrò hæc conclusio cum suis ampliationibus est admittenda, si verum est, etiam duos delegatos simpliciter ad causarum vniuersitatem censeri datos simul, non in solidum, de quo supr. cap. 7. quæst. 1. concl. 3. illat. 1. Ampliatur

154 *Offic. Conf. expiret-ne in altero ex duob. datis per mortem alterius.*

tur ergo hæc conclusio primò vt idem sit, † vbi eorum iudicum alter fiat infamis, aut aliàs de iure inhabilis ad iudicandum, vt in delegato tenet glos. recepta, d. cap. pen. per text. in cap. sciscitatus, de rescript. vel † vbi non à Principe amoueatur; (tunc enim in collega consolidatur iurisdictio, vt per text. in l. cum prætor, & ibi Castr. ff. de iudic. tradit Dec. d. cap. causam, num. 3.) sed vbi ille via iuris tanquam suspectus remoueatur, per text. in cap. licèt, de off. deleg. quibus adde similes text. in cap. causam, quæ, & cap. insinuante, & cap. cum super, eod. tit. quæ tamen iura non loquuntur in casu, de quo in cap. pen. vbi simpliciter facta sit delegatio pluribus, sed † cum clausula, si ambo, vel clausula, si non omnes; eatenus verò probant hanc duplicem ampliationem, quatenus, vbi adsit in commissione hæc clausula, nequit alter sine altero procedere, nisi constet de impotentia, cap. prudentiam, in princ. eod. tit. cui impotentiæ locus est in casu inhabilitatis, aut remotionis ob suspicionem, vt in prædictis iuribus, sicut ex duobus delegatis simpliciter altero nequit validè procedere, vt d. l. duo, & d. cap. causam, & cap. cum causa, maximè cum casus mortis hac in re æquiparetur casui prædictæ inhabilitatis in d cap. sciscitatus, & casui recusationis in d. cap licèt. Ampliatur secundò, vt procedat ista conclusio † etiamsi alter Conseruatorum simpliciter datorum commisisset alteri vices suas, & antequam Subconseruator vti cœperit iurisdictione, ipse Conseruator decesserit vt in delegato est text. apertus d. cap. cum causa, & adhuc melior d. cap. licèt, de offic. deleg. & vtrobique Doct. adnotantes tunc per mortem condelegati expirare iurisdictionem in superstite. Secus verò erit, (& hæc sit limitatio prima huius secundæ conclusionis) vbi Subconseruator ante mortem Conseruatoris, qui subdelegauit, cœperit vti iurisdictione; nam tunc non expirabit, sed superstes cum tertio subdelegato poterit procedere, iuxta text. d. cap. cum causa loquentem in duobus delegatis simpliciter ibi, nec vices suas super hoc committente, sumpto argumento à contrario sensu, vel etiam poterit procedere ipse solus superstes, si collega defunctus in eum fecerit subdelegationem, vt apertè & in sensu directo disponitur in d. c. licèt, in fine, ibi, si verò ante mortem illius iurisdictione vti cœperit taliter demandata, vices suas, & illius poterit adimplere.

155 *Quid si de iure inhabilis fiat ad iudicãdum: aut*

156 *remoueatur tanquã suspectus.*

157 *Offic. Cons. an & quãdo expiret in aliquo ex plurib. datis cũ clausula, si nõ omnes, vel, si ambo.*

158 *Quid si alter iudicum ante mortẽ vices suas alteri commisit.*

169 Clausulæ, si non omnes, aut si ambo, limitatio.

Limitatur nunc secundò proposita conclusio, † vbi plures Conseruatores dati sint cum clausula, quòd si non omnes, &c. aut, si ambo, &c tunc enim eorum altero, aut aliis defunctis superstites, vel superstes solus potest procedere, atque adeo per illorum mortem non expirat iurisdictio, & officium. ita in delegatis tenet glo. communiter recepta d cap. pen. per illum tex. in fin. extr. de off. deleg. ibi, nisi aliud in delegatione fuerit expressum, & l. non distinguemus, §. cum in plures, ff. de arbitr. & cap. Raynaldus, de testam. quæ duo iura loquuntur in arbitris quibus in hac re pares facit delegatos Pontifex in d. c. pen. Et ratio huius limitationis est, quoniam de impotentia collegæ cum tali clausula dati dicitur constare, si mortuus is fuerit, vt apertè constat ex d. cap. sciscitatus, de rescript. & cap. licèt, de off. deleg. Et sic cum purificata sit iurisdictio, quæ conditionalis erat per d. clausulam iuxta glos. & Doct. d. cap. prudentiam, in princ. de off. deleg. & cap. cum plures, verbo, forma, eod. tit. in 6. procedere poterit superstes, nec expirauit iurisdictio, & officium illorum iudicum. Multò verò magis † idem erit diendum, si plures Conseruatores dati sint cum clausula, vt omnes, aut duo, vel vnus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut alia consimili, (hoc est, vt ibi explicat glos. & Doct. d. cap. cum plures, verbo, consimili, de off. deleg in 6. si dicatur, quòd quilibet eorum in solidum, & per se iudicare, & exequi possit, aut si dicatur, quòd alter alterum non expectet vel non requirat;) tunc enim per obitum talis collegæ, aut collegarum Conseruatoris, in eo iurisdictio, & officium non expirabit, cum stante tali delegatione, quilibet delegatorum liberè possit sine alio iniunctum adimplere mandatum, vt dicitur d. cap. cum plures, in princ. hoc est (vt ibi exponit glo. recepta, in verbo, liberè,) etiam non requisito collega.

160 Quid de Conseruatoribus datis cũ clausula, vt omnes, aut duo, vel vnus eorũ.

161 Officiũ Cõser. nõ expirat si collega qui moritur, habet successorẽ in dignitate cuius ratione datus sit.

Limitatur tertiò, † vbi ille Conseruator datus simpliciter collega, qui moritur, habet successorem in dignitate, cuius ratione, & sub cuius nomine facta est deputatio; nam tunc per eius mortem non expirat officium, & iurisdictio, sed transit eius delegatio in successorem, iuxta text. in cap. quoniam Abbas, de off. deleg. & aliis iuribus allegatis in fin. præced. conclus. atque adeo erit expectandus successor, quia superstes per se non potest procedere, cum sit datus simul cum alio iuxta d. c. causam matrimonij, & alia iura adducta initio huius 2. conclus.

si verò

si verò sint dati plures cum clausula, si non omnes, &c. tunc puto non fore expectandum successorem, cum iam ex eo, quòd purificata est iurisdictio; ea in solidum remaneat penes superstitem, vt supra satis ostendimus. Verùm de hoc articulo, an, & quando deputatio Conseruatoris transeat ad successorem in dignitate, ratione cuius est facta deputatio, seorsim dicemus infra concl. 5. sicut de illo, an si vnus ex pluribus iudicibus simul datis, dicta sua opinione coram aliis, recessit, quia eos trahere non potuit in suam, & illorum sententiæ noluit interesse, an hæc inquam sententia valeat, videndus Fel. cap. causam, nu. 9. Abb. num. 8. Dec. num. 10. de off. deleg. latè concludentes eam non valere. Nunc ad alia transeamus.

162 *Conseruatoris effecti serui an expiret officiũ.*

Tertia Conclusio. Si Conseruator † seruus efficiatur, non expirat ipso iure eius iurisdictio, & officium, sed solùm suspenditur, donec libertati restituatur. Probatur quamuis enim seruus iudex esse nequeat, l. cum prætor; §. non autem, ff. de iud. l. seruus, iuncta glos. C. eod. tit. cap. 1. versic. morib. 3. quæst. 7. & cap. sciscitatus, de rescript. ita vt etiam nullus sit processus ab eo factus, nisi aliud concurrat puta communis error, vel certa Principis scientia, vt satis colligitur ex l. Barbarius, ff. de offic. prætor. tamen id ita intelligendum est, vt à principio sit incapax iurisdictionis, non autem quòd eam postea amittat, si seruitus superueniat. Nam neque furiosus iudex esse potest d. §. non autem, & tamen si furor superueniat, non tollitur iurisdictio, l. iudex datus, ff. de iudic. Et cæcus nequit habere beneficium, & tamen eo non priuatur, propter superuenientem cæcitatem, vt latè ostendimus in tract. de option. canon. cap. 4. concl. 4. amittet ergo solum exercitium, prout de furioso dicitur d. l. iudex datus, & sic retinebit iurisdictionem in habitu, donec est seruus, alioqui iure postliminij seruus captiuus iurisdictionem non recuperaret, quod tamen † generatim de omnibus iuribus cauetur in §. sed si ab hostib. Institut. quibus modis ius patr. potest. solu. & l. postliminij, ac toto ferè tit. ff. de captiu. & postlim. reuers. Et in specie iurisdictionis de Episcopo capto ab hostibus, quòd eam reuersus recuperet, est text. in cap. si Episcopus, quod est 3. idémque pen. de suppl. neglig. prælat. in 6. Ratio autem huius conclusionis est, quoniam in hoc casu non militat eadem ratio in morte ciuili, quæ in naturali; nam hæc tollit omne fundamentum iurisdictio-

163 *Liber factus Cõser. iurisdictionis vsum recuperat.*

nis,quæ est vita,non sic mors ciuilis, quæ relinquit potentiam, seu iurisdictionem in habitu, licèt tollatur eius exercitium, & vsus; quod tamen sufficit ne quis in alium transmittere efficaciter possit iurisdictionem per ea, quæ postea de excommunicatione, & suspensione trademus; atque adeo nil mirum, si quæst. præced. docuimus, per mortem etiam ciuilem concedentis expirare iurisdictionem, qua vti non cœpit eius delegatus. Ne putes tamen, † exercitium iurisdictionis Conseruatoris, quæ erat in Conseruatore Episcopo interim, donec captus manet apud hostes, aut etiam eo mortuo, donec successor datur in Episcopatu, resideat penes Capitulum, sicut † de ordinaria iurisdictione cauetur quoad mortem naturalem cap. illa,& cap. fin. ne sed. vac. cap. ad abolendam de hæret. cap. cum olim, & cap. his, quæ de maior. & obed. cap. 1. eod. tit. in 6. d. cap. pen. & vlt. de suppl. neglig. prælat. cap. vnico de instit. cap. cùm nullus de temp. ord. eod. lib. Clem. statutum, de elect. quoad mortem ciuilem per seruitutem, quia captus sit ab hostib. decernitur d. cap. pen. aut etiam quouis modo vacet Episcopatus per renunciationem, translationem, depositionem,vel alio modo, vt voluit gloss.ab aliis approbata d.cap. pen. verbo mortem. Nam illud certissimum est, † ad capitulum sede quouis modo vacante non transire iurisdictionem delegatam, sed solùm ordinariam, vt satis colligitur ex prædictis iurib. ibique Doct. adnotarunt, ac pluribus inter cæteros ostendunt Franc. Pauin. tract. de potest Capit. sed. vacant. par. 1. quæst. 19. Fed.sen.cons.30. & Papa August. in addit. ad Steph. Quarant.in Compend. Bullar. verbo capitulum sede vacante in princ. vbi etiam post Io. An. & cæteros dict.cap. ad abolendam de hæret. Franc. de communi attestantem d. cap. vnico de maior. & obed. in 6. Pauin. supr. & alios docet idem esse iniurisdictione delegata generaliter Episcopo etiã à iure, qualis est illa, de qua, d.c. ad abolendum in fin.nimirum quam habẽt Episcopi in exemptos quoad crimen hæresis quod etiam postmodum reperi ex communi teneri à Sanch. de matrim.lib. 8. disput.2. num.10. At verò in vers. subsequenter idem Prosper ex Rebuf. in prax. benef. tit. de deuolut. nu.68. & Doct. in cap. verùm,de for. compet.quibus adde Abb. & alios d. cap. ad abolendam Fel. latè in cap. eam te num. 17. de rescript. docet † capitulum sede vacante succedere Episc. in iis tantum,

quæ

164 *Capitulum sede vacante an succedat in iurisdictione.*

165 *Quando in ipsum transeat iurisdictio ordinaria.*

166 *Iurisdictio delegata à iure Episcopo, nõ transit in Capitulum sede vacante.*

167 *An si ordinario iure Episc. cõpetat iurisdictio, succedat Capitulum.*

quæ ei competunt iure communi, & proprio Episcopi, scilicet eo ipso, quòd est Episcopus, secus verò vbi competeret aliquo iure speciali, seu accidentali. Sanchez tamen d.nu.10. id etiam admittit in speciali ordinario, non delegato. Neque obstat si dicatur, Episcopo, vt Episcopus est, competere, quòd deputetur Conseruator, vt habetur in d.cap.fin.in princ.ibi Episcopus; nam statim responderi potest ex d.cap.fin.solum haberi, quod Episcopus sit ex illis personis, quæ deputari possunt in Conseruatore. Non obstat etiam, quòd capitulum sede vacante contineat plerasque personas, quæ deputari possunt Conseruatores, nimirum obtinentes dignitatem, vel personatum in Ecclesia Cathedrali iuxta text.d.cap.fin.in princ. Respondetur enim primò eodem modo, vt ad præcedens motiuum, aliud esse, quòd aliqua persona sit ex iis, quæ possint deputari Conseruatores; aliud quod ei, vt sic competat esse Conseruatorem; deinde quod possint deputari tales personæ de capitulo, conuenit eis, vt singulis, non vt vniuersis, aliud autem sunt singuli, aliud vniuersi l.2. & l.sicut, §.si quid, ff.quod cuiusq. vniu.nom. l.sed si hac §.qui manumittantur, ff. de in ius voc.c.qui manumittitur, 12.q.2.opt.tex.in c.fi.de præb.in 6.vbi gl.&Doct.latè Fel.& alij in cap.eam te, de rescr.& Ant.Gabr.commun.concl. lib. 6. tit. quod cuiusque vniuers. nom.à num.1.ad 13. præsertim verò cum multi, immò maior pars illorum de capitulo regulariter non sint de illis personis quæ possint esse Conseruatores; neque enim simplices Canonici etiam Cathedralis regulariter esse possunt Conseruatores, vt tradit glos. recepta c. statutum, in princ. verbo, Canonicis, de rescript. in 6. & d c. fin.verbo, obtinentes, & verbo, edita, de offic.deleg.eodem lib. nósque sup.cap.4. quæst.8.latiùs ostendimus. Verùm de principali hoc articulo aliquid etiam dicemus concl. 4. prope finem. Ex hoc porrò, quod postremo loco dixi, incidenter colligo, non solùm vacante sede episcopali, verùm etiam plena capitulum Cathedralis, nedum alterius inferioris, non posse deputari in Conseruatorem. Ex illis verò, quæ paulò ante deduximus, colligitur, quod sicut non residet penes capitulum sede vacante iurisdictio delegata, quamuis generalis, quæve speciali iure, saltem delegato Episcopo competebat, atque adeo etiam potestas Conseruatoris, ita & multò magis non residebit penes idem capitulum quando sedes non vacat, sed solùm Episcopus

habet suspensam iurisdictionem, eo quia captus sit, & in seruitutem redactus. Tunc igitur † siue solus quis deputatus sit Conseruator, siue simul cum alio; durante in ipso, vel collega tali seruitute, quæ superuenit post electionem illius in Conseruatorem, erit expectandus successor in dignitate in casibus quibus ad illum eo ipso transeat iurisdictio Conseruatoris, qua de re infr. concl. 5. agemus, vel recurrendum est ad collegam, vbi Conseruatores dati sint cum clausula, quòd si non omnes; tunc enim solus poterit procedere propter impotentiam alterius; multò verò magis, si datus sit in solidum, iuxta dicta sup. concl. pręced. vel si id in facultatibus habeat, poterit pars alium Conseruatorem eligere; vel, si hisce rationib. occurri tali incommodo non posset, confugiendum esset ad summum Pontificem, cap si is, cui causa, de off. deleg. in 6. cum simil. qui forsan dabit alium delegatum, vel adiunctum. Putò verò hæc omnia procedere siue negotium fuerit cœptum tempore superuenientis seruitutis, siue non, cum prædicta iura, atque Doct. non distinguant, & militet eadem ratio; & quoad casum paulò ante commemoratum de duobus delegatis in solidum disponit text. d. cap. cum plures, §. seu versic. porrò, quòd † vno taliter delegatorum negotium commissum inchoante alij poterunt se intromittere de eadem, si vel infirmitate, vel alia iusta causa illum contigerit impediri; nisi † impeditus subdelegatum dedisset: qui iam vti cœpisset iurisdictione; tunc enim requiritur, quòd denuò subdelegatus impediatur, ad hoc, vt sine eo collega subdelegantis non impeditus procedat, vt tradit ibid. glos. & Doct. Si verò † adsit clausula, quòd si non omnes, tunc impeditus etiam post cœptum negotium cessante impedimento foret admittendus, vt docet Io. An. ibid. in glos. verbo, nequibunt per not. in cap. quoniam Abbas in glos. 2. & cap. coram, glos. pen. de offic. deleg. & facit cap. sciscitatus, cum ibi not. de de rescript. Id autem adnotandum est pro omnibus aliis casibus, in quibus iurisdictio Conseruatoris suspenditur, puta per excommunicationem, & suspensionem, vt inf. concl. 6. ostendemus. Quod autem diximus de seruitute, dicendum multò magis est de damnatione ad metallum, deportatione, banno perpetuo, & similibus, quibus ciuitas amittitur dumtaxat, non item libertas, quod fit regulariter per seruitutē, iuxta ea, quæ supra quæst. 2. præmisimus, vt nimirum per hæc iurisdictio non

168 Conseruatore seruo effecto aut eius Collega quid agendum.

169 Impedito vno ex Cons. alius causā prosequitur: nisi

170 impeditus dederit subdelegatū &

171 Quid si adsit clausula, si nō omnes.

non amittatur sed suspendatur.

Quarta conclusio. Vacante per renuntiationem, translationem aut alio simili modo dignitate, seu beneficio, cuius ratione quis electus, seu deputatus est Conseruator, † neque expirat ipso iure potestas, & officium Conseruatoris, neque suspenditur siue quoad negotia cœpta, siue etiam fortasse quoad non cœpta, modò tempore electionis, seu deputationis talis qualitas adesset. Probatur hæc conclusio. quoniam licèt id nemo in specie Conseruatorum dixerit, quoad delegatum tamen Apostolicum † id expressè tradit glos. in cap. statutum, in princ. verbo, Canonicis, in fin. de rescript. in 6. quam ibi Archid. Gemin. Franc. & cæteri communiter sequuntur, alia etiam glos. in Clem. 2. verbo, principalis, de rescript. quæ ab aliis ibid. approbatur, non tamen exprimit, an tempore commissionis, vel præsentationis, sed id satis exprimunt Doct. ibi & tam glos. d. cap. statutum, verbo, Canonicis, quàm Doct. omnes volentes, quòd sufficit, Canonicum Cathedralis delegatum ratione canonicatus fore Canonicum tempore commissionis, licèt non sit tempore præsentationis, atque adeo procedere posse, pro hoc allegantes text. in l. feminæ, ff. de Senat. l. cæcus, ff. de iudic. cap. dudum, cum ibi not. de elect. cap. 1. & cap. si eo tempore, de rescript. in 6. id ipsum etiam pluribus relatis tenet communem opinionem asserens Dec. in cap quoniam Abbas, num. 6. circa initium, de offic. deleg. Et huius rei ratio, quam adducit inter alios ibi Dec. & indicant Doct. d. c. statutum, & Clem. 2. ea est, quia cùm disponens requirit aliquam qualitatem certo tẽpore, sufficit quòd ea adsit illo tẽpore, vt præter citata iura probatur ex aliis, quæ allegat inter cæteros Imol. d. Clem. 2. nu. 14. & Tiraq. tract. caus. cess. limit. 4. nu. 1. & 3. & Thom. Sanch. tract. de Matrim. lib. 8. disp. 27. nu. 28. vbi rem hanc latè probat. at verò d. c. statutum, in princ. apertè videtur talem qualitatem, quòd sit Canonicus Cathedralis, vel obtineat dignitatem, aut personatum, solùm requirere tempore commissionis, dum decernit quòd causæ à sede Apostolica, vel eius Legatis de cætero nullis committantur, nisi dignitate præditis, &c. qua prorsus formula vtitur idemmet summus Pontifex Bonif. VIII. in d. cap. fin. in princ. de off. deleg. in 6. dum ait, quòd non possint de cætero deputari Conseruatores, nisi Episcopi, vel eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates, vel personatus in Cathe-

172 *Vacante per renũt. trãsl. &c. beneficio eius Cõseru. iurisd. an & quãdo expiret.*

173 *Delegati qualitas propter quã datus est, sufficit quod adsit tẽpore electionis.*

dralibus, vel Collegiatis Ecclesiis obtinentes, atque adeo sufficiet habere aliquam ex dictis qualitatibus tempore deputationis, vel electionis in Conseruatorem, licèt ea careat toto tempore processus. quòd si eodem cap. fin. versic. vices quoque, decernitur, vt Conseruatores non possint committere vices suas, nisi habentibus prædictas qualitates; sîcque videtur quòd idem facere debeant Conseruatores in quacumque parte iudicij velint vices suas committere; idem etiam planè quoad delegatos statuitur in d. cap. statutum, versic. in nullo quoque, & sic vel in vtroque casu erit admittenda prædicta communis opinio, vel in neutro, hoc est, vel etiam in Conseruatore, vel neque in delegato; quod alicui tenendum esse fortè videretur, tum per rationem, quam mox attigimus; quæ etiam ex eo roborari potest, quòd inconueniens videtur, quòd aliquis nullam habens ex qualitatibus requisitis, si eam dimisit postquam ei commissa fuit causa, vel electus, seu deputatus fuit in Conseruatorem, teneatur committere vices suas aliquam ex illis qualitatibus habenti, & sic subdelegatus debeat esse dignior delegante, & Subconseruator Conseruatore contra mentem etiam Pontificis, qui in vtroque eandem qualitatem requirit; tum etiam per motiuum, quod affert Dec. in cap. quoniam Abbas, num. 6. de offic. deleg. & Imol. d. Clem. 2. num. 13. ex eadem glos. d. cap. statutum, in princ. verbo, committantur; quia nimirum ideo voluit Pontifex, vt causæ committerentur talibus personis qualificatis, ne † per pannosum clericum Papa repræsentetur, quod tenderet in vilipendium sedis Apostolicæ, arg cap. in sacerdotibus, 61. dist. cum simil. quæ quidem ratio concludit non solùm respectu principij delegationis, sed etiam respectu medij, & finis, & cuiuslibet partis processus; præsertim cùm causæ in curia committantur, & processus vt plurimum sit agitandus in partibus, vbi si commissarius dimisit illam qualitatem ignorari facilè potest, quòd causa fuerit ab initio commissa personæ qualificatæ; & sic adhuc vilipenditur sedes Apostolica. Retenta tamen communi opinione, quam in delegato tenet etiam Bal. in l. generaliter, circa medium, C. de episc. & cler. ac Tiraqu. d. limit. 4. tract. caus. cess. num. 4. vbi de communi, & consequenter admittere debemus etiam in Conseruatore per prædicta, cum par sit in ea ratio, ac in delegato Apostolico, atque ab eo argui rectè possit, quoniam

174 *Qualificatæ personæ cur esse debeant Conseruatores Apostolici, aut delegati.*

&

& ipse delegatus est Apostolicus, vt iam sæpè admonuimus. Ad primum motiuum in contrarium responderi potest, quòd non est inconueniens aliquam personam non qualificatam tempore subdelegationis, quæ tamen talis fuit tempore delegationis, teneri propter specialem canonis dispositionem subdelegare alicui personæ qualificatæ, cum † etiam hæc, si dimittat talem qualitatem retentura sit subdelegationem, ob rationis identitatem, & delegatus, licèt dimiserit suam qualitatem, aliquando tamen eam habuit, & aliquem adhuc retinet fulgorem, l. Senatorem, ff. de Senator. l. fin. ff. de decurion. cum aliis in id adductis per Tiraq. in tract. caus. ceß. limit. 15. per totam. Idque præsertim dicendum est, cum ratio, & causa finalis, ob quam summus Pontifex eas fore personas qualificatas voluit, quibus causę à sede Apostolica committerentur, fuit illa, quoniam communiter in dignitate positi reperiuntur habiles, & intelliguntur honestiores, & fideliores, cum iam fuerint in assumptione dignitatis approbati, cap. nihil, de elect. & cap. iam dudum, de præbend. vt satis etiam sentit glos. recepta d. verbo, Canonicis, versic. nota ergo, vbi alia ad id iura adducit; atque adeo illa ratio, ne sedes Apostolica in vili & pannoso iudice vilipendatur, est solùm impulsiua, non finalis; & sic soluit secundùm motiuum in contrarium adductum Imol. d. num. 14. & Dec. in cap. quoniam Abbas, num. 6. de offic. deleg. Ex hac porrò communi opinione videtur inferri † malè Spec. tit. de iud. deleg. § fin. versic. quid si causa, insinuasse, quòd ad hoc, vt talis qualificatus dimittens qualitatem poßit esse delegatus, requiri citationem, quod etiam Franc. voluit in Canonico remoto à canonicatu d. cap. statutum, in princ. versic. secus autem, & versic. & aduerte primò; in quo parum sibi constat, cum paulò ante cum cæteris dixerit, sufficere eam qualitatem adesse tempore delegationis, licèt non adesset postea tempore præsentationis; de quo tamen aliquid ante fin. huius concl.

175 Quid si persona nō qualificata sit tēpore subdelegationis sed delegationis.

176 Qualitas requisita in delegato dimitti potest ante citationem.

Limitatur autem nostra conclusio fundata in prędicta communi opinione primò, secus dicendum fore † si ob delictum quis amoueatur à dignitate, quod satis apertè voluit Imol. vbi supr. & magis expresè docuit Franc. d. cap. statutum, in princ. versic. secus autem, Dec. d. cap. quoniam Abbas, num. 6. in fin. post Bal. supr. per text. in l. Caßius, ff. de Senator. vbi habetur, quòd Senator amotus à dignitate ob turpitudinem iudex esse nequit,

177 Amissa ob delictū qualitate requisita, nō amplius procedit post sententiā Conf.

nequit, quod idem probari videtur in l.eo, ff. ad leg. Iul. repet. l. 1. ff. ad leg. Iul. de vi priu. l. 2. & l. iudices, C. de dignit. cap. sciscitatus, de rescript. Et confirmatur ex eo, quòd tunc, qui dimisit dignitatem, nullum retinet ex eius priuilegiis, vt notant Doct. d. l. Senatorem, & l. fin. supr. tit. Idem post alios tenet Sanchez de Matrim. lib. 8. disput. 27. num. 26. quod tamen est restringendum, nisi foret toleratus; nam interim, donec repellatur, potest procedere, per gloss. singularem in summa, 3. quæst. 7. facit cap. vlt. 15. quæst. vlt. cap. inter dilectos, de excess. prælat. cap. ad probandum, de re iud. cum aliis, quæ adducemus infr. quæst. 6. & 7. Similiter restringendum est cum Franc. supr. † vbi à dignitate remotus fuerit, non autem solum ab administratione, vel ab ea suspensus, ex not. per Archid. in cap. audiuimus, 24. quæst. 1. & traditis per Doct. in cap. si vno, §. 1. de cler. ægrot. in 6.

178 *Quid si amotus sit vel suspensus ab administratione.*

Limitatur secundò principaliter † nisi superueniret aliqua qualitas totaliter opposita primæ qualitati, vt si habens dignitatem Ecclesiasticam contraheret matrimonium; tunc enim quicquid aliter distinxerit Specul. tit. de iudic. deleg. §. fin. vers. quid si causa, poterit cognoscere de causa temporali, non autem de spirituali, vt post Paul. d. Clem. 2. tenet ibi Card. num. 7. Imol. d. num. 14. Franc. Gemin. & alij d. cap. statutum, in prin. quin etiam absolutè in eo expirare iurisdictionem post alios docet Sanchez supr. num. 27.

179 *Delegatus deposita dignitate trãsiens ad statũ incõpatibilẽ non potest procedere in causa delegata.*

Limitatur denique, vt procedat dummodo delegatio, seu deputatio, vel electio in Conseruatorem facta fuerit sub nomine proprio, secus verò; si sub nomine dignitatis, per ea, quæ dicemus in seq. conclus. si duo tamen priùs adnotemus. Alterum, quod negari non posse videtur, † quin retenta etiam prædicta communi opinione in eo, quòd non expiret iurisdictio delegati, atque adeo Conseruatoris per dimissionem qualitatis ad delegationem, vel deputationem in Conseruatorem requisitæ, ea temperẽda sit, dummodo tempore dimissionis talis qualitatis saltem fuerit transmissa citatio, atque adeo perpetuata iurisdictio, tum propter auctoritatem Specul. loco cit. cum quo sentit etiam Io. de Deo ab eo allegatis ibi, & versic. quid si fiat Monachus, necnon Franc. vbi supra, id quod insinuant quoque aliqui Doct. tam d. cap. statutum, in princ. de rescript. in 6. quàm d. Clem. 2. de rescript. tum quòd ratio allegata

180 *Quid si delegatio facta sit sub nomine proprio, non sub nomine dignitatis.*

gata per glos. d. verbo, Canonicis, in fin. quòd expectandum sit initium, saluatur propriè non nisi post citationem, cum tunc iudex dicatur incipere vti iurisdictione, cap. licèt vndique, de offic. deleg. cap. quamuis, & cap. si delegatus, eod. tit. in 6. vbi id notant Doct. communiter; tum quia iurisdictio non transfertur efficaciter per commissionem; nisi postquam commissarius ea vti cœpit, vt expresse cauetur in d. cap. quamuis, hoc est per citationem, vt mox diximus. tum ex illo optimo simili, quia non nisi per citationem perpetuatur iurisdictio post mortem concedentis siue ciuilem, siue naturalem, cap. gratum, de off. deleg. cum aliis, quibus id latiùs ostendimus supra quæst. præced. ferè per totam, præsertim verò præmiss. vlt. tum denique quia sic meliùs cessant motiua contra prædictam communem opinionem adducta, & alia absurda, quæ ex ea indistinctè, & absque hac moderatione admissa possent deduci. & ob hanc causam in concl. diximus, (fortasse etiam quoad negotia non cœpta,) cum tamen quoad cœpta eam absolutè proposuerimus.

Alterum, quod hoc loco adnotamus, est, quòd saluis prædictis limitationibus hæc conclusio est admittenda quouis modo citra naturalem mortem vacet beneficium, aut dignitas, ratione cuius aliquis est capax, & aptus, vt in Conseruatorem deputetur, vbi tamen in eo talis commissarius, seu Conseruator ius perfectum haberet, quod ius in re vocant, & non tantum ius imperfectum, seu ad rem. Omnes autem vacationis modos † inter ceteros recensent, & enumerant Staphil. tract. de litt. Apostol. grat. & iust. versic. In hac parte subiiciam, seu titul. de mod. vacat. & Rebuf. in Prax. benefic. 3. part. titul. 1. qui est de modis amittendi beneficia. cuius ordinem sequentes dicimus

181 *Beneficium quib. modis vacet.*

Primum modum talis vacationis, seu amissionis † esse per priuationem ob crimen ipso iure, vel per sententiam, vt per eum ibi num. 2. & 3. Priuatur autem ipso iure quis beneficio primò per hæresim, cap. ad abolendam, de hæret. cum limitationibus, & extensionibus, de quibus per tex. & Doct. ibi, ac Rebuf. supr. à num. 4. vsque ad 27. idémque multò magis dicendum est de apostata à fide, Rebuf. supr. num. 47. arg. tex. in cap. pen. & fin. 50. dist. Secundò propter Schisma, Rebuf. ibid. num. 29. per tex. in cap. nos consuetudinem, 12. dist. & cap. quia

182 *Beneficio quãdo quis priuetur ipso iure.*

diligentia, de elect. vbi etiam cum duobus num. seqq rationem affert, & declarat, quid propriè sit schisma, quod faciunt quoque Doct. in rubr. de schismat. & alibi sæpe. Tertiò qui vi ingreditur possessionem, ius, quod in ea habet, ipso iure amittit, cap. eum, qui de præbend. in 6. vbi Doct. & Rebuf. vbi supra num. 27. Quartò addit Rebuf. num. 32. propter crimen læsæ maiestatis. Sed cum in id nullum ius alleget, neque extet, quòd sciam, & priuatio sit pœna, résque odiosa, debet restringi, non ampliari ex vulgatis iuris regulis, cuius loco substituimus falsantes litteras Apostolicas cap. ad falsariorum, de crimin. fals. Quintò simoniacus ipso iure priuatur beneficiis cap. insinuatum, vbi Fel. & alij de simon. Extrauag. cum detestabile, de simon. in commun. qua etiam in re extat Constit. Pij V. quæ incipit, cum primum, item quoad confidentiam beneficialem constitutio Pij IV. Romanum Pontificem, & alia Pij V. quæ incipit intolerabilis, quas latè explicat Flam. Paris tractat. de confident. benefic. ferè per totum. & alio tract. de resign. benefic. libr. 14. quæst. 6. num. 6. Nauar. in Man. cap. 23. num. 109. cum duabus seqq. & in plerisque consil. sub tit. de simon. quod tamen declara, vt per Doct. ibi & Rebuf supr. num. 33. vsque ad 37. Sextò qui crimen Sodomiæ commiserit Rebuf. supra num. 38. allegans cap. mulier, 15. quæst. 1. vbi tamen id non habetur. Extat autem ea de re constitutio Pij V. quæ incipit, horrendum, quam breuiter explicat Nauar. in Man. cap. 27. num. 249. & seq. Septimò percutiens Cardinalem, cap. felicis, de pœn. in 6. Octauò percutiens, capiens, aut banniens Episcopum, hæcve mandans, aut suo nomine gesta rata habens, Clem. 1. de pœn. Nonò homicida qualificatus, puta assassinus, & conductus pretio ad interficiendum, Rebuf supr. num. 41. post Alex. cons. 166. vol. 7. per text. in cap. 1. de homic. in 6. aut 51. alterum parentem, vel fratrem occiderit, sic intelligens cap. inquisitionis, in princ. absolutè loquens de homicidio vbi id adnotarunt Fel. & alij de accusat. Decimò beneficiati alicuius Ecclesiæ; qui alium beneficiatum eiusdem Ecclesiæ per se, vel alios occidere, vel mutilare præsumpserint, cap. in quibusdam, § sacri, de pœn. Vndecimò clerici prælatis inferiores, qui procurant capi viros ecclesiasticos, vt renuncient beneficiis, vel vt citati non vadant ad curiam, ipsíque citati, qui se capi procurant, Clem. multorum, de pœn. Duodecimò obtinens beneficium

ficium parochiale, si non promoueatur intra annum, cap. licèt canon, de elect. in 6. qua de re præter Doct. ibi, & Clem. vt ij, qui, de æt. & qual. plura idem Rebuf. d. Prax. benefic. 2. part. in dispensat. de non promou. & Mandos. in Prax. sign. grat. hoc eod. tit. Denique qui receperint dignitatem, vel personatum, seu officium aut aliud beneficium curam animarum habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, nisi primum statim sub testimonio publico verbaliter, realiter, & cum effectu in Ordinariorum manibus dimiserint ipso iure. Secundò priuati existunt, vt disponitur in extrauag. execrabilis, versic. qui verò deinceps, de præbend. in commun. quæ per singulos Romanos Pontifices in suis Regul. Cancellariæ confirmatur, cum tamen iam primo ipso iure pariter priuati noscantur, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo, & fraude cessantib. steterit quò minùs eam habeant, vt d. vers. qui verò necnon cap. de multa, de præbend. cauetur. Alij quidam recensentur à Io. Azor lib. 7. Instit. moral. cap. 17. par. 2. Sed hi dempto quarto sunt præcipui casus, in quibus ipso iure quis incurrit priuationem beneficij, illúdque impetrari potest ante sententiam declaratoriam, vt ait Rebuf. d. tit. 1. num. 4. quam tamen † requiri existimo, ad hoc, vt quis iurisdictionem illi beneficio annexam, vt propter illud datam amittat, arg. c. vlt. 18. quæst. vlt. cap. inter dilectos, de excess. prælat. cap. ad probandum, de re iudic. cum simil. In casibus verò, in quibus priuatio non ipso iure inducitur, requiritur sententia, per quam criminosus priuatur, vt de se patet; huiusmodi autem casus † nonnullos refert Azor d. lib. 7. cap. 18. & Rebuf. supr. à num. 50. vsque ad 60. subdens num. 61. generalem regulam, quòd clericus priuari debet beneficio pro quocunque graui delicto, non aliàs, per text. in cap satis peruersum, 56. dist. & cap. inuentum, 16. quæst. 7. Abb in cap. ex suæ, de pen. & Doct. in cap. at si clerici, §. adulteriis, & cap. cum non ab homine, de iud. & num. 62. cum tribus seqq. docet priuationem beneficij non debere infligi à iudice, nisi id à iure exprimatur, aut condemnaret, clericum esse degradandum, & traderetur curiæ seculari. neque per sententiam super crimine censetur quis priuatus beneficio, nisi id exprimat sententia, aut hæc pœna eo ipso à iure irrogetur. Hæc quoad priuationem, qui est primus modus amittendi beneficium. Secundus modus † est per professionẽ

183 Sentẽtia declaratoria requiritur ad amissionem iurisdictionis.

184 Beneficio quãdo quis priuandus sit.

185 Beneficium amittitur per professionem, mortẽ naturalẽ, renũciationẽ.

cap.beneficium, de regular. in 6.ita vt collatio antea facta nulla sit, licèt postea sequatur professio, vt præter Doct.ibi adnotauit Rebuf.supr.num.44. post Castr. consf.432. vol.1. Tertius est per mortem naturalem, de quo in cap. susceptum, de rescript. in 6. & passim in iure canonico. Quartus per renuntiationem, de quo tot.ferè tit.de renunt. & alibi sæpe; & hæc † vel est expressa, vel tacita; expressa alia est pura, quæ simplex vocatur, fitque ex mera liberalitate, vt d. tit. de renunt.alia conditionalis vel quia fiat ad fauorem alicuius, vel ex causa permutationis, vel cum regressu, cùm quis resignat cum hoc, quòd, si resignatorius præmoriatur, resignans regrediatur ad beneficium; vel cum ingressu, vt si Papa contulerit alicui beneficium, & antequam is accipiat possessionem, illud resignet, idémque Papa concedat, vt si resignatarius præmoriatur, resignans idem beneficium resignatum ingrediatur; vel cum accessu, quando quis resignare vellet Petro, sed quia is incapax est, resignat eius præceptori cum hoc tamen, quòd post ætatem legitimam Petrus propria auctoritate possit accedere ad tale beneficium. de quibus omnibus conditionalibus renunciationibus Rebuf.d.3. part.tit.2. qui est de resignat. 4. qui est de regressibus, & 7. qui est de resignat. condition. quam in fauorem vocant, & Flamin. Paris. tract.de resignat. benefic. propriis locis, vbi præcipuè agit de pura, de qua etiam latè idem Rebuf. ead. 3. part. tit.5.& 6.8.& multis seqq. de resignatione verò ex causa permutationis ead.3.part.tit.de permut. Doct. in rubr. & tot.forè tit.de rer.permut. Feder. sen. & alij in tract. de permutat. benef. Resignatio † verò tacita, quæ ipso iure fieri intelligitur absque alia verborum expressione, nonnullos habet casus, ex quibus præcipui sunt hi. Primus, cùm quis litigat super decanatu v.g. cum aliquo, & eum nominat, vel aliter honorat tanquam Decanus, Rebuf. d. 3. part. tit. 3. qui est de tacita renunc. versic.quartò dicitur, per text.in cap.ex ore, de his quæ fi.à maior.part. cap.aut etiam postulando pro eo, Rebuf.ibidem versic. quintò postulando per cap.ex litteris, de transact.iuncta l.vlt.ff de inoffic.testam. & Host.in summ.tit de renunc. §.qualiter, in fin. & ibid.versic. Octauò dando idem docet Rebuf. si litigans det collationem suam parti aduersæ, vel eam incidat, arg.l.Labeo, ff. de pact. Secundus casus sumi potest ex eod.Rebuf.supr.versic. septimò impugnando, nimirum vbi beneficiatus

186 *Renunciatio beneficij quotuplex sit, eiusq; subdiuisio.*

187 *Resignatio beneficij tacita quibus modis fiat.*

tus impugnat potestatem eius, qui ei contulerat; nam ex eo, quod quis visus est impugnare, non debet commodum reportare, cap. ex eo, de reg. iur. in 6. Tertius cedendo liti motæ super beneficio, Rebuf. supr. vers. nonò cedendo liti, arg. l. postquam, C. de part. & l. filius, ff. de minor. Quartus, si quis adipiscatur pacificè beneficium, censetur renunciare gratiæ, quam quis habebat, vt sibi prouideretur de beneficio, quod de iure cum hoc est incompatibile, vt est text. in Clem. gratiæ, de rescript. Item si quis litigat super beneficio, & capit pacificam possessionem beneficij cum primo incompatibilis, censetur renunciare illi primo, vt post glos. & Doct. d. Clem. gratiæ, tradit Rebuf. vbi supr. versic. tertiò qui litigat. Quæ autem incompatibilia beneficia dicantur, † consulendi sunt Doct. d. cap. de multa, cap. referente, & cap. præterea, de præbend. & d. extrauag. execrabilis, necnon cap. dudum, il 2. de elect. cap. quia nonnulli, & cap. conquerente, de cler. non resid. cap. cum nostris, & cap. litteras, de concess. præbend. cap. 1. de consuet. in 6. cap. licèt Episcopus, de præbend. & cap. gratia, de rescrip. eod. lib. Io. de Lign. de plural. benef. Nauar. in Man. cap. 25. à num. 115. vsque ad 127. Alphons. Hoied & alios in tract. de incompatibil. benef. Quatuor autem potissimum de causis beneficia incompatibilia dicuntur, nimirum ratione qualitatis, vt dignitas, personatus, & beneficium curatum cum alio simili, vt d. c. de multa, d. cap. licèt, & d. extrauag. execrabilis; ratione personalis residentiæ, cap. quia nonnulli, & cap. relatum, de cler. non resid. cap. adhæc, & cap. cum non ignores, de præb. cum simil. & Concil. Trid. sess. 25. cap. 17. de reform. circa medium; ratione sufficientiæ, cap. conquerente, de cler. non resid. cap. cum teneamur, de præbend. & Concil. Trid. loco cit. ob id nimirum, quia vnum eorum, vel plura sufficiant, notauítque inter ceteros Nauar. d. cap. 25. num. 125. & duobus seqq. & denique ratione eiusdem tecti, quia vtrumque beneficium sit in eadem Ecclesia, vt d. cap. litteras, de concess. præbend. & d. cap. de multa, vers. idem iuncta glos. & alios ibi, de quo etiam inter ceteros Hier. Gig. tract. de pens. Ecclesiastic. quæst. 50. nisi adsit statutum, vel consuetudo; tunc enim duo, sed non plura poterit quis obtinere; sic intelligo text. in cap. 1. de consuet. in 6. dum ibi dicitur, quòd sine dispensatione Apostolica quis non potest in eadem Ecclesia tenere, nisi vnicum personatum, vel

188 *Beneficia incõpatibilia quæ sint.*

dignitatem, aut officium perpetuum cum præbenda, arguendo à rubrica, quæ est de consuet. sed ad idem glos. ibi, verbo, vnicum, allegat alia iura tam quoad statutum, quàm quoad consuetudinem; vbi etiam idem putat fieri posse ex dispensatione inferioris à Papa, per d.cap.1. in verbis mox relatis; sícque approbari opinionem glos. dict. cap. litteras, de concess. præbend. alia similis glos. in cap.super eo, verbo, dispensatio, de præbend. in 6. sic intelligens illum text. vbi etiam habetur ampliatio ad hanc restrictionem, & restrictio ad id, quod paulò ante diximus de retentione dignitatis, vel personatus, aut beneficij curati cum alio simili ex d.cap.de multa, & extrauag. execrabilis, dum d.cap.super eo habetur, quod habens personatum, cui annexa est cura, potest simul etiam in eadem Ecclesia absque dispensatione Apostolica obtinere præbendam, cui annexa sit cura; tunc enim cura non est principalis, sed accessoria, vnde etiam per alium deseruire illi potest, nec tenetur in ea residere, glos.recepta ibid. verbo,non obuiet,ad quod etiam allegat text. in cap.extirpandæ, §.qui verò, vbi optimus text. & glos. ac Doct. adnotarunt, de præbend. idem quoque probatur in d.extrauag.execrabilis,ad finem,§.seu versic.quantum autem, de præbend.in commun. Sed quamuis ex his omnibus inducatur incompatibilitas ad effectum, vt talia beneficia simul quis tenere nequeat, non tamen inducitur vacatio primi per adeptionem secundi, nisi in beneficiis curatis,personatibus, ac dignitatibus, cùm quis habet pacificam possessionem secundi similis, vel per eum stat, quin habeat, vt d. cap. de multa, & d.extrauag.execrabilis; item quoad duas præbendas in eadem Ecclesia, vt d.cap.litteras, iuxta communiorem, ac veriorem intellectum, pro quo optimè facit text. d. cap. 1. vel etiam vbicumque sit de iure incompatibile, si superior decernat primum vacare siue in collatione secundi, siue aliàs, vt ex prædictis iuribus; præsertim verò cap.relatum, & cap. præterea,de præb. cum ibi notatis colligitur, habétque praxis. Sícque in his casibus habemus quintum modum vacationis,nimirum per incompatibilitatem beneficiorum, de qua latiùs inter ceteros Hoied.tract.de incompat. benefic. Gonzal. ad regul. 8. Canc.glos.10. à num.32. & glos.15.in 3. vacat. modo. Sextus erit huic similis † per translationem quando nimirum quis ab vna Ecclesia ad aliam transfertur, de qua in cap. in apibus 7. quæst.

149 *Trãslatione quomodo amittatur beneficiũ, aut cõsecratione Episcopi.*

quæst. 1. cap. si quis iam translatus, cap. inter corporalia, & toto ferè tit. de translat. Episc. habétque locum siue vtrumque beneficium sit ita de iure incompatibile, vt per adeptionem secundi primum vacet, siue quia aliàs simul retineri non possunt iuxta prædicta, siue alia ratione iusta de causa in ipsa translatione superior decernat primum beneficium vacare, vt ex mox citatis iurib. cum ibi traditis, communíque praxi satis colligitur. Huic affinis est vacatio per consecrationem Episcopi, vel lapsum temporis ad consecrationem à iure præstituti, prout cauetur in cap. cum in cunctis, §. cum verò, de elect. Septimus est † per assumptionem status incompatibilis; puta si matrimonium contrahat iuxta cap. 1. cap. sanè, il 1. cap. quod à te, cap. diuersis, & cap. cum decorem, de cleric. coniug. vbi Doct. & in cap vnico, eod. tit. in 6. & Rebuf. d. tit. de tacit. renunt. versic. vndecimò contrahendo, & in l. Paulus, ff. de verb. signific. Nauar. d. cap. 25. num. 120. vbi de communi Hier. Gig. d. tract. de pens. eccles. quæst. 54. latè Thom. Sanchez tract. de Matrimon. lib. 7. disput. 42. per totam. Idem est si quis beneficiatus in minoribus ordinibus constitutus militiæ adscribitur, vt in specie adnotauit Hieron. Gig. d. tract. de pens. quæst. 55. & Rebuf. supr. vers. duodecimò tacitè renuntiat, per text. in cap. in audientia, de sent. excom. & Curt. sen. cons. 80. quamuis in eo text. nihil in specie de beneficiorum amissione præsertim eo ipso dicatur, sed solùm quòd si clerici à Prælatis suis tertiò commoniti arma noluerint militaria deponere, de priuilegio clericorum subsidium aliquod habere non debent. Sed certè id omnino dicendum puto, siue quia laicus sine dispensatione Apostolica est incapax beneficiorum cap. 2. de Instit. cum adnotatis ibid. & d. cap. diuersis, de cler. coniug. immo & cuiusuis iuris spiritualis, cap. bene quidem, 96. dist. & cap. causam, quæ, de præscript. cum suis concord. siue quia etiam per solam habitus dimissionem amittit clericus beneficium, si non attento iure antiquo, vt patet ex cap. fin. de vit. & honest. cler. & cap. contingit, il 2. de sent. excommunic. nisi enormibus se immisceat, iuxta cap. cum non ab homine, & cap. perpendimus, eod. tit. saltem iure nouo constitutionis fel. rec. Sixti V. quæ incipit, cum sacrosanctam, editæ anno 1588. vbi clerici omnes beneficiati, qui tonsuram, & habitum clericalem, vestes scilicet talares non gestauerint absque vlla monitione, citatione,

190 *Matrimonij cōtractu, aut militiæ assumptione beneficium amittitur.*

ne iudicis decreto, aut ministerio, illarum litterarum serie ex certa scientia, déque Apostolicæ potestatis plenitudine priuati ipso facto declarantur omnibus beneficiis, omníque iure sibi in eis, vel ad ea quomodolibet competente, & per priuationem huiusmodi vacant, & liberè aliis conferri possunt.

Ex his igitur modis omnibus quib. vacat beneficium, dempto eo, qui est per mortem, & per assumptionem status incompatibilis non expirat ipso iure, aut etiam suspenditur † iurisdictio, & officium Conseruatoris, qui ratione talis beneficij fuerit deputatus; saluis tamen limitationibus circa principium huius conclus. adductis, vt dicebamus initio præsentis 2. notab. quo etiam loco ideo diximus (vbi tamen in eo talis Conseruator ius in re, seu perfectum, quod per plenam collationem quis obtinet, non ad rem, seu imperfectum habeat, quod † acquiritur per expectatiuam, regressum, ingressum, accessum, coadiutoriam, nominationem, postulationem, electionem, præsentationem, & similia, vt patet ex Nauar. in Manual. cap. 17. num. 69. & latè traditis per Lud. Gomes. & alios in regul. Cancel. de iur. quæs. non tollen. quæst. 1. ad fin. Hier. Gonzal. ad reg. 8. Cancellar. glos. 9. §. 1. à num. 87. Rebuf. d. tit. de resignat. tit. de regress. & alibi sæpe in Prax. benefic. & tract. de nominat. Doct. rubr. & tot. ferè tit. de elect. de postulat. Prælat. & de iure patron. cap. quoniam, de concess. præbend. in 6. d. extrauag. execrabilis, §. porrò, extrauag. ad regimen §. necnon si forsan, de præbend. in commun. nam licèt ius hoc vacare possit, vt d. extrauag. ad regimen, necnon d. cap. gratia, de rescript. in 6. & Clem. gratiæ, eod. tit. cum simil. Et acquiri possit, vt in aliis prædictis iuribus. tamen ad hoc, vt quis ratione beneficij esse possit Conseruator, † non sufficiet tale ius ad rem, vt colligere licet tum ex iis, quibus cap. 5. quæst. 4. conclus. 2. ostendimus Episcopos electos, non confirmatos deputari non posse Conseruatores, tum quod d. cap. fin. in princ. de offic. deleg. in 6. quod ad dignitates, & personatus pertinet, requiritur, quòd Conseruator deputatus eos obtineat; obtinere verò importat titulum perfectum, seu ius in re, quod per collationem habetur, vt in specie tenet Alber. verbo, obtinere, post Archid. satísque colligitur ex l. clam possidere, ff. de acquir. possess. cap. vnic de eo, qui mitt. in possess. necnon ex cap. statutum, in prin. & cap. si gratiosè, de rescript. in 6. cap. 1. de consuet. & cap. quo-

dam,

191 Iurisd. Cons. quãdo expiret, aut suspendatur ipso iure, beneficio vocãte.

192 Ius ad rẽ in beneficialib. quomodo acquiratur, & an vacet:

193 Nec sufficit quoad beneficiũ ratione cuius electus Conseru. sed

dam, de præbend. eod. lib. Clem. 2. de rescript. & Clem. 2. de æt. & qual. & aliis iuribus, in quibus de obtinentibus beneficium, aut beneficiis obtentis fit mentio, præcipuè verò ex d. extrauag. execrabilis, §. per hoc iuncto §. qui verò deinceps, sed meliùs ex d. Clem. 2. de æt. & qual. ibi, pacificè obtinent, vel obtinuerint in futurum; ex quibus etiam colligi videtur, quòd † per d. verbum, obtinere, importetur possessio cum titulo, qui saltem præcesserit; pro quo est optimus text. in cap. 1. de regul. iur. in 6. vbi id satis sensit glos. ab aliis recepta, in verbo, obtineri, & voluit Spieg. in Lexic. iur. ver. obtinere, & ratio est, quoniam possessio, quæ titulum non habeat, vel saltem habuerit immediatè, potiùs est detentio, vt tradunt Doct. in l. 1. & rubr. de acquir. possess. cap. cum nostris, de concess. præbend. cap. possessor, de reg. iur. in 6. cap. licèt, de præbend. eod. lib. & d. extrauag. execrabilis, & alibi sæpè; si verò titulo desit possessio, non dicitur quis tenere, sed ius habere, vt ex prædictis iuribus, & cap. quoniam, quod est fin. de concess. præbend. in 6. & d. cap. 1. de reg. iur. in 6. cum vtrobique not. & aliis adductis per Mandos. & Gonzal. quos post hæc scripta vidi, illum ad Reg. 3. Cancell quæst. 13. num. 1. & 2. hunc ad Reg. 8 glos. 15. §. 1. num. 25. & 58. satis deduci potest. Ex quo probabilius puto, Conseruatorem deputari non posse, nisi cum titulo possideat aliquod ex beneficiis illis, ratione quorum deputandus est iuxta dispositionem d. cap. fin.

194 requiritur possessio cum titulo saltē præcedente.

Illud denique omnino videtur certum in hac quarta concl. (vt ei finis tandem imponatur) quòd, † si quis fuisset deputatus Conseruator ratione Archidiaconatus, aut alterius inferioris dignitatis & deinde fiat Episcopus, aut etiam obtineat aliam ex dictis qualitatibus in Conseruatore per d. cap. fin. requisitis, omnino manebit Conseruator, & poterit in negotiis siue cœptis, siue non cœptis procedere; nam vbi qualitas aliqua assumitur ob aliquam dispositionem, ita, vt permanere debeat, licèt regulariter cessante qualitate cesset dispositio l. si cui balnei, ff. quib mod. vsufruct amit. cum aliis ad id adductis per Imol. d. Clem. 2. num. 14. & ibi Apost. de rescript. tamen id fallit, vbi qualitas illa mutetur in melius, vel alteretur in qualitatem non mutantem rationem disponentis; vt in specie de qualitate requisita ad delegatum iuxta terminos dict. Clem. 2. de rescript. & d. cap. statutum, adnotauit Imol. d. num.

195 Qualitatē requisitā ad Conser. mutans poteſt procedere siue in cœptis negotijs siue non.

14. per text. in l. filia, §. 1. ff. de cond. & demonstr. ad hoc etiam allegans l. pen. ff. si ex noxal. caus. ag. & cap. si pauper, cum ibi not. de præbend. in 6. Verùm notabiliter id venit temperandum, vbi † commissio, seu deputatio in Conseruatorem esset personalis, & dignitas consideraretur solùm tanquam qualitas requisita in delegato iuxta d. cap. statutum, vel Conseruatore, vt d. cap. fin. nam si id diceremus, vbi commissio facta sit dignitati, planè destrueretur dispositio d. cap. quoniam Abbas, & esset expresè contra communem sententiam Doct. vt patet ex relatis pariter, ac probatis per Sanchez, quem non nisi post hæc scripta legi, d. tract. de Matrim. lib. 8. disput. 27. num. 23. qui etiam num. 31. post Anchar. d. Clem. 2. num. 4. & Imol. num. 11. de rescript. docet, quòd † si Vicarius, cui facta est commissio sub nomine dignitatis, seu officij, fiat Episcopus eiusdem diœcesis, non poterit de illa causa cognoscere, sed commissio transibit ad successorem in vicariatu. Cognoscet autem † idemmet, qui deputatus sit Conseruator tanquam Vicarius, licèt Episcopus tunc sit excommunicatus; licèt enim per excommunicationem Episcopi suspendatur iurisdictio Vicarij, quam agnoscit solùm ab Episcopo, non tamen quam aliunde, vt probat in simili text. in cap. 1. de off. Vic. in 6. & præter Doct. ibi notat post alios Sanchez supr. lib. 3. disput. 30. num. 9. vbi docet, † manere tunc Vicarium Episcopi, habitualémque iurisdictionem retinere, sicut & Episcopus; & num. 11. iuncta disput. 22. num. 59. nonnulla tradit ex quibus idem statuẽdum est vbi Vicarius reuocatus sit, sed eius reuocatio communiter ignoretur, licèt à Vicario sciatur. Mortuo autem Episcopo † licèt Vicarij iurisdictio cesset, ita, vt desinat esse Vicarius, vt inter alios ostendit latè Sanchez d. disp. 30. num. 2. & 3. tamen id est intelligendum, modò eius mors communiter sciatur, vt patet ex allegatis per Sanchez d. disput. 22. num. 58. & 59. quare interim poterit ei committi causa vti Vicario, & vti talis deputari, & eligi Conseruator, & procedere in negotiis etiam non cœptis.

196 Quid si deportatio facta sit sub nomine dignitatis.

197 Vicario facta cõmissio apud eũ factũ Episcopũ non manet.

198 Vicarius, excõmunicato Episc. amittit vsũ iurisdictionis

199 Ordinariæ, non delegatæ: & 200 quid Episcopo mortuo.

Quinta conclusio. Vacante † dignitate, seu beneficio, cuius ratione aliquis deputatus fuit Conseruator, per renunciationem, aut alio modo etiam per mortem naturalem, si deputatio, seu electio Conseruatoris facta sit sub nomine proprio, aliásve personalis sit, tunc non transit eius iurisdictio, & officium

201 Personalis delegatio Conf. vacãte dignitate sibi cõmissa nõ transit in successorem.

cium in successorem illius dignitatis, ac beneficij, sed citra casum mortis naturalis potest ipse procedere. Quòd si facta sit electio, seu deputatio sub nomine dignitatis, ac beneficij, quouis modo vacet transit iurisdictio, & officium in successorem.

Prior pars conclusionis probatur, tum quia ita in specie sentit Confett. in summar. mater. priuileg. ord. Mendic. tit 4. cap. 5. versic. Canonici quoque tum ex glos. dict. cap. statutum, in princ. verbo, Canonicis, in fine de rescript. in 6. dum de canonico delegato sedis Apostolicæ indistinctè ait, quòd dummodo sit canonicus tempore datæ, id est, commissionis, licèt non sit tempore præsentationis, poterit procedere; quam glosæ doctrinam præter plerosque relatos, & laudatos à Sanchez de Matrim. lib. 8. disput. 27. num. 28. & nobis initio præced. conclus. amplectuntur dict. cap. statutum, Doctores communiter; qui omnes illam intelligunt, vbi delegatio facta sit sub nomine proprio, quatenus quod de canonico ibi dicit, ponit gratia exempli, quod non restringit: sed idem meliùs probatur ex alia glos. d. Clem. 2. verbo, principalis, quam pariter ibidem alij Doct. approbarunt, ff. de rescript. dum asserit absolutè, quod si officialis, seu Vicarius Episcopi principalis desinat esse Vicarius, non expirat delegatio illi facta sub nomine proprio. Ex quo apertè sequitur, quòd non transit in successorem in officio, aut dignitate, quod expresè voluit glos. Bern. in cap. quoniam Abbas, verbo, substitutum, de offic. deleg. ab omnibus Doct. ibidem recepta, docens delegationem alicui sub nomine proprio factam non transire ad successorem delegati præmortui, aut dignitatem amittentis, vt per Sanchez d. disput. 27. num. 22. & cum prædictæ glos. & Doct. non distinguant quoad hoc † de negotiis cœptis, vel non cœptis, immò tempore commissionis non dicatur negotium cœptum, quoniam secuta non est citatio; & in vtrisque eadem planè ratio esse videatur, dicendum quoque erit hanc priorem conclusionis partem procedere, tam quoad negotia cœpta, quàm non cœpta, prout in specie post Franc. tenet Sanchez, satísque probat d. disput. 27. num. 25. Dicetur autem facta sub nomine proprio, † si fiat etiã sub cognomine proprio, vt voluit gl. quæ neminem habet contradictorem, d. verbo, substitutum. Item licèt nomen proprium iungatur dignitati, vt si dirigatur rescriptum Martino

> 202 *Quoad negotia etiam non cœpta intelligitur.*

> 203 *Personalis commissio quando dicatur.*

Episcopo, vt in specie docet Abb. & alij in cap. licèt, de offic. deleg. & plerique tradiderunt d.cap. quoniam Abbas, vbi ad id est bonus text. à contrario sensu, ibi, quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanauit, dum ad declarandam commissionem sub nomine dignitatis duo coniunguntur, quòd exprimatur nomen dignitatis, & non exprimatur nomen personæ. Qua tamen de re videndum est quod infra in fine huius concusionis secundo loco adnotabimus.

204 *Deputatio Conf. sub nomine dignitatis, transit ad successorē ea vacante: etiam*

Posterior pars conclusionis † probatur primò, quia ita in Conseruatore tenet Confett. supr. in delegato sentiunt expressè glos. & Doct. d.cap. quoniam Abbas, & d. Clem. 2. necnon Canonistæ d.cap. statutum, in princip. nonnulli Iuristæ in l. & quia, ff de iurisdict. omn. iudic. & plerique in l. mortuo iudice, ff. de iudic. & post alios Menoch. de arbitrar. iud. lib. 1. quæst. 68. num. 21. Goff. in summ. rubr. de offic. deleg. num. 33. id probans in translato, & deposito. Secundò idem probatur manifestè quoad vacationem dignitatis per mortem ex d. l. mortuo iudice, vbi ait Paulus Iurisconsultus, mortuo iudice quod cum iudicare oportuerat, idem eum, qui subditus est, sequi oportere; quod idem habet ferè Imperator, §. ex hoc verò iubemus, Auth. vt nulli iud. col. 9. ibi enim dicitur, & hoc verò iubemus obseruari ab omni administratore, vt si contigerit in scriptis nostram iussionem fieri ad aliquem iudicem, & interea iste quiescat ab administratione, is, qui post illum suscepit dignitatem, accipiat eam, & insinuet: & si quidem priuata est causa, implere eam, & assequi, quemadmodum ad eum promeruit rescriptum; idem etiam colligitur apertè ex cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ordin. vbi dicitur, quòd mortuo delegato, qui excommunicauit, nemo absoluere poterit, nisi Papa, (per se, vel alium, vt supplet glos.) aut ille qui tali delegato succedit in onere, & honore. sed omnium optimus text. qui ad id ab omnibus allegatur, est in d.cap. quoniam Abbas, vbi habetur, quòd facta delegatione duobus simpliciter sub nominibus dignitatum, seu locorum, si eorum altero præmortuo superstes successorem sibi in causæ cognitione adiungat, rata, & firma est eorum sententia ex capite iurisdictionis. Ex quo text. simul habetur prima ampliatio huius posterioris partis propositæ conclusionis, † vt nimirum procedat etiam in deputatione

205 *Vbi plures delegati sint simpliciter: &*

Con

Conseruatoris facta duobus simpliciter, ita, vt eorum altero decedente eius iurisdictio ad successorem in dignitate transeat, sub cuius nomine commissio emanauit, seu deputatio facta fuit. iuxta id, quod supr. hac ipsa quæst. conclus. 2. in initio, & latiùs cap. 7. quæst. 1. conclus. 3. illat. 1. deduximus, & simul explicuimus.

Ampliatur autem 2. vt procedat † siue res sit integra, siue non, hoc est, siue negotium esset cœptum, siue secus, vt in specie post Bero. d. cap. quoniam Abbas, & Dec. in l. more, num. 54. ff. de iurisdict. omn. iudic. ex communi contra Ang. tradit Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. quæst. 68. num. 22. & post Butr. Card. & Imol. d. cap. quoniam Abbas, tenet ibi Dec. num. 3. & post alios Sanchez post hæc scripta visus d. disput. 27. num. 7. & 24. fundamentum est, quia ratio illa, quòd dignitas numquam moritur, cap. si gratiosè, de rescript. in 6. in qua præcipuè fundatur iste transitus delegationis ad successorem etiam militat re non integra.

206 *Siue res sit integra, siue non.*

Ampliatur 3. vt locum habeat posterior pars conclusionis † non solùm vacante dignitate per mortem naturalem, verùm etiam per renuntiationem, & quouis alio modo; tum quod ita deducitur ex text. d. §. & hoc verò iubemus, Auth. vt nulli iudicum, dum, vt pauló ante vidimus, absolutè dicitur, si delegatus Principis, quiescat ab administratione; tum quod id apertè sentiunt Doct. d. cap. quoniam Abbas, d. cap. statutum, & d. Clem. 2. & in translato in specie adnotauit Host. in summ. tit. de recusat. iud. deleg. §. vlt. circa medium, per tex. in cap. si quis iam translatus, 21. quæst. 2. cap. de multa, de præbend. cap. relatum, il 2. de testam. quib. adde cap. in apibus, §. ecce, 7. quæst. 1. tum denique quia cum eadem militet ratio in morte ciuili, quæ in naturali idem de vtraque dicendum est, vt supr. quæst. præced. quarto loco præmisimus, latè Sanchez supr. num. 22.

207 *Quid si vacet dignitas.*

Ampliatur quartò idem dicendum in Commendatario qui sit deputatus Conseruator: nam ad eius successorem in commenda transit delegatio facta sub nomine commendæ, vt post alios docet Dec. d. cap. quoniam Abbas, num 4. de quo etiam Purpurat. in l. 1. num. 274. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.

Ampliatur denique vt procedat etiam † in Vicario Episcopi, vbi is Conseruator deputetur quatenus Vicarius; quamuis

208 *Vicario Episcopi facta deputatio trāsit in successorem Vicariatus.*

enim quoad delegationem factam Vicario sub nomine vicariatus, quòd ea non transeat in successorem, voluerit quidam Simon Bursanus relatus à Card.d.Clem.2. num.6. & Imol. nu. 11. cuius opinionem tenet Bart in l.& quia, ff.de iurisdict.om. iudic. & l. si quis Imperatorem, vbi Fulgos. C. qui testam.fac. poss. Gemin. & Franc.d.cap.statutum, & alij quos referunt, ac sequuntur Imol.d. Clem.2. num.12. Fel. d. cap. quoniam Abbas, num.7. Dec.num.3. & 9. Menoch.de arbitrar. iudic.libr. 1. quæst. 68. num. 24. & de præsumpt. libr. 4. præsumpt. 121. num. 10. quorum etiam opinio communis est teste Franc. & Dec.supr. & nititur præcipuè text.in l. si Augustæ, ff. de leg.2. vbi legatum factum Augustæ non transit ad aliam vxorem Imperatoris, quæ ei successit, quoniam non habet propriam dignitatem, hoc est ex persona propria, sed mariti. Contrarium tamen tenet glos.d.Clem.2. verbo, principalis,quam ibi sequitur Paul.Zenzel. & Card.ibid. num.6. dicens communiter obseruari opinionem glos. quod verum est, &, cum redoleat stylum Curiæ, ius faciet, cap.quàm graui, de crim.fals.cum simil. sed idem quoque voluit Abb.d.cap.quoniam Abbas, num.10. & 11. post Card.ibi, qui congruam discriminis rationem afferunt inter Augustam, & Vicarium Episcopi;quoniam Augusta participat de dignitate mariti passiuè, quia nihil agit, sed ex persona mariti honoratur, sed Vicarius participat ex iurisdictione Episcopi actiuè; nam habet iurisdictionem, quam exercet & communiter tenetur, quòd habeat ordinariam vt patet ex relatis pariter, & laudatis per Iacob. Sbroz. tract. de offic. Vic. lib.2.quæst.55.num.9.& Thom.Sanchez tract.de Matrim. lib.3. disput. 29. num. 3. qui & ipse eod. tract. lib. 8. disput.27. num.9. & 10. pro posteriori sententia alios refert. cámque tanquam vsu receptam amplectitur,quicquid sit,an Vicarius propriè habeat successorem,de quo Sanchez d.num.9.& nos supr. cap. 1. quæst. 5. conclus. 1. Extenditur autem hæc ampliatio primò, vt in fin. præced. conclus. Secundò, vt † transeat ad Vicarium capituli sede vacante commissio facta Vicario siue Cordubensi, siue Episcopi Cordubensis, vt satis probat Sanchez d.disput.27. num.32. & seq. Tertiò, vt immò talis commissio † transeat in Vicarios Prælatorum habentium iurisdictionem quasi episcopalem in sua tamen diœcesi, quæ nulli subsit Episcopo, vt idem docet num. 10. & probat num. 34.

209 *Vicarius capituli sede vac.succedit Vicario Episcopi.*

210 *Cōmissio Vicario Episc. facta, cui præsentāda.*

Deni

Denique huiusmodi commissio † transit etiam in Vicarium Episcopi confirmati adhuc, non consecrati, vt idemmet sufficienter ostendit num. 35. Quid autem dicendum, † si duo sint officiales ęquè principales, vel secus, videndus Sanch. num. 36. cum duob. seqq. ex quo num. 41. colliges quid si Vicarius alium sibi substituat.

211 Quid in Vicario Episc. confirmati: vel

212 Vicarijs Episc. plurib. existentib.

Limitatur nunc eadem pars conclusionis, vt non procedat † in Canonico: nam si fiat deputatio Conseruatoris in Canonicum ex speciali facultate, sicut ipse vidi litteras Conseruatorias quorumdam Regularium directas vniuersis Canonicis Ecclesiarum Cathedralium &c. quo casu dubium non est impetrantem posse eligere quemlibet ex prædictis Canonicis, si electus in Conseruatorem cedat Canonicatui, vel decedat, alitérve desinat esse Canonicus; tunc poterit nihilominus in causa procedere, licèt non sit expressum nomen alicuius Canonici. Ita in delegatione, quòd siue in ea exprimatur nomen alicuius Canonici, siue secus, nihilominus, si desinat esse Canonicus, ipse procedat, nec delegatio transeat in eum, qui deinde obtinet illum Canonicatum, sensit glos. d. cap. statutum, verbo, Canonicis, dum absolutè asserit, quòd qui erat Canonicus tempore datæ, licèt non sit tempore præsentationis, potest procedere; sed expressè cum hac extensione siue exprimatur nomen proprium Canonici, siue secus, de iure veriùs putat Sanchez d. disput. 27. mum. 12. licèt de mente Pontificis putet, quòd transiret in alium, cui ille Canonicatus collatus est, delegatio facta Canonico sub nomine dignitatis. Sed indistinctè, quòd talis delegatio non transeat in eum, cui collatus est ille Canonicatus, sed qui erat Canonicus, dimisso Canonicatu possit procedere in causa, tenent Franc. Gemin. & cæteri d. cap. statutum, necnon Imol. & alij d. Clem. 2. Abb. Fel. Dec. & alij plerique d cap. quoniam Abbas, quorum sententiam communem asserit Dec. supr. num. 7. & 8. vbi ostendit etiam id procedere non solùm vbi Ecclesia est numerata, hoc est habet certum numerum præbendarum, & Canonicorum, iuxta c. cum M. Ferrariensis, & cap. ex parte, de constit. cap. dilecto, de præbend. & cap. fi. de concess. præben. in 6. cum ibidem not. & suis simil. mouentur omnes prædicti quia Canonicus propriè non habet successorem, vt tenent Doct. quos illi referunt, & nos allegauimus in tractat. de option. canon. cap. 4. num. 7. & 12. præcipuè

213 Delegatio Canonici in Conseruatorem an in successorem transeat.

cipuè glos. quam Innoc. & alij sequuntur, in cap. quod sicut, de elect. ad quod Abb. supr. num. 9. allegat text. in cap. relatum, il 2. de testam. qui tamen non admodum vrget, sicut & illa ratio, quam Abb. & alij adducunt, quoniam delegatio fieri non possit Canonico, quin eius nomen exprimatur, aliàs incerta esset; & sic semper erit personalis; nam præter responsionem Dec. dict. num. 8. negatur fieri non posse talem delegationem; potest enim dirigi delegatio omnibus, & singulis Canonicis, vt supra admonuimus fieri in Conseruatoriis præcipuè Regularium vel sub hac forma, vni ex Canonicis talis Ecclesiæ, prout fieri videmus in delegatione causarum sedis Apostolicæ sub hac forma: Dilecto filio vni ex iudicibus in synodo Diœcesana Mediolanen. deputatis. non est tamen, vt ait Dec. d. num. 8 in fi. ab hac communi opinione recedendum.

214 *Cõmissio vni facta sub duob. nominib. appellatiuis in quẽ successorem transibit.*

Limitatur secundò eadem posterior pars conclusionis, † vt, si duplex nomen appellatiuum expressum sit, quorum alterum non est capax delegationis, vt, si committatur Præposito, & Capellano nostro tunc transibit delegatio in eum, qui sit tantum successor in Præpositura, vt contra Abb. antiquum & Butr. probat Abb. modernus, seu Panor. d. cap. quoniam Abbas, num. 12. cuius etiam opinionem sequitur, & satis confirmat Dec. ibid. num. 10.

215 *Quid si vterq; sit incapax delegationis.*

Limitatur tertiò, quòd † si causa sit commissa vni habenti duas dignitates, ex quibus singulis quis capax est delegationis, puta Præposito, & Archidiacono; & eo mortuo illæ dignitates duobus conferantur; isti duo succedent in delegatione, vt post Abb. Panor. d. cap. quoniam Abbas, num. 13. Io. An. in cap. rationi, col. 3. vers. tertiò verò casu, de reg. iur. in 6. & Alex in l. qui liberis, §. pen. ff. de vulg. & pupil. tenet, satísque tuetur Dec. d. c. quoniam Abbas, num. 11.

216 *Delegatio duob. facta, superstite præmortui beneficium impetrante, an in eum transeat.*

Limitatur quartò, quòd † si è contrario causa fuit commissa duobus sub nomine appellatiuo, puta Præposito, & Archidiacono, contingat autem alterum decedere, alterum impetrare dignitatem collegæ sua retenta, nequit hic succedere in solidum in illa delegatione secundùm Gul. Cun. in l. de die, §. si fideiussor, ff. qui satisd. cog. & ibi Alex. in fi. licèt probabilius, & verius fortasse sit oppositum; quod tenet Io. An. in add. ad Specul. tit. de iudic. deleg. §. restat. versic. quæstiones autem, & d. cap. rationi, col. 4. versic. circa secundum, & Lapp. alleg. 88.

col.

col. 1. quos refert, & sequi videtur Dec. d. cap. quoniam Abbas, num. 12. pro qua opinione est optimus text. in cap. quamuis, & cap. licèt, cap. cum causa, & cap. super quæstion. §. si verò, de offic. deleg. ac similib. in quibus habetur, quòd vbi duo sunt delegati etiam simpliciter, potest alter iudicum suo coniudici causam delegare, vt ille solus tunc procedat.

217 *Deputatio Episcopi in Conseru. an transeat in Capitulũ sede vacante.*

Limitatur denique, vt † si Episcopus deputatus sit Conseruator, talis deputatio non transeat in capitulum sede vacante. Patet quoniam conclusio à Doctoribus accepta est, vt in capitulum sede vacante non transeat iurisdictio Episcopo delegata, & quicquid ei iure speciali competebat, vt inter ceteros tradit Fel. cap. eam te, de rescript. Innoc. cap. cum in cunctis, num. 7. de elect. & Abb. cap. verum, num. 9. de foro compet. scribentes in cap. cum olim, & cap. his, quæ, de maiorit. & obed. & communem asserit Sanchez de Matrim. lib. 8. disput. 2. num. 10. & Azor Instit. Moral. part. 2. lib. 3. cap. 39. quæst. 4. at verò potestas, & iurisdictio Conseruatoris est simpliciter delegata, vt supra cap. 1. quæst. 2. & cap. 7. quæst. 1. conclus. 2. ostendimus. & licèt generaliter competat Episcopo esse posse Conseruatorem ex dispositione d. cap. fin. de off. deleg. in 6. quæ verò competunt Episcopo iurisdictione Apostolica generaliter à iure delegata, quòd transeant in capitulum, Innoc. Host. & alij tradiderunt in cap. ad abolendam, de hæret. cum plerisque ad id laudatis ab Azor d. quæst. 4. & Sanchez d. num. 10. in hoc casu cum multis id negans, admittit in competentib. Episcopo iure ordinario speciali, hoc est, nouo, cum primæuo non competeret, vbi hoc ipsum satis probat. Tamen Episcopo non competit de iure esse actu Apostolicum Conseruatorem, & habere huiusmodi iurisdictionem absque speciali delegatione Apostolicæ sedis, vel facultate Conseruatorem deligendi, quæ specialiter ab eadem sede emanarit. Verùm hac de re fusiùs egimus supr. concl. 3.

218 *Delegatio realisne sẽper dicatur per expressionẽ dignitatis, aut personalis, si sola dignitas exprimatur.*

Pro complemento autem huius conclusionis adnotandum est primò, quòd, licèt regulariter † quando expressum est solum nomen personæ, commissio censeatur personalis, ac proinde ad successorem non transeat; sicut & realis censetur, & ad successorem transmittitur, quando expressum est solum nomen dignitatis, vt constat ex prædictis, & præcipuè ex d. cap. quoniam Abbas, vbi Doct. id adnotarunt, & Sanchez d. disput.

27. num.6. tamen vbi etiam expressum sit in commissione solum nomen dignitatis, si ex verbis, vel alio modo colligatur, committentem habuisse respectum ad personam, commissio censetur personalis, vt post alios ex communi resoluit Dec.d. cap.quoniam Abbas, num.3. versic. prima conclusio, ob eam præcipuè rationem, quia vna præsumptio aliam tollit, l.Diuus vbi Bart.not.2. ff. de in integr.rest. & cap. litteras, vbi Abb. & alij, de præsumpt. cum simil. subdens ibid. Dec. quòd præsumptio specialis tollit generalem, post Bart.in l.cum de indebito, in princ.ff. de probat.& alios;illáque præsumptio, quæ respicit personam, videtur magis specialis,post Bald.l.1. quæst.3. ff. de offic. Dons. & l.executorem,col.6.versic.hîc redeo, C de execut.rei iud. sicut contra, vbi subiecta materia respicit dignitatem, dispositio ad successorem porrigitur, licèt nomen proprium tantum exprimatur, vt pluribus probat Dec. d. num.3. vers.secundò ex verbis, præcipuè per text.in cap.dilecti, & ibi Abb.in glos.2.de for.compet. Et vtrumque hoc dictum ponit, & probat Sanchez, quem non nisi post confectum penè totum hunc tractatum legi, d. disput.27. num.3. & 4. Subdit autem Dec.d.cap. quoniam Abbas, num. 3. versic. sed in hoc vltimo dicto,non ideo tamen transire indistinctè delegationem in successorem Canonici Cathedralis,vel habẽtis dignitatem,quamuis materia delegationis respiciat dignitatem, vel Canonicatum Cathedralis, d.cap.statutum, in princ.aliàs id esset contra d.cap.quoniam Abbas;ratio verò est,quia d.cap.quoniam,considerauit dignitatem, seu aliam similem qualitatem in abstracto, quæ nunquam moritur, & dict.cap.statutum considerauit eam in contracto,vt cohæret personæ, quomodo consideratur ad effectum,vt valeat commissio, & ex quadam necessitate habetur respectus ad dignitatem limitatè quantum ad validitatem commissionis, sed non quoad perpetuitatem, quia in hoc attenditur intentio committentis, vt ibi latiùs per eum; quod idem proportionabiliter dici potest de qualitate requisita in Conseruatoris deputatione.

219 Delegatio realisne sit, an personalis vbi exprimitur nomen propriũ & appellatiuum.

Notandum 2. quod † si in commissione expressum est nomen proprium, & appellatiuum, cessantibus aliis coniecturis attendi debet quod præcedit, vt post Ias.in l.more, num.65.ff. de iurisdict.omn.iud. & ibi Dec. num.53.Bero.d.cap.quoniam Abbas,num.91. tradit Menoch. de arbitrar. iudic.libr. 1.quæst.

68.

68. num. 16. atque etiam post Bart. in l. & quia, ff. de iurisdict. omn. iudic. Abb. d. cap. quoniam Abbas, & alios tradit ibidem Dec. num. 5. dicens hanc communem, quam satis probat, & à contrariis tueri videtur, inferens, quòd quia in delegationibus communiter præponitur nomen proprium nomini dignitatis, dicendo Petro Episcopo Papiensi communiter etiam censetur commissio personalis cum nomen proprium & appellatiuum iungitur. Et hanc opinionem probabilem putat, licèt, quòd in hoc casu potiùs attendatur nomen personæ latè defendat, Sanchez d. disput. 27. num. 20. Hoc verò secundum notabile dupliciter limitat post alios Dec. d. num. 5. versic. & retenta communi & seq. primum quidem, quòd quando superior, qui causam committit exprimendo nomen proprium, & appellatiuum non haberet notitiam personæ; tunc expressio nominis proprij nihil operatur, sed solum nomen dignitatis inspicitur per text. in l. qui habebat, ff. de reb. dub. idem quoque post Ias. d. num. 65. docet Menoch. d. quæst 68. num. 17. & seq. & alij apud Sanch. supr. num. 10. licèt de hoc ipse dubitem, tum quòd contrarium in simili nimirum in materia compromissum tenet Soc. d. l. qui habebat, num. 2. dicens illum text. id non probare, ad quod ab aliis allegatur, cum solum loquatur ad effectum demonstrationis non quoad aliud effectum; & in specie delegationis Sanchez d. num. 20. vbi etiam respondet ad text. in l. si seruus communis, ff. de stipul. seru. iuncta l. pen. ff. de reb. dub. vnde prior sententia probari videbatur. & certè in materia delegationis esset valde periculosum, si probanda semper esset hæc notitia delegantis, & destrui penè videtur dispositio d. cap. quoniam Abbas, ex quo nulla ratione deduci potest hæc distinctio. Tutior autem est posterior limitatio, quòd si commissio causæ, aliáve dispositio esset inutilis altero nomine attento, in dubio iudicari debet, quòd illud nomen contemplatum sit, quod facit valere dispositionem; quam limitationem arg. l. quoties, ff. de verb. oblig. & l. quoties, ff. de reb. dub. ex Bart. in d. l. si communis seruus, ff. de stipul. seru. & aliis affert Dec. dict. num. 5. vers. secundò limitatur, & Sanchez post hæc scripta visus d. disput. 27. num. 21. Iam ad alias conclusiones veniamus.

Sexta conclusio. Per excommunicationem, & suspensionem Conseruatoris non expirat in eo, sed solum suspenditur

iurisdictio, & officium Conseruatoris vsque ad absolutionem ab excommunicatione, & sublationem suspensionis. Quoad † excommunicationem probatur, tum quòd ita in specie de Vicario docet glos. ab aliis approbata in Clem.fin.verbo, contestata, de procur. & in delegato tradidit glos.recepta, in cap. sciscitatus, de rescript. & cap. licèt vndique, de offic. delegat. éstque text.expressus in cap. ad probandum, de sent. & re iud. & optimus text. in cap. si is, cui, vbi glos.à cæteris approbata in verbo, excommunicari, de off.deleg. in 6. notauitque etiam Host. in summ. tit. de recusat. deleg. §. vlt. versic. quid de excommunicato, vbi nonnulla iura allegat, quæ tamen parum ad rem faciunt, & Goffr.in summ.rubr.de offic.deleg.num.33. arg.cap. nos sanctorum, & cap.iuratos, 15. quæst.7. tum quòd generale est, vt per excommunicationem suspendatur cuiusque iudicis iurisdictio, seu eius exercitium, & vsus tollatur, vt probatur in cap.audiuimus, 24.quæst.1. d.cap ad probandum, de sent.& re iudic. cap.aduersus,de immun.eccles.cap.excommunicamus,§.credentes,de hæret. cap. Romana, quod est 1.de offic. Vicar. in 6. cum aliis, quæ ad id allegant pluribus hanc rem comprobantes Vgol. tract.de censur.eccles. tab. 1.cap.4.§. 4. tab.2. cap.11.in princ. Sayr.eod.tract.lib.2. cap.6. num.1. & 2. Suar. disput. 14. sect.1. num.1. & 2. faciúntque adducta per Thom. Sanchez tractat. de Matrimon. libr. 3. disput.22. num. 23.31. & 36. ac disput. 30. num. 2. & rursus libr.8. disput.28. num.57.

220 Excõmunicatio Cõser. non tollit ab eo iurisdictionem, sed vsum.

Id autem ampliatur primò, vt etiam procedat † in iudice laico, vt satis probat Vgol.d.tab.2. cap.11.§.3. num.1. & Sayr. supr.num.15. Ampliatur 2.vt † si duo sint Conseruatores dati simul, vel simpliciter, si alter eorum sit excommunicatus,alter solus nulliter procedet, vt de delegato constat ex d. cap.ad probandum; ídque si verum est, etiam duos delegatos ad vniuersitatem causarum datos simpliciter censeri datos simul, & non in solidum; de quo supr. cap.7. quæst.1. conclus.3. illat.1. immò si dati sint duo cum clausula, si non omnes, licèt possit ille, qui non est excommunicatus,procedere sine excommunicato, vt satis colligitur ex d.cap.sciscitatus, iuncta præcipuè gl. recepta ibid. tamen, si cum eo procedat, nulliter procedit, vt post Abb. in cap. cum super Abbatia, num.10.de off. deleg. & d.cap.ad probandum, num.4.& Soc.in cap.sacris, num.269.de

221 Quid si laicus sit Conseruator: vel 222 duo dati sint simpliciter, vel cũ clausula, si non omnes.

sent.

sent.excomm. docet Sayr.supr.num.16.arg. d. cap. cum super; latè Vgol.d.cap.11. §.1. num.3. nisi in hoc casu adesset clausula, & prædicta facimus tam coniunctim, quàm diuisim, siue in solidum, & omni meliori modo &c. vt post Soc. d num. 269. probat Sayr.d.num.16.& post alios Vgol.d.num.3.qui eod.cap. 11. §. 3. num. 3. infert primò post alios, sententias latas ab excommunicato nullas esse, vt probatur d.cap.ad probandum,d. cap.aduersus, & d.§.credentes, num.autem 4. infert secundò, idem esse dicendum in iis, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis. num. 6. ostendit, delegationem, seu iudicis dationem ab excommunicato factam nullam esse, quod etiam docuerat tab. 1. cap.4. §.4. num.5. & satis probat Suar.d.num. 2. & Sayr. supra num.16. & satis colligitur ex cap. 1. de offic. Vicar. in 6. quod idem dicendum est de aliis actibus iurisdictionis vt exemplificant prædicti Doct. ibi, ac præterea idem Vgol. dict. cap.11. §.2.& 5.

223 *Requiritur in præmissis denuntiatio vel notoria clerici percussio.*

Declarantur autem hæc omnia, quæ de excommunicato diximus, † vt procedant, dummodo sit denuntiatus, vel notorius percussor clerici, vt paulò post dicemus hac ipsa concl. cum de suspensione egerimus, cui id commune est, per extrauag. ad euitanda scandala, cuius ibid. mentionem faciemus. Quoad suspensionem igitur pariter dicimus, † per eam non expirare, sed suspendi iurisdictionem Conseruatoris, prout in delegato post Franc. in cap. si gratiosè, num. 12. de rescript.in 6.tradit inter alios Sanchez d.num. 57. quoad suspensionem delegantis. Et quidem de speciali suspensione à iurisdictione dubitari non potest per ea, quæ tradit idem Sayr. d.tract.lib.4. cap 4. num.20.& Vgol.d.tract.de censur. tab.4. cap.6. §.vltim. iunctis ab eo traditis d. cap.11.ferè per totum. Sicut neque est ambigendum de suspensione simpliciter lata, cum hæc inducat etiam suspensionem à iurisdictione, vt mihi probat text. in cap quia diuersitatem, de concess.præbend. & pluribus ostendit idem Vgol.d.tab.4.cap.14.§.1.& Suar.eod. tract.disput.25. sect.2. num. 7. cum duobus seqq. dum docent, talem suspensum simpliciter censeri suspensum ab officio, & à beneficio, licèt in hoc aliter distinguat Sayr.d.tractat.de censur. lib.4. cap. 4. num. 2. & duob. seqq. qui tamen num.1. vers. tertia est, plures pro Vgol.sententia refert. Suspensio autem ab officio † cōtinet etiam, & importat suspensionem à iurisdictione, vt ex

224 *Suspēsio Cōser.ab eo iurisdictionis vsū aufert.*

225 *Suspensio ab officio quid importet.*

communi Doct.in cap.cum dilectus, de consuet.tradit Vgol.d. tab.2.cap.11.in princ. & d.tab.4. cap.6.§.1. Gem.cap.2.num.8. de off.deleg.in 6. idem Sayr.d.lib.4. cap.5.num. 1. cum duobus seqq. & Suar. supr. disput. 26. sect. 1. num 3. & 4. Ad quæ autem loca extendatur † suspensio simpliciter ab officio lata, videri potest Suar.d. sect. 1. num.9. & 10. Sayr.d.lib.4. cap.5. nu. 7.& 8.qui duo ibidem agunt etiam de excommunicato;quoad durationem verò suspensionis ab officio consulendi sunt Vgol. d.tab.4. cap.15. Sayr. d.libr.4. cap.8. & Suar.d.sect.1. num.13. vsque ad 17. Contrarium tamen de suspenso,sicut & de remoto ab administratione in delegato tenet Goffr. in summ. rubr. de offic. deleg. num. 33. quòd intelligatur suspensus à iurisdictione ordinaria, non delegata, & suspensus retineat prælaturam, ratione cuius facta est commissio. Sed cum primum gratis ab eo dicatur, gratis quoque à nobis negatur; & si quoque non omnino gratis, cum simpliciter iurisdictionem amitti quoad vsum, & exercitium à suspenso Doctores mox à nobis relati & doceant, & satis probent. posterius autem probatum nihil vrget; nam etiam excommunicatus retinet prælaturam, & tamen exercitium iurisdictionis etiam delegatæ in eo cessat, donec est excommunicatus, vt paulò ante ex ipso etiam Goffr. docuimus.

226 Suspensionis ab officio latæ extensio, & duratio.

Illud verò hoc loco quoad excommunicationem,& suspensionem adnotandum est, † quòd ad hoc,vt excommunicatus, vel suspensus amittat iurisdictionis vsum, seu exercitium saltem quoad actuum validitatem, debet esse vel denuntiatus, vel notorius clerici percussor. ita sanè quoad excommunicatum adnotarunt post alios Vgol.d.tab.2. cap.10.§.2. num.3. & cap.11.§.1. num.1.& 2. & §.3. num.5. Suar.d.disput.14.sect.1. num.4. Sayr.d.lib.2. cap.6. num.1.& cap.12. num.6.cum multis seqq. & Thom Sanchez tractat.de Matrimon.lib.3. disp.22. num.31. & 32. quoad suspensionem verò quòd requiratur denuntiatio,idem Suar.d.disput.26. sect.2. num.2. Sayr.d.cap.12. num.21. Couar.in rel.cap.alma mater, part.1. §.2. num.6. §.6. num.8.& §.11. num.4. de sent.excom.in 6.& Vgol. d. tract. de censur.tab.1 cap.13.§.7. num.1.& 2. quamuis ipse, & nonnulli alij, quos nos infra referemus, & is sequitur d.§.7. num.7. nec non tab.2. cap.11.§.1. num. 2. & alibi sæpe in eo tract. de censur. velit, non modò excommunicatum notorium ob clerici percus

227 Excõmunicatus & suspensus, si sit denuntiatus vel notorius clerici percussor, iurisdict. amittit vsum: &

percussionem, sed ob quamuis aliam causam esse vitandum, de quo nos paulò post. Interim verò illud admonendi sumus, † iure optimo inductum esse, vt occultè excommunicatus, aut suspensus non euitetur, prout de excommunicato, quòd non sit repellendus, nisi sit publicus, cauetur in cap. exceptionem, de except. & cap. ad probandum, de sent. & re iudic. qui text. in specie loquitur de iudice excommunicato; quoad vtrumque verò, ac simul de interdicto cauetur in extrauag. mox alleganda; ratio autem quam ferè omnes prædicti afferunt, duplex est; altera, de qua post alios Sanchez d. num. 31. propter bonum commune, ne plurima oriantur scandala, multîque detecta postea excommunicatione, de suo statu dubitent; altera, quam aliis quoque ad id relatis affert Vgol. d. tab. 2. cap. 11 §. 1. num. 1. quoniam excommunicatus occultus est in quasi possessione iurisdictionis, & communi opinione pro non excommunicato habetur, ex quo publicè ligatus excommunicatione non tenetur, & ab Ecclesia toleratur; & vbi quis in legitima possessione iurisdictionis est, & communi opinione pro habili habetur, ea, quæ iurisdictionis sunt ab eo acta valent, vt probatur ex l. Barbarius, vbi Doct. ff. de offic. prætor. cum aliis in simili per nos adducendis quæst. vlt. vbi, quid communis error circa iurisdictionem Conseruatoris possit, latiùs agemus. Hîc autem illud sciendum est, quòd, licèt iure veteri c. cum non ab homine, de sent. excomm. ille, qui erat excommunicatus publicè, esset publicè vitandus, occultè verò excommunicatus, occultè foret vitandus, & postmodum d. cap. exceptionem, in fine, de except. (qui text. iuxta quorumdam interpretationem loquitur etiam in iudice, secundum aliorum autem, ac veriorem, de actore tantum in iudicio repellendo) excommunicatus occultè repellendus esset per exceptionem partis, publicè verò excommunicatus etiam ex officio iudicis repellatur. tamen ex d. cap. ad probandum, de sent. & re iudic. apertè constat, etiam iudicem delegatum tunc demum nulliter procedere, si publicè sit excommunicatus; quod quidem necessariò non importat notorietatem, vt patet ex iis, quæ cap. 7. quæst. 3. conclus. 4. de notorio, & publico diximus; multò verò minùs denuntiationem, vt per se liquet, constâtque ex traditis per Doct. cap. curæ, 11. quæst. 3. d. cap. ad probandum, de re iudic. cap. ita quorumdam, de iudæ. Clem. 1. de pœn. & aliis iuribus

228 *quæ sit ratio. vide etiã nu. 230.*

iuribus ad id adductis per Vgol.d.tab.1.cap. 21. §.2. & Suar.d. tract.de censur.disp.3.sect.14.

Iure autem nouo Extrauag. editæ sub Martino V. quæ incipit, ad euitanda scandala,(quo iure passim vtuntur Doct.in hac materia iurisdictionis iudicum, vt patet inter alios ex Suar. d. disput.14.sect.1.& disput.26. sect.2. Vgol.d.cap.11.§.1. num. 2. & aliis, quos referunt, ac sequuntur Sayr.d.lib.2. cap.6. nu. 1. & cap.12. num.13. & Sanchez d.lib.3. disput.22. num.32.& satis colligitur ex ipsa Extrauag. mox referenda, ibi, aut aliis quibuscunque diuinis intus, & extra, vel vt alij legunt, diuinis, vel extra;) non quilibet publicus, aut etiam notorius excommunicatus, vel suspensus, aut interdictus vlla in re est euitandus, nisi sit denuntiatus à iudice, vel sit notorius clerici percussor. Eius enim Extrauag.tenorem † ex Concilio Constantiensi sub prædicto Martino V. plerique statim referendi ponunt sub his verbis: *Insuper ad euitandum scandala, & multa pericula, quæ conscientijs timoratis contingere possunt, Christi fidelibus tenore præsentium misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione, vel receptione, aut alijs quibuscumque diuinis intus, & extra prætextu cuiuscumque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ à iure, vel ab homine generaliter promulgatæ teneantur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum obseruare, nisi sententia, vel censura huiusmodi fuerit lata contra personam, Collegium, Vniuersitatem, Ecclesiam, Communitatem, vel certum locum, vel certam, à iudice publicata vel denuntiata specialiter, vel expressè, Constitutionibus Apostolicis, & alijs in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque; saluo si quem pro sacrilega manuum inuectione in clericum sententiam latam à Canone adeo notoriè constiterit incidisse, quòd factum non posßit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo suffragio excusari; nam à communione illius licèt denuntiatus non fuerit, volumus abstinere iuxta Canonicas sanctiones.*

229 *Extrauagātis Martini V. ad euitāda scādala, tenor, quem obseruare debemus.*

Hunc tenorem sub hac forma posuit inter Doctores primus omnium S.Anton.3.part.summ tit.25. cap.seu §.3. quem postmodum Siluester excommunicatio.5. num.7. & paucis verbis mutatis retenta nihilominus eadem planè sententia Summistæ ferè omnes, vt fatetur Nauar. in cap.1.§ laboret, de pœn.dist. 6. & testatur inter alios Suarez d.tract.de censur. disput.9.sect. 2. num. 5. vbi alios plerosque idem sentientes refert, quod &

faciunt

faciunt Sayr.d.cap.12. num.8. & Viuald.in Candelabr.aur.tit. de excommun. num.74 seu rubr. de excommun. in commun. num.39.qui etiam tres auctores ibidem cum num.seq.satis defendunt præfatum tenorem constitutionis, quatenus à tenore, qui sumitur ex Concil Basiliensi in eo differt, quòd hic loco illorum verborum (saluo si quem pro sacrilega manuum iniectione in clericum sententiam latam à canone adeo notoriè constiterit incidisse) habet hæc verba (aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse,) ita, vt præter denuntiatum iuxta hanc posteriorem litteram non eum solum, qui notoriè clericum percusserit, sed quicumque notoriè excommunicationem quamlibet inciderit, vitandum esse caueatur; iuxta priorem verò litteram, dumtaxat notorium clerici percussorem; iis verò, quæ Suar. Sayr. & Viuald. afferunt pro defensione prioris lecturæ, duo addimus; Alterum, quatenus Nauar. in Man. cap.9. num.8. & cap. 27. num. 35. & Vgol d.tab.1. cap.13. §.7. num.1. & Miscell.47. de orat. num.1.asserit posteriorem lecturam approbatam fuisse in Concil. Lateran. sub Leon. X. sess.11. quòd,cum, vt optimè adnotauit Suarez d. num. 5. non reperiatur generaliter approbatus ille tenor in aliquo canone, vel decreto respiciente statum vniuersalis Ecclesiæ,sed solum in concordatis inter sedem Apostolicam, & Regem Galliæ, non debuit illi allegari; sicut neque statutum Ecclesiæ Gallicanæ; prout idem Nauar. fecit d. num.35.& in repet. cap.1.§ laboret, num 10.de pœn.dist.6.vbi & ipse conatur posteriorem lecturam tueri; quoniam tanquam locales constitutiones, non Ecclesiam vniuersam, sed ea dumtaxat loca afficiunt, iuxta notata per Doct. communiter in c. 1. de constit. l. omnes populi, ff. de iust. & iur.& l.cunctos populos, C.de sacrosanct. eccles. cum simil. Alterum, quatenus Vgol. d. §. 7. num.7. pro sua opinione, qua mordicus eandem posteriorem lecturam nititur defendere, illam affert rationem, quòd nulla ratio suadet, quamobrem magis excommunicatum notorium ob clerici percussionem vitemus, quàm ob aliam causam excommunicatum; vnde ex quo eadem ratio in vtroque casu est & eadem dispositio de vtroque esse debet,arg. cap.cum dilecta, de confirm.vt. vel inut.& l.illud, ff.ad legem Aquil.

Ad confirmandam posteriorem responsionem Suar. supr.

num.6. addimus, † excommunicationem, quæ incurritur ex percussione clerici, insignem, & speciali nota dignam semper fuisse habitam in Ecclesia; vnde per antonomasiam in iure vocatur absolutè sententia canonis, vel canon, vel excommunicatio à canone, seu canonis, vel excommunicatio, vt in cap. ea noscitur, cap. veniens, cap. quod de his, cap. nuper, cap. vt famæ, & cap. fin. de sent. excommun. necnon cap. si clericos, eod. titul. in 6. & Clem. 1. in princip. de priuileg. cum simil. Et qui propter clerici percussionem incidit in excommunicationem, in canonem incidere communiter dicitur; vnde non improbabiliter quoque dici posset iuxta posteriorem tenorem etiam d. Extrauag. nimirum, vt sumpta ex Concil. Basiliensi, nomine sententiæ excommunicationis intelligi eam dumtaxat, quæ incurritur ex percussione clerici, iuxta cap. si quis suadente, 17. quæst. 4. Sed quicquid etiam de hoc esset, cum communis vsus, & consuetudo talem interpretationem adhibuerit præfatæ Extrauag. & induxerit, vt non vitentur excommunicati, suspensi, & interdicti, nisi in prædictis duobus casibus, nimirum denuntiationis, & notoriæ percussionis clerici, iam tutò id seruari potest, vt etiam fatetur, ac testatur Nauar. d. cap. 9. num. 8. & cap. 27. num. 35. necnon dict. Miscell. 47. de orat. num. 1. Certum igitur quoque est ex prædictis, Conseruatorem etiam excommunicatum, vel suspensum validè procedere, nisi pro tali sit denuntiatus, vel notoriè excommunicationem incurrerit, quia clericum percusserit, à qua non fuerit absolutus.

230 Excõmunicatio ob clerici percussionem insignis est.

Ex quo infertur primò, quòd, † licèt per duos testes constet, eum incidisse in excommunicationem, aut suspensionem, nõ ideo erit vitandus, vt generatim de excõmunicato in specie satis comprobat Couar. d. cap. alma mater, 2. part. §. 2. num. 7. versic. secundò deducitur, & post alios Sayr. d. libr. 2. cap. 12. num. 15. Et in casu notoriæ percussionis clerici Suar. d. sect. 2. num. 11. Secundò infertur, nec sufficere, quod de excommunicatione constet per publicam famam, Couar. supr. versic. tertiò hinc constat, & post alios Sayr. d. num. 15. Tertiò neque † nominatim excommunicatum, nisi sit ad denuntiationem processum, vitare tenemur, licèt id ipsi sciamus, vt post alios pluribus comprobat Couar. d. num. 7. versic. quartò ex eadem constitutione, Vgol. d. §. 7. num. 8. Sayr. d. cap. 12. num. 16. & Suar. d. disput. 13. sect. 1. num. 16. & d. disput. 9. sect. 2. num. 8. &

231 Conseruator vsũ iurisd. non amittit per excom. aut suspẽsionẽ per duos testes probatam.

232 Quid si nominatim excommunicatus aut denuntiatus sub conditione.

10.

10. vbi etiam aliis ad id relatis ostendit, non sufficere excommunicationem latam contra certam personam de futuro, & sub conditione esse publicatam; sufficere tamen quòd quis nominatim declaretur incurisse crimen, cui certum sit de iure annexam fore excommunicationem, de quo tamen ipse dubitarem per ea, quæ infr. ampl. vlt. ad id afferemus. Illud verò certum est, † hanc denunciationem fieri debere publicè in ecclesia, vel per affixionem in locis publicis, vt inter alios optimè adnotarunt Sayr. d. cap. 12. num. 17. & Suar. d. num. 8. & constat ex traditis per Doct. in cap. curæ, 11. quæst. 3. & aliis iuribus paulò ante tenorem d. extrauag. per nos allegat.

233 Denunciatio censuræ quando facienda.

Infertur quartò † quoad notorium percussorem vitandum ante denunciationem, non modò ad id non sufficere testes, aut famam, vt in specie probat Vgol. d. §. 7. num. 9. ad finem. Suar. d. num. 11. sed neque quòd factum ipsum sit notorium, ita, vt saltem maior pars populi, viciniæ, vel collegij testis oculatus sit, quod in hac specie necessarium esse sentit Vgol. d. §. 7. num. 4. expresè verò docet Sayr. d. cap. 12. num. 18. iuncto seq. & iunctis iis, quæ nos de notorio tradidimus supr. cap. 7. quæst. 3. concl. 6 quamuis Suar. d. sect. 2. num. 11. & 12. sentire videatur, sufficere, vt post factum publicetur d. percussio, ita, vt perueniat ad notitiam magnæ partis ciuitatis, vel oppidi; sed malè, quoniam tunc posset celari tergiuersatione probando contrarium per testes; quod autem importent hæc verba, quod nulla possit tergiuersatione celari, aliquid tradit Suar. d num. 11. & nos d quæst 3. concl. 5. nec non habetur per Doct. & iura ibid. alleg. præcipuè cap. tua nos, & cap. fin. de cohab. cler. & mul. verùm etiam requiri, quòd notorium sit, nullam excusationem competere ei, qui percussisse dicitur, vt in specie post Gabr. 4. dist. 18 quæst. 3. art. 1. not. 3. tradit Sayr. d. cap. 12 num. 18. Suar. d. sect. 2. num 13. & Vgol. d. § 7. num. 4. ad finem, dicens, de hoc à nemine dubitari. Puto tamen non requiri in hoc casu declaratoriam super notorio, per ea, quæ affert Couar. d. §. 2. num. 8. vers. quintò perpensa, licèt ipse dissentire videatur. Infertur denique, notorium percussorem, de quo in d. Extrauag. accipiendum esse de notorietate facti, non autem notorietate iuris resultante ex sententia, confessione iudiciali, testibus, & actis, de quibus nos latè d. quæst. 3. conclus. 10. & duob. seqq. quod satis patet ex ipsa Extrauag. ibi, ita notoriè, quòd factum non

234 Percussor notorius Clerici vitãdus quando dicatur.

possit tergiuersatione celari, iuncto cap. cum olim, de verb. signific. & d. cap. tua nos, cap. vestra, & cap. fin. de cohabit. cler. & mul. cum aliis adductis per nos d. quæst. 3. conclus. 5. sentítque Suar. d. num. 11. & magis expresse post alios Vgol. d. num. 9. ad fin. & Sayr. d. cap. 12. num. 20. Et colligitur etiam ex iis, quæ paulò ante intulimus de testibus, & nominatim excommunicato.

Ampliatur verò prædicta regula, & conclusio ex d. Extrauag. præcipuè desumpta, Primò, vt † licèt secuta sit denuntiatio, si tamen ea communiter ignoretur, non sint necessariò vitandi, vt satis voluit Suar. d. sect. 2. num. 9. & disput. 9. sect. 1. num. 16. ac disput. 14. sect. 1. num. 16. & probat aliis relatis Sayr. d. lib. 2. cap. 12. num. 22. & fusiùs Vgol. d. tab. 1. cap. 13. §. 7. num. 3. vbi iuncto num. 1. & 4. in fin. ait id esse receptum, ac pro certo haberi; quod idem etiam sentit Sanchez d. disput. 22. num. 33. dum ait, quòd licèt denuntiatus quis sit in vno loco, vel notorius clerici percussor, si tamen tantum temporis transactum sit, vt iam obliuioni mandata sit ea denuntiatio, aut notoria percussio, probabilitérque ignoretur, valent gesta per illum, quia concurrit titulus, & communis error iustus, & probabilis, prout idem d. disput. 22. num. 10. dixit de eo, qui fuerat notorius in eodem loco, & propter longi temporis lapsum est iam occultus: quod etiam vtrumque docet Suarez d. disp. 14. sect. 1. num. 16. de hac tamen re, quando-nam communis error, seu ignorantia ius faciat, & veritati proferatur, latiùs Deo dante agemus infra cap. vlt. quæst. vlt. ad fin.

235 Denũtiatio & notoria percussio cõmuniter ignorata vsum iurisd. non aufert.

Ampliatur secundò, multò magis id admittẽdum esse quoad alium locum, vbi non est denuntiatus, neque notorius percussor, per ea, quæ idem Sanchez d. nu. 33. post alios docet, quod etiam facit Vgol. d. §. 7. num. 3. & d tab. 2. cap. 11. §. 1. num. 2. & Suar. d. disput. 13. sect. 1. num. 16. vbi in specie loquuntur ad effectum, vt valeant gesta à iudice in loco, vbi non est denuntiatus, aut notorius percussor clerici. Hæc autem scientia publicationis, seu denuntiationis † sufficit, quòd habeatur per testimonia fide digna, vel publicam famam; vt post alios tradit Sayr. d. num. 22. & 24. & post Nauar. cons. 54. de sent. excom. in specie adnotauit Suar. d. sect. 2. num. 9. id intelligens, & optimè dummodo fama talis sit, quæ probabilem, & moraliter certam notitiam conferat; alioquin quando res fuerit dubia, non orietur

236 Scientia denuntiationis cẽsura irretiti quomodo habeatur.

orietur talis obligatio; tum quia in dubiis melior est conditio possidentis, cap. in pari, de regul. iur. in 6. cum simil. tum etiam quia intentio d. Extrauag. fuit tollere dubia, & tantum obligare in re certa, vt patet ex eius prooemio, vnde sumitur intentio disponentis, l. fin. ff. de hered. institut. cum suis concord.

Ampliatur denique prædicta regula, & conclusio, vt † non sufficiat quem esse denuntiatum, quòd admiserit delictum, cui annexa est excommunicatio, vt quòd sit hæreticus, sed requiratur, quòd denuntietur excommunicatus, vt contra Sot. optimè probat Nauar. d. Miscell. 47. de orat. num. 2. licèt contrarium velit Suar. d. disp. 9. sect. 2. nu. 10. qui etiam in eo fallitur, dum ad id allegat Couar. d. §. 2. nu. 9.

237 *Denũtiatus ob delictum censura annexũ, an sit vitandus.*

Quòd si quærat aliquis, quid hac in re operetur appellatio, breuiter respondeo Primò, quòd † appellatio legitima præcedens excommunicationem secutam nullam reddit, cap. quoties, 2. quæst. 6. cap. cum contingat, de off. deleg. cap. ad præsentiam, de appell. cap. per tuas, de sent. excom. cap. solet, cap. licèt, & cap. venerabilibus, §. sed si ex causa, §. potest, & §. fin. eod. tit. in 6. quod idem in aliis censuris docet glos. recepta, d. cap. licèt, verbo, excommunicationis, & pluribus tradit Vgol. d. tract. de censur. Eccles. tab. 1. cap. 2. §. 23. num 9. & cap. 13. §. 18. num. 8. cum seqq. vbi id multipliciter declarat. pro quo etiam videndi sunt præcipuè text. d. cap. solet, cap. venerabilibus, & cap. licèt.

238 *Appellatio legitima præcedens nullam reddit censurã.*

Præterea à declaratoria, † quòd quis commiserit crimen, ob quod ipso iure imposita est excommunicatio, aut alia censura, quæ quidem declaratoria omnino præmittenda est ante denuntiationem, vt satis comprobat inter ceteros Vgol. d. tab. 1. cap. 21. §. 2. num. 8. ostendens, num. 9. ad eandem declarationem requiri partis citationem; nisi tamen notorium sit delictum, & quòd reo nulla competat defensio; ab ea inquam declaratoria datur appellatio, vt post Abb. & Dec. in c. peruenit il 1. de appellat. Fel. cap. Rodulphus, num. 78. de rescript. & alios latè docet Vgol. d. §. 2. num. 10. & Ant. Gabr. commun. concl. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 3. num. 59. Tertiò appellatio sequens excommunicationem, aut aliam censuram † eam non suspendit, cap. ad reprimendam, de offic. ord. cap. adhæc quoniam, & cap. pastoralis, §. fin. de appell. & cap. is, cui, §. fin. de sent. excom. in 6. & Doct. ibi, & in rubr. de sent. excomm. latè

239 *A declaratoria cõmissi delicti an fieri possit appellatio.*

240 *Appellatio sequens censuram non suspendit.*

Vgol.d.tab.1. cap.13.§.1. & duobus seqq. vbi eius rei rationes affert, eámque præcipuè probat,quam adducit Romanus Pontifex d.cap.pastoralis, §. fin. quoniam excommunicatio, sicut etiam alia censura executionem secum trahit, de qua etiam idem Vgol.eod. cap.13.§.1. per totum.

Ex ea verò illud in hac conclus. circa materiam hanc appellationis vltimo loco adnotandum est,quòd † denuntiatio excommunicationis fieri potest post appellationem, nec dicitur innouari,vt est text apertus d. cap.pastoralis, §.fin. & ibi adnotarunt glos. & Doct. atque inter alios Vgol. d.tab.1. cap.21. §. 2. num.4.& Robert.Lancellot.in tract.de attent.2 part.cap.12. limit.21.nu.1.& 3.vsque ad 9. vbi hanc regulam pluribus confirmat. nu.autem 10. id extendit etiam in delegato post Franc. d.cap.pastoralis, §. verùm, quæst.7. num 28.quod tradit etiam Vgol.d. num. 4. post Mar.Soc.in cap.sacro, num.101.cum seq. de sent. excomm. & communem, de qua testatur Apostillator ad cap.Tholos.decis.299.

241 Denũtiatio excommunicationis potest fieri post appellationẽ per delegatum:nisi

242 detulerit appellationi, vel superior eam receperit: vel

Limitat verò Lancellot. supr.nu.11.& 12.ac 28. ex Franc.d. num.28. post Innoc. necnon Vgol.d. num.4. post alios primò, † vbi delegatus detulerit appellationi, vel superior eam receperit. Limitant 2 post alios Vgol.d.num.4. & Lancell. d. limit. 21. num.14. cum quatuor seqq. nisi † per denuntiationem excommunicatus in plus ligaretur, vt in casu,cap.tua, de sent.excom. Limitat 3.Lancell.supr.num. 19.cum seq.& Vgol.d.num. 4. vbi † contra ignorantem lata sit excommunicatio, quod plerique sentiunt ab iis relati. Limitatur 4. & hæc cum duab. seqq. limitat. spectat etiam ad præced. 3. notabile, quando † quis appellaret à declaratoria incursus excommunicationis à iure, vel ab homine latæ, prout de excommunicatione iuris aliis relatis docet Vgol.d.num.4 & de vtraque Lancellot.supr. num. 21. & tribus seqq. qui num. 25. post alios hoc temperat nisi factum esset notorium, num.26. nisi essemus in declaratoria, quæ solet fieri in obligationibus in forma Cameræ, & denique num.27. nisi essemus in declaratoria lata vigore executorialium,& rei iudicatæ. Limitatur 5.in appellatione † interposita ab excommunicatione conditionali ante impletam conditionem, vt satis probat Lancellot. supr. num. 30. vsque ad 35. pro quo etiam faciunt latè tradita per Vgol.d tab.1.cap.13. §.18. num.9.& 10. vbi ostendit sententiam censuræ latam post

243 per denunt. excõmunicatus magis ligaretur: aut

244 contra ignorantem lata sit excom.

245 A declaratoria incursus excõmunicationis, &

246 ab excõmunicatione cõditionali appellatur.

appel

appellationem interpositam pendente conditione nullam omniño esse. Limitat postremò Lancellot.supr.num.36. vt † talis denuntiatus pendente appellatione minimè fieri possit, quando essemus in appellatione interposita ab absolutione à sententia excommunicationis.

247 Denũtiatio excom.nõ fit pendẽte appell.ab absolutione.

Quando autem † possit fieri absolutio ab excommunicatione pendente appellatione, tractant Doct. in cap. qua fronte, de appell. & Lancellot d. cap.12. limit.23. Vgol. d. tab. 1. cap.4. in princ. num.6. & §.2. per totum, necnon cap.19. §.6. num.6. & alibi sæpe. Atque hæc de hac 6 conclus. Iam ad 7. & postremam, quæ ad posteriorem huius quæstionis partem pertinet, veniamus.

248 Absolutio à cẽsura quãdo possit fieri pendẽte appellatione.

Septima, & postrema conclusio. Iurisdictio, & officium Conseruatoris † in eo regulariter non expirat, aut suspenditur per mortem naturalem vel ciuilem Subconseruatoris. Probatur. Nam si quidem Subconseruator datus etiam in totum, antequam decedat, vsus non fuerit iurisdictione, potest per Conseruatorem causa resumi; quinimmò quotiescumque Subconseruator iurisdictione vsus non fuerit, potest Conseruator commissionem ad se reuocare, prout de Apostolico delegato quoad vtrumque expresè cauetur in cap. quamuis, de offic. deleg.6. vbi etiam subiicitur huius decisionis illa ratio, cum iurisdictio, ex quo ipsa vsus non extitit, non censeatur in eum efficaciter transiuisse. Si verò Subconseruator vti cœpit iurisdictione, & subdelegatio non est facta iu totum, sed aliquid sibi reseruauit de iurisdictione, tunc idem dicendum, prout in delegato satis cauetur in cap. super quæstionum, § porrò, & §. eius ergo, de offic. deleg. cap.iudex, & cap.si delegatus, de off. deleg.in 6. & adnotarunt glos. & Doct. ibid. necnon in cap. si pro debilitate, de offic.delegat. & alibi sæpe. Idem quoque statuendum, vbi Conseruator, seu delegatus in subdelegatione etiam in totum apposuit clausulam, donec vices suas ad se duxerit reuocandas, vel quia dicatur tunc aliquid reseruasse de iurisdictione, vel certè hi casus æquiparentur quoad retinendam saltem in habitu iurisdictionem, vt satis colligitur ex dict. cap.si delegatus. Quòd si † subdelegatio facta est in totum, non adiecta prædicta clausula, donec, &c. & Subconseruator vti cœpit iurisdictione, tunc expirat Conseruatoris iurisdictio, quoniam efficaciter transiuit in subdelegatum, vt constat ex

249 Subcõseruatoris morte, in Cõseruatore iurisdictio nec expirat, nec suspenditur.

250 Expirat præmissa iurisdictio si cõmissa sit in totum sine clausula, donec vices, &c.

text.

text.d. cap.super quæstionum, §.porrò, & d.cap.quamuis sumpto argumento à contrario sensu, quod in iure fortissimum est, l.1.§. huius rei rei, ff.de offic.eius, cui mand.est iurisdict. cum aliis allegat. quæst. præced. conclus. vlt. limit. 1. facit etiam ad id text. d. cap. si iudex, vbi dicitur quòd si iudex datus à sede Apostolica in totum commiserit recusari vlterius, aut facta per eum commissio impugnari nequibit, quòd posset, si de iurisdictione sibi aliquid reseruasset, meliùs facit d.§.porrò, & d.cap. si delegatus, quatenus ibi habetur quod à subdelegato in totum non appellatur ad subdelegantem, id est, delegatum, sed ad delegantem; & ad hoc melior text.est in cap. in litteris, de offic.deleg. ibi, ex quo iudex delegatus sententiam executioni mandari præcepit eius auctoritas, & iurisdictio cessat, quia semel est officio suo functus: omnium verò optimus text. est in cap. venerabili, de offic.deleg. ibi Archiepiscopus ipse cum iam suo functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas, huiusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare; ídque adnotarunt glos.& Doct.ibi, & d.cap.super quæstionum, præsertim §.si verò. Si ergo hoc casu moriatur naturaliter, vel ciuiliter etiam per excommunicationem Subconseruator, non ideo perit, aut suspenditur iurisdictio in Conseruatore, cum ea iam expirauerit per commissionem, seu subdelegationem factam in totum, licèt in Subconseruatore ipso aliquando expiret, aliquando suspendatur per ipsius ciuilem mortem, aut naturalem, vt statim in sequ. quæst.dicemus; si priùs illud postremo loco quoad hanc quæst. & conclus.admoneamus, † expirare iurisdictionem in Conseruatore non modò per expressam abdicationem iurisdictionis subdelegando in totum à Conseruatore factam; secuto tamen eiusdem vsu, & exercitio in Subconseruatore, vt paulò ante diximus, verùm etiam per tacitam, quando Conseruator pronuntiauit, se iurisdictionem non habere; nam, licèt commiserit causam, & potuisset aliàs eam reassumere; tunc tamen non potest, cap.significantibus, de offic.deleg. cum ibi not. & suis simil. aut † per delationem appellationi, quamuis legitima non sit, cap.sæpe, & cap. interposita, de appell. quæ iura ad id allegat glos. fin.dict cap. in litteris, de offic. delegat. quinimmò per solam appellationem legitimam, cap. vt debitus, de appellat. ac denique † vbi pronuntiatum fuerit, quòd

251 Expirat in Conf. iurisd. si se nullam habere iurisdictionem pronuntiet: aut

252 deferat appellationi etiã nõ legitimæ: aut

253 pronũciatus sit suspectus.

Conser

Conseruator sit suspectus; tunc enim commissio non potest fieri, cum desierit esse iudex, vt de delegato habetur in cap. si iudex, §.fin. de offic.deleg. in 6. pro quo facit cap.insinuante, de offic.deleg. cap.licèt, de for. compet. & cap.secundò requiris, de appell. iuncta d. glos. fin. d. cap. litteris, glos. 1. in cap. penult.eodem titul. & in cap. sciscitatus, verbo, infamem, de rescript.

254 In casibus præmissis etiã non expirat iurisdictio.

Verum per hanc saltem tacitam abdicationem † non tam expirat omnino, quàm suspenditur iurisdictio Conseruatoris, vsque ad executionem sententiæ, quam facere potest non modò intra annum tanquam delegatus, iuxta cap.quærenti,de offic.delegat. respectu personarum, & locorum non habentium priuilegia, quibus omnino eximantur à iurisdictione, & potestate ordinarij locorum, verùm etiam respectu habentium huiusmodi priuilegium, quandocunque potest ordinarius,si non tanquam delegatus ad vniuersitatem causarum, qui ordinario æquiparatur, cum in hoc à iure non reperiatur facta æquiparatio, aut quia Conseruatoriæ litteræ eximant impetrantem à potestate ordinarij loci, vt iam non semel admonuimus, præsertim cap. 3. quæst. vlt. ad fin. cap. 4. quæst. 5. circa initium, & cap.7. quæst. 6. conclus. 1. certè propter prædicta priuilegia, iuxta ea, quæ supr.cap.8.quæst.9. conclus.3. adduximus.quinimmò in casu recusationis potest quandocumque recusans in eum consentire, cap.insinuante, de offic.deleg. cum suis concord. sicut etiam appellans renuntiare appellationi tacitè, vel expressè, & coram iudice à quo litigare, cap.gratum,de off.deleg. cap adhæc,il 1. & cap.ad aures,de appell.cum simil. Nunc autem ad alias huius cap.quæstiones transeamus, quarum non infructuosa breuitate huius, & aliarum præcedentium eiusdem cap. quæstionum necessariam prolixitatem compensabimus.

QVÆRO *igitur Quartò in præsenti cap. An, & quando expiret in Subconseruatore iurisdictio, seu officium Conseruatoris per alterius eorum mortem ciuilem, vel naturalem.*

Suppositis hoc loco iis,quæ supra hoc ipso cap.quæst.2.præmisimus, aliquot in hac quæst. conclusione, ad alteram eius partem pertinentes statuemus, nimirum quoad mortem ciuilem, vel naturalem Conseruatoris; reliquæ verò ad alteram partem spectabunt, hoc est, naturalem, vel ciuilem mortem

ipsius Subconseruatoris. Sicut autem priorum conclusionum confirmatio ex d. quæst. 2. conclusionibus ferè deducetur, sic posteriorum comprobationem ex iis penè sumemus, quæ in hanc statim præced. quæst. id est, 3. adduximus.

255 Subcõserua toris expirat iurisdictio mortuo Cõseruatore re integra.

Prima ergo sit conclusio. Per mortem naturalem Conseruatoris re integra, seu quoad negotia non cœpta, † expirat in Subconseruatore iurisdictio, & officium Conseruatoris. ita in materia delegati tenet Anchar. d. cap. licèt vndique, quæst. 5. de offic. deleg. licèt alij contra; aliique aliter distinguant, quorum omnium opiniones probabiles putat Sanchez de Matrim. lib. 8. disput. 28. num. 36. Sed Anchar. sententia probatur primò ex cap. relatum, & cap. gratum, de off. deleg. vbi habetur, quòd per mortem delegantis re integra expirat iurisdictio in delegato; necnon ex d. cap. fin. §. officium, de off. deleg. in 6. vbi in specie dicitur quod officium Conseruatoris quoad negotia non cœpta expirat morte concedentis. Et quamuis prædicta iura satis apertè loquantur de morte primi delegantis respectu eius, qui immediatè delegatus fuit; tamen cum eadẽ sit ratio etiam in morte delegati respectu subdelegati, idem quoque ius in casu statuendum est, iuxta l. illud, ff. ad leg. Aquil. & cap. inter corporalia, quod est 2. de translat. Episc. cum similib. præsertim cum subdelegatus quidam delegatus sit, & quod de hoc dicitur, de eo dispositum censetur, vt colligitur ex d. cap. licèt, cum not. ibidem, & cap. 1. de off. Vicar. in 6. & alibi sæpe, & notat post alios Dec. in cap. cuncta, num. 2. de off. deleg. atque subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur, l. si eum, ff. si quis caution. etiam in materia iurisdictionis, vt patet ex allegatis per Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de reg. iur. conclus. 2. num. 31. & §. cum seq. sed idem probatur 2. ex l. & quia, §. ideoque, ff. de iurisdict. omn. iudic. vbi generatim dicitur, quòd si is, qui mandauit iurisdictionem, decesserit antequam res ab eo, cui mandata est iurisdictio, geri cœperit, soluitur mandatum. Sed idem in specie de morte delegantis re integra, quod per eam expiret iurisdictio subdelegati habetur à contrario sensu ex cap. si delegatus, de off. deleg. in 6. quem text. in sensu proprio, & directo paulò post examinabimus. id verò, quod nunc dicimus directè probat text. in c. licèt vndique, de off. deleg. vbi expressè dicitur, quòd † si subdelegatus iurisdictione à suo collega sibi dele

256 Quid si collegæ fuissẽt: aut

delegata vti non cœpit eo viuente, non habet solus officium iudicandi. Ex quo simul sumitur ampliatio prima ad hanc conclusionem, vt nimirum procedat etiam in subdelegato à Collega. Ampliatur præterea, vt procedat etiam † vbi subdelegatio facta fuerit, quoties delegatus abfuerit, vel donec vices suas duxerit reuocandas; nam tunc quoque, si decesserit delegatus re integra, expirat iurisdictio in subdelegato, prout à contrario sensu constat ex d. cap. si delegatus, quod mox ponderabimus. Ampliatur denique † quinque prioribus modis, quibus ampliauimus concl. 1. quæst. 2. huius cap. nimirum, vt procedat quoad totum officium Conseruatoris, 1. respectu omnium negotiorum non cœptorum; item vt habeat locum in omnibus speciebus Conseruatorum, etiam eorum fortasse quos dedit Princeps secularis. Item vt non requiratur partis exceptio: nec prosit partium consensus seu prorogatio; ac tandem vt procedat etiam ignorante Subconseruatore, vel parte, per ea quæ d. concl. 1. & 2. quoad Conseruatorem adduximus.

257 *subdelegatio facta esset, donec abfuero. &c.*

258 *Immo quoad totū officium & omnes species Conser. &c.*

Limitatur nunc ista conclusio, vt † secus dicendum sit quoad negotia per Subconseruatorem cœpta, vt à contrario sensu colligitur ex d. l. & quia, & cap. fin. § officium in sensu verò directo ex d. cap. relatum, & cap. gratum, & meliùs atque in specie subdelegati ex d. cap. licèt vndique, vbi dicitur, quòd si Collega subdelegatus à suo Collega vti cœpit ante mortem subdelegantis iurisdictione sibi mandata, vices suas, & alterius poterit adimplere; necnon ex d. cap. si delegatus, vbi habetur si delegatus quoties eum abesse contigerit alicui commiserit vices suas, poterit subdelegatus mortuo delegato; cum & tunc censeatur abesse commissum sibi negotium, dum tamen illo viuente iurisdictione vti cœperit liberè definire; idémque poterit quando illi vices etiam sub ea forma commisit, donec duceret eas reuocandas, nam talis commissio, per quam censetur etiam sententiæ prolatio, nisi antea fuerit reuocata, committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non extitit, prout totidem disertis verbis disponit ibi summus Pontifex. Ex his verò duobus iuribus duæ extensiones sumuntur ad hanc limitationem. Quarum prima est ex d. cap. licèt vt procedat etiam † vbi subdelegatus erat Collega delegati qui decessit re non integra. Altera, vt locum quoque habeat, † vbi subdelegatio facta sit à delegato quoties eum abesse contigerit,

259 *Quoad negotia cœpta non expirat subconseru. iurisdictio mortuo Cōser. etiam si*

260 *Collegæ fuissent, vel*

261 *subdelegatio sit facta, donec abfuero, vel &c.*

aut ſub ea forma donec vices ſuas duxerit reuocandas; nam tunc quoque ſi Conſeruator deceſſerit poſtquam ſubdelegatus vti cœpit iuriſdictione, perpetuatur in ſubdelegato iuriſdictio.

262 *Subcõſeruatoris iuriſdictio ad beneplacitum cõceſſa mortuo cõcedẽte expirat quo ad negotia cœpta.*

Secus autem dicendum erit, † ſi Conſeruator ſubdelegauit vſque ad beneplacitum ſuæ voluntatis; vel quamdiu volam; nam tunc etiam quoad negotia cœpta expirat iuriſdictio in Subconſeruatore per mortem Conſeruatoris, prout in delegato, & ſubdelegato apertè ſentit gloſ.d.cap ſi delegatus, verbo, morte, & expreſsè Gemin. Franc. Io. de Fant. & Paul. ibi, ac poſt alios Sanchez tract. de Matrim. libr. 8. diſput.28. num. 50. præcipuè per text. in cap. ſi gratioſè, de reſcript. in 6. vbi habetur, quòd beneplacitum expirat morte; plerique autem Doct.illam diſcriminis rationem afferunt, quòd vbi ſubdelegatio fit ad beneplacitum, vel quamdiu volam, ſonat id perſeuerantiam antiquæ voluntatis, quæ tamen expirat per mortem; at verò clauſula, donec duxero auocandum, vel aliter ordinandum, ſeu prouidendum, importat expreſſam reuocationem primæ voluntatis, ſeu nouam voluntatem, quæ non inducitur per mortem, in quem caſum erat limitata exſtinctio actus, quod optimè explicat ibi Gemin. & latè tuetur Franc.& alij tenent quos refert ac ſequitur Ant.Gabr.commun.concluſ. lib.6. titul.de præbend. concluſ. 1. num. 28. vbi cum ſex num. præced. & octo ſeqq. latè tractat materiam d.clauſulæ, ad beneplacitum, & clauſulæ, donec reuocauero, quod etiam facit Sanchez de Matrim.d.diſput.28 num. 49.vſque ad 63.num. autem 52. poſt alios admittit ſimpliciter prædictam diſtinctionem in gratiæ conceſſione; ſed num.54. in delegatione iuriſdictionis contentioſæ putat, ceſſare quidem iuriſdictionem conceſſam ad beneplacitum, ſiue res integra ſit, ſiue ſecus; conceſſam verò, donec reuocauero, non niſi vbi res eſt integra, per text. in cap ſi delegatus, qui ſanè ſatis vrget; atque adeo prçfatum diſcrimen ſic latè ſumptum non habebit locum niſi vbi generalis facultas conceſſa ſit eligendi Conſeruatorem,cum tunc gratiæ vim obtineat, vt docebimus infra quæſt. 6. concluſ. 3. & quæſt. vlt. concluſ. 1. Dicitur autem ſubdelegatus cœpiſſe vti iuriſdictione, ſeu res non eſſe integra,ſeu negotium eſſe cœptum, cùm tranſmiſſa eſt citatio, vt conſtat ex d.cap. ſi delegatus, & cap.quamuis,de off.deleg.in 6.iuncto d. cap.

cap. gratum, & notat. per Doct. in dictis iuribus, & alibi sæpè, latiúsque per nos adductis supr. hoc eodem cap. quæst. 2. præmiss. vlt.

Secunda conclusio. Si Conseruator † ciuiliter moriatur quia seruus fiat, aut banniatur, (casu, quo per bannum quis ciuitatem, & ciuitatis iura amittit, qua de re latiùs supr. quæst. 2. egimus in 1. & 2. præmiss.) Subconseruator quoque amittit exercitium iurisdictionis quoad negotia non cœpta. Probatur, quoniam saltem tunc, vbi eadem est ratio, & idem effectus in morte ciuili, quæ in naturali, quod de hac dicitur, de illa quoque est asserendum, vt d. quæst. 2. quarto loco præmisimus. at verò illa præcipua ratio, quam considerauimus d. quæst. 2. conclus. 1. ampliat. vlt. ob quam per mortem naturalem expirat in delegato iurisdictio per mortem delegantis, antequam delegatus ea vtatur, quia nimirum non transit efficaciter in delegatum iurisdictio, sed manet penes delegantem. per cap. quamuis, de off. deleg. in 6. qui præcipuè loquitur in subdelegato; hæc inquam ratio militat quoque in morte ciuili; nam per mortem etiam ciuilem amittuntur iura, vt d. præmiss. 2. docuimus, inter quæ iurisdictio delegata numeratur, vt quæst. præced. conclus. 1. ad finem ostendimus; Dixi autem in conclus. proposita, (exercitium iurisdictionis;) nam, † si Conseruator iura sua per postliminium recuperaret, aut aliàs ad ea restitueretur, iuxta tradita per nos d. præmiss. 2. putarem, quòd ex tunc Subconseruator posset etiam quoad negotia non cœpta iurisdictione sua vti; nisi † iam loco illius alius datus esset Conseruator. quod idem dicendum esset vbi interim Conseruator ille priuatus fuisset officio Conseruatoris; nam vtroque hoc casu, cum generi per speciem derogetur iur. vulgar. non recuperaret Conseruator delegationem, & consequenter subdelegatio facta si res foret adhuc integra expiraret tanquam accessoria delegationi, & ab ea in esse dependens. Quoad negotia verò cœpta † indistinctè posset etiam adueniente in Conseruatore quacumque morte ciuili Subconseruator procedere, cum idem possit, vbi Conseruator naturaliter mortuus fuisset, vt concl. præced. limit. vnica demonstrauimus; neque enim plus debet posse operari mors ciuilis, quàm naturalis, vt de se patet. Idémque statuendum esset, † vbi Conseruator fuisset officio Conseruatoris priuatus; nam, licèt quoad negotia non

263 Subcōseruatoris iurisd. suspenditur quoad non cœpta, seruitute, aut banno Conseruatoris.

264 Eā recuperat si iura recuperet Conseru. &

265 Quid si alius datus sit Cōseruator, vel priuatus ipse sit officio.

266 Quoad negotia cœpta, non suspēditur subdelegatio morte Conseru.

267 Idem si Cōser. priuatus sit officio.

cœpta expiraret in Subconſeruatore iuriſdictio tanquam acceſſoria, & adhuc efficaciter in eum non transfuſa per prædicta; ad quod etiam facit text. in l.Caſſius, ff.de Senator. cum aliis in ſimili adductis quæſt. præced. concluſ. 4. limit. 1. non expiraret tamen quoad cœpta, per ea, quæ de morte ciuili paulò ante diximus, & de morte naturali concl.præced. & de delegante depoſito, & priuato docuimus ſupr.d.quæſt.2. concl. 1. & 2.vbi etiam egimus de renuntiante officio. Idem verò † eadem ratione dicendum videtur vbi officium Conſeruatoris in eo expirat per lapſum temporis præſtituti, de quo infra quæſt. 6.vel per renuntiationem officij factam à Conſeruatore, de qua re agemus quæſt.7. vel per renuntiationem impetrationis, ſeu electionis Conſeruatoris, de quo quæſt. 8. vel per reuocationem talis electionis, vt quæſt.9. nam in hiſce omnibus caſibus, quando expirat iuriſdictio, & officium in Conſeruatore ſiue quoad negotia cœpta, ſiue quoad non cœpta, expirabit etiam in Subconſeruatore, ſolùm quoad non cœpta, excepto caſu lapſus temporis, per ea, quæ d. 6.quæſt. adducemus, præſertim concl.vlt. Denique quod in præcedenti concluſione diximus de morte naturali, vt per eam expiret etiam re non integra ſubdelegatio facta ad beneplacitum † habet locum etiam in morte ciuili, vt ſentiunt Franc.d.cap.ſi gratioſè, col.pen.de reſcript.in 6. Bart.in l.centeſimis, §.fin col. fin. verſic. quid ſi iudex, ff.de verb.oblig. & alij allati per Gabr d.concl. 1.num.24. & Sanchez d. lib. 8. diſput. 28. num. 56. licèt ibidem referant Gem.d.cap. ſi gratioſè, col.2. ſeu num.13. Calder.conſil.3. de reſcript. & Bero.quæſt.103. num.5. contrarium tenentes.

268 Subcõſeruatoris officiũ lapſu tẽporis & alijs modis expirãs.

269 Subdelegatio ad beneplacitũ expirat ciuili morte Conſeruatoris.

Tertia concluſio. Per excommunicationem Conſeruatoris qui ſubdelegauit, † non expirat; ſed ſolùm ſuſpenditur iuriſdictio, & officium in Subconſeruatore quoad negotia non cœpta. Probatur ex iis, quæ de vi excommunicationis quoad auferendam, vel ſuſpendendam iuriſdictionem docuimus quæſt. præced. concluſ. 6. in princip. & quæ in hac ſpecie de Conſeruatore in caſu excommunicationis ſuperuenientis in illo, qui eum deputauit docuimus ſupr. quæſt. 2. concluſ. 2. præcipuè verò per Abb. & alios, d.cap.licèt vndique, de offic. deleg. & Vgol.alios referentem tract de cenſur.tab.1. cap.4.§.4. num.7. & tab. 2. cap. 11. 5. qui loquuntur etiam in delegato reſpectu ſubdelegati, quibus nunc addo Sayr.eod tract.ſeu tom.1.Theſaur.

270 Excõmunicatio Cõſer. ſuſpẽdit iuriſdictionem Subcõſeruatoris quoad negotia non cœpta.

ſaur. caſ conſcient. lib.2.cap.6.num.20. qui & ipſe alios recenſet. & quia hanc concluſionem quoad omnes eius partes in delegato, à quo ad Conſeruatorem tanquam à genere ad ſpeciem argui poſſe, iam ſæpiùs admonuimus, reſpectu ſubdelegati licèt breuiter, ſufficienter tamen probat Vgol. d. §. 5. vbi etiam oſtendit † contrarium ſtatuendum eſſe quoad negotia cœpta præcipuè per text. in cap.ſi is,cui,& cap.quamuis, de off.deleg. in 6. iuncto d.cap.licèt, extr. eod.tit. vlteriùs non immoror;ſed ad ſeq.concluſ. veniamus, quæ erit de ſuſpenſione, ſi priùs duo admoneamus, quæ ad vtramque cenſuram pertinent; alterum intelligendam eſſe † & hanc,& ſeq.concluſionem de excommunicato, & ſuſpenſo denuntiato, vel notorio clerici percuſſore, cum hi ſoli ratione cenſuræ iuriſdictionem amittant, vt ſatis oſtendimus quæſt præced. concluſ.6. poſt medium. Alterum, quòd, † ſi ante delegationem Conſeruator iam erat excommunicatus, vel ſuſpenſus denuntiatus, aut notorius clerici percuſſor, omnino nulla fuit ſubdelegatio,prout de excommunicato poſt alios tradidimus d.concl.6. circa initium,& docet Vgol d.§.5.per text.in c.1. de off. Vic in 6. iuncta tamen d. Extrauag.ad euitanda ſcandala.

271 *Secus quoad cœpta:&*

272 *quid ſi excõmunicatio nõ ſit denũtiata vel incurſa notoriè.*

273 *Subdelegatio per Conſeru.excommunicatum vel ſuſpẽſum facta, nulla eſt.*

Quarta concluſio. Per ſuſpenſionem quoque Conſeruatoris vel ſimpliciter, vel à iuriſdictione, vel ab officio, † licèt non expiret in Subconſeruatore iuriſdictio, ſuſpenditur tamen quoad non cœpta negotia. Probatur ex iis, quæ de vi talis ſuſpenſionis quoad auferendam, vel ſuſpendendam iuriſdictionem docuimus quæſt.præced. concluſ.6. circa initium, iunctis iis, quæ de delegato ab eo, qui poſtmodum ſuſpenſionem incurrit, docet poſt alios Sanchez d.tract. de Matrim.lib.3. diſp. 30. num. 8. & lib.8.diſput. 28. num. 57. & ex eo confirmatur, quòd ratio militans in delegato quoad caſum excommunicationis, quia nimirum iuriſdictio delegati pendet à delegante, de qua per Vgol. d. §. 5. & tab. 1. cap. 2. §. 23. num. 5. militat etiam in ſubdelegato, & quoad ſuſpenſionem. Et quia res clara eſt, vlteriùs non inſiſto. Ampliari autem poteſt hæc,& præcedens concluſio, & limitari iis modis, quibus prima concluſio, ſaluo, quòd ibi dictum de expiratione iuriſdictionis intelligendum hîc eſt de illius ſuſpenſione, ſeu amiſſione vſus, & exercitij eiuſdem. Limitatur verò etiam tam hæc,quàm præcedens cõcluſio, † vt nec ſuſpendatur iuriſdictio in Vicario Epiſcopi

274 *Suſpenſione Cõſer. quãdo ſuſpẽdatur officiũ in Subcõſeruatore.*

275 *Quid ſi hic Vicarius ſit Epiſc. Conſeruatoris.*

ſcopi Subconſeruatore deputato ab eo qui vti Epiſcopus fuerit & ipſe à Papa deputatus Conſeruator, & vigore litterarum poterat etiam Vicarium Epiſcopi facere Subconſeruatorem; nam ſi Epiſcopus deinde fiat notoriè clerici percuſſor, vel denuntietur ſuſpenſus, interdictus, vel excommunicatus; adhuc Vicarius poterit quoad negotia cœpta in cauſis ſibi ab eo ſubdelegatis, atque etiam quoad ipſa non cœpta in cauſis ſibi ab alio ſubdelegatis procedere; nam licèt per huiuſmodi excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum Epiſcopi deſinat omnino iuriſdictio in Vicario, quam ab Epiſcopo accepit etiam quoad cœpta vt de excommunicatione eſt optimus tex. in cap. 1. de off. Vicar. in 6. & de ſuſpenſione, & interdicto poſt alios tradit Sanchez d. diſput. 30. num. 8. Tamen id accipiendum eſt de iuriſdictione, quam Vicarij recipiunt tantùm ab Epiſcopo, vt in ſimili de excommunicatione apertè, ac diſertis verbis diſponit text. d. cap. 1. At verò in caſu noſtro Vicarius hanc iuriſdictionem ſubdelegatam non à ſolo Epiſcopo recipit, ſed etiam à Papa mediante perſona Epiſcopi, quem ſupponimus ante cenſuram feciſſe ſubdelegationem; vnde & hic Vicarius dicitur ſubdelegatus Apoſtolicus, & in caſu noſtro iure vocabitur Subconſeruator Apoſtolicus.

276 Subcōſeruatoris morte in eo expirat iuriſdictio Conſeruatoris.

Quinta igitur concluſio ſit. Per mortem naturalem Subconſeruatoris † in eo expirat officium, & iuriſdictio Conſeruatoris. Probatur per ea, quæ in præced. quæſt. concluſ. 1. docuimus de huiuſmodi expiratione in Conſeruatore per eiuſdem mortem naturalem; vnde etiam ſumendæ ſunt proportionabiliter ampliationes, & limitationes huius concl. ex concluſ. verò 2. eiuſdem quæſt. alia ampliatio ſumi poteſt ad hanc ipſam concluſionem, vt nimirum quod ibi docuimus de duobus Conſeruatoribus datis ſimul, ſeu ſimpliciter, vt per eorum alterius mortem naturalem expiret tota iuriſdictio, & officium ex cap pen. de off. deleg. & aliis ibidem allegatis, intelligendum etiam ſit, † vbi duo dentur Subconſeruatores, vel à duobus iuxta cap. ſi duo, de off. deleg. in 6. vel etiam ab vno, ad tex. in cap. cum te, vbi Innoc. Abb. Dec. & alij id adnotarunt, de off. deleg. declarandúmque erit iuxta declarationes eadem concluſ. 2. in caſu duorum Conſeruatorum allatas, quæ etiam in duobus Subconſeruatoribus locum habent, per ea, quæ ad finem ſeq. concl. dicemus.

277 Quid ſi duo Subconſeruatores, vel à duob. dentur.

Sexta

Sexta conclusio. Si Subconseruator seruus efficiatur, † suspenditur eius iurisdictio, donec libertati restituatur. Probatur ex iis, quæ de Conseruatore adduximus quæst. præced. conclus. 3. habétque in hac etiam concl. locum quod ibidem diximus de Episcopo seruo facto, vbi is Subconseruator fuerit deputatus, vt nimirum † interim, donec libertati restituatur, non transeat vsus, seu exercitium talis iurisdictionis in capitulum, in quod non transeunt ea, quæ Episcopo iure speciali delegato comptebant, vt ibidem ostendimus. Recuperabit igitur Subconseruator † negotia cœpta, nisi subdelegatio facta fuerit non in totum, aut etiam cum clausula, donec vices suas duxerit auocandas, & Conseruator auocauerit commissionem, iuxta superiùs per nos tradita, præcipuè per cap. si delegatus, iuncto cap quamuis, de offic. deleg. in 6. & cap. super quæstionum, §. porrò, extr. eodem tit. quoad non cœpta verò quoque si iurisdictionem suam non auocauit eam alteri committendo, vel aliter, per ea, quæ d. conclus. 3. adduximus, vbi etiam docuimus id, quod maximè ad hanc rem facit, quòd vbi commissio facta sit cum clausula, quod si non omnes, tunc impeditus foret cessante impedimento admittendus tam quoad negotia cœpta, quàm quoad non cœpta, præcipuè per text. in cap. sciscitatus, de rescript. qui non distinguit de negotiis, & loquitur de quouis impedimento tam iuris, quàm facti. quod multò magis admittendum erit, vbi sint plures subdelegati in solidum per cap. cum plures, de off. deleg. in 6. Et quamuis tam hæc iura, quàm alia pleraque allegata d. concl. 3. ex quibus ad hanc argumentum sumimus, loquantur de prima commissione, seu delegatione duobus cum dictis clausulis facta; tamen quod de delegato statuendum est, † de subdelegato etiam proportionabiliter est intelligendum, vt in materia Conseruatorum colligitur ex d. cap. fin. §. vices quoque, de off. delegat. in 6. cum ibi not. per Doct. & quoad delegatum ex cap. statutum, §. in nullo quoque, de rescript. in 6. in specie adnotauit Dec. in cap. cum te, num. 2. de off. deleg. post Abb. ibi in glos. & cap. fin. col. 4. §. ego verò, de sent. & re iudic. idem etiam deduci potest ex c. ex litteris, de off. deleg. sentiúntque ibi Doct. & cap. licèt vndique, eodem tit. & facit tum quod subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, etiam in iurisdictionalibus, vt supra conclus. 1. circa initium docuimus; tum

278 *Subcõseruatoris seruitute suspenditur eius iurisdictio.*

279 *si sit Episc. an transeat in capitulũ.*

280 *Liber factus Subcõseruator iura recuperat.*

281 *Disposita in delegato intelligenda etiã de subdelegato.*

quòd de ſubdelegato agitur ſub titulo ſeu rubr. de off. deleg. atque adeo ſatis inde ſuaderi poteſt, ſubdelegatum delegati appellatione venire ſumpto argumento à rubro ad nigrum, quo in materia Conſeruatorum vtitur gloſ.recepta d.cap.1. de off.deleg.in 6. & paſſim vtuntur Doct. vt patet ex allegatis per Euerar. in loc. legal. à rubro ferè per totum, præcipuè verò num.1.4 & 5.

282 *Qualitas Subcōſeruatoris neceſſaria tēpore ſubdelegationis adeſſe debet.*

Septima concluſio. Qualitas † requiſita in Subconſeruatore, (vt quòd ſit Epiſcopus, vel Abbas,&c. iuxta diſpoſitionem d.cap.fin.in princ.iuncto §.vices quoque ſuas,de offic.deleg. in 6.) ſufficit, quòd in eo ſit tempore ſubdelegationis, ſeu quo Subconſeruator ei committit vices ſuas. Probatur ex iis, quibus quæſt præced.concl.4.docuimus,ſufficere huiuſmodi qualitatem adeſſe in Conſeruatore tempore deputationis, ſeu electionis, licèt non adſit tempore proceſſus, aut etiam præſentationis; cum iis tamen extenſionibus, ac declarationibus, quas ibidem attulimus; id enim omnino dicendum eſt, procedere quoque proportionabiliter in ſubdelegatione, ſeu deputatione Subconſeruatoris, iuxta doctrinam firmatam in præced concl. ad finem.

283 *Subcōſeruatoris deputatio nomine proprio facta quãdo in ſucceſſorē tranſeat,*

Octaua concluſio. Vacante quouis modo † dignitate vel beneficio, ratione cuius quis deputatus eſt Subconſeruator (iuxta diſpoſitionem d.cap.fi. §. vices quoque ſuas iuncto princip.) ſi deputatio Subconſeruatoris facta eſt ſub nomine proprio,non tranſit in ſucceſſorem,ſed citra caſum mortis naturalis poteſt ipſe procedere; quod ſi facta ſit ſubdelegatio ſub nomine dignitatis, ſeu beneficij, quouis modo vacet,tranſit talis commiſſio,ſeu ſubdelegatio in ſucceſſorem.Probatur hęc concluſio iiſdem fundamentis,quibus d.quæſt.ſtatim præced.concluſ. 5. id docuimus de Conſeruatore deputato; eadem enim locum habent etiam in Subconſeruatore iuxta doctrinam, de qua in fine concl 6. præſentis quæſt. vbi oſtendimus, diſpoſita in delegato regulariter cenſeri diſpoſita etiam in ſubdelegato; atque adeo extenſiones,& declarationes ad eam concl. 5.allatę ad huius quoque concl.explicationem iure poſſunt accommodari;ideóque hîc pro repetitis habeantur.

284 *Subcōſeruatoris ſuſpenſione vel excom.eius iuriſdictio ſuſpenditur.*

Nona, & poſtrema concluſio. Per excommunicationem,vel ſuſpenſionem ipſius Subconſeruatoris latam ſimpliciter, vel à iuriſdictione,vel ab officio, † licèt non expiret, ſuſpenditur tamen

tamen in eo iurisdictio, & officium ei commissum, donec absoluatur ab excõmunicatione, vel tollatur suspensio. Probatur ex iis, quib. q. præced. concl. 6. id de Conseruatore docuimus, quæ etiam proportionabiliter in Subconseruatore admittenda sunt; tum quòd id regulare est in iudice, vt per excommunicationem, ac prædictam suspensionem amittat vsum, seu exercitium iurisdictionis, quod tamen recuperat post absolutionem ab excommunicatione, vel cessationem suspensionis, vt dict. quæst. præced. concl. 6. satis ostendimus; tum per doctrinam allatam supra hac ipsa quæst. concl. 6. in fine de dispositis in delegato ad subdelegatum porrigendis. Quare declarationes, quas pro explicatione d. concl. 6. præced. quæst. attulimus ad præsentis quoque concl. explicationem allatæ intelligantur; atque illa præcipuè, quòd accipienda sit de excommunicato, & suspenso denuntiato, vel notorio clerici percussore, quod etiam ibidem latiùs declarauimus. Atque hæc de hac quæst. 4. dicta sufficiant.

QVÆRO *Quintò in hoc cap. An, & quando per mortem naturalem, vel ciuilem impetrantis litteras Conseruatorias, vel aduersarij expiret officium, & iurisdictio Conseruatoris.*

Quatuor præcipuas inspectiones habet præsens quæstio Prima est, An officium, seu iurisdictio Conseruatoris expiret per mortem naturalem impetrantis litteras Conseruatorias. Secunda, an per mortem ciuilem eiusdem. Tertia, an per mortem naturalem aduersarijeius, qui prædictas litteras impetrauit. Quarta, an per mortem ciuilem eiusdem aduersarij. De morte autem ciuili quatuor similiter possunt inquiri, nimirum quoad seruitutẽ, quoad condemnationem, quoad bannum, & quoad excommunicationem. De suspensione enim nihil est quod quæramus, cum nullibi aut in iure, aut à Doctoribus huiusmodi effectus suspensioni, quæ censura est, tribuatur. Atque adeo, vt hæc singula singillatim tractemus, tota hæc quæstio decem conclusionibus, breuiter tamen erit, quoad fieri licebit, absoluenda.

Prima conclusio. Per mortem naturalem impetrantis litteras Conseruatorias re integra † expirat officium, & iurisdictio Conseruatoris. Ita in delegato voluit glos. 1. & 2. singularis, sed à nemine reprobata in cap. significauit, de rescript. allegans aliqua iura, ex quibus solum cap. P. & G. de off. deleg. ad rem facit,

285 *Offic. Cõser. quãdo expiret morte naturali impetrantis.*

dum ibi dicitur, quòd rescriptum non extenditur etiam de consensu partium vltra personas in eo comprehensas. Idem expresse tenet Innoc. in cap. gratum, de off. deleg. & Spec. tit. de iud. deleg. §. restat, num. 7 & 8. Limita tamen primò, vt extendatur ad familiares impetrantis, iuxta ea, quæ admonuimus, supr. cap. 7. quæst. 8. concl. 4. & latiùs explicauimus eodem cap. quęst. 10. Limita secundò iis modis, quibus limitabitur concl. 6. huius quæst. nam à prædicta glos. in hoc æquiparatur impetrans rescriptum, & is, contra quē impetratur. Limita tertiò, vbi res non est integra per citationem; nam tunc successor impetrantis potest vti rescripto. ita glos. & Innoc. vbi supra, & Spec. dict. num. 8. Limita quartò vbi Prælatus nomine Ecclesiæ litteras Conseruatorias impetrasset, quamuis nomen proprium expressisset; ita generatim in rescripto sentit glos. prædicta; sed expresse tenet specul. d. num. 8. & Innoc. loco cit. & facit quod de successore Prælati, contra quem facta est impetratio, tradunt glos. & Doct. in cap. dilecti, de for. compet. & nos seorsim agemus infrà dict. concl. 6. facit denique quod de priuilegio eligendi sibi Conseruatorem quando personale sit, vel reale, ita, vt transeat in hæredem, & successorem, remissiuè dicemus infrà quæst. 9. in princ.

286 *Conseruatoris iurisdict. per seruitutem impetrantis, an expiret.*

Secunda conclusio. Per seruitutem † eius, qui impetrauit litteras Conseruatorias non expirat, sed suspenditur iurisdictio Conseruatoris, donec ille bona recuperet. Probatur, quoniam interim seruus amittit bona, & iura sua, quæ deinde recuperat quando liber fit, §. sed si ab hostib. cum duob. seqq. Instit. quib. mod. ius patr. potest. solu. l. 1. & tot. ferè tit. ff. de captiu. & postlim. reuers. quibus id ostendimus, ac simul explicauimus supr. quæst. 2. in 2 præmiss. clarum autem est, non posse quem agere sine iure, & actione; posse autem, cùm hæc recuperat, vbi adsint alia requisita, quæ adesse supponimus. Quod autem dictum est de seruitute ex eo, quòd quis captus sit ab hostibus, ex prædictis iuribus, idem statuendum de eo, qui seruus factus est pœnæ in casibus, quos retulimus supr. d. quæst. 2. in 1. præmiss. iunct. d. præmiss. 2. Nam quando quis recuperabit ex Principis gratia bona, & iura sua, simul etiam de iis experiri in iudicio poterit. Limitandum tamen est vtrumque hoc dictum nisi ij, ad quos bona eorum peruenissent iam coram alio iudice agere cœpissent; nam tunc coram eo iudice

talis

talis impetrans causam prosequi deberet, arg. vbi cœptum, ff. de iudic. cum simil. de quibus per Doct. ibi & Ant. Gabr. commun. concl. lib. 2. tit. de iudic. concl. 1. vbi hanc regulam multis modis extendit, ac limitat; qui pro huius limitationis declaratione, cùm opus fuerit, poterunt videri.

Tertia conclusio. Si is, qui impetrauit Conseruatorias, † cōdemnatus fuerit cum bonorum amissione vel per sententiam, vel ipso iure (quod quando contingat, constat ex iis, quæ dict. præmiss. 1. & 2. docuimus,) suspenditur iurisdictio Conseruatoris, interim donec ex Principis gratia ad bona, & iura sua restituatur. Probatur hæc conclusio eodem fundamento, quo præcedens; nam non potest agere sine iure, & actione, quibus priuatus fuit, poterit autem cum hæc illi restituuntur, si cætera requisita sint. Limitatur præterea eodem modo, quo præcedens, vt si hæc bona & iura ad alios interim de iure peruenissent, qui coram alio iudice causam cœpissent, deberet is, qui Conseruatoriam impetrauerat, coram eo causam prosequi; quod declarandum erit iuxta declarationes d. limitationis pręced. conclus.

287 Quid si impetrans condemnatus sit: aut

Quarta conclusio. Vbi impetrans Conseruatoriam † per bannum bona, & iura sua amittat, (iuxta ea, quæ supr. d. quæst. 2. in 1. & 2. præmiss. adduximus,) licèt non expiret, suspenditur tamen Conseruatoris iurisdictio, donec impetranti iura, & bona prædicta restituuntur. Probatur hæc conclusio & limitatur eodem modo, quo præcedens: eadem enim in vtroque casu est ratio, atque adeo eadem esse debet dispositio arg. l. illud ff. ad leg. Aquil. & cap. inter corporalia, quod est 2. de transact. Episc. Neque huic conclusioni, & tribus præced. obstat regula iuris, quòd qui in ius alterius succedit eo iure, quo ille, vti debebit, de qua in cap. is, qui, de reg. iur. in 6. & l. qui in ius, l. aliud §. fin. & l. non debeo, ff. eod. tit. neque etiam alia iura, de quibus infra concl. 6. ea enim ibi congruè explicabimus, ostendentes, quo in casu locum habeant, quatenus tamen ad huius quæstionis materiam pertinet. Interim verò ad quintam concl. quæ cæteris prolixior futura est, veniamus.

288 per bannum bona & iura amiserit.

289 Per excommunicationē impetrātis suspenditur iurisd.

Quinta conclusio. Iurisdictio Conseruatoris † suspenditur, vel certè irrita, seu frustratoria in multis redditur per excommunicationem eius, qui illam impetrauit. Probatur, quoniam excommunicatus † ab agendo repellitur, vt habetur in cap. ex-

290 Excōmunicatus ab agendo qualiter repellatur.

ceptionem, de except. cap. pia,quod eſt 1.eod.tit. in 6.cap. decernimus,de ſent.excom. eod. lib. & Clem. vn. eod. tit. ibique Doct. communiter adnotarunt, & latè inter cæteros Vgol. d. tract. de cenſur. tab.2.cap 15. & Sayr.in Theſau.caſ.conſc. lib. 2.cap. 7. vbi per totum plurimas huius regulæ extenſiones, & reſtrictiones afferunt:ex quibus ipſe frequentiores,& quæ magis rem noſtram attingunt,ſeligam.

Ampliatur igitur primò regula prædicta, ſimulque noſtra concluſio primò, vt procedat, ſiue excommunicatus ſit à iure, ſiue ab homine, Card. & alij d. Clem.vn.Vgol.d.cap.is,in prin. num.1. Ampliatur 2. ſiue coram Iudice ordinario agatur, ſiue delegato. gloſſ.d.c.1. verbo, opponit, Vgol. ſuprà. Tertiò ſiue coram iudice eccleſiaſtico, ſiue ſeculari, d. cap. decernimus,& d. cap.1.vbi gloſſ.verbo eccleſiaſticis,& d.verbo, opponit Sayr. d. c. 7. num. 10. Vgol. d. num. 1. & 2. ſubdens poſt alios, nec ſtatuto nec conſuetudine induci poſſe, quin hæc exceptio admittatur etiam in foro ſæculari. Quartò nec reconuenire poteſt exommunicatus,cap.cum inter Priorem, de except. & ibi gloſſ. & Doct.gloſſ.etiam recepta d.cap.1.latè Vgol.ſupr.num. 8. Ampliatur 5. licèt actio tempore peritura ſit, vt ſatis probat inter alios Vgol. ſupr. num.4. vbi etiam tractat, an præſcriptio currat excommunicato.Sextò nec per procuratorem agere poteſt, vt ſatis probat Vgol. ibid. num. 5. vbi id temperat in procuratore in rem ſuam, & ſyndico vniuerſitatis, ſi ab initio validè conſtitutus fuit, vt quia tunc dominus non erat excommunicatus. Num.autem 6. hanc ampliationem extendit etiam ad pupillum, ſeu minorem quoad tutorem, & curatorem. Ampliatur ſeptimò, vt procedat, licèt excommunicatus offerat probare, excommunicationem nullam fuiſſe; nam interim in aliis, vt actor in iudicio euitabitur,cap.ſolet,de ſent.excomm.in 5. Vgol. ſupr. num.7. Ampliatur octauò, quòd non auditur ante abſolutionem, licèt offerat probationes, quòd iniuria fuit excommunicatus, cap.cum contingat, de off.deleg. cap.per tuas, de ſent.excomm. & vtrobique Doct.latè Vgol d. num.7. vbi id declarat. Ampliatur 9. licèt hæc exceptio à reo ipſi excommunicato non opponatur; vt ſatis oſtendit Vgol. d. num.7. Ampliatur decimò, quamuis reus priùs cum eodem actore excommunicato communicaſſet,Vgol.poſt alios eodem num. 7. Ampliatur vndecimò, quòd citatus petente excommunica

municato notorio, vel denuntiato non tenetur comparere; & quamuis aliàs acta absente citato plerumque valeant, secus tamen de actis absente citato, qui ob excommunicationem instantis non comparuit, vt post Soc. in cap. sacris, num. 291. de sent. excomm. satis probat Vgol. supr. num. 8. licèt, vbi dixit, excommunicato notorio, addere forsan debuerit, clerici percussore, per ea, quæ diximus quæst. præced. concl. 6. Ampliatur duodecimò, quæ ampliatio ferè cum 9. coincidit, vt excommunicatus publicè non solum per partis exceptionem possit, sed ex officio iudicis debeat repelli, vt cauetur in d. cap. exceptionem, & d. cap. 1. in fin. de except. in 6. immò & à quolibet opponi possit hæc exceptio qui interuenit in iudicio, latè Sayr. d. cap. 7. num. 8. Ampliatur 13. vt possit opponi in quacumque parte litis, & iudicij, vt dicitur in d. cap. exceptionem, de except. & d. cap. 1. de except. in 6. qua de re præter Doct. vtrobique latiùs agit Vgo.. d. cap. 15. §. 6. per totum, Sayr. dict. cap. 7. num. 6. & 7. Ampliatur 14. vt neque possit implorare officium iudicis, neque dicere nullam sententiam, nec proponere querelam inofficiosi testamenti, neque exceptionem non numeratæ pecuniæ, neque restitutionem in integrum petere, vt probat idem Vgol. d. cap. 15. §. 2. minùs proponere interdicta, repetere vsuras, aut vxorem, vt docet §. 3. Ampliatur 15. quòd neque possit agere in iudiciis duplicibus, vt familiæ erciscundæ, & similium, vt satis ostendit Vgol. d. cap. 15. §. 1. num. 3. Alias ampliationes poteris colligere ex eodem Vgol. d. §. 1. num. 5. 6. 7. & 15. Ampliatur denique, vt † neque rescriptum possit impetrare, vt processus per ipsum habitus nullus sit ipso iure, vt habetur in cap. 1. de rescript. in 6. & ibi Doctor. adnotarunt, & Vgol. d. tab. 2. cap. 13. §. 3. num. 4. Poterit tamen rescriptum impetrare super articulo excommunicationis, vt dicitur d. cap. 1. de rescript. in 6. Item super articulo appellationis, vt ibidem dicitur, necnon constat ex cap. dilectæ, & cap. fin. de except. vbi id extenditur, quamuis de excommunicatione nulla facta sit mentio in impetratione; appellare enim potest, † & suam appellationem prosequi excommunicatus, vt ex dictis iuribus colligitur, & expresè habetur in cap. cum inter Priorem, & cap. significauit, de except. vbi Doct. adnotarunt, & Vgol. latiùs probat d. cap. 15. §. 1. num. 8. vbi tamen id temperat, vt non possit prosequi appellationem aduersarij, stante

292 Excõmunicatus an possit rescriptũ impetrare: aut

293 appellare, vel prosequi appellationem.

ſtante eius negligentia iuxta cap.oblatæ,de appellat.neque appellationem à ſententia excommunicationis, neque cauſam principalem abſoluta appellatione ab interlocutoria. Et ſic habes duas limitationes ad propoſitam regulam,& noſtram concluſionem.

Prima eſt, vt poſſit excommunicatus impetrare reſcriptum ſuper articulo excommunicationis. Altera,vt poſſit ſuper articulo appellationis, eámque proſequi in caſibus prædictis. Limitatur tertiò, vt agere poſſit,† vbi impeditur facere id,quod ei permiſſum eſt, vt probat Vgol.d cap.15.§.1.num.1. vt puta procuratorem conſtituere, quando eſt conuentus, iuxta cap. intelleximus,de iud.& alia facere de quibus in duab.præced.& aliis ſeqq.limitat. Limitatur 4. vt poſſit petere capi ſuum debitorem ſuſpectum de fuga. Ita poſt alios Vgol.d.§ 1. num.2. Limita 5.vt poſſit agere in iudicio, in quo is queritur,ſententiam excommunicationis eſſe nullam latè Vgol. ibidem num.4. Limita 6. quòd ſupplicatio, quæ ſuccedit loco appellationis,excommunicato permittitur; vt ſatis probat Vgol.d.§.1.num.10. Limita 7.vt regulariter poſſit ceſſionarius excommunicati agere, vt oſtendit idem Vgol.ibid.num.11. vbi tamen id declarat. Limita 8. vt creditor excommunicati poſſit agere contra eius debitorem ſibi delegatum. Vgol. poſt alios d § 1. num.12. Limita 9. vbi actor excommunicatus à reo compellitur, vt cœptam actionem proſequatur, iuxta formam Auth. qui ſemel, C.quom.& quan.iud. vt latè oſtendit Vgol. eodem §. 1. num. 13. cum ſeq. vbi etiam docet, tunc non poſſe repelli à iudice. Limita decimò, vt acta cum excommunicato actore valeant donec excommunicatio obiiciatur, & probetur, vt ex text. d. cap.1.de except.in 6. ſatis deducit, atque ex communi Doctorum ſententia reſoluit Vgol. d. cap.15. §. 12. eóque poſtremo. Limita denique, vt vbicunque impetrans Conſeruatorem coram eo conueniri poteſt, ac debet, de quo ſupr.cap.7.quæſt.6. tunc per eius excommunicationem non impedietur Conſeruator vti ſua iuriſdictione, cum reus excommunicatus poſſit eſſe in iudicio, vt infra concl.10. latiùs oſtendemus; in iis autem caſibus impetrans reus eſt, non actor. Quomodo † autem proponenda ſit hæc exceptio excommunicationis, præter Doctor. in citatis iurib. latè tradit Vgol. d. cap.15.§.6.7. & 8.Sayr. d.cap.7. num.11. vſque ad 14. & intra quantum temporis probanda,

293 Excõmunicatus an aliquando agere poſſit.

294 Excõmunicationis exceptio qualiter proponatur & probetur.

banda, habetur in d.c.1.& ibi tradunt Doct. quam etiam rem latiùs explicat Sayr. ſupr. num. 15. Vgol. d. cap. 15. §.9. Quomodo verò probetur, idem latè tractat d.cap. 15. §.10. & tab.1. cap.21. §.2. num.12. & Sayr.d.cap.7.num.16. vſque ad 19. Ac tandem de impenſis, quæ in hac re fiunt, præter Doct. d.c.1. & c.exceptionem, latiùs agit idem Vgol.d.cap.1.§.6. num.2. & §.11.per totum, Sayr.ſupr num.20.

Sexta concluſio. Per mortem naturalem † aduerſarij eius, qui litteras Conſeruatorias impetrauit re integra ſuperuenientem regulariter ceſſat Conſeruatoris iuriſdictio, & officium in cauſis, quæ contra eum aduerſarium poſſent agitari. Probatur id ex text.in cap.ſignificauit, de reſcript. vbi habetur, quod ſi conueniendus per clauſulam generalem, & quidam alij re integra ante tranſmiſſam citationem moriatur, ſucceſſor eius conueniri non poteſt; certum autem eſt Conſeruatorem regulariter dari pro certis quidem perſonis, vel locis, tamen contra incertas perſonas, vt ſtylus docet, & nos iam non ſemel admonuimus, atque adeo æquipollenter clauſulæ generali; vnde generatim quòd vbi aduerſarius non eſt expreſſus in litteris, tunc nequeat eius ſucceſſor conueniri, tenet gloſ. Innoc. Abb.& alij d.cap.ſignificauit, Io.An.in reg.15. qui, de reg.iur. in 6.in Mercur. dicens id tenere Goffr. & communiter omnes. idem ſentiunt Franc.& alij d.reg.15.qui, ſic etiam intelligo gl. & alios, d.c.licèt, de off. deleg. dum abſolutè aſſerunt morte litigatoris expirare iuriſdictionem iudicis.

295 *Morte naturali aduerſarij Cōſ. impetrantis quib. in cauſis eius officium ceſſet.*

Limitatur primò, † ſecus dicendum, ſi impetratum ſit reſcriptum pro, vel contra dignitatem, vel Eccleſiam; nam tunc etiam per clauſulam generalem poterit conueniri re quoque integra. ita gloſ. Innoc. Compoſt. Abb. & alij dict. cap. ſignificauit, Franc. & Io. An. dict. regul. 15. qui, in Mercur. & in Nouel.

296 *Quid ſi facta ſit impetratio pro, vel contra, dignitatem: aut*

Limita 2. † vbi defunctus conueniendus erat expreſſus in reſcripto; nam tunc etiam re integra tranſit delegatio contra ſucceſſorem. ſic Abb. ex communi d.cap.ſignificauit, ita intelligens text. in cap.dilecti, de for.compet. & rationem afferens diſcriminis inter hunc caſum, & caſum, quo defunctus comprehendebatur ſolum ex clauſula generali. licèt gloſ. Franc. & & Io.An. ſupr. id reſtringere videantur ad caſum, vbi nomine dignitatis, aut Eccleſiæ is, contra quem eſt impetratum reſcri-

297 *defunctus cōueniendus erat expreſſus in reſcripto.*

ptum, conueniendus sit. sed Franc. & Io. An. vbi supr. post alios idem dicunt, vbi is, qui nomine Ecclesiæ rescriptum impetrauit, eiusdem Ecclesiæ nomine sit conueniendus. Omnino verò hæc limitatio est admittenda † in hærede vniuersali; vt ex magis communi resoluunt, & probant Abb. d.cap. significauit, In. An.& Franc.vbi supr. post Innoc.& Compost. facit l.hæres, ff. de iudic. licèt alij contra, quos hi duo referunt, & Add.ad Abb. d.cap.significauit, verbo, hæredem vniuersalem. Quinimmò etiam in successore singulari in tribus casibus probatis à Franc. Io. An.& Abb. supr. nimirum, vbi successor succedit in vitium, iuxta cap.quia V, de iud. item vbi quis alienauit causa iudicij mutandi vt cap. 1. de alien. iudic. mut. caus. fact. denique si emanat secunda iussio, vt d.cap.quia V. Limitatur 3. vbi solùm generaliter in rescripto facta sit mentio successoris. ita Franc & Io. An. supr. per cap.in primis, 2. quæst. 1. cap.præsentium, 7. quæst. 1. cap.proposuit, de concess. præbend. & facit cap. fin. de arbitr. Intelligendæ autem sunt hæ limitationes, dummodo defunctus saltem viueret tempore datæ rescripti; neque enim valet iudicis datio, cùm non viueret is, contra quem iudex datur, vt per text. in l. 2. ff. quæ sent. sine appellat. rescind. tradiderunt Abb. Franc. & Io. An. vbi supra Præterea tam hæ, quàm sequentes limitationes accipiendæ sunt, dummodo materia sit transmissibilis ad heredes, ac successores, aliàs secus, vt cùm agitur de impetratione beneficij, aut pœna imponenda. ita Innoc. d.cap.gratum, de off. deleg. Abb. Cald & alij d.cap.significauit, Franc.& Io. An. de reg. is, qui. sic Io. An.& Franc.supr. intelligunt text. in l. si decesserit, ff. qui satisd.cog.

298 *Iurisd. Conser. an extẽdatur ad successorem vniuersalẽ, vel sing. impetrãtis aduersarij.*

Limitatur nunc quartò proposita conclusio, † vbi res non sit integra; nam si quidem facta est contestatio litis, tunc, vt post Io. An. ait Franc. supr. communis est opinio quòd transeat delegatio contra successorem: Si autem solùm per citationem res non est integra, tunc, quicquid voluerit Bart. Brixiens. tenendum adhuc est, transire ad successorem, vt expresè tenet glos. vnic. Innoc. Abb. & alij dict. cap. significauit, Franc. & Io. An. supra post Specul. tit. de iud. deleg. §. restat, vers. item mortuo eo. Limita 5. in herede vniuersali eius, qui expressus est in rescripto; nam talis heres etiam mortuo re integra auctore suo poterit conueniri per idem rescriptum, vt paulò ante

299 *Morte natur. aduersarij impetrantis iurisd. Conser. nõ cessat quo ad negotia cœpta, etiã post citationem.*

ex magis communi Doct. sententia resoluimus, sic intelligentes text. in l. heres absens, ff. de iudic. quem tamen Abb. d. cap. significauit, num. 5. intelligit in ordinario iudice, non delegato, prout etiam exponit Spec. vbi supra, text. d. cap. quia V. & l. 4. ff. de calumn. Sed illa iura non distinguunt, sicut neque distinguunt text. in l. 2. ff. de prætor. stipul. l. oratione, ff. de fer. l. cum quasi, in princ. ff. de fideicomm. libert. & l. vnica, C. ex delict. defunct. vbi glos. fin. alia similia iura allegat; & si hæc omnia iura, in quibus indistinctè haberi videtur, posse hæredem conueniri coram iudice, coram quo poterat defunctus, intelligi possunt, vt procedant in aliquo ex prædictis casibus, in quibus diximus, successorem posse conueniri per rescriptum impetratum contra antecessorem; quomodo etiam exponi potest regula, is, qui in ius, vbi dicitur, quòd qui in ius alterius succedit, iure illius vti debet; quatenus glos. & plerique Doct. ibi ea regula hac in re vtuntur, vt ostendant, succedentem in ius alterius conueniri posse rescripto contra illum alterum impetrato.

300 *Impetrans Conseru. potest coram eo conueniri.*

Limita denique † in casibus, in quibus potest impetrans Conseruatorem coram eo conueniri, de quibus supr. cap. 7. quæst. 6. in iis enim nullatenus per mortem aduersarij, seu eius, contra quem impetratæ sunt litteræ Conseruatoriæ expirat officium, seu iurisdictio Conseruatoris; quoniam, cum actor sequatur forum rei, cap. si clericus laicum, & cap. cum sit, de foro compet. cum similib. poterit immò etiam regulariter tenebitur successor talis aduersarij, sicut & quicunque alius impetrantem coram Conseruatore, hoc est eius iudice conuenire.

301 *Seruitute aduersarij impetrantis suspenditur iurisd. Conss. donec libertatem recuperet: nisi*

Septima conclusio. Si aduersarius impetrantis Conseruatorem † seruus efficiatur, licèt non expiret, suspenditur tamen iurisdictio, & officium Conseruatoris quoad eam causam, donec prædictus aduersarius libertati restituatur. Probatur per ea, quæ supr. concl. 2. diximus de impetrante Conseruatorem seruo effecto siue per captiuitatem, siue propter pœnam, donec liber fiat per redemptionem, alióve modo quoad captiuitatem, vel per gratiam Principis quoad pœnam; quoniam interim prædictus aduersarius omnia bona, & iura amittit, quæ deinde recuperat simul cum libertate, vt supr. quæst. 2. in 2. præmiss. docuimus; certum autem est, non posse quem conueniri

interim, donec seruus est, sed tunc demum, cùm plenè est restitutus, hoc est, ita, vt recuperet bona sua, vt de seruo pœnæ colligitur ex traditis d. præmiss. 2. in fin. præcipuè verò ex l. 2. & 3. ff. de sent. pass. necnon l. si debitor, l. tutor, l. si ademptis, & l. si deportationis, C. eodem tit. cum ibi notat. & suis similib. optimus autem omnium text. ex his, quos viderim maximè ad præsentem concl. faciens est in l. casus, C. eodem tit. vbi habetur, quòd actor deportatus, & postea cum bonis restitutus retinet pristinum statum causæ. Id tamen omnino limitandum est, † nisi vel causa cœpta coram alio iudice contra eum, qui in bonis tunc successit, esset terminata, aut etiam coram eodem iuxta præcedentem concl. vel coram eodem alio iudice sit interim aliqua lis mota; nam sicut illi sententiæ tanquam legitimè latæ stare teneretur talis restitutus, sic etiam huic iudicio cœpto arg. l. vbi cœptum, ff. de iud. cum latiùs adductis ibi per Doct. & Ant. Gabr. commun. concl. lib. 2. tit. de iud. conclus. 2. ferè per totam.

302 cũ successore causa iam terminata sit vel alia cœpta.

Octaua conclusio. Si aduersarius eius, qui Conseruatorem impetrauit, † condemnatus fuerit cum bonorum amissione per sententiam vel ipso iure (de quo d. quæst. 2. præmiss. 1. & 2.) suspenditur iurisdictio Conseruatoris quoad eas causas, quę contra eum motæ, vel mouendæ sunt, donec ex Principis gratia ad bona sua restituatur. Probatur hæc conclusio ex iuribus in præced. concl. adductis, quæ in hac quoque militant, præsertim ex d. l. 2. & 3. l. si debitor, l. si tutor, l. si ademptis, & l. casus; eritque eodem pariter modo declaranda, cum sit par vtriusque ratio arg. l. illud, ff. ad legem Aquil. cap. 2. de translat. Episc. & cap. cum dilecta, de confirm. vtil. vel inut. cum simil.

303 Aduersario impetrantis condemnat cũ amissione bonorum suspẽditur iurisd. Consćr. & quomodo.

Nona conclusio. Vbi aduersarius impetrantis Conseruatoriam † per bannum amittat bona, & iura sua (iuxta ea, quæ supr. d. quæst 2. in 1. & 2. præmiss. adduximus) suspenditur tantum Conseruatoris iurisdictio quoad causas cum tali aduersario, donec huic bona sua restituantur. Probatur hæc conclusio iisdem fundamentis, quibus duæ præcedentes, quæ in ea quoque locum habent; atque adeo eodem planè modo venit limitanda. An verò, & quando bannito à banno liberato, & patriæ restituto bona etiam & iura quælibet restituta præsumantur, latè tractant D. Sfort. eodem tractat. de restitut. in integrum, quæst. 96. & sequentib. & D. Menoch. tractat. de præsumpt. lib.

304 Quid si per bannum bona amiserit.

lib. 5. præsumpt. 46. per totam.

Decima, & postrema conclusio. Aduersario eius, qui Conseruatorem impetrauit excommunicato † regulariter non expirat, aut suspenditur iurisdictio, vel officium Conseruatoris. Probatur, quoniam regulariter loquendo aduersarius impetrantis Conseruatorem reus est, vt patet ex adductis supr. cap. 7. quæst. 6. Reus autem, † (de necessario loquor, qui tenetur in iudicio comparere, ac respondere, iuxta tradita per Vgol. tract. de censur. tab. 2. cap. 16. in princ. num 1. nam de voluntario paulò post dicemus in postrema limit. huius concl.) potest, ac debet vocatus in iudicium venire, ac respondere, ne ex malitia sua commodum reportet, cap. intelleximus, de iud. cap. excommunicamus, il 1. §. credentes, de hæret & cap. si verè, de sent. excomm. idque adnotarunt ibi glos. & Doct. Sayr. in Thes. cas. consc. lib. 2. cap. 8. num. 13. cum seqq. & Vgol d. c. 16. §. 1. num. 2. & seqq. vbi docet, posse etiam excommunicatum accusari, denuntiari, & contra eum inquiri.

305 Excõmunicatio aduersarij impetrantis non suspẽdit off. Conseru.

306 Reus necessarius in iudicio debet comparere.

Ampliatur primò hæc conclusio, quòd † vbi excommunicatus citatus non veniat, & ob id actor fuit missus in possessionem ex primo decreto, iuxta cap. quoniam contra, §. in aliis, vt lit. non contest. cum similib. poterit talis excommunicatus postmodum comparens, & offerens impensas, & cautionem de iudicio sisti, petere reuocationem talis possessionis, vt satis probat Vgol. d. cap. 16. §. 2. num. 2. per totum. Ampliatur 2. vt † si excommunicatus ea de re conueniatur, pro qua conueniens ipsum excommunicandum curauit, si probet se iniustè fuisse excommunicatum, poterit respondendo excipere se ad respondendum non obligari antequam hominum communio ei restituatur, vt pluribus ostendit Vgol. d. cap. 16. §. 3. num. 2. vbi etiam id nonnullis modis declarat, quos per te, cùm opus fuerit, videas. Ampliatur 3. vt excommunicatus † se defendere possit in iudicio text. est in cap. cum inter, cap. dilecti, cap. dilectæ, & cap. significauit, de except. & ibi Doct. adnotarunt, & latè prosequitur Vgol. d. cap. 16. §. 4. num. 1. & 4. ex quo infertur primò, quòd non modò iudex ei ius reddere notarius, & scriba acta pro eo scribere; verùm etiam procurator, & aduocatus eum defendere potest, vt idem Vgol. docet num. 5. Infertur 2. huiusmodi excommunicatum reum conuentum posse testes, & instrumenta producere, & † iuramentum deferre

307 Missus in poss. ex primo decreto potest petere reuocationẽ.

308 Quando nõ teneatur respõdere excõmunicatus.

309 Potest se in iudicio defendere.

310 An possit iuramentũ deferre.

ad formam l.1.ff. de iureiur. vt Vgol. d. num. 4. adnotauit qui num. 6. docet eum subire posse, ac debere iuramentum malitiæ, & de calumnia. Secus verò ex communi tradit de iuramento in supplementum probationis ob eam præcipuè rationem, quòd huiusmodi probatio per iuramentum est extraordinaria, & honoris causa datur, quæ non datur infamibus, infimísque personis, sed tantum omni exceptione maioribus. qua ratione idem dicendum puto de iuramento decisiuo litis.

311 *Excõmunicatus reus necessarius quibus possit exceptionib. vti.*

Infertur 3. quod talis excommunicatus † exceptionibus dilatoriis vti poterit contra iudicem, eum recusando, vt est text. in cap.cum inter, §.inquisitioni,de except. necnon eius forum declinando, excommunicationem etiam ei obiiciendo. deinde contra actorem pariter de excommunicatione excipiendo. præterea contra procuratorem obiiciendo eidem excommunicationem ipsius, vel principalis; quódve procurator non sit, aut non cauerit, vbi non omnino de mandato constet; denique contra testes, quòd sint excommunicati, aut aliàs inhabiles; ac tandem omnes dilatorias opponere poterit, vt temporis feriati, loci incongrui, rescripti subreptitij, inepti libelli, & similes. quæ omnia satis comprobat Vgol.d.cap.16.§.5. Infertur 4. quod poterit vti etiam exceptionibus peremptoriis, vt præscriptionis, solutionis, pacti de non petendo, rei iudicatæ, vt post alios docet Vgol.d.cap.16.§.6. num.1. qui num.2.secus ex communi esse ostendit in compensatione, qua vti non potest reus, nisi actor illam admitteret, vel reus sibi aliter satisfacere non potest, vel vbi compensatio ipso iure fit; vel tandem vbi compensatio iam facta obiiceretur; fideiussor verò excommunicati omnino exceptione compensationis vti poterit, vt idem Vgol.latè probat d.§.6.num.3. Infertur denique,quòd

312 *An appellare possit & appellationem prosequi.*

appellare poterit † reus excommunicatus à sententia contra se lata, vt habetur in d.cap cum inter, de except. & cap.re vera, 3. quæst. 9. vbi glos. & Doct. adnotarunt, & tradit Vgol d. cap. 16. §. 7. num. 1. confirmatúrque à fortiori ex iis quæ supr. conclus. 5. de actore excommunicato adduximus. quinetiam ab ipsa excommunicatione poterit appellare, iuxta cap. cum contingat, de off.deleg. & c. per tuas, de sent.excom.quid autem operetur hæc appellatio diximus q.præced concl.6. ad fin. appellationem quoque prosequi poterit,& super eius articulo rescriptum impetrare, vt d.concl.5. etiam in actore docuimus.

Limi

Limitatur nunc primò principalis hæc conclusio, vt talis reus excommunicatus † per procuratorem non autem per se ipsum in iudicio respondere debeat, vt satis probatur in cap. intelleximus, de iudic. & pluribus comprobat Vgol. d. cap. 16. §. 8. num. 1. vbi tamen id temperat, vbi excommunicatus ob inopiam comparere per procuratorem non potest; item vbi aut procurator non est, aut idoneus non reperitur; ac denique vbi excommunicatus asserit, sententiam excommunicationis contra se latam nullam esse; de quo tamen postremo aliquatenus dubitat. An verò, & quando ipse procurator † ratione excommunicationis repelli possit, vel nulliter dicatur constitutus, quoniam immediatè rem nostram non attingit, pro huiusmodi re lectorem sufficiet remisisse ad Vgol. dict. tab. 2. cap. 19. ferè per totum, & Sayr. dict. libr. 2. cap. 8. num. 6. vsque ad 10.

313 Excõmunicatus reus necessarius quãdo per se possit aut per procuratorẽ comparere.

314 Procurator excommunicati quãdo repellatur.

Limitatur 2. eadem principalis conclusio, vt non procedat † in reo voluntario excommunicato; reus autem voluntarius duobus modis dicitur, vt probat Vgol. d. cap. 16. in princ. num. 2 & 3. primò is, qui instat, vt aliquis contra se agat iuxta l. diffamari, C. de ingen. & manum. item is qui ipso non instante generatim, speciatímve citatur sub hac conditione tacita, vel expressa, si sua putauerit interesse. tunc enim talis reus excommunicatus in iudicio esse non potest, vt satis probat Sayr. d. lib. 2. cap. 8. num. 11. cum seq. & Vgol. d. num. 2. Num. autem 4. in fin. post Abb. d. cap. cum inter, num. 12. & Fel. ibidem num. 29. huius limitationis eam restrictionem affert, quæ ad rem nostram facere potest, nisi periculum sit in mora.

315 Excom. reus voluntarius nequit petere in iudicio, nisi sit periculũ in mora.

Limitatur denique principalis hæc conclusio † in excommunicato propter hæresim iuxta cap. sicut ait, cap. ad abolendam, & cap. excommunicamus, il 1. de hæret. & excommunicationem primam in Bulla Cœnæ Domini cum simil. Item in excommunicato propter insecutionem Cardinalis, iuxta cap. felicis, de pœn. in 6. Ac denique si quis fuerit excommunicatus pro vsuris. Quamuis enim regulariter † excommunicatus non quidem licitè, sed validè contrahat, vt inter ceteros probat Vgol. d. tract. de censur. tab. 2. cap. 20. in princ. iuncto §. 1. ita, vt ex contractu cum eo inito licèt non agere, † respondere tamen, & excipere possit, vt à taliter agente soluatur etiam ipsi excommunicato quod ei debetur, vt ostendit idem Vgol. d. cap.

316 Excom. ob hæresim, insecutionem Cardinalis & vsuras nequit comparere.

317 Excom. validè contrahit.

358 An ei teneatur quis soluere promissum.

d. cap. 20. §. 2. num. 1. qui etiam num. 2. probare contendit, quòd, si quis præsertim sine iureiurando promisit excommunicato aliquid soluere intra certum tempus, non tenetur, dum manet excommunicatus, illud soluere, nisi aut valde egeat, aut denuntiatus, vel notorius clerici percussor non sit; & si pro contraria opinione, quòd absolutè facienda sit solutio tali excõmunicato & auctoritates sint, & rationes, quas, si lubet, apud eum videas d. num. 2.

319 *Excomm. an habeat testamenti factionem.*

Quamuis præterea excommunicatus † regulariter habeat testamenti factionem non solùm actiuam, si non licitam, saltem validam, ita, vt validè testamentum facere possit, vt post alios plurimos partim ex magis communi, partim etiam ex communi resoluunt Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 4. tit. de testam. conclus. 1. num. 1. Iul. Clar. §. testamentum, quæst. 24. & ibi Apostill. Mich. Crass. tractat. de success. libr. 1. §. testamentum, quæst. 24. num. 1. & Vgol. d. tab. 2. cap. 21. in princ. num. 1. & 2. multóque magis codicillos, & legata facere, vt idem Vgol. ostendit ibid. num. 5. & 6. vbi idem docet de institutione, fideicommisso, & donatione. verùm etiam passiuam, vt ex communi tradit Apostill. ad Clar. d. quæst. 24. & Crass. d. quæst. 24. tenéntque plures, quos refert ac sequitur Gabr. d. conclus. 1. num. 4. & Crass. loco cit. atque adeo hæres institui potest, vt post alios ex communi docet idem Crass. d. tract. de success. §. institutio, quæst. 4. & Vgol. d. cap. 21. §. 1. num. 1. eíque legata, & fideicommissa relinqui, vt sentit Crass. d. tract. de success. §. legatum, quæst. 11. & probat Vgol. d. §. 1. num. 3. quinimmò

320 *An succedat ab intestato.*

† succedere potest ab intestato, vt ostendit Vgol. ibid. num. 2. qui etiam §. 2. num. 1. docet, posse ab excommunicato adiri hæreditatem, quod sentit quoque Crass. d. tract. de success. lib. 2. Art. seu § acquisitio hereditatis, quæst. 2. num. 4. At verò Vgol. eodem §. 2. num. 2. tradit, ab eo validè agnosci bonorum possessionem ibíque iuncto num. præced. capi possessionem

321 *Excomm. ob hæresim, insecutionem Cardinalis & vsuras quæ prohibeantur.*

hæreditatis; & num. 4. docet, legatarium excommunicatum non posse quidem legatum capere via iuris; si tamen ei præstetur & in iudicio audiatur, validè accipiet. Omnino verò etiam licitè, vbi testator ei facultatem fecerit in testamento capiendi possessionem legati própria auctoritate.

Quamuis inquam hæc ita sint, tamen † excommunicatus propter hæresim, hoc est, quia credit hæresi, receptat, defendit, aut

aut fauet hæreticis, neque poteſt donare, neque vendere, aut emere, aliáſve contrahere; vt habetur in l. Manichæos, C. de hæret. & adnotarunt gloſ & Doct. ibi, & in cap. excommunicamus, § credentes, de hæret. & niſi ſatisfecerit intra annum, poſtquam fuerit excommunicatus, ex tunc non habet teſtamenti factionem actiuam, vt habetur in Auth. credentes, C. de hæret. & d. §. credentes, & vtrobique Doct. tradiderunt, & alij, quos refert, ac ſequitur Gabr. d. concl. 1. num. 7. Ang. Aret. in § fin. ſub num. 12 Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſt. Apoſtill. ad Clar. d. quæſt. 24. & Craſſ. ſupr. num. 3. & Vgol d. cap. 21. in princ. num. 6. neque paſſiuam, ita vt hæreditatem capere non poſſit, d. § credentes, d. Auth. credentes, & d l. Manichæos, iuncta l. fin. C. de hæret. vbi etiam habetur neminem errore conſtructum hæreticorum hereditatem, vel legatum, ſiue fideicommiſſum accipere poſſe etiam in vltimis voluntatibus militum, ſiue communi, ſiue militari iure teſtentur, vt Doct. ibidem adnotarunt, & Craſſ. d. num. 3. Apoſtill. ad Clar. vbi ſupr. & Vgol. d. §. 1. num. 1. & 3. Accedit, quòd bona hæretici ita confiſcantur, vt neque ad filios quamuis orthodoxos perueniant, vt in noua conſtitutione Federici, quæ incipit, edictali, nec non Auth. Gazaros, C. de hæret. cap. vergentis, & d. cap. excommunicamus, il 1. §. damnati, extr. eodem tit. ac denique cap. cum ſecundum leges, eodem tit. in 6. vbi hæc pœna confiſcationis ipſo iure decernitur ab hæreticis incurri cum declarationibus tamen, quas licet colligere ex cap. accuſatus, § in eo verò caſu, & cap. decreuit, eodem tit. & lib. necnon Clem. volentes, poſt princ. eodem tit. Huiuſmodi autem hæreticus damnatus cum bonorum amiſſione, ſi ad Eccleſiæ gremium reſtituatur, quandonam ad bona amiſſa reſtitutus præſumatur latè agit Menoch. in tract. de pręſumpt. lib. 5. præſump. 47. per totam; ad quem cùm caſus euenerit, lectorem remiſiſſe ſufficiat. Pari ratione qui S. Romanæ Eccleſię Cardinalem fuerit hoſtiliter inſecutus, vel percuſſerit, aut ceperit, vel ſocius fuerit facientis aut fieri mandauerit, vel factum ratum habuerit, aut conſilium dederit, vel fauorem, aut poſtea receptauerit, vel defenſauerit ſcienter eundem, perpetuò eſt infamis, diffidatus, & bannitus, atque inteſtabilis vt nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad alicuius bona ex teſtamento, vel ab inteſtato vocetur; cuncta ipſius ædificia danda ſunt in

ruinam nullo tempore reparanda; nullus ei debita reddere, nullus respondere in iudicio tenetur; & quicquid in bonis ipsius inuenitur, fisci, vel reip. dominio applicatur, vt ex ipsis nil transmittat ad posteros. ita sanè cauetur in cap. felicis, in princ. de pœn. in 6. vbi etiam in §. 1. qui incipit, si qua verò, decernitur, vt si qua feuda, locationes, officium, vel beneficium spirituale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso iure priuatus. At in §. verum cum talis, decernitur, quòd cum talis excommunicatus ob insecutionem Cardinalis gratiam meruerit reconciliationis, beneficio absolutionis obtento, indulgenda est ei licentia, vt suam, & suorum iniuriam prosequatur, & debitorum illorum, quæ contracta fuerint de postmodum acquisitis repetitio non negetur. Ex quibus verbis colligitur, quod interim validè contraxit, cuius contrarium in excommunicato propter hæresim paulò ante diximus. Denique quod ad vsurarios pertinet, testamenta manifestorum vsurariorum facta sine præuia satisfactione, vel idonea cautione non valent, sed sunt irrita ipso iure, vt cauetur in cap. quanquam, quod est 2. in fin. de vsur. in 6. Idque de huiusmodi excommunicatis propter insecutionem Cardinalis, & vsuras inter ceteros adnotarunt Gabr. d. concl. 1. num. 8. & 9. & Vgol. d. num. 6. vbi etiam hanc nostram limitationem extendit ad omnes casus, in quibus quis excommunicatur ex causa, quæ intestabilem reddit, quod & Clar. adnotauit d. quæst. 24. in fin. verum id non efficitur vi excommunicationis, sed præcipua Ecclesiæ prohibitione, vt optimè aduertit eodem num. 6. Vgol. apud quem etiam d. tab. 2. cap. 17. videre licèt, quando nam † testis excommunicatus à iudicio repellatur. cap. autem 18. idem tractat de aduocato, sicut cap. 19. de procuratore, quæ non examinamus, quoniam proximè rem nostram non attingunt, de iis autem videri etiam potest Sayr. d. lib. 2. cap. 8. num. 1. 2. & 5. vsque ad 10. sicut de ceteris, quæ in hac limit. diximus, num. 4. & cap. 9. per totum. Ideo autem de excommunicatione, & suspensione egimus in hac, & aliis nonnullis quæst. huius cap. vbi de expiratione iurisdictionis, & officij Conseruatoris disputamus, licèt id potiùs spectare videretur ad cap. præcedens, vbi de retardatione eiusdem iurisdictionis disseruimus, quoniam & excommunicatio mors quædam ciuilis est, per quam plerumque, sicut per naturalem ferè semper, vt vidimus Conseruatoris

322 Testis, aduocatus, & procurator excõmunicati quando repellantur.

uatoris

uatoris iurisdictio, & officium expirat, & ob id saltem potuit hoc cap. ea res tractari, quatenus per d. censuras regulariter non expirare huiusmodi iurisdictionem, & officium definiremus cum ex vulgato Philosophorum & Iurisconsultorum dicto, contrariorum eadem sit disciplina. Quæ autem in sequentibus quæstionibus tractabimus, sicut & pleraque eorum, quæ in præcedentibus sunt pertractata, directè ad prædictam expirationem pertinebunt.

QVÆRO *igitur sextò in hoc cap. An, & quando officium Conseruatoris expiret per lapsum temporis in litteris Conseruatorijs præstituti, seu quanto tempore duret.*

Duas precipuas inspectiones habet præsens quæstio; Altera est, An regulariter loquendo litteræ Conseruatoriæ, seu Conseruatoris potestas, & iurisdictio certum, ac definitum tempus habeant, quo durent: Altera, an in casibus, quibus habent, omnino talis potestas, & iurisdictio per illius temporis lapsum expiret siue quoad negotia cœpta, siue quoad non cœpta. Circà quas inspectiones aliquot conclusiones maioris perspicuitatis gratia constituemus.

323 Conseruatoriæ litteræ quãdiu durent. vide num. 325.

Prima conclusio. Conseruatoriæ litteræ † regulariter non durant vltra quinquennium. Probatur ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 15. versic. nemo etiam, de reform. vbi disponitur expressè, quòd nemo litterarum Conseruatoriarum beneficio vltra quinquennium gaudere possit; id quod propter hoc Trid. Concil. decretum adnotauit Paul. Fusc. tract. de visitat. lib. 2. cap. 23. circa medium, Mandos. in Prax. signat. grat. verbo, Conseruatoria, ad finem, & Io. Bapt. Confett. in summar. mater. priuileg. ord. Mendic. tit. 4. cap. 3. post medium. vnde stylus in Cancellaria Apostolica inoleuit, vt in fine huiusmodi litterarum apponatur illa clausula (præsentibus post quinquennium minimè valituris,) cuius clausulæ etiam meminit inter alios Mandos. loco cit. & Io. An. d. cap. fin. de offic. deleg. in 6. & in Addit. ad Specul. tit. de iudic. deleg. §. vlt. sub num. 24. litt. A. Ex quo fit, vt stante hoc stylo Cancellariæ Romanæ, si aliqua Conseruatoria reperiatur, exceptis Conseruatoriis Regularium, & aliis quarum mox mentionem faciemus, in qua prædicta clausula apposita non fuisset suspicione falsitatis non careret, iuxta cap. ex litteris, & cap. cum M. Ferrariensis, de constit. cap. 2. de rescript. & cap. quam graui, de crim. fals. cum ibid.

adnot. & suis concord. Huiusmodi autem tempus quinquennij satis congruum videtur, vt in simili colligitur ex c. si propter tua debita, de rescript. in 6. vbi agitur de concessione percipiendi ad quinquennium fructus primi anni beneficiorum vacantium alicui facta propter sua debita persoluenda, cum tamen ij fructus aliàs deberent reseruari futuris successoribus, vel inutilitatem Ecclesiæ expendi, iuxta cap. sæpè, de elect. in 6. & cap. præsenti, §. porrò, de offic. ord. eodem lib. atque adeo talis concessio sit contra ius, & quoad hoc odiosa, licèt alias sit aliquatenus fauorabilis ratione causæ, iuxta cap. pen. de verbor. signific. cum ibi not. per glos. Abb. & alios, vbi alia similis concessio est, sed ad biennium; vnde constat hanc, quam de quinquennio deduximus ex d. cap. si propter, congruentiam dumtaxat esse, non necessariam, aut vrgentem rationem.

324 *Litterarum Conser. vniuersitatib. Collegijs, &c. cocessarũ duratio.*

Dixi autem in conclusione (regulariter) quoniam † ab huius conclusionis regula, hoc est, à prædicto Concilij Tridentini decreto eximuntur litteræ Conseruatoriæ concessæ vniuersitatibus generalibus, ac Collegiis Doctorum actu hospitalitatem seruantibus, ac vniuersitatum, Collegiorum, locorum, & Hospitalium huiusmodi personis, quas in illo canone minimè comprehensas, sed exemptas omnino esse, & intelligi statuit, ac declarauit ipsum Trid. Concil. d. cap. 5. in fine. Non ex hoc tamen dumtaxat, quòd Conseruatoriæ his personis, & locis concessæ per Concilium ipsum à d. decreto eximantur, manifestè potest concludi, quòd certo spatio, ac tempore etiam quinquennij non durent, sed ex eo potiùs, quòd neque hoc, neque vllum aliud ius reperiatur, quod hisce iisdem Conseruatoriis huiusmodi certum spatium, ac tempus durationis præscribat, atque adeo non sit asserendum, arg. l. illam, C. de collat. & cap. legatur, 24. quæst. 2. cum simil. sicut reperitur quoad Conseruatorias aliis personis, ac locis concessas, nimirum in Trid. Concil. d. sess. 14. cap. 5. vbi id generatim, & pro regula ponitur à qua dumtaxat excipiuntur concessæ prædictis vniuersitatibus personis, ac locis; standum autem † est regulæ, nisi de exceptione doceatur, cap. 2. de coniug. Lepros. cum ibi not. & suis simil. Difficultas ergo circa priorem inspectionem initio quæst. positam est, an saltem ad aliquod tempus incertum durent huiusmodi litteræ Conseruatoriæ talibus personis, ac locis à Trident. exceptis concessæ, certificandum tamen

325 *An saltẽ ad aliquod tẽpus incertũ extendatur duratio huiusmodi litterarum.*

ex euentu, vt puta morte concedentis; quod idem quæri potest etiam de concessis aliis personis, vel locis eodem Conciliari decreto comprehensis, vbi citra vitium falsitatis, subreptionis, vel alterius nullitatis iisdem concedantur absque prædicta clausula, præsentibus ad quinquennium minimè valituris, aut alia simili, quæ certum eisdem litteris tempus, seu spatium durationis præscribat. Quod duab.seqq concl.erit explicandum.

Secunda igitur conclusio sit. Regulariter † officium, & iurisdictio Conseruatoris, cui in litteris Conseruatoriis non est præfinitum certum tempus, aut illud nondum est elapsum expirat morte concedentis quoad negotia non cœpta. Probatur hæc conclusio ex iis, quæ supr. quæst. 2. concl. 1. & 2. adduximus ad ostendendum regulariter officium, & iurisdictionem Conseruatoris expirare morte concedentis; id enim omnino est accipiendum, vbi aut præfinitum non est certum tempus, aut certè illud adhuc durat, vt est de mente Io.An & aliorum d.cap.fin. de offic.deleg. in 6. & quoad hoc, vt requiratur, tempus nondum esse elapsum, ratio clara est, quoniam si iam elapsum est tempus, non potest expirare, cum non entis nullæ sint qualitates, cap. ad dissoluendum, de dispons. impuber. §. seruus, Instit. de cap. dimin. & l.liberos, in fin.ff.eodem tit. cum simil. Ampliatur autem hæc conclusio, vt expiret per obitum concedentis iurisdictio Conseruatoris etiam ad certum tempus, quod ex se extenditur vltra mortem concedentis, vt puta ad quinquennium, quo durante decedit concedens, tum propter verbum generale, seu vniuersale, (quorumcunque) positum d.cap.fin.§. officium, dum ibi dicitur, quòd officium, & iurisdictio quorumcunque Conseruatorum expirat per obitum concedentis, per ea, quæ de vi generalis verbi in simili diximus d.concl. 1.ampl.2. tum quod etiam secluso d.verbo, generali, cum text. non distinguant de Conseruatoribus datis ad incertum tempus, vel ad certum nundum elapsum, nec nos distinguere debemus, cap. Romanorum, 19.dist. cap.solitæ, de maior.& obed. cum vulgar. Ampliatur præterea hæc conclusio omnibus modis, quibus d. 1.& 2. conclusio prædictæ quæst. huius capitis cum eadem vtrobique militet ratio, arg.l.illud, ff. ad leg.Aquil.& cap.2.de translat. Episc. cum simil. limita verò hanc ipsam concl.ex proximè seq.conclus.

326 Offic. Conseru. expirat morte cōcedētis quoad non cœpta, si nō sit præfixum certum tempus, aut nondū præterierit.

327 *Regulariũ Conſeruatoriæ nõ expirant morte concedentis.*

Tertia concluſio. Conſeruatoriæ litteræ Regularium † non expirant morte concedentis, ſed perpetuæ ſunt etiam quoad negotia non cœpta. Probatur primò, quoniam ita ſe habet communis praxis, & conſuetudo quæ apta eſt prorogare iuriſdictionem Conſeruatoris de tempore ad tempus, vt ſatis oſtendimus ſup.c.7.q.9.concl.1.& 9.Probatur 2.quoniam ita in ſpecie adnotauit inter alios Eman. Rodriq. quæſt. regul. tom. 1. quæſt.65. art.6. necnon Alphonſ. Caſarub. in Compend.priuileg.Mendic. & non Mendic. verbo, Conſeruatores ordinis, & ibi Sorb.Cappuc.in Annot.Io.Baptiſta Confett.in ſummar.mater.priuileg.ord. Mendic. tit.4.cap.9. in princip. ob eam rationem, quæ optima eſt,quoniam eorumdem Regularium Conſeruator eligitur iuxta eorum priuilegia, quæ perpetua ſunt tam ex tenore ipſorum priuilegiorum, quàm etiam ex ſua natura; negari enim non poteſt, quin huiuſmodi priuilegia gratiæ quædam ſint, vt eſt optimus text. in cap.pen.de verb.ſignif. ibi, Apoſtolicæ gratiæ priuilegium, necnon cap.ſi gratiosè, & cap.ſi propter, de reſcript.in 6.cum ibi not.& aliis ſimilib,commune autem axioma eſt gratias eſſe perpetuas quod habetur in cap.ſi cui, de præbend.in 6. & cap.decet,de regul.iur.eodem lib. cum ſuis concord. vtrobique allegat. ad quod facit etiam text.in l.falſo, C.de diuerſ.reſcript. loquens in reſcripto,quem, ſicut d.cap.decet, gloſ.& Doct. vtrobique exponunt etiam de priuilegio. Cum igitur facultas eligendi ſibi Conſeruatorem Regularibus conceſſa priuilegij & gratiæ locum habeat, vt etiam docebimus infra quæſt.vlt. concluſ.1. nil mirum,§. perpetua eſſe debet etiam quoad negotia non cœpta, tum quòd dicta iura indiſtinctè loquuntur,tum quòd in ſpecie text.ille d. cap.ſi cui habet, quòd gratia iam facta, per quam datur facultas generalis aliquid faciendi, vt conferendi beneficium idoneis perſonis ſine earum expreſſione, non expirat etiam re integra morte concedentis; nil ergo mirum, ſi facultas hæc, & gratia generalis eligendi Conſeruatorem Regularibus conceſſa, cum iam ex ſe ſit conſummata, & perfecta, non expirat etiam re integra morte concedentis; quod & ſatis conuincitur ex iis. quæ affert Sanchez tract.de Matrim.lib.8. diſput.28.nu. 48.dum docet, † gratiam factam dici, quando perfectè conceditur ei, in cuius gratiam datur, & independenter ab eo,cui facienda committitur. & num. 87. vbi probat gratiam eſſe factam,

328 *Gratia facta quando dicatur vt non expiret morte concedentis.*

ctam, cùm executor non est voluntarius, sed necessarius; quod vtrumque in casu nostro contingit; nam facultas eligendi Conseruatorem ab ipso Conseruatore est independens, & ante omnem electionem est perfecta; ac præterea ipsis Conseruatoribus eligendis mandare solet Papa sub pœna excommunicationis ipso facto, vt requisiti munus suum exequantur. Atque in specie, ac terminis propositæ conclus. de Conseruatorum electione, hac ratione vtitur Roderic. d art. 6. eam confirmans, quoniam gratia perfecta, licèt iurisdictionem tribuat, non expirat morte concedentis, vt post Io. An. & Archid. docet Siluest. in summa, verbo, gratia. Aliam rationem subdit idem Roderic. ibidem, quoniam priuilegia concessa Religioni sunt non personalia, sed realia, cum concedatur certo generi personarum quod nunquam moritur; & sicut censetur priuilegium perpetuum quod conceditur ciuitati, vel loco l. forma, §. quamquam, ff. de cens. idem erit, si concedatur ciuib. & Religiosis, l. 2. ff. de reb. dub. vbi inter alios Soc. num. 4. & Roman. in l. maritum, num. 17. ff. sol. matr. latè Menoch. lib. 3. præsumpt. 103. num. 23. 24. 29. & 44. Denique addit Roderic. supr. quòd Conseruatores Regularium deputantur sæpissimè sub nomine dignitatis, quæ nunquam moritur. Idque multò magis admittendum est, si dicamus, facultatem hanc eligendi Conseruatorem Regularibus concessam accessoriam esse ad cetera eorum priuilegia, quasi tunc Conseruator detur ad conseruationem, & executionem dictorum priuilegiorum, vt sentit glos. Archid. & alij d. cap. fin. §. officium, super verbo, expirare, atque adeo vbi etiam dici possit rem non esse integram, seu gratiam non esse factam, seu perfectam quoad ipsam deputationem Conseruatoris; tamen, cum hæc sit accessoria ad priuilegia iam facta, † adhuc non expirabit etiam re integra morte concedentis, per text. in cap. si super gratia, de off. deleg. in 6. vbi Bonif. VIII. decernit, quòd, si super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, sicut ipsa gratia licèt nondum sit in eius executione processum, morte non perimitur concedentis, sic nec, etiam re integra, perimatur executoribus data potestas, quam, veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis, ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius cum illius dispendio, cui facta extitit, differri contin

329 *Executio accessoria gratiæ factæ nõ expirat re integra morte cõcedẽtis.*

330 *Facultas eligendi Cõser. in priuilegijs cõcessa: vel deputatio Conseru. priuilegiorũ an sit accessoria priuilegij, ita vt re etiã integra nõ expiret morte cõferentis.*

contingat. Et quamuis † hunc text. Io. An d.cap.si.§ officium, verbo, quorumcumque, & verbo, expirare, in glos.& in Nouel.nec non d.cap.si super, velit locum non habere in Conseruatoribus priuilegiorum, sed in his quoque intelligendum esse quod idem Bonif. VIII. d.§. officium disponit, officium Conseruatorum quoad negotia non cœpta expirare morte cõcedentis, tum propter verbum generale, quorumcumque, ibidem adiectum à Pontifice, quod ampliat principium eiusdem cap. vbi fit dumtaxat mentio Conseruatorum à manifestis iniuriis; præterquam quòd iniuria quædam est priuilegia violare, tum etiam quia in Conseruatoribus priuilegiorum cessat ratio d.cap. si super, quòd nimirum aliàs reddatur inutilis gratia, seu priuilegium; cum & conseruatio priuilegij id sonet, & ex forma concessionis illius possit agi, & excipi; atque hanc glos.sequitur Gemin. Franc. Anchar. Butr. & alij tam d.§ officium, quam d.cap.si super, Sanchez sup.num.43.& Ant.Gabr. commun.concl. lib.6 tit.de præbend. concl. 1. num.16.cui adde, quòd, vt mox dicemus, plerique voluerunt d.cap. si super, loqui tantùm de meris executoribus, non mixtis. Nihilominus contrarium tenet Archid. d.§ officium, super verbo, expirare, tum quòd principium d.§.fin. non comprehendit, nisi Conseruatores defendentes à manifestis iniuriis, non autem deputatos super gratia iam facta, cuius sunt accessorij, iuxta d. cap. si super, atque adeo ad priores illos, qui ab his genere distinguntur, restringitur hæc generalitas, quæ secundum eum satis soluatur, si intelligatur de Conseruatoribus concessis quibuscumque personis, siue Ecclesiis; quod etiam confirmatur tum quòd ex principio, seu proœmio legis colligitur intentio legislatoris, vt probatur ex l.fin.ff. de hæred. instit. & meliùs ex l.cum ij, in princ.ff.de transact.l. 1.ff.ad Macedon.& l.regula, in fine, ff.de iur.& fact.ignor. per quæ iura post alios id in specie tradit Menoch.de præsumpt. lib.6. præsumpt.2. num.2.& 3. quod etiam latiùs prosequitur inter alios Tiraq. tract. caus. cessan. limit. 1. num. 65. tum quòd verba quantumcumque generalia restringi debent de habilitate,& iuxta speciem præcedentem, & subiectam materiam vt ostendimus supr. d. quæst. 2. conclus.2. in initio. tum denique, quia licèt dici posset cessare rationem illam d.cap.si super, nimirum,quòd aliàs gratia redderetur inutilis, non cessant tamen illæ duæ, & quidem præcipuè in eod.

text.

text.ponderatæ à Pontifice, quòd executio sit accessoria gratiæ, & quòd, si executio morte concedentis expiraret re integra, gratia in tempus longius differretur cum dispendio illius, cui facta extitit; nam Conseruator priuilegij datur, vt priuilegium ipsum habeat suum effectum in omnibus casibus, in quibus priuilegiatus priuatur priuilegio, vel in eo turbatur; &, si moriente eo, qui concessit, expectandus esset successor, qui daret alium Conseruatorem eiusdem priuilegij negari non posse videtur, quin in longius tempus differretur gratia, hoc est, vsus priuilegij, cum dispendio priuilegiati, arg. cap. si is, cui, de offic. deleg. in 6. vbi autem plures sunt rationes alicuius legis, vna tantum cessante non cessat dispositio §. affinitatis, & §. socrum, Instit. de nupt. l. si non lex, ff. de hæred instit. cum aliis ad id allegatis ab Euerard. in loc. à cessat. rat. num. 5. & Dec. cap. ex litteris, num. 12. de const. Et quamuis violatio seu turbatio priuilegij iniuria quædam dici possit, tamen id verum est dumtaxat sumpto genericè, vel potiùs analogicè nomine iniuriæ, non autem specificè, & vniuocè, prout sumi videtur d. cap. fin. ex quibus sublata videntur fundamenta quæ pro Io. An. opinione ab ipso vel aliis afferebantur. Sed & illud fundamentum quod pro eius confirmatione attingendo subiecimus, nimirum quòd d. cap. si super, locum dumtaxat habeat † in executoribus meris, non autem mixtis, qui debent adhibere causæ cognitionem, ac partem citare, iuxta cap. exhibita, de iudic. & cap. ex parte, & cap. olim, de rescript. vt post Rot. Rom. sentit expressè Gemin. d. cap. si super, col. fin. versic. sed pone necnon Rom. in l. 2. §. sed & si quis, col. 1. ff. de donat. Ias. in l. more, col. pen. ff. de iurisdict. omn. iudic. Card. Alex. in cap. petiisti, 7. quæst. 1. & Fel. in cap. relatum, col. fin. versic. Limita istam limitationem, quos refert Ant. Gabr. d. conclus. 1. num. 13. Conseruator autem priuilegiorum, vel executor non est, vel certè mixtus, cum tanquam iudex adhibere debeat causæ cognitionem, & partes citare vt supr. suis locis de Conseruatore generatim tradidimus. hoc inquam fundamentum ex eo tolli potest, quòd verior est opinio contraria, vt nimirum d. cap. si super, locum quoque obtineat in executoribus mixtis, vt voluit Franc. d. cap. si super, versic. sed certè post Paul. & Io. An. quos allegat; quam etiam sequitur Mil. in Repert. verbo, gratia facta, licèt nondum executa, quem refert ac sequi videtur Gabr. d. concl. 1. num. 15.

331 Executor mixtus, an contineatur in c. si super, de off. del. in 6. & an conueniat Conseru. priuilegiorum.

dum hanc Franc. opinionem postremò loco ponit, eámque sublimitat; quæ confirmari potest duplici ratione, quam insinuat ibidem Franc. altera, quòd text. d cap. si super, non distinguit de mixtis, aut meris executoribus; altera, quòd text. illud præcipuè considerat, quòd gratia sit facta, & executores sint accessorij ad gratiam iam ex se perfectam, cui nil aliud desit, quàm executio. quas ob rationes & ipse hac in re posteriori huic opinioni accedo. Quoad præcedentem verò principalem articulum, in quo quærebatur, an iurisdictio, & officium Conseruatorum priuilegiorum expiret morte concedentis quoad negotia non cœpta, seu re integra, quoniam vix obtineri posset contra opinionem Io. An. quæ communis est & satis probabilib. nititur fundamentis, vt patet ex supra allegatis (licèt tanta sit auctoritas Archid. in 6. vt Fel. in cap. 1. num. 54. de constit. post Rot. Roman. decis. 348. in antiq. dicere non dubitarit eius opinionem aliis præualere) ab eadem communi non audeo recedere, cum ea tamen limitatione, quam post Io. Monach. insinuat Io. An. Gemin. Franc. & Anchar. d. cap. fin. §. officium, vt nimirum illa procedat tunc demum, quando priuilegia sunt antiqua, & postmodum de nouo datur Conseruator eorumdem priuilegiorum, cum tunc appareat, dationem Conseruatoris non esse accessoriam ad priuilegium, & priuilegium ipsum inutile non reddi, aut differri ob mortem concedentis; quod non contingit, vbi simul datur & priuilegium, & eius Conseruator, qui ideo eius executor esse comprobatur. Pariter videtur prædicta communis opinio Io. An. & sequacium temperanda, vbi etiam daretur Conseruator ad priuilegia antiqua, auferendo omnem iurisdictionem ordinariis, quoad eorum tuitionem; tunc enim omnino gratia vel redderetur inutilis, vel plus debito cum dispendio priuilegiati differretur iuxta d. cap. si super, quæ limitatio est etiam de mente ipsius Io. An. Franc. & aliorum tam d. cap. si super, quàm d. §. officium. Sed quicquid etiam foret de hoc articulo, vnde sumpseramus ex abundanti postremum præsentis 3. conclus. fundamentum, satis ea comprobatur ex fundamentis initio eiusdem conclus. adductis. Quæ sanè conclusio † illam principalem, ac singularem limitationem debet admittere; nisi hæc facultas eligendi Conseruatorem (quæ gratiæ, & priuilegij loco est, vt initio conclus. diximus,) concessa sit ad beneplacitum; tunc enim

332 Facultas eligẽdi Conf. ad beneplacitũ concessa expirat morte etiam ciuili concedentis:

morte

morte concedentis expirat iuxta text. in cap. si gratiosè, de rescript. in 6. neque solùm per mortem naturalem, verùm etiam per ciuilem, seu officij cessationem, prout generatim de gratiæ concessione contra Gem. d. cap si gratiosè, tradit ibi Franc. & alij, quos refert, ac sequitur Gabr. commun. conclus. libr. 6. tit. de præbend. conclus. 1. num. 24. & Sanchez de Matrim. lib. 8. disput. 28. num. 56. secus tamen dicens † in excommunicatione num. 57. & in furore num. 58. sicut & secus dicendum, si concessio facta sit ad beneplacitum dignitatis perpetuę habentis successorem, cuiusmodi est Papatus, & Principatus per tex. d. cap. si gratiosè. quid autem, si concessio facta sit ad beneplacitum Papæ, vel ad beneplacitum nostrum, & sedis, an tunc expiret gratia morte concedentis, vel perpetua sit, consulas, cùm opus fuerit, Sanchez d. disput. 28. num. 60 & tribus seqq. ex quo etiam auctore disput. 25. colliges, quid dicendum, vbi litteræ non sint expeditæ. Iam verò ad aliam, eámque vltimam huius quæst. concl. transeamus.

333 non tamẽ in excõmunicatione, aut furore, vel si fit ad beneplacitũ dignitatis.

Quarta, & postrema conclusio. Litteræ Conseruatoriæ concessæ ad certum tempus, † puta quinquennium, aut aliud simile, quod etiam labatur ante mortem concedentis, per huiusmodi lapsum expirant tam quoad negotia cœpta, quàm non cœpta. Probatur primò, quoniam ita in specie tenet Io. An. in addit. ad Specul. tit. de iudic. deleg. §. fin. sub num. 24. verbo, Conseruatoribus, seu litt. A. versic. est secundum dubium, se remittens ad id, quod tradidit d cap. fin. §. officium, super vlt. glos. text. verbo, per obitum, vbi idem latiùs prosequitur, quem secuti ibi sunt Butr. Anchar. Gemin. Franc & alij, necnon Rot. Rom. decis. 5. de offic. deleg. in antiq. & Eman. Roder. d. quæst. regul. 65. art. 9. Probatur secundò per text. in l. statuliberùm, §. Stichum, ff. de leg. 2. & l. 1. §. si mulier, ff. de lib. agnoscen. cum aliis iuribus, ex quibus habetur permissum ad tempus post illud censeri prohibitum congestis per Crauet. consil. 216. num. 20. & Tiraqu. de retract. conuent. §. 1. glos. 2. num. 46. vbi cum multis num. seqq. rem hanc latiùs exornat. Tertiò probatur per text. in cap. de causis, in princ. de off. deleg. vbi Alex. 3. de causis, quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, ait, quòd nisi dies præfixus de communi partium consensu prorogetur, eo transacto mandatum expirat. optimus etiam text. in l. cum non eo die, C quoad prou. non est necess. vbi habetur,

334 Litteræ Cõseruatoriæ concessæ ad certũ tẽpus quod labatur ante obitũ conferentis per talẽ lapsum expirat, etiam quoad negotia cœpta.

quòd, si iudex delegatus pronuntiauit post tempus sibi à delegante præfixum, ab ea sententia tanquam nulla non est necesse prouocare, idem quoque colligitur ex l.2.§. sed si iudex, ff. de iudic. vbi dicitur, quòd, si iudex ad tempus datus est, & omnes litigatores consentiant, & nisi specialiter principali iussione prorogatio fuerit inhibita, possunt tempora, intra quæ quis iussus est litem dirimere, prorogari. Probat quartò Io.An. vbi supr. ab aliis receptus per deductionem ad absurdum; nam, si posset Conseruator negotia cœpta prosequi post quinquennium sequeretur, quod etiam post secundum quinquennium posset remanere Conseruator contra mentem, & verba disponentis. facit etiam quòd Conseruatoriæ sunt odiosæ cum detrahant iurisdictioni ordinariæ, atque adeo sunt restringendæ, vt ostendimus supr.cap.3. quæst.vlt. vnde non erunt iuxta terminos proprios extendendæ, atque hac ratione vtitur Roderic. alleg. art. 9. facit denique quod de procuratoribus ad certum tempus datis traditur per Doctor.in Clem.fi.de procur. & Specul.in tit. de procur. §.3. qui est de form.procur. versic. quid si mandatum sub num. 12. Neque huic conclusioni, ac doctrinæ obstat quod contra eam obiicit Io. Cald. prout eum refert Gemin.d. §. officium, quoniam sequeretur, quòd si appellaretur ab interlocutoria ante finem quinquennij, & postea appellatio deseratur, non poterit fieri remissio ad iudicem, à quo, contra text.in cap.cum sit Romana, & cap.interposita, de appell. nam vt optimè respondet ibid. Gemin. Ex quo expirat, & extinguitur iurisdictio, non est facienda remissio; prædicta autem iura, & similia non loquuntur vbi per lapsum certi temporis præfiniti expirat iurisdictio, ac delegatio, vt hîc, & in casu d. cap.de causis. Non obstat etiam text. in l.meminisse, ff.de off. Procons. ex quo apertè colligitur quod iudex post tempus finitum adhuc cognoscit vsque ad aduentum successoris. nam præterquam quòd hæc lex, & similes loquuntur in ordinario, cuius iurisdictio est fauorabilior, & firmior, non item in delegato, qui non ita fauorabilem, & firmam habet iurisdictionem, ac præterea quòd Proconsulis, Præsidis, ac similium officium, quamuis temporale sit, non dicitur finitum, nec tales dicuntur personæ priuatæ, donec successor aduenerit, & ipsi sciuerint, vt adnotauit glos.d.l.meminisse, per text.in l.vnica, ff. de offic.Præf. Augustal. & l.si fortè, ff.de offic.Præsid. quod

in

in casu nostro non euenit. Tertiò bene respondent Butr. Anchar.& Franc.tunc durat post tempus iurisdictio vsque ad successorem, quando talis successor non datur, nisi ab homine, secus vbi datur à iure, prout in casu nostro, in quo delegato succedit delegans etiam in processu, vt d.l cum non eo die, & Clem.si appellationem, de appellat. cum vtrobique not.& suis simil. Accedit & duplex illa ratio specialis, quam Iurisconsultus Vlpianus exprimit in d. l. meminisse, quòd nimirum vnus sit proconsulatus, & vtilitas prouinciæ exigat aliquem, per quem negotia sua Prouinciales explicent. quæ ratio cessat in nostra specie: per hanc verò postremam rationem ac tertiam paulò ante relatam pariter respondent Butr. & Anchar.ad tex. in l.tutores,ff. de administr.tutor.l. quid ergo, §. iudicio, ff. de contrar. & vtil. act. tutel. & l. tutor post puberem ætatem, C. arb.tut. necnon l.ita autem, §.vlt. ff. de administrat.tutor. & l. vnica, C.vt caus. post pubert.adsit tut. vbi administratio, & lis cœpta à tutore ab eodem continuari debet vsque dum curator administrationem litémque suscipiat; id nimirum esse propter publicam vtilitatem fauore pupillorum, & quia successor tutori, seu curator non datur ipso iure à lege, sed ab homine.

Limitatur nunc primò prædicta conclusio, vt non procedat † vbi tempus huiusmodi certum prorogetur de partium consensu; nam tunc non expirat iurisdictio per lapsum dicti temporis; id enim generale est in iurisdictione concessa ad certum tempus, vt partium consensu prorogari possit, vt est expressus text.in d.cap.de causis, in princ.de off.deleg. & d.l.2.§. sed & si iudex, ff. de iudic. cum aliis quibus hanc limitationem latiùs comprobauimus eam declarantes supr.hoc eodem tract. cap.7. quæst 8. conclus.5. Limitatur secundo, quod † potest Conseruator post illud tempus exequi sententiam suam intra illud tempus latam. ita enim in delegato ad certum tempus dato tradit glos.neminem habens contradictorem d. cap. de causis, verbo,transacto; quoniam, inquit, potestas cognoscendi expirauit, non autem potestas exequendi.allegat in arg.cap.ex litteris, de offic.deleg. qui tamen nihil,aut parum facere videtur; magis autem facit cap. in litteris, eodem titul. vbi generatim dicitur, quòd tunc demum delegatus dicitur functus officio suo eiúsque iurisdictio expirat, cùm per se, vel alium executus est suam sententiam. Limitatur tertiò, quòd non expirat iuris-

335 *Præmissa cõclusio procedit, si partiũ consensu prorogetur officium: aut*

336 *solũ agatur de executione sentẽtiæ: aut*

dictio Conseruatoris sic deputati quoad ipsum delegantem;ita in delegato ad certum tempus post alios tradit Fel. & alij d. c. de causis. Limitatur denique ac declaratur hæc conclusio iisdem modis quib à Fel. Dec. Abb. & ceteris Canonistis limitatur, ac declaratur dict. cap. de causis, in princ. Præcipuè verò

337 *tempus sit præfixũ Cõseruatori,nõ iurisdictioni.*

† quòd non habeat locum, vbi terminus præfixus sit iudici tantum,& non iurisdictioni; nam tunc per lapsum termini non expirat iurisdictio, sed iudex venit puniendus. ita post Bart.in l.properandum, in princ. num.6. C.de iudic.& text in l. 1.C. vt omn.caus. tam ciuil.quàm crimin. tradit Abb.d.cap. de causis, num.9. & post alios Dec.ibidem num.pariter 9.vterque autem id temperat per glos.not.in Clem. 1.de iure patr. quam optimè exponit Dec.loc.cit. vt nimirum velit, quòd vbi etiam terminus præfixus est iudici, si detur iurisdictio non habenti, non valet processus ab eo post lapsum dicti termini factus; licèt eam glos. aliter exponat Castr. cuius expositionem bene refutat Dec. ibidem, quoniam destruit dispositionem d. cap. de causis,iuxta communem intellectum, qui est, vt tempus illud datum sit pro forma.

338 *Tempus certũ præfixum Conseruatoriæ, quando incipiat currere.*

Declaratur præterea, † vt illud tempus incipiat currere à die præsentationis, vt voluit glos. 1. ab aliis recepta d. cap. de causis; pro qua est optimus text. in cap.super eo,il 2.de appell. in fin. vbi dicitur, quòd, si intra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cùm iudices contigerit litteras recepisse;eam verò glos.satis confirmat Dec. d.cap.de causis, num.5. qui id duob.modis restringendum docet. primò post Abb. ibi num. 5. dummodo terminus sit præfixus per numerum dierum, mensium,vel annorum, secus si ad certum diem puta ad diem Paschæ; tunc enim semper terminus currit, & constat expresè de reuocatione, seu expiratione iurisdictionis tali die; per quod cessat motiuum Fel. d. cap. de causis, num. 1. contra hanc restrictionem, vt rectè adnotauit Dec. d. num. 5. qui restringit secundò prædictam declarationem nisi ante præsentationem de consensu partium procedatur, tunc enim à die processus curret ille terminus præfixus iurisdictionem, & iudici. tandem vt monet Abb.d.cap.de causis, num.6. quem sequitur Dec.d.num.5. adnotanda est d.glos. 1.in fine, dum vult, quòd, vbi causa committitur decidenda infra breuem terminum, potest iudex, & debet abbreuiare dilatio

lationem iuris, & ita peragere, vt causa intra dictum terminum finiatur; de quo tamen dicendum vt per Innoc. Abb. Dec. & Franc. in cap. super eo, il 2. de appellat. eundem Innoc. Abb. & Dec. d cap. de causis; ex quorum dictis, & eiusdem Dec. in cap. ex ratione, col. 8. de appellat. colligitur † extensio ad text. d. cap. de causis, atque adeo etiam ad nostram conclusionem, vt licèt dolo partis causa non terminatur intra statutum tempus, adhuc expiret iurisdictio, sed contra dolosum detur actio de dolo. Atque hæc de hac conclusione & tota præsenti quæstione.

339 *Iurisdictio ad certũ tẽpus data, eo lapso expirat.*

QVÆRO *nunc Septimò, An, & quando iurisdictio & officium Conseruatoris expiret per illius renuntiationem ab ipso Conseruatore factam.*

Tria sunt, quæ in præsenti quæst. consideranda ocurrunt. Primum, An Conseruator compelli possit, seu suscipere teneatur deputationem de eo factam in Conseruatorem, vel eam susceptam retinere. Alterum, An Subconseruator teneatur suscipere subdelegationem in eum factam à Conseruatore, atque ad id ab eo possit compelli, vel susceptam semel subdelegationem non detrectare. Tertium, An vterque possit huiusmodi munus tacitè recusare. Quæ quidem', vt magis præcipuè procedamus, quatuor distinctis conclusionibus, breuiter tamen, prima excepta, quoniam in re non admodum ardua versamur, Deo dante absoluemus.

Prima conclusio. Is, qui deputatus est Conseruator, † regulariter cogitur deputationem, & munus suscipere; & susceptum non sine iusta causa dimittere potest. Vtraque pars conclusionis, quod ad Regularium Conseruatores pertinet, certa est, quoniam in litteris deputationum huiusmodi Conseruatorum præcipitur iisdem, vt quoties fuerint à Regularibus requisiti, & electi, teneantur sub pœna excommunicationis, & suspensionis ipso facto incurrenda munus, siue officium huiusmodi acceptare, ac plenariè exequi, vt patet ex variis litteris talium deputationum præcipuè verò deputationis Conseruatorum ordinis Prædicatorum, quarum tenorem posuit pro 3. Constit. Pij V. Io. Bapt. Confett. in collect. litt. Apostol. & priuil. Regular. Mendic. qui per has litteras id in specie adnotauit, in summar. mater. earumdem litt. & priuileg. tit. 4. cap. 6. ad finem: id ipsum autem ipse legi in litteris deputationis Conserua

340 *Munus Cõseru. cogere suscipitur deputatus & susceptũ sine iusta causa nõ potest dimittere.*

ſeruatorum aliorum Regularium, & Equitum Hieroſolymitanorum; ſicut etiam ex aliis Conſeruatoriis litteris Iulij II. Leon.X.& Innoc.VIII.idem tradidit Eman.Roder.quæſt.Regular. tom.1. quæſt. 65. art.4. concludens, Conſeruatores eligendos à Regularibus teneri id munus acceptare ſub pœna peccati mortalis, niſi legitima cauſa excuſentur, quoniam Leo X.id præcipit, Innoc. VIII. iubet in virtute ſanctæ obedientiæ, Iul. II. quod & plerique alij Pontifices faciunt, mandat ſub pœna excommunicationis; cuiuſmodi præcepta ſuos tranſgreſſores ad mortale obligare iuſta cauſa eos non excuſante, certum eſt. Verùm indiſtinctè quoad alios quoque Conſeruatores.

Prior pars propoſitæ à nobis concluſ. probatur, quoniam id generale eſt in delegatis ſedis Apoſtolicæ, vt † inuiti etiam ſuſcipere debeant delegationem, vt per text.in cap.ſanè, il 2.& cap.paſtoralis, in princ.de offic. deleg. tradit Rot. Rom. deciſ. 12. num. 1. de præbend. in nou. & apud Caſſad.deciſ. vnica, num.4. de verb.ſignific. quam nos quoque retulimus, & ſecuti ſumus in tract.de decim.cap.9.num.191. licèt vterque ille tex. potiùs faciat pro eo, quod in ſeq. concluſ.dicemus de Subconſeruatore. magis autem facit text. in l.vnica, C.qui pro ſua iuriſdict. & l.fin. quæ incipit, munerum, la 2.§.iudicandi quoque neceſſitas, ff.de muner. & honor. quæ iura ad id allegat gloſ. à ceteris approbata, d.cap.paſtoralis, verbo, renitentem. facit etiam text.in l.prætor ſeu pen.§.qui autem, ff.de vacat. & excuſat. muner. vbi dicitur, quòd qui excuſationem non habet, etiam inuitus iudicare cogitur, & in l.ſancimus, la 1.C. de aduoc.diuerſ.iudicior. quem text. inter alios ad id adnotarunt ibi gloſ.& Doct. & gloſ.item ab aliis recepta d.cap paſtoralis, verbo, coërctionem. facit denique per locum à ſpeciali tex.in cap. 1.§.1. de for. compet. in 6. dum prohibetur Archiepiſcopo ne ſubditos ſuorum ſuffraganeorum ſuam compellat ſuſcipere delegationem, aut ſententias, & præcepta exequi. Poſterior pars concluſionis probatur primò per id, quod de delegato, vt nequeat ſine iuſta cauſa ſe exonerare per ſubdelegationem, diſponitur d.c.paſtoralis, in prin.ibi, dummodo ipſe exonerare ſe ipſum malitioſè non quærat; necnon ex cap. ſi pro debilitate, eodem tit.de offic.deleg. ibi, ſi pro debilitate, vel pro qualibet alia cauſa, vel neceſſitate tractandis cauſis, quæ ſibi à ſede Apoſtolica

341 *Delegationem inuitus quis cogitur ſuſcipere, & ſuſceptā retinere.*

stolica committuntur, interesse non poteris, liberum sibi sit personis discretis, & idoneis vices suas committere; per quem text. id adnotauit glos. ibidem verbo, liberum, in fi. in hæc verba; & sic semper iusta causa debet subesse, quando causam committit, vt hîc, habes, licèt eadem glos. d. cap. pastoralis, in princ. verbo, exonerare, sibi parum constans contrarium velit, cuius opinionem vtrobique sequuntur Doct. communiter, vt fatetur Dec. d. cap. si pro debilitate, num. 2. vbi tamen in eam partem magis inclinat, quam nos hîc sustinemus, vt causa requiratur ad subdelegationem, per dict. cap. si pro debilitate, & cap. pastoralis, per quæ inquit tanquam specialia declarari iura generaliter permittentia delegato, vt subdelegare possit; idque aliis fundamentis confirmat, quæ quia non admodum firma sunt, libens prætermitto. ipse verò addo illud, quòd dict. cap. si pro debilitate est dictio, (si,) conditionem importans, l. 1. vbi Bart. & alij, ff. de condit. & demonstr. & conditio impleri debet in forma specifica, l qui hæredi, & l. Mæuia, ff. eod. cum simil. glos. quoque d. verbo, exonerare, ad idem affert in argumentum text. in cap. sciscitatus, de rescript. l. vlt. ff. de iudic. & l. 2. C. de pedan. iud. Verum hæc duo postrema iura aliquid sanè faciunt, quibus addi potest cap. cum te, de offic. deleg. & cap. cum plures, eodem tit. in 6. ex d. autem cap. sciscitatus potiùs sumitur principale fundamentum huiusce posterioris partis nostræ concl vt mox dicemus.

Interim, quòd ad præsens prius fundamentum attinet, notandum est † neque ex causa posse delegatum etiam à Principe subdelegare in duobus præcipuè casibus; alter est, vbi causa commissa est cum clausula, quod si non omnes, vel si ambo non potestis, vt constat ex text. in cap. coram, de off. deleg. & ibi adnotarunt Doct. & d. cap. sciscitatus, de rescript. & c. prudentiam, in princ. & §. 1. de off. deleg. Alter vbi electa est industria personæ, vt habetur in cap. vlt. eodem tit. & cap. is, cui, eod. tit. in 6. quando autem electa censeatur industria personæ, præter Doct. in hisce duob. iurib. aliquid nos diximus supra cap. 6. quæst. vlt. sub num. 30. & d. cap. 9. de decim. num. 212. & seq. post Menoch. inter alios latè id tradentem d. tract. de præsump. lib. 2. præsumpt. 21. & de arbitrar. iudic. lib. 1. quæst. 68. num. 8. vsque ad 15. Tertius huic similis addi potest, qui colligitur ex d. cap. vlt. cum ibi not. Abb. ac Dec. dict. cap. prudentiam, §. 1.

302 *Subdelegatio quando fieri nō possit ex iusta causa*

quoties apparet de expressa voluntate Principis, quòd per se, & non per alium cognoscat; pro quo etiam facit optimè text. in cap. in memoriam, 19. dist. Probatur nunc secundò principaliter posterior pars propositæ concl. ex d. cap. prudentiam, §. adiicimus, qui est 1. vbi summus Pontifex de tertio iudice dato etiam cum clausula in commissione apposita, (quòd si omnes interesse nequiuerint, duo eam nihilominus exequantur,) ait, quòd si cùm possit, noluerit interesse, grauissimè est arguendus, pro eo, quòd mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat, vbi glos. recepta, in verbo, arguendus, ait, † eum esse quoque puniendum, per text. in d. cap. sciscitatus, de rescript. vbi tamen illud solùm habetur, quod ad hanc rem attinet, eum delegatum cum d. clausula, qui non vult interesse, non posse aliquatenus excusari; idem tamen, quod ait glos. nimirum, quod talis delegatus puniri possit, & debeat, tenet, & satis confirmat Barbat. & Dec. d. cap. prudentiam, §. adiicimus. vbi etiam tractant, quæ sit iusta causa detrectandi mandatum Apostolicum commissionis causæ, præcipuè ad effectum, vt possit delegatus alij vices suas committere.

343 *Delegatus puniendus, vbi non retinet delegationem.*

344 *Subcons. cogitur suscipere delegationẽ, eamq; retinere iusta causa cessante.*

Secunda conclusio. Deputatus in Subconseruatorem † tenetur, potéstque cogi acceptare subdelegationem; eámque susceptam sine iusta causa dimittere nequit. Prior pars conclusionis probatur ex d. cap. pastoralis, in princ. vbi summus Pontifex ait, posse delegatum Principis eum, in quem subdelegauit renitentem compellere ad suscipiendam subdelegationem. Ad idem facit text. eodem cap. pastoralis, §. quia verò, & cap. si quando, de off. deleg. vbi habetur, quòd iudex delegatus à sede Apostolica potest ordinario mandare, vt exequatur suam sententiam, & is tenetur parere; ídque ibi adnotarunt glos. & Doct. aliáque glos. recepta, in cap. significasti, verbo, non vult, eod. tit. facit etiam text. in cap. in litteris pariter eod. tit. vbi habetur, quòd delegatus potest præcipere, vt mandetur executioni sua sententia; & cap sanè, il 2. adhuc eodem tit. vbi absolutè dicitur, quòd, si Episcopus, vel alia persona, quæ non sit de iurisdictione illius, in causa, quæ ei à sede Apostolica delegatur, rebellis, aut contumax fuerit secundùm qualitatem facti poterit vel interdicti, vel suspensionis sententia à iudice delegato compelli. facit denique id, quod non solum quoad simplicem delegatum Apostolicum, sed etiam in specie quoad

XXXX

Con

Conseruatorem Apostolicum decernitur in cap. quia Pontificali, quod est 2. de off. deleg. in 6. quòd in coactionibus contra Pontificali dignitate præditos gradus, & modestia, de quibus ibi, seruetur à iudicibus, vel Conseruatoribus à sede Apostolica deputatis. Et in terminis, quòd Conseruator possit compellere etiam sub censuris, & pœnis Subconseruatorem à se deputatum ad recipiendam subdelegationem adnotauit Io. Baptista Confett. in summar. mater. priuileg. ord. Mendic. tit. 4. cap. 7. versic. possunt insuper. Porrò ex d. c pastoralis, in princ. cap. sanè, il 2. & cap 2. mox citatis colligitur etiam † limitatio ad hanc priorem propositæ conclus. partem, vt nimirum, vbi compellendus sit Episcopus, aliúsve superior ad subdelegationem à se suscipiēdam, deferatur dignitati iuxta formam, quam à Conseruatoribus generatim in pœnis, & coactionibus huiusmodi personarum seruandam latiùs tradidimus supr. cap. 8. quæst. 5. conclus. 4. Similiter, cùm censuris contra quoscumque ad eundem effectum agere vult, † cetera seruare debet, quæ fusiùs in reliquis eius quæst. conclus. explicata sunt. Probatur nunc posterior huius conclus. pars ex posteriori fundamento tam prioris, quàm posterioris partis præced. conclus. vbi ostendimus, teneri Conseruatorem & suscipere, & retinere delegationem; quod enim de delegato dicitur proportionabiliter dicendum est de subdelegato, vt iam semel admonuimus, ac plerique tradiderunt in cap. statutum, de rescript. in 6. Et ex eo colligitur, quòd sub tit. de offic. deleg. agitur etiam de subdelegato; præsertim verò ex iurib. quibus generatim probatur iudicandi munus esse necessarium, vt l. munerum, la 2. §. iudicandi quoque necessitas, & l. si quis magistratus, ff. de muner. & honor. cum simil. atque etiam ex fundamentis prioris partis huius conclusionis; si enim tenetur suscipere subdelegationem, tenetur quoque iusta causa cessante ea vti vsque ad sententiam inclusiuè; verba enim † accipienda sunt cum effectu, l. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quisque iur. cap. hæc autem verba, de pœn. dist. 1. cap. relatum, de cleric. non resid. & cap. vltim. de spons. per quæ iura hoc fundamento in simili vtitur glos. dict. cap. in litteris, verbo, præcepit, de offic. delegat.

345 *Dignitati Subconseru. si Episcopus sit deferre debet delegatus eum cogens: &*

346 *seruare seruāda in cēsuris ferendis, si ijs vti velit.*

347 *Verba accipienda cum effectu.*

Tertia conclusio. Deputatus seu electus, in Conseruatorem † etiam tacitè declinare non potest acceptationem talis depu-

348 *Deputatus*

nequit taci tè deputationē declinare, nec acceptatā dimittere sine causa.

tationis, seu electionis, aut acceptatam dimittere. Probatur, tum quòd taciti, & expressi regulariter eadem ius est, vulg. l. cum quid, vbi omnes, ff. si cert. pet. l. qui ad certum, ff. locat. cum aliis ad id allegatis per Euerard. in loco legal. ab expres. ad tacit. & contra, num. 1. vsque ad 8. immò plerumque plus operatur tacitum, quàm expressum, vt idem remissiuè probat ibidem num. 17. tum quòd id satis colligi potest ex d. cap. prudentiam, §. adiicimus, de offic. deleg. dum ibi generatim dicitur, quòd subterfugiens mandatum Apostolicum grauissimè est arguendus; satis enim dicitur subterfugere & qui frustratoriam excusationem prætexit, vt ibidem ait glos. in verbo, subterfugiat, & qui in eo se statu malitiosè collocat vt verè postmodum nequeat causæ interesse. Facit denique vulgata iuris regula, quòd, cùm quid vna via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti, cap. cum quid, de reg. iur. in 6. cui consonat cap. tuam, de procur. & c. vnic. de cler. coniug. in 6. cum simil. ibid. per glos. & Doct. allegatis.

349 *Subdelegatus nequit tacitè recusare subdelegationem nec acceptatā deserere.*

Quarta, & postrema conclusio. Subconseruator † subdelegationem à Conseruatore in se factam etiam tacitè detrectare non potest, & semel susceptam non potest dimittere absque iusta causa. Probatur hæc conclusio fundamentis, quibus præcedentē confirmauimus iuncto maximè eo, quòd in 2. conclus. & aliàs docuimus, id, quod de delegato dicitur, dicendum quoque fore proportionabiliter de subdelegato. Limitātur autem tam hæc quàm omnes præcedentes conclus. † vt ex iusta causa possit tam Conseruator, quàm Subconseruator & factam commissionem non acceptare, & acceptatam dimittere; quod probatur tum ex text. dict. cap. pastoralis, in princ. de off. deleg. ibi, dummodo se malitiosè exonerare non quærat, sumpto argumento à contrario sensu; tum ex dict. cap. si pro debilitate, ibi, si pro debilitate, vel pro qualibet alia graui causa interesse non poteris; tum denique ex l. præter, aliàs prætor, quæ est pen. ff. de vacat. mun. vbi dicitur, quòd † excusatur quis à munere iudicandi propter morbum, aut infirmam valetudinem, aut si ob id rebus suis superesse non possit, vel si, qui sacerdotium nactus est, discedere ab eo sine religione non possit; subditúrque id, vnde duæ huius limitationis restrictiones summuntur, nimirum † quòd, si post causam actam, (aliàs cœptam, seu acceptam, id est, inchoatam, & acceptatam, vt ibi glos.

350 *Deputationē iusta de causa Cons. & Subcons. deserunt, & susceptā dimittunt.*

351 *Iusta illa causa quæ sit.*

352 *Causa dimissionis delegationis*

glos & Doct. exponunt,) cœperit se excusare iudex, si quidem priuilegio, quod habuit antequam susciperet iudicium, velit se excusare, nec audiendus est; semel enim agnoscendo iudicium renuntiat excusationi; quòd si † postea iusta causa incidat, vt iudex ad tempus excûsetur, non debet in alium transferri iudicium, si cum captione id futurum est alterutrius. Tolerabilius denique esse interdum, iudicem, qui semel cognouerit tantisper expectare, quàm iudici nouo rem rursus iudicandam committere. Hæc Vlpianus Iurisconsultus, ex quibus finis sit præsenti quæstioni; si priùs pro eius complemento admoneamus, per subdelegationem in totum factam à Conseruatore induci tacitam renuntiationem, in eóque expirare iurisdictionem, vt satis constat ex cap. super quæstionum, de off. deleg. cap. si duo, cap. quamuis, cap. si delegatus, cap. si is, cui, & cap. pen. eod. tit. in 6. cum ibi not. nisi re integra reuocetur, d. cap. quamuis.

nō excusat, si nota fuit ante susceptionem.

353 Quid si postea incidat.

QVÆRO *octauò, An per renuntiationem impetrationis, seu electionis Conseruatoris ab impetrante, vel eligente factam expiret iurisdictio, & officium ipsius Conseruatoris.*

Non quærimus hîc de tacita renuntiatione; nam de illa, quæ ex eo resultat, quòd Conseruator eligitur alius seu distinctus ab eo, qui priùs fuerat electus, proprius locus erit in seq. quęst. De aliis verò tacitis renuntiationibus agendum nobis erit in postrema quæst.

Hîc igitur dumtaxat agemus de expressa renuntiatione. Cum autem hæc considerari possit vel respectu Conseruatorię impetrandæ, vel impetratæ; rursus vel respectu personarum, quæ liberam habent rerum suarum dispositionem tanquam domini, vt personæ priuatæ respectu bonorum patrimonialium, vel non nisi administrationem, vt Prælati, & personæ Ecclesiasticæ ratione bonorum, & iurium Ecclesiæ, vt de singulis seorsim maioris perspicuitatis gratia dicamus, quatuor nobis conclusiones in hac quæstione sunt constituendæ.

354 Facultati eligēdi Cons. renuntiari potest ab eā habente.

Prima conclusio. Si quis † habet priuilegium eligendi sibi Conseruatorem, prout habent ferè omnes Regulares, potest illi renuntiare, ita vt non eligat; itémque si tale priuilegium non habeat, potest renuntiare, vt non impetret. Probatur hæc conclusio. nam licèt † iure futuro, & nondum sibi competenti nequeat quis renuntiare, vt per text. in cap. ad audientiam,

355 Renuntiari iuri futuro an & quādo possit: & quomodo. num. seq.

il 2.de Eccles.ædif.cap.Abbate sanè, de re iudic. in 6.l.si ita sub conditione, ff.de leg.2.l.is, qui, ff.de acquir. hered. & alia iura tradit inter alios Host. in summ. tit. de renunt. §. quæ possunt renuntiari, num.5.seu versic. quid ergo si quis, & Specul.tit.de fer.§.vlt.num.1.& tit.de renunt. & concl in princ. num.6. & 7. idémque dicendum est vbi de eo iure futuro quis dubitet, vt ex text.d.l.is, qui,§ si quis dubitet, & l.qui superstitis, l. in repudianda, & l.is, qui potest, ff. eodem tit. docet Spec. d. num. 6. Poterit tamen, (si cetera requisita concurrant,de quibus aliquid paulò post dicemus,) vbi ius quæsitum sit, & per pactum fiat seu contractum,vel, vt loquitur Host.d.num.5. lex sit præsens, & contractus, vt probat Specul. d.num. 1. ibíque Io. An. in addit. necnon d.num.6.& 7. & Host.eod. num. 5.& §.qualiter, circa medium, eod.tit. per text.in cap.nonnulli, de rescrip. iuncta l.1. & l.si quis in conscribendo, C.de pact.l. & heredi,§. filiafamilias, & l.pactum inter heredem, ff. eodem tit. l. denique,§.si quis minori, ff.de minor. in nostra autem concl.supponimus pactum intercessisse quo quis renuntiat,ne per impetratam Conseruatoriam eligat Conseruatorem, iuxta priorem casum d. concl. vel ne ipsam Conseruatoriam impetret, iuxta posteriorem casum eiusdem conclus. ac simul iure cuique permitti, vt Conseruatorem impetret, vt satis colligitur ex d.cap. 1.& fin. de offic.delegat. in 6.cum notat. per Doct.ibi, & alibi sæpe, vtque is, qui iam impetrauit priuilegium illum eligendi, possit tali priuilegio vti eundem eligendo,vt constat ex tot.ferè tit. cum ibidem traditis per Doct. de priuileg. & in specie quòd possit quis renuntiare futuræ impetrationi rescripti, sentit Spec.d.tit.de renunt.& concl.num.8.dum in hoc se remittit ad Host.d.vers.quid ergo si quis.

356 Renuntiatio electionis, vel impetrationis Cons. expressè facienda & in specie.

Id autem ita temperandum est,vt † huic iuri futuro vel impetrandi,vel eligendi vigore priuilegij Conseruatorem expressè debeat renuntiari,& in specie, non autem tantum generaliter, prout de renuntiante futuræ impetrationi rescripti sentit Spec.d.num.8. & satis probat Host. d. num. 5. idem generatim tradentes de renuntiante iuri futuro, vt nimirum, nisi specificatis quibusdam iuribus futuris sequatur generalis renuntiationis conclusio, generalis renuntiatio non valeat; quod etiam post alios tradit Ant.Gabr.commun.concl.lib.6.tit. de reg. iur. concl.4.num.8.

In

In vtroque autem casu presentis conclusionis † certum est, iurisdictionem, & officium Conseruatoris non expirare, cum supponatur vel nondum esse impetratas litteras Conseruatorias, vel nondum esse præsentatas, seu nondum electum esse Conseruatorem, per quod transfunditur iurisdictio in personam electam, vt constat ex tenore priuilegiorũ eligendi Conseruatorem; id quod animaduertit etiam Io Baptista Confett. in summar. mater priuileg. ord. Mendic. tit. 4. cap. 9. & iterum nos adnotabimus in quæstione proximè sequenti. Interim verò illud admonemus, aliquas limitationes, quæ præsenti concl. possunt accommodari, consultò à nobis in 3. huius quæst. conclus. reseruari, cum tam huic, quàm duabus seqq. concl. communes sint. atque ipsa postrema conclusio loco vnius limitationis & ipsa futura sit, sicut sequens loco ampliationis.

357 Officiũ Conser. nõ suspẽditur cum eius electioni, vel impetrationi renuntiatur.

Secunda conclusio. Prælatus etiam ipse, seu beneficiatus † potest renuntiare saltem validè tum futuræ impetrationi litterarum Conseruatoriarum, tum etiam electioni ipsius Conseruatoris faciendæ vigore priuilegij huiusmodi facultatem tribuentis. Probatur iisdem planè fundamentis, quibus præcedens conclusio, cum inter vtramque non sit assignare congruam discriminis rationem. Confirmatúrque primò, ex iuribus, in quibus habetur; etiam personas Ecclesiasticas posse renuntiare iuri suo, nimirum cap. periculosum, 7. quæst. 1. cap. ad Apostolicam, & cap. statuimus, de regular. cap. si de terra, & cap accendentibus, de priuil. cum simil. Secundò ex eo, quòd † Prælatus & rector beneficij absque vllo superioris consensu, aliáve solemnitate, sed cum solo consensu collegij, seu capituli, si Ecclesia capitularis sit, vel collegiata, validè impediat legatum, aut hereditatem sibi delatam, vt plures tenuerunt, quos refert Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 4. tit. de legat. concl. 3. num. 1. & 2. & inter hos communem fatetur, & in practica seruandam Aret. in l. is, qui hæres, § fin. ff. de acquir. hæred. quam etiam tenet communem pariter asserens Rip. in l. legatum, in fin. ff. de leg. 1. & post alios Viu. commun opin. lib. 1. opin. 1. num 7. quinimmò † non requiri consensum capituli, vel collegij in Ecclesia collegiata, vel capitulari plerique voluerunt relati pariter, ac laudati per Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 6. disput 4. num. 11. & 12. Viu. d. num. 7. Gabr. d. num. 1. & alij, quos referunt Vasq. de success. creat. § 10. num. 252. & de success.

358 Renuntiare impetrationi, & electioni Cons. potest Prælatus & beneficiatus.

359 Prælatus sine consensu superioris validè repudiat legatum.

360 An requiratur consensus Capituli in Ecclesia collegiata.

succeſſ.progreſ.lib.3.§.27.num.23. Mich. Craſſ. de ſucceſſion. lib.2.art.ſeu §. ius deliberandi, quæſt.12. num.11. & Lambert. de iure patr. lib.3. quæſt. 2. art.9. & quæſt. 9. artic.1. num. 21. concluſ.5. licèt hi tres contrarium poſt alios in hoc velint, ac tueri contendant; quibus & ipſe aſſentior, non tamen propter eorum rationem,quoniam hæc repudiatio ſit alienatio,ſed propter aliam, quam mox afferemus; priorum autem Doctorum opinio locum poterit habere, vbi Prælatus ſolus in Eccleſia collegiata, vel capitulari habet ex priuilegio, vel conſuetudine præſcripta liberam adminiſtrationem bonorum, & iurium collegij: quo ceſſante negari non poteſt, quin, non quidem tanquam vna ex ſolemnitatibus requiſitis in alienatione rerum Eccleſiæ, de quibus in cap. ſine exceptione, 12.quæſt.2. cap. ſi quis presbyterorum, de reb.Eccleſ.non alien. & cap.1. eodem tit.in 6. cum ſimil. cum non ſit hæc vera alienatio, atque adeo pœnam excommunicationis non incurrat talis Prælatus repudians minúſque requiratur ſolemnis tractatus, aut ſubſcriptio illorum de collegio, ſeu capitulo, de quibus cauetur in prædictis iuribus; verùm ad integrandam perſonam repudiantis conſenſus nudus totius collegij, vel maioris eorum partis requiratur, arg. l.1. & totius ferè titul.ff quod cuiuſque vniuerſ. num.& cap.1.ac tot.tit.de his, quæ fi.à mai.par.capit. dato verò prædicto priuilegio,ſeu legitimè preſcripta conſuetudine rectè infert Sanchez d. num. 12. † ſolum Prælatum ſine conſenſu capituli, aut alia ſolemnitate poſſe in acquirendis nocere Eccleſiæ, & eius conditionem facere deteriorem, ad id allegans gloſ.fin.in cap.fin.in fin.16. quæſt.6.& cap.2.verbo,non debet, de donat.& ibi Innoc.num. vnic. ac Butr.num 10. Bart.in l.iubemus,num.4 C.de ſacroſanct.Eccleſ.& alios. Verùm hi Doct. vel plerique eorum nihil dicunt de ſolemnitatibus,ſed ſolùm, quòd Prælatus poteſt præiudicare in omittendo,ſeu negligendo,non item in faciendo, id quod etiam tradit Menoch. tract. de præſumpt. lib.3. præſumpt.131. num 65.& conſil.39. num. 26.lib.1.per text. in cap. verùm, vbi Doct. de condit.appoſ. & cap.venerabilis, de except. vel quod præiudicare poſſit in acquirendis,non in quæſitis,vt voluit Abb.in cap.tua, num.9. de his,quæ fi.à Prælat.ſine conſ.capit.& cap.1.num.22. cum ſequ. de dol. & contum. & alij Doct. vtrobique cum pluribus relatis per Fel.in cap.quæ in Eccleſiarum,num.50. & Barbat.in rub.&

361 *Prælatus an præiudicet Eccleſiæ ſuæ in quæſitis, vel acquirẽdis, in omittẽdo, vel faciendo.*

cap.

cap. vt super, de reb. Eccles. non alien. Doct. communiter d. cap. verùm, de condit. apposit.

Tertia conclusio. Potest priuata persona, vel etiam Collegium non pium † renuntiare litteris Conseruatoriis iam impetratis, seu Conseruatori iam electo. Probatur; nam regulariter quilibet habens liberam iurium suorum dispositionem potest iuri suo etiam quæsito renuntiare, l. iuris gentium, §. prætor ait, ff. de pact. l. postquam, & l. si quis in conscribendo, C. de pact. Auth. matri, & auiæ, C. quand. mul. offic. tut. fung. cum ibidem not. & suis concord. Ampliatur autem hæc conclusio, vt † sufficiat generalis renuntiatio; nam, vt renuntiatio præiudicet renuntianti, sufficit in genere cogitatum, vt pluribus relatis tradit Gabr. d. lib. 6. comm. concl. tit. de reg. iur. concl. 4. num. 5. Limitatur nunc primò tam hæc, quàm duæ præcedentes concl. vt † talis renuntiatio præiudicet renuntianti, non aliis, vt sentiunt Doct. relati, & probati à Gabr. d. num. 5. tradúntque Bart. & alij in l. 1. C. de pact. & glos. fin. recepta in cap. accedentibus, de priuil. adnotauítque Menoch. tract. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 13. num. 7. Et satis probatur ex tot. tit. res inter alios acta, quam rem optimè inter ceteros pertractauit Tiraq. peculiari de ea edito tract. Limitatur 2. vt talis renuntiatio etiam generalis † non egrediatur rem, de qua actum fuit, vt post Ang. cons. 51. & Curt. iun. cons. 101. & Imol. in l. si ex pluribus, ff. de solut. tradit Gabr. d. concl. 4 num. 7. qui nu. 22. & seqq. alia plura ad idem facientia adducit, & præcipuè tex. d. l. si ex pluribus. Limitatur tertiò, vt talis renuntiatio † non præiudicet Principi, quin siue ad instantiam partis, siue ex officio possit non obstante renuntiatione, partem ad ius suum restituere, vt apertè sentit Host. d. tit. de renunt. §. quæ possunt renuntiari, versic. aliud singulare, per text. in cap. cum venissent. de instit. & cap. cum tempore, de arbitr. per quem text. necnon in cap. cum olim, il 2. de priuil. & cap. 2. de restit. in integr. Abb. d. cap. cum tempore, not 5. & in cap. ad audientiam, col. 5. de præscript. Rom. cons. 369. Card. cons. 38. in fi. hoc ipsum docet Dec. in cap. cum accessissent, num. 17. versic. quarta conclusio Abbatis est, de constit. Limitatur 4. vt † donec talis renuntiatio sit acceptata à superiore, nimirum qui priuilegium concessit, possit qui renuntiauit, adhuc eo priuilegio vti, per ea, quæ generaliter de renuntiante priuilegio post alios tra-

362 Renuntiare litteris Cōs. impetratis vel præsentatis quis possit: & an

363 sufficiat generalis renuntiatio.

364 Renuntians priuilegio eligēdi Cons. alijs nō præiudicat:

365 nec sibi in alijs:

366. nec Principis restitutioni:

367 nec sibi donec renuntiatio à concedente sit acceptata.

dit Sanchez tract. de Matrim. lib. 8. disput. 32. num. 2. 4. & 5.

368 *Renuntiatio nō extēditur ad priuilegia ignorata.* Limitatur denique, vt generalis renuntiatio † non porrigatur ad priuilegium, & alia iura ignorata, quicquid voluerit Ang. in l. si certi, vers. in glos. fi. C. de testam. milit. quem refert Gabr. d. num. 5. nam regulare est, vt, quod quis nescit, ei renuntiare non censeatur, vt adnotauit Host. d. §. quæ possunt renuntiari num. 5. & §. qualiter, circa medium, per text. in l. is, qui, & l. substitutio, ff. de acquir. hered. l. mater decedens, ff. de inoffic. testam. & l. is, qui putat, ff. quib. ad li. proclam. non licet, & facit text. in l. 2. ff. de iudic. & meliùs in l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iudic. vbi dicitur, nihil tam esse contrarium consensui, quàm errorem; & trita iuris regula est, ignorantiam facti excusare.

369 *Prælatus nequit in totū renūtiare priuilegio eligendi Cōseruatorem.* Quarta & postrema conclusio. Probabilius mihi est, † Prælatum, seu Rectorem beneficij non posse renuntiare litteris Conseruatoriis impetratis, seu priuilegio eligendi Conseruatorem iam obtento, ita, vt in totum illud amittat. Probatur ex eo, quod post Innoc. in cap. accedentibus, de priuil. Bal. in cons. 237. in 4. dubio lib. 4. Card. cons. 130. col. 2. & Abb. in cap. cum accessissent, tradit ibi Dec. num. 18. de constit. non posse clericos renuntiare priuilegio concesso Ecclesiæ; quod etiam post Imol. & Butr. ibidem docet Fel. num. 29. ad finem. ex quorum doctrina id limitat, nisi priuilegium mixtim concerneret Ecclesias, & personas, prout in casu cap. cum M. Ferrariensis, eod. tit. de constit. Neque obstat quòd per præscriptionem quadragenariam tacitè renuntiare possit priuilegio, vt d. cap. accedentibus, atque etiam aliis modis, de quibus aliquid dicemus infra

370 *Taciti & expressi an semper eadē vis.* quæst. vlt. nam licèt † taciti, & expressi eadem sit vis, l. cum quid, ff. si cert. petat. cum aliis non multò ante ad id adductis; tamen nonnunquam etiam tacitum plus operatur, quàm expressum, & in specie per præscriptionem, vt adnotarunt Doct. communiter d. cap. accedentibus, & glos. ac plerique alij in c.

371 *Ecclesia læsa in quærēdis à Prælato quando possit petere restitutionem in integrum.* 2. de donat. Fel. in cap. cum accessissent, num. 29. de constit. & in aliis casibus, de quibus inter ceteros Euerard. in loco legal. ab expresso ad tacitum, & contra, num. 16. & duobus seqq. sed vbi etiam huiusmodi renuntiatio à Prælato, seu beneficiato Ecclesiæ nomine facta mero iure teneat, ac valida sit; si tamen ex ea læsa sit Ecclesia, † poterit idem Prælatus, & beneficij Rector intra quadriennium petere restitutionem in integrum,

iuxta

iuxta cap. 1. & tot. tit. de in integr. restit. cum ibidem not. per Doct. ac præsertim cap. 1. & 2. eodem tit. in 6. & Clem. vnic. eodem tit. ídque vbi etiam in quærendis læsa fuit Ecclesia, vt in optione illius sit vel agere contra Prælatum lædentem, vel petere beneficium restitutionis in integrum, post alios docuit Sanchez d. lib. 6. disput. 4. num. 5. tract. de Matrim. Denique præter casum, de quo in præced. conclus. limit. 4. Si quis scire cupiat, † quandonam renuntians priuilegio, seu gratiæ non possit amplius ea vti, consulat eundem Sanchez d. tract. de Matrim. lib. 8. disput. 32. ferè per totam. Atque hæc de præsenti q. dicta sint satis.

372 *Renuntians priuilegio, seu gratia quando non possit his amplius vti.*

QVÆRO *Nonò, An, expiret iurisdictio & officium Conseruatoris per expressam, vel tacitam reuocationem eiusdem ab impetrante, seu eligente factam.*

Non quærimus hîc de reuocatione facta à Principe, seu eo, qui Conseruatorem aliquem deputauit, de hac enim egimus supr. hoc eodem cap. quæst. 1. Quibus nunc pauca quædam & quidem remissiuè tantùm adiicimus, quatenus Conseruatores per modum priuilegij, seu facultatis eos eligendi aliquando præsertim Regularibus, aut piis locis conceduntur.

Si ergo scire quis cupiat, † quandonam Princeps censeatur voluisse reuocare huiusmodi priuilegium, seu facultatem eligendi Conseruatorem, peti potest ex his, quæ scripsit D. Menoch. tract. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 37. num. 7. & 41. Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 9. art. 3. per totum latissimè, & Thom. Sanchez tract. de Matrimon. lib. 8. disp. 33. præsertim num. 8. aliíque ab his allegati. Quando verò id fecisse præsumatur per concessionem secundi priuilegij, colligi poterit ex traditis per eundem D. Menoch. eodem lib. 6. præsumpt. 40. per totam.

373 *Facultas eligẽdi Conf. quando censeatur reuocata per Principem.*

Rursus si aliquis quærat, quandonam priuilegium huiusmodi tacitè reuocetur ex eo, quòd † non sit reale, seu transeat in hęredem vel successorem, sed potiùs personale, sumere id poterit ex eodem Menoch. d. tract. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 103. ferè per totam & lib. 6. præsumpt. 76. num. 40. Quòd si concessum etiam sit, vt in hæredem transeat, an primum hæredem egrediatur, tangit Ant. Gabr. comm. concl. lib. 6. tit. de legib. & constit. concl. 2. num. 3. Et hæc quidem quoad tacitam reuocationem.

374 *Quando sit realis & transeat ad hæredẽ vel personalis,*

Quoad expressam verò reuocationem talis priuilegij, seu facultatis † quando à Principe fieri posset, consulendus est idem Menoch.d.tract.de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 10. num. 29. Roder. d.art. 3. & Ant.Gabr. latissimè id pertractans libr. 3. commun.conclus. tit.de iur. quæsit. non tollen. concl. 1. vsque ad 7. passim præsertim verò conclus. 1. num. 17. 30. 31. 36. & seq.concl. 2. num. 1. 24. 28. & 30. conclus. 3. num. 1. & 3. cum quatuor seqq. 11. 12. 17. 18. & 20. conclus. 4. per totam concl. 5. num. 41. & tribus seqq. 46. 47. & 48. concl 6. num. 5. vsque ad finem, & concl. 7. ferè per totam, quæ est, quòd Princeps simplex priuilegium subdito concessum etiam absque causa potest reuocare, Sanch. d. disp. 33. per tot.

375 quãdo possit reuocari.

His ergo præmissis, vel potiùs prætermissis illud præcipuè in hac quæst. agemus, An, & quando iurisdictio, & officium Conseruatoris expiret per expressam, vel tacitam reuocationem ab eo, qui Conseruatoriam impetrauit, vel vigore priuilegij, seu facultatis eligendi sibi Conseruatorem, cum iam elegit, sed postea tacitè vel expressè eum reuocare contendit; quod sanè aliquot propositis conclusionibus absoluemus.

Prima conclusio. Regulares in Italia existentes † Conseruatores sibi eligere debent coram quibus conueniantur, ac semel electos non nisi in Capitulis Prouincialibus mutare valent, eorumdémque nomina intra mensem à die electionis Episcopis locorum ordinariis debent indicare, alioquin coram ipsis Ordinariis conueniri possunt. ita per sacras congregationes super interpretatione sacri Concilij Trident. & super Regularibus iussu fel. rec. Gregorij XIII. declaratum fuisse testatur Io.Bapt.Confett. in summar. mater. priuileg. ord. Mendic. tit. 4. cap. 9. & quamuis paulò aliter apud alios legatur in duabus declarationibus sacræ Congregationis Illustrissimorum Cardinalium interpretum Trident. Concil. nimirum ad sess. 7. cap. 14. & sess. 14. cap. 5. de reform. tamen prædicta verba, aut saltem sensus resultabũt ex his duabus declarationibus mox memoratæ Congregationis interpretum Concilij iuncta aliqua alia declaratione d. alterius Congregationis super negotiis Regularium; quam declarationem ego sanè videre non potui sed vidit, vt arbitror, Confett. qui quidem in loco allegato ad huius eiusdem conclusionis confirmationem illud quoque affert fundamentum, quòd, cum persona iuxta eorum priuilegia in

376 Regulares in Italia quãdo possint reuocare vel mutare suũ Cõseru. semel electũ, aut electi nomẽ indicare ordinarijs.

Con

Conseruatorẽ † à Regularibus electa statim à summo Pontifice, & sede Apostolica deputata sit, & esse censeatur, vt in priuilegij Iulij II. Clementis VII. & Pij V. declaratur, ab eodem summo Pontifice dumtaxat, vel cui committendum duxerit, & non ab ipsis Regularibus potest ab officio remoueri, seu illo priuari, stante dictæ sedis Apostolicæ deputatione, qua mediante intrat vulgata iuris regula, quòd † vbi superior manus apposuit, inferior ibi sese ingerere minimè valet, de qua in c. vt nostrum, de appellat. cum suis concordant. quæ mox allegabimus. Verùm hoc postremum fundamentum meo sanè iudicio locum obtinere non potest, nisi fortè cum vnicus Conseruator deputatus est, vel data facultas vnicum eligendi, non autem cum plures; hoc enim casu non dicitur inferior manum apponere, vbi superior manum apposuit, sed par, hoc est, alius delegatus ab eodem superiore cum pari auctoritate, vt patet ex cap. bonæ memoriæ, de postul. Prælat. cap. licèt, de offic. legat. cap. pastoralis, de offic. ordin. cap. Ecclesia S. Mariæ, vt lit. pend. & cap. vt nostrum, de appellat. cum ibi not. & suis simil. vnde prædicta iuris regula sumitur; quod enim per alium facit superior, per se ipsum facere videtur, vulg. reg. qui facit de reg. iur. in 6. quam ad quid simile præter Doct. ibi allegat glos. recepta in cap. fin. de consuet. in 6. verbo, ordinatur, ad idem adducens text. in cap. cum aliquibus, de rescript. & cap. hi qui, de præb. eodem lib. Accedit quòd solent Regularibus, vt idemmet Confett. fatetur d. tit. 4. cap. 7. versic. articulum verò, & aliis quoque, vt ipse legi, ac videre est ex formulis Conseruatoriarum, supra cap. 2. quæst. 2. insertis, solent inquam concedi litteræ Conseruatoriæ, aut facultas eligendi vnum, vel pluros Conseruatores cum illa clausula; articulum verò ab altero Conseruatore inchoatũ alter prosequi valeat, etiamsi inchoans canonico impedimento non fuerit præpeditus, & tam in cœptis, quàm in non cœptis procedere, ac si omnia, & singula coram eo cœpta fuissent.

377 Regulariũ Conf. cẽsetur à Papa deputatus.

378 Inferior an possit se ingerere vbi superior manũ apposuit.

Secunda conclusio. Seclusis prædictis Congregationum memoratarum decretis, vbi præsertim ea recepta non sunt aut notificata, aut vbi plures Conseruatores fuerint aliis personis, quàm Regularibus deputati; † si quidem Conseruatoriæ litteræ, vel facultas plures eligendi Conseruatores prædictam habeant clausulam, de qua in fine præced. concl. indistin-

379 Iurisdict. & off. Conseru. prius electi, cũ clausula, articulũ verò, &c. an & quando cesset.

ctè poterit mutari Conseruator, nec tamen expirabit in inchoante, seu electo iurisdictio, & officium, sed vtrumque in habitu retinebit, donec denuò ad eum impetrans recurrat; quo casu iurisdictionem assumet, seu recipiet in actu. Si verò non adsit prædicta clausula, & tamen plures Conseruatores dati sint, seu facultas plures eligendi, secus erit dicendum. Prior pars conclusionis facilè patebit cuique vim dictæ clausulæ ponderanti, vnde in illius confirmatione vlteriùs non insisto.

380 *Mutari quãdo possit primus Cõseruator vbi plures dati sunt.*

Posterior pars † probatur ex sufficienti partium, seu casuum enumeratione. Nam vel sunt plures dati simul, & tunc non habet locum variatio, ac mutatio, sed debent simul procedere, aliàs processus non valet iuxta cap. causam matrimonij, cap.cum causa, & cap.vno delegatorum, quod est pen. de offic.deleg. cum simil. vel sunt dati cum clausula, quod si non omnes, &c. aut illa, si ambo non potestis, &c. & tunc debet priùs constare de impedimento illi, vel illis Conseruatoribus, qui soli vellent procedere, aliàs nulliter procedunt, vt de delegatis habetur in cap.sciscitatus,de rescript.cap.licèt,cap.prudentiam,in princ.& d.cap.cum causa, de off.deleg.vel denique dati sunt in solidum; & tunc seruanda erit dispositio cap. cum plures,de off.deleg.in 6.quod ipsorum quilibet iniunctum quidem possit liberè adimplere mandatum,vno tamen eorum negotium inchoante commissum, alij nequeant se vlterius intromittere de eodem, nisi vel infirmitate,vel alia iusta causa illum contingeret impediri, aut si nollet, vel malitiosè in eo procedere recusaret; quem text.ad hunc casum allegauit Eman.Roman.Roder. quæst. regular. tom.1. quæst.65.art.5. ac prætcrea generatim in Conseruatore quoque locum habere superius admonuimus ex glos.recepta d.cap.fin.verbo,expirare, de off. deleg.in 6. Et ex eo liquet,quòd iam sæpiùs docuimus, paucis quibusdam exceptis, à delegato ad Conseruatorem rectè argui posse tanquam à genere ad speciem, præcipuè cap. 7. quæst. 8. suppos.3. cum & ipse Conseruator iudex sit delegatus,vt supra cap.2.quæst.2. & d.cap.7.quæst.1. satis ostendimus. Ex quo sequitur,vt in pluribus Conseruatoribus in solidum datis seruandum sit, quod de pluribus delegatis tradit glos. ab aliis approbata,d.c.cum plures, verbo,recusaret,vt † delegato inchoante impedito collega possit procedere, nisi inchoans subdelegatum

381 *Impedito inchoãte delegato quãdo possit collega datus in solidum procedere.*

tum daret, & cessante impedimento, qui inchoauerat resumere non possit iurisdictionem, & causam, nisi & ille, qui interim causam sumpserit, impediretur, vel procedere nollet, iuxta d. cap. cum plures, per cap. si duo, cum ibi notat. de procurat. eod. lib. Quoniam verò initio huius conclusionis diximus, vbi prædicta decreta non sint recepta; aut vbi plures Conseruatores aliis, quàm Regularibus fuerint deputati; posset quis dubitare, quando dicatur decretum aliquod, vel lex recepta, vel non recepta; item quinam veniant nomine Regularium, & præcipuè an eorum appellatione veniant Equites, seu milites, qui omnia vel aliquod trium votorum substantialium Religionis emittunt, quæ quidem breuiter explicabimus, vt quisque sciat quinam iis Congregationum decretis comprehendantur; vnde etiam magis explicata manebit tam præcedens, quàm sequens conclusio, ac simul quæst. vlt. cap. 6. & pleræque aliæ quæst. huius cap. in quibus ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. de reform. aut aliàs mentionem fecimus de Conseruatoriis litteris Regularibus concessis.

Quoad primum igitur dicimus, quòd † cum lex non obliget, nisi non modò promulgata sit, vt probatur in Auth. vt fact. noua constit. §. sentimus, & §. ne igitur, necnon cap. 1. vbi Abb. & alij de postul. prælat. cap. in istis, §. leges, dist. 4. & cap. proposuisti, vbi glos. dist. 82. qua de re præter Doct. ibi tradit Vgol. tract. de censur. tab. 1. cap. 9. §. 7. & ante eum Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 6 tit. de reg. iur. concl. 4. & Menoch. tract. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 3. & de arbitrar. iudic. cas. 185. per totum; verùm etiam † vsu recepta, vt docet Gratian. d. §. leges, & tradunt glos. & Doct. communiter tum ibi, tum in cap. 1. de treg. & pac. & post alios ex communi scriptum reliquit Couar. lib. 2. var. resol. cap. 16. num. 6. Menoch. d. lib. 2. præsumpt. 2. num. 1. & Vgol. dict. cap. 9. §. 9. vbi tamen num. 4. rectè admonet, sufficere quòd à maiori parte sit recepta, Menoch. verò d. præsumpt. 2. & tribus seqq. satis ostendit, † legem conditam & promulgatam non præsumi vsu receptam. Quòd si quæras, quantum temporis spatium elapsum esse debet à die promulgationis, vt iure dicatur lex non esse vsu recepta, † atque adeo non obligare. Respondeo cum Couar. d. cap. 16. num. 6. versic. sunt qui huius, post Imol. & Fel. d. cap. 1. num. 13. de treg. & pac. & Ias. in l. rem non nouam, §. patroni, C. de iudic.

382 *Lex nō obligat nisi promulgata sit.*

383 *vel vsu recepta.*

384 *An præsumatur vsu recepta.*

385 *Abrogata quando dicatur.*

quòd,

quòd, licèt constitutio semel admissa non tollatur consuetudine, nisi legitimè sit præscripta, hoc est, spatio quadraginta annorum, saltem de iure canonico, cap. vlt. cum ibi not. de consuet. tamen tunc dicitur legem non fuisse receptam, quando Principe sciente per aliquot actus contrarios excluditur, eo autem ignorante vbi per decennium lex negligitur, & omittitur, nec vllo pacto admissa fuerit.

386 *Regulariũ nomine qui veniant.*

Quoad secundum verò dicendum regulariter † Regularium nomine venire omnes, qui trium votorũ solemnem professionem emittunt, vt satis colligitur ex cap. cum ad Monasterium, de stat. Monach. cum traditis per Doct. ibi, & tot. ferè illo tit. ac rubr. & cap. porrectum, cap. ex parte, & alibi passim in tit. de regular. necnon in cap. consuluit, qui cleric. vel nou. atque adeo non modò Monachi, & Canonici regulares, sed & quicumque clerici Regulares, ac præterea etiam † clerici Societatis Iesu, tum quòd & ipsi aliquando professionem solemnem emittunt, tum ex speciali priuilegio, seu potiùs declaratione Gregorij XIII. summi Pontificis. Quinimmò † & Equites Hierosolymitani, & si qui alij sunt solemniter vouentes, seu profitentes paupertatem, castitatem, & obedientiam verè sunt Religiosi, & Regulariũ nomine veniunt. ita sentiunt D. Thom. 2.2 quæst. 186. art. 4. ad 3. Sot lib. 7. de iust. & iur. quæst. 5. art. 3. Nauar. cons. 9. num. 6. de his, quæ vi metúsve ca. fi. & cons. 10. & 11. aliàs 13. 21. & 23. de regular. necnon cap. non dicatis, nu. 88. cap. fin. 16. quæst. 1. in 3. quæst. num. 31. & in Apolog. seu tract. de redit. Eccles. quæst. 1. monit. 55. & quæst. 3. monit. 11. 12. 13. 27. 28. & 29. Molin. lib. 2. de primogen. cap. 9. num. 69. & alter Molin. de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disput. 141. circa medium, & Io. Azor lib. 13. Instit. Moral. cap. 3. quæst. 2. & cap. 4. quæst. 4. part. 1. vbi etiam in idem allegat Aragon. 2. 2. quæst. 88. art. 11. Id ipsum tenet Cordubens. in summ. quæst. 148. ac post Greg. Lopez l. 1. tit. 7. part. 1. sent. ord. & alios, quos allegat, fusè tradit Eman. Roder. quæst. regular. tom. 1. quæst. 1. art. 6. & tom. 2. quæst. 2. art. 7. circa initium, ac Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 8. disput. 9. num. 16. post eundem Eman. Roderic. in Bulla Cruciat §. 9. num. 123. & Lud. Lopez 2. par. instr. cap. 9. sed præter hos idem voluit glos. in cap. quisquis, 17. quæst. 4. & ibidem inter alios Archid. ac præterea Io. An. in rubr. de regular. in Decretal. Greg. glos. 2. recepta in Clem. 1. de decim. Fortun.

387 *Clerici Societatis Iesu Regulares censentur.*

388 *Equites Hierosolymitani, sunt Religiosi ac Regulares. Immo*

tun. Garſ. in conſil. edito pro militia S. Iacobi, 2. part. verſic. præterea, Franciſc. Sarmient. lib. de redit. Eccleſ. part. 4. cap. 1. num. 13. Nau lib. 3. conſ. 108. & 509. ac demum Couar. in 4. lib. Decretal. de Matrim. part. 2. cap. 3. §. 1. num. 18. licèt in contrarium alleget Abb. in cap. quamuis, de decim. & in rubr. de regular. Ang. verbo, Religioſus, num. 1. Silueſt. verbo, Religio, il 1. quæſt. 1. Armill. verbo, Religio, num. 1. & Mandoſ. ad reg. 3. Cancellar. quæſt. 11. docentes hos etiam milites tria vota profitentes eſſe impropriè Religioſos; quorum tamen opinio tenenda non eſt, ſed prior, nimirum hos eſſe verè Religioſos tum quia communior, tum quia verior, quoniam habitus Monachum non facit, ſed profeſſio Regularis, d. cap. conſuluit, qui cleric. vel vouent. & cap. porrectum, & cap. ex parte, de regul. Sicut etiam † tenendum puto cum auctoribus vtriuſque ſententiæ (Nauar. Roderic. vtroque Lopez, & Fortun. exceptis, quibus contrarium placuit,) Milites eos, ſeu Equites, qui vel nullam caſtitatem, vel ſolùm coniugalem vouent, non eſſe verè, ac propriè Religioſos, quod etiam tenuimus in tractat. de option. canon. cap. 2. num. 43. atque adeo Regularium nomine non comprehendi, tum per text. d. cap. cum ad Monaſterium, in fin. vbi Innoc. III. ait, abdicationem proprietatis, & cuſtodiam caſtitatis ita eſſe annexam regulæ Monachali, vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere; tum per ſingularem doctrinam D. Thom. loc. cit. dum ſcriptum reliquit, illos viuendi modos, vbi eſt Matrimonialis vſus, non eſſe ſimpliciter, & abſolutè Religiones, ſed ſecundum quid, quatenus ſcilicet quædam habent, quæ ad Religionis ſtatum pertinent; idque ſolum concludunt fundamenta Nauar. & Fortun. ac tandem fatetur Roderic. d. art. 6. vel illud ad ſummum, hoſce milites caſtitatem ſimpliciter non vouentes gaudere in aliquibus priuilegiis Religioſorum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, quod non ægrè fatebor cum Azore d. cap. 3. quæſt. 2. & 3. rectè adnotante, † non idem fore gaudere priuilegiis Religioſorum, & eſſe Religioſum, id quod ipſe non probat; ex eo autem ſatis conuincitur, quòd Nouitius in aliqua Religione approbata, quamuis clericus non ſit † gaudet priuilegio canonis, cap. Religioſo, §. 1. de ſent. excomm. in 6. & fori, vt poſt Abb. id latè tradentem in cap. cum contingat, num. 21. & ſequ. de iudic. Io. An. Gemin. & Franc. in cap. beneficium, de regular.

389 ſoli inter Equites.

390 Religioſum eſſe & gaudere priuil. Relig. non idem eſt

391 Nouitius Religionis approbatæ licèt clericus non ſit, gaudet priuileg. canonis & fori.

in 6. eundem Gemin. & communem d. §. 1. resoluit ipsemet Nauar. in Man. cap. 12. num. 65. iuxta postremam impressionem, vbi etiam docet, eum censeri Ecclesiasticam personam, arg.cap.duo sunt, 12. quæst. 1. & tamen Religiosus,ac Regularis verè non est,vt sentit idemmet ibi, ac Doct. d. cap. beneficium, & cap. 1. de regular. in 6. atque in specie satis probat Io. Azor d.part. 1. Instit. Moral. lib. 12. cap. 2. quæst. 1. & 3. præcipuè ex eo, quòd habitus non facit Monachum, sed professio Regularis, vt dicitur in dict.cap.consuluit, cap.porrectum, & cap.ex parte.

392 *Equites an veniant nomine Religiosorum in materia fauorabili vel odiosa.*

Quamuis autem hæc ita sint, vt nimirum Regularium, ac Religiosorum nomine † siue materia sit fauorabilis,siue secus, veniant Equites Hierosolymitani, & alij emittentes tria vota solemnia, vt sufficienter ostendit Azor d.cap. 4. quæst. 4. quod etiam ex eo suadetur, quòd Equites Hierosolymitani ex speciali priuilegio habent, vt non contineantur sub iure aliorum Religiosorum quoad odia, & rigores,vt ex Aragon. d.artic. 11. testatur Eman. Roder. d. quæst. 1. art. 6. non item alij Equites, qui castitatem tantum coniugalem vouent, licèt dispositio sit fauorabilis,quicquid voluerit ibidem Azor. cuius fundamenta quoad hoc non vrgent, sed solùm probant in quibusdam odiosis à nonnullis summis Pontificibus vel hos, vel generatim Equites fuisse specialiter exceptos, à Gregorio quidem XIII. posterioris generis Equites à prohibitione Pij, ne Religiosi interessent agitationi taurorum; à Clemente autem VIII. Religiosos militares à sua cõstitutione largitionem munerum prohibente Regularibus cuiusuis Congregationis, Societatis, & instituti, dum statim subdit, non tamen Militiæ, etsi quoad hoc dici etiam potest, Clem. VIII. de solis Militiis, quæ verè sunt Religiones, sensisse; vel has quidem exclusisse per viam exceptionis,& exemptionis, illas verò,quæ impropriè Religiones sunt, per viam declarationis; Gregorium XIII. illud permisisse impropriis Religiosis per viam declarationis; vel dumtaxat Azor. fundamenta concludunt, prædictos posterioris generis Equites aliquo modo, seu secundum quid Religiosos esse,atque adeo non comprehendi in odiosis nomine Religiosorum, non autem quòd comprehendantur in fauorabilibus, quod expresè negarunt Abb. d.rubr. de regular. Siluest. verbo, Ecclesia, il 2. quæst. 6. & Religio 1. quæst. 1. & Ang. verbo, Religiosus,

gioſus, num. 4. ob eam rationem, quòd hi Equites profitentes ſolum caſtitatem coniugalem, neque etiam latè, & amplè Religioſi ſunt.

Quamuis inquam hæc ita ſint; Nihilominùs, quod ad noſtras huius quæſt. concluſiones attinet, putarem, † non modò Equites, qui coniugalem dumtaxat, ſed qui ſimpliciter caſtitatem ſimul cum paupertate, atque obedientia ſolemniter vouent, memoratis prædictarum Congregationum decretis non comprehendi, quicquid etiam in quibuſdam Concilij decretis in contrarium contendat Roder. d. tom. 2. quæſt. regul. quæſt. 2. art. 7. ſicut etiam ſacra Congregatio, teſte ipſo Azor d. cap. 4. quæſt. 2. declarauit, Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 15. de regular. vbi ſtatuitur, vt in quacumque Religione tam virorum, quàm mulierum profeſſio non fiat ante 16. annum expletum, & niſi exacto anno in nouitiatu, non loqui de Militaribus Religionibus; vnde non eſt curandum de eo, quod Roder. d. art. 7. docet communiter teneri hoc decreto Concilij etiam Militares Religiones comprehendi; magis enim ſtandum eſt declarationi tantæ Congregationis; & ſicut iidem Equites, ſeu ſacri Milites non comprehenduntur decreto eiuſdem Concil. ſeſſ. 6. cap. 3. de reform. dum ibi cauetur, vt nemo ſecularis clericus cuiuſuis perſonalis, vel Regularis extra Monaſterium degens, etiam ſui ordinis priuilegij prætextu tutus cenſeatur, quò minùs, ſi deliquerit ab ordinario loci tanquam ſuper hoc à ſede Apoſtolica delegato ſecundùm canonicas ſanctiones viſitari, puniri, & corrigi valeat; vt rectè adnotauit Io. Azor d. libr. 13. Inſtit. Moral. cap. 4. quæſt. 3. part. 1. quicquid dubitet Nauar. conſ. 21. de regular. & expreſsè in contrarium velit Roderic. d. art. 7. qui tamen vterque perperam legit hoc Conc. decretum dum illud verbum, ordinis, quod in emendatis codicibus eſt poſt ea verba, (etiam ſui,) ponit poſt illud, (cuiuſuis.) Ad id autem aſſerendum moueor non tam propter rationem, quam affert Azor, quia pœnæ, & odia iure, vel ſtatuto contra Religioſos conſtituta non trahuntur ad Equites, cum id non multò ante falſum eſſe oſtenderimus; ſed ob eam rationẽ, quòd Concilium loquitur de clericis ſiue Secularibus, ſiue Regularibus; certum autem eſt ex prædictis ferè omnibus Doctoribus, præcipuè ex iis, quos refert, ac ſequitur Azor d. lib. 13. cap. 3. quæſt. 3. & text. cum ibi not. in cap. duo ſunt, 12. quæſt. 2. nec

393 Equites etiã tria vota profitẽtes nõ comprehenduntur quibuſdã ſacræ Cõgregationis aut Cõc. Trid. decretis.

non in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. cap. fin. de reb. Eccles. non alien. cap. tuarum, de priuil. & cap. canonica, de sentent. excomm. huiusmodi Milites, seu Equites non esse † verè clericos, sed potiùs laicos, Religiosos tamen, & in quibusdam gaudentes clericorum priuilegiis. in omnem autem casum solùm Miles, seu Eques vouens tria vota, qui degit extra Monasterium, non autem intra hoc Trident. Concil. decreto continebitur, quod de his solis Regularibus loquitur. Iam verò non à simili, sed directè, & in specie probatur id, quod paulò ante diximus, Equites etiam tria vota substantialia emittentes non comprehendi prædictis sacræ Congregationis declarationibus, quoniam negari non potest, quin potior significatio huius nominis, Regularis, sit de iis Regularibus, qui simul cum tribus notis etiam Regularium habitum non à laicis modò, verùm à clericis quoque Secularibus distinctum gerunt; certum autem est verba in dubio esse in potiori significatione accipienda, l. 1. §. qui in perpetuum, ff. si ager vectig. vel emphit. petat. cum simil. præsertim, cum non ita ad amussim verba prudentum, & Doctorum sint ponderanda, sicut Legislatorum. Accedit quòd statim post dictam declarationem sacræ Congregationis interpretum Trident. Concil. ad dict. cap. 5. sess. 14. de reform. subditur S^mo^ approbante sententiam Congregationis mandatum fuit anno 1573. omnibus procuratoribus Regularium notatis in schedula, vt intra mensem in singulis ciuitatibus Italiæ eligerent suos Conseruatores, coram quibus conueniri possent; & eos stabiles habeant, ita vt variare non liceat, eósque ordinariis significarent, quod ni fecissent, elapso mense, scribendum ad Ordinarios, quòd coram ipsis conueniri possent.

394 *Nec sūt clerici sed laici Religiosi.*

Verisimile autem est non fuisse in huiusmodi schedula notatos procuratores huiusmodi Militiarum, qui fortè Romæ non aderant. Præterquam quòd non constat, quòd tale mandatum factùm fuerit vllis procuratoribus Regularium; & in omnem casum, † cum sit mandatum generale, non tamen per modum legis, dici potest illud expirasse per mortem Pontificis, iuxta glos. receptam in cap. à nobis, il 1. verbo, non nisi subditi, ad fin. de sent. excomm. & per ea, quæ post alios adducit Menoch. de arbitr. iudic. lib. 1. quæst. 69. num. 4. & Thom. Sanchez tract. de Matrim. lib. 8. disp. 28. num. 47. ex quo simul habens

395 *Præceptum generale superioris non habens vim legis, eius morte desinit.*

habens ampliationem ad hanc,& sequentem concl. & limitationem ad proximè præcedentem.

Tertia, & postrema conclusio. Circumscriptis prædictis sacræ Congregationis declarationibus, † vbi in specie non sit data facultas eligendi sibi plures Conseruatores, non solùm expressè poterit vnus Conseruator reuocari, & alter substitui, sed etiam tacitè. Pro cuius conclusionis quoad vtramque partem comprobatione suppono, vbi contrarium non reperitur decisum, † sumi posse argumentum à procuratoris constitutione, ad iudicis deputationem, vt satis colligitur ex l. & quia, ff. de iurisdict. omn. iudic. cap. licèt, de offic. deleg. & glos. recepta, ibi, & in cap. non iniustè, verbo, cum aliis, de procurat. cap. is, qui, & cap. si duo, eod. tit. in 6. & cap. cum plures, verbo, recusaret, de off. deleg. eod. lib.

396 Mutari quãdo possit Cons. à non habente facultatẽ plures eligendi.

397 Arg. à cõstitutione procuratoris, ad deputationẽ iudicis an procedat.

Probatur nunc prior pars conclusionis, quoniam procurator † expressè reuocari potest, cap. ex parte Decani, de rescrip. cap. ex insinuatione, cap. in nostra, & cap. mandato, de procur. necnon cap. quamuis, eod. tit. in 6. in quibus etiam, & aliis iuribus agitur, quando, & quomodo reuocatio debeat innotescere procuratori, aduersario, vel iudici; d. autem cap. quamuis, habetur procuratorem ad iudicia posse reuocari ante litem contestatam etiam absque causa, postea verò non nisi ex causa rationabili; in casu autem nostro dicendum erit de iudicis, seu Conseruatoris electione, vt ante transmissam citationem reuocari possit etiam sine causa, postmodum autem non sine causa; sicut enim respectu procuratoris dicitur res non esse integra per litis contestationem, ita respectu iudicis per citationem, cap. gratum, de off. deleg. cap. licèt, de offic. leg. cum aliis allegatis supr. hoc ipso cap. quæst. 2. præmiss. vlt. Si tamen quis elegerit sibi Conseruatorem cum clausula, donec eum duxerit reuocandum, tunc existimarem, posse quandocumque, etiam postquam Conseruator electus vsus est iurisdictione eum reuocare, & alterum subrogare, arg. cap. si delegatus, cum ibi not. de off. deleg. in 6. Posterior pars conclusionis ex eo patet, quoniam taciti, & expressi regulariter eadem est vis, vulg. l. cum quid, ff. si cert. pet. cum simil. Difficultas autem illa remanet, quando dicatur tacitè reuocata huiusmodi Conseruatoris deputatio. Et quidem quoad procuratorem constitutum, quando siue expressè, siue tacitè reuocetur, seu mandatum soluatur,

398 Procurator expressè & tacitè reuocari quando possit.

latè tradit Card.Mantic.de tacit. & ambig. conuention. lib.7. tit.20.cum seqq. & quando is præsumatur, seu censeatur tacitè reuocatus, satis copiosè inter alios tractat Menoch. tractat. de præsumpt. lib. 2. præsumpt.36. qui quidem num.1. cum tribus seqq. cum Sebast. Vant. tract. de nullit. tit.de nullit.ex defect. mand.comparent. num.156. constituit regulam negatiuam, nimirum procuratorem non præsumi reuocatum; subdens tamen ab hac regula recedi præsumptionibus, & coniecturis, quarum plurimas ibi recenset; eas ipse dumtaxat afferam, quæ rei, de qua agimus, possunt accommodari. inter has verò num. 4. primò loco eam commemorat, quando dominus ab eo aufert instrumenta, libros rationum, & reliqua iura, quibus procuratoris officium exercebat; id autem in nostra specie continget, quando à Conseruatore, quem quis elegit, aufert scripturas, & acta omnia iudicij, ac præsertim instrumentum electionis, seu deputationis eiusdem in Conseruatorem. Secunda coniectura est, quando nouus procurator fuit constitutus, vt probat text.d. cap. non iniustè, de procur. & per l. si quis cum procuratorio, §.vlt.ff. de procur. post alios tradit Vant.vbi sup. num. 163. & Menoch. num. 11. quæ quidem procedit etiam vbi secundum mandatum esset inutile, vt quia procurator secundo loco constitutus illud non acceptasset, vt post Vant.supra num. 165. & alios probat idem Menoch. d. præsumpt. 36. num. 12. cum duobus seqq. poterit tamen hic ab absente constitutus, quamuis dixerit mandatum præsentatum se nolle acceptare, illud adhuc acceptare, quamdiu constituens permanet in eadem voluntate, vt habetur in cap. licèt is, de procur. in 6. vbi glos. fin. recepta idem asserit in delegato, cuius officium est necessarium; sed limitat, non procedere, vbi constitutus fuisset conditionaliter, vt si renuerit, constituo talem; nam tunc locus non erit pœnitentiæ. Ipsa verò principalis coniectura limitatur, vt non procedat, vbi secundus procurator constitutus fuit cum protestatione, quòd non intendit primum reuocare, vt post Soc. sent. cons.17. num. 11. lib.3. adnotauit Menoch.supr.num.22. & per text. in l. si pluribus, ff. de leg. 1. tradit glo 2.à ceteris approbata d.cap.non iniustè, & Rot.Rom. decis.2.de procur.in nou.

Pro hac verò eadem coniectura faciunt, quæ de collectore decimarum secundùm subcollectorem constituente scripsit

Bel

Bellene tract. de subsid charit. quæst. 106. & 109. post Rot. decis. 256. quæ apud me est 265. seu 9. sub tit. de offic. deleg. & incipit, si collector, in nou. in qua decis. duo præcipuè definiuntur, quæ maximè ad rem nostram conducunt; alterum, quòd † vbi non sit limitata facultas vnum deputandi in subcollectorem; poterit collector plures etiam simul deputare; alterum, quòd vbi etiam facultas sit restricta ad vnius deputationem, adhuc poterunt plures successiuè deputari. Tertia est coniectura, quòd dicatur reuocatum mandatum, quando exorta est capitalis inimicitia inter dominum ipsum, & procuratorem, ita post Alber. & Iason. in l. procuratoribus, ex illo tex. C. de procur. tradit Menoch. supr. num. 24. vbi etiam ex glos, in cap. 2. de procurat. in 6. idem ait procedere, vbi inimicitia non esset capitalis; quinimmò Alciat. tract. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 16. versic. limitatur ista, generatim docet, procuratorem præsumi à domino reuocatum, quando causa superuenit, quæ si ab initio adfuisset, illum procuratorem non constituisset; Alciat. refert non dissentiens idem Menoch. vbi supra num. 25. Qui etiam num. 26. aliam subiicit coniecturam reuocationis mandati, quando nimirum procurator ille tanquam persona honesta fuit electus, qui deinde effectus est nequam, & facinorosus, in id allegans Fel. in cap. ex parte Decani, num. 21. de rescript. sicque intelligens Ias. in l. sancimus, num. 4. C. de testam. Num. autem 27. idem Menoch. aliam addit coniecturam, qua præsumitur reuocari mandatum, eáque est, quando dominus cederet, ac renuntiaret liti, propter quam constituerat procuratorem post Vant. supr. num. 168. & Rot. Rom. decis. 32. num. 3. lib. 3. in nouiss. diuersorum. Denique idem Menoch. d. præsumpt. 36. à num. 28. vsque ad finem postremam subdit, ac multipliciter declarat huius reuocationis coniecturam, cum nimirum dominus ipse constituens decessit, per cap. licèt, de offic. deleg. l. si defunctus, ff. de procur. l. mandatum, C. mand. & §. rectè, Instit. de mand. verum vt rectè docet Menoch. eod. num. 28. & de arbitrar. iudic. quæst. 69. num. 14. hæc non dicitur propriè mandati reuocatio, sed potiùs mandatum finitum, & extinctum, & aliud est voluntatem cessare, aliud voluntatem reuocare, atque adeo hæc coniectura potiùs spectat ad materiam quæst. 2. huius cap. vbi egimus de expiratione iurisdictionis in Conseruatore per mortem

399 Facultatem habẽs eligẽdi Conseru. an possit eligere duos.

conce

concedentis, vel ad quæst. 4. vbi disputauimus, quando expiret in Subconseruatore iurisdictio per mortem ciuilem, vel naturalem ipsius Conseruatoris. vel denique ad quæst. 5. vbi tractauimus, an, & quando huiusmodi iurisdictio, vel officium Conseruatoris expiret per mortem ciuilem, vel naturalem impetrantis. Ex iis porrò, quæ hucusque in hac 9. quæst. diximus satis ei factum existimantes, ad decimam, eámque postremam huius eiusdem cap. iam, si lubet, veniamus.

QVÆRO *decimò, & vltimò in hoc postremo cap. An, & quando iurisdictio, & officium Conseruatoris expiret per non vsum litterarum Conseruatoriarum, seu facultatis eligendi Conseruatorem.*

Cum supra hoc ipso cap. quæst. 8. egerimus de expressa renuntiatione ab eo facta, qui Conseruatorias litteras impetrauit, quíve priuilegium habet eligendi sibi Conseruatorem: in seq. autem, seu hanc statim præcedenti quæst. de illa tacita renuntiatione, quæ ex eo resultat, quòd talis impetrans, seu prædicto gaudens priuilegio alium Conseruatorem eligit ab eo, quem priùs elegerat, reliquum est iuxta id etiam, quod initio d. quæst. 8. proposuimus, ac polliciti sumus, hoc loco de aliis tacitis renuntiationibus agamus; hæ verò duæ potissimum possunt considerari; altera, quæ consurgat ex simplici non vsu litterarum Conseruatoriarum, ac priuilegij, seu facultatis eligendi sibi Conseruatorem; altera consurgens ex non vsu, qui contrarium actum inuoluat. Id verò distinctis, vbi opus erit, positis conclusionibus absoluemus. Mox pro complemento huius, ac plurimarum quæstionum tam præsentis, quàm nonnullorum præcedentium capitum, illud subiiciemus, an, & quando contingente communi errore siue respectu personæ concedentis Conseruatorem, siue ipsius Conseruatoris, siue impetrantis, siue aduersarij; nihilominùs actus iudiciales sustineantur. Quoad priorem igitur ex propositis huius quæst. partibus sit

400 *Impetrans litt. Cós. post annum iis non vtitur.*

Prima conclusio. Si impetrans litteras Conseruatorias contra certam personam † iis non vtatur intra annum, non potest postmodum opponente parte iisdem vti. Probatur hæc conclusio per text. in cap. plerumque, de rescript. vbi Innoc. III. summus Pontifex statuit, vt † valeat secundum rescriptum, licèt de primo non faciat mentionem, quo impetrans dolo, vel negligentia vsus non est intra annum, postquam copiam

401 *Rescriptum secundũ sine mẽtione primi an valeat.*

piam iudicum habuit; quod idem, sed absque temporis determinatione cautum fuit in cap. si autem, eod. tit. vbi Lucius 3. decreuit, quòd valet secundum rescriptum impetratum ab aduersario non faciens mentionem de primo, si primus impetrans, cum copiam habuerit iudicis delegati, dolo, vel negligentia suo rescripto vsus non fuit. Et quamuis glos. d. cap. plerumque in contrarium adducat, cap. capitulum Sanctæ Crucis, eod. tit. & cap. vt debitus, de appellat. in quibus iuribus indistinctè haberi videtur, quòd † qui priùs exhibet suas litteras ille præfertur, atque adeo secundus impetrans, licèt non fecerit mentionem priorum litterarum aduersarij, si priùs præsentet suas litteras, obtinebit, vt per suum iudicem procedatur, nec tenetur expectare aduersarium vsque ad annum. tamen text. d. cap. capitulum Sanctæ Crucis, meo iudicio nihil obest, quoniam loquitur in rescriptis non iustitiæ, sed gratiæ, in quibus † data attenditur, prout expressè loquitur ille text. & non modò ponderatur à Doct. communiter, sed ab ipso canonis conditore tanquam pro decisionis ratione ponitur, & assignatur illis verbis, (recepto in Canonicum, & in fratrem, assignatóque sibi beneficio præbendali, qui ad eos prius mandatum Apostolicum reportauit, &c. huic similis etiam est text. in cap. ex parte, il 1. de off. deleg. sed ad idem quod in rescriptis gratiæ attendatur data, non præsentatio est etiam text. in cap. eam te, & cap. constitutus, de rescript. cap. tibi qui, & cap. duobus, eodem tit. in 6. & text. ad litteram, in cap cum cui, de præben. eodem lib. Quoad text. verò d. cap. vt debitus, sicut glos. ibid. recepta, verbo, si dicat, verbo, delegato, & verbo, assignatæ, supplet illum text. vt intelligatur, dummodo res integra existat respectu primi iudicis, hoc est, adhuc non transmissa citatione, iuxta cap. gratum, de off. deleg cum similib. ita, vt tunc si posterior in rescripto illud præsentauit, & obtinuit citationem, præferatur priori in impetratione rescripti, licèt eius mentionem non faciat; sic suppleri potest ex dict. cap. plerumque, & cap. si autem, dummodo prior impetrans fuerit negligens intra annum, quia copiam habuit iudicis, cum expediat iura iuribus concordare, cap. cum expediat, de elect. in 6. & correctio iurium sit euitanda maximè in eadem compilatione, iuxta id, quod ait Pontifex in proœmio Decretal. & tradunt Doct. cum ibi, tum d. cap. cum expediat, prout eum text. d. cap.

402 *Præsentans prius rescriptũ quando præferẽdus.*

403 *Data in rescriptis gratiæ attendẽda.*

vt debitus, supplet inter alios Dec. ibidem num. 15. & dispositionem d.cap.si autem, & cap.plerumque non esse correctam, sed adhuc durare apertè sentiunt Innoc. Abb.Fel. & alij in dd. iuribus. Id quod ex eo etiam suadetur, quòd aliàs dicendum esset simul esse correctum, cap.2. & cap.ceterum, de rescript. cap.coram, de off. deleg. cap. inter Monasterium, de re iudic. Et alia iura, in quibus habetur, non valere secundum rescriptum non faciens mentionem de primo, atque adeo vno verbo, & quidem ferè incidenter posito in d. cap. vt debitus, voluisse Pontificem tot iura subuertere, nisi velimus dicere cum Abb. cap.1. num.14. super glos.fin.verbo, mandatum, de rescript.(qui dicit, idem sentire Doct.in d.cap. vt debitus, & tenere vtrobique Butr.) quòd attendatur forma excipiendi de prioribus litteris; aut enim primus impetrans conuentus per secundas excipit de prioribus, antequam eas præsentet iudici, & non auditur, quia videtur hoc facere in fraudem; & hoc casu propriè loquatur d. cap. vt debitus; aut antequam excipiat, præsentat suas, & postmodum excipit de suis prioribus;& possunt seruari antiqua iura; vt standum sit primis, & non secundis litteris;sícque euitatur correctio d.cap.ceterum,& aliorum iurium, quæ paulò ante allegauimus; quod quidem quantum potest,fieri debet,d.cap.cum expediat,& l.1.C.de inoff.testam. cum similib.

404 *Rescriptum primũ quãdo reuocetur per secundũ in prima instantia.*

Verùm quoad duo cap. si autem, & cap. plerumque, & vt sciamus, † quando primum rescriptum reuocetur per secundum in prima instantia, quæ sola regulariter habet locum in Conseruatoribus, vt iam non semel admonuimus,distinguendum cum eodem Abb. d. cap.1. num.14. ac Dec. num. 7. & 8. post d.glos.fin.quod aut primum rescriptum est generale,& secundum ab aduersario impetratum est speciale, & attenditur secundum speciale, vt d.cap.1. & cap.pastoralis, de rescript. siue in secundo fiat mentio de primo, siue non, quia mandatum speciale derogat generali vt dicitur d. cap. 1. necnon cap. studuisti, de off.leg. & alibi sæpe; quod intelligendum dicunt, nisi ante impetrationem secũdi sit facta specificatio generalitatis primi, vt d.cap.pastoralis, in fin.de rescript. & cap.ex tua,de fil. presbyt. & cap. si primum est speciale, secundum generale, idem dicendum,vt speciale præferatur, iuxta text. in cap. Abbatem, de rescript. & not.in mox citatis iuribus, & in cap. generi,

neri, de reg. iur. in 6. Aut vtrumque est generale, & valet illud, cuius primò facta est specificatio, vt ait Abb. supr. post Host. arg. d. cap. pastoralis. Aut vtrumque est speciale; & tunc vel primum fuit impetratum de communi consensu partium, & non valet secundum, licèt faciat mentionem de primo, nisi etiam fiat ibi mentio de tali consensu, vt d. cap. ceterum. vel primum non fuit impetratum communi consensu; & tunc aut primus impetrans fuit negligens in præsentando; & valent secundæ litteræ secuta citatione, & sic loquitur d. cap. vt debitus, iunctis notat. ibi per glos. & alios aut non fuit negligens, sed † non potuit iudici suas litteras præsentare, & de hoc fuit protestatus, & tunc debet primus expectari vsque ad annum, & non ampliùs, iuxta d. cap. si autem, & cap. plerumque, de rescript. & hoc idem tenet Fel. d. cap. 1. num. 9. in fin. post Franc. d. cap. vt debitus, col. 25. cum sequ. & Butr. d. cap. si autem, & cap. plerumque; quæ tamen duo iura nihil loquuntur de protestatione; vnde nec eam requirunt Innoc. & alij d. cap. plerumque, quod idem dicendum erit si præsentauit primas iudici, ac citauit, sed deinde nequierit primus impetrans habere copiam iudicis, vt expectare debeat per annum, & non vltra, ne lites fiant immortales, & præiudicium ei fiat, qui non possidet, per vlteriorem expectationem. Dixi autem in conclusione, opponente parte, quoniam † id in fauorem partis est introductum, vt post annum non audiatur primus impetrans, qui fuit negligens, cui potest renuntiare, vt plerique senserunt d. cap. plerumque, & in simili tradiderunt Doct. communiter d. cap. ceterum. Infertur autem ex hac conclusione † posteriores litteras non facientes mentionem de primis non esse nullas ipso iure, aliàs non conualescerent post annum; quod enim nullum est ipso iure, tractu temporis non conualescit, cap. non firmatur, de regul. iur. in 6. vt in specie adnotauit Abb. Dec. & alij d. cap. si autem, idem Abb. d. cap. plerumque.

405 Protestatio an facieda à primo impetrante nō habente copiā iudicis vt expectetur ad annum.

406 Impetrans Conseruatoriā post annum ea vtitur.

407 Litteræ posteriores sine mētione primarum post annum conualescunt.

Limitatur verò eadem conclusio primò, † vt huiusmodi dolus, & negligentia primi impetrantis in præsentando suas litteras non præsumatur, sed probanda sit saltem signis, & coniecturis ab ipso opponente, vt adnotarunt Fel. & Doct. communiter d. cap. si autem, & Innoc. d. cap. plerumque; qui idem sensisse videtur etiam post annum, vt non præsumatur negligens vel dolosus; sed verè vult cum ceteris, quòd saltem ne-

408 Neglig ētia & dolus primi impet. nō præsumitur in præsentando.

409 *Annus prius impetranti expectati quãdo incipiat currere.*

gligentia præsumatur per lapsum anni. Qui quidem † incipit currere ex quo impetrans copiam habuerit delegatorum, vt gloss. Innoc. & ceteri Doct. magis communiter tradiderunt d. cap plerumque, argum. text. in l. 1. ff. de diuers. & tempor. præscript. l. Attilicinus, ff. de seruit. rust. præd. & cap. biduum, 2. quæst. 6.

410 *Litteræ impetratæ durãt post annũ si posteriores non impetrẽtur.*

Limitatur 2. eadem conclusio, vt † si quidem nullæ posteriores litteræ ab aduersario impetrentur, priores non expirent etiam volente ipso aduersario per lapsum anni, sed ex sua natura sint perpetuæ. ita Abb. Fel. Dec. & alij d. cap. si autem, idem Abb. & Innoc. d. cap. plerumque, per text. in l. falso, C. de diuers. rescript. quæ hunc canonem limitat, & ab eo ita limitatur, vt si quidem priores litteræ per posteriores non reuocentur, durent saltem vsque ad 30. annos. aliàs, si quidem de iis mentio fiat in posterioribus, statim tollantur, si non fiat mentio, tollantur post annum data negligentia, vel malitia, seu dolo primi impetrantis; quod idem etiam sentit Bart. Bald. & Castr. d. l. falso relati à Dec. d. cap. si autem, in princ. Vnde autem præsumatur dolus, aliquid ponit Fel. d. cap. si autem, num. 1. & 2. latiúsque prosequitur Menoch. tract. de præsumpt. libr. 4. præsumpt. 12. & libr. 5. præsumpt. 3. atque alibi sæpe in eo tractat. & Sanchez tractat. de Matrimon. libr. 8. disput. 20. post num. 53.

411 *Cõcurrẽtib. eligẽdi Cõs. facultatibus multis, quæ præferendæ.*

Quid autem dicendum, † si concurrat facultas eligendi Conseruatorem cum litteris Conseruatoriis, seu deputationis certæ personæ in Conseruatorem; vel concurrant plures huiusmodi facultates, aut litteræ, quæ nimirum ex iis præferendæ sint, & attendendæ, quoniam ad propositam quæstionem de non vsu nequaquam pertinent pro hisce articulis, cum incident, remisisse lectorem sufficiet, partim ad ea, quæ nos sparsim diximus præcipuè in hac, & præced. quæst. partim ad ea, quæ Abb. Dec & alij d. cap. 1. & cap. cæterum, de rescript. tradunt de concursu priuilegij cum rescripto, aut plurium priuilegiorum, vel rescriptorum; existimo enim † facultatem eligendi Conseruatorem ad priuilegium, litteras verò Conseruatorias, seu deputationis certæ personæ in Conseruatorem, ad rescriptum pertinere, per notata à Doctor. dict. cap. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. iunctis traditis per scribentes in rubr. de rescript. in rubr. & cap. vt priuilegia, de priuileg. necnon in cap.

412 *Electio Cõseru. habet vim priuilegij: deputatio rescripti.*

priui

priuilegia 3. distinct. cap. Abbate, de verb. signific. l. fin. ff. de constit. Princip. l. 1. C. de iur. & fact. ignor. l. 1. & 2. C. de diuers. rescript. l. rescripta, C. de prec. Imperat. offeren. & alibi sæpe. Quando autem, & quomodo † obreptio, vel surreptio vitiet rescripta, dispensationes, vel gratias, licèt in vna parte contingat, consulendus est Sanchez d. disput. 20. & Doctor. ab eo cit.

413 Subreptio & obreptio quãdo vitiet rescripta, disp. & gratias.

Nos verò ad proprias huius quæst. conclusiones transeamus; erunt autem præcipuè de facultate Conseruatorem sibi deligendi, quæ, vt diximus, priuilegij rationem, ac naturam sortitur, quando ea per non vsum, vel contrarium vsum amittatur; si tamen duo priùs necessaria non omittamus. Alterum, quòd, † si in priuilegio sit tempus determinatum, quo finem accipiat, illud attenditur, vt per text in l. quoties, C. de prec. Imperat. offeren. præter Doctor. ibidem adnotauit etiam inter ceteros Abb. in cap. cum accessissent, num. 6. de constit. & ibi Fel. num. 24. vbi Dec. num. 14. id ipsum plurib. confirmat, præcipuè verò ex eo, quòd priuilegium debet seruari secundum quod in eo continetur, vt dicit notabiliter glos. fin. in cap. fin. de translat. Prælat. & tenor priuilegij in primis inspicitur, cap. porrò, & cap. accepimus, de priuileg. cum simil. Alterum, quòd † priuilegium regulatur secundùm causam eius tacitam, vel expressam, cap. suggestum, de decim. l. generaliter, C. de Episc. & cler. Canonizata in cap. generaliter, 16. quæst. 1. necnon l. Titia, §. vsuras, & ibi Bart. ff. de leg. 2. id quod etiam adnotauit Eman. Roderic. quæst. regul. tom. 1. quæst. 9. art. 4. post Bal. cap. ex litteris, de constit. & Franc. Crem. singul. 47. id ipsum quoque docuit Abb. d. num. 6. Fel. d. num. 24. & pluribus comprobat eius Apostillator ibidem, & Dec. supra num. 15. subdens id esse limitandum, ac declarandum, vt per Io. An. & alios in cap. decet, de reg. iur. in 6. Abb. d. cap. Abbate, super glos. fin. atque ipsum Dec. in cap. cum cessante, de appell. Nunc sit

414 Priuilegiũ finẽ habet à tempore in eo præfixo.

415 Priuilegiũ regulatur secũdũ causam eius expressam vel tacitam.

416 Priuilegij eligẽdi Cõs. coram quo alij conueniantur, duratio.

Secunda conclusio. Priuilegium, seu facultas alicui concessa deligendi sibi Conseruatorem, coram quo conuenire alios possit † non amittitur in Ecclesia, vel aliis per nõ vsum etiam tempore quadraginta annorum, sed perpetuum reguriter est, & de sui natura semper durat. Probatur primò, quoniam tam rescriptum, quàm priuilegium aliquid faciendi † est de sui natura perpetuum, prout de rescripto est text. in l. falso,

417 Priuilegiũ ad aliquid faciendũ est perpetuum.

C.de diuers.rescript. de priuilegio in cap.decet,de reg.iur.in 6. cum simil. Secundò quia † iuri, seu facultati aliquid faciendi præscribi non potest, l.viam publicam, ff.de via publ.cap. possessiones, 16. quæst.1. cap. significante, vbi Abb.& communiter alij, de appellat. glos. in cap. vt priuilegia, de priuileg. cum aliis adductis per Fel.d.cap.cum accessissent, num.26.versic. limita secundò hanc regulam, Dec.num.17.versic. tertiò prædicta conclusio, Ant.Gabr.commun.concl.lib.5.tit. de præscript. concl.10. num.1. & Franc.Balb.tract de præscript.4.part.4 par. princ. quæst.1. per totam; sicut neque libero arbitrio præscribitur, glos.in l. vnica, verbo, pro socio, & ibi Bald. C. de ann. except.Dec.d cap.cum accessissent, num.17. versic.sed tamen considerandum est, & alij relati pariter,ac laudati per Gabr.d. tit.de præscript.concl.12.num.1. certúmque est, quòd per non vsum non tollitur facultas,seu nõ preiudicatur facultati actum faciendi, vt post Io. An. Abb. & alios in cap.fin. de consuet. & cap.Ioannes,de cler coniug.latéque Roch.Curt.in repet.d.cap. fin.sect.4.num.27. nos tradidimus in tract. de Opt.Canon.cap. 8.num.20. Et licèt Eman.Roderic. quæst.regular.tom.1.quæst. 9.art.5. vers. quartò dico, vbi & ipse ex communi docet priuilegium concessum ad liberam voluntatem alicuius esse perpetuum, id concedat de libera voluntate respiciente tempus priuilegij, vt, si dicatur, quando volueris,non autem de respiciente ipsum priuilegium,vt,si volueris; tamen,cum nihil ad id alleget, de eo non est nunc valde curandum. Quamuis etiam aliqui,vt Fel.d.cap.cum accessissent, num.26. post Butr.in cap. vt priuilegia, de priuil. Cald.tit.de præscript. cons.1. Gemin.in cap.fin.de consuet. in 6. ex quibus aliquos etiam refert, ac sequitur Gabr.d.concl.10. num.9. addens Lign.d.cap.fin. distinxerint de expressa, & tacita facultate, seu collatione facta in voluntatem priuilegiati, vt nimirum,si dicatur in priuilegio,vt possit tale quid facere, si voluerit, seu ad libitum voluntatis suæ, vel aliud simile,tunc tali facultati,seu priuilegio non præscribatur; sícque Fel. supr. intelligat glos. d. cap. vt priuilegia, pro quo est optimus text. iunctis ibi not.per Io. Ant.Butr.Gem. & ceteros in cap.fin.de consuetud.in 6.quos retulimus,& secuti sumus d.tractat. de Option. Canon. cap.8. num.18. & seqq. ex communi resoluentes, consuetudinem optandi nunquam tolli per non vsum; ibi enim dicitur, si voluerint,possint, cum vacant,

418 Facultati aliquid faciẽdi aut libero arbitrio non præscribitur.

vacant, per se, vel alios meliores optare præbendas; ad idémque est text. in l. si ita legatum, §. illi, si volet, ff. de leg. 1. & l. nonnunquam, ff. de cond. & demonstr. quòd si in priuilegio solùm dicatur, quòd possit priuilegiatus tale quid facere, tunc præscriptio, & quidem decennalis admittatur, per text. in l. 1. ff. de nund. vbi simpliciter dicitur, nundinis impetratis à Principe non vtendo qui meruit, decennij tempore, vsum amittit. Quamuis inquam id ita se habeat ex prędictis Doct. tamen probabilius est, quod voluit Dec. d. cap. cum accessissent, num. 17. versic. Sed tamen considerandum est, quòd non modò expressæ, verùm etiam tacitæ voluntati, & facultati aliquid faciendi non præscribatur; quoniam ratio glos. d. cap. vt priuilegia, fundatur simpliciter in hoc, vt Abb. ibi post alios dicit, quia facultati aliquid faciendi præscribi non potest; quæ ratio pariter militat in facultate aliquid faciendi concessa simpliciter, quia in tali facultate videtur esse liberum arbitrium, quod similiter non præscribitur; vnde non videtur in isto casu differentia inter voluntatem tacitam, & expressam, sicut & regulariter eandem vim habent tacitum, & expressum, l. cum quid, ff. si cert. pet. videtur enim exprimi quod tacitè inest, cuius expressio nihil operatur, l. 13. ff. de leg. 1. vbi Bart. respondet ad iura supra in contrarium allegata. & ad text. d. l. 1. ff. de nund. † responderi potest cum Dec. d. versic. sed tamen primò speciale esse in nundinis, vt in iis facultati aliquid faciendi præscribatur, ídque propter præiudicium multorum. ita glos. d. l. falso, C. de diuers. rescript. quam ibi inter alios sequitur Alberic. de Rosat. idémque tenet Io. de Fan. & Archid. in cap. 1. quod incipit priuilegia 25. quæst. 2. Deinde responderi potest cum eodem Dec. ibid. ideo in casu d. l. 1. amitti priuilegium per non vsum decennij, quia lex vlteriùs procedit ita disponendo in eo casu; atque adeo quicquid Fel. vbi supra, Azor Instit. Moral. part. 1. lib. 5. cap. 22. quæst. 8. & alij asserant, aut faciant, † inde regula desumi nequit, vt priuilegium aliquid faciendi per non vsum decennij amittatur. Verùm vbi etiam hæc regula admittatur, quam post alios ponit quoque Menoch. tract. de præsumpt. lib. 6. præsump. 41. num. 16. ea est omnino temperanda dupliciter, primò vt licèt in priuatis personis sufficiat spatium decennij, in Ecclesiis tamen requiratur spatium quadraginta annorum, quicquid Dec. voluerit d. cap. cum accessissent, num. 17. versic. sed tamen

419 *Intellectus l. 1. ff. de nūd.*

420 *Priuilegio Ecclesiæ aliquid faciēdi non nisi per annos 40. præscribitur.*

men in vtroque dicto; nam hanc distinctionem contra Dec. tenet Abb. d. cap. cum accessissent, num. 6. Fel. num. 27. versic. hanc limitationem, Imol. num. 7. & Burg. num. 227. Balb. tract. de præscript. 4. part. 5. part. princip. quæst. 4. limit. 3. quos etiam refert, ac sequitur Menoch. d. num. 16. eiusdem quoque sententiæ est Eman. Rode. quæst. regul. tom. 1. quæst. 9. artic. 4. & latiùs tom. 3. quæst. 51. art. 5. post Ægid. Boss. & alios. pro qua etiam facit, quoniam negari non potest quin hæc amissio priuilegij per non vsum sit quædam præscriptio; at verò contra Ecclesias inferiores regulariter non admittitur præscriptio, nisi quadragenaria, cap. ad aures, & cap. de quarta, de præscript. cum suis concord. Neque ratio Decij quoad hoc vrget, quòd nimirum text. d. l. 1. vtitur verbis generalibus; vnde, si Ecclesia velit vti tali priuilegio, † debet vti eo modo, quo à iure ciuili disponitur, vt not. in cap. 1. de nou. oper. nunc. & in cap. nouit, de iudic. & in simili de statuto laicorum notat. Bald. in l. omni nouatione, C. de sacrosanct. Eccles. & l. 1. quæst. vlt. C. de contrah. empt. cum similib. maximè cum materia non sit odiosa, sed fauorabilis, cum ad ius commune reuertatur, iuxta glos. in cap. statutum, verbo, numerandum, de præbend. in 6. Respondetur enim cessare omnia prædicta cum in d. l. 1. non sit concessum aliquod priuilegium Ecclesiæ, quo vti debeat cum suis qualitatibus, sed solùm limitat tempus, quo quis amittit vsum nundinarum si eas impetret. Secundò temperatur prædicta regula, vt non procedat † vbi priuilegiatus vti non potuerit priuilegio quia casus non euenerit vel quia fuerit impeditus, arg. cap. quia diuersitatem, de concess. præbeud. & l. 1. C. de annal. except. cum simil. quod etiam latè comprobant inter ceteros Fel. d. cap. cum accessissent, num. 26. Dec. d. num. 17. versic. secundò prædicta tertia conclusio, & Rot. Rom. apud Caputaq. aliàs Veral. decis. 279. part. 2. tradúntque etiam Azor d. quæst. 8. necnon Io. An. & ceteri d. cap. fin. Atque in terminis priuilegiorum Regularibus concessorum tam hoc, quàm præcedens temperamentum tenet Io. Baptist. Confett. in summar. mater priuileg. ord. Mendic. tit. 3. cap. 3. sicut & Roderic. dict. artic. 5.

421 *Ecclesia an vtatur priulegio legis, vel statuti.*

422 *Priuilegio nõ priuatur quis, eo non vtens, quia casus nõ venit, vel fuit impeditus.*

Denique vbi etiam prædicta regula non admittatur, sed simpliciter initio propositæ conclusioni inhæreamus; limitanda est huiusmodi conclusio, vt non procedat vbi priuilegiatus facit

cit

cit † contrarium actum ipsi priuilegio; quod in casu nostræ conclusionis accidet, vbi priuilegiatus, vt quis coram suo Conseruatore alios conuenire possit, cùm casus euenerit agendi contra aliquem, eum non coram suo Conseruatore, sed coram alio iudice conuenerit; tunc enim vbi agitur de priuilegio Ecclesiæ concesso per actus contrarios factos, spatio quadraginta annorum censetur renuntiatum priuilegio; atque adeo illud tollitur; priuilegio verò concesso aliis, quàm Ecclesiæ, licèt clerici sint, censetur renuntiatum per vnicam contrauentionem, seu vnicum actum contrarium, vt patebit ex iis quæ statim in seq. concl. adducemus; in hoc enim sequens conclusio cum præsenti conuenit limitatione. Sit igitur

> 423 *Priuilegiũ quando amittatur per actum contrarium. vide n. seqq.*

Tertia, eáque postrema in hac priori præsentis quæst. parte conclusio. Priuilegium, seu facultas deligendi sibi Conseruatorem, coram quo ita debeat quis conueniri, vt non possit, nisi ipso volente corã alio iudice in ius vocari, † si quidem concessum fuerit Ecclesiæ amittitur per actus contrarios spatio quadraginta annorum obseruatos; si verò aliis, quàm Ecclesiæ fuerit concessum, regulariter amittetur per vnum actum contrarium, nimirum patiendi, vt conueniatur coram alio iudice, quàm suo Conseruatore. Prior pars conclusionis probatur ex cap. accedentibus, de priuileg. vbi habetur, quòd Ecclesia, locúsve pius priuilegiatus, ne soluat decimas, si eas soluerit per quadraginta annos, censetur renuntiasse priuilegio suo; ibíque id adnotarunt Innoc. Abb. & ceteri; idem Abb. inter alios d. cap. cum accessissent, quem refert quoque, ac sequitur inter ceteros Summistas Siluest. verbo, priuilegium, quæst. seu num. 11. facit etiam cap. de quarta, & cap. ad aures, de præscrip. cum simil. ex quibus habemus contra Ecclesias inferiores admitti præscript. 40. annorum. Difficultatem verò aliquam facit text. in cap. si de terra, de priuileg. vbi de simili priuilegio non soluendi decimas dicitur, quòd ei renuntiatum censetur per solutionem decimarum factam spatio triginta annorum; quam quidem antimoniam Innoc. d. cap. accedentibus, pluribus modis conatur dissoluere, inter quos ille est, quòd cap. si de terra, correctum sit per cap. accedentibus, ita vt huic canoni nunc standum sit; quam solutionem amplectitur Abb. & ceteri dict. cap. accedentibus, necnon Fel. & alij d. cap. cum accessissent. Quinimmò quatenus ad priuilegia Regularibus concessa Con-

> 424 *Priuileg. vt nisi volẽs corã alio quã suo Cons. cõueniatur, Ecclesia non amittit per actus cõtrarios. nisi per annos 40.*

fett. d.cap.3.duo admonet: Alterum, quòd nec etiam per quadragenariam prȩscriptionem tolluntur priuilegia Regularium, cum ex indulto Apostolico eis concesso, & communicato non currat nisi elapso sexagesimo anno; quod tamen indultum reperire non potui: Alterum, quòd vbi etiam quadragenariam præscriptionem paterentur; tamen contra hæc priuilegia compleri non posset præscriptio, quoniam iam inchoata interrumpatur ex frequenti eorumdem priuilegiorum confirmatione,& innouatione, qua reducuntur in pristinum statum, & conseruantur,iuxta cap.ex parte,de priuil.

425 *An per vnicũ actum cõtrariũ amittatur priuilegium.*

Posterior pars conclusionis † probatur ex eo, quod priuilegium datum ad aliquid non faciendum amittitur per vnicam contrauentionem vt satis probari videtur in l.2.C. de iur. dom. impetr. l.his qui, C.de iis, qui met iud. non app. l. commissoriæ, C.de pact.inter empt. & vend. cap.priuilegium, 11. quæst.3. d. cap.cum accessissent, & cap.cum M.Ferrariensis,de constit. & cap.pro illorum, de præbend. & adnotarunt Bart.in l.1.C.de his, qui spon. mun. sub lib.10. Abb.& alij d.cap. cum accessissent, cum plerisque, quos ad id refert ibi Dec.num.17. versic. quintò Abbas concludit, ac sequitur Fel. num. 28. & Menoch. d. præsumpt 41. num.3. & 4. atque inter Summistas Siluester d.verbo, priuilegium, quæst.seu num.11. Dec.tamen d num. 17. versic. Sed aduertendum est quibusdam probabilibus fundamentis nixus contendit † non esse simpliciter verum, quòd contraueniens priuilegio non faciendi per vnicum actum priuilegium ipsum amittat; neque id in prædictis iuribus probari; vnde prædictam regulam ita reformandam putat, vt priuilegium tollatur ex contrauentione secundùm qualitatem contrauentionis; nam, si vniuersalis est contrauentio respiciens actus futuros, in totum priuilegio derogatur, vt in eo contingit, qui cum immunis sit, patitur se poni in catasto soluere debentium, iuxta Bart.d.l.1.Ang.l.1.§.si quis tutor, ff. quand.appell.sit, Abb.d.cap. cum accessissent, & alios relatos, & probatos per Fel. ibi num. 28. & Menoch. d. præsumpt. 41. num.4. Si verò contrauentio particularis fuerit, solùm in illo actu particulari recessum videtur à priuilegio, & in aliis remanet illæsum, tum quòd tacita voluntas renuntiationis non habetur, nisi quatenus ex actu contrauentionis inferatur, l.fin.C. ne vxor pro marit. & not. Bart. in l. 1. §. hoc inierdicto, ff. de

426 *Priuileg. aquid nõ faciẽdi an non amittatur aliquando per vnum actum.*

itin

itin. actúque priu. & facit glos. in Clem. sæpe, verbo, partibus, de verb. signific. Et limitata causa limitatum parit effectum, l. in agris, ff. de acquir. rerum dom. cum similib. sícque intelligitur d. cap. priuilegium, & excepta d. l. 2. alia iura cum illo allegata; licèt eorum aliqua de priuilegio non loquantur, sed de aliis facultatibus iure competentibus; tum quod ita satis apertè tenet Bart. d. l. 1. & Cyn. in l. voluntariæ, C. de excus. tut. ex quo text. docent ibi glos. & Doct. quod per vnum actum tutelæ susceptæ non renuntiat quis priuilegio generali immunitatis à publicis muneribus; quod etiam adnotarunt Abb. dict. cap. cum accessissent, num. 8. & Fel. num. 29. & alij illud quoque tradentes, priuilegio generali non renuntiari per vnicum actum contrarium, seu contrauentionem in vno ex comprehensis in d. priuilegio, quam vocat contrauentionem indirectam; apertiùs verò id tenet Bald. cons. 237. in fi. lib. 4. & Alex. consil. 192. col. pen. lib. 2. consil. 107. col. fin. libr. 3. & consil. 33. lib 5. & Put decis. 188. num. 3. lib. 2. quem allegat, probátque Menoch. d. præsumpt. 41. num. 6. Id autem intelligendum est, si priuilegium habeat effectum successiuum, & non iterabilem; tunc enim vnico actu contrario non tollitur, vt ait Dec. vbi supra dicens ita not. concludere Bart. in l. fin in fi. ff. de constit. Princip. & l. 2. §. fin. ff. de decur. Bald. in cap. plerumque, col. fin. de rescript. & Alex. d. consil. 332. col. quibus ipse addo inter alios Salic. d. l. voluntariæ, & Eman. Roderic. d. tom. 1. quæst. 51. art. 5. versic. quod primò fallit, vbi alios etiam ad id allegat; nam si priuilegium respiciat actum momentaneum, qui reiterari non possit, contrario actu momentaneo tollitur; sícque procedit text. d. l. 2. C. de iur. dom. impetr. vbi dicitur, quòd creditor impetrans priuilegium retinendi pignus iure dominij, si alio anno accipit à debitore vsuras, videtur recessisse à priuilegio, seu beneficio impetrato. Quamuis autem hæc Decij consideratio sic confirmata admittenda, vt reor, sit: non tamen ex ea destruitur posterior pars nostræ conclusionis, sed solùm adstruitur eius quædam limitatio, vt nimirum etiam priuatus priuilegiatus, ne conueniatur coram alio, quàm suo Conseruatore, si patiatur se coram alio semel conueniri, non ideo in totum amittit prædictum priuilegium, sed solùm in eo casu; cum hæc sit contrauentio particularis, & tale priuilegium non respiciat actum momentaneum non iterabilem, sed im-

mo successiuum, & iterabilem.

Limitatur verò nunc vtraque pars propositæ conclusionis primò, vt nimirum intelligatur † quoad personam ipsius facientis actum contrarium tali priuilegio, cui quidem ad sui præiudicium renuntiasse præsumitur: secus verò quoad alios, quibus præiudicare aliàs non potest: ita generatim de faciente contrarium actum suo priuilegio post Fel. id copiosè tradentem d.cap.cum accessissent, num.28. declarat Menoch.d. præsumpt.41. num.5. ac 7. & de contraueniente priuilegiis Regularium, ita, vt † actus Monachi non præiudicet priuilegio Monasterij, sentit Innoc.d.cap.accedentibus, circa principium, de priuileg. Abb.dict.cap.cum accessissent, num.8. & post alios Dec.ibid.nu.18.& apertiùs Confett. d.c.3. admonens quoque, ita per sedem Apostolicam fuisse declaratum. Ad idem facit sequens limitatio.

427 Priuilegio cõtraueniẽs sibi, nẽ alijs præiudicat.

428 Monachus priuilegio Monasterij cõtraueniẽs an ei præiudicet.

Limitatur igitur 2. proposita conclusio præcipuè quoad posteriorem partem, vt locum non habeat quando actus factus est ab eo, qui priuilegio renuntiare non potest: nam tunc per vnicum actum non amittitur priuilegium, sed requiritur legitima præscriptio. ita Innoc.d.cap.accedentibus, Menoch. dict. num.7. Abb.d.cap.cum accessissent, num.8. Fel.num.29. Dec. num.17. versic. secundò prædicta conclusio in idem allegans glos.d.cap. priuilegium, 11. quæst.3. Abb. in cap. pro illorum, de præbend. Bald.consil.287. lib.4.& Card.consil 38. in fin.ac meliùs consil. 130. col. 2. ídque comprobans ea manifesta ratione, quoniam qui expresè renuntiare nequeunt priuilegio, multò minùs tacitè poterunt, contraueniendo, arg.l.qui ad certum, ff. loc. cum similib. Et in terminis priuilegij Regularibus concessi idem post alios docet Roderic. d.art.5. versic.secundò fallit.

Limitatur 3.vtraque pars conclusionis, nisi † faciens actum contrarium priuilegio, protestetur, quòd non intendit renuntiare ipsi priuilegio: tunc enim talis contraueniens per vnicum actum priuilegio illud non amittit, vt post Gig. in tractat. de pension. Eccles. quæst. 61. & Bellenz. tractat.de charit. subsid. quæst.6. per text.d.l.1.C. de iis qui mun.publ.spon.sub. lib.10. nos docuimus in tract. de decim. cap.9. num.105. cum.seq. atque post alios Roder. d. quæst. 51. art. 7. in fine, necnon post Bart.d.l.1. & alios tradit Menoch. dict. præsumpt.41. num.11.

429 Priuilegio cõtraueniẽs vnico actu cũ protestatione, nõ renũciãdi priuilegio, an sibi præiudicet.

Abb-

Abb.d.cap. cum accessissent, num.7. & ibi Add.Fel. num. 30. versic. quintò limita, ac Dec.num.17. versic. tertiò limitatur, qui tamen ait considerandum esse, quia si contrauentio est vniuersalis respiciens actus futuros, tunc protestatio vtilis est, ac necessaria, sic dicens loqui Bart. loc.cit. & facere text.in l.si debitor, §.1.ff.quibus modis pig.vel hypot.sol.l.ille,à quo, §.si testamento, ff. ad Trebell. & l. fin. C. de compens. & vbique Bart.cum simil. Si verò contrauentio esset in particulari, protestatio quoad actus futuros non est necessaria, cum nihilominus quoad eos conseruetur priuilegium per supradicta; respectu verò illius actus particularis videtur actus contrarius protestationi, atque adeo protestatio non releuat, iuxta tradita per Doctor. in cap. cum M.Ferrariensis,de constitut. & alibi sæpe.

430 *Priuileg. cũ clausula decreti vel alia prohibitiua, an & quomodo amittatur.*

Limitatur quartò † quando in priuilegio adscripta est clausula decreti,vel alia prohibitiua; nam tunc nec per contrauentionem, nec per præscriptionem amittitur priuilegium,vt post alios tradit Fel.d.num.30. versic.quartò limita, ac Menoch. d. præsumpt.41. num.10. & post alios Eman.Roder. dict. tom.3. quæst. regul. quæst.51.art.6. & quoad præscriptionem,& consuetudinem latè tradit Ant.Gabr.commun. concl.lib.6. tit. de claus. concl.3. num.39. & 44. Quod tamen de consuetudine, seu præscriptione dicitur, vel verum non est,vel tunc demum, si in dispositione, cui adiecta est clausula decreti, consuetudini derogetur, vt satis ostendimus supr. cap.7. quæst. 9. conclus.9. quod autem diximus de actibus contrariis intelligendum est, nisi priuilegium concernat fauorem partis principaliter: tunc enim bene potest eis renuntiari per actus contrarios, non obstante decreto irritante, vt post alios monet Roder. dict. artic. 6. & nos latiùs docuimus eod.cap.7.quæst.8.concl.3.

431 *Priuileg.nõ amittitur per actũ cõtrar. qui nõ sit sortitus effectum:*

Limitatur 5. proposita conclusio, vt procedat, † quando actus contrarius priuilegio sortitus est effectum; secus si quis tantummodo tentauit contrauenire: ita post Butr. in cap. pastoralis,col.6.de caus.possess.& propr.tradit Fel.d.cap. cum accessissent, num.39.versic.sextò limita, & ibi Dec.num.17.versic. quartò declaratur, Ias.l.fin. num.20. ff.de const. Princip. & Menoch.d.præsumpt.41.num.12.

432 *Neque per actũ coact.*

Limitatur sextò, † vbi quis coactè contrauenit, puta propter mandatum superioris: ita post alios Menoch.d.præsumpt. 41.num.14.cum seq. & Bellenz. tract. de charit.subsid. quæst.

61. quem inter alios allegauimus, ac secuti sumus in d. tractat. de decim. cap. 9. num. 107. & in vniuersum † vbi potest sumi alia præsumptio, quàm renuntiationis priuilegij, ea sumenda est, vt sentit Menoch. d. præsumpt. 41. num. 1. & 2. & in specie post Butr. d. cap. accedentibus, & alios satis probat Fel. dict. cap. cum accessissent, num. 29. versic. secundò limita, & ibi Dec. num. 17. vers. quintò intelligitur.

433 *Renuntiatio priuilegij in dubio non præsumitur.*

Limitatur denique conclusio proposita præsertim quoad posteriorem partem, vt non procedat, † vbi talis facultas, seu priuilegium eligendi sibi Conseruatorem, non per rescriptum Principis, sed per consuetudinem esset quæsitum, (quod quando possit accidere, docuimus supr. cap. 7. quæst. 9.) nam tunc per vnicum actum non amitteretur, sed per tot actus, quot requiruntur ad tollendam consuetudinem, vt pluribus relatis tradunt Fel. d. num. 30. versic. septimò limita, ac Dec. d. num. 17. versic. sextò, & vltimò fallit, quos etiam sequitur Menoch. d. præsumpt. 41. num. 13. & Eman. Roder. qui etiam alios refert d. quæst. 51. art. 7. facitque glos. not. in l. nemo, §. temporalis, ff. de reg. iur. quosque nos allegauimus d. tract. de Option. Canon. cap. 8. num. 26. & quatuor seq. dum ostendimus, consuetudinem optandi, vbi præbendæ sunt distinctæ, non tolli per vnicum actum, sed plures obseruatos spatio quadraginta annorum. licèt Fel. & Dec. sup. Abb. in cap. pro illorum, de præbend. & Imol. eodem cap. cum accessissent, col. fin. aliqua in contrarium afferant, quæ non admodum vrgent. Illud verò omnino est admittendum, quod & Fel. docet d. cap. cum accessissent, num. 31. in fin. & alij, quos probauimus d. cap. 8. num. 31. nimirum, quòd si talis consuetudo non sit completa, tunc per vnicum actum tolleretur, vel saltem interrumperetur. Atque hæc quoad primum ex duobus capitibus, quæ in hac postrema quæstione tractanda proposuimus, seu priorem eiusdem quæst. partem dicta sint satis. Iam ad alteram, quæ ferè ad vniuersum hunc tractatum pertinet, veniamus.

334 *Priuileg. cõsuetudine quæsitum quot actibus contrarijs amittatur.*

Quoad posteriorem igitur huius omnium postremæ quæst. partem, An nimirum, & quando in materia Conseruatorum locum habeat illa illa regula, quòd communis error facit ius, & veritati præfertur, (cuius sanè disputationis maxima erit vtilitas, cum ex his, quæ in illa trademus, consurgant plurimæ declarationes eorum, quæ ferè in omnibus præcedentib. quæst.

à nobis ſunt tradita,) quatuor præcipuè nobis ſunt inſpicienda, vt etiam initio huius quæſt. admonuimus, iuxta quatuor perſonarum genera, quæ in conceſſione Conſeruatoriæ, eiúſve vſu poſſunt conſiderari, nimirum perſonam dantis Conſeruatorem eius, qui datur, cui datur, & contra quem datur; videndúmque erit de ſingulis, an, & quando communis error circa earum qualitates contingens proceſſum, actúſque ab iis geſtos inualidos reddat, ac nullos, vel non. id verò nonnullis propoſitis regulis præſtabimus, eaſdem, vbi opus fuerit, congruè declarantes; ex quibus regulis prima erit communis prædictis quatuor perſonarum generibus, cęterę ad aliquod eorum dumtaxat pertinebunt.

Prima igitur regula ſit. Communis error † facit ius, ac veritati præfertur. Quamuis enim hic loquendi modus aliquibus diſpliceat, & inter hos Reuerendiſſimo D. Anaſtaſio Germonio de Iuriſprudentiæ facultate, & bonis artibus optimè merito, qui ob eam cauſam in eruditiſſimo tract. de ſacror. immun. lib. 3. cap. 8. num. 17. dicere non dubitauit, communi errore fuiſſe receptum, quòd communis error ius faciat. Nihilominus quoniam veteri prouerbio, loquendum eſt, vt multi; hoc autem dicendi modo præter gloſ. & Doct. paſſim in l. Barbarius, ff. de offic. prætor. l. 3. ff. de ſuppell. leg. & aliis iuribus mox allegandis, latè Soc. conſ. 32. col. 8. & ſeq. lib. 1. & inter recentiores Ant. Gabr. commun. concl. lib. 1. tit. de probat. concl. 8. cuius magna eſt apud Rotam Romanam auctoritas, ac ceteri recentiores ferè omnes, vſus quoque videtur I. C. in dict. l. 3. ff. de ſuppell. leg. in fin. ibi, & ſic error ius faciat, loquitur autem de errore Imperatoris, qui communis error cenſetur, vt poſt gloſ. ibidem omnes tradiderunt; & vix alius magis aptus loquendi modus abſque longa circumlocutione reperiri poſſe videtur; eo nos quoque vtemur. Porrò prædictam regulam apertè tradiderunt gloſ. & Doct. in d. l. Barbarius Philippus, ff. de off. prætor. l. 3. ff. de ſuppell. leg. l. 1. C. de teſtam. l. 2. C. de ſen. & interlocut. omnium iudic. ſed cum aliquis, Inſtit. de teſtam. cap. infamis, §. verumtamen, 3. quæſt. 7. cap. nihil, de elect. cap. ſciſcitatus, & cap. cum dilecta, de reſcript. cap. ad probandum, de ſent. & re iudic. Nauar. in cap. placuit, num. 180. de pœn. diſt. 6. inter Theologos Palud. in 4. diſt. 17. Caiet. verbo, abſolutionis impedimenta, Io. Medin. C. de confeſſ. quæſt. 22. & alij,

435 *Error communis facit ius & veritati præfertur.*

alij, quos referunt, & sequuntur Ant.Gabr. d.concl. 8. Thom. Sanchez tract. de Matrimon.lib.3. disput.22. Leonard.Less.de iust. & iur. lib.2. cap.29. dubit.8. Vgol.tract. de censur. Eccles. tab.1. cap.2.§.22. & cap.13.§.7. Sayr.simili tract. lib. 2. cap.12. num.22. & Suar.eodem tract.disput.9.sect.1. & 2.ac disput.14. sect.1. Probatur autem huiusmodi regula in l.3. ff.ad Maced.l. cum quidam,§.quid si ipse, ff.de acquir.hæred.d.l.3.ff. de suppell.leg.d.l.1. C.de testam.& §.sed cum aliquis, Instit. eod. tit. facit dict.cap.nihil, de elect. nam in d.l.3.ff. ad Maced. dicitur, quòd si quis patremfamiliàs eum esse crediderit, cui mutuum dedit, quia publicè paterfamilias plerisque videbatur, sic agebat,sic contrahebat, sic muneribus fungebatur, cessabit Senatusconsultum Macedonianum. dict.autem §. quid si ipse,aliàs, quòd si ipse,habetur, quòd remotior in gradu potest adire hæreditatem defuncti,si non ipse solus putet, sed secundùm multorum opinionem, ventrem vxoris defuncti non esse prægnantem; ac d.l.3.ff.de suppell.leg. in fin.quòd, licèt vasa aurea, & argentea suppellectilis appellatione non contineantur, vt ibid. dicitur, & l. 1. ff. eodem tit. hodie tamen secus est † propter vsum Imperatorum,& error, inquit I.C. ius facit, qui quidem error Imperatoris pro communi habetur, quoniam, vt ibidem ait glos.recepta, alij debent sequi quod ipse facit,argum.l.3.C. de Episc.aud.immò illum sequi solent iuxta illud Poëtæ,

436 *Error Imperatoris facit communem errorem.*

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Præterea d.l.1.C.de testam.& §.sed cum aliquis, Instit. eodem tit.decernitur,quòd si testis tempore testamenti liber communi consensu existimaretur, nec quisquam ei status quæstionem mouisset, cum tamen verè seruus esset, firmum sit testamentum ac si testis liber fuisset. Denique d cap.nihil,de elect. eatenus prædictam regulam confirmat, quatenus inde probatur electos in concordia valde remotos, vt constitutos vltra Italiam, etiam ante confirmationem, atque adeo forsan inhabiles, & alioqui malè, ac nulliter electos, validè tamen interim admnistrare in temporalibus, & spiritualibus. Cætera verò iura, quæ ad id ab aliquibus allegantur,partim nihil ad rem hanc faciunt,vt cap.querelam,de elect.cap.ex litteris, & cap consultationibus,de iure patr.& l.si procuratorem, ff. de procur. quæ allegat glos.fin.d.cap.nihil, cum d.l. si procuratorem loquatur de priuato errore, non communi, reliqua iura solùm concludant,

dant, possessionem absque titulo in eligente, vel præsentante fore admittendam, cum tamen in materia huius regulæ præter communem errorem titulus putatiuus exigatur, vt paulò post dicemus. Partim non ad hanc regulam, atque adeo ad omnia prædicta quatuor personarum genera pertinent, sed ad sequentes regulas, seu aliquas dumtaxat ex prædictis personis, vt est d. l. Barbarius, d. l. 2. C. de sent. & interlocut. omnium iud. d. cap. ad probandum, de sent. & re iud. & tot. tit. ff. de eo, qui pro tut. & Curat.

Ampliatur nunc proposita regula primò, vt procedat, † quamuis ij, ad quorum fauorem actus deberet validari, sciuerit eius, qui actum confecit, inhabilitatem. ita quicquid plerique voluerint, quos ad id refert, ac sequitur Ant. Gabr. dict. concl. 8. num. 32. tenet Less. d. dubit. 8. num. 66. versic. quartò sequitur, & post alios Sanchez d. disput. 22. num. 42. ob eam rationem, quia hæc iurisdictio generatim concessa est propter communem errorem; vnde sicut priuata ignorantia, ita nec paucorum scientia eam impedire debet. Neque obstat text. in cap. si qui à simoniacis, 1. quæst. 1. vbi qui sciens à simoniaco ordinatur, quamuis pro catholico haberetur, ordinis executionem non recipit; nam id statuitur in detestationem tanti criminis, vt innuit etiam ibid glos. fin.

437 Error com. facit ius licet adsit sciẽtia eius ad cuius fauorẽ validandus est actus. Immò

Ampliatur 2. vt procedat † in quacumque inhabilitate de iure positiuo siue ea adfuerit ab initio, vt quia collatio facta est excommunicato, vel ab excommunicato, siue postea superuenerit, quia beneficium vacauerit, aliàve simili de causa, vt satis probant Less. d. dubit 8. num. 47. & Sanchez d. disput. 22. num. 30. cum quatuor seqq. & num. 37. Vgol. d. tab. 1. cap. 2. §. 22. idem etiam post Bal. in l. 1. C. qui, & aduers. quos sentit Ant. Gabr. d. conclus. 8. num. 12. dum prædictam regulam ampliant, vt procedat in quocumque inhabili electo. Faciunt etiam adducta per eundem Sanchez d. disp. 22. num. 56. cum duob. seqq. Vnde non modo procedit regula si sit defectus in persona, sed etiam quando est defectus in solemnitate, vel in causa materiali, vt post Bal. d. l. 2. in fin. & l. ad testium, §. 1. col 2. ff. de test. Ias. dict. l. Barbarius, col. 5. Alex. consil. 138. col. 4. vol. 1. tradit Gabr. d. concl 8. num. 15. similiter procedit † vbi contra aliquem lata esset sententia inhabilitatis, seu priuatiua habilitatis, vt pluribus relatis docent Sanchez dict. disp. 22. num. 56. cum

438 In quauis inhabilitate de iure positiuo vel præcedente vel superueniẽte. &

439 quid si lata sit sententia inhabilitatis.

duob.seqq. & Gabr. d. concl.8. num. 5. & 7. qui num.6. id declarat dummodo interueniat error probabilis, quæ declaratio generalis est ad totam regulam, vt paulò post dicemus in eius limitationibus. Contra hanc tamen postremam extensionem huius 2. ampliationis sentit Vgol. d. §.22. num.4. & alij relati per Gabr.d.concl.8.num.6.

440 *Error cōmunis, vt ius faciat, quid requirat.*

Ampliatur nunc 3. vt † etiam sufficiat aliquem bis aliquos actus tanquam talem fecisse, & in bino actu habilem reputatum fuisse. ita post Bologn.cons.8. col.4. Imol.in cap. cum dilecta,col.pen.de rescript. ac Fel.ibi, col.2. & cap. cum P. & G. col.fin.de offic.deleg. ampliat Gabr.d.concl.8.nu.2. hoc ipsum extendens num.3. etiam ad vnicum actum ex Bald.d.l Barbarius, col.5. & d.l ad testium, §.1.ff.de test. cui tamen extensioni repugnare videtur text.d.l.3.ff. ad Maced.ibi, sic agebat, sic contrahebat, sic muneribus fungebatur; & illa ratio, quòd communis opinio consurgere vix posse videtur ex vnico actu, cui omnes, aut ferè omnes interfuisse verisimile non est. rectè autem dicit Gabr.d.concl 8. num.8.& 9.sufficere,vt per modicum temporis, puta triennium quis gerat se pro habili, & talis communiter tunc reputetur cum Salic.d.l.Barbarius,per illum textum, qui longum tempus non requirit, quicquid voluerit Fel.in cap.1.num. 18.post Bal.l.1.col.3.C.de fideicommis.quorum opinio, vt bene admonet Gabr. d. num. 9. admitti posset non præcedente alio titulo, cum hic decennio saltem præsumptiuè inducatur.

441 *Error cōm. in loco officij ius facit, licèt nota sit inhabilitas,*

Ampliatur quartò vt procedat † etiamsi in partibus, & in patria ipsius officialis constaret, illum esse inhabilem,dummodo in loco, in quo ipse gerit officium, communi opinione habilis reputetur.ita post Abb.in cap.sciscitatus,col.pen.seu num. 23.de rescript. Ias.d.l.Barbarius, col.pen.& fin.ac Bal.ibi,col.8. & d.l.1.col.2.C. de testament. tenet Gabr. d. concl.8. num.13. & post alios Sanchez d.|disput. 22. num. 9. atque ex communi Canonistarum Suar.d.disp.14.sect.1.num.16. Qui etiam † id extendunt ad quemuis locum,vbi notum erat,& publicum impedimentum, si tantum temporis lapsum sit,quod ex memoria hominum illorum exciderit.

442 *etiam in loco officij.*

Ampliatur quintò, vt solus error Imperatoris etiam ius faciat; ita quicquid voluerit Sanchez d. disp.22. num.7. tenendum est cum Gabr.d.concl.8. num.14.qui in id allegat Bald.in repet.

repet.d.l. Barbarius, col.fi.in fi.& l.1.col.11.C. de seruit. & aq. ac text.d.l.Barbarius,in fin. Secundùm vnam lecturam, vbi id, quod de populo Romano dicitur, obseruandum quoque multò magis esse ait I.C. in Imperatore. meliùs facit etiam d.l.3. ff. de suppell.leg. cum sua glos. vbi expresè habetur, quòd error Imperatoris ius facit,quem etiam cum aliis ad id allegat Mandos.ad reg. 18. Cancellar. quæst. 14. num. 4. pro quo alia quoque ante primam huius regulæ ampliat. adduximus. Posset tamen meo iudicio distingui, vt, si error sit facti,solus error Imperatoris, & Principis non sufficiat,& sic procedat opinio contraria, cui non obest text.d.l.Barbarius, in fin. cum illa lectura non sit communiùs approbata; si verò sit iuris, tunc sufficiat error Principis; sícque procedat opinio Bal.& Gabr. & in hoc casu loquitur text. dict. l. 3. prout eum exponit glos.ab aliis recepta.

Limitatur nunc primò prædicta regula, vt † hic error debeat esse probabilis,non autem crassus, & supinus,vt post alios docent Gabr.d.concl.8. num.31. & Sanchez d.disput.22.num. 8. cum talis error scientiæ æquiparetur, cap. Apostolicæ, de cler.excom.ministr. & cap.2. de constit.in 6.cum simil. faciunt & tradita per eundem Gabr.d.concl.8 num.6.& per Scribentes in mox cit.iuribus,& alibi sæpe.

443 *Error cõm. vt ius faciat debet esse probabilis: non*

Limitatur 2.vt non procedat † si error communis sit circa habentem impedimentum iuris naturalis,vel diuini. ita Less.d. dubit.8. num.66.& post Fel.in cap scíscitatus,col.3.& 4.de rescript. Ant.Gabr.d. concl.8. num.58. cum aliis, quos ad id refert, ac sequitur,Sanchez d.disput.22.num.27. & ratio est,quia potestas humana talem defectum supplere nequit, nec vllo modo talibus hanc potestatem concedere, cum nequeat in iure naturali,vel diuino dispensare,vt ostendimus in tract.de decim.cap.1.quæst.2.

444 *tamen circa habentẽ impedimẽtum iuris naturalis.*

Limitatur 3.requiri præter communem errorem, † vt, qui pro habili habetur, habeat titulum. ita post alios Less. d. dubit. 8.num.65. Ant. Gabr.d. concl.8. num.21. & 24. & Sanchez d. disput.22. num.49. immò debet haberi ab habente potestatem illum dandi, vt aliis ad id relatis docet Less.supr.Gabr.d.concl. 8. num.22. & 60. Vgol.d. tab.1. cap.2.§.22. & Apostill. Fel. in cap.1.sub num.18.de fide instr. vbi de communi,& Sanchez d. disput. 22. num. 50. vbi cum duobus num. seqq. nonnulla in-

445 *Error cõm. vt ius faciat an & qualẽ titulum requirat.*

fert, quæ magis pertinent ad seqq. regulas. num. autem 53. infert post alios, non sufficere etiam cum errore communi titulum, in cuius collatione non est seruata forma iure præscripta; præter quos id etiam docet Gabr. d. concl. 8. num. 53. allegans Gul. Cun. d. l. Barbarius, & ibi Ias. col. 10. Bal. in lect. col. 7. & Alex. consil. 138. col. 4. vol. 1. dum autem dico, requiri titulum, ita intelligo, vt semel illum habuerit; nam licèt eo quis priuatus sit vel ipso iure, vel per sententiam, dummodo possessionem retineat, concurrente communi errore sufficit, vt gesta per eum valeant, vt supr. ampl. 2. post alios docuimus. Immò & sóla possessio decennalis sufficiet, vbi ea pro titulo habeatur, iuxta ea, quæ diximus ampl. 3. in fin.

Limitatur denique prædicta regula, † quando per eam induceretur aliquid contra communem vtilitatem, vt per text. in l. quod non ratione, ff. de leg. post Ias. d. l. Barbarius, col. 5. & alios limitat Gabr. d. concl. 8. num. 18. aliàs 19. ex quo & illa limitatio sequi videtur, quam ibidem subdit Gabr. num. 19. seu 20. per text. in l. quæsitum, ff. quand. de pecul. act. annal sit, post Ias. d. l. Barbarius, col. 5. qui ad id allegat Bart. ibi, col. fin. & Bal. in 2. lect. col. 8. Salic. in l. Zenodorus, C. ad Maced. & Ang. Aret. in d §. sed cum aliquis, Instit. de testam. nimirum vbi quis tractaret de damno, & alter de iniusto lucro; licèt ille text. parum faciat. Alias limitationes huius regulæ afferunt citati Doctor. ex quibus illæ, quæ veræ non sunt, vel ad rem nostram non faciunt, consultò à nobis prætermittuntur; quæ verò ad aliquam dumtaxat ex quatuor seqq. regulis pertinent, suo loco afferentur.

Secunda regula in hac materia sit. Si Papa, vel Princeps, qui Conseruatorem dedit communi errore talis reputetur, cum non sit, † tamen valida erit deputatio, & gesta per huiusmodi Conseruatorem. Et quidem quoad Imperatorem probatur ex eo, quod tradit Gabr. d. concl. 8. num. 11. post Bart. d. l. Barbarius, col. fin. & ibi etiam Bald. col. fin. in fin. quod licèt quis non sit verus Imperator, si tamen communi opinione pro tali habeatur, gesta per eum tanquam per Imperatorem valent. Quoad Papam quoque probatur, quoniam gesta per eum tanquam Papam, qui pro Papa habetur, licèt verè talis non sit, valent, vt post Bald. in l. non mutat, C. de liberal. caus. & Ias. d. l. Barbarius, num. 64. seu col. fin. docet Gabr. d. concl. 8. num. 10.

447 *Deputatio Cons. à Papa, cõmuni errore pro tali reputato, valida est, cum omnib. gestis à delegato.*

&

& Mascard. de probat. concl. 649. num. 29. quos etiam refert, ac sequitur Sanchez d. disput. 22. num. 28. optimè id intelligens procedere, vbi is iure diuino sit capax, vt quia est vir baptizatus, inualidè tamen ad Pontificatum euectus ratione vitij occulti interuenientis in electione, ob quod est nulla; vel si postea incidit in hæresim iuxta opinionem tenentium, Papam, qui in hæresim incidit ipso facto depositum esse, nec manere verum Pontificem; ita, vt tunc, dum communis error est, quo hic verus Pontifex existimatur, habeat Pontificis iurisdictionem, & gesta per eum valeant, quia impedimentum, est solius iuris humani, & concurrit communis error cum titulo præsumpto collato ab habente legitimam auctoritatem. Id ipsum etiam confirmatur tum ex eo, quòd post Innoc. Anchar. & Henr. Boich. d. cap. nihil, docet Sanchez d. disput. 22. num. 52. quòd vbi dignitas, vel officium confirmatione non indiget, sed sola electione, aut alia prouisione, tunc, si cum ea concurrat communis error, valebunt gesta per obtinentem huiusmodi officium, ac dignitatem. Tum ex eo quod post Vgol. d. tab. 1. cap. 2. §. 22. num. 3. tradit Sanchez dict. disput. 22. num. 51. quòd, † si delegatus ab eo detur Ordinario, qui & ipse reuera iudex non erat, pro iudice tamen communiter habebatur, valebit delegati datio; & sic ex sententia Vgol. & Sanchez colligitur vna ampliatio ad hanc secundam regulam, vt nimirum simul admittatur communis error iusque faciat in delegante, atque in delegato, si in vtroque adsit titulus putatiuus; vnde si tam Papa, seu Princeps secularis dans Conseruatorem, quàm Conseruator ab eis datus non habeat nisi titulum putatiuum concurrente communi errore, valebunt gesta per talem Conseruatorem.

448 *Error cõm. circa inhabilitatem simul delegãtis & delegati facit ius.*

Ampliatur 2. idem dicendum † si mortuus sit Papa, vel Imperator, qui dedit Conseruatorem, & mors ignoretur communiter, licèt sciatur à Conseruatore, per ea, quæ tam in delegato, quàm Vicario, tradit Sanchez d. disput. 22. num. 59. ex Sanchez verò d. disput. 22. num. 51. post Bald. in l. 2. num. 5. C. de sent. & interlocut. omn. iudic. & Iacob. Sbroz. in tract. de Vicar. Episc. lib. 3. tit. de Vicar. Episc. quæst. 24. num. 2. habes vnam limitationem ad prædictam regulam, vt nimirum non procedat cum Papa, vel Imperator est intrusus, quia sit electus ab iis, qui non possunt eligere, per ea, quæ de Prælato intruso

449 *Error cõm. circa mortẽ dãtis Conſ. ipsi cognitã facit ius.*

absque superioris auctoritate, vt gesta per eius delegatum irrita sint, quamuis delegans communi errore verus Prælatus existimaretur, tradunt præcitati Doct. Limitatur denique hæc regula, sicut & ampliatur omnibus illis modis; quibus præcedens.

450 *Gesta à Cōs. qui cōmuni errore habebat qualitatē deputati, valent.*

Tertia regula. Conseruator † deputatus ratione alicuius dignitatis, aut alterius qualitatis, vt puta Abbatiæ, Archipresbyteratus, vel aliarum, de quibus latiùs egimus supr. cap. 5. per totum, licèt is tempore deputationis huiusmodi qualitatem verè non haberet, sed tantummodo communi existimatione, & errore habere putaretur, quicquid tamen agit, non ideo minus validum est. Probatur ex l. Barbarius, vbi habetur, quòd gesta per Prætorem seruum, qui liber communi errore existimabatur, valida censentur. Quamuis autem hic text. loquatur in iudice ordinario, nimirum Prætore; tamen quòd eius dispositio † procedat, & locum habeat etiam in delegato; Aliqui, vt Sanchez d. disput. 22. num. 16. & Less. d. dubit. 8. num. 66. versic. secundò idem dicendum, putat id probari ex text. in cap. infamis, §. 1. seu versic. verumtamen, 3. quæst. 7. ibi, si seruus, dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta rei iudicatæ firmitatem tenet quasi hic §. seu versic. pars sit prædicti cap. quod sumptum est ex Synodo Romana. Verum illius §. verumtamen, verba sunt non Canonis, aut Synodi, sed Gratiani, vt patet ex glos. ibidem ab aliis recepta, necnon ex editione Gregoriana, seu contextu iussu fel. rec. Greg. XIII. emendato, vbi etiam distincto caractere conscriptus cernitur, & præter Correctorem illius voluminis decretorum sentit etiam Suarez de censur. d. disput. 14. sect. 1. num. 9. Meliùs autem probatur ex d. l. 2. C. de sent. & interlocut. omn. iudic. vbi dicitur si arbiter datus à Magistratibus, cum sententiam dixit, in libertate morabatur, quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta habet rei iudicatæ auctoritatem; licèt enim vtatur ibi Imperator nomine arbitri, tamen de iudice loquitur; quod patet tum ex eo, quòd dicit arbiter datus à magistratibus; tum etiam sumpto argumento à rubrica, quæ est de iudicibus. quod autem dicit, in libertate morabatur, intelligitur ibi à glos. & aliis quoad solam etiam possessionem. Denique quod subdit Imperator, in seruitutem depulsus, exponendum

451 *Error cōm. facit ius etiā respectu delegati inhabilis.*

nendum est, seruus inuentus seruus, & à domino vindicatus, atque adeo hac lege ad hanc materiam præter scribentes ibi passim quoque vtuntur Doctores. idem etiam colligitur à contrario sensu ex cap. ad probandum, de sent. & re iudic. ibi, ita, vt si pro eo, quòd vnus ex delegatis iudicibus excommunicationis vinculo esset publicè innodatus, quando sententia lata fuit, eandem sententiam constiterit infirmandam, ipsa cassata, &c. vbi glos. in verbo, cassata, exponit, cassa, & irrita denuntiata, & ibidem glos. verbo, innodatus, Abb. num. 14. Alex. de Neuo nu. 25. Imol. num. 6. Fel. num. 3. dicunt colligi à contrario sensu occultè excommunicatum validè proferre sententiam ob communem errorem, iuxta d. l. Barbarius. & cum loquatur ille text. de delegatis iudicibus, optimè inde confirmatur, quod modò dicebamus, dispositionem d. l. Barbarius, locum etiam habere in iudice delegato. Et quidem in delegato ad vniuersitatem causarum, cum is ordinario in plerisque æquiparetur ferè nulla est difficultas, vt post Palud. docet inter alios Less. dict. num. 66. versic. secundò idem dicendum, necnon Fel. & alij in cap. cum dilecta, de rescript. quoniam iurisdictio delegati ad vniuersitatem causarum spectat communem vtilitatem, sicut ordinariorum; ídque saltem sentiunt Doctores omnes simpliciter volentes dispositionem dict. l. Barbarius locum habere etiam in delegato, quorum plerosque refert, ac sequitur Gabr. d. concl. 8. num. 33. versic. Contrarium, quòd immò; vnde cum Conseruator tanquam delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparetur ordinario, vt iuxta veriorem sententiam post alios docuimus supra cap. 7. quæst. 1. concl. 3. idem erit in Conseruatore dicendum quod in huiusmodi delegato. Verùm, quòd idem dicendum sit in quolibet delegato etiam ad vnam, vel duas causas, non parum suadetur ex dict. cap. ad probandum, quod loqui videtur in delegato ad vnam tantum causam, atque ex communi tradit Fel. d. cap. cum dilecta, num. 3. & post alios Sanchez dict. num. 16. & Less. supr. siue quia non sit necesse, vt concurrat publica vtilitas, vt nonnulli volunt, quos refert, ac probat Fel. d. num. 3. Sanchez d. disput. 22. num. 20. & Gabr. d. concl. 8. num. 4. & satis probat Sanchez d. num. 16. ex d. § cum aliquis, Instit. de testam. & l. 1. iuncta glos. verbo, omnium, eodem tit. in quibus iuribus habetur; communem errorem prodesse licèt agatur de vnius

dumta

dumtaxat intereſſe. ſiue quia vt rectè ait Sanchez d.num.20. & 39. Leſſ.ſupr.& ante eum poſt alios Fel.d.num.3.etiam in cauſa vnius verſatur publica vtilitas, quia intereſt Reip. cuilibet iuſtitiam miniſtrari, & ſatis eſſe verſari publicam vtilitatem in officij qualitate, licèt in exercitio ipſo agatur de priuata vtilitate; & hoc in delegatione contingit; dum enim ſuperior delegat cauſam, in ipſa delegatione verſatur ius publicum,& publica vtilitas, quia committit iure publico, l.3. ff. de iuriſdict. omn.iudic. cum ſimil.

452 *Iudex inhabilis validè procedit cõcurrente cõmuni errore.*

Ampliatur nunc primò hæc 3. regula, vt procedat † licèt vitium ſit non in perſona, ſed in reſcripto, modò concurrat ſuperioris auctoritas,& communis error, quicquid voluerint aliqui relati pariter, & probati à Gabr. d. concl.8. num.34. & 59. ac Maſcard. d. concl. 649. num. 59. hanc enim ampliationem ſatis defendit Sanchez d. diſp.22. num. 19. text. verò in cap. 1. de reſcript. in 6. quo præcipuè vtitur contraria opinio, diſponens,vt reſcriptum impetratum ab excommunicato ſuper alio, quàm excommunicationis, vel appellationis articulo, & proceſſus eius vigore agitatus ſint ipſo iure nulli, facilè euitatur primò, dicendo, fortè etiam in hoc caſu, ſi concurreret communis error, non fore nullum proceſſum; deinde prædictam nullitatem inductam eſſe in odium excommunicati, vt gloſ. recepta adnotauit d.cap.1.verbo,proceſſus,& ſic in pœnam.

453 *Notarij acta, etiã inhabilis communi errore valida ſunt.*

Ampliatur ſecundò, vt † etiam geſta à notario actorum ſint valida,ſi cum eius creatione licèt inualida à legitimo ſuperiore facta communis error concurrat, quo exiſtimetur ritè creatus. ita ex communi Alex. d.l. 1. C de teſtam. Bertrand. conſ.130. col.fin. vol.2. Ruin. conſ.15. col 2. vol. 2. quos refert Gabr. d. concl.8. num.24. communem etiam aſſerit Iaſ d. l. Barbarius, num.48. quem allegat, ac ſequitur Vgol. d.§. 22. num.2. eam quoque communem dicit,& approbat Apoſtill.Fel.cap.1.num. 18.de fide inſtrum.eadem quoque tenet Leſſ d num.67. in fin. & Sanchez d.diſp.22.nu.54. Quòd ſi plerique relati ab eodem Sanchez num.48.& probati à Gabr.d concl.8. num.25. voluerũt,ſufficere,quòd quis habeatur pro notario,& ſit in poſſeſſione notariatus;id ferè omnes aſſerunt quoad hoc, vt ex tali diuturna poſſeſſione & vſu officij notariatus notarius quis præſumatur, nec titulum teneatur producere, vt poſt alios ſentit Gabr.d.concl.8.num.26.& ſeq. & expreſsè adnotauit Sanchez d.num.

d.num. 54. & valde conferunt quæ in hac materia notarij, qui pro tali se gessit & est in possessione notariatus, scriptum reliquit Menoch.de præsumpt lib.2.præsumpt.78.num.9.& 12.ac de eo, qui diu pro clerico se gessit, idem tradit eod.tract. lib.6. præsumpt. 76. num. 25. & seq. vbi etiam ostendit in vtroque contra hanc præsumptionem contrariam probationem admitti.

Ampliatur tertiò, vt, † licèt requiratur possessio prælaturæ vel dignitatis, ob quam aliquis electus est Conseruator, non tamen requiritur, quòd sit in possessione ipsius officij Conseruatoris; ita generatim de gestis à Prælato, & officiali tenet Gabr. d.concl.8. num.54.& seq. post Ang.d.l.Barbarius, col.2.quoad possessionem Prælaturæ, & post Bal.ibi in 1.lect. col.2. quoad possessionem officij.

454 Possessio dignitatis non officij, requiritur vt ius faciat communis error.

Ampliatur denique hæc regula iis modis, quibus prima superiùs posita, sicut & iisdem modis, quibus illa, limitari potest; neque enim nũc nobis occurrit aliqua peculiaris limitatio, quæ ad hanc regulam speciatim pertineat.

Quarta regula. Is, qui impetrauit Conseruatoriam tanquam Abbas, Canonicus, aut alia simili præditus qualitate, † si pro tali communiter reputetur, & titulum habeat à superiore, non potest repelli ob tituli veri defectum, vel aliud crimen, sed valent gesta cum eo. Ita de Prælato agente, qui habuit Canonicum ingressum, quòd licèt non habeat verum titulum, vel postea illum amittat, tamen ex eo, quòd illud habuit à legitimo superiore, & est in eius possessione, non ideo minùs valeant ab eo gesta in iudicio, & extra, tradunt, satísque probant Innocent. dict.cap. nihil, num. 3. cum duobus sequentibus, & Abb. num. 14. qui tamen docet, quòd, si recens sit possessio, tenetur docere de tali titulo colorato, si verò sit antiqua possessio, titulus præsumitur, neque de eo fidem facere tenetur.

455 Impetrans Conf. tãquã Abbas sufficit ad actuũ validitatem vt communi errore pro Abbate habeatur.

Ampliatur hæc regula, vt procedat etiam † de eo, qui tutorio, vel curatorio nomine impetrauit litteras Conseruatorias; nam, licèt verè non sit tutor, seu curator, sed pro tutore, & curatore habeatur, valent gesta cum eo tam in iudicio, quàm extra, si à magistratu creatus sit, per ea, quæ tradit inter alios Innocent. dict. cap. nihil, num.4. in fin. dum ad l.vlt.

426 Idem in eo qui tutorio vel curatorio nomine Conseruatoriam impetrauit.

C. de eo, qui pro tut. vbi expresſè habetur quod amittitur exceptio contra tutorem qui non fuit legitimè nominatus, reſpondet, quòd Magiſtratus non tuetur eius facta, cum ipſe eum non dediſſet. ſic etiam ſoluitur quod per text. in l. 2. ff. eodem titul. & l. qui neque, ff. de rebus eor. poſt alios docet Gabr. dict. concluſ. 8. num. 28. geſta per aliquem obtinentem officium communi errore pro habili reputatum non ſuſtineri, † quando illud officium non eſt publicum, ſed auctoritate, atque vtilitate priuatum, prout eſt tutela; nam intelligendum id eſt de tutela legitima, vel teſtamentaria, ſecus in datiua, quæ licèt vtilitate poſſit dici priuata, tamen auctoritate eſt publica cum à publica detur auctoritate, quamquam etiam aliter reſponderi poteſt ad dict. l. qui neque, & l. 2. ea iura loqui de diſtractione rerum pupilli, vel minoris, quæ res eſt maximi præiudicij, non autem de actu iudiciali, de quo ſolùm dicitur dict. l. vltim. poſſe talem qui pro tutore ſe geſſit, exceptione, quòd non ſit tutor, ſubmoueri, & ſic repelli quoad actus ſubſequentes, conſtito de errore; quod facilè eſt admittendum, neque nemo negauerit etiam vbi prius concurriſſet communis error; nam error cedere debet veritati, l. penultim. §. mulier, ff. de probation. cum aliis ad id facientibus, quæ adducit Menoch. de præſumpt. libr. 1. quæſt. 31. ferè per totam. Denique dici poteſt prædicta iura, &, ſi quæ alia ſunt eius generis, accipienda eſſe, vbi non concurrat error communis, ſed aliquorum dumtaxat. nam, quòd error communis, donec durat, pro veritate habeatur, & validet geſta, etiam non concurrente publica vtilitate, iam ſupra docuimus, præſertim ex dict. l. 3. ff. ad Maced. vbi de geſtis cum eo agitur, qui pro patrefamiliâs publicè habebatur; necnon dict. l. 1. C. de teſtament. & §. ſed cum aliquis, Inſtit. eodem titul. vbi de teſtibus teſtamenti id decernitur, qui licèt ſerui forſan eſſent, tamen communi conſenſu liberorum loco habiti ſunt; vnde etiam abſolutè, quòd is tutor, & curator præſumatur, qui diu ſe pro tali geſſit, poſt Soc. ſen. conſil. 153. columm. 2. libr. 2. & Crauet. tractat. de antiqu. tempor. 1. part. 3. part. princip. num. 37. ſcriptum reliquit D. Menoch. tractat. de præſumpt. libr. 2. præſumpt. 38. num. 9. & libr. 3. præſumpt. 149. num. 17. Non obeſt etiam, quod ex cap. ſuper

457 *Vtilitas publica an requiratur vt error cõmunis faciat ius.*

eo,

eo, il 1. & cap. teſtimonium, de teſt. colligi videtur, † teſtem etiam toleratum reſpectu alicuius criminis, ac de quo is infamia non laborat, adhuc repelli, eique tale crimen obiici poſſe; nam omiſſa quoque reſponſione Innocent. dict. cap. nihil, num. 6. & Abb. num. 15. quòd licèt teſtificari in ſe ſit publicum officium, l. 1. ff. de teſt. & l. 1. ff. quemadmodum teſtam. aper. tamen non reddit teſtimonium ratione publici officij, quod habet; Reſpondetur, ex dict. cap. ſuper eo, ſolùm colligi, poſſe contra teſtes opponi crimen, de quo nunc conuincuntur, licet antè nō ſint conuicti, nec confeſſi, quod longè abeſt à re, de qua agimus, cum nihil de communi errore, aut opinione durante ibi agatur; ex dict. verò cap. teſtimonium ſolùm habetur, teſtem perſeuerantem in crimine repelli tam in cauſa ciuili, quàm criminali, ſiue ciuiliter mota, ſiue criminaliter, emendatum verò non laborantem eius infamia admitti tam in ciuili, quàm criminali mota ciuiliter, excepto crimine periurij; nam ſpeciale id eſt ratione periurij, in quo vertitur periculum animæ; & quoties agitur ad pœnam, à qua qualibet cauſa excuſat, l. igitur, §. poteſt, ff. de liberal. cau. Angel. in l. plagij, C. ad legem Flauiam, de plag. & alij paſſim. Præterquam quòd in neutro prædictorum iurium probatur id, de quo nunc agimus, nimirum antea geſta nulla eſſe, & inualida.

458 Teſtis toleratus ob crimen eū inhabilitās an repellatur.

Ampliatur præterea hæc concluſio, omnibus aliis modis, quibus primo loco propoſita, ſicut & iiſdem limitari poteſt.

Quinta, & poſtrema regula. Si † is, contra quem alius impetrauit Conſeruatoriam, vel ea vtitur tanquam contra Abbatem, vel obtinentem aliam ſimilem qualitatem, eam verè non obtineat propter aliquem defectum in ipſo titulo, quam tamen habuit à legitimo ſuperiore, vbi concurrat communis error, qui mox detegatur, valent nihilominus antea geſta cum ipſo, ita vt neque actor, neque reus poſſit ad huiuſmodi actus iam geſtos irritandos talem defectum opponere. Probatur hæc regula iis planè fundamentis, quibus præcedens; immò à fortiori, cum & actor iam quoad illos actus rei perſonam approbauerit, & pro tali nominauerit, nec ita facilè erroris allegatio admittatur, & reus ſui tituli qualitatem minimè ignoraſſe præſumatur, ac tanquam allegans turpitudinem audiri non

459 Aduerſarius impetrantis Conſeruatoriam cōmuni errore, prædictus qualitate cōtra eum impetrata, opponere nequit geſtorū nullitatem, ſicut nec impetrans.

debeat, atque adeo exceptione doli possit submoueri, iuxta vulgatas iuris regulas, ac doctrinas.

Declarari autem, seu ampliari, aut limitari potest præsens conclusio iisdem modis, quibus præcedens. Neque enim vlteriùs hac in re, aliisve quando etiam eorum neutrum est necessarium immorandum putemus, sed potiùs ex his finem imponendum vniuerso huic Tractatui de CONSERVATORIBVS IVDICIBVS. In quo quæcumque scripsimus, sicut ad omnipotentis Dei, eiúsque Genitricis, ac perpetuæ Virginis Mariæ laudem, Christíque fidelium fructum cupimus referri; ita cuiusuis rectiùs, quàm nos, sentientes, præcipuè verò S.R.E. iudicio libenter subiicimus.

INDEX

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
RERVM SINGVLARIVM,

Quæ in hoc Tractatu de CONSERVATORIBVS IVDICIBVS *continentur.*

Prior nota, Caput; posterior Capitis numerum indicat.

A

INDEX.

C

Ffffff

Conclu

Delega

Eligere

Excom

G

H

I

Impe

Cap.

Iudex

Iurisdi

L

Litigio

Molestiæ

Noto

O

mortem

P

Papatus,

facul

per

Recon

R

Regulæ

S

Senten

Succensor

Vicarius

Finis Indicis Rerum singularium huius Tractatus.

LB